

**Chirurgia magna / ... nunc demum suae primae integritati restituta à
Laurentio Jouberto.**

Contributors

Guy, de Chauliac, approximately 1300-1368.

Joubert, Isaac.

Joubert, Laurent, 1529-1583. Annotations sur toute la chirurgie de Guy de Chauliac.

Publication/Creation

Lugduni : In off. Q. Philip. Tinghi, apud Simphorianum Beraud et Stephanum Michaëlem, 1585.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/uxmrz86p>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Chirurgia
de
Gauliaco

1585

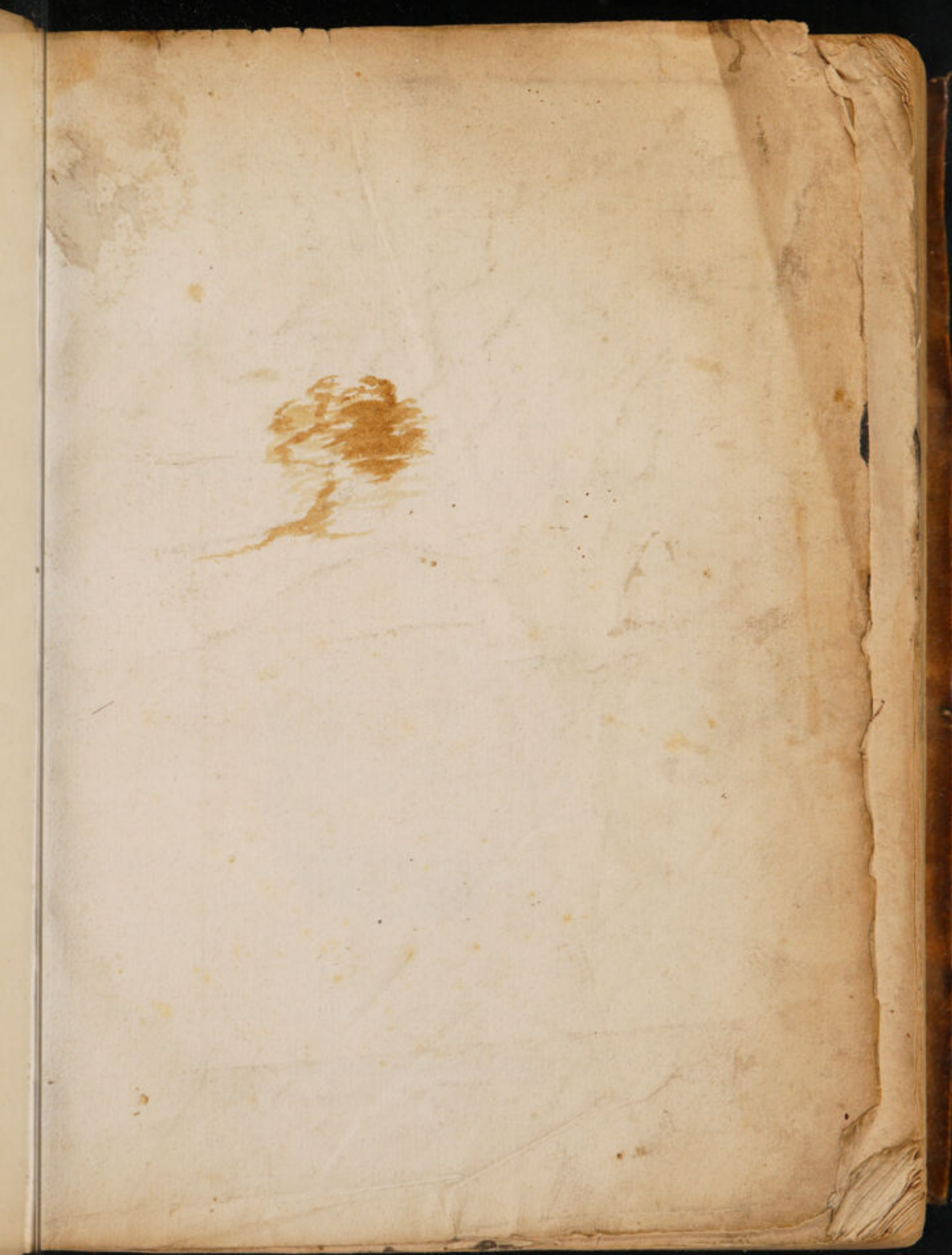

H. in Guy

3021/B

Adson
2/5/12

The Braidwood Collection.

1841

五

Benjamin Harrison 1826

Le Brun B

J. M. Hunter,

Extraict du Priuilege du Roy.

PAr grace & priuilege du Roy, est permis à Estienne Michel marchand Libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer un liure intitulé Chirurgia Magna Guidonis de Gauliaco cum annotationibus D. Laurentij Iouberti : de nouueau reueuës & par luy augmentees. Et fait des fences ledict Seigneur à tous marchands, Libraires, Imprimeurs ou autres de non imprimer ou faire imprimer, vendre ou distribuer en ses pais, terres & Seigneuries ledict liure, sinon de ceux que ledit Michel aura fait imprimer : & ce iusques au temps & terme de cinq ans, à compter du iour & date que ledict liure sera acheuë d'imprimer : sur peine aux contreuenans de confiscation desdits liures, & d'amende arbitraire : & à fin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present Priuilege, ledict Seigneur veut & entend que l'extraict d'iceluy, estant mis au commencement ou à la fin dudit liure serue pour toute notification. Car tel est nostre plaisir, nonobstant oppositions ou appellations quelconques : comme plus à plain est contenu aux lettres patentes dudit priuilege. Données à Paris le 14. iuing 1579. Et scellës en cire iame du grand seel.

Signees par le Roy en son conseil.

LE R. M. GOIS.

BIBLIOPOLA

LECTORIBVS S.

85

EDICINAM diuino munere mortalibus concessam esse, nemo ambigit: id vniuersa antiquitas cum exploratum haberet, hoc autem profitentes non absque magna ratione in Deos retulit, hinc factum est, vt medici à priscis illis maximis, & propè diuinis honoribus afficerentur: quandoquidem eorum opera tot morbi, totq; pestes, tanquam si præsentes nobiscum dii habitarent, à corporibus humanis depellerentur. Diu apud maiores nostros medici vel soli, vel cū paucis aliis primos honores obtinuerunt. Postea verò, prout res humanæ semper in deterius labuntur, partim medicam artem profiteantium culpa, partim corrupto hominum iudicio factum est, vt illa, licet immeritò, despici sit cœpta: hinc quoque est profectum, vt, quem initio vniuersam profitebantur, quicūque medici nomen sustinebant, postea tribuerent in partes, ea, quæ maxime ad opus accedebat, qualis est chirurgia, ad vilissimos quosque etiam ad tonsores relegata, cū tamen ea humanis vsibus sit apprimè necessaria, & dignissima, quæ ab ingenuis cognoscatur. Ita nobilissima ars & profitentium sordibus, & communi hominum opinione, eam despicientium, humi iacebat. Verum numquam excellentissimi medici defuerunt, qui, cū viderent nullam medicinæ partem penitus percipi posse, nisi omnibus cognitis, atq; perspectis, etiā in hac chirurgia maximam operam ponerent, atque nō solum morbos curandos, sed vt vulnera, vlcera, atque saniem sibi tractandā existimarent: non pauci quoque exstiterunt ex iis, qui peritissimi medicorū sunt habiti, qui vel plura de hac scriberent, quem de aliis medicinæ partibus, vel sola quæ ad Chirurgiā

pertinent suis scriptis illustranda susciperent. Inter hos nostro quidem iudicio si non primas, non longè certè à primis **GVIDONI CAVLIACENSI** omnium cōsensu deferimus: is enim, cū in gymnasio Montis-pestulani, quod lōge celeberrimum præsertim in medica facultate semper est habitum, summa cum laude medicinam publicè multos annos docuisset, à Clemēte v i i. hominis fama vehemēter permōto, Auenionem est accersitus, vt medicus ipsi esset, eo potissimum tempore, quo sœuissimum quoddā pestis genus toto terrarum orbe grassabatur: in eo munere ita feliciter, fideliter, sapienterq; se gessit, vt maxima præmia reportasse dicatur. Atque eo mortuo pontifice, ab Innocentio v i. eius successore eodem, atq; honestiore etiam loco haberetur: Urbanus quoque v. tanti hominem fecerit, vt eum sibi non solum medicum, sed & Capellanum (vt vocant) atq; commensalem adsciuerit. Eo tempore noster Guido, anno scilicet à Virginis partu c i o c c c l x i i i. Magnam hanc chirurgiam, quam modò nostris typis excusā edimus, cōscripsisse fertur, quæ tātō cum hominum applausu ab omnibus hominum generibus fuit excepta, vt tantus honos, tanta existimatio non tantum auctoris virtutes illustrent, quātum eius nomen obscurant: illustrauit quidem, quòd docti eum librum diurna nocturnaq; manu versantes, se vehementer illius lectione profecisse summa cum auctoris laude passim sunt testati: obscurauit autem quod indocti cum aliquid se sapere posse ex eiusdem assidua volutatione intelligerent, librum in manus sumebant, in quo si quid obscurum occurrisset, mutatis verbis atque sententiis, sibi & aliis pleniorē efficere posse existimabant: ita emendatus, vel deprauatus potius, magno honore à Tonforum turba affici est cœptus, quare ad maius scriptoris dedecus passim in tonstrinis cernebatur, hac insigni inscriptione notatus, *Le Guidon pour les Barbiers*. quod est, Dux tonforum. Iacebat ergo tam nobilis medicus in situ, pedore, & tonstrinarū squaloribus: & cū ipse omni vulnerum generi sua appositissima remedia indicasset, vulneribus infinitis transfossus vlceribus vbique notatus, sanie per totum corpus fœdatus

5
 fœdatus cernebatur : nec tanto tempore ullus est repertus,
 qui cum, à quo autem ipsam medendi didicisset, sua ope di-
 gnaretur: donec **LAVRENTIVS IOVBERTVS** eiusdē
 gymnasij Montis-pessulani primarius doct̃or, post tot opera
 æterna memoria dignissima in lucem emissā, quibus maximā
 sibi apud omnes auctoritatem comparauerat, ad nostri Gui-
 donis insanabilia vulnera sananda salutare manus admouit:
 in quo opere omnium sententia prorsus desperato multos
 annos consumpsit : sed tandem aliquando, id est, mēsem, aut
 paullo amplius, antequam vitam cum morte commutaret, li-
 brum castigatissimum primo suo cādori restitutū, locis, quos
 auct̃or ex infinitis scriptoribus citat, ad marginem adscriptis,
 illustratum, suis præclarissimis notationibus plenissime de-
 claratum, omnibus demum suis numeris absolutum ad nos
 transmisit, vt nostris typis expressus appareret. Verum nos
 tunc multis negotiis impediti vsque ac hoc tempus tanto
 fructu homines medicæ artis studiosos defraudare coacti su-
 mus. Nunc ergo, beneuoli lectores, vestrum **GUIDONEM**
 suis coloribus expressum ex nostra Typographeia hilari vul-
 tu excipite, & tanti beneficii nomine **LAVRENTIO**
IOVBERTO, eiusque filio **ISAACO**, qui librum pluri-
 mum sua diligentia post patrem illustrauit, maximam gra-
 tiam habetote. Valete.

**QVÆ LAVRENTIVS IOVBERTVS IN
 HOC LIBRO ILLUSTRANDO
 præstiterit.**

- 1 Librum antea mendacissimum infinitis erroribus repurgauit.
- 2 Catalogum omnium scriptorum apposuit, quos auct̃or p̃ssim citat.
- 3 Margini locos ab auct̃ore citatos adscripsit, librorum ac capitum numero, quem ma-
 ximo cum labore inuestigauit, diligentissime notato.
- 4 Interpretatus est obscuras dictiones, quæ aut propriæ artis, aut scriptoris huius sunt.
 Hæc autem vocabula in quattuor classes alphabetico ordine digestas sunt tributa,
 anatomicarum scilicet vocum, pathologicarum, pharmaceuticarum, atque chirur-
 gicarum, interiectis, vbi opus fuerat, figuris instrumentorum. mutuatis vt plurimū
 ex libro Ambrosij Paræi, opera Iſaaci Ioaberti.
- 5 Auct̃oris sententias, quæ aliquid difficultatis habere posse videbantur, suis eruditissimis
 scholiis illustrauit, quæ seorsim post contextum sunt excussa : vbi prior numerus
 paginam, posterior versum contextus indicat.

6 Nouem indices copiosissimos confecit, quibus præcipuas auctoris sententias ac verba complectitur: quorum primus ad caput singulare spectat quod operis initio proxi-
mij loco est: secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, & octauus: libros
septem, in quos vniuersum opus est tributum, respicit: Postremus vniuersa medi-
camenta toto opere sparsa comprehendit.

CATALOGVS SCRIPTORVM, QVOS

AVCTOR IN HOC LIBRO

citat, vbi etiam quoties citan-
tur, videre licet.

A Canameses, siue Acanamus al Baby- lonicus citatur vicibus XII.	Boëmus quidam instaurator, aut renoua- tor I.
Aggregater I.	Bonetus filius Lanfranci I.
Albertus Bononiensis IIII.	Bononienses doctores I.
Albucasis CLXXIIII.	Brunus XLIX.
Albumasar. I I.	Platearius dictus circa instans. I.
Alcoatim XXVIII.	C
Allemani doctores I.	Commentatores noui IX.
Alexander VII.	Conciliator V.
Alexandrinus commentator libri de se- ctis III.	Crito I.
Americus, seu Aymericus, de Alais VII.	D
magister Andreas I.	Damasce- nus. I.
Anglicus I.	Dauid I.
Anglici doctores I.	Democrates I.
Anserinus de Porta VI.	Democritus I.
Apollonius III.	Dioscorides II.
Archigenes VI.	Dynus, aut Dinus Florentinus XXXVI.
Aristoteles LXII.	G
Arnaldus VII.	Galenus CXC.
Asclepiades I.	Gallicus I.
Auenzoar, nuncupatus gloriosus XXI.	Gallici doctores I.
Auerroës nūcupatus, doctōr subtilis XX.	Gilbertus, & Gilbertina II.
Auicenna DCLXI.	Glossatores, siue Glossæ, aut commenta- tores Rogerij, id est, quatuor magistri.
Azaram, siue Azaren Galaf. XXIII.	Gordonus XXVI.
B	Gulielmus Salicetus LXVIII.
Beneuenutus IIII.	H
Erandus siue Bernardus Metensis I.	Halyabbas CXLIX.
Bertuecius Bononiensis XIII.	Haly

			7
Haly Rodem	V.	Parisienses doctores	II.
Heben Mesue	LXII	Patauini doctores	I.
Henricus de Hermondauilla	LXXXVI.	magister Paulus	II.
Heraclitus Tarentinus	I.	Paulus Aegineta	X.
Hermes	I.	Pedemontani doctores	II.
Hippocrates	CXX.	Petrus Argenterius	IIII.
Hispanus, id est, Petrus Hispanus		Petrus Arelatensis	III.
Hugo Lucensis	I.	Petrus Bonantus	XV.
I		Petrus de Dye	I.
Iacobus Apothecarius	I.	Petrus de Orlhac	III.
Iamerius	XXXVI.	Philager	I.
Iannicus	II.	Ptolemaus	I.
Iesus filius Haly	LXII.		
Ioannes Damascenus	III.	Quatuor magistri	XXV.
Ioannes de Crepatis	I.	R	
Ioannes de sancto Amando	VIII.	Rabbi Moyses	XII.
Ioannes Parnensis	I.	Raimundus de Molieres	III.
Ioannes Iacobus	II.	Rhasis	CLXI.
Ioannes nepos Anselmi	II.	Rogerus	XCII.
Iordanus	II.	Rolandus	IIII.
Isaac	I	Romanus quidam instaurator, aut reuo-	
Isidorus	I.	cator	I.
L		Rosa Anglicana	I.
Lanfrancus	CII.	S	
M		Salernitani doctores	I.
Macrobius	I.	Serapion	IX.
Mercatores	I.	Socij concordantiam, seu socij de sancto	
Mondinus Bononiensis	VI.	flore	VI.
N		Stephanus Arnaldus de Monte Pessula-	
Nicolaus Catalanus	I.	no	II.
Nicolaus Prapositus	XI.	T	
O		Thadeus Bononiensis	IIII.
Odetus Lugdunensis		Theodorus	LXXXV.
Onidius	I.	Thesaurus pauperum, id est, Petrus Hi-	
P		spanus.	

AD D. LAVR. IOVBERTVM, GVIDONIS A CAV-
liaco illustratorem ac vindicem, Ioannes Spinalisius
med. Petrarchæus Grinolanus.

Tempus ad hoc lustris nouies prope quinque peractis,
Cauliacus seculi fama decusq; sui,
Conditus obscurâ caca caligine nocte

Mik

Mille iacet mendis squalidus, & maculis.
 Et tamen (heu) fuluo liber hic pretiosior auro,
 Perpetuò dignus qui terretur, erat.
 Quippe feris nullus docuit felicius vnquam
 Arte manus morbis quo medeare modo.
 Nam quæ sparsa locis tot erant, hæc scriptor in vnum
 Sedulus instar apìs cuncta coëgit opus.
 Testes authores, quorum tam trita citantur
 Sapius his passim nomina scripta libris.
 Hippocrates Cœlis, cum Paullo, deinde Galenus:
 Hinc Arabum princeps, & Rhœo patre satus.
 Lanfrancus, Brunus, Theodoricus atque Rogerus,
 Alcaran, Arnaldus, Rhasis & Albucasis.
 Inde Galassque, Azarâmque, Henricusque, Alcoatimque:
 Post hos Rollandus, post Beneuentus adest.
 Mox Alcanamosis, pariterque Halyabbas, & Heben:
 Ordo Magistrorum quattuor hos sequitur.
 Hinc venis, ô Salicete, & (non seruator) Iesu,
 Cum Dyno, atque alijs quos memorare piget.
 At tu Cauliaci sortem miseratus iniquam,
 (Monspefulæ princeps, duxque, patérque schola)
 Protinus abstergis maculas, nanosque, situmque,
 Vestè tegens multò candidiore virum.
 Ceûque nouum (IOVBERT) iubar, qua lampade fulges,
 Addis huic lucem, splendidus ipse, nouam.
 Ergo tuum nomen dum Phœbus luce lucebit,
 Lucidius curret docta per ora virum.
 Quisquis enim claro densas fulgore tenebras
 Discutit, hic nunquam luce carere potest.

Ἡ τοῦ ἀνὼ ἐπὶ τῶν πρῶτων, παρὰ αὐτῷ Σπινασίῳ.

Ταῦτα πάλαι σιωπῆτος χερσὶν Βιβλία γράψε
 Καυλίαςκος, δ' ὅστις ἄξι' ἀθανάτης.
 Μηδὲ τις ἡλικίης ἀπ' ἐκείνῳ κάλλιον ἔργον
 Εκτίσῃ, ἢ μάλλον πλείοσιν ὠφέλιμον.
 Ἡρ δὲ ζῶσιν τὸ πάρος, μάλα αἰ συμπαῶσιν ἀμαυρόν,
 Καὶ οἷα τὸτ' ὀλίγοις γνωστὸν ἔτι βροτέοις.
 Αὐτὰρ ὁ IOVBERTΟΣ πολυίστων πᾶν σκότ' αὐτῷ,
 Ἡλίο' ὥς λαμπρὸς, νυνὶ διαφύρει.

Ἀνέχεσθαι καὶ ἄνωχε.

IN NOMINE DEI
INCIPIT INVENTARIUM SEU
COLLECTANEUM IN PARTE CHIRURGICA
Medicinæ, compilatum & completum Anno Domini M.
CCCLXIII. per GUIDONEM CAVLIACVM, Chirurgiæ
professorem & Medicinæ Doctorem, in præclara Montispes-
sulani Academia.

P R Æ F A T I O E T O P E R I S
N V N C V P A T I O.

VBI prius gratias egero Deo, largienti vitam perpetuam animabus, & sanitatem corporibus, medentique morbis per gratiam, quam obtulit omni carni ex virtutibus sanitatem conseruantibus, & protegētibus à langore: qui indit notitiam artis medicæ, & methodum curatiuam diuinis & gnosis mentibus: dabo operam commentationi & collectioni. In primis igitur aggrediens quendā commentarium seu collectorium artis chirurgicæ, ago gratias Deo viuo & vero, qui omnibus tribuit esse, sine quo nullum fundatur exordiū: ad eum deuotissimè recurrendo, totis viribus cordis mei supplicādo, ut in hoc opere & in cunctis aliis, mittat mihi auxilium de sancto, & de Sion tueatur me, felix principium tribuendo, & felicius mediū gubernādo, *Psal. 19.* & concedat complere quod sit utile, ad finem optimum deducendo.

RA T I O huius cōmentarij seu collectionis non fuit librorū defectus, sed poti⁹ vnio & profectus. Nō enim quilibet omnes libros habere potest: & si haberet, tæderet perlegere, & diuinū esset omnia in mēte tenere. Varia lectio delectat, certa prodest: & in cōstructionibus semper occurrunt meliora. Scientiæ enim per additameta fiunt: neq; est possibile eundē incipere & finire. Pueri enim sumus in collo gigantis: quia videre possumus quicquid gigas videt, & aliquantū plus. Est ergo in constructionibus & collectionibus vnio & profectus. Verū, quia (ut ait Plato eximius) ea quæ scribuntur breuius q̄ expediat, sunt diminuta & obscura, ea verō quæ fufius, vidētes fastidiūt, vix est liber qui reprehensionē effugiat. Propterea mihi ad solatiū senectutis, & ad mentis exercitiū, vobis dominis meis medicis Mon-

Gal. comment. li. I. aphor.

In thea- tetro, & li. D. rep.

tispestulans, Bonon. Parisiēsis, atque Auignion. præcipuè Papalibus quibuscū in seruitio Romanorū pontificū associatus sum, & audiēdo, legēdo, & operando fui nutritus, mediocritatē obseruando, moderato compendio perstringam sapientū dicta præcipua, quæ in diuersorum librorū voluminibus de chirurgia tractauerint. Ob idque Inuentarium seu Collectaneū chirurgiæ vocabitur liber iste. Nec de meo aliquid (nisi forsan paucissima) addidi, quæ iuxta mediocritatē mei ingenij vtilia putauī. Siquid tamen imperfectum, dubium, superfluum, & obscurum ibi fuerit, correctioni vestræ submitto: & supplico vt pauperculę sciētię meę venia concedatur.

CAPITVLVM SINGVLARE,

*In quo præmittuntur quedam valde necessaria cuique volenti
proficere in arte chirurgia.*

CHARISSIMI domini, quia huiusmodi cōmentarius ad modū inuentarij ciuilis hæreditatis ordinatur, & in inuentario ciuili præscribuntur communiora & digniora hæreditatis totius: ita & in isto præmittitur capitulū singulare, in quo ponuntur quedam cōmunia, valde necessaria cuique volenti proficere in arte chirurgiæ. Et hoc est qđ nobis indicat philosophus primo physicorum, sic dicens, *Innata est nobis via à communioribus ad specialia procedere.*

Cap. I. Dicatur ergo primò quid est chirurgia. Et licet multi multipliciter eā definiērint, omnes tamē fundamentū à patre nostro Galeno in introductorio medicinæ sumpserunt, dū dicit, *Chirurgia est pars therapeutica, per incisiones et vstiones, & restorationes ossium, sanans homines.* Cui definitioni addit in cōmentario primi de regimine acutorum, [& per alias manuum operationes]

Cap. II. Et ita est cōpletē descripta, quatenus ipsa cōsideratur strictē, prout est tertium instrumētum medicinæ. Vt autē consideratur largius, prout est sciētia curādi agritudines, in quas cadit intētio manualis operationis (sine exclusionē aliorū duorum instrumentorū medicinæ pharmaciæ, videlicet & diætę) talis descriptio ex dictis omniū assignatur: Chirurgia est sciētia, docens modum & qualitātē operandi, principaliter consolidando, incidēdo, & alias operationes manuum exercendo, sanans homines quatenus est possibile. Sciētia ponitur ibi loco generis Nec valet quod obiicitur in multis locis artem nominari: quia hīc largē & non maximē propriē sumitur nomē sciētiæ. Habitus enim animę tantā colligantiam habent, vt vnus pro alio multoties nominetur. Veritas tamen habet, chirurgiam esse duplicē: vnā docentem, cui propriū nomen sciētiæ, quā potest habere aliquis etsi nunquam fuerit operatus. Alteram vtentē, quæ nomine artis propriē significetur: & istam nullus scire potest nisi viderit operari: atque eā Aristoteles inter artes mechanicas numerauit. Et hoc est quod Galen. dicebat lib. primo De alimētis: Ex libro certē neque gubernatorem aliquē posse fieri, neque

Sect. 6.

In fine præmij.

alte-

alterius artis opificē. sola enim doctrina quæ exercitādo habetur, artifices reddit. Cetera ponuntur pro differētia: sed quia logicū est, prætermittatur. In cauda tamē ponitur quatenus est possibile sanāre homines: quia (vt dicitur *Ouid. 1. de Ponto eleg. 4.*) bat in Montepessulano magister meus Raymūdus) nō omnia in omnibus, sed certa in certis: nō est in medico sēper releuetur vt eger. Querere à medico demonstrationē, est querere à traulo sermocinationem: vterque caret instrumentis, vt doctor dicebat subtilis: sufficit facere qđ ars præcipit. Vbi aduertēdum est, in omnibus egritudinibus artē præcipere curam propriā, exceptis tribus casibus, in quibus sufficit cura larga, & præseruatiua aut paliatiua. Primus casus est, quādo morbus est absolute incurabilis, vt lepra. Secundus, quando morbus est curabilis ex se, est tamen in patiente inobediēte, aut pœnam sustinere non valēte: vt cancer in mēbro particulari. Tertius est quando cura illius morbi generaret peiorem egritudinem: vt malum mortuum inueteratū aut hæmorrhoides antiquæ. Nam hæmorrhoidas antiquas sanāti, nisi vna relictā fuerit, periculum est hydropisim aut maniam fieri, inquit Hipp. Et hoc innuebat Gal. 14. therapeutica: curatio vnum habet modum, operari citra dolorem, & absque fallacia. Saluare corpus, & nō perimere, boni medici est, non sinistri, xij. therapeutica. Et hoc est facere quod est possibile: & non pecuniæ causa promittere impossibilia. A malis curis, & à falsis promissionib. caueas, ne nomen mali medici subeas: neq; illas capitis tui periculo suscipias. Dicitur autem chirurgia à cheir, quod est manus, & ergeia, quod est operatio, quasi scientia de opere manuali. Apparet verò ex prædictis, corpus humanū ægrotabile & sanabile per scientiam chirurgiæ, esse subiectū in chirurgia: & remouere egritudinem & seruare sanitatem quatenus est possibile per scientiam chirurgiæ, esse finem & intentionem istius scientiæ. Partes chirurgiæ, secundum Ioannitium, generales sunt duæ: operari, videlicet in membris mollibus: & operari in duris. Speciales verò sunt quinque, videlicet, scientia docens operari in apostematibus, vulneribus, & vlcerebus: & docens operari in restorationibus, & in aliis, in quæ cadit operatio manualis. Operationes chirurgorum in prædictis partibus sunt tres, scilicet soluere, cōtinuum, iungere separatū, & extirpare superfluum. Soluitur continuum phlebotomando, & scalpēdo: iungitur separatū, consolidando vulnera, & reducendo fracturas ac dislocationes: extirpatur superfluum, cū curantur apostemata, & glandulæ refectantur. Instrumenta chirurgorum quibus ista complentur, sunt multiplicia: quædam enim sunt communia, & quædam propria. Communia quædam sunt medicinalia, quædam ferrea. Instrumenta medicinalia, sunt regimina, & potiones, sanguinis missiones, vnguēta, emplastra, pulueres. Instrumenta ferrea sunt quædam ad incidendum, vt forfices, rasorij cultri, scalpel la chirurgica seu phlebotomi, quædam ad cauterium, vt oliuaria, & cultellaria: quædam ad extrahendum, vt forcipes & vassellæ: quædam ad explorandum, vt specilla & intromissoria: quædam ad suendum, vt acus, & cannulæ. Propria sunt, vt trypana in capite, falx in ano, &c. Ex quibus apparet, quod

chirurgus artificialiter operans debet secum portare quinque vnguēta: scilicet, basilicum ad maturandum, vnguentum apostolorum ad mundificandum, vnguentum album ad consolidandum, vnguentum aureum ad incarnandum seu carne implendum, dialthēam ad dulcorandum mitigandumve. In theca vulneraria debet portare sex instrumenta: scilicet, forfices, volfellas, specillum, cultrum rasorium, scalpellū, & acus. Porro talis chirurgus sic munitus, potest prædictas operationes in corpore humano vtiliter exercere: dummodo rectè fuerit curatiuis intētionibus instructus. Instruitur verò curatiuis intentionibus (secundum Galenum per totam therapeutice) ab indicationibus sumptis à rebus præter naturam primò, consequenter à rebus naturalibus, & non naturalibus, & ab eisdem annexis. Incipere quidem oportet (secundum eundem Gal. in secundo therapeut.) à primis, transire verò hinc ad eas quæ consequuntur: deinde ad illas quæ illis adhærent: & hoc faciendo, non cessare antequam perueniat ad finem rei quæsitæ, quæ est curatio vnicuiusque ægritudinis. Principium verò ducens ad hanc viam, est ægritudinis notio: scilicet, qualis sit naturā suā. Consequenter discurrendo per alia, indicationem in singulis oportet accipere, non visam à pluribus. Deinceps inuentis indicationibus, (secundum eundem) intentiones inquirere quæ sunt possibiles, & quæ perfici nequeant. Vltimò inuenire quibus, & quomodo compleantur. Vbi aduertendum (versus finem tertij & septimi,) quòd si intentiones sint paucae & concordēs, vt in vlcere seu vulnere simplici, leue quid est. Si verò sint multæ & contrariæ, vt in vlcere concauo, sordido, inflammato iuxta membrum nobile, & c. scrutari oportet tunc in talibus complicationibus, primum quidem à quo affectu maximè periclitatur homo: secundum verò, quod ex ipsis rationem habet causæ: tertium quænam impossibile est sanari ante alios. Nam vbi ab aliqua dispositione magnum periculum imminet, intentio est ad illud quod magis properat seu vrget. Vbi verò hoc quidem est faciens seu conseruans, quæ ad causam. Vbi verò non est possibile curari hoc ante illud, quæ ab ordine: vt in exemplo præfato Gal. tertio, quarto, & septimo therapeut. declarat euidenter. Et propter hoc dicebatur in tertio, quòd non est idem, vel vt causam quid scrutari, vel vt rationem eorum sine quibus non obtinens, vel vt quod properat. Aliquādo enim huiusmodi est quod properat, vt cogat incuratam relinquere particulam: vt in punctis, neruis, & sanguine effundentibus venis, in musculis percussis, & in luxationibus, quæ cum vlcere sunt. Modus & forma operandi vtiliter cum prædictis instrumentis, secundum Atrnaldum, elicitur ex quatuor considerationibus. Primò debet considerare chirurgus artificialiter operans, quæ sit illa operatio quam debet exercere in corpore humano. Secundò, quare applicatur. Tertio, ytrum sit necessaria & possibilis. Quarto, rectum modum applicandi. Primum habetur per diuisionem & subdiuisionem operationum chirurgiæ, vt supra dictum est. Secundum cognoscitur per generalem intentionem chirurgorum, quæ præcipit operationes eorum in humano corpore fieri debere fideliter, vtiliter, & cum.

Cap. 7.

Cap. 9.

Cap. 12.

li. 3. ca. 9.
li. 4. ca. 1.
lib. 7. ca.
pit. ult.
Cap. 9.

Tract. de
confid. o-
peris me-
dic. dist. 1.
¶ 2.

& cum fiducia securitatis. Tertium concipitur ex cōsideratione effectuum operis, & particularū à parte corporis occurrentium. Quartum est notum, vt omnia quæ conueniunt corpori (prout talis operatio illi applicatur, & prout illi subiicitur, vel ad illud comparatur) conuenienter exerceantur: idque ante applicationem, & in actū applicationis, & post ipsius actum. Verbi gratia, volumus extrahere aquam hydropicorum: Prius debemus considerare, quanam sit talis operatio. Scimus autem ex diuisione operationum chirurgiæ, esse hoc soluere continuū rasorio cultro. Secundò debemus cōsiderare, cur fiat, & scimus ex generali intentione chirurgorum, fieri vt curetur hydropisis, vel vt saltem passio alleuetur. Tertio, debemus considerare, vtrum talis operatio sit necessaria & possibilis: & scimus necessaria esse, quia aliter non potest curari hydropisis confirmata: & ideò si patiens debilis est, non erit possibilis: si sit fortis, erit possibilis, aquam extrahendo paulatim. Quarto, debemus considerare rectum modum extrahendi, qui talis est. Situetur patiens supinus: & pellis ventris subtus vmbilicum (à latere dextro, si passio venerit à sinistro: vel e contra, si fuerit in dextro) trahatur fursum, & perforetur rasorio cultro vsque ad locum vacuum: & siphone intromisso, aqua pro tolerantia infirmi extrahatur: deinde, extracto siphone cutis dimittatur, quæ descendendo claudet vulnus abdominis, & aqua non exhibit. Et quando volueris iterum extrahere, ducatur fursum cutis, & ponatur siphon vt prius, & exhibit quantum volueris, & æger poterit tolerare, atque ita patet operatio. Operatores huius artis, quorum notitia & doctrina fuit apud me, & quorum dicta inuenientur in hoc opere, vt sciatur quis melius dixit alio, bonum est in quendam catalogum ordinare. Primus omnium fuit Hippocrates, qui (vt legitur in introductorio medicinæ) superauit omnes: & primus duxit ad lucem perfectam, apud Græcos medicinam. Ipsa enim, vt dicit Macrobius, & Isidorus iij. etymologiarum (quod etiam recitatur prologo totius continētis) ante Hippoc. siluerat per quingentos annos, à tempore Apollinis & Æsculapij, qui fuerunt primi eius inuentores. Ipse vixit 95. annos, & scripsit multos libros chirurgiæ, vt patet ex quarto therapeut. & ex multis aliis locis Galeni. Sed credo, quod propter bonam ordinationem librorum Gal. libri Hippocratis & aliorum multorum fuerunt omissi. Galenus secutus est eum, & quæ Hippoc. seminauit, tanquam bonus agricola excoluit & auxit. Vnde multos libros scripsit, in quibus multa de chirurgiā miscuit: & specialiter librum de tumoribus præter naturā, & primos sex libr. therapeut. de vulneribus, & duos vltimos de apostematibus, & de multis ægritudinibus aliis, in quas cadit operatio manualis, composuit: septem libros cata geni [id est, de composit. medic. secundum genera] (licet non habeamus nisi eorum summam) ordinauit. Fuit autem maximus in scientia demonstratiua, tempore Antonini imperatoris, post Christum quasi per 150. annos. Vixit 80. annos, vt in vita & moribus Philosophorum recitatur. Inter Hippocratem & Galenum fuit tempus mirabile, nempe vt dicit Auicenna in quarto de fracturis. 325. annorum,

Sect. 1.
Macr. sat.
turn. li. 1.
ca. 20.
Isidor. c. 3.

Lib. 4.
sen. 5. tr.
2. ca. 2.

Ca. 1. li. 1.
theor.

vt glossatur ibidem, [& secundum veritatem fuerunt 586. anni.] Post Gale-
num inuenimus Paulum, qui (vt testatur Rhasis in toto continente, & Ha-
lyab. in libro de dispositione regali) multa in chirurgia fecit: librum tamen
sextum chirurgiæ illius duntaxat inueni. Subsequenter inuenitur Rasis, Al-
bucasis, & Alæaran, qui (siue fuerint idē, vel diuersi) optimē se habuit, maxi-
mē in libris Almanforis, & diuisionum, & chirurgia Albucasis dicta. & vt
dixit Halyabbas, in illis sua specialia posuit: In toto verò continente (qui
Helham Arabicè dicitur) eadem replicauit, & omnia antecessorum suorum
maiorum dicta congregauit: quia tamen non elegit, vt prolixior & inde-
terminatus, in precio minus fuit. Halyabbas magnus magister fuit: & præ-
ter seminationem in libris dispositionis regalis, nonam partem secundi ser-
monis de chirurgia ordinauit. Auicenna illustris princeps secutus est eum,
& valde ordinate (vt de aliis) in suo quarto libro de chirurgia tractauit. Et
vsque ad eum omnes inueniuntur fuisse physici simul & chirurgi. Sed post,
vel propter lasciuia, seu mollitiem, vel occupationem circa ægros nimia
separata fuit chirurgia, & dimissa in manibus mechanicorum. Quorum pri-
mi fuerunt Rogerius, Rolandus, quatuor magistri, qui libros speciales de
chirurgia ediderunt, & multa empirica eis miscuerunt. Deinde inuenitur
Iamerius, qui quandam chirurgiam brutalem edidit, cui multa fatua immi-
scuit, in multis tamen Rogerium secutus est. Subsequenter inuenitur Bru-
nus, qui satis discretè dicta Galeni & Auicennæ, & operationes Albuc. in
summam redegit: translationem tamen librorum Galeni totam nō habuit,
& anatomiam penitus prætermisit. Post ipsum immediatè venit Theodo-
ricus, qui rapiendo omnia quæ dixit Brunus, cum quibusdam fabulis Hu-
gonis de Luca magistri sui, librum edidit. Gulielmus de Saliceto, magni va-
loris fuit, & in physica, & in chirurgia duas summas composuit: & iudicio
meo (pro iis quæ tractauit) satis bene dixit. Lanfrancus etiam librum scrip-
psit, in quo non multa posuit, nisi quæ à Gulielmo recepit: in alium tamen
ordinem mutauit. Eodem tempore, magister Arnaldus de Villa noua, in v-
traque facultate floruit, & multa pulchra opera fecit. Henricus de Hermō-
dauila Parisiis tractatum per notabilia incepit, in quo nitebatur Theodo-
ricum, & Lanfrancum iungere matrimonio: ipsum tamen tractatum, mor-
te præuētus non compleuit. Hoc tempore in Calabria magister Nicolaus
de Regio, in lingua Græca & Latina perfectissimus, requirente rege Ro-
berto multos libros Galeni transtulit, & eos nobis in aulam transmisit, qui
altioris & perfectioris styli videntur, quàm translati ex Arabica lingua. Vlti-
mò insurrexit vna fatua rosa Anglicana, quæ mihi missa fuit, & visa: cre-
didi in ea inuenire odorem suauitatis, & inueni fabulas Hispani, Gilberti,
& Theodorici. Tempore autem meo fuerunt chirurgi operantes Tholosa,
magister Nicolaus Catalanus: in Montepes. magister Bonetus, filius Lan-
franci: Bononiæ, magister Peregrinus, atque Mercadantus: Parisiis, magi-
ster Petrus de Argenteria: Lugduni (vbi praxim exercui longo tempore)
Petrus de Bonanto: Auinioni, magister Petrus de Arelata, & socius meus
Ioan-

Ioannes de Parma. Et ego Guido de Cauliaco, chirurgus, magister in medicina, de confinibus Aluernia, dicecesis Mimatens. medicus & capellanus commensalis domini nostri Papæ, vidi operationes multas, & multa scripta prædictorum, præcipue Galeni: quia quot reperiebantur libri in vtraque translatione habui, & iis diligentia qua potui adhibita incubui. & per multa tempora operatus sum in multis regionibus: & nunc eram Auinioni, anno Domini millesimo tercentesimo sexagesimo tertio, Pontificatus domini Urbani quinti, anno primo: quo tempore ex dictis prænominatorum, & meis experiētiis, cum auxilio sociorum meorum, hoc opus compilaui, iussu Dei. Sectæ quæ currebāt tempore meo inter operadores huius artis, præter duas generales, quæ adhuc vigent, logicorum videlicet, & empiricorum (reprobata à Gal. in libro de sectis & per totam therapeuticam) fuerunt quinque. Prima fuit Rogerij, Rolandi, & quatuor magistrorum, qui indifferenter omnibus vulneribus & apostematibus saniem cum suis pultibus procurabant: fundantes se super illo quinti aphorismorum, laxa bona, cruda verò mala. Secunda fuit Bruni, & Theodorici, qui indifferenter omnia vulnera cum solo vino exiccabant: fundātes se super illo quarti therapeut. Siccum sano est propinquius, humidum verò non sano. Tertia secta fuit Guilielmi de Saliceto, & Lanfranci, qui volentes medium tenere inter istos, procurabant omnia vulnera cum vnguentis, & emplastris dulcibus: fundātes se super illo decimi quarti therap. quod curatio vnum habet modum, vt absque fallacia, & dolore tractetur. Quarta secta est omnium Theutoniarum militum, & sequentium bella, qui coniurationibus, & potionibus, oleo, & lana, atque caulis folio procurant omnia vulnera: fundātes se super illo, quod Deus posuit virtutem suam in verbis, herbis, & lapidibus. Quinta secta est mulierum, & multorum idiotarum, qui ad solos sanctos de omnibus agritudinibus, infirmos relegant: fundantes se super illo, Dominus mihi dedit sicut placuit: Dominus à me auferet, quando ei placebit: sit nomen Domini benedictum, amen. Et quia istæ sectæ in processu libri redarguentur, omittuntur in præsentia. Vnum tamen hoc miror, quod ita sequuntur vt grues: Vnus enim non dixit nisi quod alter: Nescio an timoris an amoris causa dedignantur audire nisi consueta, & autoritate probata. Malè legerunt Aristotelem in libro secundo metaphysices, qui ostendit ista duo esse, quæ magis impediunt viam & cognitionem veritatis. Dimittātur tales amicitia & timores: quia amicus est Socrates, vel Plato, sed magis est amica veritas. Sanctum & dignum est veritatem imprimis honorare. Sequantur doctrinam dogmaticam à Galeno approbatam in libro sectarum, & per totam therapeuticam, quæ experimento & ratione perficitur, in qua inuestigantur res, & refutantur voces. Et modum inuestigandi ipse docuit lib. de cōstitutione artis medicinæ, capitulo septimo. quem sub quodam epologo in tertio de virtutibus naturalibus, capitulo decimo, sic ponit, Oportet enim debentem cognoscere quid aliis melius, mox quidem (scilicet à principio, & natura & prima doctrina) multū ab aliis differre. Cū autem

factus fuerit puer, veritatis quandam insaniam venercā habere: & neque die, neque nocte deficere studentē, & addiscere quæcunque à gloriosissimis dicta sunt veteribus. Cum autem ad statum deuenit, ac didicerit, iudicare ea ac examinare tēpore quā multo: & intueri quæcunque quidē concordent his quæ manifestē apparent, quæcunque verò differant: & ita hoc quidem eligere, illud autem auertere. Et sequitur: tali quidem vtique vehementer vtiles speravi nostros futuros esse sermones: aliis verò vtique fiet ista conscriptio superflua, ac si alino fabularetur. Non tamen dico, quin sit optimum in re proposita adducere testimonia: quia Galen. in multis locis, præter rationem & experimentum (quæ sunt omnibus hominibus duo instrumenta iudicatoria, primo therapeut. iiij) adducit testimonia. Vnde in primo cata top. inquit, Augetur fides eorum quæ scribuntur, ex narrantium concordia. Et propter hoc dicit, scripturum se vniuersa pharmaca quæ ab expertis medicis tradita sunt: & ita, (vt dixi) faciam ego in processu, Deo glorioso adiuuante.

*Idem lib.
4. meth.
cap. 4.
Cap. 1. de
Archig.
medic.*

Redeamus ad propositum, & ponamus conditiones quæ requiruntur in omni chirurgo volenti artificialiter dictum modum & formam operandi exercere in corpore humano: quas Hippocr. omnium bonorum dux, cum quadam subtili inductione concludit, in primo aphorismorum, Vita brevis, ars verò longa, experimentum fallax, iudicium verò difficile. Oportet autem non solum seipsum præbere, quæ oportet facientem, sed & agrotantem, & assistentes, & ea quæ extrinsecus eueniunt. Sunt ergo quadruplices conditiones, quæ accipiuntur hîc secundum Arnaldum Latinitatis peritissimum. Quædam sunt quæ requiruntur in chirurgo, quædam ab infirmo, quædam ab assistentibus, aliæ verò in extrinsecus euenientibus. Conditiones quæ requiruntur in chirurgo, sunt quatuor. Prima est vt sit literatus. Secunda, vt sit expertus. Tertia, vt sit ingeniosus. Quarta, vt sit bene moratus. Requiritur ergo primò, vt chirurgus sit literatus, non tantum in principiis chirurgiæ, sed etiam physiciæ, tam in theorica, quàm in practica. In theorica oportet vt ipse cognoscat res naturales, & non naturales, & contra naturam. Primò enim oportet vt ipse cognoscat res naturales, præcipuè anatomiā: nā sine ipsa factū est nihil in chirurgia, vt inferius apparebit. Cognoscat etiam complexionē, seu temperiē: nam pro diuersitate naturæ corporū, oportet diuersa instituere remedia: cōtra Thessalū in tota therapeut. Illud idem probatur de virtute. Res etiam non naturales (vt sunt aer, cibis, & potus: &c.) oportet illum cognoscere: nam istæ sunt causæ omnis ægritudinis & sanitatis. Oportet vt cognoscat etiam res contra naturā, in orbū scilicet: nā ab ipso propriè sumitur intentio curatiua. Causam nullo modo ignoret: nam si curaret sine cognitione ipsius, curatio non esset sui muneris, sed fortunæ. Accidentia non prætermittat: nam aliquoties ipsa suam causam superant, & totam curam præuaricant & peruertunt, vt in primo ad Glauconem scribitur. In practica oportet vt sciat diætā & pharmaca præscribere. nam sine istis non perficitur chirurgia, quæ est

Aph. 1.

*In repet.
super can.
vita bre-
uis.*

1.

Cap. 13.

tertium

tertium instrumentum medicinæ. Vnde Galenus in introductorio dicit *Cap. 7.*
 sicut pharmacía indiget diætá & chirurgia, sic & ipsa chirurgia indiget
 diætá & pharmacía. Sic ergo patet, ipsum chirurgum artificialiter operan-
 tem scire debere principia medicinæ. Quinetiam decet illum gnarum esse
 aliquantum aliarum artium. Et hoc est quod dicebat Galenus in primo the-
 rapeut. contra Thessalum. Si neque geometria, neque astronomia, neque *Cap. 1.*
 dialectica, nec aliqua alia doctrina bona egerent medici, promptè coria-
 rij, carpentarij, fabri, etiam ceteri dimittentes artes suas currerét ad medi-
 cinam, & efficerentur medici. Secundò dixi, oportere ut sit expertus, & II.
 viderit alios operari: iuxta illud sapientis Auenzoaris, Oportet vnumquē-
 que medicum prius scire, deinde vsum & experientiam habere. & Rasis in *Cap. ult.*
 quarto Almanforis, & Haliab in testamento Hippo. primo theoricæ, illud
 idem testantur. Tertiò, ut sit ingeniosus ac boni iudicij, & rememoratio- *III.*
 nis. Et hoc dicebat Haly Rodoan in tertio techni: Oportet medicum esse *sect. 154.*
 bonæ rememorationis, boni iudicij, bonæ solertiæ, ac bonæ visionis, & sani
 intellectus, cum bonitate formæ: ut (supple) habeat digitos graciles, manus
 firmas, non tremulas, oculos claros, &c. Quartò dixi, oportere ut sit bene *IIII.*
 moratus, sit audax in securis, timidus in periculosis, malas curas fugiat: sit
 infirmis graciosus, sociis beneuolus, cautus in prognosticando: sit castus,
 sobrius, pius, & misericors, non cupidus, non extoror pecuniarum, sed secun-
 dum laborem suum, & facultates infirmi, & qualitatem finis, & dignitatē i-
 pfius, salaria recipiat moderatè. Conditiones quæ requiruntur ab infirmo,
 sunt tres. Ut sit obediens medico, velut seruus domino, primo therapeu. *Cap. 1.*
 ut bene confidat illi, primo prognosticorum. ut patientiam habeat in sei- *Aph. 3.*
 pso: quia patientia vincit malitiam, ut in alia dicitur scriptura. Conditio-
 nes assistentium sunt quatuor: nempe ut sint pacifici, gratiosi, fideles, atque
 discreti seu prudentes. Conditiones extrinsecus venientium sunt plures,
 quæ omnes debent ordinari ad vtilitatem infirmi, ut dicit Galenus in fine
 commentarij aphorismi præallegati. *Aph. I. lib. 1.*

V L T I M O, finem imponendo isti capitulo singulari, ponendus est mo-
 dus, & ordo istius operis. Propter quod est sciendum, iuxta dictum Auer-
 ro. in primo colliget, artes practicas (quatenus sunt artes) continere tria. *Cap. 1. de*
 Primum est, scire locos subiectorum suorum. Secundum est, scire ducere *diffin. me-*
 finem quæsitum in locos subiecti. Tertium est, scire instrumenta cum qui-
 bus valeamus ducere illum finem in loca subiecti. Et ideo cum ista ars sit
 practica & operaria, necesse est tractatus qui fiunt de ipsa, in genere debet
 esse tres. Sed ut magis specificetur, erunt in isto opere septem tractatus. Pri-
 mus erit de anatomia, & locis subiecti. Quinque sequentes erunt de modo
 ducendi finem quæsitum in loco subiecti. Et septimus erit de instrumen-
 tis, cum quibus ducemus finem in locos subiecti. Habebit ergo iste liber
 septem tractatus. Primus erit de anatomia. Secundus de apostematibus.
 Tertius de vulneribus. Quartus de vlceribus. Quintus de fracturis & dis-
 locationibus. Sextus de omnibus aliis ægritudinibus, quæ non sunt propriæ
 B j.

Cap. I.

apostemata, nec vlcera, nec ossium passiones, pro quibus habetur recursus ad chirurgum. Septimus, antidotarium. Et in quolibet tractatu erunt duæ doctrinæ, & in qualibet doctrina erūt octo capitula, aut circiter, & in quolibet capitulo erūt tria, quæ in tertio therapeut. debet inquirere medicus dogmaticè sanaturus: scilicet, notitiam rei, & causas, à quibus indicationes curatiuæ sumuntur: signa & iudicia, à quibus quæ non possunt, & quæ possunt perfici, habentur: & curationem, quæ quibus, & qualiter operari decet, ostendit. Et talis erit in toto libro ordo, auxiliante Deo.

R V B R I C Æ T O T I V S O P E R I S.

AD facilem inuentionem materierum de quibus tractatur in hoc libro, est vtile præmittere rubricas tractatuum & capitulorum totius libri: ne abraso nomine literæ, pagina muta videatur remanere: quod forte non est necessarium in scientiis speculatiuis, vt Auerrois doctor subtilis innuit.

R V B R I C Æ P R I M I T R A C T A T V S.

IN nomine Dei misericordis, incipit tractatus primus huius operis: & est de anatomia, continens duas doctrinas.

Doctrina prima est, de anatomia membrorum communium, vniuersaliū, & simplicium.

Doctr. secunda est, de anatomia membrorum propriorum, particularium, & compositorum.

P R I M A doctrina habet quinque capitula.

Capitulum primū est, sermo vniuersalis de anatomia, & natura membrorum.

Capitulum secundum, de anatomia cutis, pinguedinis, carnis, atque musculorum.

Capitulum tertium, de anatomia neruorum, ligamentorum, & chordarum.

Capitulum quartum, de anatomia venarum, & arteriarum.

Capitulum quintū, de anatomia ossium, cartilaginum, vnguium, & pilorum.

D O C T R I N A secunda, de anatomia membrorum compositorū, & propriorum: continet capitula octo.

Capitulum primum, de anatomia ollæ capitis.

Capitulum secundum, de anatomia faciei, & partium eius.

Capitulum tertium, de anatomia colli, & partium dorsi.

Capitulum quartum, de anatomia omoplatae, & brachiorum, seu manuum magnarum.

Capitulum quintum, de anatomia pectoris & partium eius.

Capitulum sextum, de anatomia ventris, & partium eius.

Capitulum septimum, de anatomia ancharum, & partium earum.

Capitulum octauum, de anatomia tibiæ, seu magnorum pedum.

R V B R I C Æ S E C V N D I T R A C T A T V S.

IN C I P I T secundus: & est de apostematibus, exituris & pustulis. Cuius sunt duæ doctrinæ.

Doctrina prima est, de apostematibus, pustulis, & exituris, prout insunt membris

membris simplicibus.

Doctrina secunda in speciali, prout insunt membris compositis.

P R I M A doctrina quinque habet capitula.

Capitulum primum est, sermo vniuersalis de apostematibus, pustulis, & exituris, à notificatione incipiendo.

Capitulum secundum, de phlegmone vera, & apostematibus sanguineis,

Capitulum adminiculatium prædicto, de carbunculo, anthrace, esthiomene, & aliis pustulis malis sanguineis.

Capitulum tertium, de erysipellate, & apostematibus cholericis.

Capitulum adminiculatium prædicto, de formicis, herpetibus & pustulis malis cholericis.

Capitulum quartum, de œdemate, & aliis apostematibus phlegmaticis.

Capitulum adminiculatium, de apostemate ventoso.

Capitulum adminiculatium, de apostemate aquoso.

Capitulum adminiculatium, de nodis, glandulis, scroffulis, & omnibus excrecentiis phlegmaticis.

Capitulum quintum, de scirrho, & apostematibus melancholicis.

Cap. adminiculatiuū superiori, de scirrho, apostemate melacholico ex melacholia in naturali per congelationē & indurationē phlegmonis generato.

Capitulum adminiculatium, de apostemate cancroso: quia de vlcerato dicitur in quarto, & de lepra in sexto.

Capitulum adminiculatium, de nodis, glandulis, scroffulis, & omnibus excrecentiis phlegmaticis.

Capitulum quintum, de scirro, & apostematibus melancholicis.

Capitulum adminiculatium superiori, de scirrho apostemate melancholico ex melancholia in naturali per congelationem & indurationem phlegmonis generato.

Capitulum adminiculatium, de apostemate cancroso: quia de vlcerato dicitur in quarto, & de lepra in sexto.

D O C T R I N A secunda, de apostematibus exituris, & pustulis prout insunt membris compositis: continet capitula octo.

Capitulum primum, de his quæ insunt capiti: vt sunt apostemata, & aqua in capitibus puerorum.

Capitulum secundum, de apostematibus faciei, & partium eius: De ophthalmia, de dolore oculorū, de pure sub cornea: de botorib. & vesicis: quia de aliis passionibus dicitur infra in tertio, & quarto. & sexto tractatu. De apostematibus aurium, de naribus verò, in tractatu de vlceribus dicitur.

Capitulum tertium, de apostematibus colli & dorsi. De angina. De brôcho cele. De apostematibus dorsi: quia de gibbositate dicitur in sexto.

Capitulum quartum, de apostematibus omoplatae, & brachiorum, & de apostemate facto à phlebotomia: De aneurysmate: De chiragra: De apostemate fistuloso digitorum. De pannaritia.

Capitulū quintū, de apostematibus pectoris, in quo agitur de bubonibus.

Digressio de mortalitate. De apostemate fugilico & indurato in emunctoriis. De apostematibus mammillarum. De coagulatione lactis: De apostematibus, parietis pectoris.

Capitulum sextum, de apostematibus ventris. De duritie stomachi. De duritie hepatis. De duritie splenis. De hydropisi.

Capitulum septimum, de apostematibus ancharum & partium earum. De hernia humoralis. De hernia aquosa, & ventosa. De hernia carnosa, & varicosa (quia de intestinali & zirbali dicetur in sexto) de apostematibus virgæ, & vulvæ: de apostematibus ani. De hæmorrhoidibus autem dicetur in quarto de vlcerib.

Capitulum octauum, de apostematibus coxarum, & tibiæ suæ pedum magnorum. De elephantia, varicibus, & vena meden. De podagra dicetur in sexto.

R V B R I C Æ T E R T I I T R A C T A T V S.

IN C I P I T tractatus tertius, & est de vulneribus. Cuius sunt duæ doctrinæ.

Doctrina prima est de vulneribus, prout insunt membris simplicibus.

Doctrina secunda in speciali, prout insunt membris compositis.

PR I M A doctrina quinque habet capitula.

Capitulum primum, sermo vniuersalis de vulneribus & solutionibus continuitatis: vbi tractatur De modo extractionis sagittarum, & aliorum infixorum: De modo & qualitate ligandi: De modo, & qualitate fuendi: De modo & qualitate plumaceorum: De modo & qualitate turundarum & ellychniorum. De diætâ vulneratorum: De correctione accidentium, vt de dolore, de apostemate, de dyscrasia, de febre, de spasmo, de paralyfi, de syncope, de alienatione.

Capitulum secundum, de vulnere facto in carne. De incisione & vulnere simplici, paruo, sine deperditione substantiæ. De incisione & vulnere magno superficiali & non profundo. De vulnere profundo & occulto: De vulnere concauo, cum deperditione carnis: De vulnere cum deperditione cutis: De cicatricibus reparandis, de vulnere in quo est caro superflua: De vulnere contuso, (& gratia ipsius de ipsa contusione) & ab aere alterato, dolorifico & phlegmonode. De vulnere ex morfu & venenato.

Capitulum tertium, de vulnere & fluxu sanguinis venarum & arteriarum.

Capitulum quartum, de vulneribus neruorum, chordarum, & ligamentorum: De punctura neruorum: De incisione neruorum: De neruo denudato: De attritione & conuassatione neruorum.

Capitulum quintum, de vulneribus ossium & cartilaginum.

DO C T R I N A secunda, de speciali curâ vulnerum, prout insunt membris organicis compositis: & octo habet capitula.

Capitulum primum, de vulneribus capitis: De vulnere capitis facto per incisionem, absque cranij fractura: De vulnere capitis facto per incisionem,

nem, cum fractura cranij non penetrante. De vulnere facto per incisio-
nem, cū fractura cranij, sine deperditione substantiæ ossis, vsque ad into-
riorem superficiem penetrante. De vulnere eodem, cum deperditione
substantiæ ossis. De vulnere capitis cum cōtusione, absque fractura cra-
nij. De vulnere cum contusione & parua fractura cranij. De contusione
cum magna fractura. De correctione accidentium consequentiū ad vul-
nus capitis. De medicinis capitalibus. De instrumentis quibus fit ope-
ratio in vulnere capitis.

Capitulum secundum, de vulneribus faciei & partium eius: De vulneribus
oculorum. Si quid ingressum oculum vulneret, & lædat. De tarfen, & de
fanguine qui intra oculum euenit ob vulnus & percussionem. De vulne-
ribus palpebrarum. De vulneribus nasi. De vulneribus aurium, & labio-
rum.

Capitulum tertium, de vulneribus colli, & partium eius.

Capitulum quartum, de vulneribus omoplatarum, & brachiorum.

Capitulum quintum, de vulneribus thoracis, & partium eius.

Capitulum sextum, de vulneribus ventris & partium eius.

Capitulum septimum, de vulneribus ancharum, & partium earum.

Capitulum octauum, de vulneribus coxarum, tibiæ, & pedum.

R V B R I C A E Q V A R T I T R A C T A T V S.

IN C I P I T tractatus quartus, & est de vlceribus: Cuius sunt duæ do-
ctrinæ.

Doctrina prima, de vlceribus prout insunt membris simplicibus.

Doctrina secunda, de vlceribus in speciali, prout insunt membris compo-
sitis.

D O C T R I N A prima sex habet capitula.

Capitulum primum. De vlceribus sermo vniuersalis. De vlcere dyscrato.

De vlcere dolorifico: & de vlcere cum apostemate. De vlcere contuso:

De vlceribus cum carne superflua: De vlcere cum duritie & decolora-
tione labiorum: De vlcere cum varicibus: De vlcere cum osse corrupto:

De vlcere difficulter curabili ex proprietate nobis occulta.

Capitulum secundum, de vlceribus propriis famosis: & primò de vlcere vi-
rulento & corrosiuo.

Capitulum tertium, de vlcere fordido & putrido.

Capitulum quartum, de vlcere profundo & cauernoso.

Capitulum quintum, de fistula, in vniuersum: quia de fistulis particularibus
dicitur in locis suis.

Capitulum sextum, de cancro vlcerato: quia de non vlcerato in tractatu de
apostematibus est dictum.

D O C T R I N A secunda, de vlceribus prout insunt membris compositis:
habet octo capitula.

Capitulum primum, de vlceribus capitis, vt est talparia & testudinaria.

Capitulum secundum, de vlceribus faciei: De noli me tangere. De vlceribus, & cancris affectibus, vesicis ruptis, & eleuatione vuae oculorum: De ruptura corneae & exitu vuae. De fistula in lacrymali domestico iuxta nasum. De vlceribus narium, & polypo. De sanguinis fluxu e naribus. De alcola & vlceribus oris: De vlceribus aurium.

Capitulum tertium, de vlceribus quae in collo: & consequenter de his quae in dorso nascuntur.

Capitulum quartum, de vlceribus quae sunt in omoplatis, & brachiis.

Capitulum quintum, de vlceribus quae sunt in pectore.

Capitulum sextum, de vlceribus ventris.

Capitulum septimum, de vlceribus ancharum, & partium earum: De crassitie sub virga: De foraminibus præputij: De hæmorrhoidibus: De fico qui fit in ano: De fistulis quae fiunt in ano: De rhagadiis.

Capitulum octauum, de vlceribus coxarum, tibiaram, & pedum in quo agitur de cancro & malo mortuo earum partium.

R V B R I C Æ Q V I N T I T R A C T A T V S.

IN C I P I T tractatus quintus, de algebra & extensione & restauratione ossium fractorum & dislocatorum. Cuius sunt duæ doctrinae.

Doctrina prima est, de restauratione fracturarum.

Doctrina secunda, de restauratione dislocationum.

D O C T R I N A E primæ sunt octo capitula.

Capitulum primum est, sermo vniuersalis de restauratione fracturarum.

Capitulum secundum, de speciali reductione fracturæ cranij, ossis nasi, mandibulae, ossium capitis & faciei.

Capitulum tertium, de fractura colli & spondylorum dorfi.

Capitulum quartum, de fractura furculæ, & ossis spatulae, seu omoplate.

Capitulum quintum, de fractura ossis adiutorij, & brachij, & totius manus. De brachio: De rasceta, & digitis manus.

Capitulum sextum, de fractura costarum, & partium pectoris.

Capitulum septimum, de fractura ossis ancharæ & coxæ.

Capitulum octauum, de fractura genu, & tibiaram, totiusque pedis: De tibia: De calcaneo: De rasceta pedis: De articulis pedum.

D O C T R I N A secunda, de restauratione dislocationum: Cuius sunt octo capitula.

Capitulum primum est, sermo vniuersalis de dislocatione.

Capitulum secundum, de dislocatione mandibulae.

Capitulum tertium, de dislocatione colli, & spondylium dorfi.

Capitulum quartum, de dislocatione humeri, & partium omoplate.

Capitulum quintum, de dislocatione cubiti.

Capitulum sextum, de dislocatione manus & digitorum.

Capitulum septimum, de dislocatione ischei aut coxæ.

Capitulum

Capitulum octauum, de dislocatione genu & rotule pedis, & partium eius.
De rotula. De pede & digitis eius.

R V B R I C A E S E X T I T R A C T A T V S.

IN C I P I T tractatus sextus, de omnibus ægitudinibus quæ non sunt propriè apostemata neque vulnera, neque vlcera, neque ossium passion-
nes, pro quibus recurritur ad chirurgum. Et habet duas doctrinas.

Doctrina prima, est de ægitudinibus prædictis, quæ sunt communes toti corpori.

Doctrina secunda est, de his quæ propria sunt vni membro.

D O C T R I N A prima habet octo capitula.

Capitulum primum, de arthritide, & dolore, ac duritie iuncturarum.

Capitulum secundum, de lepra.

Capitulum tertium, de morphea, serpigine, scabie, pruritu, syronibus, pediculis, & aliis infectionibus cutis.

Capitulum quartum, de extenuatione & incrassatione corporum, & membrorum.

Capitulum quintum, de casu, offensione, distensione, & submersione: quia de contusione, in tractatu de vulneribus est dictum.

Capitulum sextum, de combustione aquæ vel rei ardentis.

Capitulum septimum, de porris, & verrucis, & cornibus.

Capitulum octauum, de membris superfluis amputandis, & de corporibus mortuis conseruandis.

D O C T R I N A secunda, de ægitudinibus quæ non sunt propriè apostemata, nec vlcera, nec ossium passionnes, pro quibus recurritur ad chirurgum, quæ sunt propriæ vni membro: & habet octo capitula.

Capitulum primū, de ægitudinibus capitis: De tinea: De alopecia, & caluitie, atque casu capillorum: De canicie, pilorum mutatione, & eorum tinctura. De lotione capitis: De auferentibus pilos. De prohibētibus renasci pilos radicitus euulsos.

Capitulum secundum, de dispositionibus faciei, & partium eius, in se continens quinque partes.

Pars prima, de vniuersali faciei decoratione: Ad decorandum, & faciendum colorem bonum: Ad maculas, lentigines, & panum remouendum: Ad sanguinem mortuum, & liuorem faciei, & aliarum partium: Ad variolas, & ad cicatrices ipsarum: de gutta rosacea, & pustulis, quæ fiunt in facie.

Pars secunda, de ægitudinibus oculorum, quæ superius non sunt tractatæ. nam de ophthalmia, dolore, pustulis, exituris, & pure sub cornea, in apostematibus est dictum: & de vulneribus oculorum & palpebrarum, & de eo quod ingressum est in oculum, & de tarsen, in tractatu vulnerū: & de vlceribus, cancriosis affectib & vesicis ruptis, & de eleuatione vuæ, & de fistula in lachrymali, in tractatu vlcerū: quæ si ponerentur cum istis, esset tractatus completus oculorum.] Et primò de ægitudinibus totius ocu-

li, quæ quatuor numerantur: à lacrymis & fluxib. incipiēdo. De eminentia seu incrassatione totius oculi, & de eius opposita macilentia, & diminutione. De strabositate oculorum. Consequenter dicetur de ægritudinibus partium oculi, incipiendo ab ægritudinibus palpebrarum, quæ vigintiquatuor numerantur: & primum de scabie, pruritu, &c. De casu & relaxatione palpebrarum. De abbreviatione, & inuersione palpebrarum. De agglutinatione palpebrarum. De pilis additis infra oculum inuersis. De casu pilorum, albedine & pediculis: De duritie, lupia, hordeolo, grādine, fulac: & xeruac: De mora & verruca palpebr. de aliis est dictum in locis suis. De ægritudinibus coniunctiua, quæ tredecim numerantur: & primò de vngula. De sebel: de aliis dictum est in locis suis. De ægritudinibus corneæ, quæ decem numerantur: & primò agetur de maculis: De catharacta & gutta serena: de aliis dictum est in suis locis. De ægritudinibus aliarum particularum intrinsecarū oculi, ex quibus prouenit debilitas & nocumentum in visu.

Pars tertia, de ægritudinibus aurium: & primò sermo generalis de surditate. De apostemate, & vlcere: De surditate & tinnitu propter humores frigidos & ventosos. De surditate ob sorditiā. De aqua aurem ingressa. De lapillo, vel nucleo, vel bestiola, & quocunque alio aurē ingresso. De paniculo, & verruca seu carne aurem oppilante.

Pars quarta, de ægritudinibus narium. De oppilatione cathesiali: De fœtore anhelitus: de polypo, & de fluxu sanguinis, in tractatu de vlceribus est dictum.

Pars quinta, de ægritudinibus oris, & partium eius. De ægritudinibus linguæ: De inflatione, & excessu magnitudinis linguæ: De ranula & carne sub lingua: De spasmo, & filo contrahente linguam: De paralyfi & balbutie: de alcola, vlceribus, & apostematibus, est dictum superius in locis suis. De passionibus dentiū sermo vniuersalis: De dolore dentiū: De dēte commoto & debilitato: De putredine, vermibus, corrosione ac perforatione dentium: de limosis, & fœdi coloris dentib. labiorum. De stupore & congelatione dentium: De eradicatione dentium. De passionibus labiorū gingiuarum, & gargareonis: De inflatione, & casu vuluæ. De inflatione & magnitudine aucta amygdalarum: De illius medela qui aliquid impediens deglutiuerit de carnibus additis, apostematibus, bozoribus, scissuris, atque vlcerationibus, & cancerosis affectib. dictum est in locis suis.

Capitulum tertium, de ægritudinibus colli, & gibbositate dorsi: De angina & broncocele, in tractatu de apostematibus dictum est.

Capitulum quartum, de ægritudinibus omoplate, brachiorum & manuum: vt de agglutinatione digitorū: quia de superfluo digito abscindendo, supra dictum est. De variis vnguiū dispositionibus qualis est attritio, contusio, sanguis mortuus, & pus sub vngue, gibbositas, curuitas, scissura, & color fœdus.

Capitulum

Capitulum quintum, de ægritudinibus pectoris & mamillarum: vt de lactis abundantia, de mamillarū magnitudine, & paruitate papillæ, de lactis coagulatione & mammarū apostematibus suprā dictū est in tract. de apostematibus.

Capitulum sextum, de ægritudinibus ventris, vt est eminētia vmbilici seu hernia ventralis: quia de hydropisi superius in apostematibus est dictū.

Capitulum septimum, de ægritudinibus ancharum, & partium præcedentium ab eis: De ruptura didymali seu hernia intestinali, & zirbali: quia de humoralī, aquosa, ventosa, atque carnosa, in apostematibus est dictū. De lapide in vesica, & gratia communitalis in renibus, De arte mingendi, medicamentorum opera: de arte meiendi chirurgiæ opera. De incisione lapidis causa. De passionibus virgæ, & primū de frigidis & maleficiatis. De priapismo: De calefactione & scēditate virgæ ex decubitu cum muliere scēda. De clausura præputij: De circumcisione: De castratione: De mollificatione oschei, & eius elongatione: De hermaphrodisi. De passionibus matricis, & primò de clausura. De amplificatione matricis: De tentigine matricis: De extractione fœtus: De extractione secūdinæ: De mola matricis: De exitu matricis & lōgaonis: quia de hæmorrhoidibus, & ficiis, atricibus, fissuris, & vlceribus, superius in suis locis est dictum.

Capitulum octauum, de propriis ægritudinibus coxarum, tiliarum & pedum: vt de malo mortuo, de phlegmate falso, & cancriis. De doloribus & mulis seu pernionibus quæ in calcaneo fiunt: quia de elephantia & varicibus, in apostematibus est dictum: De clauis & portis in prima doctrina istius sexti, & de ægritudinibus vnguium, in capitulo manuum.

R V B R I C A E S E P T I M I T R A C T A T V S.

IN C I P I T Tractatus septimus, qui Antidotarium dicitur, duas continens doctrinas.

Doctrina prima est, de vniuersalibus antidotis seu auxiliis.

Doctrina secunda erit de particularibus.

D O C T R I N A prima habet octodecim capitula.

Capitulum primum de phlebotomia, cucurbitulis, & sanguisugis.

Capitulum secundum, de medicamentis concoquentibus & purgantibus humores. De vomitu. De clysteribus. De suppositoriis.

Capitulum tertium, de cauteriis, & formis eorum.

Capitulum quartum, de operationibus & artificio præparandi antidota localia, quæ in arte competunt chirurgiæ: in quo dicitur de ablutione olei, ceræ, terebinthinæ, atque butyri: de lauatione calcis, de lotionē & præparatione tuthiæ, & consimilium: de combustionē cuperosæ, & cōsimilium: De præparatione medicinarum compositarum: De oleis: De vnguentis: De emplastris. Embrochæ, & epithemata: & alia multa.

Capitulum quintum, de antidotis localibus apostematum: & primò de

medicinis percussivis, & modo percutiendi: De medicinis attractivis, & modo attrahendi. De resolutivis, & modo resoluendi. De mollificativis, & modo mollificandi. De maturativis, & modo maturandi. De mundificativis, absterisivis, & lautivis, & modo mundificandi. De medicinis dolorum sedativis, & ipsarum operationibus.

Capitulum sextum de antidotis localibus vulnerum & ulcerum, & primo de medicinis restringentibus sanguinem: De medicinis incarnativis, & modo incarnandi: De medicinis regenerantibus carnem, & modo operandi: De medicinis cicatricem inducentibus, & modo operationis ipsarum: De medicinis corrosivis, putrefactivis & causticis, cutem rumpentibus.

Capitulum septimum, de medicinis fracturarum & dislocationum, & primo de prohibentibus phlegmonem. De glutinativis: De confortantibus: De medicinis remollientibus duritiem, quæ aliquando remanet post restaurationem.

Capitulum octavum, de gradibus medicinarum chirurgialium.

DOCTRINA secunda, de antidotis particularibus, & propriis quibusdam membris: & habet octo capitula.

Capitulum primum, de auxiliis propriis capitis & partium eius.

Capitulum secundum, de auxiliis morborum faciei & partium eius: ut sunt decoratio, remedia oculorum, narium, aurium, dentium, & gingivarum.

Capitulum tertium, de auxiliis morborum colli.

Capitulum quartum, de auxiliis humerorum, dorfi, & manuum.

Capitulum quintum, de auxiliis pectoris.

Capitulum sextum, de auxiliis ventris: ut ad tormina hydropisis, & dolorē renū, atque vesicæ.

Capitulum septimum, de auxiliis ancharum, & partium procedentium ab eis: ut est virga, testiculi, didymi, matrix, & anus.

Capitulum octavum, de auxiliis coxarum, & partium inferiorum,

I N

IN NOMINE DEI MISERICORDIS,
INCIPIT TRACTATUS PRIMVS
De Anatomia, continens duas doctrinas.

Doctrina prima est, De anatomia membrorum communium, vniuersalium, & simplicium.

Doctrina secunda est, De anatomia membrorum propriorum, particularium, & compositorum.

Prima doctrina habet quinque capitula.

CAPITVLVM PRIMVM.

Sermo vniuersalis de anatomia & natura membrorum.

QUONIAM (secundum Gal. medicorum lucernam, in libro decimosextimo de vtilitatibus particularum, capitul. penult. quatuor sunt commoditates scientiæ anatomia: Vna, vtique & maxima, ad Dei potentiæ demonstrationem: Secunda, ad particularum patientium dignotionem: Tertia, ad futurarum dispositionū corporis prognosticationem: & quarta, ad ægritudinū curationem: ideirco necessarium est & vtile cuique medico, præscire ipsam anatomiam. Et hoc est quod ipse Galen. dicebat in principio lib. de interioribus, seu de locis affectis, Non solum iuuenes, sed etiam antiqui studebant cognoscere particulas & passiones ipsarum: quia curam oportet diuersificare secundum differentias ipsarum. Et licet ea quæ cadūt sub sensu, apertè cognoscantur: quæcūque tamē in profundo occultata sunt, viro indigent exercitatio in anatomia & actionibus & vtilitatibus ipsarum: & ab illo loco sumitur principium totius curationis. In primo inquit libro membrorum dolentium: est inuentum, quod medicus debet esse sagax in notitia membrorū dolentiū in quolibet loco. Quod si hoc est vtile physicis, multo magis, imò maximè necessarium est chirurgis, iuxta doctrinā ipsiusmet in 6. therap. methodi, quæ in Arabica translatione, De ingenio sanitatis inscribitur. Chirurgi ignorantes anatomiam, peccāt multoties in incisionibus neruorum & colligationum. Sed tu naturā vniuscuiusque particulæ scies. Adhuc autem positiones & plasmationes, quam habent in toto corpore: & secundum vnumquodque membrum, quando contingit in eo fieri plagā apertè cognosces an neruus sit incisus vel tenon, vel colligatio. Quod Hæricus de Hermodauilla in primo libro chirurgiæ suæ hac ratione sic deducit: Omnis artifex tenetur scire subiectū in quo operatur: aliter operādo

Cap. 4.

errat. sed chirurgus est artifex sanitatis corporis humani: ergo tenetur sci-
re naturam & compositionem ipsius, & per consequens anatomiam. Cō-
firmatur per simile: quia eodem modo operatur cæcus in ligno, & chirur-
gus in corpore, quando anatomiam ignorat: sed cæcus scindēs lignum sæ-
pissimē (imò fere semper) errat, refecādo de illo plus quān debeat, vel mi-
nus. ergo similiter chirurgus, quādo anatomiam ignorat. Instar enim sunt
tales malorum coquorum, de quibus dixit Gal. in secundo therap. qui nō
secundum articulos incidunt, sed terunt, quassant, & diuellūt. Sequitur er-
go, necessarium esse medicis, præcipuē chirurgis, scire anatomiam. Et quam-
uis esset eis necessarium, scire cū anatomia actiones & utilitates membro-
rum, quæ sunt tres radices & elementa totius medicationis (vt in pri-
mo interiorum conuenienter deducitur) parcendo longitudini, & quōd
sciam de his completē tractauisse Gal. in decem & septem libris de vtilit.
particularū (quia tractatus alios 15. quos ipse fecit de administratione ana-
tomica, vt Haly. in fin. techn. id est artis paruæ: testificatus est, adhuc trās-
tos non habemus) & Halyabb. in prima parte lib. de dispositione regali,
sermone 2. & 3. & Auic. in suo can. lib. 1.) nō ponā hīc nisi crassioris Miner-
næ anatomiam, quæ dirigere possit chirurgum, operātem in incisionibus,
& reductionibus membrorum. Est autem anatomia, recta diuisio & deter-
minatio membrorum corporis cuiusque, præcipuē corporis humani: quia
de illa est intentio tota istius artis. Et dicitur ab ana, quod est rectum, &
tomos quod est diuisio, quasi recta diuisio. Porro anatomia acquiritur du-
pliciter: vno modo per librorum doctrinam, qui modus licet sit utilis, non
tamen sufficit ad enarrandum ea quæ solū sensibus cognoscuntur, primo
de vtilitate, ca. 8. Et hoc est quod Auer. dicebat primo colliget: Et nos nō
abbreviauius sermonē de anatomia, nisi propter ea, quōd imaginatiua est
breuior in istis, & parua, comparatione earum rerum, quæ existunt in ipsa.
Alio modo, per corporum mortuorum experientiam. Experimur autem
in corporibus nouiter mortuis per decollationem, vel suspensionem, ana-
tomiam saltem membrorum officialium interiorū, & carnis musculorum,
& cutis, & multarum venarum atque neruorum, præcipuē quoad originē,
vt tractat Mundinus Bonon. qui inde hoc scripsit. Et ipsam administrauit
multoties magister meus Bertrucius in hunc modum, Collocato corpo-
re mortuo in scamno, faciebat de ipso quatuor lectiones. In prima, tracta-
bantur membra nutritoria: quia citius putrent. In secunda, membra spiri-
tualia. In tertia, membra animata. In quarta, extremitates. Et secundum
commentatorem libr. de sectis, in quolibet membro videnda erāt nouem:
scilicet positio, substantia, complexio, quantitas, numerus, figura, col-
ligatio, actio atque utilitas, quæ sunt ægritudines quæ ipsi possunt con-
ringere, quibus per anatomiam in dignoscendo, prognosticando, ac
etiam curando medicus possit auxiliari. Experimur etiam in corporibus
exsiccatīs ad solem, aut consumptis in terra, aut eliquatis in aqua curren-
te aut bulliente, anatomiam saltem ossium, cartilaginum, iūcturarum, ner-
uorum

uorum grandiorum, tendinum, & colligationum. Et per istos modos in corporibus hominum, simiarum, & porcorum, atque aliorum multorum animalium, ad notitiam peruenitur anatomiae: & non per picturas, sicut fecit Henricus praedictus, qui cum tredecim picturis visus est anatomiam demonstrare. Quid autem sit corpus humanum (quia de illo fit sermo in tota medicina) patet esse vnū seu integrū ratione decoratū, ex multis & diuersis membris seu particulis compositum. Membrum autem seu particula, secundum Galen. in primo de vtilitate particul. est quoddam corpus, *Cap. 1.* quod omnino non est separatum, nec alteri coniunctum. Et dicitur ibidem, quasdam partes esse maiores, quasdam minores, & quasdam in aliam speciem indiuiduas. Et hoc est quod Auic. per alia verba dixit in suo canon. lib. primo, membra esse corpora, quae ex prima generantur humorum *Fen. 1. de 5. cap. 1.* commistione. Et sequitur, membrorum quaedam esse simplicia, quaedam composita, loquendo de simplici & composito, vt medicus considerat largē. Simplicia verò sunt consimilia, quae non sunt in aliam speciem diuidua, imò quancunque eorum partem sensibilem acceperis, ea communicat toti nomine & ratione. & sunt decem, videlicet cartilagine, ossa, nerui, venae, arteriae, panniculi, ligamenta, chordae, cutis, atque caro. His annumerantur pinguedo, & pili, & vngues: quae licet non sint membra, sed superfluitates, habent tamen vtilitatem quandam & generationem vt membra, sicut in secundo techn. innuebatur. Porro istorum quaedam sunt sanguinea. *Cap. 9.* (sic dicta, quia ex sanguine generantur) quibus est vera regeneratio & consolidatio, vt caro & pinguedo: quaedam autem dicuntur spermatica, quia à spermate habent ortum, quibus non est regeneratio nec consolidatio vera: vt sunt ossa, & omnia alia membra à praedictis. Et propterea membrorum simplicium quaedam sunt calida & humida, quaedam frigida & humida, quaedam frigida & sicca. Calida autem & sicca non dicuntur aliqua membra, quia supra naturam cutis (ad quam comparantur omnia) non inuenitur aliquod membrum simplex calidius & siccus. Cutis enim est media, non solum humanarum particularum, sed etiam totius substantiae generatorum & corruptorum, secundū Gal. secundo de cōplexionibus, capitulo vltimo. Calida & humida membra dicuntur, sanguis (saltem materialiter) spiritus & caro: & humiditates naturales incedunt ista via, vt dicit Auer. ii. sui Colliget. Frigida & humida sunt phlegma, adeps seu pinguedo, *Cap. 2.* atque medulla. Frigida verò & sicca sunt secundū suos gradus, reliqua omnia: vt ossa, cartilagine, pili, chordae, ligamēta, nerui, venae, atque panniculi, & hoc est pelagus in quo non licet medico nauigare. Conueniens enim est medico, recipere cōplexiones ipsorum membrorū à philosopho naturali. Composita membra sunt, quae à praedictis simplicibus seu consimilibus cōponuntur: & ideo heterogenea sunt, & diuidi possunt in alias species: quia non perinde ac in membris consimilibus, quaelibet pars istorum seruat rationē totius. Vocantur autem organica & instrumentalia, quia sunt animae

instrumēta: vt manus, facies, cor, & hepar. Ob id Gal. in 2. de vtilitate particularū, capitulo finali scribit, Natura idoneas ad animæ mores, & virtutes corporis, vniuersas construit particulas. Et istorum quædam sunt principalia, quædam non principalia. Principalia sunt cor, hepar, cerebrum, & testiculi. Non principalia sunt omnia alia, & istorum quædam sunt minora, vt oculus, nasus, manus: quædam maiora, vt caput, facies, collum, omoplatæ, & cætera octo, quibus (quod ad præsens attinet) totum corpus diuiditur, gratia chirurgicæ doctrinæ. Et licet prædicta membra organica sint ex pluribus composita, gratia actionis & passionis ipsorum, cum debita qualitate & quantitate, & vniuersa conformatione, vna tamen particula simplex & consimilis in illis est principium totius actionis, reliquæ verò sunt gratia vtilitatis. Quædam quidem, vt melius actio fiat: Aliæ verò, sine quibus non erat possibile eam fieri: Aliæ autem ad custodiam omnium creatæ sunt: vt hæc declarantur in manibus, primo & secundo de vtilitate particularum, & consequenter in sequentibus libris in omnibus aliis membris: vt intelligas (quod dixit lib. quarto, secundum Aristot.) nullum corpus esse ociosum, nec frustra: sed esse factum pro necessitate, cum conuenienti complexione, & compositione: Præterea diuersas quasdam à creatore largitas virtutes, quæ quidem accidunt compositis membris ex simplicibus, sicuti simplicibus ex elementis. Cor enim (quod est primum membrum organicum) ex ligamentis, panniculis, & carne dura lacertosa, ex quibus compositum est, dicitur esse siccum: ex multitudine verò spirituum qui sunt in eo (quia est sicut clibanus igneus totius corporis) dicitur esse calidum. Arguunt enim medici, cor esse calidum & siccum: physici tamen, quia est principium vitæ, id forte dicunt esse temperatum, aut ad calidum & humidum inclinare. Quod autem videtur de hepate ex sua essentia, est calidum & humidum, esse quia maior portio suarum partium est carnosa, sanguinea, propter id quod ad illud mittuntur multæ arteriæ. Et cerebrum est frigidum & humidum, licet habeat substantiam medullofam: distinguitur tamen à medulla, quia medulla est ex humoribus, cerebrum ex spermate: & dicitur calidum suapte natura, in secundo de partibus animalium. Sed splen & renes etiam sunt de membris calidis & humidis: quamuis renes sint sub splene in gradu, propter crassitiem sanguinis qui est in splene, sicut splen est in hoc gradu satis inferior hepatis. Et caro pulmonis ponitur minus humida quam pinguedo, quia non diffunditur cum calefit, secundum Gal. vbi supra, Calida etiam dicitur esse, quia nutritur subtiliori sanguine sibi à corde transmissa, vt ipse idem Gal. dicebat 4. de vtilitate. Et ita consequenter est syllogisandum de complexionibus aliorum membrorum compositorum esse talis complexionis qualis resultat ex aduenientibus & componentibus ipsa.

CAPITVLVM SECVNDVM

De anatomia cutis, pinguedinis, carnis, atque musculorum.

Incipiendum est à cute, quia primò occurrit in facienda anatome. Est autem cutis, cooperimentum corporis, ex filis neruorum, venarum, & arteriarum contextum, ad defensionem & largitionem sensus creatum. Cuius duæ sunt species: quædam cooperit membra extrinseca, & propriè dicitur cutis: & istius (2. de vtilitate capitulo 5.) notantur quinque differentia. Alia cooperit intrinseca membra, & propriè panniculus dicitur, vt telæ cerebri, & pericranium (cooperiens cranium, sicut periostrion reliqua corporis ossa) pleura, peritoneum, pericardium, & omnium aliorum viscerum panniculi. Pinguedo sequitur: & est vt oleum, calefaciens & humectans membra. Cuius duæ species: quædam extrinseca iuxta cutim, quæ propriè Adeps nuncupatur: quædam intrinseca iuxta ventrè & renes, quæ Axungia propriè dicitur. Consequenter occurrit caro: cuius sunt tres species, scilicet caro simplex & pura, quæ pauca est, & solùm reperitur in capite virgæ, & inter dentes. Alia est caro glandulosa seu nodosa: vt caro testiculorum, & mamillarum, atque emunctoriorum. Tertia est musculosa seu lacertosa: & talis est multa, & reperitur per totum corpus vbicunque est motus manifestus & voluntarius. Musculus autem est organum motus manifesti & voluntarij, in lib. de vtilitate particularum, & de motibus liquidis seu manifestis, per totum. Et licet musculi quoad sensum sint membra simplicia, sunt tamen secundum rei veritatem composita ex neruis & ligamentis, ac eorum villos carne implente, & panniculo cooperiente: & ita vult Auicenn. in primo lib. canonis sui. Musculus & lacertus idem sunt: sed dicitur musculus ad formam muris, & lacertus ad formam lacerti. Sunt enim ista animalia ab vtraque parte similiter gracilia & longa (saltem versus caudam) in medio verò crassa, vt musculi siue lacerti. Nec obstat quod Hæricus videatur inter ipsos differentiam assignare. Cæterum est notandum, ex intentione Galeni per totum opus de vtilitate partic. vbi musculus compositus est, vt diximus, ab ipso descendere chordas & ligamenta rotunda: quæ dum veniunt prope iuncturas, dilatantur & ligant in circuitu iuncturam vnà cum pannico cooperiente ossa, & mouent eam: & quando exiuerint iuncturam, iterum rotundantur, & reducuntur in chordam: & cum carne faciunt alium musculum. Et ab isto iterum exit chorda & ligamentum, quæ dilatantur, & ligant in circuitu iuncturam sequentem, & mouent eam: & ita non cessat vsque ad extremas particulas. Quamobrem semper musculus antecedit iuncturam, & membrum quod ipse mouet: & hoc declaratur in brachijs. Nerui enim qui à spinali medulla colli delegantur ad brachia, accipiunt formam musculi in collo & pectore. Deinde veniendo ad iuncturam omoplate, proiicitur chorda, & dilatatur, & comprehendit totam iuncturam, & implantatur ossi adiutorij, & mouet ipsum: Et quando exit iuncturam humeri ad duos vel tres digitos, rotundatur, & reducitur in chordam: & cum car-

Lib. 1. ca. 16.

Fen. 1. da. 5. sum. 2. cap. 1.

ne, & ligamēto quod exit à capite ossis omoplate, facit musculos supra mediū adiutorij: ē quibus exit chorda, quæ ad tres digitos prope cubitū ampliatur, & comprehendit totum cubitū, & mouet brachium parū. Et post alios tres digitos rotundatur, & reducit in chordā: quæ ingreditur, cū ligamento quod exit à cubito, & cū carne facit musculos supra mediū brachij dicti. Inde exit chorda, quæ ad tres digitos prope iuncturā man^o parue ampliatur, & apprehendit totam iuncturā manus dictæ. Et post rotundatur, & ingreditur musculū in medio manus, à quo chordæ mouētes digitos exeūt. Ex quibus apparet, vulnera quæ sunt ad tres digitos prope iuncturas, esse periculosa: quia chordæ neruosa ibi sunt denudata à carne, & apparētes: quorū punctura spasmū generat, & consequēter mortē inducit, secundū Galenum, in tertio technī, & quarto therapeut. Lacerti siue musculi (auctoritate Halyab. parte prima, sermone tertio, de regali dispositione) differunt quinque rebus: quātitate, figura, positione, cōpositione, atque chordarū origine. Galeno autē in sexto de vtili, quatuor sunt positiones musculorū, recta, trāuersa, & duæ obliquæ. Sunt verò omnes musculi quingēti triginta & vnus, secundum Auicē. libro primo de anatomia musculorum.

Cap. 92.

Cap. 6.

lib. 6.

Cap. 3.

Cap. 2.

Fen. 1. do.

5. sum. 7.

cap. 30.

CAPITVLVM TERTIVM.

De anatomia neruorum, ligamentorum, & chordarum.

QVia musculi ex neruis, ligamentis, & carne componuntur, post anatomiam carnis musculosa de illis est dicendum. Nervus est membrum simplex, ad tribuendū musculis & ceteris partibus sensum & motū creatū. Et ob hoc Galen. in quarto de vtilitate, cap. nono, dicebat: Tres sunt intentiones naturæ in distribuēdis neruis: Vna quidē gratia sensus in sensibilibus organis: Alia motus, in mobilibus: Alia verò in omnibus aliis, ad dignotionem offendentium. Et bene dicit, sensibilibus: quia neque cartilaginibus neque multis carnibus glandulosis inseruntur nerui. Dentibus verò inferi videntur, vt dicebat cap. decimosexto libri allegati. Nerui enim omnes à cerebro per se, vel per spinalem medullam ipsius vicariam, oriuntur vel manifestantur: & in hoc conuenit communis schola philosophorū & medicorū. Vnde nerui qui oriuntur à parte anteriori cerebri, tales sunt qualis pars illa molliores sc. & ad dandū sensum prōptiores. Qui autē à posteriori parte & à nucha quæ descendit ab eo, sunt duriores & ad motum aptiores. Vtrum verò sensus & motus ferantur per vnum neruum, aut per diuersos? Gal. videtur tenere in primo de interioribus, & libro de sympt. differ. ferri aliquando per vnum, aliquando per diuersos. Et hoc idem tenet schola nostra Montispeffulani. difficilis est materia. Sed hæc difficilior est inuestigata, verū prædicta deferantur substantiue, an radiatiue: quare melius est eā obdormire. Quicquid sit, septē sunt paria neruorū quæ immediate oriuntur à cerebro, & triginta, quæ mediāte spinali medulla, & vnus sine comite, qui oritur à fine ossis sacri: vt ponit Hal. sermone secūdo partis primæ

Cap. 2.

Cap. 6.

Cap. 5.

Cap. 10.

primæ libri regalis dispositionis. Ligamenta sunt de neruorum natura, ab ossibus tamen oriuntur. Eorum sunt duo modi: quædam ligant ossa internè quædam externè ligant totam iuncturâ. Ita dicebat Gal. 12. de vtil. cap. secundo, Ossium articulatio in circuitu comprehenditur ligamentis fortibus & remissivis seu flexibus. Chordæ seu tendones (quod idem est) sunt etiâ de natura neruorum, & magis. nam sicut ligamēta sunt media inter neruos & ossa, ita & ista inter ligamēta & neruos. A musculis oriuntur, & à neruis suscipiunt sensum & motum, iisque mouentur membra: & (vt dictū est) licet sint rotunda dum exeunt à musculis, ampliantur dum veniunt ad articulos. Collocati verò sunt in circuitu mēbri, ita vt intrinseci trahant membrum, extrinseci verò ipsum extendant: sic tamen vt quādo vnus trahit, alter relaxatur, & idè per incisionem intrinsecorum perditur flexio, extrinsecorum verò extensio: Ita ponit Gal. in primo & 12. de vtilitate particularum.

Pag. 33.

CAPITVLVM QVARTVM.

De anatomia venarum & arteriarum.

Licet venæ & arteriæ (secundum intentionem Galeni in sextodecimo de vtilitate particularum) differant quoad principia (quia venæ oriuntur ab hepate, arteriæ à corde) & in aliquibus locis separetur vena ab arteria (vt in manifesto brachiorum, & in rete mirabili) arteria tamen nulla reperitur sine vena & fere in reliquis partibus corporis communionem habent, & distributionem similem. propterea de ipsis sufficit chirurgus insimul habere sermonem: & ita fecit Gal. in loco præallegato. Quod autē vena sit locus sanguinis alibilis, arteria verò locus sanguinis spiritualis, notū est apud omnes. Ista autem vasa, postquam orta sunt à suis principiis, bifurcantur, & vna pars tendit sursum, & alia deorsum: & qualibet pars ramificatur, & ramificando deducitur ad extrema corporis, ad nutriendum & viuificandum membra vniuersa. Particulares venæ, quæ sui magnitudine hæmorrhagiæ periculū inferunt, dicentur in anatomia magnorū mēbrorum.

CAPITVLVM QVINTVM.

De anatomia ossium, cartilaginum, unguum, & pilorum.

Vltimò anatomix subiiciuntur ossa, quia sunt in profundo corporis. Sunt verò ossa particulæ duriores totius corporis: fundamentū & sustentaculum omnium aliarum particularum. Præter hoc tamen aliqua sunt ad custodiam & tutelam particularum interiorum: vt cranium, pectus, atq. dorsum. Sunt autem ossa in corpore nostro, postquam fuerint bene computata (secundū Auicennā, primo canonis sui) cexlviii. præter scamina, & os lambdoides seu hyoides, in quo fundatur lingua. Ossa corporis recipiunt diuersitates penes medullam, formam & magnitudinem, & quædā ratione sui, alia ratione iuncturarū in se habent diuersitatem. Etenim quædam sunt medullosa, quædā nō habēt medullā: item quædā sunt recta, quædā tortuo-

Fen. 1. de.
5. sum. 1.
cap. 30.

sa: quædam etiam sunt magna, quædā parua. Omnia verò ossa crassiora sunt circa iuncturam, quàm circa medium. Ratione autem iuncturarum habent diuersitates: quia quædā habent additiones intrantes, quædam cavitates recipientes, quædam vtrumque, quædā neutrum. Et eorum quæ habent additiones & cavitates dictas, quædam eas habent clauales, vt dentes: quædam feratiles, vt cranium: quædā nodosas in vtroque capite, vt vlna & coxa: quædam foueales, vt focilia: quædam vtroque modo vt digiti. Quæ porro carēt vtroque, iunguntur solidatiuè: alia verò quæ habent tales rotunditates & foueas, propriè faciunt iuncturam: iisque accidit dislocatio, aliis verò separatio.

Cartilago ferè est de natura ossis: est tamen ipso mollior: & est facta ad defectum ossis supplendū, vt in palpebris, naribus, & auribus: & vt melior fiat cōiunctio ossium cum vicinis partibus, vt in thorace, & in anchis: & in extremitatibus ipsorum, ne in motu atterentur.

Vngues sunt facti in extremitatibus membrorū, ad melius capiendum. Pili verò sunt facti ad decorandum, & purgandum.

DOCTRINA SECVNDA

DE ANATOMIA MEMBRORVM

compositorum & propriorum continet capitula octo.

CAPITVLVM PRIMVM.

De anatomia corporis.

Par. 29.

EXPEDITA anatomia membrorū simplicium, & toti corpori cōmunium, veniendū est ad anatomia membrorū compositorū & singulariū. Et licet (vt dictum est) quædā sint maiora, quædā minora, nihilominus anatomia ipsorū tractabitur in octo capitulis, secundum diuisionē particularū maiorū: quia talis diuisiō sensibilis est & manifestior, præter id quod modus medicandi variatur pro illius ratione. Incipiemus autē hic à capite, præcipuè à cerebro, & ab olla continente ipsum, quia ipsum locus & habitatio rationalis animæ est, vt ipsemet Gal. dixit lib. 9. de vtilitate part. capitulo quarto, & primo de custodia sanitatis, cap. 9. Idem habetur tertio interiorum, & in commentario tertio regiminis acutorum.

Cap. 4.

Sect. 41.

Par. 29.

Circa ollam capitis, & partes ipsius, inquirenda sunt illa nouem, quæ dicta sunt superius per comment. Alexandrinum in libro sectarum, inquire in quolibet membro: scilicet iuuamentum, positio, colligatio, quantitas, figura, substantia, complexio, numerus partium, & ægritudines. Olla capitis (secundum philosophum) dicitur pars capillata, in qua membra animata continentur: & ex hoc apparet illius iuuamentum. Eius autem positio & situs est in altiori loco totius corporis: vtrum propter oculos, aut propter quid aliud chirurgus non debet considerare. Colligatio est manifesta, quod

quod sit cum facie & collo. ab illo enim producantur omnes faciei particulae: & muscoli mouentes caput, collo inferuntur. Vnde Halyab. in tertio *Cap. 3.* sermone, partic. prima, Lacerti caput mouentes (inquit) sunt duplices. altera eorum species propriè caput mouet sine aliis partibus: & originem habent pone auriculas, vnde perueniunt ad clauiculas. altera autem communis est ipsi capiti & collo, de quibus dicetur in collo. Quantitas ipsius ollæ est magnæ capacitatis, cum cerebrum in homine sit maius quàm in cæteris animalibus quantitatis æqualis. Forma eius est rotunda, in modum sphaeræ ex vtraque parte leuiter compressa: & idcirco gibbosa oportet fieri illius posteriora & anteriora, vt ait Galenus, in secundo techn. Et causam istius figuræ dicebat ipse lib. octauo de vtilit. particularum, cap. penul. Omnium figurarum (inquit) minus passibilis, ac etiam & maxima & capacissima omnium earum quæ æqualem habent perimetrum, seu circumferentiā est rotunda. Substantia verò illius apparebit esse ossea, pannicularis ac medullosa. Et complexio frigida, ex numero partium ipsius. Partes autem ollæ capitis (secundum Auicem. in suo can. libro tertio cap. primo) sunt 10. aut 11. quinque videlicet continentes, & totidem contentæ. Primò extrinsecus sunt capilli, post cutis, deinde caro musculosa, deinde panniculus crassus, postremo cranium. Subsequenter intrinsecus, primò sunt dura mater, & pia mater: deinde substantia cerebri: post verò sub cerebro iterum pia mater, & dura mater: vltimò rete mirabile. Deinde os, quod est cerebri basis, & implantationes neruorum orientium ab eodem: de quibus ordinatim est dicendum. De pilis, cute, & carne musculosa satis est superius dictum. De crasso panniculo (quem Gal. vocat pericranium) qui cooperit totum cranium, sciendum est neruosum esse & oriri à dura matre, *Pag. 32. & 36.* que alligari ligamentis, neruis, ac venis intrantibus & exeuntibus per commissuras cranij. Consequenter inuenitur os quod cranium nuncupatur: & non est ex vno osse continuo, sed ex septem contiguis ordinatum ad hoc, vt si acciderit læsio in vno, non transeat ad aliud. Et coniunguntur commissuris ferratilibus, vt vapores ab ipso cerebro valeant expirare. Primum *1.* ossium ollæ capitis est à parte anteriori, & est coronale dictum: quod extenditur à medio orbitarum, vsque ad commissuram transversam cranij: & sunt in eo foramina oculorum, & colatoria narium partita per quandam additionem osseam ad modum cristæ gallinæ, cui inseritur cartilago diuidens nares. Est tamen sciendū, coronale aliquoties inueniri diuisum commissurā in medio frontis transversā: quod vtplurimum in mulieribus reperitur. Secundum os est in parte posteriori, dictum occipitale: & *2.* concluditur quadam commissura descendente transversim in modum litteræ lambda, vel cifræ septem. Est durum perforatum inferius, vnde descendit spinalis medulla à cerebro per medium spondylorum vsque ad finem dorsi. Tertium & quartum sunt in medio à lateribus, *3. 4.* dicta parietalia: & diuiduntur quadam commissura, secundum longitudinem ollæ: & duabus commissuris supra dictis vsque ad ossa *5.* carium, *D. ij.*

- 5.6. & sunt quadrata. Quintum & sextum sunt ossa dicta petrosa, quia dura: & dicta etiam mendosa, quia squamosè coniunguntur cum parietalibus dictis: In iis sunt foramina aurium, & additiones mamillares emūctoriorum: & producuntur secundum longitudinem parietalium dictorum, à commissura lambdoide usque ad medium ossium temporum. Septimum os est paraxillare seu basilare: quod velut cuneus est, firmans & sustinens omnia dicta ossa supra palatum: & in eo sunt foramina & spongiosa corpora multa, ad expurgandum superfluitates crassas: nihilominus durissimam habet substantiam. Sunt ergo septem ossa ollæ capitis: & ita inveniuntur in capitibus mortuorum coctis & diuisis aqua bulliente. Etiam ita numerat ea Gal. 11. de vtilitate, cap. 20. Ultra nouit duo ossa bregmatis, quæ continentur vndique à duobus ossibus duris & densis, & osse posterius & anterius, in quo applicantur ossa temporis. Septimum est illud quod secundum palatum basilare, quod quidem quidam superioris genæ, quidam verò capitis existimant, interiacens ambobus instar cunei. Ex quibus apparet Gulielmum & Lanfrancum, necnon Henricum, malè vidisse anatomiam: quia dicunt os basilare esse sub osse lambdoide & esse vnum ex ossibus colli. Dicunt etiam, ossa petrosa esse addita super ossa parietalia, & non tangere cerebrum, neque esse de principiis cuius oppositum est verum. Sequitur ergo septem ossa principalia esse quæ continent cerebrum: Sunt tamen aliqua alia parua ossa non principalia, ob aliqua iuuamenta: vt os cristæ diuidens colatoria narium intra coronale: & ossa paris, quæ sunt faciei, & non ollæ: & quædam sunt ossa acualia, & quædam claualia sub osse aurium, quibus inferuntur & firman-
Li. 4. ca. 1
Tr. 2. ca. 1
Cap. 3.
Li. 1. fen.
1. do. 5.
sum. 1. ca.
3.
 tur musculi vel chordæ mandibulam aperientes. Et ita numerat Halyab. sermone secundo, part. primæ, libri regalis dispositionis, cap. de ossium capitis assignatione ob idque dicebat: Omnia igitur quæ in crano continentur ossa sunt 15. Auicenn. verò qui non posuit nisi quinque, intellexit de habentibus veras commissuras ferratiles, quas tres posuit: Cum autem essent alia duo, vnum in quolibet latere, habentia commissuras squamosas & mendosas, non negauit: imò in fine capituli sub ossibus paris ea intellexit. Et hæc sufficiant de anatomia cranij: & consequenter particularum quinque extrinsecus continentium.

Partes autem intrinsecas & contentas non poteris demonstrare ad oculum, nisi diuidatur cranium aliquâ ferrâ in rotundum. Tunc verò sublata parte superiori, primum quod occurrit est dura mater, & pia mater, & sunt duo panniculi venosi, vnus à parte cranij, & alter à parte cerebri, inuoluentes & cooperientes totam substantiam ipsius. A dura matre oritur per commissuras pericranium, à pia matre infunditur cerebro nutrimentum. Et veniunt ad eas venæ & arteriæ internæ per foramina ossium inferiorum, & externæ per commissuras ossium superiorum. Deinde sequitur sub ipsis substantia cerebri, quæ est mollis, & alba, figuræ rotundæ, seclulis additionibus quæ sunt in ipso. Et secundum longitudinem, à medio versus anterius geminatur & duplicatur scissiteria, & alia organa multa: vt si aliquod
 ipsorum

ipforum patiatur, reliquum famuletur, vt ait Galen. lib. 8. de vtilitate. Cerebrum secundum longitudinem habet tres ventriculos: & vnusquisque venter habet duas partes: & in qualibet parte organum sortitur vna virtus. In prima parte ventriculi anterioris assignatur sensus communis: in secunda, imaginatiua: in medio ventriculo situm habet cogitatiua & rationalis: in posteriori verò conseruans & memoratiua. Horum autem ventriculorum anteriorem esse maiorem, medium minorem, posteriorem mediumcrem: & ab vno ad alium esse meatus per quos transeunt spiritus: & in anteriori esse additiones mammillares, in quibus fundamentum habet sensus odoratus: & ab ipso pro maiori parte oriri septem paria neruorum sensificorum, qui producuntur ad oculos, ad aures, ad linguam, ad stomachum, & ad cetera membra, vt dicetur, necnon origines eorum, & foramina per quæ transeunt, & quomodo non nudi, sed inuoluti panniculis incedunt, potestis videre. Circa medium ventriculum nota locum vocatum lacuna, & vermiformem, & cluni formem, & carnes glandulosas replentes: & sub panniculis rete mirabile situm, arteriis solis à corde venientibus contextum, in quibus fit per ebullitionem ex spiritu vitali animalis. Vltimò inspicias, quomodo nucha, vel dorsalis medulla, à parencephalide (id est, à parte posteriori cerebri) oritur, & non nuda, sed inuoluta duobus panniculis, quemadmodum & cerebrum, descendens per medium spondylorum vsque ad finem dorssi: à qua oriuntur principaliter nerui motores, vt infra dicetur. Ipsa enim similis est cerebro, imò pars eius videtur: & ob id symptomata eius sunt sicut cerebri, vt dicit Gal. in 12. de vtilit. particul. cap. 12. Et ita est absoluta anatomia ollæ capitis, & partium eius, quoad nouem illa, quæ in ea quæsitæ sunt.

Restat nunc videre de ægritudinibus. Olla capitis potest pati vulnera, apostemata, & malas complexiones: & ex supradictis apparet, vulnera penetrantia totum cranium esse periculosa, & magis quæ attingunt telas cerebri: & adhuc plus attingentia substantiam cerebri. Præterea, operationes circa commissuras suspecta esse de casu duræ matris super piam, & de compressione cerebri. Omnes incisiones capitis debent fieri secundum incessum pilorum: quia ita vadunt muscoli. Modum ligandi proprium indicat propter rotunditatem, vt dicetur inferius.

CAPITVLVM SECVNDVM.

De anatomia faciei & partium eius.

Particulæ faciei sunt frons, supercilia, oculi, nares, aures, tempora, genæ, os, & mandibulæ, cum dentibus suis.

Frons nihil cōtinet nisi pellē, & carnē musculosam: quia os quod est sub ea, est de coronali, quod à superiore tabula eleuatur, & ampliatur eius spongiosa pars, ac si esset ibi os duplicatum: & facit formam superciliorum.

Supercilia autē sunt ad decorē, & propter oculos formata: ideoque pilis sunt ornata. Incisiones circa istas particulas debent fieri secundum longi-

tudinem corporis, quia ita vadit musculus qui mouet supercilia, & non secundum rugas.

Oculi sunt instrumenta visus, & sunt intra orbitam (quæ est pars coronalis & ossium temporū) collocati. Ad eos perueniunt nerui optici quorū originem, in decimo de vtilitate, capitulo finali, ita narrat Gal. Nerui optici sunt perforati, vt esset via spiritus: & procedūt à duabus partibus: & vniuntur intra cranium: & postea separantur ad quemlibet oculū de parte à qua oriuntur, non cruciando, seu decussando, neque permutando se à dextris ad sinistra, vt putauerunt quidam. Sunt autem ipsi oculi compositi ex septem tunicis, & tribus aut quatuor humoribus. Prima tunica extrinsecus est coniunctiua, alba & crassa, quæ circumdat totum oculum, excepto eo quod apparet de cornea: & oritur à panniculo cooperiente cranium. Aliæ verò sunt secundū materiam tres, circumdantes totum oculum: & à diuersitate colorū qui sunt varij circa mediū oculi, in loco dicto iris, dicuntur sex secundum, nempe formam, tres à parte cerebri & tres ab externa. Prima oritur ex dura matre: & pars interior dicitur sclerotica, exterior cornea. Secunda oritur ex pia matre: & pars interior dicitur secundina, & exterior vnea, & continet foramen pupillæ. Tertia oritur ex neruo optico: & pars interior dicitur retina, exterior supra crystallinum dicitur araneosa. Et ita sunt septem tunicæ in oculo, secundum formam distinctæ: & non nisi tres, secundum cōtinationem materialem. De tribus humoribus, primus est crystallinus, in medio oculi situs, colore crystalli, formā grandinis, in eoque præcipue est fundamentum visus. Post ipsum versus cerebrum est vitreus, sustinens & comprehendens à parte posteriori crystallinum: qui ambo inuoluuntur panniculo iam dicto à neruo optico generato. Post verò à parte anteriori magis est humor albugineus, comprehensus inter dictam telam, & illam quæ à pia matre iam est orta. Quartum humorem assignat Galen. & probat in loco præallegato, capitulo quarto, in regione pupillæ, æthereum, lucidum & totum spiritualem. Talis ponitur compositio oculi in se: habet enim preterea neruos motorios, descendentes à secundo pari neruorum: & musculos sex ipsum mouentes, & venas, & arterias, & carnes spongiosas circa lacrymale spatium replentes. Et habet iuxta se palpebras cartilaginosas, cum pilis determinatis: quarum superiores claudunt cum vno musculo, & aperiunt cum duobus transuersis: quorum iuuamenta & modi magis speciatim tractantur in lib. Iesu de oculis, & in Alcoatim, & in libris specialibus oculorum: chirurgus enim sufficiunt ista.

Tr. 1. cap.

11. & 12.

2. cap. 8.

Forma nasi continet partes carnosas, osseas & cartilaginosas. Pars carnosa habet cutem, & duos musculos circa ipsius extremitatem. Pars ossea habet duo ossa triangula, quorum angulus est supra nasum, & bases iungunt se ab vna parte per medium longitudinis nasi, & ab alia secundum genas. Pars cartilaginosa est duplex: vna exterius, quæ facit extremitatem nasi: alia interius, quæ diuidit nares. Nares ve-

rò sunt duo canales, ascendentes vsque ad ossa colatorij: vbi applicantur additiones mammillares cerebri, in quibus est odoratus: & descendentes vsque ad palatum pone vuulam: per quos canales attrahitur fumida euaporatio ad loca dicta, aerque inspiratur & expiratur ad pulmonem tempore suo, & cerebri expurgantur superfluitates.

Aures cartilaginosa & anfractuosa, super os petrosum ad audiendum sūt ordinata. Ad eas perueniūt foramina tortuosa dicti ossis, & pori seu nerui ex quinto pari neruorum cerebri, in quibus est auditus. Et sub auribus sunt carnes glandulosa, quæ sunt cerebri emunctoria: iuxta quæ loca transeunt venæ, quæ (vt dicit Lanfrancus) portant partem materiæ spermaticæ ad testiculos: itaque si incidantur, perditur generatio. Cuius contrarium tenet Gal. vt in tract. de phlebotomia recitat Auicenna.

Tempora, genæ, & maxilla sunt partes à lateribus faciei: & continent in se carnem musculosam, cum venis & arteriis, & partes osseas. Musculi istarum partium sunt multi. Primò sunt septem mouentes genas & labia superiora. & secundum Auic. veniunt à clauiculis, & à partibus inferioribus. Deinde sunt octo secundum Halyabbatem, qui mouent mandibulam inferiorem: quidam aperiendo, qui veniunt à loco clauium, & à parte aurium: quidam claudendo, qui descendunt supernè, transeundo sub ansa ossium temporis: & dicuntur temporales. Hi sunt valde nobiles & sensiles, eorumque læsio est multum periculosa. & ideo natura sagaciter, ad custodiendum eos, ansam dictam in ossibus temporum ordinauit. Sunt etiam alij musculi ad molendum & masticandum, qui veniunt à pomis maxillæ superioris. Ad omnes istos musculos veniunt nerui è tertio parui neruorum cerebri. Sunt etiam cum istis venæ & arteriæ multæ, & maximè circa tempora, & angulos oculorum, & labia vtraque. Partes osseæ dictarum partium sunt multæ: primò etenim ossa genarum licet non appareant nisi duo iuncta sub naso, sunt tamen nouem, vt dicit Gal. Sunt etiam duo ossa paris seu temporis, quæ faciendò vnā partem orbitæ, & eminentiam pomiformem circa genas, produciunt quandam additionem versus additionem ossis petrosi, ordinando ansam dictam, sub qua transeunt & custodiuntur musculi temporales. Sunt etiam ossa mandibulæ inferioris, de quibus dicit Gal. lib. vndecimo de vsu part. capitulo penult. Inferioris verò genæ os vnā habet in se solam diuisionem, non omnino manifestam, secundum extremitatem barbæ: quam propter didymationem seu geminationem dicebamus factam: & in extremitatibus habet iugalitatem circum oppositam versus temporalem musculus, tenentem & vberiformes vocatas explantationes.

Cōsequenter veniendū est ad particulas oris, quæ sunt quinque, labra (de quibus dictū est) dentes, lingua, palatum, & vuula. Dentes quidem sunt de natura ossium: licet dicantur habere sensum secundum Gal. in 16. de vtilit. hoc tamen fit ratione quorundam neruorum descendentiū à tertio pari ad radicem eorum. Sunt autem vt plurimum triginta duo scilicet 16. in

Tr. I. de.

2. cap. 3.

Li. I. fem.

4. cap. 20.

Li. I. fem.

1. do. 5.

sum. 2.

cap. 6.

Part. I.

serm. 3.

cap. 3.

Li. II. vs.

part. cap.

ult.

Cap. 3.

qualibet mandibula (licet in aliquibus non inueniantur nisi viginti octo) videlicet duo duales , duo quadrupli , & duo canini , octo molares , & duo gemini . Et habent radices infixas mandibulis , quidam vnam , quidam duas , quidam tres , quidam quatuor : Eorum iuuamenta sunt nota .

Lingua est particula carnofa , mollis & spongiosa , ex multis nervis , ligamentis , venis , atque arteriis composita , ad gustum præcipuè ordinata , ad loquendum verò & cibum in ore gubernandum vtilitatem præbēs . Ad ipsam veniūt nervi gustatorij & motorij à quarto & sexto pari . Habet autem nouem musculos , qui ab additione sagittali , & ab osse lambdoide oriuntur . Sub ea sunt carnes glandulosæ (in quibus sunt duo orificia , vnde egreditur saliuæ) tanquam eius culcitra & humectatorium ordinatæ . Retro linguam versus palatum sunt fauces , amygdalæ , & vula pēdens ad præparandum aërem suo contactu .

Palatum vocatur , tota superior pars oris : & est velatum (vnà cū suis partibus) quodam panniculo , orto à panniculo interiori ipsius stomachi & gulæ . & hæc sufficiant de partibus faciei . Egritudines possunt pati multas & diuersas : ad curationem quarum , & prognosticationem , multum conferunt præfata .

CAPITVLVM TERTIVM.

De anatomia colli & parrium dorsi.

Cap. I.

QUID sit collum , & quis situs eius , & colligatio , nullus ignorat . Quod gratia trachæ arteriæ principaliter , consequenter gratia particularū aliarum ascendentium & descendendum per ipsum , factum sit , in 8. de vtilitate partic. conuenienter est demonstratum . Sunt autem in collo duplices partes : continentēs videlicet , quæ propriè collum constituunt : & contentæ , quæ per ipsum transeunt . Partes continentēs sunt cutis , carnes , muscoli , ligamenta , & ossa . Contentæ sunt trachæ : œsophagus siue gula , pharynx siue guttur , nervi , venæ , arteriæ , & portio dorsalis medullæ : quorum anatomiam ordine dicamus incipiendo à trachæa tanquam à principali . Facta sectione , & diuiso collo secundum longitudinem antèrius , primò apparebit trachæa arteria , quæ est via aëris ad pulmonem : procedens ab hoc ad guttur , & epiglottim : composita ex multis cartilaginosis annulis , incompletis à parte gulæ , coniunctis seriatim , & ligatis panniculo forti & leni . Retro hanc supra spōdylos est gula siue œsophagus : qui est via cibi procedens à gutture , penetrando diaphragma vsque ad ventrem siue stomachum . Et est compositus ex duabus tunicis villosis , quarum intrinseca continuatur cum pellicula oris , extrinseca verò est carnofa : atque eæ continuantur cum pelliculis ipsius ventriculi . Super istas duas vias , à parte oris est larynx , particula cartilaginosa , creata vt sit vocis instrumentum , & clauis laryngis tempore transglutitionis , mediante quadam additione linguiformi , quæ est in altera partium eius . Porro illa ex tribus cartilaginibus est composita , circa quam viginti muscoli inseruntur , qui totum & singulas partes mouent ascendendo , descendendo , & alios motus faciendo , prout

prout in libro de voce & de motibus manifestis clarissimè est deductum. *Cap. 11.*
 Deinde considerabis neruos duplices: descendentes ad stomachum, & ad viscera, sensus gratia: & recurrentes vocis causa ad laryngem. Considerabis etiam magnas venas & arterias, quæ ramificatæ iuxta clauiculam ascendunt per latera colli ad partes superiores. Venæ, guidegi seu iugulares dicuntur: arteriæ verò apoplecticæ profundæ & subetales nuncupantur: quarum incisio est valde periculosa. Consequenter gratia partium continentium & facientium collum (quæ sunt cutis, carnes, muscoli, ligamenta, & ossa seu spondyli septem) videatur anatomia generalis spondylorum & dorsi totius. Spondylus dicitur os constituens dorsum, perforatum in medio (per quod spinalis medulla transit) & in lateribus (vnde nervi exeunt) multa habens additamenta ascendentia, & descendentia, & alia exterius facientia spinam dorsi, nempe quæ media procedunt. Dorsum est illud, quod velut sepes, vel carina, posterius à capite vsque ad anum, ex multis & variis spondylis successivè, ad tuendam spinalem medullam ordinatur. In dorso (ait Galen. 12. & 13. de utilitate particul.) sunt *Cap. 12.*
 quatuor maximæ partes: scilicet collum, spatula, lumbi, & vocatum ab *Cap. 7.*
 aliquibus sacrum os, ab aliquibus amplum. Collum constat septem spondylis: metaphrenum, (quod spatula dicitur) duodecim lumbi, quinque sacrum os, quatuor. Sunt ergo viginti quatuor veri spondyli: præter quatuor ossis sacri: & tres ossis caudæ, qui quidem veri non sunt spondyli, sed per similitudinem & vicem illorum. Etenim tres primi sunt valde crassi, & non habent additamenta, nec foramina à latere, sed anteriore parte: & sunt multum cartilaginosi, saltem vltimi qui graciles evadunt instar caudæ. Et ita in summa dicuntur triginta spondyli. Quod si per quemlibet spondylum transit vnum par neruorum orientium à spinali medulla, triginta erunt paria neruorum spinalis medullæ, & vnus sine comite, qui ab vltima eius oritur parte. Et si à cerebro septem, erit summa neruorum triginta octo. vt superius de neruis, & in capite de natura spinalis medullæ *Pag. 34.*
 fuit dictum. Sunt præterea à lateribus spondylorum dorsi secundum longitudinem quædam carnes musculosæ adiacentes neruis, vt sint illis culcitra, quæ vulgariter longæ appellantur. Adest quoque panniculus, velut supra cranium & alia ossa, crassius, ligans spondylos omnes. Sunt ergo in collo spondyli septem, per latera quorum perforata egrediuntur septem paria neruorum, à portione spinalis medullæ, quæ illac transit, qui portant sensum, & motum ad humeros, brachia, & partes aliquas capitis, & ipsiusmet colli. Carnes colli sunt triplices: Longales, propriæ dictæ Ceruices, iuxta spondylos (vt dictum est) iacentes: musculosæ, ex quibus fiunt tendones mouentes caput & collum, qui sunt 20. numero, vt ait Galen. & car- *Li. 12. vs.*
 nes replentes vacua loca. Ligamenta communia ligantia caput collo, & *part. cap. 8.*
 spondylis, sunt multa. A parte anteriori sunt duo crassa, descendentia sub auribus ad clauiculam. à posteriori verò parte sunt alia maiora, ligantia spondylos dorsi à lateribus, alia descendunt ad spatulas, suntque maxi-

ma. Itaque muscoli, tendones, & ligamenta stant in circuitu colli, faciendo choream, flectentia, eleuantia, circumuoluentia collum, & caput. absque his enim non potest fieri articulatio, secundum Gal. vbi supra. Ex his apparent illa quæ inquiruntur in quolibet membro. Restat videre de ægritudinibus. Collum multas pati potest ægritudines, & in se, & in suis contentis: vt vulnera, dislocationes, apostemata, quæ in eo omnia sunt periculosa. Apparet etiã incisiones in ipso debere fieri secundum longitudinem: quia talis est incessus partium eius. Proprium modum dat ligandi, vt didect. 2. c. cetur infrá.

Tract. 3.
doct. 2. c.
3.

CAPITVLVM QVARTVM.

De anatomia omoplatae, & brachiorum, seu
manuum magnarum.

Collum sequitur clibanus, siue thorax: sed quia partibus superioribus ipsius supponantur spatulæ, & consequenter brachia, ideo de ipsis est prius dicendum. Omoplata, spatula, humerus pro eodem sumuntur in præsentî sermone. Quæ autem sunt ista, & qualis est eorum situs, & colligatio, iam apparet. Sunt verò ista ad apprehendendum, & defendendum organa, in primo de vtilitate per totum. Creator enim loco armorum hominem

Lib. 1. v. f. manibus & ratione præmuniuit. Vnde Gal. ait, Aristotelem rectè dixisse, part. cap. 4. manum ante organa, & rationem ante artes esse. Partes autem componētes ista sunt, cutis, caro, venæ, arteriæ, nerui, muscoli, chordæ, ligamenta, Lib. 4. part. an. mal. c. 10. panniculi, cartilagine, atque ossa: de quibus ordine est videndum. Et primò de ipsa spatula, in qua qualis sit cutis, & caro, iam superius est dictum. Musculi, & cordæ mouentes brachium, descendentes de collo & pectore, per ipsam spatulam transeunt: & comprehendentes ac inuoluentes iuncturam, ossi vlnæ siue adiutorij inferuntur. Nerui à spinali medulla colli deriuantur: venæ & arteriæ inferiorum rami sunt, vt mox dicetur. Verum quia talia in spatulis non multum manifestantur, de ipsis sermo est breuior. De ossibus est sciendum, ipsa esse duo: primum est os spatulare, à parte dorsi: secundum est furculæ, à parte thoracis. Os spatulare fere assimilatur palæ: quia est latum, & tenue à parte dorsi, cum quadam eminentia tenui per medium, & à parte iuncturæ est aliquantulum longum, rotundum instar manubrij, cum tribus additamētis in extremitate. Primum est fouea quæ in medio est, recipiens caput vlnæ. secundum est superius, curuum, & acutum in modum rostri corui. tertium est à parte syluestri, magis curuum ad similitudinem anchoræ. Os furculæ est rotundum: & firmatur in concauitate quadam partis superioris ossium thoracis. Habet duo brachia, vnum tēdit ad vnum humerum, & aliud ad alium. Ligat, & firmat illas duas additiones rostrales, vt illa fouealis quæ est in medio firmiùs teneat caput vlnæ in iunctura. Non sunt autē illa additamēta, ossa alia ab osse spatulæ, vt dicūt

Fract. 2. Lanfrācus & Hêricus: sed sunt partes substantiales ipsius. Hoc esse verū, experientia docet: idēque affirmat Gal. 13. de vtil. part. cap. vndecimo, & 12. dicens,

„dicens, ipfas omoplatas acromium, id est extremitatem humeri tegens, &
 „eam clauī copulans: simul quidem cooperimentum, & custodia debens ef-
 „se totius articulationis quæ secundum humerum, simul autem & prohibēs
 „excidere sursum versus caput brachij. & cum hoc habet tres magnas col-
 „ligationes exeuntes à capite humeri ad vlnā: & in circuitu stringitur à ma-
 „ximis musculis, venientibus à pectore & spatula, implantatis ossi vlnæ mo-
 „uentes istud, quidam tendentes sursum, quidam deorsum, quidam eorum
 „circulariter conuertentes. Pars autem sub prædicta iunctura, axilla dicitur,
 quæ carnibus glādulosis adimpletur, quibus emunctoriū cordis assignatur.

Consequenter dicendum est de brachio, quod manus magna dicitur: quā
 in tres magnas partes Galen. in secundo de vtili. capitulo secundo diuidit.
 Vna quidem vlna, alia verò paruum brachium, tertia acrochirō (id est, par-
 ua manus) nominatur. Ipsa etiam habet partes suprā nominatas. Qualis ve-
 rò sit cutis, & caro, ex superioribus est manifestum.

De arteriis autem, & venis manifestis quæ inueniuntur in brachiis, simul
 fit sermo, ob causam superius dictam. Postquā ipse ramificando à suis prin-
 cipiis venerunt ad axillas, diuiduntur ibi in duas partes, quarum vna tendit
 ad partem anteriorem brachij, & alia ad posteriorem. Illa quæ tendit ante-
 rius, statim ramificatur: & vnus ramus ascendit sursum retro spatulam, &
 ad caput: alter descendendo secatur in duos: quorū vnus diuiditur per bra-
 chium exterius in multas partes, & dicitur Funis brachij, alter verò ra-
 mus descendit per partem superiorem brachij, & manifestatur flexu-
 ra cubiti: & vocatur ibi Cephalica, & ab eo loco descendit ad manum,
 & manifestatur inter pollicem & indicem, & dicitur illic Cephalica ocula-
 ris. Altera autem pars quæ diuisa erat in axillis, quæ tendit ad partem inte-
 riorem, descendēdo manifestatur in flexura cubiti: & dicitur Basilica. & ab
 eo loco descendens ad manum, manifestatur inter digitum medicum & au-
 ricularem, & dicitur ibi Saluatella. Ab istis duabus venis, quando sunt in
 curuatura cubiti, fit vnus ramus cōmunis, qui apparet in medio ambarum:
 atque dicitur Mediana, siue corporalis. Sunt igitur in brachio quatuor vel
 quinque magnæ venæ, & totidem arteriæ, quarum incisio est periculosa,
 propter earum insignem sanguinis fluxum. Plures sunt alij rami, de quibus
 propter eorum paruitatem chirurgus non debet curare.

De nervis dicimus à nucha per spondylos colli venire ad brachia singu-
 la quatuor notabiles nervos, vnum ponē, alterum antē, tertiū sursum, quar-
 tum deorsum: qui diuisi per totum, vel per se, transeundo per profundum
 corporis, vel mixti musculis, chordis & ligamentis, sensum & motum de-
 ferunt brachiis vniuersis.

Musculi ex nervis dictis, carne, & panniculis, efficiuntur quatuor præci-
 pui & magni (videlicet in adiutorio seu humero mouentes brachium par-
 uum: & quatuor in isto: mouentes parua manū: & quinque in manu, mouē-
 tes digitos: quorū omniū chordæ nervosæ sic manifestantur, vt superius di-
 ctū fuit: & nudantur carne ad tres digitos prope iūcturā. vnde si vulnerentur,

Nota
 quod hic
 vlnā ca-
 pit pro bra-
 chio, bra-
 chium au-
 tem par-
 uum pro
 cubito. &
 de Galen.
 loco alle-
 gato.
 Deft. 1.
 cap. 4.

magnum periculum infertur.

Sunt etiam in brachio multa ligamenta, quæ ab ossibus descendunt, & transeunt per iuncturas, & cum chordis amplificatis tenent eas ligatas: quorum incisio est periculosa.

Vltimò de ossibus, secundum diuisionem dictam manus magnæ, est dicendum. In prima parte (quæ dicitur vlna siue adiutorium) est vnum solum os medullosum, ab vtraque parte rotundum. Superior rotunditas, quæ est vna sola, ingreditur pyxidem seu foueam spatulæ, & constituit iuncturam humeralem. Inferior rotunditas est duplex, in medio cuius est vnus gradus, ac si esset trochlea duplex, per quam transeunt chordæ, cum quibus hauritur aqua: & à parte intrinseca habet quandam eminentiam paruum: & retro habet quandam concauitatem, qua recipitur caput siue additamentum rostrale maioris focilis tempore erectionis brachij: ita vt illæ rotunditates ingrediantur concauitates focilium, & voluantur tempore extensionis, & flexionis brachij, & faciunt cubitalem iuncturam. Ab hac incipit brachium paruum (quæ est secunda pars dicta) in quo sunt duo ossa, focilia vocata: videlicet maius, quod est infra, longiùsque alio propter additionem rostralem supradictam: & tendit versus digitum minorem, faciendo extra vnam eminentiam gibbosam in modum subscudis. Minus verò est suprâ, & tendit à flexura cubiti vsque ad manû versus pollicem, ac si vellet addere se illi. Et in vtroque capite ipsorum sunt foueæ quæ recipiunt rotunditates: scilicet versus cubitum recipiunt rotunditates gradatas adiutorij, cum additamento rostrali ipsius cubiti, & versus manum, rotunditates ossium manus. Et sunt crassiora ambo, & tangunt se in iunctura: circa medium verò graciliora, & distantiora, vt contineant neruos, & musculos. Et vbi terminantur ista duo focilia, & contigua sunt ossibus manus, fit iunctura ipsius. Incipit ergo hic manus, in qua sunt tres acies ossium: quorum inferiora suis rotunditatibus iunguntur foueis superiorum. In prima acie sunt tria ossa: quia additio focilis quasi est desuper, tenens locum vnus ossis. In secunda acie sunt quatuor, & in superiori est pyxis parua, in qua firmatur primum os pollicis. Ossa istarum duarum acierum sunt curta: In tertia verò sunt quatuor ossa, aliis longiora. Pars prima duarum acierum dicitur rasceta, aut carpus: pars alia dicitur pectè, aut metacarpus. Postea sequuntur digiti, & in quolibet sunt tria ossa: & ipsi sunt quinque. Sunt ergo quindecim ossa digitorum, & vndecim manus, & duo brachij, & vnum adiutorij. & ita in toto brachio magno, seu manu magna, sunt vigintinouem ossa. & sic apparet numerus partium dictorum membrorum.

Restat videre de ægritudinibus, quæ eis possunt accidere multæ: vt apostemata, vulnera, dislocationes, fracturæ, paralyfes. Et ex eorum anatomia videre potestis incisiones debere fieri in longum, & secundum rugas: quia ita incedunt muscoli. Videre etiam potestis, inter horum iuncturas difficiliorem ad dislocandum & reducendû, esse cubitalè, faciliore humeralem,

humeralem, mediam verò manualem. & ad quas partes magis promptè fiat dislocatio. Potestis etiam considerare, in paralyfi istorum membrorum, remedia debere applicari circa spondylos colli, quia ab eis ortum fiut nerui.

CAPITVLVM QVINTVM.

De Anatomia pectoris, & partium eius.

Pectus siue thorax, est arca membrorum spiritualium: & ideo sunt in eo quædam partes continentæ, & quædam contentæ. Partes continentæ sunt quatuor, cutis, caro musculosa, mamillæ, atque ossa. Contentæ sunt octo, cor, pulmo, panniculi, ligamenta, nerui, venæ, arteriæ, gula siue œsophagus. Qualis sit cutis, & caro, satis apparet.

Mamillæ sunt supra carnem compositæ ex carne alba, glandulosa, spongiosa, & ex venis, arteriis atque neruis. Et inde habent colligationem cum corde, hepate, cerebro, atque membris generationi dicatis. De musculis, loquendo breuiter secundum Auicennam, in pectore sunt 80. aut 90. musculi. Quidam eorum sunt communes collo, quidam humeris, & spatulis: quidam sunt diaphragmatis, quidam verò sunt proprii thoracis, quidam costarum, quidam dorsi. Ossa verò pectoris sunt triplicia: à parte anteriori sunt septem, quæ vocantur ossa thoracis: & sunt multum cartilaginosa: supra quorum primum versus gulam recipitur in pyxide pes clauiculæ superius dictæ. & sub vltimo eorum in furcilla ad orificium stomachi, est quoddam additamentum cartilagosum, scutiforme vocatum. A parte posteriori versus dorsum sunt 12. spondyli, per quos transit spinalis medulla, à qua oriuntur 12. paria neruorum, qui portant sensum & motum musculis supradictis. A parte laterum, in quolibet latere sunt 12. costæ, septem videlicet veræ, & quinque falsæ siue mendosæ, quia non sunt integræ, vt prædictæ: quarum formam quilibet potest videre. Et hæc sufficiant de partibus continentibus.

De partibus contentis, si bene vis facere anatomiam, oportet vt incidas pectus secundum latera, & remoueas partem anteriorem, & cautè, propter mediastinum. Tunc apparebunt tibi interiora, quorum primum & principale est cor, quod est vitæ principium. Et ideo tanquam rex & dominus in medio pectoris, non declinando ad aliquam partem (iuxta dictum Gal. 6. de vtili) est situm. Quod intelligi debet de cento: quia inferior pars cordis, videtur modicum declinare ad sinistram partem, propter locum hepatis: superior verò, ad dextram, vt det locum arteriis. Est autem forma cordis in modum pinæ inuersæ: etenim acumen cordis vergit ad inferiora corporis, & latum illius (quod est radix) ad superiora. Cordis substantia est dura, quasi lacertosa, in se habens duos ventriculos, dextrum & sinistrum, & in medio foueam, vt dixit Galen. in quibus concoquitur sanguis crassus alibilis veniens ab hepate, fitque subtilis & spiritualis:

qui mittitur per arterias ad vniuersum corpus, maximè ad alia membra principalia, nempe ad cerebrum, in quo elaboratus suscipit aliam naturam, & efficitur animalis: & ad hepar, vbi efficitur naturalis: & ad testiculos, in quibus efficitur generatiuus: & ad omnia alia membra vt ea viuificet, & reparet. Est enim instrumentum omnium virtutum, corporis & animæ completum vinculum. Præterea in eo sunt duo orificia, dextrum & sinistrum: dextrum ingreditur ramus venæ ascendens, quæ portat sanguinem ab hepate sursum. Hic ab eodem egreditur: & vna pars (quæ dicitur vena arterialis) vadit ad nutriendum pulmonem: & eius residuum ascendendo scinditur in multos ramos vsque ad extrema, vt suprà dictum est. Ab orificio autem sinistro egreditur vena pulsabilis, cuius vna pars vadit ad pulmonem, quæ dicitur arteria venalis, portans fumosos vapores ad pulmonem, & aërem introducens ad ipsum cor refrigerandum. Altera autem ramificatur inferius & superius, sicut dictum est de aliis venis. Super ista orificia sunt tres pelliculæ aperientes, & claudentes introitum sanguinis, & spiritus tempore conuenienti. Et iuxta ipsa sunt duæ auriculæ, per quas ingreditur, & egreditur aër à corde præparatus à pulmone. Reperitur etiã in corde os cartilaginofum, ad firmandum & roborandum ipsum. Cor cooperitur capsula quadam forti, panniculosa, pericardium à Gal. nominata, ad quam descendunt nerui, sicut ad alia viscera interiora. Ipsum autem cor alligatur pulmoni, & sustentatur & firmatur per mediastinum. Ex quibus apparet, ipsum colligationem habere cum omnibus membris: apparet etiam ad tantæ dignitatis esse, vt longo tempore non sustineat passionem.

Lib 6.
v. part.
cap. 16.

Super ipsum cor ad eius refrigerationem volitat pulmo: cuius substantia est mollis, rara, spongiosa, atque alba: Huic inferuntur triplicia vasorum genera: scilicet ramus venæ arterialis, qui oritur (vt dictum est) è dextro ventriculo cordis: & ramus arteriæ venalis, qui venit è sinistro: & cum his rami ex trachea arteria, portantes ipsi aërem propter cor. Quæ quidem vasa diuiduntur per totum pulmonem vsque ad minima. Pulmo autem habet quinque lobos: duos in parte sinistra, tres verò in dextra. Retro pulmonem versus spondylum quintum, transit cesophagus, de quo dictum est suprà, transit etiam vena caua ascendens, de qua dicetur infrà: & ambo transeunt per ipsum diaphragma. Transit etiam mater aorta ascendens à corde. Et omnia ista cum trachæa faciunt vnum truncum, panniculis, & ligamentis fortibus, & carne glandulosa repletum vsque ad guttur.

Pag. 44.

Consequenter in pectore sunt tres panniculi: primò est panniculus qui intrinsecus tegit omnes costas, dictus pleura: secundò est mediastinum, quod diuidit totum clibanum in partem sinistram & dextram: tertio est diaphragma, quod diuidit membra spiritualia à nutritioni dicatis. Hoc compositum est ex pleura, peritonæo, panniculo tendinoso in medio (orto

ex nervis qui à spondylis ad diaphragma mittuntur) & partibus carnosis, maximè iuxta costas. Ex quibus apparet esse musculus, cuius operatio est ad respirandum: & iuumentum, ad expulsionem superfluitatum, vt dicit Galenus.

CAPITVLVM SEXTVM.

De anatomia ventris & partium eius.

Venter æquiuoca est dictio ad duo: quod ad præsens attinet: primò accipitur pro eo quod translatio ex Arabica lingua appellat stomachū, stomachus autem in translatione ex Græca dicitur meri, siue œsophagus: in Arabica verò stomachus dicitur vēter. Secundò accipitur pro tota regione partiū nutritioni dicatarū: & ita accipitur hic. Circa quē inquiramus, sequendo Mundinum, illa nouem quæ inquiruntur in aliis membris. Primò de positione & situ eius generali, siue totius, apparet, illum esse sub regione spiritualium membrorum. De particulari positione & situ, videtis orificij regionem (quam præcordium antiqui vocauerunt) esse versus forcellam. Pars stomachalis, inde ad tres digitos prope vmbilicum extenditur. Pars vmbilicalis & suminis ab vmbilico infra. Hypochondria sunt à latere sub costis: ilia verò super anchas. Numerus partium ventris, & eius anatomia non potest bene videri, nisi (sicut dictum fuit supra) venter aperiatur secundum longum, & transuersum: Ipso sic aperto, considerentur illius partes continentes, & contentæ. Partes continentes sunt à parte anteriori abdomen & peritonæum: à posteriori, spondyli quinque renum, & caro supposita ipsis. Abdomen reapse componitur ex quatuor partibus, scilicet ex cute, pinguedine, panniculo carnosio, & musculis, à quibus procedunt choræ. Peritonæum nihil est aliud quàm vnus panniculus intrinsecus adhærēs ipsi abdomini. Ex quibus apparet differentia inter abdomen & peritonæum. Partes contētæ sunt septem. primò est omētum, deinde intestina, post stomachus, hepar, splen, mesenterium, atque renes (quia vesica & matrix dicentur in anatomia ancharum) de quibus ordine est pertractandum. De cute, pinguedine, atque panniculo carnosio, notum est apud omnes. Musculi sunt in ventre creati ad ipsum corroborandum: & præterea iuuant alia membra ad suas superfluitates expellendas. Et sunt (secundum Gal. quarto de vtili. & sexto therapeutices) numero octo: videlicet duo recti à clypeo stomachi procedētes vsque ad ossa pectinis: duo transuersi, à dorso supra ventrē inter secātes suprādictos per mediū vētris ad angulos rectos: quatuor obliquos, quorū duo oriuntur à costis lateris dextri, & tendūt ad sinistra ossiū anchorū & pectinis: alij duo à sinistris costis ad dextra ossiū dictorū, interfecando se per medium vētris ad formā literæ X. Eleuatis autem & abscissis his musculis, apparet peritonæum Græcè dictū ab eo quod circuntēdatur, ési que pāniculus neruosus, durus & subtilis, ad hoc ordinatus vt prohibeat ne mu-

Lib. 7.
vs. part.
cap. 21.

Cap. 14.
lib. 5.
Cap. 4.

Cap. 4.

sculi comprimant membra nutritioni dicata dilatari & constringi pro natura aliorum membrorum: & ne rumpatur facile, & egrediantur contenta, sicut accidit in herniosis: & ut liget intestina dorso, iuuetque membra ad expellendum expellenda. Atque ita patet dispositio partium continentium ipsius ventris. Ex qua manifestum fit quod dixit Gal. in 6. therapeut. periculosiores & difficiliore esse vulnerationes & futuræ circa medium ventris, quam circa latera: quia illæ partes sunt contractioni opportuniore, necnon edustioni intestinorum, quam reliquæ. Apparet etiam, in vulneribus ventris penetrantibus, nisi peritoneum suatur cum abdomine, bonam incarnationem non fieri.

His visis accedendum est ad partes contentas intra ventrem: ubi primo occurrit zirbus, qui Latine omentum, epiploon autem à Græcis dicitur, ab epi quod est supra, & ploon quod est natate, quasi eminens supra totum. Est autem quidam panniculus, inuoluens & cooperiens stomachum, & intestina constans ex duabus tunicis densis & subtilibus sibi inuicem suppositis, multisque arteriis, & venis, & pinguedine non pauca ad calefaciendum membra dicta ordinatus, ut Galenus scribit quarto de vtilitate, cap. nono. Eius origo est à partibus peritonæi quæ sunt secundum dorsum. Ex quibus apparet, quando in vulneribus ventris exit dicta particula, eam facile alterari ob pinguedinem: & ligandam esse, non incidendam, metu hæmorrhagiæ, secundum Galenum libro sexto, capite quarto in therapeutices loco præallegato.

Deinceps, quia intestina impediunt visionem anatomie aliorum membrorum, dicendum est de ipsis. Sunt verò intestina vasa ex duabus tunicis fabricata, ad perficiendum digestionem primam, & ad reddendum chylum ipsi hepatis mediantibus venis meseraicis) & ad expellendum fæcalem superfluitatem, ordinata. Numerus intestinorum est senarius: & licet omnia sint continua, habent tamen diuersas formas & officia quibus distinguuntur, videlicet tria gracilia & totidem crassa, quorum catalogus ponitur à Gal. quinto de vtil. cap. tertio. Primum quidem post ventriculum est ecphysis, id est, exortus, siue duodenum: secundum, ieiunum: tertium, subtile: quartum, cæcum: quintum, colon: sextum, rectum, in cuius extremitate sunt muscoli qui regunt superfluitates. Et ut melius videatur anatomia, incipiendum est ab ultimo intestino, quod vocatur rectum siue longano. & ut fæces non impedian, ligetur versus partem superiorem in duobus locis: & incidatur in medio ligaturæ: & dimittatur inferior pars: & procedatur discerpando vsque ad ilia, ubi incipit intestinum colon, quod est crassum, cellulis distinctum, in quo fæces recipiunt formam suam: & est ferè duorum brachiorum longitudinis. Hoc inclinat multum ad renem sinistrum: & ascendens versus splenem, reuoluitur à parte anteriori ad dextrum stomachi, sub loco tertio ipsius hepatis: ubi recipit quandam portionem choleræ, quæ excitat illud ad expellendum: & reuoluendo descendit ad renem dextrum, versus

termi-

terminum anchæ. Hic incipit monoculum siue cæcum, sic cognominatum, quia non videtur habere nisi vnum orificiū, licet habeat duo valde propinqua sibi: per vnum ingreditur materia, per aliud egreditur. Vocatur etiam sacculus in modum stomachi, cum sit alter stomachus: & est curtus longitudine vnus palmi satis magni. Istud ex propinquitate sua cum inguinib. & quia non est bene ligatum per hernias, promptius descendit in oscheum, secundum Auic. Ab ipso oritur ileō: quod est intestinum gracile, septem vel octo brachiorū longitudinis: & reuoluitur multum circa ilia & dorsum. Post autem inuenies intestinum ieunum: sic dictū à vacuitate facta præ multitudine meseraicarum, & à portione cholerae delata inter ipsum & duodenum. Ei continuatur duodenum ita nominatū, quia eius longitudo est 12. digitorum vj. Pylorus, id est ianitor etiam vocatur ab officio, quia est ad portam inferiorem stomachi, sicut gula est ad superiorem. Ex prædictis videre potestis, ad passionem intestinorum inuentionem clysteriorum, & loca vbi debent applicari remedia: nempe in colica, à parte anteriori, & circa partem dextram ac sinistram iliaca, circa latera. Et vulnera intestinorum gracilium non curari, quia panniculosiora: crassorum autem aliquoties, quia carnosiora. Et vt melius videas reliqua, præstat ligare versus pylorum, & incidere, vt supra fecisti. Tunc extrahuntur intestina: vt videas (si vis) primò mesenterium (quod nihil est aliud, quàm textura venarum meseraicarum innumerabiliū, ramificatarum è vena dicta porta hepatis, ad intestina: cooperta & munita panniculis & ligamentis quæ iungunt intestina dorso, plena pinguedine & carne glandulosa) dictum vulgariter *rodol*: quod videbis separatū ab intestinis, & ipso expulso, videas anatomiam stomachi.

Stomachus seu venter, est organum digestionis primæ, chily generatiuū, & sicut meseraicæ sunt præparatoriæ digestionis hepatis, ita & os stomachi. Vnde Auic. inquit, nutriendus in masticatione aliquam habet digestionem. Stomacho inseruit meri seu œsophagus, à parte superiori, ad ducendū cibaria eidein, & intestina cū meseraicis, ad expellendū nociua, & distribuendū vtilia digesta & ab eo in chylum cōuersa. Est enim velut promptuarium aliquod commune omnibus particulis, in medio animalis constitutum, secundū Gal. quarto de vtilitate, cap. primo. Et licet in medio sub thorace sit positus, nihilominus pars ipsius superior modicum inclinat ad sinistram, versus spondylū duodecimū, vbi terminatur diaphragma: inferior verò, ad dextram. Actio eius est concoquere, idque caliditate propriæ carnositatis fundi sui (vt dicit Auicēna) & caliditatibus acquisitis à vicinis suis. Habet enim hepar à dextris, eum quasi desuper, cum suis lobis velut digitis calefaciens: & splenem à sinistris transuersim, cum sua pinguedine & venis (qui præterea illi melancholiā ad excitandū appetitum mandat) & desuper cor ipsum cum arteriis suis viuificans: & cerebrum quod ad sentiendum illi versus superiorem partem nervorum ramū dirigit. Habet etiam ex parte dorsi venam cauam, & arteriam aortā descendentes: & multa li-

gamenta quibus alligatur spondylis renum. Et ita patet actio, positio & eius colligatio. Numerus autem partium eius, sicut dictum fuit de gula, constat duabus tunicis: carnosa videlicet extrinsecus, nervosa verò intrinsecus, cum villis longis, ad attrahendum, cum transuersis ad retinendum, & obliquis ad expellendum. Forma ipsius & figura est rotunda, oblonga, instar cucurbitæ curuæ: & sic curuatus est, ut orificia dicta sint altiora loca sui corporis ne fiat contentorum exitus improuisus. Quantitas manifesta est, communiter continet duos vel tres pintas vini. Aegritudines potest pati multas: ad quarum curationem iuuat anatome: quia remedia parti posteriori possunt conferre, à parte spondyli duodecim: & à parte anteriori, de forcilla vsque prope vmbilicum. Consequenter est dicendum de hepate.

Hepar est organum digestionis secundæ, generationi sanguinis dicatū, in dextro latere sub costis falsis collocatum. Formam habet lunarem: gibbosam versus costas, concauum versus stomachum, cum quinque lobis seu piannulis, ad instar manus desuper ipsum stomachum comprehendens. Hepar, sicut & alia viscera, habet panniculum qui ipsum cooperit: ad quem gratia sensus peruenit neruus paruus. Ipsum verò hepar cū panniculo suo, alligatur diaphragmati, (& consequenter partibus superioribus) fortibus ligamentis, necnon dorso, stomacho, & intestinis. & habet colligationem cum eis, & cum corde, & renibus, atque etiam cum testiculis, & cum omnibus membris. Substantia hepatis est rubra, carnosa, ac si esset sanguis coagulatus, dispersis per totam venis & arteriis, ut dicitur. Hepar verò, licet sit ex multis compositum, habet tamen vnā simplicem particulam (carnem, videlicet) per quam sanguificationis est & venarum principium. Nam (ut dicit Galen. in secundo de virtutibus naturalibus, capitulo penult. & in quarto de vtilitate, capitulo tertio) sicut ex musto in vegete per ebullitionem fiunt tres substantiæ, ita ex chylo in hepate per concoctionē fiunt tres substantiæ: scilicet duæ superfluitates, & vna naturalis substantia, cum aquositate communi aliis humoribus. Massa sanguinea (per nostram scholam communem sic dicta) quatuor in se continet substantias naturales & alibiles, ut in secundo de elementis demonstratum est completè. Isti enim humores qui in hepate ex chylo, ut dictum est, generantur, duplices sunt: quidam naturales, à naturalitate nutritionis dicti: quidam sunt non naturales. Naturales cum sanguine mittuntur, ad vniuersum corpus generandum & nutriendum: non naturales sequestrantur, & mittuntur ad loca destinata, propter iuuamenta aliqua: aut expelluntur à corpore. Mittuntur autem, velut cholera ad cystin fellis, melancholia ad splenem, phlegma ad iuncturas, aquea superfluitas ad renes & vesicam. Expelluntur à corpore, & vadunt cum sanguine: & aliquoties putrescunt, & faciunt febres: aliquoties expelluntur ad cutim, & resoluuntur insensibiliter, aut sensibiliter per sudorē, aut per scabiem, aut per pustulas, siue apostemata. Sunt igitur quatuor humores naturales, & quatuor non naturales. & aquositates: quos antiqui nominauerunt sanguinem, phlegma, choleram, melancholiam:

liam: qui in hepate generati, distribuuntur hoc modo. A concauo hepatis exit vna vena, dicta porta: quæ diuiditur in innumerabiles venas meseraicas insertas stomacho & intestinis, quæ attrahunt, & portant ad hepar, per totam portionem succulentam chyli: & ipsa cum radicibus suis eum distribuit per totum hepar. A gibbo verò eiusdem hepatis egreditur vena dicta caua, seu coele: quæ etiam radicibus suis occurrentibus aliis, à toto hepate extrahit sanguinem generatum in eo: & ipsa ramificando sursum & deorsum (vt supra dictum fuit) distribuit & portat ipsum sanguinem ad vniuersum corpus nutriendum, vbi digestio perficitur tertia & quarta. Ab ipso etiam hepate egrediuntur propriæ viæ, & canales, portantes superfluitates coctionis dictæ ad loca propria, quæ dicuntur. Ex quibus patet actio, positio, substantia, colligatio, & alia quæ inquiruntur in hepate, sicut in aliis membris. Restat de ægritudinibus dicere. Hepar vt apparet, potest pati multas ægritudines: ex quibus læditur sanguificatio, quæ est actio eius propria: & fit cacochymia & hydropisis. Etenim hydropisis est error digestiue in hepate, secundum Gal. in secundo de virtutibus naturalibus, & in 3. libro de differentiis symptomatum. Apparet etiam ex dictis, medicamina hepatis debere applicari dextro lateri: & quod propter eius substantiam debent habere aliquid styptici qualitatis.

Post anatomiam hepatis, dicendum est de particulis ad quas mandantur superfluitates iam in eo (vt dictum est) generatæ: & primo de cysti fellis. Nam cystis fellis est quædam bursa, siue vesica membranea, posita in concauitate hepatis, circa medium lobum, ad recipiendum superfluitatem cholericam quæ generatur in eo, ordinata. Quæ quidem bursa duo habet orificia siue colla, vnita post aliquam distantiam, secundum Mundinum. Vnum dirigitur versus medium hepatis, ad recipiendum choleram: alterum ad fundum stomachi, & ad intestina, ad mundandum, & expellendum choleram ad ipsa, propter vtilitates dictas. Ex quibus apparet situs, locus, actio, substantia, forma, partes, & colligatio. Quantitatē potestis videre, & quod continetur in ea. continet forte vnum vitrum plenum. Potestis etiam considerare, illam posse pati oppillationes & in collo communi, & in propriis. Quando in communi, tunc cholera non attrahitur, nec expellitur: sed remanet cum sanguine, & citrino colore tingit vrinam, & totum corpus. Quando in propriis, deficiunt iuuamenta quæ facit in illis membris ad quæ delegabatur: & genera accidentia mala, secundum Gal. tertio de causis symptomatum, & quinto de locis affectis.

Cap. 2.

Cap. 7.

Splen est receptaculum superfluitatis melancholicæ in hepate generatæ, in parte sinistra transversim amplectens stomachū, ordinatum. Cuius substantia est rara, spongiosa, nigrior quàm hepatis. Figuram habet oblongam, ferè quadrangularem: & alligatur panniculo suo costis secundum gibbum suum, & secundum concauum ipsi stomacho & omento. Splen habet duos meatus: per vnum trahit ab hepate superfluitatem dictam, per alium mittit eam ad stomachum, ob iuuamenta dicta.

Cap. 17.

Splen potest multas pati ægri- tudes, promptissimè durities, & oppila- tiones, propter materiam dictam. quod si ab his patiatur defectum mun- dandi hepar, corpus efficitur tenue, & decoloratum: si defectum mitten- di ad stomachum, læditur appetitus: vt hæc leguntur vbi suprà. Solutio- nes continuitatis in eo non sunt ita periculosæ, sicut in hepate. Fortiores medicinas sustinet splen, quàm hepar. Purgatur propriè per ventrem. Me- dicamenta ei admouentur circa latus sinistrū, vt dicit Gal. 13. therapeut.

Renēs sunt particulæ ad mundandum sanguinem à superfluitate aquosa ordinatæ: & sunt duo, vnus à dextris prope hepar, alius à sinistris inferior altero. Substantia ipsorum est carnosæ, dura. ipsi verò forma sunt rotundi velut ouum compressum: & habent in se concauitates, in quibus recipi- tur quod ab eis attrahitur. In quolibet ipsorum sunt duo colla: per vnum attrahunt aquositatem à vena caua, & consequenter ab hepate: & per aliud ipsam aquositatem (dictam vrinam) transmittunt ad vesicam. Ad renēs veniunt venæ, arteriæ, & nerui: ex quibus fit panniculus ipsorū. Renēs ha- bent pinguedinem seuosam circunquaque. Renēs alligantur dorso. Retro renēs iuxta spondylos sunt lumbi, super quos ipsi iacent tanquam in sua culcitra. Inter ambos renēs supra spondylos transeunt vena caua, & arteria aorta, ad membra inferiora: à quibus venis satis prope oriuntur vasa sper- matica, de quibus dicetur inferius. Renēs possunt pati multas ægri- tudes, præcipuè oppilationes, & lapides. Modū curæ, li videtis difficilè vndiquaq;.

Quibus quidem visis potes omnia abiicere, excepto stomacho (si debet fieri anatomia membrorum superiorum) & renibus, ad videndum anatomi- am inferiorum: & tunc numerum & quantitatem spondylorum inspi- cias, & inuenies eos quinque crassiores aliis, per quos descendunt quinque paria neruorum à spinali medulla ad vniuersum ventrem, & ad partes co- xarum atque pedum magnorum.

CAPITVLVM SEPTIMVM.

De anatomia ancharum, & partium earum.

PER anchas hîc intelliguntur partes inferiores ventris, à sumine vsque ad coxas & pudenda. Earum partes sunt triplices: quædam sunt conti- nentes, quædam contentæ, quædam exterius procedentes. Partes continē- tes sunt abdomen, & peritoneum, omentum, & ossa. Partes contentæ sunt, vesica, vasa spermatica, matrix in mulieribus, longano siue rectum intesti- num, nerui, venæ & arteriæ infra descendentes. Partes exterius proceden- tes sunt didymi, testiculi, atque virga, inguina, perinaum, nates, & musculi ad coxam descendentes: de quibus ordine est dicendum.

De partibus continentibus, quantū ad abdomen, peritonæum, & omen- tum, in superiori ventre satis fuit dictum. Quantū ad ossa, ita est expedien- dū. In anchis inueniuntur duo modi ossiū. primò sunt à parte dorfi tres aut quatuor spondyli ossis sacri, & duo vel tres cartilaginosi ossis caudæ. Pri- mus ossis sacri est valde crassus, sequētes verò minuendo procedūt versus

anum

anum & finem dorsi. foramina quorum (vnde procedunt nervi) sunt anteriorius, & non in latere, vt in aliis ossibus dorsi. A parte laterum sunt duo ossa magna, in quolibet latere vnum: quæ iunguntur illi magno spondylo ossis sacri posteriorius: anteriorius verò in pube faciunt os pectinis: Sunt autem lata ex parte iliorum: vnde etiam vocantur ilia, siue ossa iliûm. In medio ipsorum à parte exteriori sunt concauitates, dictæ pyxides: in quibus recipiuntur vertebra ossium coxarum, Ibidem, statim versus partes ani, est in quolibet magnum foramen: de quo dicit Gal. lib. decimosexto de vtilit. capitulo nono: In intermedio capitis coxæ & ossium pubis, necessarium fuit fieri foramen magnum, & semitam per quam descenderent nervi, & muscoli, venæ, & arteriæ, quæ superne feruntur deorsum. Sunt etiam à parte pectinis stricta instar fræni in pectine se iungendo. Et licet reapse sit vnum os, tres tamen habet nomenclaturas: & ideo tria ossa dicuntur ab aliquibus, scilicet os ilij à parte superiori, os pectinis siue pubis ab anteriori, os femoris in medio.

De partibus contentis, prima quæ occurrit est vesica, quæ est susceptorium quoddam, velut peluis siue saccus, superfluitatis vrinalis à renibus in eam transcolatæ. Cuius substantia est pannicularis, seu membranea, fortis, composita ex duobus panniculis. Forma ipsius est rotunda. Quantitas fere vnus pintæ. Situs eius est immediatè sub pectine. Ei inseruntur duo meatus longi, descendentes à renibus, qui pori vritides seu vreteres appellantur, ingredientes per latera ipsius diagonaliter, portantes vrinam ab ipsis renibus. Est etiam in ipsa collum carnosum (cum musculis claudentibus & aperientibus) exiens ab ipsa, flexibiliter transeundo perinæum vsque ad virgam in viris: in mulieribus autem sine reflexione, vsque ad duos digitos intra vuluam. Per illud extra pellitur vrina. Ex quibus apparet actio, substantia, positio, & cætera quæ inquiruntur in aliis membris. Apparet etiam vesicam esse promptam ad oppilationes, propter collum: & ad lapides, propter vrinam arenosam, quam suscipit & retinet. Ab ipsa modus syringa, vti habetur. Ipsa etiam indicat, in collo, & extra suturam perinæi, debere fieri incisionem lapidis gratia, vt dicetur infra in medicationibus.

Vasa spermatica sunt quædam venæ, quæ oriuntur iuxta renes à vena caua, & arteria aorta descendantibus, portantes sanguinem ad testiculos, tam viri quàm mulieris: in quibus per vltiorem concoctionem efficitur sperma. Sperma enim est semen & germen naturæ humanæ. In viris procedunt extra: quia testiculi eorum sunt exterius. In mulieribus remanēt intus: quia intus sunt testiculi mulierum, vt dicetur. Ex quibus apparet, propter ortû istorum vasorum, sperma sapere naturam cordis, hepatis, & renum: per nervos etiam qui gratia delectationis à cerebro descendunt ad testiculos, cerebrum his communicat & per consequens totum corpus. Sperma ergo hac ratione decidit à toto corpore: non quidem mole, sed vigore, vt dignus tenet Conciliator.

Tr. 6. de.
2. cap. 7.
de incis.
lapidû.

Diff. 34.

Matrix. Consequenter gratia mulierum dicetur de matrice. Est autē matrix ager generationis, & consequenter organum susceptiuum seminis. Cuius situs est inter vesicam, & longanem. Substantia eius pannicularis est, ex duabus tunicis composita. Forma est rotunda, cum duobus cornibus seu brachiis distinctis per cellulas: in capite quorum est paruus testiculus, parti superiori infertus: à parte verò anteriori habens canalem amplum. Est autem veluti virga inuersa, aut intus posita decimoquarto de vilit. particularum. Habet enim superius duo brachia cellulis distincta, cum testiculis, velut testiculorum bursa: habet etiam ventrem communem in medio, velut partes pectinis: habet collum inferius canaliculatum, ceu virgam: habet etiam vuluam, quasi balanum: habet præterea tentiginem, velut præputium: habet etiam longitudinem quantā virga scilicet octo vel nouem digitorum. Et licet non habeat nisi duos sinus, seu concauitates manifestas pro numero mammillarum, habet tamen quamlibet illarum tripliciter cellulis distinctam, & vnā in medio: ita vt (secundum Mundinum) septem in ea reperiantur receptacula. Colligationem habet cum cerebro, corde, hepate, & stomacho: & alligatur dorso: inter ipsam & mammillas cōtinuantur venæ lactariæ & menstruales. quarum ratione dicebat Gal. vbi suprā, Hippocratem scripsisse, lac menstrui esse fratrem: vnde nō contingit per idem tempus menstrua bene fieri, & lactare fœminam. Aegritudines matricis sunt multæ. Modus medēdi per pessaria, ab ipsa inuenitur: & hoc de matrice.

Sub longano prædictis particulis longano, siue rectū intestinū (quod dimissilis superius in anatomia intestinorū) inuenitur: quod est receptoriū superfluitatum coctionis primæ. Cuius substantia est pānicularis, vt aliorum intestinorū. Longitudo verò vnius palmi, vsque prope renes directū super ossa caudæ iacens. Pars ipsius inferior dicitur anus. Circa ipsum duo sunt muscoli, aperiētes & claudētes ipsum: & ibidē applicātur quinque rami venarum, quæ hæmorrhoidales appellantur. Colligationē habet magnam cum vesica: & ideo in ægitudinibus compatiuntur. Deinde eleuato longano ne poteris videre venas, & arterias, & neruos, quomodo ramiificentur, & ad partes inferiores mittantur.

De partibus extrā progredientibus, primò videndū est de didymo & oscheo. Circa quæ vidēda sunt duo: primū cōtinentia, deinde cōtenta. Cōtinentia sunt tot, quot fuerūt superius dicta in vētre: quia ab illis partes istorū oriūtur ab abdomine abdomē: à peritonæo peritonēū, exterius pēdētes, supra os pectinis trāseuntes. Horū principiū dum exit, vocatur didymus, quia duplicatus: Finis verò oscheū, seu scrotū & testiculorū bursa. Partes cōtētæ sunt tres: primò testiculi, qui sunt organa præcipua generationis. In ipsis enim perficitur sperma. Quorū substantia est carnosā, glandulosā, & albā. Deinde sunt vasa spermatica à superius dictis venientia, quæ sunt duplicia, scilicet deferentia & eiacularia. Deferētia sunt vena & arteria, quæ dictæ sunt oriri à vena caua & ab aorta. Eiacularia sunt, quæ ascen-

dentia

dentia iuxta collum vesicæ, expellunt sperma in foramen virgæ. Præter hæc est neruus suspensorius & sensificus, qui descendit ad testiculos. Sunt ergo intra didymū & bursam quatuor corpora dicta. Ex quibus apparet, versus inguen in abdomine & peritonæo esse debere (vti est) foramen, per quod descendunt supernè tria corpora, scilicet vena & arteria delatoria, & neruus: & iuxta collum vesicæ ad radicem virgæ, aliud vas spermaticum, per quod ascendit & expellitur sperma in canalem virgæ. Apparet etiam, cum foramen versus inguen dilatatur præter naturam, tunc corpora superiora vt omentum & intestina, posse exire & descendere in didymum & oscheū, & facere ramicem seu rupturam & crepaturam: sin alia materia, etiam hereniam, quorum curatio suis locis dicetur.

Consequenter dicendum est de virga. Est autem virga agricultor naturæ *Virga.* & consequenter via vrinæ: Eius substantia est composita ex cute, musculis, tendinibus, venis, arteriis, neruis, & crassissimis ligamentis. Sita est & plantata super os pectinis. Ligamenta veniūt ab osse sacro, & locis ei adiacentibus. Venæ, arteriæ, nerui, caro, & cutis à superioribus locis ei adducuntur. In ipsa sunt duo canales, aut transitus præcipui, spermatis videlicet & vrinæ. Finis virgæ vocatur balanus, id est glans: foramen, mitra, capitum, præputium. Quantitas virgæ communis octo vel nouē digitorū, cum crassitudine moderata esse debet. etenim proportionē habere, matricē eā oportet.

Perinæum est illud, quod ex lingua Arabica trāslatio peritonæum vocat & est locus inter anum, & pudenda, super quem est quædam futura, quæ sequitur oschei & virgæ lineamentum.

Inguina sunt hepatis emunctoria: & sunt carnes glandulosæ, in plicatura coxæ ordinatæ.

Nates, sunt carnes crassæ, musculosæ, super ossa femoris ordinatæ.

Vltimò sunt in anchis, & ab anchis descendunt muscoli, chordæ & ligamenta, mouentia, & ligantia coxam & tibiam magnam ipsis anchis.

C A P I T V L V M O C T A V V M

De anatomia tibiæ seu magnorum pedum.

Pes magnus, siue tibia magna, extenditur à iunctura ischij vsque ad extrema articulorum. Et quia particula talis pedis siue tibiæ, conueniunt in multis cum particulis manus magnæ (vt Gal. explicat in tertio de vtilit.) *Cap. 6.* ob id iste pes magnus siue tibia, diuiditur in tres partes, vt suprâ manus fuit diuisa. Vna quidem pars magni pedis, seu tibiæ, dicitur coxa: alia, parua tibia: tertia verò, pes paruus. Verum est quod Græca trāslatio vocat crus, quod Arabica vocat coxam: & tibiam, quod vocat crus. Sed de nominibus non est curandum, modò res sit eadem, vt passim dicit Gal.

Pes magnus cū omnibus partibus suis, cōponitur vt manus magna, cute, carne, venis, arteriis, neruis, musculis, tendonibus, colligationibus, atque

ossibus: de quibus ordinatim est videndum. De cute & carne quales sint, superius fuit satis dictum.

Do. 1.
cap. 4.

De venis & arterijs manifestis insimul fiat sermo, propter causam superius allegatam. Postquam ergo venæ, ramificando à suis principiis descenderunt ad vltimum spondylum, diuiduntur in duas partes, quarum vna tendit ad dextram, altera ad sinistram coxam. Ibi rursus diuiduntur in ramos magnos: vna tendit ad partem exteriorē, alter ad interiorē: & ramificando descendunt per tibiā ad malleolos & ad pedes: & constituunt quatuor venas, quæ communiter aperiuntur ob certas passiones: scilicet saphenam, sub malleolo interiori versus talum: sciaticam, sub malleolo exteriori: popliticam, sub poplite: renalem, inter digitum paruum & sequentem. Sunt ergo in tibiis quatuor venæ manifestæ, & crassæ quæ maximū fluxū pati, & periculum multoties inferre possunt. Plures alij sunt rami, de quibus chirurgus non multum debet curare.

Lib. 1.
fen. 1. do.
s. sum. 3.
cap. 5.

De nervis pedum dicit Avic. quod diuersi sunt à nervis manuum multum. Quicquid sit, ipsi oriuntur à spondylis vltimis renum & ossis sacri: & maior pars transit per foramen ossis femoris, & descendit ad musculos poplitis. Et ex istis iunctis cum musculis & chordis mouentibus iuncturam, descendentes ab anchis, & applicatis ossi coxæ, efficiuntur musculi magni qui sunt supra coxam, mouentes genu & tibiā. Et musculi supra tibiā, mouentes pedem in malleolo, & musculi pedum, mouentes articulos, eodem modo vt fuit dictum de manibus: super hoc aliquam recipientes differentiam, opera chirurgiæ non multum variantem. Non tamen est obliuiscendum quod dictum fuit superius, nempe secundum formam musculorum, vulnera prope iuncturas esse periculosa valde.

Colligationes siue ligamenta magna & crassa descendunt per totam tibiā, & manifesta sunt valde sub inguinibus & genu, & super calcaneum & iuncturas articulorum: & planta pedis tota est ligamentosa.

Vltimò de ossibus, secundum diuisionem dictam magni pedis vel tibiæ, est dicendum. In prima parte, quæ dicitur coxa, est vnum solum os magnū, medullosum: & est ab vtraque parte rotundum. Superior rotunditas (quæ est vna sola, dicta Vertebrum, & vergit introrsum) recipitur pyxide ossis anchæ: & est aliquantulum gibbosa exterius. In parte verò inferiori versus genu, habet duas rotunditates, quæ recipiuntur & voluuntur in duabus concavitatibus, quæ sunt in focili maiori tibiæ. Et supra est quoddam os rotundum latum, quod dicitur patella genu, & ita perficitur iunctura genu.

Deinde sequitur tibia: & in illa sunt duo ossa dicta focilia: maius est à parte anteriori & domestica, quod facit aciem tibiæ, & descendendo de genu vsque ad pedem, facit malleolum interiorem. Minus est à parte exteriori & syluestri, descendens sub genu parum, vbi implantatur vsque ad pedem, ibique iungendo se alteri focilli, facit malleolū exteriorem: Cuius oppositū dicit Guill. de Saliceto, & sectator eius Lanfrancus, & malè. Et qui volet

Lib. 4.
cap. ult.

videre.

videre, testimonium veritatis poterit perhibere. Forma istorum duorum focilium talis est: Maius habet duas concauitates versus genu, in quibus recipiuntur rotunditates coxæ: quia minus non peruenit ad iuncturam, sed implantatur (vt dictum est) & iacet prope sub genu à parte exteriori: & ideo vocatur acus. Et versus pedem iungendo se maiori focili, faciunt ambo vnā concauitatem lunarem, in quam recipitur primum os pedis.

Pes habet tarsum, metarsum & pectinem, sicut & parua manus: suntque in eo tres ordines ossium: in primo sunt tria ossa in simul rotundaliter aggregata. Primum est cahab Arabicè, Græcè astragalus: & est quasi instar nodi balistæ, rotundum ab vtraque parte. In superiore rotunditate firmatur concauitas focilium, & ibi mouetur pes: In alia rotunditate firmatur concauitas ossis naucularis. Post ipsum cahab, immediatè versus pedem, est os nauculare: quod est quasi naui concaua ab vtraque parte. In prima concauitate recipitur rotunditas cahab, & in alia rotunditates secundæ aciei ossium pedis. Sub his duobus ossibus, est calcaneus, factus ad formam calcæ: in quo firmatur totus pes, & exit versus posterius, ob ligamenta quæ ipsi inseruntur. Post nauculare immediatè est secundus ordo ossium pedis, in quo sunt quatuor ossa satis curta: & vnum ipsorum dicitur grandinosum, à parte exteriori versus paruum articulum. Ea sunt rotunda versus nauculare, & concaua versus tertium ordinem. In tertio ordine sunt quinque ossa satis longa, quæ respondent digitis, eosque respiciunt. Sunt verò hi quinque, habentes singuli tria ossa, excepto pollice qui non habet nisi duo. Sunt ergo in pede paruo, viginti sex ossa: & in toto pede magno seu tibia, triginta. Ex quibus potest considerare chirurgus, modum dislocandi & frangendi, & consequenter modum reducendi. Videre potest etiā, inter istas iuncturas difficiliorem ad dislocandum, & ad reducendum esse iuncturam pedis parui: faciliorem genualem, mediocrem sciaticalem. Et Deus sit adiutor noster. Amen.

TRACTATVS SECVNDVS DE

APOSTEMATIBVS, EXITVRIS, ET
PUSTULIS, cuius sunt duæ doctrinæ.

Doctrina prima est de apostematibus, pustulis, & exituris, prout insunt membris simplicibus.

Doctrina secunda in speciali, seu particulatim prout insunt membris compositis.

Prima doctrina habet quinque capitula.

CAPITVLVM PRIMVM.

Sermo vniuersalis, De apostematibus, pustulis, & exituris.

APOSTEMA per essentialia à Galenō diffinitur primo de æ-
gritudine & symptomate, & ab Auicē in suo can. lib. 1. esse æ-
gritudo composita ex triplici genere morborum in vnā ma-
gnitudinē aggregatorū. Ista autem diffinitio ostēditur esse per-

*Definitio.
Cap. 15.
Fen. 2.
doct. 1. 6. 5*

G. j.

- Diff. 25. in app&ed.* fe&ta à Conciliatore & Alberto Bonon. sequ&tib. viros pr&fatos. Nam dif-
finiti effentiâ c&stituit, & facit illud differre à quoc&que alio. Ponitur ver& in ea ægritudo pro genere: Reliqua, pro differentia alior& modor& c&posi-
Cap. 12. & 13. Cap. 1. tionis, qui numer&tur à Gal. vbi supra. Per accid&ta describitur à Gal. in
lib. de tumoribus pr&ter natur&, in quo magis curauit apostema manifesta-
re sensui, qu&m intellectui, d& dicit: Vnum aliquid eorum qu& accid&t cor-
poribus, est res qu& indicatur vocabulo tumoris, & non cuiusvis, sed ma-
Cap. 1. gni, qui nocet actionibus, euidenter. Quam descriptionem in decimotertio
therapeu. repetit sub his verbis: Manifestum est, in tumore penes magnitu-
din& recessisse m&bra ab eo quod est secund& naturam, puta secund& appa-
renti&: quia forte prim&, & magis per se peccat mala c&plexio, consequ&ter
Diff. 75. Cap. 1. vnio, tertio ipsa c&positio, vt tenet C&ciliator. N& ergo est apostema quod
mutat membr& à sua naturali qualitate sol&, vt decimotertio de ingenio sa-
nitatis, siue therapeut. Arabica translatio dicebat: nisi quis vellet vocare o-
mnes dispositiones, qualitates, sicut in multis locis facit Gal. Porro aposte-
Cap. 8. matis diffinition& perfectissim& explicauit Halyabbas octauo sermone, par-
tis prim&, lib. sui de rega. disp. vbi dicit: Apostema est tumor pr&ter natu-
r&, in quo materia aliqua replens & distendens est aggregata. Tumor si est
Cap. 12. magnus, ponitur pro genere: si paruus, pro accidente, in primo de diff. mor-
bor&. Quomodo autem dicatur morbus vnus c&positus, consimilis: organi-
cus: quomodo eti& possit dici causa, & effectus genus, & species, accidens, &
differentia, pro diuersis c&siderationib. omitto impresentiar&, maxim& quia
ad physic& pertinet doctrin&. Sufficit autem chirurgus scire, tumor&, aposte-
ma, inflation&, incrassation&, emineti&, eleuation&, excresec&ti&, nomina esse
synonyma, eand& rem propemod& signific&ti&, vt dicit H&ricus. Ponitur e-
ti& in pr&dicta descriptione (pr&ter natur&) ad differenti& tumor& naturaliu
capitis, ventris, & iuncturarum, in quo est aliqua materia superflua, scilicet
nepe humor quispi&, vel materia qu& ad humoris natur& reducatur. (Con-
gregata) ponitur ad differenti& tumor& qui apparent in dislocationibus &
fracturis, in quibus non sunt humores, sed ossa eleuata. (Repell&s & disten-
dens) ponitur vt ostendat mal& c&plexionem, vnion&, & c&position& in v-
num esse aggregata. Ex quibus apparet, neotericos, nepe Brun&, Theodori-
Lib. 2. c. 5. rub. 1. The. lib. 3. cap. 11. Lan. tr. 3. do&t. 2. c. 2. c&, Lanfranc& & Henric& apostema satis simpliciter, seu perfunctori& dif-
finiuisse, dicentes esse tumorem, aut inflationem, aut crassitiem quancun-
que factam in membro vltra suam naturalem formam.
- Diff. & species.* Apostemat& mult& sunt species & differentie: nam qu&d& sumuntur à rei
substantia, qu&d& à materia, qu&d& ab accidentibus, qu&d& à m&bris, qu&-
dam à causis efficientibus. A substantia quidem sic sumit Auicen. primam
differenti&, vt apostemat& qu&d& sint magna, qu&d& parua. Apostemata ma-
Lib. 1. f. m. 2. do&t. 1. cap. 5. Cap. 2. Ibidem. gna secund& Galen& de tumoribus pr&ter natur&, sunt magni tumores phle-
gmonosi qui in carnosissimis fiunt particulis. Apostemata parua secund& Auic.
sunt eminenti& & pustul& paru& bothorales iu cute apparentes. A materia
autem sumuntur differenti&, prim& generaliter secundum diuision& qu&
ponit

ponit Gal. & Auic. sequens eū, q̄ omne apostema aut est calidū, aut nō calidū, loquēdo de calido propriē, essentialiter & relatiuē, vt dicetur: nō autem largē, nēpe per putrefactionē, dicebat Auic. Calidū est sanguineū & chole-
 ricū: nō calidū, phlegmaticū & melācholicū, vētosum & aquosum, quē
 Lib. 1. fin.
 2. doct. 1.
 cap. 5.
 deducitur ad illa. Specificādo magis, sequēdo viros prāfatos dicemus aposte-
 mata quādam fieri ex humoribus naturalibus, quādam ex nō naturalibus sim-
 pliciter & compositē, vt etiā dicetur: intelligendo sanē. nā medici quando-
 que accipiūt ex, pro in qua, vel pro ab, largē & ad sensus iudicium saepe lo-
 quentes. Illa quę fiunt ex humoribus naturalibus, dicuntur vera, propria,
 certa, & vniformia apostemata: quia in eis tumor (qui est ratio sensibilibior
 apostematis) euidentius apparet. Quę autem fiunt ex humoribus non na-
 turalibus, dicūtur non vera, impropria, incerta, & difformia: quia in eis ma-
 la qualitas seu mala morigeratio magis apparet, quā tumor: & secundum
 hoc aptius dicuntur pustulę, vlcerationes seu exiturę, quā apostemata.
 Quę fiunt à dominio vnus humoris, simplicia & simplici nomine nuncu-
 pantur. quę verò à dominio duorum vel plurium, (vt de fe. colliget tertio
 doctor dicebat subtilis) composita, & composito nomine etiam dicuntur.
 Et tales differentias sumptas à materia (prācipuē cōiuncta) sequuntur dif-
 ferentię qualitatis & quantitatis, cum hęc sint de gremio materię, vt in alia
 dicitur facultate. Et ideo prācipuę & maximę in libro de differentiis fe-
 brium dicuntur. Cāterum illud aliis verbis consuevit dici in schola nostra
 Lib. 1. cap. 1.
 communi Montispeffulani: scilicet, apostematum quādam fieri ex materia
 non adusta, neque corrupta: quādam ex adusta & corrupta. Et vtrorumque
 nonnulla esse sanguinea, quādam cholericā, quādam phlegmaticā, quēdam
 melancholicā, nonnulla aquosa & ventosa, simpliciter & compositē. Prima
 dicebantur à socio nostro magistro Ioanne Iacobo mala simpliciter: se-
 cunda, mala cum additione fraudulentię & malę morigerationis. Et abs-
 que dubio ita intellexit Auicē. in quarto, vbi dixit, apostemata calida &
 quę currunt cursu eorum, esse à sanguine & cholera laudabilibus, aut ma-
 Lib. 4.
 lis: Et prosequitur sanguinea ex laudabili, crasso & subtili sanguine, ex qui-
 fen. 13. tr.
 bus dicit fieri phlegmonem & erysipelas, supple verum & certum, quod
 1. cap. 2.
 vocauit spinam, vt Dynus, sequendo Gal. in secundo ad Glauconem expo-
 nit super illum locum. Et non prosequitur cholericā ex cholera laudabili,
 quia ista, & omnia alia vera, sub sanguineis comprehendit (sanguis au-
 tem infra dupliciter dicetur) sed solum ex illaudabili & mordaci, quę for-
 micas, & non erysipelata nominauit: quod etiam in curationibus, tam ca-
 lidorum quā non calidorum, idem innuit subsequenter. Neque di-
 uisiones humorum aliter saluarentur. Discrepantia solum est in verbis,
 non ergo in rebus, vt euidenter apparet. Sunt ergo apostemata quādam
 ex humoribus naturalibus, quādam ex non naturalibus, simpliciter &
 compositē, suo modo, cum suis nominibus, vt dictum est & dicetur. Ab
 3.
 accidentibus sumuntur differentię multę, prout multa in eis possunt ap-
 4.
 parere accidentia dolorifica & malitiosa. A membris etiam sumuntur

Cap. 1.

differentiæ, secundum ipsummet Gal. in secundo ad Glauconem : nempe quædam sunt in oculo, quæ dicuntur ophthalmiæ, vt quæ in collo, angina: quædam in bubonibus seu emunctoriis : quædam intra corpus, quædam extra: quædam in partibus nobilibus, quædam in ignobilibus: quædam in sensibilibus, quædam in insensibilibus : quædam occurrunt in corpori pleno, quædam non pleno: & id genus. A causis efficientibus quædam sumuntur differentiæ, secundum Halyabbatem, vbi supra: quæ sunt, deriuatio & congestio: vt dicantur quædam critica, quædam non critica: quædam à causis interioribus, facta, quædam ab exterioribus. recolligantur ergo prædictæ species, & differentiæ: quia à talibus potissimè indicationes sumuntur curatiuæ.

Causa.

Causa apostematum, exiturarum & pustularum, quædam sunt generales, quædam speciales. Generales sunt rheuma & congestio. Causæ autem rheu-

Cap. 6.

matis, ac deriuationis materiæ, in secundo libro de ægri. & symptomate leguntur diffusæ. Halyabbas, vbi supra eas restrinxit in sex: videlicet in membri expellentis fortitudinem, in suscipientis debilitatem, in materiæ multitudinem, in meatuum portantium amplitudinē aut laxitatem, & expellentium angustiam, & cum membrū suscipiens in inferiori loco est sitū. Causæ autem congestionis sunt: quando virtus nutriens membri, in quo est apostema, non potest cibum qui ad ipsum mittitur, digerere plena digestionē. Tunc enim remanent in eo superfluitates: quæ paulatim augentur, donec membrum repleatur & distendatur: fitque in eo apostema. Et secundū hoc (vt dicit) pròptius materia calida disfluit: Frigida verò congeritur. Ex quibus apparet, apostematibus quæ fiunt per viam deriuationis concedi fiens, & factū esse: à quibus sumit Gal. 13. therap. potissimas indicationes curati-

Cap. 2.

uas: fiens, est materia antecedens quæ fluit: factū, est materia coniuncta, quæ fluxit, & impacta est loco. Apostemata verò, congesta non habent hoc: sed cum factis, & fluxis reponuntur. quod Gal in lib. de inequali intemperie sic declarat: Mox (inqui) ac rheumacalidū descēderit in musculū, primū quidē maiores venæ, & arteriæ implentur, & extenduntur: deinde minores vsque ad minimas: & dehinc ad regiones primorum corporū, quæ sunt caro, panniculi: &c. & fit apostema. Ecce fiens, illic est materia antecedens in venis: & factum materia coniuncta in carne: & ex hoc apparent causæ generales.

Cap. 3.

Causæ speciales sunt tres: primitiuæ, antecedentes, & cōiunctæ. Causæ primitiuæ sunt casus & percussio. Causæ antecedentes, sunt quatuor humores naturales, & non naturales. Humores enim (vt dictum fuit in anatomia) sunt duplices: naturales & non naturales. Naturales sunt qui sunt cum sanguine, aut cum aliquo naturā sanguinis retinente: & sunt materia nutritionis. Itaque intelligo naturales principaliter: & propriè, naturalitate nutritionis & substantiæ, non quantitatis, neque iuuamenti, vt tollatur amphibologia. (quod vbique subaudire oportet:) vt sunt purus & verus sanguis, cholericus sanguis, phlegmaticus, atque melancholicus, qui licet sic propriis nominibus nominentur, communi tamen nomine in lib. de cholera nigra à Gal. sanguis vocatur: Massa autem à rabbi Moyse, vt quarto expositionis in

Pag. 63.

secundam

Cap. 2.

secundam epidimiorum allegatur. Halyabbas autem in 2. techn. , massam sanguineam dicit. Et talis sanguis solus est materia nutritionis, non ille qui secundum formam distinguitur ab aliis humoribus: vt dicebat socius ille de S. Floro: qui Parisiis (non est diu) satis bene concordantias Ioannis de S. Amando amplificauit. Non naturales verò sunt, qui sunt à sanguine separati: & præ eorum malitia non sunt apti ad nutritionem ex se, sed mittuntur ad loca destinata, propter iuuamenta quæ scis. aut extra corpus expulsi, faciunt apostemata, exituras, pustulas, excrescentias, scabies, decolorationes, sudores: Aliquando insensibiliter resoluuntur: & aliquando intus putrefiunt, & faciunt febrem: Assumunt porro hi nomina naturalium humorum, vocanturque sanguis, phlegma, cholera, & melancholia: differunt tamen ab illis, secundum Gal. in lib. de cholera nigra: quia humores naturales coagulantur & nutriunt, suntque secundum magis, & minus rubri. Non naturales verò non coagulantur, sed liquidi permanent, & diuersos habent colores, flauū, album & nigrū: vt circa principium apostematum facti euidentia in apertione, & percussione euidenter ostendit. Illud etiam in secundo de elementis euidentissimè declaratur: & in cap. singulis sequentibus specificabitur manifestè. Ex his apparet, ex humoribus naturalibus fieri quatuor species apostematum verorum, quæ comuni nomine in secundo ad Glauconem phlegmones vocantur: propriis tamen nominibus appellantur phlegmone, erysipelas, cedema, scirrhus seu scirrosis. Ex non naturalibus etiam sunt quatuor species non verorum: scilicet pustulæ & exituræ, quæ sibi dicta nomina verorum vendicant, & assumunt: & duo ad hæc reducibilia, aquosa scilicet & ventosa. Sicque sunt sex nomina apostematum simplicium: compositorū verò infinita: de quibus dicuntur præfata nomina æquiocè: primaria tamen ratione dicuntur de veris, secunda verò de non veris, quæ sunt pustulæ & exituræ. Pustulæ sunt parua apostemata, & exituræ, coniunctæ aut separatæ: vt glandulæ, & variolæ, seu bothores. Sonant tamen magis propriè de venenatis, vt dicit Henr. & ambo carnem, & cutem quodammodo comprehendunt: vesicæ verò cutē solā. Quæ & quales in speciali sint infra apparebit. Exituræ autē (secundum Gal. in lib. de tumoribus præter naturā, & in secundo ad Glauconem) sunt dispositiones illæ in quibus abscedunt partes interius quæ prius se tangebant in quarū medio spacio necessarium est contineri aliquam substantiam spumofam seu humoralem, quæ diuturnitate temporis in multifor-
mes conuertitur substantias: vt in sanie siue pus: aut in aliquā substantiam extraneā similē melli, feci, aut amurcæ, aut lapidibus, aut filis, vt in glandulis reperitur: quæ quidē fiunt ex aliquo humore non naturali, qui mox fluxit, aut ex putrefacto phlegmone coadunatur pus, velut in aliquo sinu. Cause autem coniunctæ apostematum, & pustularum sunt materiæ, quæ in particula sunt congregatæ, & impactæ.

Signa Apostematum extrinsecorū pertinentiū ad hunc artificē, declarat sensus & præsentia singulorū. Vbicumque enim inuenitur inflatio præter

naturā, ex aliqua materia humoralī (vel quę potest ad illā reduci) in mēbro coadunata, ibi est apostema. Apostemata vera significant tumor, dolor, & calor in diuersis gradib⁹, secūdu magis & minus. Nō vera autē significātur p̄ tumorē, & sequestrationē, & malā morigerationē, secūdu magis & minus etiā determinata: sicut partes minus calidæ, dicuntur frigida, respectu magis calidarū. Omnis. n. res medicinalis dicitur ad aliquid, in secūdo artis parue, & 3. simpliciū pharmacorum. Signa verò singulārium apostematum & eorum materiarum, in sequen. cap. dicuntur: Ex quibus cōposita cognoscuntur. Neque ad singulāria accedēdu est, donec sermones generales sint præuisi, vt Gal. 7. & 9. therap. consuluit. Et scias secūdu Auic. apostemata singulāria parum esse pura, sed plura eorum esse composita, præcipuē vera: quia multa non vera videntur esse pura. Curæ tamen ponentur simplicium, vt inde compositorum curæ extrahantur. Apostemata in periodis, paroxysmis, & crisi bus analogiam sequuntur suarum materierum, vt in secundo de differentiis febrium innuit Gal. Apostemata quatuor tempora habent, scilicet principium, augmentum, statum, & declinationem. Signum principij est, cūm vides materiam currere, & membrum distendi. Augmenti, cūm concauitas, & acumen manifestē augentur. Status, cūm prædicta stāt in sua essentia. Declinationis, cūm moles incipit minui, vel transmutari Et hæc distinctio temporum est ab essentia apostematum: quamuis possint suo modo distingui ab accidentibus, ab alteratione materiæ, quæ curandi indicationē nonnihil immutant. Posset tamen ostendī, quomodo interdum coincidunt omnia illa tempora, scilicet principium cum princ. &c. sed sæpius non coincidunt: quę omnia gratia breuitatis omitto. Apostemata, si non retrocedunt, terminantur per insensibilem resolutionē, aut suppurationem, aut putrefactionem, aut indurationem. Et secūdu Gal. inde inæquali dyscrasia, quæ per resolutionem est melior aliis: & illa quę per suppurationē, melior quā quę per indurationē: per putrefactionē verò absolutē mala. Apostema resolui significat, leuitas membri, & deficiens pulsatio. Signū suppurationis est dolor, & pulsatio, cum augmento caliditatis. Signum corruptionis, est nigredo & liuiditas. Signum regressionis subita diminutio per infrigitationem, aut per venenositatem, ad quam sequuntur feb. & accidentia mala. Indicia pustularum in capitib. propriis dicētur. Indicia exiturarum sunt hæc: Cūm videris (inquit Auicēn. “ pulsationem plurimam, aut duriciem prolōgatā, aut caliditatē, & dōlorem “ augmentatū: tunc æstima apostema esse in via vt fiat sanies & exitura. Cūm “ autem videris leuitatem quandam, & sedationem doloris & caloris, ca- “ put acui, & digitis percipis inundationem, & colorem ad quandam albe- “ dinem declinare videbis, tunc saniem scias ibi esse. Vnde Hipp. in secun- “ do libro aphorismorum inquit, Circa generationem puris accidunt “ dolores, & febris quā factō pure. Et in cognoscendo pure sis bene atten- “ tus: quia secūdu Hippocr. in sexto aphorismorum, multoties non ma- “ nifestatur, imò decipitur medicus propter spissitudinem loci, & puris “ craf-

Cap. 13.

Lib. 7.

meth. cap.

4 & lib.

9. cap. 17.

Fen. 3. lib.

4. tr. 1. c. 1.

Cap. 16.

Cap. 4.

Cap. 22.

Aph. 47.

Aph. 41.

crassitiem. Exitura secundum Auic. quæ fit prope membra nobilia, & prope iuncturas, & in membris nervosis aut venosis, & quæ fit in membro debili, & calore naturali depauperato, & quæ fit de materia crassa, grauiusque motus, plana & non acuta, suspecta est, & malæ maturationis: propterea indiget adiutorio, in maturatione, & festina apertione. Quæ autem huic ex aduerso respondet, est laudabilis, & non indiget magno adiutorio: quia cito maturatur, & sæpe per se aperitur. Exituræ terminantur aliquando per resolutionem, sæpius tamen per apertionem: & apertura quæ fit à natura melior est quàm quæ fit arte: & quæ ferro, quàm quæ ruptorio. Nam (secundum Auicennam) hæc perforatio quæ fit arte, generat virus, & sordiciem, & fistulam: verumtamen cum nulla patet excusatio, tunc non est alia. Iudicia puris ponit Hipp. in primo prognosticorum: pus autem laudatur quod est album & æquale omni ex parte, carens malo odore quod verò est contrarium, pessimum. Iudicia aliorum contentorum, in singularibus capitulis dicentur.

Li 4. fen.
3. tr. 1. cap.
20.

Idem pag.

498.

Li 4. fen.

3. tr. 1. cap.

27.

Cap 14.

Curationem apostematum Gal. perficere videtur, per intentiones sumptas ab ipsis dispositionibus, & à membrorum natura. Et secundum generalem indicationem, videtur ipse tractasse sub nomine phlegmonis, de apostematibus veris, ex humoribus naturalibus generatis, in decimotertio the rapeu. & de nō veris ex innaturalibus humoribus factis, in decimoquarto. Et hic etiā tractabitur de cura apostematū verorū, ordinatorū, & non corruptorum: quæ suapte natura, ut plurimum resoluuntur: deinde sub nomine pustularum & exiturarum, de non veris, suppuratis, corruptis, & in alienam naturam conuersis: indicationem curę sumendo ab ipsa dispositione, & à membrorum (ut dictum est) natura. Dispositio autē ipsa cōtinet quātitatē, qualitātē, & materiā quæ includitur in eius substantia. Aliter enim curatur magnū apostema, aliter parū: aliter per defluxionē est & fiens, aliter cōgestum & factū: aliter calidum, aliter verò frigidum, &c. Natura membrorum indicat, aliter curari apostemata in carnosissimis particulis, aliter in nervosis, aliter in oculo, aliter in collo, aliter in emunctorio: & sic de aliis, ut superius fuit distinctum, & inferius distinguetur: principium sumentes (in secundo ad Glauconem) ab inuentione occasionis ægritudinis, ut quæ eā faciunt causæ abscindantur: quod autem iam est factum, sanetur, secundum eundem in decimotertio therapeut. Cum ergo generatio communis omnium phlegmonarū ex sanguinis (id est, ex massę sanguineę influxione) fiat ampliore quàm indigeat particula: influit autē (ut dictum est) amplior, mandate aliqua particula, quandoque verò trahēte ipsa quæ patitur: mittit autē particula, quādoq; ut superflūū, quādoq; ut triste, quādoque propter ambo: quæ verò trahunt, hoc faciunt propter calorem morbosum, aut dolorem: & iuuant hoc debilitas recipientis particulæ, & meatuum latitudo, & mandantis viarum angustia, & situs inferior, ut superius dictum fuit: Concluduntur ex his omnibus, sumuntur, & iudicantur tres intentiones. Prima est, remouere superflūū quod influit. Secūda est curare & mitigare dolorē,

Cap. 2.

Ex cap. 3.
eiusd.

& occasionem propter quam membrum excipit materiam, vel eam attrahit. Tertia est, quod factum est sanare. Prima completur à Gal. vbi supra dicente: Cum æqualiter inter se aucti sunt humores, & plethorā faciunt, vel etiam si plethora non esset, dolore membri phlegmonem patientis, ac calore, fluxionem excitantibus, sanguinis ablatione curamus, & balneis frequentibus, & exercitationibus, & frictionibus, oppositi membri, nec passio multa: dūmodo febris nō adsit: adhuc etiā & pharmacis euaporantibus: & præter hæc omnia ieiunis, & regiminibus debitis. Cum autem flaua, vel nigra bile, vel phlegmate, vel serosis humoribus plenū fuerit corpus, & cacochymia generata fuerit, p cuiusq. humoris abūdantia, purgatio facienda est: de quibus inf. à in singulis capitulis, & in antidotario dicitur. Reuersio aut, seu antispasus (id est, in contrariū auulsio) cōmunis est in talibus omnibus, quoad principium & augmentum. In statu verò, & declinatione, non est malum vti euacuationibus per eandem partem: quāuis recentiores medici faciant talia absque præuisione: vt dicit Auerrois in septimo, & dicitur infra in tractatu de phlebotomia. Secunda intentio completur sedantibus dolorem, & emendatibus malā qualitatem: cum adstringentibus, & intercipientibus materiā à parte fluxionis relaxantibus partē per quam membrum consuevit purgari. Tertia intentio completur euacuantib. materiam à loco. Euacuatur autem, non solum diaphoreticis pharmacis, sed etiam repercutientibus. Et incipientibus phlegmonibus magis repercutientibus est vtendum, quā euaporantibus, casibus quibusdam exceptis: ex quibus Gal. videtur quatuor ponere. Primus est, quando apostema sit in emunctoriis. Secundus, quando sit à re venenosa. Tertius, quando materia est crassa. Quartus, quando est vehementer impacta. Auic. non excipit, nisi quando est in emunctoriis, aut in loco vbi sit timendum de reditu ad membra principalia. Rogerius excipit solum, in materia venenosa. Commentatores ipsius quatuor magistri addunt preterea, in materia congesta, & frigida valde: & quando sit per viam crisis, & iuxta membra principalia: & quādo sit per subitam deriuationem. Brunus dicit vt Auic. Theodoricus, vt quatuor magistri. Lanfrancus excipit decem casus. Henricus decem & nouem. Magister Dynus de Florentia super quarto can. Auic. excipit viginti tres. Ego autē, distinguēdo de repercussiuis, q. quædā sunt propriē dicta repercussiuā (vt oxycratū ex aqua & aceto, plātago, solanū, bolus ar. absinthiū, ciuinnamomū: & alia quæ repellunt materiā quā inueniunt, ad profundū) & quædā sunt repercussiuā cōmuniter dicta (vt albumē oui, malua, oleū rosarū, oleū camomillæ, atq. mastichinū, collyria alba, & alia quæ alterādo prohibēt mēbrū à superfluitatū receptione) dico duo: primò, in principio omniū apostematū phlegmonicarū cōpetere repercussiuā pprie dicta, decem casibus solum exceptis. Primus est, quādo apostema est in emunctorio. secundus, quādo est ex materia venenosa: tertius, quando est ex materia valde crassa. quartus, quādo est ex materia vehemēter impacta. quint⁹ quādo est criticū. sextus, quādo est à causa primitiua: septimus, quādo est in corpore pletho-

Lib. 13.
meth. c. 6.

Cap. 29.
pag. 476.

Gal. 13.
meth. c. 6.

Ibidē &
cap. 12.
Lib. 1. fen.
4. cap. 25.

Lib. 2.

Lib. 2. c. 5.
rub. 2.
Tract. 3.
doct. 2.
cap. 2.
Theod.
lib. 3. c. 11.

plethorico: octauus, quando est in corpore debili. nonus, quando est iuxta membrum principal. decimus, quando est vehementer dolorificum. Secundo dico, in principio omniũ apostematum phlegmonosorum cõpetere repercussiuua cõmunia tribus casibus duntaxat exceptis. Primus est, quãdo apostema est in emunctorio: secundus, quãdo est per viã crisis: tertius, quãdo est ex materia venenosa. In omnibus istis casibus (præcipuè quãdo materia iã fluxit, & apostema factum est, & materia aliqua in parte est relicta) oportet materiã resoluerẽ, & discutere cũ diaphoreticis non mordicantibus, sed domesticis, mediocriter calidis & hu. maximè in casibus tribus vltimis, in quibus volumus materiã attrahere, & apostema augere, & reditũ materiæ auertere: & hoc aliquãdo facimus cũ emplastris attractiuis, aliquãdo cũ cucurbitulis, vt dicit Aui. Sit ergo regula generalis, vt in principio omnium phlegmonũ præter exceptas ponatur repercussiuua. In augmẽto eis paulatinè misceatur resolutiua. In statu, & paulò antè, ipsa sint æqualia. Cũ autẽ declinatio, vel finis status, fuerit, nihil sit quod non resoluat, & laxũ faciat. Quod idem est ac si diceret duratẽ fluxu esse reperiendum: & cessante ipso, resoluendum: medio verò tempore vtendum mediis: idque si apostema incedit via resolutionis. Auxilia autem quibus ista complentur pro diuersitate materierum, in capitulis singularibus, & in antidotario dicentur. Si verò apostema via incedit exituræ, in secundo ad Glauconẽ curatio instituitur, quando illud fieri incipit per mitigatoria chalastica, id est laxatiua, & euaporationem, cum triapharmaco molli mitigatiuo, cui paululum sit mellis additum, ex decimotertio therap. Quæ autem iã processerunt, ad digestionem & suppurationem ducere oportet. Quæ autem in aliã speciem transuerunt, per chirurgiã abscindenda sunt. Porro de consilio Gal. in decimo quarto therap. oportet operatẽ, ad meliorem modorũ intentionis ire. Modi autem ipsius sunt tres, breuitas scilicet curationis, & citra dolorẽ operari, atque tutò curare. Tutæ verò curationis sunt tres intentiones: vna quidẽ & prima, vt omnino sortiamur finẽ: altera, vt si nõ sortiamur omnino finem, saltem vt passio alleuetur, & nõ noceas laborati. tertia, vt non facile reuertatur ægritudo: & secundũ hoc, in nunc propositis exituris inuenitur quãdoq. per chirurgiã, quandoque per pharmaciã, via sanationis eligibilior. Quæ per chirurgiã, apostemata quæ toto genere præter naturam sunt penitus abscindere intendit: quæ verò per pharmaca, primò quidẽ discutere ac resoluerẽ, si verò hoc non est possibile, suppurare. secunda intentio in eis sit: & per consequens aperire, & mūdificare, & carne implere, & cõsolidare: denique ad curationẽ vlcera ducere. Neque enim (vt dicit Gal. 4. therap.) suppurare, & ad mouere cataplasma est ex prima ratione curæ apostematũ, sed mitigatio quædã symptomatis, scilicet doloris. Et sequitur: cõpendiosa enim cura phlegmonũ, per siccantia & resoluentia completur pharmaca, quæ vel ex toto sanant dispositionem, vel si relinquunt, exiguum quid suppurandum, id acri pharmaco euacuatur. & si subtilis circumposita fuerit cutis, & cito patientem liberare volueris, incisione est opus. Et hoc

H. j.

est quod dicebat Aui. curatio apostematis, quatenus est apostema, est extractio materiae extraneae quae facit apostema. Auxilia autem maturatiua cum quibus praedicta complentur, in singularibus capitulis & antidotario dicuntur. Maturato autem apostemate, aut transmutato & impacto, si pus aut alia materia non resoluitur, vel si in conuenienti tempore ipsum sponte sua non aperitur (potissime si timeretur erosio, aut aliud nocumentum) aperiatur, & si necesse fuerit, contra aperiatur, & extrahatur. Promptius autem & tutius ob causam superius dictam aperiatur cum ferro. Et sequendo doctrinam Albucasis, fiat foramen secundum quantitatem materiae & loci, ad formam folij oliuae, siue myrti. Et oportet ut in aperiendo septem obseruetur conditiones. Prima, ut sectio fiat in loco materiae. Secunda, ut fiat in inferiori loco. Tertia, ut fiat secundum rugas, & incessum musculorum. Quarta, ut vitetur nervi, venae, & arteriae, quantum erit possibile. Quinta, ut materia subito tota non extrahatur, praecipue in magnis exituris: quia timendum esset de virtutis prostratione. Sexta, ut dolore quam poterit fieri minimo locus tractetur. Septima ut facta apertione locus mundificetur, & carne repleatur, atque consolidetur. Auxilia ad mundificandum sunt ellychnia, & bonae stupae, & emplastra, & vnguenta, quae in singulis capitibus, & in antidotario dicuntur. Primis tamen diebus sufficit vitellus oui, vel albumen inspissatum cum alumine, ut faciebat Gulielmus à Saliceto. Post vero transendum est ad mel rosatum. & mundificatiuum de apio. Postremo ad vnguentum apostolorum & Aegyptiacum. Supra vero admoventur basilicon, diachylon, diapalma: & alia quae ad vlcerum instituuntur: quia post apertione, exiture, excreseciae, & pustulae ad curationem vlcerum reducuntur. Si autem aeger ferrum pati recusat, apertio fiat cum medicamentis. Ad hoc autem laudat Aui. se. lini, fermentum, & sterces columbinum: & si incorporetur cum sapone molli, aut cum mucagine sinapis, melius erit. Ruptorium tamen ex calce, & sapone, in hoc obtinet principatum.

CAPITVLVM SECVNDVM

De phlegmone, & apostematibus sanguineis.

Phlegmone secundum Gal. in primo de agitudine & symptomate, dicitur bifaria. Vno modo communiter, pro omni inflammatione particularum. Alio modo proprie, pro apostemate ex sanguine vero, & puro generato, assumens sibi (in secundo ad Glauc.) generis nuncupationem. Et est duplex, vera videlicet, & non vera. Vera ex sanguine benigno multo, plus saltim quam indigeat particula fit. Non vera ex malo, & non naturali efficitur. Sanguis autem est humor calidus & humidus, ex temperatiori parte ipsius chyli generatus: & est duplex, naturalis & non naturalis. Naturalis est humor calidus & humidus, substantia mediocris & purus colore, rubens, odore & sapore amicus. Non naturalis est ille qui deflexit ab isto intra terminos suae latitudinis: quos si transgreditur, non iam est sanguis, sed alius humor. Hoc autem contingit dupliciter, vno modo in se, alio modo per aliud & in se dupliciter: vno modo, quando ipsius substantia efficitur magis crassa vel subtilis quam debeat. Alio modo, quando aduritur, & eius subtile couertitur in choleram,

& crassum in melancholiam, absque separatione. Per aliud fit innaturalis, quando alius humor illi permiscetur: quod multipliciter cōtingere potest, prout multæ species phlegmatis, cholera, & melancholia cum ipso misceri possunt. Ex quibus apparet, quod ex sanguine generantur quatuor species apostematum. Primò ex sanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone. Ex sanguine illaudabili per admissionem, tria generatur apostemata, prout tres humores possunt misceri cū eo: vt si accesserit illi cholera, generatur phlegmone erysipelatodes: & si phlegma, phlegmone œdematodes: si melancholia, phlegmone scirrholes. Ex sanguine illaudabili, per substantiæ suæ adustionem, pro eius crassitie & subtilitate generantur omnes pustulæ crustosæ, à carbunculo vsque ad esthiomenū: vt sunt carbunculus, pruna, ignis perficus, aut sacer, esthiomenus, & anthrax: Non autem formicæ, vt dicebat in concordantiis, socius ille de S. Floro.

Causa phlegmones sunt primitiæ, vt casus, & percussio, & improba victus ratio, & antecedentes, vt sanguinis boni & laudabilis exuberantia: propter quam ad particulam debilitatam, calefactam, & dolentem deriuari cogitur, & impingi, vt in capitulo vniuersali fuit dictum: ad quod oportet recurrere, (vt dictum est) si vis bene particularia videre. Coniuncta causa est, ipsemet sanguis loco impactus.

Signa & iudicia sunt, tumor eleuatus, calor torridus, rubor sanguineus, dolor pulsatiuus, & renitentia extensiuæ: & alia copiam sanguinis significantiæ. Phlegmone quatuor habet tempora, principium, augmentum, statum, & declinationem. Significatur principium, per ipsius causarum præsentiam. Augmentum per additionem magnitudinis, & extentionis, declaratur. Status, per aggregationem materiæ. Declinatio, quia incipit tendere ad leuitatem. Phlegmone præterea terminatur per resolutionem, aut suppurationem, aut putrefactionem, aut per lapideam indurationem. Et tu scis ex iis quæ dicta sunt in capitulo vniuersali, illud apostema resolui, cuius tumor minuitur, & dolor pulsatiuus alleuatur. Et scis illud pulsatio suppurari, cuius adaucta est & caliditas vtrinque fixa. Et scis putrefieri, per tenebrositatem: & lapidescere, per duriciem. Præterea in phlegmone plerūq; veniūt mala accidētia, quæ curā ordinariā præuaricāt, & impediūt, vt dolor magnus, quādo est in mēbro sensibili: & reditus materiæ ad interna, quādo est in emūctorio: & corruptio esthiomenica, quādo nimis in frigidatur, & materia conculcatur: & durities scirrholosa, quādo indoctè resoluitur. Quocirca attēdere oportet mēte in vnaquaque mutatione, quò tēdat eorum qui curantur tumorū vnusquisque: & dare operā ei quod apparet, in secūdo ad Glauconē. *Cap. 7.*

Cura phlegmones duplex habet regimē, vniuersale videlicet, & particulare. Vniuersale sumitur ex capitulo communi superius posito, particulare quatuor habet intētiōes. prima vitæ rationē præscribit, secūda materiā antecedētē adæquat, tertia materiā cōiunctā euacuat, sed quarta accidētia corrigit. Prima cōpletur debita administratione sex rerū nō naturaliū, cū suis annexis, quæ vergāt ad frigiditatem & siccitatem: vt est aer, cibus & potus,

somnus, & vigilia, motus & quies inanitio, & repletio, & accidentia animæ. In primis ergo eligatur aer syncerus & clarus, non humidus, nec rheumaticus. Et cibaria ipsius sint leuia, pauci nutrimenti. nō comedat pinguia, neque dulcia. dimittat iuscula, leguminum substantiam, & lacticia: species siue aromata abhorreat, & allia, & cepas, & vina fortia. vtatur lactucis, spina chiis, & borraginibus. satis aquæ indat vino: & si febricitet, sit cōtentus pristinana, & lacte amygdalarum, & hordeato: sobriè viuatur, cœnam dimittat, ventrem habeat laxum: quiescat, saltem mēbro apostemate affecto: parū dormiat, interdū saltem: honestè viuatur. Secundam rem complet phlebotomia si plethora sit: ē parte cōtraria, si apostema fuerit in principio: & ex eadem, si fuerit in statu & declinatione. Imò etiam euacuamus (secundum Gal. 13. therap. vt superius dictum fuit) non solum ob plethoram, sed ob magnitudinem passionis, & dolorem, in commoderatione humorum. (Dolor enim & calor phlegmone tentati membri, causa rheumatis sunt, tametsi absque superfluitate fuerit corpus) vniuersales canones semper obseruando. Tertiam rem complent percussiuæ, & refrænantia in principio, exceptis casibus in capitulo vniuersali memoratis: & resolutiuæ mista inæqualiter cum refræntatiuis, in augmento: & equaliter mista in statu: & pura resolutiuæ in fine status, ac in declinatione, vt supra: si apostema incedit via resolutionis. Si verò incedat via exituræ, tunc maturantibus, aperientibus & mundificantibus vtendum erit. Et desiccantia sunt, quæ in vtriusque fine sanant, Auxilia percussiuæ & refrænantia quæ cōpetunt in principio, sunt quatuor formularum. Prima est Gal. secundo ad Glasconem, oxycratum, ex aqua & aceto in forma potabili mistis, & cum spongia applicatum. Secunda est Aui. quod recipit succi semperuiui lib. 1. vini crassi acerbi, lib. β. farinæ hord. quart. 1. corticis granatorum, & sumac, puluerisatorum. ana. vnc. β. coquantur, & fiat linimentum. Tertia formula est Halyab. 7. sandal. & rub, ana. drac. 3. memithæ drac. 2. cimoliæ, boli arm. ana. drac. 1. & β. tere omnia subtiliter, & diligenter cribra, & dissolue in succo semperuiui, aut portulacæ, aut lactucæ, & fiat linimentum. Quarta formula, est totius communitatis, regrens & infrigidans ad vulnera & contusiones. Recipe albuminum ouorum, quantum vis: aquæ rosacæ, aut olei rosacei, ad placitum: fiat linimentum & cum stupis, pannisque applicentur, & sæpe mutantur. Localia quæ explent intentionem augmenti, sunt trium formularum. Quarum prima est oleum rosac. nam (secundum Gal. in tertio pharmacorum simpliciu) ex parte rosæ refrænat, ex parte olei euaporat. Secunda est Aui. Recipe foliorū maluæ. m. 1. absinthij, rosæ. an. vnc. β. farinæ hordei, vnc. 1. olei chamæmelini, quart. 5. coquantur, & pinsentur, & fiat emplastrū molle. Tertia formula est eiusdē: Recipe vini cocti, quart. 1. aquæ rosæ. aceti, an. quart. β. croci, dra. 2. bulliant modicum, colentur, & fiat epithema cum stupis aut pannis: & tardius quàm percussiuæ mutantur. Localia quæ resoluunt, & complent intentionem status, etiam sunt trium formularum. Prima accipitur à magistro Dyno: Recipe parietariæ, foliorum maluæ, an. m. 1. furfuris subtilis,

lis, P. I. anethi, fœnugræci, an. vnc. β. olei chamom. quar. β. incoquantur vino, & pisentur, & fiat emplastrum. Secunda est Gal. 13. ther. Recipe medullæ panis frumentacei, lib. 1. maceretur per horam in aqua feruēti, & exprimatur mellis, quart. 1. misceantur, & fiat emplastrum molle. Tertiam formulā ponit Aui. in diachylone & basilicone: quorum formæ & descriptiones ponuntur in antidotario: & ista tardius adhuc mutantur. Declinationem vero per desiccationem complent lana succida, aut stupa, aut spongia, aut filtrum, vino styptico calido imbuta, expressa & appolita. Per suppurationem complent declinationem, auxilia trium formularū. Quarū prima est tripharmacum Gal. quod fit ex farina frumenti, aqua, & oleo simul coctis: & fiat emplastrū. Et si vis illud colorare momento croci licet. vbi supra. Secunda formula est eiusdem Gal. & ipsam assumit Halyab. Recipe mucaginis ficuum, & corticum radices maluaufci, lib. 1. farinæ frumenti, lib. β. coquantur insimul, & fiat emplastrum. Tertia formula est communitatis. Recipe foliorum maluæ, senationis, radices lilij, & corticis maluaufci, ana. m. i. farinæ frumenti, quart. 1. farinæ selini, vnc. 1. axungia porci recētis, lib. β. coquantur herbe in aqua, & tundantur cum aliis in mortario, & fiat emplastrum. & ista tardius mutantur. Si autem collectum fuerit pus, & apostema sponte non aperiatur, aperiatur phlebotomo vel medicina aperitiua: & mūdificetur, & carne repleatur, & consolidetur, iuxta formam dictā cap. vniuersali, & dicendam in tractatu de vlcerebus: quia exituræ apertæ (vt dictum est) ad vlcera reducuntur. Quarta res, quæ est accidentium correctio, completur secundum naturam accidentium quæ contingunt: vt si adest dolor, is omnibus modis mitigetur. Nam dolor prosternt vires, & legitimam operationem impedit. Ponantur ergo tempore doloris alterantia & dilatatiua: vt est oleum rosa cum vitellis ouorum: aut mica panis albi macerata in aqua feruēti expressa, & cum oleo rosa. mista: aut maluæ coctæ in aqua, mistæ cum furfure subtili, & oleo violarum. Et crocus assumitur in omni sedatione doloris, secundum Aui. Et si est necesse transire ad hyoscyamum, fac audacter. Nam herba ipsius sub cineribus calidis cocta, & cum axungia recēti aliqua mista, dolorem mitigat, & apostemata calida maturat, vt ponit Theodoricus. Caue tamen à nimia humectatione: quoniam in principio est verēda, vt dicit Aui. A recurſu materiæ ad interiora securos reddit euacuatio, & attractio: & si non cum alio, saltem cum cucurbitulis. Si verò suspicionem habueris, ne apostemata induretur, decoque in aqua radicē cucumeris syluestris, vel bryoniæ, vel asari: multoties quidem ipsas solas, quandoque autem & pingues caricas adiiciens. Deinde illi aquæ farinam misce, & pinguedinem anseris vel gallinæ, & coque, & fiat emplastrum, in secundo ad Glauconem. Si verò apostemati corruptio accadat, tunc scarifica locum, & aqua salita embroca seu infunde: postea emplastrum appone ex farina fabarum, aut orobi, cocta in oxymelite: & reliqua curatione esthiomeni cura.

H. iij.

Cap. 15.

Lib. 4.

sen. 3. tr.

1. cap. 3.

Lib. 2. ad

Glauc. c.

7.

Par. 34.

Ibidem.

Loco præcitato.

Lib. 3. ca.

II.

Ibid. c. m.

Cap. 7.

Cap. 10.

eiusdem.

Capitulum adminiculatium prædicto, de carbunculo, anthrace & esthiomene, aliisque pustulis malis sanguineis.

Pustula malæ & corruptæ sanguineæ (vt dictum est) sunt omnes quæ in sui eruptione dimittunt escharam. Ex quo apparet, quod licet furunculus sit parvus phlegmon, non propterea est pustula mala corrupta: quia in sui eruptione non facit escharam. Curatur etiam & maturatur facta phlebotomia, frumento præmanso, & diachylon: & mundificatur melle coctæ, & fæcocolla, vt ponit Rhasis, qui eum vocat carbunculum. Sunt verò tales pustulæ quæ dimittunt escharam (secundum Gal. in 14. therap.) ex sanguine crasso, feruente, & putrente: qui dum incipit ebullitio, causa est carbunculi, & prunæ, & ignis persici siue sacri. Quod si vltera protendatur, vt per ebullitionem adipiscatur venenositatem, est causa anthracis. Si ulterius, adeò vt finiat ebullitio & putrefactio, causa est gangrænæ, & esthiomeni. Sunt enim gangrænæ, & esthiomeni, & carbunculi propriè phlegmones, in libr. de tumoribus præter naturam. Non ergo sunt dictæ pustulæ ex mistione & aggregatione humorum naturalium, vt dicebant Lanfrancus & Henricus (licet ipse Henricus in suis notabilibus de hoc dubitarit) sed sunt ex sanguine crasso bulliente, in quo subtile & crassum (quæ in choleram & melâcholiâ conuertuntur) sunt adhuc simul: & propter ea dicebat Auicenna illas esse ex cholera citrina, & melâcholia simul mistis, differentibus secundum magis & minus, vt dicitur.

Est ergo carbunculus, siue pruna, siue ignis persicus, vel sacer (quæ quæsi pro eodem accipit Auic.) pustula phlegmonica, mala, vesicas faciens, & cõburens locum in quo est, nigra seu cinericia cum rubedine obscura, & dolore versuto, & ardore, & vesicis in circuitu: ex qua euenit quando rumpitur eschara, qualem facit accidere combustio & cauterium.

Eius causa est crassus sanguis semibulliens, & putrefactus, à quo non fiere adhuc separata crassum & tenue.

Signa carbunculi incipientis sunt rubor fuscus, & citrinus, color, durities, dolor, calor & incendium, acumen, & paruitas formæ ad instar ciceris, velocitas augmenti, vesicæ in circuitu: & quâdo maturatur, apparet caro mortua & escharalis seu crustosa, quæ sorditiæ emittit viscosam, ac si essent radices quædam: & aliquando erumpit in multis locis, & post reducitur in vnum. Carbunculi non sunt negligendi, quia aliqua ex parte sunt venenosi. Carbunculi licet à principio non sint vlcerati, terminantur vt plurimum in vlcera: & ideo tractatus vlcerum in ipsis habet locum. Carbunculi sequuntur pestilentiam.

Cura carbunculi tres habet intentiones. Prima victus ratione præscribit, secunda materiâ antecedentem adæquat, tertia materiâ cõiunctâ regit & gubernat. Prima intentio completur debita administratione sex rerum non naturalium, cum suis annexis secundum formam datam in phlegmone: nisi quòd oportet vt magis declinent ad tenuitatem, & infrigidationem, & hume-

humectationem: quoniam ad ipsos plurimum sequitur febris. Et ideo subtrahantur vinum & carnes: vtatur lactucis, portulacis, & granatis, & omnibus acidis. Et si necesse sit, detur ius pulli cum lactucis, & omphacio alteratum. Secunda intentio completur phlebotomia, primum à parte contraria, deinde, quando locus incipit alterari ad nigredinem ab eadem parte. Tertia intentio cōpletur ante vlcerationem, mistis refranātibus, & resoluentibus ne materia retrocedat, neque etiam irriteretur. Ad hoc laudatur à Gal. in 4. therap. emplastrum de arnoglossa: & ipsum accipit Auic. Cuius Cap. 10. formula est, Recipe arnoglossæ, lentium, panis furfuracei, ana. coquantur Lib. 4. in aqua donec vniantur. applicetur super locum, & in circuitu. Aui. eis ad- fen. 3. tr. 1. dit gallas: & credo quòd si subtilis sanguis magis appareret, quàm crassus, cap. 10. laudabiles essent. Et emplastrum de duobus granatis, coctis in aceto aut a- Ibid. qua oxalidis idem probat. Remissa aliquantum furia mali, emplastrum A- Ibid. uicen. ex ficibus, vua passa, nuce, & farina hordei coctis in vino, ad maturandum & rumpendum esset bonum. Facta eruptione, mundificetur succo apij, melle, & farina coctis: & post more aliorū vlcerū cū diachylon consolidetur. Vngētū tamē ex bolo ar. oleo & aceto semper in circūferētiis ponatur. Si verò locus incipiat peior fieri & corrūpi, scarificetur circūquaq. & lauetur aqua falsa: vlcus verò trochiscis calidicon dissolutis in vino deficcetur: & eschara mundificetur emplastro dicto de apio, aut ex butiro: & regimine anthracis & vlcerum putridorum curetur.

Anthrax (secundū Guli. de Saliceto) nihil aliud est, quàm carbunculus malignus. Materia nanque anthracis est sanguis crassus, & bulliēs, adeo vt ob suam ebullitionē adeptus sit venenosā qualitātē. Dicitur autē bona bubba per antiphrafin, quia pessima, & periculosissima: & deriuatur forte ab anthra, quod est cor, quia semper appetit cor. Li. 1. cap. 59.

Signa anthracis, secundū Henricū, sunt signa carbunculi aucta, cū vario venarū circūpositarū colore in modū iridis: & magno mēbri in quo est pōdere, ac si esset vinculis constrictū, cū magnis & intolerabilibus angustiiis, & caloribus, cū prostratione appetitus, & nausea, & cordis palpitatione, cū magna animi defectione. Anthrax tota natura, est ægritudo acuta, & periculosa: quia fit ex materia multū venenosa, pestilēti, & cōtagiosa. Et deterior eorū est secundū Aui. qui accidit emūctoriis, & vicinitali membrorū principalium: timēdum enim est de reditu materiæ. Et omnis pustula mala venenosa, quæ postquā apparuit retrocedit, est mortalis, maximē si apparuerint mala signa. Et quando accidentia sunt vehemētia, est signū malum. Si verò accidentia remittant, & quiescāt, est signum bonum. Et ex lethalibus is minus est funestus, vt inquit Auic. qui rubet, & ab hoc citrinus. Ab eo verò qui ad nigredinem inclinat, nullus euadit. Anthraces in pestilentia frequentes sunt. Lib. 4. fen. 3. tr. 1. cap. 17.

Cura anthracis quatuor habet intētiōes. Prima vitæ rationē p̄scribit: secunda roborat cor, tertia materiam antecedentem euacuat, quarta materiam coniūctam extrahit & gubernat. Prima completur debita

administratione sex rerum non naturalium. Prescribatur ergo mansio luminosa, & in clamentur, & parum sinatur dormire: & alia instituantur ut fuit dictum in carbunculo: nisi quod tenuior victus esse debet & diata qualis prescribitur feb. pestilentiali correpto. Sufficit ei ptisana & aqua cum suc. ros. lac amygdalarum & hordeatum, usque ad quartum vel quintum diem: mala granata, arancia, limones, & omnia acida illi conueniunt. Et si est necesse, detur ius gallinae coctae cum uua immatura, & lactucis. Secunda res completur administratione bonae & probatae theriacae, ad quantitatem vnius fabae, dissolutae aqua scabiosae, aut decoctione eius: aut aqua rosae & buglossi, si febris est multum acerba. Et sit eius administratio (si est possibile) per sex horas post cibum, & non comedat ante totidem horas. Et dico (possibile) quia in theriaca necessitas non habet horam, ut dicit Auenzoar in princ. theisr. tanto enim tempore, vel circiter, communiter celebratur digestio prima. Auenzoar tamen in theriaca concedit septem horas, & plus: Auer. verò nouem. Et totum hoc est secundum medietatem temporis vniuersalis digestionis, quae est sexdecim horarum: secundum antiquum praeceptum, quod in duobus diebus ter corpus reficiatur: tametsi velit Auic. terminum morae cibi in stomacho esse à 12. horis usque ad 22. quod de toto stomacho, & intestinis intelligi debet, ut dicit Albertus Bonon. Ratio praedictorum est, quia nulum pharmacosum debet misceri cum cibo. generatur enim inquietudo, & dolor, ut dicit Auenzoar ubi supra. Theriaca autem non solum est pharmacosum, sed etiam in medio naturae patientium corporum, & laedentium ea pharmacorum, lib. quinto simplicium: quod non proprie, sed per similitudinem est intelligendum. Et redeundo ad propositum, emplastri modo applicentur illi exterius ad regionem cordis, rosae, cum viol. floribus buglossi, & sandalis omnibus, atque cortice citri. Et si feb. concedit, addatur modicum melisse, & maioranae, atque croci: & pannus carlatus tintus cocco baphica, in hoc habet magnū locum. Tormentilla, & herba tunix loco theriacae laudantur ab Arnaldo. Tertia res cōpletur phlebotomia eiusdem partis: aut cucurbitulis, & scarificationibus, si atas phlebotomiam nō tolerat. Sed quarta res cōpletur in frigidatibus, & reprimentibus in circuitu adhibitis & nō ipsi agrae parti, ne materia retrocedat: ut est vnguentū de bolo armen. & oleū rosae. aut myrtinū, cū aceto mistū. Supra locū apponatur extrahētia materiā, & si aliis nō licet, saltē ad motis cucurbitulis, aut suctionibus succurratur diligēter: quia agritudo est quae breues dat indicias. Extremis verò agritudinib⁹ extrema remedia sunt necessaria ad expositā curationē. Ego sanē aliquādo fui coact⁹ cauterio actuali anthracē extirpare: imò audiui illū morfu alicuius ex humili plebe remoueri. Scarificetur etiā in circuitu, & irroretur aqua calida salsa, ut sāguis exeat, & nō coaguletur: aut erodēs medic. apponatur. & arsenicū in hoc obtinet p̄cipatū. Porro, si aliquas daret inducias, maretur & aperiatur ad motis ficubus, & fermento, atq. sale adinuicē mistis, ut ponit Auic. Post secundā aut tertiam

appo-

Ibid.
Lib. 6.
collig. ca.
vlt.

Lib. 3. fē.
13. tr. 3.
Cap. 8.

Cap. 18.

Aph. 6.
lib. 1.

Li. 4. fen.
3. tr. 1.
cap. 18.

appositionē huius emplastri, locus solet apparere totus niger, & dehiscens. & ab eo tempore mundificetur cum mundificatio de apio, vt in carbunculo fuit dictum. Et postea cum diachylone absoluat curatio. Medicamen ex vitello oui cum sale, sæpe applicatum maturat & aperit anthracē, vt dicit Theod. Præterea ad maturandum, & rumpendum dicit Iamarius *Li 3. cap. 12.* tales pulres: Recipe radicis apij, ranarum, scabiosæ, rostri accipitris, marrubij, farinæ frumenti, sem. lini, mellis, olei, axungia veteris: coquantur in vino, & fiat emplastrum. Consolida quoque minor inter duos lapides contrita, quodam diuino miraculo anthracem sanat, & interficit, & ex toto concauat, intra vnius diei spatium, ita vt postea non indiget nisi aliorum vlcera cura, vt dicit Roger. quod affirmat Theod. Illud idem recipiunt *Lib. 2. c. 6.* quatuor magistri. Omnes verò ad vnum referunt hoc, notatu dignum, de scabiosa: quod ipsa in potu sumpta cum vino, vel comesta, interiora apostemata ad exteriora conuertit, & ea insensibiliter dissoluit. Illud quod ponit Henricus de probatione anthracis curabilis, & mortalis, cum bursa fellis porci, fabulæ sunt Theodorici. In cura anthracis respice curam carbunculi, & esthiomeni: quia in medio eorum est, vt superius fuit dictum.

Esthiomenus, licet propriè non sit pustula, est tamen effectus pustularum: & ipsius cura eis proportionem respondet. Est autem mors, & dissipatio membri (& propter ea dicitur esthiomenus, quasi hominis hostis) cum putrefactione, & mollificatione, ad differentiā lupi, & cancri, qui dissipant membrum cum corrosione, & induratione. Non ergo sunt idem, vt dicebat Theodoricus, & Lanfrancus, atq; Hêricus. Esthiomenus vulgariter dicitur ignis sancti Antonij, aut sancti Martialis. Esthiomenus vocatur gangrena apud Græcos. Sic enim Gal. in lib. de tumorib. Inter maximas phlegmonas est vocata gâgrena, mortificatio existens patiētis particulæ. Auic. tamen ponit differentiam inter ipsa, secundum maiorem & minorem mortificationem. *Theod. 1. 3. cap. 9. Lanfr. 17. 3. doct. 2. cap. 2. Cap. 6. Li. 4. fen. 3. tract. 1. cap. 15.*

Causa esthiomeni & destructionis vitæ in membris tripliciter accidit vno modo, quando membrum nō potest recipere vitam sibi à corde transmissam, propter dissipationem cōplexionis & harmoniæ ipsius: idque præ nimia frigidityte, vt per hyemē validā, & indoctam apostematum infrigidationē: aut ab excellenti caliditate, & venenositate apostematis, & pustularum malignarum. Alio modo, quando in membro vita recepta suffocatur: vt in magnis apostematibus, quæ ita obturant venas, & poros cutis, vt spiritus carens perspiratione, suffocetur. Tertio modo, quādo vita nō potest venire à corde ad mēbrū, propter ligaturā, aut cōtusionem factam in via.

Signa & inditia sunt hæc, secundū Gal. vbi suprà. Primum quidem extinguitur coloris floridū illud quod adharet phlegmonis: deinde, & dolor & pulsus discedūt, nō cessante dispositione, sed emortuo sensu. Nigrum ergo mēbrū efficitur molle, & putridum cum foetore cadaueroso: & ideo cum premittur digitis, facillè cedit in profundum, & non reuertitur: imò ferè videtur cutis à carne separata. Esthiomenus tantæ est ferocitatis, vt nisi cito

fuccurratur, facillè emoritur laborans particula: & inuadens vicinas, interficit hominem.

Cura esthiomeni tres habet intentiones. prima vitæ rationem præscribit: secunda materiam antecedentem adæquat: tertia locum corruptum, & mortificatum regit & gubernat. Prima completur debita ordinatione sex rerum non naturalium quæ declinent ad frigiditatem, & tenuitatem. Cibus ergo illi sit mica panis lota aqua, hordeatum, auenatum, lac amygdalarum, ius gallinæ alteratum, lactucis, maximè si febricitet. Utatur portulaca, pomis granatis, & aliis acidis. Et ad præcautionem, quia fumi qui eleuantur à corrupto, possunt inficere cor, detur illi theriaca, & alia cardiaca administrentur, vt superius dictum est in pustulis. Secunda intentio completur phlebotomia, necnon sanguinis mundificatione cum catholiconè, & casia fist. tamarindis, lupulis, fumo terræ, polypodio, & talibusquæ sanguinem habent depurare: quia in istis corruptionibus semper est calefactio & motus cholæræ, & sanguinis infectio. Tertia intentio completur, eo modo quo dicit Auic. Cum ergo (inquit) vides membri colorem alterari, tunc oportet vt liniatur vnguento de bolo Armenia, terra sigillata, & acetato. Si autem illud non valet, non inuenies excusationem, quin scapellationem profundam facias in diuersis locis, aut sanguifugas apponas, & venas paruas proximas aperias: & locum aqua falsa laues, vt sanguis crassus exeat, & non congeletur. Et pone super locum scapellatum quod putrefactionem prohibeat, & resoluat: vt est farina orobi, aut fabarum, cum syrupo acetoso mixta: & semper bis in die, aceto calido laua. Postquam autem calefactio & furia cessauerint, vnguentum Ægyptiacum (quod fit ex flore æris, alumine, melle, & aceto, æqualitèr mistis, & coctis) superimponatur. prohibet enim, & resoluit putrefactionem: & facit cadere quod est putrefactum, & conseruat illud quod adhuc est integrum. Si vero vltèrius progressa fuerit dispositio, & incipit venire ad mollietatem & putrefactionem, vre, & separa corruptum à sano, adhibito cauterio actuali: aut medicina caustica, vt sunt trochisci calidicò, aut aldaron, aut asphodelorū. Et ad hoc melius, & securius est (secundum Theod. & Henricum, & me) arsenicon sublimatum purum, aut correctum, in puluere, aut vino dissolutum, linamento aut xylo exceptum & applicatum, præcipuè inter sanum & corruptum. Et si necesse est, prius separa modicum spatamine inter sanum & corruptum: Etenim confestim sine dolore sistit ægritudinem. Modum verò vtendi infra scilicet capitulo de glandulis, & de cancro, & ruptura speciatim docebo. Postea procuretur casus escharæ, admoto butyro, aut aliquo vnctioso. Et postquam exciderit eschara, locus purificatur lauando semper aceto, & (secundum Guil. à Saliceto) tale emplastrum admoveatur. Recipe mellis, lib. β. vitellos ouorum crudos, tres vel quatuor numero: farinæ hord. lib. β. misceantur & fiat emplastrum. Et post duos vel tres dies, vt melior fiat mundificatio, addantur huic emplastro drach. decē myrrha

Lib. 4.
fen. 3. cap.
16.

Lib. 3. c.
9.

myrrhæ electæ. Cæterum quādo est necessariū incidere membrū, quia putrefactio nō cessat, & timetur ne corruptio aliā inuadat mēbra: incidatur & ferrā amputetur, iuxta doctrinā infrā dicendam: & vratur pars ei continua: *Tract. 6. doct. 1. c. 8.*
 ” quia hoc est tutius. Quomodo autem membrum corruptum & mortuum *Li. 4. fen. 3. tr. 1. c. 16.*
 ” seruetur ne forteat, dicetur vbi de cōseruatione mortuorū tractabitur. Hæc
 ” est ergo quantitas quā dicimus hīc, inquit Auic. Et tu quidem inuenies in
 ” sermone communi de vlcerib. putrefactis, quæ te oportet addere huic cap.

CAPITVLVM TERTIVM

De Erysipellate, & apostematibus cholericis.

Licet phlegma in generatione humorum sequatur sanguinē, & post sanguinem phlegmatis plus sit in corpore: nihilominus quia apostemata cholerica in multis cōueniūt cū sanguineis, ideò post phlegmonē & apostemata sânguinea, dicetur de cholericis. Apostemata cholerica, nomine cōmuni nominantur Græcè erysipelata, quia adhærent pilis & pelli. Erysipelas enim cutis est propria passio, sicut phlegmone carnis, licet cōsequenter se extendāt, *14. therap.* Est tamen duplex erysipelas: scilicet verum & nō verum. *Cap. 2.* Verum erysipelas ex cholera fit naturali abūdante, vt dictum est (quæ propriæ sanguis dicitur subtilis) quod Auic. vocat spinam. Non verum ex cholera fit non naturali, quod formicam vocat Auic. Vnde Gal. *14. therap.* inquit: erysipelas duplicem habet differētiam: etenim aut sine vlceratione, aut cum hac existit. Prius autē vniforme est, & vocatur phlegmone: aliud (supple) vocatur formica, siue herpes. Istud etiam inueniebat in lib. de tu- *Cap. 10.*
 ” moribus præter naturā scribēs: Cum igitur peruenerit cholericiū rheuma,
 ” quod quidem verè sit tale (id est purū & sequestratum) vlcerat cutē. Quod *Part. 2. cap. 1.*
 ” verò est tenue, & sanguini commistum, id est non separatum, magis in tu-
 ” morē attollit quàm vlceret. Horū autem alterū vocatur erysipelas: Alterū
 ” verò herpes. In secundo etiā ad Glauconem facit distincta capitula: primò
 ” enim determinat de formicis, & erpetibus: deinde de erysipellate certo,
 ” quod ex sanguine subtili fit. Est ergo erysipelas apostema cholericorum,
 ” cum duplici dicta differentia: prius tamen dicitur de vna, posterius de a-
 ” lia. Cholera autem est humor calidus & siccus, ex subtiliori parte chyli ge-
 ” neratus. Et est duplex, naturalis & nō naturalis: loquēdo de naturali dupli-
 ” citer, vt dictū est. Naturalis est humor calidus & siccus substantia tenuis,
 ” colore rubicundus, declinans ad quandā citrinitatē, odore & sapore acu-
 ” tus seu acris. Non naturalis est, qui declinat ab isto intra terminos suæ la-
 ” titudinis: quos si transgrediatur, iam non est cholera propriè, sed alius hu-
 ” mor. Hoc autem contingit dupliciter: vno modo per se, & in se: alio modo
 ” per cōmixtionē. Per se & in se dupliciter: vno modo quādo cholera natu-
 ” ralis putrescit, & aduritur: & talis dicitur cholera adusta per putrefactio-
 ” nē. Alio modo, quādo cholera nō naturalis vitellina dicta aduritur, siue in
 ” stomacho, siue in hepate, siue in venis & efficitur prassina, & eruginosa, quæ

sunt extremè malæ. Per admixtionē verò efficitur cholera non naturalis, cū alius humor accedit illi extrinsecus. Et hoc fit multipliciter: vt si phlegma tenue admiscetur ei, efficitur cholera citrina: si crassum, vitellina: si melancholia adusta permiscetur, efficitur cholera adusta per admixtionē. Et sic sunt secundum Auicennam sex species cholera non naturalis: sed secundum Halyabbatē non sunt nisi quatuor, quia de duabus speciebus adustis nullā fecit mentionem. Gal. autem in secundo de virtutibus naturalib. nō ponit præter naturam, nisi vitellinam: quia prassinā, & æruginosam ex malis oleribus dicit generari in stomacho, aut ex aliqua mala dispositione venarū, in librum secundū prognosticorum. Ex quibus apparet, ex cholera generari quatuor species apostematum. Primò ex cholera laudabili, quam tenuē sanguinē vocant, generatur vnum apostema, quod certū & verum erysipelas dicitur in secundo ad Glauconem. Ex cholera illaudabili per admixtionem generatur tria apostemata, scilicet erysipelas phlegmonodes, erysipelas cedemodates, erysipelas scirrholes. Ex cholera illaudabili per adustionem, generantur secundum eius subtilitatem & crassitiē, omnes pustulæ corrosivæ ab hepate vsque ad cancrum: vt sunt herpes, serpigo, & formica, in decimoquarto therap.

Causæ autem erysipelatis veri, sunt tres, vt & phlegmones veræ, primitiæ videlicet, antecedentes, & coniunctæ.

Signa & iudicia sumuntur ex cōparatione erysipelatis ad phlegmonem, iuxta doctrinā Galeni in decimoquarto therap. & secūdo ad Glauconem, Et ex hoc apparet erysipelas verum & certū, esse speciē phlegmones. Assumendo erga primū signum veri, est color rubens declinans ad citrinitatē: secundū rubedo cito euanesceās digitorū appressu: tertiu, tumor non multum excedens cutē: quartū caliditas vehemens febrē excitans, & plusquā in phlegmone, quintū, pulsatio non magna: sextū, dolor mordicans, & pūgens, non tensius, vt in phlegmone: & alia signa dominiū cholera signifiantia. Erysipelas vt plurimū accidit faciei, & incipit in lepore nasi: deinde spargitur in faciē totam: & hoc est propter leuitatē cholera, & faciei raritatem. In ossis denudatione erysipelas malum. In erysipelate putredo, aut suppuratio, malū. Erysipelas verū quatuor habet tēpora, vt alia apostemata: quorū signa à superioribus eliciantur. Erysipelas verū rarò facit pus: vt plurimū enim per insensibilē euacuationē terminatur. Præterea in erysipelate cōtingunt accidētia, quæ aliquādo in curatione superant suā causam, & præuaricant ordinem curationis, vt de phlegmone dictum est. Adhæc erysipelas motum sequitur tertianæ febris, quia ad eius materiam habet analogiam.

Cura erysipelatis veri, vt cura veræ phlegmones, præter regimē vniuersale, quatuor habet intētiōnes. Prima vitæ rationē præscribit: secunda materiā antecedentē adæquat. tertia materiā cōiunctam extrahit & euacuat. sed quarta accidētia corrigit & emēdat. Prima cōpletur debito regimine, declinante ad frigiditatē & lū: vt in tertiana. Eligatur ergo aer, & habitatio frigida,

frigida, & in frigidata sparsione foliorū salicis, vitis, cānarū, & iuncorū, rosa & viol. Et dimittat omnia calida, vinctuosa, pingua, dulcia, & acia: dimittat vinū, & lacticia: vtatur lactucis, portulacis, cucurbita, hordeato, oryza & aliis sanguinem incrassantibus, & in frigidantibus: sobriè viuat. Ventrem teneat laxum. Dormiat & quiescat: ac etiam honestè viuat. Secundam rem complent euacuatio, & phlebotomia. Itaque euacuetur materia aliquo cholagogo, vt est electuarium de succo rosa. aut aqua tamarindorum Rasis, quæ Lib. 10. almans. cap. 4.
 Recipe pruna Damasc. viginti: tamarindorū recentium drac. decem. zuc. vio. quart. semissem. fiat colatura: quæ detur mane. Et si efficacior reddatur, addita drach. vna elect. de succo rosa. esset valde bonum. Phlebotomia fiat (si expedit) secundum modum qui dictus est in phlegmone. Tertiā rem complent in frigidantia, & repellētia in principio, casibus dictis in capitulo generali exceptis. Et postea euaporatibus extra, per occultā sensui trāspiratio nem. Quoniam verò non quantitate solū affligit erysipelas, sed & qualitate vehementem habent inflammationem, in frigidatione indigebit ampliori quam phlegmone. Terminus autem in frigidationis sit, mutatio coloris: etenim cessat tunc certissimè. Aui. etiam ad hoc laudat perfusionem Lib. 4. f. 3. tr. 1. cap. 5. Lib. 14. meth. c. 3. Ibid.
 aquæ frigide: Gal. vero succum solani, semperuiui, portulacæ, psyllij, hyoscyami, & aliorum in capitulo de phlegmone dictorum. deinde euaporat materiā Gal. imposita farina hordei, & aliis in cura phlegmones iam superius dictis. Sicut enim erysipelatis signa sumebantur ex analogia signorum phlegmones, ita & auxilia ex analogia curationis ipsius. Quarta intentio completur, quantum ad timorem de reditu materiæ, & induratione, & corruptione, sicut in phlegmone dictum est. Ad dolorē & ardorem, optimum fit mitigatoriū ex foliis & radicibus hyoscyami, inuolutis in stupis & coctis sub prunis, mistis cū populeone, vel cū axūgia: vt de phlegmones dolore superius fuit dictum. Si contingeret ipsum vlcerari, curetur vnguento albo, aut vnguento de lithargyrio: aut si adderetur eis scoria plumbi, optimum esset.

*Capitulum adminiculatiuum predicto, de formicis, herpetibus,
& pustulis malis cholericis.*

Pustula malæ cholericæ (vt dictum est) sunt omnes quæ in sui eruptione dimittunt erosionem & virulentiam, vt sunt omnes ab herpete vsque ad cancrum. Et licet sint multæ species carentes nomine, tamen sunt duæ nominatæ manifestè: herpes videlicet Græcè, & formica Arabicè. Et sunt omnes ex cholera non naturali, differente secundum crassitiem & subtilitatem. Quod autem transit vltra in crassitie, herpes est hiomenus Græcè vocatur, cancer Latine. Et hæc est intentio Galeni in libro de tumoribus præter naturam, & 14. therap. & secundo ad Glauc. Auicenna verò Cap. 7. Cap. 17. Part. 2. cap. 1. Lib. 4. fen 3. tr. 1. cap. 1.
 omnes pustulas malas cholericas, factas ex cholera non naturali & sequestrata, vocat Formicas: quia ex cholera naturali, naturalitate nutritionis di-

Etia (quæ est sanguis tenuis) dicit fieri spinam, id est verum erysipelas, ut superius fuit dictum. Commisceamus ergo Græcum, & Arabicum, & faciamus gratia manifestæ doctrinæ, duas species pustularum malarum cholericarum, sub quibus contineantur alia: vna vocetur herpes, quæ sit ex cholera subtiliore: alia vocetur formica, ex cholera crassiore: & non curemus de nominibus, dummodo res intelligantur.

Sit ergo Herpes pustula, vel pustulæ malæ cholericæ, erysipelatæ, vesicatæ & inflammata, cum pruritu, & rubedine declinante ad citrinitatem. Et breuiter, herpes nihil aliud sit, quàm erysipelas pustulatum, & vlcerat. “
Cap. 17. vnde Gal. in 14. therap. Valde enim est tenuis cholera quæ herpetem gene-
 rat, ut non solum omnes pertranseat interiores particulas, quæcunque car-
 nosæ substantiæ sunt: sed & cutem, vsque ad epidermidem, quam solam ero-
 dit, eo quod detinetur nonnihil ab ipsa: Quod si demum hanc pertransiret
 velut sudor, non vlcerat.

Causæ & signa ex dictis nota sunt. Ex dictis etiam apparet, herpetem esse velocioris resolutionis quàm sit formica. Etia apparet, esse mediū transitū ab erysipelate ad formicam, & à formica ad cancerum.

Curatio tres habet intentiones, ut in erysipelate. Prima vitæ rationē præscribit: secunda materiam antecedentem adæquat, tertia materiam coniunctam regit & gubernat. Prima & secunda complentur ut dictum est de erysipelate: nisi quod iuuamentum ex phlebotomia minus in hoc est.
Cap. 2. Tertia verò non similiter, docente Gal. in secundo ad Glauconem: quia illud indiget refrigeratione cum his quæ humectant, cum nō est vlceratū: istud verò cū iis quæ siccare apta nata sunt. Non ergo cum lactucis, nec portulacis, nec cum aqua frigida: sed cum capreolis vitis solis rubi, & plātaginis, cum lentibus, & farina hordei: & eo quod scriptum est ad phlegmonas, miscendo aliquantū mellis, si indiget mundificatione. Ad vlcerationes verò, quæ non sunt multum malè morigeratæ, sufficiunt vnguenta alba, & metallica, quæ dicta sunt, & dicentur in vlceribus virulentis.

Formica est pustula, vel sunt pustulæ malæ cholericæ, absque latitudine, cum inflammatione & pruritu, ambulantes in cute cum vlceratione, erosione, & virulentia: & (ut paucis dicā) formica nihil aliud est, quàm herpes malus. Eiusdē enim generis sunt, ut dictū est. Eius sunt duæ species: vna est leuioris motus, quia ex magis acri, & tenui cholera. Alia tardioris, quia ex crassiore cholera: adeo ut quibusdam visum sit permisceri cholera phlegma, & hæc dicitur miliaris. Potest verò adeo crassari materia, ut videatur esse pustulæ ficales & bothorales: quia in modum fici, & bothoris deprehenduntur. Et his apparent causæ & signa.

Judicia. formica est tardioris resolutionis, quàm herpes. Formica non habet escharam, licet possit habere putredinem & virulentiam. In omni formica sentitur quasi punctura formicæ, inquit Aui. Verruca natiuitate similis est formicæ, non tamen materia: sed post efficitur clauialis. & Gal. inuenit eam curare cum embuba. 14. therap. Formica & pustulæ cholericæ, licet

Lib. 4. f.

3. tr. 1.

cap. 6.

Cap. 17.

licet ab initio non sint vlcera, terminantur ut plurimum ad vlcera: & ideo tractatus vlcera in eis habet locum.

Cura formica, ut herpetis, tres habet intentiones. Prima vitæ rationem dicitur: secunda, materiam antecedentem adæquat: sed tertia materiam coniunctam regit, & partem pustulatam sanat. Prima & secunda intentio complentur, sicut dictum est de erysipelate, & herpete. Verumtamen in curatione formicæ illius mulieris Romanæ, Gal. approbavit serum lactis, in quo parum scāmoni apposuerat. Auic. verò in miliari iubet virtutem turbit addere, & etiam epithymi. Super verò locum, antequam vlceretur ponenda sunt medicamina mista, habentia virtutem percussivam videlicet, & diaphoreticam. Et ideo in talibus laudatur emplastrum de arnoglossa, dictum in carbunculo. Et emplastrum de duobus granatis ante vlcerationem, & post, sæpissimè utile inveni. Aqua quæ distillat ex ligno vitis cum aduritur, in miliari & ficali seu bothorali laudatur ab Auic. Et si in ea decoquerentur capita piscium salforum, esset optima. Millefolium, & parietaria cum pauco sale pista, sunt optima ad bothoralem seu ficalem, ut dicit Theodoricus. Et ad desiccandum putredinem, in miliari præcipuè laudat Auic. linimentum factum ex flore aris, & sulphure, cum aqua dicta. Unguentum ex bolo armenia, & terra sigillata, aceto, & aqua rosa (saltem in circuitu) approbat Halyab. & laudo ut continuetur. Quando autem manifestè apparet erosio, & vlcera, non prætermittis refrigerantibus in circuitu, super vlcus appone trochiscos aldaton, vel calidicon, cum vino stiptico vel aceto mistos, vel cum aqua rosa. ita ut fiat linimentum, inquit Halyab. Et si ista non sufficiunt, oportet transire ad fortiora, velut ad arsenicum, & ferrum ignitum, in secundo ad Glauconem. Talia enim absumendo materiam coniunctam erodentem, sanant erosionem. Post verò procuretur casus escharæ admoto butyro, aut aliquo vinctuoso. Et si oportet ea incidere, incidantur, aut vrantur, aut ligamine instar veri fici, euellantur, & curatione aliorum vlcera vlcus sanetur.

Cap. 8.
prac. loc.

Ibid.

Lib. 3.
cap. 43.
Ibid.

Part. 2.
ser. 3. cap.
29.

Part. 6.
cap. 2.

CAPITVLVM QVARTVM

De œdemate, & alijs apostematibus phlegmaticis.

Sicut ex cholerico rheumate fit erysipelas, sic ex phlegmatico œdema lib. decimoquarto therap. quod est apostema phlegmaticum, duas habens differētias, ut & alia: verum videlicet, & non verum. Verum œdema fit ex phlegmate naturali: quod nihil aliud est quam sanguis crudus, siue diminutè coctus, qui in massa sanguinea ad nutriendum membra phlegmatica reperitur. Non verum est, quod sit ex phlegmate non naturali. Est autem phlegma, humor frigidus & hum. ex crudiori parte ipsius chyli generatus: cuius aliud est naturale, aliud non naturale. Naturale est humor frigidus & humidus, substantia crudus, colore declinans ad quandam albedinem, sapore verò & odore ad dulcedinem.

Cap. 4.

Lib. fen.
I. do& 4.
cap. 1.
Part. 1.
ser. 1. cap.
vlt.
Lib. 2.
fac. nat.
cap. 9.
Lib. 2.
diff. feb.
cap. 6.
Lib. 2.
loc. aff.
cap. 5.

Non naturale est, quod recedit ab isto intra terminos suæ latitudinis: quos si prætrāseat, nō est phlegma, sed alius humor. Hoc autē contingit dupliciter: vno modo in se, quādo illius substātia cōuertitur in aquosā, flatuosā, aut prætenuē: & fit nunc phlegma tenue, aquosū, siue flatuosum. Aut in crassatur & viscosus redditur: & fit tunc phlegma crassum, mucillaginosum: & gypseum seu vitreum, per vltiorē indurationem. Aut ipsum p̄rescit, & alteratur: & efficitur falsum, & nitrosum & corrosiuum. Secundo modo nō naturale efficitur, per admistionem, quando alius humor accedit illi extrinsecus: vt si sanguis, efficitur phlegma dulce: si cholera, efficitur falsum: si melancholia, austerum & acidum. Sunt ergo octo species phlegmatis non naturalis secundum Aui. Halyab. verò non ponit nisi quatuor. Gal. non videtur ponere nisi falsum & acidum: Nihilominus in secundo de differentiis febriū. Et secūdo de locis affectis, & in multotis aliis locis, facit mentionem de vitreo: quod, propter conuenientiā, multoties reponit cū acido. Ex quibus apparet, quod ex phlegmate generātur octo species apostematum. Primò, ex phlegmate naturali generatur œdema verum & certum. Secundò, ex phlegmate non naturali per admistionē, generantur tria genera apostematum prout tres humores possunt cum eo misceri: vt œdema, phlegmonodes, erysipelatodes, & scirrholes. Tertiò, ex phlegmate non naturali per alterationē suæ substantiæ, generātur quatuor apostematū genera: primò, ex phlegmate flatuoso & vaporoso, generatur apostema flatuosum: secundò, ex phlegmate aquoso, generatur apostema aquosum. tertiò ex phlegmate crudo, crasso, & mucillaginoso, generantur omnes nodi, & exituræ phlegmaticæ à lupia vsque ad nactam: vt sunt glandula, & nodi leues, dubelles, & testudines: quartò ex phlegmate vitreo & gypseo fiunt omnes nodi duri, & scrophulæ. Ex phlegmate corrupto & putrefacto, generantur fistulæ, & vlcera scrophulosa. Est ergo œdema Græcè, & zimia Arabicè, apostema laxū & indolens: id est parum dolorificum, comparatione facta ad phlegmonem & erysipelas.

Causa œdematis sunt, vt aliorum apostematum, triplices: Primitiua, vt casus, & percussio, & malum regimen. Antecedentes, vt multiplicatio humoris phlegmatici. Coniunctæ, ipsum met phlegma coadunatum in membro.

Signa & iudicia sunt, tumor laxis & mollis, adeò vt cedat digitis, & remaneat impressio post digitorum remotionem: dolor paruus, calor debilis, color declinans ad albedinem, cum aliis signis dominium phlegmatis significantibus. Oedema, vt cætera apostemata, quatuor habet tēpora: principiū, augmentum, statū & declinationem. Terminatur & declinat œdema vt plurimum per resolutionem, rarò per suppurationem, sæpius per conuersionem in nodos, & in alias excrescentias: quarum terminationum cognitiones supra in capitulo vniuersali sunt dictæ. Apostemata phlegmatica multiplicantur hyeme, & in senibus atque crapulæ deditis.

Curatio œdematis veri, præter regimen vniuersale, quatuor habet intentiones. prima, viuendi rationē instituit, secunda, materiam antecedentem

adæ.

adæquat: tertia materiam coniunctam gubernat: sed quarta, accidētia corrigi-
 git. Prima completur debita administratione sex rerum non naturalium,
 & trium eisdem annexarum, quæ oportet declinare ad caliditatem & sic-
 citatem, cum quadam attenuatione. Et ideo competit eis aer tenuis, & sic-
 cus: & panis bene coctus & præparatus: Vinum sit bonum, syncerum, & cla-
 rum, cum pauca aqua. carnes sint electæ ex auiculis campestribus, & ex bo-
 no veruece. Paucis utatur iusculis, & oleribus, atque offis, caueat ab azymis,
 & crudis, & aquosis. non comedat substantias leguminum, neque caseum,
 neque fructus grandiores. pisces non gustet, nisi fortè saxatiles, & illi cum
 vino coquantur. assa ei sunt utiliora elixis, & pasta inclusis. sobriè viuat: pa-
 rum comedat, & minus potet. Venter laxetur ficibus. & cartamo. Exerci-
 tium temperatum est bonum. Parum aut nihil dormiat, præcipuè interdiu.
 fugiat balneum, & omnes res humectantes. Secunda intentio completur,
 digerendo materiam aliquo oxymelite: & eam euacuando aliquo phleg-
 magogo, ut sunt pillulæ coccia, aut de benedicta, aut diaturbit. Et si ple-
 thora adesset, laudabiliter posset aperiri vena. Tertia intentio completur,
 in principio repellentibus, non infrigidantibus, sed simul præstātibus exic-
 cationem & resolutionem. In augmento, resolventibus fortioribus. In sta-
 tu, puris & fortissimis. In declinatione, consumptiuis, si incedit via resolu-
 tionis: si via exituræ, regitur cum maturatiuis, & reliquarum exiturarum
 regimine. Auxilia repellentia simul exiccandi ac digerendi vi prædita, quæ
 competunt principio, sunt trium formularum. Prima formula est Gal. 14. Cap. 4.
 » therapeut. & secundo ad Glauconem, ubi inquit: Ob phlegmaticum hu- Cap. 3.
 » morem sufficit aliquando & spongia sola, aqua macerata, modicum aceti
 » habente. Fiat autem mistio utique ut biberet quis: supple, & calefiat. Et
 quandoque (dicit Auic.) loco spongiæ admouetur pannus duplicatus, aut Lib. 4.
 (supple) quid simile: Et bonum est diu admouere, & mutare sæpe: & illud fen. 3. 17.
 comprehendat omnia latera: & ligatura sit cum bona constrictione, à capi- 2. cap. 3.
 te membri incipiendo. Secunda formula est Auic. Reci. aquæ bauracis, ci- Ibid.
 nerum, & aceti, ana quod sufficit. Tertia formula est Rhasis, & eam con-
 cedit Auic. Recipe aloes, myrrhæ, licij, acaciæ, sief memithæ, cyperi, croci o- Lib. 7. al-
 rientalis, boli armenici, ana partes æquales puluerizentur, & cum succo cau- mans. cap.
 lium, & aceto misceantur, & fiat emplastrum. Auxilia quæ complent intē- 12.
 tionem augmenti, sunt prædicta cum aceto copiosiore. Sed ea quæ com- Ibidem.
 plent statum, & declinationem, si tendit ad resolutionem, sunt trium for-
 mularum. Prima est Auic. & est spongia in lixiuio cinerum vitis, & fici, & Ibidem.
 ilicis, id est quercus. Secūda est Bruni, & eā accipit Theodoricus. Recipe a- Lib. 2. c.
 luminis, sulphuris, myrrhæ, salis, ana partes æquales: misceantur omnia cum 5. rub. 4.
 oleo rosa. & aceto, & fiat linimentum. Tertia est Auic. Recipe stercoris Lib. 3. c.
 vaccini, lib. β. olibani styracis, vſnæ, calami aromatici, spicæ, absinthij, ana 17.
 vnc. β. confice cum aceto, & aqua caulium, & fiat emplastrum. Ad maturan- Ibidem.
 dum apostemata phlegmatica laudat Rogerius diachylon, quod ipse confi- Lib. 2. c.
 cit. Item ad idem: Recipe maluam, brancam vrsinam, radices bismaluæ, ra- 8.

Lib. 3. c. 17. dices lilij, cepas assatas, limaces, fermentum, & se. lini cocta & subacta, & cum axungia, vel butyro mitta, & fiat emplastrum. Item Theodoricus extrahit succum ebuli, sambuci, lapathi, leuistici, & marathi: decoquit bene, & cum dialthæa, melle, oleo, & butyro, facit emplastrum. Maturato autem apostemate, non expectetur vt aperiatur sponte, (quia tardè aut nunquam aperiatur, vt dicit Henricus) sed ferro aperiatur, aut caustico, iuxta formam superius dictam. Et detergeantur sordes vnguento apostolorum, & mundificatio ex apio, & succo absinthij. Aut cum isto, quod (secundum Dymum) attrahit, & mundificat pus crassum. Recipe galbani, ammoniaci, resinæ, pini, terebenthinæ, picis, sepi vaccini, olei antiqui, ana partes æquales. dissoluantur gummi ex aceto, & liquefiant ad ignem cum alijs, & fiat vnguentum: & curatione vlcera sordidiorum cura: & ita cõpletur tertia intentio. Sed quarta intentio cõpletur pro natura accidentium: vt si accidat dolor, tunc secundum Auic. oportet vt sedetur in primis iis quæ sunt sicut cælypus & vinum coctum, & cerata ex oleo chamæmelino, de absinthio, de spica, & cera. Si durities, dissoluatur medulla bubula, ceruina, & consimilibus, vt dicitur inferius.

Capitulum adminiculatiuum de apostemate flatulento.

Cap 7. Tempus est iam de inflationibus disserere, quæ non eandem cõdensationibus curam habent, ait Galen. in 14. therapeut. Nam illa quidem (vt dixi) à phlegmatico fiunt humore: & propterea, prementibus nobis cedunt satis altè in profundum, digitis descendentes in ea. Inflationes verò ex spiritu coaceruato fiunt, quandoque quidem sub cute, quandoque verò in membranis quæ circa profundum consistunt: quandoque circa vnum membrum, quandoque verò per totum corpus discurrunt: quandoque etiam cum dolore sunt, quandoque verò sine ipso.

Cap. 2. c. 17. *Causa* huiusmodi flatuum (in sexto de ægritudine, & symptomate) est debilitas caloris in materia phlegmatica ad hoc disposita. Est enim (inquit) & horum generatio ex ipsis humoribus phlegmaticis, vel cibis, in vaporè resolutis à caliditate egena. Nā perfecta quidē infrigidatio, nullatenus vaporem efficit: quoniam non omnino attenuat, neque excoquit, neque dissoluit cibum. Fortis autem caliditas, multò valentior, plusquàm ad generationem vaporis subtiliat nutrimentum, nisi istud flatulentum fuerit natura. Tunc enim generatur quidam spiritus turbidus, (qualem dicat quis caliginosum) & paucus, adeo vt vna eructuatione euacuetur. Retinetur autem in loco, vt dicit Auic. propter spissitudinem membri, aut propter ipsius vaporis crassitiem.

Li. 4. fen. 3. tr. 2. c. 19. *Signa & iudicia* sunt inflatio magna, turgida, renitens tactui, cum clara luciditate, sonans vt vter dum percutitur: & sentitur sæpe flatus discurrens per totum corpus, dolorem extensuum pariens. Vaporosus spiritus inclusus qui non dissoluitur, multa parit incommoda. Flatus fumosus discurrens per corpus cum dolore, & anxietatibus, est verendus: quia videtur attolli ab aliqua materia venenosa.

Cura apostematis flatulenti tres habet intētionēs: prima est in vita: secunda, circa digestionem: sed tertia in extirpatione materiæ coniunctæ. Institutio vitæ sit, vt ipse abstinere ab omnibus crassis, viscosis, crudis, phlegmaticis, & flatuosis: vt sunt res dulces, substantia leguminum, fructus, rapæ, castaneæ. Utatur calidis & siccis, subtiliantibus & discutientibus flatu: vt est panis hordeaceus, in quo ponatur sal, & cuminum. Potus eius sit vinum album, aut subrubellum, (quod claretum vulgo dicitur) aut vinum Græcum, & bonum pigmentum. Utatur puretis cicerum, cum cepis, & petroselino, calamento, atque ruta, quibus addatur cuminum. carnes sint volatiliū, & aliorum, vt dictum est in capitulo præcedenti. Secunda intentio est virtus concoctrix roboretur bonis speciebus, & cōfectionibus, vt diacymino, diacalamento, & cum tali tragea seu drageta. ℞. anisi, marathri, carui, dauci, cymini, baccarum lauri, tritorum ana vnciam j. glycyrrhizæ rasæ, zinzib. albi, galangæ, ana vnc. β. caryophyllorum, cubebæ, piperis longi, sem. rutæ, ana drac. ij. anisi saccharo incrustati, quartarium vnum, panis sacchari lib. β. fiat tragea. Extrinsecus inūgatur stomachus oleis de spica, de costo, atque de ruta. Sed tertia intentio completur, his quæ habent mixtam virtutem, vt digerāt & euaporent, & astringant moderatè, & non augeant dolores.

» Ad ista sumuntur tres formulæ remedium à Gal. 14. therapeutices. *Cap. 7.*
 » prima est, spongia noua in lixiuio calido macerata. Existente dolore verò fortiter inungatur aliquo oleo resolutiuo: vel aliquo calastico, id est relaxante.
 » non existente forti dolore. Secunda formula est lana succida, lixiuio macerata cum vino cocto & oleo simul mistis, addendo acetū & vinū austerū, maximè circa principiū. Fortis autē virtus est in lixiuio, & in aceto: nō ita in vino. Horum autē (scilicet vini, aceti, & olei) plus miscens quàm lixiuij, cum mitigare volueris. Expellere autem, & corroborare volens plus vini quàm aliorū: sit autē vinū austerū nigrū. Euaporare eligēs plus lixiuij. Acetū autē ad ambo facit, quia mixtā virtutē habere demonstratum est. Tertia formula sit, linimentū ex terra tenaci & calce viua, simul coctis ex aqua & vino. Quod si verò talis spiritus flatuosus est fumosus, malus, & corruptus, à materia venenosa excitatus, discurrens per mēbra cū dolore & æstuationibus intolerabilibus, nō est cōsiliū melius secundū Gulielmum à Saliceto, *Li. 1. cap. ult.*
 » quàm quod vbi fuerit cōprehensus in vno loco, ligetur membrū à parte superiori & inferiori: & in medio perforetur rasorio cultro, aut ferro calido, ita vt exeat: postea impleatur locus aloë, & bolo armēnia dissolutiis oleo rosato & aceto: & post tertium aut quartum diem locus carne impleatur & ad cicatricem perducatur. Diætā tamen in hoc casu sit tenuis: & purgetur corpus aliqua medicina. Et si theriaca illi daretur, bonum esset.

Capitulum adminiculatiuum, de apostemate aquoso.

Ex phlegmate aquoso, & seroso generatur apostema aquosum, laxū, & omnino indolēs. Vnde in sexto de ægritudine & symptomate, inquit Gal. *ex Cap. 2.*
 » serosis quidem superfluitatibus abundātibz in corpore generatur hyderus:

Cap. 4.
Cap. 3.

in particulis autem vesicæ, & apostemata aquosa. Quorum causæ sunt, al-
teratrix virtus refrigerata, & malè disposita: & ciborum prauitas, & aquo-
sitas. Et ideo in 14. therapeut. & 2. ad Glauconem simile ait esse tale phle-
gma phlegmati hydropicorum, & cachexia laborantium, quod est penitus
aquosum: non indicans diuersam curam ab œdemate vero, nisi in maiori
desiccatione.

Cap. 10.
cōm. 60.

Signa & iudicia sunt eadem ferè quæ & œdematis veri, nisi quòd tumor
est laxior in hoc, quàm in illo: & ideo non ita renititur tactui: & resonat nò
vt ventus, sed vt aqua: & translucet aliquantum luci expositus. Apostema
aquosum est à debiliore calore, quàm flatulentum, vt ponit Gal. in quartū
aphorismorum commentario vndecimo. Apostemata aquosa magis acci-
dunt pedibus, & testiculis, capiti, & iuncturis, quàm aliis locis: quia aquo-
sitas plus ad eas descendit: & caliditas magis in eis hebetatur, vt ait Gal. se-
cundo prognosticorum. Sicut flatus rarò reperitur sine aqua, ita neque a-
qua concluditur in parte aliqua sine flatu.

Cap. 4.
Aph. 56.

Curratio quinque habet intentiones. prima consistit in vita. secunda in e-
mendatione concoctionis. tertia in purgatione per secessum. quarta in e-
ductione per vrinam. quinta in euaporatione humiditatis coniunctæ. Pri-
mas duas præscripsit Gal. in lib. de subtiliante diætâ. Tres vltimas posuit in
secundo ad Glauc. & septimo aphorismorum, cōmentaria illius, Quibuscū-
que hepar. Quod ad vitæ rationē attinet, prima res perficitur regimine di-
ctō in duobus cap. præced. nisi quòd oportet hīc esse magis calefaciens &
desiccans. Itaque æger dimittat omnia humida & aquosa, vt aquam, & her-
bas recentes, fructus, caseum, lac atq; pisces, & omnia legumina, & carnem
porcinam: dimittat offas, & omnia iuscula: sobriè comedat, & potum mi-
nuat. Panis eius sit ex hordeo, in quo nonnihil ponatur anisi. Vinum sit o-
ptimum, tamen in parua quantitate sumptum: vina Græca, & pigmenta
sunt ei vtilia. Decoctum cicerum, salvia, hyssopus, calamentum, allia, &
cape cocta, & species, seu aromata, & genera salis, cōueniunt: ciueria cuni-
culorū, & auicularū campestriū, & carnes gallinarū, & veruecis, cōueniunt,
& omnia sicca. laboret, vigilet, & ieiunet. Ventrem, & vesicā sæpe inuitet ad
sui exonerationē. Secunda intētio completur bonis speciebus, & bonis tra-
geis, & vnctionibus superius dictis. Tertia res cōpletur purgātibus humi-
ditates aquosas & serosas: vt sunt panis factus ex farina hordei, & lacte ti-
thymali: aut puluis factus ex esula, & granis catapuciæ, atque tartaro, cum
modico spicæ: aut pillulæ ex succo cucumeris agrestis: & speciebus dictis
ab Heben Mesue in simplicibus medicinis suis. Quarta res completur tra-
gea superius dictata, cui addatur semē apij, petroselini, & se. alkekengi, at-
que spica. Quinta res perficitur cum exiccantibus, & resoluentibus trium
formularum. Prima est Galen. vbi suprâ, cum oxyrrhodino & sale. Secun-
da est eiusdem, spongia perfusa lixiuio, & alia auxilia dicta in œdemate ve-
ro, fortiora reddita admisto aphronitro, alumine & sulphure. Tertia formu-
la est cuiusdam emplastri descripti ab Auic. in cura scrofularum, ex lib.
catage-

Lib. 14.
therap. c.
4. & lib.
2. ad Gl.
Lib. 4.
sen. 3. tr.
2. cap. 10.

catageni, Gal. attributi, quod (vt ille prædicat) resoluit omnem duritiem ad summum intra hebdomadam: in tribus plerūque diebus. Ego etsi illud in citato libro non inueni, tamen ad resoluendum duritiē aquosam, & flatulentam recepi. Eius descriptio hæc est: ℞. seminis sinapis, sem. vrticæ, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ, bdellij, ammoniaci, olei antiqui, ceræ, quod sufficit: & fiat emplastrum. Si autem istius operâ non resoluitur, non est consilium melius quàm vt ferro aperiatur: & post detergeatur, & more vlcera fordidorum curetur.

Capitulum adminiculatium, de nodis, glandulis, scrofulis, & omnibus excrecentiis phlegmaticis.

Glandula, & scrofula, nodus & lupia, testudo, & nata brōchocele (quod bocium vulgo dicitur) hernia, atque bubo fugilinus, vbicunque in corpore nascantur, phlegmaticam videntur habere materiam, vt dicit Rogerius, & bene dicere videtur: quia licet aliqua sint mutata in duritiē melancholicam, radix tamen eorum secundū Auic. fuit phlegma, maiori ex parte: quia aliquando coniungitur ei alius humor. Verum nos loquimur semper de simplicibus, vt sunt exempla cōpositorum, prout superius fuit dictum. Omnia igitur prædicta sub genere, exiturarum, & excrecentiarū phlegmaticarum reponuntur. Speciales (præsertim inter se) habentes differentias. Glandula enim ad formam glandis dicta, satis mollis, vnica, mobilis, & separata, vt plurimum in emunctoriis genita reperitur. Scrofula in modum scrofæ porcinae multiplicata, non omnino separata, in collo vt plurimum reperta. Lupia, sicut lupulus, mollis, rotunda, in iuncturis, & locis siccis suam patefacit natiuitatem. Nodus, sicut nodus chordæ, rotundus, durus & permanens circa loca neruosa inuenitur. Testudo est exitura magna, humoralis, mollis, lata forma in modum testudinis, dicta in capite talparia, in collo bocium seu bronchocele in testiculis hernia. Ea interdum cum pure & squâmis, vel fistulis reperitur. Nacta est etiam excrecentia magna, carnosæ, velut caro natium seu ancharum, diuersarum formarum & magnitudinum, velut melon, & cucurbita, sortiens diuersa nomina secundum formam & membra. Plura alia nomina habent prædictæ excrecentiæ. Sed non est curandum de nominibus, dummodo res cognoscantur, quæ diuersæ sunt, & indicât sub talibus diuersitatibus curam. Excrecentiarum quædam continentur sacculo siue cysti, quædam verò sunt carni intricatæ: quædam etiam sunt resolubiles: quædam verò minimè: quædam sunt cum gracili pede seu radice: quædam verò latiore: quædam magnæ, quædam parvæ: quædam suppurabiles, quædam verò non: quædam etiam sunt squamosæ, fistulosæ, & cancerosæ: quædam verò nequaquam: & sic de aliis.

Causa istarum excrecentiarū sunt triplices, videlicet primitiæ, vt casus, & percussio, crapula, & regiminis grauitas. Antecedentes sunt humores, maximè non naturales phlegmatici & phlegmones permutati, vt supra

dictum. Causæ coniunctæ sunt, ipsæmet materiæ quæ eo loco continentur. Continentur autem in istis, quandoque humores aquosi, putridi, & corrupti, limosi, & mucosi, vel similes melli, pulti, & adipi. Quandoque verò continentur carnes phlegmaticæ, & spongiosæ, atque glandulosæ: quandoque verò lapides, & aliæ res.

Signa & iudicia habentur ex earum supra dictis descriptionibus & differentiis. Signum quod concludantur cysti, est mobilitas, & cutis separatio. Quando verò sunt permanentes seu fixæ, & adhærentes carni, sine cysti videntur esse. Nouæ seu recentes & tractabiles, videntur esse resolubiles: duræ verò & antiquæ, nequaquam. Rubor, & dolor, & caliditatis auctio, ostendunt excrementas suppuraturas, vel degeneraturas in fistulas & caneros. Multiplicatio scrofularum, & discursus earum per corpus, & caliditates aduentitiæ, ipsas ostendit esse germina scrofularum intrinsecarum. Vnde Arnaldus, inquit, Scrofularum extrinsecarum multitudo, clamat earum pluralitatem intrinsecam. De quibus dicit Auic. quod tales ex casu, & offensione multiplicantur. Et ideo sequitur apud Arnaldum, quod in talibus parum proficit exterius operari, & tu supple, eis multum conferre purgantia, & potiones diureticas, atque electuaria exsiccantia, & ætatis mutationem in pueris. Præterea pueri, propter voracitatem, & raritatem corporis, sæpius incurrunt scrofulas. Senes autem tardius, propter contrarium. Ad hæc habentes frontem curtam, & tempora compressa, & maxillas amplas, parati sunt ad scrofulas: quia in talibus promptè materia deriuatur ad collum, ut dicit Henricus. Incisio excrementiarum, & corrosio, est multum verenda circa ventrem, collum, & commissuras: propter propinquitatem venarum, arteriarum, & nervorum, ac intrinsecæ capacitatis. In incisione magnarum glandularum, est vitanda vena quæ nutrit eas circa radicem. Sæpe enim parit hæmorrhagiam, & periculum magnum.

Curatio duos habet processus, vniuersalem videlicet & particularem. Vniuersalis processus vitæ spectat ad rationem, ne multiplicetur materia, & adæquat materiam antecedentem, ne addatur coniuncta. Primum completur, per regimen dictum in capitulis proximè præteritis, sed ad maiorem subtiliationem & incisionem declinando. Quare secundum Auicem, oportet ut vitent cibos crassos, & potum aquæ frigidæ, & nauseosam satietatem, & repletionem, & tolerant famem quantum poterunt. Super omnia bonam digestionem procurent. Caueant habitationem humidam, in vallibus sitam, aquis malis irrigatam. Potus eorum sit bonum vinum, aut aqua aluminosa vel sulphurea. Nam secundum Arnaldum, usus aquarum mineralium, maximè saporis tartarei, non solum interiora bociæ, sed extrinseca, valet attenuare. Secundum completur tripliciter: euacuando per secessum (& per phlebotomiam quandoque) & purgando per urinam, ac euaporando absumptibus & resolutiuis. Ad primum laudatur ab omnibus pulvis turbit, qui secundum Auic. fit ex turbit, zingib. & sacch.

par-

Doct. 6.
reg. uniu.
aph. 18.
Lib. 4. f.
4. tr. 2. c.
4.
Ibid.

Lib. 4. f.
3. tr. 2.
cap. 10.

Doct. 6.
aph. 20.

partibus æqualibus & dat ex eo drac. ij. & testatur, præter hoc quod educit phlegma crassum, non calefacere, nec abradere intestina. Rhafis verò, qui fuit audacior in laxatiuis, eum conficit cap. de doloribus ventris, in nono Cap. 71. Alman. ex viginti partibus turbit, & 10. zingib. & sacch. 30. & drac. iij. ex eo puluere vna vice concedit. Benedicta, & hiera, & pilulæ de agarico, & de hermodactylis maiores, sunt satis conuenientes. Ad secundum, ex dictis multorum talem consueui dare potionem. Recipe scroful. partes tres: filipendulæ, partes duas: pimpinellæ, pilosellæ, tanacetum, caulium rub. rubiæ ma. ana part. j. aristol. radicis spatulæ foetidæ, radicis raphani, ana partē β. conquantur, & in vino albo & melle vsque ad consumptionē medietatis coquantur, & fiat colatura: ex qua tertio quoque die hora matutina, quartarius vnus tepidus propinetur. Ad tertium, Galēn. 14. therapeut. (maximè ad glandulas internas, quæ externarum sunt causæ) consulit the- Cap. 12. riacam, athanasiam, atque ambrosiam: & medicamen quod ex cretica nepita (aliter calatum fluiale nuncupata) construxit. Plures alias potiones, & electuaria, olea etiam iniicienda in aures, & empirica multa posuerunt nostri maiores, quæ in operibus meis non recepi. Concedo tamen, quòd virtute diuina serenissimus rex Franciæ solo manus at- tactu sanat multos: & de regimine, ac processu vniuersali hætenus. Particu- laris siue localis processus maximā sumit diuersitatem à materiæ substantia, tumoris quantitate, natura membri & corporis. Temporis autem duratio, Cap. 4. licet non indicet curam, indicat tamen qualis sit dispositio, lib. quarto the- rapeut. Et quanuis à prædictis possunt sumi multæ indicationes & inten- tiones, reducatur (quantum attinet ad rem præsentē) ad sex. Primò, molles, & paruæ (quæ vocantur lupiæ) quando sunt in mēbris firmis, quas propter paucā durationē suspicamur habere tenerā cystim, cōstringuntur & desiccantur. Secundò, maiores non multū duræ, nec inueteratæ, more apostematū phlegmaticorum, mollicando, resoluuntur, & consumuntur. Tertiò sup- purandæ & apostemosæ maturantur, aperiuntur & mundificantur. Quartò, quæ non poterunt ex prædictis curari, & sunt mobiles & tractabiles, inci- dantur & extrahantur. Quintò, quæ erunt, immobiles, & intricatæ atque la- tæ, corrodamur & mundificantur. Sextò, quæ pedē siue radicem habebunt Lib. 4. f. 3. 2. c. 6. gracilē, ligentur & euellantur. Primū completur, si tales secundū Auicē, conterantur, & cōprimantur: deinde super ipsas stringatur, cum graui liga- tura, plumbū: quoniam (vt ait) digerit ipsas. Primò autem fricetur lupia ma- nu, vt aliquātulum calefiat, & mollescat. deinde tenendo particulā firmi- ter, fundo scutellæ, aut aliqua solida re lignea toties & taliter percutiatur, vt euanescat, & cystis interior sit dilaniata, & materia sparsa. Et statim supra locū lamina plumbi secundū quantitatem lupiæ, fascia duorū capitum, stri- Lib. 2. c. 10. ctè & firmiter ligetur: nec ante nouē dies amoueatur. Rogerius tamen præ- Lib. 3. c. 25. mittit vnguētum factum ex plūbo vsto, & fuligine sambuci, aut ficus, oleo & aceto. Brunus autem (quod accepit Theodoricus) præmittit empla- strum factum ex aloë, acacia, myrrha, olibano, & sarcocolla, cum aceto

Cap.II.

Doſt. 1.
cap. 5. de
mollif.Part. 2. f.
3. cap. per
mollif.Lib. 4. f.
3. ar. 2.

cap. 10.

Lib. 2. c.

7. rub. 2.

Lib. 3.

c. 2. 1.

Lib. 2. c.

10. in

annot.

Part. 2.

ſer. 3. cap.

pennit.

Lib. 4. f.

3. ar. 2.

cap. 10.

vel albumine oui. Henricus quoque illud præmitit: & ſuper lamina, ponit etiam paruas plagellas ex ſtuppis maceratas albumine oui, inſpiſſato cum ſale & alumine ſaccharino. Secundum completur, vltra auxilia phlegmaticorum apoſtematū ſuperius poſita (quæ ad iſta & ad omnes hernias cum ſequētibus remediis ſunt vtilia) quodā emplaſtro Gal. ſexto catageni quod diſſoluit exituras craſſas, & cōfert patiēti ſcrofulas, & apoſtemata quæ ſiūt in radice auriū, & podagrā: & in multis aliis facit opus extremē laudabile. Reci. olei veteris, vnc. xij. picis ſiccæ, vnc. vj. ladani, vnc. iij. lithargyri, drach. xij. viridis æris, drach. xiiij. galbani, vnc. iij. teratur lithargyrū cū oleo, & coquatur: & cū erit inſpiſſatū, ſupponatur pix & viride æris: & vltimò ponatur ladanū, & tūdatur in mortario: & vſui reſeruētur. Similiter eadē intentio, (ſecūdū Raſin, & multos alios) cōpletur diachylone cōmuni, & ireato: cui* forma infrā in antidotario ponetur (ſc. pro quo, ad vnā libram diachylonis malaxatur vnc. j. pul. radicis ireos) aut cū diachylone magno heben Meſ. cuius etiā forma ponetur infrā. Ipſe autē Rhafis, vir magnę experiētix, cōſulit ſtercus antiquū caprillum, cū melle & aceto ſupra ignē redactū ad formam emplaſtri: aut emplaſtrū factū ex ſcœnugræco, ſe. lini, ſemine cauliū, cū mucagine maluauiſci ſubactis: & eſt bene maturās. Halyabbas cōmēdat iſtud: Reci. farinæ fabarū, farinæ hordei, cuiuſque drach. decē: glycyrrhizæ, radicis althææ, picis, cuiuſque drach. quinque: ceræ albæ, adipis anſerini, cuiuſq; drach. decē. teratur, & in vnū redigantur ex oleo antiquo, & vrina pueri virginis, & ſuprà lentū ignē fiat emplaſtrū. Ex auxiliis Auic. hoc accipio: ℞. ſtercoris vaccæ vnc. ij. radicis cauliū, radicis capparū, ſquillæ, ſicuū pinguiū, anavn. β. lupinorū, bdellij, ana drach. ij. mellis, aceti, axūgiæ porci, ſæcis olei antiqui, ana quātū ſufficit: fiat emplaſtrū. Brunus probauit in omnibus apoſtematibus duris (& Theodoricus ab eo accepit) ammoniacū, bdellium, galbanum, omniū partes æquales: macerentur aceto per tres dies, quibus ſupra ignem addatur furfuris ſubtilis quantū ſufficit: fiat emplaſtrū. Rogerius ad ſcrofulas: ℞. radices ſilicis, & aſphodelorum (& ſi adderetur rad. ebulorū, bonum eſſet) coquantur in optimo vino: & tundendo addatur modicū ſulphuris viui: & fiat emplaſtrū. Magiſter meus Montipeſſulanus ſummē laudabat emplaſtrū factū ex limacibus duodecim coctis in vino, aut lixiuio cinerum (vt vulgo dicitur) clauellatorū, aut ex capitello. imò (qđ forti* erat) qualibet die vnā ſiccā, aut condictā ægris adminiſtrabat. Tertia intētiō cōpletur cōmuniter vſu prædictorū. nā omnia reſoluētia & molliētia, quando inueniunt materiā repugnātē reſolutioni, eā maturant, & ſuppurāt: præcipuē ſi fuerit dulcis materia, aut ſanguini aſſociata. Halyabbas tamē ad maturādum eas, adhibet emplaſtrum factum ex farina hordei, & olibano atque pice ex vrina pueri in vnū corpus redactis. Auic. verò ad infrānandam furiam caliditatis, conſulit farinam prædictam cum aqua coriandri: & fortius illo fit ex myrrha, cū duplo lycij ex aqua prædicta. Ipſis autē maturatis (qđ ſcies ex ſignis puris) aperiātur, aut ſetone trāſſigātur, & mūdificētur vnguēto apoſtolorū ad Chriſtianos relato, efficiētiē magnę in ſcrofulis malignis & vlceratis: aut

aut vnguento Ægyptiaco Rhâsis, quod in antidoto dicitur: & diachylô, aut diapalma superponendo. Et si sunt in loco in quo ossa sint contaminata, & corrupta (vt in iūcturis dicitur infra) aut aliqua mala morigeratio inducta, regantur regimine vlcerum ad quæ referuntur. Quarta intentio cōpletur secundum doctrinā Albucasis: quæ in hoc sequuntur omnes, præter quàm in experiendo materiā cum intromisso seu specillo: quod fortè facit, quoniam eas quæ continent humores in longum aperit & mundificat: continentes verò res duras, in crucē secat & excoriat. vt vt sit, glādulas, & scrofulas, & tales, excreſcentias tractabiles iubet digitis apprehēdere, & in longum scindere, & excoriare aliquo spatumine obtuso, & non acuto: hamulis diducendo labia, & eas cum folliculo suo prorsus extrahere (quia alioqui redirēt) & vulnus si necesse est suere, & reliqua vlcerum curatione tractare. Ego autem quò melius extraham, apprehendo supernè cutē: & forficibus pro quantitate excreſcentiæ, ad formam folij myrti quod superest de cute incido: & in reliquiis, vt dictū est procedo. Si autem sanguis te perturbat, iubet eum auxiliis sanguini sistendo dicatis compeſcere, & postea ad operationem redire. Paruum autem fluxum spongia, stuppis, aut xylo (id est cotone) imbutis aqua & aceto, & postea exiccando, ego inhibeo. Si verò aliqua vena notatu digna connexa sit pedi, illius glandula, iubet eam ligare: & ita quousque cadat finire. Si aliquid ex cysti aut folliculo, vel aliquo extraneo remanserit, iubet abſumere in primis diebus implendo vulnus xylo seu cotone, vel consimili imbuto aqua salsa. Ego autem albumine oui alumine inspissato: post verò vnguento Ægyptiaco, vel aliquo ex corrosiuis. In omnibus autem istis operationibus, quod dolorem sedat iubet apponere. Propterea igitur super totam partem stupam albumine oui, & oleo rosaceo appono. Quinta intentio sic completur, secundum Brunum, & sequentes eum. Cutis caustico pro ratione magnitudinis excreſcentiæ rumpatur: & cautè obseruetur ne ad alias partes diffundatur. Et ad hoc non fallit, & operationem iuuat, ruptorium ex calce & sapone: & operationem suam perficit saltem in duodecim horis: & si diutius permaneret, non esset malum. Deinde sinde per medium escharæ in longum versus profundum ferè vsque ad viuum: & incisum locum imple carcera aliquo ellychnio ex aliquo corrosiuo seu forti medicamine, à puluere asphodelorum ad fortiora (si opus fuerit) procedendo. Et licet muli multa ponant, & in antidotario multa nominabuntur, arsenicum sublimatū & preparatum, qui scit eo bene vtī, obtinet principatū, vt inferius dicitur in ruptura. Modus autem vtendi, & gubernādi talia, certè describi non potest autore Gal. in tertio therapeutices. Est verò arsenicum, fortis & violenta medicina, excitans febrem, & accidentia mala, in parua quantitate magnam faciens operationem. Quantitas cōmunis est medietas grani frumenti: in robustis corporibus, & longè à membris principalibus, plus: in contrariis, minus. Melius est semper iterare, quàm vna vice nimis ponere. Per tres dies durat eius operatio: quare interim teneat infirmus regimē, ac si haberet febrem,

Lib. 2.
cap. 45.

Lib. 5. c.
7. rub. 2.

Tra& 6.
do& 2.
cap 7.
Cap. 3.

& membrum, & partes adiacentes cum populeone, solano, & aceto, & aliis infrigidantibus defendantur. Quando autem constabit tibi per duritiem, & tumorem escharæ, glandulam esse corruptam, tunc procura casum escharæ butyro loto, & modico farinæ frumēti inspissato: aut axungia, vel aliquo alio pingui non salito. Et post casum escharæ, si aliquid remanserit, pulvere asphodelorū, aut vnguento Ægyptiaco absumatur. si verò totū est consumptum, more aliorum vlcerum ad cicatricem perducatur. Sexta intentio cōpletur vinculo sericeo, aut ex pilis equinis, stringendo in dies magis ac magis vinculum positum (aut ponēdo aliud) quousque excrescentia fuerit deficcata: luvando vinculum aliquo corrosiuo, & sedando dolorem albumine oui, & oleo ros. & populeone, aut aliquo sedatiuo. Et postquā ceciderit more aliorum vlcerum, supradictō curentur.

CAPITVLVM QVINTVM
De scirrho, & apostematibus melancholicis.

TEmpus est iam transire ad aliud tumorum genus, ex humore (videlicet) melancholico generatorum, qui habent duplicem differentiam. quippe eorum vnus est verus, alter non verus, vt & alia apostemata. Est autē verum apostema, quod ex melācholia fit naturali: quæ nihil aliud est, quā sanguis crassus, qui in massa sanguinea ad nutriendum membra melancholica reperitur. Non verum, quod fit ex melancholia non naturali. Melancholia autem est humor frigidus & ficeus, ex crassiore parte ipsius chyli generatus. Et est duplex: naturalis, & non naturalis. Naturalis, est boni sanguinis fæx & turbida portio, substantia crassa, colore declinans ad quandam nigredinem, saporis pontici & acidi. Non naturalis, est quæ generat ab ista intra terminos suæ latitudinis: quos si prætergrediatur, non est melancholia, sed alius humor. Quod contingit quadrupliciter. Vno modo in se, quando aduritur & putrescit: & efficitur cholera nigra acida, quæ si proiciatur super terram, bullit sicut acetum: & muscæ eam fugiunt. Secundo modo, quando fit ex adustione aliorum humorum, vt cholæræ adustæ, quando vltius aduritur: & est etiam ita maligna, vt bulliat, & muscæ eam refugiant. Quando autem anguis, & phlegma adurantur, efficitur etiam non naturalis melancholia per adustionem. Istę tamen duæ species sunt mitiores, vt dicit Auicenna. Galen. verò & Halyabbas non faciunt mentionem nisi de duabus primis. Tertiò efficitur melancholia non naturalis, conglutatione & induratione: vt quando extrinsecus phlegmone, & apostemata ex humoribus naturalibus, indoctè refrigerantur aut resoluuntur: subtile enim tunc resoluitur, & crassum lapidescit, ac in melancholiam reducitur. Quarto modo efficitur non naturalis, quando alius humor accedit illi & permiscetur: atque omnes dulcorant eam, exceptis choleris duabus adustis. Ex his apparet, quatuor genera apostematū nasci ex melancholia. Primò ex melancholia naturali generatur scirrhus siue sclerosiis vera & certa, phlegmonica, quieta, cui aliquis sensus inest, absque dolore. Secūdo ex melau-

*Lib. 1. fen.
1. Doct. 4.
c. 1. li. 2.
fac. nat. c.
9. Part. 1.
ser. 1. cap.
vlt.*

lancholia non naturali per admistionem triasunt apostemata, vt scirrhus, phlegmonodes, œdematodes & erysipelatodes. Tertiò ex melâcholia non naturali per congelationem, & indurationem generatur sclirosis vera & certa, dura, cui nec sensus nec dolor inest. Quartò ex melancholia non naturali per adustionē generatur omnes species cācrorum. Est ergo sclirosis siue scirrhus & arabice sephyrus apostema durū, quietū, sedatū, & indolēs. Causæ ipsius sunt triplices, vt & aliorū apostematū: Primitiua, videlicet, vt est praua viuendī ratio, multiplicans melancholiam, & sanguinem crassum. Antecedentes, humor melancholicus multiplicatus, & male à splene attractus, & extra corpus minimè expulsus. Coniunctæ sunt, ipsamet melâcholia particulæ impacta.

» *Signa & iudicia* sunt, tumor durus cū sufficiēti resistētia, & color medius
 » inter rubrū & nigrū, qualis est fēcis color: vocāt autē plurimi medicorū. li-
 » uidū. Et si venas notatu dignas habeat particula, videntur exaltatæ à crasso,
 » & nigriore quodāmodo sanguine, qualis per aluū multorū hepaticorū ex-
 » cernitur: vt hæc legūtur 14. therapeut. Et preterea adsunt signa significātia Cap. 9.
 melâcholiæ. Apostemata melâcholica incipiūt vt plurimū apparere parua,
 & paulatim fiunt magna. Et quædā sunt solū in vno mēbro, quædā mutātur
 ab vno mēbro ad aliud: & hoc nominatur ferinos, secundū Auic. Rursus a- Li. 4. fem.
 postemata melancholica multoties terminantur resolutione, sæpe tamen 3. tr. 2.
 remanent indurata, plerunque etiam in cancrum degenerant. cap. 12.

Curatio tres habet intētionēs: prima est in vitæ rationes: secūda in mate-
 ria antecedēte, tertia in cōiuncta. Viētus præscribatur in sex rebus nō na-
 turalibus, sobrius & moderatus, declinās ad calidū & humidū: Vtatur bonis
 cibariis, euchymis & bonū sanguinē generātibus: vt est panis triticeus pu-
 rus, bonū vinū, & bonæ carnes gallinarū, & capreorū, porcellorū, & eorum
 iura, præcipuē gallinarū. nā ipsarū ius reparat totā naturā. Vtatur spinachiis,
 boragine, lupulo, lactuca, & aliis quæ sanguinē reddūt puriorem. Denique Cap. 6.
 omnia quæ melâcholicū sanguinē generant, fugiat: quæ in tertio de locis
 affectis numerantur: vt sunt carnes boum, caprarum, asinorum, camelorū,
 vulpiū, leporū, atque canū, & syluestriū porcorū: & vt sunt pīscēs cetacci,
 & ostracodermata. Olerū verò brassica & leguminū lens vilissimus est ci-
 bus: & panis furfuraceus & leguminosus & vinorū quæ crassa & nigra sunt,
 & veteres casei. Caueant etiā à retorridis, assis, frixis, salitis, acidis & acrib.
 veluti sunt allia, cæpæ, piper, sinapi, & omnia sanguinē adurentia. Caueāt ab
 ira, & solitudine, & nimio exercitio, & vigiliis superfluis: ventrem te-
 neant laxum. lætitiā diligant, & tranquillitatem. De secundo præ-
 cipit Auic. vt corpus purgetur, & incidatur: & ad hoc laudat Heben Li. 4. fem.
 Mes. fennam, epithymum, polypodium, fumum terræ, lupulum, & 3. tr. 2. ca.
 volubilem, casiam fist. mirabolanum indas, atque lapidem lazuli. Dia- 12.
 scenne, diacatholicon, & hiera Rufi ad hoc etiam destinantur. De Lib. 1.
 tertio Auicennæ assentior, vt cautè agatur. nam materia tantæ est simpl. in-
 malitiæ, vt si indoctè resoluatur, lapidescat: si nimis remolliatur, teur. 1.
lib. 1.

timendum est ne corrumpatur, & in cancrum vertatur ob idque ipse præcipit facere duas reuolutiones, primam mollificantium, secundam resoluentium. At quia difficile est istas reuolutiones sigillatim absque errore fieri, ideo est tutius talia auxilia præscribere, quæ mistam habeant virtutem, mollificandi videlicet, & resoluendi, cum quadam repressiōe saltem ab initio.

Ibidem.

Cap. 13.

Cap. 5.

Ad hoc autē Auic. instituit multas formulas: quia tamen dicatæ magis sunt scilicet phlegmone vel erysipelate generatis, vt in cap. sequenti ostendimus, assumo (post quandam refrenationem ab initio faciendam, cum aliquibus domesticis) medicamē Rhasis septimo Almā. Quod recipit bdellij, ammoniaci, galbani, ana partes æquales: quæ oleo de ben, aut de lilio mollificata, in mortario terantur: deinde muccago scænu græci, semini lini, & ficuum (quæ eiusdem sint ponderis cum omnibus prædictis) fumantur: & omnia simul terantur, donec in vnum coeant & fiat emplastrum. Ad idem Gal. quartodecimo therap. cortices radices maluauisci coctas, & cum axungia gallinæ tufas & in vnum redactas, summè commendat. Si tamen accidat materiam suppurari, cautè procede, vt dictum est, sine calefactione & irritatione, ne ex eo cancer accidat. Quod si aperiatur, diachylon sit tibi frequens. Sin induratur, & transit in lapidem, ad capitulum sequens recurrendum erit.

Capitulum adminiculatium superiori, de scirrho & apostemate melancholico, ex melancholia non naturali à congelatione & induratione phlegmones generato.

QUANDO contingit, (vt supra dictum est) phlegmonem nimis refrigerari, ita vt materia ipsius coëletur: aut ita vehementer resoluatur, vt subtile euacuetur, tunc remanet in particula humor viscosus & crassus, qui eam indurat, & scirrhum generat: & de isto præcipuè dicitur hic. Quadoque cōtingit indurari particulā propter tensionē, à flatu aut humore aquoso: de quo dictum est in apostemate flatulento & aquoso. Quandoque propter priuationem humiditatis, & desiccationē materiæ: de quo dicitur infra vbi agetur de duritie iuncturarum.

Cap. 5.

Tr. 6. doc.

1. cap. 4.

Li. 4. sen.

3. pr. 2. c.

11.

Cap. 4.

Signa & iudicia eius sunt, tumor durus, & insensibilis aliqua ex parte, ac indolens, non habēs alium colorem quàm corporis. Igitur insensibilis quidem penitus (id est qui nec tactum, nec punctionem sentit) insanabilis est: agre sensibilis verò, non insanabilis quidem, neque facile sanabilis, in secundo ad Glauconem. Durus ex desiccationē, & marasmo, non sanatur. satis enim est si quis prohibeat siccari citius: vt infra dicetur de macie & impinguatione. Quando scilicet superuenient pili, non speratur sanitas, vt dicit Auic. Ad hæc scirrhus magnus, & durus, qui refert colorem corporis, non sanatur, neque vnquam permutatur.

Cura verò eius communis intētio in 14. therap. est euacuare omne quod præter naturam in particula continetur. Modus autem proprius euacuationis est. expurgare enim oportet illud quod difficile solutu inhæret. Igitur si repen-

» si repente simulat attrahētibz & resoluentibus pharmacis tentarit quis e-
 » uacuare, sine mollicantibus, paucis quidem diebus videbitur melioresce-
 » re, non tamen sic res habet: quia reliquum dispositionis, toto eo quod erat
 » tenuium partium euaporato, insanabile & simile concretioni lapideæ lin-
 » quitur. Propterea igitur in duris dispositionibus, nullum eorum quæ vehe-
 » menter calefaciunt & desiccant pharmacorū, congruum est. Sola verò que-
 » cunque mollificādo resoluerē possunt, apta sunt huic operi: vt ceruina me-
 » dulla, vitulina, & adeps caprina. Adhæc ammoniacum, galbanum, bdelliū,
 » & styrax liquida: radix etiam althææ, & folia maluarum syluestrium, quæ v-
 » bique reperiuntur, cocta, & contusa cum axungia anserina vel gallinacea,
 » vtilia sunt valde. Auic. verò prohibet axūgias salitas: & addit prædictis ma-
 » stichem, ladanum, cæspum, sorditiem balnei, stercoz asini, & fæces oleorū *Loci præ-*
 » è lilio, alcanna, & è cherua. Et cum apostema fuerit vehementis crassitiei *cit. cap. 12*
 » non est excusatio ab aceto. Sed in eius administratione sit cautela, quia ve-
 » hementer penetrat, & incidit, & neruos ferit. Et ideo Gal. in coxa scirrosā *Lib. 2. ad*
 » ta illius pueri, præmisit fomentum ex oleo fabino: deinde acetum cū am- *Glaucon. 5*
 » moniaco admouit. Tendones verò, lapidibus pyritis seu marcasitis, vel mo-
 » laribus ignitis in acetum proiectis suffragando locum, fouebat: & multi
 » (vt ipse dicit) hoc modo curationis sanati sunt perfectè, vt ferè magicum
 » opus videretur: Sed oleum præmittebat, & emplastrum conueniens super-
 » ponebat. quod magis explicabitur, vbi de duritie quæ remanet post alge- *In fine tr.*
 » brans tractabitur, cap. de arthritide, in sexto. *de guta.*

Capitulum adminiculatium de apostemate cancroso.

Cancer dictio equiuoca est ad duo morborū genera, videlicet ad cæcrum,
 apostema, de quo dicitur hîc: & ad cancerum vlcus, de quo dicitur infra.
 Cancer ergo apostema, est tumor durus, rotundus, venosus, fuscus, veloci-
 » ter accrescens, assidue fatigās, calidus, & dolorificus. Vnde in lib. de tumo-
 » ribus præter naturam, ait Gal. Quæ in carnem nigra incidit cholera, mordax *Tr. 4. doc.*
 » quidem existens, erodit cutem & vlcus excitat. Moderatior verò cum qui *1. cap. 6.*
 » sine vlcere est cancerum gignit. Incipit autem vt plurimum obscure ad quā- *Cap. 13.*
 » titatem ciceris, aut fabæ, ita vt vix instar paruorum plātarum cognoscatur: *Cap. 9.*
 » deinde augetur in tantam molem, vt neque puerum lateat, 14. therapeu.

Signa & iudicia hæc sunt: habet substantiam duram, liuidum colorem
 & obscurum, venas in circuitu instar pedum cancerorum tumentes, cum
 dolore, & extranea caliditate. Cancer toto genere est ægritudo pernicio-
 » sa. Cancer vt plurimum accidit mamillis, & locis glandulosis, præcipuè
 » mulieribus quando non habent menstrua, & viris quibus hæmorrhoides
 » defecerunt. Cancer est particularis lepra, seu elephantiasis, nam melan-
 » cholia adusta vni particulæ impacta, cancerum facit, aut varices: dispersa
 » per corpus, facit elephantiasin, in secundo ad Glauconem. Cancer con- *Cap. 11.*
 » firmatus non curatur, nisi radicitus extirpetur. Et ideo sæpe ex non vlce-
 » rato, efficitur vlcus. Quod tamen est pessimum, iuxta illud Hippo.

Aph. 38. sexto aphorismorum: Quibuscunque canceri absconditi fuerint, hos non curare melius est, quàm curare. Curati enim citius pereunt: nō curati autē, longum tempus perdurant.

Cura canceri non vlcerati tres habet intentiones. prima vitæ rationem dictat, secunda materiam antecedentem adæquat, sed tertia locum peculiariter tractat. Prima intentio perficitur regimine dicto in scilro siue schirrho: & propriè quando in cibis eorum ponuntur ea quæ refrigerant & humectant, & generant materiam salubrem sicut aqua hordei, & pisces saxatiles, vitelli ouorum sorbiliun, & his similia. Et quando adest caliditas, tūc detur lac vaccinum à quo butyrum est extractum, & ex oleribus quæ refrigerant & humectant vsque ad cucurbitam. Secunda intentio completur purgantibus iam dictis: epithymum tamen in hoc obtinet principatum, de quo drac iij. vel iij. in sero caprino, tertio quoque die conceduntur à Gal. Et hieram ellebori concedit Aui. In cancro (secundum Gal. in secundo ad Glauconem) non est incongruum, si non est quod prohibeat venā aperire. Nec verò ab his euacuationibus abstineas, secundum Halyab. cum semel aut bis euacuaueris, sed tandiu illud fac, donec totus humor fuerit euacuatus. Sed tertia intentio perficitur medicinis domesticis, & non mordacibus, mistam habentibus virtutem refranandi, & resolucendi. Materia autem crassa, est contumax & maligna: & ideò sufficit, si cancer prorsus non curatur, vt augeri prohibeatur, aut ab vlcere vindicetur, secundum Aui. Et ad hoc laudat Gal. secundo ad Glauconem succum solani, & ei pompholygem addit: proinde etiam Theodoricus vnguentum diapompholygos instituit, quod reci. olei ros. ceræ albæ, ana vnc. v. succi granorum rubrorum solani, vnc. iij. cerussæ lotæ, vnc. ij. plumbi vsti & loti, pompholygos (quæ est tuthia) ana vnc. j. thuris, vnc. β. fiat vnguentum. Ad idem Gal. libro primo de compos. medic. secundum locos, hoc prescribit: Reci. lithargyri puluerisati, & cerussæ, ana cum oleo ros. ducantur in mortario plumbeo, cum pistello eiusdem materiæ, ad solem quousque recipiant colorem plumbi: fiat vnguentum, vt in sexto de Tinea dicitur. Quantum autem valet virtus plumbi in dispositionibus cancris, scit ille qui expertus est, & qui legit librum nonum de simplicibus medicinis. Ad eandem dispositionem laudat Auic. emplastrum ex caneris fluuiatilibus, & præsentim cum cadmia. Auic. autem incidere radicitus præcipit caneros paruos, in locis quibus apprehendi possunt. Et iubet exprimere sanguinem circunquaque, & postea cauterium admouere. Et licet Gal. idem innuat, timorem tamen hæmorrhagiæ, & conuersionis canceri ad vlcerationem, ego regimine dicto, propter scandala quæ vidi, sum contentus. Complemen- tum verò istius operis, in cancro vlcerato tractabo, Deo iuuante.

DOCTRINA

DOCTRINA SECVNDA

DE APOSTEMATIBVS, EXITVRIS, ET
pustulis, prout insunt membris compositis, continens capitula octo.

CAPITVLVM PRIMVM.

De his quæ insunt capiti, et sunt apostemata, & aqua in capitibus puerorum.

LE S quidem igitur, vt dictum est, sunt passionum sanationes secundum genus, ait Gal. variant autem pro patientium organorum natura. Quatuor enim sunt quæ ab his indicationes sumuntur à complexione eorum videlicet, & cōpositione, virtute, & situ. A complexione quidem, quia calida calidioribus indigent auxiliis, & sicca siccioribus: & sic de aliis. Carnosiores igitur partes secundum hoc minus indigent siccari. Non carnosius verò, sufficit vt seruetur eorum natura. Sicut enim passio ad curam indicat contrarium, ita particula simile, quinto therapeut. Compositio autem docet, aliter rara, aliter densa medicanda esse corpora. A virtute verò habetur delectus acrium, & domesticorum pharmacorum. Nam sensibilia membra, velut oculus, nec acria, nec graua sustinent pharmaca: insensibilia verò, velut cranium, non læduntur ab eisdem. Situs in profundo, & superficie, etiam variat medicamina & per quæ, & qualiter oportet euacuare docet. Et ita apparet, quomodo secundum membra organica variant sanationes. Non ininus autem, & secundum proprietates membrorum, velut in capite testudines, in oculis ophthalmiæ, in collo angina: & multæ aliæ passionis secundum membra, de quibus dicetur infra. Hic autem de apostematibus propriis est dicendum.

*Ex lib. 2.
ad Glau.*

Capiti accidunt apostemata calida, frigida, purulenta & non purulenta, nodosa, glandulosa, & aquosa: quorum causæ, & signa ex superioribus habentur. Iudicia verò sunt talia, propter commissuras, & propinquitatem cerebri esse verenda, vt est dictum in anatomia. Testudinem & glandulam siue talpam quæ adhæret cranio, & id contaminauit, secundum Rogerium melius est dimittere, quàm cum trypanis (vt ipse docet) curare. Et ego (vti etiam Lanfrancus) vidi hominem qui habebat talpam ulceratam super proram capitis, cum corruptione ossis, adeò vt ita perspicuus esset panniculorum motus, ac si locus esset detectus. Cui consului regimen palliatium, & recessit.

Id. c. 20.

Cura specialis apostematum calidorum & frigidorum in olla capitis, non differt à cura cōmuni superius dicta, nisi in tribus. Primò, qđ ad vitæ rationē attinet in omnibus passionibus capitis prohibentur peculiariter omnia fumosa, & vaporifera. Secundo, ad euacuationē materiæ antecedētis, materiæ calidæ dicatur electuariū de succo ros. & pillulæ mirab. & de fumo terre: ad frigidas, hiera, & pillulæ cocia, & aureæ. Terriò, circa locū & materiā coniunctam in affectibus ollæ capitis, aptantur tria præcepta. Primum est, in

principio talium apostematum non debere apponi propria & fortia repercussiva: propter propinquitatem membri principalis. Sufficiunt enim oleū ros. & talia refranantia, largo modo dictā repellentia. Secundum, vt quando ad suppurationem veniunt, non trahatur mora in aperiēdo, ne pus contamine cranium. Tertium est, quod cum apostema est magnum, vt melius abstergetur, debet fieri apertio triangularis, ad formam cifræ seu characteris arithmetici 7. cuius angulus sit versus partem superiorem. Nodi verò, & glandulæ, vt superius dictum est curentur.

Aqua in capitis puerorum, secundum Gulielmū Saliceto, & sectatorem eius Lanfrancum, oleo chamæmelino, aut anethino, cui sulfur sit vnitum, resoluendo exiccetur: & si est necesse, fiant duo aut tria cauteria à fronte vsque ad occiput, per quæ aqua paulatim euacuetur. Et lana, aut stupa macerata oleo, & vino tepidis, ac expressis, secundum Auicē. superponatur.

*Lib. 1. c. 1.
Tr. 3. do.
2. cap. 3.
Li. 3. fen.
1. tr. 4.
cap. 11.*

CAPITVLVM SECVNDVM

De apostematibus faciei, & partium eius.

Apostemata calida & frigida, suppurabilia & non suppurabilia, nodi, & glandulæ, in facie nō variant à cura communi aliorum: nisi quod incisiones non fiant secundū rugas, vt in aliis membris: quia muscoli (præcipuè in fronte) non sequuntur rugas, sed corporis lōgitudinē. In palpebris, ab angulo ad angulum pertusione semilunari in dorsum seu connexa profitu oculi: retro aures & mandibulas, æqualiter, vt dicit Auicē.

*Lib. 4.
fen. 3. tr. 1.
cap. 2. 9.*

De ophthalmia.

Ophthalmia est apostema proprium oculorū: vnde ophthalmia in primo de ægritudine & symptomate, dicitur phlegmone innatæ membranæ, id est coniunctiue. Et ipsius coniunctiue est passio per se, oculi autē per accidēs est ægritudo, vt dicit textus. & ita volunt omnes, ophthalmiam scilicet, esse apostema coniunctiue. Pustulæ, vesicæ, bothores, & pus retro corneam, quidnam sint, ex prædictis apparet.

Causæ autem ophthalmiæ non variant à causis aliorum apostematum vniuersalibus, & particularibus, nisi in eo quod rheuma magis defluit in ophthalmia à capite, quam in aliis apostematibus aliorum membrorum. In causis autem primitiuis fumus, puluis, vêtus, sol, acrimonia subeuntium oculum, causæ sunt generationis ophthalmiæ: maximè quando occurrunt corpori plethorico. Tunc enim, secundum Auicē. velociter mutatur in apostema manifestum: sicut mutantur febres ephemeræ in alias febres. Sunt autem secundum hoc, duo modi ophthalmiarum. Quædam enim est parua, non pertransiens terminum, sed est sola rubedo cum humectatione: quædam est magna, pertransiens terminum in magnitudine: & per hanc albedo cooperit pupillam. Iesus tamen filius Haly assignauit tres modos: quia illam quæ mouet causam intrinsecam, vocauit mediam.

*Lib. 3.
fen. 3. tr. 1.
cap. 6.*

*Tr. 2. cap.
35.*

Communia signa ophthalmiarum secundum Iesum, sequuntur accidentia apo-

apostematum aliorum membrorum: ut inflatio, dolor, durities, calor, & rubedo, venarum repletio, & fluxus humiditatum. Signa autem propria significantia materias, accipiuntur ab Alcoatim, ab Alcarā Galaf, & Albucaſ. nempe factam ex sanguine denotant rubedo, & caliditas oculi, temporum & partium adiacentium, inflatio, & crassities venarum coniunctiuarum, & palpebrarum lippitudo, & lachrymarum multitudo: tensio & grauitas in toto corpore, maximè in capite: & reliqua sanguinis signa. Signa facta ex cholera, sunt dolor, calor fortis & acutus, rubor floridus in oculo, & partibus circumiacentibus, lachrymarum multitudo cum acrimonia, & paucitate lippitudinis: intra oculum sentitur punctura & mordicatio, ac si arena inesset: & signa cholerae in corpore manifesta sunt. Signa causae phlegmaticae sunt, multa inflatio cum remissa rubedine, calore, & dolore: lachrymarum exuberantia, absque acrimonia: grauitas in corpore, & reliqua phlegmatis signa. Signa causae melancholicae sunt, paucitas rubedinis, tumoris, & humiditatis, cum reliquis melancholiae signis. Ophthalmia quatuor habet tempora, ut & alia apostemata: scilicet, principium, augmentum, statum, & declinationem. Signa principij sunt, accidentia praedicta parua & incipientia. Quando verò augentur, & refluunt ab oculis & naribus lachrymae, & humores crudi, augmentum iudicatur secundum Iesum. Quando est magna furia, & mox incipit tantilla remissio, est status. Quando autem cessat fluxus notabiliter, & mucilagines sunt paucae, & spissae, & palpebrae coniunguntur, tunc est declinatio. Coniunctio autem illa (ut dicit Iesus) est ex maioribus signis maturationis. Iudicia lippitudinis sunt haec: lippitudo velox, cum grauitate, & bona maturatione, aequalitate, & albedine. Et quæ citò separatur & resoluitur, est laudabilis: contraria verò & granosa, est praua. Ophthalmiam capitalem declarant grauedo, & dolor capitis. Et si adest rubedo, calefactio, dolor, pulsatio circa frontem & tempora, cum extensione, venarum repletionem, & inflationem, significatur esse propter velamen extrinsecum. Et quando praedicta non adsunt, & adest continuus fluxus, sternutatio, pruritus in naso & palato, accidit propter intrinsecum. Et si est à stomacho, est cum nausea, & vomitu, ac conturbatione stomachi. Dolores acuti oculorum sunt molesti. Nullum enim symptoma (inquit Galen. in quarto cata topous) ita molestat laborantes, atque dolor. Mori siquidè malè, quàm tota die pati dolorem. Et ideo cum maxima diligentia sunt sedandi dolores, uti cephalalgia, quando coniunguntur ægreditudinibus oculorum, ut dicetur infra. Dolores verò, mordicationem materiae, aut multitudinem, aut ventum vaporosum, in oculis ostendunt, eodem autore, lib. 13. therapeut. Quando in ophthalmia febr. augetur, magnā praesagit occasionem. Præterea, si remedia ophthalmiae non cōferunt, & inflammatio in oculo tardauerit, scias rheuma descendere in oculum, aut materiam retineri intra tunicas, aut scabiem inesse palpebrae, quæ continuant ophthalmiam. Insuper scias, ophthalmiam habere perio-

Tract. 2.
cap. 35.

Cap. 1.

Tract. 6.
doctr. 2.
cap. 2.
Cap. 71.

Cap. 13.
 16.
 Tract. 2.
 cap. 35.

Alph. 16
 Part. 3. c.
 2. rubr. 1.

dos, & paroxysmos, sequentes analogiam materiarum, ex quibus fit, in secundo de differentiis feb. & longior periodorum prolongatur usque ad dies septem, ut dicit Iesus. Præterea scias, ophthalmiam esse morbum contagiosum: & transire ut plurimum ab vno oculo ad alterum. Ex oculis laborantem diarrhœa corripere bonum, sexto aphorismorum. Ophthalmia, secundum Gordonium, non est negligenda: quia si malè curatur, malas dimittit reliquias: ut rapturam corneæ, maculas & pannos molestos.

Cura ophthalmiæ maioris & minoris non variat, nisi secundum magis & minus: Ultra communem verò curationem apostematum aliorum membrorum, specifica est in quatuor rebus. Prima in ratione victus, secunda in materia antecedente, tertia in coniuncta, sed quarta in correctione accidentium. Prima sic explicatur, ut minuatur cibus & potus, maximè ferotinus, vitando vaporosa: eligendo cibos pauci & laudabilis nutrimenti, dimittendo carnes, & vinum præsertim in princ. & in materia calida, & forti dolore. Et mox à cibo accipiat nonnihil coriandri, aut citoniorum, ad reprimendum fumos, ne ascendant in caput. Et stet in loco obscuro, & coram se teneat pannos virides, nigros, atque venetos, seu cæruleos. Fugiat lucem, splendorem, fumum, puluerem, ventum, coitum, atque iram. Non iaceat super faciem suam, imò semper teneat caput altum. Ventrem laxet: somnum diliget & quietem. Nullo modo grauet oculos tactu, & aspectu. Secunda res completur pro materiæ diuersitate (ut superius fuit dictum) euacuando, diuertendo, & interceptiendo materiam: rheuma, & dolorem capitis sistendo phlebotomia, & euacuatione per medicamenta purgantia propria, ut dictum est in aliis affectibus capitis: & clysteribus acerbis, frictionibus, & ligaturis dolorificis extremitatum: cucurbitulis, & setonibus vel cauteriis, super scapulas & collum: emplastris desiccantibus materiam defluentem capiti admotis ex milio, & sale, & stercore columbino, chamæmelo, aniso, & consimilibus: necnon cauteriis punctualibus vocatis super molle capitis. Et si necesse est, ut melius interceptiatur materia, præsertim calida, præcipit Galen. in 13. therapeut. incidere venas temporum & frontis: & eas claudere grano frumenti, aut thuris tosti, aut aliquo corrosiuo. Aut arterias ligare quemadmodum varices, in duobus locis, & medium incidere, & postea carne implere. Et super frontem & tempora ligare fascia emplastrum adstringens factum ex bolo arme. farina lentium, gallis, malicorio, acacia, aloë, thure, & similibus, quæ excipiantur albuminibus ouorum. Et ista toties iterare, quousque habeatur intentio. Tertia requirit secundum Heben Mes. alterationem, & coctionem eius quod transmissum est. Et id completur percussiuus domesticis in principio: & paucis resoluventibus additis percussiuus in augmento: & æqualiter mistis in statu: & puris resoluventibus & desiccatiuis in declinatione. Igitur in principio, quando materia est calida, ponantur ea quæ materiæ acrimoniam & inflammationem remouent, ac reprimunt: qualia sunt aqua rosacea, & albumen oui, portulaca trita & superposita, endiuia, solanum, & psyllij mucilago:

Seft. 1.
 part. 1.
 sum. 1. 5.

Curatio
 materiæ
 el.

lago: & collyrium album in quo non est opium, vt vult Haliab. quia *P. vi. 2.*
 opium (nisi quando dolor superat) visum hebetat & cōfundit, tertio the- *serm. 5. c.*
 rapeut. Huius forma secundum Galaf, ex libro sumitur Damasceni. Re- *34.*
 cipe cerussæ ablutæ, drach. viij. amyli drach. iij. gummi arab. tragacanthi, *Cap. 2.*
 ana drach. ij. fiat collyrium cum aqua ros. Et si prædictis cum xylo seu co-
 tone emplastri modo leuiter, & absque dolore muniretur oculus, esset bo-
 num. Deinde in augmento, cōuenit lac muliebre, & muccago cidoniorum
 & scēnugræci, extracta in aqua ros. Et collyrium album in quo est sarco-
 colla. cuius formula à Rhaf. est assumpta: Recipe cerussæ ablutæ, drachm. *Lib. 9.*
 viij. amyli, drach. iij. sarcocollæ nutritæ lacte asinæ, gummi arab. tragacan- *alm. 6. 15.*
 thi, drach. ij. opij, drach. β. fiat collyrium cum aqua pluuiali. Et huiusmodi
 emplastrum ad mouere ex istis, & vitello oui, tunc est satis expediens. Et
 miror multum Gordonium dixisse omnes sapientes cōuenire in hoc quod
 sarcocolla non competat, nisi in declinatione: & tamen in ipsa est dissol-
 uendi parua facultas absq; mordicatione: quod est necessariū in augmēto. *Rhaf. loco*
 & idcirco Rhaf. Alcoatim, Heben Mes. & Acharā eā in augmēto cōmēdāt. *præcitato.*
 Fortē credidit, quia Iesus eā pulueratā prohibuit in prin. etiā & aliis tēpo- *Mes. loco*
 ribus illum prohibere. In statu verò ponatur muccago scēnugræci, in aqua *præcit.*
 meliloti extracta: Aut collyriū album in quo est cadmia, ex magno antido- *Tr. 2. cap.*
 tario Galaf acceptū. Recip. cerussæ ablutæ, drac. viij. amyli, drac. iij. cadmiæ *35.*
 drach. ij. gūmi arabici, olibani, an. drach. j. opij, drach. β. fiat collyriū, cū a-
 qua scēnugræci. Collyriū citrinū, & collyriū rosatū, ad eandē intentionem
 sūt cōfecta. Et emplastri modo eadē ad mouere est vtile: aut cū mica panis,
 aut cū medulla pomorum coctorū in aqua ros. collyriū rosatū ponitur à Ie *Tr. 2. cap.*
 su cap. de liuiditate, & sanie retro corneā. Recipe ros. rub. recentiū munda- *39.*
 tarū à capitib. suis, drach. iij. viridis æris, squammarū æris, ana drach. ij. spicæ
 nardi, drach. ij. myrrhæ, drach. iij. gummi arabici, cadmiæ vsta & lotæ, ana
 drach. xxiiij. croci, drach. vj. opij, drach. iij. summa medicinarū est nouē. Te-
 rantur, & subigātur ex aqua pluuiali, & fiat sief. Collyriū citrinū descriptio-
 nis Alex. tale est, Rec. amyli, drac. xx. sief memithe, drac. viij. sarcocollæ, tra-
 gacanthi, gūmi arabici, ana drac. iij. croci, drac. ij, & β. myrrhæ, drach. j. opij,
 drach. ij. confice cum aqua pluuiali. In declinatione balneō, & fotus siue py-
 ria, cū aqua decoctionis ros. chamæmeli, meliloti, scēnugræci sunt optima:
 & collyria ex tutia, & pulueres tunc habent locū. Eorū formulæ sunt tres.
 Prima est Montispestulani: Recipe tutiæ præparatæ, vnc. β. lapidis calami-
 naris præparati, drac. ij. cariophyl. clauos quinque numero. fani cum melle,
 vnc. j. vini albi, vnc. ij. aquæ ros. quartariū vnū: cāphoræ drac. j. fiat collyriū.
 Secūda formula est collyriū de domo: Recipe tutiæ præparatæ, vnc. j. aloes
 succotrinæ, vnc. β. camphoræ, drach. j. aquæ ros. lib. j. succi granatorum
 quart. j. Tertia formula est, puluis quem magister Arnaldus fecit pro Papa
 Ioanne, ad rubedinē & humiditatē oculorū. Recipe tutiæ præparatæ, vnc.
 j. antimonij præparati, vnc. β. margaritarum, drac. ij. floris coralli rub. drach.
 j. & β. serici crudi ex folliculo vermis, drachm. β. fiat puluis subtilissimus:

Lib. 6. & seruetur in pyxide ærea, & stylo applicetur. Item & puluis citrinus (qui, *alm. 6. 16.* secundum Rhasim, valet in fine ophthalmiæ) sic fit. ℥. sarcocollæ nutritæ, drach. x. sief memithe, drach. iij. lycij, aloes, ana drach. ij. croci, drac. j. myrrhæ, drach. β. fiat puluis. Si autem materia est frigida, in principio administratur sief de spica: Cuius formula secundum Heben Mes. talis est: ℥. sarcocollæ, drach. v. spicæ, drac. ij. ros. croci ana drac. ij. amyli, aloes, gūmi Arabici, tragaganti, ana drac. j. opij, drac. β. fiat sief cum aqua pluuiali. Et applicetur oculo emplastrū ex foliis maluarū, & anetho, coctis in vino. Cum autē signa maturitatis apparuerint, foueatur oculus aqua decoctionis scēnugræci, & meliloti, & imponatur puluis citrinus, & emplastrū ex medulla panis macerata vino, & expressa: & administretur meri potatio. Et tunc *Aph. 31.* verus deprehendetur totus aphorismus Hipp. dolores oculorum meri potio, lauacrum, pyria, phlebotomia, aut pharmacia soluit. Quarta res completur corrigentibus accidentia, quæ occurrunt, vt sequentia.

De dolore oculorum.

Part. 1. In dolore oculorum administrantur medicamina puncturarum, & mordicationum, narcoticæ qualitatibus parum habentia, & sedantia prout exiget dispositio pleni aut flatulenti. Talia sunt secundum Heben Mes. albumen oui cōcassatum cum aqua papaueris, & mucilago psyllij ex eadem aqua extracta, aut succo pomorum mandragoræ aut lactucæ. Et quādo necessitas occurrit, ponendum est opium: non autem multiplicanda sunt narcotica: quia tardant statum, & maturationem, & simul nocent visui, vt dictum est. Et ad hoc laudatur collyrium album cum opio, cuius forma est superius dicta: dummodo ei addatur opij drach. j. Et istud fomentum ad hoc dictat Azarā: Recip. papaueris, plantaginis, ana partes ij. croci, memithe, aloes, gummi arab. acaciæ, ana partem j. coquantur in aqua, & administrantur. Istud etiam emplastrum valet ad hoc, & accipitur à xxj. parte antidotarij magni Azaram: Recip. croci, memithe, lycij, aloes, acaciæ, ana partes æquales. terantur, & cum succo auriculæ muris, & lacte mulieris puellam nutriendis, fiat linimentum. Nocumentum quod prouenit à narcoticis fomento decocti chamæmeli, meliloti, & scēnugræci remouetur. Puluis Azaram ex corticibus ouorum gallinarum præparatis, quem vsurpat Iesus ad soporandum infirmum, & puluis tutiæ, sarcocollæ, & zuc. quem benedixit Beneuenutus ad omne tempus ophthalmiæ, non placet mihi: quia pulueres omnes in principio, & in dolore forti oculos irritant & aggrauant, vt ipsemet Iesus confitetur. Somnus prouocatur narcoticis dictis (præcipuè addendo papauer, rosas, viol. nenufar, & sandalos) cum lacte, & succo hyoscyami confectis, & supra proram capitis applicatis. Sordes remouentur humectando palpebras aqua tepida, & abstergendo eas xylo seu cotone subtili super stylum inuoluto. Et vniuersaliter in curatione ophthalmiæ, & ægritudinum aliarum oculi, documenta seruentur quæ infra in tractatu oculorum dicentur.

De pure sub cornea.

Jam si producta fuerit ophthalmia. & pus acciderit sub cornea, medicandum est sief de thure, vtili vlceribus, & puri crasso, quod sic describitur à Iesu in capitulo de dubellati. Recip. cerussæ, drac. viij. opij, sarcocollæ nutritæ, ana drac. j. tragaganthi, gummi arabi, ana drac. iij. thuris, drac. j. Et secundū Heben Mes. ammoniaci, croci, ana drac. j. fiat sief cum aqua pluuiali, aut cum mucilagine scœnugræci. Et si istis non resoluitur, curetur diaphoreticis, & consumptiuis: ad quæ summè conferunt infusiones, & stuphæ, & collyria data ad declinationem, & ad frigidam ophthalmiam: & collyrium ex myrrha (quod in 14. therapeut. multū cōmendatur) & omnia quæ conferunt curationi aquæ: sicut opoponax, euphorbiū, & similia, & balsamū in hoc est mirabile. Et si non potest resolui, consilium Iesus & Alcoatim est, vt scindatur locus spatamine paruo super corneam, inter pupillam & album, & extrahatur pus. Et Gal. dicit 14. therapeu. quòd tempore suo quidam medicus oculorum curabat pus sub cornea tali modo. Faciebat sedere ægrum: & tenebat caput ipsius ex ambabus partibus: & quatiebat illud motione vehementi, quousque videbat pus descendere infra.

Tr. 2. cap. 45.

Sect. 1.
part. 1. f.
5. cap. 5.Cap. 19.
Tract. 2.
cap. 59.
Cap. 19.*De bothoribus & vesicis.*

Præcipitur vt resoluatur, & maturentur supradictis. quod si nequeat resolui, nec per incisionem extrahi, ad decorandum oculum (vt dicitur infra de eminentia accidente vlceribus oculorum) ligentur filo: & post eruptionem, cura vlcerum regantur. De macula, & vestigio quæ sequuntur ista, infra, Deo dante, dicitur, nempe tractatu sexto. De apostemate etiam lachrymalium, in tractatu de vlceribus dicitur.

Doct. 2.
part. 2. c.
2. de ægr.
cornea.Tr. 4. de
2. c. 2. de
fist. in lachrym.*De apostematibus aurium.*

Apostemata aurium calida & frigida, suppurabilia & non suppurabilia, quædam fiunt in profundo auris, quædam in superficie, quædam in radice auris. Et si habent causas, & signa, sicut alia apostemata, vt in cōmuni sermone de apostematibus superius fuit dictum. *Judicia tamen habet propria:* videlicet, quòd ea sequuntur dolores maiores quàm alia, maximè calida, quæ sunt in profundo versus porum auditorium. Dolores aurium fortes sunt periculosi, quos sæpissimè sequitur feb. & delirium, & syncope, atque etiam mors. Et magis periclitantur ex dolore adolescentes, quàm senes. Vnde iuuenes in septem diebus pereunt, & vix suppurationem expectare possunt. Senes autem vltius transeunt, & eorum apostemata suppurantur. Et hoc est etiam propter diuersitatem sensibilitatis ipsorum, in tertio prognosticorum.

Hipp. 1. 3.
proem.
Cap. 4.
aph. 16.

Cura talium apostematum, quoad dispositionem non variat à cura cōmuni aliorum apostematum: sed quoad locum, & symptoma dolorificum, diuersa est. Quia licet apostemata in profundo & superficie aurium, ab initio curentur aliquibus domesticis repellentibus, auribus dicatis, alterantibus & refrænantibus materiam, tamen quæ sunt in

Lib. 3. cat. radicibus aurium, & emunctoriis cerebri (quæ Gal. appellat parotidas)
pop. cap. 2. nullo modo reperiuntur, neque refrænantur: imò quantū fieri potest
part. 1. extrahuntur, vt dicitur infra, quando de apostematibus axillarū, & ingui-
 num tractabitur: tamen de hoc dubitauerit Henricus. Dolor etiam, quia
 aliquando superat suam causam, præuaricat ordinē curationis, & inducit
 necessitatem narcoticorum. Porro in cura istorum apostematum (profun-
 di videlicet, & superficiei aurium) speciatim tractantur quatuor res. Pri-
 ma est in vitæ ratione, secunda in materia antecedente, tertia in cōiuncta,
 quarta in accidentibus. Primum & secundū complentur per cōmunia ca-
 pita, quæ fuerunt completa, dictata & explicata in affectibus, & in oph-
Cap. 5. thalmia. Tertium cōpletur pro diuersitate materiæ: quia apostemati ex ca-
 lida materia competunt, in principio alterantia frigida domestica: qualia
Part. 2. sunt (secundū Gal. in tertio sec. loc.) oleū rosa. bullitum in aceto vsque ad
serm. 5. c. consumptionem aceti, & trochisci de glaucio (id est memitha) in quibus
63. sit duodecima pars gummi ara. confecti cum aqua pluuiali, & dissoluti vino.
Li. 3. fra. Haly. verò concedit collyria alba lacte dissoluta: & Auic. laudat lac mulie-
4. cap. 8. bre alternis vicibus vsque in tertium diē. Deinde post principiū cōcedit
 mucilaginem sem. lini, & scœnugraci: & aquā volubilis: quā dicit conferre
 in tali hora. In statu non cedunt vaporationes mistarum virtutū, velut est
 decoctum ros. chamæmeli, meliloti, administratæ per embotū: & iniectiones
 oleorū declinantiū ad aliquā caliditatē, vt oleū amygdalarū. Post ista
Part. 3. c. Gal. in tertio sec. locos, laudat basilicon dissolutum oleo ros. si adhuc est ca-
1. liditas: & oleo nardino, si fuerit remissa. Et Auic. in isto casu (quando sci-
ubi supra. licet caliditas fuerit remissa) iubet distillare alternis vicibus stylo, qui xy-
 lo seu cotone sit inuolutus, adipē vulpis tepidam, aut lacerti, aut anatis: &
 butyrum, vel medullā cruris vituli: de qua dicit Heben Mes. esse probatā.
 Si autem non esset apostema calidum, iubet administrare medicamen cō-
Sect. 1. positum ex adipe caprino, melle, sapa & æsipo: necnon oleum laurinū, de
part. 1. lilio, de nardo, de ruta, & de balsamo. Et si tunc fieret subfumigatio ex de-
sum. 6. c. 3. cocto hyssopi, sambuchi, betonicæ, scœniculi, & rutæ, non esset malū. Quod
 si apostemata conuertantur ad suppurationem, medicamen istud laudatur
 ab Heben Mes. ℥. farinam fabarum, farinam hordei, chamæmeli, melilotum,
Loco pra- viol. & althæam. decocantur in aqua, & sapa, & oleo chamæmeli, & fiat em-
citato. plastrum, quo vtere. Si autem apostema fuerit extra aurem, quia est parum
 verendum, secundum Auic. sufficit emplastrum dictum. Ad pustulam verò
 quæ fit in aure, sufficit decoctum ficuū cū tritico. Pus autem vino & mel-
 le, & reliqua cura vlcera auris curetur. Quarta intentio completur pro
 natura accidentium. Dolor enim (qui est proprium symptoma istorum a-
 postematum) sedatur secundum materiā ex qua fit, si fit à causa calida, lau-
Loco pra- dat Gal. in tertio sec. loc. trochis. factos ex opio, castoreo, & vino cocto,
citato. dissolutos eodē vino tepesfacto: qui suauiter cum lana molli in aurem infun-
 datur. Postquā autem bene foueris, fines parum quiescere: & exterius lanā i-
 psi orificio, & toti auri calida apponatur. Et si egerit, iterato forū rursus
 fouea-

foueat: cauens quantum est possibile, ne ipsum porum tangas, nec molestes. Auic. autem ad hunc dolorem laudat oleum ros. vel viol. tepidum, aut albumē oui cum camphora: verum oleum viol. dicit esse magis sedatiuum quàm rosatum, propter mollicationem quæ est in ipso: & lac mulieris, cū aqua solani, & oleo ros. aut amygdalarum, in quo vermes terrestres (aut qui reperiuntur sub vrceis, aut lapidibus, donati multis pedibus, & rotundi vt media faba) bullierint. & oleum ex sem. cucurbitæ, & oleū nenupharinū, papauerinum, & salignum, iniecta tepida. & exterius cum lana applicata. Et Auenzoar gloriosus iubet apponere, oleum ex vitellis ouorum: quoniā (vt dicit) statim remouet dolorem, & accelerat exitum puris. Si verò à spiritu flatulento, aut ab humore non habente exitum fuerit dolor, permisce quæ dicta sunt cum aliquo aperientium pharmacorum: cuiusmodi (secundum Gal. vbi supra) est nitrum & spuma nitri, & quod aphronitrum vocatur, & vterque elleborus, & vtrique aristolochia, & ruta, centaureum minus radix cucumeris syluestris, radix bryoniæ, ari, & dragontij, costus, cinnamomum, & cubebæ. Propterea (vt dicit) scripsit multa exempla pharmacorum, ne sit eorum inopia: quia non omnia in omnibus regionibus reperiuntur, sed certa in certis. Auic. autem laudat calefactoria, cum cucurbitula plena aquæ calidæ, & milio, & sale, & pannis calefactis: & Heben Mes. euaporatio nem per embotum factam ex decocto chamæmeli, meliloti, anethi, fœnugræci, caulium rubrorum, sambuchi, herbæ venti, seu parietariæ. Et oportet (vt dicit Auicenna) postponere vsum narcoticorum, donec timeatur syncope, præsertim cum fuerint humores frigidi. Istud enim nocet eis valde. Quod si acciderit nocumentum ex vso narcoticorum, administra castoreum post illud solum.

Glandulæ & scrofulæ, quæ in istis locis sæpissimè generantur, vt superius fuit dictū, curantur. Apostemata in emūctoriis cerebri sub auribus curantur, vt in cordis emūctoriis dicitur. Caue tamen dū sit incisio à venis, & arteriis, quæ ibi sunt magnæ & crassæ, ex quarū incisione multa accidunt pericula: & à recurrente neruo qui est ibi, quia per eius incisionē perditur vox. De aliis autem passionibus quæ accidunt faciei, infra dicitur. Nam licet polypus narium, & noli me tangere & aphthæ à principio sint apostemata seu pustulæ, tamen quia cito efficiuntur vlcera, cum illis reponantur. Apostemata faucium tractantur, vt agina, de qua mox dicitur.

CAPITVLVM TERTIVM

De apostematibus colli, & dorsi.

Apostemata colli sunt duplicia: quædam sunt in membris extrinsecis continentibus, quædam intrinsecis contentis. Prima assumunt nomē generis, & vocantur simpliciter apostemata, boccia, glandulæ, aut pustulæ: quæ vt alia curantur communia. Secunda verò nomen habent proprium, quippe angina vocantur, & proprium habent modum curationis.

De Angina.

Est ergo Angina apostema gutturis, & partium eius, viam aëris &

Lib. 3. f.
9. cap. 8.
Cap. 4.

cibi impediens. Cuius species secundum loca distincta, quatuor assignat Auic. sequendo sententiam Gal. in quarto libro de locis affectis. Vna est, quando apostema est in lacertis extrinsecis, ita ut sit apostema solū apparens extra in membris continentibus. Secunda species est, quando est in lacertis extrinsecis versus spondylos: ita ut apostema solum appareat intus versus fauces, & amygdala, quando comprimitur lingua. Tertia species est, quando est in lacertis intrinsecis ipsius œsophagi: & tunc non apparet sensui, sed manifesta est rationi, per maiorem offensionē transglutitionis, quā anhelitus. Quarta species est, quando est in lacertis intrinsecis ipsius cannae seu laryngis: & tunc etiam non apparet sensui, sed rationi: quia magis offendit anhelitum quā transglutitionem. Vnam aliam speciem assignat Gal. lib. quarto de locis affectis, quæ vocatur strumosa: quæ fit propter dislocationem primi aut secundi spondyli colli, de qua in dislocationibus infra fiet sermo.

Tr. 5. do.
2. cap. 3.

Causæ anginae sunt, ut & aliorum apostematum, vniuersales, & particulares: sunt enim ut plurimum per viam deriuationis, & habent materias calidas & frigidas, ut in sermone communi apostematum fuit dictum.

Cap. 9. l.
2. cap. 4.

Signa & iudicia, quantum ad causas, sunt ut aliorum apostematum: quantum ad locum autem (secundum Galen. ubi supra) omnes species quandam difficultatem pariunt transglutitioni, & respirationi: & ægri coguntur stare erecti, & linguam exerere, & potus sæpissimè ascendit in nares. Auic. addit oculorum egressionem, & linguæ difficultatem, è naribus locutionem. Signa mala & verenda in angina sunt, dyspnœa fortis & origmonica, transglutiendi magna difficultas, colli contractio, lingua exerta & spumæ emissio, instar fatigati equi: color malus in lingua, labiis, & oculis: necnon extremitatum frigiditas, sudor frigidus, & lipothymia. Signa verò bona sunt, quies, somnus tranquillus, allevatio doloris, & anhelitus, & transglutitionis, & malorum signorum priuatio. Angina est ægritudo brevis, & periculosa: & secundū Hipp. tertio prognosticorum, illa est pessima, & citius mortifera, quæ neque intus in gutture, neque extra apparet: & quæ est cum dolore acutissimo, atque orthopnœa: hæc enim species in primo die, aut secundo, aut tertio, aut quarto suffocat. Altera species mala est, quando apparet intus in gutture, & non extra. Et ipsa tardius mortem infert, quā prima. Tertia quæ apparet intus & extra, prioribus diuturnior est. Quarta autem species quæ omnino extra prominet, tutior est aliis. Angina quæ nō transmutatur, neque per eam patiens putredinem exposuit, & dolor requiē ementitur, & subitò euanescit, mortē vel laboris iterationem promittit.

Cap. 5.
aph. 18.

Item quinto aphorismorum, quibuscunque angina ad pulmonem conuertitur, in septem diebus moriuntur. Si verò hos effugerint, empyici fiunt. Præterea lib. sexto aphorismorum, trigesimo septimo, In angina bonum est apostema foras exire, & membra interiora dimittere. Præterea, secundum Aui. omne apostema præfocatiuum aut resoluitur, aut permutatur, aut collectionem facit, aut interficit. Signa resolutionis sunt, signa bona iam dicta.

Tr. lib. 7.
aph. 50.
Cap. 8. l. 10.
vi. præf. 7.

Signa

Signa permutationis sunt, subita detumefactio, cum nocumento alterius particulæ. Signa collectionis sunt, lenitas, & prolongatio ultra quartā diem. Signa mortis sunt, signa pernicioſa iam dicta. Amplius angina critica est ſuſpecta. Nam ſecūdm̃ Auicē. crīſis ex apoſtematibus præſocatiuis, proculdubio eſt pernicioſa.

Cura angine conuenit cum cura apoſtematum communium, in diæta, & ſubtractione materię, & in applicatione repercūſſiuorum ab initio, & reſoluentium ac maturantium in fine, & miſtorum in medio. Differt tamen in hoc quòd repercūſſiua nō adminiſtrentur extrinſecus, ſed intrinſecus, & quòd euacuationes, & deriuationes fieri debeant abſque vlla dilatione. Specialis verò curatio talium apoſtematum conſiſtit in quatuor, primò in vitæ ratione, ſecundo in materia antecedente, tertio in coniuncta, quartò in accidentibus. Primum ſic completur: quòd præter diætā communem dictā ſuperius, (vt Heben Meſ. vult) ſint contenti in principio hydromelite, & aqua zuc. deinde procedant ad aquam lentium excorticatarum, & hordei. Sec. 1.
part. 2.
ſum. 1. c. extingūt enim ſitim, acrimoniam, & inflammationem. deinde ad ius cicerum, cum aqua hordei: deinde gradatim ad ſorbitiones ex farina fabarum, & ex amylo, & ex colatura furfuris cum melle. poſt hæc veniant ad vitellos ouorum ſorbilium, & iura pullorum, & ſimilia: & nullo modo repleant ſe. Et venter eorum ſemper ſit laxus. Somnus eorum ſit meſuratus. nam ex longiore ſomni timetur ſubita ſuffocatio: quare oportet vt parum dormiant, & ſæpe excitentur. Secundum completur per euacuationes, & diuerſiones cōmunes, idque phlebotomiis, & medicinis laxatiuis ſecundum materiam peccantem: & clyſteribus acribus, & fortibus friccionibus, factis feſtinent: quia egritudo, propter membri functionem, non dat inducias. Fiant ergo primò fricationes, & ligaturæ extremitatum, ſtatim à reiecto clyſtere, & poſtea mox fiat phlebotomia è ſaphenis: demum poſt, ſi virtus tolerat, è brachiis: & poſt eadem die è venis ſub lingua. Et ſi eſt poſſibile tranſglutire, in craſtinū detur illi in materia calida diaprunum, aut catholicon acrius redditum cum electuario de ſucco roſ. Et in frigida dentur hiera picra, aut pilulæ cochia, aut de agarico. Et intercipiatur rheuma, milio & ſale torrefactis, & ſuper caput applicatis: aut ſtercore columbino. Et detur lambèdum diapapauer: aut pilulæ ſtoracina teneantur ſub lingua. Sec. 1. c. 3. Tertiam rem complent, ſecūdm̃ Gal. in ſexto miamir, ſeu cata top repercūſſiua in principio ab interna parte & lenientia ab externa, vt materia non impingatur intra guttur. & reſolutiua in fine, & miſta (vt dictum eſt) in medio: at non qualiacunque, (quia non vitriolum, vt ipſe dicit: nam noxium eſſet, ſi deſcenderet ad inferiora) ſed certa & dicata naturæ partis. Vt in principio cōcedit dianucum (ſeu diacaryon, id eſt conſectum ex nucibus,) in quo virtus roſ. balauſtiarum, myrtillorum, lentifci, rubi, gallarum, ſumac, memithe, & conſimilium ſtypticorum ſit impreſſa. In augmento diamorum, in quo virtus myrrhæ, & croci, & conſimilium imprimatur. In fine verò diahirundinum, in quo virtus ficuum ſecarum pinguium, calamenti, origani, vel pule- Ibidem.

gij, hyssopi, satureie, & pterea (si necesse fuerit) sulfuris, & nitri sit impressa: & quæ valēt proprietates, velut sterco hirūdinis, canū, luporū, & puerorū qui nutriti sint lupinis: & vt sunt capita halecū, pisciū salitorū, & herba di-
Sec. 3. e. b. ſta morſus diaboli, & cōſimiliū. Diamoron ſic fit ſecūdū Gal. vbi ſupra. ℥. ſucci mororū vtrorūque, partes v. mellis, partē j. coquātur ad mellis ſpiſſi-
 tudinē. Dianucum ſit eodem modo: ℥. ſucci corticum nucum, partes quin-
Sec. 2. que, mellis partem vnā coquantur ad mellis ſpiſſitudinē. Et iſtæ ſunt co-
 rum compoſitiones ſimplices, quæ conferunt mulieribus, & infantibus, &
 debilibus. Ego quidem, inquit Gal. ratione adductus inueni melius, dianu-
 cum incipientibus phlegmonibus, cōſtructum ſimul cum aliquo ſtyptico-
 rum prædictorum: augentibus iſſis, cum croco & myrrha: in ſtatu verò, cū
 diaphoreticis dictis. Diahirundinum ſic fit, Reci. cineris hirundinum drac.
 iij. croci, nardi indicæ, ana drac. j. confice cum melle, & fiat conditum. Iſta
 autem ſunt quæ Gal. dicat internæ parti gargarizando, lambendo, vngendo
Lib. 3. ſen. atque inſufflando. Extrinſecus autem ab initio præcipit Auicē. inuoluere
9. cap. 11. collum leuiter lana ſuccida, macerata oleo oliuæ, aut chamemeli. Deinde
 poſtremò iubet iſtis addere attrahentia, ſicut baurac, ſulfur, coſtum, ſinapi,
 atque caſtoreum, & omne quod ruborem, & veſicas excitat. Atque iſta ha-
 bent locum, ſi apoſtema incedit via reſolutionis. Quando autem tendit ad
 maturatiōem, præcipit Heben Meſiſtud emplaſtrum. Recipe farinæ hor-
 dei, ſeminis lini, ana vnc. j. carniū dactylorum, ficuum ſiccarum pinguiū,
 ana vnc. j. ꝑ. micæ panis quart. ꝑ. coquantur omnia in rob, & ſubigantur, fiat
 que emplaſtrū. Et ſi impinguetur modico butyri, eſſet melius. Rogerius
Lib. 2. cap. recipit radicis ebulorum, ſenationum, vel cardui benedicti, abſinthij, ana.
13. m. j. farinæ hordei, ſeminis lini, ana quart. ꝑ. mellis, vnc. ij. axungia porci
Tr. 3. doct. quartarium vnum: coquantur, & pinſendo fiat emplaſtrum. Lanfrancus hoc
2. cap. 5. dictat: Recipe nidum hirundinis, & fac illū in aqua bullire diu, poſtea cri-
 bro cola, & in colatura coquātur radices lilij, maluauiſci, & bryonia, & fo-
 lia maluarum, violarum, parietaria, tundantur fortiter, & miſceātur eis fer-
 menti bene acris, farinæ ſeminis lini, ana quod ſufficit bulliāt: & in fine ad-
 dantur olei veteris, axungia porci ſine ſale, ana modicum: & fiat emplaſtrū.
 Hoc enim emplaſtrum mirabiliter diſſoluit, vel maturat omnem anginam.
 Et præter hæc fiat ſemper gargarismus maturans ex aqua, & vino cocto, &
 melle decoctis radicis althææ, ficuum, ſeminis lini, & ſcēnugræci atque ſi-
 milium. Maturato apoſtemate præcipiunt ipſum rumpere, ſi eſt apparens,
 cum ſagittella: & abſtergere mundificatiuo de apio, vel aliquo comuniū
 exiturarum. Si autem eſt intus non apparens, rumpatur vnguibus, vel fri-
 cando re aliqua, ſi eſt poſſibile: aut gargarismis maturatiuis, & aperitiuis:
Lib. 3. ſen. vt eſt decoctum ficuum, dactylorum, & ſcēnugræci, addendo fermentum.
9. cap. 11. Fortius, ſecundum Aui. eſt baurac, nitrum, myrrha, piper, ſtercus hirundi-
Lib. 2. ca. num, & lupi, ſemen ſinapis, & harmel. Et ſecundum Rogeriū ſmatur par-
13. in am. uum fruſtum carnis bouinæ ſemicoctę: & ligetur firmo filo & longo: & fac
 vt tranſglutiat: & dum id tranſglutiet, retrahatur ſubitò ſilum cum violētia,
 & ita

& ita rumpeatur apostema. Illud idem potest fieri cum spongia. Apertum apostema abstergetur gargarismis mundificantibus, ex vino & melle, & similibus. In materia autem frigida, in principio fiat gargarismus ex oxymelite: deinde ascendes ad cinnamomum, spicam, pyrethrum, & assam foetidam. Et ponantur extrinsecus olea, & emplastra conuenientia. Si autem induratur, mollificetur diachylone premollito axungia gallinacea, aut consimili: aut aliquo ex remollientibus in capitulo de scirofi dictis superius, & infra dicendis. Quarta res completur pro natura accidentium: ut si dolor adest fortis, fiat gargarismus ex lacte tepido: quia illud est laudatum ab omnibus. Et ad idem valet syrupus violaceus, & papauerinus, & penidia, & mucilago femin. lini. psyllij, & feminum cydoniorum, dissoluta in aliqua aqua styptica, ut est ros plantagi, folani. Et Halyab summè ad hoc commendat cassiam fistulam aqua glycyrrhizæ dissolutam. Si autem adesset tanta angustia, ut non posset deglutire, ponantur cucurbitulæ in circuitu colli, ut canalis amplificetur. Et quandoque (dicit Auicen.) intromittatur cannula aurea, vel argentea, aut ex alia materia, ut iuuetur respiratio. Et aliquando confert ad dilatationem ut reddatur facilior deglutitio & anhelitus, compressio scapularum fortis. Cumque angina vehementiores fiunt, & non valent medicinæ, & creditur perditio futura, dicit Aui. quod speratur euasio, apertione cannæ, non epiglottis, (supple) inter duos annulos, ita ut æger possit respirare: demittendo per tres dies, (& non ultra: cuius causa, dicitur infra) apertum, donec transuerit ægritudinis malitia: & postea fuatur, & agglutinetur. Quod probat Albuca. ancillæ testimonio, quæ cultello partem canalos pulmonis incididerat. Et Auenzoar dictam operationem in capra expertus est.

Part. 2.
serm. 6. c.

Lib. 3. fen.
9. cap. 11.

Ibidem.

Tr. 3. doct.

1. cap. 1. c.

doct. 2. c. 3.

Lib. 2. ca.

43.

Lib. 1. tr.

10. cap. 14.

De bronchocoele vulgo dicta Botium.

Botium est apostema, siue exitura, aut excrecentia in collo, ex materia humoralis in aliam materiam conuersa. Cuius causæ, & signa sunt, ut aliorum apostematum exituræ nuncupatorum. Iudicia tamen aliqua habet propria. Botium naturale, secundum Albuca. non recipit curam. Botium quod est intricatum nervis & arteriis, non est tutæ operationis. Botium magnum quod occupat ambas partes, est dimittendum. Quocunque modo botium extirpare, corrosione, aut incisione in collo, secundum Arnoldum, est verendum. Botium ægritudo regionalis, & hereditaria apud multos reputatur.

Tr. 2. cap.

44.

Doct. 2.

aph. 19. c.

breniar. li.

2. cap. 4.

Cura botij colli non est diuersa à cura communi aliorum botiorum, & glanularum, dicta superius: nisi in hoc, quod (si non possunt curari resolutiuis, aut maturatiuis dictis loco allegato, neque desiccatiuis & consumptiuis propriis mox dicendis) fiant, secundum Rogerium, cum ferro calido duo setones, vnus in longum, alter per transversum: & quotidie mane, ac sero trahantur ad exteriora, donec penitus caro seu materia sit consumpta. Si quid autem relictum fuerit, puluere asphodelorum, vel consimili deuastetur: postea ut cetera vlcera curetur. Si verò est liberum, & non venis & arteriis intricatum, scindatur cutis, & à carne separetur: & ipsum cum suo folliculo totum (ut supra dictum

Lib. 2. ca.

13.

Lib. 2. cap.
12.

est) extrahatur, & curetur. Aut si videtur tibi expediens, vt dictum est de scrofulis, cautè à corrosiuis exedatur. Desiccantia propria & experta à magistris sunt hæc: Primò de assumendis præscribit Roger. electuarium tale, Reci. radicis viticellæ, radicis cucurb. agrestis, cyclamini, polypodij, rusci, asparagi, aristolochiæ rotundæ, radicis cucumeris agrestis, radicis ari, radicis tassi barbaßi, spongiæ marinæ, & paleæ marinæ, ana partem j. adusta spongia & palea, reliqua puluerentur: & conficiantur in modum electuarij, supple cum melle, de quo præcipit aliquantulum ponere sub lingua, cum it dormitum: & manè administretur vnus cyathus potionis factæ ex vino decocti radicis maliterræ, radicis tassi barbaßi, polypodij, betonicæ, brançæ vrsinæ: & ita iubet continuare per x. aut xj. dies. Prædictis etiam iubet lac porcæ primos fœtus lactantis apponere. Empiricum est: quare non multū curo. neque etiam de prædicto auxilio, nisi quatenus diureticum est: Et purgatio per vrinam in talibus fuit superius, cap. de glandulis, cōmendata. Emplastrum ad dissoluendum, ipse cum suis magistris docet facere ex radice lappathi, raphani, cucu. agrestis, saxifragiæ, coctis & cum axungia aliqua mistis. Superius tamen in cap. scrofularum, plura sunt composita emplastra ad resoluendum, & maturandum: quare illhinc requirantur. Lanfrancus ad hoc dictat aliam potionem, ex vino decoctionis parvæ plātæ nucis cum suis radicibus, & piperis. Magister Dynus facit puluerem ex spongia combusta, osse sepiæ, sale gemmæ & communi, radice chelidoniæ, & cyperi, succo cyclamini, zingib. pyrethro, bedegaro, nuce cupressi, & palca marina. Ego addo scrofulariæ radicem, & filipendulæ: & vtatur vt supra. Tales autē medicinæ multas habent promissiones, effectus verò paucos.

Tr. 3. do
2. cap. 16.

In compil.
empl. &
vnguento-
rum.

De apostematibus dorsi.

Tr. 1. doct.
2. cap. 3.

Quia in anatomia colli fuit posita anatomia dorsi, idcirco expedientes dicimur, quod apostemata dorsi in causis, signis, & cura, satis conueniunt cum cōmunibus: nisi in hoc, quod ista magis sunt periculosa, propter propinquitatem spinalis medullæ, quæ vicaria est cerebri, vt in anatomia fuit dictum: vnde lib. 12. de vtil. particularum, symptomata spinalis medullæ, similia sunt symptomatibus cerebri, inquit Gal. Et proinde non debemus ea repercutere ita fortiter sicut alia. Sufficit enim in princ. ponere alterantia, & refrænantia domestica, quale est oleum rosatum. Ad hæc, quādo suppurant, nō differatur apertio vsque ad perfectam maturationem: & dum aperiantur, ad profundum procedatur, sed caueatur neruorum origo. nam eorum punctura, & incisio est periculosa. Gibbositas est propriè dorsi passio: verum quia propriè non est apostema, (licet possit apostema illius esse causa,) sed dislocatio, de ea dicitur infra.

Tr. 6. doct.
2. cap. 3.

CAPITVLVM QVARTVM

De apostematibus omoplatae, & brachiorum.

Apostemata omoplatae & brachiorum non variant à cura communi: nisi quòd circa iuncturas anticipari debet apertio, ne pus sua mora arrodat,

arrodat, & dissipet nervos, & ligamenta: & cōsequenter profundum subeat iuncturæ, & efficiat ibi fistulam, præcipuè circa cubitum, vbi maior est ligamentorum, & ossium intricatio. Et caueatur apertio circa summitatem, sed fiat circa latera. nā motus, & ossis denudatio, impediūt consolidationē.

De apostemate facto à phlebotomia.

Caterum contingit brachia apostema pati nonnunquam post phlebotomiam: vbi, quod consulit Auic. in principio est bonum: videlicet, vt ex al-
tero brachio sanguis mittatur, pro egri tolerantia: & super ipsum ponatur
emplastrum cerussæ, & in circuitu ex infrigidantibus fiat epithema. Ego
autem emplastrum facio ex bolo ar. & albuminibus ouorum. Illud autem
quod dicit Iamერიუს de fomentatione mollificante & resolvente, & stupa,
& ligatura, competit in processu.

De Aneurysmate.

Emborisma, seu aneurisma, est apostema leue, & sanguine & vêtositate re-
pletum, secundum Auic. quarto sui canonis, cap. de Fluxu sanguinis. Vnde
Gal. in lib. de tumoribus præter naturā, inquit, Arteria verò destructa, a-
neurisma hæc passio vocatur. fit autem diuisa ea, cū iam ad cicatricē per-
uenit præiacens ei cutis. Quod, vt dicit Auic. plurimū fit in flexuris, collo,
& inguinibus, per se à causa intrinseca, aut ex phlebotomia. Et quia illud
magis accidit brachio, ideo ponitur in cap. brachiorum. Cognoscitur autē
huiusmodi passio, per viros præfatos, quia pulsat vt arteria, & premēdo re-
trocedit & reuertitur vt ruptura. Cura ipsius fit dupliciter: vno modo, cō-
pressione facta emplastro styptico, & ligatura in modū rupturæ. Alio mo-
do vt ab vtraque parte arteria detegatur, & ligetur filo: & illud quod erit
inter duas ligaturas, incidatur: & post more comuniū vulnerū curetur. A-
lium modum assignat Albuc. scilicet arteriam duabus acubus ligando: de
quo infra in eminentia vmbilici dicetur.

De chiragra.

Solet circa manus aliquando accidere inflatio carnea, & phlegmatica,
quæ à multis Chiragra dicitur. Cuius causæ, & signa in apostematib⁹ phle-
gmaticis superius sunt dicta: verumtamen quæ est naturalis, antiqua, & cō-
firmata, non recipit curationem. Cura verò curabilis, non differt à cura
communi apostematum phlegmaticorum: nisi in eo quòd propria aliqua
habet auxilia, & cauterium: quo indiget secundum incessum ossium rache-
tæ: ex cultelari, vt morbus non redeat. Auxilia propria sunt hæc: Primò
magister meus Montispeffulani faciebat hoc, Recipe caulium rubrorum,
m.v. ebulorum, tribulorum marinorum, ana m.ij. coquantur in lixiuio
cinerum clauellatorum, & aliquantulo aceto, & sale: terantur, & fiat
emplastrum. Consequenter secundum magistrum meum Tolosanum,
fiat chirotheca siue bursa ex bono corio: & impleatur bono lixiuio ci-
nerum ficulneorum, & farmentorum, atque filicis, cum modico sale,

& aceto: & in ea manus ponatur & ita claudatur chirotheca & ligetur, vt nihil exeat: & ipsam sæpe aqua calida in altero vase calefaciat: & hoc tam diu continuetur, quousque manus detumuerit. Nonnulli verò primò eam balneant in aqua decoctionis schœnanthi, vel alicuius rei attenuantis: postea pice, & cera applicatis, violenter attrahendo mollificant manum. Consequenter eam suffumigant, & stuphant fumo eleuato ab aceto iniecto super marchasitam, aut lapidem molarem ignitos. Vltimò emplastrum admovent ex galbano, & ammoniaco, & consimilibus. Modi tamen primi à me sunt magis experti. Nihilominus in tali casu magis assueui vsurpare spongas maceratas lixiuio forti calido, in quo sit alumen, & sulphur, & sal, ligando strictè magis quàm in alio aliquo: vt in apostematibus fuit dictum phlegmaticis: & dicetur in elephantia magis còpletè. In omnibus tamen dispositionibus, materia ad alteram manum deriuetur fricationibus, & pondere. Et tandem cum cauteriis dictis, qui vult, procedere potest.

De apostemate fistuloso digitorum.

Li. I. cap. 30. *Li. 4. fen. 3. tra. 2. c. 11.* *Nascuntur* circa iuncturas digitorum quandoque apostemata phlegmatica, dura, coloris fusci: in quorum circuitu venæ attolluntur: vlcera & corrodentia ossa, & ligamenta (vt dicit Guliel. de Saliceto) currentia & mutantia sedem aliquando à membro ad membrum, velut scaphyros dictus ab Auic. Firmos. Illorum causa, iudicia, & cura sunt sicut scrofularum squammosarum: vnguendo à principio oleo de spica, & de lilio, & diachylone super posito. Quod si contingat ea vlcerari, mundificentur vnguento apostolorum, & puluere asphodelorum. Et si est necesse, arsenicum adhibeatur, sicut in scrofulis fuit dictum. Si autem os fuerit corruptum, vratur, & remouatur ab eo corruptum. Nam cauterium omnem corruptionem remouet, vt dicetur: postea verò, curatione aliorum vlcera curetur.

De pannaritis.

Li. 4. fen. 7. tra. 4. c. 8. *Pannaritis* est apostema calidum de natura exiturarum circa vnguium: radices generatum. Cuius causa, & signa, ex capitulis calidorum apostematum superius traditis habentur. Iudicia tamè aliqua habet propria: quia secundum Auic. est difficilis, & vehementis doloris: ita vt aliquando faciat feb. delirium, & syncopen, & consequenter interficiat. Et quandoque vlceratur, & perducit ad erosionem, & corruptionem carnis, ossis, & consequenter ad totius digiti esthiomenam ac perditionem: emittitque pus tenue seu liquidum, & foetidum vt plurimum.

Cura ipsius non variat à cura communi, nisi in maiore refrigeratione, & refractione circa principium, & maiore sedatione doloris. Facta igitur phlebotomia, euacuatione, & diuersione & diata vt ad calidam materiam præscripta, refrigeretur ab initio admoto aceto puro, aut cum seminis psyllij mucagine, aut gallis, & corticibus granatorum misto. Vnde Halyabbas dicit, quod sapiens Hippo. in quarto epidemiorum, galla viridi, & aceto

ceto dahafen curabat. Camphora etiam ab Auic. in hoc multum laudatur. In augmento & statu acetum cum farina hordei, aut cum furfure apponatur. Et in fine competit oleum cum thure, & nigella ad resoluendum. Si verò collectionem facit, iuuetur maturatio mucilaginis psyllij, cum aliqua adipe mista: aut isto emplastro quod est Guli. Recipe vitellos tres aut quatuor ouorum coctorum: farinae scenugraeci, & sem. lini, mucilaginis maluauisci, ana vnc. j. butyri recentis quart. β. misceantur in vnum omnia, & fiat emplastrum. Et cum est maturatum, perforetur perforatione subtili, & parua, vt euacuetur quod in eo inclusum est: & mundificetur melle, & farina lentium, & lupinorum. Et aloë est de melioribus rebus ad carnis generationem. Si verò vnguis carnem pungat, is abscindatur. Si verò ad vlcus peruenit panaritium, id trochiscis asphodelorum, aut calidicon vel arsenico, desiccetur. Quod si fortè fuerit corruptum os, detegatur: & os ferro calido vratur. Cauterium enim in hoc iuuat plurimum, vt dicit Albuc. Si etiam ad esthiomenum tendit, scarificetur, & cura illius percuretur. Et si ambularet corruptio ad digitum, ita vt illi timeatur, incidatur & cauterium adhibeatur. In omni autem dispositione, ad interceptum materiã, circumcirca digitus & manus oleo ros. aut vnguento de bolo armenia inungantur. Dolorem autè mitigat Auic. opio. & si mucilago psyllij cum eo misceretur, res esset perfecta. Guliel. tamen ad hoc facit tale vnguentum, in quo Halyab. consentit. Recipe olei ros. vnc. j. opij, hyoscyami, ana scrup. j. se. apij. scrup. β. aceti, drac. ij. pinsendo fiat vnguentum. Omnia autem auxilia suaui panno, & sine dolore apponantur, quia hic accidens superat causam suam.

Cap. 9. se-
ci praeit.

Li. 4. fem.
7. tr. 4.
cap. 9.
Li. 1. c. 31.

CAPITULVM QVINTVM

De apostematibus pectoris.

Circa regionem pectoris vel thoracis exterius multi modi apostematum generantur: vt bubones in axillis, & apostemata mammillarum, & ipsarum costarum: de quibus ordine est dicendum: & primò de bubonibus. Vbi sciendum, bubonem sumi tripliciter: propriè, pro solo apostemate latitante, instar illius animalis circa parietes, in axillis. Alio modo largè, pro apostemate generato in tribus emunctoriis: scilicet cerebri sub auribus, cordis sub axillis, hepatis in inguinibus. Alio modo largius apostematibus generatis in membris glandulosis, vt praedictis, & preterea in mammillis, & testiculis: quæ licet sint nobilia, & principalia mēbra, nō tamen sunt necessaria ad essentiam indiuidui, sed speciei, & ideo sustinet aliqua percussiuæ: alia verò, nulla. Et ita intellexit Auic. in suo quarto. Hic tamen sumitur primo & secundo modo, pro apostemate emunctoriorum, præcipuè cordis, tanquam omnium præcipuo membro.

Li. 4. fem.
3 tr. 1. cap.
19.

Ista autem apostemata sunt calida, & frigida, & dura (quæ Auic. vocat fulgida) secundum materias ex quibus fiunt. Et licet modus generationis vt plurimum sit per deriuationem, & expulsionem, factam à natura,

Li. 4. fem.
3 tr. 2. c. 8.

vt superius fuit dictum: nihilominus excitantur ab vlcerib. & apostematibus extremitatum: quorum causæ speciales, & signa ex doctrina generali habentur superius.

Aph. 55.

*Digressio
de mortali-
tate.*

Iudicia vero aliqua habent propria: quale est hoc, quod ipsa vt plurimum sequitur febris. Sunt tamen (secundum Hippo. in quarto aphorismorum) omnes febres ab eis malæ, præter ephemeræ. & causa est, quia significant tales bubones esse germina. & effectus apostematum interiorum, vt ponit Gal. in comment. Apostemata autem interna, maximè quæ sunt prope membra principalia, sunt periculosa. Et hoc manifestè vidimus in illa ingenti, & inaudita mortalitate, quæ apparuit nobis Auinioni, anno domini 1348. pontificatus domini Clementis sexti, anno sexto: in seruitio cuius de illius gratia, licet indignus, tunc eram. Et non displiceat: quia propter ipsius mirabilem conditionem, & præuidentiam si iterum accideret, narro qualisnam fuerit. Incepit autem dicta mortalitas siue pestis, apud nos mense Ianuarij, & durauit per septem menses. Et habuit duos modos. Primus fuit per duos menses, cum febre continua, & sputo sanguinis. Et isti moriebantur intra tres dies. Secundus fuit per residuum temporis, cum febre etiã continua, & apostematibus, & anthracibus in exterioribus, potissimè in axillis, & inguinibus: & moriebantur intra quinque dies. Et fuit tantæ contagionis, præsertim quæ fuit cum sputo sanguinis, vt non solum morando, sed etiam inspiciendo, vnus exciperet ab alio: Itaque homines moriebantur sine seruis, & sepeliebantur sine sacerdotibus: pater non visitabat filium, nec filius patrem: charitas erat mortua, spes prostrata. Et nomino, eam ingentem: quia totum mundum ferè occupauit. Incepit enim in oriente: & ita sagittas suas mittendo in mundum, transiuit per nos versus occidentem. Et fuit ita magna, vt vix quartam partem hominum dimiserit: & inaudita: quia legimus de illa ciuitatis Cranonis, & Palæstinæ, & de alia in libro epidemiorum facta tempore Hipp. & de illa quæ accidit genti subiectæ Romanis, in libro de euchymia tempore Gal. & de illa ciuitatis Romæ tempore Gregorij: & nulla fuit talis. Quia illæ non occupauerunt nisi vnam regionem: ista totum mundum: illæ erant curabiles in aliquo: ista in nullo. Fuit enim inutilis medicis & verenda: quia non audebant inuisere ægros, timore contagij: & quando visitabant, parum proficiebant, & nihil lucrabatur. omnes enim qui ægrotabant, moriebantur: exceptis paucis circa finem, qui cum bubonibus maturatis euaserunt. De causa istius ingentis pestilentie multi hæsitauerunt. In aliquibus locis crediderunt Iudæos venenasse mundum, & idè interfecerunt eos. In aliquibus pauperes truncatos & fugabant eos. In aliis nobiles: & idcirco dubitabant ire per mundum. Tandem eò deuentum est, vt præficerentur custodes ciuitatibus & villis, qui neminem permetterent intrare, nisi bene notum. Et si alicui inuenissent pulueres, aut vnguenta, timentes ne essent venena, cogebant eos transglutire. Quicquid tamen populus diceret veritas fuit, huius mortalitatis causam fuisse duplicem: vnā agentē vniuersalis alteram

alteram particularem patientem. Vniuersalis agens fuit, dispositio cuiusdam coniunctionis maioris trium corporum superiorum, Saturni, Iouis & Martis: quæ præcesserat anno Domini 1345. 24. die mensis Martij, in 14. gradu Aquarij. Maiores enim coniunctiones (vt dixi in libello quem feci de astrologia) significant res admirandas, fortes, & terribiles: vt mutationes regnorum, aduentus prophetarum, atque pestilentias magnas. Et illæ disponuntur secundum naturam signorum, & aspectus eorum in quibus sunt. Non ergo fuit mirū, si significauit pestē admirandā & terribilem illa magna coniunctio: quia non fuit solum de maioribus, imò quasi de maximis. Et quia fuit in signo humano, damnum supra naturam humanam direxit: & quia signum erat fixum, longam durationem significauit. Incepit enim in Oriente paulo post coniunctionem: & durauit adhuc anno quinquagesimo in Oriente. Impressit verò talem formam aëri, & aliis elementis, vt quemadmodum magnes mouet ferrum, sic ipsa moueret humores erassos, adustos & venenosos: & cogeret eos ad intrinseca, & faceret apostemata: ex quibus sequebantur febres continuæ, & sputum sanguinis in principio, dum forma fuit, valida, & confundebat seu perturbabat naturā. Posteaquā autē remissa fuit, natura non adeò confundebatur, quinimo expellebat, vt poterat ad exteriora, maximè ad axillas, & inguina: & erat causa bubonum, & aliorum apostematum: ita vt illa apostemata extrinseca, essent effectus apostematum intrinsecorum. Causa particularis & patiens fuit dispositio corporum: vt cacochymia, debilitatio, & oppilatio. Et propterea moriebantur plebei agricolæ, sordidè viuentes. In cura fuit laboratum ad præseruationem ante casum, & ad curationem in casu. Ad præseruationem, nihil erat melius quàm ante infectionem fugere regionem, & purgare se pilulis aloeticis: & minuere sanguinem phlebotomia: restituere aërem igne: & confirmare cor theriaca, & pomis, & rebus odoriferis: placare humores bolo armenica: & resistere putrefactioni acidorum beneficio. Ad curationem fiebant phlebotomiæ, & euacuationes, & electuaria, & syrupi cordiales. Et apostemata extrinseca maturabantur admotis ficibus, & cepis coctis, tulsis, & mistis fermēto, & butyro: postea aperiebantur, & curatione vlcera curabantur. Anthracibus cucurbitulæ adhibebantur, & scarificationes, atque cauteria. Et ego vt vitarem infamiam, non fui ausus recedere. Sed cum continuis timoribus præseruaui me prædictorum vsu, quantum potui. Nihilominus versus finem pestilentiæ, incurri in febrē continuam, cum apostemate inguinali: & ægrotaui quasi per sex septimanas: & fui in tanto periculo, vt omnes socij mei morituros me crederent: sed maturato apostemate, & curato, vt dixi, euasi iussu Dei. Post verò anno Do. 1360. pontificatus domini Innocentij sexti anno 8. retrogradando ex Alemania, & partibus septentrionalibus, rediit ad nos pestis. Et incepit versus festum sancti Michaelis, cum bubonibus, febribus, carbunculis, & anthracibus, paulatim augescendo: & aliquando interpolâdo, vsque ad medium anni sexagesimi primi. sed postea ita furiosè vsque ad tres sequentes

menſes durauit, vt non reliquerit in multis locis hominum partem dimi-
diam. Differebat tamen ab alia præterita, quia in prima plures deceſſerunt
plebei: in iſta verò, plures diuites & nobiles, & pueri infiniti, & mulieres
pauca. Per hanc ex dictis magiſtri Arnaldi de villa noua, & magiſtrorū Mō-
tiſpeſſulani, & Pariſienſiū, tale electuariū theriacale cōpoſui: quod recipit
ſem. iuniperi drac. ij, & β. cariophylli, macis, nucis muſ. zing. zedoaria, ana
drac. ij. vtriuſq; ariſtolochia, radicis gētiana, tormētilla, radicis herbæ tu-
nicis, dictamni, radicis enulæ campanæ, drach. j. β. ſaluia rutæ, baſſamita,
mētæ polemon (quod eſt pulegium ceruinum, ſecundum magiſtrum Ar-
naldum: aut chelidonia, ſecundum magiſtrum Mundinū) ana drach. j. bac-
carū lauri, doronici, croci, ſei acetosa, ſem. citri, ocymi, maſticis, olibani, bo-
li ar. terræ ſigillatæ, ſpodij, oſſis e corde cerui, raſuræ eboris, marg. fragmē-
torum, ſapphyri, & ſmaragdi, coralli ru. ligni aloes, ſandali ru. & muſcatel-
lini, ana drach. β. cōſeruæ roſ. cōſeruæ bugloſſi, conſeruæ nenufar. theriacæ
probatæ, ana vnc. j. panis zuc. lib. iij. fiat electuariū cū aqua ſcabioſæ, & roſ.
modicū camphorata. Accipiebam vt theriacam: & fui ſeruatus iuſſu Dei,
cuius nomen ſit benedictum in ſecula ſeculorum. Amen.

Tab. 4.
ſem. 3 tr. I.
cap. 19.

Cap. 5.
Ibidem.

Ibidem.

Cap. 2.

Cura bubonum ſecundum Auic. eſt diuerſa à cura aliorum apoſtematum,
in euacuatione & repulſione: eo quòd ſi id eſt per viam criſis, aut expulſio-
nis à mēbro principali, tunc nō oportet vt præmittas euacuationē, ſed ſta-
tim applices localia: & nō repulſiua, imò trahētia materiā ad locū apoſte-
matū quauis attractiōe: etiā ad motis cucurbitulis, vt dictū fuit in ſermo-
ne generali. Si autem non eſt ſecundum ſemitam dictam, ſed eſt ab vlceri-
bus extremitatū, aut alia cauſa primitiua, & a deſt repletio: aut ſine ea occa-
ſione doloris (vt ſuprà ex lib. 13 therapeut. fuit allegatū) tunc euacuatio eſt
radix curationis: & minutio cibi & eius attenuatio, vt dicit Auic. Et in i-
ſto caſu, vt reprimatur concurſus humorum à principio, poſſunt applicari
aliqui alterati cū quadā corroboratiōe: vt oleū roſ. cum chamæmelino.
in alio autem caſu, minimè: ſed mollificatiō. tametiſi Henricus doceat poſt
euacuationem indifferentē ponere ab initio reperculſiua. Mollificantiā
autem ſint, non quæcunque, ſed domeſtica, niſi vrgente neceſſitate, vbi do-
meſtica non ſufficerent. Nam, vt ait Auic. ſicut in expulſiuis eſt timor re-
ditus materiæ ad mēbra principalia, ita in mollitiuis eſt timor attractiō-
nis ſuperflua: à quibus ambobus ſecuros reddit euacuatio in eo caſu. Et
hoc eſt, quòd Gal. dicebat in tertio ſec. locos: Parotides (id eſt, apoſtemata
ſecus aures) licet ſint de genere phlegmōnes, non tamē vtimur in eis primā
intētiōne phlegmōne laboratiū particularū, ſed cōtraria, pharmacis attra-
ctiuis vtētes. Et ſi nihil dignū ratione profecerint hæc, cucurbitulā quoque
afferentes, aduertēdo tamē, vt ſi vehementē impetū habet id quòd influit,
nihil operemur: ſed naturæ totū cōmittamus, ne ex vehemētia attractiōis
dolor vehemēs apprehendat hominē: cuius ratione & vigiliæ fiāt, & feb.
adueniat, & virtus diſſoluatur. Mitigare igitur magis tunc, & nō coadiuu-
re fluxionē ac impetum humorum cōuenit cataplaſmatibus vtēdo miſi-
gatiuis,

gatiuis, quæcunque præter cōmodationem humidæ caliditatis qua miti-
gare valent, adhuc etiā habent quo humores influentes cōcoquere, ac sup-
purare possint. Et hoc est quod dicebatur in decimotertio therap. Calefa-
cere, & humectare moderatè oportet totā extremitatē, & ipsum adenē (id
est emunctoriū) vt doloris expers fiat: prima die oleo calido imbutā lanā
superponentes, non (vt quidā) confestim cū sale. Postea verò salē vtamur
(supple cū aqua calida misto) fomētando & cataplasma, vt resoluatur quod
collectum est, mitigato dolore. Si quod collectum est non potest resolui,
coquere & suppurare oportet illud admotis cataplasmatibus suppuratiuis;
quale est tripharmacum & farina, aqua, & oleo coctis: aut aliquo suprā in
sermone vniuersali dicto: & postea procedere vt ibi est dictum.

Cap. 5.

Cap. 2.
doct. 1.

De apostemate fugilico, & indurato in emunctoriis.

Apostemata autem dura (quæ scirrhus Gal. fugilica Auic. vocāt) in dictis
locis difficilia sunt ad sanandū: & curatione scrofularum ea curare præci-
pit Gal. in decimoquarto facit therap. Auic. tamē his propriū emplastrū ē
cinere limacum & adipe. Gal. easdem ex melle autoritate Archigenis, in
hoc casu commendat. Multi autem duritiem incidunt, & glandulas natu-
rales euellunt. Quod ego non facio: quia locus postea cicatrice induratur,
contra intentionē naturæ: quæ illas partes instituit molles, ad recipiendū
membrorum principalium superfluitates. Quicquid tamen fiat, incisiones
in axillis, & inguinibus debent fieri semitransuersæ ad formam lunæ, vt o-
stendit Albuc. retro autem aures, æqualiter, inquit Auicenna. & intelligo
æqualiter, id est secundum longitudinem.

Li. 4. fin.
tr. 2. c. 8.Li. 4. fin.
3. tr. 1. c.
29.

De apostematibus mammillarum.

Apostemata mammillarum quædam sunt propria, quædā à similitudi-
ne sic dicta, vt lactis coagulatio: & māmillarū incrassatio præter naturā, de
quibus dicetur infra. Apostemata calida & frigida in hac particula, habēt
causas & signa apostematum cōmunium superius dictorum nisi qd ad eorū
generationem in mulieribus multū facit retentio menstruorum: & ad illo-
rū curationem, prouocatio eorundem, atque phlebotomia saphenarū. Ha-
bent etiam signa & indicia aliqua propria: quia in apostematibus semper
est aliqua caliditas, & dolor, atque tumor: in coagulatione verò lactis,
horum parum est, aut nihil. Lac etiam coagulatum expanditur, æqua-
liter per mammillam: Apostema verò in altera parte (præcipuè quando
venit ad augmentum) monstrat eminentiam. Lac præterea non venit ni-
si grauidis à partu: Apostema verò omni tempore generatur. In aposte-
matibus māmillarū timēdum est de mania, iuxta illud quinti aphorismo-
rū. Mulieribus quibus ad māmillas conuertitur sanguis, maniam significat.

In fine c.
& tract.
6. doct. 2.
cap. 5.

Aph. 4.

*Tract. 3.
lib. 3. c. 5.
li. 3. fen.
12. tr. 1. c.
6.* Et licet aphorismus sit suspectus, ipsum tamen moderatur & verum esse ostendit, quando sanguis repugnat suæ conuersioni ob mordacitatē & multitudinem, quibus lædit & cerebrum. Lanfrancus tamen testatur se hoc vidisse. Ego autem nunquam vidi, sicut nec Gal. vidit, ut ipse testatur in commentario. Auic. bene vult birsen ad apostemata māmillarum, seu pleuresim. resolui, sed non contrā.

Ibid. *Lib. 3. fen.
12. tr. 3. c.
8.* *Curatio* apostematū māmillarū nihil habet proprii: nisi quod repercussua oportet esse domestica, propter vicinitatem cordis. Sufficit enim ad mouere calidis (vt plurimum) in principio, qualia sunt oleum ros. cum modico aceto: aut aqua cum aceto, non frigida actu, sed calida. Postquam autem pertransuerit principium, fiat emplastrum ex farina fabarum, & foliis solani, & meliloto contritis, & coctis in oxymelite, & oleo sesamino, aut amygdalarum. Si autem apostema videtur facere collectionem, maturetur emplastris maturatiuis dictis & dicendis: & præcipuè isto, quod laudat Auicenna: Recipe micæ panis quartarium vnum: farinæ fabarum, radicis maluaufci ana quartarij semis, farinæ scenugræci, vnc. j. ouorum coctorum vitellos iij. numero, addendo modicum croci, & myrrhæ, & assæ foetidæ, fiat emplastrum. Ipsum maturatum aperiatur in inferiori loco, ad formam lunarem, ut ostendit Albucasis. & non ponatur magna turunda, propter dolorem: & mundificetur ut alia. Si autem apostema est frigidum, inungatur oleo de spica, & lilio, ut alia. Et si tenderet ad duritiem, Auicenna ponit emplastrum ex oryza coacta in vino dulci, oleo viol. & vitello oui. Si verò durities conuertatur ad cancerum, non est aliud consilium curationis, quàm abscindere totam mammillam: quod tamen, (ut superius est dictum) valde verendum est. Melius enim est in tali casu palliare, seu fucare, quàm velle curare, & incurrere infamiam.

De coagulatione lactis.

*Tr. 3. do. 3.
c. 5.* *Coagulatio* lactis, quæ vt plurimum fit à frigido, dissoluitur eisdem dictis in apostemate frigido: & embrocatione aquæ calidæ decoctionis siclæ, apij, mentæ, atque calamenti. Et laudat Lanfrancus istud emplastrum. Recipe medullæ panis mundi, farinæ hordei, scenugræci, semin. lini, ana vnc. j. radicis maluaufci, foliorum herbæ erucæ, ana. m. j. Hæc duo vltima bene coquantur, & tundantur: & cum oleo modico miscendo, fiat emplastrum.

De apostematibus parietum pectoris.

*Galen. 3.
aph. 45.* *Apostemata* quæ sunt in parietibus pectoris, nihil habent proprii, nisi quod cautè reperiendi debent propter causam dictam: & ad incessum costarum aperiuntur, neque longa expectetur maturatio, ne pus ad intrinseca deriuando, penetrantem fistulam pariat. Scriptum enim est ab Hippo. primo prognosticorum: quæ intus, & extra erupuerunt, mala sunt. & commentatur Gal. naturā nō inuenire locum, cui innitatur sicut fundamento in terra, super quo generet & consolidet carnem: parit ergo fistulā, cuius curatio est mala, ut dicetur infra. Quomodo autem regatur fistula, quæ in tali casu

su ad internum spatium penetrat, dicitur infra, vbi de fistula fiet sermo. Quæ autem deuenerunt ad internam suppurationem, vrantur, aut inciduntur: & si pus est laudabile, euadere possunt: si verò malum, pereunt, ex 7. aphorismorum. Locus in quo debet fieri apertio, etiam infra ostendetur.

Lib. 4. de.
2. cap. 5.
Aph. 44.
Tr. 3. de.
2. c. 5.

CAPITVLVM SEXTVM

De apostematibus ventris.

Apostemata communia, à parte exteriori ipsius ventris, nihil habent proprii, nisi quæ dicta sunt pectori conuenientia: & hoc etiam, quod omnibus resolutiuis & maturatiuis, misceri debent aliqua aromatica slyptica, & corroborantia, eo quod propter propinquitatem quã habet cum mēbris nutritioni dicatis, possent ea, & eorum actionem toti corpori necessariam, debilitare. Misceantur ergo eis oleum nardinum, vel melinum, myrtinum, masticinum, & oleum de absinthio, & de spica: quæ Gal. dicat confirmandis visceribus & præsertim hepati in 13. ther. Ab initio itaque applicetur oleum ros. cum oleo melino, aut myrtino. In augmento oleum chamæmelinū cum absinthite, aut nardino. Si verò tendant ad suppurationem, apponatur artomel (id est, panis cum melle) non purum, vt Attalus discipulus Sorani ponebat, sed oleo masticino, aut absinthiti mistum.

Cap. 12.
Lib. 13.
therap.
cap. 15.

De duritie stomachi.

Si autem declinent ad duritiem, cautiſsimè aduerte: quia talia apostemata facile indurantur: & indurata difficilia sunt, & periculum est ne inducant hydropisim, vt dicit Lanfrancus. Gulielmus tamen de Saliceto dicat iis quãdo sunt in orificio stomachi, diachylō. Ego verò misceo cum eo modicum pul. hieræ, cum oleo absinthite malaxati.

Tr. 3. de.
2. cap. 10.
Lib. 1. c.
37.

De duritie hepatis.

Suprà verò hepar, dictat emplastrum commune ad omnem duritiem: quod Reci. galbani, sagapeni opoponacis, ana vnc. j. farinæ fœnugr. & seminis lini, ana vnc. ij. terebent. lib. β. olei chamæmel. vnc. iij. farinæ frumēti, quod sufficit ad inspissandum. ponantur gummi in oleo chamomillæ minutim incisa, & dissoluantur ad ignem: post addatur terebinthina, & coletur: deinde admisceatur farina, & fiat emplastrum. Si tamen adderetur oleum ros. aut melinum, vel absinthites, ad virtutem hepatis seruandam, esset melius.

De duritie splenis.

Ad duritiem verò splenis, Recipe ammoniaci, sagapeni, bdellij, opoponacis, ana vnc. j. olei de spica, vnc. v. terebint. vnc. ij. farinæ fœnugræci, & seminis lini, ana vnc. j. farinæ lupinorum, quod sufficit ad iustam consistentiam: fiat emplastrum, vt dictum est pro hepate. Albucasis autem consulit in istis locis, (quando in eis est frigus, & humiditas multa, & curationes aliarum non valent) cauteria punctualiatria vel quatuor, pro magnitudine apo-

Lib. 1. c.
38. & seq.

O iij.

stematis: & ut non multum penetrent ultra cutem.

De hydropisi.

Hydropisis secundum Brunum dicitur ab *hydros*, quod est aqua: & *pisis*, quod est passio: id est passio aquosa, propriè in ventre. Est enim *hydropisis* (quâtum spectat ad captum chirurgi) apostema & inflatio ventris, ex materia aquosa & ventosa, intra spatium ventris, errore virtutis coëctricis hepatis, generatum. Vnde in quinto de locis affectis, nisi patiatur hepar, nunquam fit talis passio. Patitur autem hepar, quandoque ex proprietate, quandoque ex colligatione. Et hoc innuebat Hippocr. secundo prognosticorum, inquiens: Confurgit ab hepate, & ab ilibus. Talis autem passio in hepate dicitur error, & in frigidatio seu diminutio caloris naturalis ipsius, facta à frigido per se, & vniuocè: à calido verò per accidens, & æquiucè, resoluendo calorem naturalem ipsius hepatis. Et propter hoc dicit Gordonus, mirū non esse, quod in *hydropisi* à causa calida, in eadē parte hepatis fit frigiditas & caliditas simul: vnum tanquam formatū & coniunctum, reliquum tanquam formans & antecedens: vnum naturale, reliquum præter naturam: vnum materiale, reliquum formale: vnum apparēs, reliquum occultum. Ex qua refrigeratione (in libro de tumoribus præter naturam, & sexto de ægritudine & symptomate) coaceruatur multitudo aquosæ materiæ, in ascite, spirituosæ verò, in tympanite: phlegmaticæ verò, in anasarca & leucophlegmatia nominata. Sunt ergo iuxta hoc tres species *hydropisis*.

Causas *hydropisis* non oportet chirurgum aliter inquirere, quàm dictæ sunt superius in sermonibus de apostematibus phlegmaticis: perfectam enim & exquisitam inquisitionem recipere debet à medicis.

Signa communia trium specierum sunt, inflatio, & malus color faciei & extremorum, & debilis superfluitatum expulsio. *Signa* propria ascitis, sunt emaciatio partium superiorū, & inflatio inferiorum: & si venter agitetur, sonat velut vter aquæ semiplenus: & alia signa apostematum aquosorum dicta. *Signa* tympanitis sunt eadem: sed si venter percutiatur, sonat ut vter plenus vento: & signa superius dicta apostematum flatulentorum. *Signa* anasarcae sunt, tumor vniuersalis totius corporis: Et si caro comprimatur digitis, retinet iis ablatis foveam: & reliqua signa phlegmatis dicta: & venter nō est ita inflatus, ac in aliis speciebus. *Signa* quæ recipiuntur à pulsu, & ab urina, & ab egestione, & aliis expulsis, à medicis petatur. De *hydropisi* Hippo. iudicat in secundo prognosticorum, quod omnis *hydrops* in acuta febre malus est. *Hydropisis* enim quæ sequitur febrem continuam, vix aut nunquam curatur. *Hydropisis* in complexione calida, & sicca, est mala: quia est cum disconuenientia particularum. *Hydropisis* quæ prouenit ab hepate, peior est illa quæ prouenit à splene, vel aliis membris. Inter omnes species *hydropisis*, ascites est deterior: hypofarca, salubrior: & tympanites tenet medium. Quicquid autem sit, *hydropisis* est morbus difficilis: & ideo de eius

eius curatione parū promittas. In sola ascite operatio chirurgica habet locum: alia physici seu medici relinquuntur.

Cura hydropisis, præter communia dicta in apostematibus phlegmaticis, habet quædam propria. Primò, vt victus sit tenuior, & exsiccans. Secundò, vt hepar emendetur & confirmetur. Tertiò, vt purgantia per ventrem, & educantia per urinam sint crebriora. Quartò, vt exterius, euaporationi quàm suppurationi magis studeamus. Et hoc erat Gal. præceptū quod allegatum fuit superius in apostematibus aquosis, ex secundo ad Glauconē, Cap. 4. & septimo aphorismorum, in commentario illius sententiæ, Quibuscunq; Aph. 55. hepar, &c. Propterea in ascite (cui est proprius iste sermo) euacuetur ma- Lib. 9. al. teria pilulis de rhabarbaro, quæ sunt tales secundum Rhasim: Reci. rhabar- cap. 69. bari, succi eupatorii, seminis scariolæ, ana drac. iij. agarici, drac. v. mezereon. j. laureolæ, drac. x. fiant pilulæ. dentur drac. iij. β. Educantur etiam humiditates per vesicam apozemate ex radicibus, quod est tale, secundum Rhasim: Lib. 9. al. Re. corticis radicis apij, & fœniculi, ana drachm. decem: seminis apij, & fœ- cap. 67. niculi, ameos, chœmanthos, ana drac. v. ros. rub. spicæ, ana drac. iij. coquan- Cap. 3. tur in vna lib. aquæ, donec ad tertiā redeat: & detur in potu. Et secundum Gal. tertio de complexionibus, seu temperamentis medicamen ex cantha- ridibus correctis per adustionem, aut per gummi ceraforum admistionem, datum cum vino in quantitate grani parui, valde iuuat hydericos, i. hydro- picos: quia multimodam humiditatem euacuat per urinam. Confirmetur Lib. 9. al. hepar introrsum trochiscis de berberis, qui secundum eūdem Rhasim sunt cap. 67. huiusmodi: Reci. succi berberis, drac. x. seminis scariolæ, seminis citrulli, se- minis portulacæ, an. drac. iij. ros. drac. ij. rhabarbari, drac. j. spicæ, drac. β. fiant trochis. aur. j. detur vnus cum syrupo acetoso. Extrinsecus verò epitheme- tur hepar sandalis, cinnamomo, atque ros. cum vino pontico. In omnibus autem prædictis, quando est caliditas præter naturam in hepate, addatur endiuia, scariola, cichorium atque hepatica. Resoluatur autem materia ap- plicando super vētrem emplastrum ex farina hordei, stercore ouino, cype- ro, sulphure, nitro, bolo armenia, terra cimolia, atque limacib, cū testis suis tritis, & permistis cū lixiuio, & pauco aceto. Et hoc fricetur ad solē, cum cu- stodia capitis, & hepatis: quia in hoc negotio mirabilis est caliditas solis. Et si prædicta non valent, vel haberi non possunt, succus radicis ireos potatus manē ad quantitatem duorum cochlearium, summè purgat eos, tam super- nē quam infernē. Aqua etiam distillata ex medianis corticibus, radicibus, & floribus sambuci, optima est secūdum Gordonium. Et si istis admisceretur Part. 6. propria vrina, maiorem haberent efficaciam. Si autem curatio cum prædi- cap. 5. ctis non valet, oportet (vt dicit Albucasis) vt tu cauterizes eum multis ca- Lib. 1. cap. teriis clauulibus, nō multū penetrantibus ultra cutē sc. in circuitu umbili- 33. ci, quatuor: supra hepar, & splenē, & stomachū, tribus: & inter spondylos in dorso cū cultellari, duobus: & dimitte vlcera aperta tēpore lōgo, vt aquosi- tas per ea possit expurgari. Et si in scroto ponetur seto, optimū esset. Si autē aliud nō potes facere, & cū magna instātia fueris rogatus præmissa p̄gno- sticatione de periculo, si tu inuenis patiētē (nō debilē) iuuenē nō senē, neq;

Lib.2.c.

54.

Part.2.f.

cap.41.

Lib.3.fen.

14.tr.4.

sep.13.

puerum) & qui non habeat tussim, neque fluxum, neque aliud accidēs quod operationem cum ferro impediāt: auctoritate Albuc. Halyab. & Aui. ipsum incide à parte anteriori, sub vmbilico ad tres digitos, si hydropisis est causa intestinorum: à parte sinistra, si hepatis: à dextra, si splenis: vt possit iacere in latus minus dolens, non super fissuram, ne aquositates fluant præter nostrā voluntatem. Et modus talis est, vt ponas patientem erectum coram te, aut sedentem, si non potest stare erectus. Et sint ministri à dorso, sustinentes eum: & manibus aquam ad locum incisionis ducentes. Deinde tu pellem ventris sursum spatio vnus digiti trahe. Et ibi rasorio cultro siue spatamine perfora, vsque ad locum vacuum, ita vt aqua exire possit. Et tunc antiquā notatu digna portio aquæ exeat, pellem dimitte, vt claudat vulnus peritonæi, & prohibeat aquam ne exeat, quousque frusto panis tosti macerati vino, aut simili, patiens sit refocillatus. Postea pellem sursum trahe, & tubulum ex ære aut argento factum artificiosè impone: & aquæ nō multum, sed quantum poterit sustinere, virtus infirmi, exire permittes. Melius est enim, vt ait Aui. infra subiltere, & pervices, & paulatim euacuare, virtutēque seruare, quā totum simul, & exquisitè euacuare, & infirmum ad syncope, aut mortem ducere. Memoria tenendo semper, omni euacuationi annexum esse casum virtutis. Et postquam detraxeris aliquam portionem, extrahe tubulum, & dimitte pellem descendere, & claudere vulnus peritonæi, & liga: & non mutetur vsque ad aliam diem. Et iterum confortes, & nutrias patientem cibariis & potibus electis, subtilibus, odoriferis, & robustantibus. Altera die eodem modo operare: & tertia similiter fac, donec maior pars aquæ illius sit extracta, deinde consolida. Et si quid remanserit, desiccantibus dictis desicca. Quidam faciunt primam incisionem vsque ad peritonæum: deinde excoriando descendunt modicum, & ibi perforant peritonæum, & postea vt dictum est procedunt: vtrunque tamen in idem recidit. diagonaliter enim proforantur, & diagonaliter in vtroque foramina clauduntur.

In tympanite educatur materia per ventrē, & vesicā, vt de ascite dictū est, & clysteres suppositi ex oleo ruthę, cymino, & baurace, sunt vtilēs. Hepar roboretur etiam, vt dictum est. Flatus internè dissipetur diacymino, & electuario è baccis lauri: Externa verò pars fricetur alliis multoties, foueaturque milio, & sulphure. Et quandoque necessarium est apponere cucurbitulas.

In hyposarca bonum est euacuare pilulis ex agarico: quæ recip. agarici, drac. ij. succi eupatorii, rhabarbari, aristolochiæ rotundæ, ana drac. ij. fiant pilulæ cum oxymelite squillitico. dentur drac. ij. Hepar roboretur internè trochiscis de laccæ, qui sic fiunt, Recipe laccæ, rhabarba. ana drac. iij. seminis apij, ameos, sem. iuniperi, spicæ, amygdalarum amararum, mastiches, schœnanthos costi asari, rubiæ, aristolochiæ, gentianæ, succi eupatorii, ana drac. vnam & β. fiant trochisc. drac. vnus dentur cum apozemate ex radicibus. Extrinsecus verò admoueatur hepati epithema ex spica, mastiche, cypéro, schœnantho cinnamomo, calamo aromatico, croco, & myrrha vino Pontici.

pontico dissolutis. Ager quoque ad solem calidum in arena calida sepe-
liatur, & in furno à quo exiuerint panes stuphetur: & alia fiant ad discutiē-
dum & resoluendum materiam, quæ videbuntur.

CAPITULVM SEPTIMVM

De apostematibus ancharum & partium earum.

Apostemata partium ancharum, quædam sunt in partibus continen-
tibus: & ista in causis, signis, atque curationibus nihil habent proprii,
imò curantur sicut apostemata communia aliorum membrorum. Quædā
sunt in partibus contentis, quæ huius conscriptionis non sunt. Quædam
sunt in partibus extra procedentibus, ut inguinibus, testiculis, virga, vulua,
atque ano. De his quæ sunt in inguine, dictum est superius in axillis: de a-
liis verò hîc est dicendum. Et primò de hernia, & apostematibus oschei Cap. 5.
seu bursæ testiculorum, quæ communi nomine herniæ, seu ramices nun-
cupantur.

Hernia exgo testiculorum, quædam dicuntur propriè apostemata, quædā
per similitudinem. Propriè apostemata dicuntur, & sunt, quinque: vide-
licet hernia humoralis, aquosa, ventosa, carnosa, atque varicosa. A similitu-
dine dicuntur herniæ (sed verius sunt eminentiæ, rupturæ seu crepaturæ)
zirbalis, & intestinalis seu epiplocele & enteroccele. De his quæ propriè
dicuntur apostemata, dicitur hîc. De aliis, inferius, nempe tractatu sexto. Doct. 2.
cap. 7.

De hernia humoralis.

Hernia humoralis est apostema calidum, vel frigidum, suppurabile vel
non suppurabile, ex humoribus nō multum declinantibus à natura, in scro-
to generatum. Cuius causæ, & signa, & ferè etiam cura, est eadem quæ a-
postematum aliorum membrorum: excepto eo quòd, quia illa membra
sunt multum sensibilia, & in loco inferiori sita, & quasi naturæ emuncto-
ria, absconsa, & putrefactioni obnoxia, necnon ostensioni verecunda, dif-
ficilioris est curationis. Et excepto etiam, quod aliqua habet auxilia pro-
pria: ut ad purgandum, secundum Auic. administrentur suppositoria. nam Lib. 3.
sen. 22. tr.
attrahendo materiam ad anum, conferunt magnificè. Et ad reperiendiū 2. cap. 2.
conuenit cimolia cum aceto, licet testiculi sint membra principalia: quia
non sunt necessarij ad essentiam indiuidui, sed speciei, ut suprà dictum fuit.
Ad resoluendum præscribitur farina fabarum, & aqua caulium. ad sedan-
dum verò dolorem, folia hyoscyami obtinent principatum, & hoc dico de
materia calida. In frigida verò, cum farina fabarum ponitur scœnugræcum,
& cyminum. Si verò apostema incedat via maturationis, maturetur & a-
periat ut alia: hoc excepto, quòd apertura, timore fistulæ (quæ leui de cau-
sa iuxta anum generatur) quantum erit possibile ab eo elongetur. Quòd si
ad duritiem conuertatur, mollificetur ut alia. Verùm Auic. ad mollifican- Lib. 3.
sen. 20. tr.
dum duritiem testiculorum applicat fursurem, qui indefinenter teratur, & 2. cap. 4.
cribretur: & cum oxymelite, in quo ammoniacum fuerit dissolutum, con-

ficiatur: & calidum loco superponatur, & reiteretur assidue. Est enim conueniens (vt dicit) omni duritiei. In omnibus autem ligatura reticulari iuncta subligaculo testiculi sustinentor.

De hernia aquosa, & ventosa.

Hernia aquosa est apostema aquosum in scroto, sicut & ventosa ventosum. Et est duplex: quædam sparsa per totum scrotum: quædam non est sparsa, sed inclusa sacculo, ac si esset vnum ouum, vt dicit Albuc. quæ potest duci per didymum vsque ad inguem, sicut testiculus. Et aliquando subintrat foramen peritonæi: quamobrem vidi multos deceptos, credentes hoc esse rupturam. Causa istarum herniarum est, debilitas virtutis coctriceis, præcipue in hepate: & ad hoc iuuat regiminis malitia, vt superius fuit dictum de hydropisi, & apostematibus flatulentis, & aquosis: ad quæ oportet recurrere pro complemento istorum. Signa herniæ aquosæ sunt, inflatio, & grauitas cum mollitie, splendor pellucidus. Signa flatulentæ sunt, inflatio, & leuitas cum resistentia, & splendor cum claritate. Et sicut aquosa venit paulatinè, ita & ventosa subito, vt dicit Gul. de Salic. Et sicut apostemata communia rarò inueniuntur singularia, ita etiam & ista vt plurimum sunt commista: sed nominantur à prædominante, vt superius fuit dictum. In omni hernia apostemosa cauendum est testiculis: quia diuturna mora rerum alienarum iuxta ipsos, alterat & corrumpit eos, vt innuunt doctores. Cura localis (supposita vniuersali, dicta in hydropisi, & apostematibus aquosis, & ventosis) secundum Gal. 14. therapeut. est euacuatio aquosi humoris, quæ fit per pharmaca, aut per chirurgiam. Per pharmaca autem cõpletur in ambabus adhibitis emplastris hydropisis, & apostematũ ventosorum & aquosorũ. Et ad aquosam propriè dictat Auic. emplastrum, quod recipe nitri drac. x. ceræ drac. ij. & β. olei vnc. ij. grana pi peris & lauri, ana xxv. fiat ex eis emplastrum. Ad ventosam conceditur cymino, rutha, calamenthũ, & oleũ costinũ, atq; nardinum. Per chirurgiam quæ propriè competit aquosæ (quia in ventosa non vidit aliquem Albuc. qui ausus sit aggredi curationem eius cum ferro: licet Halyab. dicat, quod ad modum aneurismatis fit operatio) multipliciter cõpletur. Primò Gal. 14. therapeut. cũ siphone vel setone aquã extrahere præcipit. Fit autem seto in hunc modum, Forcipibus latis, perforatis in parte inferiori vitando futurã scroti, vsq; ad vacuũ apprehenditur: deinde acus longa ignita, in capite cuius est seto, per foramẽ transmittitur. Postea extractis forcipibus, & acu, seto dimittitur: & super ipsum primis diebus oleũ cum albumine oui, aliis verò foliũ caulis apponitur: agitur, & mutatur, atque dimittitur quousque aqua fuerit euacuata. Auic. autẽ (quẽ Guliel. sequitur) elatis testiculis, in eadẽ parte phlebotomo lato vsque ad locũ aquæ aperit, & extracta aqua claudit. Et vt nõ redeat, emplastrum constrictiuum super inguẽ cum subligaculo apponere præcipit. Et si redit aqua (sicut intra sex menses facere consuevit, vt dicit Albuc.) iterare operationem præcipit, & ita salubriter dies

dies suos infirmus pertransibit. Albuc. & Halyab. à medio scroti vsque prope inguen aperiunt, & aqua extracta ita didymum cōsolidant, vt aqua amplius descendere non possit. Et istū modum obseruo, maximè in illa aqua, quæ conclusa est in xyli. Ipsum enim didymum vsque ad os pectinis deduco, & à parte ventris, ne ingrediatur intus, firmiter ministrum tenere præcipio. Et ego ex parte scroti, vt non descendat, etiam firmiter teneo. & tunc cum phlebotomo aperio, & aquam extraho. Deinde ad consumendum folliculum, modicum arceneci appono, cum xylo seu cotone. Et post casum escharæ, cōsolido, & firmiter sigillo. Nonnulli verò (vt magister Petrus de Orhiaco) caustico, & corrosiuo super pectinem locum aperiunt, vsque ad didymi vacuitatem: postea perforando, ducendo caudam specilli vsque ad locum aquæ, ipsam extrahunt: & post casum scharæ, consolidant & sigillāt. Alij autem cauterio actuali prædictam operationē perficiunt. Quocūque modo fiat, dummodo aquosus humor extrahatur, & nō redeat, est bonum. Si verò testiculus esset corruptus (quod scitur per fœtorem & malum colorem iuxta consilium Albuc. ligetur supra didymus, & incidatur: & ipso extracto ad maiorem securitatem cauterium adhibeatur, vt dicit Rogerius, & locus, vti cetera vulnera, curetur.

IIIT.

Part. 2.

ser. 9. 2.

47.

V.

VI.

Lib. 2. cap.

62.

Lib. 3. cap.

39.

De hernia carnosæ, & varicosæ.

Hernia carnosæ secundum Galenum de tumoribus præter naturam, dicitur testiculorum (vel carnis natæ iuxta ipsos, vt dicit Halyb.) schiratio: si- cut varicosæ (quod est nomen nouum) dicitur venarum præter naturam in eis ortus. Quarum causæ sunt, humorum crassorum ad locum decurrentium abundantia, atque locis ipsius debilitas.

Part. 2.

serm. 9. 2.

48.

Signa verò carnosæ sunt durities, & inflatio, cum longa temporis duratione, & pauca aut nulla diminutione: & quando tangitur id totum quod est intra testiculum, mouetur. Signa varicosæ sunt venarum contortarum instar vitis repletio & testiculorum mollificatio.

Iudicia istarum duarum herniarum, secundum Albu. sunt, quod sunt difficles, & periculosæ ad operandum. Quapropter illi videtur, quod earū dimissio melior est, quàm extirpatio: verum oportet vt dicatur operatio, quam fecerunt in eis primi.

Li. 2. cap.

63. & 64.

Cura localis (supposita vniuersali) est experienda, in primis illis mollificantibus, & resoluentibus dictis superius in capitulis glādularum, & scirrhi. Si autem nō proficit, & tu fueris rogationibus multum infestatus, prognosticato periculo iuxta doctrinam Albu. seca cutem testiculorum. Et si carnem liberè à testiculo potes separare, incide & extrahe. Si verò non, aut ipsemet testiculus est schirrosus, aut corruptus, liga superius didymū, & scirde, & cauteriza: & totū extrahe, & postea vulnus sue. Si verò fuerit varicosæ, liga eā à parte superiori, aut inferiori: & quod erit in medio, seca sectiōne totali, & extrahe, & sue. deinde cura vulnus, vt dictū est. Aut fiat caustico

corrosiuo (vt magister Petrus faciebat) quemadmodum in glandulis superius est dictum.

De apostematibus virgæ, & vuluæ.

Apostemata virgæ, & etiam vuluæ, proxima sunt curationi apostematum testiculorum: veruntamen quia sunt particulae magis calidae & inflammationi opportuniore ipsi testiculis, ideo magis tolerant in principio styptica, tametsi ea sunt velut emunctoria, & principalia membra, quantum ad speciem, non autem ad indiuiduum, vt dictum est saepe. Et in processu maiore indigent sedatione propter earum insignem sensum, & maiori transpiratione, propter earum citam putrefactionem. Et propter hoc in calidis, quantum ad principium laudat Auic. lentes, cortices granatorum, rosas coctas in aqua cum oleo ros. mixtas. Adhæc vnguentum populeon, & solanum valent. Et ad sedationem doloris conceditur fomentum ex maluis, & hyoscyamo: & applicatio olei viol. cum albuminibus ouorum simul mistis. necnon medulla panis albi lacte imbuta & macerata, bene mista cū vitellis ouorum semicoctorum, & modico opij, & croci, omnia in vnum reducendo, cum oleo papauerino. Ad transpirationem, & mundificationem multum confert crebra renouatio, & vt foramen virgæ teneatur apertum turundis ex cera, aut panno. Et ligaturæ ad sustinendum, fiât instar sacculi, cum subligaculo, ita vt sint firmæ ligaturæ, & nullo modo inferant dolorē.

*Lib. 3.
fen. 20. tr.
2. cap. 25.*

*Tr. 6. doc.
2. cap. 7.*

De tensione flatulenta quæ dicitur priapismus, dicitur infra.

De apostematibus ani.

Apostemata ani cum prædictis apostematibus maximam etiam habent communitatem. Et præterea hoc habent speciale, quod maturatiuis, & sedatiuis additur tassus barbasus. Postquam verò fuerint maturata, nō permittatur pus longo tempore esse in eo loco. Et apertiones fiant rotundæ, quasi lunares, vt humores facilius extrahantur, & non aggregentur in eo loco, & fiant fistulæ. Quomodo autem curentur hæmorrhoides, & fistulæ ani, infra dicitur.

*Tract. 2.
doct. 2. c.
7.*

C A P I T V L V M O C T A V V M

De apostematibus coxarum, & tibiæ, siue pedum magnorum.

*A*postemata coxarum, & tibiæ, non variant ab aliis cōmunibus aliorum membrorum: nisi in hoc, quod ante rotulam genu non fiant apertiones profundæ: quoniam sequuntur eas accidentia mala, à quibus pauci liberantur, vt dicit Auic. & Henricus hoc suo experimento confirmat.

*Lib. 4.
fen. 4. tr.
1. cap. 3.*

De elephantia, varicibus, & vena meden.

Solent quandoque contingere (in tibiis vt plurimum) inflationes, & crassities præter naturam, quæ dicuntur varices, vena meden, & elephantia. Sunt autem varices, venæ dilatatæ, & inuolutæ instar vitis, variæ & in ramos diuisæ,

uisæ, in crure & pede ut plurimum: quia quâdoque in aliis particulis reperiuntur. Vena medæ (sic dicta ab Auic. cruris ab Albuc. famosa ab Haly.) est vena elongata instar varicis, & vermis voluntariæ mouentis, quæ incipit cū inflammatione, vesicatione, atque dolore. Elephantia est additio carnis in pedibus & tibiis, ultra mensuram, ut est videre in tibiis elephantum.

Causæ istarum ægritudinū ferè sunt eadem: videlicet sanguis crassus, melancholicus atque phlegmaticus, & adustus: qui ad illa loca descendit propter eius multitudinem, aut propter labores vehementes. Et idcirco accidunt melancholicè viuentibus, & onera portantibus, & post ægritudines acutas, quando materia illuc expellitur.

Signa autem sunt manifesta: quia vnaquæque discernitur à suo simili, colore & regimine antecedente, ut dicit Auic. Iudicantur autem esse difficiles, & verendæ curationes, præcipuè antiquæ, & confirmatæ: quia quando materia quæ solebat currere ad loca vilia, retinetur, & peruenit ad sublimiora, secundum Auic. peiorem inducit dispositionem. Iuxta illud Hipp. sexto aphorismorū duodecimo. Ab hæmorrhoidib. antiquis sanato, nisi vna relicta fuerit, periculum est hydropem, aut phthisim fieri. Tales ergo est melius non curare. Nam curati, citius pereunt: Nō curati verò longū tempus perdurant: quos ego vidi in pluribus. & Lanfranchus idē testatur. Præterea, istæ passiones se consequuntur, & ut plurimū vlcera generant mala: & difficilis curationis. Adhæc, incisio istorum tumorum, de hæmorrhagia, & cæcro est suspecta. Cæterū istæ passiones sunt regionib. nonnullis peculiæres, & quasi hæreditariæ: præcipuè vena meden, quæ in illa regione (& consequenter in aliis ita calidis) frequens est. Venam meden, seu cruralem Albuc. pondere plumbi, longitudinis. xv. vel xx. palmorum, extrahit. Ego autem nunquam eam vidi: neque Gal. ut testatur Auicenna.

Curatio tres habet intentiones. Prima est in victu, ut humor crassus & melancholicus non generetur. Secunda in materia antecedente, ut ipsa genita euacuetur. Tertia in coniuncta, ut ipsa desiccantib. aut attrahentib. consumatur. Intentio prima completur secundum Rhaf. abstinendo à crassis & melancholicis: ut sunt carnes vaccinæ, & quæ venatu capiuntur: & confectiones è melle, & lentes, caules, triticum elixum panis azymus, & vinum crassum dulce: & tota diætâ dicta superius in apostematibus melancholicis. Caueat etiam à nimia ambulatione, & statione super pedes suos. Et sit contentus cibis substantiæ tenuis, pauci nutrimenti, sanguinem tenuē generantibus: sicut carnes pullorum & columborum iuuenum, & hœdorū: & olera subtilia, & vitelli ouorum sorbillum, & vinum album tenue sunt bona, & panis bene præparatus. Secunda intentio completur phlebotomia, & pilulis maioribus de hermodactylis, & hiera Rufi, epithymo, polypodio, & lapide lazuli: necnon vomitu semel in hebdomada, & vsu tryphæ minoris. Sed tertia res completur ponendo styptica, & desiccantia, & resoluentia vehementer, super totum pedem, & tibiam. Et vtatur ligatura cū istis, ab inferiori parte ad superiorem, ut fuit dictum superius in apostematibus.

matibus phlegmaticis & chiragra, ad quæ pro isto negotio est recurrendū. Et ad hoc ordinantur tres aut quatuor formulæ auxiliiorum. Primum est, lauacrum totius communitatis ex aqua fabrorū, cimoliæ, & aceto. Secundum est epithema Rhas, ex aqua cinerū, decoctionis seminis caulium, stachados arabicæ, lupinorum, fœnugræci, nitri, & stercoreis caprini. Tertium est eiusdem, ex myrrha, aloë, acacia, hypocistide, & alumine, dissolutis in aceto. Quartum est Theodorici, propriū quando materia est magis phlegmatica, & flatulenta: Quod recipe radices asphodelorū, ebulorum, filicis, folia sambuci, parietariæ, caulium rubrorū: quæ cocta in vino & aqua marina, pista, & mista cū facie vini, erunt meliora. Et si ex istis fieret, vaporariū, nō minus valeret. Si autē adessent inflammatio, & vesica cum dolore (vt contingit in vena medem) iubet Auic. emplastrum ad mouere ex succis frigidis notis, & duobus fantalis, psyllio, aloë, myrrha, & cāphora. Et si non valent aliquid, & fueris instanter rogatus, scinde carnem circa plicaturam genu, vbi apparet truncus & radix omnium varicum: vel sine incisione comprehendatur vena vncino in duobus locis, distantibus per duos aut tres digitos: & liga firmiter bono filo sericeo: deinde à carne separando eleua, & scinde quod est in medio, consequenter solue ligaturā factā à parte inferiore ipsius varicis, & manibus exprimendo sanguinem sursum ipsum quantum est possibile extrahe. postea, caput venæ superioris, & totum vulnus ferro calido, aut arsenico vre, & mūdificādo firmiter cōsolida. Et si aliquid illius sanguinis remāserit, medicaminibus dictis quātū potes absolve, & desicca.

Nonnulli porrò, vt Albucasis, talem operationem cum ferro duobus modis instituunt: vnus est, vt secando sanguis niger extrahatur: alter verò, vt vena cum sanguine euellatur. Sectio fit hoc modo: ligata coxa vsque ad genu adhibita bona vitta, seu fascia, vena in duobus aut tribus locis secetur & aperiatur: deinde comprimendo sanguinem vsque ad loca aperta, quantum erit possibile, extrahatur. Et tale regimen postea infirmo præcipiatur, vt in posterum non lædatur. Eleuatur, & euellitur seu eradicatur tota vena, incidendo cutem edirecto varicum, in tot & talibus locis, vt absque eo quod vena aperiatur, vncis comprehendatur, & trahatur quousque euellatur à parte superiori, & inferiori. Postea vulnus lana imbuta oleo & vino curetur, donec sanetur. Primus modus mihi videtur securior: & Galenus præcipit eum facere in temporibus ad rheuma calidum, oculorum, vt tertio decimo therap. dum subdit: Etenim varices curamus ita, vinculum vt supra temporibus immittentes prius, sicque abscindentes quod medium interiacet. Et Halyab. in sermone nono secundæ partis lib. regalis dispositionis, ipsum approbat, & ponit. De podagra & dolore iuncturarum dicitur in sexto tractatu, in quo ponentur passiones, quæ propriè non sunt apostemata, nec vulnera, nec ossium passiones.

T R A

TRACTATUS TERTIVS

DE VV LNERIBVS,

Cuius sunt duæ doctrinæ.

Doctrina prima est de vulneribus, prout insunt membris simplicibus.

Doctrina secunda in speciali, prout insunt membris compositis.

Prima doctrina quinque habet capitula.

CAPITVLVM PRIMVM.

Sermo vniversalis de vulneribus & solutionibus continuitatis.

V L N V S est solutio continuitatis recens, sanguino-
lenta, sine pure, in partibus mollibus facta. Solutio con-
tinuitatis hîc locum obtinet generis, ex primo de æ-
gritudine & symptomate: quæ est communis ægritudo
simplicibus & compositis particulis: magis tamen pro-
pria simplicibus inest quàm cõpositis, secundû Auerro.
in secundo & tertio colliget, cû in eis verior cõtinuita-
tis ratio soluetur. Reliqua differentiæ ratione habet, Recens videlicet, sangui-
nolentû, & sine pure, ad differentiã vlceris: qd̃ est cû pure. In partibus mol-
libus ponitur ad differentiã fracturarû, quæ mēbris duris contingunt. Vn-
de iuxta hanc generalē diuisionē particularum Ioannitius dicebat, chirur-
giã esse duplicē: aut. n. in carne, aut in osse exercetur. Dixit enim carnē pro
musculis, neruis, & venis, quæ sub mollibus particulis cõprehendebat Cõ-
mētator nouus in tertio techni. Solutio cõtinuitatis multas habet species,
in secūda fen. primi canonis Auic. vulnus, vlcus, apertura, pūctura, incisio,
euulsio, fractura, & id genus: Quorum descriptiones & differētiæ suis locis
dicētur. Nec de discrepātia nominû est curandû, dum modò res intelligen-
tur. Vnû tamē pro reliquo sæpe poni inuenio. Vulnus, n. & vlcus in transla-
tione è Græco idē sunt, in Arabica verò differunt. Et sanè Græca translatio
melius dixit: quia vulnerû, siue vlcerû, iuxta Galenum quarto therapeuti-
& associatum causæ operanti. Vulnus autem & plagam idem esse putat
Halyabbas, sermone sexto dispositionis regalis. Species solutionis con-
tinuitatis suas sumunt differentias potissimas à tribus: primò à na-
tura particularum in quibus fiunt, & ita dicimus ex tertio techni,
quasdam fieri in partibus consimilibus & homiomeris, quasdam in

Cap. 11.

Cap. 6.

Cap. 14.

Doct. 1.

cap. 4.

Cap. 1.

Part. 1.

cap. 3.

Cap. 88.

organicis. Et quæ in consimilibus, quasdam in partibus mollibus, quasdam in duris, quasdam in mediocribus. Et quæ in mollibus, quasdam sunt in carne, quasdam in pinguedine. Quæ verò in duris, quasdam in substantia ossis, quædam in iunctura consistunt. Et quæ in mediocribus, quasdam in nervis & ligamentis, quædam in arteriis, & venis. Quæ autem in organicis, quædam in principalibus, vt corde, hepate, cerebro: quædam in iis quæ seruiunt principalibus, vt trachæa arteria, gula, vesica, &c. Quædam in nō subseruiētibus eis, vt auricula, oculo, &c. Albucasis verò dicit, vulnera secundum loca sic distinguere: quod quædam fiant in capite, quædam in collo, pectore, ventre, &c. Et pro varietate rerum à quibus inferuntur, vt dicitur statim. Secunda differentia

II.
Cap. 10.

sumitur ab essentia solutionis, in tertio therap. Etenim quædam est simplex, quædam cōposita: Simplex enim non est aliqua dispositio cōplicata. Composita: in qua est duarū aut pluriū cōplicatio, dispositionū (inquā) non habentiū rationē causæ efficientis maximè vulnus, sed sine quibus non obtinetur sanatio, in quarto therap. & seq. cap. & magis de vulceribus dicitur infra. Tertia differentia sumitur à propriis differentiis ipsius solutionis, in tertio eiusdē: vt à magnitudine & paruitate, æqualitate & inæqualitate, profunditate & superficie, totali incisione & aliqua ex parte, rectitudine & obliquitate, & id genus. A talibus autē differentiis sumuntur iudicia, & intentiones curatiuæ, & auxilia, & modi quibus cōplētur. Vnde Gal. tertio therap. inquit, vltra indicationes primas (quæ non sunt partes artis ratione dignæ cum sint idiotis notæ, oportet considerare insuper indicationes particulares, & substantiā vniuscuiusque particulæ, actionem, vtilitatem, atque sitū: A quibus procedēs medicus, quod nō potest sanari præsciet: & pro eo quod potest suscipere sanitatem, de auxiliorum inuentione diliberabit.

Cap. 1.
III.
Cap. ult.

Cap. 1.

Causa.

Licet Gal. in secundo de ægritudine & symptomate. summam duplices causas omnium solutionum cōtinuitatis statuatur, has quidem quæ extrinsecus procedūt, alias verò ab ipso corpore: Nihilominus causæ vulnerū recentium (prout sunt vulnera) censentur, quæcūque extrinsecus perforare, aut cassare apta nata sunt. Et has speciatim expressit Halyab. sermone quarto dispositionis regalis, dum dixit: (causæ hæ sunt aut à corporibus inanimatis, vt ense, iaculo, lapide, & similibus: aut ab animatis, vt venenosorum punctura, atque ferarū morsus. Ex quibus sumitur alia differentia vulnerū: quod quædam sunt incisiones, quædam contusiones, quædam verò mor-

Part. 2.
Cap. 18.

Cap. 3. &
4.

Signa. in-
dicia.

Cap. 6.

furæ: A qua etiā sumitur curationis indicatio, per accidens tamē, quia probatū est quarto therap. à dispositione sumi indicationē: à causa verò primitiua (tanquam à non existente) & tempore, significatio.

Signa vulnerū, sensus & singulorū præsentia demonstrat. Iudicia autē vulnerum & omniū aliarū solutionū cōtinuitatis habētur ex cognitione substantiæ, & actionis, & vtilitatis particularū, & essentiæ dispositionū, vt superius est allegatū: Ob id iudicat Gal. in quarto therap. vulnera & solutiones cōtinuitatis magnas & graues, nō modicè periclitari. fiunt enim magnæ seu graues tripliciter: vel propter præcellētiā patiētis partis, vel propter

cacoethiam, seu malam morigerationem, vel propter magnitudinē dispositionis. Quamobrem percussiones quęcunque capiti thoraci, & ventri acciderunt, non paruum inferunt periculum: & maximē quando simul percussum est aliquid interiorum. Sed & malē morigeratas citō fieri omnes in articulis acceptas percussiones, sciunt ferē omnes. vbi enim sunt tendones, & nerui, & carne vacua atque ossēa loca: periculum est doloris, vigiliarum, spasmī & delirij. Adhęc quęcunque adeō magna sunt vulnera vt futura indigeant, (vt, supple, quę sunt penitus per transversum musculorum precipuorum) & quę magnas venas, & arterias, & nervos, atque medullas concutiunt, maximum inferunt periculum. Primum concludit Gal. ex illo sexti aphorismorū, Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut diaphragmate, aut aliquo intestinorum tenuium, aut hepate, aut ventriculo, mortale. Secundū ex illis aphorismis quinti: Quibuscunque ōdemata, (id est tumores) in viceribus apparent, non admodum cōuelluntur. Et si in vulneribus malignis & fortibus ōdemata non appareant, hoc magnum malum. Et vocabat vlcera maligna (vt ipsemet Gal. exponit in commentario) vulnera quę iuxta capit, vel fines musculorum, & maximē neruorum sunt. Circa quod aduertendum, periculi nomine intelligi mortem totius corporis, aut particularis membri: quę est priuatio vitę, aut maleficij, seu membri impotentia perpetua & incorrigibilis: hoc est priuatio motus & sensus, & proprię actionis ipsius ad quod sequitur membrum non dici membrum, neque partem corporis proprię, sed denominatiuē & æquiuocē, velut lapideus oculus aut areus, vt ait Aristoteles, secundo de anima, & quarto meteorum. Et istud est multum necessarium chirurgo, attestanti & iudiciū ferenti de vulneratis, apud magistratum, scire videlicet quę vulnera sunt mortalia, & quę malefica. Pro quibus est sciendum, ex mente Gal. in sextum aphorismorum in commentario, Vesica discissa, &c. vulnera quędam esse mortalia valde & necessariō: quędam non necessariō, sed vt plurimum. Et contrā, quędam sanabilia omninō, quędam vt plurimum. Mortalia necessariō sunt vulnera substantię cordis, quę interficiunt statim: p̄cepto enim naturę mittitur totus sanguis ad cor: vnde fit hēmorrhagia resolutiua spirituum, aut apostema, & oppilatio prohibens diffundi spiritum vitalem in vniuersum corpus. Cor enim diu non potest pati solutionem continuitatis, nec apostemata calida permanente vita, vt inquit Auic. Ad hęc mortalia necessariō sunt vulnera magnā & profundā substantię cerebri, & hepatis, diaphragmatis, stomachi, intestinorum gracilium, renū, trachę, arterię, gulę seu ōsophagi, pulmonis, splenis, cyttis fellis, & omnium aliorum membrorum principalium, aut seruientium membris principalibus. seruitute necessaria ad vitam. Et causa est, quia ex eis nulli sanātur, vt demonstrabitur. Consequenter, vulnera mortalia non necessariō, sed vt plurimum, sunt vulnera parua & superficialia p̄dictorum membrorum, & quę penetrant ad regionem ipsorum, & vulnera capitū musculorum. Et causa est, quia si bene non tractentur, ex eis contingit mori: si verō bene, sanari: sicut ego

vidi de parte posteriore cerebri, ex qua exiuit parū substantiæ cerebri: quod fuit cognitum ex latione memoriæ, quam post curam recuperavit. Nō tamen dico conualiturum, si exiret tota vna cellula: vt de illo sellario narrat Theodoricus Nec Gal. dicit, de illis duobus quos vidit sanatos Smyrnę, vi-
Ph. 18.
lib. 6.
Cap. 10.
 uente magistro suo Pelope, exiuisse aliquid substantiæ cerebri, sed duntaxat vulneratum fuisse cerebrū. Neque de illo quem ipse vidit sanatū Smyrnę (vt narrat libro octauo de vtili.) dicit exiuisse aliquid substantiæ cerebri, sed in altero ventriculorum geminorum fuisse vulneratum. Et hoc, voluntate dei accidisse putabatur. Si tamen ambo ventriculi fuissent vulnerati, paucō tempore vixisset, vt dicit. vnde concludit geminationis aliquorum organorum vtilitatem, vt superius in anatomia fuit dictum. Et tam istius quā illorū, sanatio rara rarorum valde euentuum est, vt præallegato dicitur commentario. Causa, quare vulnera cerebri & panniculorum eius sunt mortalia modo dicto, est quia ad lationem cerebri, sequitur latio thoracis & aliorum membrorum respirationi subseruientiū: vnde eucrasia cor-
Ph. 18.
lib. 6.
Cap. 1.
 rumpitur cordis: ad quod ex necessitate sequitur animal totum perire, vt quinto de locis affectis ait Gal. De hepate etiam vidi, vulnera parua circa lobos sanari: non tamen profunda, nec eum deperditione alicuius particulæ ipsius, sicut idem Gal. etiam testatur. Cuius causam reddit ipse in quinto de loc. affectis. Quia propter deperditionem nutritionis moritur cor, & perit animal: hoc tamen, tempore fit ampliori. Vulnera diaphragmatis, præcipuē quæ in locis sunt neruosis, incurabilia sunt: quia carent sanguine, & adhuc habent continuū motum. Vulnera enim non curantur nisi quiescant, & labia coniungantur. In carnosīs tamen partibus consolidata sunt multoties, vt testatur ipsemet Gal. 5. therapeu. Vulnera pulmonis, quia citissimē phlegmonem patiuntur, etiam sunt incurabilia vt plurimum: quia nec propria vulnerum pharmaca tangere possunt vlcus: & quoniam mouetur per respirationem, & laceratur per tussim. Vulnera etiam tracheæ arteriæ magna, præcipuē in parte cartilaginea, etiam raro curantur: quia est dura & exanguis, & continua respiratio per vulnus fit. Vulnera etiam cœsophagi magna non curantur: quia transitus cibi & potus impediunt agglutinationem. Vulnera etiam venarum organicarum magna non curantur, nisi raro: quia propter earum magnam hæmorrhagiam perit spiritus, & vita: & quia non possunt sustinere, timore suffocationis, ligaturam necessariam ad restringendum hæmorrhagiam. Vulnera stomachi sunt mortalia modo dicto: & intestinorum gracilium, (præcipuē circa ieiunum,) & matricis, renum, vesicæ vrinariæ & fellis: quia sunt neruosa & exanguia, & est locus & transitus malarum humiditatum, & eorum seruitus continuū vitæ est necessarius: adhuc medicamina conuenienter non possunt applicari. Vulnera splenis etiam cum habeat officium toti necessarium (cum sit alterum hepar, vt dixerunt multi) sunt periculosa: sed non sunt ita periculosa, vt aliorum membrorum. Vulnera etiam penetrantia ad intrinseca membrorum, iudicantur mortalia vt plurimum: quia aer qui ingreditur per ea sine altera-
 ratione,

ratione, offendit intrinseca mēbra. Et quia per ea expiratur spiritus, vnde offenditur & debilitatur virtus: accedit huc, non possunt bene mundificari: Et tandem pariunt fistulas, & empyemata, à quibus moriuntur. Signa vulnerationis istorū membrorū, & multa quæ omittūtur breuitatis gratia, dicentur inferius in suis locis. Ceterū vulnera & puncturæ quæ fiunt in capitibus musculorum, vbi sunt nerui, & chordæ, & ligamēta ferè nudata carne, ad tres digitos prope iuncturā, & in tēporibus sunt mortalia: vt plurimū in tertio artis medicinalis, vbi Gal. ait: Nerui verò & tēdonis pūctura propta est ad excitandū spasmus, (propter sensus vehementiam) quem referunt ad cerebrum: & per consequens mortem. Et causa est, nocumentum quod venit à cerebro ad membra respirationis, vt superius est dictum. Et propter hoc dicebat Hippocrates in 5. aphorismorū, In vulnere spasmus superueniens, mortale: non necessariò, sed vt plurimum, inquit Gal. in cōmentario. Membra particularia iudicantur emortua, quando principales venæ, arteriæ, & ossa, à quibus viuificabantur, nutriebantur & sustentabantur, penitus sunt excisæ & destructæ: & incipiunt nigrescere, mollescere, & cadaueris speciem induere, ad instar esthiomeni: vt videre est in excisione brachiorum & tibiarum. Membra etiam iudicantur affecta maleficio, & impotentia perpetuò, quando nerui, chordæ, & ligamenta, quæ regebant ea, sunt abscissa, & penitus destructa, & perdunt protinus actionem suam, & incipiunt arefcere & resiccari. Vulnera verò sanabilia omninò sunt, quæ sunt in euchymis corporibus & in locis carnosiss, paucorum neruorum & venarum, non magnæ capacitatis, neque profunditatis. Et causa est, quia ad ea non debet sequi febris, neque mala accidentia: modò saltem bene regantur. Et ideo est bonum, vt in assertionibus seu depositionibus talium, tu dicas hoc: & dummodo aliud non superueniat, quod impræsentiarum non apparet, neque semper venire consuevit. Vulnera sanabilia vt plurimum, quæ cū quadam differentia dicta sunt mortalia vt plurimum (ideòque indifferentia & media, & secundum tertium significatum neutra) sunt vulnera in capitibus musculorum, & cranij, & thoracis, & ventris. Et causa est, quia si tractantur bene & artificialiter, & adhibeatur bona diligentia, & infirmus sit obediēs, & habeat quæ necessaria sunt exteriora, possunt curari: si verò nō, interficere. Et ideo in vocatis depositionibus talium, de hoc cautè oportet facere mentionem. Attende tamen ad tuam depositionem, vt tu videndi vulneratū, & ipsa vulnera, habueris præceptū à magistrato, & vt nomines vulnera, & loca vulnerum: & reddas causam tuę sententię siue depositionis. Nec sis (rogo te) in iudicando & deponendo velox & præceps, sed consultus & providens. Scriptū enim est à patre nostro Hippoc. Iudiciū difficile. Et licet, (vt infra dicetur de vulnere capitis,) termin⁹ ultim⁹ vulnerū sit 40. dierū, i. intra septē, medius ad 14. iuxta formā acutorū morborū: Nihilominus in suspectis vulneribus expectāda est ad deponēdū, & iudicādū dies 7. quia ferè intra id tēpus cōsueuerūt apparere accidētia, & bona & mala: scilicet febris, syncope, alienatio, spasmos & cōsimilia. Et interim cōsiderāda

*Li. 1. pro.
c. 1. Aph. 7.*

*Apho. 1.
lib. 1.*

*Li. 3. sect.
109.*

*Li. 3. sect.
114.
Lib. 4. f.
4. tr. l. c. 1.*

sunt actiones virtutū ex pulsu, vrina, vomitu, & aliis excretis. Cōsiderandus etiam est appetitus, & tolerantia, & vultus seu facies vulnerati, & consimilia. Et prout inuenies, iuxta doctrinā Hippo. & Gal. in prognosticis, compara robur virtutis & ægritudinis. Et ex his fac tibi capitulum, & clauem totius prognostici ac iudicij, mortis & salutis, quo rectè iudices & deponas. Nec valet si diceres, quod non fuisset mortuus quantumuis peccasset in victus ratione, si non fuisset vulneratus: quia nec etiam esset mortuus, si voluisset, & ea quæ sunt rationis fecisset. Oportet enim non solum seipsum præbere, sed & patientem. Licet enim eorum quæ sunt à fortuna, sit ars curatiua, non tamen est ars præseruatiua, vt ait Gal. in tertio techni. Natura humana multipliciter est serua: & sic ex diuersis periculis exposita, vt in alia dicitur facultate. Est autem etiam intelligendum, secundum Auic. in 4. de exactione sagitarum, licet vulnera quædam sint mortalia, propter hoc non omittas facere secundum rationem & quicquid erit faciendum, modò sis obnixè rogatus. Sed præmittatur bona prognosticatio, propter verba stolidorum: quia multoties sanantur aliqui absque spe, mirabiliter quibus si eos auxilio destitutos relinqueremus, accideret mors: & haberemur paucæ misericordiæ & pietatis. Vtius scias, vnionem in organicis partibus esse impossibilem, secundum Gal. lib. tertio artis paruæ. Et causa est, quia incisis omnino poris per quos veniebant nutrimentū, & vita, & sensus ipsi membro organico (secundū nouum Commentatorem in artem paruam) subito expirant spiritus & virtutes, propter magnam tenuitatem quam habent (quod non contingit in animalibus imperfectis, & plantis) non propter repugnantia medicaminum, vt dicebat Halyabbas in commentario. Præterea vnio possibilis est in carne, iuxta intentionem primā: in osse verò, iuxta intentionem secundam. Vocatur autem prima intentio, quando coniunguntur diuisa absque medio heterogeneo, sed rore nutrimentali, qui modica conuersione fit caro consimilis, & vniformis priori. Secunda intentio vocatur, quando coniunguntur diuisa medio heterogeneo: sicut faber ærarius cōsolidat plumbo, vt dicit prædictus cōmētator. Et istud mediū dicitur porus sarcoides: quod fit ex humore magis crasso quàm carnis, & minus crasso quàm ossis. Et causa quare os nō coalescit intentione prima, est durities ipsius, vt ponit Galen. in textu: quia sola humida vniuntur prima vnione: & debilitas virtutis nutritiæ alteratiuæ, cum sit particula frigida, vt dicit commentator nouus supradictus: non carētia materiæ spermaticæ, vt dicebat Halyab. quia ossa semper habent nutrimentum spermaticum, per conuersionem (supple) & assimilationem. De neruis & venis dicit Aui. auctoritate Galen. in 5. therapeu. se habere medio modo: prout ipsa sunt mediocria inter duritiem & mollitiem. Vnde agglutinantur quando sectio est parua & corpus est humidum: & non valescunt cōtrariis casibus. Vnde Gal. vbi supra: Videtur autē experientia subscribere rationi. In infantibus enim & mulieribus vidi glutinari arteriā, propter humiditatē & mollitiē corporū, & in vno iuvene breuē habēte diuisionē. Et hoc confirmatur

auto-

autoritate Hippo. sexto aphorismorum, cum discissum fuerit os, aut carti-
 lago, aut genæ pars tenuis, aut præputiū, nec crescit, neque conglutinatur
 Neque valet instantia de osse puerili, quod est possibile coalescere, vt po- Cap. 91.
 nit Gal. tertio techni: quia mollitiem habet, & virtutis fortitudinem, pro-
 pter propinquitatem natiuitatis. Nec de dentibus, quod generentur non
 solum in pueritia, sed in aliis ætatibus: quia non generantur ex materia
 ordinata, sed ex superfluitate: non à virtute prima informatrice, sed nu-
 tritoria inducente actum generatiuæ, vt dicebat Albert. Bonon. in lectu- Li. I. sen.
 ra aphorismorum. Vltimò iudicat Hippo. sexto aphorismorum, quod quæ 2. do. I.
 » in hydropici corpore fiunt vlcerà, non faciliè sanantur. Vnde Auic. & so- cap. 4.
 » lutio quidem cōtinuitatis, & vlceratio, & his similia, cum in membro fue-
 » rint bonæ complexionis, citò sanantur. Et cum fuerint in membro ma-
 » læ complexionis, longo resistunt tempore: & tantò plus, cum in corpo-
 » ribus contingunt eorum, qui patiuntur hydropisim, & constructionis ma- Aph. 20.
 litiæ, & lepram. Præterea in quinto aphorismorum, vlceribus frigidum
 mordax, cutem indurat, dolorem insuppurabilem facit liuorem, rigores,
 febriles spasmos & tetanos inducit. Iudicatur quòd solutiones magnæ malè
 curatæ, maximè circa iuncturam, inducunt maciem particulæ sequenti. &
 hoc est propter oppilationem, & virtutis debilitatem, vt dictum est, & dice-
 tur. Multa alia iudicia oportet obseruari in capitulis singularib. & in tracta-
 tu vlcerū, in quib. cōmunicat vlcerà & vulnera, vt dicetur infra iussu Dei, &c. Cap. 90.

Curatio. Intentio communis omnium solutionum cōtinuitatis est vnio,
 in tertio techni: & est indicatio prima omnibus nota, ab essentia ægritudi-
 nis, quæ præcipit abicere contrarium per suum contrarium, sumpta. Quæ
 quidem intentio generalis & prima, perficitur à duobus: à natura tan-
 quam à principali agente, que operatur propriis virtutibus: & nutrimen-
 to conuenienti: & à medico, tanquam ministro qui agit quinque inten-
 tionibus inuicem subalternatis. Prima præcipit, remouere extranea, si
 qua sint inter distantia. Secunda, adducere inuicem partes distantes. Ter-
 tia, cōseruare partes reformatas & ad inuicē in vnū adductas. Quarta, custo-
 dire & præseruare mēbri substantiā. Sed quinta docet corrigere accidētia.

Primum completur. Si solutio non est satis aperta, & aliquod extraneum
 fuerit inter partes (vt puta squammula ossis separata pungens, aut aliquod
 infixum vt sagitta, seu aliud extraneum vt spina) dilatando: & si est aperta
 sufficienter, illud remouendo, & extrahendo leuiter, & absque dolore di-
 gitis, aut vossella, aut forcipib. aut aliquo instrumento per teipsum in-
 uento. Extrahuntur verò infixi inuentis instrumentis. Et modus in- De modo
extractio-
nis sagitta-
rum & a-
liorum in-
fixorum.
 ueniendi, habetur ex consideratione naturæ & diuersitatis infixorum,
 & consideratione naturæ & diuersitatis membrorum. Ex quibus duo-
 bus elicitur tertium, scilicet modus extrahendi, & instrumentorum
 inuentio. Porro diuersitas infixorum, licet sit infinita, & certis litteris
 nequeat scribi (& propter hoc est consilium, vt examinentur formæ
 proiectorum ab inimicis) nihilominus Auicē. sub diuisione octuplici

ea comprehendere conatur : de quibus accipio gratia breuitatis, commu-
niores. Infixorum quædam sunt ferrea, quædam spinosa, quædam ossea, aut
alterius naturæ. Item quædam plana, quædam spiculis cincta. Præterea quæ-
dam habet dolia seu tubulum in quæ intrat lignum, quædam clauū qui su-
bit lignum. Amplius quædam sunt venenata quædam non venenata. Diuer-
sitas membrorum habetur ex anatomia: quod quædam sunt principalia,
quædam carnosæ, quibus debilitèr infixuntur: quædam ossea quibus fir-
miter adheret infixum. Præterea quædam sunt apparentia, in quibus pa-
rum penetrat infixum: quædam profunda, in quibus submergitur infixum:
imò aliquando adeò subit profundum, vt veniat ad partem oppositam.

Instrumenta quæ ab his inueniuntur, licet sint multa, octo tamen apud
me sunt magis communia. Primum, sunt forcipes Auicennæ & sunt semilunares
denticulatæ. Secundum sunt forcipes Albucæ & sunt in modum ro-
stri auis denticulatæ. Tertium forcipes concavæ in modum cannæ, ad sa-
gittas spiculis cinctas. Quartum est terebellum inuersum, ad capiendam
cannam ferri. Quintum autem est terebellum rectum, ad ampliandum
ossa. Sextum sunt impellentia concavæ, & impellentia furda. Septimum
sunt incisoria ad ampliandam carnem, vt facilius infixa extrahantur. Octa-
uum est balista. Modus autem operandi qui à prædictis oritur, est talis:
Si infixum primo occurſu non potest salubriter extrahi, debet dimitti vs-
quequo caro marceſcat & putrefiat. Et tunc id circumuoluendo & mouen-
do illuc istuc, leuius extrahetur: Non obstante dicto Henrici (qui præ-
cipit vt statim extrahantur) quia ita volunt Auicenna, & Albucæ & Bru-
nus. Deinde vulnus debet curari, vt alia vulnera: nisi quod sanguis altera-
tus ab infixo debet expelli, vt vulnus à putrefactione securum euadat: & de-
bet perfundi oleo calido, maximè si dubitatur de dolore. Si autè fuerit to-
xicatum, curetur vt morsuræ venenatorum. Et si non potest leuiter per
modum dictum haberi, exuto armis patiente, & præparatis præparandis,
& præfato prognostico, si est necesse, iuxta formam datam, capiatur
forcipibus comunibus contorquendo, & extrahatur. Et si illæ non valent,
capiantur aliæ fortiores. Et si sunt sagittæ spiculis cinctæ, apprehendantur
spicula forcipibus cannulatis. Si lignum exiuit è tubulo terebello inuerso,
immisso in tubulum, extrahatur. Si lignum est cum tubulo, extrahatur te-
rebello directo. Et si aliter non possunt extrahi, amplificetur foramen carnis
(si est possibile) rasorio cultro, ossis verò terebellis rectis, aut trypanis: &
vt dictum est, extrahantur. Et si hoc non valet, ligetur balista forcipibus, &
patiente bene stabilito laxatur balista, & telum extrahitur. Si autem sa-
gitta est immersa, & non potest extrahi à parte per quam intrauit, impel-
latur impellentibus concavis aut furdis ad partem oppositam. Et si com-
modè potest fieri, per illam partem extrahatur. Si verò non est possibile,
dimittatur quousque natura eam expellat, aut manifestet. Albucæ verò
narrat, multos se nouisse, in quibus sagittæ diu steterunt occultæ, qui ita vi-
xerunt longo tempore absque documento: & in aliquibus aliquæ fuerunt
natura.

natura manifestata, & extracta, & sanati fuerunt. De incantationibus, & coniuurationibus vocatis Nicodemi, quas ponit Theodor. & Gilber. non curo. Medicinis verò extrahentibus infixæ, vsus sum in spinis, & piscium ossiculis, & lapidibus, ac vitri & ossium frustulis. Et inueni peculiare medicamentum sumptum ab Auic. quod Recip. fermenti, mellis, aut fordicii alueariorum, ana lib. β. visci querc. quart. j. ammoniaci, quart. β. olei, quart. j. fiat emplastrum, & desuper ponatur. Rogerius asserit probatum, quod radix arundinis trita, cum melle apposita super infixum, ipsum extrahit sine dolore. Plura alia in antidotario ponuntur: & ita completur primum.

Secundum completur manibus trahendo & coniungendo partes distantes, & membrum quantum poterit minimo cum dolore conformando, vt inferius in speciali dicitur.

Tertium completur, bona & decenti ligatura, & situ debito, & futura si est necesse.

Circa ligationem est sciendum, quod secundum intentionem Auicen. in 4. triplex est ligatura: incarnatiua, expulsiua, & retentiua. Ligatura incarnatiua competit vulneribus recentibus, & fracturis: & fit, fascia à duobus capitibus plicata vsque ad medium, incipiendo ab opposita parte loci vulnerati, ducendo vnum caput versus partem superiorem membri, & aliud versus partem inferiorem, capiendo de partibus adiacentibus quantum videbitur expedire, stringendo plus super locum læsum, quam in partibus adiacentibus. Caueat tamen ne nimis stricta, aut nimis laxa sit ligatura. Terminus esto, bona infirmi tolerantia. Capita autem fasciæ suantur. Et si necesse sint plures fasciæ, ponantur, & eodem modo reuoluantur. Per istum autem modum ligandi, vnum labium cum alio coniungitur, & phlegmon prohibetur, vt 6. therapeut. probatur. Nonnulli verò adaptant pannum duplicatum, & stringendo suunt eum supra locum solutum. Ligatura expulsiua competit vlceribus, & cauernis, ad expellendum materiam à fundo, & ad defendendum ne altera materia veniat ad locum. & fit, fascia ab vno capite plicata, incipiendo à parte inferiore ipsius membri, ibi fortius stringendo, deinde reuoluendo proceditur vsque ad partem superiorem. Dico autem superiorem partem, vt Galen. 5. therapeut. cam, quæ est versus cor aut hepar, à quibus oriuntur omnia vasa. Ego autem talem fasciam membris inæqualibus, (velut sunt tibiæ) adapto, scindendo eam ab vna parte singulo quoque palmi interuallo, strictè suendo à parte arcuata & incisa, laxè à parte dorsali & non incisa: & ligando, partem largam dorsalem teneo versus crassiores membri, regionem: partem curuam incisam versus graciliorem. Quot autem bona fecit mihi ista ligatura in vlceribus, varicibus, & inflationibus tibiæ, nouit Deus. Ligatura retinens medicamina, competit membris in quibus non potest fieri strictura, neque alia ligatura: vt in collo, & in ventre, & in omnibus

Li. 1. cap. 22.

De modo & qualitate ligandi. Fen. 4. tr. 3. cap. 2.

Cap. 5.

Cap. 3.

apostematibus & dispositionibus dolorificis. & fit fascia vnius capitis, aut multorum capitum siue brachiorum, incipiendo super locum læsum, ligando in opposito eiusdem. Modus soluendi ligaturas fit suavis, & citra dolorem: & si ligamenta nimis adhæreant, tantisper madefiant vino donec separentur. Insuper vult Gal. quod bindæ fiant ex panno mundo, lata & longæ secundum naturam particularum: vt quæ ligant humerum, in latitudine sex habere debent digitos transuersos: quæ coxam, quinque: quæ tibiā, quatuor: quæ brachium, tres: quæ digitum, vnum. Longitudo fit secundum reuolutionum necessitatem. In hoc enim multum facit ingenium medici, (quod artem adiuuat, & naturam operantem, vt dicit Damascenus) & scientia conformationis membrorum. Et hoc est quod dicebat Gal. quarto therapeu. ligare enim vlceratam particulam, non cōtin-
*Li. 5. the-
rap. cap. 5.* git bene aliquem nisi sumat indicationem à conformatione particularum.
*Aph. 3.
Cap. 2. li.* *Circa modum & qualitatem* faciendi est sciendum, quod futura est triplex, incarnatiua, suppressoria sanguinis, & conseruatric labiorum ad tempus. Sutura incarnatiua (quæ competit omnibus vulneribus dehiscen-
*De modo
& quali-
tate futuri.* tium labiorum, si possunt prope adduci: & quibus non sufficit sola ligatura: quæ nulla habent extranea inter labia, & sunt recentia, vel antiqua renouata per scarificationem & pellis remotionem, vt dicit Halyab.) fit quintupliciter. Vno modo, filo forti, æquali & plano, vt sericeo in communibus vulneribus: primum punctum ponendo in medio vulneris, & aliud in medio spatii cuiusque lateris: & ita procedendo in spatiis, inter duo puncta faciendū punctum, quousque sutum sit conuenienter. Quod erit, quando inter duo puncta spatium vnius transuersi digiti remanebit. Acus sint longæ, planæ & laues seu politæ, cuspidē triangulari cauda vt locetur filum, & non impediāt acus transitum excauata. Cannula habeatur fenestrata, qua firmetur altera pars labij, vt non vagetur dum immittitur acus: & vt per fenestram possit videri, quando transuerit acus. Et tunc trahatur acus & filum, fulciendo labium iuxta filum cum specillo, vt trahendo filum, labium non sequatur. Et ligetur primò duabus inuolutionibus, & secundò vna, deinde filum scindatur remotè aliquantulum à nodo. Secundo modo fit futura incarnatiua, acubus, aut hasta plumæ seu pinna introducta cum acu, in vulneribus magnis & profundis, quorum labia sunt multum separata: acus filo in eas intromisso tot quot sunt necessaria, imponendo & eas cū filo reuoluēdo (sicut faciūt mulieres quādo super manicas acus referuāt cū filo intromisso) & remanēt vsque ad vulneris cōsolidationē. Tertio modo fit futura incarnatiua, veruculis equalibus, factis ex stupis bene contortis, gracilibus vt palea, longitudinis vt digiti vnius internodiū: aut ex calamo plumæ: quæ quidem cōpetit in locis, quibus volumus suturam perdurare longo tempore. Et fit adhuc nodum acus filum ducens per ambo labia traicitur: deinde reuertitur acus per idem foramen, vsque quo remaneat vna ansa, in qua ponitur vnum ex capitibus veruculi, & postea caudæ duorum filorum stringuntur, & ligantur super caput aliud

aliud veruculi: & ibi scinduntur capita filorum, & remanet veruculum vique ad perfectam consolidationem. Quarto modo fit futura incarnatiua ^{III} secundum Gal. hamis: qui debent esse parui pro ratione membri, ab vtraque parte curuati: & figendo in vno labio, ducatur labium in alterum labium, & in illo etiam figatur, vt faciunt tonsores pannorum. Quinto modo fit futura incarnatiua admotis pannis: & conuenit in locis in quibus volumus cicatrices non apparere, vt in facie. Et sic fit: Sumuntur duo panni triangulares, magni pro membri quantitate: & liniuntur linimento viscoso, facto ex puluere sanguinis draconis, thuris, mastiches, sarcocollæ, picis, farinæ volatilis molèdini, incorporato cum ouorum albumine: atque ita applicetur quilibet pannus in quolibet latere vulneris ad distantiam vnius pollicis: & postquam erunt deficcati, suantur illi panni ingeniose, & adhærebunt labia. Sutura suppressoria sanguinis fit acubus, & filo, intrando & reuoluendo, sicut suuntur pelles: & hoc, quando aliæ futuræ non possunt fieri propter magnum sanguinis impetum, in vulneribus venarum. Ista etiam est utilis ad suendum intestina, panniculos, & loca carne denu data: suspecta tamē est, quia rupto vno puncto cætera relaxantur. Conseruatix futura fit vt aliæ: sed non est ita stricta, quia non fit nisi ad retinendum labia, donec vulnus sit firmatum. Et conuenit vulneribus dilaceratis: & in quibus deperdita est caro, ad appropinquandum partes vt citius consolidentur: & in quibus est in progressu aliquid extrahendum. Tempus remouendi futuram est, quando compleuerit finem suum. Modus remouendi est talis: Ponatur aliquod specillum sub puncto, & supra specillum scindatur filum, ponendo specillum super labium per quod extrahitur, ne dilaceretur extrahendo.

De modo & qualitate plumaceorum.

Quia plumaceoli siue puluilli faciunt ad fulcimen & compressionem partium dissolutarum, & ad confortandum calorem naturalem membri dis-iuncti, & ad prohibendum grauitatē ligamentorum, idcirco de ipsis est hinc tractandum. Est tamen sciendum, quod quia antiquitus fiebant ex pluma inter pannos suta, talem assumpserunt denominationem: sed quia oportebat eos sæpe renouare, erat tardiosum, adinuentum est eos facere ex stupis canabinis, præcipue bene peëtinatis & mundatis: & quandoque fiunt ex lana, vel xylo seu cotone. Multi verò loco ipsorum applicant pannos suaues duplicatos aut triplicatos, aut spongiam adaptant. Et ponuntur duo vel tres, & plures, prout videtur expedire. Et aliquando applicantur sicci, aliquando madefacti, imbuti albumine oui, vel vino, vel oxycrato, & quandoque oleo, prout dispositio requirit. Et sunt trium formarum. Triangulares laudat Auic. ad incarnandum, vnum in latere cuiuslibet labij, super ipsius vulnus se iungendo. Sunt etiam rotundi, qui ponuntur sicci super alios, ad conseruandum calorem naturalem, & ad ebibendum sordem. Sunt etiam quadrati qui ponuntur ad prohibendum ne à ligamentis pars lædatur.

De modo, & qualitate turundarum, ellychniorum, est sciendum turundam siue ellychnium in solis octo poni casibus. Primò in vulneribus quæ volumus ampliare, mundificare, aut aliquid à fundo extrahere: vt sunt vulnera profunda quæ necesse est contra aperire propter ichorem qui congregatur in fundo, & in sinu eorum. Secundò, in vulneribus concauis, in quibus debemus carnem generare. Tertiò in vulneribus ab aëre alteratis, quæ oportet mundificare. Quartò in vulneribus contusis. Quintò in apostemosis. Sextò in iis quæ sunt ex morfu. Septimò in vulneribus in quibus circa ossa est operandum. Octauò in vulneribus vlceratis. In omnibus autem aliis vulneribus sine turundis & ellychiis consolidationi studemus. Propterea est sciendum, quòd turundæ & ellychnia sumunt diuersitatem à fine cuius gratia fiunt. Quia quædam fiunt ad mundificandum vulnera: & ista fiunt ex linamento suavis panni, præcipuè veteris. Quædam fiunt ad tenendum aperta labia: & illa fiunt ex stupa bene mundata, aut ex fructibus panni supradicti, aut xylo, quòd bombacem & cottonem vocant, vt faciebat Rhasis: aut ex canna æris, vel argenti perforata, vt in naribus, propter aërem: & in vulneribus profundis, vt sanies per se exeat, & non includatur. Quædam fiunt ad ampliandum orificium vulneris: & illa fiunt ex spongia bene intorta, aut è radice gentianæ. Forma ellychniorum debet esse æqualis, turundarum verò inæqualis ad instar lignei clauiculi, quem Latini impagem, barbari cauillam dicunt. Et aliquando applicantur siccæ, quandoque intinctæ aliquo vnguento, prout videtur expedire. Reliqua pertinentia ad prædictas operationes, ingenio operantis relinquuntur. Nā reprehendendus essem, si te tua docerem, ait Gal. primo ad Glauconem. & ita perficitur tertia intentio.

Lib. 7.
alm. c. 3.

Cap. 1.

Quarta intentio (quæ est custodire membri substantiam, & prohibere dolorem, apostema, & cætera accidentia) completur ad mouendo emplastra & liniendo membrum albuminibus ouorū, & rebus frigidis (vt dicit Rhaf.) in primis diebus. Et postea vino crasso styptico, necnō apertionibus, & cōtra apertionibus, & figura apta: & venā tundēdo & purgando quando erit necesse, cum bona & artificiali diætā. Nec obstat quòd multi dicūt, vulnus inquantū vulnus, nō indigere istis: quod concedendum est in paruis occasionibus, & in corporibus eucratis, quæ vbi sunt, nouit Dominus. in magnis autem occasionibus, & in corporibus cacochymis, ad præcauendum accidentia est necessarium prædicta conuenienter præscribere. Et hoc dicebat Gal. sexto therapeut. inquit: Supponatur quis venire ad nos punctus, & (supple) vulneratus, & disiunctus. hic homo, si boni vlcis, id est eucratus fuerit, pharmaco facillè carebit, nihil patietur mali. si verò vlcis mali, id est cacochymus fuerit, primò. quidem dolebit: post hoc autem iam etiam pulsabit & inflammabitur particula. In omni enim membro carnosio sunt nerui, arteriæ & venæ, quæ præparāt ad ea accidētia mala, & ideo Hippocr. dicebat primo prognosticorum, de melioribus rebus est vti præuisione.

Lib. 7.
alm. c. 3.

Cap. 2.

Alph. I.

De phlebotomia cōsulunt sapientes, Rhasis & Albucas. si sanguis à vulnere non

re nō exiuit sufficienter, vt fiat ex parte opposita. Nam euacuatio per antispasin (in quarto therap.) multum placuit Hippocrati.

De ventre, hoc statuēdum est, vt si fuerit constipatus, fiant suppositoria, aut clysteres: aut administretur aliquod lenitiuū ex casia fistula aut māna.

De potionibus quæ consueuerunt administrari vulneratis, dico me non consueuisse dare aliquam potionem in vulneribus recentibus: quia calidæ sunt, & aperientes, & commouent sanguinem, & præparant vulnus ad phlegmonem, & ad fluxum. In antiquis verò vlceribus, fistulosis, & cæcrosis: necnon sanguine congelato in interioribus, ac purè congregato in pectore, & in glandulis intrinsecis, & herniis vulgo dictis crepaturis (vt in suis capitulis dicitur,) quandoque concessi. Antiqui tamen (vt Rogerius & quatuor magistri) indifferenter administrabant potiones omnibus vulneribus, & fracturis, compositas ex rubia maiore (ex qua plus fumebatur, & ex consolidis, plantagine, tanacetō, cannabe, caulibus rub. herba Roberti, pede columbino, caryophyllata, lingua canis, pimpinella, pilosella, & consimilibus. Et extrahebant succum, aut decoquebant ea in aqua, vino, & melle: & dabant quolibet mane quartam β. & super vulnus foliū inuersum caulis rubri mane & sero ponendo, ligabant. Et asserunt tales empirici, quod si potio euomitur, malum signū est: sin retinetur, & per vulnus exit talis qualis fuit assumpta, bonum. ita iuuat eos Deus. Peius est Theod. *Lib. 2. c. 3.* & Henric. consilium, qui pigmentum fortissimum iubent dare vulneratis recenter: maximè in capite, & in pectore, nescio vnde venit ista insania. scio bene quod Galen. id non præcipit.

Dieta omnium vulneratorū & solutorū, in principio vsque ad septē dies (intra quos consueuerunt esse securi à febre, & inflāmatione) debet esse tenuis, frigida & sicca: præcipuè si patiens fuerit repletus, iuuenis, & aer sit calidus. Subtrahatur ergo illi vinū (præcipuè purum) & carnes crassæ, & pisces crassi, panis azimus malè coctus, caseus, & fructus, allia, & cepa, sinapis, & omnes species acres, & omnes res salitæ, & acidæ. Utatur pullis, perdicibus, auiculis paruis, alteratis aqua rosata: vtatur etiam auenato, hordeato, amygdalato, & amylo, spinachiis, boraginibus, lactucis, plātaginib⁹, iure simplici, aut cōposito cū ouis. Potus eius sit aqua bullita, in qua sit infusus panis sordid⁹ aut aqua hordei, aut aqua cū modico vino crasso styptico. Parū cōnet, quiescat: à mulieribus summè caueat. Postquā autē securus fuerit ab apostemate, in crassetur diætā, & redeat ad cōsuetudinē suā paulatim. Utatur ergo tūc bono vino, bonis carnibus gallinarū, caponū, & castratorū, & omnibus bonū sanguinē generantibus, & reficientibus naturā. Et quod talis diætā sit vulneratis utilis, sic probatur: Quia illa diætā est vulneratis utilis, quæ retinet ac fulcit virtutē, & nō cōmouet febres, neq; apostemata, neq; hamorrhagias excitat, & nutrimentū cōueniēs præparat tēpore cōueniēti, talis est huiusmodi: ergo est utilis. Et propter hoc eā cōmendant Gal. Rhaf. Haly. Auic. Brunus, Guliatq; Lāfrācus. Nō autē Theodoricus, qui à principio diætā vinosam & calidissimā præcipiebat. Et plus miror de Henrico, *Li. 7. d. m. c. 1. & 3. Li. 1. c. 3. Lib. 2. c. 1. Tr. 1. d. off. 3. cap. 10. Li. 1. c. 11. & 25.*

Li. I. aph.
4.

Cap. 6.
Cap. ult.

qui fuit Parisiis nutritus inter philosophos, qui illum in hoc secutus est. de Anglico nō miror: quia nihil dicit, nisi quod ab Henrico habuit. Neque ratio eorum valet, dum dicunt debilitatum esse confortandam: quia contrarium dicit Gal. in principio aphorismorum. His qui ægrotāt, augere virtutem non properamus: moderatē enim diminuimus, aut qualis est (saltem in chronicis) custodimus. Nisi tamē esset tāta debilitas, vt postponere suaderet omnes alias indicationes: quod nō est in cōmunibus vulneribus. Adde quōd aduersantibus indicationibus nō oportet alterius extremitatē cūpiētē, obliuisci alterius penitus, sed miscere eas, vt præcipit Gal. lib. septimo therap. Vnde in octauo, circa finē: Exercitātū quidē & natura prudentē oportet esse medicū, vt vniuscuiusque indicationis subtiliter ponderans virtutē, adinuicē omnes cōparans, vnū aliquod capitulum coaceruet propriarū laboranti diætā. Illud autē quod decepit eos, fuit Arabica translatio in quarto de ingenio, capitulo penultimo, quæ dicit: itē oportet te cauere vinum, dum apostema calidum est. In alio verō tempore nō. Quia debuit dicere, dum apostema esse potest. Quod patet per Græcam translationem, quæ dicit: palam autem est, quōd vini vsum cauere oportet tempore phlegmonū: aliter nihil prohibet dare. Et ita conceditur, quōd in principio vsque ad septem dies (quod est tempus inflammationis) nō detur vinum: sed transactō illo tempore, non prohibeatur. Et ita completur quarta intentio, quæ erat membri substantiam conseruare.

Quinta intentio, quæ est accidentium introductorum correctio, secundum accidentium diuersitatem completur. Accidentia autem quæ cōsueuerunt superuenire solutis continuitatibus, sunt dolor, phlegmone, dyscrasia, febris, pruritus, spasmus, paralyfis, syncope, atque alienatio, durities, impotentia, motus. siquidē vulnus nunquam curatur, quousque ista corrigantur. Accidentia enim quæ superant suam causam, ordinem curationis peruertunt, vt ait Gal. in principio ad Glauconem.

De dolore.

Lib. I. c.
20.

Doct. huius
c. 4.

Dolor, quia est causa trahendi materiam ad locum læsum, & generandi apostema, super omnia oportet vt euitetur. Dolor verō communiter sedatur fomentando particulam oleo calido. Et si oleum esset rosatum, vtilius esset. Et si adderetur albumen oui, vel vitellus, vbi non est magna caliditas, non tantum macularet vulnus. Et si esset necesse aliquantulum sopire particulam, oleum sit papauerinum. Et si est necesse, addatur parum opij, aut mandragoræ: vt consulit Guliel. Quatuor autem magistri laudant ad hoc radicem solani cum axungia porci mixtam. Theodoricus multum cōmendat emplastrum ex foliis paruorum maluarum, coctis & tritis, & cum cribratura furfuris mistis. Et si adderetur modicum olei ros. melius esset. Medulla etiam panis frumenti in aqua feruente macerata, optima est, vt superius fuit dictum. Si autem est dolor fortis, significatur neruus esse læsus: & tunc ad vulnus neruorum habeatur recursus.

Phle.

Phlegmone generatur, cognoscitur, & curatur, vt dictum est in tractatu De apostemate. secundo de apostematibus. Nihilominus Auic. laudat, dicat omni membro à capite vsque ad pedes, emplastrum factum ex grauato dulci in vino styptico decocto, & subacto in mortario, & applicato. Si autem non potest repercuti, nec resolui, maturetur emplastris ad maturandum apostemata dictis. Et ad hoc dictat Rogerius embrocham seu folium ex maluis, absinthio, artemisia, farina frumenti coctis in vino, cum pauco melle, & axungia quod sit satis. Quod si pus non deriuetur ad vulnus, aperiatur in loco magis apto.

Dyscrasia si est calida (quod cognoscitur ex rubedine, & vesicatione) De dyscrasia. infrigida locum, non hyoscyamo, neque mandragora, vt dicit Gal. quia nimis refrigerat, sed rosis, & plantagine, & vnguento albo: quæ siccando moderatè refrigerant. Si est frigida (quod cognoscitur ex mollitie & discoloratione) calefacias locum, non resina, pice & asphalto, sed vino, & vnguento nigro (fusco videlicet) & basilicone. Sed cum ista accidentia conuertunt vulnera ad vlcera, ad doctrinam istorum habeatur recursus. Si autem dyscrasia fuerit sicca vel humida, per sua contraria corrigatur. & ita de cõpositis, vt dicetur infra.

Si superuenerit febris, infrigidentur, & regantur, vt de apostematibus calidis est dictum: Et in hoc domini physici vocentur. De febre.

Per *spasmus* intelligit Auer. decurtationem membrorum, aut talem rigiditatem vt nõ possint flecti neque dilatari: quia per eam actio non est ablata, sicut in paralyti, sed est immutata. Est enim spasmus in quinto de ægritudine & symptom. motus malus, accidens virtuti motuæ voluntariæ, à dispositione morbosa. & ideo est ægritudo nervosa (in tertio can.) quia mouentur lacerti ad principia sua, & inobedientes sunt extensioni. Causa autem eius (secundum Gal. in eodem) est duplex, vt Hippo. indicauit, impletio & euacuatio: in phlegmonosis quidè dispositionibus impletio, in ardētissimis autem & siccissimis febribus, euacuatio. Quod autem & impletis, & euacuatis plus æquo vniuersis corporibus nervosis, ea tendi contingat, indicant chordæ in musicis organis tensæ, rumpuntur enim, siue in humidam, siue in siccam domum tensæ reponantur. Et propterea remittunt eas artifices, antequam reponant. Et secundum illud, idem indicant corrigiæ igni, & aëri (scilicet humido) expositæ, vt docet Auerrh. Colliget tertio. Tertium autem capitulum addit Aui. quod licet materia non respondeat proportionem, est tamen nocuum contristans cerebrum, propter quod nerui refugiunt, & contrahuntur ad expellendum ipsam causam impediētē. Sunt ergo tres modi spasmorum, inanitionis, repletionis, & cerebri cõpassionis. Primus accidit maximè propter fluxus magnos, quinto aphorismorum: & caliditates immoderatas, & putredines liquefacientes, in secundo eorundem aph. 26. Febrem spasmis superuenire. Secundus fit propter apostema, & tumores euanescentes, in fine quinti aphorismorum, Quibuscunque œdemata. Et frigiditates immoderatas, implentes & condensantes neruos, in eodē quinto, R iij.

De apostemate.

Lib. 4. fen. 4. tr. 1. c. 6.

De dyscrasia.

Lib. 3. th. ca. 8.

De febre.

De spasmis.

Collig. 3. cap. 33.

Cap. 1. & 2.

Fen. 2. tr. 1. cap. 5.

Lib. 2. sym. pt. caus. cap. 2.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

Aph. 17. frigidū spasmos &c. Tertius verò sit propter dolorē, tertio re&ni. Nerui &
Cap. 92. tendonis punctura. Et propter mordicationē mali humoris, & qualitatis
Aph. 1. venenosæ, in cōmento quinti, spasmus ex elleboro. Spasmi autem præfati
 quidā sunt vniuersales, qui fiunt quando nocumentū peruenit ad cerebrū,
 & ipsum dum conatur expellere nocumentū, cōtrahit neruos, & mēbra ner
 uosa, & conuellit ea. Alij sunt particulares, quādo nocumentū non peruenit
 ad cerebrum, sed remanet in membro incuruans ipsum. Et hoc etiā Auen
 zoar testatur. Dico autē vniuersales, quod teneāt maiore partem membro
Lib. 2. tr. rum: ad differentiā epilepsiæ, quæ tenet omnia, & ideo spasmus totius dici
7. cap. 15. tur, scilicet humidus. Est tamen interpolatus, non continuus, cū nocumen
Cap. 5. to mentis & sensuū, prout tertio de locis affectis declaratur: quod nō est in
 spasmis de quib⁹ sit hīc sermo. Inquirere exquisitē differētias spasmi, causas,
 & modū generationis, alterius est speculationis: quare ea dimitto. Sufficit. n.
 chirurgo scire quod dictū est, & signa eorundē, & correctiones si quæ sunt.

Signa communia sunt, motus membrorum difficultas, colli tensio, labio
 rum contractio ac si vellet ridere: maxillarum, dentium, & gutturis strictu
 ra, oculorum & totius faciei tortura. Signa specialia spasmi ab inanitione,
 sunt aduentus paulatinus, & post ægitudines consumptiuas. A repletionē
 verò sunt, aduentus subitus, & post apostemata, & repletiones, & frigidita
 tes spissantes. Spasmi autē cōpassiui signa sunt, aduētus à causis extrinsecis:
 & est cū dolore, & mordicatione, & cōtristatione. Si nocumēta spasmi ve
 niāt ad mēbra anhelitus, subitō moritur patiens. Spasm⁹ cōfirmatus nō cura
 tur, maximē ex inanitione: quia siccitas cū prorsus cōpleta fuerit, insana
Cap. 5. bilis est, septimo therap. Non confirmatus verò aliquam recipit correctio
 nem, specialiter quando est ex repletionē, quod innuebat Hippocr. in secū
Aph. 26. do aphorismorum, Febrem spasmō melius est superuenire, quā spasmum
Lib. 3. f. febri. *Curatio* & præcautio spasmi sicci est, vt dicit Auic. verū cōueniēti
2. tr. 1. cura est tina, siue labrum, & inunctio cum oleo humido à balneo. Horum
cap. 7. frequens iteratio. Et si esset possibile labrum implere lacte, atque errhina
 & gargarismata, & clysteres, denique iura cum lacte fierent, optimum esset
 dum modò febris non adsit: tunc enim fiant præfata ex aquis, & oleis in
 quibus decocta sint folia salicis, & hordeum fractū, viol. atque nenufar. At
 que hæc ponātur super iuncturas, & originē lacertorum. Cibaria ipsorum
 sint sorbitiones pingues, leues, factę ex amygdalis, hordeo, & succaro bono,
 & aqua carnis assumpta ex carnibus agnorū & hædorum. Et si cum dictis
 misceretur modicū boni vini, vt penetrare faciat, nō esset à ratione alienū
 Cū autem spasmus est humidus, oportet vt curetur euacuationibus forti
 bus humorum crassorum, vt per hierā, & pilulas de agarico. Et clysteres
 acuti sunt optimi, & phlebotomia quandoque. Et gargarismata, & errhina
 & sternutatoria ex acris sunt cōueniētia. Et inunctiones, colli, axillarū, &
 inguinū, oleis calidis ex lilio, & costo, spica, laurino, pulegino, factis acio
 ribus, addito castoreo, & euphorbio, sunt bonæ: & coopertura è molli lana
 plurima. Rogerius ad talē spasmū tale dictat vnguetum, & ipsum accepta
 uit

uit Theodor. Re. olei muscellini vnc. j. petrolei, vnc. β. olei communis, butyri, ana vnc. iij. ceræ vnc. j. styracis calamitæ, styracis rub. ana drach. ij. & β. mastiches, olibani, an. vnc. β. gūmi hederæ, drach. iij. β. omnia liquabilia ponantur ad ignē, & alia puluerizata misceantur. Vltimò ponatur styrax, & fiat vnguētū, quo ceruix, & collū, atq; spina, aut etiā totū corpus inūgatur inter duos ignes. Isti vnguēto in alio loco videtur addere Theodoricus herbas q̄ ingrediūtur vnguētū aregon, & agrippa, & oleū ex castoreo, & pinguedinē limacū rubrarū: & id vocat alabastrū, & est valde cōueniēs contractioni neruorum. Et si accideret febris (dummodo esset ephamera) esset bonum. Hypocaufta, & suffumigationes siccæ, & ea quæ prouocant sudorem, sunt conferentia huic spasmō. Spasmus verò compassiuus, si fuerit ex dolore, curatur leptomeris, & aliis sedantibus dolorem, vt in cap. de vulneribus neruorum dicitur. Quod si est ex punctura ferarum, curetur admota theriaca, & cucurbitulis super locum. Et si fuerit ex mordicatione stomachi, prouocetur vomitus, & stomachus roboretur. Et in omnibus cerebrū consoletur: & caput, & collum, dorsum, axillas, & inguina oleo liliorum inungendo: quia dicatum medicamen est spasmō humido, vt Auenzoar dicit. Et baculus teneatur inter dentes, vt prorsus non claudantur. Et si aliud non potest fieri, neruus qui mandat nocumentum, transuersim incidatur, vt consuebat Rhaf. quia melius est perdere actionem vnus membri, quàm totius corporis.

Paralysis etiam sequitur vulnera, & cōtusiones, maximè capitis, & totius dorsī: vt in tertio de locis affectis per multa exempla declaratur. Vtrum autem sequatur vulnera eiusdem partis, vel contrariæ, vt infrā cap. de vulneribus capitis dicemus. Est autem paralysis neruorum mollificatio, cum priuatione sensus & motus vt plurimum: sicut erat spasmus, durities cum motu malo & permutato, vt tertio colliget dicebatur. Vnde tertio de locis affectis, sicut apoplexia est mollities totius corporis, ita & paralysis vnus medietatis: quandoque quidem dextræ, quandoque sinistræ: quandoque verò vnus partis, vt pedis vel manus. Et propter hoc suscipe illam diuisionem spasmī, in paralyti, scilicet vniuersalis & particularis: vniuersalis, totius lateris: particularis, vnus mēbri. *Causa* verò paralysis, & talis ablationis motus & sensus, sunt duplices, extrinsecæ, videlicet & intrinsecæ. Extrinsecæ, vt casus, percussio, incisio, dilatatio, frigiditas, apostemata, & talia quæ extrinsecus continuū separāt, vel claudunt spirituum vias. Intrinsecæ sunt humores crassi, viscosi, qui oppilant ipsos neruos in cerebro, & in spinali medulla. quæ vicaria cerebri est dicta. Inquirere autem quomodo fiat hoc, & qualiter aliquando perditur motus remanēte sensu, & differentias, & causas omnes exquisitè, alterius est speculationis. Sufficit enim chirurgus scire quod dictum est, & cognoscere partem à qua oritur nocumentum: quod sciet per anatomia. Nam si nocumentū est vniuersale, quia nerui qui regunt vniuersum, veniunt à cerebro, scis nocumentum oriri à cerebro: si particulare, & in membris superioribus, scis venire à collo, si inferioribus, à spondylis: si in

Lib. ult.

cap. ult.

Lib. 1. c.

24.

Lib. 1. tr.

10. cap. 3.

Lib. 7. al.

cap. 3.

De paraly.

Lib. 1.

Cap. 10.

Do. 2. c.

1. in iudi.

c. 11.

Cap. 6.
Cap. 10.

Cap. 10.

Part. 2. c.
27.
Cap. proprio.

Li. 3. fen.
2. tr. I. c.
4.

mediis, à mediis, prout hæc leguntur in primo & tertio de locis affectis. Humorem peccatorem agnoscis per signa humoris. Causas extrinsecas, scis iudicio patientis. *Iudicari verò potest, quod paralyfis, & omnes ægitudines neruorum sunt difficilis curationis: quia parum habent naturæ calidæ, quæ est effectrix curationis. Et proinde dicitur, quod paralyfis in senib' difficulter curatur. Adhæc iudicatur, quod tremor & febris significant bonum in paralyfi. Præterea paralyfis quæ fit ab ictu non conterente neruos vehementer, quandoque sanatur: vt apparet ex dictis Gal. in illo Pausania, lib. 3. de locis affectis. Si autem nimis conterantur, non est spes sanationis, quia vulnera neruorum perfectè non agglutinantur, vt dictum est. Et dixit Auenzoar, quod si læsio fuerit in neruis anhelitus, morietur patiens suffocatus breui. Si membrum non minuitur, nec eius color mutatur, spes est aliqua curationis. Si verò diminuitur, & color mutatur, signum est magnum, vt dicit Gordonius. Cura paralyfis à causis intrinsecis pertinet ad dominos physicos: quam perficit Heben Mesue duplici regimine, communi & proprio. Commune autem regimen nunc partem morbi tangit, nunc proprietatem, interdum verò diætam. Primum completur administratione omnis studij ad partem capitis posteriorem, & spinalem medullam: quia nocuum, vt plurimum oritur ab illis locis. Et hoc est commune infirmitatibus quinque: videlicet paralyfi, spasmò, tremori, stupori, & torturæ. Secundum verò completur, administratione medicinarum, proprietate & virtute corroborantium neruos, vt est acorus, iua, castoreum. Tertium completur paucitate cibi & potus, & regimine exiccatiuo dicto in capitulo apostematum phlegmaticorum. Regimen autem proprium capit quatuor res. prima est adæquatio materiæ: secunda, abscissio eius: tertia, conuersio illius residui ad oppositum & diuersum: quarta, corrigit accidentia. Quomodo autem ista complètur, dicit vobis doctor allegatus. Cæterum curâ paralyfis à causis extrinsecis (quæ erat à percussione, aut casu) perficit Auic. si factum est apostema, & materia ad locum descenderit, phlebotomia, & medicis calidis, & euaporatiuis: vt sunt vnguenta, emplastra super locum percussum: & cucurbitulæ quandoque ponuntur. Ego autem consueui vt linimento laudato ab Heben Mesue in passionibus cordis, quo vngitur collum, dorsum, & membrum læsum: & est valde bonum. Verba doctoris Euangelistæ sunt hæc: Sermones inunctionis spinæ, Credo peritos medicos, & peritos philosophos, traditionem, & memoriam & laudē tanti beneficij naturæ occultasse: cum eius vestigium in eorum tractatibus sit abscissum. Et est de elegantioribus iuuamentis, præseruans substantiam vitæ. Scis enim principium neruorum esse spinalem medullam, quæ germē est cerebri: & spinam esse plateam publicam arteriarum, neruorum, spirituum, & virtutum, & lectum spiritualium membrorum: quæ continet medullam veræ humiditatis. Sic ergo cumulabis multas bonas intentiones. Confortabis enim substantiam velantem, & substantiam spirituosam, & neruos, & ossa vniuersa, subueniens paralyfi & omnibus neruorum ægitudinibus.*

» dinibus, palpitatiōi cordis, & tremori. Hoc lassitudini subuenit manife-
 » stē: & est medicamen omnium medicamentorum celerrimæ confortatio-
 » nis. Modus confectiōis est: Recipe myrrhæ electæ, aloes hepaticæ, spicæ
 » nardi, sanguinis draconis, thuris, mumix, opopanacis, bdellij, carpobalsa-
 » mi, croci, mastichis, gūmi arabici, styracis liquidæ, styracis rubræ, ana drac.
 » ij. & β. musci drac. β. terebinthinæ, ad pondus omnium: misce omnia hæc
 » puluerizata, cum terebinthina: & pone hoc totum in alembico: & ingenio-
 » se distilla: & liquorem distillatum excipe vase vitreo, & forti: accedit enim
 proximè ad balsamum, & ego interdum addebam herbas paralyfi dicatas:
 & erat pretiosius.

De syncope.

Syncope est secundum Gal. in 12. therapeu. subita & acuta concisio virtu-
 tis, quæ consuevit sequi immoderatas euacuationes, & dolores. Quam esse
 proximam cognosces ex pulsu deficiente, & colore pallido, & motu præci-
 puè palpebrarum & extremorum difficili, ac si non posset erigere ea: & su-
 dore (maximè circa collum) frigidus. Syncope nullo modo est negligenda,
 quia via est ad mortem, imò parua mors apud omnes dicitur. Regimen &
 curatio, quod ad præsens attinet, est omni modo cauere ne accidat syncope
 cōsolādo infirmū, & expellēdo, hominū turbā ne calefaciāt cubiculū, neq;
 terreāt agrū. Et est cautella, vt prius quàm accidat, detur illi frustulum pa-
 nis albi tosti, maceratum optimo vino, cum modico aquæ ros. Et potet mo-
 dicum ex illo vino. Nam (vt ait Gal. vbi supra) vinum quidem quod natura
 calidum sit, & anodosin (id est deductionem in corpus) promoueat, his qui
 syncope detinentur est dandum. Et irroretur, proiciendo validè & affatim
 eis in faciem aquam ros. aut aquam frigidam, si non habet aquam rosaceam.
 Fricentur extrema, trahantur pili, nasus, & aures: & proprio nomine altè vo-
 cetur: dentur alapæ, & cætera fiant quæ præcipiunt domini physici in isto
 casu.

*Lib. 12. the
 rap. cap. 4.*

De mentis alienatione.

Desipientie secundum Gal. quinto de ægritudine, & symptomate, omnes
 peccata existentes hegemoniæ (id est principis) virtutis sunt, quæ ab Auic. *Cap. 7.*
 tertio canonico alienationis dicuntur. Et licet sint accidentia aliàs propria, *Fen 1. tr.*
 aliàs cōmunicata, hic tamē nō agitur nisi de his quæ sunt accidētia veniētia *4. cap. 8.*
 ex cōmuniōe & colligātia, quæ contingunt in vulneribus, & articulorum
 percussionibus: vt quarto therapeut. dicebatur. Similis enim est generatio *Cap. 7.*
 horum symptomatum, autore Gal. tertio de locis affectis, his qui suffun- *Cap. 5.*
 duntur (id est imaginationes in oculis patiuntur) ex dispositionibus ven-
 tris. Nam sicut in illis aliunde mādatur occasio, ita quoque & neruosis par-
 ticularis patientibus promptiūs quàm aliis, superueniunt desipientiæ: Quan-
 doque quidem ipso solo calore per continuas partes ad caput ascendente:
 quandoque verò spiritu vaporoso seu fumofo. Et illa quidē sunt de iis quæ
 tandem exsiccant, vt ait Auic. Vnde etiam ipse Gal. lib. 13. therap. ait: Acci-
 dit enim (vt in sermonibus qui de his habentur monstratum est) ex frigidi-

tate quidē ocium, ex calore verò motus, & ex malitiā humorum amentia. Cura seu regimen eorum est, quod ad chirurgum attinet (quia statim domini physici debent vocari,) vt mali fumi frictionib. & ligaturis extremorum, à capite diuertantur: & in hoc casu clysteria deligit Auic. Et lesa particula dolor omnino sedetur. Et necessarium (secundū eundē) etiā est percutere ægrū alapis, vt ad ipsum redeat ratio. Et in princ. Gal. 13. therapeu. oxyrrhodinum, id est oleum rosatum cum modico aceto, commendat. Expellere enim oportet à capite humorem & vaporem. Et perfusiones somniferæ, quæ ex papaueris semine fiūt, sunt optimæ. Et odorem naribus obiiiciemus: & inungemus alas narium & frontem similibus pharmacis. Et de rebus eis conferentibus secundum Auic. est, vt perfundantur capita ipsorum decocto pedum & capitum. Et multoties sanat eos alfesur, (quæ est radix vitis albæ) cum ex eo bibunt, aut comedunt ipsum per dies aliquot, cum aliquo cibo qui abscondat saporem eius.

De pruritu dicitur in quinto & sexto tractatu.

De duritie & impotentia motus, quæ sequuntur solutiones prauas continuitatis, dicitur infrā in sexto tractatu, cap. de passionibus iuncturarū, & in antidotario suo loco.

CAPITVLVM SECVNDVM.

De vulnere facto in carne.

Vlnus carnosum propriè dicitur, libro tertio therapeutices, diuisio facta in membro carnosum, cruenta, absque putrefactione: vt superius in capitulo communi fuit dictum. Porro tale vulnus (secundum eundem) aut est simplex, sine perditione substantiæ: aut cum perditione eiusdem. Et quod est simplex, non caret propriis differentiis. aliud enim est superficiale, aliud profundum, & vtrunque aut paruum aut magnum. Vulnus etiam cum deperditione substantiæ, suas habet differentias, etenim quandoque perditur cutis, quandoque caro & cutis simul. Et vulnera talibus differentiis distincta hoc habent præterea, vt quædā sint pura sine accidentibus: & quædam habeant aliqua accidentia, quæ non habent rationem causæ (quia tunc caderent in rationem vlceraum difficile sanabilium: de quibus dicitur inferius in tractatu vlceraum) sed habent rationem sine quo non, (vt superius fuit allegatum ex quarto therapeutices:) velut sunt dyscrasia, dolor, apostema, pruritus, &c. de quibus dictum est supra. Nec curo, si tales differentia dicantur differentia, aut dispositiones: quoniam licet Gal. in tertio therapeu. magnā fecerit determinationem, non multum tamen proficit hoc ad curam, & ipsemet docuit primo therapeu. Non ex nominibus bene sanari ægri tudines, sed ex recta de rebus opinione.

De causis vulnerum, quatenus sunt vulnera, dictū est superius. quod sunt quæcunque res extrorsum perforare, aut frangere, aut mordere aptæ natæ sunt: & ex dispositionibus derelictis ab eis, sumuntur intentiones curatiuæ. Significationes verò sumptæ ab essentia dispositionis, & natura membrorum,

rum, & occurrentium accidentium diuersitate, inueniunt auxilia, & modum operandi, vt dictum fuit supra.

Signa & iudicia in capitulo vniuersali sunt dicta.

Cura vulnerum carnosorum recentium, præter quinque intentiones dictas communes, habet specialem intentionem vnam, quæ est fluxum sanguinis retinere. Modificatur tamen per Auicem. est superfluous: quia fortasse temperata quantitas confert: quia prohibet phlegmonem, oppilationem, & febrem, quæ summè prohibent vulnerum curationem. Et illud secundum Gal. in 4. therapeu. fuit præceptum Hippo. Et enim vulnus effluente sanguine siccius, & per consequens sanius: cum omne siccum propinquius sit sano, humidum verò non sano. Superfluous autem sanguis, si non restringitur his quæ pertinent ad vulnera, restringatur his quæ dicantur in capitulo vulnerum venarum. Intentiones verò curatiue omnium vulnerum, licet quomodo complentur in genere sit dictum, specialis tamen modus quomodo complentur in carne, inuenitur ex differentiis iam dictis, ad hunc modum.

*De incisione & vulnere simplici, paruo, sine
deperditione substantiæ.*

Galenus in eiusmodi vulnere tertio therapeutices, non præcipit nisi adducere labia idque sola ligatura. Vnde inquit: si coniunxeris inuicem diligenter ea quæ distant, absque alia quacunque extrinseca molitione, conglutinantur. Et Rhasis illud idem scribit. Communis tamen vsus habet, & Lanfrancus ponit albumen oui agitatum eum leui stupa: & bene, quia (secundum Galenum in decimo simplicium pharmacorum) restringit sanguinem, & sedat dolorē refrigerat, & prohibet apostema, non solum in oculis, sed in omnibus locis vlceratis. Super omnia caue à dolore: quod enim dolet prouocat rheuma, & apostema, vt sæpe dictum est. Quomodo autem sedatur dolor, iam superius dictum est. Et non remutetur vsque ad tertium diem: quia (secundum Galenum in tertio therap. parua vulnera sunt talia, vt si commissa fuerint, eorum labra vna die, vel ad summum duabus indigeant ad ventionem. Et si non est agglutinatum, curetur deinceps, vt statim dicitur.

*De incisione & vulnere magno superficiali,
& non profundo.*

In hoc quia non sufficeret sola ligatura, præcipit Galenus futuram & fibrillas. Communis tamen vsus, post futuram consuevit ponere puluerē rubrum incarnatiuum, & conseruatiuum: qui fit ex duabus partibus thuris, & vna sanguinis draconis. Albuca. Addit tres partes calcis viuæ: & Lanfrancus ei assentitur. Ego autem loco calcis, bolum arme. addo, Haljab. sanalos ponit. Et ponitur solus puluis: cauendo ne ingrediatur vulnus, vt neque etiam pilus neque oleum: quia consolidationem impedit

eorum vnumquodque. Vel potest incorporari cum albuminibus ouorū: id-
que extendi super vnā aut duas stupatas maceratas albuminibus dictis: Et
pannus subtilis etiam madefactus his, immediatē supra vulnus apponatur,
vt stupata dum remouentur, non dilacerent puncta. Et si cum oleo rosa-
inungerentur circumferentiæ, ad prohibendum dolorem & inflammatio-
nē, bonū esset. Qualis autē ligatura, & futura, & quales puluilli ex stupis cō-
ueniāt, & quomodo fiant, in sermone cōmuni iam dictū est. Et nō mutetur
vsque ad quartum diē, nisi dolor, aut aliud accidens infestet. Et post quartū
diē, nisi inueneris vulnus consolidatum, id vino calido styptico lauetur: &
eodem imbuantur stupæ, & expressæ applicentur, & alligentur. Et in dies
mutentur, quia intra breue tempus erit cōsolidatum: attestāte Gal. therap.
lib. 4. cōtra Thessalum, qui protrahebat curā vulnerum in menses, quā sex
diebus (aut plurimum septē) poterat perficere. Primus apparatus laudatur
cum albumine ouorum, & supradicto puluere: quia refrenat, sedat & prohi-
bet sanguinē, dolorē, & apostema. Secundus cum vino: quia vinum, (secun-
dum Galenum in tertio,) optimum pharmacum est omnium vulnerū quā
vulnera sunt, id est quæ non habent aliquā dispositionē cōtradictē impli-
catā. Quod probatur ita: vulnus quā vulnus, debet siccare & adstringi præci-
puē magnū: sed vinū facit hæc duo: ergo, &c. Maior probatur: quia hoc tem-
pore, secundū Galenum, opus est pharmaco siccāte particulas: vt siquidē iā
fuerit ichor adiacens, cōsumatur: & is qui debebat confluere ad vacuas re-
giones, prohibeatur. Et propter hoc debet esse maioris siccitatis cōsolida-
tiuū, siue cōglutinatiuū (quod idē est) in tertio therap. quā incarnatiuum:
videlicet, vsque ad secundum gradum. Minor ita deducitur: Vinū (in octa-
uo simpliciū pharmacorū) nouum, est calidum in primo: antiquum in ter-
tio: medium in secundo: proportionē autē caliditatis. respōdēt eius siccita-
tes. Et ideo pro diuersis naturis suis desiccāt & cōsolidat, non autē hume-
ctat, neque refrigerat, vt dicebat Theodoricus. Et hoc est quod Gal. dicit,
ex autoritate Hippocratis quarto therapeutices, vlcera nulla oportet ma-
defacere (id est lauare) nisi vino. Et causam ait dicens, Omne siccum pro-
pinquum est sano, humidum verò non sano. Et propter hoc dicebat magi-
ster Arnaldus, quòd recentia vulnera aqua ardēte lota, sanationis effectum
citissimē cōsequuntur: quia desiccatiua est multum. Nōnulli verò post pri-
mum apparatus, ponunt emplastra & vnguēta quæ ad hoc habēt propria:
& stupā desuper. Gal. autē in hoc multum cōmēdat emplastrum nigrum.

Lib. 4. fen.
4. tr. 1. c. 9.
Doct. 1. c.
6. de me-
dic in car.

De vulnere profundo & occulto.

Vulnus profundum & occultum multoties curatur futura, & debita ligatu-
ra. Quod si non fiat, iubet Gal. tertio techni, in posterum per effluxiones, &
contrarij loci diuisiones, & figuram aptam curare. Aptam vero figuram
intelligit Auic. vt orificium vulneris semper sit inferius, & fundum supe-
rius,

rius, ita ut ichores possint liberè exire. De qua figura dicit autoritate sapientis secundo ad Glauconem curasse vulnus profundum in coxa (cuius fundum erat circa genu, & orificium versus coxam) cum præparatione figuræ, absque contrà apertione. Fecit enim illum tenere genu elatum: & tunc orificium fuit inferius. Idem posset in brachio præparari. Si autem non posset apta figura comparari, neque vulnus bene expurgari per foramen, fiat ex consilio Galeni contrà apertio. Sic enim scribit in fine tertij therapeutices: Si vulnus concauitatem habuerit profundam & occultam, scrutandum est utrum ichores possint conuenienter expurgari, an non: si enim possunt, eadem est cura cum aliis. Si non possunt excogitare bonam effluxionem cum pressuris, & bona ligatura expressiua, quæ incipiat à fundo, finiat verò circa orificium, bonum est. Si verò non potest fieri, oportet nos excogitare alias effluxiones. Duplex verò est ratio moliendi effluxus: quandoque quidem te incidente totam concauitatem: quandoque autem ea solum in fundo aperta. Qualiter autem oportet singula horum efficere, locorum indicabit natura, & vlcus magnitudo. Nam si loca fallacem faciant diuisionem, & vlcus fuerit magnum, melius est in fundo aperire. Si verò contrà melius est incidere, & ligare, ut est dictum. Brunus autem in tali ex aduerso apertione, tuellos siue tentas ex vtraque parte imponit. Ego autem cum cetone spatium penetro: quia melius mundificat totum pertransiens spatium, & minorem infert dolorem. & pono ipsum cum intromissorio facto in modum acus. Aut ligneam impono, & super eam hastulam securius incisionem facio: & deinde aliquod mundificatiuum, & stupam superpono, & bis in die muto.

Cap. vi.

De vulnere concauo, cum deperditione carnis.

In cura vulneris huius (secundum Galen. tertio techn) duplicem oportet habere intentionem (quia & dispositio duplex: continuitatis quidem solutio, vlcus siue vulnus & deperditio substantiæ, cavitatis) vnâ in vnitio, alteram verò in deperditæ substantiæ generatione. Et oportet primò curare cavitatem, deinde vnire, aggredi: quia ipsarum rerum indicat natura, non posse vulnus sanari, nisi primò cavitatis repleatur. Omnis enim cavitatis præter naturam, indicat repletionem: quare & quæ in carnosa accidit particula. Hæc autem repletio, terminus inuentionis remediorum est, & indicatio omnibus idiotis existit nota. Inuenire autem quæ replebunt, artificis est: & ratione indiget multa, & multis particularibus indicationibus, & methodo rationali exacta. Cæterum particulares indicationes ex quibus inueniuntur quæ replebunt cavitatem vulneris, sunt quatuor: prima sumitur à substantia vulneris: secunda à natura corporis, & particularum: tertia à coniungatis: sed quarta ab indicationum contrarietate. Talis enim fuit ordo Gal. in tertio therapeu. Substantiæ autem vulneris, indicatio secum inuenit differentiarum propriarum indicationes: de quibus tractatur in fine. Prima intentio seu indicatio sumitur, ex eo quòd in generatione carnis

Cap. 8.
& 9.

quæ sit ex sanguinis coagulatione secundum materiam, à natura verò vt effectrice, semper occurrunt duæ superfluitates: vna crassa, altera tenuis: si volumus eas extirpare, tanquam res præter naturam, per contrarietatem, nullum erit tempus in quo non indigeamus vtriusque pharmac i exiccantis humiditatem videlicet, & mundificantis sordem, non simpliciter, sed moderatè ad primum gradum (vehementius enim appositum consumeret, & nō coagularet materiā carnis) velut sunt thus, & ordeacea farina, & farina fabarum, & orobi, iris, & aristolochia cadmia, & panax, & terra sigillata. Omnia enim talia inter se differunt pro ratione maioris & minoris. Aristolochia enim & panax magis exiccāt aliis, & calidiora sunt natura. Ordeacea, & fabarum farina, minus multò exiccant, & minoris caliditatis participant. Thus autem calidum est moderatè, minus tamen aliis exiccat. Orobi verò farina, & iris, in medio istorum, & aristolochiæ & panacis sunt. Secunda intentio sumitur ex eo q̃, quia corpora & eorū particulae, hæc quidē frigidiora sunt, illa calidiora, hæc sicciora, alia humidiora: secundū naturam oportet ea seruare, sicut quod est præter naturā abiicere. Si ergo simile seruat suum simile, sicuti contrarium corrumpit suum contrarium: calidiora secundum naturam calidioribus indigent auxiliis, frigidiora, frigidioribus, &c. Carnem enim quæ producitur, similem oportet esse ei quæ præfuit. Siccior igitur si fuit prior, sicciorē oportet generari nouam quare oportet amplius eam siccare: in humidiorē verò, e contra. Et propter hoc, thus in humidioribus naturis deficcet, & carnem generat: in siccioribus humectat, & suppurat. Tertia verò intentio sumitur ab annexis, vt primò à complexione in naturali. Si enim (inquit Gal.) vel prius forte fortuna, vel ipso tempore vulnerationis, vulnerari caro sit effecta iustò calidior, vel frigidior: decebit pharmacum non solum moderatè siccare, sed & calefacere, & refrigerare intantum, in quantum & subiecta caro recessit ab eo quod est secundum naturam: vt dictum est supra. Quod si hæc ita se habēt, simul aspicere oportebit consequenter nos aeris crassam. Oportet enim pharmacum opponi immoderationib. eius. Et propterea Hippocra. frigidioribus quidē vitur in calidis horis, calidiorib⁹ verò in frigidis, seruando semper naturā. Quarta intētio sumitur à cōtrariis indicationib. nō quæ fiūt in diuersis tēporib⁹ (de quib⁹ dictū fuit in quodā notabili de indicationib⁹ supra, in capitulo executionis primi tractatus) sed his quæ fiūt eodē tēpore: vt quādo crasis laborātis est humidior iustò, particula verò siccior, vulnus humidius, annexa sicciora: iudicabis pharmacū quod deficcet in secūdo & tertio gradu: si autem fuerit econuerso, quod deficcet solum in primo gradu. Et hoc est, quia in prima hypothesi multum, in secunda parum distat ægritudo à dispositione membri, vt dicit Aui. Vniuersa autem ista, inquit Gale. tertio therapeutices, per coniecturam sumuntur. vnde quod optimè de pharmacis coniecturā facere pōt, qui in ratiociniis exercitatus, fuerit de complexionibus & pharmacis, manifestum est. Vides igitur apertè, quot eget considerationib. vir qui debet recta methodū vlcus sanare. Quia. n. in-
uenta

Li. 3. the-
ap. cap. 8.

Lib. 3. me-
thod. c. 9.

Li. 1. fen.
4. tr. 5.
ca. 28.
Cap. 9.

uenta est humiditas inesse passioni, siccans indicauit pharmacum. Sed quoniam illorum hæc quidem magis siccantia sunt, alia autem minus, atq; hæc calefactiua, illa verò refrigeratiua: ex vlcere differentia, id quod vtile sumptum est, & ex laborantis natura, & eorum annexis. Non faciebat ita Thessalus, nec etiã multi qui hodie Thessala imitantur, credentes vnã curã esse omnium hominum: instar malorum sutorum, qui iuxta prouerbum, vna forma calcei omnes calceant, vt ait Gal. nono therapeutices capitulo decimosexto, & quinto custodiæ sanitatis capitulo vndecimo. Communis verò praxis in talibus vulneribus sic habet: Restricto sanguine, & loco ab inflammatione & dolore vindicato, lauatur vulnus vino calido: deinde ipso exiccato, ponitur puluis, aut vnguentum carnis regeneratiuum: Post verò ell. chnia, aut linamenta carpta, & emplastrum aliquod aut vnguentum carnis regeneratiuum: de quibus in antidotario dicitur copiose. Desuper ponuntur stupæ siccæ, aut vino madefactæ: & ligatur ligatura medicamina tenēte: & hæc mutantur bis in æstate, & semel in hyeme.

De vulnere cum deperditione cutis.

De hoc in tertio techni, sic ait Gal. Quando repletum fuerit quod erat Cap. 92. cauum, & æquale vlcus existit, alteram intentionem offerri accedit. Media enim noua carne stante inter labia vlceris, vniri quidem ea est impossibile: intentionem ergo curationis aliam inuenire oportet, & hoc est operire cute, si esset possibile. Sed cum generatio cutis sit impossibilis, propter eius duritiem, aliquid simile cuti, caro callosa, videlicet faciendum. Erit autem huiusmodi caro siccata. Siccantibus igitur, & stypticis sine mordicatione pharmacis erit opus ad cicatricem inducendam: non simpliciter, sed in excessu ad terrium gradum. Sunt igitur in vulnere curatione necessarij tres gradus siccantium: scilicet, Regenerantium carnem: quorum siccitas vt dictum est, ad primum pertingit gradum. Incarnantium, quorum siccitas vt dictum est pertringit ad secundum & tertium. Cicatricem inducērium, quæ superant reliqua: eo quod non tantum habent desiccare accidentalem humiditatem quæ influit, sed & naturalem, vt caro fiat callosa in modum cutis. Et hoc quidē fit per se à stypticis, quæ vt plurimum frigida sunt & sicca: velut sunt galla viridis, cortices mali granati, fructus spinæ ægyptiæ, & similia quæ dicentur infra. Per accidens verò fit à calidis consumptiuis, vt sunt chalcytis, alumen, æs vstum, scoria æris, vitriolum, & similia: nō quocunque modo, sed adusta & lauata, & in tenuis. pollinē redacta, in parua quantitate, & non in magna.

De cicatricibus reparandis.

Cicatrices turpes reparantur, vt dicit Rhasis, tenues quidem admoto diachylon, aut lithargyro nutrita: crassæ verò & antiquæ oleo balsamite. Aut Li. 5. alm. cap. 23. totum superfluum cultro rasorio incidatur, vel cauterio amoueat: & postea admota pinguedine gallinæ, aut anatis, & mastiche curetur.

De vulnere in quo est caro superflua.

Cap. 6. De hoc dicit Gal. tertio therap. quod magnitudo præter naturam, indicat superabundantiæ ablationem. A pharmacis autem fit hoc solum, & non à natura: è diuerso agglutinationis & carnis generationis. Hæc, n. naturæ & pharmacorum sunt opera. illa autem, solorum pharmacorum siccantium vehementer: velut sunt omnia genera atramentorum, calcanthum, vitriolum, spongia, radix asphodelorum, hermodactylorum, stupæ minutim incisæ, alumen, vnguentum viride, &c.

De vulnere contuso, & ab aere alterato, dolorifico, & phlegmonoso.

In omnibus istis supponitur regimen cōmune phlebotomiæ, & purgationis, atque diætæ: quia omnia ista trahunt materiam ad locum (etiam si corpus non sit plenum) & præparant ipsum ad vlcera maligna.

Lib. 4.
therap.
cap. 5.

Curatio eorum localis est, abstinere ab agglutinantibus & exsiccantiis. Et ad mouere circumcirca, & non supra locum, prohibentia fluxum: vt oleum rosæ aut myrtillorum, vel vnguentum factum ex bolo, oleo, & aceto. Supra verò locū olea apponantur lenitiua, mollificatiua, & maturatiua. Nā secundum Gal. hoc fuit præceptum Hippocr. In vulneribus, si caro aliqua telotum contusa tum cesa fuerit, huic ita medendum est, vt quam celerrimè suppuret. nā & minus phlegmone vrgebitur: & necesse est carnes quæ contusæ cescere sint, putrefactas & in pus versas liquari, postea nouā carnem nasci. Ex quibus duas habemus intentiones in huiusmodi vulneribus. Prima completur calidis & humidis maturantibus: qualia sunt maluæ coctæ, & radices maluaquisci, & triapharmacum, panis triticeus, & reliqua dicta supra in apostematibus, & infra in antidotario dicendis: necnon mundificantibus ex farina, aqua, oleo & melle: aut mundificatiuo ex apio, aut aliis in antidotario dicendis. Et in omnibus istis conceditur turunda, & ea intingatur melle rosæ aut vnguento apostolorum: & supra vnguentum, aut emplastrum detergens, ponatur stupa sicca, & ligetur ligatura retinente medicamina vsque ad perfectam mundificationem. Deinde sequitur secunda intentio: nempe vt regeneretur caro, minuendo & dimittendo turundam, & incarnetur & consolidetur. Si verò caro esset multum dilacerata, & futura esset utilis, futura laxa retinente labia suatur. Si etiam vulnus esset alteratum, (nisi habeat aliam repugnantem dispositionem) scalpello remouendo eius labia renouentur, & suantur.

De Contusione.
Cap. ult.
Cap. 28.

Porro quia contusio in carne, sine vulnere exteriori notabili, quæ dicitur à Gal. in quarto therap. ecchymosis, & ab Auic. in primo canonis, fen. quarta, alfac) est quædam species vulneris & solutionis cōtinuitatis, idcirco gratia coniunctionis cum dicto vulnere, dicitur nonnihil de ipsa. Est autem contusio, separatio & dilaceratio facta profundè in carne musculosa, à re contundente: ad quam sepius sequitur dolor, & effunditur sanguis plurimus: quare aliquando apostema gignit, vt plurimum tamen resoluitur: & pa-

& parit vestigia, & liuores, & quandoque excoiationes. Iudicatur magna concussio esse periculosa, & suspecta de corruptione membri, & per consequens corporis. Iudicatur etiam, quod cutis separata pendens, raro agglutinatur: quare melius est vt incidatur, & exiccetur medicinis: aut dimittatur sine ligatura: quia aer adiuuat eius instaurationem, vt dicit Auicenna.

In curatione contusionis multæ sunt intentiones, vt ponit Gal. loco præcitato. Semper enim (vt dicit) multitudini dispositionum, primæ intentiones curationum sunt æquales numero. Prima autem intentio est, vt materia fluens euacuando deriuetur. quare dicit Auic. quod non est excusatio à phlebotomia: imò opifices artis properant ad illud, quamuis corpus sit mûdum. Secunda, vt dolor sedetur, & locus prohibeatur frigidis & stypticis domesticis. Ad quam intentionem Rhafis & Lâfrancus admittunt inunctionem cum oleo rosa. & sparsionem de super pulueris myrtillorum, cum mediocri ligatura: Vfus tamen communis in principio ponit albumina ouorum, cum oleo rosato. Tertia, vt post principium resoluamus, si possibile est: vt quando materia est tenuis, aut superficialis, aliquo ex resolutiuis dicendis: aut si non est possibile, extrahatur scalpellis. Et si adhuc non est possibile, regatur regimine superius dicto exiturarum seu abscessuum. Resolutiuum domesticum fit primum ex vino, melle, & sale. Secundum fit ex farina hordei, & calamento, & vino. Tertium fit ex cera, & cymino. Quartum fit ex floribus chamæmeli, meliloti, & stæchados, cymino, coctis in vino. Quintum ex maluis, fursure, absinthio, & cymino, aut anetho, in vino. Sextum fit ex farina hordei, fœnugræci, croco, & modico auripigmenti, in coctis aqua calamenti, &c. Et ad hoc faciunt potiones instrinsecus iuuantes, ad dissipandum & resoluendum sanguinem mortuum: vt sunt quæ recipiunt bdellium, costum, centauriam, cum syrupo acetoso: & alia quæ dicentur infra de casu & offensione, ad quod capitulum pro istis est recurrendum. Quomodo autem curantur liuores, & alia accidentia quæ contusiones sequuntur, dicetur in suis locis.

De Vulnere ex morfu & venenato.

De huiusmodi vulneribus succinctè discurre, quia rarissimè accidunt: Et quando accidunt, plebeij absque chirurgo ex aliis, cepis & oleo suas faciunt medicinas. Si tamen exquisitè volueris illâ materiâ intelligere videatur, Avic. Raf. Rab Moyses, & Hen. qui plenè de omni veneno tractauerunt. phisicū enim magis est quā chirurgicū, nisi quātū ad vulnera. Morfus & pūctura est duplex: quidā est nō venenosus, quidā venenosus. Nō venenosus est, (vel quasi) morfus hominis, canis, porci, equi, pulicū, muscarū & id genus. Venenosus est, vt canis rabidi, lacerti, serpētis, scorpionis, apū & similiū. Porro eorum curationes in aliquibus cōueniunt, in aliis differunt. Cōueniunt quidē in eo quod non admittūt desiccātia, neque repellētia: imò attrahētia, mollificātia, & mundificātia, & postea carnē generātia. Differunt autem in hoc, quod non venenosus sufficiunt domestica attrahentia, & maturantia: qualia sunt cepa, alia syluestria & domestica, cocta & tusa, & cū fermento.

oleo & fale mixta. Si autē morsus & punctura fuerint venenosa (quod cognoscēs ex dolore, & mordicatione, & mutatione coloris vulneris, & anxietate ardore, & stupore quam sentit in corpore,) potes iudicare periculosam esse: quia venenum suapte natura semper petit cordis destructionem. Adhuc tutus non est morsus à cane rabido: quoniam licet à principio non

Part. 1. ca.
17.

sentiat eius vestigium, secundum Gordonium, post mensem, annum, imò post septem annos illud potest apparere, & propterea hydrophobus postquam abhorret aquam, nunquam curatur.

Cap. 6.

Curationem omnium morsum venenosorum ponit Gal. tertio decimo therap. his verbis. Cum à fera pungente vel mordente, dolorem fieri contigerit, duplex sedationis doloris intentio est, vacuare & extrahere venenū, & alterare quod dolorem efficit. Euacuant autem omnia quæ calefaciunt, & quæ sine calefactione attrahunt vehementer: quemadmodum cucurbitulæ, & cornua quibus aliqui vtuntur: quidam autem ipso ore sugendo propriis labiis extrahunt venenum. Conuenit etiam prædictæ intentioni cauterium, & quæcunque pharmaca similiter cauteriis escharam efficiunt. Cæterum omnia hæc euacuant substantiam totam eius quod molestat. Aliud autem genus auxiliorum, alterantium qualitatem per contraria, inuenitur. Ex quibus habemus duas intentiones, extrahere venenum, & sanare particulam. Ad primam laudatur istud emplastrum. Reci. galbani, sagapeni, opopanax, assæ foetida, myrrha, piperis, sulphuris, ana vnc. β. calamenthi, mēstastri, ana vnc. j. stercoreis colūbini, & anatis, ana vnc. ij. dissoluantur gūmi ex vino: & misceantur omnia cum melle, & oleo antiquo: & fiat emplastrum. Nonnulli verò ad sugendum podicem gallinæ aut aliarum auium depilumem applicant: & si moriuntur, habent id pro signo, quòd venenum est extractum. Ad secundam, in vtraque laudatur istud: Reci. ceræ, picis nigre, resinæ, axungia veruecis, olei antiqui, ana quart. j. galbani, vnc. j. fiat vnguentum: & est magistri Dini.

CAPITVLVM TERTIVM.

*De vulnere & fluxu sanguinis venarum
& arteriarum.*

Cap. 2. &
seq.

Quoniam de vulneribus quæ in carnosis particulis fiunt, plurimus sermo habitus est, iam tempus est dicamus de iis quæ in arteria, & vena fiunt, sequentes doctrinam Galeni quinto therapeutices, in hæc verba: Si quidem aliqui arteria aut vena magna vulneretur, hæmorrhagia grauis aduenit confestim. Itaque dicendum est de vtroque seorsim: prius quidem de hæmorrhagia (quia magis infestat, & priore indiget curatione) secundo verò de vulnere, quod consequenter est curandum. Effunditur autem (secundum eundem Gal. vbi supra) sanguis, ex vena aut arteria, tunica eorum diuisa, vel resecatis orificiis & apertis vasis, vel (vt si quis dicat) exudans. Et quia in duabus vltimis vocatur domini phisici, agetur hic de prima sanguinis effusione quæ consequitur vulnus, quæ ad chirurgos magis pertinere videtur.

videtur. Porro fluit sanguis aliquādo ex arteria, aliquādo ex vena: Et quādoque ex vna, quādoque ex pluribus: & quādoque ex crassis, quādoque ex parvis. Amplius, quādoque est sanguinis fluxus ex vulnere, in quo nō est deperditio substantiæ, quandoque est ex eo in quo substantia est deperdita. Preterea quandoque est cum erosione, quandoque est absque ipsa. Item quandoque est actu, quandoque est futurus: quandoque causa illius apparens est, vt erosio vel sagitta præsens, & non extracta è vulnere. Istæ sunt differentiæ principales, à quibus sumuntur indicationes curatiuæ.

Causæ fluxus sanguinis sunt causæ vulnerantes, & comprimentes, atque erodentes, vulnerantes sunt res acutæ, & incidentes: vt sagitta, vel gladius. Comprimentes seu contundentes sunt res duræ & graues: vt lapides & clauæ. Erodentes sunt humores acres, vt cholera & melancholia adustæ. Ex quibus apparet, quod non potest vulnerari vena nec arteria quin vulnerentur caro & cutis: quare restricto sanguine, oportet ad generationem carnis ab ipsis sumere indicationem, vt dicetur.

Signum vena & arteriæ incisæ est, fluxus sanguinis: verum quando exit cū saltu, & impetu & pulsu, & est tenuis ac rubicundus, significatur exire ab arteria. Si autem effluit quietè, & est crassus, declinans ad quandam nigredinem purpureā, significatur quod exit à vena. Iudicatur ab omnibus, quod omnis hæmorrhagia & periculosa: quia si non restringitur, ducit ad mortem. Sanguis enim thesaurus est vitæ. Adhæc, syncope, spasmus, delirium, atque singultus in hæmorrhagiis, mala sunt, vt dicit Auic. Magister Arnaldus dicit hoc mirabile, quod arteriæ secundum latitudinem sectio promptius consolidatur, quàm apertura secundum longitudinem.

In curatione hæmorrhagiæ Gal. præscribit duas intentiones & Auic. addit tertiam, vt ex omnibus trimembris fiat diuisio, nempe causæ restringentes sang. quædam sunt auertentes, quædam infrenantes, quædam verò locales: & subdiuiduntur, etenim auertentes (quæ magis propriæ sunt fluxui venarum, quàm arteriarum,) quædam sunt sine euacuatione: vt illæ quæ fiunt ad motis cucurbitulis siccis ignitis, & fricationibus, & ligaturis, incipiendo à propinqua parte & veniendo ad remotam. Quædam verò sunt cum euacuatione: vt quæ fiunt phlebotomiâ angustiore partis oppositæ, ad locum remotum, secundum lineam rectam vnius diametri: vt à dextra manu ad sinistram, & contra: necnon à latere dextro capitis ad pedem dextrum, non ad sinistrum: Et à sinistro latere ad sinistram pedem. Etenim (inquit Gal.) hæc Hippoc. sunt inuenta, cōmunia omnis immoderatæ euacuationis remedia. Deriuare inquam ad loca propinqua reuellere: autem ad opposita. Causæ verò infrenantes, quædam sunt incrassantes, vt lentes, oryza, iuiubæ, cydonia, & omnes fructus styptici qui in fluxibus consueuerunt administrari. Quædam sunt stupefacientes, vt aqua frigida potata, & proiecta circumcirca vnde profluit sanguis: & non supra vulnus ipsum. quinto aphorismorum: & omnes res excellenter frigidæ, & aduentus syncopis,

à quo propter retractionem sanguinis refrigeratur totum corpus, & restringitur sanguis. *Loco ipse.* Causæ verò locales, seu modi locales restringendi fluxum sanguinis, licet ab Auic. octo ponantur, ego tamen eos reduco (quantum præfens attinet ad quinque. Quorum primus est per suturam. Secundus per ellychnia. Tertius per totius venæ incisionem. Quartus per ligaturam venæ. Quintus per adustionem. Primus modus qui fit per suturam, conueniens vulneribus in quibus non est deperditio substantiæ, sic completur: Repurgato bene vulnere à thrombis (si qui sint) vniantur manibus labia vulneris: & suantur sutura communi, aut pellionum, quando fluxus est impetuosus. Et suendo accipiat satus profundè de carne. Deinde supponatur puluis cōstrictiuus, & refrigerans, & stupæ maceratæ in medicamine factæ ex albumine oui, & puluere illo astringente, de quo fiet sermo infra. Postea ligetur, & collocetur decenter. Quod autem iste modus sit utilis, patet: quia per ipsum congregantur in idem labia distantia, & refrigeratur locus, & astringitur, & vt volebat Gal 5. therap. & Auic. in 4. *Cap. 3. Fecit. 4. tr. d. 6. 17.* Multoties (inquit) est necessariū vt cōsuas fissuram carnis, &c. Et Theod. & Henric. hoc consentiunt. Tametsi multi dicūt, quod Gal. non præcipit sue re venas, neque intestina: quia tanquā dura & exanguia non possunt consolidari. Verū (pace eorum dixerim) Gal. non inhiuit, sed si tacuit, affirmavit. imò certè textus hoc innuere videtur. Non enim possumus (inquit) sue re arteriæ vel venæ plagam: sicut vtique dicent, qui nullā ex vulneratorum membrorum substantia, & naturā indicationem sumi dicunt. Sed tamen (supple, per regulam oppositorum) nos qui sumemus indicationē ab illis, suemus eas. Quod si nō eas separatim suemus, coniunctim saltem cum carne instar peritonæ: & si nō cōsolidantur, iuxta primā intentionem, consolidabūtur iuxta secundā, vt superius fuit dictū in sermone communi. Secundus modus qui per ellychnia, qui est conueniens vulneribus in quibus est substantiæ deperditio ita cōpletur: locus respergitur puluere cōstrictiuo: & impletur decēter ellychniis & stupis imbutis medicamine, & ligatur & collocatur, vt dictū est. Quod autem iste modus sit utilis, testatur Gal. in præallegato loco, inquiēs: Obstruetur autē orificium throbo: & ab eis quæ extrorsum apponūtur, vt sunt vocata ellychnia, & pharmacorū quæcunque emplastica sunt. Tertius modus, qui fit truncādo venam, magis est conueniens venis quæ in profundo carnis sunt. Et cōpletur secundum Gal. abscondendo totā venam. Retrahitur enim ita ex vtraque parte pars vtraque, & ocultatur, & tegitur à superiacentibus carne & cute. Et desuper ponātur pulueres, & stupæ cum medicaminibus superligentur, & collocetur particula. *Lib. 5. 1b. cap. 3.* Quartus modus qui fit per ligaturā, est magis cōueniēs arteriis quæ in profundo sunt. Et fit hoc modo secundū Auic. Excorietur arteria, & vnco trahatur, & filo serico inuoluatur, & ligetur fortiter: deinde medicamē incarnatiuū apponatur, & ligetur, & situ appposito collocetur. Vnde Gal. Tuti⁹ verò facies, laqueū qdē radici vasis circūponēs. radicē autē vasis vocat priorē ei⁹ partē quæ hepatis copulatur, vel cordi. Hoc in collo qdē est qd inferius: *Lib. 5. 1b. cap. 3.*

» in manibus verò & cruribus, quod superius. His peractis, carne implenda
 » est citissimè plaga, antequam decadat à vase laqueus, nisi enim anticipaue-
 » rit supergenita caro constringere regionem quæ est in circuitu arteriæ ab-
 » scissæ, fiet aneurisina. Quintus modus qui fit per adustionē, magis est con-
 » ueniens venis apertis ab erosione: & completur ferro candente, aut medi-
 » cina adustiua, quæ cum caliditate habeat stypticam: velut chalcanthum, &
 » vitriolum, vsta, & non vsta: non tamen ex calce: quia non habet stypticam
 » qualitatem. excidunt igitur citius huius escharæ: inhærent verò corpori-
 » bus amplius quæ ex adstringentib. & stant vt cooperculum, quosque vena
 » fuerit agglutinata. Non enim accelerandus est casus escharæ, quum multo-
 » ties hæmorrhagia secuta sit in eschararum excidentis, quæ vix cohiberi po-
 » tuit. Et propter hoc dicit Auicē. præceptum esse vt fiat cauterium cum i-
 » gne, cum ferro vehementer ignito, profundè, ita vt facias escharas crassas
 » & profundas, quarum casus non sit facilis. Propterea inter medicinas cau-
 » sticas laudat Theodoricus (& bene) arsenicum sublimatum: quia protin-
 » us omnem fluxum restringit, & profundam & durabilem facit escharam.
 » Est autem alter modus specialis restringendi fluxum, qui licet actu non sit,
 » paratus est fieri, vt quando extrahitur infixum quod iam existit in loco. Sic
 » autem fit: Præparantur puluilli seu stupæ rotundæ tres vel quatuor, perfor-
 » ratæ in medio, imbutæ medicamēto & intromittendo stipitem sagittæ per
 » foramen stuparum, comprimantur hæ à ministro supra vulnus circa
 » stipitem: & tunc magister extrahat sagittam, & ipsa extracta vniantur &
 » cōprimantur plumaceoli supra vulnus, & alij non perforati applicentur.

Isti sunt modi cohibendi sanguinem à venis & arteriis vulneratis, qui vt
 arte fiant requirunt aliqua documenta. Primum est Gal. lib. quinto therap. Cap. 3.
 vt in omni fluxu confestim apponatur digitus super os vulneris venæ inni-
 tens suauiter, & præmens sine dolore. simul enim detinebis sanguinem &
 thrombum supercoagulabis plagæ autem thrombus, & coagulatio sunt de-
 restringentibus, vt dictum est. Secundum est, quod in omni fluxu post ap- 2
 positionem pulueris restrictiui, applicentur tres aut plures puluilli ex stu-
 pis, macerati primum aceto & aqua, expressique: deinde medicamento il- 3
 liniti, & superligentur. Tertium est eiusdem Galen. de ligatura. Ligetur (in Li. 5. therap.
 quit) fascia ex panno linteo: primos quidem amplexus quater vel quin- cap. 4.
 quies stringendo ad ipsum vnde sanguis fuit vulnus: postea sine inde pau-
 latim laxando. ita enim repellitur materia, & constringitur vena, vt dicit
 » Auicē. Quartum, vt membrum conuenienti situ collocetur. Vnde Galen. 4
 » Præter iam dicta vniuersa, hæmorrhagiæ est auxilium apta figura vulnera- Li. 4. fen.
 » tæ particulæ. Apta verò fit, duab. habitis intentionib. scilicet vt pars careat 4. tr. 2.
 » dolore, & sursum spectet. Si enim deorsum spectet, vel dolore tentetur, hæ- cap. 17.
 » morrhagia mouebitur, & phlegmones augebitur. Quintum etiam est Gal. 5 therap. 5
 » ne ante tres aut quatuor dies soluatur ligatura: & quādo mutabitur, eleuen- 5. therap.
 » tur cautè fasciæ & stupæ: & si est necesse, imbuantur per aliquot horas pri- 4.
 » mo medicamine, aut albumine oui, cum oleo agitatis: aut madesiant vino

Lib. 1. fe.
2. doct. 2.
cap. 14.

crasso. Sextū documentū est, vt claudatur oculi patientis, aut ille sit in loco obscuro, vt non possit videre sanguinem suum, neque inspicere res rubras: imò semper dicatur illi, quod amplius non fluit sanguis, & si fluit, quod est ad vtilitatem ipsius: & ita roboratur virtus naturalis contraria imaginatione. Hinc dicebat Auic. quod grauissimum accidentium animalium mouentium imaginationem est motus sanguinis, & consecutio eius qui paratus est ad eum, cum quis multum intentus fuerit ad considerandum res rubras. Vltimò dicendum est de medicinis constrictiuis, quarum prima est Gal. quinto therapeu. & sic habet: Recipe thuris, partem vnā: aloes partem mediam: misceantur redacta in puluerem: & albumine oui subigantur tanta copia, vt melleam substantiam habeat: medicamentum: quod deinde excipiat leporis pilis mollissimis, & tum vasi seu venæ, tum vlceri imponatur. Et sequitur: hoc pharmaco multifariam vtor. aliquando quidē, vt dictum est, miscens aloes duplum thuris, in mollibus corporibus, aliquando vtens ambobus æqualiter, in duris. Secunda medicina accipitur ex dictis Auic. & est totius communitatis. Recipe boli arm. sanguinis drac. thuris aloes succotrini, ana partes æquales. fiat puluis: & vt dictum est apponatur. Tertia est Bruni, & eam accipit ex libro diuisionum Rhasis, & ab Albuc. quantum ad calcem: ipsa enim sola sistit sanguinem, vt dicit. Recipe calcis viuæ, sanguinis draconis, gypsi, aloes, thuris, vitrioli, ana partes æquales. terantur in puluerem: & cum albumine oui, & tela aranæ in vnum miscentur & superponuntur. Halyab. autem multum commendat gallam combustam, in vino vel aceto proiectam, tritamque, & super arteriā applicatam. Rogerius in istis pulueribus consolidam addit.

Lib. 4. f.
4. tra. 1. c.
17. & 18.
L. 1. c. 12.
Lib. 1. c.
139.

Restrictio sanguine, ad curam vulneris eundem est, vt superius fuit dictum. Et licet secundum Gal. curatu difficilior sit arteria quàm vena (& supple vena quàm caro) non tamen diuersus est multum vsus pharmacorum in vtraque. Sed est idem specie, ratione maioris & minoris differens. Tantò enim indiget ficcioribus pharmacis arteria quàm vena, & supple vena quàm caro quātò ipsa est suaptè natura ficcioris temperamenti. Si nulla ergo est substantiæ deperditio, tentare oportet vulnus agglutinare sanguinolentis seu consolidatiuis vocatis pharmacis. Si verò fuerit substantiæ deperditio facta per vulnus vel à casu escharæ in cauteriis, vel quādo laqueovas fuit ligatum, vtetur omninò pharmacis, quibus vti methodus nos docuit in cauis vlceribus.

CAPITVLVM QVARTVM

De vulneribus neruorum, chordarum, & ligamentorum.

Fen. 4. 37.
4. c. 1.

Vulnera neruorum particularum, secundum Auic. libro quarto, quādoque sunt puncturæ, quādoque scissuræ, quādoque verò attritiones siue contusiones. Et puncturarum, quædam sunt cæcæ, quædam apertæ. Ex scissuris autem quædam sunt per longitudinem, quædam per transversum.

uersum. Et ex vtrisque earum, quædam sunt absque deperditione substantiæ carnosæ, quædam cum deperditione tali vt neruus appareat denudatus. Et in omnibus his vulnerationibus quandoque est dolor & inflammatio, & occasio spasmi: quandoque verò non, sed præteriit. atque ab his differentiis indicationes sumuntur curatiuæ.

Causa omnium istorum sunt, omnia quæ apta nata sunt perforare, incidere, & quassare, vt in sermone communi fuit dictum. Ex superioribus verò apparet, quòd non potest neruus vulnerari, quin caro & cutis vulnerentur, & aliquando etiam venæ: ex quibus contingit hæmorrhagia, & complicatio dispositionum.

Signum vulnerationis neruorum, est dolor: & ad notitiam iuuat quod locus sit neruosus, læsio motus & sensus. Iudicat Gal. in 3. techni, quòd vulnera neruorum, & tendonum sunt magna & dolorifica, propter sensum particulæ, & continuitatem cum cerebro: & per consequens apostemosa, & spasmus atque delirio obnoxia, vt dicit Auic. In vulneribus neruorum si tumor appareat, & post dispareat, hoc minatur spasmus atque delirium, & ideo laxa bona, cruda verò mala, quinto aphorismorum. Præterea dicit Gal. libro sexto therapeu. incisio nerui secundum latitudinem non absoluta, periculosior est absoluta, quia in illa nerui non diuisi portant nocumentum ad cerebrum: diuisi verò, non: licet à totali incisione vt plurimum membri perdatur actio, vt de spasmus superius fuit dictum. Ad hæc meminisse oportet, quod frigidum magis est vulneribus neruorum mordax, quàm carnis. Simillimam autem neruis (secundum Gal. lib. sexto therap.) & tendonibus speciem, cum habeant ligamenta seu colligationes, curam eandem tolerant: differentem tantum secundum magis & minus. siccioribus enim & fortioribus pharmacis indiget colligatio (præcipue quæ ab osse oritur quàm neruus & tendo: quæ verò musculis inseritur, quantò minus periculo est opportuna tendone & neruo, tantò aliis colligationibus periculosior, si non bene curetur.

Cura igitur vulnorum neruosarum partium easdem intentiones habet, & quasi eodem modo completur, quo & vulnera carnosorum membrorum: hoc excepto quod accidens, nempe dolor, ita superat intentiones communes, & vniuersales, vt oportet ea quibus complentur, perseverante dolore sic temperare vt taliter succurratur dolori: vt nō dētur obliuioni intentiones communes & vniuersales superius dictæ: quæ videlicet erant quatuor: Prima, remouere extranea, Secunda adducere adinuicem labia, Tertia in vnum conseruare, Et quarta substantiam partis custodire. Temperatur autem modus quo complentur pro differentiis iam dictas, à simpliciori, quæ est punctura incipiendo.

De punctura neruorum.

Cura punctura nō indiget vnitione, nec custodia vnitorū, sed extractione infixorū, si quæ sint, & custodia substantiæ partis. Quomodo autē extrahūtur

infixa iam superius dictum est. Custodia substantiæ (præter id quod mederi dolori est necesse & prohibere inflammationem, quæ possunt esse causa spasmī, vt superius dictum est) tres vel quatuor habet intentiones. Prima est, recta institutio vitæ. Secunda, subtractio materiæ antecedentis, ne ratione doloris currat ad locum. Tertia est, præmunire corpus à nocumento spasmī. Et istæ tres intentiones sunt communes omnibus vulneribus neruorum. Sed quarta (quæ propria puncturæ est) sedando dolorem extrahere saniem æruginosam à profundo puncturæ. De prima dicit Auic. quòd oportet regimen vulnerati in neruis, esse in extremo tenuis iuxta formam dictam superius de vulnerib. in sermone cōmuni. Præterea oportet stratum eius esse humidū & molle, & vt in tranquillitate & quiete cōtineatur, vt dicit Gal. De secunda ait Gale. lib. sexto, therap. quòd oportet absque superfluitatibus custodire vniuersum corpus, idque phlebotomia partis oppositæ, etiam si non fuerit corpus plethoricum (propter dolorem, vt superius sepe fuit allegatum) & pharmacia, si corpus fuerit cacochymum. De tertia fuit dictum superius in spasmō, vt quando superuenit ipsis vulneribus muniatur caput, collum, & dorsum totum oleo liliorum, aut oleo communi calido, vt docet Gal. libro sexto. Inflammationibus dicat Halyab. & Auic. emplastrum ex mineralibus cum aceto, nō pulres putrefacientes, neq. aquam calidam, quæ alias consuevit iuuare phlegmonas: eo quod talia putrefaciunt, & deuantant neruos. & citatur illud ex tertio catageni: in nostro tamen compendio id non reperias. Eius forma hæc est: Recipe calceadis drach. j. & quart. draganthi, drac. viij & β. corticum thuris, vnc. j. & β. bezardi, i. galbani, vnc. j. cere. vnc. viij. olei tantundem: aceti fortis, lib. ij. & quart. Terantur medicinæ siccæ cum aceto quatuor diebus: & dissoluantur ea quæ solui queunt, & macerentur: & misceantur omnia in olla, & moueantur motu exquisitissimo donec æquentur. Ego non assueui: eo vti, sed illud Galen. & Auic. comprobauī bonum, quod fit ex farina hordei, & fabarum, & orobi, coctis in aqua cineris. Auic. autem decoctioni addit mel & acetum. De quarta (quæ est magis propria puncturæ) consulit Gal. lib. sexto non pauca pharmaca, quæ vulneri imponuntur ad effluxionem aperendam ichoribus. Tutius tamen est adaperire cutim cultro rasorio, aut cum cauterio, & melius, vt dicit Henricus: & post exiccare, vt dixit Gal. lib. tertio technī, medicaminē leptomero, (hoc est, tenuium partium) quod possit penetrare ad profundum perforati nerui. Tale est (vt ipse eligit in sexto, oleū fabinum, non rosa. nec myrtinum, vt multi: quia claudunt, & non resoluūt. calidū, non frigidū. Nā vt dictū est lib. quinto aphorismorū, frigidū inimicum est neruis. Ad hanc verò intentionē, etiā ab ipsomet. Gal. vbi supra eligitur, & ab Auic. confirmatur, terebinthina resina per se quidē in infantibus, mulierib⁹, & aliis mollē carnē habētibus: in duris verò, cū paucō euphorbio. Et sequitur: Nos iā cōposuimus vnguentum ad hanc intentionem ex cera, resina terebinthina, pice, & euphorbio: ceræ quidem immittentes partem j. terebinthinæ, & picis, vtriusque partem mediam: euphor-

Li. 4. fen.
4. tr. 4 c. 2

Lib. 6. the
rap. cap. 3.
Cap. 2.

6. therap. 3
cap. 4. loci
precit.
Cap. 9.

6. therap.
2.

Li. 4. Fen.
4. tr. 4.
cap. 4.
Ibid.

6. therap.
2.
Cap. 92.

Asch. 18.
6. therap.
2.
Cap. 3. loci
precit.

» euphorbij,partem ceræ duodecimam: & plus, si id volueris facere fortius.
 » Ita autem & propoli (id est fæce mellis) per se, & cū euphorbio & sagape-
 » no & opoponace, vsus fui in durioribus corporibus, molliens ea oleo, &
 » rebinthina. Et sulphur nō ignem expertum, nec lapidosum propter tenui-
 » tatem partium eius sperauimus iuuaturum nervos vulneratos, tantum eius
 » oleo tenuium partium miscentes, dum fiat glutinosum: probatū enim est
 » & istud experientia. Hoc etiam Auenzoar expertus est, vt dicit. De lota cal-
 » ce, quia magis propria est nervis denudatis, dicitur infrā. Suprà verò me-
 » dicamina, puluillus ex suauī lana cum ligatura decēte, ponatur.

De incisione neruorum.

Sciſſure neruorum, vltra tres intentiones dictas, indigent aliis tribus aut
 quatuor intētionibus specialibus. Prima, vt si fuerint sine deperditione sub-
 stantiæ, cū carne suātur. Secūda, vt in loco magis decliui aliqua turūda sua-
 uiter imponatur. Tertia, vt aliquod medicamen sedatiuum & incarna-
 tiuum nervis dicatum superponatur. Quarta, vt puluillus ex molli lana, de-
 super blandē ligetur. Quod autē sit hīc utilis futura, probatur: eo quia tali
 futura cōgregantur & seruantur in idē labia quæ erant distantia: & cū hoc
 præseruatur neruus, propter cooperturā cutis & carnis, à frigiditate ipsum
 dissipante. Et ita vult Auic. dum dicit lib. quarto: Si autem disrumpatur in
 » latitudine neruus, tunc necessarium est suere ipsum, & si non, non conglu-
 » tinatur. Guliel. de Saliceto, & Lanfrancus idem testantur: tametsi multi di-
 » cant, Gal. non præcepisse eos suere, quod non possint consolidari, & quia
 » punctura acus accersit spasmus. Certē (eorum pace dixerim) Gal. non in-
 » hibuit, sed si tacuit, affirmavit. Imò certē videtur hoc innuere lib. sexto the-
 » rapeut. cap. tertio, dum dicit: Abscisso verò toto neruo, periculum quidem
 » non est aliquod spasmi: oblæsa verò particula erit. curatio autem corporis
 » erit aliis vlceribus similis. Certum autem est, quod alia vlcera suuntur, vt
 » seruentur partes adductæ. Et hoc etiam designauit quando lib. tertio the-
 » rapeut. nullam fecit differentiam curationis vulnerum neruorum ab aliis, nisi
 » ex sola pūctura. Neque in sexto therapeut. nisi de hac, & de vulneribus ner-
 » ui denudati, & de accidente solius incisi penitus, & non penitus. & de attri-
 » tione ipforum. Ad hoc etiam facit, quod cum tali futura partes nervosæ
 » ventris (eodem autore) conglutinantur. Nec valet quod dicunt de pun-
 » ctura nerui cum acu: quia perforata est, & non cæca, cum pertranseat totā
 » substantiam. Nec quod dicunt non consolidari: quia si nō coalescunt iuxta
 » primam intentionem, consolidantur tamen iuxta secūdā, vt dictum fuit
 » suprà. Et si dicas non prodesse, quia nihilominus postquā incisus est neruus
 » (quia non agglutinatur, nisi iuxta secundam intentionem, quæ fit per alic-
 » nam substantiam) pororum suorum continuitatem, ita vt spiritus non fe-
 » rantur, & sic perditur motus partiulæ: Dico proficere ad duo. primum in
 » pueris, in quibus coalescunt quasi verē: & si perditur pars actionis, non
 » perditur tota. In iuuenibus etiam, dum magis adducuntur partes nerui,

minus interponitur substantiæ alienæ : & ita aliquis spiritus potest eluce-
re : & ad hæc membrum magis decorum fit. Ego vidi, & audiui, in multis
neruos & tendones incisos, & eos ita restauratos futura, & aliis auxiliis, vt
postea incredibile videretur, ipsos fuisse incisos. Quod autem debeat po-
ni turunda suaui, patet, quia aliter posset includi putredo supra & iuxta
neruum. & corrumpere ipsum. Et hoc intellexit Halyab. dum dicit : Cum
autem vulnus in neruos inciderit, non oportebit carnem superinducere (id
est, incarnare penitus) donec multi transeant dies : ita vt ab apostemate

Lib. 7.
alm. c. 3.

& spasmō fuerit securus : hoc tamen Rhasis de stricto vulnere solum in-
tellexit. Medicamen autem conueniens talibus vulneribus, est vnguen-
tum ex vermibus, quod recipe centaureæ minoris, linguæ canis, lanceo-
latæ, pilosellæ, consolidæ maioris & minoris, ana M. j. verm. tert. lib. β. o-
lei, lib. j. vini albi, lib. j. β. subigantur simul, & macerentur ita per septem
dies : deinde tundantur cum eis sepi arietis mundati, lib. j. picis nigræ, resi-
næ ana quar. j. ammoniaci, galbani, opopanax dissolutorum in aceto, ana
drach. v. bulliant modicum quousque vinū & acetū sint consumpta, & co-
lentur. Et postquam hæc penè refrixerint, addatur terebin. quart. β. thuris,
mastiches, sarcocollæ, ana drach. iij. croci, drach. ij. agitando cum spathula
fiat vnguentū, est enim pretiosum. Cōsimile ponitur à Rogerio (qui addit
millefolium) & à Lanfranco. Nihilominus ipse præcipit, vt facta futura per
duos dies foueatur vulnus sutum oleo ros. decoctionis vermium terrestriū :
& de super aspergatur puluis conseruatiuus futurarum. Ego autem addo il-
li pulueri, tantumdem vermium prædictorum desiccatorum & tritorum
in puluerem. De vermibus ita scripsit Gal. vndecimo simplicium pharma-
corum : Terræ intestina, siue lumbrici, attenuant : ac neruis diuisis imposita
mirabiliter conferunt. De cētaurea dicitur in septimo, quod magna & dif-
ficilis agglutinationis vulnera conglutinat, & sanat. Imò testatur Auic. in
secundo hoc dici, quod si ipsa centaurea coquatur cum carne incisa, cō-
iungit eam. Alemani in Praga glottocomio (vt dicitur statim de ossibus)
totū mēbrū sustentabant, vt propter motū non impediretur agglutinatio.

Lanfr. tr.
5. cap. 5.
et tr. 1.
do. 3. c. 3.

Cap. 39.

Cap. 18.

Tr. 2. cap.

162.

In fine

cap. sep.

De neruo denudato.

Si neruus appareat denudatus, non oportet huic neruo prædictorum
pharmacorum vllum offerre, quæ ex euphorbio, & similiter acrib. empla-
stri specie fiunt. Nō enim ita sustineret virtutem ipsorū, sicut per mediam
cutē. Optimū tunc est lota calce cum oleo plurimo vti. Optimum etiā est
quod è pōpholyge. i. (thutia) lota oleo ros. liquefacta. Sin verò ista lauata
æstatis tempore multoties bona aqua. Quæcūque enim ex metallis fiunt,
lavare oportet si debeant siccare absque mordacitate. Bonum etiā est mel
mistum cum optimo rosaceo, & terebinthina resina, atque cera. Lauare e-
tiam oportet omnia ista : ab omnibus enim lauatis, mundantur & abster-
guntur acres & mordaces ichores. Si verò qui vulneratus fortis fuerit, &
vulnus cum putrefactione multa, & cum hoc absque superfluitatibus cor-
pus possibile est in eo vti aliquibus pharmacis valentioribus. Sicut ali-
quando

» quando ego feci, Polyide trochiscos dissoluens siræo (quod in Asia hepse-
 » ma, vinum coctum apud nos nuncupatur) & tepefaciēs in aqua calida, qui-
 » bus imbuta, ellychnia apposui. Lauare etiam oportet vulneris ichores, lana
 » intincta puro vino cocto calido, non aquā, neque oleo: aqua enim putrefa-
 » cit neruos, & oleum commaculat eos. neque est idem, nudo neruo offerre
 » oleum, & per mediam cutem. Si est autē necessarium mundificare, suauius
 » mundificabis vnguento facto ex vermibus: aut aliquo mūdificatiuo in quo
 » sit mel, & terebinthina, & farina hordei, ac fabarum: aut cum vnguento ex
 » resina, aut aliquo ex iis quæ dicentur in antidodario. Rolandus cum Roge-
 » rio attestatur, quod si capita neruorum incisorum, sine tactu carnis, ferro
 » candenti tangantur, optimè conglutinantur: & ita faciunt chirurgi terræ
 » nostræ.

Lib. 2. c. 1.

Li. 2. c. 2.

in annot.

De attritione & concassatione neruorum.

» *Quassatio* seu contusio neruorum, secundū Gal. lib. sexto therap. quando
 » simul cū cuti quassata est vlceratio, pharmacis indiget intentionē quidem
 » siccandi habentibus, cū quadā adstrictione: vt esset à principio oleum rosa-
 » ceum, cū albumine ouorum: & post sedato dolore, vinū crassum stypticū.
 » Si autē absq; vulnere cutis fuerit cōtusos neruus, foueatur frequēter oleo
 » calido diaphoretico. Præterea testatur Gal. experientia edoctus athletarū,
 » in vtroque casu valere cataplasma quod ex oxymel & farina fabarum fit. Si
 » verò dolor aliquis adfuerit cū contusione, picem liquidam miscere opor-
 » tet: & coquendo bene apponere calidā: sicut facit Lanfran. in pedū contu-
 » sione, & contritione manus. Idem facio ego. Quando verò siccantius vis fa-
 » cere, misce orobinam farinā: & si magis volueris siccare, irim illyricā. Cor-
 » poris totius curatio cum diæta & purgatione, his communis est, vt dicit.

Tr. 1. de.

3. cap. 5.

CAPITVLVM QVINTVM.

De vulneribus ossium & cartilaginum.

Licet secundum Galenum lib. sexto therap. omnes solutiones continui
 » tatis ossium, iuxta linguam Græcorū fracturæ vocentur, nihilominus
 » fert consuetudo Latinorum, vocare fracturam, solutionem ossis quæ fit si-
 » ne incisione: de qua dicitur infra. Incisionem autē, quæ fit aliquo inciden-
 » te, de qua dicitur hic. Est autem vulnus ossis, incisio facta in osse aut ense,
 » aut aliquo alio incidente, seu perforante. Quæ quandoque est totalis, quā-
 » doque particularis. Ex quibus apparet, non posse vulnerari, nec incidi os,
 » quin, incidantur caro & particulæ superiacentes. quare contingunt sæpe ac-
 » cidentia vt fluxus sanguinis, & dolor, quæ suas dant indicationes.

Signa sunt manifesta. Gal. iudicauit lib. tertio techni, & sexto ther. quod
 » fractura ossis vel incisio, non restauratur iuxta primam intentionem: iux-
 » ta verò secundam agglutinatur, & ligatur per porum sarcoidem, li-
 » gantem partes ossis diuisi. Excipit tamen os puerile, quod iuxta primam

Cap. 91.

cap. 5.

intentionem coalescere potest. Causa verò reddita fuit in sermone communi. Præterea Hipp. septimo aphorismorum iudicat, osse denudato erysipelas esse malum: licet rarò accadat, secundum Galenum in commentario. Adhæc recordare, quod frigidum summè nocet ossibus nudatis. Præterea, secundum Rogerium, Lanfran. incisio totalis magnorum ossium, ut brachij, coxæ, & duorum faciliū insimul, ita ut exeat medulla, est periculosa, ut plurimum mortem inferens membro. & causa est, quia in tali magna incisione inciduntur venæ & arteriæ, & nervi magni, qui portabant vitam membro. Non obstante Guli. de Sali. qui hoc negauit, propterea quod male intellexit Auic. in quarto, qui dixit: Et quod dicitur de incisione medullæ, quod interficit, est intentio in qua non est utilitas. Habet enim medulla lenitatē, & viscositatē, & nō inciditur. Auic. hoc intellexit de fractura sine vulnere, quā credo medullā nō incidi, licet elōgari possit, propter viscositatē eius: sed q̄ nō possit incidi in totali incisione ossis, quis dubitat? Et fortè intellexit, q̄ nō moritur propter deperditionē medullæ: sicut & ego credo, & Albu. testatur de illo iuvene 30. ann. quē curauit ex corruptione ossis cruris, cū extractione medullæ: maximè quia instaurationē habet. Sed quod nō homo, sed mēbrum possit mori, amputatis viis per quas venit vita, non cōsonat ei quod est dictū in sermone cōmuni. Organica enim videtur incisio, vbi multitudo homiomerōn est incisa: quorū vnitio est impossibilis, lib. tertio techni. Summè tamen est cauendū, ne extrahatur aliquid ossis læsi magna vi, neque subito. Nā quod extrahitur ita, non est immune à causa accidētis fistulæ, & timore pismi, & delirij, & febris, ut dicit Auic. lib. quarto. Melius ergo est extrahēda aliquādiu dimittere, & naturam cum aliquo medicamine attractiuo adiungere (ut superius de extractione sagittarum fuit dictum, quā ea subito & cum violentiā extrahere.

In curatione vulnerū ossis ex intentionibus cōmunibus speciatim tradūtur quatuor. Prima est, extraneis infixis, & frustulis (si quæ sint) extractis adducere partes saparatas in vnū, & suere profundè ac firmiter vulnus carnis. Secūda, eligere quibus auxiliis medicari possis. Tertia est, ligare ita ut vulnus quādo erit necesse possit mutari, absque eo quod dissoluatur totalis ligatura & firmamen. Quarta, ut postquā secuta fuerit pars à phlegmone, regimen tale præscribatur, ut porus generetur. Quomodo cōpletur primū, dictū est in sermone cōmuni de futura. Quod autē futura vulneris carnis sit utilis in proposito affectu, sic probatur. Quia illud quod facit ad appropinquationē disiunctorū, & conseruationē adiunctorū, & custodiā substantiæ partis, est vtile in proposito: ut patet ex sexto therap. & infra de fracturis declarabitur magis. Sed talis futura est huiusmodi: quia caro ibi eōiuncta tenet propinquiores redditas partes, & est loco ligaturæ & ferulārū, & defēdit ne aer alteret os ipsum: quod summopere est aduertēdū. Ergo &c. Et Gal. videbatur hoc sentire vbi suprā, dū dixit, quod eorū pharmaca iubet Hipp. esse qualia vulnerū cruentorū. Melius autē medicamē vulnerū cruentorū est futura & ligatura. Auic. itē & Haly. & Albuc. toto tractatu de fracturis

Li. 3. c. 18.
do. 3. ar. 1.
cap. 4.

Li. 3. c. 8.
Fen. 5. tr.
3. cap. 1.

Tract. 2.
cap. 33.

Cap. 90.

Fen. 4. tr.
4. cap. 13.

Cap. ult.

Li. 6. the-
rap. c. 5.
Li. 4. fen.
4. ar. 2. c. 3.

eturis cum vulnere, iam illud præceperunt: Guli. etiã de Saliceto, & Thec- L. I. c. 3.
 doricus atque Henr. idem voluerunt. Non obstante Lanfr. qui generalẽ re- c. 4.
 gulã constituit, quod in vulneribus in quibus ossa sunt vulnerata, nunquã Tr. I. de.
 caro debet super os per mediũ cõsolidari, nisi os plenẽ prius reparetur. Quo 3. c. 4.
 modo enim reparabitur os, nisi per carnẽ mediam, nescio. Nonne nutrimẽ-
 tũ ex quo fit porus, venit à carne? Credo. n. quod nihil nutrit vera nutrica-
 tione, nisi veniat à stomacho ad hepar, & ad venas disseminatas per carnẽ, &
 dehinc ad ossa, vt docet Gal. lib. de virtutibus natural. per totũ. Carne igitur
 dimittendũ est vt impleatur vulnus: & ipsa desiccatiuis induranda, vt
 fiat porus, & caro desuper callosa, non alia: quia cavitas incurabilis remanet,
 vt dicebatur libro tertio therapeu. capitulo secundo. Secundum sic cõ-
 pletur. Facta futura, in loco decliniori ponatur turunda, vt si quid remanse-
 rit extraneum è frustulis (aut è sanie, si generatur (per hunc locũ valeat ex-
 purgari. Desuper verò ponatur pulvis conseruatiuis futurarũ, & albumen
 oui, in primis diebus. Postea, agglutinatoriũ commune, è puluere illo cũ te-
 rebinthina insimul permixto & deinde alia prout videbitur expedire, appo-
 natur: & parua turunda melle rosa, in quo sit pulvis incarnatiuis ex myrrha
 (quæ secundum Aui. cooperit ossa nudata) madens. Itaque si os est detectũ, L. 2. tr. 2.
 tali puluere, & ellychniis ex carptis linamentis cooperiatur: & desuper em- c. 479.
 plastrum, & stupa macerata vino calido applicentur. Tertiũ completur hoc
 modo. Si os est totũ incisum, facta futura, totum membrũ (vt Rhasis præ-
 cipit) inuoluatur, excepto vulnere, panno duplicato, qui quidem primis die-
 bus sit imbutus albumine ouorum, & postea vino calido styptico. & lige-
 tur fascia longa & lata pro magnitudine mēbri: & incipiẽdo iuxta finẽ mē-
 bri, & volũdo vsquequo ventũ erit prope vulnus, fac eã transire per partẽ
 oppositã vulneris. Deinde ascendendo versus corpus, vertendo fasciam,
 sua circumuolutione redeat infrã, quousque sit prope vulnus. Et tunc fac
 eam transire per partem oppositam supra aliam, vt veniat ad locum vnde
 incepit, & ibidem finem suito cum suo principio atque ita remanebit vul-
 nus minimẽ coopertum. Deinde ponantur duæ vel tres ferulæ bene poli-
 tæ, & aptatæ membro, coopertæ & munitæ bono panno, taliter sustinendo
 membrum, vt non cooperiãt vulnus: & fascia ligentur nec prius soluantur,
 quã sit curatũ vulnus: nisi dolor, aut pruritus, vel apostema cõpellat. quib⁹
 quomodo succurratur, in sermone cõmuni fuit dictum. ¶ Et vulnus extrin-
 secus stupis & cõtegatur & fascia ligetur, & qualibet die mutetur, mundifi-
 cetur, & exicetur, & vt cætera vulnera tractetur. Nonnulli verò (vt supra
 fuit dictum de nervis) in isto casu, & in vulneribus nervorum, glottoco-
 mion, id est, instrumentum mechanicum, factum ex duobus asseribus & li-
 gno rotundo in clausura manus, & plano in planta pedis) ligando superius
 apponunt, & ita prosequuntur curam supradictõ modo. Quartum quo- Tr. 5. de.
 modo compleatur, dicetur infrã, quando tractabitur de fractura, ius- L. c. 1.
 su Dei.

Tr. 7. do.
L. 6. 7.

De duritie quæ sequitur solutiones & algebras (id est, fracturas) tract. sexto cap. de artbrit. & passionibus iuncturarum, & in antidotario dicitur.

DOCTRINA SECVNDA.

DE SPECIALI CVRA VVL-

nerum, prout insunt membris organicis compositis, & octo habet capitula.

CAPITVLVM PRIMVM.

De vulneribus capitis.

Cap. 2.

VANQVAM Gal. & Auic. de diuersitate curæ membrorum organicorū extrinsecorū non determinauerint exquisitè, nisi in capite & vêtre: nihilominus quia aliqua diuersitas est in aliis particulis, secundum diuisionem datam superius, saltem in ligando, suendo, ægrū collocando, & aptando instrumenta, & modo inueniendi applicandique medicinas: à partibus enim organicis sunt huiusmodi indicationes, secundum Gallib. quinto therap. sicut quæ siccandum, esse innuunt à substantia eorum quæ homiomeræ dicuntur, (quatuor siquidem sunt indicationes quæ à natura partium sumuntur, vt in doctrina secunda tractatus apostematum fuit dictum) idcirco gratia iuuenū, quibus dicata est huiusmodi conscriptio, tractabuntur vulnera secundum partes organicas, posteaquam sunt tractata in doctrina præcedenti secundum homiomeras, id est consimiles particulas, à capite incipiendo.

Caput quandoque contingit vulnerari incisione, quandoque contusione: & vtrunque quandoque est absque vulnere & fractura cranij, quandoque cum fractura eiusdem. & fractura, quædam est penetrās, quædam non penetrans: & istarum quædam parua, quædam verò magna. Adhæc quædam sunt puræ, quædam cum accidentibus (nempe dolore, & apostemate, & pāniculorum læsione) compositæ. Istæ sunt diuisiones communes vulnerū capitis. Speciales verò tales sunt vulnera cum incisione cranij penetrantia, quædam sunt sine deperditione substantiæ, quædam verò cum perditione eiusdem & vtrorunque istorum, quædam sunt plana & æqualia, quædam aspera & frustulosa & quorumlibet etiam istorum, quædam sunt in summitate capitis, quædam in lateribus. Rursus vulnera cum contusione & fractura cranij penetrantia, quædam sunt parua, ita vt non faciant compressio nem, neque compunctionem suprā cerebrum: quædam verò sunt adeò magna, vt compressionem & punctio nem faciant in ipso: Istæ sunt differentiæ propriæ vulnerū capitis, à quibus sumuntur indicationes curatiuæ: quæ sunt assum-

assumptæ ex dictis Pauli vj. lib. capite de fractura cranij. Gal. autē non fecit mentionem, nisi de illis in quibus erat maior diuersitas, scilicet de simplici fractura magna, in summitate capitis & in lateribus facta, penetrante & nō penetrante: de paruis autem fracturis non curauit, quia solum erant forma & sedes eorum quæ percusserunt. Et præterea determinauit de magnis cōtusionibus, vt videbitur infra. Albuc. verò illis addit vnā, in qua facit ingredi laminam ossis ad interiora, & fit in loco concauitas: sicut accidit lebetibus æneis, quādo contingit ea percuti. quod plurimū fit in capitibus puerorum. Nonnulli vero ex dictis Aui. lib. quarto volūt dicere, esse aliam quæ nō est fractura in parte in qua percutitur, sed in opposita: quæ diuisio est re probata in sexto chirurgiæ Pauli. Auic. nō videtur curasse, nisi de vulneribus carnis cū incisione & cōtusione, & de fractura etiam cum incisione & contusione, cū vulnere carnis & sine ipso: quia per diuisiones, communium fracturarū, intellexit differentias dictas.

Cap. 90.
6. ther. 6.

Fen. 5. tr.
3. cap. 1.

Causæ vulnerum capitis sunt, quæ aliorum vulnerum, dictæ superius in sermone communi.

Circa signa & iudicia fracturarum capitis est intelligendum, quod quædā significant fracturam cranij, quædam incisionem cerebri & panniculorum eius, quædam apostematis generationē, quædam læsionem factam ex materia descendente & aggraunte cerebrum & panniculos eius. *Signa fracturæ* cranij sumuntur à multis. Primò sumuntur à consideratione causæ fragentis: vt quod ceciderit ab alto: aut fuerit percussus re forti. Secundò à cōsideratione quantitatis læsionis, quod sit magna contusio, aut magnum vulnus. Tertiò, à qualitate loci nempe, quia dolet, & sæpe ducit manum ad locum, & cum digitis tum specillis percipitur tenuitas in cute, & separatio ab osse: & quando sufflat, aut anhelitum retinet, videtur humiditas bullescere per fissuram. Quartò, ab accidētibus quæ statim occurrunt: vt apoplexia, scotomia, amissio vocis, vomitus, &c. Quintò, à consideratione soni: quia raucè sonat, dum caput percutitur virga. Sextò, à consideratione stridoris dentium: strident enim dum percutitur filum quod æger tenet dentibus: & dum conatur frangere nodum paleæ, aut rem duram, læditur. Septimò, à consideratione atramenti & linimenti mastiches super fissuram: quia remanet nigredo in fissura, & siccitas in linimento super locum fissuræ: & hoc est signum certum.

Signa incisionis panniculorum etiam à multis sumuntur. Primò à dolore: & quod statim à principio sequatur scotomia vertigo, & similia. Secundò, à colore faciei & oculorum: quia facies rubet, & afficitur pustulis, oculi rubent, eminent, & caligant, &c. Tertiò, ab exeuntibus: quia sanguis exit per nares, aures, & palatum. Quartò, à læsione virtutum: quia cum difficultate æger mouetur, loquela turbatur, languet, est totus prostratus & stupidus, feblicitat, riget, malè dormit, nihil appetit, nauseat, & euomit, malè aluum exonerat & vesicam.

Signa incisionis cerebri sumuntur à multis. Primò ab exeütibus: quia exit substantia crassa, globosa, & medullaris, non purulenta. Secundò à læsione virtutum: quia perditur ratio, si vulnus est in anterioribus partibus capitis: memoria, in posterioribus: & cum prædictis accidentibus adest stupor, & desipientia maior.

Signa apostematis calidi superuenientis, etiam à multis sumuntur. Primò à tumore: quia inflantur panniculi, & eminent extra vulnus, & rubent, & nõ mouentur. Secundò, ab oculis: quia rubent, & inflantur, & à capite egredi videntur, mobiliiores sunt & torui fiunt. Tertiò, à calore: quia febriunt, & inquietudine laborant. Quartò, à virtutibus: quia delirant & conuelluntur, & phrenetici euadunt.

Signa quod materia quæ descendit infra, ladat, & grauet pñiculos & cerebrũ, sunt prædicta signa incisionis pñiculorũ, veniẽtia paulatinẽ post principiũ.

Iudicia. Fractura cranij est periculosa de omniũ sententia. Præterea: incisio cerebri, & panniculorum eius corruptio ac læsio, est mortalis secundũ Hippocratem: nisi fuerit parua, exponit Galenus, vt suprà de iudiciis in vulneribus fuit dictum. Et ideo accidentia mala, vt febris acuta, tremor, spasmus, mentis alienatio, syncope, abscissio vocis, egressio, tenebrositas, & rubedo, ac strabositas oculorum, sunt verenda & mortalia, præcipuẽ si persistent & non remittantur. Amplius dicit Auic. lib. tertio, de plaga & incisione capitis. Et in vulneribus peruenientibus ad panniculum cerebri, accidit laxitas in latere vulneris, & spasmus in opposito. Et id dicit. Gali. de Salic. quando fit vulnus in dextra, paralyti occupari sinistram, & econuerso: quia nerui qui veniunt ad partem dextram habent suas radices in sinistra, & contrã, vt dicit. Considera an textus id ferat, & de hoc consule secundum librũ Gal. de ægritudine & symptomate. Præterea in fractura capitis, pericula & accidentia mala secundũ Rogerium expectantur vsque ad centum dies: & secundum legistas & iudices, ad quadraginta, quia talis est vltimus terminus acutarum ægritudinum. Et secundum quatuor magistros ad quindecim, qui est communis terminus acutarum. Præterea, denigratio duræ matris, quæ non mundificatur melle, significat mortem, inquit Paulus. Præterea, fractura cranij in plenilunio est verenda, vt dicit Rogerius. Præterea in solidatione cranij apparitio carnis rubeæ, bonum. Amplius, in vulneribus capitis tumor paruus, & saniei bona coctio bonum. Tumor verò magnus, præcipuẽ si cito euanuerit sine causa rationabili, malum. Item, in fractura cranij expectatur porus debilis, & rarus, ad triginta quinque dies.

De curatione.

a L. 6. th.

cap. ult.

b L. 6. c.

90.

d L. 4. f. 5.

et. 3. c. 1.

f L. 1. c. 4.

et 5.

h L. 1. cap.

17 ma. ch.

i L. 2. cap.

1. et 2.

Circa curandi modum est intelligendum, quod multitudo dissentientiũ circa eum ostendit iudicium curationis huius difficile esse. Nam^a Galenus, ^bPaulus, ^cHalyab. ^dAuicenna, ^eAlbuc. ^fRogerus, ^gIamerius, ^hBrunus, & ⁱGuilielmus de Saliceto, videntur (aut saltem eis imponitur) indifferenter procedere in omnibus fracturis capitis, detegẽdo, radendo, trypanando, & ossa instrumentis ferreis euellendo: innitentes (vt dicunt) illi communi sententia, quod necesse est detegere, & incidere os, vt virulentia quæ intra cranij

coadunatur, conuenienter possit mundificari & desiccari. Alij (vt magister Anserinus de Ianua, & aliqui Patauini, & ferè omnes Galli & Angli) procedunt incarnando, & agglutinando suis emplastris, & potionibus, & bono vino, & ligatura: firmantes se illi sententiæ communi, Quòd si possumus sine ossium expulsionem pus expellere, melius est: atque id facere possumus medicinis præcipuè. Quia secundum modum illum non generatur pus, sicut secundum modum aliorum, imò inhibetur: & si generatur, conuenienter illorū vsu mundificatur, & desiccatur. Nonnulli verò, vt Theod. Henricus & Lanfr. (qui inter cæteros melius dicit) nituntur tenere viam Trac. 2. c. 1. mediam, sed differenter. Nam Theod. incarnat recentes potione, & vino cum stupis. Et Henricus sine potione, cum suo emplastro. Et ambo anti- Lib. 2. c. 3. & 6. quas fracturas, postquam transeunt quatuor vel quinque dies, trypanant, & eleuant vt antiqui. Lanfrancus verò in omnibus procedit glutinando el- Tract. 2. cap. 1. lychniis intinctis in partibus duabus olei ros. & vna mellis: & supra, mundificat iuum ex farina hordei, & melle, aut ex cera & resina, cum puluere capitali: exceptis duobus casibus, in quibus procedit ruginando seu radendo, aperiendo, trypanando, & ossa eleuando. Primus casus est, quando os premit. Secundus, quando pungit. Et muniunt se fundamentis duarum viarū, addendo quod in operatione cum instrumentis possunt sequi multa pericula, propter alterationem quam facit aer, & dolorem quem facit operatio, & apostema quod accersit vtrunque. Ego autem videns istam discordiam obortam inter magistros, reddebam me dum eram iuuenis anxium. Postea verò confideraui opera, & accusationes, & nouas experientias. Inuenientes discordes, suspectos habui. Quod autem ex dicto duorum vel triū omittatur penitus sententia bonorum, malum est. Scriptum enim est lib. 1. primo de alimentis: Iniustum esse vni præ aliis credere, sine demonstratio- Cap. 1. ne. Et Halyab. in secundo sermone, partis secundæ, libri dispositionis regalis: tutius est vti inuentis, quàm nouis experimentis. In experiendo enim medicamina in corporibus hominum, periculum imminet animarum: & in periculis communior & probabilior via est tenenda. Et ideo auxiliante Cap. 6. rerum omnium opifice, non discedam à via Gal. quia illa fuit diuini Hippocr. vt ipse in 6. therapeut. testificatur: dicens, quòd de his vulneribus quæ in capite sunt, scriptus est liber integer ab Hippocr. docens omnia quæ oportet gerere in eis. Et nos cum hoc compleuerimus, ipsum interpretabimur. Nec etiā discedā à via Halyab. & Pauli, atq; Avic. imò eos interpretādo, concordabo dicta ipsoꝝ pro viribus, cum eo quod euidenter apparet. Tales enim debent esse demonstrationes medicorum: vt superius in cap. executiuo fuit allegatum. Scio quod dicar esse prolixior: sed necessarium est, vbi maius imminet periculum, cautius & fufius agere. Et ne oporteat in cura cuiuslibet differentię communia resumere, præmitto nouem documenta huic curationi multum necessaria.

Documenta in curatione vuln. capitis obseruanda.

Quorum primum in forma notabilis est, vulnus capitis (maximè cura

fractura ossis) multas species & differentias habere diuersas à vulneribus aliorum membrorum: tum propter propinquitatem, & nobilitatem medullæ cerebialis: tum etiam quia propter eius formam sphericam, non potest vniri, neque seruari cum ligatura, vt alia membra. Secundum est, quod in vulneribus capitis (præcipue notabilibus) oportet vt seruentur intetiones cōmunes, dictæ superius in sermone cōmuni, de phlebotomia & purgatione & ventre: saltē quodd semel in die aluus exoneretur, aut iniecto clystere, aut assumpto aliquo lenitiuo. De diætā vt sit magis tenuis. De extractione infixorum, minus molesta. De fluxu sanguinis, vt restringatur. Et de accidentium correctione, & præseruatione, vt dictum fuit, & dicetur.

³ Tertium est, quod in vulneribus capitis, ante omnia remoueantur crines, & radatur caput, illud humectando aqua & oleo, vt dicit Guliel. cum tali cautela, vt pylus, aqua, & oleū vulnus non ingrediantur, nam consolidationem impedirent, vt superius fuit dictum. Et quod in principio materia & dolor refrænentur, super & intra vulnus ponendo albumen oui. Et post principium cætera fiant, vt in propriis locis dicetur, ad mundificandum & incarnandum. Et in circumferentiæ semper inungantur vnguento de bolo, aut oleo ros. vt dolor & dyscrasia sedentur, & apostema prohibeatur.

⁴ Quartum, vt caueatur à frigore: quia (vt sæpe audiuisti ex Hippocrate) frigidum inimicum est nervis, ossibus, & medullis: præter id quod aer offendit & alterat principalia membra. Et ideo consulebat Gulielmus vt hyeme quando tractantur, ponantur carbones incensi iuxta ipsos, & clausis fenestris habeatur lumen candelæ: & vt post ligationem cooperiatur caput pileolo è pelle arietina. Quintum, vt si in eis est factum pus, remutentur in die semel hyeme, bis verò æstate: & vt remutatio ac mundificatio cum xylo, carptis linamentis, atque pannis mollibus suauiter & sine dolore fiat. Sextum, vt super ellychnia frustum suavis spongiæ apponatur: vt per ipsum sugatur & excipiat pus, ne ad cerebrum descendat. Septimum, vt ligatura conueniens adaptetur. Ligaturæ capitis, vt quando agglutinare volumus, ligatura duorum capitum fiat, quæ saltē est semi incarnatiua. fit autem hoc modo: Habeatur fascia brachio vno longior, lata quatuor digitos, voluatur tota, præterquam duo palmi, à quibus incipiat secundū frontis longitudinē, trahendo versus aurem oppositam vulneris: & aliā partem volutam, versus aurem vulneris (aures tamē non cooperiendo) ducēdo eam vsq; ad caput aliud fasciæ, & ibi iuxta aurē circūuoluatur stringēdo. Caput palmorū ducatur deorsum versus, caput volutū ducatur sursum versus caput, reducendo ipsum per partem posteriorem capitis versus caput palmorū, & iterum vt prius eā cum illa circūuoluendo, & reducēdo super caput. Et toties illud fiat, quoad totū sit coopertū & bene ligatū. Deinde ligant Bononienses duo capita sub mento, Parisienses autem ea sunt in medio frontis. Si autem vellemus solū retinere medicamenta, faceremus ligaturam capitum multorum, quæ fit in capite per hunc modum, Habeatur magna portio lintei, longa tres palmos, lata duos, & incidatur in quo-

in quolibet latere ad latitudinem trium digitorum, donec non remaneat nisi vnus palmus in medio: & tunc vnum de illis capitibus cum alio stringendo secundum capitis circuitum, ligetur retro: aliud verò cum alio trāscundo per collum, ligetur à parte anteriore sub mento. Octauū documentum est, vt ad cautelam si aliquod frustulum ossis remansit in vulnere, cum vino administretur audacter (si nō adest febris) ille puluis capitalis ex pim-
 pinella, betonica, caryophyllata, valeriana, osmunda: & quantum de omnibus, tantum de pilosella. Nonum, vt collocetur & iaceat vulneratus ab initio super partem, in qua minus grauabitur: post verò si emittit pus super locum vulneratum, vt pus possit melius excolari. Et his præmissis documentis communibus, veniendum est ad curam secundum differentias.

*De vulnere capitis facto per incisionem
 absque cranij fractura.*

Si est simplex absque deperditione substantiæ, suatur, & ligetur, & v alia vulnera curetur, & incarnetur. Si autem fuerit cum deperditione substantiæ, regeneretur caro, & cutis cicatrice tegatur adhibitis ellychniis & propriis pulueribus, vnguentis, & emplastris, & vt cætera vulnera tractetur. Quod autem futura sit utilis, non solum in talibus simplicibus vulneribus capitis, sed in multis aliis (non paruis, intellige, sed magnis) probatur ita. Id est vtile multis vulneribus capitis, quod facit permanere partes distantes adductas in idem: cum eo quod prohibet aëris alterationem, quæ est multum nocua. Sed futura est huiusmodi, in tertio techni, & therapeu. per totum. Ergo, &c. Et ista fuit intentio Auicenn. lib. quarto dicentis: *Cap. 90. Li. 4. fen. 5. ar. 3. c. 1.*
 In fissuris verò, in quibus nō est nisi scissura, si est plurima, suatur. Et (quod est fortius) loquitur quando est cranij fractura, vt patet ex processu capituli. Et notanter dicit, si est necessarium: quia si talis fissura esset in summitate capitis, non fuereetur: sed in lateribus bene fuereetur, vt dicetur infra. Et talem futuram concedit Guli. de Salic. Lanfran. & Henric. eatenus Henric. concessit, quatenus sibi fuit visum, quod Theod. eam concesserat: qui tamen contra Auicennam vnà cum appositione olei rosa. eam penitus negauit, & malè. Nam multoties Auicenna, & Paulus illam concesserunt, qui etiam iubent perfundere vulnus capitis oleo rosa. ad sedandum dolorem, quando vulnera pertingunt vsque ad pelliculam neruofam cooperientem cranium. Et ad mollificandum ossa adhærentia, vt leuius extrahantur. Et ad reprimendum acrimoniā, quando volumus panniculos interiores munda-
 dificare cum melle. Nec ratio eorum valet, quantum ad futuram: quia ligatura incarnatiua in capite est multum defectiua, vt dicetur, nec quantum ad oleum rosatum: quia licet vnctuosum maculet vulnera simplicia, nihilominus composita cum dolore, & aliis dispositionibus indicatibus oleum esse necessarium, ea rectificat & emendat. Medium enim tenere semper iubet Gal. vbi sunt indicationes aduersantes. *Li. 2. c. 2. ar. 3. c. 1. Li. 1. c. 4. & Li. 2. c. 1. Li. 4. fen. 5. ar. 3. c. 1. Lib. 6. c. 90.*

De vulnere capitis facto per incisionem, cum cranij fractura non penetrante.

Vulnus tale aut est magnum, aut paruum. Si paruum (quod rimulam vocauerunt multi) eodem modo curatur sicut præcedens sine fractura cranij: quia in tali vulnere paucum generatur pus: & propter eius crassitudinem, per talem parvam fissuram descendere non potest. Si verò fuerit magnum, aut est in lateribus capitis, aut in superiori parte. Si fuerit in lateribus, eadem etiam cura curatur vt primum simplex: nisi quòd in inferiori parte ponitur turunda, vt si aliqua materia retineatur in illa fissura, per foramen turundæ valeat expurgari. Si in superiori parte, non fuerit, sed fiet ibi cura.

Cap. vlt.

Gal. in sexto therapeut. dicentis: Simples igitur fracturæ vsque ad diploë (id est, medium duarum tabularum cranij) peruenientes, dictis scalpellis, scilicet strictis indigent. Esse autem eos oportet multos quidem numero non æquales autem magnitudine, vt non careat utilissimo opus. Deinde nudo dato prout fert consuetudo patiente osse, vt primò quidem latiore oportet, secundo verò post ipsum strictiore. Et deinceps ita consequenter aliis, vsque ad strictissimum: hoc autem vtendum in ipsa diploë. Posthæc (si dolor aliud non requirit) curare siccis pharmacis confestim, & vsque ad finem, iis nimirum quæ vocantur cephalica (de quibus in fine capituli fiet sermo) cum suis ellychniis, & exiccatoriis, & aliis auxiliis opportunis. Quare autem istud vulnus non sinitur? quia existens in medio capitis, non potest expurgari per se. Et nisi imbiberetur pus ellychniis, & aliis auxiliis desiccaretur, posset retineri aliqua materia in medio tabularum, & ibi putrescere, & putredinem in ossibus generare.

De vulnere facto per incisionem, cum fractura cranij, sine deperditione substantiæ ossis, vsque ad interiorē superficiem penetrante.

Tale vulnus aut habet frustula, aut non, sed est planum & æquale. Si frustula quæ possent pungere durā matrem frustulis & asperitatibus explanatis & æquatis lenticulari, & aliis instrumentis, eodem modo curatur vt proximè fuit dictum. Et hoc est quod dicebat consequenter Gal. In eis verò quæ vsque ad menynge perueniunt, siquidem fuerit simplex fractura [id est scissura, & non contusio] prædictis scalpellis vtendum. Et hoc quantum ad illa quæ sunt in bregmate, id est in superiori parte. In illis verò quæ sunt in latere, non multum curauit de instrumentis, sed tantum vt fuerentur, & turundis mundificarentur. Et hoc in fine capituli monstrauit duobus exemplis. Vidi quandoque bregmatis quidem os fractum: quod verò est deinceps os vocatum temporis, vbi squamiformes commissuras esse accidit, vsque ad multum spatium euidentem habens scissuram, quam nos omnino non tangentes, sed solum abscindentes os bregmatis, curauimus hominē, vt adhuc viuat ab annis multis. Si verò os bregmatis reliquissemus, putrisset

putruisset menynx quæ subiacet, antequam fractura callum duxisset. Gal.
 dat causam vtriusque curæ. Nam si nullus ex patiētibus ichor intro flueret,
 superfluum esset abscindere os. Modò, quia ad os temporis (quod est in la-
 tere) ex patientibus ichor non descendebat: & si descendebat, in loco ha-
 bili erat ad expurgandum: propter ea non fuit necesse illud instrumentis
 abscindere. Sed in bregmate, quia non erat in loco habili ad expurgandum
 ichores (imò potius ad retinendum) idcirco fuit necessarium ampliare, &
 tum ellychniis tum aliis auxiliis oportunis ichorem prohibere, & genera-
 tum extrahere & desiccare. In alio verò exemplo, eodem modo fecit: quia
 veritus est commouere cerebrum, propter duritiem ossis temporis, & ne
 per foramen (si hoc fecisset) prominere cerebrum. Adhæc sunt in lateri-
 bus etiam multi exortus neruorum horum, quàm non leuis momenti.

De vulnere eodem tum deperditione substantie ossis.

Si huiusmodi fractura est cum frustulis pungentibus, lenticulari & aliis
 instrumentis explanabuntur: deinde (supposita prima remutatione in do-
 cumentis superius dicta) frustum panni delicati, aut sindonis mollis ma-
 ceratum melle & oleo rosato, superponatur: ipsum aliquatulum cauda spe-
 cilli inter os & duram matrem imponendo, vt defendat ne suo motu pan-
 niculi lædantur ab osse: & desuper ellychnia, mollia macerata, saltem ab ini-
 tio eadem mistura. Et super hæc atq; ipsum os, frustū panni etiā imbutum,
 vt inhibeat ne pus infra descendat. Antiqui tamē ponebāt portionem v-
 nius pateræ, & erat ridiculum: quia assistentes qui non erant in secūda mu-
 tatione, credebant ibidē loco ossis deperditi remanere. Desuper in vulne-
 re carnis ponantur alia ellychnia sicca, vel frustū spongiæ, vt ebibāt pus: &
 desuper emplastrum capitale perforatum, vt non includat pus. Vltimò stu-
 pas madentes, vino calido, & expressas, & vnam non madidam. Et ligetur
 ita delicatè, vt ligatura retineat, & non comprimat. Et quando erit bene
 mundificatum, remoueaturs pannus primus, & ponatur pulvis capitalis, &
 cōtinuetur ad carnis generationem. Vltimò, quando erit agglutinatum,
 puluere cicatrix inducatur, & consolidetur. Et in ista operatione satis lau-
 do Henricum.

De vulnere capitis cum contusione, absque fractura cranij.

Est consilium Auicē. vt materia refranetur à principio communi re-
 mutatione ex albumine oui. Et si vis addere oleum ros. quia mitigatiuum,
 bonum est. Post verò resoluatur materia vino salito, & melle, aut aliquo
 ex dictis in capitulo de cōtusione in sermone communi. Et si fiat pus, ma-
 turetur: & aperiatur vt alij abscessus.

De vulnere cum contusione, & parua fractura cranij.

Est consilium Galeni, si fractura est parua, quòd curetur vt præfata con-
 tusio: eo quia Galenus, non faciendo mentionem de differentia, quā voca-
 uit solum sedem eorum quæ percusserunt, tacendo etiā curam, voluit affir-
 mare illam curari vt alia. Tota cura in hoc est taliter resolvere, vt pus (sal-
 tē notatu dignū) nō faciat. Auic. verò lib. tertio canō. de dolore capitis ex

Li. 6. the-
rap. c. ult.

Fen. 1. tra.
2. cap. 22.

percussione, & regimine eius cui accidit commotio cerebri, dicit quod oportet ut sit tota tua intentio in hoc casu, ut dolorem sedes quantum potes, & elonges materiam à loco læso, ut non faciat apostema. Et hoc cum euacuatione, & attractione ad contrarium phlebotomia, & clysteribus acribus, & pilulis cochiis. Etiam emplastra admoueantur loco in principio ex iis quæ confortant, sicut sunt epithemata ex aqua myrti, & salicis, virgæ pistoris: vel ex oleis myrtino, liliaceo, & rosaceo: Et ex pul. ro. balaustiorum, cupressi, calami aromatici, lentium chamæmeli, meliloti, boli armen. aluminis, myrrhæ, olibani, atque cydonis, confectis cum vino. Et dare in potu stœchadē, cum aqua aut hydromelite. Ipsi enim cum eo liberantur, ut dicit. Porro cum egreditur propter percussione sanguis è cerebro, oportet ut patientem potes cerebellis gallinarum, assis, cum aqua granatorum. Et Theodo. ad hoc facit emplastrum ex baccis lauri, cymino, aniso, sale, mastiche, thure, atque cribratura fursuris, coctis in vino: quod mihi placet in fine. Et in ista fractura potiones possunt administrari conueniēter: quia tãquã paruas, per se, aut modico auxilio adiuta natura, potest eas rectificare.

De contusione, cum fractura magna.

Si fractura est magna, necessariò veniendū est ad chirurgiam, & dilatationem fracturarum, quod probauit Gal. lib. sexto, & Auicenna lib. quarto, tribus rationibus. Illud oportet fieri per aperturam, quod non potest fieri per ligaturam. Sed prohibitio apostematis, & descensus materie (quæ est præcipua intentio in omnibus fracturis contusis) non potest fieri in capite beneficio ligaturæ: quia ineptum est propter formam, ut ibidem explicatur. Ergo, &c. Præterea, si quod minus videtur inesse, inest, & id quod magis: sed minus videtur in brachiis, & aliis ossibus esse necessarium aperire, & extrahere ichores, quàm in capite: & tamen est necesse aliquando, ergo plus est in capite necessarium, propter cerebrum. Ad hæc, si esset aliqua excusatio, hoc esset medicamentorum causa. Sed hæc non volent sine ligatura, ut dicit Galen. & est verbum notatu dignum. Necessarium est ergo in magnis contusionibus nudare, & dilatare aliquam partem fracturæ, ut possimus abstergere, & lauare à menynge ichores. Non audiantur ergo verba illorum Theodori, & Ianuensis sectatorum, qui se iactant omnem capitis fracturam suis pigmentis & potionibus, absque chirurgia & eleuatione ossium, curare: quia licet de paruis est possibile, ut dixi, de magnis tamen nunquam vidi. Neque ratio Cōsiliatoris valet, quod fortes medicinæ eleuare & extrahere possunt à profundo. Nam tales suspectæ sunt: propter enim nimiam vehementiam, præsertim in dispositis (qualia ut plurimū sunt corpora nostra, ut super quartū Auic. dicit Dinus) possunt in ducere apostema. Nec illa Henrici, quod ipsi possint curari omnia vulnera absq; notatu digno pure: quia magnis contusionibus pus notabilem oportet aduenire, therap. 4. Neq; quod allegat de natura potētī. Hoc enim de pauca intelligitur materia: quia in copiosa oportet contra aperire, ut in empyemate sub quarta costa, sicut infra dicetur. Et magis miror quādo dicunt,

Lib. 2. c. 4.

Cap. ult.
Fen. 5. tr.
3 cap. 1.

Fen. 5. tr.
3. c. 1. cōm.
17.
Cap. 5.
Cap. do. 2.
huius tr.

cunt, ultra quartam diem non valere eorum potionem, credebam plus valere deinceps: quia vulnus à fluxu, dolore, & apostemate est securum. Neque dicunt quid sit faciendum, si potio non valeat. credo quòd facerent, vt de malo nauta dicit Galenus quinto therapeut. qui propter negligentiam perdēs nauem, deinde dat asserem cuilibet vectorum, vt inde si possit, adipiscatur salutem. Necessario igitur eundem est ad chirurgiam cranei fracturarum: quam Galenus sub quodam epilogo lib. sexto therapeutices sic ponit: Si verò cum contusione aliqua (sup. magna) fuerit, excindere oportet quod contusum est, vel terebellis in circuitu primum proforando, deinde vtendo scalpris vel cycliscis mox ab initio. Cap. 15.

Verum quia breues sermones in practicis non sufficiunt, explicando epilogum Galeni duo præstabo. Primò, præmittā octo documenta valde necessaria ad operationem istam. Deinde ponam operationem in qua conueniunt Galenus, Halyabbas, Paulus, & Auicenna. Primum documentum est, non exercendam operationem in eo qui est debilis: quia (secundum Galen. secundo aphorismorum) vbi est indigentia, non oportet laborare. Aph. 16. Secundum, vt ante omnia prædicetur & obtestetur periculum, II. quò vitentur sermones stolidorū, vt lib. quarto canon. monet. Auic. III. Tertium, vt in operatione fugiantur commissuræ fieri quātum poterit: timendus enim est lapsus, & læsio duræ matris, vt in anatomia fuit dictum. Quartum vt vitetur plenilunium: quia in eo cerebrum augmentatur, & ad cranium appropinquat, vt ait Galen. lib. tertio de criticis diebus. III. Quintum, vt dilatatio fiat in loco decliuiori: quia talis est aptior ad expurgandum, docente Gal. lib. therapeuti. tertio decimo. v. Sextum, vt in dilatando non persequaris finem fissurarum, sufficit enim, secundum Galen. auferre tantū de ossē vt sanies possit expurgari. VI. Septimum, si os quod debet extrahi, repugnat extractioni oleo rosa. maceretur, quò adeo mollescat, vt sine dolore extrahatur. 6. ther. 6. Octauum, est vt quā citissimè poteris, expedias operationem, maximè in compressione & punctione panniculorum: quia ad ista citissimè sequuntur apostemata, & accidentia mala. Neque in descensu materie supernè, expectes æstate diem septimam, neque hyeme quatuordecimam: quia post hæc suspicari licet talem in panniculis esse factam impressionem, vt operatio non sit profutura. VII.

Consequēter operationem in qua plures conueniunt, apud Auic. inuenio in 4. Qualiter (inquit) sit hæc curatio, nos dicemus hoc loco id quod dixerunt primi. Inquiūt, oportet vt radatur in primis caput vulneratū. Et fiāt in eo duæ fissuræ, secantes se ad figurā crucis [aut ad figurā cifræ 7. vt dicit Lāfrācus] & oportet vt vna earū sit sectio percussione. Deinde oportet vt excorrientur anguli, & detegatur os totū contusum in quo debet fieri excavatio. Quod si accidat inde fluxus sanguinis, oportet vt impleatur vulnus pannis madentib. aqua & aceto [aut albumine oui.] Et si non accidit fluxus, impleatur panno sicco tenui deinde pone super ipsum, puluillum vino & oleo imbutum, & administra ligamentum quod huic rei conuenit Fen. 5. tr. 3. cap. 1. Tr. 2. c. 1.

ita vt sequenti mane, si non acciderit aliquod ex accidentibus malis, incipias excauare os fractum. Ad hoc autem oportet, vt facias sedere infirmum, prout conuenit: deinde oppila aures eius lana, aut xylo seu cotone, ne laedatur ex sono percussionis. Postea solue ligamentum vulneris, & aufer panum ab eo, & absterge ipsum. Deinde præcipe duobus ministris, vt teneant cum pannis subtilibus angulos excoriatos. [aut si transfigantur filo, poterit hoc facere vnus.] Tunc si os fuerit debile, & parum stabile ac firmum, separa ipsum incisoriis & lenticulari, & si est necesse percutere malleo, fiat hoc cum facilitate. Si autem os fuerit forte, oportet vt perforetur terebellis foraminib. multis vnum prope aliud ad magnitudinem specilli prout voluerit expellere de osse: postea incisoriis separa ab vno foramine ad aliud foramen, quousque fuerit separatum os. Et tunc ipsum cum eleuatorio eleua, & digitis, aut paruis forficibus extrahe. Post verò lenticulari & malleo omnia frustula & asperitates explana: & vulnus carnis atque ossis curetur, vt fuit dictum de fractura cum ossis deperditione.

De correctione accidentium, consequentium ad vulnus capitis.

Si occurreret apostema (quod vt plurimum euenit propter compressionem, & puncturam ossis, & turundarum & ligamentorum, aut propter frigus, aut propter malum regimen) tunc festina ad sublationem & separationem causerum. Et subtrahe materiam phlebotomia, & aliis euacuationibus, & mitiga locum oleo ros. calido: aut aqua decoctionis: altheæ scænuagræci, feminis lini, chamæmeli, & similibus & emplastrum de maluis ad hoc multum laudatur. Si autem nigredo acciderit menyngibus ex natura medicaminum, abstergatur, & mundificetur melle, & oleo ros. Quod si acciderit ex seipso, & peruenerit ad oculum, cum signis aliis malis, tunc oportet (vt dictum est) quod non confidas de salute infirmi. Nam illa nigredo significat, vt dicit Paulus, caloris naturalis destructionem. De carne superflua, & aliis accidentibus, dictum est in sermone communi.

De medicinis capitalibus.

Medicine vulnerum capitis ab initio & donec ab apostemate fueris securus, debent esse mitigatiuæ: qualis est mistura ex tribus partibus olei ros. & vna mellis. Ille tamen senex sexto therapeut. oxymel apponebat. Et si dolor non infestat, ad melius mundificandum debent esse econuerso, tres partes mellis, & vna olei ros. Postquam autem fueris securus ab apostemate, debet esse medicina desiccatiua sine mordicatione: qualis est puluis capitalis, qui fit secundum Galen. ex iride illyrica, orobi farina, manna (quæ est thus minutum) aristolo & cortice radice panacis. Brunus verò addit myrrham, sarcocollam, & sang. draco. Lanfr. autem & Guliel. myrtillos, & nuces cupressi. Emplastrum capitale ex betonica, quod super ponitur secundum Hen. sic fit, Recip. succorum betonice, plan-

L. 6. ther.
cap. ult.
L. 1. c. 17.
Tr. 2. c. 1.
L. 2. c. 1.
Empl. ex
betonica.

plantaginis, & apij colatorū, ana lib. j. resinæ, ceræ, nouæ, ana quart. j. terebinth. lib. j. coquantur priora vsque ad succorum consumptionem. vltimò addatur terebinthina, & fiat emplastrum. Emplastrum è centaurea, quo ego libenter vtor in vulneribus capitis, sic fit. Re. centauriæ mi. M. vj. mace-
rentur vna nocte in vino albo, deinde coquantur ad consumptionem me-
dictatis, postea colentur, & colatura bulliat vsque ad spissitudinem mellis:
de hoc accipe, vnc. 3. lactis mulieris, vnc. 2. terebinthina, lib. 1. ceræ nouæ,
quart. resinæ, quartarij dimidium, thuris, mastiches, gummi arabici, ana vnc.
1. fiat emplastrum. Potio ad vulnera capitis, dicta est in istius capituli do-
cumentis.

Empl. è
centaurea.

De instrumentis quibus fit operatio, in vuln. capitis.

Instrumenta capitalia sunt sex, & debent esse de qualibet forma tria, maius, minus, & medium. Primò sunt trypana seu terebræ: quæ sunt ad faciendum foramina, pro ossis eleuatione: & sunt diuersorum modorum. Gal. facit ea instar terebelli, cum quadam circumuolutione eminente parum super acutam extremitatem, quæ est in terebello: vt perforando non cadat supra duram matrem. Parisienses ad vitandam multitudinem formarum, quæ debent esse iuxta spissitudinem ossis, loco illius eminentiæ faciunt trypana forata super acumen, & vnius fuscudis beneficio mutando per foramina, adaptant ea ad spissitudinem ossis. Bonon. ea faciunt instar lanceæ: quia pars acuta potest intrare, & lata prohibet ne contra voluntatem introcadat: Secundò sunt separatoria, ad separandum ab vno foramine ad aliud, & sunt duarum formarum: Prima est gallica secunda. Bononiensium: de cuius cauda potest fieri eleuatorium. Tertiò autem sunt eleutoria, ad eleuandum os trypano perforatum & separatum. Quartò sunt scalpri, ad ampliandum fissuras: & sunt ad instar scalpriorum fabri lignarij. Quintò est lenticulare, instrumentum multum laudatum à Gal. quia explanat, & separat asperitates separandas, cum securitate, propter eminentiam lenticularem quam habet in capite. Et est formæ cultri pennarij, cum lenticula in suo acumine. Sextò est malleus, ad percutiendum retro lenticulare, & debet esse plumbeus, vt in parua quantitate magis ponderet, & resonet magis furdè.

1.

6. therap.

6.

2.

3.

4.

5.

6.

CAPITVLVM SECVNDVM.

De vulneribus faciei, & partium eius.

Vulnera faciei, vltra intentiones communes, quantum ad eius vniuersitatem attinet nihil habent proprium: nisi quod, quia est membrum decoris, & honoris, ita cautè tractentur, vt vniones & cicatrices non fiant turpes. Et idè vbi erit possibile suere ea frustulis pannorum, vt dictū est, fiat. Vbi autem non erit possibile, & fuerit pars carnosæ fixa, non mobilis, sufficienter suatur filo, futurâ separatorum punctorū. Vbi verò fuerit pars mobilis, suatur acubus inuolutis remanentibus in loco. Si autem pars fuerit sicca, suatur futura pellionum. Et vbi erit possibile ligare ligatura ag-

Y. j.

Tab. 2. ca. 84. Cap. 6. huius. glutinante, fiat. Albuc. autem nasum, aures, & labia dum sunt sanguinolenta & recentia, aut renouata scalpello, aut rasorio cultro, suere præcepit futurâ quæ dicetur in ventre. Verum quia facies quodammodo participans cum capite in rotunditate & figura spherica, deficit ab illa ligatura (& cum hoc, accubitus eam laxat) necessarium est eam medio modo componere accedendo quantum erit possibile ad incarnatiuam. Et propter ea est consilium omnium operantium, vt vulnerati in facie habeant in capite pileolum seu capellinam è panno lineo, fortem, bene & firmiter ligatam capiti, in qua omnes ligaturæ consuantur. Etiam est necessarium, quia facies plurimis paruis particulis constat, vt loco stuparum, aliquando ponantur panni duplicati aut triplicati, vt melius applicentur, & promptius remoueantur. Quantum verò ad suas particulas, habet proprium, id quod posthac docebimus.

De vulneribus oculorum.

Cap. 2. Part. 24. Aph. 38. Tr. 2. cap. 48. *Vulnera oculorum* sunt metuenda, propter ipsum visum, & propter eorū propinquitatem ad cerebrum: imò vidi multoties (quod etiam attestatur Beneuenutus,) ad vulnera circumstantiarum oculi, sequi oppilationem nervorum opticomum, & cataractas. Quid ergo dicam, quando fuerint in substantia oculi? certum est, quod si effundantur humores, sequitur destructio oculi, & actionis eius. Et si Gal. lib. quarto de ægritudine & symptomate, vidit quēdam puerum punctum stilo scriptorio, vnde effusa fuit confestim aquosa humiditas, curatum, hoc fuit de rarò contingentibus. Et potuit esse secundum naturam (non obstante quod Rabbi Moyses, quasi deridendo Gal. dicit, id fuisse de mirabilibus ipsius) cum partes spermaticæ in pueris quotidie regenerentur, vt videtis. Cura est secundum Iesum, prohibere materiam ne fluat ad oculum. & si sanguis non exiuerit, collyrium adhibeatur ex thutia & modica camphora. Si autem sanguis exiuerit, sedeng (hoc est, hæmatite lapide) curetur: quia ad hoc multam habet virtutem & pone super oculum albumen oui, & ligetur cum instita firmiter. Beneuenutus in hoc casu summè laudat germina ouorū agitata, & ducta in mortario in formam vnguenti. Et vocat hanc medicinam, Virtutem à deo datam.

Si quid ingressum oculum vulneret & ladat.

Tr. 2. cap. 37. Si autem aliquid intrauerit in oculum, & vulneret, & dolore afficiat, & offendat eum, velut sunt fumus, puluis, lapillus, aut palea, siue arista, præcipit Iesus distillare in oculum lac mulieris, vel aquam dulcē, pluries: quia mundificat eum, & extrahit omne quod in eum cecidit. Et si non recedit, inuerte palpebras, & si illud vides, inuolue stilum, aut digitum panno suauiter lineo, & absterge illud: & si nimis adhæreat, vossellis remoueatur. Et distilla in oculum lac puellam nutrientis.

De

*De tarfen, & de sanguine qui intra oculum venit,
ob vulnus & percussione.*

Laudat Iesus instillationem lactis puellam, lactantis & albuminis oui, & *Tr. 2. cap.*
sanguinis columbini, qui est sub ala. Et emplastrum admouere oculo ex me- 36.
dulla panis vino macerata, est optimum. Quod si non dissoluatur, distilla in
oculum aquam ameos & salis gemmæ: & fove eum aqua decoctionis hordei,
& hyssopi sicci. Et si non recedit, accipe aquam claram, in qua steterit ar-
senicum rub. puluerizatum, & proiice in oculum. Et ex his quæ proficiunt
tarfe, est istud sief. Reci. sedeng. abluti, drac. 3. æris vsti, drac. 2. coralli, mar-
garitarum non perforatarum, ana drac. β. gummi ara. tragacanthi, ana drac.
2. & β. piperis, grana. 3. 2. cerussæ lotæ, drac. 1. arsenici ru. sang. draco. croci,
karabe, ana drac. β. fiant sief cum sanguine gallinarum, & vtantur ex lacte
puellæ.

De vulneribus palpebrarum.

Præcipitur quod suantur cum acubus curuatis, & si fieret futura cum cauil-
lis, propter motum palpebrarum, magis esset tuta specialiter quando arca
pilorum est incisa, tantæ enim cartilaginositatis est quod difficulter vnitur.
& post cum pulueribus, & pannis bene sustinentibus, artificialiter & inge-
niose ligetur.

De vulneribus nasi.

Nasus quandoque vulneratur, quandoque frangitur, quandoque atteritur,
& quassatur. Hic autem proprie agetur de vulneribus, & incisionibus: quia
plurimum accidunt quam reliqua, gratia tamen cõmunione dicetur & de
aliis vt de capite fuit dictum. Nasus quandoque abscinditur ex toto: quãdo
que non, sed adhæret, & tenet se cum carne labiorum. Si nasus ex toto ceci-
derit, amplius non potest reuniri: vnitio enim in organicis est impossibilis
in tertio techni. Et causa in iudiciis vniuersalibus fuit dicta. Quicquid di-
cant garrulatores. Si autem ex toto non fuerit incisus, si sanguinolentum est:
aut si non, quod sacrificando renouetur vulnus, suatur caute & decenter: eo
modo quod dictum est superius de futura cum filo faciẽdo tot puncta quot
erunt necessaria. Et si acus recte non possunt bene ad futuram adaptari, ca-
lesfaciendo eas in igne curuentur, & imponantur in naribus duæ tentæ ro-
tundæ de stupis: aut cannulatę de pennis anseris, vt aer & fanies sua possint
habere spiramina. Et post ponatur puluis, & applicentur plumaceoli de
panno decenter facti vnus in quolibet latere, & alius desuper, qui compre-
hẽdat totum balneati in prima præparatione cum albumine oui, cum vi-
no albo calido. Et quando erit necesse, curetur cum emplastro vel vnguen-
to incarnatiuo & consolidatiuo: & ligetur ingeniose.

Ligatura nasi.

De ligatura istius particulæ multi altercati sunt. Albuca. enim & Auic.
Y. ij.

Tr. 4. de cam defendere videntur. Lanfran. & Theodo. (vt sibi persuadet Henr.) præ-
1. cap. 2. cipiunt ligare duabus ligaturis, vna subtus nasum ad sustinendum, alia su-
 per nasum ad tenendum medicamina. Rogerius & Gulielmus ligant vnâ
 fascia incisa in medio quâ nasus possit transire in modum capistrî. Henri-
 cus totum hoc reprobât: imò dicit quod melius esset sine ligatura: quia si
 ipsa est pressior, nasum deformabit: si laxior, parû proficit. Et vtraque per
 somnû poterit nocere in cōpressionē, & corporis versatione, & motu inor-
 dinato. Nihilominus in casu cōcedit vt ligetur subtus, & nō super. Ego autē
 de hac altercatione parum curo: quia (vt dixi) in facie non potest dari cer-
 ta regula de ligatura incarnatiua. quare quilibet faciat prout ingenio me-
 lius inuenire poterit: dummodo in capite sit bonus pileolus, aut capellina,
 in qua suantur ligaturæ: & quòd suendo, atque ponendo satis de stupis, &
L. 2. c. 10. idoneis sustentamentis, vt præcipit Theo. meliori modo quò erit possibi-
 le adaptetur (vt teneant partes adductas propius, & medicamina applicata)
 sufficit. Si autem nasus esset refrigeratus, & alteratus, consulit Henr. vt ca-
 liditate naturali pullorum calefiat, donec restituatur. Si autem non potest
 restitui, remoueatur, sed quàm tardissimè fieri poterit, ne diffameris à po-
 pulo, postea locus curetur & cicatrice obducatur. Et stet prima præpara-
 tio per tres aut quatuor dies: Aliæ verò bis in die mutantur. Os nasi intra
 18. dies speratur restaurari. Pro fractura hoc additur, quòd intromissione
 digitorum, aut alicuius baculi extrinsecus, nasus sustentetur, & intrinsecus
 manu altera æquetur. Deinceps intromittantur, turundæ conuenientes: &
 iuxta & desuper plumaceoli, in primis dies macerati albumine oui, postea
 verò diachylone, in quo farina volatilis & puluis rub. cum oleo rosa. fue-
 rit malaxata: & cautè sustineatur, & ligetur. Et quando cum fractura fue-
 rit attritio, curetur vt aliæ contusiones. Si autem est cartilaginis separatio,
 conglutinetur.

De vulneribus aurium & labiorum.

Nihil habent proprium: suantur, & ligentur, & meliori modo quo erit
 possibile vt alia membra carnosa curentur.

CAPITVLVM TERTIVM.

De vulneribus colli & dorsi.

Vulnera in collo fiunt quædam in sola carne, quædam verò in ossibus
 spondylorum, quædam in ligamentis quæ sunt ad latera, quædam ve-
 rò in venis organicis, quædam in viis ciborum & anhelitus. Proinde, vltra
 intentiones communes, habent propriam ligaturam, & aliqua propria
 prognostica, & pauca curatiua. Ligatura colli incarnatiua fit, cum fascia
 longa duorum capitum, ponendo medium fasciæ in opposita parte vulne-
 ris inuoluendo collû, & ducendo capita cruciatim super vulnus: & postea
 faciendo transire per axillas, reducuntur ad collum id circumuoluendo, &
 ibidem suendo. Et si est pileolus in capite, suatur ei fascia, vt eam re-
 tineat ne descendat. Ligaturam medicaminum retentiuam præcipit
 facere

facere. Roger. ita. ſcindatur. fascia ab vtraque parte : & duo brachia ſuperiora tranſeundo ſuper aures, ligentur in fronte : alia duo inferiora tranſeundo ſub axillas ligentur in pectore, alia verò duo media ligentur per medium colli.

Prognosticum autem ſit & iudicatur de vulneribus colli per Rogerium, quod ſi neruus ſeu chorda incidatur in collo, rarò accidit vt in poſterũ col- lum liberũ habeat motũ. Amplius dicit, quod ſi vulnus penetret vſquequo exeat ſpinalis, medulla, mortale & incurabile iudicatur. Nã paſſiones ſpin. medulla ſimiles ſũt paſſionibus cerebri, vt ex duodecimo de vtilitate partiũ in anatomia fuit allegatũ. Si aut non perueniat ad medullam, licet ſit cura- bile, timendũ eſt (propter læſionẽ neruorũ orientium ab illa parte ſpinalis medullæ) de nocumento ſenſus & motus membrorum, ad quæ delegantur nerui. Vt & infra de fractura ſpõdylorũ dicitur. Præterea, vulnera quæ per- Tract. 5.
doct. 1. c. 3. tingunt ad neruos recurrentes, perpetuã generant raucedinem. Et ſi per- tingunt ad quendam neruum qui tranſit iuxta aures, dicuntur inferre homi- ni ſterilitatem. De incisione cuiusdam venæ ſpermaticæ quod fertur eſt ridiculum, vt ſupra anatomia fuit allegatum. Præterea, vulnera venarum & arteriarum magnarum ſunt periculofa: quia propter hæmorrhagiam ipſa- rum, cito exhalat ſpiritus & vita. Amplius dictum eſt, quod vulnera œſo- phagi & tracheæ arteriæ ſunt periculofa: quia habent ſeruitiũ vitæ imme- diatẽ neceſſarium: præter id quod ſunt difficilis conſolidationis: quia ſunt tranſitus aeris & cibi.

Curatio iſtorum vulnerum, quantum ad carnem, nihil habet proprium. ſuantur, & cum pul. & vino, & aliis auxiliis curentur. Quantum ad neruos & chordas, etiam ſuantur profundè, & cum oleo vermium & emplaſtro curentur. Quantum ad venas & arterias magnas, ſuantur, & ex pul. Gal. & Li. 5. the-
rap. cap. 5. pilis leporis, cum albumine oui emplaſtrum adhibeatur. Et ſi hoc non va- let, exorientur capita venarum, & ligentur vt ſuperius de fluxu ſanguinis fuit dictum. Quantum ad vias aeris & cibi, ſuantur, & cum puluere, & aliis auxiliis exterius tractentur. Interius vero diaganthum, aut diaſymphytum ad lambẽdum infirmis tribuatur. Quantũ ad ſpinalem medullam, perfun- datur vulnus oleo roſa. calido, & ſuperponatur ab initio vitellus oui, vſque quo dolor fuerit ſedatus. Poſtquã autem ſuppurauerit, mundificetur, & incarnetur iſto Guli. & Lanfranci emplaſtro. Rec. mellis roſ. colati, vnc. iiij. Li. 2. c. 5.
Tr. 2. do.
1. cap. 3. farinæ hordei, vnc. β. terebinthinæ, drac. iiij. ceræ, refinæ, ana drac. ij. thuris, maſtichis, ana drac. j. myrrhæ, ſarcocollæ, mummiæ, ana drac. β. olei maſti- chis, drac. iiij. fiat emplaſtrum.

CAPITVLVM QVARTVM.

De vulneribus omoplatarum, & brachiorum.

Vulnera iſtorum membrorum nihil habent proprium, niſi prognosti- cum, & ligaturam, & ſitum fiunt autem quandoque in carne, quando- que in oſſibus.

Iudicatur, quod in vulneribus patularum, propter nervos qui descendunt ad brachia verendus est dolor, & amissio, sensus ac motus brachiorum. Præterea, vulnera plicaturæ cubiti sunt metuenda, propter venas amplas, quæ magnam faciunt hæmorrhagiam. Amplius in vulneribus cubiti, & omnium iuncturarum, veremur dolorem, & apostema, & duritiem seu particularem spasmus, propter infiltrationem ossium & ligamentorum: & propter situm, quia locus est inferior. Non enim cōpletè possunt mundificari: & ita materia includitur, remanet, ac induratur. & motus perditur iūcturæ. De vulnere ad duos vel tres digitos prope iūcturam, iudicatum fuit supra.

Cura verò ipsorum parum differt à communi cura dicta: nisi quod futura vulnere humeri indiget robore & propriè cum veruculis propter magnitudinem & pondus brachij.

Ligatura incarnatiua fit cum fascia duorum capitum: & ponendo sphæram ex stupis sub axilla, incipiat à medio fasciæ ibidem, & ascendendo fasciam supra humerum, voluendo cruciatim supra vulnus, ligetur: aut suatur sub altera axilla: & toties sic reuoluatur, quoad sufficiat. Quæ autem est ad tenendum medicamina, fit in modum vnus manicæ, eam duabus vittis ligando in altera axilla. Et in vulneribus brachiorum, oportet brachium cum mantili teneri in pectore suspensum ad collum: præterquàm in vulnere cubiti. In hoc enim oportet brachium situm habere rectum, ne disrumpatur vulnus. Ligaturæ & sustentacula digitorum, & totius manus, fiant pro ingenioso arbitrio operantis.

Tr. 6. do. De mollificatione duritierum quæ remanent post curam vulnere i-
l. ca. 1. & storum membrorum, dictum est partim in cura sclirosis, & dicetur fusius infra.
tr. 7. do. 1.
cap. 7.

CAPITVLVM QVINTVM.

De vulneribus thoracis, & partium eius.

DE vulneribus thoracis, valde est mirum quod ita parum de ipsis (maximè quantum ad membra continentia) inuenimus tractatum à Gal. neque ab Halyab. neque ab Aui. Quantum verò ad contenta, multa dixerunt. Alios autem qui post istos tractauerunt de illis, satis inuenimus discordes. Nam Rogerius, Rolandus, Iamerius, Brunus, Gul. & Lanfranc. videntur velle (saltem in penetrantibus) vt nullo modo stringantur, neque retineatur sanguis in profunditate eorum: sed teneantur aperta ellychniis, & mundificentur vnguentis & emplastris, & lauamentis attractiuis. Et mittuntur huic rationi, quod si materia retineretur intus, recurreret ad cor, & ad alias particulas, & interficeret infirmum. Theo. verò & Henr. volunt vt omninò claudantur, & nullo modo imponatur turunda: sed suantur, si est necesse. Et ad corroborandum naturam, detur pigmentum ex pulueribus quod in vulneribus capitis dare consueuerunt. Et imitantur huic sententiæ, quod nisi citissimè claudantur, calor vitalis per prædicta vulnera exhalat, & frigiditas aeris confundens ipsum subintrat. Nos verò excusando Gal.

Esch. 3. ca.
23.
L. 3. c. 19.
Li. 1. c. 4.
L. 2. c. 12.
Tr. 2. do.
1. cap. 5.
L. 2. c. 16.

Gal. & eius sequaces, & cōcordando discordes in hac cura, quod ad præsens attinet, dicemus, id quod euidenter, apparet, à substantia rei incipientes. Vulnera thoracis, tam à parte anteriori, quàm ab aliis partibus, quandoque sunt externa, & non penetrantia: quandoque verò penetrantia sunt intra spatium. & quæ penetrant, quandoque sunt simplicia absque vulnere membrorum cōtentorum: quandoque membra, vt cor, pulmo, aut ab diaphragma, sunt vulnerata. Et ab vtriusque quandoque parum sanguinis cecidit in spatium intrinsecum, quandoque multum. Hæ sunt differentia à quibus sumuntur in talibus vulneribus indicationes curatiuæ.

Causæ dictorum vulnerum, prout dictum est in sermonibus communibus, sunt omnia quæ apta nata sunt perforare & incidere, vt sagittæ, telum & ensis.

Signum quod vulnus thoracis penetrat, est anhelitus per vulnus emissio, maximè quando os & nares infirmi clauduntur, quod per candelam incensam, aut per lanam vel xylon seu cottonem carptum, posita iuxta vulnus, demonstratur. Non enim per intromissum specillum est ita secuta probatio. Signa cordis vulnerati, sunt sanguinis exeuntis nigredo, extremorum frigiditas, sudoris copia, & syncope minuta, & locus sub mammilla sinistra. Signa vulnerati pulmonis sunt, quod sanguis qui exit est rubicundus, & spumofus: & æger calefit, & tussit, & pallefcit, & locus circa latera. Illud autem quod dicit Gal. de profusa sanguinis emissionem, & absque dolore, intelligitur per os in ruptura venæ. Signa diaphragmatis vulnerati, sunt densa, & magna respiratio, tussis sonans & dolorifica, delirium, sputum liuidum, sitis, & cibi fastidium cum eructuatione, rigor pungitiuus, & locus iuxta falsas costas. Signa quod sanguis descendit intra, & corrumpitur, & suppuratur, iuxta illud Hipp. in aphorismis. Si in ventrem sanguis effundatur præter naturam, necesse est putrefieri, sunt grauitas & pondus laterum iuxta falsas costas, & sputum putridum cum tussi multa, & febris incipiens. His addit Iamarius, quod anhelitus qui exit per os & per vulnus, fœtet intolerabiliter: & panni qui imponuntur, sanguine coagulato & putrefacto educuntur infecti.

4. loc. aff.
6.

Lib. 6.
aph. 20.

Iudicia.

Iudicatur de istis vulneribus, quod illa quæ penetrant à parte dorsi, sunt periculosiora quàm à parte anteriori: propter venas, & arterias, & nervos, & œsophagum, & trachæam, & ligamenta cordis, quæ iacēt à parte illa: præter id quod læsio spinalis medullæ nō parua putatur. Iudicatur de istis vulneribus etiam, quod quæ non penetrant, non sunt periculosa. Alia iudicia, & causæ eorum, quærantur in sermone communi.

In cura vulnerum thoracis quæ non penetrant, vltra intentiones communes dictas, nihil additur proprium, nisi ligatura. Ligatura quæ quidē incarnatiua, sit cum fascia longa lata, incipiendo à parte opposita vulneris, ducendo & reuoluendo duo capita supra vulnus cruciatim: deinde ducendo & reuoluendo toties quod sufficiat. Et capita fasciæ in parte anteriori longè à vulnere suantur. Et (vt dicit Henricus) annectantur fasciolæ,

Ligatura
pectoris.

vna quæ transeat super humeros, & altera sub coxis. Retentiuam medicaminum facit Rogerius cum fascia lata, perforata in vno capite, & in altero incisa: ita vt faciat intrare humerum per foramen. Deinde circumuoluendo thoracem, redit ad humerum vnde incepit: & cum brachijs fasciæ incisæ ligantur in illo humero. Quod si posset fieri (vt dicit) sine incisione, inuoluendo thoracem, leuius esset. Ligatura pro apostematibus axillarum fit cum fascia incisa ab vtraque parte: & vna pars ligatur inuoluendo pectus sub altera axilla: altera trāseundo super humerum cruciatim reducitur per partem anteriorem posterius ad alteram axillam.

Vulnera autem penetrantia, si constat per signa dicta quod aliquod membrum intrinsecum non fuerit lēsum, ne aliqua materia intus descenderit, sine turunda cum emplastris, vnguentis incarnatiuis, & stupis, vino maceratis, ligatura, & mutatione tarda, vt alia curantur. Propterea Galenus & eius sequaces, de his, quia nullam habebant diuersitatem ab alijs, non fecerunt mentionem specialem. Porro quod in talibus vulneribus nō debeat poni turunda, nec ipsa teneri aperta, ostenditur: quia turunda ponitur, vbi necessarium est aliquam materiam congregatam expellere per vulnus: sed in talibus supponimus esse nullam. Ergo in vanum turunda poneretur. Et si demus aliquam, subesse in parua tamen quantitate, natura eam resoluit & euacuat. Nec de regione dubitetur: quia forti naturæ nihil est impossibile. Non solum facit transire materias per panniculos, sed per medium ossium, vt dicit Gal. septimo aphorismorum. Quod si velis eam iuuare tua potione, hoc facere potes. Sin autem eis imponeres turundam acciderent nocumenta quæ dicunt alij ex debilitate, & aeris alteratione: quæ nocumenta reputauit magna Auenzoar cap. de angina, quando inciditur vuula, tractatu decimo.

Penetrantia verò, in quibus membra intrinseca sunt vulnerata, si materia nulla descenderit, eodem modo curantur extrorsum, vt dictum est. Sed intra oportet vt dentur ad labendum medicinæ viscosæ & glutinosæ. Et hoc est quod dicebatur quinto therapeutices: Caterum danda est opera vt ea siccemus quacunque ratione, pharmacis extrinsecus impositis, & iis quæ bibuntur ex aqua, aut vino tenui. Sunt autem horum aptissima & quæ diaspermation dicuntur, & solenne nobis est, quo ad thoracis perforationes semper vtimur, quod ex cassia cōponitur. Per diaspharmaton videtur intelligere Auic. diacodion (quod est diapapauer) vel diatragac, aut diasymphytum: Per cassiam verò ea quæ ponunt extrinsecus, vt sunt embrocationes ex vino: aut emplastra desiccātia, quale est oleum rosatū, & melinum æstate: hyeme autē nardinū. Et emplastrū quod fit ex chalcitide: de quo dixit in primo catageni, id est de cōpositione medicamētorū secūdū genera. Credo id esse diapalma. Vnde & lib. 4. therapeu. loquēs de vlcerib⁹ intrinsecis cap. 7. dicit: Sane cōmunis omniū internarū partiū indicatio est, eligere maxime familiaria animalis cibaria & pharmaca: fugere verò & auertere ei cōtraria, vt æruginem aris, & cadmiā, pompholygen (quæ est thutia) & lithargyrum, & ce-

» & cerussam, & similia: quia dictum est lib. tertio de tēperamētis, & in lib.
 » simplicium pharmacorum, quod ista, licet consolident membra extrinse-
 » ca, nihilominus irritant, & aperiunt intrinseca. Eligere verò cibaria, siqui-
 » dem ad cicatricem ducere, vel glutinare voluerimus, quæ sint austera, & vi-
 » scosa, & minime mordacia: velut sunt hypocistis, balaustium, & cylini pu-
 » nicorum, galla, malicorium, terra famia, terra sigillata, & rhois rosarum-
 » que succus, & acacia aliæque id generis. Dare autem oportet ea ex aliquo
 » stypticorum decocto, vt malorum cotoneorum, vel rubi extremitatum, vel
 » vitis, vel myrti, vel ex aliquo austero vino: dummodo non sit tempus phle-
 » gmones. Adhæc autem tragacanthum, & commi (quod est, gummi arabi.
 » illis admiscenda. Si verò expurgare voluerimus, abstergetia dabimus mo-
 » derata. Ad hoc verò optimum omnium est mel coctum. Et generaliter o-
 » mnibus talibus medicinis admiscendum est mel deductionis enim eorum
 » organū existit, & est velut vehiculum citæ lationis mel ipsum, cū eo quod
 » non nocet vlcerebus. Nec aliud extrinsecus recto modo potest applicari
 » quàm vinum, ad membrorum internorum confortationem. Non obstan-
 » te Rolando, & Theodorico, qui hac de re etiam reprehendendo Rolandū
 » (quia iactauit se curasse partem pulmonis abscissam, extrorsum cum pulue-
 » re rubeo) affirmat illud idem vidisse.

Lib. 3. cap.

25.

Lib. 2. ca.

17.

Si verò vulneribus penetrantibus cognoueris per signa dicta, quod ma-
 » teria intra descenderit, ne tardes in eius educatione, imò (vt consuluit Gul.)
 » de Salic. tota intentio tua sit dilatare vulnus, vt manifestè & liberè sanguis
 » vel pus generatum intus, per ipsum vulnus possit exire: cum turunda bene
 » facta, ampla extrorsum, ne cadat intro: & alligata filo, vt si caderet, posset
 » extrahi: & imbuta oleo calido. Postea præcipit Rogerius, vt patiens supra
 » discum vertatur hac illac ducendo materiam, & extrahendo per vulnus. Vel
 » secundū Iameriū, per tres vel quatuor dies iniiciatur cū clystri intra pectus
 » certa quātitas vini, vel melicrati, & reuoluēdo corpus huc illuc, extrahe li-
 » quorem, consideras eius quantitātē & qualitātē. Et quando minus inuene-
 » ris quam miseris, & exiuerit mundū & clarū sicut intrauit, cessa & consoli-
 » da, tenens semper xylon seu cotonē vetustū, (vt dicit Albucasis) in orificio
 » vulneris, vt fugat illud qđ egreditur ab eo ex humiditatibus. Et fac vt dor-
 » miat infirmus super vulnus, vt currat quod aggregatur in eo. Si autē, (dicit
 » idē Albucasis) præterierint tres dies vulneris, & nō acciderit infirmo spas-
 » mus, neque tremor cordis malus, neque angustia anhelitus, & vides dispo-
 » sitiones eius bonas: tunc scias quod vulnus est sanum, & natura fortis, cui
 » nihil est impossibile, vt supra fuit dictum. Cura ergo ipsum deinceps (dimi-
 » nuendo cotonem siue turundam) sua curatione. Si autem per tuum motū,
 » & iniectionem parum promoucas, vel si infirmus non possit sustinere tales
 » reiterationes, cura vulnus secundum Gulielmum, diminuendo turundam,
 » & in ipsa, & super vulnus, in modum emplastri ponatur mundificatiuum,
 » quod sic fit: Recipe mellis rosa. colati, lib. 1. myrrhæ, thuris, sarcocollæ,
 » ana vnc. β. farinæ hordei, farinæ scœnu. ana quod sufficit ad inspissandum.

Lib. 2. ca.

12.

Et si vis addere modicum terebinthinæ, bonum erit. Atque tunc (iudicio meo) potes dare tuas potiones factas ex centaurea, costo, nepita, caryophyllata, pimpinella, pilosella. summitatibus cannabis, teneritatibus caulium rub. tanaceto, rubia, glycyrrhiza, ana: decoquantur in vino & melle. Et administretur qualibet die mane vnus paruus cyathus. Si autem penetratio vulneris fuerit dubia, nec per turundas oleo rosa. imbutas nec aliqua re possit manifestari, aut si ipse non potuit lauamentum & expulsionem materiæ sustinere, & patitur grauitatem, & inflationem seu eminentiam in latere, & alia signa significantia materiam super reflexionem diaphragmatis esse aggregatam: si infirmus fuerit fortis, & voluerit, consulit tunc Gulielmus, vt facias vulnus nouum cum nouacula, in parte inferiori decliui, in latere infirmo versus spinam, (recedendo ab ea secundum longitudinem costarum, & earum rugationem) inter quintam & quartam costam, vel inter quartam & tertiam. Verum quia diaphragma reflectitur vbi contiguum est spinæ & costis, vsque ad tertiam costam & vterius, & illa reflexio posset impedire exitum materiæ, & medico persuadere quod non penetrauerit cultro rasorio sufficienter: idcirco melius est vt fiat inter quartam & quintam, quam inter tertiam & quartam. Facta autem incisione, procedatur ponendo turundam madentem oleo ros. calido vsque ad profundum. Et hoc quousque incipiat saniem seu pus emittere. Et vide vt hora mutationis sit brevis & caute, agas ne aer ingrediatur, neque exspiratio offendant & debilitet membra interiora. Cum autem sanies incipit apparere, mundificetur locus intrinsecus per vulnus nouum, vino decoctionis chamæmeli in maiori quantitate, farinæ lupinorum, thuris, myrrhæ in minori: mellis rosati, quod sufficit: coquantur in vino prædicto, & fiat colatura, de qua cum clysteri iniiciatur libra vna. Voluatur & reuoluatur infirmus, & reclinetur super vulnus, ita vt prædicta decoctio exeat. Postea ponatur turunda intincta melle rosato, & desuper mundificatiuum prædictum. Et ab ista hora dimittatur claudi & sanari vulnus antiquum. Caterum quod ista cura sit artificialis, probatur per Gal. lib. quinto therapeutices, qui eam fecit Romæ in quodam rheumatico, apostema empyicum in thorace patiente: in quo fuit necessarium aperire, & os costæ putrefactum exscindere. Assueuimus (inquit,) igitur in cura melicratum infundentes per vlcus, aliquando quidem iubere vt tussiant inclinati in patientem particulam multoties autem concutere molliter: aliquid vero pyulco, (id est instrumeto, quod pus extrahit) educere quod intus ex melicrato residuum est. Hoc facto, vbi tum pus totum, tum ichores vlcus eluisse confidimus, mox pharmaca iniicimus. Et tunc (supple, quando erit conuenienter mundificatum) cessabimus & claudemus. Idem probatur per Auic. lib. tertio can. de empyemate ita dicentem: Quando autem æstimaueris in pleuresi materiã subesse plurimã, & nõ mundificatã in quadraginta diebus, neque in paucioribus, imò facere agrum cadere in phthisim: tunc necessarium est vrere cauterio minuto, quo perforetur pectus in loco saniei: vt exiccetur materia, & extrahatur paulatim, & abluatur aqua mellis,

Lib. 2. ca.
12.

Cap. 8.

Lib. 2. fer.
10. tr. 5. c.
5

mellis, iuuetur attractio ad exteriora. Cùmque mundificata fuerit, perueniet ad agglutinationem. Dubiam autem & suspectam tenet hanc incisionem, & vstionem cum ferro, in talibus emissionibus pleuriticis Halyab. sermone nono, secundæ partis, libri dispositionis regalis. Quoniam (vt dicit) ab eiusmodi peccati morte patiens non eripitur, vel in fistulam transit, cui nulla contingit sanatio. Et ideo munias te semper bono prognostico. & magna requisitione: vt in talibus sæpe dictum est. Ipse verò dat vnum modum vrendi cum radice aristolochiæ longæ, & oleo, valde incens: qui non fuit mihi assuetus, hæc tamen probabiliter sunt dicta. Si verò, vt dicit Albuc. excusatur sanatio talis vlcæris, tunc scias quòd iam facta est fistula, de qua inferius dicitur. Tr. 4. de
2. cap. 5.

CAPITVLVM SEXTVM.

De vulneribus ventris & partium eius.

Sicut in ventre sunt duæ partes, continentes videlicet & contentæ (vt in anatomia fuit declaratum) ita & vulnera quandoque fiunt in parte continente, quandoque in contentis. Vulnera ergo ventris quâdoque sunt extrinseca, non penetrantia ad interiora: quandoque verò ad interiora penetrant. Et quæ penetrant ad interiora, quandoque sunt talia vt nihil procidat ex membris interioribus: quandoque verò procidit omentum, aut intestina, aut quædam alia. Quæ verò fiunt in membris contentis, quandoque quidem fiunt in omento, quandoque in intestinis, quandoque in stomacho, & sic consequenter. Atque hæc sunt differentiæ à quibus sumuntur iudicia & curationes.

Causæ istorum vulnerum sunt quæ aliorum, ensis, lancea, sagitta, & omne id quod aptum natum est incidere, & perforare.

Signum quod vulnus ventris non penetrat, habetur per visum, & specillum, & quando nihil exit inde. Signum autem quod penetrat, habetur quâdo specillum intrat profunde, & quando exit omentum, intestinum, aut ali quod membrum. Signum quod omentum est extra, & est alteratum: quando videtur substantia eius seposa, & venis repleta, & videtur liuidum & nigrum. Signum quod intestina sunt vulnerata, est exitus stercoris per ipsa. Signum quod sunt gracilia, vel crassa, sumitur à loco. Nam supra vmbilicū sunt gracilia, subtus verò crassa. Signum quod stomachus est vulneratus, est exitus chyli ab ipso, & locus à parte anteriori. Signum quod hepar est vulneratum est exitus sanguinis, & locus dexter. Signum splenis, exitus fœculentiæ, & locus sinister. Signum verò renum, exitus sanguinis aquosi, & regio ipsorum. Iudicatur à Gal. vj. therap. quòd periculosiores, & difficiliiores sunt Cap. 4. vulnerationes, & futuræ circa mediū vētris, quàm circa latera: quia illæ partes ppter musculos magis cōtrahūtur tunc quæ intestina elabi sinūt, magis quàm reliquæ. Iudicatur etiā, qđ nisi citò succurratur ipsorū reductioni, intestina inflantur & vento implentur ab aeris frigiditate, & post cum difficultate reducuntur. Etiam iudicatur per Hippocratem vj. aphorismorum, quòd nisi citò occurratur egressioni epiploi, siue omenti, citissimè

Z. ij.

Cap. 4.

alteratur & corrumpitur, propter quā causam incidūt medici ex eo, id quod nudatum & alteratum est. Quod tamen nō est verum vt semper, sed vt plurimum, secundum Gal. in commentario. Iudicatur etiā per ipsummet Gal. lib. 6. ther. quod facile sanabilia sunt crassa intestina, difficile verò gracilia, omnifariam verò insanabile ieiunum, propter multitudinem & magnitudinem vasorum, & tenuitatem, & nerueam substantiam tunicæ quin & choleram totam synceram suscipit hoc intestinū, & est propinquius quā alia hepatis. Præterea inferiora stomachi, audere oportet curare quia carnosae sunt, & quia medicina in loco stare potest. Quæ verò ad os stomachi, præscribuntur in transitu solo patientes tagunt partes: præter id quod sensibilitas ipsius, curationi repugnat. Iudicia autem alia, & causæ eorum, dicta sunt superius in sermone communi.

Sutura ventris.
6. ther. 4.

Curatio. Vulnere ventris quæ intro non penetrant, nihil habent proprii, nisi ligaturam superius in pectore dictam. Curantur enim vt vulnera carnosae, cum futura si indigent, & aliis auxiliis incarnatiuis. Illa autem quæ penetrant, à quibus nihil membrorum procidit, neque aliquod ipsorum fuit vulneratum, eodem modo curantur: nisi quod futuram habent propriam, quæ quidē futura à diuersis diuersimodè præscribitur. Quidā, vt Gal. præcipiunt fuere taliter, vt peritonæum vniatur cū abdomine: quia ex se sine carne, cum sit exangue & neruosum, cōsolidari non posset cōuenienter, quin propter carnis abdominis laxitatē sequeretur ruptura. Et fit, hoc modo: In

6. ther. 4.
Lib. 2. ca.
87.

Ibidem.

Tract. 2. do.
1. cap. 7.

1. primo puncto acus ingrediēdo per vnū labiū, non tangat peritonæum: postea introrsum pungēdo alterū labiū penetret per ipsum, & per totū abdomē, & supra vulnus nodetur. In sequenti puncto, acus ingrediēdo per vnū labiū penetret totū abdomē & peritonæum & regrediēdo per alterū labiū dimittat peritonæum & penetret abdomē, & exterius nodetur. Et ita per alia puncta
2. procedatur, quousque totū sit futū sufficienter. Alium autē modū assignat Gal. & Albu. cum assumit: & est cōmunis modus, leuior, quidē sed non securior. Sic autē fit: Omnes quatuor margines duorū labiorū insimul suātur, cū vno puncto & nodo: & fiāt tot puncta, quot erūt necessaria. Tertiū modū
3. ponit Albu. acubus pungēdo vt est dictū, & dimittēdo acus, tūcque voluatur filum super eas, vt faciūt mulieres in manicis: sicut fuit dictum superius de futura in sermone communi, ad quē oportet recurrere pro illa futura.
4. Quartus modus est Lanfranci, & cum accepit Hen. & est talis: Figatur acus cum filo à parte exteriori in vno labio, & perforetur totum abdomē & peritonæum. Deinde introrsum ad alterū labiū veniendo extra, perforetur etiā peritonæum & abdomē. Postea spatium minoris digiti à primo puncto, eadē acu cū eodē filo non inciso, nec nodato, fac secundū punctū hoc modo: In labio quod fuit vltimò perforatū, figatur acus externè introrsum: deinde in altero labio figatur internè extrorsum peritonæum & abdomen semper cōprehendendo, & tunc prope acū inuenies extremitatē fili, quā prius exterius dimisisti. Tunc necentur duo capita fili insimul, faciēdo ex duobus punctis vnicū nodum in latere: atque sic nunquā trāsibit filum supra labia vulneris,

vulneris, sed in lateribus solū apparebit. Facta futura ponātur alia auxilia, & ligetur. Ligatura verò pectoris hic est conueniens, & ratio inde petatur. In vulnere ventris penetrante, in quo particulæ interiores vulneratæ sunt, sed nō exeunt, si vulnus vētris est sufficiens (aut si nō est sufficiens, instrumēto proprio, quod dicetur infra, ampliato vulnere) cautē extrahātur partes illæ vulneratæ. Et si futura indigent, & eis est profutura (velut fundum ventriculī & crassā intestina, suātur futura pelliorū: & nō ex capitibus formicarū, quā dixerūt quidā experimentatores, vt testatur Albuc. Nā tædiofa est, & inutilis, vt reipsa apparet. Nonnulli autem (vt Rogerius, Iamarius, & Theodor.) intra intestinum, ad custodiendum ne fæces putrefaciant futurā, ponunt canulā sambuci. Alij verò (vt Guliel. narravit) ponunt portionem intestini alicuius animalis, aut portionem tracheæ arteriæ, vt dicunt quatuor magistri quod mihi non videtur rationabile: quoniam natura intenta alienorum expulsionī expellit & remouet illa à futura: & ita perit finis propter quē talia applicantur. Melius est enim (iudicio meo) suto intestino vt dictū est, & ipso à sordibus mundato, ponere super futuram extorsum puluerem conseruatiuū futurarū, & illud reducere intra ventrem eo modo qui dicetur. Si verò omentum exiuerit, & denigratū & corruptum fuerit, laqueo vt dicit Gal. cōprehendātur partes denigratæ, & abscindatur pars quæ post laqueum est inferiori sine futuræ vētris: dimittēdo capita laquei, & fili futuræ dictæ intestinorū extra, vt possit exire vulnere suppurato. Facto futura, vel in epiploo ligatura, intra ventrem reducantur vt dicetur. Et statim vulnus ventris vt dictū est, suatur: & nullo modo apertum teneatur vsque ad membrorum interiorum sanationem, vt præcipiebant Iamarius & Rogerius. in quo secutus est eos Lanfran. Et ratio est, quia nihil magis offendit membra interiora, & calorē naturalē, quā contractus aeris à natura non alterati. Ex hoc enim incurrunt illud accidens perniciosum doloris, & tortionis intestinorum, ex quo possunt spasmo corripī, & per cōsequens mori. Præterea, vulnus apertum, quod necessariò fuit magnum ad operationem, præparat intestina cōtinuē ad exitum, quod summē nocuum est, & periculosum. Et talia quidem præparantur exterius. Intus verò dentur ei quæ dicit Aui. cētaurea, & terra sigillata, & ea quæ dicta sunt in vulneribus mēbrorū intrinsecorū pectoris: quia etiā cōpetunt istis, & cauda equina, secundū Gal. lib. sexto simplicium pharmacorū, in vulneribus intestinorum & vesicæ à quibusdā multū cōmendatur. Et clysteres ex vino austero nigro tepido, maximē si perforatum fuerit totum vsque ad internum meatum à Gal. in sexto therap. in hoc casu præcipiuntur. Et diata, saltem per septem dies, sit tenuis, & talis quæ non faciat fæces neque superfluitates putrefactiuas, imò consolidatiuas. Et ad hoc laudant quatuor magistri & bene istud pulmentum: Rec. fursur triticeum: quod ponatur per horā in aqua calida, & si esset pluuiialis, meli⁹ esset deinde coletur, & apponatur puluis amyli, tragacanthi, gummi arabici, sanguinis draconis cōsolidæ maioris pilorū leporis: & singulis diebus ter vel quater exhibeatur. Et si virtus esset

debilis, ius gallinarū vsque ad dissolutionē co&tārū potest dari. Et si in eo ponerentur tragacanthum & gummi arabicū quæ saporem nō irritant, optimum esset: Et aquam deco&tionis thuris, ac mastiches, in hoc casu multum laudat Gulielmus.

In vulnere ventris penetrante, à quo procidunt intestina, aut alia particula non vulnerata, aut vulnerata & sutæ siue ligatæ, vt dictū est, Gal.& Auic. quatuor habēt intentiones. Primā videlicet, in propriū locum reponere ea quæ procidunt. Secundā, suere vulnus. Tertiā, apponere pharmacū. Consequenter verò quartā, providere ne patiat̃ aliquid interiorum tumorem, neque dolorem. Prima completur, si vulnus est satis magnum, vt manibus suauiter cōprimendo id quod procidit introducatur: aut per brachia, & pedes eleuādo æger cōcutiatur: & sic (vt dixit Rogerius) illud reducetur. Si autem nō possunt isto modo regredi intestina, hoc est quia inflata sunt, vel quia vulnus paruum est. Nonne tunc inquit Gal. necessarium est in hoc ē duobus alterū, vel flatū educere, aut vulnus maius efficere? Præstiterit autem (vt arbitror) prius, si modo id consequi liceat. Qualiter autem quis id consequetur? causam vnde excitata inflatio est summouendo. Quæ est autē hæc? cōtinentis aëris frigiditas. Quocirca & sanatio ex calefaciendo petetur. Spōgia igitur molli aqua calida madente oportet calefacere intestina. Præparetur verò interea vinū austerū calidū: etenim hoc calefacit magis quā aqua, & robur acquirit intestinis. Nonnulli quidē, vt Rogerius, & Theod. scindūt porcellos, aut alia animalia per mediū: & quātō calidius possunt, super intestinū applicant: & toties faciūt, quousque intestina sint calefacta, detumuerint, & regrediātur. Halyab. autē præcipit, vt per extremitates in balneo suspendatur paties, & cōcutiatur: aut vt intestina oleo violacco (aut axungia porci calida, vt dicit Iamerius) inungatur, & ita regredientur. Si verò & hoc vtentibus manserit nihilominus inflatum intestinum, præcipit Galen. & omnes, incidere ex vulnere ventris quantum sit satis reponēdo ei quod excidit. Idonea autē sunt secūdū eū, ad huiusmodi incisiones, vocata syringotoma bicipitia: curua (supple) & obtusa retro & in fine, nō acuta. Quorū formā describit. Albuc. Situs verò idoneus laboranti, fuerit, cū vulnus est inferius, si sursum vergat: cū verò est: superius si deorsum. Vna verò sit in vtrisque cautio, ne grauetur ab aliis intestinis illud quod procidit. Secunda verò intētio cōpletur, hoc modo: Per idoneū ministrū, extrorsum manibus pellēdo, cōprehēdatur tota plaga: & detegēdo successiue id ipsum quod assutū est modice cōprimat, quoad totū vulnus suatur. Qualis autē erit modus futuræ vētris, dictum est superius. Tertia intētio cōpletur secundum Gal. pharmacis sanguinolētis nominatis, quæ in aliis quoq. particulis agglutinare vulnera per præcedētia mōstrauim⁹: vt (supple) sunt puluis futurarum cōseruatiuus, & stupæ cum vino, & emplastra, & alia auxilia incarnatiua. Deligatio verò extrinsecus vel præcipue in his est necessaria: quā ligaturā, dixim⁹ à pectore debere sumi. Quarta vero pars curæ, nō paulo ab aliis dissidet. Oportet enim oleo mediocriter calido lana molle imbuta,

» buta, totum in circuitu comprehendere quod est inter bubones & axillas.
 » Melius itē fuerit per clysterem immittere in intestina aliud simile. Auicē.
 » verò in 3. cā. de cura hydropisis ascitis per incisionem, inquit. Et fortasse
 » incisioni succedunt dolor, & punctura: quare oportet vt administretur ef-
 » fusio olei amethini, aut chamemelini super puncturam: & super locum
 » incisionis ponantur emplastra facta ex fœnugræcō, & se. lini, & se. althææ,
 » & similibus. Nonnulli verò, vt Henricus ad delendum tales tortiones
 perforatiuas intolerabiles, vinū cum sale bulliunt, quibus addunt furfuris
 tantū: quoad inspissetur: & ponūt in sacco, qui omnes partes dolētes cōpre-
 hendat, & hoc calidū quantum potest ferri supra ligaturam applicant. Et
 cū infrigidatur, aliud simile substituunt toties faciendo, donec tortiones &
 dolores sedentur. De materia, si qua remaneret intra vētris capacitātē, quæ
 non posset exire propter futuram, non est multum curandum: quia non
 potest esse multa, cū particula illæ non sint multum sanguineæ: & (vt
 dixit Gulielmus) natura eam resoluēt, aut eam ad inguina delegabit, & *Li. 2. c. 15.*
 ibi curetur quemadmodum alia apostemata in eo loco curari consueue-
 runt. Vulnēra quæ fiunt in dorso, eodem modo curentur vt dictum fuit de *Cap. 3.*
 spondylis, & spinali medulla, superius in collo.

CAPITVLVM SEPTIMVM.

De vulneribus ancharum, & partium earum.

Vulnera ancharum quædam sunt in partibus continentibus, quædam
 in contentis, quædam verò in extra procidentibus. Quæ autem sunt
 in partibus continentibus, eundem modum habent curandi, quem & ven-
 tris superioris. Quæ verò fiunt in contentis, quæ sunt vesica, & matrix,
 nihil habent proprij à vulnere contentorum in ventre, nisi signa quia iu-
 dicia dicta sunt superius in sermone communi. Signum quod vesica est
 incisa, habetur per exitum vrinæ, & per locum in pectine designatum.
 Signum matricis etiam denotat locus sub vmbilico, & exitus saniei seu i-
 choris sanguinei. Curantur verò vt alia per futuram, maximè circa eorum
 colla, quia magis sunt carnosæ: ideoque magis agglutinationi opportuna.
 Et in eis possunt fieri iniectiones ex his quæ præscripta sunt lambenda in
 thoracis partiū affectib. Vulnēra virgæ, & testiculorū, & natium, vt alia car-
 nosorū mēbrorum vulnera curātur. Partes ancharum malè ligātur ligatura
 incarnatiua: ligatura verò tenēte medicamina, vt de vlceribus dicetur infra.

CAPITVLVM OCTAVVM.

De vulneribus coxarum, tibiæ, & pedum.

Vulnera istorum membrorum parum differunt à vulnerib⁹ brachiorū:
 Nec à vulneribus communibus, nisi in prognostico, quod maiori ex
 parte dictum fuit in sermone cōmuni. Veruntamē vulnera genuum & mal-
 leolorum, quæ habēt maiore ossium, ligamētorum, chordarum, & neruorum

intertexturā, & quia sunt in inferiori loco (ad quem proprius descendunt humores) sunt periculosiora. Vnde Aui. inquit vulnera quæ cadunt in genu ad rotulam, sunt mala: & ad ea quandoque sequuntur accidentia mala, à quibus pauci liberantur. Habent tamen proprium modum ligandi, maxime circa pedem, cum fascia longa lata competenter, incipiendo secundum longitudinem lateris malleoli transendo subtus per plantam, & voluendo supra pedem, & retro finem tibiæ super talū: & ita voluendo quousque sufficiat. Nonnulli verò expeditius agentes, faciunt ligaturam retentiua ad formam calcaris, & ligant ab apposita vulneris parte. Habent etiam vulnera hæc modum secundum rectitudinem, quiescendo in lecto, vt verificetur dictum Lombardicum: *Laman al petto, il piede al letto.* Sit Deus adiutor noster. Amen.

TRACTATUS QVARTVS
DE VLCERIBVS CVIVS SVNT DVÆ
DOCTRINÆ.

Doctrina prima de vlcerebus, prout insunt membris simplicibus.

Doctrina secunda in speciali, prout insunt membris compositis.

PRIMA DOCTRINA SEX HABET CAPITVLA.

CAPITVLVM PRIMVM.

De vlcerebus sermo vniuersalis.

Cap. 1.

Li. 3. fen.

2. do. 1. ca.

4. & li. 4.

fen. 4. tr. 3.

cap. 1.

Li. 4. the-

rap. cap. 4.

Vlcus, iuxta intentionem Galen. in quarto therapeu. est solutio continui in carne, in qua consistit vna vel plures dispositiones, quæ vnitionem impediūt, ex quibus (vt addit Auicen.) sanies, aut putredo excitatur. Nō enim illud quod addit Henri. in definitione, est necessarium: videlicet, emittens immunditiem diutius quàm per septem dies. Nā tempus nihil facit ad rhumbum. Quocunque enim tempore (etiam prima die) inuenitur præscripta dispositio in carne, vlcus est. Neque Gale. loquens de illis septem diebus contra Theslalum dixit, quod iis præteritis sit vlcus. Nec valet quod ait Henric. quòd antiqui dicebāt, quòd omne apostema postquam transit quadraginta dies, transit in vlcus: quia non dicunt in vlcus, sed in fistulam. Nā in vlcus potest transire apostema, vel exitura mox ab apertione. Ad fistulam autem oportet vt interueniant multi dies, antequam callositas (quæ est eius differentia essentialis) sit generata. Est ergo præfata definitio bona satis. Solutio enim cōtinui ponitur pro genere: quæ autē, & quot sunt species ipsius, superius in tract. de vulneribus patuit euidenter. Reliqua ponūtur p differentia. In carnosis siue mollibus particulis, ponitur ad differentiā corruptionū ossiū, quæ propriè nō sunt vlcera, sed corruptiones ac etiā disruptiones, vt ponit Auic. lib. 4. Alia ponuntur ad differentiā vulnerum. Nam vulnus est solutio per se, consistens, sine communicatione alicuius dispositionis

tionis antecedentis, aut sequentis, vt Gal. dicit vbi suprà: supple quæ faciat & augeat vlcus, & consolidationē impediat. Non tamen dico, quin possit habere cōpositionē dispositionum sibi propriarum, & de necessitate cōsequentium, vt magnitudinem, paruitatē, deperditionē substantiæ, & nō deperditionem, æqualitatem, & inæqualitatem, & alias: quarum intentio nō multum repugnat generali intentioni vulnerum, quatenus sunt vulnera, vt suprà in tractatu ipsorum aliqua ex parte fuit dictum. Ex quibus apparet, quod generaliter vulnera respectu vlcerū sunt simplicia. Vlcera autē semper cōposita dicuntur: cōponuntur enim cum dispositionibus quæ seorsum per se existere possunt. Saniem, & putredinem addit Auic. per quæ intelligit sorditiē, squāmas, & crustas, quæ in ipsis vlceribus contingere possunt. Lib. 4.
fen. 4. tr.
3. cap. 1. Species autē vlcerū, licet secundū Halyab. sermone septimo partis primæ libri regalis dispositionis, sumāt suas differētias potissimas à tribus, à quibus perficiuntur & componuntur (à causis scilicet, morbis, & accidētibus) nihilominus gratia breuitatis, nō implicando dispositiones, sicuti primo the rapeū. primi faciebāt, vt melius cōprehēdamus dicta Auic. (qui inter alios de vlceribus melius dicit) dicamus species vlcerum sumi à duobus, à causis videlicet, & accidentibus: quia differentia quæ sumuntur à membris & 3. cognationibus communibus, ex iis quæ dicta sunt de apostematibus & vlcneribus satis patent, & in fistula etiam infra explicabuntur. A causis sumuntur quinque species vlcerū, magis tamē priorum & famosorum: scilicet vlcus virulentū & corrosiuum, sordidū & putridum, cauernosum & profundum, fistula, & cancer. Ab accidētibus sumuntur quædam species cōmunes, quæ aliquando in gradu diminuto, cum vulneribus inueniuntur, videlicet vlcus dyscratum, dolorosum seu crucians, cum apostemate, contusum, cum molli carne & superflua, vlcus cum duritie & tenebrositate seu obscuritate labiorū, cū osse corrupto, cū vaticibus, aut vlcus difficilis cōsolidationis à proprietate nobis occulta. Vlcus virulentū, corrosiuū, & ambulans, dicitur vlcus quod sua malitia, & acredine emittendo virulentiam, membrū mortificando cōsumit & deuastat. Vlcus sordidum & putrefactū, dicitur vlcus quod sua malitia putrefacit membrū, dimittendo viscositatē, aut carnem mollem, siue crustosam fœtidam, à qua fumus attollitur fœtidus & cadauerosus. Vlcus cauernosum, est cuius officium est strictum, & profunditas lata, & occulta: & hincinde diuertēdo habet multas vias, absque duritie & callositate. Fistula est cōsimile vlcus, sed cū duritie & callositate. Cancer est vlcus latum, horribile, sordidū, cuius labia sunt dura & inuersa. Vlcus dyscratum, est vlcus in quo dominatur mala qualitas præter naturā. Vlcus dolorosum, est vlcus in quo sensibilitas rei cōtrariæ reperitur. Vlcus apostemosum, est vlcus in quo est tumor præter naturā ab aliquo humore procreatus. Vlcus cum carne molli superflua, est in quo caro marcida præter naturam inuenitur. Vlcus cum obscuritate & duritie, est vlcus durum, liquidum in circuitu, sine fœtore. Vlcus cum osse corrupto, est vlcus recidiuū habens carnem mollem, in qua facillimè penetrat turunda, quæ os aspe-

rum inuenit. Vlcus varicosum, est vlcus in quo sunt à parte superiori crassæ, & repletæ venæ innaturales, ipsum vlcus imbuentes. Vlcus difficilis consolidationis cum proprietate, est vlcus quod nulla existente causa manifesta consolidari non potest.

Causa vlcum sunt duplices, antecedentes, & coniunctæ: quia causas primitiuas (vt dicit Dynus super quarto cano.) propriè non habent: cum aduentu primo disrumpendo carnem saniem seu pus generare non possint: licet id valeat cõsequenter, eo quia antecedentes & corporeas mouere possunt. Causæ antecedentes sunt, humorum prauitas, & horum nimia quantitas, qui possunt corrodere & corrumpere corporis particulas. Et tales quidẽ generantur ex malo regimine, & ex peccato totius corporis, aut alicuius particulæ, hepatis videlicet & splenis. Causæ verò coniunctæ sunt, intemperies seu malitiæ cõplexionum introductæ in vlceratis particulis ex causis dictis antecedentibus, aut vulneribus, & exituris, ac etiã pustulis apertis. Nam sicut ex formica & herpete vlcus generatur corrosiuum, ita ex carbunculo & anthrace sordidum, & ex apostematibus profundum & cauernosum. Vnde Gal. 4. therapeut. Et tres modi ægrè sanabilium vlcum videntur existere, vnus qui ad dyscrasiam subiectæ carnis, alter qui ex prauitate influentis sanguinis, & tertius quidem ex quantitate. Primus autẽ subdividitur, quum sit dyscrasia, quãdoq; quidẽ ex qualitatibus solis, aliquãdo verò cum tumore & materia. Et quintum ipse addit in cõmentario sexti libri aphor. Vlcera annua (secundum translationem Græcã) videlicet passionem ossis corrupti in loco vlcero. Et sequitur lib. 4. therap. aliquando autẽ misceri accidit aliquas prædictarum dispositionum, vel omnes simul: ex quibus multæ fiunt vlcum species iam superius enumeratæ. De simplicibus tamen tractabitur, vt per ipsas cõpositæ habeantur. Causæ autẽ fluxus, & deriuationis humorum à sermone cõmuni apostematum requirantur. Sanies seu pus est humiditas alterata, & putrefacta, generata ex sanguine, vel ex carne contrita, velut cinis ex lignis à calore naturali factò extraneo. Dicitur alterata, quia secundum Gal. quinto simplicium pharmacorum, triplex est alteratio: vna fit à calore naturali, in cibo laudabili: alia fit à calore extraneo, in materia putrescibili: tertia fit à calore misto, in materia mediocri. A prima alteratione fit materia nutrimentalis: à duabus aliis fit sanies. Dicitur autẽ fieri ex sanguine, vel ex carne contrita: qui quidẽ sanguis quando venit ad vlcus, vertitur (vt dicit Auic.) in corruptionem, propter debilitatem membri (ob quã etiã attrahuntur ad ipsum superfluitates membrorum vicinorum) aut propter vngueta mollificantia & lenientia ipsum, humiditate & vinctuositate sua. Et ista est causa saniei principalis, & coadiuuas, dicebat Dynus super locum. Et tunc quia superfluitates attractæ (vt testatur idem) non regi possunt perfectè à calore naturali, contingit in ipsis effici calorem extraneum, ob idque in illis aliquis modus putrefactionis existit: ex quo contingit vt in saniem conuertantur. & ita habetur causa materialis. Quia verò in tali conuersione caliditas semper augeatur, & extranea euadit, fitque pugna cum materia quousque sanies fit facta,

Fen. 4. tr.
3. c. l. cõm.
1.

Cap. 1.

Aph. 45.

Cap. 1.

Cap. 6.

Lib. 1. fen.
2. do. 1. c.
4. & lib.
4. fen. 4.
tr. 3 c. 1.
Comm. 2.
loci practi.
tati.

Alia, ideo dicit Galen. in comm. 2. aphorismorum, saniem fieri humore inflammato, velut cinis ex lignis. Et hoc dicit aphorismus Hippocr. circa generationem puris, magis accidunt dolores & febres, quam facto pure. Sanies autem seu pus sumitur dupliciter: propriè pro ea re quæ est alba, læuis, carens fœtore horribili, laudata in sermone communi apostematū & largo modo, pro omni humiditate præter naturam alterata. Et de ista dicitur, quòd quædam est tenuis, quæ dicitur virus: quædam crassa, quæ dicitur sordes: quædam mediocris, quæ simpliciter sanies nuncupatur. Est autem sciendū, quòd sanies quædam est pauca, & ista contingit vulneribus concavis, & aliis quatenus sunt vulnera: alia est multa, quæ quidem contingit vlceribus. & propter hoc dicebat Henricus (& bene) quod oportet saniem vlcerum esse plus debito. Ex his potestis iudicare, quod sanies est superfluitas mediocris, ex mediocritate humorum generata, in seminalem & albam qualitatem mutata, vt dicebat nouus commentator super tertio technici. Alba enim sunt membra quæ saniem generant & sperma, vt experientia longæ lotionis carnis ostendit. Virulentia est superfluitas tenuis, ex superfluitate humorū aquosorum generata. Quæ duplex est: calida & frigida, serosa & rubicunda. Sordes est superfluitas crassa, ex humoribus crassis generata. Quæ triplex est: quædam spissa, inæqualis, & coagulata, alba: quædam nigra: alia verò velut fæx cinerum. Squammæ sunt superfluitates duræ parvæ, in corporibus instar squammarum piscium, ex humorum nitrosa substantia circa vlcus generatæ. Crustæ sunt ex eisdem, sed sunt spissiores & crassiores, & super vlcera generantur.

Signa vlcerum habentur ex eorum diffinitionibus datis. Signa materiarum influentium, dicta sunt in apostematum doctrina. Quotiescunque vides vulnus, & exituram emittere pus illaudabile, & plusquam debeat existima illa in vlcus degenerare. Iudicat Hippocr. lib. sexto aphorismorum, quòd in vlceribus quæcunque annua sunt, aut etiam diuturniora, necesse est os abscedere, & cicatrices cauas fieri. Et ex cōmentario Gal. (clarius tamen in trāslatione Arabica) habetur, quòd vlcus ex sui diuturnitate, & recidencia, malignitatē ostendit. Omne præterea vlcus, secundū Auic. in primo can. fen. quarta, q̄ citò renouatur, postquā carne repletū est, & cicatrice induci debet, est in via perueniēdi ad fistulā. Iudicat etiam Halyab. octauo sermone partis primæ libri dispositionis regalis, quodcūque vlcerū simplicium siue compositorū, transierit quadraginta dierum spatium, fistulam deinceps vocari: non veram, sed per quandam similitudinem, vt ipse in sequentibus exponit, & infrā cap. de fistula ostendetur. Adhæc Auic. in quarto iudicat, vlcera dura quæ tendunt ad viriditatem & nigredinem esse mala. Significatur enim quòd in eis calor naturalis est destructus. Præterea dicit, quòd vlcera frigida sunt alba & mollia, & sedantur medicinis calefacientibus: calida verò, ad rubedinem declinant, & frigidis delectantur. Et tactus super his multum attestatur. Sicca & humida etiam

*Auic.
ibid.*

*Aph. 4.
lib. 6.
Ibid.*

à suis effectibus cognoscuntur. Amplius: vlcera malis, quādo comes est color corporis malus, vt albus, plūbeus, aut citrinus, significatur hepar, & sanguinē eius esse corruptū. Præterea: vlcera quæ succedunt aliis ægritudinibus sunt malæ curationis. Vlcera à quorū circuitu defluunt pili, sunt mala: & si renascantur illi, sunt bona. Et dicit Hippo. in libro de signis mortis velocis, q̄ cū sunt homini vlcera leuia, & apostemosa, & destruitur eius ratio, ille moritur. Amplius vlcera in quibus virulentia succedit generatio puris laudabilis, sunt bona. Significatur enim & natura fortis, & materia obediens. Iudicia puris dicta sunt superius. Ex dictis literæ Auic. satis intricatæ concluditur, q̄ vlcera extremitatum lacertorū dorsi, & coxarum, & brachiorum, necnon vlcera mēbrorum intrinsecorum, & penetrātia ad ea, sunt periculosa. Aliud. In vlcerebus in quibus ante perfectā mundificationē administrantur producentia carnem, generatur caro mala, & superflua. Præterea: vlcera rotunda sunt tardæ consolidationis, & ideo pueros interficiūt: quoniā in eis cōsulitur, quod cū cauterio eorū figura in rectū diducatur. Aliud. Vlcera colōn, id est artulā accersunt apostemata in locis adenosis, & maximē quādo corpus est plethoricū. Permeāt enim illac materiæ quæ influunt ad vlcera, & à spongiosa substantia earū partium recipiūtur, & impinguntur ibidem. Præterea, quando medicamina cōferunt vlcerebus, aut saltē non nocent, significātur ea esse conuenientia: quando autē nocēt, & vlcera reddunt humidiora, tunc nō sunt conuenientia, & oportet augere virtutem desiccantiū. Quando verò adaugēt caliditatē, & ruborē, oportet minuere caliditatē cū infrigidantibus. Sic quando augetur frigiditas, & color fuscus, tunc diminue refrigerantia additis calefacientibus. Quando autem mollitiem vlcereis adaugent, tunc oportet styptica addere: vt quando arrodunt, & profundius reddunt vlcus, tunc medicamenti absterforiam vim frangere conuenit. Et non faciat te errare medicamen absterforium magis quā oporteat: quia arrodendo membrum, auget humiditatem, & virulentiam: & tu credens id esse ex vlcereis malitia, auges absterforiam vim: & ita vlcus efficitur profundius, & calidius, simile apostemoso: vnde infirmus sentit mordicationem. Præterea, è rebus magis nouis vlcerebus est ventus meridionalis, & humiditas aëris cum caliditate. Et ob id dicitur, quod vlcera tibiæ Auinione difficiliter curātur quā Parisiis. Cuius contrarium in vulneribus capitis (propter frigiditatem, & siccitatem cerebro summē noxiam iam in dictis regionibus) inuenitur. Adhæc scire debes, quod sicut iudicia vulnerum cōmunia sunt istis, ita & ista illis: & ideo recurrendum est ad ea quæ dicta sunt in sermone communi tractatus vulnerum.

Cap. 5.

Cura vlcereum spectanda proponit duo: scilicet vlcus quatenus est vlcus, & vlcus vt tale vlcus compositum cum sua causa, aut suo accidente, seu quacunque alia dispositione, aut in tali membro. Quatenus autem vlcus est vlcus, requirit desiccationem, prout deducitur per multa dicta Hippo. lib. quarto therapeu. Et licet in hoc conueniant vlcera cum vulneribus, nihilominus

nihilominus differunt in maiori desiccatione. Nam vlcerata maiori indigent desiccatione quàm vulnera, cum maiorem habeant humiditatem. Et ideo intentiones, & cum quibus complentur, in tractatu vulnerum (specialiter concavorum) requirantur. Quà verò tale vlcerus compositum est cum sua causa, aut altera dispositione generante & augente ipsum, requirit ablationem causæ, & dispositionis generantis, & augentis vlcerus ipsum: vt deductum est per totum quartum librum therap. Et ista non est cura vlceris propriè, sed illius dispositionis. Atque in hoc cura vlcerum conuenit cum cura apostematum. Et ideo quod hîc deficit, in tractatu apostematum, & in sermone accidentium vulneris requiratur. Duplex igitur intentio est in talibus dispositionibus secundum Gal. in principio quarti therap. vel abscin- Cap. 1. dere tandem à corpore huiusmodi dispositiones, vel vincere nocumentum quod ab eis infertur. Et hoc idem est ac si diceret, curam esse duplicem, curatiuam, & præseruatiuam. Sed hanc quidem, cum parua omnifariam existit dispositio, possibile est obire. Magna verò existente, non poterit vlcerus ad cicatricem duci, antequam illa sanetur. Cura ergo vlcerum, vt talia vlcerata composita sunt cū dispositionibus aliis, quatuor habet intentiones speciales. prima victus ratione præscribit. secunda materiam antecedentē adæquat: tertia, accidentia & dispositiones coniunctas corrigit: & quarta, ressecatis dispositionibus, curam vlceris reducere ad curam vulnerum concavorum præcipit. *Prima & secunda* intentio complentur pro natura materiæ quæ peccat, & quæ in corpore generatur: euacuando, diuertendo, phlebotomiis, purgationibus, diætis, cauteriis, vomitibus, & aliis diuersionibus: & interceptiendo fluxum lagaturis, epithematis, vnguentis ex bolo armenio, & aliis refrigerantibus & adstringentibus: de quibus omnibus in tractatu apostematum sufficienter fuit data doctrina. Ita autem de iis Gal. lib. quarto the- Cap. 2. rapeut. Confluente ad vlceratas particulas prauo humore sanatio quidem vt exulcerantis hîc dicitur. Quæ verò vt cacochymia vel plenitudinis, in propriis illarum ratiociniis tractabitur, & specificat modum vtriusque. Quà do igitur paulò copiosior, & non multò deterior fuerit, eo qui secundum naturam est, qui influit vlceratis partibus humor, prohibere ipsum & re- percutere conuenit astrictis refrigeratisque iis quæ sunt ante vlceratas particulas. Oportet autem & deligationem (supple repulsiuam) incipere quidem, à patiēte, deducere verò versus sanam, sicut in fracturis iussit Hip- L. I. sect. poc. Talis enim ligatura cōstringit meat⁹, per quos materia ad particulas 23. & seq. influit. Sed & quæ vlceribus ipsis, apponemus pharmaca siccantiora his esse oportet quæ simplicibus, vlceribus admoventur, ecce differētiam. Ne- queunte verò à pharmacis sisti & compesci fluxione (ecce bonā practicam) causa eius scrutanda, eamque oportet abscindere prius. Si igitur propter imbecillitatem aliquam suscipientis rheuma particulæ hoc accadat, huic quoque medendū est. Erit autē hoc particulæ vlceratæ propria quædam sanatio. Si verò propter multitudinē, sanguinis vel cacochymiam, seu totius

corporis, seu alicuius superiacentium particularum, illa prius sunt corrigenda. Ac imbecillitas quidem particulæ provenit à dyscrasia, quomodo autem curetur dyscrasia, statim dicitur. Quomodo autem curatur particula, vel vniuersum corpus mittens materiam quæ influit, in apostematibus suprà fuit dictum. *Tertia intentio*, quæ corrigit & emendat accidentia, & dispositiones coniunctas, completur pro natura illorum accidentium seu dispositionem componentium ipsum vlcus. Oportet autem (secundum Galenum in eodem quarto, doctrina prima, capitulo primo) non omnium simul dicere methodum curationis, sed vniuscuiusque seorsum.

Li. 4. the-
ray. cap. 2.

De ulcere dyscrato. Sequitur statim in litera: Carnis ipsius dyscrasiam, corriges inquit, siquidem squalens & sicca appareat, fouens aqua temperata, humectansque. Quoties autem eo remedio vteris, esto tibi meta perfusionis humectationisque vt cum primum videbis in ruborem & tumorem attolli particulam tum desinas. dissipares enim id quod attraxisti, si foueres amplius. Et consulit aquam, non vinum, quia virtus pharmaci in vlceribus talibus debet esse humidior, quàm in sana carne cum similiter soluta est. Si verò humidior ea, quæ secundum naturam caro appareat, contrarium est faciendum: transferendo pharmacorum virtutem ad siccus. aqua verò nullatenus est vtendum: sed si lauare volueris vlcus, vinum, vel oxycratum, vel decoctum alicuius herbæ austere præparetur. Eodem modo, & calidiorem quàm par sit carnem refrigerabis, frigidiorum autem calefacies, vt etiam dictum fuit superius de vulnerum dyscrasia.

De ulcere dolorifico.

Li. 4. fen.
4. tr. 3. c. 1.

Clamat Gal. passim, quod nihil magis acuit rheuma, & prostermit virtutem, & impedit rectam operationem, quàm dolor. Et propterea consulit Auicenna in vlceribus dolorificis, quæ sunt vehementis doloris, vt sis occupatus in primis in sedatione doloris, & illud cum mollificantibus quæ tu scis proculdubio, quàm sint contraria vlceri. veruntamen cum non sedatur dolor, non paratur nobis via ad curationem. Copiam verò medicinarum sedantium dolorem habuistis superius in tractatu apostematum & vulnerum, & adhuc habebitis in multis locis.

De ulcere cum apostemate.

Li. 4. ther.
cap. 5.
Li. 4. fen.
tr. 3. cap. 2.

Dicit Auic. oportet vt auxiliis tuis prohibens apostema: quoniam non est possibile cum apostemate vt curetur vlcus. Quod si non est tibi possibile illud præcauere, cura ipsum quodcunque fuerit, curatione sua, cum obseruatione ipsius vlcis. Curatio verò apostematum dicta est superius in tractatu apostematum, & in tract. de vlceribus, sermone communi.

De ulcere contuso dicit Galenus, quod in quibuscunque vlceribus caro contusa est, oportet eam putrefieri, & in pus conuerti, deinde nouam generare. Istud ergo secundum Auicennam indiget in primis mollificatione & hu-

humectatione, vt dictum fuit de apostematibus superius, & vlcneribus contusis.

De vlcneribus cum carne superflua. Et fortasse (dicit Auic.) oritur caro mala: quare est necessarium vt corrodat medicamine acri. & vngatur pars externa refrigerantibus. postea eradicetur cum eo quo eradicatur eschara, deinde curetur. Porro ad talem carnem erodendam sunt boni, trochisci asphodelorum, & vnguentum apostolorum, & ægyptiacum, & alia quæ dicta sunt ad carnem superfluam in vlcnerum tractatu, & dicentur infra statim.

De vlcere cum duritie, & de coloratione labiorum. Inquit Auic. quando corrumpitur quod est in circuitu vlcneris, & viridescit, & nigrescit, cura id scalpellatione, & sanguinis extractione, necnon cucurbitulis: deinde impone ei spongiam siccam, & postea medicinas exiccantes. Si verò amplius dispositio eiusmodi progressa est, dicit Gal. lib. quarto therapeut. quod debet deliberari vtrum abscindendum sit totum quod est præter naturam: an curandum spatio temporis sup. cum medicinis acrib. Et palam est quod laborantis animus hoc casu est consulendus. Quidam enim tempore longiore curari malunt absque incisione: quidam vero quiduis sustinere propti sunt, gratia citæ sanationis. Nihilominus ipse dicit inferius, promptissimam rem esse excidere: maius verò & artificiosius est, est sanare pharmacis. Cap. 4.
Cap. 2.

De vlcere cum varicibus. Consultit Galen. in eodem quarto, vt prius sanemus eas, & consequenter vlcus. Cura verò earum in tractatu apostematum superius est dicta. Doct. 2.
cap. ult.

De vlcere cum osse corrupto. Dicit Auic. Et si in vlceribus superueniunt ossium frustra, & panniculi, aut alia, ne properes ea extrahere. Sed fac quod diximus superius in vlcnerum ossium capitulo. Si autem os est corruptum, est consilium ipsius incidere carnem, & detegere ipsum os quantum erit possibile: & hoc cultris rasoriis, aut medicamentis corrosiuis, vt dicetur infra de tibia vlcnerata. Et ipso detecto, si fuerit possibile auferre quod est super ipsum cum fricatione, faciemus. Sin minus, incidemus, & faciemus id quod exponit Auic. capitulo de corruptione ossis, in quo dicit: Curatio corruptionis ossis est eius fricatio, & abscissio & ferratura. Nam necesse est radere & vrere, perueniendo ad finem corruptionis eius: vt cadant cortices seu squammæ, per se, vel auxilio medicaminum: ad quod laudat Aui. istud, quod Re. aristolochiæ, ireos, myrrha, aloes, corticis plantæ panacis, cambil adusti (& est terra rubea, minuta vt arena) æris, corticis pini, ana: excipiantur omnia melle, & fiat emplastrum. Est enim mirabile, vt dicit, faciens cadere cortices ossium, & nasci desuper carnem bonam. Lanfrancus in isto casu laudat cautarium actuale, post omnem abrasionem: & bene dicit: quia si corruptio ossis est ex humiditate contaminante ipsum os, nihil eam æquè Ibid.
L. 4. f. 4.
4. 6. II.
Ibid.
Tr. 1. do.
3. cap. II. 9

cito & tutò desiccet, & prope & longe, sicut actualis ignis. Post cauterium verò iubet ipse Lanfr. perfundere locum oleo ros. calido. Ego autem post cauteriū, oleum ros. cum albumine oui tribus dieb. pono: & triduo sequēte cum vitello oui: postea butyrum cum melle ros. & desuper vnum ē mūdicatiuis, vsque ad ossis exfoliationem continue: appono: deinde cum puluere emplastri dicti incarno & consolido. Quod si corruptio peruenerit ad medullam, tunc dicit Aui. quòd non est excusatio, quin comprehendatur illud os cum medulla sua: sicut narrat Albuc. se fecisse in corruptione ossis cruris iuuenis 30 ann. Et si est ex iis quæ possunt ferrari, secures te de loco cum turunda, vsquequo inueneris adhærentiam carnis cum osse: quia illic est terminus, & seca audacter. Si verò fuerit caput coxæ vel anchæ, & sicut spondyli dorsi, tunc fugere ab eius curatione melius est, propter spinalem medullam.

Ibid.
L. 4. f. 4.
87. 3. c. 10.

De ulcere difficulter curabili ex proprietate nobis occulta, dicit Aui. quod talia non sunt putrida, neque corrosiua, neque ambulatiua: sed sunt vnius dispositionis, plana, claudentia sese & recidiuam identidem patientia. In quibus sunt necessaria medicamina cum proprietate fortiter desiccantia: vti sunt scoria æris, & flos æris adustus, & scoria ferri, glutinum auri, colcotar, dragantū, cū alumine & gallis: quæ prohibent materias currere ad membrum. Et ex istis facit cerata & vnguenta & pulueres Gal. 1. quarto catageni: à quo accepimus vnam formulam, quam Aui. narrat, & Brunus eam confirmat. Reci. cadmiæ, aluminis, glutinis auri, ana partes octo: floris æris, corticis æris, vstorum, ana partem j. gummi cupressi, partes quatuor: ceræ, olei rosa. aut myrtini, ana quod sufficit, fiat vnguentum. Et ita tertia intentio completur.

L. 4. f. 4.
87. 3. c. 10.
L. 1. c. 14.

Quarta intentio (quæ locum ulceratum sanat, postquam dispositio repugnans consolidationi fuerit ablata & emendata) completur iisdem intentionibus & modis quæ dicti sunt suprà in cura vulnerum cōcauorū, in quibus substantia fuerat deperdita. Quis enim non nouit (inquit Gal. lib. quarto therap.) omne vlcus cacoethes mox & concauū esse vtpote ex erosione natum? Et quod talia vlcera in fine ita debeāt curari, testatur idem Galen. eodem lib. vbi dicit: Nulla autem harū curationum (quæ, supple, tractantur in quarto) est ipsius vlceris, sed dispositionis alterius generantis vel augentis ipsum. Et subdit inferius longè, quod post illas curatio est vlceris quæ dicta est in tertio lib. Vides ergo apertè, quantam communitatem habet cura vlcerum cum cura vulnerum, & etiam apostematum. Ne ergo mereris si Gal. in multis commiscuit doctrinas eorum.

Cap. 4.

Cap. 2.

Cap. 4.

C A P I T V L V M S E C V N D V M.

De ulceribus propriis famosis: & primò de ulcere virulento, & corrosiuo.

VLcera virulenta à corrosiuis non differunt, nisi ratione maioris & minoris. Nam in principio, dum non emittunt nisi solam virulentiam, dicun-

dicuntur Virulēta. Postquam autem augetur acrimonia, & malitia, & corrodendo augmētatur capacitas siue eschara, appellantur Corrosiua. Quod serpent huc illud, nō multum carnē excauando, vocantur Ambulatiua. Sin adeo augeatur malitia, vt consumat membrum, dicuntur Manducantia. Et hinc transit vlcus ad lupum & ad cancrum.

Causa istorum vlcum sunt prauī humores cholerici, acres, & mordaces, qui propter adustionem quandam malignitatem (quæ fraudulētia dici solet) adipiscuntur. Et vt plurimum veniunt post formicas seu herpetas, & pustulas prurientes, & post vulnera cum mordacibus medicamentis irritata.

Cura istorum consistit in debita diætā, & purgatione, sicut est dictum superius de herpete siue formica. Vnde Galen. quarto therapeu. contra Thef ^{Cap. 4.} salum, inquit: Age igitur sicut opere multoties vidimus, ita & sermone hominem fingamus sanatione vlcis contumacis, egentem. Esto aliquis cetera quidem sanus, cui scabenti aliquam particulam excitetur confestim pustula, mox iterum atque iterum pruritu vexetur illa eadem particula: & rupta pustula, vlcus mali coloris inæqualiter erosum fiat. & hæc tribus vel quatuor diebus à principio incidant. Dicat mihi aliquis Theffaliorum quomodo oportet sanare huiusmodi vlcus. Ego enim aio cacoëthes omnino esse. & propterea considerabo statim totius corporis dispositionē quālis sit. Inueniam enim, tum ex symptomatibus ipsius vlcis, tum ex signis quæ totum corpus præ se fert, qualis maximè sit specie qui abūdat humor. & hunc protinus euacuabo pharmaco. Nam (vt dixerat prius) præcipitur ab omnibus ferè antiquis, quicunque ratione aliqua & methodo de cura vlcum scripserunt, abscindendas esse causas efficientes. Nec solum in vlcibus hoc esse puto necessarium, sed omnino in omnibus ægitudinibus quarum efficiens causa adest, ab hac incipienda est curatio. Nam cōmūnis est admonitio tertio decimo therap. cap. vlt. q. quia euaporantia pharmaca, vbi redundantia in toto corpore subest, particulis quibusdam admota attrahendo instar cucurbitulæ implent magis quàm euacuent, nullo vti audeas euaporantium auxiliorum, antequam euacuationem totius corporis, aut partis superiacentis superabundantiā mittentis, præmiseris. Et de hac re fuit can. conclusus 3. techn. vñ cōmune habentes præceptū, Efficientem ^{Cap. 89.} vnāquāque earum causarum abscindere prius, deinde venire ad dyscrasiā, quæ facta est ab illa ægitudine. Præmissa ergo euacuatione (vt fuit factum ^{Lib. 14.} in illa muliere Romana patiente formicā seu herpetem) veniendum est ad ^{therap. 6.} dispositionem factam. Porro, si vlceratam partem videas calefactam, ipsam ^{17.} refrigera, frigidis stypticis & desiccantibus: lauando vlcus, & totam particulā aqua aluminosa. hæc enim abluit, repercutit, & desiccatur, vt dicit Auic. ^{Li. 4. fem.} aut aqua plantaginis & ros. aut aqua extinctionis ferri, aut aqua decoctio- ^{4. tr. 3. 6.} nis cyperi, aut myrabolānorum, cupressi, plantaginis, malicorij, balauitij, & consimilium. Et in circuitu ad defensionem ponatur (vt dictum est) vnguentum ex bolo. Et in medio vlcis ponatur aliquis pulvis desiccās: vt ex lithargyro, plumbo vsto, thutia, seu pompholyge, antimonio, ære vsto, co-

rallio hamatite, spodio lotis, atq; etiam sidiis myrabolanis, & cōsimilibus: & carptū linamentum, illitum vnguento albo Rhafis, aut vngueto ex sexta parte lithargyri (in quo consentiunt omnes) aut diapompholygos: quorū formulæ dicentur in antidotario. Et desuper plumaceolū seu puluillus maceratus oxycrato: Postea ligetur ligatura exprimente, de qua mentionem superius audiuitis. Ego autē in talib⁹ vlceribus cōsueui post lotionē, absque aliquo alio remedio ponere laminā plumbi tenuē, in qua virtus argēti viui cum aqua plantaginis sit infixā, & ligare ligatura exprimente: & inueni in hoc tantā experientiā, vt nefas sit dicere propter idiotas. Tu autē videas

Cap. 50.

Cap. 7.

Li. 4. fen.
4. tr. 3. c.
8.

est necessarium, vt dicit Auic. incidere membrum.

CAPITVLVM TERTIVM

De vlcere sordido & putri.

Ista etiam duo non differunt, nisi ratione maioris & minoris. Nam dum vlcus non habet nisi sordem & saniem crassam ac viscosam, dicitur sordidum: postquam autem augetur ipsius malitia, ita vt putrefaciat & mortificet carnem dimittendo escharā, à qua eleuatur fumus foetidus & cadauerosus, dicitur putridum fraudulentum. Et si vlterius progrediatur eius malitia, transit ad esthiomenum, & ad hominis mortem.

Cause istorum vlcereum sunt humores sanguinei, crassi, prauī & ebullientes, ex qua ebullitione adepti sunt venenositatem: & vt plurimum veniunt post carbunculos, & anthraces, atque apostemata & vulnera malè tractata.

Tr. 2. do.
1. cap. 2. in
admini-
cul.

Tr. 2. do.
3. cap. 11.

Cura talium vlcereum cōsistit in diætā, & euacuationibus quales superius fuerunt dictatæ ad carbunculos, & pustulas crustosas & putrefactas. Vnde Auic. lib. 4. Horum malorū vlcereū curatio melior est, mundificatio corporis, aut ipsius membri, si corpus fuerit mundum, per id quod mundificat ipsum solum, cucurbitulis, aut caraxationibus, & sanguisugis, & epithematibus corrigentibus complexionem: & emēdatio sanguinis cum debita diætā. Posthæc ad vlcus veniendum est: & primò sordes lauetur hydromelite, aut aqua maris: deinde mundificetur vnguento apostolorum, aut vnguento Ægyptiaco. Et desuper præcipit Lanfrancus admoerere mundificatiuum factum ex succo absinthij, melle rosaceo, farina hordei, & myrrha: & circumcirca semper vnguentum è bolo, & desuper stupam oxycrato

crato imbutam. Si verò sordes conuertantur in putredinem & corruptionem, lauetur locus oxycrato, aut aqua cineris vel saponis. Et emplastrum apponatur ex carne piscium salitorum, & farina orobi, & aristolochia (non rotunda, sed longa, vt dicit Theod.) & scilla, coctis in vino, & mistis cum melle. Ad eandem intentionem Auicenna dicit istud medicamen expertum, quod etiam Brunus concedit: Recipe draganti rub. vnc. j. calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum, ana drac. vj. thuris, gallarum, ana drac. iiij. ceræ olei, ana quod sufficit: fiat vnguentum. Aliud: ℞. vitrioli, partes xij. colocar x. draganti, ix. coquantur in aceto, & fiat ex eis linimentum. Et semper vnguentum ex bolo ponatur in circuitu, & desuper stupa oxycrato madefacta. Porro cum huiusmodi vlcera immodica laborant corruptione, necesse est secundum Auicem. vt auferantur corruptæ portiones canterio actuali (scilicet ferro ignito) aut medicamine acri, aut excisione, vt non remaneat nisi caro sana, quam agnosces ex bonitate coloris & sanguinis eius. Et medicamen quidē acre, quod non habet par in hoc casu, est arsenicum sublimatum, vt dictum fuit superius in esthiomeno, & in glandulis, & dicitur infra: ad quæ pro ista materia est recurrendum. Et fortasse est necesse (vt dicit hic & supra Auicem.) abscindere membrum, vt saluetur corpus à putrefactione sua. Lib. 1. c. 7
in cura vlc
cer. put.
Lib. 1. c. 14.

CAPITVLVM QVARTVM

De vlcere profundo & cauernoso,

VLcera talia sunt cum orificio stricto, & profunditate lata, occulta, vnicam, vel pluribus, recta vel tortuosa, absque duritie & callositate. Et in hoc differunt reipsa à fistula: non tamen si idiotæ omnia talia vlcera fistulas dicunt: quod non est verum, vt dicitur.

Causa istorum vlcum sunt apostemata, & vulnera malè curata. Quando enim pus diutius moratur in exitura quàm debeat, aut in vulnere profundo, quod non potest per orificium mundari (quia superius est, & fundū inferius, & tardatur contra apertio, pus cōuertitur ad nitrosam, & malignā naturam: & ita contaminat parietes cauernæ, vt non possint incarnari & cōsolidari, & fit sinus, seu cauerna Græcis dicta colpus, ad quam propter ea quia debilitata est particula, trahuntur superfluitates à membris vicinis, & ab vniuerso corpore & efficitur vlcus egrè sanabile.

Significatur natura cauernæ turundis & specillis argenteis aut plumbeis radicibus, & cereis candelis, & iniectionibus coloratis. Significatur materia exiens esse calida & colore & tenuitate: quando est similis loturæ carnis. frigida autem albedine & serositate. Iudicantur talia vlcera conglutinari ex bonitate & paucitate eius quod exit: necnon priuatione doloris, & tumoris, in secundo ad Glauconem: & ex oppositis conditionibus iudicantur non glutinari. Cap. 9.

Cura istorum vlceru consistit in bona & conuenienti di&ta, & purgatione pro natura humoris peccantis, dicta superius in tractatu apostematum: Deinde veniendo ad particulam, si tu potes vnguentis & emplastris mundificatiuis ac desiccatiuis siue incarnatiuis, & bona compressione, & stupis madentibus vino styptico, & decenti ligatura curare locu, id facito & tentato. Et ad hoc laudatur vnguentu apostoloru, nigrum, diapalma, in secundo ad Glauconem. Si autem non possis, eo quod figura non est apta, in d radix fundi est inferius, & orificium superius: si est possibile vt mutes situm (sicut in eodem secundo ad Glauconem narrat Galen. se fecisse in illo qui habebat vlcus profundum in brachio, & in coxa) erigendo particulam, vt radix sit superius, & orificium inferius, facito. Si autem id non potest fieri, tunc melius est vt aperiat in radice, aut incidatur tota cauerna vsque ad profundum. Et tunc ellychniis, aut cetonibus ita mundificetur, & desiccetur, vt carne repleatur, & sanetur: prout dictum fuit superius de profundis & concauis vulneribus, ad qua est pro ista materia recurrendum. Est tamen obseruandu, vt antequam fiat incisio, sanies in loco congregari dimittatur, quod parietes cauerna attenuetur, & specillu melius intromittatur. Secundo vt specillu quod immittitur, sit leue, & aliquo vinctuoso inductu, vt sine dolore intromittatur. Tertiò vt specillu quod intromittetur, sit perforatu in cauda in modum acus: per quod possit poni ceto factus ex canabi, aut ex aliqua gracili vitta, aut funiculo qui intromittetur. Et facta incisione sedetur dolor, & fluxus sanguinis cohibeatur albumine oui, & aliis qua videbuntur opportuna. Deinde inungatur, & mutetur ceto, suedo, aut alium illi alligando, aut ellychnia immittantur, qua sint illita aliquo mundificatiuo: & desuper, & in circuitu, ponantur qua superius sunt dicta.

- Li. 4. fen.* Si autem non est possibile facere incisionem, consuluit Auicē. ablutionem cum clysterib. secundum modum Albuc. si confidit quod adhæreant primò mundificatiuis, deinde incarnatiuis. Et ad mudificandum Galen. lib. 2. ad Glauconem præscribit melicratum solum: & post concedit vinu, cui quandoque mel coniungit. Ad expurgandum enim & mundificandum eos qui circumstant humores, melius est melicratum, vt dicit: ad futura verò conglutinationem, vinum: & desuper spongia noua vino macerata. Alij autē, vt Auicen. (præcipue si malitia fuerit notabilis) lauant aqua cineris, aut aqua maris, & aqua aluminosa: qua præterquā quod lauat, prohibet etiā id quod attrahitur ad membrum. Albuc. præcipit immittere vnguentum ægyptiacum, dissolutum aqua & melle. Nonnulli verò, vt Lanfran. & Henricus, si vlcus fuerit calidum, & virus, vt lotura carnis rubrum, lauant aqua & melle, & decocto hordei, lenticularum, ros. balaustiorum. Quod si vlcus est frigidum, & virus aquosum, lauant vino & melle, decoctionis absinthij, marrubij, pimpinellæ, atque myrrhæ. Ad incarnandum verò, inquit Auicenna, oportet quod medicinæ fiant currentes, lauatia cum viscositate adhærente: & iniiciantur in sinum cum clysterib. & intromittantur cum ellychniis & turundis. Et nos quidem iam experti sumus, inquit Auicen. emplastrum
- Loco præcitato.*
- Tr. 1. do. 3.*
- c. 11. in c. ra vlc. vi rul.*
- Ibid.*
- Ibid.*

emplastrum apostolicum, id est apostolorum. Et centaurea, quando ea impletur, est mirabilis valde. Succedit huic iris illyrica: & symphyton addit Gal. deinde farina orobi, & similia. Desuper ponantur emplastra, & panni illiti aliquo quod vlcera possit emendare: vt diapalma, & emplastrum nigrum, vel flauum cum gallis: & mel coctum cum puluere thuris, myrrhae, & aloes: vel quædam horum, vel omnia simul: & vinum stypticum crassum. Postea ligetur, vt docet Galen. lib. 2. ad Glau. & Henr. istam ligaturam probat valde. Porro licet litera Galen. ibi sit satis intricata, nihilominus sic, capiat, vt velit post expulsionem & mundificationem materiae, ponendum super totam cauernam emplastrum incarnatiuum ex prædictis, perforatum quantum spatij habet orificium vlcis: & super id orificium reponatur illud quod amotum est è perforato: & postea ligentur strictè, fascia continente vtraque extrema cauernæ, incipiendo à fundo ipsius, vsque ad orificium relaxando. Postea muniatur orificium paruo emplastro fasciola alligato: ita vt prima ligatura non soluat, vsque ad absolutam incarnationem: sed secunda tertio quoque die permutetur. Communiter ligatur ligatura exprimente, ea industria, vt illa cū bonis pressuris constringas totum fundum. De turunda hæsitant multi, vt Henricus, & magister meus Bonon. quod solida non ponatur: (quia pus in loco retinet) sed cannulata, aut duplicata, vt pus continuè valeat exire. Et sponsia super orificium ponatur, vt pus trahat exterius sugendo.

CAPITVLVM QVINTVM.

De fistula.

Fistula est vlcus profundum & sinuosum, cum callosa duritie à parte inferiori, à quo procedit vt plurimum sanies virulenta manans. Et hoc est quod dicebat Gal. lib. de tumoribus præter naturam. Est autem fistula strictus & longus sinus. similis aliis sinib. contractionem (id est duritiem) patiens à parte intrinseca: & rursus abscedens ob influxum superfluitatū, quæ admodum illi. Quandoque enim clauditur, & nihil emittit: quandoque aperitur, & emittit: & hoc secundum diætā, & purgationem. Et ideo sanies virulenta non est essentialis differentia ipsius, sed callositas dicta, cum forma fistulari. Neque obstat quod dicit magister Arnol. quandiu sanies fistularis aquosa, vel glutinosa, seu prauæ qualitatis extiterit, fistulā viuam manere: quia non conuertitur, quod si non manat, sit extincta: licet ipse subdidit quandiu vixerit fistula, nunquam posse obturari: quia hoc est verum, perfectè. Sed quod non ad tēpus, & imperfectè possit exiccare & claudiri, non putauit Gal. neque Alb. dum dicit. Et est in quibusdam horis humiditatem emittens: in quibusdam verò horis abscinditur humiditas ab eadem. Illud idem Halyab. tenuit, atque Brunus, Iamerius, & quatuor magistri. De duritie, de qua reprehendit Rogerium, & Rotlandum Henricus, nō dubito, quin ipsi intellexerint illam: quia consumentibus carnē duram iubent eam curare: Et glossographi ipsorum ita sunt interpretati. Fistula quædam est in carne, quædam in venis, quædam in neruis, quædam

verò in ossibus. Adhæc quædam est recta, quædam obliqua siue tortuosa: & quædam est vnus sinus ac orificij, quædam multorum. Et quædam est in iūcturis, quædam in oculis, quædam in faucibus, quædam in pectore, quædam in pudendis, & sic consequenter. Ab istis verò differentiis sumitur prognosticum, & indicatio curatiua.

Causæ fistularum sunt eadem quæ vlcerum sinuosorum: quia quancunque fistulâ præcedit vlcus sinuosum, & ab illo oritur: verum humores qui fluunt & corrumpunt locum, sunt peiores in fistula quàm in vlcere sinuoso. Est enim illa materia phlegmatica, & melancholica, vt dicit Gulielmus de Saliceto: in qua adustio inducit acrimoniam & venenositatem. Propterea dicebat Arnoldus, quod humiditas dominans, & ancillans frigiditas (supple corrupta) fistulæ vitam præbet.

*Lib. I. ca.
56.
Reg. vniu.
doct. 5. c.
4. aph. 8.*

Signa & indicia. Signa fistularum sumuntur à substantialiter inhærentibus, vt ab illo corio calloso, & à forma fistulæ instrumentalis: & ab accidentibus, & effectibus, vt à virulentia & horribili materia quæ aliquando effluit ab ipsa: & à dolore, qui paruus est, nisi sit iuxta neruum. Significatur esse in carne, ex crassa & viscosa turbida & cruda humiditate, quæ manat ab ipsa. Quod sit in neruo, ex dolore, & tenuitate eius quod exit. Quod sit in venis, ostenditur per exitum sanguinis & fæcis. Quod in osse, ex tenuitate & subtilitate eius quod exit, vt ponit Auic. Et ad hoc iuuant probationes cum turundis, & specillis, & lotionibus coloratis. Locus etiam & tempus faciunt ad hoc: quia si est iuxta nervos, & ossa, suspicari possumus quod infecit ea. Et si transiuit annum, quod est in osse: si verò non, quod est in carne, vel in neruo. De corruptione ossis quomodo cognoscatur, dictum est supra. Iudicatur fistula toto genere difficilis esse curationis, maximè profunda, & tortuosa, inossata, & antiquata, & quæ plures habet concauitates. Præterea, fistula quæ est in membro nobili, & prope ipsum, & quæ ad interiora penetrat, ad pectus, ventrem, & vescicam, vel ad aliquam ex costis, vel spōdylis, vel aliquam iuncturam (puta manus, vel pedis) suspecta est, & malæ curationis. Et occupari in eius curatione est (vt dicit Albuc.) labor, & ignorantia.

Curatio fistulæ duo habet regimina, vniuersale videlicet, & particulare. Vniuersale regimen tres habet intentiones. prima vitam præscribit: secunda materiam peccantem euacuat: sed tertia membra interiora confortando, & desiccando fistulam, consolidationi adaptat. Prima intentio completur debito regimine, pro ratione materiæ præscripto. Secunda completur euacuationibus materiæ dicatis: de quibus duobus superius in tractatu apostematum (specialiter frigidorum) satis plenè fuit dictum. Sed tertia intentio completur potionibus ad fistulam probatis, quarum ista est mihi magis chara: Recipe agrimoniam, partes iij. plâtaginis, partes duas: foliorum oliuæ, partem vnâ: scindantur minutim, & contendantur, & in vino albo coquantur: & fiat colatura, de qua quolibet die in aurora cyathus vnus administretur. Itē ad idem: Rec. osmundæ, partes tres: gētianæ, partes duas:

duas: centaureæ, partem vnam. coquantur in vino albo, & vt prior administretur. Est enim efficax in ossium expulsionem.

Regimen particulare quatuor habet intentiones. Prima, strictum orificium dilatat: secunda, fistulam aufert & destruit: tertia locum mundificat: sed quarta, locum mundificatum incarnat & sanat. Prima sic completur: Postquam certò constiterit de semita & profunditate, per foramen imponatur turunda ex radice gentianæ, aut mali-terræ, aut bryoniæ, aut dragontæ, vel è frustis spongiæ bene contortæ & aptatæ quia turunda medulla sambuci, & ebuli non placet mihi, quia in retractione saepe frangitur. Imò ob id consulo, turundas alligare filo, vt si adhæreant, aut immerse fuerint nimis, possint extrahi tutissime: & fiant crassæ ac longæ, secundum foraminis quantitatem. Dimittantur vero per duodecim horas, postea remoueantur. Et si foramen est sufficienter dilatatum, completa est prima intentio. Et venit secunda, quæ est destruere fistulam. Quæ quidem secunda intentio completur vno ex tribus modis primus est sine incisione, immisissis alter & corrosiuis: acribus cum incisione, & vstione tertius cum incisione, & callositatis euulsione citra vstionem. Primum modum docet Gul. facere impositione turundæ ex trochiscis asphodelorum: & Rogerius turunda ex calce & sapone, aut turunda illita arsenico, quæ non fallit. Si autem in fistula essent diuersæ cauernæ, tunc oportet dissoluere talia acria medicamina aceto, aut alio conuenienti liquore: & iniciâtur instrumentum, ita vt perueniant ad omnes cuniculos: & claudatur foramen vt morentur intra, quousque suam fecerint operationem. Et hoc est quod dicebat Arnold. Fistula tortuosa & intricata numquàm perimitur, nisi felleis, aut nitrosis liquoribus imbuatur. Ad hoc autem multum valet aqua fortis alchimistarum, saltem prima. Omnes enim fistulas mortificat & disrumpit. Cum incisione & cauterio sic completur ista secunda intentio: imposito ligneo specillo vsque ad radicem fundi, scindatur tota cauerna ab orificio vsque ad fundum, eo modo quo dictum est superius de vulnere, & vlcere cauernosis: & statim propter fluxum curetur albumine oui, & turundis dilatantibus labia vlcis. Postera die aduratur locus cauterio actuali: aut potenciali, factò ex puluere asphodelorum, aut arsenico. (Auic. hoc facit cum argento viuo sublimato) ita vt nihil corruptum, & callosum, neque præter naturam remaneat in vlcere, quod non sit omnino desiccatum, eiectum, & consumptum. Et in circuitu frigida semper apponantur, vt dictum est. Quomodo autem separatur os corruptum, superius fuit dictum. Porro signum quo dignoscimus acrem medicamentum suam perfecisse operationem, est vlcis tumefactio, vt dicit Roger. & trium dierum mora, vt habet vsus. Cum autem fistula adusta & efficcata fuerit, succurratur ei medicamine mitigatiuo, quale est pro primis diebus oleum cum vitello oui: deinde cum butyro, aut aliquo vinctuoso, quousque ignis & eschara cadat, & in pus conuertatur. Cùmque pus quod prius erat crudum, egreditur coctum & parcius, signum est fistulam esse mortificatam. Et hoc bene

Lib. I. c.
30. & li.
2. c. II.

Do. 5. cap.
4. aph. II.

L. 4. f. 4.
tr. 3. c. II.

Lib. 2. ca.
II.

Loci præ-
cit. aph.

dicebat Arnold. Ex quacun que sui parte fistula saniam puram & perfectam emiserit, ibi est fistula iam extincta. Cum incisione sine cauterio completur prædicta secunda intentio, hoc modo: Facta incisione usque ad fundum, ut dictum est, auferatur cultro rasorio tota caro in circuitu callosa & putrefacta, ita ut locus remaneat purus, & apparebit ex præsentia carnis bona, ut dicit Auic. Et hæc est vera mortificatio, & curatio fistulæ. Quod si per istos modos non curatur, remittatur ad sanctum Eligium, ut dicunt gentes. Tametsi Lanfrancus promittat eam curare cum agrimonia & sale: quod tamen opere non inueni. Et si est inuentum, in vlcerebus sinuosis (quas fistulas, recetes dicit Auic.) satis fuit: etiam si cum pater noster colligeretur & ita completur secunda intentio. Tertia, quæ est mundificare locum, & quarta quæ est locum mundificatum implere carne & sanare, complentur ut iam dictum est de aliis vlcerebus sinuosis.

Quando autem fistula est in loco in quo non potest curari, ut quando est in membris sublimibus, & in vicinitate neruorum & venarum: vel si æger est debilis, & non potest sustinere penam: vel propter timorem, eo magis indicat ut remaneat secum ægritudo: vel forte veremur ne per fistulæ curam peior ægritudo sequatur, ut in fistula longaonis, inuoluntarius facis exitus: tunc necessarium est ipsam palliare diætâ, & purgatione, & diuersione materiæ ad partem minus nobilem: & mundificare ipsam à carne fraudulenta & vinctuosa. Deinde repleatur exiccatiuis domesticis, & cooperiatur diapalma, aut emplastro nigro: quoniam ipsa remanebit quæta tempore longo, dummodo caueatur ab aqua, & à situ dolorifico & à motu laborioso. Et istâ palliationem ponit Auic. & Arnaldus super eam ratiocinatus est, dum dixit: Meatus innaturalis, qui diu manauit, ut in fistulis antiquis, obtutari nequit absque timore grauioris incommodi, nisi manatio consue- ta ad proxima deriuetur.

C A P I T V L V M S E X T V M.

De cancro ulcerato.

Cancer vlcératus est vlcus apprensus, rotundum, horribile, foetudum, cum labiis crassus, duris, & nodosis, inuersis, subleuatis, & sinuosis, habens colorem liuidum & obscurum, & in circuitu venas sanguine melancholico plenas. Et videtur secundum Auicem nominari cancer, propter vnam duarum rerum: aut propter suam tenacitatem cum membro, sicut tenacitas cancri cum eo quod venatur: aut propter formam suam, quæ est rotunda: & venas emittit in circuitu, quæ sunt sicut pedes cancri, & colorem habet obscurum, ut cancer. Et Henricus addit, quia corrodingo perambulatur, ut piscis ille. Species & differentiæ cancri sumuntur à tribus: ab essentia ægritudinis, à materia ex qua fiunt, & à membrorum natura. A primo dicitur, cancer alius esse suauis, paruus, non multum crucians: alius magnus, & violentus, vehementis doloris. A secundo dicitur, quidam esse ex melancholia adusta in se, & quidam ex melancholia adusta ex aliis humo-

humoribus, maximè ex cholera vsta. A tertio dicitur, quidam esse in membris simplicibus, vt in carnè, venis, nervis & ossibus: quidam in compositis, vt in facie, qui communiter Noli me tangere vocatur, in coxis lupus, in medio corporis cingulum, vt dixit Rogerius: tametsi Brunus, & Theodoricus dicant, nullum antiquorum ita nominauisse.

Fit autem cancer vlceratus à non vlcerato, & ab vlcerebus irritatis & indoctè curatis. A cancro quidem non vlcerato fit cancer vlceratus, incidendo, sicut superius de apostematibus melancholicis in cancro fuit dictum. Ab vlcerebus autem & vulneribus, quando propter irritationem factam ab acerbis, aduruntur & commouentur humores prauis melancholicis, & fluunt & trahuntur ab vniuerso corpore, & à vicinis membris in eum locum, & putrescunt, & calefiunt, ac acrimoniam & venenosam qualitatem acquirunt: ex quibus generatur, & augetur mala dispositio, & efficitur cancer. Causæ autem primitiue mouere possunt antecedentes, & ex illis coniunctæ fiunt, vt sæpe dictum est.

Signa canceri sumuntur à substantialiter inherētib, vt à substantia dura labiorum, & vlcere: à figura lata, rotunda, sinuosa, & inuersa: & ab efficientibus: & ab accidētaliter inherētib, vt à virulentia horribili & fœtida, & tali vt non possit scripturā denotari: sed qui exercitati sunt, statim à longinquo eam percipiunt, adhuc, si lauatur lixiuio, efficitur cineraceus & viscosus. Præterea paruis corrosiuis irritatur, & eius augetur malitia, vt ponit Lanfrancus & Henricus. Iudicatur de cancro vlcerato, quod iudicatum fuit superius de non vlcerato. Et vltra hoc dicitur, quod eius diuturnitas & perseuerantia arguunt malitiam, & difficultatem eius magnam. Idcirco dicebat Albuca. quod quando veterascit, & est magnus, non oportet accedere ad eius curationē. Ego autem, vt dicit, non curavi aliquem, neque vidi aliquem ante me, qui eò peruenit. Et ideo Gal. in commentario illius aphor. Quibuscunque, canceri absconditi fuerint, dicit, non cures cancerum, nisi ad magnam instantiam, & requisitionem. Ad hæc: cancer qui est antiquus, & in membro habitum contraxit, & qui est intertextus venis, nervis, & ossibus, & qui est absconditus, & ad interiora profundus & qui est in loco vbi non potest totus comprehendi, & qui est in timido debili & homine, melius est quod pallicetur quàm si curaretur. Curati enim citius pereunt: non curati & palliati longum tempus perficiunt, vt ex sexto aphorismorum in capitulo de non vlcerato cancro fuit allegatum. Et propterea dicebat Avic. illud mirabile, quod ex vlcerato efficitur non vlceratus aliquādo. Quia si curatur in vno loco, sæpe ad alium se convertit. Vltimò iudicat Gulielmus de Saliceto, quod cancer est morosus morbus: quia quantò magis palpatur, magis indignatur. Quare cōsulit, vt non nisi leuiter tangatur, & propter hoc Noli me tangere vocatur.

Cura canceri vlcerati duo habet regimina, vniuersale videlicet & particulare. Vniuersale regimen tres habet intentiones. prima vitam præscribit: secunda materiam antecedentem euacuat: sed tertiā mēbra interiora cor-

roborando emendat. Prima & secunda intentio complentur debito regimine, & conuenienti purgatione: de quibus superius in apostematibus melan cholicis satis fuit dictum. Sed tertia intentio completur potionibus, & suspensionibus ad hoc probatis: & forte magis facit ad hoc cōfidentia, quā proprietas. De his sunt omnes herbe capillares, & præcipue ceterac, & herba Roberti, & scrofularia (quæ ob id herba cācrofa seu cancri nominatur) quæ sunt optimæ ad faciendum potiones: & centinodia laudatur ab Arnaldo. Et cancri fluuiales summè valent: & sinaragdus, & sapphirus gestati valent ad cancerum, vt dicit Albertus. Theriaca, & carnes thiri, summè conferunt, quia expellunt omnem venenositatem ad cutem. Regimen particulare duas habet intentiones, secundum Gal. in commentario præallegato, & secundo ad Glauconem. prima, vt si est in loco possibili, totus eradicetur. secunda, vt si est in loco non possibili, pallietur: quæ loca superius, & in illo commentario nominantur. Modus autem extirpandi est duplex: vnus fit incisione, & expressione, & cauterizatione: alter sine incisione, per corrosionem. In incisione caueas, vt totus cum radicibus suis cōprehendatur, & incidatur: aliàs nihil valeret, imò tunc esset nouissimus error priore peior. Et post incisionē hinc inde exprimatur, vt sanguis melācholicus extrahatur: & tandem ferro ignito vratur. Secundò extirpatur corrosione, & mortificatione forti, quæ simul totum extirpet. Nam forti ægritudini fortis debet applicari medicina, iuxta doctrinam Hippo. primo aphorismorū: ad quod arsenicum sublimatum par non habet, vt supra in esthiomeno, & glandulis fuit dictum, & infra dicitur. Prima enim die, (dicit Theodo. & bene) cancerum, lupum, esthiomenum, noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos occidit, & extirpat. Caue tamē de loco, & quantitate: In vtroque autem modo semper defendatur locus vnguento de bolo. Et post operationem (quam, vt dictum est, cognosces per loci inflationem, & per trium dierum moram,) mitigetur dolor, & procuretur casus escharæ, vt dictū est in fistula. Mortificato cancro, (quod cognosces per bonitatē carnis, & carentiam virulentie & fætoris) curetur vlcus more vlcera concauorum.

De cura palliativa.

Quando autem cancer est in tali loco, vt non possit totus comprehendi: vt qui peruenit ad interiora, aut est iuxta principalia membra, aut in locis venis neruisque intricatis: vel æger est debilis, & non potest: vel timidus, & non audet subire eam curam: aut ex ipsius cura sequeretur peior ægritudo: tunc bonum est ipsum mitigare, & palliare: idque diata, & purgatione, & diuersione materie ad partem aliam: necnō refrigerare & desiccare ipsum aqua solani, & vnguento albo, de lithargyro, & de thutia, & plumbo vsto, & diapompholygos, & aliis mineralibus lotis: & aquis & succis camphoratis, agitatis in mortario plumbeo: & ligatione laminæ plumbæ, & aliis quæ dicta sunt in vlcere virulento, & in cancro apostemate non vlcera. Quātam autem virtutem habet plumbum in dispositionibus cancriosis, nouit ille qui nihil ignorat. Nonnulli palliant cum herba Roberti, & scabiosa, ceresfo-

cerefolio, caprifolio, tapſo barb. puluere ſtercoris humani, & anethi cōbuſtorū. Multi verò mitigāt eius fraudulentiā, & lupinā verocitatē pāno ſcarlata, & appoſitione carniū gallinarū. Vnde vulgus putat ob hoc dici lupū, quā in die comedit vnā gallinā: ſi eā non haberet, comederet hominē. Quicquid ſit, talia temperata ſunt: & ſi non profunt, nocere multum non poſſunt.

DOCTRINA SECVNDA

DE VLCERIBVS PROVT IN.

ſunt membrīs compoſitis: habet octo capitula.

CAPITVLVM PRIMVM.

De vlceribus capitis, vt eſt talparia, & teſtudinaria.

RVSVS igitur ad methodum redeamus, oſtendentes quantum communis vlcerum cura permutatur ſecundum ſpeciem in vnaquaque animalium particula. Quatuor enim ſunt indicationes quæ ab his ſumuntur, vt in doctrina 2. tractatus apoſtematum fuit dictū: quæ licet ſecundum homiomeras particulas ſint dictæ, nihilominus ſecundum organicas ſunt dicendæ, à capite incipiēdo. Et qui bene vult ſcrutari, inueniet quòd vltra intentiones communes dictas in ſermone communi de vlceribus, eſt differentia ſpecialis indicationum ipſius in prognosico & modo curandi. Quantum ad prognosicum, ſcimus quòd ſi vlcera capitis perueniunt vſque ad cranium, & ad menynegas intrinſecas (vt in talparia, & teſtudinaria paſſione ſæpe contingit) non modicum in operando infertur periculum, maximè iuxta commiſſuras. Et idè conſulit Rogerius, potius talem curam relinquere, quàm o-

*L. 1. c. 20.
Tra. 3. do.
2. cap. 3.
Ibid.*

pere perſequi. Et hoc conſiderans, vt ſuperius dixi vnā cum Lanfranco, in talibus potiùs conſului palliare, quàm curare. Nihilominus Rogerius quantum ad modum operandi, ſuppoſito quod patiens affectet, & requirat curam, præcipit vt cutis tota radicitus ſeparetur, & cranium infectum trypanetur & eleuetur, & à dura matre cautè ſeparetur: & ruginādo applanetur, poſtea pannis & ellychniis melle roſ. maceratis, & aliis auxiliis mundificetur, & carne impleatur, prout ſuperius de vulneribus capitis fuit dictum. Et faciebat ita magiſter meus Bonon. & ego feci in illo Græco, qui fiſtula & corruptionē oſſis in capite retro aures patiebatur. Iamერიუს autē, q̄ talia in capitulo fiſtularū reponebat, poſt trypani vſum & purgationem oſſis, talē puluerē conſulebat: Recipe, ranæ aquaticæ cōbuſtæ, vnc. β. gallarum, ſaluæ, (& addatur myrrhæ) ana drac. ij. fiat puluis. Et ſuper vulnus diapalma, aut emplaſtrum nigrum ſufficit in hoc caſu.

CAPITVLVM SECVNDVM.

De vlceribus faciei.

FAcies prout cōtinet multas particulas, diuerſas habet vlcerū ſpecies. In genis videlicet, oculis aurib⁹, ore, & cōſimilib. Et primò dicēdū eſt de his quæ in tota facie, & maximè in genis iuxta naſum, venire cōſueuerunt.

Cc ij.

De Noli me tangere.

Contingit sæpe post formicas, & erysipelata mala, & alia vlcera, & pustulas male curatas in facie, maximè in lepore, nasi genis, & labiis accidere vlcus corrosiuum, serpiginosum, horribile, fœtidum, & virulētum, quod noli me tangere nuncupatur vulgariter: & est de genere cancri, ex cholera bis adusta, (vt superius fuit dictum) generatum.

Signa sunt, corrosio mordicatiua cum ardore, & punctura, virulentia fœtida, & fordices mala. Vnde eius eradicatio est difficilis, & contagiosa: quod enim magis tangitur, magis augetur. & ob hoc noli me tangere dicitur præter id quod facies, propter sui debilitatem, materias facilliter recipit.

Cura eius (vltra regimen vniuersale de diætâ, & crebra purgatione, dictis in apostematibus & pustulis cholericis, & vlceribus virulentis) est, vt lauetur locus oxycrato, aut aqua aluminosa, & per aliquo dies tentetur an poterit desiccari & sanari vnguentis ad vlcera virulenta. Quia talis fuit intentio Iamerij: & si non possit, superponatur in plumaceolo linimentum Theodorici, factum è succo linariæ & plantaginis, cum sale gemmæ. Et propter mordicationem, circumcirca panni madefacti oxycrato, aut succo alicuius herbe frigidae applicetur: & ter in die naturali remutetur, per tres dies. Et post, si morbus fuerit extinctus, & locus melle, succo apij, & farina hordei fuerit mundificatus (quod cognosces per carnis bonitatem) incarnetur & consolidetur vnguentis vlcerum virulentorum. Si autem morbus non est extinctus, curetur vt dictum est de cancro vlcerato: sicut facit Rogerius, & quatuor magistri. Attēdendo quod corrosiua & cauteria cautē ducantur: locus enim sensibilis est, & tenuis, & ossa spongiosa, & cartilaginosa, & facilliter alterabilia: ita vt quando ab vtraque parte perforantur, in perpetuum non consolidentur, vt ex sexto aphorismorum superius fuit allegatum. Et propter hoc, ad ista extinguenda aqua fortis ex linteolo securius adaptatur.

*De vlceribus, & cancris affectibus, vesicis ruptis,
& eleuatione vneæ oculorum.*

Quia vlcera oculorum, præter id quod aliquando proueniunt à vulneribus, vt plurimum ab apostematibus, exituris, bothoribus, & pustulis seu vesicis efficiuntur, idcirco non est mirum, si Iesus illa vocauit vlcera, Auic. exituras, Azaraius pustulas. Et licet ipsi enumerauerint septē species eorum distinctas, vel secundum cortices corneæ, vel secundum situm superficiale & profundum: nihilominus, quia non multum variant intentiones curatiuas, in præsentia, vt consulit Lanfran. omittantur. Sed, (si placet,) comprehendantur omnia vlcera oculorum, vt ferè dictum fuit de ophthalmia, in tribus speciebus: in paruis virulentis, in maximis & cancris, in mediocribus & sordidis. Quorum quidem omnium causæ, (vt dixit Iesus) sunt humores acres & mordicantes, qui fluunt ad oculos.

Signa vlcerum oculorum, sunt dolores, & lacrymarum effluxiones, & ophthal-

Tr. 2. cap.
50.

Lib. 3. fen.
3. tr. 2. c. 3.

Tr. 3. do. 3.
cap. 1. de
vic. ocul.

ophthalmici rubores. Et quādo aperitur oculus, si sunt in coniunctiua, punctus apparebit ruber: si in cornea, albus & nebulosus. Vlcerā autem cōiunctiua sunt rubra, cornea verò alba, propter ipsorum corpora, vt dicit Iesus, & Auic. quod manifestat cornu nigri rasura. Et hinc est quod multi decipiuntur (vt dicit Gordonius) credentes esse ab illa propter additionem: & applicando consumptiua, deuastant oculū, & tamen est albedo propter excauationem cornea. Iudicatur de vlceribus oculorum, quod si maligna euadāt, ducent ad disruptionem cornea, & ad exitum & eleuationem vuae, & per consequens ad oculi perditionem. Iudicatur etiam, quod ad vlcerā sequuntur cicatrices albæ, indelebiles: quia cornea est mēbrum spermaticum, cuius consolidationes non sunt secundum primam intentionem, sed per medium extraneum consolidantur, vt iam superius fuit dictum, & dicitur. Præterea, multa iudicia vlcerum communium hic habēt locum: quare ad ea habeatur recursus. Ad hæc consulitur operanti, vt si cum vlceribus fuerit ophthalmia notabilis, rheuma, & dolor capitis, non fatiget patiētem, quousque illa fuerint sedata. Amplius consulitur, vt antequam ista passio producat: ad capitulum de ophthalmia recurratur, quia in multis communicant intentiones vlcerum & ophthalmiarum.

Ibid.

Cap. 4. le-
ci præit.

Curatio vlcerum oculorum, secundum Gal. in quarto secundum locos, Cap. 10. indiget hac eadem secundum genus, qua & alia vlcerā: propter tamen naturam particulæ, oportet pharmaca esse omnium minime mordacia, mundificantia, replentia, & ad cicatricem ducentia. Inter quæ laudantur, quæ per thutiam: & consimilia lota misceantur ei, & succi non solum non mordicantes, sed & vehementissimos dolores mitigare potentes, sicut est succus mandragoræ. Sordidis verò existentibus miscere oportet aliquod absterfuorum, quale est ceratum cum aliquibus metallicis absterfuiis. Porro quia alia vlcerā in curando quatuor habent intentiones, idē cura vlcerū oculorum quatuor habebit intentiones. Prima sit in vita, secunda in materia antecedenti & fluenti, tertia sit administratio intentionis circa vlcus, sed quarta accidentium correctio. Prima & secunda intentio complentur, prout superius fuit dictum compleri in ophthalmia: hoc tamen addito, quod non iaceat, neque dormiat super latus in quo est vlcus, ne fanies corrodāt tunicas oculi: neque clamet, neque sternutet, neque euomat. Omnia enim ista ducunt materias ad oculum. Tota autem tua intentio sit, diuertere & prohibere materiam defluentem, vt non veniat ad oculum, & sedare dolorem. Tertia intentio completur hoc modo: Si pustula non est aperta, distilletur in oculum aquæ scēnugræci, aut meliloti: quia confestim aperiunt vlcus, vt dicit Iesus. Post mundificationem vlcus eo quod lauat & abstergit faniem, velut distillatio syrapi ros. summè enim laudatur à Rabbi Moyse, 22. parte lib. sui. Et post mundificationem, repleatur cavitās his quæ faciunt carnem nasci: vt est collyrium album in quo est opium, cum lacte mulieris, aut cum albumine oui, si dolor adsit. Si verò dolor fuerit repressus, vtatur collyrio albo in quo est

Li. 2. c. 50

Aph. 23.

Lib. 3. fen. *3. tr. 2. c. 5.* *Cap. 10.* cadmia, quod Aui. Lubans vocat. Et collyrium ex thure laudatur ad hoc in quinto thera. quoniam maturat & mundificat materias crassas, vt dicit Iesus: Eorum formulæ & descriptiones in cap. ophthalmiæ. & in antidotario inueniuntur. Collyrium etiam ex plumbo laudatur in sine ab Heben Mesue, Alcoatim, & Azaram: replet enim, & consolidat vlcera oculorum: cuius formula recipitur à Rhafi. Recipe plumbi vsti, antimonij, thutiæ ablutæ, chalcucecaumenu, (quod est, æs vstum) gūmi arabici, tragacanthi, ana drac. viij. opij drac. β. fiant collyria ex aqua pluuiali. Sed quarta intentio completur pro natura accidentium. De dolore satis est dictum in ophthalmia.

De ruptura corneæ, & exitu vueæ.

Lib. 4. fec. *gen. 4. 10.* *Tr. 2. cap. 65.* Quod si propter corrosionem rumpatur cornea, & procidat extra vueæ, ita vt sequatur eleuatio, manifestum est (secundum Gal. vbi supra) & propter seipsam, & propter illud quod procidit, percussiuus & stypticis eam indigere pharmacis, & bona stricture compressionib. & ligatura. Et ad hoc est mirabilissimum collyriū ex hæmatite (& ipsemet hæmatites cum albumine oui in cote fricatus) quod Reci. lapidis hæmatitis abluti, drac. iij. cerussa cadmiæ, ana drac. ij. æris vstis, amyli, gummi ana. tragacanthi, opij, ana. drac. j. fiant collyria ex succo foliorum oliuæ. Et quandoque est necesse, quando eleuatio fuerit magna, stringere lamina plūbi. Et si ægritudo fuerit antiqua vnius vel duorum annorum, ne appropinques ei: quia non habet curam, vt dixit Iesus. Et si volueris oculum decorare, liga eminentiam filo sericeo, & in frigida, & corrobora oculum donec cadat ipsa & filum. De cicatrice & vestigio quod remanet post illa, inferius dicetur.

De fistula in lacrymali domestico iuxta nasum.

Fistula in lacrymali fit vt plurimum ex apostemate paruo dicto garab. qui ex humoribus malis nascitur ibidem, & maturati adeo tarda est apertio, vt pus conuertatur ad nitrosam qualitatem. Vnde vlcerat locum, & indurat intrinsecas circumferentias, & corrumpit, & contaminat os ipsum. Et aperitur quandoque ad exteriora, quandoque versus interiora oculi sub lachrymali: & quandoque ad vtramque partem: & quandoque aperitur versus calamos narium. Quædam est in carne, quædam in osse.

Causæ eius sunt humores crassi, qui (vt dictum est) temporis progressu maturantur in loco, & cum corrumpunt: ad quam corruptionem sequitur debilitas, quare attrahuntur humores prauis, acres & nitrosi ad locum, & vlcus faciunt fistulosum.

Significatur fistula oculi ex apostemate quod præcessit, & ex duritie, & forma callosa, & profunda, & ex sanie serosa & glutinosa quæ exit per foramen, maxime dum comprimitur: & oculi sunt rubri, & ophthalmici, & tactu specilli hoc certius euadit: quia si est in osse, sentitur asperitas: si verò in carne mollities & lenitas. Iudicatur fistula lachrymalis esse difficilis curationis, propter carnosam partis tenuitatem, & magis propter oculi propin-

quita-

quitatem: sensibilissima enim est particula. Et sæpe ita appropinquat apertura lachrymalē, vt rūpatur arca palpebræ, & consumatur caro ipsius: quare in perpetuū fluunt lachrymæ, & locus nō cōsolidatur, sed deformis euadit.

Cura fistula lachrymalis duo habet regimina, vniuersale, & particulare. Vniuersale regimen dictum est in capitulo de fistula in communi. Particulare regimen tres habet intentiones. Prima est repercutere, & resoluerē, & maturare secundum sua tempora, & aperire apostema quando non est apertum. Secunda mundificare quando est apertum. Tertia, mortificare fistulam quando est confirmata. Primū completur, prout de ophthalmia dictum est, reperiuius & resolutiuis & maturatiuis. Et propriē maturatur emplastro factō ex farina hordei, & conchyliis, croco, aloe, & myrrha, subactis cum opoponace in aceto dissoluto: maturat enim, & per se rumpit apostema. Et si non aperitur per se, non expectetur maturatio, sed scalpello longe à lachrymali aperiatur. Post autem apertionem venit secunda intentio, quæ completur (facta bona expressione, & expulsionē puris, & lotionē si est necesse, cum aqua ruthæ mellita) tribus auxiliis. Primum est Aui. ex lanugine arundinis inuenta in interiori parte eius, & propriē iuxta radicē: & cōgregetur tantū ex ea, vt possit impleri tota profunditas: & cooperiatur diapalma, aut aliquo idoneo emplastro, & mutetur bis in die. Et quando erit satis mundificatū, consolidetur. Secundum auxiliū est Rhafis. Imponatur per foramen collyrium factū ē thure, sarcocolla, aloe, sanguine draconis, balaustio, antimonio, alumine, & aquis partib. & floris æris quarta parte vnius partis, & cum aqua pluuiali fiant collyria. Et propriē, dicit Aui. quando dissoluitur aqua gallarum, & iniiciatur duæ aut tres guttæ & iaceat super partem aliam. Et bis aut ter in die mutetur: & sic per hebdomadam continuētur. Istud enim collyrium est tantæ virtutis, vt fistulam oculi sanet, vt dicit Rhafis: aut ita retardet, vt videatur sanata. Tertium auxilium est Guli. de Sali. vt dilatato foramine, mundificetur vnguento viridi factō ex flore æris, alumine, & melle: aut puluere asphodelorum: & post mundificationem, consolidantibus sanetur. Et si ista non valent, accedat tertia intentio, quæ est mortificare fistulam. Ea dilatato foramine, & certioribus factis nobis de fundo (vt dictum fuit de fistula in communi) completur dupliciter: vno modo per incisionē & cauterizationē, alio modo per corrosionē. Incisione fit hoc modo. Scalpro forti, aut nouacula scindatur secundum rectum, à lachrymali quantum erit possibile recedendo, vsque ad fundū. Et tunc impleatur vulnus turundis maceratis albumine ouis: & in crastinū mutādo inspiciatur os, & pro quātitate cōtaminationis vritur cauteriis clauilib⁹, rotūdis: custodiēdo oculū adhibita cānulla, vt Alcoa tim, vel pasta, vt Iesus: aut cochleari argenteo seu arceo, vt Theodor. Post v-
sionē sedetur dolor & arsurā: & casus escharæ & exfoliatio ossis procuretur, vt est dictū in cōmuni. Corrosione autē curatur sic: imponatur turunda intincta aliquo caustico, & præmuniatur oculus frigidis. Prim⁹ modus magis placet mihi, & Lanfr. quia cauterium ex ferro melius metimur, ita vt

Lib. 3. fen.
3. tr. 2. ca.
15.

Li. 1. c. 13.

Tr. 2. cap.

Sect.1.
part.1.
summ.5.
cap.12.

non accedat ad rumpendū lachrymale, quā medicina. Postquā erit mortificata fistula (quod cognoscetur vt dictum fuit superius) curetur & consolidetur. Modum autem curādi, & perforandi subula ad calamos narium, non laudat Heben. Mes. neque ego in eo inueni effectum. Nam satis cito post impletur foramen ossis, & nihil est quod currere possit ad nares: Deriuatio autem materiæ ad calamos narium, quam laudat Arnoldus, per caputpurgia, est mihi dilecta. Quod si nō potest aliud fieri, pallietur, vt dictum est superius: idque tali collyrio, quod laudat Theodor. Re. cadmiæ ablute, & sedenegi abluti, ana drac. ij. cineris fornacis in qua purgatur æs, drac. iij. myrrhæ, aloes, memithæ, croci, opij, ana drac. j. confice cum vino, & administretur cum albumine oui.

De ulceribus narium & polypo.

Lib.3. sec.
loc.
Lib.5. fin.
5. tr. 1. c. 11.

Ulcerata qua fiunt in naribus, quædam sunt sine carne superflua, quædam verò cum carne superflua. Et quæ sunt sine carne superflua, quædam sunt virulenta, quædam fordida, quædam verò corrosiua. Et quæ sunt cum carne superflua, quædam sunt quorum caro est mollis pendens, & quasi separata: quæ apud Gal. dicuntur ozæna, apud Auic. alharbat: Quædam sunt quorum caro est dura, non separata, neque pendens, sed adhærens, quæ dicitur 5. tr. 1. c. 11 à Gal. polypus, ab Auic. cancer.

Cap. 3.

Causa autem ulcerum nasi sunt, humores acres & putridi à capite descendentes, qui si propter adustionem adepti sunt crassitiem, germinant polypum. Si verò sine adustione incrassantur per refrigerationē, illam carnem mollem efficiunt. Vnde Gal. in tertio secundū locos: ozæna ex influxu humorum acrium & putridorum fiunt: polypus crassorum humorum est germen. Dicitur autem polypus, ad instar illius piscis sic nominati, quia multos habet pedes (Et ideo ab Auenzoar multiples nominatur) & quia firmiter loco adhæret in quo est: vel quia similis est carni eius, vt dicit Gal.

Li.1. tr. 5.
cap. 4.

Li.3. fen.
5. tr. 2. c. 11
Tr. 3. do.
3. cap. 3.

Significantur istæ passionēs, aperiendo nares instrumento dicto speculum ad solem visu (vt dicit Halyab.) & tactu. Differt autem polypus, secundum Auic. & Lanfranc. à carne illa superflua: quia caro illa est mollis, pendens, colore & substantia pulmonis, indolens, non adhærens, nisi secundum radicem: & vt plurimum venit post ægri tudines catarrhales. Polypus autem est durus, ficcus, dolorificus, tenebricosus, horribilis, & fœtidus, venosus, non pendens, sed firmiter naribus adhærens, & vt plurimum incipit per se à pustula magnitudine ciceris, & paulatinē augmentatur & crescit vsquequo ad palatum perueniat. Ulcera nasi non sunt negligēda: quia ad polypū sunt via, vt dicūt omnes. Polypus verò toto genere est perniciosus, nā de genere cācorū abscessorū iudicatur, quod melius est nō curare quā curare, vt dicit Hippo. Sufficit enim ei via blanditiua sine incisione, & corrosione, vt dicit Aui. Caro autem addita, cum qua nasus est tractabilis, & boni coloris, absque timore curetur, vt dicit Brunus. Ex quibus apparet, quod illa distinctio quam ponit Roger. & multi alij, quod polypus quidam

Indic.

Li.2. c. 2.
Li.1. c. 32.

quidam est curabilis, quidam non curabilis, non propriè accipit polypum, sed largè, pro quacunque carne in naribus præter naturam exorta.

Cura communis vlceribus & polypo (supposita diætâ & purgatione, dicta superius in materiis acris & melancholicis) est secundum Gal. vbi supra
 » siccare, & roborare caput: Qualiter autem oportet roborare caput totum, Lib. 3. ca.
 » vt nulla ab eo superfluitas in inferiores partes influat, dictum est multoties, 40. de aff.
 » supra in ophthalmia, & dicetur in rheumatibus oculorû. Et sequitur, quod narium.
 » postquam per illa feceris caput robustum, ad curam ozanæ, & vlcerum venies, intentionem habens siccare patientem particulam per pharmaca permistæ virtutis, repercutientis videlicet & diaphoreticæ. Vnde in quinto therapeu. Naribus verò multò quidè siccior quàm oculis, min⁹ verò quàm auribus, oportet esse pharmacum. Et propter hoc si vlcera sint virulenta, vnguenta alba ex plumbo vsto sunt eis idonea, vt Halyab. ponit. Si autem sint sordida & crustacea, lauentur vino, & melle decoctionis chamameli, meliloti, nasturtij, ellebori, atque myrrhæ: & si est necesse lixiuio: deinde vnguento apostolorum mundificentur. Et si imponatur turunda è radice a-cori, diu oleo iuniperi macerata, in quo scamonea fuerit dissoluta, optimè mundificat & sanat. Et vnguentum quatuor magistrorum est hic peculiare quod fit ex menta, agrimonia, oculo Christi, & verbenâ, tritis cum axungia porci. Et postea vnguentis albis dictis consolidentur. Si autem fuerint corrosiua, à medicamine Gal. in tertio sec. loc. quod Auic. recipit, è trib⁹ generibus malorum granatorum (austerorum, scilicet dulcium, & accidorum) Cap. 3. c. f.
 » incipiendum est: fit autem secundum ipsum hoc modo, Incidere ea oportet recentia & matura, & terere diligenter, vt exprimi possit succus ex eis: Lib. 3. fen.
 » quem reponere oportet in vase stanneo, (vel vitreo:) parum coquendo ipsum, si nimis est humidus. Quod verò relinquitur ex eis solidum, & crassum 5. de 2. cap.
 » denuò teratur vehementer vt ex eo possint ellychnia fieri, quæ in naribus 12.
 » ponantur: Et quando illud in ellychniis faciendis erit consumptum, accipe de succo quem seruasti, & eo vttere vel cum penna, vel cum lana circumposita stilo. Approbatè autem operatur prædictum collyrium. Quod si dictus succus desiccaretur, postquam esset pulverizatus, insufflâdo posset apponi. idque frequenter fiat, vt nunquam sit particula patiens sine ipso. Si autem istud non valet, recurrendum est ad trochiscos adaron, & calidicon, dissolutos vino dulci, aut aceto si passio fuerit dura: & post mundificetur, vt dictum est, & consolidetur. Et si vlcera essent vehementis doloris, curentur vnguentis dictis in quibus modicum opij ponatur. Et si adesset caliditas, oleum rosatum, aut nenupharinum præcepto Halyab. inspiretur: & supra, & iuxta nasum sandali, memitha, portulaca, & similia, cum aqua rosacea, & aceto ponantur. Vlcera autem sicca, & rhagadiæ seu fissuræ, cera, & medulla cruris vituli, & mucagine seminis cidoniorum, tragacantho, & oleo amygdalarum curantur. Caro autem superflua quæ est leuis, non fraudulenta, neque canerosa, secundum Albuc. isto modo inciditur. Oportet vt facias sedere infirmum inter manus tuas, oppositum soli. & aperi nases eius: & trahe.

D. d. j.

carnem ad exteriora, & incide quod comprehendisti, spatumine subtili, acuto à parte vna, donec scias totam carnem iam iam ablatâ. Quod si remanet ex ea aliquid, cuius abscissio non est possibilis, rade illud cum facilitate, donec non remaneat ex eo aliquid. Si autem dominatur tibi sanguis, aut apostema, abscinde ipsa eo quod scis. Et si non est tibi possibile incidere quod est in alto in superioribus ossibus narium (quod cognosces faciendo sugere acetum, aut aliquod tale, si non venit ad os) tunc intromittas sugendo per nares, & spuendo per os (vt faciunt pueri in scholis) aut cū acu plumbea, filum nodosum, donec perueniat ad os: deinde serrando tantum ducatur filum nodosum, quousque caro fuerit incisa & consumpta. Deinde extrahe filum, & intromitte cum turunda vnguentum ægyptiacum, quousque fuerit consumptum quod remansit. Et si illo vnguento liniretur filum, bonum esset. Nonnulli verò, (vt quatuor magistri) quando eis non est possibile totum consumere vsque ad radicem, scindunt nasum in latere vsque ad os: deinde incidunt illud superfluum, & vrunt: deinde bene & firmiter fuunt. Ego tamen non consulo quòd fuatur, quousque fueris securus, sanguinem esse restrictum, & radicitus totum euulsum: quia tantillum radicis non potest remanere, quin redeat: atque ita pro nihilo operatio esset facta.

Lib. I. cap. 32.

Et post renouando labia, vtiliter potest sui. Alij verò, vt Rogerius, imponendo ferrum calidum per cannulam, carnem illam incidunt. Ego tamen vidi sapissimè, illam cannulam sic caliditatem cauterij accipere, vt patiens operationem non posset sustinere: & quando munitur pannis, est ita impedita, vt cum difficultate operatio perficiatur. Si autem patiens ferrum calidum timuerit, iubet ipse Roger. stuellum, vel turundâ intinctam ruptorio apponere: & post casum escharæ, vt cætera vulnera sanare. In omni tamen casu circumcirca infrigidantia & prohibentia, & sedantia dolorem apponantur. Et turundæ plumbeæ cannulatæ quando erit necesse, imponantur.

Ibidem.

De fluxu sanguinis è naribus.

Cap. 4.

Scripsit Gal in tertio sec. loc. quod Heraclides Tarentinus thrombos auferens, primò turnudam inunctam lycio in aqua dissoluto, ad restringendū imponebat: & apprehendendo narem digitis, extrorsum sic comprimebat quousque sanguis restringeretur. Vel thus, & alia auxilia quæ ad plagas, ex succo polygoni (& est virga, vel bursa pastoris) maceratum ellychium vrgens imponebat. Confert etiam (vt dicit) frontem refrigerare spongiis acetato acerrimo imbutis: & partes capitis eleuatas tenere: brachia verò & manus, & bubones, & testiculos, genua, & pedes contrahendo ligare, & fricare. Ita enim sanguis diuertitur, & dimittit nares. Et dare in potu refrigerantia: & nares pannis oppilare frequenter, & in ore tenere aquam frigidam pluuialem. In quinto verò therap. non laudat styptica circumcirca, quousque diuerso sit facta: quia capiti nocerent aperte. Iubet enim ad alia cōuertere prius: puta phlebotomia, vel cucurbitula in hypochondrij & occipitio, & fricatione, & ligatione colôn, id est extremorum.

Cap. 6.

De

De aphthis, & vlceribus oris.

Vlcera quæ sunt in ore, recipiunt easdem diuisiones quæ in naribus, hoc addito, quod corrosiua quædam sunt in lingua, quædam in gingiuis, quædã in osse mandibulæ. Vnde sicut vlcerationes quæ fiunt superficiei tenus in ore, Gal. nominauit in sexto sec. loc. aphthas, & Auic. in tertio alcola, nonnulli verò in gingiuis cancrisitates quæ habent quid caliditatis igneæ: ita & illas quæ in ossibus, fistulas dicit Communitas, & quæ carniū sunt additarum, ficus, & hæmorrhoides.

*Cap. 4.
Lib. 3. fen.
6. cap. 23.*

Causæ istarum passionum sunt tales quæ narium: nisi quod pueris vt plurimum accidunt propter lactis malitiam, & eiusdem malam digestionem.

Signa declarantur visu, & tactu. Et ex colore iudicatur hu. ex quo fiunt: rubedo enim sanguinem, citrinitas choleram, albedo phlegma, nigredo melancholiam denotat. Vlcera oris vt plurimum succedunt pustulis, bothoribus, & apostematibus quæ in ore fiunt. Iudicat Galen. vbi suprà, quod vlcera oris sunt difficilia: quia sunt in locis calidis & humidis, in quibus citissime augetur putrefactio, & corrosio: præter id quod appositum pharmacum non multum potest manere in loco: perfunditur enim statim saliuâ.

*Cap. loco
præci.*

*Li. 6. ent.
top. cap. 2.*

Cura etiam quodammodo similis est eorum quæ in naribus: nisi quod phlebotomia venarum linguæ ea multum iuuat, vt fuit dictum in angina: & cum hoc, propria habent pharmaca. In virulentis autem bothoribus sufficiunt pharmaca quæ moderatè siccant: sicut diamorõ, & bati fructus, & corticis nucum viridium succus, & cupressi poma, vt in quinto therapeu. dicitur. Auic. verò addit lentes, & sumac. Communitas autem plantaginis aquam, & ros. caprifolij, & consimilium. Imputridis laudatur vinum mellitum decoctionis chelidoniæ, cupressi, cyperi, mēstastri, galliæ, croci, atque myrrhæ: In corrosiuis verò alumen, & vitreolum. Vnde Gal. lib. sexto sec. loc. inquit: Ego autem paruulis lētem cum pauco pane, & medulla ceruina, atque vitulina do: & fructus stypticos cum cibo eis permisceo, velut sunt cyclonia & mēspila: & aliquando de lactucas, endiuia, & portulacam administro: & facio eis colluere moderate styptica, sicut sunt sumac & rosæ. Cōsequētur eos cum diaphoreticis linio. Pro maioribus chalchantum, & vinum stypticum addo. Et si aphtha fuerit sordida, mel adiungo. Et si corrosiua, erugine eris, & tēperatū pharmacū ex oleo & chalcitide facio: sicut cerotū ex ærugine aris pro vlceribus cauis tēpero. Si igitur huiusmodi vlcera corrosiua & cancrōsa fuerint in gingiuis, ipsis prius fricatis, & expressis à sanguine malo, lauētur sepe aceto squillitico decoctionis scilicet horū oliu: deinde lineantur tali medicamine. Recivtriusque aluminis, salis, adustorū: gallarū, sidforū, calycū glandiū, cinnamomi, caryoph. nucis mosc. aristolochiæ, saluig, ros. ossiū dactylorū, tibiārū cācrorū adustarū ana partē j. puluerizentur: & cum aceto dicto, & melle misceantur, & fiat linimentum: aut puluis applicetur loco. Et si ista non valent, trochisci asphodelorū, aut calidicon, siue alandaron. aut aqua feris apponantur. Et si necesse fuerit, locus cauteriis actualibus vratur. Si autem inossata fuerit fistula in gingiuis,

*Cap. 10.
Lib. 3. fen.
6. cap. 22.*

Cap. 4.

remoucantur dentes, & foramen dilatetur. Et si vna gutta aquæ fortis, aut arsenici sublimati & repressi, non potest fistula mortificari, quantum erit possibile os detegatur: & quod corruptum fuerit, acu argentea, aut ænea, vt ponit Roger. vratur, & vt fuerit necesse, postea curetur. Et si nō potest bene mundificari per partem superiorem, consulunt multi vt ex opposito aperiat per inferiorem partē: difficile tamen est conglutinare propter saluam: & quia apertura quæ est intus & extra, non inuenit locum in quo firmet se, sicut fundamentum in terra. in primo prognosticorū. Verum quia dolor consequitur ista vlcera, & impedit operationes quæ in eis fiunt, præcipitur vt sedetur, oleum ros. intus & exterius applicando. Gal. autē in sexto sec. loc. consultit oleū lentiscinū cū retinetur in ore: repercutit enim absque dolore & asperitate, & resoluit sine morfu. Cum autē dolor, fuerit sedatus, & canerositas & fistula mortificata, & conuenienter mundata, tunc procedatur ad agglutinationē abluēdo os vino, & melle decoctionis thuris, & linimento facto ex aloë, myrrha, sarcocolla, mastiche, thure, sanguine draconis, & melle ros.

Carnem autem additam, si dura & canerosa est, ne attingas curando: sed palliando. Si verò mollis, & bene tractabilis fuerit, incide eam, & adure (si fuerit necesse) secundum modum dictum in naso. Et si posses eam ligare filo circa radicem, esset via securior, propter sang. & infirmi timorem.

Fissuræ labiorum corriguntur vnguento dicto in naso. aut oleo quod exit à nucleo nucis dum cōburitur: applicatū enim mirificè sanat eas, vt dicit Rogerius Albu. verò, si his non sanantur, iubet eas vsque ad profundū paruo cultellari vrere: & postea curare, donec sanentur.

De vlcerebus aurium.

Vlcera aurium easdem distinctiones, causas, & signa habent, quæ & nariū, & oris: pharmacis tamen indigent siccioribus. in quinto ther. vt euidenter declarauit in vlcere, quod curabat quidam sapientissimus Thessalinus. Vnde in tertio sec. loc. Quæcunque quidem recēter patiuntur vlcera aurium, & sine dolore, curat, glaucinum (quod est collyrium memythe, solum tritū cum aceto: & quæ vocantur à medicis dyamirra, & diacroca. Quæ vero cū dolore, trochil. Andromij. Si verò hæc chronica euadant scoria ferri aceto dissoluta vt plurimum in sole, aut in igne cum sartagine, vtere confidenter. Si igitur auris indiget lotionē, lauetur oxymellite, aut vino, & melle, & aqua ferrata. Si fistula est, aut caro addita, procedatur vt superius est dictum. In omni tamē casu sedetur dolor, sicut supra de apostematibus fuit dictum.

CAPITVLVM TERTIVM.

De vlcerebus quæ in collo, & per consequens de his quæ in dorso nascuntur.

VLcera quæ in collo, & quæ in dorso fiunt, non habent ab aliis diuersitatē, nisi in prognostico: quia sunt periculosiora propter venas, & arterias, & neruos, & vias aeris & cibi. Et quæ sunt in dorso, periclitantur propter spinalem medullam.

CAPIT-

CAPITULVM QVARTVM.

De vlceribus quæ sunt in omoplatis, & brachijs.

VLcera istarum partium nullam habent diuersitatem ab vlceribus aliarum partium, nisi in prognostico, & modo ligandi: de quibus satis fuit dictum in cura vulnerum ipsorum.

CAPITVLVM QVINTVM.

De vlceribus quæ sunt in pectore.

VLcera quæ sunt in pectore, quæ non penetrant, curantur vt alia. Quæ verò penetrant, in genere fistularum reponuntur: ad quæ (vt dictum est) non valet curatio. Sufficit enim vt pallientur. Cura autem palliativa, aliquando fit curatiua. Itaque supposito bono regimine (vt superius de vlneribus pectoris fuit dictum) si consideratur quod materia congregetur in tus & cadat, & impediat membra anhelitus, & quod possit per illum locum expurgari, dilatetur foramen (si sufficiens non est ad imponendum cannulâ clysteris) turunda è gentiana bene ligata, ne cadat intro. Et postea mundificetur iniiciendo melicratum, vt docet Gal. quinto therapeu. aut vinum mellitum, aut aliquod è lauamentis dictis in cura vulnerum pectoris, ad quam pro ista materia est recurrendum: Et desuper ponatur mundificatiuum ex melle cocto, aut ex his quæ trahunt materiam à profundo, & ab vlcerum concauitatibus, dictis in vlceribus sinuosis, ad quæ etiam pro ista materia est recurrendum: Præterquàm in hoc, quod medicinæ acres, velut est flos æris, in istis vlceribus non iniiciantur. Si autem non posset expurgari conuenienter, aperiatur inter quartam & quintam costam, vt in illo capitulo fuit dictum. Et curetur illud vlcus vnguento apostolorum, aut aliquo mundificatiuo: & vlcus antiquum superius, consumpta callositate fistulari admoto cauterio, consolidari permittatur. Potiones in isto casu sunt laudatæ, quarum copiam superius habuistis: vnâ tamen approbat Henric. quam vidit per quendam magistrum administrari, & multos curare: quæ fit ex radice cardui fullonum trita, & cum melle mista, data mane & sero ad quantitatem nucis communis. Vnde Auerrois in quinto colliget carfos (id est carduus fullonum) est calidus in secundo, siccus in tertio. mundificat omnem putredinem per vrinam, coctus in vino: & remouet axillarum, & à toto corpore fœtorem: & generaliter habet resistere à tota specie omni putredini, & est medicina cibalis & sapore grata.

CAPITULVM SEXTVM.

De vlceribus ventris.

VLcera ventris quæ non penetrant, curantur vt alia. Quæ verò penetrant, in genere fistularum reponuntur, ad quæ parum valet curatio. Sufficit enim vt pallientur cum bono regimine, & conuenienti potione, & mundificatione cum emplastro mundificatiuo, & consolidatiuo.

Dd. iij.

IN anchis aliquando sunt ulcera in membris continentibus, aliquando in contentis, quandoque verò in membris procidentibus, ut in virga & oscheo & ano. Ulcera verò quæ fiunt in membris continentibus, eodem modo curantur ut ulcera ventris. Quæ verò in membris fiunt contentis, chirurgorum non sunt speculationis. Quæ autem fiunt in procidentibus, ut in virga, & in matricis collo, sunt excoriationes, calefactiones, ulcera virulenta, putrida, & corrosiva, & cancrofa. In ano rhagadia, ulcera, fistula. In vtrisque hæmorrhoides, carnes additæ, atrices, ficus, & condylomata.

Quorum causæ sunt humores mali corrupti, & apostemata, & vulnera male curata, fricationes, & tactus inordinati.

Li. 3. fen. 21. tr. 3. cap. 13. De affect. sedis. **Signa autem** eorum visui & tactui sunt manifesta, & instrumentum dictum speculum secundum Auic. ad hoc multum iuvat. Iudicatur à Gal. in nono sec. loc. & ab Auic. in tertio, quod ulcera istorum membrorum, sunt difficilia: quia sensibilissima sunt hæc membra: ac etiam superfluitatum exitus, quæ per seipsa (& maxime cum cholera) mordacia sunt: præter id quod medicamina appposita non habent tempus sufficiens: quia facillime cum excretionibus cadunt & cum hoc sunt calida & humida, ab aëre protecta, ad quæ festinat putrefactio & additur, quod propter verecundiam non monstratur, quousque maligna euaserint. Et deteriora sunt illa, ut dicit Auic. quæ fiunt in lacerto quod est in radice virgæ, & in ano: & quæ profundius sunt interius, quam sint in manifesto.

Lib. 3. fen. 20. tr. 2. cap. 29. Cap. ult. **Curatio.** Ulcera sine phlegmone in pudendo & ano, secundum Gal. in fine lib. quinti therap. cataplasmate mollicante nullo egent, sed pharmaco cicatricem inducente: non tali sicut alia ulcera, sed tanto siccioris virtutis, quantum sunt & hæc particula sicciores carne: & quæ sunt ad balanum, plusquam circa totum pudendum, quod quidam non credens, coactus uti talibus, in tribus diebus sanatum est vlcus: quia de re fuit magis tristatus, quam admiratus: eo quia praua fuerat nutritus hæresi dogmatum. Quamobrem, si fuerit sola excoriatio & calefactio, sufficit lauare aqua rosæ & plantaginis, & ultimo aqua aluminosa: & ponere vnguenta alba, maxime caphorata: aut corticem bugiæ, siue balauſtia, aut fungum bedegaris puluerizata: & exiccare panis delicatis. Si autem fuerint ulcera recentia virulenta, & quodam modo corrosiva, in his aloë sola bonum est pharmacum. Et simile est ei plumbum vstum, cadmia abluta vino, & thutia, lithargyrus, & cerussa, & fortipra his æs vstum. & pini cortices, & lapis hæmatites. Et medicamen compositum à Gal. consuetum, quod fit ex charta è panno combusta, alumine combusto, & cucurbita sicca adusta.

Lib. 3. fen. 20. tr. 2. cap. 21. Et medicamen. Auic. ad ea expertum, quæ indigent exiccatione vehementi cum carnis generatione. Recip. thutia, aloë, sarcocolla, thuris, lapidis hæmatitis, corticis cænæ combusta, gallarum, balauſtiorum, acacia, sidij, ana 3 ij. floris æris 3 ss. puluerizetur, & cum oleo rosato fiat vnguentum. Et si ulcera fuerint versus partem interiorem virgæ, præcipit Auic. quod prædicta cum syringa intro mittan-

tromittantur. Si autē fuerint antiqua, & putrida, & cācrofa, lauentur, & epithema fiat ex collyrio tali, quod Lanfrancus ponit aliqua ex parte: Reci. vini albi lib. j. aquæ plantaginis, & aquæ ro. ana quartā j. auripigmēti. scrup. ij. floris æris, drac. j. terantur subtilissimè, & misceantur cū aliis, & fiat collyriū: hoc enim mortificat, desiccāt, & sanat. Et fortius illo sunt trochisci asphodelorū, & alandaron: & arsenicū non deficit. Si autē fiāt maligna, ita vt locus denigretur: tūc melius est vt penitus locus niger abscindatur, & post vratur: vel aliquo caustico (maximè arsenico posito inter viuū & mortuum, vt dictum fuit in esthiomēno, separetur. deinde loco mundificato, caro generetur, & consolidetur. Si tamen istis vlceribus fluxus sanguinis accideret, & pulueribus, & auxiliis restrictiuis communibus, aut illo quatuor magistrorum factō ex alcanna, & filtro combusto, & ex plumis gallinæ combustis, non posset restringi, thrombis omnibus bene remotis, ponatur arsenicum: quia non fallit, dummodo cadat supra venam apertam. In quo casu si medicamina non possint locum attingere, præcipiunt præfati magistri incidere pellem: & tunc auxilia applicare. Quod ego facio inuitè: quia male postea consolidatur, & præputium cadit, & corrugatur: & facit tumorem sub virga, quod est valde tædiosum: ob idque Iudæi circuncisi ab huiusmodi pœna sunt securi. Nihilominus, secundum Gale. in decimo therapeutices, qui non habet nisi vnā viam, licet sit fallax, velit nolit, oportet vt transeat per illam. In omnibus casibus intendatur sedationi doloris & ardoris, cum populeone succo solani misto, & pauca farina hordei: aut cum albumine ouorum, & oleo violato, vt ponit Rogerius: Et si sanguinis fluxum non vereamur, cum balneo decoctionis maluarum, & similibus. Et prohibeatur materia, cum vnguento è bolo armenia, & refrigerando partes vsque ad inguina oxycrato, & succis frigidis. Et ne propter apostema claudatur foramen virgæ, ponatur in eotunda ex cera, vel panno molli seu delicato, & ligetur locus, & sustentetur sacculo & ligamento.

Rhagadie autem & fici qui veniunt in virga & matrice, & carnes superfluæ, curantur vt quæ in ano, de quibus dicitur infra.

De crassitie sub virga.

Crassities quæ sub virga efficitur propter incisionē præputij, ligetur & incidatur: & post, si est necesse propter hæmorrhagiam, vratur.

De foraminib. præputij.

Foramina quæ veniunt in præputio, & in virga, vnde sepe exit vrina, male consolidantur, in sexto aphorismorum.

De hæmorrhoidib.

Quia communiter ad hæmorrhoides sequitur fluxus & vlcera, imò sunt vlcera, & fluxus, aut causæ ipsorum (vt innuebat Gale sexto aphorismorum) idcirco dicitur de ipsis in hac doctrina. Hæmorrhoides sunt tumores & inflationes dolorificæ: generatæ ex fluxu humorū in capitib. venarū hæmorrhoidum. Et propter hoc bene dicebat Lāfr. quòd hæmorrhoids erat nomen

Aph. 19.

Aph. 12.

Cap. 2.

Fen. 17.
cap. 2.

cōmune membri & ægritudinis. In anum etenim terminantur quinq. vene, quæ hæmorrhoides nuncupantur, vt in anatomia fuit dictum. Et passio & membrū sic dicitur, ab hæmorrhoids græcè, quod est fluxus sanguinis latine: quia ab illis sanguis exit & expurgatur (saltem vsque ad capita venarum, vt saluetur quo ad surdas) aliquando naturaliter, aliquando præter naturam: loquendo de naturali secundum quid, non vt in fluxu menstruorum qui simpliciter ad salutē totius speciei ordinatus est, sed partis, vt in corporibus melācholiā habentibus. Nam illa præseruat ab ægritudinibus multis, tametsi Gal. dixit lib. vj. de accidenti & morbo, omnem fluxum sanguinis esse præter naturam, menstruorum (commensuratorum supple) excepto. Intellexit enim hoc in tertio eiusdem libri, à parte dispositionis, non naturæ regulariter operantis, & sanguinem malū expellentis) Hæmorrhoidarum multæ sunt species & differentiæ: quædam enim sumuntur ex parte materiæ, quædam ex parte loci, quædam ex parte annexorum. Ex parte materiæ sumuntur differentiæ, quia ab omnibus humoribus (excepta cholera) possunt fieri: Morales fiunt à sanguine crasso, verrucæ, à melancholia, vesicales à phlegmate, viciales ex mediocribus humoribus. Et nominantur ita à similitudine rerum à quibus sumunt nūcupationem, prout habetur ex dictis Auic. in tertio canon. sui. Ex parte loci, quædam sunt manifestæ, quædam occultæ. Ex parte annexorum, quædam sunt surdæ nō fluentes, quædam autem sunt apertæ & fluentes.

Causa hæmorrhoidarum secundū Rabbi Moyse. dicuntur, abundantia sanguinis crassi melancholici, vt plurimum: vt raro tamen aliorum humorum, prout dictū est ad naturā tamen melancholiæ accedentium. In crassantur enim, & aduruntur humores ex malo regimine: deinde suo pondere ad inferiora descendunt, & replent venas illas quæ sunt in margine ani, & calefaciunt & dolorē pariūt, ex quibus inflantur, & crepant, & faciūt fluxū. Eas verò excitāt malæ materiæ acres, currentes ad locū: aut acres medicinæ, velut aloë, & scamonea, & consimiles istis, vt Heben Mesue dicit.

Simile hæmorrhoidarum habentur per visum & tactum: & ad hoc multum iuuat instrumentum dilatatorium, speculum dictum, maximè in occultis, quia eo aperitur & dilatatur anus.

Aph. 12.

Hæmorrhoides consueuerūt sequi dolores & grauitates ancharū, & dorsū, & faciei color malus. Et vt plurimum veniunt periodicè de mense in mensem, vel de quarta anni, vel de anno. Iudicatur, quod si currunt moderatè, conferunt, & bene ferunt: & tunc non sunt restringendæ, quia præseruant corpus à lepra, mania, stranguria, & ab ægritudinibus melancholicis. Si autem superflue sint, & non conferant, restringantur: quia male tolerat patiens, & adducunt hydropisim, aut phthisim. Et in hoc sequi oportet documentum Hippo. 6. aphorismorum: Hæmorrhoidas antiquas habenti, nisi vna relicta fuerit, periculum erit hydropisim, aut phthisim fieri. Iudicatur etiam quod nisi cito occurratur dolori hæmorrhoidarum, cito fit apostema, & cito apostema in fistulam conuertitur.

Regimen

Regimen hæmorrhoidarū est duplex: vniuersale & particulare. Vniuersale regimē habet tres intentiones. vna est in victus ratione, vt nō generetur sanguis crassus melancholicus: secunda est in materia antecedenti, vt si generata est, benignè expellatur. tertia est in potionibus, & antidotis propriis introrsum datis, quæ eas desiccant & sanāt. Primum completur debita administratione sex rerum naturalium, & trium eisdē annexarum: Quas pertractare exquisitè esset longum, alterius enim speculationis est. Adhæc magister Arnaldus & Rabbi Moyse multa & diffusè dixerunt de ipsis. Sufficit in præsentī, scire quòd secūdum Rabbi quatuordecim sunt cibi à quibus debent abstinere patientes hæmorrhoides: videlicet acetum, fabæ, lentes, geyssæ, caules rubri, dactyli, pisces magni, carnes bubulæ & caprinæ & fallitæ: carnes auium aquaticarum, capita animalium, caseus antiquus, panis azymus & malè coctus, sal, & omnia acria falsamenta: & quæcunque dicta fuerunt superius in apostematibus melancholicis. Et præterea summe caueat à constipatione ventris. Secundum completur sumptione interpolata diacatholicon, aut diacasia, aut pilularum è bdellio, quæ secūdū Rhafim recipe myrabolanorum bellicarum, chebularum, indarum, ana drach. iij. sagapeni, drach. iij. nasturcij, drach. ij. glycyrrhizæ rasæ, drach. j. bdellij, drach. xv. cum succopori fiant pilulæ. dosis sit drach. ij. vsque ad iij. Verūm Auic. dicit, non conferre non habentibus periodos. Tertium completur tali electuario probato: Recipe myrabolanorum indarum, belliricarum, emblicarum, lauatarum aqua buglossi vsquequo dimiserint suam amaritudinem, drach. v. radices tapfi barbati, drach. ij. zinzib. cinnamomi, galangæ, nucismuscata, olibani, ana drach. j. ammeos, spicæ, schœnanthi, ana drach. β. scorix ferri præparata & coctæ in aceto, vnc. j. penidiarum lib. β. panis zucarī, lib. ij. aut plus si fuerit delicatus, fiat electuarium. In regimine particulari hæmorrhoidarum, secūdum magistrum Arnaldum, duo intenduntur: primum est, si nimis fluant, vt restringantur. secundum est, vt dolor totis viribus sedetur. Primum completur tribus: primò vt vitentur acria & mordicantia, & inflammantia, vt ira, coitus, & exercitium forte: Et vtatur delectabilibus, stypticis, non ante cibum, sed post, propter ventris constipationem, vt sunt pyra coctana, & similia. Amylum, & oryza, ac hordeū tunc sunt electa: & pedes, & auriculæ porcorum, & vinum crassum ac stypticū, & aqua ferrata. Et si fuerit æstas, potest vti mane & sero syrupo ros. aut myrtino, & cydoniorum miua: si verò hyems, laudatur dare ieiuno radices truphorum, aut radices tapfi barbati coctas in syrupo ros. & hoc est secūdum. Tertium est, vt applicentur exterius styptica aliqua: videlicet æstate fiat sacculus ex tribus partibus ros. & vna myrtillorum, & bulliant vnico feruore in aqua: deinde exprimantur & supra applicentur: hyeme verò saluia conquassetur, & frigatur in multo oleo ros. & in sacculo ponatur, & applicetur: aut super ambobus sedeatur. Rhasis tamen ad restringendum præcipit administrare trochisc. charabe cū sumac: & super hepar ponere emplastrum ex spica, in cap. de debilitate hepatis positum. Præcipit etiam Auic.

Ec j.

Lib. 9.
alm. c. 80.
lib. 2.
diuis. cap.
44.
Li. 3. fem.
17. c. 3.

9. alm. 80.
9. alm. 67.
Li. 3. fem.
17. c. 3.

Cap. 9. lo-
ci præcit.

Li. 3. fen.
17. c. 17.

9. alm. 80
Li. 3. fen.
17. cap. 8.

affigere cucurbitulas spatulis: & applicentur intus, & extra ellychnia è pi-
lis leporinis, & tela aranear, & puluere factò ex aloë, thure, sanguine dra-
conis, balauftiis, & consimilibus, vnitis cum albumine ouorum. Et attra-
menta sunt quæ retinent sanguinem incisionis, vt dicit ipse. Secundû quod
intenditur, completur mitigantibus dolorem. Mitigatur verò dolor, secû-
dum magistrum Arnaldum, multipliciter, prout à multis causis excitatur.
Quandoque enim fit propter sanguinis euacuandj retentionem, quando-
que propter excrescentiæ impulsione, quandoque propter earum inflâ-
mationem, quâdoq; propter siccitatem & duritiem egestionum. Quando
autem excitatur dolor propter sanguinis retentiônem, mitigatur dupliciter:
vno modo ad perfectam curam, alio modo ad remediû tantûm. Cura verò
perfecta est, vt causa doloris abscindatur perfectè, quod fit si sanguis qui
superfluus est, sensibiliter euacuetur: idq; per illas partes maximè per quas
natura consuevit, & adhuc conatur euacuare, scilicet per hæmorrhoidas.
Et ideo festinandum est vt illæ aperiantur. Hoc autè fit trib. modis. vnus est
cum phlebotomo vel scalpro: alter sanguisugis appositis cum canna: ter-
tius est cû medicinis. Et melior medicinarû est foliû ficulneû: cuius debet
prius vna pars conteri cum alia, quousque lac effluat: & postea illo fricen-
tur hæmorrhoides, donec aperiantur. Eodem modo fricatur taleola capæ:
aut aloë succotrina cum felle bubulo dissoluto desuper cum panno vel xy-
lo seu cotone ponatur. Aut secundû Auic. sumantur pulpæ colocynthidos,
drac. iij. amyg. amararû, drac. iij. fiant ex eis ellychnia longa, & retineantur
in ano: & hoc fiat singulis quinque horis. Si verò tardatur apertio, est cõsi-
lium Arnaldi vt aperiantur venæ quæ apparent crassæ super dorsum pedis:
& ab vtraque vnc. iij. sanguinis extrahâtur. Et si ab illa nequit fieri, cõsultat
fieri è basilica. Ad remediû faciendum, sunt ad rem calefactoria mollitiua,
quæ suauiter & insensibiliter detumescere faciunt, superfluitatem sangui-
nis resoluendo. Fiunt autè hæc calefactoria, secundum eundè Arnaldum,
duob. modis: vno modo, vt medicinæ coctæ in aliqua olla, sed sella perfora-
ta ponantur, & sedendo in sella recipiatur vapor per inferiora. Alio modo,
vt medicinæ cû aqua decoctionis earû ponantur in concha, & sedeatur ibi.
Vel immergatur spongia in illa aqua, & exprimatur, vel fiat sacculus, & ap-
plicetur. Medicinæ verò quæ bullient in aqua, erunt folia linguæ canis, vel
maluarum, vel bismaluar, ad M. ij. violarû, M. j. meliloti, parietariæ, tantûdè:
fœnugræci, lib. ß. Rhasis autè ad hoc laudat cape albû, coctû, & tritum cum
butyro vaccino, vt mollescat: & tepesactû superponatur. Auic. laudat meli-
lotum, & lentes excoriatas coctas, & cum vitello oui, & oleo ros. mistas: &
quandoque (vt dicit) ponitur diachylon mollificatum oleo ros. aut adipe
anatis, cum aliquantulo croci, & opij. Halyab. facit emplastrum è chamæ-
melo, meliloto, porro communi, radicib. bismaluar, cuiusque fasciculo: quæ
trita, in aqua multum decoquere iubet donec dissoluantur: post quod in
mortario terantur, & oui vitellus adisceatur: deinde farine fœnugræ-
ci, feminis lini, bdellij in adipe gallinæ calefacti, semis pars, misceantur, &
terantur

terantur omnia, & fiat emplastrum, & sit molle. Rabbi Moyfes dictat butyrum coctum, & despumatum, ductum ad solem in mortario plumbeo quousque nigrescat: & est valde mirabile (vt dicit) in sedatione doloris: & vocat hoc succū plumbi. Et si misceretur oleum chrysomelorum, in quo resolutum esset bdellium, fieret gratum. Auic. Et axungia gallinae, & anatis in hoc casu ab omnibus conceduntur. Gul. de Sali. dictat vnguentum ad hoc, quod ℞. olei ros. vnc. iij. cerussa, vnc. j. lithargyri, vn. β. cera, drac. ij. opij, scrup. j. corticis mandragorae, drac. β. fiat vnguentum. Vltimo, si dolor est nimis infestus, succurrendum est probata medicina Alexandri, quae mihi in tenesmis, & ad omnes dolores ani multos honores dedit. Et Lanfranc. etiam idem inuenit, vt dicit: Recipe thuris, myrrhae, lycij, croci, ana partē. j. opij, partes duas. terantur & subigantur cū vitello oui, & mucilagine psyllij, & oleo ros. & fiat linimentum: de quo intingatur ellychniū: quod ponatur intra, & plumaceolus extra. Quando autē dolor accidit propter excrescentiā, si sint viciales (quae ex retēitione generantur sanguinis) proficiunt remedia prius dicta. Si sunt verruciales, proficit vitellus oui cum oleo violaceo agitatus, aestate: hyeme verò, cum oleo amygdalarum, aut butyro, aut aliqua mucilagine mistus. Si morales, exiccatiua sine mordicatione profunt: velut puluis factus ē foliis tapfi barbati, vel plantaginis, vel radicibus cannarum vltis, adiunctis cerussa & lythargyro. Et ex istis eisdem potest fieri vnguentum si quid velit. In aliis autem, (& etiam in istis, si non mitigantur) oportet ire ad earū ablutionē. Veruntamen si antiquae sunt, semper vna debet remanere aperta, propter documentū dictū, quod cōuenienter potest fieri, aloē mista cum vna ficu, super ipsam applicata. & adhuc, in regimine semper debet esse sobrietas. Et non auferantur omnes simul, sed successiue. & magis placet magistro Arnaldo, vt auferantur paulatim ad motus suauibus corrosiuis, qualia sunt ea quae sunt de natura salis, vt sal gemmae & sagimen vitri, saxe vini adusta, vnita cum melle. Nonnulli verò, vt Rhasis, Auicenna, & Halyab. acria medicamina, vt trochis. dichabardich (quod est ex viridi aëris) & calidicon, apponere praecipunt. Rogerius vnguentum ruptorium cum capsula apponit desuper. Auicenna verò & Albuc. & Bruno, cum secta sua, magis videtur placere, vt ferro calido vel frigida incidantur. Et si essent occultae, docent eas cucurbitula, aut conatu exprimendi extrahere, & eas digitis vel panno capere, & tenere quousque operatio sit completa. Ipsi etiam, vna cum magistro Arnaldo, docent eas filo ligare, & continuē taliter stringere quousque per se cadant. Quando autem dolor fuerit propter inflammationem earum, tunc (secundum Arnaldum) sufficit vt lauentur aqua tepida decoctionis seminum frigidorum. cucumeris, cucurbitae, & portulacae: & liniantur albumine oui, & succis, vel aquis frigidis, & mucagine psyllij: vel inungantur populeone, aut cerato Galen. Quando autem contingit dolor propter duritiem faecum, vtatur rebus lenitiuis, & detur in principio

Li. 3. fem.
17. cap. 3.
Li. 1. c. 45.

Tr. 3. de 3.
cap. 12.

Li. 3. fem.
17. cap. 4.
Lib. 3. cap. 49.

prandij vnc. j. casia fistu. In actu etiam exonerationis alui immergantur inferiora in aquam decoctionis maluarum : & inungatur anus oleo rosaceo tepido. & hoc est probatum.

De fico qui fit in ano.

Fici, atrices, & condylomata, quæ in ano, virga, & matrice fiunt, si non curantur vt ponit Theodoricus, millefolio, parietaria, cum paucis sale tufis, & quotidie appositis, ligentur & incidantur, & vrantur cauterio actuali, vel potenciali, vt de hæmorrhoidibus fuit dictum : & dolor sedetur, sicut & illarum sedatur.

De fistulis quæ fiunt in ano.

Fistule quæ fiunt in ano, quædam sunt penetrantes intra spatium intestini longaonis: quædam verò non sunt penetrantes, sed tendentes ad alia loca. Et quæ penetrant ad intestinum, quædam profundæ sunt ultra tres digitos versus medium musculorum ani: quædam penetrant citra, versus marginem ani. Earum verò quæ non penetrant ad intestinum, sed tendunt ad alia loca, quædam incedunt ad carnem ancharum, & marginem exteriorẽ ani: quædam versus ossa ancharum, & caudæ: quædam versus vesicam, & radicem virgæ. Hæ sunt differentia, quæ faciunt diuersitatem in opere.

Causa istarum fistularum sunt quæ aliarum, apostemata videlicet, & hæmorrhoides, & vulnera malè curata. Quando enim pus finitur in locis illis calidis & humidis, citæ putrefactionis, ultra debitum stare, corrodit illa, & alterat, & facit sinum & fistulas.

Signa fistularum illius loci sunt, præcessiones causerum dictarum: & durities, atque nodatio, & incrassatio, quæ accidit prope anum: quæ quâdoque aperitur, quâdoque clauditur, & ab ea exit virus aquosum siue serosum. Significatur eius profunditas specillo plumbeo, aut è radicibus petroselinæ, vel è costa maluæ seu vineæ peruicæ. Signum autem quod penetrat ad intestinum, habetur per exitum fæcis & vêtositatis per foramen fistulæ, & specillo immisso per ipsum foramen fistulæ, & digito præparato (rasura ungulæ, & inunctione cum aliquo vinctuoso) immisso in anum, quando se adinuicem absque medio obuiam fiunt. Significatur esse in corpore musculorum, per priuationem operationis ipsorum. non enim sufficienter possunt continere fæces, neque digitum stringere immisum in anum. Signum quod tedit ad vesicam, habetur per nocumentum retentionis vrinæ. Quod verò incedat ad partes ossium, specillum manifestat. Iudicatur per Auic. (quæ in hoc sequitur Lanfr.) quod si fistula ani non magnum facit tædium, dimittatur: & teneatur munda pannis lenibus, & xylo suavi, & lauamentis, & collyrio Rhasis dicto ad fistulas oculorum, & emplastro nigro. nam eius cura est multum tædiosa. Et fortè patiens propter ipsam non minus viuet: imò sine forte magis, cum ipsa sit loco hæmorrhoidarum, & velut emunctorium: materia enim emunctoriorum naturalium, vel factorum ex naturæ assuetudine, absque

*Et. 3. fen.
17. c. 19.
Tr. 3. do.
3. cap. 11.*

absque graui periculo non potest prohiberi. Præterea vult Alb. quod fistula quæ penetrat ad vesicam, & ad ossa anchorum, & caudæ, nō curetur: quia curatio eius non est nisi labor infirmorum, & vanitas stultorum medicorum. sufficit enim eam palliare. Intricata enim & ita profundæ sunt cum illis particulis, vt non sit possibile venire ad radicem. Adhæc est intētio omnium, vt fistula penetrās supra medium muscutorum ani, non curetur: quia peior ægritudo (quæ est exitus inuoluntarius fæcum) sequeretur. Melius ergo est vt pallietur. Cæterum fistula quæ non penetrat, sed incedit in carnem iuxta anum & anchas, & quæ penetrat non multum recedendo ab ano, potest curari sine timore, vt dicit Rhasis. Istæ fistulæ, sicut & aliæ, duplex habet regimen, vniuersale, & particulare. Vniuersale dictum est superius in capitulo de fistula in communi. Particulare dicendum est hic. *Cura* igitur fistulæ non penetrantis, sed in carne incedentis, curatur dilatato foramine turunda è gentiana, per incisionem cauerne, & vstionem factam cauterio actuali vel potenciali, vt dictum est de aliis: nisi quod iste locus, propter sui naturam, indiget maiori refrigeratione & prohibitione quàm alius. Brunus autem & Theod. magis commendant in ista fistula cauterium *Li. 1. c. 15.* actuale, quàm potentiale: est enim extremè vtile, & nō adducit materiam *Li. 3. cap.* in locum. Penetrantes autem fistulæ secundum Rhasis non sanantur, nisi *42.* ligatione, & extractione cum falce: deinde curantur, vt dicit, medicamine incarnatiuo. Et causa est, secundum Brunum, & Theod. quia aliter illæ humiditates, quæ cōgregabātur in sinibus, non poterunt euacuari, neque deficcari: imò ipsemet fæces adunato foramine, eas expurgant, & mundant. *Ibid.* Modus autē ligationis secundū Alb. est, vt per foramen fistulæ intromittatur acus plumbea, in capite cuius sit chordula sericea è tribus aut quatuor *Li. 2. cap.* filis: postea digito preparato intromisso in anum, plicando caput ipsius acus, ducat per anum: & extrahatur acus, & filum remaneat: & ligetur strigendo qualibet die taliter, vt totum illud spatium à transitu fistulæ vsque ad anū, sit incisum. Et tūc super ipsum mitigantia dolorē sunt apponēda. *80.* Et si patiens nō potest expectare attendere dolorē, tunc consulit Roge. vt *Li. 3. cap.* ligetur in capite fili fasciola è panno illita aliquo corrosiuo, & extrahendo *48.* filum seu chordulam, dimittatur fasciola, & ligetur, non tamen strictè: & tunc superponantur mitigantia ardorem. Modus incisionis cum falce est, vt extrahatur chordula immissa quantum erit possibile, intestinum comprehensum ipsa chordula: & post intromittendo instrumentum dictum ab Albucasi bene scindens, totum illud quod comprehensum est chordula, scindatur, ita vt chordula expediatur. Vel aliter secundum magistrū meum, intromittatur per foramen chordulæ instrumentum curuum & cauum ab vna parte: & desuper cultellari ignito totum comprehensum incidatur, ita vt chordula & instrumentum expediantur. Inciso quod comprehendebatur chordula de intestino, & vnito foramine innaturali cum naturali, mundificato loco ab eschara siqua sit, incarnetur locus adhibita fomentatione vini, & vnguento apostolorum, & emplastro nigro, & puluere incar-

Lib. 1. c. 15.
Lib. 3. c. 42. natio, si est necesse, vt dicebat Rhasis: tametsi Brunus, & Theod. velint, vt post incisionē sit necesse fistulam mortificare, & callositatem illam destruere. Nullam enim necessitatem video ad quam proficiat remotio callositatis: imò expedit vt remaneat, & procuretur maior. Tota enim intentio debet esse post incisionem, vt totum foramen coriaceum euadat, & cicatricæ obducatur sicut est intestinum, ne superfluitates cadāt super carnem nudam, & dolorem inferant ei.

De rhagadiis.

Tr. 3. do. 3. cap. 12. *Ad rhagadias* quæ in ano, virga, & matrice, supposita diætā remollitua, confert fomentare locum aqua decoctionis maluarum, & radice earum, atque seminis lini. Et inungere vnguento Rhasis, quod suscepit Lanfran. Recipe olei ros. vnc. iij. ceræ, vnc. iij. cerussæ, vnc. β. plūbi vsti, drac. ij. amyli, tragacanthi, ana drac. j. opij, camphoræ, ana drac. β. albumina ouorum duo numero. fiat vnguentum.

Ligaturæ istarum partium sunt plurimum ad tenendum medicamina: & sunt in passionibus ani & inguinum cum perizomate seu brachali, & fascia pendente bifurcata: In bursa testiculorum, cum pileoto seu coiffa: In virga, cum sacculo, ad perizoma ligatis.

CAPITVLVM OCTAVVM.

De vlceribus coxarum, tibiæ, & pedum.

Tr. 3. do. 3. cap. 13.
Tr. 6. do. 1. cap. 3.
Li. 6. thes. rap. ca. 1.
Locopraeit.
Li. 4. c. 11. **V**lcera in istis particulis fiunt, vt in aliis: neque alium modum curandi specialem habent quàm alia, excepta ligatura, quæ in coxis incipit à genu, in tibia super malleolos: & indigent maiori quiete, propter promptitudinem descensus humorum ad ipsas. Bene tamen est verum, quod cancos qui in huiusmodi particulis fiunt, vulgus, & etiam Rogerius, in coxa lupos vocat: in tibiis verò cancrænas: Lanfrancus verò esthiomenos vocat. Et facit differentiam inter ipsas, & malum mortuum, quæ est fœda scabies, de qua dicetur infra. Non est tamen curandum de nominibus, vt sæpe dixit Gal. Quicquid sit, si talia vlcera cancosa non curantur aqua aluminosa, & plantaginis, vt supra dictum est, placet mihi quod (vt dicit Lanfran.) vrantur totaliter cauterio cultellari: & cum ipso eorum forma rotunda reducat ad longam, vt citius consolidetur: & post mitigetur ignis ouo, & oleo ros. & maturetur, & mundificetur eschara emplastro ex apio: & defendatur locus vnguento ex bolo, vt semper est dictum. Si verò os fuerit contaminatum, & super ipsum aliqua eminentia apparuerit, consulit Rogerius vt (munitis, circumferentiis aliqua pasta, vel panno cerato, vel diachylonæ, vel aliquo emplastro frigido adhærente) caro superposita impleatur aliquo caustico: & stet ab aurora vsque ad vespas, vel econuerso. Et postquàm caro nigra euaserit, & mortificata, ad extinguendum ignem desuper ouum cum oleo (si vis) apponatur: & procuretur butyro, & caulibus tulsis, vt caro mortificata cadat. Et postquàm

quàm ceciderit, os diligenter abradatur, & remoueat quousque remaneat mundum. Et si est necesse, vratur, & tractetur vt supra dictum fuit de osse corrupto. Et post vt cætera vlcera curetur. Quod si totum os esset mortificatum & tabefactum, dimittatur: quia incurabile est, vt dicit. Caue ^{Ibid.} tamen de quantitate corrosiui seu caustici, quia pericula vidi: à quibus nos liberet omnium Deus liberator. Amen.

TRACTATUS QUINTVS

DE ALGEBRA, ET EXTENSIONE,

& restauratione ossium fractorum & dislocationum. Cuius sunt duæ doctrinæ.

*Doctrina prima est, de restauratione fracturarum.**Doctrina secunda, de restauratione dislocationum.*

Doctrinæ primæ sunt octo capitula.

CAPITVLVM PRIMVM.

De restauratione fracturarum sermo vniuersalis.

RACTURA seu catagina, vt dictum fuit superius in ossium vulneribus, apud Gal. in 6. therapeu. dicitur secundum linguam Græcorum, quæcunque solutio continuitatis facta in osse. Secundum autem linguam nostram, dicitur solutio in osse facta, non à quæcunque re, sed à contundente. Vt vera sit prima differentia solutionis ossis, quod quædam est incisa, quædam contusa: non accepta à causa efficiente, sed à dispositione relicta, propter verba Galen. lib. 4. therapeut. A causis enim procataceticis seu primitiuis, tan- ^{Cap. penult.} quam à non existentibus, non suscipitur indicatio curatiua, sed solum significatiua. Etenim sola dispositio relicta, & natura particulæ, sunt præcipuè illa quæ curam indicant: dispositio verò includit essentiam rei, & sua accidentia seu dispositiones consequentes. Et iuxta hoc dicitur, quod fractura quædam est simplex, quædam composita: simplex secundum Galen. loco præallegato, quædam est virgalis seu transuersalis, quæ- ^{Cap. 3.} dam est scissuralis seu longitudinalis. Et istarum, singularum vt dicit Lanfranc. quædam est completa, in qua orbiculatim fractum est totum os: quædam incompleta, in qua non est fracta nisi medietas, aut aliqua pars solum. Præterea istarum, quædam est æqualis & plana, quædam inæqualis, & squirlosa, seu frustulosa. Et rursus singularum istarum, quædam est in osse vno, quædam iu duobus associatis. Composita verò quædam est cum vulnere, quædam cum dolore, quædam cum apostemate, quædam cum equitatione & nodatione ossis ^{Cap. 5.}

male ferruminati, & sic de aliis. Earum autem quæ sumuntur à natura particularum, secundum Albuca. quædam sunt in osse capitis, quædam in osse nasi, quædam in osse mandibulæ, quædam in clauicula, quædam in brachiis, & sic consequenter. A talibus. n. differentiis sumuntur intentiones curatiuæ.

Causæ fracturarum sunt quæ & aliorum vulnerum, omne quod aptum natum est contundere & frangere ossa, vt est casus, & percussio.

Signa autem fracturarum secundum Halyab. octauo sermone partis primæ dispositionis regalis, sensui patent. Etenim si manus fiat proxima, & tangat membrum fractum, partes inuenit ossis ad inuicem superatas variâsque, & membri figuram inæqualem. Et secundum Rhafim & Auic. palpando manu, Crepitus auditur in osse. Et dolor dum tangitur, & impotentia sustinendi, super hoc attestantur. Et causæ quæ faciunt fracturam ad hoc dant iuuamentum, vt dicit Auic. Verû in longitudinali non inuenitur nisi crassities innaturalis in substantia ossis, vt dicit Lanfranc. sine præsentia aliorum, vt dicit Rhafis. Est tamen ibi dolor, & quædam inæqualitas, sensu manifesta. Alias autem differentias ostendit sensus, & præsentia singularum. Iudicatur per Auic. (præter iudicia data superius in vulnerib. ossium, ad quod capitulum in multis pro ista materia est recurrendum) quod fractura per transversum integra malæ restorationis est: quia cum difficultate remanet ossa secundum continuitatem naturalem: & ideo sæpe in ipsa accidit ossiû superequitatio: & maximè quando est in vnico osse non associato, vt in coxa: vel in ambobus associatis. Adhæc fractura quæ est ppe iuncturâ, difficilis est: quia male potest ligari, & vtplurimû in ea motus remanet difficilis & durus. Præterea, fractura cum dolore & apostemate & contusione carnis, & frustulis, est mala: quia non potest bene restaurari, quousque illa fuerint correctæ. Fractura autè cû vulnere & disruptione etiâ est difficilis, quia oportet dimittere foramē p vulneris curatione & fasciæ & ferule deficiunt: quare malè potest mēbrû in sua æquatione seruari. Fractura autè quātò tardius restauratur, tātò deterior est: quia induratur, & implentur spatia aliena substantia: & ita in restauratione opus est magna extensione. Magna autè extensio suspecta est ob spasmû, vt ponit Auic. Porro fracturæ diuersæ sunt pro spatio & termino intra quem conglutinantur & sanescunt: vt cranium in 35. diebus: os nasi in 18. diebus: costa in 20. & sic de aliis, vt dicetur infra. Et ætas etiam tempus auget ac minuit: vt Iamarius dicit. Præterea inquit Auic. & Halyab. nono sermone secundæ partis, causæ cur ossa tardius ferruminantur, sunt multa embrocatio ex aqua calida, & mutatio crebra, & festina mēbri dimotio, & sanguinis viscosi paucitas, aut nimia coarctatio prohibens mēbrum nutriri, aut frustorum ossiû præsentia. Ideoque dicit Auic. restaurationem in cholericis, & conualescentibus, necnō senibus minus fieri: imò dicit Albu. & Iamarius, in decrepitis nullaten⁹ fieri restaurationē. Et ex iis quæ significāt restaurationē mēbri, est æqualis cōpositio ad sociû sibi cōparē cōparata, & voluptatis sensus &

Lib. 4. f.
5. tr. 2. c.
3.

Tr. 4. do.
1. cap. 1.

Lib. 4. f.
5. tr. 2. c.
2.

In singu-
lis cap.
Cap. 1. lo-
ca præs.

& apparitio sanguinis quem expellit natura cum studio ad fracturam. Et ideo dicitur, tumor membri sine magno dolore post apparatus primum, & detumefactio post tempus instaurationis, esse bonum signum.

Curatio generalis fracturarum sequitur intentiones generales vulnerum, superius in vlncribus dictas. Sunt autem (vt habet Gal. lib. sexto therapeu. *6. therap. parul.* & Auic. lib. primo & quarto) quatuor præcipuæ intentiones: prima est of- *Lib. 1.* fis æquatio. secunda, ipsius æquati conseruatio: tertia est cum poro ligatio, *Li. 4. fem.* & quarta est accidentium correctio. Verum antequam procedamus ostē- *5. tr. 2. c. 2.* dere quomodo dictæ intentiones complentur, præmittentur à nobis sex documenta quæ sunt necessaria ad operationes præfatās. Primum docu- *1* mentum est, vt ante omnia præparentur necessaria ad reductionem. Primò locus aptus. Secundò ministri conuenientes. Tertiò albumina ouorum in *2* bona quantitate, & oleum ros. & pannus eo madefactus, magnus pro quan- *3* titate membri fracti. Quartò filum, & fasciæ tres, latæ & longæ secundum *4* membrum, vnum vel duos cubitos, oxycrato macerata, & expressa. Quin- *5* tò stupæ leues bene carptæ, & æqualiter factæ secundum quantitatem mē- *6* bri, imbutæ etiam oxycrato, & expressæ, vt consulit Rhasis. Sextò ferulæ *7* planæ & leues ex abiete, vel ligno ex quo ensium vaginæ fiunt, aut cornu, *8* aut ferro, vel corio, longæ secundum membrum ad tres vel quatuor digi- *9* tos ultra fracturam, vt dicit Albuc. & plus, si est necesse: dummodo non tã- *10* gant, neque offendât iuncturam: Crassiores in medio quàm circa extrema *11* tot quot sunt necessariæ ad inuoluendum totum membrum: ab vna tamen *12* ad aliam digiti vnus sit latitudo: cooperiantur panno, & illinantur albu- *13* mine oui. Septimò, vt si est necesse, habeantur cannulæ funiculo alligatæ *14* figillarim, tot quot sunt necessariæ secundum longitudinem membri: & fu- *15* niculo alligentur ferulæ: & cum cannulis voluendo stringatur sufficien- *16* ter: postea per omnes cannulas virga parua intromittatur, vt reuolutionem *17* & stricturam suam non perdant. Octauò habeatur cunabulum aut suspen- *18* sorium, in quo membrum firmiter & planè collocetur. Nonò lectus mat- *19* taraciis instructus, in quo iaceat: & si est necesse, sit perforatus ad exonerā- *20* dam aluum. Decimò chorda pendens supra lectum, aut aliud quid ad fir- *21* mandum & iuuandum se cum voluerit alui facies reddere, aut se erigere & *22* vertere. Secundum documentum est de æquatione: vt tempore æqua- *23* tionis sint duo ministri: & vnus teneat, & trahat membrum ab vna extre- *24* mitate, & alter ab alia directè, vt eminentiæ non frangantur. Quòd si con- *25* uenienter manibus non possunt extendere membrum fractum, circumpo- *26* nant laqueos, vel organa qualia Hippocr. nos docuit, vt (ibi suprà) dixit Ga- *27* len. Organæ autem illa credo esse tornos ligneos cum columnis, vt dicit *28* Albuc. aut factos in modum acicularum: quales habebat ille de Limello. *29* Et extenso membro, magister tractando illud manibus secundum longi- *30* tudinem blandè ac suauiter, ducat ad contrarium quæ egressa sunt, exemplo *31* vtens eorum quæ sana sunt, vt loco præcitato dixit Galen. Tertium docu- *32* mentum est, vt conseruatio quæ fiet beneficio ligaturæ, & situs sit facilis & *33*

doloris expers. Eliges (inquit Gal.) utrique distentionem, conformationem, ligaturam & situm secundum modum & figuram doloris maximè exper-tem. Nihil enim magis est causa destructionis membri, quàm dolor qui prouenit ex nimia constrictione, & inepto situ. Et aduerte ex eo multa mēbra vidisse me esthiomēno correpta & corrupta: de quo etiam Rhasis operantem monet. Ligatura enim quę quidem laxa est, non tenet ossa: vehementius autem restricta, dolorem facit, & vitam non permittit venire ad membrū. fiat ergo mediocris. terminus autē eius est bona tolerātia, vt dicit

Lib. 1. de
fract. sect.
23. 27. &
33.

6. therap.
5.

Rhasis, & dictū est suprà. Tres autē fascias consulit Hippoc. ad ligandū fracturam. prima à loco fracturę ascendens, est materię descensus prohibitiua secunda à dicto loco descendens, est materię expressiua. Muniunt igitur simul & stabiliunt quod fractū est, & absque phlegmone seruant, istę duę primę fasciæ, vt dicit Gal. multis inuolutionibus continentes fracturam, versus sanum (quantū fuerit necesse) progrediendo: nō tamen sufficiunt, nisi adsit tertia, quę ad illarū custodiam vnā cum spleniis fuit adinuēta. Vt autem minimè tentetur pars phlegmone, iubet vt cerato: loco cuius oleum ros. ponitur. si tamen fuerit cum vulnere, præstabit austerum & nigrum vinum. Et est cōsiliū Rhasis, q̃ circa diem septimam strictior ligatura fieri incipiat. in principio tamen & sine laxior esse debet: timore apostematis, à principio: & vt melior fiat nutritio, in fine. Aptus verò situs dupliciter præparatur, vt ponit Gal. vno modo ex communi intentione, vt sit indolens: alio natura particulę, & consuetudine. Et conueniunt isti modi inuicem: quia naturalis & consueta figura particulę, indolēs est maximè. Et de hac positione summè cōmonefaciunt patientē, vt caueat ab illa. Ad idq; inuēta sunt cunabula, & suspensoria, & instrumēta mechanica ad firmitus & tutius tenendum mēbra. Quartum documentum est, vt à principio apponantur ferulę leues, aut aliquid loco earum: non ad restringendum, sed solum ad sustinendum vsque ad diem septimum, quando transuerit tempus apostematis. Et tunc ponantur ferulę bonę, & sufficientes ad restringendum & sustinendum, & continuentur vsque ad finem, quoad porus sit bene firmus:

Li. 4. fen.
5. tr. 2. c. 8

& non sit festina earum remotio, vt dicit Auic. Vnde Galen. lib. sexto therap. Apparuerint verò iam omnia (modò nihil impediat) phlegmone libera, ac quàm pro naturali habitu aliquando magis gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circumponere, & soluere ex maiore interuallo. Nam antea quum phlegmones scopus vinceret, tutum non erat ferulis premere. Nunc cum ea desit, ac stabilire fracturam est opus, sanè non incommodè his vtare. Quintum documentum est de tempore remutationis: vt remutatio non fiat, si constat fracturam esse bene reductam: & nihil sinistri cōtingat, vsque ad decimum, decimum quintum aut vicesimum diem. quanto enim tardius soluitur, tātō melius, dicebat Rhasis. Si autem dubitaretur de reductione, intra septimum diem vel decimum remutari potest: quia adhuc non generatur porus. Et si aliquid superest reducendū, tunc potest reduci. Si autē accidere dolor, aut apostema, vel pruritus, intra tertium diem

Li. 4. fen.
5. tr. 2. c. 8

fiat remutatio: & sic voluit Auic. Vnde Gal. vbi suprà (verūm litera est in-

tricata & forte in exemplaribus Græcis ita malè legitur: quia illud [soluere
 » intra] argumētum est negatiuè.) Soluere autem iubet Hipp. intra tertium, *Lib. 1. de*
 » si fastidium, aut pruritus adest, vel perspiratio materiæ parti infixæ inhi- *fract. scil.*
 » beatur. Si verò illa non fuerint, non licet soluere frequenter, sed expectare *40. & 41*
 septimum à principio. Quinimò nec post septimam licet soluere vt pluri-
 mum, nisi particula indigeat extractione ichorum, vel si generatio pori nō
 fiat bene: quod cognoscitur circa tempus prædictum: & tunc est soluendū.
 Atque ita intellexit Brunus, & Theodoricus, & omnes praxin exercentes. *Li. 1. c. 18.*
 Sextum documentum est de generatione pori: vt postquam incipit gene- *Li. 2. c. 20*
 » rari, versus decimam diem victus incrassetur. Renutrire enim (dicit Gal.) o- *VI.*
 » portet corpus cibariis euechymis & multum nutrientibus: ex quibus gene-
 » rari consuevit humor, non solum benignus, sed etiam viscosus, ex quo ma-
 » ximè oportet generari porum. Talia sunt (vt dicit Auic.) oryza, & frumen- *Cap. 18. lo*
 » tum coctum in aqua, & pedes, ventres, & capita animalium decocta, & vi- *ci præit.*
 » num stypticum, crassum. Et caueat ab omni eo quod attenuat & adurit fan-
 » guinem, vt vinum tenue, allia, atque cape, sinapi, & aromata, ira, coitus, &
 » similia. Vnde Rhasis inquit, Oportet in eis victum attenuare à principio
 » per aliquot dies, & ad vinum nullo modo accedere præsumant: venter sol-
 » uatur & phlebotomia instituatur, si fortes fuerint, vt prohibeatur aposte-
 » ma. Postquam autem erit securus ab apostemate, ad regimen quo consue-
 » uerat uti, reuertatur.

Expeditis documentis veniendum est ad prædictas quatuor intētionēs,
 quomodo summam compleantur. Prima, quæ est ossis æquatio, cōpletur
 debita membri extēsiōe, & ossis depressi eleuatione, & eleuati depressio-
 ne indolenter quousque capita ossium ad naturalem situm reducantur. Se- *II*
 cūda cōpletur bona & decēti ligatura & stabilimēto. Et licet modus apud
 diuersos sit diuersus (quia aliqui immediatè super fracturam vngunt, & li-
 gant, & vsque ad quintum vel septimū diem ferulas non adhibent: nonnul-
 li immediatè principio emplastra admovent, & multitudinē plumaceolorū
 ex stupa, vt Theod. aut ex pannis, vt magister Petrus de Argentina, appli- *Li. 2. c. 20*
 cant: & desuper ligant, & ferulas apponunt. Et utrobique imminet pericu-
 lum: quia dormiendo mēbrum potest distorqueri, & supra tot plumaceo-
 los debita non potest fieri ligatura.) Ego tamen medium tenendo, sed pro-
 prius accedens ad methodū Gal. Albuc. Auic. & Halyab. iuxta documenta
 prius data, istas duas intētionēs trib. ordinib. absoluo. In primis respicio, vt
 conseruando dolor sedetur. In secundo, vt conseruando porus generetur.
 Et in tertio, vt conseruando membrum corroboretur, & ad suas actiones
 reducat. Primus ordo sic cōpletur: Fractura æquata, mēbrū dū adhuc te-
 netur extēsum à ministris, ligamento longo & lato secundū naturā mēbri,
 immediatè, vt Rogerius, vel mediante aliquo panno, aut leuissima stupa, vt *Li. 3. c. 18.*
 Lanfrancus, (dūmodo non sit adeo crassa, vt impediatur decēti ligaturam) *Tr. 4. de*
 » madente mistura albuminis ouorum, & olei rosacei incipiendo super fra- *1. cap. 3.*
 » cturam, descendendo & ascendēdo, de parte sana satis capiēdo, plus tamē

supra fracturam stringendo, plane & indolenter ligetur. Et desuper ligaturam filtrum, aut pannus duplicatus, aut stupa macerata & expressa, quæ cōprehendebat totum membrum, vt ferulæ non offendant ipsum, suatur. His superponantur ferulæ ligno, aut corio, secundum naturam membri factæ, quæ cannulis aut fasciola alligentur: & ad quiescendum, in loco firmo & tranquillo, cum suis fulcimentis collocetur. Postridie, si est necesse & possibile phlebotomi ægro decernatur & victus tenuis inungatur. De ventre in primis diebus, præcipuè si fractura in membris fuerit inferioribus, non curetur. Nec remutetur ante decem vel quindecim dies: nisi fractura fuerit malè reposita, aut aliud occurrat quod instet. Et tunc post tertium vel quartum diem dissoluatur, & reparatis reparandis, vt prius curetur: & ita cōpletur primus ordo. Secundus verò cōpletur hoc modo: Post 12. vel 15. diē, quando materia pori incipit venire (quod percipitur ex sedatione doloris, & aduentus apostematis: & bono membri colore) &c. ligatura soluitur, & membrū aqua calida lauetur. Et si aliquid est ad reparandum, reparetur: & emplastrum factum ex farina volatili, & pul. rubro, cum albuminibus ouorum, extensum in panno superponatur, & ligetur: & omnia alia fiant vt in prima præparatione: nisi quod aliquantulū plus stringi debet, & deinceps victus incrassetur. Atque si est necesse, vēr leniatur: & ita remutetur à septimo ad nonum, aut tardius quousq; os sit bene cum poro ligatum: quod deprehenditur tactu, & tumoris amissione, & tēporis suæ firmationis aduentu. Et tunc incipiendus est tertius: qui est vt tertio quoq; diē mēbrum vino salito decoctionis ros. absinthij, & musci arboris quercus lauetur: & cū aqua stupa illo eodē vino macerata, & expressa, cū duabus aut tribus ferulis ligetur: Tūcq; mēbrum ad operationes solitas paulatinè & cautè reducatur: & tādē, si est necesse, dialthæa, & oxycroceo demulceatur.

III. Sed quarta intentio completur prout accidentia occurrūt: vt si est dolor, aut apostema, & iam facta est deligatio, ante omnia soluatur, atque lana, oleo & aceto, & aliis conuenientibus remediis illa sedentur: & neque ligatura, neque ferulæ adhibeantur, nisi ad sustinendum membrum, & tenendum medicamina, quousque fuerint sedata. Et tunc ad curationem est redeundum qualis supra dicta est. Si autem pruritus superuenerit, soluatur ligatura, & aqua salita membrum embrocetur: vel vnguento albo, aut populeone inūgatur, & ligetur vt prius. Si vulnus fuerit factū ab initio, vel postea ad extrahendum frustula ipsius extractis suauiter (vt dictum fuit in ossium vulneribus supra) ad quod est recurrendum pro huiusmodi fracturis, vt dictū est curetur. Et quādo suppurabit, foramen per quod possit vulnus mūdificari quando erit necesse, dimittatur. Si fuerit porus paruus frictionibus, & perfusionibus, & emplastris piceis, & laxa ligatura nutrimentū ad locū trahatur. Si nimius is lamina plūbi & ligatura cōstringatur. Si os fuerit malè ferruminatū, & recēs porus sex mēses nō excesserit, mollificetur balneo, & emplastro è bismaluis, & cōsimilibus, per quindecim dies, vt dicit Iamarius: & extēdendo vittis ab vtraq; parte, impellēdo genu iterū frāgatur, statim

statim æquetur, & vt dictum est curetur. Et multoties est possibile, vt leniendo orosbot seu porum, æquetur fractura, cum eo quod scis, inquit A-
 uic. in quo pondus cum trochlea vidi utile. Si autem fractura fuerit anti-
 qua, & porus induratus, iuxta consilium omnium peritorum dimittatur:
 melius enim fuisset illi sapienti, de quo loquitur Halyab. in lib. tertium te-
 chni, viuere cum sua claudicatione, quàm in talibus torminibus mori. Ve-
 rum si multum infester callus, & aliter non potest fieri, consulit Auic. vt
 incidatur caro, & porus radendo separetur postea vt supra curetur. Si fuerit
 attritio, & timetur membri corruptio, scarificetur, & vt dictum est de
 esthiomeno regatur. Et si remanserit durities, curetur, vt in sexto de arthri-
 tide, & passionibus iuncturarum, & in antidotario dicitur. Ac de transuersis
 quidem hæc dicta sufficiant. In longis eodem modo est procedendum. pre-
 mtere tamē oportet magis has in ipso fracturæ loco, & pellere intus id quod
 recessit, vt dicit Galenus.

6.ther. 5.

CAPITVLVM SECVNDVM

De speciali reductione fracturæ cranij, ossis nasi, man-
 dibulæ, ossium capitis, & faciei.

DE cranij fractura, & nasi, dictum est superius in tractatu tertio de vul-
 neribus. In fractura mandibulæ conueniunt omnes, Halyab. Albuc.
 & Auic. vt si fracta fuerit, digitis tuis positus intra os patientis, reducatur
 ad schema suum: quod cognoscitur, quando dentes partis sanæ coniungū-
 tur dentibus alterius directè: Tunc ligatis dentibus infirmis aliis sanis, filo
 bene cerato, aut argenteo, vel aureo superponantur auxilia dicta in commu-
 ni sermone: & desuper loco stuparum puluilli ex panno multiplici postea fe-
 rulam ex solea corij. Et ligetur ligatura incipiente retro collum, & venien-
 te supra mandibulam, reuertendo sub auribus, & retro caput reducendo, li-
 getur in fronte. Et si sint necessariae plures reuolutiones, fiant eodem mo-
 do, donec ligatura bene fuerit firma, Cibaria eius sint forbilia, ne ipsum
 grauent in masticando. Tempus autem suæ firmationis est fere 20. dierum
 secundum Auicem, & Albuc.

Lib. 4. f. 5.
tr. 3. c. 2.

CAPITVLVM TERTIVM

De fractura colli, & spondylium dorfi.

INquit Paulus, vt dicit Auicem. (& Halyab. idem affirmat) ossibus spon-
 dylorum raro accidere fracturam, sed plurimum attritionem: licet con-
 trarium dicat Albuca. Verum Paulus & Halyab. intellexerunt de rotundi-
 tatibus ipsorum, Albuc. verò de alis eorundem. Quicquid sit, si nocumen-
 tum peruenit ad spinalem medullam & nervos procedentes ab ea, perdu-
 cunt ad paralysem, vt dicit Albuc. manuum, si superiorum: pedum si inferiorum.
 & aliquando sequitur mors, vt dicit Aui. quare oportet vt præmittamus
 prognosticum de periculo. Quod si accadat egestionis inuolutaria egressio,

Lib. 6. ca. 98.
Lib. 4. f. 5.
tr. 3. ca. 8.Lib. 4. f. 5.
tr. 3. ca. 8.

aut æger non possit mingere quādo desiderat, scias quod est mortale, vt dicit Albuc, Non ergo labores in curatione eius. Si verò non accidit aliquid ex his, curatio erit in sedatione doloris & apostematis, admoto oleo rosa. & vitellis ouorum assatis. Sedatis porro illis superpone aliquod ex emplastris confortantibus & desiccantibus, & stringe locum ligamento. Et præcipe infirmo quietem, & situm super partem in qua minus dolet. Si verò frangitur postremum ossis caudæ, intromitte pollicem manus sinistrae in anum, & æqua os fractum manu altera, prout erit possibile: deinde illi appone emplastrum, & ferulas stringe cum ligamento.

CAPITVLVM QVARTVM

De fractura furculæ, & ossis spatulæ seu homoplæ.

FRactura furculæ pectoris aliquando est ad exteriora, aliquando ad interiora. Quæ ad exteriora, est facilis reductionis: quæ verò ad interiora, difficilis. In illo quæ est ad exteriora, non oportet nisi modicum trahere humerum & fracturam præmendo intus reducere, & auxilia dicta ponere, & stupam, aut pannos plicatos, & ferulam è solea duorum digitorum latitudinis, & octo longitudinis: & ligare ligatura longa, transeundo subtitillatus locis, in quibus sit pila ex lana, aut stupis posita: & toties voluatur, quousque locus fuerit bene firmatus: tuncque suspendatur brachium ad collum, & quiescat. Et videatur quotidie ne ligatura relaxetur: & semper refirmetur, vt dicit Albuc. Si autem fractura sit ad interiora, applicato genu in medio spatularum, vt faciebat magister meus Bonon. trahantur vehementer humeri ad posteriora, & tunc admota manu reducatur fractura. Vel extendatur patiens humi, vt iubet Auicenna. & retro spatulas ponatur puluinar (vulgo carellus dictus) rotundum, aut gibbum: & præmantur ad terram fortiter humeri: & tunc admota manu reducatur fractura. Et si non reducitur, vngemanum, aut corium aliquo visco, vt fit pro costis: & violenter eleuando manum, aut corium fractura reducetur. Et si faceret nocumentum anhelitui, & aliter non posset reduci, capiatur cautè absque disrptione succingentis membranæ) vncino, & trahatur extra, vt fit in extrahendis ossium frustulis dein emplastrum apponatur, ligetur, & sustentetur, vt dictum est supra tempus firmationis eius est 24. dierum vt dicit Albu.

Cap. 4. lo
ci præcit.

CAPITVLVM QVINTVM

De fractura ossis adiutorij, & brachij & totius manus.

Li. 4. fen.
3. ar. 3. c. 6.

Oss adiutorij cum frangitur, secundum vt declinat ad exteriora, vt dicit Auicenna. Circa quam fracturam est intelligendum præter vniuersalia, quod licet Albuc. ponat duos modos reductionis & æquationis (quorum primus mihi est difficilis, secundus facilis: quia concors est cum omnibus, nisi in hoc quod loco ferularum præcipit brachium ligare cum adiutorio, ita vt vola manus iungatur cum humero) nihilominus melius est, vt

est, vt post reductionem factam suauiter, indolenter trahendo adiutorium cum brachio & cubito per vnum ministrum, altero firmiter tenente partē superiorem & numerum, fractura adhibitis manibus æquetur, & ligetur, & quinque aut sex ferulis muniatur, & ad collum mantili sustentetur, ita vt brachium planè supra ventrem iaceat: & cum pressuris atque pannis ita firmetur, vt non distorqueatur. Remutatur autem, à quarto ad septimum, & firmatur in quadragesimo.

De brachio.

Accidit quandoque in brachio, vt frangantur focilia duo simul, quandoque verò alterum solum. Et fractura focilis inferioris maioris est vehementior, & turpior, quam superioris minoris, vt dicit Aui. & Albuc. illud idem. Circa quā fracturā concordant omnes, quod siue vnū os sit fractū, siue ambo, extēdatur per duos ministros: vnus trahat versus cubitū, alter versus manū: & medicus adhibitis suis manibus suauiter æquet, & restauret, & liget, & alia faciat quæ dicta sunt in capitulo vniuersali. Brachio, quando alterū os frangitur satisfacit minor ferularū numerus: quando autem ambo franguntur, quinque aut sex ferulæ requiruntur. Collocatur iuxta ventrem: suspenditur ad collum, firmatur in triginta diebus.

Cap. 10.
loci præ.

De rasceta, & digitis manus.

Ossibus rasceta parum accidit fractura, quoniam ipsa sunt dura valde, sed separatio. Quare consulit Albuc. vt extendatur manus supra tabulam, & comprimendo & conformando reducantur: emplastrum applicetur & legatura & ferulæ, vt decet: & vola manus stupis, aut pānis impleatur, & digiti vnus cum alio ligentur. Remutetur quarto quoque die. Firmatur in 20. diebus.

CAPITVLVM SEXTVM.

De fractura costarum, & partium pectoris.

Intelligendum est, fracturam furculæ, & costarum & ossium thoracis in multis conuenire differentiis: & causis, signis, & iudiciis, & in modo curādi. Nam sicut dictum est furcula, aliquando franguntur ad interiora, aliquando ad exteriora, aliquando verò costæ plicantur, & non franguntur.

Signa sunt communia. Iudicatur autem quod quando frangūtur, aut plicantur ad interiora, accidunt accidentia pleuresis, vt nocumentum anhelitus, & sputum sanguinis, & tussis, quare talis fractura est multū periculosa.

Circa curam ipsius est intelligendū, quod Halyab. Auic. & Albuc. & multi alij diuersimodè, & sine distinctione tractant de fractura costarum. Quia Albuc. Aui. & Halyab. lana & oleo, puluillis & ligamentis: Rogerius æquat & reducit manibus illitis aliquo visco in balneo, aut iuxta ignem firmando cum apostolicon. Iamerius idem: nisi quod in quatuor primis diebus emplastrum applicat ex melle, & cymino; baccis lauri,

Lib. 4. f. 1.

tr. 3. c. 7.

Ibid.

Lib. 3. c.

25.

Lib. 2. ca. 33. pulegio, & costo: Quem modum etiam (vt affirmat Theodo.) sequebatur Hugo magister eius. Brunus autem cum distinctione illam quæ extrorsum equat adhibitis manibus, emplastrum admouet, & ferulas vt cōuenit: illam vero quæ introrsum declinat fouet, vt Auic. oleo & lana in parua, in magna aperit & trahit. Guli. de Sali. manibus æquat, & ex albumine ouorum, farina, & aliis glutinatiuis emplastrum adhibet. Lanf. procedit vt Rogerius, nisi quod præcipit vt patiens tussiendo iuuat attractionem costæ extrorsum. Ego autem in tali fractura (supposito regimine vniuersali de phlebectomia, & ventre, & diætâ, & potione carminante materiam congelatam, vt est ius cicerum) distinguo vt Brunus: quod ipsa aut declinat extra, & tunc comprimendo manibus æquo: & emplastro ex albuminibus ouorum, & farina, & aliis glutinatiuis, & boni stupis, atque ferula solea & longa fascia locum firmo: & tandem dialthæa, & oxycroceo demulceo. Aut intro declinat: & tunc vt Rogerius, Iamerius, Lanfranc. in balneo, vel iuxta ignem, manibus illitis terebinthina, aut aliquo visco, & applicatis super partē depressam trahendo, adiuuante tussi & retentione anhelitus patientis eam omni artificio eleuo: & si necesse est, cucurbitulam appono: aut aperio, vt dicit Auic. Et super partem in primis tribus aut quatuor diebus, ad sedandū dolorem & prohibendum apostema, oleum rosatum, & albumina ouorum cū stupis applico: & leui ligatura, solum ad retinēdum medicamina, ligo. Post verò emplastro ē farina fabarum, & melle ipsum curo. In fine dialthæa & oxycroceo de mulceo. Remutatur singulis quinque diebus firmatur in 20.

CAPITVLVM SEPTIMVM.

De fractura ossis anchæ, & coxæ.

OS anchæ raro frangitur, sed quandoque finditur, & cōminuuntur extremitates: & quandoque impellitur ad ventrem, & accidit ex eo dolor, & stupor in coxa: & inde sequitur diminutio in coxis: & est res satis difficilis ad reducendum. Et in reducendo oportet extendere coxas, & pellere ancham, & sicut erit possibile reducere: postea emplastra, & ligaturas admoouere.

Cap. 14. *loci præ.* *Ibid.* Cum coxa frangitur, necessaria est extensio fortis, vt dicit Auicem. Ceterum, istius fracturæ gratia & omnium aliorum membrorum, est intelligendum, quod de causis, & etiam de regimine in genere, est recurrendū ad sermones vniuersales superius dictos: nisi quatenus fractura coxæ parum immunis est à claudicatione, vt dicit Auicem. In speciali tamen est sciendum, fere omnes conuenire in eo, quod eodē modo est procedendū in regimine ipsius, vt in adiutorij fractura: præter quod, oportet vt fortius extendatur. Et ideo præcipiunt eam extendere per duos ministros ligamentis ligatis super & subtus fracturam. Etiam præcipiunt vt ligetur fortius, & firmetur sex vel septem ferulis: quarum exteriores volebat Guli esse longiores, & fortiores, licet Albucasi sufficerent tres: quia tibia loco ferularum præcipitur ligari cum coxa, vt calcaneus perueniat ad nates: quod mihi

mihi non placet. In modo tamen situs sunt diuersi. Nam aliqui, vt Roger. Albuca. & Guli. collocant eam in lecto plano, & firmant ipsam hinc inde pannis & stupis: quod non laudo: Alij (vt magister Petrus) cum sustentaculis duobus factis ex paleis longis pro lōgitudine pedis, inuolutis linteamine, & futura, desuper ligant tribus aut quatuor vittis. Alij verò, vt Auic. & Brunus, (& in hoc consentiebat Roger.) duabus ferulis longis vsque ad pedes, ligatis etiam cum vittis. Nonnulli, vt Lanfranc. & multi moderni, in capsula seu cunabulo, vsque ad pedes ponunt. Quicquid autē diuersificent, omnes intendunt coxam fractā æquatam taliter collocari, vt sine molestia quiescat, & non moueatur, neque declinet ad aliquā partem. Et ideo cautū esse monet operantē Rogerius, vt secundū longitudinem sanæ teneatur infirma. Et ad maiorē cautēlam Romanus collocabat in lecto stricto perforato, vt sine assurrectione posset aliuū exonerare, & ligabat coxā, & tibiam in tribus aut quatuor locis ad latera lecti, & pedem ad columnam, vt non posset eā patiens ad se trahere, vt Theod. Ego autē ligatā ferulis lōgis vsque ad pedes firmo, aliquādo cū illis sustentaculis è paleis, aliquando cū capsula: & ad pedē ligo pōdus plumbi, trāscundo chordam super paruam trochleā, ita quod tenebit tibiam in longitudine: & si est aliquis defectus in æquatione, trahendo paulatinē rectificabit. Remutatur nono quoque die & ultra. Firmatur in 50. diebus.

Lib. 3. cap. 12.

Li. 4. fen.

5. tr. 3. c. 14

Lib. 1. cap.

19. rub. 6.

Lib. 4. do.

1. cap. 6.

Li. 2. c. 38.

CAPITVLVM OCTAVVM

De fractura genu, & tibiæ, totiusque pedis.

Rotula genu rarò frāgitur, sed plurimum conuertitur. Et oportet in restauratione eius, vt dicit Halyab. fragmenta digitis adunare, & secundum suam figuram ad æquare, & emplastra admouere, & ponere ferulam rotundam ex solea: deinde ligare vt conuenit.

De tibia.

Tibia quandoque frangitur secundum duo focilia, quandoque secundum alterum: quandoque in maiori, & tunc declinat ad posteriora: quandoque minori, & declinat ad anteriora & interiora. Et fractura focalis maioris est deterior quā minoris quia maior sustinere potest tibiam: quando autem franguntur ambo, est deterius. Fracturam tibiæ vult Albuca. & Halyab. ita regi, vt fracturā brachij: nisi quod præcipit collocari inter duas tabulas secundum longitudinem totius tibiæ, aut in cunabulo: quod idem facio, & quando est necesse, instrumenta coxæ illi dedico.

De calcaneo.

Calcaneus non frangitur: quia os durum est, & protectum à ligamentis.

De rasceta pedis.

Rasceta pedis etiam rarò frangitur: & quando frangitur, difficilis est curationis, vt dicit Auic. & sæpe adducit accidentia mala. De ea dicit Albuca. quod restauratur ponendo pedem supra terram, & calcando pede tuo. Emplastrum, adhibeatur & ligetur ferula lata secundum ventrem, & plantam

Lib. 4. fen.

5. tr. 3. c. 11

pedis: & repleantur concauitates, vt de manu fuit dictum.

De articulis pedum.

"Digitorum pedis fractura æquatur, sicut & digitorum manus, vt Halyab. dicit.

DOCTRINA SECVNDA.
DE RESTAURATIONE DIS-
locationum. Cuius sunt o-
cto capitula.

CAPITVLVM PRIMVM

De dislocatione sermo vniuersalis.

*Li. 4. fen.
5. tr. 1. c. 1.*

*Fen. 1. do.
5. sum. 1.
cap. 1.*

ISLOCATIO, vt dicit Auic. est egressio ossis è loco suo naturali, in quo est coniunctum. Circa hoc est intelligendum, secundum intentionem eiusdem in libro primo, quod coniunctio ossium adinuicem est quadruplex: vna est serratilis vt in cõmissuris cranij: alia infixa, vt in dentibus: alia est innittens, vt in tabula pectoris: quarta est ligatiua, vt pyxidis &

*Tr. 4. doct.
2. cap. 1.*

Ibidem.

Ibidem.

vertebri: Porro isti coniunctioni propriè accidit dislocatio: aliis verò non, sed motio siue apertio, quæ non propriè, sed largè dicitur dislocatio, vt ait Lanfrancus. Dislocatio autè quædã est cõpleta, in qua penitus exit os à sua iunctura: & ea dicitur vera dislocatio. Quædam est incõpleta, in qua non exit prorsus eaque dicitur ab Auic. declinatio, & contorsio. Est etiam in qua os non exit à iunctura, sed longius euasit eius ligamentũ: Hæc dicitur gahẽ, & elongatio ligamenti: atque ita vocatur lib. 4. can. in duobus locis. Modi dislocationũ sunt etiam quatuor, antèrius, posterius, interius & exterius. Adhæc quædam est simplex: quædam cõposita cum fractura, vulnere, dolore, & apostemate: quædam cum duritie. Ab istis verò differentiis sumitur indicatio curatiua.

Cause dislocationum quædam sunt extrinsecæ, vt casus, & percussio, ac inepta extensio: quædam intrinsecæ, vt humor mucosus occupans iuncturam.

*Signa &
iudicia.*

*Li. 4. fen.
5. tr. 1. c. 2.
5. Aph. 59.
& 60.*

*Cap. 5. loci
præcit.*

Signorum quædam sumuntur à substantialiter inherētib, vt à compositione peccante, quæ habet eminentiam, ab vna parte & cõcauitatē ab alia, præter solutum: quædam ab accidentaliter inherētib, vt à dolore, & ab operationis & motus difficultate. Quæ quidem signa sumuntur ex cõparatione ad sanam comparem iuncturam, vt dicit Auic. Iudicatur ab Hippo. & Gal. libro sexto aphorismorum, quod quicunque à coxendicis dolore molestatur & restaurantur, & rursus excidit, coxa, his mucagines sunt in iunctura, tabescit crus, & claudicant, nisi vrantur. Et licet ista non sint propria verba Hippo. ita tamen exponit Gal. Modum vrendi dat Albu. cum instrumento circulari. Iudicat Auic. dislocationes compositas cum vulneribus, dolore, aut apostemate, esse difficiles & periculosas. Ita vt aliquando cogāt remane-

remanere particulam incuratam sine reductione, vt dicebat Gal. lib. quarto therapeu. Præterea dislocatio antiqua & indurata, est curatu difficilis, & quasi impossibilis. Et ideo quantò citius fieri potest acceleranda est reductio. Adhæc dislocationes sunt diuersæ pro iuncturis in quibus fiunt quia quædam sunt facilis dislocationis, & facilis reductionis, vt iunctura poplitis, propter læuitatem ligamenti: quædam difficilis, vt iunctura cubiti, pedum, & digitorum: quædam mediocris, vt humeri, ischij, &c. Præterea dislocatio in qua franguntur margines concauitatis ossium, est pessima. Postremò indicatur reductio, quando auditus est strepitus ossis ingredientis, & deprehenditur figura naturalis comparata suo pari, vt dicit Iamერი.

Curatio generalis dislocationum (præmissis aliquibus documentis dictis in doctrina fracturarum, communibus omnium restorationum fracturæ & dislocationis,) habet quatuor intentiones. prima est iuncturæ reductio. secunda est iuncturæ reductæ firmatio & conseruatio. tertia est ab apostemate, & dolore defensio. sed quarta est accidentium correctio. Prima completur extensione iuncturæ, & impulsione eminentiæ, & concauitatis repletionem suauiter & indolenti, prout erit possibile. Secunda sic completur inuncta iunctura oleo rosæ & applicato panno gracili, applicentur stupæ, aut panni multipliciter plicati, albumine ouorum macerati & si est necesse, plagella ex corio superponatur: & ligetur fasciis oxycrato madentibus latis & longis iuxta particulæ quantitatem, vt infra dicetur particulatim: & collocetur membrum quàm maximè fieri poterit in quiete & absque dolore: à quarto ad septimum remutando. In secundis remutationibus perfundatur, (si est necesse,) aqua calida: in prima, autem si fuerit recens, nequaquam: quia augetur apostema, vt de pannis calidis dicit Auic. & emplastrum applicetur ex farina volatili, & puluere rubro, cum albumine ouorum vnitis, & strictior tunc fiat ligatura vt dicit Rhasis. Tertia intentio completur phlebotomia, & purgatione si est necesse, & bona diæta, ab initio tenui: quæ sedato dolore & apostemate incrassetur, prout est dictum superius in fractura: & in fine confortetur perfusione aquæ decoctionis rosæ absinthij musci albi quercini, ponendo spadadrupum, aut oxycroceum, reducendo membrum suauiter ad pristinas suas actiones. Sed quarta intentio completur pro natura accidentium. Si est dolor & apostema, prius sedetur quam reducatur, dislocatio, quia propter tractionem, timendum esset de spasmo & accidentibus malis. Id autem fiet lanâ madente aqua calida & oleo: postea reducatur, vt dicit Albuc. Si fuerit cum vulnere, primò reducatur dislocatio, post curetur vulnus, & suatur si est necesse: & quando faciet pus, dimittatur illi foramen ad expurgandum. Si verò componatur cum fractura, curetur primò dislocatio, & postea fractura, si est possibile: si verò non est possibile, curetur fractura: & quando porus erit firmus, curetur dislocatio. Quod si est dislocatio antiqua, & fuerit ibi durities, perfundatur aqua decoctionis maluæ, bismaluæ: inungendo dialthæa, & admouendo emplastrum diachylon magnum, aut lanam

Lib. 4. fen.
5. tr. 1. c. 5.

succidam imbutam in mucaginibus, adhæc corticibus radicis bismalæ coctis & subactis & axungia impinguatis: & loco bene emollito, reducatur iunctura, & sanetur. Vbi sanata fuerit, si motus difficilis aut nullus remanserit, curetur vt in sexto de arthretide & passionibus iuncturarum, & in antidotario dicetur.

CAPITVLVM SECVNDVM

De dislocatione mandibula.

Mandibula quandoque mollescit, quandoque spasmo corripitur, quandoque dislocatur. Et eius dislocatio quandoque est ad anteriora, & tunc os remanet apertum sicut in mollificatione: quandoque ad posteriora, & contrario eius quod accidit per mollificationem, vt dicit Auic. & tunc dentes inferiores subintrant superiores, vt dicit Lanfrancus: neque os potest aperiri, sicut neque in spasmo.

*Lib. 4. fen.
5. tr. 1. c. 7.
Tr. 4. doct.
2. cap. 2.*

Signa dislocationis, præter signa vniuersaliter data, sunt, quod nunquam dentes superiores cū inferioribus possunt adæquari. Iudicatur ab Auic. & Halilab. quod nisi cito reducatur, induratur, & adducit febres, dolores, fluxum cholicum, & alia accidentia mala, donec decimo die interficiat patientem.

Loco præcit.

Reducitur quando est ad posteriora hoc modo: Teneat caput eius vnus minister, deinde intromittat restaurator pollicem suum in os, & alios digitos sub mandibula, vel cuneum è ligno, si non potest ponere digitos: & tunc trahendo vehementer mandibulam, impellat sub auribus os in locum suum. Si verò fuerit ad anteriora, secundum Guliel. & Lanfranc. ponat fasciam satis fortem sub mento, quæ totum ipsum mentum comprehendat: & tunc vnus minister, (quando tu posueris cuneum intra os, quam poteris abditissimè) trahet fortiter capita fasciæ à parte posteriore, tenendo genua super patientis humeros, patiente iacente supino, vt docet Iamarius. Et sic restaurabitur, Deo dante. Post verò restorationem ponantur emplastra & panni consuetæ, & ligetur ligatura conueniente dicta in fractura, & remutetur quarto quoque die. Intra duodecimū diem consuevit firmari. Iaceat in puluinari firmo: Utatur sorbilibus, vt non sit necesse ægrum masticare. Si autē diu manserit dislocata, & fuerit dura, foueatur & mollificetur aqua calida, & oleo, & aliis conuenientibus, (vt dictum est) & reducatur. Et si accidentia mala superueniant, occurre eis pro illorum natura, vt si est dolor, radendo caput & inungendo ipsam, necnon retro aures, & collum, & axillas, oleo ros. calido, & cura eum.

Loco præcit.

CAPITVLVM TERTIVM

De dislocatione colli, & spondylorum dorsi.

Spondyli (colli, vt) dorsi quandoque dislocantur completè, quando incompletè. Et eorum dislocatio quandoque est introrsum, quandoque extrorsum, quandoque verò ad latera & quandoque fit in spondylis superioribus,

ribus, & facit anginam strumofam, descriptā à Gal. quandoque in inferioribus: quandoque in mediis, & facit gibbositatem. Cap. 5.

Signa dislocationum sunt visui manifesta, & tactui. Iudicatur quod omnis dislocatio spondylorum est periculosa, & suspecta reductionis, propter spinalem medullam & nervos, maximè quæ ad interiora sit: quia non potest convenienter tractari. Iudicatur etiam quod dislocatio spondylorum superiorum nocet transglutitioni, mediorum respirationi, inferiorum verò egestioni & mictioni.

Modus rectificandi fuit apud Albuc. Halyab. & Auic. satis longus: in summa tamen, in dislocatione spondylorum colli trahatur caput cautè manibus, aut fascia, (vt dicit Iamერიus) cuneo imposito inter dentes, per mentum, aut per pilos, aut per aures sursum, & humeri pedibus impellantur deorsum, & eminentia comprimatur. In aliis corpus extendatur, & omni industria ab vtraque parte trahatur: vel fasciis cum columna & fuscudibus vel trochleis, vel turno, & consimilibus machinis: & eminentia manibus, aut pedibus, aut tabula superposita comprimatur. Modus firmandi, & confortandi, & remolliendi vt in aliis exerceatur, nisi quod ferulæ adhibeantur, & iaceat desuper, vt cōprimatur & remutetur quinto quoque die, quia in 20. firmatur diebus. Lib. 4. se.
5. tr. 1. ca.
22.

De gibbositate humerali dicetur, dum de propriis passionibus dorsi inferius tractabitur. Tr. 6. do.
2. cap. 3.

CAPITVLVM QVARTVM

De dislocatione humeri, & partium homoplata.

Licet Auic. non ponat nisi duos modos dislocationis humeri, videlicet ad partem interiorem domesticam versus titillicium, quia fit vt plurimum: & ad partem exteriorem syluestrem, vt rarò: nihilominus ponit Albu. & quasi omnes, quod aliquando (sed rarò) dislocatur ad pectoris partem: ad superiorē autem partem nequaquā, propter additamenta quæ sunt illic.

Significatur dislocatio istius iuncturæ secundum omnes, per signa communia: quæ sunt eminentia, & profunditas seu cavititas insolita, & motus difficilis, aliquando & impossibilis, quæ suo compari possunt comprobari. Et per propria, vt profunditas seu concavitas & decliuitas magna in humero, & rotunditas eminens ad instar oui in axilla: & manus ad caput non potest attolli, ad inferiora dislocatum significant. Eminentia verò anterior, & concavitas retro, & manus distenta remanens retro, denotant fracturam ad anteriora. Et eminentia posterius & concavitas antèrius, & quando manus non potest à latere separari, ad posteriora. Iudicatur esse aduertendū bene ad istā dislocationē: quia sæpe propter inflationē, & apostema, aut contorsionem, decipitur homo, vt Rhafis recitat, & audiui reipsa accidisse filiæ Regis Franciæ. Curat. o.

Ista dislocatio, præcipuè quæ est ad inferiora, reducitur quinque modis. Primus modus cōpetit leuibus: & est talis. Extēdatur brachiū & impona-

tur pugnus, aut digitus, aut summitas humeri tui sub axilla: deinde trahendo inclinetur, & trahatur brachium ad inferiora, & reducetur. Secundus modus est in fortibus: vt ponatur glomer firmus sub axilla, & trahatur sursum vehementer cum mantili: aut impingatur pede vehementer, brachium trahendo deorsum, & reducetur. Tertius modus est, vt posito glomere, trasuersim ponatur fustis, instar obicis, sub axilla, & eleuetur per duos ministros, & trahatur fortiter brachium ad inferiora, & reducetur. Quartus modus est, vt posito & eleuato patiente super vnum sedile, patiens ponat axillam in vno gradu scalæ glomere munito: & tenendo & trahendo fortiter brachium, per ministrum remoueat sedile à pedibus eius, & reducetur.

Li. 4. fen. 5

pr. 1. c. 11.

Li. 1. c. 20

rub. 3.

Li. 2. c. 47

Li. 3. c. 15.

Quintum de manubrio, non intelligo: verum Halyab. Albu. Auic. Brunus, & Theodor. omnes istos modos ponunt. Rogerius tamen, qui mihi satis placuit in hoc casu, non ponit nisi illum de pugno, & de pede cum pila, & illum de fuste loco scalæ: addit tamen in illo sedile sub pedibus. Iamarius solum ponit illum de pila & pede. Modum cum pila & mantili posuerunt Gulielmus, & Lanfrancus. Aliæ autem dislocationes, extensione & manuum compressione, aut mantili, vt ponit Lanfranc. reducuntur. Quod si dislocatio non possit reduci, quia diu stetit, & indurata est, fomentetur, & mollificetur remolliuius diu, & postea reducatur. Reductione facta, suppositis vniuersalibus superius dictis, placet mihi (vt Rogerio quoque) in primis tribus diebus, propter dolorem præparare cum panno subtili, & stupis maceratis albumine oui: & post cum emplastro ex farina & puluere rubro. Et ligetur ponendo pilam ex stupis, aut panno sub axilla: & ligetur bene & firmiter fascia latitudinis quinque digitorum, & longitudinis duarum vlnarum, à duobus capitibus reuoluta, per medium incipiendo super pilam sub axilla, deinde ambo capita voluendo, & cruciatim ducendo super humerum ducantur ad aliam axillam: & reducantur iterum super humerum cruciatim, & ducendo super pilam: & iterum & toties voluendo, quousque bene firmetur, & suatur. Et vbi indigebit maiori firmitudine, denuò suatur. sustineatur mantili ad collum. Remutetur singulis nouem diebus, aut quando inflatio quæ prouenit ex restrictorio fuerit depressa. Firmatur in 20. diebus, & post locus emolliatur dialthæa, aut aliquo spadadrappo, aut emplastro. Partes humeri parum sæpe dislocantur, sed separantur, potissimè furcula pectoris: quia in humeris non sunt alia ossa, quàm spatula recipiens cum duobus rostris, & furcula claudens, & adiutorium intrans, vt dictum fuit in anatomia. Separatio autem furculæ restrictiuis dictis curatur.

CAPITVLVM QVINTVM.

De dislocatione cubiti.

Li. 4. fen.

1. sr. 1. c. 15

CVbiti dislocatio secundū Auic. quandoque est parua, quādoque verò magna. Et secundū Albu. & omnes alios, quædā est ad partē anteriore, quædā verò ad posteriorem. Rogerius tamen non curauit nisi de illa quæ fit ad

fit ad partem anteriorem, quia illa plurimum accidit.

Signa verò talis dislocationis, ultra communia de eminentia & concauitate, sunt curuatio lateralis, & difficultas in motu, & applicatio impossibilis ad humerum. Iudicatur cubitus difficulter dislocari, & difficulter reduci, propter intricationem ligamentorum, & ossium varietatem. Ad hæc rarò dislocatur radius, quia non habet diuersitatem magnam: cubitus autem ut plurimum, propter additionem recepti non transversim ductam.

De regimine & cura.

Est intelligendū quod ultra duos modos quos ponit Auicenna (sc. pro anteriori dislocatione, percutere humerum vola manus, & altera impellere eminentiam ad locum debitum: pro posteriori verò trahere fortiter brachium, & percutere posterius cubitum iunctis manibus oleo, vehementer adstringendo donec ingrediatur) ponit Rogerius modum de talo & stapede. & Lanfrancus eum appropriat ad anteriorem: posteriorem verò ipse curat extensione & suspensione, aut gestatione ponderis alicuius. Ego autem reduco anteriorem cum genu, posteriorem ut Auicenna ponit. Et eodem modo faciebat Romanus & Boemus, restauratores fortunati. Modus autem cum stapede & cum calcaneo, & cum genu, dicantur anteriori dislocationi. Et intendunt, quando brachium trahitur, impellere rotundum adiutorij in concauitatem foveolæ à quo exiit, & subito plicare brachium versus humerum, & fiunt hoc modo: Stapes, seu fascia longa, ligatur super eminentiam: & dum extenditur brachium, ipsa pedi alligata instar ligamenti ex quo pendet stapes, aut per aliquem ministrum retrorsum tracta, brachium, subito per magistrum ad humerum plicatur. Modus cum pede: Brachium super planum extenditur: & dum trahitur, eminentia calcaneo premitur: & brachium ad humerum plicatur. Modus cum genu: Brachium extenditur: & dum trahitur, eminentia genu impellitur: & brachium ad humerum plicatur. In his omnibus confert brachium conduplicare & extendere, & aliquid ponderosum subleuare, & subleuatum portare, ut dicit Iamarius. Ad firmandum, procedatur ut in adiutorio: nisi quod brachium suspensum ad collum paulatinè constringatur, quousque manus adhæreat humero. Et quarto quoque die remutetur, iuncturam qualibet vice eleuando & deprimendo. In 15. diebus firmatur.

C A P I T V L V M S E X T V M.

De dislocatione manus & digitorum.

Ista ossa rascetæ & digitorum faciliter dislocantur, & faciliter reducuntur, dummodo id fiat recenter. Possunt autem dislocari ad quancunque partem, præcipue tamen ad anteriorem & posteriorem. Significatur autem dislocatio per communia signa.

De regimine ipsorum est intelligendum, quod tota intentio consistit in bene extendendo, & plicando, & erigendo hinc inde iuncturam, & comprimendo eminentiam. Et si per hoc non possunt rectificari docet Albuc. comprimere eminentiam manu supra tabulam. Ad firmandum, non est

aliud faciendum quam in aliis: nisi quod apponantur ferulæ è ligno, aut solea: & remutetur quarto quoque die. Firmatur secundum Iamerium in 12. diebus, & postea ut dictum est, remolliatur.

CAPITULUM SEPTIMUM.

De dislocatione ischijs aut coxe.

Intelligendum est circa modos dislocationis coxæ, quod auctores sunt multum varij super ipsos. Nam Albu. non ponit nisi tres modos, scilicet ad interiora, ad exteriora, & ad posteriora, Brunus, Theo. & Lanfranc. sequentes Auic. ponunt quatuor, & comparando dicunt, quod ut plurimum accidit ad exteriora, & raro ad interiora. Guliel. de Saliceto est eis oppositus in comparatione: quia dicit, quod ut plurimum dislocatur ad posteriora, nunquam tamen ad exteriora, propter os & ligamentum anchæ. Verum quia omnes modi curandi quasi conueniunt in duobus modis, rectificandi scilicet ad interius, & posterius, ideo non est multum curandum.

Li. 1. c. 20. rub. 8. Li. 2. c. 51. Tr. 4. do. 2. cap. 5. Li. 4. sen. 5. tr. 1. cap. 24. Li. 3. c. 25.

Circa signa est intelligendum, quod ultra signa communia, inter omnes Auic. magis speciatim. dictauit propria. Ex cuius verbis (vnà cum eo quod dixit in secundo §. illius capituli) habetur, quod in dislocatione facta introrsum & antrorsum tibia infirma est longior alia, & calcit toto pede, & non potest iungi cum alia, neque plicari: quia caput coxæ intrauit in inguen, & inflauit illud, & per eam apparet concauitas in parte exteriori. In dislocatione ad exterius & posterius econuerso, tibia est breuior, & nō premit terram calcaneo, neque ab altera tibia potest separari: & est concauitas in inguine, & eminentia extra.

Circa modum reducendi intelligendum, quod licet autores ponant multos & diuersos modos reducendi has species dislocationis, nihilominus omnes ad vnum communem modum, & duos proprios reducuntur. Vnde communis modus secundum Albu. ad omnes modos est multum utilis, quando ignoratur propria species dislocationis. Et est talis: Teneatur patiens per humeros fortiter, aut ligetur per eosdem & per radicem coxæ fascia ad columnam cum torno & trahatur etiam manibus per inguen: & ab alia parte (scilicet à parte genu) trahatur fortiter coxa: & vice vna talis fiat extensio, ut quasi eleuetur patiens à terra, & tunc coxa ad eandem partem moueatur, quousque sit reducta. Primus modus proprius dislocationi ad interius, & anterius est, ut (quod supra dictum est) patiens trahatur: & dum eminentia apud inguen calcaneo impelletur, coxa per genu introducatur. Secundus modus proprius dislocationi ad exterius & posterius est, ut eodem modo patiens trahatur: & dum eminentia extrorsum genu impelletur, coxa per genu ad exterius trahatur. Perfectio reductionis per longitudinem comparis sanæ manifestatur, ut dicit Rogerius, & Iamerius imitator ipsius. Machinam ad extendendum iuncturam sic alias feci: Extēdebatur mensa longior patiente, & in quolibet extremo firmaba-

mabatur columna: postea mantili transeunte per inguina, sub dorso & supra ventrem ligabatur ad columnam, & alio mantili ligata coxa supra genu, voluendo totam tibiā vsque ad calcaneum, ad aliam ligabatur columna: & fuscudibus positis inter mantile & columnam, torquendo traheretur ad quamlibet partem. Circa modum firmandi non est aliud faciendū quā in aliis, nisi quod ligatur firmitus, incipiendo supra eminentiam, ad partem oppositam transeundo ante & retro per renes ad partem sanam. Et in interiori ponitur frustum panni, aut stupa supra inguen: & ligatur cū tibia sana. Et quando est antiqua, ligamento quale stapedis pes suspenditur ad humerū, vt dicit Auic. Pro exteriori, ponitur ferula longa vsque ad calcaneū. Lib. 4. fen. 5. tr. l. c. 63 Et quando est antiqua, coxæ alligatur pondus trium aut quatuor librarum cōprehendendo tibiā: & pendeat illud ex trochlea. Mutatur quinto quoque die. Firmatur in tringinta.

CAPITVLVM OCTAVVM

De dislocatione genu, & rotula pedis, & partium eius.

Genu est velocis dislocationis, fortasse enim dislocatur absque causa, præter deambulationem velocem: aut lubricat parum, sicut canalis. Multoties dislocatur absque causa, præter saltum. Et genu quidem dislocatur ad omnem partem, nisi ad anteriorem, propter rotulā & adiutoriū eius.

Curatio. Sedeat infirmus super sedem propinquā terræ: & eleuentur pedes eius parumper: deinde extendat vir fortis manu sua desuper, & subtus, extensione forti: & reducat restaurator iuncturam ad dispositionem suam, secundum iudicium dislocationis vniuersalis, & liget eam.

De rotula.

Quando accidit rotulæ dislocatio, oportet vt ponatur pes planè in terra, & reducat rotula: deinde impleatur flexura genu pannis prohibentibus à flexione, & ponantur super eam ferulæ resistentes ei in parte ad quam declipat. Cum ergo stringitur, & adhæret, non duplicetur genu cum festinatione, sed paulatim, donec alleuietur. Bene dicit Auic. vt duplicetur paulatim: quia dicit Lanfran. & Iamerius, quod nulla est industria faciendi stare firmam rotulam post reductionem, quā duplicare tibiā cum coxa: & ideo ligata teneatur per horam. Tr. 4. doc. 2. cap. 5.

De pede & digitis eius.

Circa dislocationem pedis est sciendum, quod pes faciliter dislocatur, & faciliter reducitur: sed difficulter firmatur, propter multitudinem ossium componentium iuncturam, & potest dislocari ad quancunque partem, præcipue ad anteriorem & interiorem. Cuius signa sunt eminentia, & concauitas insolita, dolor, & priuatio motus.

In reductione eius non præcipitur aliud, nisi vt patiente bene firmato, & tibia extensa pes trahatur, & moueatur ad quancunque partem fortiter: & eminentia manibus comprimatur, quousque reducat. Firmetur, & ferulis muniatur. Mutetur quinto quoque die. Quiescat per 30. vel 40. dies, vt

Hh j.

dicit textus: Sæpe enim in reductione partium pedis erratur. Et Deus per sui gratiam ab omni errore nos eximat. Amen.

TRACTATUS SEXTVS.

DE OMNIBVS AGRITVDINIBVS

quæ non sunt propriè apostemata, neque vulnera, neque vlcera, neque ossium passionēs, pro quibus recurritur ad chirurgum: & habet duas doctrinas.

Doctrina prima est, de prædictis agritudinibus quæ sunt communes toti corpori. Secunda erit, de his quæ propria sunt uni membro.

Doctrina prima habet octo capitula.

CAPITVLVM PRIMVM

De arthritide & dolore ac duritie iuncturarum.

ARTHRITIS, est dolor iuncturarum ex fluxu humorū in iuncturis generatus. Certum est enim (secundum Gal. in commentario illius sexti aphorismorum, Eunuchi non laborant podagra) quod defluente aliquo humore ad iuncturas, illa passio fit. Si igitur, vt sequitur in litera, nūquam fluere illuc materia, nunquā passio esset. Et accipit hīc speciem pro genere, pro arthritide podagram, vt supra aphorismum præfatū dicebat Albertus Bonon. Est enim arthritidis, apostema: (sumendo apostema largè) quod in disgregatione fit articulorum, secundum Halyab. in nono sermone partis primæ libri dispositionis regalis. Tametsi multi dicunt, (vt ponit Rhasis in libello suo de dolore iuncturarum,) quod talis passio potest fieri ex mala complexione sine materia. Est tamen hoc rarum, vt dicit Aui. & cum hoc, talis dolor non est arthritidis propriè, sed largè & impropriè. Vnde Gal. lib. decimo sec. loc. inquit: Materia abundans quæ facit arthritim sciaticam, & podagram, defluendo, comprehendendo, & implendo iuncturam & ligamenta lata foris, extendit omnes nervosas particulas: quare infert dolorem, & non spasmus, vt dicebat idem Gal. in commentario. Quicunque podagrici sexto aphorismorum. Gutta autem vulgò appellata, & arthritidis idem sunt, vt dicit Gord. Sed dicitur gutta à fluxu, arthritidis ab arthro, qui est articulus. Eius species sunt ischias in ischis, & podagra in pede, & arthritidis in aliis iuncturis, per Gal. lib. sec. loc. præalleg. Chiragra propriè non est arthritidis, sed inflatio manuum phlegmatica, de qua in tract. de apostematibus dictū est supra. Neque etiam tumescencia genuū quæ in pueris ex indigestione multoties aceruatur, est arthritidis, vt dicit Gal. in cōmento. Infans podagra non laborat. De nominibus tamē non est curandū præter id quod tales differentię non multū faciunt ad curā, nisi in ischiade, propter materiæ sitū. A materia verò & à symptomate dolorifico sumuntur potissime intentiones curatiuæ. A materia, quia quædam est arthritidis frigida, quædā calida. A dolore, quæ-

Aph. 28.

Cap. 21.

Lib. 3. fen.
22. tract.
2. cap. 6.

Cap. 2.
sect. 1.

Aph. 49.
sect. 6.

Part. 7. c.
19.

Aph. 30.
sect. 6.

re, quædam est clamosa & molestissima, vt dicebat magister Paulus: quædã fatis tolerabilis & quieta.

Causa passionum iuncturarũ, sunt eedẽ quę apostematũ: generales, vt causę rheumatis: & speciales, vt primitiue, antecedẽtes, & cõiunctę, vt supra de apostematibus fuit speciatim declaratũ. Mẽbra autẽ mādātia, quātũ ad phlegma attinet sunt cerebrũ & stomachus: quantũ verò ad cholera & ad alias superfluitates, hepar & venę. Et propterea dicebat Aui. q̃ horũ quidẽ humorũ plurima portio est superfluitas digestionis secundæ & tercię. Mẽbra autẽ recipiẽtia sunt iũcturę. Et istas causas distinguebat Aui in tres, scilicet in causas materiales quas efficiẽtes vocabat: & in causas instrumẽtales quas sunt latitudines meatũ per quos materia trãsit facillimẽ: & in causas patietes, quę sunt debilitates iũcturarũ à natura, vt quia de genere arthriticorum aut per accidẽs, vt est casus, & percussio & regiminis malitia. Primũ cõcipitur ex verbis Hipp. lib. 6. aphorismorũ, Mulier podagra nõ laborat nisi mēstrua ei deficiat: tũc enim retinetur materia multa, & potest podagra affici, vt dicit cõmẽtarius. Ecce causã materialẽ. Secũdũ accipitur ab illo, Eunuchi & pueri podagra nõ laborat: quia nõ cõcũt, neq; dilatāt meatus vnde materia facile trãseat. Ecce causã instrumẽtalẽ. Tertiũ cõcluditur in prefato cõmẽtario, vbi Gal. dicit, necessariò quidẽ oportet habere pedes, & (supple) iũcturas imbecilliores, si debet quis capi podagra: quẽadmodũ cerebrum, si debet q̃ epilepticus esse. Est ergo autore Gal. lib. sec. loc. vbi supra, aliquãdo qui puenit humor sanguineus, vbi plurimũ autẽ phlegmaticus, vel mistus ex phlegmatico & cholericò, vel cũ his sanguineo: rarò tamẽ sit à melancholico, vt dicit Aui. Nã splenetici & melancholici rarò sũt rheumatici, & ecõuerso, vt Aui. recitat ex Hip. Et rariũs ex humorib⁹ corruptis: rarissimẽ ex omnibus mistis secũdũ pportionẽ suã in corpore, vt dicit Rhasis. Et mutatio subita passionis, ostẽdit materias istas statũ comitari, vt in quodam regimine papali dicebatur. Et vbi plurimũ istę passiones sũt cõpositę sine pportione dicta: rarò tamẽ simplices. Nã humor crudus sine cholera ad iũcturas currere nõ posset, vt Rhasis in lib. inuẽbat diuisionũ. Curę autẽ simpliciũ, sicut de apostematibus dicentur, vt per eas cõpositę habeantur.

Signa arthritidis clamose nõ oportet describere: nã satis eã describũt infirmi. Signa autẽ arthritidis calidę & frigidę, licet habeãtur per signa apostematũ calidorũ & frigidorũ superius in tract. de apostematib⁹ dicta: nihilo minus Gal. in l. sec. loc. dat octo modos cognoscẽdi materiã ipsarũ, ex colore, ex tactu, ex applicatis, ex pcedẽti diætã, ex cõplexione, etate, regione, & tẽpore. Aui. autẽ addit istis modis modũ doloris, diuersitatẽ durationis, & cõsuetudinẽ, & iudiciũ yrine & aliarũ superfluitatũ. Cõsideretur igitur, vt dicit Gordo. in primis locus, an rubet, dolet, calet an delectatur frigidis, & tristatur calidis: an pcessit diætã calidã, & eius cõplexio, & etas, & alia particularia conueniant in caliditate, satis videtur probabile arthritim esse calidam. Si autem econuerso, esse frigidam. Attamen in his sapissimẽ facit errare, & ponit difficultatem tam in significando quam in curando,

Lib. 3. sen.
22. tr. 2.
cap. 5.

Ibidem.

Aph. 29.

Aph. 28.
et 30. sec.
6.

Li. 10. 23.
no. scilicet. 1.
cap. 2.

Ibidem.

De agrit.
inuit. c. 1.

Cap. 101.

et de agr.

inuit. c. 8.

Signa et
indicia.

Lib. 10. c.

pennul.

Lib. 3. sen.

22. tr. 2.

cap. 6.

Part. 7. c.

19.

De agrit.
iunct. c. 2.
Ibid. compositio materierum, situs, & natura applicatorum, vt dicunt Rhafis, & Auic. Vltra ista signa inuenitur secundum prædictos viros, quod arthritis vt plurimum incipit à podagra: & præcipue circa articulum maiorem, & latera pedis: & ischias cōmunicat anchæ, & vsque ad calcaneum extenditur.

Aph. 49 Iudicatur ab Hipp. lib. vj. aphorismorum, quod quæcunque podagrica ægritudines fiunt, hæ inflammatione cessante in 40. diebus desistunt. Sicut enim (vt ibidem dicit Gal.) terminus phlegmonum particularum carnosarum est 14. ita & neruofarum 40. quia natura substantiæ carnis est rarior, quam substantia colligantiæ. Materia enim quæ est in carne, cito congregatur, & cito resoluitur: quæ autē est in colligatione, e contra, vt dicit text. Vnde fit, vt tumorem, & varices apparere in arthride, dicetur esse bonum: contrarium verò malum, vt dicit vulgus, & hoc est quoniam tunc materia dimittit particulas neruofas, & conuertitur ad carnosas. Ægritudines iuncturarum quatuor habent tempora, & sequuntur motum suarum materierum, sicut alia apostemata: & terminatur vt plurimum ad resolutionem, aut

Cap. 102. ad lapideam duritiem. Proprium autem earum est (vt dicit Rhafis in diuisionibus) quod non faciant saniem, sicut reliqua apostemata. Iudicatur etiā

Aph. 55. per ipsum Hipp. lib. vj. aphorismorum, quod vere & autumnō mouentur, vt plurimum: vere, propter abundantiam humorum per hyemen generatā: autumnō, propter eorum malitiam, & latitudinem meatuum, per æstatem factam. Aliquoties tamen mouentur hyeme, propter frigiditatem comprimētem: & in æstate, propter caliditatem dissoluentem, vt in tertium aphorismorum annotatur. Amplius dicit Aui. dolores iuncturarum esse ex

Li. 3. sen.
22. tra. 2.
cap. 6. censu ægritudinum hæreditarium: quoniam sperma est secundum cōplexionem generantis. Ad hæc sicut in dolore iuncturarum, quando indoctē repercutitur, est timendum de reditu materiæ ad membra principalia: ita ipsa attritis securum patientem reddit à multis nocumētis, vt in septimo therap. & quarto saniti tuendæ deducitur euidenter. Inter dolores iuncturarū, ischias est peior, secundum Aui. Præterea, dolores iuncturarū sæpissimè cōmouent febres: & febris, & colica cōmouent eos, vt dicit Aui. Amplius dicit Aui. quod omne membrum in quo est dolor iuncturæ, & protrahitur macrescit, & attēnuatur, vt in gibbo & vulneribus iuncturarū manifestum euadit: & hoc est propter virtutis debilitatem. Præterea scias, quod ægritudines iuncturarū, postquam impressæ fuerint mēbro, licet actus afflictionis earū remoueri possit, aptitudo tantē semper remanet. Nā omnis immoderata qualitas diu existēs in mēbro, actionē ipsius debilitat, vt dicit Aui. Et hinc est, quod velociter fiunt recidiuæ. Et non obliuiscaris dicit Rhafis in diuisionibus, quoniā dolor iuncturarū quādoque perducit ad asthma, paralyfim, apoplexiā: & ad turbationem sensus, quandoque ad mortē subitam.

Curatio. In curatione arthritidis ad duo cōmuniter intendunt doctores, & tertiu addebatur in illo regimine papali. Primū est, ad præseruandū antequam veniat. Secundum, ad curandum dum actu infestat. Sed tertium, ad resumendum cum iam afflictio cessauit. Regimen præseruatium tres habet inten-

intentiones. Prima est, vt materia non generetur. Secunda, vt generata expellatur. Sed tertia, vt membra mandantia & recipientia emendentur. Prima completur, prout est materia calida vel frigida, debita administratione sex rerum non naturalium, & trium quæ in generalitate sui sunt illis annexæ. Eæ sunt aër, cibus, & potus, inanitio & repletio, somnus & vigilia, motus & quies, & animæ accidentia ad hæc, occurfus rerum extrinsecarum, balneum, & ambulatio sub dio. Secunda completur debitis phlebotomiis, & euacuationibus. Sed tertia requirit corroborantia & desiccantia membra illa. Regimen autem curatiuum in afflictione quatuor habet intentiones. Prima est in victu, vt sit tenuis. Secunda in materia antecedente, vt euacuetur, diuertatur, & fluere prohibeatur. Tertia in materia coniuncta, vt repercutiatur, & euaporetur. Sed quarta in accidentibus, vt sedentur. Regimen verò resumptiuum tres habet intentiones. Prima est in victus ratione, vt paulatim reducatur ad regimen sanorum. Secunda, vt si aliquid materiæ derelictum fuerit, diureticis, & theriaca finiatur, & consumatur. Sed tertia vt iuncturæ balneo, & vnctione vulpina, & consimilib. leniantur, & corroborentur. Verum quia ista magis pertinent ad dominos phisicos nec in arthritide chirurgi vocantur, nisi pro manuali operatione, & aliquando in afflictione (in qua vocatur omnes, etiā empirici) exquisitam pertractationē de modo, & qualitate complendi prædictas intentiones omittā, superficie tenus aliqua tãgendo. Quantū autem ad regimen præseruatiuū, pro prima intentione cõplenda, quæ erat de victu, ne materia generetur, præcipuè frigida, collegit magister Arnal. 10. aphorismos extrauagantes, qui gratia suæ excellentiæ hic inserantur. Eorū primus est de aëre. Pedes podagricorū aër offendit excellenter in frigidās, & faciens æstuarē. Secūsus de cibo & potu: lactans porcellos, & fluuiales aues, nec non vetustissimæ gallinæ, proditutionaliter feriūt inferiores iūcturas. Tertius: pisces belluales, & anguillæ iuncturis semper aduersantur. Quartus: minas infert iuncturis & capiti, qui lac animalium cum vino & cibus sumit. Quintus: potus qui nō spectat ad iudiciū veræ sitis, iuncturis ministrat grauamina læsionis. Sextus: sicut auarus vëter opprimit omnes artus, sic quotidiana largitas fouet eos. Septimus: omnis fatigatiua deambulatio, & pedū suspensio, lædit iūcturas. Octau*: in dormiētibus, nimis lædit articulos decubit* resupinus. Nonus: extremis artubus excitat iracundia tempestatem. Decimus: passibilitas iūcturarū, & maximè pedū, nequit vsum nocentiū in quātitate notabili tolerare. Ex dictis etiā Gal. super illo aphorismo, Eunuchi non laborant podagra, cõcluditur quòd crapula, ebrietas, cruditas, ac exercitij & purgationis cõsuetæ omissio, & immoderatus coitus, innumerabiles faciūt podagricos. Pro secunda intentione cõplenda, quæ erat materiæ generatæ expulsio, addit præfatus Arnold. iuxta aphorismorum Hipp. phlebotomiā, & pharmaciam vere & autumnō, aut antequā incidat passio, esse faciendam. Quomodo autē sit phlebotomia & pharmacica, satis in tract. de apostematibus fuit dictū, & dicetur infra. Verū pro ipsis purgandis diacartamū, quod

Doct. 3.
aphorif.

Cap. 22.
de aggr.
iunctur.
Fe. 22. tr.
2. cap. 7.

Ibidem.

Lib. 3. fe.
22. tr. 2. c.
7.
De conf.
oper. me-
dic. dist.
2 cap. 1.
De aggr.
iunct. c. 1.
et 3.

Phlegma & choleram conuenienter purgat, sub hac forma præfatus Arnal. præscripsit. Recipe pul. diatragacanthi frigidi. vnc. j. carniū cydoniorum cōfectarum cum zuccha. vnc. ij. zinz. albi, hermodactylorum, ana drac. iij. medullæ cartami, drac. vj. diagridii, drac. iij. turbit electi, vnc. j. mannæ granatæ, mellis ros. despumati, ana quart. β. panis zucchari, vnc. xvj. fiat electuarium. Dosis, est drac. iij. Pro tertia verò intentione complenda (quæ erat membrorum confortatio) quantum ad iuncturas, collegit idem Alnard. alios decem aphorismos. Quorum primus est, aluminosis pedibus nunquam deest robur prosperitatis. Secundus: salvia parū cocta & crebro sumpta in fine pastus, ministrat ineffabile iuumentum neruis & omnibus iuncturis. Tertius: flores amygdali, necnon myrthi, & chama meli, meliloti, atque rosa semper profunt iuncturis. Quartus: acorus, & hederæ non arborea, sed terrestris, specialiter iuncturis omnibus amica sunt. Quintus: nux indica iuncturis & neruis præ cæteris terræ nascentibus, multipliciter est amica. Sextus: qui sæpius calcet vinas, aut musto recenti balneat pedes suos, rarissimè podagra capitur. Septimus: verbena gestata recens trita, columnas pedū iuuat viribus occultis. Octauus: ecclesie signum dolorem pedū effugit in aternū. Nonus additur à Rhasi, quod nulla medicina in præseruatione à dolore iuncturarū est ita iuuatiua, sicut vrinæ prouocatio: quod Halyab. cōcedit in sermone primo libri secundi regalis dispositionis. Et Auic. in tertio præcipit, vt si dimittūt vinum, diureticis vtatur. superfluitates enim secunda & tertiæ digestionis purgant diuretica, vt monstratur euidenter. Aqua ergo cicerum cōuenienter domino nostro Papæ administrabatur, maximè in præseruatione. Quātū autē ad mēbra mandātia, administrari præcipiūt in illo magno regimine electuaria, tragemata, emplastra, & alia auxilia corroborātia: & hoc de regimine præseruatiuo. Quātū autē ad regimen curatiuū afflictionis, pro prima intentione cōplenda (quæ erat in victu) præcipit Auic. & quasi omnes, vt auferatur vinū, & subtrahātur carnes, maximè in arthritide calida. Vtatur melicrato: & si esset cum diureticis, gratū esset Auic. Et si illa diuretica essent domestica, & post principiū, sufficeret mihi: magisque si materia partes superiores obsideret. Si tamē à vino nō posset abstinere, sit crassum à principio cum multa aquæ quātitate: post verò tenue. Vtatur auenato, hordeato, & similibus, prout dictū fuit in tract. de apostematib. supra. Pro secunda intentione (quæ erat diuertere, & prohibere fluxum) cōceduntur vomitus, & clysteria acria, in quibus sit benedicta: & purgatio cum diacartamo: & phlebotomia de parte cōtraria si adsit plethora, aut sanguinis abundatiā: tutius tamen sit post principium, vt dicit Auic. imò (quod mirum est) eam à principio penitus prohibet: quod verum est vbi abundat cholera aut phlegma: vt in tract. de phlebotomia dicit Arnald. Et cōstrictio cum auxiliis conueniētibus, non supra locum tumefactum, sed in parte à qua venit materia, vt dicit Rhasis. Pro tertia intentione circa materiam coniunctā, est necessariū, vt in aliis apostematib. fuit dictū, quod in principio procedatur cum percussiuīs, præterquā in ischiade

chiade, non quibuscunque, sed domesticis, ne materia retrocedat ad membra principalia, aut induretur & fiat inobediens resolutioni, vt dicit Auic. & mistis inæqualiter repercussiuus & resolutiuus in augmento: & æqualiter mistis in statu, & puris resolutiuus in declinatione. Talis quidem fuit voluntas Gal. in tract. sæpe dicto. Et licet auxilia communia quæ in vtraque materia complent intentiones prædictas, posita sint superius in tractatu apostematum, & etiam infra in antidotario aliqua ponentur, nihilominus gratia manifestæ doctrinæ hic aliqua formentur. Et sæpe fiat mutatio de vno ad aliud, eiusdem tamen rationis: quia natura eo gaudet, & quod proficit in vna hora, nocet in alia, vt dicit Auic. Auxilia quæ complent intentiones in materia frigida, primò repercussiuorum eliguntur duæ formula: quarum prima est Auic. Reci. sabina, nucum cupressi, ossium adustorum, ana partes æquales: aluminis, partem vnā. tragacanthi sextam partem vnius. glutinis piscium, quantum sufficit ad aggregandum: & fiat emplastrum. Secunda est Rhasis. Re. olei nardini, styracis, myrrhæ, aloes, acaciæ, quantum tibi videbitur, misceantur cum aqua gallarum coctarum, (vt dicebat in tract. de iuncturis) & fiat linimentum. Auxilia resolutiua trium aut quatuor eliguntur formularum. prima est Auic. Re. stercoris bouini calidi, quantum volueris: & calidum applicetur. Halyab. autem addit huic ster- cus caprinum, & cinerem caulium communium, vniendo cum melle. Et consulit vt ante emplastri applicationem lauetur locus aqua decoctionis chamæmeli, meliloti, anethi, maioranæ, centaureæ, & consimilibus. Secunda formula est Rhasis ad Almanforem. Re. ammoniaci, bdellij, styracis in vino veteri dissolutorum, an. partē vnā. fœnugræci, se. lini. an. par. β. cōmisceatur oleo costino, & fiat emplastrū. Ad eandē intentionē magister Dynus. Re. aloes, vnc. β. salis, drac. ij. croci, drac. j. farinæ lupinorū, vnc. j. fursu- ris subtilis, vnc. ij. mellis li. β. aquæ cineris, quod sufficit ad coquendū: fiat emplastrū. In resolutione etiā istius materiæ cōfert aqua ardēs, & oleū be- nedictū & distillatio dicta in cap. de paralyfi. In materia calida auxilia re- percussiuia sunt triū formularum. Prima est Auic. ex aquis endiuæ, ros. plā- taginis, solani, decoctionis sandal. cū modico aceti: aut oleum ipsorum, aut ceratum ex oleo ros. & cera lauātū, aut mucago psyllij, aut albumē ouorum quibus maceretur pāni, & sæpe renouetur, & applicetur. Secunda formula est Rhaf. in tract. de iuncturis: Re. sandali rub. boli arm. memithe, sidij, fer- ruginis, opij, ana: cōfice cū aceto & aqua ros. aut succo coriādri. Tertia for- mula est ibidē. Re. ossium cōbustorū lauatorū & desiccatorū, zurūge (quod credūt esse hermodactylū) amyli, cerussæ, ana partem vnā, cōfice cum aqua ros. cāphorata. Ad eandē intentionē magister Dynus. Re. ros. vnc. ij. fari- næ hordei, vnc. iij. farinæ lentiū, vnc. vj. coquatur in oxycrato: & addendo modicū olei ros. applicetur. Auxilia resolutiua sunt etiā triū formul. Prima est Aui. R. aloes, myrrhæ, croci, ana: dissoluatur in aqua caulium, aut endiuæ iuxta caliditatis formam: & si addatur farina hordei, melius erit. Secunda est Gal. lib. decimo sec. loci. Recip. aloes, vnc. j. succi centaureæ, vnc. β. floris lapidis asij, aluminis scissi, ana drach. ij. thuris, myrrhæ, opij, man-

Ibid. cap. 10.

Cap. 13. Ibid.

Lib. 3. f. 2. cap. 19.

dragoræ, ana drac. j. aggregentur cum vino dulci, & dissoluantur lacte, & vngatur locus cum penna. Tertia formula est Rhafis. Re. mucaginis psyllij, & sc. lini, & fœnugræci, & farina amborū: cerati facti ex oleo chamamelino aggregentur, & illine. Et consulit quod ante linitionem fomentetur membrum aqua calida, & dimittantur medicinæ per decem horas. In materia autem mista oportet miscere medicamina. Et licet prædicta possent misceri secundum coniecturam, nihilominus assumo ad resoluendum hæc materialia aliqua electa à doctorib. Primò Rhafis in diuisionibus iubet accipere micam panis filiginis, & vitellos ouorum, atque crocum, confecta cum lacte & sapa. Secundo Auenzoar. Re. farina hordei, lib. j. cineris nucū cupressi, quart. j. conficiantur cū oleo & aqua. Tertiò Albu. 23. parte antidot. Re. farina fœnugræci, sc. lini, anethi, chamameli, an. drac. x. bdellij, styracis liquide ammoniaci, galbani, an. drac. v. olei lilij quod sufficit: dissolutis gūmi in aceto, fiat emplastrum. Itē Aui. Re. farina fœnugræci, lib. j. coquatur in oxymelite: & fiat emplastrū. Itē vrina cocta cū sale ponitur à vulgo. Itē succus ebuli inspissatus cū oleo ros. ponitur in regimine papali. Ad eandē intentionem dictauerunt experimentatores generosi vnguentum è limacib. è serpentibus, è ranis, testudinibus, è vulpe, vespertilionibus, & consimilibus. Et fiunt simpliciter coquendo ea in aqua salita, & colligitur pinguedo: aut ponendo cū sale in olla perforata, cū alia integra illi supposita, sepeliendo in fimo, & qđ distillat seruetur. Cōpositæ etiā fiunt: primò G. in fine catageni ponit vnguētū ex ranis & testudinib. Re. olei radices cucumeris agreffis, lib. ij. olei maioranæ, & alcānæ, ceræ, terebinthinæ, galbani, medullæ ossiū cerui, ana quart. j. ranas tres numero sanguinē testudinum duarum numero balsami, drac. ij. coquēdo ranas & sanguinem testudinum in oleis, colētur: & tūc reliqua misceantur, & fiat vnguentū: est enim valde pretiosum. Vnguētū è vulpe secūdū Heb. Mes. Re. vulpē integrā interiorib. euulsis: & coque in vase terreo, cū aqua salita, vino & oleo (adiūctis saluia, rore marino, iunipero, anetho, origano, & maiorana) vsque ad aquæ & vini cōsumptionē, & donec vulpes sit ita cocta, vt caro ab ossib. separetur: postea torculari exprimatur, & coletur, & fiat vnguentum. Vnguentum è vespertilionib. secūdū Rhafim. Recipe vespertiliones septem numero, ne lebetes, & cooperi aqua pluuiali, & coque vsq; ad medietatē: postea cola: & pone tātū dē olei ros. & superiora salicis: & coque ad cōsumptionē aque, & cola: & fiat vnguētū. Halyab. autē ex istis faciebat balneū: & decoctioni addebat rapas, porros & cepas, erucā, caules, fœniculū, & apiū. Et inde est qđ ego, de præcepto Isaac, facio cos lauare iure raparum. Vnguētum ex anserē Tadei Bonon. Recipe anserem pinguem auulsis plumis & mundatum ab interioribus: farciatur carnibus catorum pinguum, salitis sale communi, & sale nituo sale ammoniaco, & sale geminæ, atque alumine, an. vnc. j. & addatur euphorbij, assæ fœtida, castorei, ana vnc. ss. lento ignem assetur: & quod distillauerit retineatur, & fiat vnguentum. In farcimine istius anseris possent poni iura artetica, pes colūbinus, pes coruinus, hermodacty.

daſtyli Theod. etiam addit parietariam, rutam, marrubium, radicem cucu-
 meris agreſtis, folia hederæ, & gūmi eius: & tunc diſtillatio eſt magis præ-
 tioſa in materia frigida, & antiqua. Emplaſtrū ē formicis probatum à Rha-
 ſi in materiis calidis maximè. Recipe terræ formicarum cum ouis & toto,
 vnc. iij. farinæ hor. & fabarum, ana vnc. j. ro. vnc. β. maluæ, mandragoræ, ana
 vnc. vj. coque maluæ & mandragoram in trib. lib. aquæ uſque ad medieta-
 tem, & cola: & confice reliquas medicinas in mortario puluerizatas, addē-
 do tria albumina ouorum, & duos vitellos: & vtere. In iſchiade autem cō-
 petunt omnia dicta: ſi modo fortiſcentur ſinapi, & oleo ipſius, fermento,
 & ſimilibus, quæ à profundo materiā extrahunt. Et ad iſtam intentionem
 admoventur cucurbitulæ, rubrificationes, & veſicationes ex aliis, & cantha-
 ridibus, & panta lupina, & marcilio: & cauteria potentialia. & etiam actua-
 lia, pūctualia, oliuaria, & circularia. in circuitu iuncturæ, & in medio ipſius,
 vt docet Albuc. & dicetur infrā. Et fluere permittuntur per 40. dies (qui
 eſt terminus arthritidum) vt dicunt quatuor magiſtri, ad motis turundis, fo-
 liis caulium & hederæ, donec ſit curatus, & ſic perficitur tertia intentio.
 Quarta verò, quæ erat accidentium correctio, completur prout ſunt acci-
 dentia, potiſſimè duo, dolor videlicet, & durities. Dolor autem in arthri-
 tide ſedatur dupliciter: verè euaporatiuis ſuperius dictis: & palliatiuè, nar-
 cotiſis. Et quia difficile eſt ſigillatim iſtis in tali dolore operari, idcirco eſt
 tutius miſcere ambo. Et ad hoc eliguntur quatuor auxilia. Primum eſt Rha-
 ſis & Auic. & id acceperunt à Gal. in lib. ſec. loc. Recipe micam panis albiſ-
 ſimi, & miſce eam lacti vaccino donec fiat ſicut vnguentū: & pone decimā
 partem opij, & croci quartam partē ipſius opij, & ſubigendo fiat ſicut lini-
 mentum: apponatur, & ſæpe mutetur. Ad idem: Recipe cerati roſ. libram
 vnam: opij, croci, ana drach. ij. miſceantur, & applicentur. Ad idem ponit
 Lanfrancus amyllum, & camphoram, ſubacta cum aqua roſ. In regimine il-
 lo papali: Recipe, capitum papaueris al. cum ſeminibus & corticibus ſuis,
 hordei mundati, ana partem j. ſeminis hyoſcyami partē tertiam vnius. bul-
 liant in lib. j. aquæ, uſque ad conſumptionem medietatis: deinde colentur:
 & colaturæ addatur mucaginis pſyllij, foenugræci, ſc. lini, extractæ in aceto,
 quantum eſt colatura: olei roſ. cum albuminibus ouorum, quantum eſt me-
 dietas: & fiat linimentum, quo madeat pannus lineus, & frigidum applice-
 tur, & quàm citò caleſcit renouetur. Amplius: ſecundum intentionem Hip-
 pocr. & Gal. quinto aphoriſmorum, aqua frigida multa affuſa articulis, do-
 lorem ipſorum ſoluit obtundendo ſenſum: torpor enim mediocriſ dolorē
 ſedat, vt dicit textus.

Durities iuncturarum conſequens arthritidas, licet ratiſſimè curetur (iux-
 ta illud Ouidij, Soluere nodosam neſcit medicina podagram) nihilomi-
 nus emēdatur medicinis mollitiuis & reſolutiuis domeſticis, & cautè iuxta
 doctrinam datam in capitulo de ſcirrho & ſcliroſi, & infrā in antidotario
 dicendam. Et etiam Rhaſis in tract. de iuncturis, vbi ponit modum euapo-
 rationis cū marcaſita ignita, in aceto extincta, dictat ad hoc in ſpeciati-
 m

Li. 4. c. 5.

Lib. de æ-
gr. iunct.
cap. 26.De agr.
iunct. c. 17.Lib. 3. ſem.
22. tr. 2. c.

15.

Cap. 3.

ſect. 2.

Tr. 3. do.

2. c. 17.

Aph. 25.

Doct. 1. c.

5. de mol-

liſc.

Cap. 15.

istud emplastrū, Recipe ammoniaci, opopanacis, galbani, bdellij, sulphuris, nitri, sinapis, pythethri, ana part. vnā. lithargyri quātū de omnibus: coquatur lithargyrus in oleo, & gummi dissoluantur in aceto, & bulliant, & fiat emplastrum: superponatur loco, prius cum aliquo mollificato. Ad quam intentionem, & ad spasmus, dictat tale vnguentum: Recipe bdellij in aceto, & modico sapæ, & mellis dissoluti, drach. xxx. olibani, opopanacis, ammoniaci, myrrhæ, ana drach. j. & β. olei chamæmelini, vnc. iij. olei antiqui, pinguedinis gallinæ, anseris, aquilæ, vel anguillæ, ana vnc. j. pinguedinis vituli, vnc. ij. confice, & fiat vnguentum. Ad eandem etiam intentionem valet diachylon paruum & magnum Heben Mes. quorum formulæ dabuntur infra. Gal. verò testatur lib. decimo simplicium pharmacorum, quòd caseus antiquissimus coctus in iure tibie salitæ porci, rumpendo cutem cum virulentia extrahit lapides gypseos, & mollificat duritiem iuncturarum: ipse autem (vt dicit) probauit in multis. Rhasis autem hoc recitando, nasturciū addit. Durities verò quæ cōsequitur algebras, & alias solutiones iuncturarū & neruofarū particularū, etiam est difficilis curationis: maximè quando est desiccata & ad marasmū redacta, adeo vt fricādo non rubescat, vt dicit Rhasis. Et illa in qua nullus, aut paruus est sensus, est iam suspecta: & tempus ad operandū, si melior reddi debet, requirit longum. Nihilominus si deprehendatur in loco aliqua materia, curetur incisuiis, vt dicit Auic. Et de curationibus bonis post mollificationē, est vaporatio cū lapidibus ignitis & extinctis in aceto: & resolutio domestica cum emplastris & vnguentis dictis in capitulo de scirofi: ad quod capitulum pro talibus dispositionibus semper est recurrēdū. Si autē non est ibi materia, aut est pauca desiccata, procedatur ita. In primis embrocetur particula (eā flectendo, & extendēdo diu) aqua mucilaginosā decoctionis corticis radice althææ, & radice vlmi, chamæmeli, meliloti, scēnugræci, se. lini, & similibus. Aut aqua decoctionis capitū, & pedū veruecis, aut musto, aut sanguine calido alieuius animalis. Deinde inungatur iuxta ignē moderatum isto vnguento. Rec. dialthææ li. β. olei laurini, olei mastichini, olei è lilio, olei mustellini, olei balanini, olei nucis indicæ, an. quart. β. axungie struthiocameli, aquilæ, anguillæ, marmotanzæ, taxonis, anatis, gallinæ, axūgiæ asini, medullæ cruoris vituli & cerui, an. vnc. j. bdellij, æsypii, styracis liquidæ, ana vnc. β. pinguedinis testiculorū castorei, drac. ij. ceræ quod sufficit, fiat vnguentū. Deinde applicetur istud emplastrum: Recipe ceræ, picis, diachylon, ana quart. j. axungie asini, quart. β. labdani, æsypii, galbani, opopanacis, ammoniaci, bdellij, styracis calamitæ, masticis, sarcocollæ dissolutorum in vino, an. vnc. j. axungie vrsi, struthiocameli, aquilæ, anguille, facis olei liliorum, terebinthinæ, ana vnc. β. farinæ scēnugræci, & se. lini, croci, ana drac. ij. fiat emplastrū. Et genera diachylonum sunt ad hoc, propitia: & aqua sanguinis humani septies distillata est ad hoc ab alchimistis, & ab Hēr. laudata. Plura alia infra in antidotario ponentur. Et in hoc ligaturæ & instrumenta mechanica multum auxiliantur.

CAPITVLVM SECVNDVM

De lepra.

Lepra est maximus error virtutis assimilatiuæ, qua forma corrumpitur in toto. Ita habetur ex verbis Gal. quātū ad primam partē in sexto, & quātū ad secūdā in secūdo de ægritudine & symptomate. Et intelligo erro-
 re virtutis assimilatiuæ īmediatē: quia mediatē pōt esse causa error coctri-
 cis & sanguificæ in hepate. Et ideo Aui. vocat errorē virtutis hepatis, cau-
 sam efficiētē antiquiorē. Quādo enim hepar labitur ad caliditatem, adurit
 sanguinē, & præparat ipsum ad melācholiā. Et talis sanguis quādo venit ad
 mēbra tercię cōcoctionis, inueniēs ea debilitata à mala cōplexione frigida
 & sicca, introducta à causis suis (vt statim dicetur) nō pōt cōuerti ad colo-
 rē: neq; ad carnē bonā vniformē & rubrā, cōuertitur ad colorē & carnē gra-
 nulofam, nigrā & horridā. Vnde lib. primo de virtutibus naturalib. colligi-
 tur. Cū virtus digestiua errat in disseminādo, causatur hectica: quādo in v-
 niēdo, hydropisis, quādo in assimilādo, lepra. Est autē lepra morbus & acci-
 dēs secūdū Gordoniū, qui sequēdo Aui. valde bene tractauit istā materiā. *Cap. 2. Cap. 7. Li. 4. fen. 3. tr. 3. c. 3.*
 Morbus cōsimilis, officialis & cōmunis. Morbus cōsimilis est, q̃a est mala
 cōplexio frigida & sicca, æqualis & diuersa, in parte & in toto. Officialis,
 quia est corruptio figuræ, quæ est ppria differētia ipsius, vt dicetur. Cōmu-
 nis, q̃a cū sit apostema vniuersale, soluit cōtinuū, vt apostemata alia particu-
 laria. Et est accidēs, quia læsa actio. Dicitur autē lepra à lepōre nasi, quia in
 eo potiora & certiora apparēt signa ipsius. Vel dicitur à lupo, quia oīa mē-
 bra vt lupo deuorat. Corrūpit enim oīa mēbra vt lupo cācrofus, secūdū
 Haly. in octauo sermone partis primę libri dispositionis regalis. Et ideo ab
 Auic. dicitur cācer cōmunis toti corpori. Species & differētię lepræ potis-
 simē sumūtur à materia & à symptomate. Et licet secūdū Haly. vbi supra
 (& fortē secūdū Gal.) nō ponātur nisi duę species à duabus cholericis adustis
 malis, nihilominus communis schola nostra assignat 4. species, prout qua-
 tuor humores possunt aduri, & in melācholiā cōuerti: Elephātiā scilicet ex
 melācholia, Leoninā ex cholera, Tyriā ex phlegmate, & Calopeciā ex san-
 guine. Rarō tamen inueniuntur singulares: plurimum sunt compositæ, vt a-
 lia apostemata. Et vocātur ita à proprietatibus, quæ in talibus animalibus
 inueniūtur. *Causa lepræ* sunt triplices, primitiuæ, antecedētes, & cōiunctæ. *Causa.*
 Causæ primitiuæ sunt, corruptio aeris, & cōtactus leproforū, malitia cibo-
 rū, macula generationis. Et coadiuuāt hæc, retētio superfluitatū melācho-
 licarū, vt hæmorrhoidū, mēstruorū, variolarū, quartanarū: & debilitas sple-
 nis, & hepatis caliditas, vt dicit Auic. Causæ antecedētes sunt, humores di-
 spositi ad vrendū, & in melācholiā cōuertendū. Causa cōiuncta est, melan-
 cholia sparsa per totū. Propterea sciendū, q̃ (vt dictū fuit in tract. de apo-
 stematibus) melācholia est duplex, naturalis & nō naturalis: ex naturali nō
 fit lepra, sed ex non naturali: & nō ex quacunq; sed illa quæ facta est per a-
 dustionem. Ista autē melancholia, vt dicit Auic. aut spargitur per totū cor
 pus, aut ad partem. Si ad totū corpus, & putrefit, facit febrē: si non putrefit, *Li. 4. fen. 3. tr. 3. c. 3.*

morpheam in cute, & lepram in carne. si ad partem generantur cancer, & verrucę, & consimilia, vt lib. sexto de ægritudine & sympto innuitur à Gal.

Signa & indicia. Intelligendum circa signa & indicia leprę, quod secundum magistrum Iordanum in Montepessulano, ipsa lepra habet dispositionem & actū. Dispositio seu præparatio leprę, est proprietas in corpore, qua aliquis valde est dispositus ad leprā. Et tales proprietates proueniūt à causis primitiuis: & coadiuuantibus dictis. Actus autē leprę est nocumētū virtutis dictę, quod ex sparsione melancholię per totū corpus prouenit. Et iste actus dicitur habere quatuor tēpora, principiū, augmentum, statum, & declinationem, saltem ad mortem. Principium est, quando nocumētū tangit membra intrinseca: & tunc apparēt signa debiliora. Lepra enim primò incipit in interioribus: deinde procedit ad exteriora, deinde redit ad interiora, & tunc cum venositate sua interficit. Augmentum est, quādo apparet in exterioribus: & tunc signa augentur, & multiplicantur. Status est, quando membra incipiunt vlcerari: & tunc signa sunt manifesta. Declinatio, quādo mēbra cadūt: & tunc signa sunt popularia. Signa autē cōmunia omniū specierū leprę, quędā significant præparationē seu dispositionem, quędā ipsius actum. Præparationem seu dispositionem significant, fœdus color, morphea, scabies, & superfluitates fœtētes, & causę disponentes supradictę. Actū autē significantia, quędā sunt vniuoca, quędam æquiuoca. Vniuoca dicuntur, quę semper significant lepram, & sequuntur eā vel intensē vel remissē. Et sunt sex: oculorum & aurium rotunditas: depilatio, & crassities seu ruberositas superciliorū: dilatatio & tortura nariū extrorsum cum interiori strictura: labiorū fœtiditas, vox rauca, ac si per nares loqueretur: fœtor anhelitus, & totius personę aspectus fixus & horribilis, instar animalis satyri. Vnde Gal. lib. secūdo de ægritudine & symptomate: Simus euadit enim nasus, & labia crassa, & acutę aures apparēt: & vniuersaliter similes satyris elephantīa patientes fiunt. Satyrus autem in terra Arabica est animal horribilis aspectus, in quo sunt signa iam dicta. Æquiuoca dicuntur, quę cum eo quod inueniuntur in lepra, inueniuntur etiam in ægritudinibus: & ideo non semper significant leprā. Et sunt sedecim. Primū est, durities & tuberositas carnis, specialiter iuncturarum & extremorū. Secundū est, color morpheatus, & fuscus. Tertium est, casus capillorum, & renascētia tenuium. Quartum, consumptio musculorum, præcipuē pollicis. Quintum, insensibilitas, & stupor, atque grāpa (vulgo dicta) extremorum. Sextum, scabies, & impetigines, gutta ros. & vlcerationes in corpore. Septimū est, grana sub lingua, sub palpebris, & retro aures. Octauum, ardores, & pūcturę acuum in corpore sensus. Nonum, cutis eorum aeri expositę in modum anseris implumis crispitudo. Decimum, quādo proiicitur aqua super ipsos videntur vnctuosi. Vndecimum, rarò febricitant. Duodecimum, sunt astuti & dolosi, furiosi: & nimis se ingerere volunt super populū. Tertiumdecimum, habent somnia ponderosa & grauiā. Quartumdecimum, habent pulsum debilem. Quintumdecimū, habēt nigrū sanguinem, plumbeum, & fuscum,

fuscum cineritium, arenosum, & thrombosum. Sextumdecimum, habent
vrinas liuidas, albas tenues, & cineritias. Cum istis autem signis examinan-
tur leprosi. Circa tamen examen, & iudicium leproforum est multum ad-
uertendum: quia maxima iniuria est sequestrare non sequestrandos, & di-
mittere leprosos cum populo. Nam morbus est contagiosus, & infectiuus.
Et ideo medicus debens eos iudicare, sæpe debet eos aspicere, & secum si-
gna voluere & reuoluere, & videre quæ signa sunt vniuoca, & quæ æquiuo-
ca: & non iudicet per vnum signum, sed per concursum multorum, præser-
tim vniuocorum. In primis inuocando Dei auxilium, debet eos consolari
quod ista passio est saluatio animæ: & quod non dubitent dicere veritatem:
quia si reperirentur leprosi, purgatorium animæ esset: & si mundus habet
eos odio, non tamen Deus: imò Lazarum leprosum plus dilexit quam a-
lios. Si autem non reperientur tales, stabunt in pace. Deinde faciat eos iu-
rare veritatem dicendi de interrogandis. Et tunc in primis debet interro-
gare de his quæ disponunt ad lepram, num ipse habet aliquid: vt an ipse est
de genere leproforum, aut num est versatus cum eis, & nunquid restricta
sunt eis menstrua vel hæmorrhoides: & an regimine mælâcholico vsi sunt,
& quales ægri tudines consueuerunt pati. Deinde inquirat ex familiaribus
ipsum, & ipsimet de astutia & moribus eorum & somniis, atque deside-
riis ipsum: & num sentiant acrimoniam ardorem, & puncturas in carne.
Deinde tangat pulsum: postea iubeat ei fieri phlebotomiam, & consideret
substantiam & colorem sanguinis, an sit niger, & cineritius, & lauet ipsum
& sciat qualis erit illa caro quæ remanet in colatorio, num sit arenosa, gra-
nulosa, & thrombosa: quia maximum signum est. Et si vult probare in al-
tera scutellarum, vtum sal cito funditur, & nunquid acetum, & vrina ci-
to commiscetur: & an in modum farinæ descendit in plenam peluim aquæ
ista potest gratia solennitatis facere. Hoc facto consideret aspectum eius
& dicat ei vt recedat, & mane portet vrinam: & interim cogitet medicus
super visis & videndis. Postquam ille redierit mane, præsens medicus
in primis videat vrinam, & consideret an significabit aliquid dispositionis
lepræ, an est alba, tenuis, & cineritia, quia tales sunt vrinæ leproforum. De-
inde consideret faciem eius: Supercilia num sint glabra, inflata, & tubero-
sa: oculos nunquid habeat rotundos, præsertim versus domesticam partem:
an eorum alba sunt fusca. De naso, an sit tortus, crassus, vlceratus intus.
De auribus, num rotundæ fiant & curtæ. De voce, an loquitur rau-
cè, & per nares. De labiis & lingua an sanguinem emittant, & vlcerentur, &
habeant grana, num anhelitus est difficilis & foetidus. Et an eius forma est
diuersa, & horribilis. Et consideret bene ista, quia signa faciei sunt certio-
ra. Deinde faciat nudare corpus, & consideret in primis colorem totius nū
sit fuscus, & morphea deturpatus. Deinde substantiam carnis, num sit dura,
& aspera, tuberosa, præsertim circa iuncturas & extremitates: & an sit sca-
biosus, pruriginosus, & serpiginosus, & vlcerosus. An coriū eius crispum, est
vt anseris: num muscoli sunt consumpti: num patitur stuporem in mem-

bris. an sentit bene quando pungitur retro talum & tibiam: & interrogetur qua re & vbi. Deinde proiciat aquam super corpus eius & videat an est vnctuosum, & vtrũ sal adhæret quando proicitur super ipsum. Postea redeat ad considerationẽ faciei, & aspectus, & dimittat ipsum. Et expendatur omnia signa, & conferat, & deliberet bene de signis, & concordia ipsorum. Et si inueniat, illum cum dispositione ad leprã, habere aliqua signa æqui-uoca diminuta, domesticè & secretè comminandus est, vt stet in bono regimĩne, & habeat consiliũ medicorum: aliàs efficietur leprosus. Si autem multa habet signa æqui-uoca, & pauca vniuoca, cassotus vocatur vulgo. Et tales sunt acriter comminandi, vt teneant bonum regimen, & habeant bonum consiliũ medicorum, & stent in domibus & mansionibus suis, nec multum se ingerant cum populo: quia ingrediuntur lepram. Si autem habent multa signa æqui-uoca, & multa vniuoca, cum bonis verbis, & consolatoriis sequestrandi sunt à populo, & ad nosocomium ducendi. Si autem sunt sani, absoluendi sunt, & cum literis medicorum ad suos rectores mittendi. Signa autem propria humorũ, habentur per signa humorum dicta in tract. de apostematibus supra: peiores tamen sunt humores leoninæ, & elephantiæ, q̃ aliarũ. Iudicatur ab omnib⁹, qđ lepra est pessimus morb⁹, & est hæreditarius, & contagiosus, & est quasi impossibilis eradicationis, præsertim confirmata. Quomodo enim (inquit Aui.) curabitur lepra, cum sit cancer vniuersalis, quando cancer particularis non curatur? præseruari quidem potest, & palliari, curari verò minime. Præterea iudicatur, quod inter species lepræ leonina & elephantia, tanquam de pessima materia, sunt peiores: Alię verò, tanquam de mitiori, suauiores.

Lib. 4. f. 3.
tr. 3. ca. 1.

Curatio.

In curatione lepræ ad tria communiter intendunt doctores. primum est, ad præseruandum dispositos antequam veniat. secundum est, ad curandum actu laborantes, dum est introducta, sed non est confirmata. tertium est, ad palliandum introductam & confirmatã. Regimen præseruatiuũ tres habet intentiones. prima est, vt materia non generetur. secunda, vt generata expellatur. sed tertia, vt hepar, & cõplexio totius corporis emendetur. Prima cõpletur debita administratione sex rerum non naturalium, & trium non necessariarũ, quæ sui generalitate annexæ sunt istis (vt sunt aer, cibus, & potus, &c.) vergentium ad temperatum. Secunda completur bina aut trina purgatione quotannis (vere tamen potissimum & autumno) assumpto diacatholiconẽ, aut pilulis è fumoterræ necnõ phlebotomia, & debita pro uocatione hæmorrhoidarum, & cauteriis in fontanellis brachiorum, & tibiarum. Tertia completur bonis electuariis factis ex diarrhodone abbatis, & bonis epithematibus pro hepate. Regimẽ autem curatiuum quando est actu lepra, non tamen confirmata, habet quatuor intẽtiones. Prima est bonitas regiminis, vt humor lapsus temperetur. secunda est humorum adustorum euacuatio. tertia est impressionis illatæ emẽdatio. sed quarta est accidentium correctio. Primum completur debita administratione sex rerum

non

non naturalium, & trium annexarum, vergentium ad frigiditatem & humiditatem. Secundum completur phlebotomia & pharmacia, caput purgiis, balneis, cucurbitulis & fricationibus & aliis resolventibus materias extrahere. Tertium completur debita administratione serpentum, & potionum, & confectionum de alfulde, de auro, & similibus corroborantibus cor, & emendantibus naturam. Sed quartum completur, pro natura accidentium quæ occurrunt. Regimen palliativum (quod competit lepræ confirmatæ) tres habet intentiones. prima est, humectare corpus introrsum ne incineretur. secunda, roborare cor & alia membra principalia, ne dissoluantur. sed tertia est, custodire membra ne deformentur. Primum completur debita administratione lactis, & iuris gallinarum, & aliorum humectantium. Secundum, elect. letificante Gal. & diarrhodon abbat. Sed tertium, cauteriis factis in locis quos scitis, necnon fucis & aliis decorantibus & solidantibus faciem, & alia membra. Verum quia ista magis pertinent ad dominos physicos, quam ad chirurgos, nisi quantum ad iudicium, & ad manuales operationem, attinet exquisitam pertractationem de modo & qualitate complendi prædictas intentiones omittam, superficialiter aliqua tangendo, ea in octo capitula colligendo. Primum erit de diætâ, secundum de phlebotomia, tertium de medicinis laxatiuis, quartum de caput purgiis, quintum de balneis, vnctionibus, epithematibus, embrocationibus, & consimilibus, sextum de regimine serpentum, septimum de cauteriis, octauum de correctione accidentium.

I. Diætâ leproforum.

Debet autem esse eorum diætâ, sicut patientium apostematâ melancholica, de qua superius in tract. de apostematibus melancholicis fuit dictum. Et ultra illa caueât à coitu, & ab omni re quæ potest eorum calefacere naturam, Tr. 2. de. 1. c. 5. Li. 4. f. 3. tr. 3. a. 3. ut vult Auic. Lac etiam, (ut dicit) est ex convenientioribus quibus curatur lepra, & proprie ad constrictionem & difficultatem anhelitus & vocis, & post euacuationes perdurare. Oportet verò ut bibant id dum mulgetur, & detur quantitas quæ digeratur. Et si possent cum eo solo, bonum esset. Et si passio sedatur, auferatur. Totum autem regimen ipsorum (præcipue in palliando) ad regimen hæcticorum declinet, ut volunt omnes.

II. De phlebotomia.

Phlebotomia venarum magnarum nullo modo competit in lepra confirmata (nisi esset magna repletio, aut timeretur constructio anhelitus) sed cucurbitulæ & scarificatio in natibus, tibiis, retro collum & inter spatulas: & apertura venarum paruarum narium, & faciei, bene potest competere eis: eo quod materia iam exiit venas, & est in carne. Ante tamen quam confirmetur, præcipit Halyab. sermone quarto partis primæ libri dispositionis regalis, accelerare minutionem sanguinis ex duabus venis organicis, & duabus post aures, & ea quæ frontis, & à mediastinis: & tantum auferre, donec defectus appareat. Rhasis tamen à purpurea vena dextri brachij incipit, & post Li. 5. alm. cap. 33.

interuallum, à sinistra: & refert, se curasse quēdam adolescentem leprosum, in cuius facie nodi fieri incipiebant, & pili defluebant, cui occurrere incepit instituta phlebotomia, & ventris solutione cum apozemate ex epithymo, & pilulis cholera nigram purgantibus, & frequēter cum in balneo posui, & cibaria humectantia dedit. postea quietem per aliquot dies præscripsit ad ventrem soluendum rediit: quod toties fecit, donec plusquam quadragesies in quinque mensibus ventrem soluit quibus peractis pili inceperunt nasci, & oculi, & color, & facies meliora euadere, & prope sanitatem reduci. Et recedens ab illo per alios sex menses, dimissa purgatione (præter quā cum fero) & bono regimine, perfectē sanum eum inuenit.

III. De medicinis laxatiuis.

In primis digeratur materia syrupo de fumo terræ, quia Reci. fumo terræ, quart. j. buglossi integri, teneritatum lupuli, scabiosæ, lapathij, capilli ven. adianthos, polytrichi, scolopendrij, endiuæ nouellæ, cichorei, ana quart. β. glycyrrhizæ, se. melonum, se. acetosæ, anisi, cuscute. ana vnc. β. florum ros. violarum, boraginis, & buglossæ, epithymi. ana vnc. j. polypodij querni, vnc. ij. vini malorum granatorum, aceti passulati, ana quart. j. panis zucchari, lib. j. fiat syrupus. Digesta materia, purgetur paulatinē apozemate laxatiuo facto ex prædictis, addendo succum fumo terræ, boraginis, buglossi, lapathij: atque senæ, & epithymi, quantum de polypodio: item pruna, & tamarindos, ac casiam fistulam: nec ponatur acetum. Et administretur bis in septimana quart. j. in quo potest dissolui ad acuendum, drac. j. electuarij de succo ros. Et si vis ponere in prædicto syrupo myrabolanos, præceptū Heben Mesue facies. Si autē vis purgare fortius, fiat hoc pilulis de fumo terræ: quarum formula secundum Auicē. talis est ℞. myrabolanorū citrinarū, chebularū, nigrarum, omniū, ana drac. v. aloes succotrine, drac. vij. scammonæ, drac. v. sine cessatione subigantur cum aqua vel succo fumo terræ, & fiant pilulæ, dosis erit drac. j. vel drac. j. & β. Si autem vis purgare fortissimē, præcipit. Auic. hieram Rhusi, hieram Logadi, Theodoricon acrius redditum pulpa colocynthidos, & electuario de succo ros. Istis autem medicinis possunt addi & diminui medicina, prout videbitur materia declinare ad phlegma, vel ad cholera, & secundum tempus, & qualitatem patientis.

Antid.
sum. 1. di.
6. c. 57.
Li. 4. f. 7.
11. 3. c. 7.
Li. 4. f. 3.
11. 3. c. 3.

III. De caputpurgis.

Post euacuationem vniuersalem, fiant caputpurgia ex succo vel decocto sampsuchi chelidonis, nasturcij, staphidis agriæ, pyrethri, nucismus. piperis lon. quibus addatur modicum euphorbij, & scammonæ, aut electuarij è succo rosa. & traiciatur: aut imponatur vna gutta naribus, cum emboto nasali.

V. De stuphis, & balneis, fricationibus, vntionibus, & consimilibus.

Post supradictas purgationes, fiant thermæ cum herbis dictis in syrupo. Et

Et illic raso capite fricetur, & lauetur caput & facies, & totum corpus, tali decocto: Recipe fumiterræ, lapathi, scabiosæ, chamæmeli, meliloti, staphidis agriæ, sinapis, piperis longi, nucismu. sulphuris, nitri, aloes, auripigmenti, quantum sufficit: coque in aqua & aceto. Et facta fricatione, illinatur totus sanguine leporis. Et in exitu detur theriacæ cum vino, drach. j. Et postquam sanguis fuerit desiccatus redeat ad hypocaustum: & ibidem lauetur aqua decoctionis radicis lilij, radicis ari, & furfuris macri. Postea inungatur totus isto vnguento: Recipe vnguenti citrini, lib. j. vnguenti albi lib. β. pinguedinis serpentis, quart. vnum: olei ros. olei myrtini, vnguenti populeonis, ana quart. β. misceantur & inungatur. Pro ista intentione inueniuntur multa alia auxilia in tract. de morphea, scabie, serpigine, & in morbis faciei. Et ista reiterentur toties, quoties videbitur expedire.

v 1. De administratione serpentum.

Et scias, (dicit Auicen.) quod caro viperæ, vel thiri, & illud in quo est virtus eius, est de melioribus medicinis ei. Et Gal. lib. vndecimo simplicium pharmacorum, per quinque exempla hoc probauit. Eligantur ergo serpentes (secundum nobilem Gordonium) ex locis siccissimis, cum dorso nigro: & ligentur versus caput & caudam: & virgis minutis flagellentur, & subito insimul duo viri abscondant caput & caudam: & permittatur volutari per terram: & quanto plus volutabuntur, & exibat de sanguine, tanto melius erit, & post excoriantur, & abluantur aqua salsa calida, & postea vino puro. Et istis serpentibus vtatur omnibus modis quos poterimus considerare: quia (breuiter loquendo) aliam viam non habemus in curandis leprosis post corporis mundificationem, nisi per serpentes. Decoquantur igitur vsque ad ossium separationem, cum sceniculo, & anetho, & pane biscocto & modico salis. & sorbeatur ius, & comedantur carnes. Vel carnes sic præparatæ terantur cum ala gallinæ, & modico zingib. & quod satis zucchari, & fiat comestio alba. Vel aliter: carnes sic præparatæ cum puluere zingib. coriandri, & croci, ponantur in pastillo. Vel aliter: carnes sic præparatæ terantur vehementer, & cum puluere zingib. nucismus. & zuccharo, fiat electuarium. Vel aliter: serpentes viui ponantur in vino tempore vindemiarum, cum epithymo, sena, polypodio, aniso, sceniculo, & anetho: & quando erit clarum, ponatur in alio vase: & erit laxatiuum si administretur, bis vel ter in die. Vel aliter secundum Henricum, ponantur post decollationem in alembico, & fiat aqua. Et patientes possunt lauari aqua decocti ipsarum. Est autem aduertendum, quod vsus ipsorum facit corpus primò inflare: & postea cadunt squammæ, & pelles: & excoriantur, & detumescunt, & sanantur. Tempus verò sufficientiæ vsus ipsarum est, dum ægri incurrere incipiunt scotomiam, & mutari in ratione: tunc enim cessandum est ab vsu ipsarum. Et sal viperæ inuatium est iterum. De his quæ conferunt eis, vt dicit Auic. quando bibuntur, aut comeduntur, sunt confectiones bederafuli & alfelude, &c.

Li. 4. sim.

3. tr. 3. c. 3.

Cap. 1.

Part. 2. c.

22.

ubi fa-

pra.

VII. De cauteriis.

Lib. I. c.
49.

Circa cauteria est intelligendum, quod ipsa non debent fieri, nisi post omnes alias curas: & maximè in putrefacta & humorali. Et licet Albuc. ponat 70. cauteria pro ipsis (quia dixit quod quanto fiunt plura, magis conferunt) nihilominus non sunt consueta mihi nisi cauteria punctualia seu rotunda fontanellarum brachiorum, & tibiarum, & inguinum, & axillarum, & in summitate capitis, & retro collum ad setonem. Ruptoria fiunt sub mento & in collo. Et si cucurbitulæ præcederent ruptoria, non esset id malè factum.

VIII. Ultimò est dicendum de correctione accidentium.

Accidentia quæ apparent in lepra, sunt multa quæ correctione indigent: vt morphea, scabies, pruritus, & serpigio, de quibus dicetur in sequenti cap. nodi, glandulæ, atque tuberositates, vlcera, & corrosiones, de quibus in propriis capitulis dictum est suprâ: depilatio, pustularum eruptio, oppilatio narium, de quibus dicetur infrâ doctrina secunda: Raucedo, difficultas anhelitus, de quibus in medicorum libris satis tractatur. Et ideo correctiones eorum in locis suis requirantur.

CAPITVLVM TERTIVM

De morphea, impetigine, serpigine, affasati, scabie, pruritu, syronibus, pediculis, & aliis infectionibus cutis.

Tr. 3. do.
I. cap. 6.

Cap. 2.

Intelligendum est morpheam, & albatas, algadam, algafen, panni, lentigines, sanguinem mortuum, guttam roseam, scabiem, serpiginem, & impetiginem, & consimilia esse infectiones cutis maculosæ. Et quia nō differunt nisi magnitudine & paruitate, situ, colore, & quadantenus materia, propterea doctores nostri fuerunt ita varij & discordes in differentiis ipsorum: imò (quod fortius est) morpheam albarosan vocauit Halyab. lepram. Nihilominus cōmunis vsus tenet inter nos, istas infectiones quando sunt planæ, & nō habēt inæqualitatem, neq; vlcerationem, si sunt nigræ, vocari morpheas: si albæ, albatas: si rubæ, guttam roseam, si magnæ, pannos: si paruæ, lentigines. Si verò non sunt planæ, sed inæquales & vlceratæ, vocantur scabies, serpigines, & impetigines. Non obstante quod Lanfranc. & Henricus in differentiis istorum multum videntur gloriari. Non ergo faciunt in opere diuersitatem tales differentiæ, nisi in non vlceratis, quæ reponuntur sub morphea: & in vlceratis, sub scabie & serpigine: & in syronibus & in pediculis, de quibus dicetur. Et licet multa de his dicantur hîc in genere, nihilominus aliqua dicentur in specie in secunda doctrina de dispositionibus faciei.

De morphea.

Est ergo morphea cutis planæ defœdatio maculosa. Cuius licet sint tot species, quot lepræ, nihilominus duæ sunt magis famosæ, nigra videlicet & alba.

alba. Earum causæ sunt, albæ quidem phlegma, nigræ verò, melancholicus humor, vt dicebatur lib. sexto de ægritudine & symptomate.

Cap. 2.

Signa sunt satis manifesta, sed iudicia sunt difficilia. Iudicatur enim per nobilem Gordoniū, quòd morphea antiqua, & quæ occupat magnum spatium, & quæ cum fricatur, non rubet, nec quando pungitur, emittit sanguinem, sed aquositate, est incurabilis, aut cum magna difficultate curabilis: quæ verò est oppositarum conditionum, ad curandum aliquam habet sp̃e.

Part. 1. c.

Cura morphea nigræ. Supposito regimine dicto in lepra, oportet secundum Auicennam, vt incipiatur à phlebotomia, si fuerit illic multitudo sanguinis: & ab euacuatione humoris adusti & melancholici, per ea quæ in lepra sunt dicta. Verum de euacuantibus sublimibus est aqua casei cum epithymo, sumendo quolibet die drach. j. cum cado vno aquæ casei, & multoties tali medicamine venter est soluendus, vt dicit Rhasis. Et post hoc dicit, quòd ex semine raphani, & erucæ, & condisi, subactis cum aceto, locus est epithemandus, ipso tamen prius balneato. Halyab. autem iubet conterere cepam, & ad solem ex ipsa facere cataplasma. Gordonius præcipit,

Li. 4. fen.

7. tr. 2. c.

10.

Lib. 5. al-

man. c.

33.

vt fricetur locus panno aspero, & postea locus epithemetur auripigmento rubro subacto cum succo fumiterræ: & in crastinum lauetur aqua furfuris. Iamarius hanc morpheam fricat memithâ. Rogerius accipit tartarum &

Li. 1. cap.

fuliginem, de quolibet vnc. ij. salis nitri, sulphuris viui, ana vnc. j. auripig-

43.

menti, aluminis scissi, vtriusque ellebori, ana vnc. β. puluerizentur omnia, & cum succo fumiterræ, & abrotani, & lapathij acuti, atque panis porcini, & sapone, cum oleo, in mortario vniantur taliter vt fiat linimentum, quo morpheatus locus epithemetur. Et si ista non valent, scarificetur locus: & illo sanguine epithemetur. Aut, vt dicit Gulielmus de Salice-

Li. 1. cap.

to, cantharides cum fermento & aceto apponantur: aut mel anacardinum,

46.

vt dicunt glossatores Rogerij. Et post vesicationem desuper folium caul-

lis ponatur: & remota cute, si est necesse (vt quando est infectio profunda) corrodaturo caro arsenico vnito cum dialthæa, & purgata carne, locus vnguento citri. reddito fortiore cum lithargyro consolidetur. In mor-

pha autem alba, supposito regimine dicto in apostematibus phlegmaticis, oportet secundum Auicennam, vt vitetur phlebotomia, & euacue-

Li. 4. fen.

7. tr. 2. c.

11.

Lib. 5. al-

man. c. 32.

tur phlegma hiera acriore facta cum colocynthide, aut pilulis cochiis Rhasis. Et post hoc præcipit Rhasis, vt fricetur ad solem linimento facto

ex feteragi (quod credo esse thapsiam) & ex rubea, & elleboro, & sinapi,

& sem. raphani. Auicenna verò vult, vt alcali & calce coctis in vrina infantium vsque ad mellis spissitudinem, fricetur ad solem quousque locus

ulceretur. Deinde accipiantur pix & cera, atque terebinthina, & cortices nucis adustæ, atque sanguis pulli columbæ, & oleum ex alcanna, & vs-

que ad sufficientiam decoquantur: & continetur super locum donec sanetur, & color eius sit sicut color corporis. Theodoricus dicit, quòd quædam

Li. 3. c. 53.

domina Pisana curabat omnes morpheas isto modo: In primis lauabat locum morphea affectum decies aqua frigida: postea isto vngebat vnguento. Rec.

cicineris serpentis combusti in olla noua bene cooperta, vnc. j. lithargyri
vsti, gallarum, radice flammulæ, solearum antiquarum, plumarum nigra-
rum gallinæ, omnium combustorum, ana vnc. Semiss. arsenici, calcis viua
argenti viui, ana drach. ij. subigantur omnia cum aceto, & fiat sicut vnguē-
tum, quo locus morphea correptus inungatur bis vel ter, aut plus, sicut vi-
debitur expedire. Post autem mittatur ad balneū: & dum intrabit balneū,
liniatur psilothro facto ex quatuor partibus calcis, & vna arsenici, coctis
in aceto & aqua. Et postquam sudauerit in balneo aliquantulum, lauetur
aqua, & erit sanatus. Melius tamen videretur, vt prius in balneo liniretur
illo psilothro, & post in exitu liniretur illo vnguento: ipse tamen ita dicit.
Si autē istis non curetur, est intentio doctorū, vt locus cantharidibus & ar-
senico tractetur (præcipue si infectio profunda euaserit, vt dictum est de
morphea nigra) non autem cauterio actuali, neque scarificatione: quia ve-
stigia magis apparerent: vt dicit Auic. Et si ea cura non valet, tingatur lo-
cus ista tinctura. Auic. Recipe lithargyri, calcis, gallarum, alcannæ, dragan-
thi, ana subigantur cum melle & aceto nigro, & fiat linimentum, quo lo-
cus illinatur.

De impetigine, & serpigine, & affasati.

Omnia ista, vt dictum est, sunt infectiones cutis inæquales, & finaliter
El. 4. fen. *ulcerosæ, non multum excauantes. Et propter hoc Auic. dicit, quod sunt*
7. tr. 3. c. 1 *proxima ad inuicem, & sunt de summa bothorum ulcerosorum. Incipien-*
tes, paruæ, lenes, diuisæ in multis locis: deinde ulcerantur ulceribus squam-
mosis & furfuraceis, quandoque apparentibus, quâdoque occultis. Et quæ
sunt fixæ, magis propriè dicuntur assafati & impetigines: quæ verò sunt
mobiles, & serpentes hincinde, serpigines, quæ vulgariter dicuntur der-
bes, & ignis volagius. Et quarumlibet istarum quædam sunt humidæ, quæ-
dam verò siccæ.

Causa autem talium infectionum, maximè humidarum, est humiditas mala corrosiua, quæ permiscetur crasso sanguini, & phlegmati falso: verùm in sicca magis prædominatur melancholia. Expelluntur enim huiusmodi materiæ ad cutim, & corrumpunt eam, vt dicit Auic. Et talis humiditas est vehementer ignita: & propter hoc sunt cum pruritu & ardore, vt dicunt glossæ & Theodoricus. Et plurimum generantur in facie, & capite puerorum propriè. Et multoties apparent hyeme, secundum Auic. eo quia frigus coarctat & deriuat tales materias ad cutem, vt dicit Theodoricus: & æstate sæpè, propter calorem vehementem, vt dicit Iamerius.

Curatio. Quantum ad regimen & euacuationem, non differunt à curatione apostematum, & pustularum cholicarum & melancholicarum, de quibus satis dictum est suprà in tract. de apostematibus, & de lepra, & morphea. In speciali autem defendit Auic. omne quod habet dulcedinem superfluum (& propriè dactylos) aut amaritudinem, aut acrimoniam, aut falsedinem; & vtatur humectatione corporis, humiditate æquali, cum balneo

neo & aliis. Quantum autem ad localia, in recentibus laudantur fomenta-
 tiones ex aqua tepida: Et alterare locum succo portulacæ, & cucumeris, &
 mucagine psyllij, & salua hominis ieiuni in 10. simpliciū, & acetositas ci-
 tri, & gummi cum aceto, & sinapis cum aceto, sunt optima secundū Auicē.
 & oleum è frumento, oleum ouorū, oleum ex serpentibus, & oleum iu-
 niperi ab Heben Mesue propria dicuntur: & oleum è tartaro vulgus tenet
 supremum. Rogerius laudat saporem, & succum chelidoniæ (& si cum eis
 misceretur vnguentum album, pulchrius esset, vt dicunt glossæ ipsius, &
 lotionem cum aqua ros. & succo acido citri, in quo sulphur puluerizatum
 steterit in vase vitreo ad solem per viginti dies, laudant Montipede. Et lac
 virgineum, quod fit ex aceto & lithargyro, distillando & miscēdo cū aqua
 salita, laudant Bonon. Vnguentum album, vnguentum de lithargyro, & ci-
 trinum, facta ex oleo de tartaro & succo citri, sunt Parisiis cōsuetā. Ad an-
 tiquas verò (proprie ad salfati) laudat Auicē. linimentum factum è cimo-
 lea, sulphure, cinere cucurbitæ, pulpa colocynthidos, sumendo omniū par-
 tes æquales, cum aceto. Ad idem Theodoricus: Recipe succi radice lapar-
 thi acuti, quart. j. axungie antiquæ porci dissolutæ cum aceto lib. β. argen-
 ti viui extincti salua, quart. β. coquatur axungia in succo vsque ad eius cō-
 sumptionem: postea miscendo argentum viuum, tundēdo in mortario fiat
 vnguentum. Ad idem Rogerius: Recipe tartari, plumbi vsti, fuliginis, cine-
 ris, cucurbitæ, pirethri, succi cyclaminis, ana: subige cum oleo, & fiat vn-
 guentum. Henricus testatur quendam medicum Parisiensem curasse serpi-
 ginem quinque annorum, tali vnguento: Recipe sem. iuniperi comquassa-
 ti, vnc. iij. coquantur in sufficienti aqua: & colaturæ addantur, axungie por-
 ci rec. fusæ colatæ, vnc. sex: terebinthinæ, vncia vna, dissoluantur omnia si-
 mul, & dissoluta ab igne deponantur. Et cum refrigerata fuerit aquositas
 expellatur, & vnctuositas fortiter in mortario agitetur: & addendo sulphu-
 ris viui, vnc. ij. fiat vnguentum. Rhasis autem dicit, antiquam indigere san-
 guisugis & fricatione, donec exeat sanguis plurimus, & resoluatur caro ma-
 la, & appareat bona. Quæ verò ex ea fortis est, indiget secundum Auicē. me-
 dicamine acuto corrodeute, quousque perueniat ad carnem sanam. Dein-
 de vnguentis vlcerum (proprie albo, & è lithargyro) consolidetur.

Cap. 2. lo-
ci praci.Antid.
som. 1. dist.
12. ca. 70.Add. in
c. 41. li. 1.Li. 4. sen.
7. tr. 3. c. 2.

Li. 3. c. 50.

Li. 5. alm.
cap. 31.

ubi supra.

De scabie & pruritu.

Iste etiam sunt infectiones cutis vlcerosæ, pruriginosæ, cum squammis
 & crustis, quæ quandoque sunt cum virulentia & pure & quandoque abs-
 que ipso, vt ponit Gordonius. Earum materia, secundum Auicennam, est
 sanguis, cui commiscetur cholera conuersa in melancholiam, aut phlegma
 falsum nitrosum. Ex prima enim materia (vt dicit) fit scabies sicca: ex se-
 cunda, humida. Sunt igitur secundum hoc duæ species scabiei, humida &
 sicca, sub qua pruriginem pono. Cū enim talem materiam natura ab in-
 terioribus ad extrinsecam cutem pertulerit, si sub cute permanferit, & fue-

Ca. 6. loci
praci.

Ibid.

rit tenuis, facit pruriginem: si crassa, scabiem, ut euidenter ponit Halyab. parte prima, sermone octauo. Et ibidem ponitur, quod tales materiae sunt maximè plurimum comedentibus, & qui malis utuntur cibis (salsis videlicet & amaris, dulcibus & acris, ut addit Auic.) & qui balneum dimittunt, & vestes non mutant, laborant, & vigilant, & vinum purum potant, addit Rhasis. Fit autem sensibus, propter cutis debilitatem, & quia in eis plurimū generatur salsus humor, & plurimum fit inter digitos, quoniam sunt debiliores, ut dicit Auic.

Significant scabiem, secundum quidem Halyabbatem, pustulae paruae, incipientes, prurientes, deinde ulcerantes. Et significatur natura hu. per colorem, ardorem, pruriginē, & per expulsa. Iudicatur quod, quamuis scabies sit mala per viam signi, potest tamen esse bona per viam causae, expurgare enim corpus ita consuevit natura, ad cutim superfluitates repellendo, ut in quarto therap. dicit Galen. Iudicatur scabies in decrepitis esse difficilis, aut impossibilis curationis. Iudicatur etiam, quod scabies & pruritus inducunt ulcera, impetigines, & ægritudines fœdas. Est etiam scabies de ægritudinibus contagiosis.

Curatio. Quantum ad regimen & euacuationem, non differt à curatione prædictarum infectionum. Specialiter autem commendat Auic. cum proprietate chelidonium in laxatiuis. Et aloë tertio quoque die sumta ad drac. j. cum aqua endiuiae & fœniculi, eradicat scabiem, ut dicunt Rhasis & Auicen. Et si veniret ex eo intestinorum rasura, curetur clysteribus opportunis, & si adest repletio, phlebotomia instituatur, ut dictum est supra. Et scias secundum Auicen. cucurbitulas in utrisque cruribus conferre scabiei fœdæ. Facta autem euacuatione sufficiente, volunt doctores nostri ut hypocausto utantur ex herbis positis in syrupo de fumo terræ, descripto in capitulo de lepra. Et intret hypocaustum ex istis positis ab Auic. quæ habent abstergere, & emendare complexionem cutis: ut sunt malua, sicla, lapathum, oxalis, apium, furfur, farina lentium, oryza, & fœnugræci, melones decocti in aqua & aceto, seu granatorum vino. Et in exitu offeratur theriaca, aut rubia trochiscata. Et postquam sudauerit, & dormiuerit in lecto, alteretur cutis oleo violato, rosam ygdalarum, aceto, aut granatorum succo.

Quantū autem ad localia, in humida laudant Rhasis & Auic. argentū viuū extinctum salua, cadmiam argenti, oleandrum, conditum, alchali, lithargyrū, confecta cum oleo rosa. & aceto: & fiat epithema per totam noctem. Manè verò balneum ingrediatur patiens, & aceto, & musco viridi quercus fricetur: postea aqua calida lauetur. Et his factis, aqua frigida super ipsum fundatur, & oleo ros. inunctus egrediatur. In sicca & pruritiua concedit Auic. in potu lac vaccini acetosum, & balneum cum aqua tepida, & administrationem vnctionum oleaginosarum ex oleis frigidis: & propriè quando ponitur cum eis succus apij, & aqua rosa. & endiuiae: & acetum cum aloë, & sale ammoniaco, & alumine. Et ex medicinis quiescere faci-

Li. 4. fen.

7. tr. 3. c.

6.

Lib. 5. al.

cap. 28.

Cap. 7. lo-
ci præcit.

Lib. 5. al.

cap. 28.

Li. 4. fen.

3. tr. 3. c.

6.

cientibus pruritus, est papauer cum aceto tritum, & ceratum in quo ponitur opium. Rhasis autem in ista scabie, Recipe baurac. costi, salis, condifi, ana drac. j. styracis, drac. vij. aceti, & olei quod sufficit: fiat linimentum, quo epithemetur in balneo, & maneat: & postea lauetur. In suis additionibus inuenitur, quod lauare locum aqua rosa. & aceto decoctionis rosa. myrrhæ, sandali. ru & parum aluminis, pruritus fortem statim tollit. Vfus autem communis habet vnguenta alba, & lithargyrica. In vtraque scabie inueniuntur multa communia vnguenta. Primò Galenus *Cap. 36.* libro nono simplicium pharmacorum, capitulo de sulphure, docebat quosdam amicos suos piscatores sulphur miscere cum oleo, & melle, aut terebinthina, & sanabant scabiem, & serpiginem: & ipse etiam non raro. Oportet enim medicinas tales, habere virtutem mistam, vt consumant & repertuciant, vt dicit Et propter hoc ego libræ vni. terebinthinæ, & quart. j. axungia porci rec. misceo, vnc. j. sulphuris, & aliquando modicum argenti viui appono. Secundò Theodoricus. *L. 3. c. 47.* Recip. radicis lapathi acuti, enulæ campanæ, & asphodelorum, ac cicutæ, coctæ sub prunis, aut in aqua, tulsis, & mistis cum axungia veteri porcina, fiat vnguentum. Ad idem Henricus, Rec. olei laurini, axungia veteris porcina, ceræ viridis, thuris, argenti viui extincti salua, ana partem j. salis communis tritissimi, partes. iij. conficiantur cum succo fumiteræ & plantaginis, ana quantum potest imbibi agitando. & si adderetur modicum fuliginis in aceto temperatæ, conferret ad omnes infectiones. Ad idem magister Dynus: Recipe succi lapathi, scabiosæ, chelidoniæ, enulæ campanæ, fumiterræ, ana drac. vj. olei communis, vnc. vj. salis communis, vnc. ij. misceantur, & bulliât ad succorum consumptionem: deinde colentur, & assumatur illud oleum, & ceræ, vnc. j. & liquefiant simul ad ignem: & deposita ab igne misceantur donec æquentur. Et si vis magis desiccare, adde vitrioli, vnc. β. Et si vis vt sit magis proprium ad phlegma falsum, adde cerussam, lithargyrum, plumbum vstum, cinerem vitis, cum modico aceti. Ad idem magister Petrus de Bonanto, pro scabie ex phlegmate falso. Recip. succi chelidoniæ, succi hederæ terrestris, ana lib. j. axungia porcina, lib. j. coquantur omnia ad consumptionem succi. deinde cola, & adde argenti viui vnc. j. vniendo fiat vnguentum. Et post inunctionem, folium lappæ inuersæ, aut lilij superponatur. Vnguentum farracenicum contra scabiem, & malum mortuum, & phlegma falsum (facit enim educere superfluitates per os saluam emittendo & per axillas sudando, inungendo solum extremitates à genu & cubito in sole, vel ad ignem: dummodo illata hora summè caueatur à frigore) Recip. euphorbij, lithargyri, ana libr. β. staphibis agriæ, quart. β. argenti viui, quart. j. axungia porci veteris, incorporando in mortario fiat vnguensum: quo inungatur semel lib. j. in septimana. Est tamen aduertendum, quod quia argentū viuum nocet membris principalibus, & dentibus atque gingiuis,

Li. 4. f. 7. *tr. 3. c. 7.* præcipit Auic. vt vngueta in quibus ponitur, quàm fieri poterit longe à partibus stomachi, & membrorum nobilium applicentur. Et Henr. dicit, quod dentes & gingiuarum decoctione mentastri, anethi, & chamæmeli lauentur. Nonnulli cum aqua solani faciunt idem.

De pediculis, & syronibus, & iis consimilibus.

Cap. 26. *loci præc.* Quid sit pediculus, omnibus est notum. Fiunt autem ex materia prædictarum infectionum, minus tamen mala. Et ideo ad eam non festinat putrefactio virulenta, neque extrema: sed est conueniens, vt sit materia recipiens vitam à creatore suo, vt addit Auicenn. De modo autem generationis non curo, quia physicum est: sed ad generationem ipsorum adiuuant res, quarum proprietas est mouere materiam ad cutim, vt sunt ficus, & coitus, & intermissio mundificationis, ablutionis, & tarda pannorum mutatio.

Cap. 1. do. *huius.* Signa materia ipsorum habentur à colore, vt ponit Gordonius. Iudicatur per ipsummet Gordonium, quòd pediculorum multiplicatio, à causa tamen intrinseca, præterdit morphæam & lepram: eo quod si natura cutis esset fortis, non erraret, sed assimilaret. Error autem assimilatiuæ virtutis est causa lepræ, vt dictum est.

Li. 4. f. 7. *tr. 3. c. 27.* In curatione vero ipsorum oportet in primis, vt corpus mundificetur phlebotomia, & hierapicra, & aliis euacuantibus humores putrefactos: & regiminis correctione, & assumptione medicinarum interficientium pediculos, vt sunt allia decocta, & calamentum montanum, vt dicit Auicenn. & localibus: de quibus sunt thermæ, & balnea ex aqua decoctionis aluminis, salis, betæ, tanacetii, cupressi, pini, calamenthi, lupinorum, staphidis agriæ: & olea & vnguenta, ex oleis cartami, raphani, sumac, acetosæ cum radice sua. Et speciale est ad hoc vnguentum sequens, quo si inungatur cingulum è lana, & portetur nuda carne, interficit pediculos, & prohibet ne amplius generentur. Recip. olei, vnc. iij. ceræ, vnc. β. argenti viui, vnc. j. miscendo in mortario, fiat vnguentum.

Syrones sunt animalia parua, facientia vias sinuosas corrodendo inter carnem, & cutem, potissimè in manibus ocioforum. Et curatur lauando locum aqua salita decoctionis piscium, aut succo hederæ terrestris, aut aceto misto cum aloë, & consimilibus.

De variolis & morbillis, & defudationibus, & plancta noctis (quæ sunt bothores parui in membro plurimi sudoris.) & *de effere* (quæ sunt noduli in carne cū pruritu, venientes quando homo est super calefactus, & sudando scalpit se) supersedeo quantum est de præsentis: magis enim est physicum quàm chirurgicum, & satis ex scientia apostematum potest haberi eorum cura. Quantum autem ad vestigia, infra dicetur in facie, de cicatricibus variolarum.

De extenua. & incrass. corp.
CAPITVLVM QVARTVM

265

De extenuatione & incrassatione corporum
& membrorum.

Doct. 2. c.
2.

Q Vanquam de incrassatione seu impinguatione, & arefactione seu extenuatione differere (saltē vniuersaliter) pertineat ad dominos phisicos: nihilominus, quia in particulari incrassatione & attenuatione membrorum, chirurgi consueuerunt vocari, propterea dicetur aliquid de ipsis. Quid autem sit incrassatio & attenuatio, notum est satis ex Gal. in 14. the-
rap. Quando enim in tantam carnis molem seu pinguedinem vertitur corpus, vt neque ambulare possit sine tristitia, neque tangere anum, neque calciare se propter tumorem ventris, sed neque respirare absque impedimento, dicitur crassum: sicut quando liquefit, & deprimitur, quemadmodum in atrophia & phthisi, dicitur arefactum. Et sequitur, quod plerumque non totum, sed vna particula efficitur talis. Et secundum hoc duæ species assignantur: quarum causæ principales dicuntur in secundo de ægritudine & symptomate, plenitudo & materiæ indigentia: sicut in super in crassis vel colliquatis valde, secundum vnā particulam, vel corpore vniuerso, est videre. Et lib. sexto de custodia sanitatis, adiungitur fortitudo vel debilitas virtutis distributiua, & nutritiua, vel ambarum. Et ea quæ extrinsecus eueniunt ad desiccandum, adduntur ab Auic. in quarto: vt est vsus cibi attenuantis, & quies immoderata. Nam (vt ipse scripsit in primo,) dimittentes exercitium incurrunt hecticā. Sopitur enim virtus attractiua in quiete, destruitur à labore ira, angustia, vigiliis, fame, & duro cubili, vt dicit Rhasis. Et ad hoc facit ligatura stricta, & constrictio pororum à calido & frigido & sicco excessiuis facta, vt dicit Auic. aut dolor, & passio iuncturæ superioris: vt ipsemet dicebat de podagra longa, & gibbositate, & solutione profunda male restaurata, quod attenuabat membra sequentia, vt in suis capitulis fuit dictum. Oppilantur enim viæ cibi quodammodo, & debilitatur virtus attractiua. Iudicatur per Hippo. lib. primo aphorismorum, quod habitus gymnastici qui ad summum euexiæ, id est boni habitus, peruenerunt fallaces sunt, si in vltimo fuerint. non enim possunt manere in eodem statu, relinquuntur ergo vt ad peius, quod suffocentur, aut venæ crepent. Iudicatur per Gal. in secundo technici, quod primas & solidas partes corporum, non est possibile humidiores facere. Et propter hoc dicebat lib. 7. ther. arida dispositio insanabilis est, cum certissime completa fuerit. Et secundum hoc iudicatur, quod licet siccitas sit difficilior curatu quàm humiditas, nihilominus periculosior est nimia crassities ad sustinendum, quàm ariditas. Et hoc est quod dicebat Hipp. in secundo, quod crassi valde secundum naturam, citius intereunt macris. Nam (secundum Gal. in commentario) tales frigidi sunt, & strictas habent arterias & venas: & propter ea sanguinem & spiritum omnifariam paucum habent. quare calor innatus in eis parua occasione cito corrumpitur. Et cum hoc (secundum Auic. in quarto) sunt expo-

Cap. 15.

Cap. 7.

Fen. 7. tr.

4. cap. 1.

Fen. 3. do.

2. cap. 1.

Lib. 5. al-

mas c. 61.

Lib. 4. fen.

7. tr. 4. c. 1.

Aph. 3.

Cap. 59.

Cap. 5.

Aph. 44.

Fen. 7. tr.

4. cap. 4.

fiti apoplexiæ, paralyfi, palpitationi cordis, diarrhœæ, difficultati anhelitus, syncopi, & febribus malis, & famem & sitim non possunt tolerare. Optimum est ergo bene & moderatè carnosum esse: nā vita in humido existit, vt dicit Aui. non aquoso, sed vinctuoso, vt dicit glossa. Adhęc iudicat Hipp. in secundo, quæ in multo tempore extenuatur corpora, tardè vel pigrè refici consueuerunt: quæ verò in pauco, breui. Et hoc est propter cōsumptarū humiditatum diuersitatem, vt dicit littera. Ex quibus omnibus sequitur, quod ariditas longa & in habitu, & quæ sequitur solutiones profundas male curatas, nunquam corrigitur: satis autem est si quis prohibeat eas siccare, non cito, in secundo technī.

Curatio.

Cura superflua crassitici duas habet intentiones. prima est, diminuere sanguinem, qui multiplicatur, secunda, resolvere materiā quæ cōiuncta est, & debilitare virtutem ne attrahat ipsam. Primū cōpletur per Gal. in 14. ther. diætā attenuatē, dictā in lib. attenuante victu. Et pharmacis vrinā & sudorē prouocantibus, vt sunt ruta & eius grana, aristolochia rot. gētiana, polium ac minor centaury, viperæ cōbustæ, & ipsarum sal: & acetum ad ista facit, vt dicit Rhafis. Et medicinæ laxatiuæ cōtinuè subducentes phlegma, vt dicit Halyab. in sermone primo secundę partis: & ieiunia, & violenta exercitia per Gal. vbi supra. Secundum cōpletur per balnea naturalia, aut artificialiter cōfecta virtute tali qualis fieret misto flore salis cum aqua marina. Et deinde aliquo oleorum acrium inungere: velut est oleum cucumeris syluestris, gentianæ, aristol. & consimilia. Et non comedere in balneo, sed ieiunare: & dormire prius, aut quiescere.

De incrassatione particulari mēbrorū quomodo curatur, satis dictum fuit de chiragra, & elephātia, in tract. de apostematibus vbi inuenies, quod istis intentionibus dictis est addendum. Et tertia, quæ est deriuatio materiæ ad aliam partem, cum pondere & ligatura, vt docet Auic.

In cura arefactionis & desiccationis corporis, ad tria breuiter attenuunt operantes. Primò, ad generandum satis sanguinis benigni. Secundò, ad ipsum sanguinem trahendum ad carnem. Tertiò, ad roborandum virtutē nutritiuam, vt sanguis attractus retineatur, & non euaporetur. Primum completur diætā euchyima quæ hecticis & consumptis potissimū ordinatur. Vnde 14. therap. ait Gal. Quoscuque renutricare voluerimus attenuatos, iis vinum quidē dabimus crassum, pachychyma cibaria, & exercitia nō violenta, neque fortia, & fricationē moderatā, & (vt absolutè dicam) vniuersa prædictis contraria geremus. Secundū cōpletur in his qui corpore toto picari recusant, lib. sexto de custodia sanitatis, ante balnea manibus nō valde mollibus, sicut neque asperis, fricādo corpus vsquequo ad ruborem deueniat: deinde fricatione dura non multum, postea exercitiis commensuratis vtendo: deinde in balneo nō ita diu moretur, & inuncto oleo, breui offerre cibaria. Nihilominus lib. 14. therap. consulit balneum post cibum, aptum. Et si oppilationes ex hoc contingerent, confestim præcipit dari capparim

ex

ex oxymelite in principio cibi, donec utique desistat gravitas. Tertium *Li. 6. 1. 1. 1.* completur in eodem sexto, eo quod calefacit carnem, & non euaporat eum *tu.* sanguinem qui deductus est ad carnem vngentibus oleo virtutem habente emplasticam, id est adhaerentem: ut est oleum cum pice liquefacta. Si vero & ætas concesserit, frigidis quoque balneis idem homo utens simul cum prædictis, proficiet multum. In his vero quæ difficulter nutriuntur particulæ, & plus quam oportet refrigerantur (supposita remotione causæ, ut esset dolor, & constrictio particulæ, & sic de singulis) usus fuit Gal in 14. therap. quandoque & thapsia: quandoque quidem ea ex melle superungens particulam. Est autem aptissimum quod per ceratum, auxilium, ut dicitur ibidem. Euellit enim & hoc particulis quibus utique superponitur, multitudinem sanguinis, sit autem è pice nigra sola, vel cum resina associata æqualibus partibus, dissolutis & super alutam extensis, aut tela imbibitis. Et non oportet offerre his laborantibus corporibus multoties, sed hyeme quidem bis, æstate vero semel sufficit, continuando per tres aut quatuor dies, & si opportunum fuerit, per plures. Debet autem præcedere picationem fricatio, & fomentatio, & cum virgulis percussio, donec utique eleuentur carnes, & tunc confestim cessare oportet, antequam incipiat dissilari. postea pix debet applicari: & post horam dictam debet eum quadam violentia eleuari. Postea inungatur oleo piceo, aut aqua frigida imbuatur. Et postquam membrum coopertum per horam quieverit, sic iterum redeat ad operationem: & toties hoc fiat, donec sit curatum membrum. Nihilominus bonum est, ut dicit Auic. semper membrum *Lib. 4. 1. 1. 1.* exercitare, portando aut trahendo rem difficilem & ponderosam: & brachium oppositum fasciâ ligare, ut nutrimentum non recipiat, sed ad particulam vadat arefactam. Ultra autem auxilia hæc dicta præscribuntur à Rhafi, Halyab. & Auic. cibaria, confectiones, electuaria, potiones, clysteria, *5. alm. 60.* balnea ad impinguandum, & emaciandum: quæ quia ad chirurgos non pertinent, relinquuntur. *61.*

CAPITVLVM QVINTVM

De casu, offensione, distensione & submersione.

Licet superius in tract. de vulneribus sit dictum de contusione carnis musculosæ, & neruorum, & capitis, & oculorum, nihilominus quia casus, & offensio, & distensio differunt à contusione, sicut proprium à communi, & magis distant à vulneribus & apostematibus quam contusio, propterea hæc in speciali dicetur de ipsis.

Casus & offensio, prout dicit Auic. ledunt & impediunt corpora cum contusione & attritione, & (supple) aliquoties cum dislocatione & fractura, & differunt: (ut dicit annotatio in eum locum) quia casus appellatur, quando corpus cadit & percutitur ad terram, aut lapidem, aut ad aliquam rem percutientem. Offensio vero dicitur, quando corpus percutitur ab aliqua re exterius occurrente. Vel aliter, quod casus est contusio corporis:

L1 ij.

Offensio solius ventris. Vel dicitur casus respectu exteriorum, offensio interiorum. Distensio est membrorum tractio cum fune aut catena. Submersio est fumi vel aquæ præfocatio. Casum & offensionē sequuntur multa incommoda, vt dicit Auic. nempe incisio lacerti cordis & stomachi, ex quibus moritur statim: & nocumenta egestionis & vrinæ, & vomitus, atq. sanguinis fluxus, constrictio anhelitus, abscissio vocis & loquelæ: quæ omnia sunt mala & metuenda, propter solutionem continuitatis neruorum, panniculorum atque venarum, & propter dolorem & nocumenta quæ mēbris principalibus & necessariis communicantur. Et sequitur in textu, quod quanto corpus est maius, tantò timor est vehementior. Præterea dicit Auic. quod glandulæ in casibus & offensionibus multiplicantur, & curantur vt superius de glandulis fuit dictum. Iudicia casuum & offensionum sequuntur iudicia magnorum vulnerum.

Ibidem.
Ibidem.
Tr. 2. do.
3. cap. 5.

In curatione casuum & offensionum & extensionum generaliter est advertendū, quod si cum eis fuerit dislocatio, seu fractura, aut aliqua separata contusio, quod illa tractentur prout dictum est in capitulis ipsorum. Quantum autem ad ipsa attinet, eorum curatio quatuor habet intentiones. prima victum præscribit. secunda materiam vt non fluat, diuertit & euacuat. tertia locum læsum vt materiam non recipiat & inflammetur, defendit & firmat. quarta materiam fluxam discutit & resoluit. Primum cōpletur cum diæta tenui & sobria, dimittendo carnes, vt dicit Aui. Imo in prima die nihil comedat, & parum in secunda & tertia, & vsquequo ab apostemate fuerit securus. Postea incrassetur, & comedat cicera & ribes, ad hoc vt interiora firmentur. Secundum completur phlebotomia, & litu ventris cum casia fistul. & clysteribus, & id genus: & rhabbarum cum syrupo ros. secundum Rhasim, in hoc obtinet principatum. Tertium vt introrsum à principio talis administretur potio: Re. boli armenæ, nummiæ, terræ sigillatæ, an. vnc. j. fiat puluis, de quo drac. j. cum aqua plantaginis quolibet mane vsque ad quinque vel septem dies, administretur. Et supra locum vult Auicem. poni istud emplastrum. Re. faseoli, oryza, ana partem j. boli armenæ, sumac, ana partem. ß. aloes, aluminis, gypsi, calcis extinctæ, ana quartam partem vnus vniendo cum albuminibus ouorum, fiat emplastrum. Communis tamen vsus autoritate Rhasis, omnia loca læsa inungit oleo ros. aut oleo myrtillorum, & desuper aspergit myrtillos puluerizatos, vt superius in capite de contusionibus fuit dictum. Quartum autem completur, vt post principium detur talis potio. Re. rhabbari, costi, radicis rubiæ, centaureæ, aristolo. rot. an. vnc. vnam, fiat puluis, de quo drac. j. administretur quolibet mane per nouē dies cum vnc. j. syrupi acetosi: & aquæ anagallidis & consolida maioris tantundem. Anagallis enim (quæ est hippia seu morsus gallinæ) in hoc magnam proprietatem habet, vt dicit Gulielmus de Saliceto. Ad istam intentionem administrabat magister Americus de Alesto, potionem factam ex vino & melle, decoctionis radicis osmundæ, ari, & caudæ equinæ

Lib. 4. se.
4. tr. 2. c.
5.

Lib. 9. al.
cap. ult.

Lib. 2. ca.
25.

equinæ terrestris ad quantitatem vnius cyathi, dum ibant dormitum: sudando enim tota materia expellitur. Pro ista intentione etiam præscribuntur thermæ & balnea tertio, aut quarto quoque die, in quibus ponantur consolidæ, ramnus, osmunda, sanamunda, hippia, ebulus, artemisia, absinthium, rosæ, chamæmelum, melilotum, & pul. qui sub fœno reperitur. Et ibidem melle fricantur, aut isto vnguento: quod est Gulielmi de Salic. & id acceptat Henricus. Reci. ceræ, vnc. iij. resinæ. vnc. vj. terebinthinæ, vnc. viij. olei communis, lib. ij. thuris, fœnugræci, ana vnc. β. fiat vnguentum, quo etiam omni die inungatur. Si autem aliquis locus notabiliter sit confractus, ponatur desuper farina fabarū cocta in oxymelite: & crocus in hoc est optimus, aut oxycroceū vel apostolicon: aut folia sambuci, ebuli, cupressi, tamarisci, cocta & tusa cum lacte acetoso, vt dicit Auicen. Nonnulli verò in fimo calido eos sepeliunt, & ibidem sudando iuuantur. Halyab. verò & Auicen. eos pelle ouina bidente recenter excoriata calida, sale trito inspersa inuoluunt. fortasse enim si dimittantur, die secunda curantur. hoc etiam testatur Gal. in lib. xj. medicinarum. Si autem offensio in ventre facta fuerit, consulit Auicen. emplastrum quod fit è granatis syluestribus, coctis in musto, in quo labdani & ros. tantundem misceatur, & spicæ, mastichis, eupatorij, tertia pars vnius: & olei è lilio quod sufficit, fiat emplastrum.

Li. 2. c. 25

Li. 4. fen.

4 tr. 2. c. 5.

Cap. 7. loci præcit.

Cap. de pelle ouina.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

Cap. 6. loci præcit.

In distensione consueuerunt operantes, iuxta consilium Halyab. prius loco manibus aut pedibus reformato, lintheamen lineum madefactum aqua frigida super loca, applicare: firmat enim locum, & roborato calore sudant corpora, & sanantur. Et si non proficit, ad curam supradictam reducantur.

Si quis autem ab alto loco ceciderit, & sine voce factus fuerit, aut si loquitur, aliena dicit: suspicandum est cerebrum, aut aliquod membrorum principalium esse læsum. Claritas enim intellectus sanitatem cerebri demonstrat, vt dicit Rhasis. Examinandum tamen prius est nū sit mortuus an viuus, tangendo pulsum, vocando ipsum, trahendo pilos & nares, respiciendo pupillas oculorum an mouetur, ponendo flocculum lanæ, aut xyli carpti in ore & naribus, & scutellā aquæ plenam, nū moueatur pectus: prouocando sternutationem cum pipere & euphorbio, & id genus. Et si non est mortuus, procedatur ad curam, fricando extremitates aceto & sale & ruta, prouocando sternutationē, & fluxū sanguinis lancinando nares setis aut paleis. Et ipso aliquo qualiter viuificato, fiant clysteriā, & phlebotomiā, & alia auxilia dicta superius. Quod si cerebrum est in causa, queratur cura in capitis contusione, & ita de aliis. Si verò fuerit mortuus, ne tangas, sed fuge, & dimitte ipsum in pace.

Si autem submersus fuerit homo, vult Halyabb. in sexto sermone partis secundæ, quod per pedes suspendatur capite demisso, vt aqua exeat. Post hoc, acetum decoctionis piperis saepe gargarizet, & aquam cicceris aliquibus diebus sorbeat. Si autē in fumo quis dissolutus fuerit, si spumauerit, nul-

la est ad eius salutem via. Sin minus, oleum viol. gargarizet, & aquam tepidam decoctionis frumenti sorbeat, & calida cibaria pungentia comedat.

CAPITULUM SEXTUM

De combustionibus aquae vel rei ardentis.

Combustiones & arsuras sequuntur dolores, & vesicae: dolores, propter malam complexionem: vesicae, quia caliditas ignea subito attrahit humiditates aquosas sub cutim, quae non potentes ab ipso igne spissata cute exterius exire, remanentes ibidem eleuant ipsam cutem, & faciunt vesicas & inflationes aquosas: & quandoque occurrunt corpori pleno, & adducunt apostemata, & ulcera maligna: quandoque verò mundo, & tales sunt magis mites.

Curatio.

*In curatione locali combustionis tres intentiones habentur: prima locum in vesicas prohibet. secunda vesicas factas curare docet. sed tertia exco-
 Lib. 7. c. 18.
 Lib. 4. se. 4. tr. 2.
 cap. 13.* riationem claudit & consolidat. Prima completur infrigidantibus domesticis, ut (secundum Rhasim) sunt panni imbuti aqua ros. super niuem infrigidata, saepe renouati. Et si res magna fuerit, hoc est ad sint apostemata, ex latere contrario phlebotomia erit facienda, & regimen infrigidandum, & subtiliandum. Auic. verò oleum rosatum cum vitellis ouorum agitatiss superponit. & folia maluarum, siclae, lentes, rosas aqua dulci coctas cum oleo ros. aut bolum ar. cum aceto, terram sigillatam seu argillam, lithargyrum, atque cerussam. Aquam & endiuia, & solani, etiam ad prohibendum vesicas commendat Auic. Et aquam oliuarum Halyabbas approbavit. Theod. *Ibid.*
Lib. 3. ca. 46.
Lib. 4. ca. consulit totum membrum balneare aceto: & ceratum Gal. è cera & oleo ros. approbatur. Et oleum lauatum laudat Roger. & lardum cum foliis sam-
Lib. 7. al. cap. 18. buci, illud idem populeonem cum vitellis ouorum ponunt quatuor magistri. Et si propter dolorem in praedictis adderetur aliquid opij, placeret Alexandro. Secunda intentio completur, aperiendo vesicas forficibus, aut aliquo scalpello. Sed tertia intentio completur, desiccantibus domesticis, ut secundum Rhasim est vnguentum album, in quo sint albumina ouorum & camphora. Et vnguentum è calce septies, aut toties lauata quousque dimiserit acrimoniam: quorum formulae in antidotario dicuntur. Auic. verò facit quandam longam compositionem ex stercore vaccino desiccato, cortice pini, lithargyro, cerussa, bolo armeno, calce abluta, tutia, plumbo vsto, scoria ferri, camphora, & consimilibus, unitis cum oleo ros. & medulla, seu pinguedine cerui, quam dicit esse probatam, ubi non est magna caliditas. Et de hoc genere etiam est simus columbinus in panno lineo combustus, & cum oleo ros. incorporatus: est enim mirabilis, ut dicit. Et porri elixati competunt locis ulceratis. Quod si ulcera sunt inobedientia, cura ulcerum malignorum curentur.

CAPITULUM SEPTIMUM

De porris & verrucis atque cornubus.

Verruca,

Verruca, secundum Halyab. sermone octauo partis primæ, sunt pustulæ parvæ, admodū duræ ac rotundæ, in superficie corporis natæ. Quorum quædam dicuntur porrales, quia sunt incisæ & ramificate instar capitis porri. Quædam sunt clauales, non incisæ, sed capitate & radicata ad instar clauis. Et quædam sunt corneæ, quia sunt quædam additiones spissæ vngulares nascentes super iuncturas, & corporum extremitates, vt dicit Aui. Vnde Gal. in primo de ægritudine & symptomate, & quartodecimo therap. Acrochordones, inquit, & formicæ verrucales, alphi, & leucæ sunt ægritudines numeri aucti toto genere præter naturā. Horū causa (in secundo de ægritudine) erat etiā materia præternaturā, quæ ad cutim transmittitur, & deponitur à robusta natura. Et hoc est quod dicebat Auic. in primo, quod erāt de genere pustularum & bothorum. Causa verò efficiens (vt in quarto dicebatur) erat natura expellens: & materialis, humor crassus, melancholicus, aut phlegmaticus, falsus, in melancholiā conuersus. Licet Halyab. velit, quod à duobus oriantur humoribus, à phlegmatico videlicet, & melancholico indurato, & non putrefacto, vt annotatur in eū locū. Et fiūt in omnibus membris, maximè in manibus & pedibus. Et magnas sequuntur parvæ, non à sanguine fluente extra dum sanguinem emittunt, vt credit vulgus, sed quia magna est causa ad conuertendum complexionem nutrimenti delegati ad naturam suam: quare multiplicantur, vt dicit Auic.

Li. 4. fen.

7. tr. 3. ca.

14.

Cap. 8.

Ca. 13. &

17.

Fen. 2. de.

1. cap. 5.

Fen. 7. tr.

3. cap. 12.

In cura istorum tres sunt intentiones. Prima materiam melancholicam, & phlegmaticam iubet purgare. Secūda vt non amplius talis materia genere tur, docet custodire. Sed tertia materiam localiter ostendit extirpare. Primam docet Halyabbas complere decoctione epithymi & agarici: & Auic. ad sanguinem minuendum festinat. Secundam complet ipsemet Auic. bono regimine bonum chymum generante. Sed tertia intentio completur vno de duobus modis primò per pharmaca, secundò per chirurgiam. Per pharmaca resoluitur, & desiccatur materia secundum Rhasim, fricando foliis capparis: aut xylocaractis humidis, aut secundum Aui. oleo pistacino, aut aqua porrorū & sumac. Aut secundum Guli. meditullio cepæ squillitica: mollificatione cum aqua calida præcedente. Et emplastrum è fimo caprarum cum aceto, & senissum (quod est nigella) cum aceto: & acetum cum sale & pentaphylon cum musto pistum laudantur ab Halyab. Henricus autem folia rutæ, millefolij, herbam Roberti tritam super ipsas ligare præcipit, & dicit quod intra tres aut quatuor dies sine dubio curantur. Et ad idem præcipit eas linire per sex dies, bis aut ter quotidie, illa a quositate quæ remanet in olla plumbea, in qua limaces rubræ cum sale per quatuor dies reconduntur: absque enim dolore (vt dicit) omnes cum radice cadent. Per chirurgiam consumit & corrodit eas Iamarius, illincendo fermento temperato, & dissoluto in capitello, aut lacte ficuum. Auic. verò hoc facit cum lacte tithymali: aut cum oleo anacardino. Aut ponatur desuper raptorium è calce & saponè, vt Halyab. aut ipsis apertis cum vngue, aut sagitella vel cum cantharibus,

Ca. 13. loci præcit.

Li. 5. alm.

cap. 36.

Ibid.

Li. 1. c. 55

Ibid.

ponatur in fissura modicum arsenici quod non fallit. Aut, vt ille Gallus, illinantur palea vel stilo, in quib. sit modicum xyli, immensis in aqua forti alkimistarum: de qua dicetur infra. Aut ligentur seta, aut pilo, & euellantur vt præcipit Rhasis: & post punctuali, cauterio vrantur: aut medicina acris ipsis prius secundum Albuca. In circuitu separatis & radicitus euulsis. Aut calamo seu tubo pennæ duræ galli, sicut dicit Gale. aut ex ære, vt Albu. in circuitu comprehendatur, & voluatur cannula donec in circuitu secetur, & eradicetur.

Tr. 7. do. 1
c. 7. de pu-
trefact.

Lib. 14.
therap.
cap. 17.

Ad cornu autem quod est in pedibus, consulit Henricus, (& ita quidem meus calcearius Parisiis me inuito in articulo pedis mei operatus fuit) veradatur & applanetur desuper quantum erit possibile, cornu. Deinde ponatur super ipsum lamina e ferro vel corio, in quo sit foramen secundum cornu quantitatem: & tunc in illo foramine ponatur vna gutta sulphuris ardentis, & dimittatur extingui in loco. Post super ponatur ceratum, quiescat & curabitur. Et hoc est quod Auicenn. dicit in quarto, Si accipiaturnignum & incendatur in igne donec inflammetur, & approximetur verrucis, exiccabuntur. Et hoc fiat toties vna vice post aliam, donec deleantur: deinde applicetur butyrum coctum donec cadant.

Fe. 7. c. 13

C A P I T V L V M O C T A V V M

De membris superfluis amputandis, & de corporibus mortuis conseruandis.

Membra siue particulae (secundum Gal. in primo de ægritudine & symptomate) quæ superflua sūt, aut sunt de genere corū quæ secundū naturam, vt sextus digitus vel articulus: aut sunt ex toto genere præter naturam, vt boccia, & membra mortua, & putrefacta.

Et causa superabundantiæ corū quæ secundum naturam, est abundantia materiæ benignæ, & virtutis fortitudo, quod in imprægnationibus contingit, vt dicebatur in secundo. Causa verò superfluitatis membrorum mortuorum, accipitur tripliciter, vt in esthiomeno fuit dictum. Causæ autem mortis totius corporis, sunt causæ arefactionis & suffocationis, prout probatum est in scientia naturali.

Signa verò particularum superabundantium quæ sunt de genere corum quæ secundum naturam, sunt valde nota. Signa autem membrorum mortuorum in esthiomeno fuerunt dicta. Signa & examinatio hominis mortui, dicta sunt in superioribus de casu & offensione. Signa autem hominis mortui ex veneno administrato, habentur per Gal. in sexto interiorum vbi dicit: Cum euchymo alicui natura, & qui vixit secundum convenientem modum, repentina superuenit mors, qualis ab aliquo deleteriorum (id est, venenosorum) pharmacorum venire consuevit: deinde liuidum vel nigrum, vel varium, vel deficiens vel putrescens statim foetet: significatur quod venenum sumpsit. Si verò fuerit aliter, mortuus est ob corruptiones quæ ex corpore proficiscuntur. Iudicatur quod si membra corrupta cito non abscindantur, multiplicatur corruptio.

Cap. 5.

Et si

Et si venit ad crassa ossa coxæ, vel adiutorij, non est ars quæ illud curet, vt dicit Albuca. sed est mors infirmi: quare relinquendus est Deo & sanctis eius.

Regimen membri superflui.

In membris superabundantibus, quæ sunt de genere eorum quæ secundum naturam, vt sextus digitus, est canon Gal. in 3. techni, quod quæcunque partícula superabundant secundum naturam, causa salubris est earum ablatio: generare autem est difficile (& nõ est mirum) resecare autem est facile, & est artis, 14. therapeu. præcipue quando est totum carnosum: maior enim difficultas est in osseo quod à iunctura oritur, vt dicit Halyab. in nono sermone secundæ partis. Modus autem resecandi est, vt in radice sui ortus cultro rasorio incidatur & à carne separetur. Et post iunctura desungatur, & ligamentum incidatur, & digitus remoueat: & statim adhibito puluere rubro & albumine ouorum sanguis restringatur, & aliorum vulnerum cura sanetur. Nonnulli verò, vt Aui. facta incisione, locum oleo feruente adurunt. Nam ex hoc, (vt dicit,) accidit securitas corruptionis, & exitus sanguinis: & nascuntur super incisionis locum caro & cutis fortis ac dura.

Regimen in abscindendo membrum mortificatum.

De hoc dicunt Albucasis & Aui. quod si talis malitia non possit corrigi percussibus, neque scarificationibus, & aliis auxiliis dictis in esthiomeno, oportet vt incidatur illud membrum vsque ad sanum, vt euadat infirmus à morte totius corporis. Maior enim est mors totius corporis, vt dicit Albuca. quâ defectus membri. Incidatur ergo: & locus abscissionis eligitur, si corruptio attingat prope iuncturam, incidatur in iunctura cum nouacula, & aliis instrumentis, sine ferra. Si autem nõ est prope iuncturam, sed ab ea distat, incidatur supra corruptum, aliquantulum, in loco in quo turunda intrömissa inuenit firmitudinem & dolorem: Et ferretur os tenui ferra. Et modus est, vt inuoluatur membrum à parte sana, & à parte corrupta ligamentis, & teneatur firmiter per ministros, & separetur caro quæ est inter duo ligamenta cultro rasorio, donec videatur os totaliter à carne liberatum: postea muniatur labia panno, ne lædatur à ferra. Tunc ferretur os subtiliter, & perfecte: & membro separato vratur sanum ferro ignito ad hoc apto, aut oleo feruenti, vt dictum est: & ligetur: & reliqua vlcerum curatione curetur. Si autem fluxus sanguinis affuerit, pul. ru. & albumine oui, & aliis modis dictis restringatur. Nonnulli verò, vt Theod. medicinas somniferas vt non sentiatur incisio, dicunt, Lib. 4. ca. 8. velut est opium, succus solani, hyoscyami, mandragoræ, hederæ arboreæ, cicutæ, lactucæ. Et imbibunt eis spongiam nouam, & permittunt eam ad solem exsiccare: & quando est necesse, mittunt illam spongiam in aquam calidam, & dant eam odorandam donec capiat somnum: Et ipso obdormitato, faciunt operationem. Deinde alia spongia aceto imbuta & naribus applicata expergefaciunt: vel succum rutæ vel fœniculi in naribus & auribus ponunt, & ita euigilant eum, vt dicunt. Alij verò dant opium potandum, & male: præcipue si iuuenis est, & percipiat: quia, cum magna pugna virtutis animalis & naturalis,

audiui quòd incurrerunt maniam, & per consequens mortem. Ego autem in tali membri mortificatione, (intercepta ambulatione corruptionis scarificationibus & arsenico, & ponèdo defensiva super partem sanam ex bolo armena, & aliis oportunis) inuoluo totum membrum mortificatum spadadrappo infra scripto multipliciter, & ligo ipsum, & præparo suo modo, ut dicitur de corporibus mortuorum seruandis. Et sic illud retineo, quousque iunctura sit liquata, & membrum per se cadat: quia honestius est medico ut cadat per se, quàm si incideretur: semper enim quando inciditur, remanet mœror querulus & cogitatio patienti quod potuisset retineri & conseruari.

Regimen custodia corporum mortuorum.

Li. 5. alm. cap. 55. Corpora mortua ad custodiendum per aliquod tempus præparantur dupliciter: vno modo secundum doctrinam Rhasis, ut clysteribus acerbis ex colocynthide, & baurace rub. capite existente decliui, & postea erecto corpore, ventrem premendo, totum stercus egrediatur: deinde alius clyster ex alo, myrrha, acacia, ramich, (quæ est gallia mus.) & alipta, sidio, nuce cypressi, nucemul. sandalis, ligno aloes, sale cymino, & alumine, aceto & aqua ros. dissolutis iniiciatur: & anus xylo & stupis eodem medicamine imbutis ligetur fortiter multiplici fascia. Naribus quoque, & auribus, & ori argentum viuum iniiciatur: cum hoc enim custoditur ne defluat cerebrum eius, Postea præcipit, ut totum corpus prædicto medicamine condiatur. Et ultimo dicit, quòd cum alkitran (quæ est pix nigra) illinatur. Et vult ut ligaturis decentibus omnia foramina, & omnes pori corporis constringantur: quod communis facit vsus per istum modum. Habeatur magna quantitas spaladrapi facti ex pice nigra, resina, colophronia, thure, mastiche, styrace, gummi arabico, & tragacantho, & puluere iam superius dicto: de quo fiat magna quantitas seorsim: ita ut inuoluatur quælibet tibia per se vsque ad nates, & quodlibet brachium vsque ad humeros, & post totum residuum corporis vsque ad totum caput: & suatur spadadrappum firmiter, & suturæ illinantur pice: & brachia circa latera collocentur, & pedes secundum longitudinem inungantur. Deinde spargatur super totum corpus puluis, & loca vacua impleantur stupis inuolutis medicamine secundi clysteris. Postea insimul totum corpus inuoluatur alia quantitate spadadrapi, & suatur ab opposito suturarum primi spadadrapi, & suturæ illinantur pice, postea iterum inspergatur puluis. Et rursus alio panno cerato inuoluatur, & suatur, ac illinatur, postea verò fasciis fortibus firmissimè, sicut ligantur ballæ, ligetur: deinde sindone munda inuoluatur: & in capsâ plumbea ponatur, bene clausa, & illita ferro calido. In qua capsâ ponantur herbæ odoriferae, rosæ, maiorana, menta, balsamita: aut in capsâ e cupresso, aut nuce. & firmetur, & inuoluatur vinculis ferreis, in quibus sint sex annuli ad leuandum & portandum. Nonnulli verò corio bubulo, aut equino eos inuoluunt: & talis est primus modus præparandi. Secundo modo sic præparantur corpora mortuorum: Statim per ventrem aperiuntur, & viscera omnia extrahuntur: & ven-

terpuluere dicto, & magna quantitate salis & cymii impletur & sinitur. Quod si volueris visceratustodire, laua & munda, & insperge prædictis: & in olla plûbea recode, & in capsâ pone. Istorum modorû primus est securus pro macilentis & desiccatis, & tempore frigido. Secundus est certior pro pinguibus & ventrosis. Est tamen cautela Rhafis, quod ne corpora inflen- Lib. 5. al
tur, super faciem suam iaceant & reuoluantur. Et si venter esset inflatus, est cap. 55.
cautela vt venter in aliquibus locis terebello vel magna subula pungatur, vt aquositas & ventositas valeant exire, vt dicebat Iacobus pharmacopœus, qui multos Romanos pontifices præparauerat. De facie tenenda detecia, vsque ad octo dies, in quibus corpora consueuerunt alterari & putrescere, volunt vt sæpe illinantur aqua ros. salita: aut balsamo, de quo multa dicuntur: sed parum (quantum ad hunc casum) inuenio in authenticis libris: & idem Henricus fuit attestatus: Deus autem animas nostras custodiat suæ misericordiæ balsamo. Amen.

D O C T R I N A S E C V N D A
D E Æ G R I T V D I N I B V S Q V Æ N O N
sunt propriè apostemata, neque vlcera, neque ossium
passiones pro quibus habetur recursus ad
chirurgû, quæ sunt propriè vni mem-
bro, & habet octo capitula.

C A P I T V L V M P R I M V M
De aegritudinibus capitis.

ACCIDUNT capiti præter passiones communes, quamplurimæ propriæ, vt tinea, alopecia, seu caluities, & pilorum deformitas: de quibus est dicendum.

De tinea.

Tinea seu achoros secundum Halyab. sermone octauo partis primæ, vlcera sunt parua quæ capiti accidunt, quibus inest vesica crustacea: quæ species habet multas. Prima est fauosa, è qua exit per foramina tenuis humiditas fauo & melli similis. Secunda est ficosa, in qua continetur quoddam granum ficuum grano simile: & est rotunda & dura, in summitate cuius est rubor. Tertia amedosa, seu hæmatosa, in qua humiditas aquæ carnis similis egreditur, per foramina minora quàm in fauosa. Quarta vberosa, similis mulierum vberibus siue mamillis, cû rubore, à qua humiditas fluit sanguini similis. Quinta est lupinosa, similis colore & figura lupinis, à qua quasi cortices, & squamæ fluunt albe & siccæ. Et sub ista pôt cõprehendi furfurea, in qua sunt corpora subtilia furfuri similia quæ à capite fluunt sine ulceratione. Gal. aut in 1. sec. lo. nō videtur ponere, nisi tres species, achorosâ, fauosâ, & furfurâ. Achor aut (vt

1.

2.

3.

4.

5.

Cap. 6. & 8.

M m ij.

Cap. 3. dicit.) de genere tumorū existens, subtilibus foraminibus perforatis quamdam humiditatem subtilem cū pauca viscositate emittit. Appropinquat autem ei secundū speciē fauosa, foramina habens maiora, humiditatē emittēs melli quod est in fauo cōsimilem. Furfurea verò in alio capitulo, quasi scalpentibus furfuribus similia à cuti capitis cadūt multoties. Auic. verò achorē videtur vocare assafaty, amedam, & excoꝛiatuā thiriā, quia progreditur quasi serpendo per cutem: furfures, verò quendā modū excoꝛiationis siccæ dicit. De nominibus tamen, (vt sepe dictū est) nō est curādū, dūmodo res cognoscātur. Quicquid sit, vsus cōmunis habet, tineā esse scabiē capitis cū squāmis & crustis, & aliqua humiditate, pilorū euulsione, colore cineritio, & odore fœtido, atq; horribili aspectu. Cuius generatio est ex humoribus corruptis, generatis in vtero, aut post, propter prauam victus rationem.

Cap. 6. *Est Gord. in diff.* *Etus* signa sunt manifesta, ex dictis naturalibus, & non naturalibus, & cōtra naturā. Incipit autem (vt dicit Gal. vbi supra) cū mordicatione & pruritu, qui cogit scalpere eos: post autem tumor crescit, & foramina secundum ipsum cōsistunt. Iudicatur ista passio esse difficilis curationis: imò antiqua, callosa, & squāmosa, quę pilos corrodit est adeò laboriosa, vt Rogerius inuult eā incuratā dimittere, quā prosequi curā. Et tamen si curetur, dimittit escharā & priuationē pilorum ad opprobrium sempiternum. Et ideo vocat eam lamerius tineam à tenendo, quia firmiter caput tenet. Vel à verme tineali: nam sicut tineā vermīs corrumpit lignum, ita tineā caput. Ad tineā sequitur multiplicatio pediculorum, quæ prætendit leprā. Et sic tineā modus est lepræ.

Lib. 1. ca. 18. In curatione tinearum duplex est intentio, & regimen: vniuersale, & particulare. Vniuersale est in diætā, & debita euacuatione: de quibus sufficienter dictum est in tract. de apostematib⁹, & de lepra, & scabie. Nihilominus Halyab. cōcedit cucurbitulam cervici, & phlebotomiam cephalicā, (si fieri potest:) & venarum quę sunt post aures: loco quarum Saraceni (vt dicit Gordonius, & verum dicit) vtuntur narium scarificatione. Et purgationem cum pilulis quæ ex aloë, & colocynthide, & scamonea cōponuntur, exceptis succo caulium, laudat Gal. vbi supra. Particulare regimen duas habet intentiones. Prima cacochimiam & scabiem cutis capitis corrigit. Secunda capillos euulsos regenerat. Prima completur in recenti secundum Gu-

Lib. 1. ca. 29. *cap. 1.* *sect. 1.* *lib. de par. facit. c. 13.* *Lib. 1. c. 3.* liel. crebra rasure capitis, & lotionē cum aqua & aceto decoctionis fumiterræ, betæ & chamæmeli & fricationē cum alumine fæcis vini. Et postea

Lib. 4. f. v. *7. r. 1. cap. 25.* *Cap. 7.* linitione alicuius linimenti ex dictis in serpigine, aut in scabie: Folia autem salicis in lotionē obtinent principatum, vt dicit Auicē. Et Gal. in lib. de secretis ad Mōteum, laudat hoc vnguentum, quo curauit multos homines: (vt dicit) à tineā, & scabie vlcerosā capitis, saphati, serpigine, pruritu, capillorum casu, lendibus, & pediculis: Cuius formula talis est, ꝛ gallarum, drag. iij. granorum harmel (quod est se. rutæ,) drag. ij. arsenici rub. aristol. ana drag. iij. salis ammoniaci, fuliginis furni, sulphuris, amygdalarum amararum, colocynthidis, radicis capparis, foliorum fici & oliuæ, radicis cannæ,

cannæ, viridis æris, aluminis iasmeni, siē memithe, myrrhæ, aloes, olibani, ana drag. j. fellis vaccini, alchitram (quod est, pix nigra) ana drag. j. & β. terantur medicina, & cribrentur, & subigantur cum aceto vini, donec fiat sicut vnguentum ad mellis spissitudinē: & ponatur ad solem, donec misceantur: deinde illinatur eo caput. Aliud experimentum est ad achores, & fauū, in lib. de paratu facilibus positū à Gal. Re. lithargyri, drag. xvj. foliorū rutæ, drag. viij. staphidis agriæ, drag. iij. vitrioli, drag. ij. subige cū aceto, & oleo myrtino. Et si huic medicamini adderetur cimolia, & charta cōbusta, in libro sec. loc. placeret Gal. Carēs ego (inquit) aliquādo ruri eo qđ sit ex charta phar- Lib. I. c. 8.
 ta pharmaco, videns in domo patiētis chartā inutilē, petij lucernā: deinde cōburēs chartā, & permiscēs aceto: vnxi patiētis particulā: prācipiēs homini venire ad me sequenti die. Nouerā enim, quod duræ carnis existens, tolerat pharmacū, Cumq. venit, & paulominus esset curatus, transire quidē ad aliud pharmacum nō putauī fore necessarium: & illo eodem consulens vti, sanū perfectē vidi factū sequenti die. Gordonius autem ad hanc passionem dīctat istud vnguentum, in quo ego magnam inueni efficaciam. Re. ellebori albi & nigri, sulphuris viui, atramenti, auripigmenti, lithargyri, calcis viuæ, vitreoli, aluminis, gallarū, fuliginis, cinerū clauellatorū, ana vnc. semis. argenti viui extincti, viridis æris, ana drag. ij. fiat puluis, qui vniatur cū succo borag. scabiosæ, fumiterræ, lapathi acuti, aceti, ana quart. j. olei antiqui, lib. j. bulliant vsq. ad succorum cōsumptionē: & tunc in fine decoctionis ponatur puluis, & proiciendo picis liquidæ, vnc. β. ceræ quod sufficit, fiat vnguentum: quod proculdubio curat omnem tineā, & scabiem, & malum mortuum, & vniuersaliter omnē cutis infectionē: quare in honore (vt dicit) debet haberi: & verum est. Si verò tineā fuerit furfurōsa, concedit Gal. lib. de paratu facilib. lauare caput aqua salsa, vel decoctione lupinorum, vel succo portulacæ, vel betæ, vel cucumeris syluestris: & postea inungere oleo staphidis agriæ & sapone. Et gūmi rutæ agrestis laudatur ab Auicē. & oleum rosatum cum aceto ab Halyabb. Rhasis autem dicit: furfures remouentur, continuē radendo caput, & singulis noctibus inungendo, & mane aqua calida lauando: quod si non sufficeret, cum farina ciceris, & se. althææ, & aceto tribus lauetur diebus. Ablutio fortis sic fit: Re. farinæ ciceris, drag. centū. farinæ scēnugræci, furfuris tritici, bauracis, panis nitri albi contriti, sinapis, singulorū drag. xv. althææ, drag. x. misceantur omnia cū aceto & aqua, & fiat lotio, qua semel in hebdomada caput lauetur. Antiqua verò & dura tineā fortioribus indiget medicaminibus: Scarificetur ergo (secundum consilium Halyabb.) ferro, donec sanguis exeat. Deinde ex farina lupinorum cocta cum aceto cataplasma adhibeatur, aut epithema ē cantaridibus, quod Re. cātharidum, vnc. j. sulphuris. vnc. semis. corticis nucis, drag. ij. sinapis, myrrhæ, ana drag. j. mellis & aceti, qđ sufficit: fiat emplastrum, & stet per vnū diē: Et postea p quatuor dies foliis siclæ & caulium calefactis caput inuoluatur, quousque aquositas sit bene mūdificata, & scetor sit amotus, & claritas in carne & cute appareat. Quod si malitia profundior eua-

Cap. 87.

dat, aliquo corrosiuo caro putrida consumatur, & mundificetur, & consolidetur. Rogerius verò, & eius commentatores, & Iamarius, curant antiquā tineam euellendo pilos psilothro, aut galero ex pice, aut vulsellis: & lotionem cum aceto, & aqua marina, aut vrina pueri. Deinde mundificata cute Rogerius ponit istud vnguentum: Re. adipis vrsi, adipis vaccae, ana vnc. j. stercoris muris, vnc. β. pomorum cedri (quem iuniperum vocat) drag. ij. aranearum adustarum, drag. j. picis liquidæ, olei lucernæ, quod sufficit: fiat vnguentum. Iamarius ad idem: Re. axungia antiquæ porci dissoluta in aqua acetosa, lib. j. olei communis, picis liquidæ, ana lib. β. succi abrotani, succi mentæ sarracenicæ, succi fumiterræ, lapathi, erucæ, mercurialis, ana vnc. j. aluminis, vitrioli, gummi hederæ combust. fuliginis, salis tosti, tartari, aloes, ana vnc. β. tundendo in mortario, fiat vnguentum. Si autem per se, vel ex acrimonia medicaminum, efficeretur in loco arsurus, & dolor mitigetur oleo rosæ aut myrtino, aut vnguento quod consequenter describit Apollonius, vt lib. primo sec. loc. narrat Gal. Cotylam olei optimi infunde in ollam plumbeam: & pistillo plumbeo tere, quousque crassum feceris & subnigrum: deinde seorsum tere lithargyri lib. j. cerussæ, tantundem: & misce in oleo, & pistando fiat vnguentum. Summe enim mitigat, etiam si corrosiua, aut etiā cæcrosa fuerint vlceres, aut quomodocunque qd malignū ac malè morigeratum habuerint. Et non solum in capite, sed in ani rugis & scissuris, & vniuersaliter omnibus doloribus vlcerosis (sicut etiam dictum fuit suprā de vlceribus & morbis eranerosis confert. Et ita completur prima intentio. Secunda autem intentio, quæ est capillos generare, completur attrahentibus bonam materiam, & congregantibus eam in loco: sicut dicetur in proxima rubrica.

De alopecia, & caluicie, atque casu capillorum.

In pre- *Passiones capillorum* (secundum Gal. in primo sec. loc.) sunt totalis *mi-* *perditio, & coloris mutatio, sicut fit in leuce & alopecia. Et, vt bene videan-*
Cap. 18. *tur causæ istarum passionum, vult Gal. in 14. ther. quod dicantur causæ ge-*
Lib. 1. 24. *nerationis pilorum. Pilus autē est vapor siccus, à corpore resolutus, & per*
re. Cap. 1. *poros cutis exiens, ab aëre desiccatus. Generatio autē pilorū (secundū Gal.*
sect. 1. *vbi supra) est sicut eorum quæ à terra prodeunt, vt in monumentis de cra-*
Cap. 5. *sibus monstratum est. Causæ verò pilorum quatuor sunt, vt à secundo de*
Ibidem. *complexionibus accipit schola communis Montispeffulani. Causa effi-*
ciens, est calor naturalis, non multum excedens, materiam in vaporem re-
soluens. Causa materialis, vapor ipse siccus. Causa formalis, cutis debita po-
rorū dispositio. Finalis verò causa, est decor & utilitas. Ex quib⁹ potest appa-
rere, qui vult bene speculari, quare mulieres & eunuchi nō habent barbam,
& quare non fiunt calui: Et quare facillimè cadunt in senibus, debilibus, &
consumptis: Et quare in aliquibus crispī fiunt, & coloribus diuersis colo-
rantur: & quare in aliquibus locis habent determinatum augmentum: &
multa alia problemata quæ de pilis consueuerunt dici. Ex prædictis etiam
possunt

» possunt apparere causæ passionum prædictarum. Nam (vt ait Gal. vbi supra) *Ca. 1. li.*
 » sicut plantarum quædam humiditatis indigentia corrumpuntur desiccata: *lib. 1. cap. 1.*
 » quædam verò humiditatibus extraneis suæ naturæ accedentibus, eodem
 » modo & pilos, vel propter indigentiam humiditatum à quibus nutriti na-
 » ti sunt, vel propter earum prauitatem, corrumpi accidit. Propter indigen-
 » tiam autem humiditatum, fit caluitium: propter prauitatem, alopecia. Et *lib. 4. fen.*
 Auic. addit, quod propter laxitatem pororum cadunt capilli, & propter co- *7. tr. 1. c. 2.*
 strictionem excessiuam non veniunt, factam à frigore excessiuo, aut ab vl-
 cerum præteritorum vestigiis. Alopecia autem dicitur, secundum Gal. à vul- *Ibidem.*
 pibus, quibus ista passio consuevit venire: sicut thiria, seu ophiafis, à pro-
 gressu per cutem simili serpenti per terram, dicitur.

Signa alopeciæ sunt satis manifesta: humores verò corrupti peccantes
significantur per colorem, & corporis habitum, & regimen præteritum: Iu-
dicatur quod depilatio naturalis (vt caluities, & defectus barbæ eunuchor-
um & mulierum) aut accidentalis à causa solidante & cicatrifante cutem,
& illa quæ nimis est antiqua, & quæ est in consumptis, & hecicis ultra se-
cundam speciem, nō curatur: in talibus enim mala complexio est adæquata.
Iudicatur per Hippo. in vj. aphorif. quod quicumque calui sunt, his varices *Aph. 34.*
magnæ non innascuntur. Quibus verò caluis existentibus varices magnæ
innascuntur, hi rursus capillati fiunt, quod in commentario aphorismi veri-
ficatur de caluitie impropria, quæ est alopecia (quæ ex corruptis fit humo-
ribus per transpositionem materiæ ad inferiora: non autē de caluitie pro-
pria, quæ fit propter indigentiam materiæ. Quis enim, (inquit) ignorat insana-
bilem passionem caluitium existere, quasi dicat, nullus. Amplius: eunuchi *Aph. 28.*
non fiunt calui: neque blesi, propter multitudinē humiditatis cerebri eo- *lib. 6.*
rum, vt dicit Auic. Rursus iudicatur per Gal. lib. cat. top. quod si per frica- *lib. 1. cap.*
tionem locus depilatus non rubeat, nulla est curationis spes. Si autē rubet, *1. part. 2.*
quantò velocius rubescit, tantò velocius curatur: quod etiam dicit Auicen. *Cap. 5. loci*
præcit.

In curatione alopeciæ, duplex est regimen: vniuersale, & particulare. V-
niuersale est in diætâ, & euacuatione iuxta naturam humoris peccantis: de
quibus sufficienter fuit præmissum in cura tinearum. Specialiter autem iu-
bet Gal. in primo cat. top. quod post purgationē totius, apophlegmatizein *Cap. 1.*
(id est, à phlegmate caput purgare) oportet cum caput purgiis & gargarif- *scilicet 1.*
matibus factis ex deponentibus phlegma, velut sunt pilulæ diacastoreæ
dissolutæ aqua maioranæ. Particulare verò regimen habet duas intētiōes:
vnam, cacochymiam cutis capitis corrigere: aliam, trahere sanguinem be-
nignum ad locum: & eum in pilos conuertere. Prima completur secundum
duas diuersitates ipsarum: in recenti quæ adhuc est in principio, secundum
Gale. 14. therap. prohibēdo materiā, ne recipiatur in loco: & alterando lo- *Cap. 18.*
cum, ne eam attrahat, neque cachexia inducatur. Vel cataplasma adhibea-
tur ex domesticis percussiuis, qualia conueniunt in simplici casu capil-
lorum, iuxta doctrinam Heben Mesue: nempe, vt prelauto capite, aut loco,
aqua decoctionis rosæ, myrti, & capilli ven. radatur, deinde epithema

hoc admoveatur. Recipe succi extremitatum myrti, succi oliuarum sylue-
strium, ana vnc. ij. ros. siccarum, vnc. β. absinthij, drac. ij. bulliant hæc om-
nia in lib. β. aceti vsque ad consumptionem medietatis: deinde cola, &
macera in eo dum erit calidum, ladani, vnc. ij. & dimitte per duos dies:
deinde infunde super ipsum oleum myrtinum, & vinum stypticum, donec
in substantiam mellis redigatur: deinde aromatizetur, miscendo ibidem
alip̃æ mos. galliæ mos. ana drac. j. confice, & fac linimentum, quo inunga-
tur per tres dies. Postea laua, & panno aspero exsicca: deinde reitera vn-
ctionem vsque dum appareat sanitas. Et istum processum ad casum capil-
lorum, & initium caluitiei approbavit Gal. in primo cat. top. Ait enim, ma-
nifestum est quod oportet præcedere remotionem, omnium pilorum, &
fricationem, & postea inungere eo quod habet virtutem attractiuam &
congregatiuam commoderatè. Quocirca neque acceptauit, neque excogi-
tauit melius esse pharmacum in casu capillorum, quàm id quod est mistum
ex ladano, & lentiscino. Quod si raritas esset in causa, non esset ineptū myr-
tinum pro lentiscino miscere ladano. Miscebat aliquando & nardinum in
ætate frigida, & hora hyemali: imò Gal. attestatur, quod alopecias incipien-
tes multoties sanât purgationes, absq. aliquo locali medicamine. Et ad hoc
adducit curâ quâ in illo iuvene aratore fecit. Rhasis autè ad istâ intètionem
hoc dicat: Re. capillorū ve. foliorū myrti, corticū pini, absinthij, assatorum
vt teri possint, ana partē j. ladani, partes duas: myrrhē, partē β. illius: thuris,
par. iij. illius puluerizatis rebus, cū oleo raphani & vino veteri misceatur, &
fiat linimētū: quo nocte epithemetur, & mane caput lauetur: hoc. n. caluitiū
sanat, vt dicit Ad idē Archigenes, vt narrat lib. cat. top. Gal. Re. granorū iu-
niperi, ladani, absinthij. capilli ve. ana. permisce omnia cū vino & oleo myr-
tino, & dimitte quinque diebus: deinde coquatur vsque ad vini cōsumptio-
nē, & cola: & unge caput, & laua. In antiqua verò & quæ trāsiuit principiū,
oportet euaporare & resoluerè cacoehymia, antequā ad cachexia ducatur
cutis (vt dicit Gal. in 14. thera. & in primo miamir) nō quibuscūque calidis,
sed moderatè calidis, vt non exicetur, neq. cōburatur cutis. Ad hæc tenuiū
partiū esse cōgruit illud, quod debet vsque ad profundū mergi, vbi est prin-
cipiū radice pilorum. Et ad hanc intètionē raso loco, & planato aqua deco-
ctionis chamæmeli, anethi, & stæchados, eligit ipse lib. cat. top. thapsiam,
nō antiquā, sed recentē, quā Aui. videtur appellare gummi rutæ agrestis: &
dicit sequēdo Gal. q̃ radix in isto cap. est, vt frāgatur caliditas eius cū oleis
tēperatis, quale dicit Gal. esse fabinū, & cicinū, aut antiquū nō omphacinū.
Post verò taphiam elegit Gal. sinapi, & nasturtiū, & sulphur, & spumam ma-
ris & nitrū ipsum molle adustū, & elleboros ambos, & semē cruceæ, & oleū
laurinū, & radicē arundinis & corticē, vtraque cōbusta, & picē liquidā, &
cedriā, & sterco murii, & adipē vrsi. Et Rhasis vult, qđ cū cadūt pili capitis
vel barbæ, locus panno aspero fricetur cum cepis vsque ad incensionem &
ardorē loci. Et die illa & nocte sic dimittatur: mane autem similiter re-
gatur. Et si locus ampullas habuerit, vngatur adipe anatis vel gallinæ,
& non

Cap. 2.
part. 1.

Lib. 1. 22.
part.
1. cap. 1.
Li. 5. alm.
cap. 4.

Lib. 1. c. 2.
sect. 3.

Cap. 18.
Cap. 1.
sect. 1.

Li. 4. sen.
7. tract. 1.
cap. 6.

Unable to display this page

fit canicies, naturalis, & innaturalis, hinc tamen non agitur nisi de naturali quæ præoccupat senectutem. Cuius causa immediata secundum Auicem. est abundantia phlegmatis aquosi putrefacti, generati ex rebus debilitantibus calorem naturalem: ut sunt ægrotudines longæ & diuersæ, & stomachi malitia, & angustia fortes, & nimia capitis lotio, & coopertura excessiua.

Signa canicie sunt satis manifesta. Iudicatur quod canities est mala & suspecta. Nam videtur mors capiti vexillum suum applicasse, ut ait Gordonus. Iudicatur etiam per Gal. in primo cap. top. quod propter indoctas denigrationes capillorum cum medicinis communibus (quæ ut plurimum sunt frigida & styptica) non solum vidit in periculum incidere multas mulieres, sed etiam mori. Propterea enim quia capita earum refrigerantur, aliquando quidem in apoplexiam & epilepsiam, aliquando in maximos catarrhos incurrunt, ut & patitur pulmo, & phthisis ex eo sequatur.

In curatione canicie duplex est regimen, vniuersale, & particulare. Vniuersale est in diæta, & euacuatione phlegmatis, & præcautione ne generetur. De quibus fuit dictum satis in tract. de apostematibus phlegmaticis supra. Tryphera autem sarracena, & myrobal. (ut dicit Halyab. in fine technici) in retardanda canicie & senectute obtinent principatum. Verum Auic. consulit, ut per annum integrum sumantur: Et post sumptionem tardetur cibus usque ad meridiem. Particulare regimen consistit in duobus: primo, ut præparentur pili ad recipiendum tincturam: secundò, ut detur eis tinctura.

Primum sic completur secundum Gordonium: Pili lauentur multis diebus, lixiuio cinerum truncorum caulium, in quo sit alumen dissolutum: hæc enim ablutio, ratione aluminis, præparat pilos ad recipiendum omnem colorem. Ad istam eandem intentionem dicit Auic. quod radix alcannæ, & indicium, sunt res super quas aggregantur homines in tingendo, vel ad nigrum, vel ad flauum. Secundum completur ad colores appropriatis. Et denigrantia quidem capillos sunt (secundum Galenum in primo sec. loc.) Cedria cum oleo, & sine oleo in frigidis & humidis. Verum in partibus suis Asiæ dicit, mulieres rusticas montanas addere picem liquidam, & inungere radices pilorum. Hæc enim pharmaca ita denigrant, ut non noceant: habet etiã cum stypticitate aliquã tenuitatẽ, qua profundè subeunt ad radices pilorum.

Ad hæc dicit, iuxta verba Archigenis, quod nigrefacit capillos radix capparis cum lacte mulieris, aut asine, usquequo tertia pars per decoctionem sit consumpta, nocte applicata: (& istud est melius, secundum Auic.) Vel vrina canis cõseruata quinque vel sex dies, vel cortices pruni cocti ad mellis spissitudinẽ: vel illud nigrum quod est in medio papaueris rub. cum oleo myrtino mistum: quibus vngatur & cataplasmetur.

Lib. de par. facil. addit, oleum agitatam cum plumbo in vase plumbeo, & repositum in plumbo, quo inungatur, esse bonum. Rhasis autem ad hoc dictat, quod gallæ ad quantitatem lib. frigrantur in oleo: & cum oleo cocto, & alcanna, & dragantho, & ære vsto, & sale gemmæ fiat linimentum, quo illinatur caput, & barba, prius lauata aqua calida, & manibus

Cap. 16. lo ei praeit. Li. 4. fen. 7. tr. I. c. 19. Sect. 2. lo ei praeit. Cap. 19. lo praeit. Cap. 80 Li. 5. alm. cap. 8.

nibus exiccata : & ne desiccetur , foliis betæ vel sambuci (vt dicit Ha-
lyab.) cooperta per sex horas dimittatur : & postea lauetur. est enim o-
ptimum ad caniciem denigrandam. Auicen. verò componit ad denigran- Cap. 17. lo-
ci præcit.
dum, & conseruandum à canicie, olea è myrobalanis nigris, & emblicis, &
gallis, ana partes x. ladani, partes xx. foliorum myrti & granorum eius, a-
na partes xxx. ponantur per tres dies in tribus libris olei : Deinde coquan- Cap. 19. lo-
ci præcit.
tur, donec increassentur: & fricentur eo capilli. Subsequenter dicit, quod Sect. 2.
quando ponitur in tinctura pondus, drach. j. cariophyllorum, denigrat val-
de, & prohibet malitiam eius à cerebro. Consequenter narrat Galen. vbi
suprà, quod secundum Archigenem flauos faciunt capillos lupini, cum a-
qua & nitro illiti. Sed flauos & crispas faciunt lotio cum spuma nitri, & Li. 5. alim.
cap. 10.
Cap. 20.
lo. præcit.
myrrha: & radix asphodelorum cocta in mero. Rhasis verò dicit, & Auic. cū
eo, vt fiat lixiuium è cineribus sarmentorum, & macerentur in eo per no-
ctem vnam, lupinorum tritorum, drach. x. myrrhæ, drach. v. alcannæ assatæ,
drach. iij. postea coletur: & hac aqua caput lauetur (supple cum vino) quod
toties est faciendum, quousque sint rufi. Mulieres Montis pessulani ponunt
flores stœchadis in lixiuia, & genistæ: Bonon. rasuram buxi, & corticē citri:
Parisien. radices gentianæ, & radices berberis, & florem cartami.

De lotionibus capitis.

Mundificancia caput sunt lixiuia, proprè è cineribus sarmentorum, & ci-
neribus clauellatorum: cum albuminibus ouorum, & sapone. Est autem sa-
po duplex: Sarracenicus, qui est mollis: & Gallicus, qui est durus. Sarraceni-
cus fit ex duabus partibus capitelli, & tertia olei oliuarum. Gallicus fit ex
duabus partibus capitelli, & vna sepi arietini. Capitellum autem fit ex dua-
bus partibus cinerum stipitum fabarum, & tertia calcis viuæ: quæ dissoluā-
tur aqua instar lixiuij, & colentur: & quod distillabit, est capitellum.

De auferentibus pilos.

Auferentia pilos secundum Critonem narrat Gal. vbi suprà: nempe ar- Li. 1. 2.
scilicet.
senici coloris aurei (quod est auripigmētum citrinum) calcis viuæ, ana vnc. 2. cap. 4.
j. amyli. terræ vocatæ à Latinis sēlinusiæ (quæ est spuma argēti) vnc. ss. terā-
tur, & incorporentur cum aqua, & bulliant. Signum autē perfectionis est, si
pennam imposueris, & depiletur. Rhasis autem aquæ, in qua calx per sex Li. 5. alim.
cap. 13.
dies (tertio quoque die renouando calcē) infusa fuerit, vnit arsenici citrini Cap. 7. lo-
ci præcit.
sextam partem: & tandiu in sole dimittatur, donec penna immissa depi-
letur cum extrahetur: & hoc loca depilanda fricare præcipit, & depilan-
tur. Auicen. sumit calcis viuæ, partes duas: arsenici, tantundem, aloes,
modicum. liniantur cum aqua calida: abradit enim statim. Et vt psilo-
thrum meliorem odorem habeat, modicum imponatur galliæ mos. Vfus
communis aufer pilos vno è quinque modis, vt dicit Henricus. primò, re-
secando forficibus: secundò, radendo nouaculis: tertio, eradicando vol-
sellis, aut digitis: quartò, pice nauali cum digitis, aut panno appli-
cata: quinto psilothris dictis. Et modus vtendi psilothris est, vt
sint in stupha: & post longam fomentationem cum aqua calida, dum

psilotrum erit calidum & spissum sicut linimentum, applicetur super locū: & stet per spatium dicendi, Miserere. Et si satis est (quod cognosces, quia trahendo pilos, locus depilabitur leuiter) fricando, & lauando aqua calida, remoueantur pili. Postea locus oleo ros. inungatur, aut aqua frigida. Quod si locus esset excoriatus, vnguento albo curetur.

De prohibentibus renasci pilos radicitus euulsos.

Cap. 4. sen.
Lion. 3.

Componuntur talia pharmaca secundum rationem (vt dicit Gal. vbi supra) ex lepore marino, & ranis quæ in viridibus arundinetis seu canis pascentur: & sanguine testudinis marinæ, & vespertilionum, ouis formicarū, & gummi vitis albæ seu bryoniæ, & vrticæ, &c. Aui. eврò & Rhasis ad hoc scribunt hyosciamum, opium, & psyllium cocta in aceto: & cimoliam, & cerussam plumbi, æqualiter: aluminis, mediam partem: trita cū aqua hyocyami albi. Nonnulli verò laudant limaturam ferri coctā fortiter in aceto.

Cap. 10.
ausdem.

CAPITVLVM SECVNDVM

DE DISPOSITIONIBVS FACIEI, ET partium eius, in se continens quinque partes.

Pars prima, de vniuersali faciei decoratione.

Dispositiones quæ in facie apparent, quædam sunt naturales, quædam præter naturam. Naturales indigēt conseruatione, si pulchræ sunt: & decoratione, si turpes: velut est albedinem custodire, & albiorem facere, & rubicundio rem, si licitum fuerit. Quæ verò præter naturam, indigent correctione: velut est pustularum, & macularum generatio, atque suppilatio. Et hoc intendebat Galen. dicere in primo cat. top. quando ponebat differentiam inter commotivam, & decoratiuam partem medicinæ. Nō tamen omnia in omnibus, sed certa in certis, vt dicebat magister Raymundus de Moleriis in Montepessulano. Nam licet decoratiua cura sit licita, commotiva verò nō est licita, nisi gratia honestatis. Vnde Galenus vbi supra. Quæcunque in deliciis existentes decorant seipsas, nulli earū precanti aliquod sibi dari pharmacum dedi. Quæcunque verò honestiores erant, & signa senij & deformitatis effugiebant, à suorum maritorum molestiis cripi desiderantes, aliquibus consului vti.

Cap. 3.
sect. 1.

Ad decorandum, & faciendum colorem bonum.

Aph. 2.

Color corporis (secundum Galenum in primo aphorismorum iuxta translationem arabicam) autoritate Hippo. dominium humorum ostendit, nisi in profundo occubuerint. Propterea est intelligendum, quod bonus color & floridus, est ab humoribus bonis sanguineis tractis ad cutem. Color autē malus, à malis humoribus: vt niger è melancholicis, albus à phlegmaticis, citrinus verò à cholericis. Causæ autē extrinsecæ adiuuant mutationē coloris, (vt secundū Auic.) calor adustius; & dimissio balnei, & vsus aceti & malarum aquarum, ad nigredinem: frigidus, coitus, tristitia, & ægritu-

Lit. 4. sen.
7. et 2. c. 1.

ægritudines longæ, ad albedinem: & comestio rerum citrinarum, vt cymini, ammeos, & rerum falsarum, ad citrinitatem. Et ideo notat Ioannes de Sancto Amando, iuxta doctrinam Auic. quod quædam faciunt bonum colorem sumpta interius, quædam verò apposita exterius. Et introrsum quidem faciunt hoc, quia generant bonum & tenuem sanguinem: vt oua forbilia, & iura bonarum carniū, vinūque aromaticum, & cibi bonæ substantiæ. Quædam autem quia sanguinem spargunt, & deducunt ad exteriora: sicut ficuum, piperis, Cariophyllorum, & croci moderatus vsus. Quædā, quia sanguinem mundificant, velut tryphera minor, & myrobal. & id genus. Quæ autem exterius posita faciunt bonum colorem, faciunt hoc cum attractione & absterfione: & sunt linimenta, & ablutiones factæ ex farina fabarum excorticatarum, & cicerum, orobi, hordei, frumenti, amyli, oryza, & consimilium. Ex quibus Rhasis, Halyab. Auic. & Açaraius tales confecerunt facere gommeras: ℞. farinæ ciceris, fabarum, hordei, amygdalarum purgatarum, tragacanthi, seminis raphani, ana: dissoluantur cum lacte: & nocte facies epithemetur, mane autem aqua calida decoctionis violarum siccarum, aut furfuris, lauetur. Et si adderentur illis radices sicce lilij, narcissi, ireos, & ari, & fierent trochisci, qui dissoluerentur cum lacte hora necessitatis, esset vtile valde. Ad idem Auicen. Recip. saponis, lib. j. ammoniaci, lib. ℞. resoluantur in tribus libris aquæ: deinde proiciatur desuper thuris, mastichis, nitri, ana vnc. ℞. mellis, vnc. viij. terantur omnia in vase vitreato vehementer: & administretur nocte. Ad idem Theodoricus facit pulchram dealbationem: Præparetur cerussa sic: diluatur cum aqua lymvida per mensem ad solem calidum, ipsam quolibet die colando, & aquam renouando: & tandem dimittatur exiccari. Et talis vocatur cerussa dealbata, & præparata, de qua ℞. partes quinque: margaritarum, crytalli, nutri, boracis, ana partē vnā: camphoræ, sarcocollæ, mirrhæ claræ, argenti viui sublimati, ana mediā partē vni. terantur subtilissimè, & molliantur supra lapidē marmoreū, & fiat puluis: aut vniantur cū aqua ros. & fiant trochisci. & seruentur: & quando erit necesse, dissoluantur oleo è tartaro, ad litum. Ad eandem intentionem est vnguentum citrinum, & multa vnguenta quæ fiunt ex omento capreolorū, & pinguedine colūborum: Sed quia malū inferunt odorē, dimittuntur. Modus autē decorandi, est vt facies primū foueatur vapore. Deinde lauetur sapone dissoluto aqua tepida. Et si illa aqua esset è floribus fabarū, aut lilij, aut nymphæ, sambuci, aut viticellæ, aut lactis distillata, esset melior. Deinde exiccetur: postea litus fiat cū aliquo prædictorū, & dimittatur per noctem: & in crastinū lauetur aqua furfuris, aut violarū, & stet modicū facies pāno cooperta. Postea si volueris colorare poma maxillarū, liniatur aqua aluminis, in qua modicū rasuræ brasiliij sit temperata. Quomodo autē remoueantur pili, & prohibeantur renasci, & quomodo remoucantur morphæ, serpigines, & asperitates, dictum est suprā.

Ad maculas verò, lentigines, & pannū remouēdum, liniatur facies oleo è tartaro, & ex frumento, aut aqua gallicana, quam ponit Henri. ℞. tartari

Nn iij.

Ex cap. 2.
loci præc.

Li. 5. alm.
ca. 17. &
lib. 2. di-
uis. c. 13.

Cap. 2.
Ibid.
Lib. 3. c.
54.

calcinati, lib. j. mastichis, vnc. j. cāphoræ, vnc. β. contundantur cū albumini-
bus ouorū, & ponātur in alembico, & sicut aqua ros. distilletur. Ad idē dia-
chylon Auicēnæ: decoquatur lithargyri, vnc. j. in olei antiqui, vnc. ij. donec
dissoluantur: deinde fumatur mucilaginis fœnugræci, mucilaginis sinapis,
ana vnc. vna: bdellij, & myrrhæ, ana drac. quinq; proiciātur super lithargy-
rum, & oleum, cocta & agitata vehemēter, & fiat vt diachylon. Lac autem
virgineum (quod sit ex lithargyro aceto albo dissoluto, & per filtrū distil-
lato, cum aqua falsa misto) est optimū in hoc casu. Rhasis verò & Auic. di-
cunt, qđ si accipiat argenti viui, drag. j. amygd. drag. iij. & terantur extrema
tritura, donec nihil appareat argenti viui: deinde proiciatur super illud tā-
tundē seminis melonū triti valde: deinde facies liniatur eo omni nocte per
septem dies, & mane lauetur aqua tepida, non est ei par in mundificando
supradicta. Si verò istis nō curētur, ad capitulū de morphea sunt remittēdi.

Ad sanguinem mortuum, & liuorem in facie, & in aliis locis laudat Gal.
in quinto sect. loc. cū spongia macerata aceto tēperato calido: quod laudat
in principio. Deinde laudat decoctionē ameos, & hyssopi, cū lacte & vino.
Hēricus verò dicit, qđ si cū succo radicis nappi agrestis misceatur modi-
cū aloēs hepaticę, & liniatur locus ter vel quater in die, intra duos dies cu-
ratur. Rhasis autē præcipit, vt loco vulneris, vbi neq; dolor, neq; calor post
percussionē remanserit, folia caulis vel raphani vel mētastri (quod melius
est) superponātur. Quod si loc⁹ nō curetur arsenico, & lapide lazuli, & thu-
re, & ammoniaco, dilutis succo coriādri, aut apij, multis vicibus epitheme-
tur. Et absinthiū cū melle est optimū, secundū Aui. Aut secundū Dynū: ꝛ.
succi maioranæ, arsenici citrini, olei chamæmeli, ceræ, ana partes æquales
fiat vnguentum. Et diachylon etiā laudatur. Cōmuniter tamen locus fo-
mentatur aqua decoctionis ros. & fœnugræci: & emplastri modò adhibe-
tur pānus imbutus vino, aut farina fabarū cocta in oxymelite. Et ad citius
expediendum, ponitur cerussa cum aqua ros aut vnguentum album.

Ad variolas, & ad cicatrices ipsarum.

Ad variolas duplex reperitur regimē: vniuersale de diata & euacuatione,
quod ptinet ad medicos & particulares, qđ est quadruplex, primū quomo-
do trahantur extra, vt materia mala non remaneat intus. Secundum, quo-
modo præferuētur mēbra aliqua extrinseca, quæ ab illis periclitātur. Ter-
tiū, quomodo pustulæ rūpātur, postquā sunt maturæ. Quartū, quomodo cō-
solidētur, vt nō remaneāt vestigia mala. Primū cōpletur quibusdā portioni-
bus, quæ fiūt ex lēticulis, & ficibus, & croco: & inuolutione pāni rubri, cū
cautela à frigore & vëto. Secūdū cōpletur quantū ad oculos, collyrio aquæ
ros. & croci: quātū ad nares, omphacio, & aqua ros. quātū ad guttur, diamo-
ron: quātū ad pulmonē, diatragacātho: quātū ad intestina, trochiscis de spo-
dio, & id genus. Tertiū cōpletur, si pustulæ rūpātur forficibus, remouendo
modicū pellis, ne recludātur. Quartū, vt nō scalpēt se: & inspergātur farina
lēt iū, fabarū, lupinorū, & orobi, lithargyri, cerussa, & aloē. Post desiccationē,
vngātur vngueto ē lithargyro, cerussa, & camia facta cū oleo lilij, & axū
gia asini, aut gallinæ. Et isto Rhasis: ꝛ. lithargyri nutriti, radi. arūdinū, ossiū

vetustor. farinæ ciceris, oryzæ, seminis melonū mūdatorū, bē, costi, ana: hæc oīa cū mucagine scēnugræci, & se. lini misceātur, & ex his facies epithemetur. De cicatricibus vulnerū, in loco vulnerum carnosorum dictū est suprā.

De gutta rosacea, & pustulis quæ fiunt in facie. *Intelligendū est guttā ros. apud Aui. vocari albedfanē. Et est rubedo extranea, similis rubedini à qua incipit lepra, & ut plurimū apparet in facie, & ppriè in naso, & in pomis maxillarū. Ea quādoq; est cū inflatione totius faciei (& tūc dicitur apud Gul. de Sali- ceto butizaga) & quādoq; est sine inflatione: quādoq; cū pustulis, quādoq; cū crustis: & tunc est de genere assafati. Horum generatio est ex phlegmate falso, & ex aliis hnmoribus adustis. Et fortè eorum fumus est malus, venenosus (quare inflat, & vlcera partes circumuicinas) ut dicit Gulielmus.* *Li. 4. f. 7. tr. 2. c. 8. Li. 1. c. 18. part. 2. Ibid.*

Signa materia ex qua fiunt, habentur per colorē, & formā, & per virulentiam quam emittit: & per res naturales, non naturales, & contra naturam, ut dictum est suprā. Iudicatur quòd est morbus contagiosus, & signum primum ad leprā. Adhæc etiam iudicatur per Rhasim, q̃ multiplicatur in hyeme, & in frigore. Et causa, ut dicit Aui. est quia frigus coarctat vaporē plurimū. Iudicatur etiā quòd est difficilis eradicationis, propter p̃p̃ritudinē quā facies habet ad recipiendum materias, causa suæ raritatis & debilitatis, ut dictum fuit de vlcerebus supra: imò, quæ est antiqua, non eradicatur.

Circa curā duo sunt regimina: vniuersale, & particulare siue locale. Vniuersale de diætā & euacuatione, fit secūdū diuersitatē materiæ: Et diuertēdo materiā fricationib⁹ & cucurbitulis, cātharidibus, ruptoriis retro spatulas, & collū, & sub mēto: & phlebotomia venarū frontis & nasi, & applicatio sanguisugarū eo loco, cōmēdātur. Et purgatio cū electuario è succo ros. habet prærogatiuā in hoc. Et diætā subtilis & tenuis, præcipuè in vino, ut abstineat ab eo, saltē forti & puro. Et caueat ab ōnibus aromatibus, & reb⁹ acrib. ut alliis, cepis, pipere, sinapi, ruta, & odore sambuci. Etiā caueat ab ōni re salita, frixa, & assata cōbusta, & melācholica, atq. vaporosa: à coitu, & ab omni frigidityte, & caliditate excessiua. Teneat ventrē laxū, dormiat capite eleuato: & breuiter administretur illi regimē aliarū infectionū, pustularū cholericarū & adustarū, & principij lepræ, ut dicit Aui. Particulare regimē in recētibus est, ut refrigeretur locus, & desiccetur percussiuus. In ātiq; ut corrigatur cacochymia resolutiuus. Ad primū cōfert aqua aluminata, quæ fit ex succo omphacis vuæ & portulacæ & plātaginis, & albuminib. ouorū cū alumine, modū aquæ ros. distillatæ. Imbuti ea pāni desup applicētur, & sæpe renouētur. In antiqua, fiat vaporarium ex chamæmelo, meliloto, ros. viol. & flor. nenufaris. Et post leuē abstersionē, inūgatur vnguēto albo & citrino, in quo modicū argēti viui, & sulphuris atque aluminis cū oleo de taro sint incorporata. Ad idē Guli. Re. acetositatis citri, vnc. iij. cerussæ, qđ sufficit ad inspissādū p̃dictū succū: arg. viui extēcti salina. vnc. β. incorporādo fiat vng. Theo. ℥. boracis, drag. ij. farinæ cicerū, fabarū. an. drag. j. & β. cāphoræ, dra. j. cū melle, & succo cepæ fiāt troc. & cū op⁹ fuerit dissoluātur, & liniatur. Ad eādē itētione valet lac virginēū aqua ros. sulfurata, oleū è tartaro & ex frumēto: & multa alia auxilia dicta superi⁹ in serpigine, & decoratiōe. *Ibid. Li. 1. c. 18. part. 1. Li. 3. c. 25.*

Et si istis non cedit, vesicetur locus appositione cantharidum mistarum cum sepo: Et postea admotis foliis siclae locus purificetur, deinde praedictis deficcetur, & consolidetur.

Pars secunda, de aegritudinibus oculorum quae superius non sunt tractatae.

Aegritudines oculorum (quae secundum Gal. in tertio de aegritudine & symptomate nocent actioni visuæ) secundum oculistas quaedam sunt vniuersales toti oculo, vt apostemata, & inflationes, & mali motus: quaedam sunt particulares, vt aegritudines palpebrarum, panniculorum, humiditatum, & spirituum ipsius. Et hoc est quod Gal. in quarto de aegritudine, & symptomate dicebat: In sensitiuis quidem actionibus (vt oculorum) triplex symptomatum est differentia: vna quidem in primo organo, velut crystalloide patiente. Altera in sensitiua virtute à cerebro per neruum opticum descendente. Tertia verò in coadiuuantibus: vt sunt omnes aliae particulae. Et vniuersaliter subdit, quod istarum aegritudinum quaedam sunt complexionales, quae vt similibus partibus insunt: quaedam compositionales, quae sunt vt in organicis: quaedam verò communes, quae in vtrisque sunt. Et licet istae aegritudines possint esse in omnibus membris, nihilominus propter naturam oculi, quando accidunt eis, suscipiunt quandam proprietatem, quae facit magnam diuersitatem in curando. Et ob hoc dicebat Iesus quaedam esse aegritudines oculorum, quae multum sunt conuenientes aliis membris, vt malae complexionones, solutiones, & apostemata: quaedam verò propriae, vt lacrymae, panni, cataractae, & id genus. Et ideo multipliciter aegritudines oculorum numerauerunt. Nam ipse Iesus numerauit 92. Auic. verò 48. Alcoatim 50. Azaraius 60. Acanamofalus de Baldac dicit se medicasse 65. Et attestatur quod Galen. posuit 105. & Almanfor. 80. Beneuenutus, & Hispanus de paucis tractauerunt. Quotquot autem sint, hic non nisi de manifestioribus agetur, de quibus non fuit dictum supra in apostematibus, vulneribus, & vlceribus: pro quibus ad chirurgum habetur recursus communiter. De non manifestis verò, quae occultae sunt sensui, pauca hic tanguntur: Nam earum speculatio ad aliam pertinet doctrinam.

Causae autem aegritudinum & symptomatum oculorum, vt aliorum membrorum, secundum magis & minus, sunt primitivae, antecedentes, & coniunctae. Eas Galen. in toto libro interiorum, sympathias & Idiopathias (id est compassionales, & proprias) vocabat: compassionales, quando veniunt ab alia particula: proprias, quando sunt propter causam propriam in eadem. Quae quidem causae generantur ex humoribus à malo regimine in corpore generatis, & ex ipsorum oculorum debilitate, vt dictum est saepe. Ex quibus apparet, quod in aegritudinibus oculorum potest esse fiens, & factum, vt in ophthalmia, & in apostematibus superius fuit declaratum.

Signa aegritudinum oculorum apparentium, vt aliarum, satis sunt manifesta. Quae verò occulta sunt, maxima indigent perscrutatione, primo interiorum

riorum: quæ signa particulariter infra dicentur. Iudicatur autem quod ipsæ sunt difficilis curationis: quia oculus est intricatæ compositionis, ut dictum fuit in anatomia. Præterea oculus, est sensibillissima particula, tertio decimo therapeu. & medicamina quæ competunt ei, artificij sunt magni: ut in quarto sec. loc. docet Gal. & Acanamosalus illud idem scribit. Adhæc multæ dispositiones oculi in vnum sapissimè implicantur, ut in scabie & sebel: implicationes autem dispositionum curam faciunt difficilem, ut septimo therapeut. dicit Galenus.

Cap. ult.

Cap. I.

Lib. I. c. 4.

Cura ægritudinum oculorum in genere habet quinque intentiones. Prima est in documentis octo, quæ ad curam utiliter observantur. Secunda, in materia antecedente generata, ut euacuetur. Tertia in vita, ne amplius materia peccans generetur. Quarta in materia coniuncta, ut extirpetur. Sed quinta in accidentibus, ut mitigentur. Primum documentum primæ intentionis est quod quando ægritudinibus oculorum coniungitur cephalalgia & oculorum dolor, aut fluxus, illa prius sunt sedanda, quam ad curam oculorum ægritudinum accedatur. Hoc dicit Auic & Iesus, & dictum fuit in vlcerebus & ophthalmia. Secundum est Gal. in 13. therapeut. quod nulla operatio particularis fiat in oculis, quousque corpus & caput fuerint purgata & emendata. Tertium est, quod omnis operatio particularis in oculo delicatius, & quamminimo dolore erit possibile exerceatur. Et propter hoc præcipit Iesus, ut dum aperitur oculus, suauiter palpebra eleuetur, & paulatinè (non subito) claudi permittatur. Et Albucas. ut non attentè operari in oculo in quo fuerit dolor, aut aliqua fatigatio, quousque sedata fuerit: Et post ad operationem redeas, si est necesse. Quartum, ut operationes fiant in loco claro, & non ventoso, & ut patiens (præcipuè circa caput) stet firmè. Et propterea Albucas. in operationibus omnibus iubet patientem in sinu, vel inter genua medici, vel (secundum Halyab.) supinum supra scamnum collocari. Et post operationem in loco vmbroso, oculo cooperto sindone nigro, debet reponi. Quintum, in applicando esse melius multiplicare vices, quam quantitatem. Quantitas enim nimia bonitatem obtundit auxiliorum, ut Azaraius dicit. Sextum, ut medicamina oculorum sint bene depurata, præparata, & ad vltimum trita & cribrata: aliter plus grauarent, quam proficerent, ut Acanamosalus dicit. Septimum, ut ante appositionem medicaminum oculus bene lauetur aqua calida, & bene abstergetur, & mundetur xylo stilo inuoluto. Octauum, ut non accedat quis ad operationes, nisi sit subtilis & ingeniosus, bene videns, & manus habeat firmas, & alium viderit operari: & habeat hamos, acus, stilos, forfices, spatulas, scalpellos, rasoria parua, & bene polita, duplicata, & triplicata: & semper xylon & albumen oui, & aqua rosacea prompta sint illi, & panni ad fasciolas & ligaturas. Operatio enim oculorum est particularis, & non communis, ut dicit Gulielmus de Saliceto.

Li. 3. fen.

3 tr. I. c. 4.

Tr. 2. c. 1.

Cap. ult.

Ibidem.

Lib. I. c. 4.

6.

De secunda, tertia, & quinta intentionibus, satis dictum est in tractatu

de apostematibus, vlcerebus, & ophthalmia. De quarta verò dicitur hîc secundum singulas ægri tudines.

Et primò de ægri tudinibus totius oculi, quæ quatuor memorantur, à lachrymis & fluxibus incipiendo.

Lachrymæ licet veniant à lachrymalibus (proprie à quodam foramine paruo & quasi insensibili in fine pilorum, prout testatur Beneuenutus) nihilominus ab eis totus patitur & inficitur oculus. Et ideo dicit Auicen. *Es. 3. fen. 3. tr. 2. c. 26.* esse ægri tudinem, in qua sunt oculi semper humidi, & infecti humiditate aquosa à capite ad oculos descendente. Quæ quidem aliquando descendit per venas exteriores, quandoque per interiores, vt dicit Iesus.

Tr. 2. c. 44 Earum cause sunt, repletio capitis & totius corporis, aut oculorum debilitas naturalis seu accidentalis: velut incisio, & diminutio carnis in lachrymali, aut frigus, aut caliditas fortis, atque animi passiones.

Ibidem. Signa sunt satis nota. Materia autem ipsarum cognoscitur tactu. Nam si sentiuntur frigida, significatur materia esse frigida. Si verò sentiuntur calida & mordicativa, & quod adurant partes vicinas, significatur materia esse calida. Regio vnde veniunt, cognoscitur per modum, qui dictus est in ophthalmia. Abscissio & diminutio carnis lachrymalis est manifesta, & indicatione habetur patientis. Iudicatur ab Auicen. quòd naturales, & quæ sunt propter abscissionem carnis lachrymalis, non curantur. Et quæ veniunt à parte intrinseca, difficilis sunt curationis, vt Al-coatim testatur. Et ideo in talibus expedit desiccatio palliativa, cum pulueribus infra scriptis.

Es. 6. par. 2. cap. 9. Cap. ult. In curatione lachrymarum duplex est regimen: vniuersale, & particulare. Vniuersale de diæta & purgatione, dictum est supra in vlcerebus, & ophthalmia, & in fluxibus seu rheumatismis. Sed præter illa diabolibanum in hoc casu Beneuenetus & Acanamosalus commendant serò admo-uendum. Diuersio tamen in hoc casu prærogatiuam habet: & ob hoc laudant omnes cauteria in summitate capitis facta: quorum modus dicitur infra. Galen. 13. therapeu. in interioribus lachrymis concedit incisionem arteriarum temporum: in exterioribus, venarum. Et Albuc. & Halyab. dant modum: quia tamen opus est difficile, & narratio longa, & etiam dixi aliquid in ophthalmia, omitto eam de præsentis. Cauteria verò punctualia in fontanellis brachiorum, & setones retro collum, sunt mihi in hoc casu magis dilecta. Confortatio & desiccatio cerebri secundum Galenum hîc maximè habet locum: in causa frigida, cum ambra & styrace: In calida cum rosis & camphora. Et Auenzoar gloriosus facellationem, aut sinapizationem supra proram capitis, cum cinnamomo, caryophyllo, maci, piperibus, cortice citri, singulatim, aut cum aqua mentæ aquaticæ, aut ros. secundum tempus & dispositionem infirmi, comendat insistendo rheuma experimento suo, ac etiâ patris sui. Rabbi Moyse hæc in suis aphorismis acceptat.

ceptat. Interceptio materiæ ad motis stypticis, vt in ophthalmia fuit dictum, non tradatur obliuioni in hoc casu.

Particulare regimen perficitur in causa calida isto collyrio, vtili lachrymæ & calori. Et ponitur à Iesu: Recip. sedeng loti (quod est lapis hæmatites vel sanguinarius) marcasitæ lotæ, tutiæ præparatæ, ana drag. j. margaritarum, drag. β. sief memithe, aloës, ana scrup. j. terantur & cribrentur, & fiat collyrium. Et si ei adderentur ossium myrabolanorum combustorum in pasta, scrup. j. coralli, scrup. β. melius esset. Piperis paruam quantitatem in hoc medicamine ponunt multi. Ad eandem intentionem Auic. & Heben Mes. Cap. 27. loci præc. tati. Sect. 1. part. sum. 5. cap. 12. Tract. 7. do. 2. c. 2. tale collyriū approbauerunt, expertum ad lachrymas & tenebrosam dispositionem oculorum: Recipe succi granatorū acidorum cocti vsque ad consumptionem medietatis, lib. β. aloës, sief memithæ, licij, croci, ana drag. iij. moschi, grana xvj. misceantur, & ponantur in vase vitreo ad solē per 40. dies. Ad eandem intentionē valet puluis magistri Arnaldi, qui in antidotario dicitur: Et collyria alba cum cadmia, & id genus. In causa autem frigida ponit Azaramus Galaf in 21. parte antidotarij magni, alcosol (id est, collyriū) subtile conferens ad lachrymas, & humiditates, & relaxationes, & grauitates palpebrarum. Cuius formula hæc est: Recip. capitum viperarum sine sale adustorum, antimonij, tutiæ ablutæ, & viridis æris, ana drag. ij. camphoræ, tertiam partem vnius dragm. terantur. Ad istam intentionem valet basilicon, & collyrium de domo, & id genus. Et burud purgādo oculos per educationem lachrymarum, præcipuē facta ex aqua agrestæ & sumac, & myrobolani sunt vtilia, & sal ammoniacum, aut sal commune: Et odoratio ceperum, & comestio sinapis educunt lachrymas, & purgant oculos, vt experiētia docet. Cerebrū enim per lachrymas expurgatur, vt dicit Iesus & Aui.

De eminentia seu incrassatione totius oculi: & de huius opposita macilentia & diminutione.

Incrassatio & eminentia oculorum, secundum Aui. fit tripliciter, aut propter magnam inflationem & repletionem alicuius materiæ, aut propter vehētem coarctationem ad exteriora (quam vocat Iesus, suffocationem) vt fit cum est vehemens cephalalgia, & propter vomitum, tenasium, clauorem, & laborem partus: aut propter vehementem mollificationem laceratorum oculi. Et minoratio eius fit à causis cōtrariis euacuatoriis & cōsumptiuis (vt in hectica, & in febribus cū iugi vigilia) aut à causis tristiciis, aut à spasmo. Cap. 30. loc. præc. Tract. 3. c. 16.

Curatur autem magnitudo (post regimē vniuersale in diætā & purgatione dicta in ophthalmia, & crebra cucurbitularū applicatiōe retro collū) ligando oculū tenia & fasciis madefactis in succis stypticis, velut est succus prunellorū, & foliorum oliuæ. Aut linimēto facto ex acacia, aloë, thure, & sarcocolla, vt dicit Albuc. Et lamina plumbi, & ea quæ dicta fuerunt ad elevationē, vutæ in vlceribus oculorum, sunt valde bona. Et leuare faciem aqua frigida salsa, proficit valde, vt dicit ibidem Iesus. Auicē. autē dicit, quod ex medicinis conferentibus egressioni & eminentiæ, est vt fiat emplastrū ex Cap. 32. loc. præc.

farina fabarum, rosa, thure, & albuminibus oui. Et etiam dicit, quod nuclei dactylorum adusti cum spica, sunt boni.

In macie verò & profunditate oculorum, si debet curari, proficit regimē hecticorum. Et fouere oculum lacte tepido, & aqua dulci tepida; & ungere caput oleo violarum: & fricare, & emplastrum ad mouere frequenter remutandum ex amylo, croco, floribus viol. cum lacte & medulla bouis, proficit valde.

De strabositate oculorum.

Strabositas oculorū est visio tortuosa & obliqua. Obliquus autem fit & transponitur humor chrySTALLINUS (& per consequens torus oculus) vel ad latera, vel ad superiora & inferiora. De quo sic Galen. in quarto de ægritudine & symptomate: si ad latera, nil dignum ratione nocet: si verò sursum aut deorsum, duplicia omnia facit apparere. Et causa istius est titubatio idolorum in vnione, seu crucis signatione (si ita debeat dici) neruorum optitorum. Et ad hoc faciunt subtilitas & mobilitas spirituum, vt deducit Auicē. in sexto naturalium, tractatu primo.

Causa obliquitatis quandoque sunt extrinsecæ, vt assiduitas aspectus in partem illam ad quam fit obliquitas (quemadmodum etiam facit impressio & impulsio sub oculis facta cum digitis) & oppositio fenestræ, vel luminis, vel picturæ ad vnā partem, maximè in pueritia: quam obrem debēt nutrices esse cautæ. Quandoque est intrinseca propter spasmus aut paralysem, vt à cephalalgia euenit forti, & epilepsia, & tortura. Iudicatur quod in adultis (maximè quando fuerit à pueritia) & quæ prouenit ex siccitate, non curatur. Quæ autem accidit pueris, emendari potest per contrarium aspectum, si candela vel aliquid lucidum seu coloratum ad oppositam partem, ad quam respicit, apponatur. Et ad emendandum talem obliquitatem, Iesus laudat aquam pulmonis in collyrio: & Auicē. sanguinem turturis. In adultis verò si euenit propter spasmus, aut paralysem, aut aliquam ægritudinem, curatione illarum cura.

Tract. 3. c.
21.
Cap. 29. lo
co præcit.

¶ Consequenter dicendum est de ægritudinibus partium oculi, incipiendo ab ægritudinibus palpebrarum, quæ xxiii. numerantur, & primum de scabie, pruritu, &c.

Ægritudines palpebrarum, licet numerentur multæ, nihilominus aliquando coincidunt in vnum, vt dicemus de pruritu, ardore, rubore, gravitate, inflatione, verdigenet, silac, xere, formica, vlceratione, & similibus. Omnia enim ista vt plurimum sunt cum scabie: & præterea est in scabie asperitas, & granula insunt intrinsecæ parti palpebræ, cū multitudine lachrymarum & quadam ophthalmia, vt Galaf Azaravius dicit. Et ideo ponuntur eius quatuor species, quæ non sunt nisi gradus maioris & minoris, vt de ophthalmia dicebatur.

Causa

Causa autem scabiei est materia salsa, nitrosa, faciens accidere pruritus *Li. 3. fen*
prius, deinde scabiem, ut dicit Auic. Et plurimum accidit post ophthalmiā, *3. tr. 3. c.*
& vlcerum oculorum, ut Alcoatim dicit. Magnam autem habent affinitatem: *23.*
& ideo pro cura scabiei, est recurrendum ad curas ipsorum.

Signa eius habentur per ea quæ dicta sunt in prædicta descriptione, quæ
inuerfionem palpebrarum manifesta euadunt. Inuerfatur autem palpebra,
comprimendo eam specillo lato, aut denario rotundo: & palpebra cum pi-
lis suauiter attracta inuerfetur. Iudicatur quod cum scabie complicantur
multæ dispositiones: & ideo est difficilis curationis, ut testatur Rhasis, & di-
cetur de sebel infra.

Cura ipsius duplex habet regimen, vniuersale & particulare. Vniuersale *Lib. 9. al.*
de diætâ, purgatione, & deriuatione, corroboratione cerebri, & desiccatio- *cap. 19.*
ne, & interceptione materiæ defluentis sit, ut dictum est in apostematibus,
ophthalmia, & vlceribus oculorum. Particulare præcipit balneum, & fo-
tum cum aqua ros. extinctionis ferri, aut cum aqua decoctionis rosarum
& lentium: & appositio albuminis ouorum cum oleo ros. & succo portu-
lacæ, aut rostri porcini. Ista enim remouent pruritus, ut Alcoatim dicit.
Brunus autem scribit, aquâ ros. cum vino albo, in qua sit modicum aloës hepa-
ticæ, esse bonâ. Et aqua ros. in qua sit modicum cuperosæ, aut viridis æris, aut *Li. 2. c. 1.*
(secundum Alcoatim) aluminis & croci, est utilis & pulchra. Et collyrium *rub. 1.*
Beneueneruti, quod tale est: Re. tutiæ alexandrinæ, zuc. ana vnc. xij. rosarum
rubrarum siccarum pul. vnc. i. coquantur lento igne cum duabus lib. boni
vini, vsque ad consumptionem medietatis: coletur, & vsui conseruetur. Et
si adderetur aliquid antimonij, & æris vsti melius esset. Porro ad inflatio- *Cap. 27.*
nem Aui. præcipit, post euaporationem factam admota spōgia mandente *loci præc.*
aqua calida & pauco aceto, linire palpebram aloë lycio, memitha, & cro- *Lib. 1. ca.*
co, aqua solani dissolutis. Et desuper ponit Guli. de Sal. emplastrum factū *11.*
ex farinæ scœnugræci, lib. β. pul. ros. vnc. j. chamemeli puluerizatj, vnc. β. co-
quantur in vino: & colatura inspissetur cum vitellis ouorum. Auicē. verò *Ibid.*
emplastrum maluarum ad hoc laudat. Et sanies mundificetur zuccharo: &
si cum eo poneretur modicum tutiæ præparatæ, placeret Beneueneruto: Et *Tr. 2. c. 4.*
si parum lapidis hæmatitis combusti, confortaret oculum: & hoc laudatur *Lib. 9. al.*
à Iesu. Et parui sapphiri, & grana callitrichi ad istam intentionem intra o- *c. 19.*
culum ponuntur à vulgo ad scabiem desiccandam. Rhasis præcipit colly-
rium rub. leue, vtile scabiei leui, sulac, & ophthalmiæ, propriè circa finem
ipsius: Cuius formula est secundum Iesum: Rec. sedeng abluti, drag. x. viridis
æris vsti, drag. viij. coralli, margaritarū, salis indi, ana drag. iij. gummi arab.
tragacanthi, myrrhæ claræ, ana drag. ij. sanguinis draconis, croci, ana drag. j.
terantur, & molliantur, & cōficiendo cū vino antiquo fiant sief. In magnis
& fortibus scabiebus iubet Auic. post inuerfionem palpebrarum, fricatio- *Cap. 24.*
nem cum his quæ sunt sicut spuma maris, & folia ficus: aut cum zuc. ut dicit *loc. præc.*
Alcoatim: aut cū sief ru. ut Iesus, aut cum viridi, ut Rhasis, quod est vtile sca- *Lib. 9. alim.*
biei: & sebel, & vngulæ, albugini, & tenebrositati. Eius formula secundum *c. 21.*
Oo iij.

eum talis est: $\mathcal{W}$. florū æris, drag. iij. colcotar adusti, drag. ij. arsenici ru. drag. j. bauracis, spumæ maris, ana drag. β . ammoniaci succo rutæ dissoluti, drag. j. & β . fiat fief. Et si sic non sanantur, radantur granula rasorio, aut spatulæ in rotundo, ut dicit Rhasis: postea instilletur in oculum aqua cum pauco aceto, aut aqua cymini masticati, ut oculus nō incarnetur: deinde cum pul. citrino dicto in ophthalmia, curetur. Et desuper hyeme cum amygd. amar. æstate cum vitello oui, & oleo viol. emplastretur. Et si adesset calefactio, vult Iesus ut sedetur cum sedeng, & non cum amylo, neque collyriis albis: de quo satis miror.

5. *De casu & relaxatione palpebrarum.*

Tr. 2. c.
30.

Relaxatio palpebrarum (ut dicit Iesus) est elongatio palpebrarum superiorum usquequo non possint eleuari: & fortè augentur adeò ut duplicentur, & pili subintrent oculū, & lædant ipsum. Eius causa est (ut dicit) humiditatis abundantia: & multoties provenit (ut dicit Alcoatim) à læsione lacertorum mouentium palpebras.

In cura ipsius est duplex regimen: vniuersale & particulare. Vniuersale de dicta, & euacuatione, dictum est supra in apostematum tractatu. Particulare regimen sic habet. In recenti confert (ut dicit Iesus) ungere palpebras eo quod desiccet & constringit, sicut memitha, aloë, crocus, acacia, myrrha, & aqua eius. In antiqua verò (aut in recenti, si illud non proficit) operandum est, secundum Alcoatim, vno de quatuor modis. Primus modus est incisio pellis palpebræ ad formā folij myrti, in tanta quātitate ut sufficiēter sit eleuata, quod ita fit. Digitis eleuetur, & capiatur pellis: & insignantur cum acibus tria fila vnus palmi, aut hamo triplicato. His eleuetur pellis ad sufficiētiā, & tunc forficibus incidatur, & statim suatur: deinde cum pul. ru. & albumine oui, & ligatura, sutura conseruetur, & ut cætera vulnera cum diapalma curetur. Secundo modo, ut duabus virgis gracilibus ferreis, aut ligneis capiatur illa pellis, & bono filo in capitibus strictè ligetur, & sic ligatum dimittatur quousque pellis emoriatur, & cadat. Tertio modo, ut secundum formam & quantitatem dictam, palpebra cauterio actuali curuo vratur, postea consolidetur: quia cicatricē induendo decurtatur. Quarto, ut idem fiat cauterio potenciali, posito in charta bombicina ad formam folij myrti supra palpebram: & teneatur digitis tanto tempore, quousque æger sentiat caliditatem & mordicationem caustici: deinde eleuetur, & butyro arfura sedetur, & remoueat: & postea, ut alia, curetur.

De abbreviatione & inuersione palpebrarum.

Cap. 5.
missa.

Inversio palpebrarum est earum separatio, ita ut oculum cooperire nequeant. Et est similis leporis, ut Halyabbas dicit: Ea includitur gesse, quæ secundum Auicennam est palpebrarum motionis difficultas. Et fit naturaliter, ex defectu materiæ: aut accidentaliter, ex mala palpebrarum sutura, & consolidatione, aut ex spasmo lacertorum, aut ex carne generata intra ipsas.

In curatione duplex est regimen. Vniuersale, ad diætā, & purgationem variā attinet secundū causas à quibus fit. Particulare est eiusmodi: si fuerit ex siccitate, oportet humectare palpebram (vt dicit Iesus) oleo, & balneo, & mucagine scenugræci facta cum lacte: & adeps gallinæ in hoc est experta, vt dicit Auic. Si autem non valet, oportet (vt dicit Alcoatim) incidere palpebram, & extendere eam, & ponere intra vulnus ellychnia tenētia plagam apertam, ita vt regeneretur caro & pellis, quantum sufficiat. Si verò prouenerit è carne superflua, præcipit Iesus eam consumere pulueribus corrosiuis, vt est sief viride, & id genus. Nonnulli verò carnem illam consumunt cauterio ignito gracili: quod satis laudo, dummodo oculus ex cauterio nō lædatur. Et si non prosperè succedat, oportet (vt dicit) suspendere eam duobus aut tribus hamis, aut filo immisso cum acubus: & attollere eam, & scindere spatamine, aut forficibus, vsque quo sufficiat: & terge sanguinem xylō & panno. Ab incisione, ne locus incarnetur, ponatur aqua cymini masticti, vt dicit Halyab. & supra oculum albumen oui. Et vltimò curetur sief rubro dicto in scabie, aut pul. citri. dicto in ophthalmia. Caueatur tamen in excoriando & incidendo de cartilagine: nam malæ consolidationis est.

Tr. 2. c. 8.
Cap. 6.
eiusdem.

Ibid.

7. De agglutinatione palpebrarum.

Agglutinatio palpebrarum est duplex: quædam accidit tunicis oculorū, alia est palpebrarū inter se. Quæ quidē agglutinatio prouenit ex incisione vngulæ, vel sebel seu carnis superflue: vel ex fricatione, & rasura scabiei, & incisione pilorum, quando oculus ligatur, & non mouetur: aut quando non ponitur post operationem aliquod medium, vel aliquod acre, vt sal, & cyminum, & huiusmodi.

Eius cura est secundum Iesum, vt aperta aliqua parte immittatur stilus sub palpebra, & attollatur & excorietur stilo aut penna omninò. Cauendo tamen à cornea: quia ex ruptura ipsius fieret exitus, & eleuatio vucæ. Et distilla in oculum aquam cymini, & salis: aut interpone pannum, vt Alcoatim: & desuper pone xylon madefactum albumine oui & oleo ros. Et post diem tertium, sief viridi, postea rubro, & puluere citrino curetur.

Tr. 2. c. 7.

8. De pilis additis intra oculum inuersis.

Nascuntur pili superflui in interiori margine palpebrarum, pungentes & lædentes oculum, ex multitudine humiditatis putrefactæ. Eorū cura duplex habet regimen scilicet de diætā, & purgatione, vniuersale, vt sæpe dictum est. Et particulare, quod vno è sex modis completur. Primus est, vt euellantur digitis, aut vulsellis, postea locus illinatur sanguine ranarum, vel limatura ferri cocta in aceto. Secundus modus est, vt ipsis euulsis fricando locum, materia desiccetur sief è vitriolo per Iesum dictata, vtili, pilis additis, fulac, scabiei, vngulæ, sebel, albugini, &

Tr. 2. c. 10.

vstioni: quod Rec. gummi arab. tragacanthi, aloës succottrini, viridis æris, ar-
 senici rub. colcotar, æris combusti, trium piperum, sedeng. amyli rad. rubear
 tinctorum, squammæ æris combusti, ana drag. ij. sanguinis drag. acaciæ, ana
 drag. j. β. tutiæ, spicæ, lycij, gallæ combustiæ, ana drag. j. cadmiæ argenti, ce-
 rullæ, myrrhæ, ana drag. j. sarcocollæ, ammoniaci, ana drag. iij. dissoluatur
 ammoniacum aqua ruta, & succo pomi citri: & alia in tenuiss. puluerē reda-
 cta misceantur, & fiant sief. Tertius modus est, vt ipsis euulsis, & palpebra
 inuersa locus pilorum cauterio gracili, cuius caput sit curuum vratur: po-
 stea supra oculum albumen oui, cum oleo ros. mistum, cum plagella è xylo
 apponatur. Quartus modus est vt conuertantur ad exteriora isto modo:
 Imponatur acus tenuis per radicem pili ab interiori parte extrorsum & pi-
 lus ponatur in foramine acus, & cum acu extrahatur. Aut accipiantur duo
 capita pili mulieris, vel fili serici tenuis, & in foramine acus ponantur, & tra-
 hantur extra vsquequo faciant ansam: & in illa ansa ponantur pili, & extra-
 hatur ansa, & pili cum ea: & toties est reiterandum, quousque omnes sint re-
 ducti, sed non per idem foramen: quia nimis esset amplum, & non posset re-
 tinere pilum. Deinde est bonum visco eos agglutinare vt non possint re-
 dire. Quintus modus est, vt pili innaturales & curuati, ducantur ad natura-
 les: & visco è mastiche, thure, & aloe, sarcocolla, & tragacantho, dissolutis
 albumine oui, cum eis agglutinentur, & vniantur. Sextus modus est, vt pal-
 pebra decurtetur secundum doctrinam datam in capitulo relaxationis.

9.10.11. De casu pilorum, albedine, & pediculis.

*Alia
 Zulatina.
 Tr. 2. cap.
 12.
 Cap. 30.
 loc. præc.
 Tr. 2. c. 13.*

Casus pilorum est duplex: quidam est simplex, & est de genere alopecia: Alter
 est cum inflatione, & quadam vlceratione: & est de genere scabiei. De pri-
 mo satis dictum est in alopecia. De secundo in scabie salatina. Verum Iesus
 & Alcoatim conuenerunt, quod medicamen factum ex partibus tribus ossium
 dactylorum combusti, & partibus duabus spicæ, tritis & mollitis, cum
 stilo appositum est conueniens valde. Et ex eis quæ experta sunt apud Aui.
 est, vt teratur spina nigra, & antimonium, & administretur cum radio. Deni-
 grantur pili, secundum Iesum, sicut de canicie capitis fuit dictum: Dicatur
 tamen ab eo inunctio ex oleo, aut pinguedine anseris, in plumbo fortiter
 fricato.

Pediculi curantur etiam, vt dictum est supra. Veruntamen propriè dicat
 eis ablutionem ex aqua maris, & aquis falsi, & sulphureis: & litum cum me-
 dicamine facto ex alumine, & staphide agria, & aloë, incorporatis cum o-
 leo & aceto scillitico.

12.13.14.15.16.17. De duritie, lupia, hordeolo, grandi-
 ne, sulac, & xeruac.

Ista sunt de genere glandularum, & tumorum phlegmaticorum indu-
 ratorum. Et habent causas, signa, & quodammodo curam, sicut dictum est
 in capitulo glandularum, & lupiarum. Oportet verò tentare an poterunt mol-
 lificari

lificarī & resolui fotu aque calidæ, & emplastro diachylon: aut cum opoponace, sagapeno, ammoniaco dissolutis in aceto, vt dicit Iesus. Et si non possunt resolui, paruæ post fricationem cum spatumine permittantur aliquantulum sanguinis emittere post desicca, & cura. In magnis autem videatur ad quam partem magis declinant, interiorem, aut exteriorē: & tunc elongentur, quantum erit possibile, ab ara pilorum: quia malæ consolidationis est. Et incidantur secundum rugas & latitudinem oculi, à lachrymali ad lachrymale, quantum erit necesse ad extrahendum: & excorientur ipsa, & extrahantur integrè, si est possibile: & suatur plaga, si necessaria & utilis sit futura. Quod si aliquid remaneat, consumatur & mundificetur vnguento, apostolorum, aut puluere asphodelorum. Et desuper albumen oui apponatur, & pul. rub. si fuerit necessarius: postea cum diapalma, aut consimili consolidetur.

Tr. 2. c. 5.

18. 19. De mora, & verruca palpebrarum.

Sunt istæ excrescentiæ pendentes extra cutem, maximè in lachrymali, vt dicit Beneuenutus. Et quando sunt duræ, dicuntur de genere verrucarum: quando verò molles & cruentæ, sunt de genere ficuum & hæmorrhoidum moralium.

Cura autem istorum est, sicut illorum, cum ligatura & incisione & cauterizatione, custodiendo semper oculum ab acrimonia medicaminum. De apostematibus, fistulis, & vlceribus lachrymalium, & de carne excedente, & diminuta à qua fit lachrymarum continuus fluxus, satis dictum est supra.

20. 21. 22.
23. 24.

De ægritudinibus coniunctiue, quæ tredecim numerantur: & primò de vngula.

1.

Quia de multis ægritudinibus coniunctiue, (vt de ophthalmia, & vulneribus, & tarfe) dictum est supra in apostematum tractatu, & de quibusdam aliis ægritudinibus palpebrarum, non dicetur hic nisi de vngula, & sebel, quæ sunt magis propriæ passionēs ipsius coniunctiue. Vngula secundum intentionem Auicennæ, est excrescentia quædam pannicularis, procedēs à lachrymali super coniunctiuam vsque ad corneam & pupillam. Veruntamen plurimum oritur à lacrymali domestico à parte nasi, aliquando à syluestri, aliquando (sed rarò,) ab inferiori aut superiori parte. Et secundum hoc sunt quatuor species earum, vt ponit Acanamosalus de baldac. Alcoatim verò ponit duas, carnosam videlicet, & neruosam. Albica, cum neruosa (quæ est similis siphac subtili) numerat adiposam, quæ propriè est de genere macularum: Et hæc quidem est alba, similis humiditati albæ vel niui, vt dicitur infra: quam non capit vncus, sed abscinditur, dum tentatur eleuari. Et propter hoc dicebat Auicenna, quod vngulæ erant variorum colorum: quædam coloris citrini, aliquando rubri, aliquando fuscæ, vergentis ad albedinem superle. Adhæc dicebat, quod quædam erant recentes & leues, quæ velociter denudantur, & attolluntur ex qualibet suspensione: quædam antiquæ & du-

Tr. 2. doct.
2. ca. 2. &
tract. 3. do.
2. cap. 2.
Lib. 3. sen.
3. tract. 2.
cap. 22.Li. 6. part.
2. cap. 2.Loco præ-
stito.

ra, quæ non sunt facilis separationis.

Causa vngularum secundum Beneuenutum, sunt humores phlegmatici, crassi & viscosi, à malo regimine generati.

Signa verò earum sunt satis manifesta, per ea quæ dicta sunt. Verùm differentia est secundum Iesum, inter panniculum & coniunctiuam: quia panniculus suspenditur hamo, coniunctiuam verò non separatur, nec immergitur in eam hamus. Et inter carnem lacrymalem & vngulam est differentia: quia

Tr. 2. cap. 38.

vngula vergit ad albedinem, caro verò ad rubedinem, ut etiam dicit Iesus. Iudicatur etiam ab ipso, quòd in eleuando vngulam, nisi cautè agatur, est periculum ne rumpatur membrana, maximè cornea: & in incidendo ne tantum diminuaturn carnis lacrymalis, ut lacrymæ fiant perpetuæ: & ne vena aperiaturn, & fluxus fiat difficilis, ut dicit Acanamosalus. Ergo (ut consulit Iesus) oportet ut cautè eleueturn, quantum salubriter poterit eleuari, & residuum medicinis consumatur paulatinè: quia nisi tota, vel vno horum, vel alio eleueturn, reiterabiturn.

Li. 6. par. 2.

Ibidem.

Secundò, ut dicit Iesus, in curatione vngularum duo requiruntur regimina, vniuersale, & particulare. Vniuersale de dexta & purgatione, fiat prout dictum est in apostematibus frigidis, & dicetur in cataracta. Regimen particulare completur, in recentibus & lenibus mollificando, & resoluendo, & abstergendo. Fiat ergo mollificatio vapore aut balneo aquæ calidæ, ut

Cap. 23. lo. pract.

dicat Auic. Et absterfusio cum collyrio experto, quod fit ex ære vsto, & calcade, & felle hirci. quæ partibus æqualibus misceantur: & fiat collyrium: & si cum eo misceretur modicum mellis, esset melius. Ad eandem intentionem

Tr. 2. c. 38.

ponit Iesus sief rusteim, vtile vngulæ, sebel, & scabiei, vestigiis, lacrymis, & obscuritati: Cuius formula hæc est: Reci. sedeng loti, æris vsti, cadmiæ argenti, salis indi, baurac, æris viridis, piperis longi, ana drag. 4. piperis albi, & nigri, spumæ maris, ana drag. 8. aloës sucotrine, spicæ nardi, caryoph. ana drag. 4. & β. zingi. myrob. bellirici, ana drag. 2. numerus medicinarum, est 15. Terantur, cribrentur, & molliantur, & fiat sief cū vino & aqua fœniculi.

Ibidem.

Ad eandem laudat Alcoatim sief viride dictū in scabie, & sief vitriolo in pilis additis. In duris verò & antiquis secundum Auic. est melior cura, denudatio vel eleuatio seu separatio: & propriè quando est facilis denudationis & eleuationis. Nam quæ est alia, perducit ad nocumentum, ut ipse dicit. Et modus est duplex, imò triplex, si quis velit maculā adiposam numerare inter vngulas, ut fecit Albuca. Primus modus est cum ferro: & secundum Iesum, sic fit. Aperta palpebra ut non inuerfetur, suspendatur vngula per medium adhibito vnco, & extendatur superius: & si fuerit necesse addere secundum & tertium vncum, fiat: & ipsa suspensa mittatur sub ea scalpellum aut pluma tenuis & plana, quæ tutior est. Et si est necesse, fiat in vngula foramen, à latere, per quod ingreditur pluma: & huius opera excorietur, & separetur leuiter & ingeniosè: postea incidatur forficibus, cauendo membranam, (& propriè corneam, ut dictum est,) & carnem lacrymalis. Deinde distilletur in oculum sal, & cyminum masticatum ne incarnetur: & super

Ibidem.

oculum

oculum ponatur albumen oui cum pauco oleo, ne oculus apostema incurrat: & patiens incitetur, vt oculus moueat, ne agglutinetur: & sic per tres dies bis, aut sepius remutetur. Post autem curetur quod remansit, sicut supra dictis, & clarificantibus medicinis quæ dicentur in maculis. Secundus modus est cum pilo caudæ equi, aut cum sericeo: & est secundum Albuca. & Auic. doctrinam, qui etiam modum ponunt prædictum, modum verò cum pilo acceptant Halyab. & Alcoatim, & Brunus. Sic autem fit: Aperta palpebra, & eleuata ungula vnco parum plicato, vel filo in medio eius cum acuposito & ligato, imponatur, non per idem foramen, sed per aliud aliquantulum sub puncto fili ligati inter ungulam & membranam (quia aliter laboretur ungula à ligamento) imponatur inquam pilus, aut seta cum acu gracili modicum incuruata. Et postea capiendo pilum aut setam per duo capita, excorietur ungula subtiliter, primò versus pupillam, deinde versus lacrymale: postea vt dictum est, forficibus incidatur, & vt dictum in primo modo procedatur. Tertius modus est cum rasoriis, & est Albuca. proprius ad ungulam adiposam, acceptus à multis in racione macularum, vt in eis infra dicitur. Quomodo autem caro in lacrymali, & super coniunctiuam generata remouetur, iam supra dictum est in palpebra.

Lib. 2. ca.
1. rub. 4.

2. De sebel.

Sebel secundum Auicennam, est panniculus accidens oculo, ex inflatione venarum eius apparentium in superficie coniunctiue & corneæ. Et inter texturam ipsarum apparet veluti nebula fumosa: & est cum pruritu, lachrymis, vlceribus, & palpebræ crassitudine & scabie, ac etiam lucis offensione. Et est (vt dicit ipse Auicenna) duorum modorum: quidam enim venit per venas interiores, quidam verò per exteriores, Eius causa est capitis repletio, & debilitas oculi, vt etiam dicit.

Lib. 3. fen.
3. tract. 2.
cap. 19.

Ibidem.

Significatur sebel per descriptionem datam: sed eius materia designatur, & modus per ea quæ dicta sunt in ophthalmia. Quando enim (dicit Iesus) apparent in oculo & circumferentiis venæ crassæ, & rub. dolor in fronte & superciliis, & videtur quodammodo pannus vnitus cum palpebra, tunc significatur venire ab exterioribus. Quando autem venæ & circumferentiæ non sunt ita rubræ, & adest sternutatio continua, (& propriè quando videt solem, aut lumen) & dolorem in profundo cum pulsatione sentit, tunc significatur venire ab interioribus.

Tr. 2. cap.
42.

Indicantur à Rhasi (vt dictum est in scabie) sebel, & scabies, esse graues & permanentes passionēs, & vix curabiles. Et Auic. dicit, sebel esse ex ægritudinibus hereditariis & quæ ab vno ad alium permutantur. Indicatur etiam ab eo, quod plerunque accidit in sebel pupillas reddi minores, & visum debilitari: & omne quod superponitur ei, inferre æstuationem & no-cumentum.

Li. 9. alm.
cap. 19.
Ibidem.

In curatione sebel duplex est regimen: vniuersale & particulare. Vniuersale de diætâ, & purgatione, & diuersione materie, dictum est in ophthalmia, & in vlceribus oculorū, in scabie, & lachrymis: ad quæ capitula oportet recur-

Cap. 21.
10. practica.

Tractatus
4. sect. 2.
cap. 1.

Tr. 2. c. 4.

rere pro subsidio istius curæ. Particulare completur sicut dictum est de vngula, excepto quod quantum ad medicinas Auic. Alcoatim, & Azaraius commendant (tanquam expertum) puluerem tenuiss. factum ex corticibus ouorum recentium gallinarum, x. diebus in aceto maceratorum, postea in umbra desiccatorum, tritorum, & cribratorum, vt fiat alcofol. Ad eandem intentionem laudauerunt omnes sief ru. viride, rusteim, & sief è vitriolo, dicta superius. Et puluerè basiliconis, vtilem sebel, vngulæ, scabiei, & lachrymis. Cuius formula secundum Iesum talis est: Reci. piperis, zing. myrobal. citrinarum & indarum remotis ossibus, ana drag. 5. aloës fucotrinæ, dra. j. & β. spumæ maris, drag. 6. minij, drag. quinque, casia lignee, caryoph. ana drag. 4. salis ammoniaci, drag. 1. medicinæ terantur, & cribrentur, & eis vtitor.

*De agitudinibus corneæ, quæ decem numerantur:
Et primò agetur de maculis.*

Tr. 2. c. 51.

Agitudines corneæ etiam multæ sunt: verum de aliquibus dictum est supra, vt pure retro corneam, de bothoribus, vlceribus, rupturis. De maculis autem & cataractis hic dicetur. Intelligendum verò est maculam (quam Iesus vocat bothor) esse quodammodo genus ad vestigium, seu cicatricem punctum, albulam, & nebulam, pannum, telam seu peciam (quam Albucasis vocat vngulam adiposam, & Beneuenutus flocculum niuis) squamã seu lenticulam, aut perlam vulgò dictam: parum differentes, nisi secundum magis & minus. Sunt enim omnia albedines quædam, sine excauatione & notabili eleuatione, in cornea generatæ. Quæ quidem maculæ aliquândo supra pupillam exeunt, & tunc nocent visui: Aliquando in circuitu corneæ, & tunc non multum nocent. Et quædam earum sunt tenues, quæ non trãsêunt superficiem corneæ: quædam verò sunt crassæ, quæ primum aut secundum corticem transeunt: & quædam sunt planæ, & quædam quodammodo eleuatæ & pustulosæ, ac si in eis esset aliqua materia indurata, & intricata.

Causa earum sunt primitiua, vt apostema, vulnus, & percussio, frigus, calor excessiuus. Antecedentes sunt humores crassi in oculum descendentes. Coniuncta verò causa ipsarum est, materia loco adhærēs & indurata: aut cicatrix quæ post consolidationem vlceris in loco remansit. Ex quibus apparet, quod duæ sunt species istarum macularum: vna petialis (vt ita dicam) & ertelis, alia cicatrisalis.

Signa macularum sunt manifesta ex præsentia singularũ: quia maculæ sunt extra, ad differentiam cataractarum, & puris, & albedinis crystallinæ, quæ sunt retro corneam: albæ sine excauatione, ad differentiam vlcerũ quæ sunt alba cum excauatione. Nam (sicut superius dictum est de vlceribus oculorum) vlcera corneæ sunt alba, coniunctiue autem rubra. Et etiam sunt sine eleuatione notabili, ad differentiam bothorum alborum, qui sunt sublimes & notabiliter pustulosi. Signum quod materia descendit à cerebro, est apparitio quarundam venarum quæ descendunt per coniunctiuam ad ipsam. Signum autem quod sit cicatrix, habetur per formã oblõgã, & per vlcus, & per

per ea quæ præcesserunt. Iudicantur maculæ relictæ à cicatrice, vt de vlceribus dictum est non posse deleri: imò quo magis roduntur, magis postea augmentatur. Ad hæc, maculæ antiquæ, & in prouectis (vt ponit Alcoatim) & quæ corruerunt substantiam corneæ, non curantur. Membrum enim est spermaticum, & corruptum non generatur homogeniæ, sed heterogeniæ, & per alienam substantiam: vt etiam dictum fuit. Decorari verò & tingi possunt, vt dicitur.

In curatione macularum duo sunt regimina: scilicet vniuersale, & particulare. Vniuersale de diætâ, & purgatione, fiet prout dictum est in apostematibus frigidis, & dicitur statim in cataractis: tametsi Iesus dicat, purgationem in maculis non habere locum, nec necessitatem, nisi oculus calefiat: quod leuiter contingit in maculis venosis: quarum materia à cerebro descendit. Particulare regimen, in ea quæ recens est & tenuis, completur labendo & astergendo lingua, vt faciunt mulieres: aut secundum Aui. & Alcoatim, hoc pacto oculus suffumigetur aqua calida: & vtatur balneo, & collyrium admoueat oculo ex aqua papaueris rubri & centaureæ minoris, mistis cum melle. Et succus linguae passerinæ (quam Dioscorides vocat polygoniam, & vulgus hirundinariam) facit mirabilia in isto casu: vt Gordo. testatur. Et puluis nabatinus, quem Beneuentus facit ex zucha. cand. aut cassenata, in hoc est pretiosus. nam mollificat & abstergit absque dolore: & propterea vocatur clarificans: & quando miscetur cum fumo ligni aloes, valde confortat: & si cum eo misceatur spuma maris, sarcocolla, & ster cus muris, vt facit Rhasis, est magis absterfuius. Et Iesus admiscet ei cortices ouorum preparatorum, vt decet. Et illa rosa Anglicana hoc dicat, Re. cerussæ lotæ, partes duas: floris aris, partem j. teratur contritione extrema, & ponantur in vase æneo mundo, cum vino albo, & succo rutæ, & chelidoniæ: & dimittantur per diem, & noctem, deinde cum panno distillando colentur, & fiet aqua, quæ in oculis ponatur. Et tutia Alexandrina, cum camphora, & modico zinzib. & piperis, puluerisata & mista, ab Achanamosi laudatur. In macula verò crassa & antiqua, si fuerit venosa, consulitur vt præmissis vniuersalibus, colligantur illæ venæ, & super coniunctiuam incidantur, & reliqua fiant quæ dicta sunt ad eleuationem vngulæ. Aliæ verò crassæ, in quibus non sunt venæ, fortioribus indigent medicaminibus. Quare oportet primum vt mollificentur euaporatione decocti paleæ hordei, viol. chamæmeli, meliloti, maluarum & scenugræci. Et cum aqua decocti prædicti oculus foueatur, deinde abstergetur pul. isto: Re. ossis sepiæ, drach. j. zing. al. dra. ß. piperis, scr. j. fiat puluis tenuissimus: & supra maculam modicum cum proba lata ponatur, & oculo clauso cum pulpa digiti super palpebram aliquantulum fricetur. Et omnes medicinæ eradicantes vngulam, sebel, & scabiem, sunt maculis conuenientes. Propterea dicebat Iesus: intentio tua sit, quando volueris eradicare albedinē & bothor, vt ab egressu balnei vtaris sicut viridi dicto in scabie, & postea cōfectione muschati minoris, cuius formula hæc est: Re. stercoris lacerti, dra. iij. nitri, dra. v. spumæ

Pp iij.

Li. 9. alm.
cap. 18.
Cap. 18.
loci. prae.
Tr. 3. do. 3
c. 1. de al-
bula.
Sect. 1.
part. 1.
sum. 5. c. 8.

elgagner corticis oui strutiocha. ana drag. iij. margaritarū nō perforatarum
tutia, coralli, ana drag. ij. & β. viridis æris, drag. j. musci, drag. β. moschi, gra-
na ij. summa medicinarū est decē. teratur, & vtatur. Ad eandē intētionē cō-
ueniūt Rhasis, & Aui. & Azarā in confectiōe ex massacumia: & eam accē-
ptat Lanfr. pretiosam super alias: Cuius formula secundū Heben Mes. talis
est: Re. massacumia (& est vitrum malē coctum, secundum Dynum: loco
cuius accipitur rasura viridis vasorū vltamarinorū) stercoris lacerti, spu-
ma maris, baurac. suchari tabarzet, ana partes æquales. Teratur tenuissimē,
& ponatur in vna lib. aquæ decocti fœniculi, chelidonix, acori, ana vnc. j.
tantū decoque quousque redeat ad vnc. iij. conterantur insimul, & cōterēdo
exiccantur, & fiat puluis tenuis. quo vtatur. Quod si in macula fuerit tume-
factio, & aliqua materia inclusa, tunc ei conferunt medicinā quæ resoluunt
bothores & pus retro cornē (de quibus fuit dictū suprā) & medicinā quæ
sunt ad cataractas. Et in hoc habet prerogatiuā balsamus: quod si cum hoc
ponatur puluis auri triti, fiet consiliū Alcoatim in antidotario suo. Et si-
mus hirundinum confectus cum melle, est in hoc certæ efficacix, vt dicit
Azaramus: & Iesus idem concessit. Si autem macula est adiposa, & niualis,
confert radere ipsam rasorio vicissim, vt docet Albuc. in cap. vngularum:
quod sic fit: Aperta palpebra accipe spatumen subtile, & rade eo vngulam
vel maculam illam subtiliter: deinde appone collyria abstergentia & sedā-
tia supradicta. Et toties reitera operationem super id, donec remoueat
totum: nisi contrarium suadeant tibi oculi dolor, aut apostema. tunc enim
primò curentur ista, & post reiteretur operatio donec sanetur. Quod si præ-
dicta nō cōferant, cōsulunt magistri decorationem & tincturam. Ad quod
Iesus commendat lac asinarum, & istū pulu. tenuis. Re. gallarum, acasix, ana
partem j. calcanthi partem β. fiat puluis tenuis. Ad idem Rec. florum malo-
rum granatorū, calcadis, acacię; gummi arab. ana drag. j. gallarum, drag. ij,
antimonij, drag. iij. terantur, & fiat sief cum succo florum papaueris.

2. 3. De cataracta, & gutta serena.

Cap. 1.
Tr. 2. c. 67
Cap. 1.

Cataracta est quædam macula panniculosa intra oculum coram pupilla,
quæ visum prohibet, ex humiditate extranea descendente in oculum, diu-
turnitate temporis frigiditate oculi congelata. Quæ quidem humiditas,
quia aliquando descendit ab humoribus ipsius oculi (maximè albugineo,
vt innuebatur in quarto de agitudine. & symptomate) dicitur fieri a causa
priuata. Quando autem venit a stomacho & cerebro, in forma sumi seu va-
poris, deinde intra oculum in aquā cōuertitur, dicitur in quarto interiorū
fieri a causa cōmunicata. Vtrum autē ista humiditas cōgregetur inter cor-
neam & vneā (vt probat Iesus) vel inter albugineum & crystallinū (vt innue-
bat Gal. decimo vtilitatū) non curo determinare in præsentī. Intelligendū
tamen est cataractam secundū tria sua tēpora, tria fortiri nomina. Quantū
ad sui principium, dicitur imaginatio seu phantasia, quia facit apparere in
aëre diuersas res, quæ nō sunt. Quantū ad suum medium, dicitur suffusio, &
aqua descendens, & quodammodo gutta, eo quia videtur intra pupillam, vt
nebulam

nebula aquosa. Quantū ad sui finem, dicitur cataracta, quia prohibet visum, vt cataracta molendini, & cataracta cœli prohibet solem. Ipsa porrò cataracta (secundum Gal. vbi supra, vt dicit etiā Auic.) diuersa est quādoque in quātitate, quādoque in substātia, quādoque verò in qualitate. Secūdu quātitatē quidē, quia quādoque est ita magna vt occupet totā pupillā, & prohibeat totū visum: quādoque verò nō occupat nisi partē, & tūc res videntur diuersarū formarū, lunares, fenestratæ, oblongæ, & id genus. In substātia verò sumit diuersitatē: quia quandoq. est tenuis & mobilis, & tūc vidētur res obūbratæ, ac si pānus esset super oculū: & aliquādo vidētur res similes cordis, pilis, muscis, & radiis descēdentibus & ascēdētibus, & latera petentibus prout materia mouetur. Quandoque verò est ita crassa, vt formæ rerū non apprehendātur. In qualitate etiā diuersæ sunt: quia quādoque est cineritia, quandoque cœrulea, quādoque alba, quādoque citrina, quādoque nigra & serena. Aui. verò ponit sex varietates colorū cataractarū: quia diuidit albā in margaritalē, & gypseam. Beneuenutus septem, quia addit viridem. Alcoatim ponit decem, quia addit rubrā, & argentinam, & vitream. Iesus ponit duodecim: quia addit similem argento viuo, & liuidam. Acanamosis non ponit nisi quatuor humores.

Lib. 3. fen.
3. tr. 4.
cap. 13.

Ibidem.
Li. 6. par.
3. cap. 1.

Causæ istarum cataractarū quædā sunt primitiue, vt casus, & percussio, febris, dolor capitis, frigiditas nimia, & oculi debilitas. Quædā sūt antecedentes, sicut mali fumi vaporosi, à malis humorib⁹, & crassis cibis & malè digestis eleuati. Quædam verò cōiunctæ, & istę sunt materię existētes in oculo.

Signa cataractarum confirmatarum satis sunt manifesta, ex dicta descriptione. Distinguitur tamen cataracta à gutta serena, quia in cataracta videtur macula intra pupillam, & ideo dicitur serena. Vel enim spiritus visibilis non venit, propter oppilationem nerui optici, vt in quarto dicitur interiorum: vel si venit, cataracta est nigra, & non deprehenditur, vt Beneuenutus testatur. Signa verò cataractarum non confirmatarum, sunt conturbatio pupillæ, diminutio visus, & apprehensio idolorum, & phantasiarum dictarum in aëre. Signa verò distinctiua propter causam priuatam, habentur in quarto interiorum. Et sunt tria in summa: Primum quidem, quia imagines quæ à cacochymia ventris fiunt, vtrisque oculis æqualiter contingunt: quæ verò propter causam oculi, in altero solum. Secundo verò, secundum tempus. Si enim trium vel quatuor mensium aut diutius steterit, & nihil appareat nebulosum in oculo, à ventre procedit. Si verò apparuerit aliquid nebulosum, ab oculis venit. Tertiò, propter periodum: nempe, si non continuatur phantasia, sed aliquādo interpolatur (maximè post bonas digestionē, & assumptionem hierarum) & sentiunt hora aduentus, mordicationem in stomacho, à ventre procedit. Si verò non interpolatur, neque per bonum regimen, neque per euacuationes, non ex compassione, sed ex dispositione propria scire oportet hæc contingere oculis. Et ad hoc adducit testimonia quorundam quos curauit per literas in aliis regionibus. Signa quando venit propter cerebrum infectum & turbidum,

Lib. 4. loc. aff. cap. 1. sunt febres phreneticæ, scotomiæ, dolores fortes in capite, & læsiones operationum hegemonicarum, id est principalium animæ, vt Gal. ibidem, & in tertio de ægritudine & symptomate declarat exemplis. Iudicatur, quod gutta serena non curatur, quia est oppilatio nerui, aut materia mala & inepta ad operandum. Iudicatur quod cataracta quæ non dilatatur clauso alio oculo per aliquam fricationem & compressionem, neque sufflationem aliquam, & nihil videt, est nimis dura & inueterata: quare non est subiicibilis acui, neque potest deponi bene. Et si deponitur, statim reuertitur & rursus ascendit. Iudicatur quod cataracta, quæ cum dilatatur fricatione non constringitur, sed remanet sparsa, & videt adhuc formas rerum, & non exces-
Li. 6. part. 3. cap. 1. sit tres aut quatuor aut quinque annos, sicut dicit Acanamosis, est nimis tenera, & non confirmata. Et ideo non est subiicibilis acui, vel operationi: quia non posset duci cum instrumento, instrumentum enim transiret per eam, sicut per aquam non bene gelatam. Iudicatur, quod cataracta quæ est boni coloris, ærei vel cœlestis cum quadâ albedine, & reducitur ad formâ suam, quâdo dilatatur, & videt aliquâ claritatem vel est translucida, est mediocris, & satis confirmata: quare est obediens, & subiicibilis operationi. Iudicatur etiâ quod cataracta cuius pupilla nec fricatione, nec exsufflatione, nec alterius oculi clausione dilatatur, non est acceptabilis: quia est cū oppilatione nerui optici, & tametsi deponeretur, non videret aliquid. Iudicatur per Beneuenutū, quod cataracta nigra serena & citrina, & cuius pupilla est tota dilatata, non est laudabilis. Iudicatur per Alcoatim, quod cataracta quæ fuerit in homine habente oculos malos, aut habente dolorē in capite, aut in oculis, vel tussim, vel sternutationem, vel rheuma, vel vomitū, aut aliquâ infirmitatem molestâ, non est operationi submittenda: quia periculum est
Tr. 2. c. 67 de cōmōtione accidētis, & reditione cataractæ. Iudicatur etiâ à Iesu & Alcoatim, quod cataracta, quæ fuerit à casu, & percussione, non est laudabilis: quia humores oculorū sunt trāsusi & resoluti: Et ideo post eius depositionē parū aut nihil vident. Nō securū agas in opere cataractarū: quia medicinæ eis parum proficiunt, & operatio cum acu est satis fallax, præcipuē quâdo nō est bene iudicata. Propter primum dicit Gal. in quarto cat. top. quod promissiones omnium medicinarū istius affectus sunt magnæ: operatio verò ipsarū aliquâdo quidē nulla, aliquâdo valde parua. Propter secundum, omnes præstantes viri operationem cum ferro cursoribus dimiserūt. Iudicatur tamen per Auicē. quod quando succurritur aquæ, in principio sui, confert ei regimen. Et hoc probat per id, quod vidit in quodam homine de his qui habent memoriam & intellectum, qui curauit seipsum euacuationibus, & abstinētia, & administratione collyriorum attenuantium & resoluentium. Quando autem est confirmata, nulla est cura conueniens, (vt dicit) nisi cum instrumento. Tempus congruum ad deponendum cataractas est clarum, serenum, quietum, septentrionale, non meridionale, vt dicit Iesus, hora tertia, mense Maij vel Septembris, vt dicit Acanamosis: eo quia tunc non sunt nubes, neque tonitrua, neque caliditates, neque fri-

frigiditates intensæ quæ lædant patientes. Instrumentū quo deponitur cataracta, Arabicè dicitur elmadac, Latine acus. Et debent esse mediocriter subtiles, & longæ extra manubrium ad longitudinem vngulæ pollicis: & manubrium debet esse leue, aptum ad tenendum. Et licet Beneuenutus eas eligat argenteas, & Acanamosis aureas, plus mihi placet ex bono ferro tractabili, & non fragili. Hoc præc.

In curatione cataractarum duo sunt regimina: vniuersale videlicet, & particulare. Vniuersale regimen habet diætā, & euacuationem. Diætā autem ipsarum est duplex: vna ante confirmationem, alia post confirmationem & operationem cum ferro. Porro ante confirmationem si quis velit eam curare medicinis, oportet vt teneat bonam diætā, & bonum regimen in sex rebus non naturalibus, & tribus non necessariis, quæ sui generalitate sunt illis annexæ, declinantibus ad caliditatem & siccitatem cum attenuatōe: vt est aer, cibus & potus, inantio & repletio, somnus & vigilia, motus & quies, & animæ accidentia, occursum rerum externarum balnei vsus, & ad solem & ad lunam mora: hæ enim sunt res à quibus est impossibile hominem reddi immunem in toto tempore vitæ suæ. Verum quia de præscriptione istarum rerum quantum ad istum casum (præcipue quantum ad cibaria) Gal. fecit libellum specialem de attenuatē diætā vocatum, & magister Arnaldus etiam fecit de hoc tractatum, & ego pro illustri Ioanne Rege Boemiæ: adhæc, quia domini physici in hoc sunt vocandi, & satis dictum est de eo in apostematibus frigidis, exquisitæ institutioni supersedeo quod ad præsens attinet. In summa tamen dico, esse cauendum à cibariis quæ in se istas tres aggregant proprietates: Quarum prima est, humiditatem & cruditatem, ne sanguis generatus ab eis sit phlegmaticus: Secunda, crassitiem & flatum ne offendant stomachum, neque caput: Tertia est, constrictionē: quin potius laxent ventrem, vt materiam vicissim non cōtinuent. Propterea frigidus & humidus aer, & panis crudus & azymus, & legumina, caules, caseus, fructus, carnes crassæ & viscosæ, & pinguedo: insuper pisces, & potus aqueus, turbulentus, crapula & indigestio, eis à communitate medicorum inhibentur. Rhasis tamen speciatim dicit, acria quoque, vt cepam & allium, sinapi, & erucam atque porrum, nocumentum capiti adferre, & oculos obscurare, propter caliditatem quam habent vaporosam, vt Auenzoar dicit. Iuuant autem tales abstinentia, maximè ferotina & sobrietas in potu, & vsus sceniculi: de quo dicit Democritus, (vt Auic. testatur) quod reptilia venenosa obsecata in terra tempore hyemali dum egrediuntur è cauernis vere, comedunt & fricant oculos ea, & recuperant visum. Et comestio her- Lib. 2. tr. 2. cap. 281. Sect. 1. part. 1. sū. 5. cap. 14. Lib. 1. tr. 8. cap. 18. Lib. 4. ca. 8. sect. 15. Cap. 9.
bæ adhil (quam credo eufragiam) in hoc mirabile dat iuuamentum, vt dicit Hebē Mesue: & ius raparum in quo colūbi ablatis capitibus sint decocti, laudantur ab Auenzoare experta. Et hepar hircinum atlatū comestum, & liquor eiusdē in collyrio adhibitus valet ad nyctilopē (quæ fit ex humiditate vicina isti casui,) vt lib. cat. top. & vndecimo medicinarum dicebat Gal. Et si trāsfigatur pipere lōgo, & sale nigro, melior euadit eius effectus

Li. 3. fen. secundum Auic. Et exercitare oculos legendo literas non tenues, & respi-
3. tr. 4. c. ciendo quid picturarum, proficit, & corroborat visum, vt dicit Rhafis.
6. Et submergere oculos apertos in aquam decoctionis croci confert, vt dicit
Cap. 3. lo Auenzoar: & probatū est miro modo. Porro sicut Auic. apertis oculis in-
ci praeit. gredi & submergi in aquam claram viridem, & immorari per horā ad vi-
 sus confortationē laudat, propriē in iuuentute: & aestiuo (supple) tempore,
 ita ego in disgregatione aquae idem probo, dummodo aqua non sit frigi-
 da, & sit in vase viridi, aut citrino: & inspicere attentius oculos asini sylue-
 stris, disgregat aquam, vt dicit Auenzoar. Et speculum ē chalybe laudant
 ad hoc perspectiui. Et magister Alnardus dicit, quod herbarum viriditas,
Deveg. aquarum paruitas, gemmarum pretiositas, stellarum sublimitas intuitum
cur. morb. refocillant: & per consequēs aquā digerunt & resoluunt. Et fricatio pedū,
ad 7. a. & lotio capitis atque pectinatio, materias ab oculis & à capite euacuant,
plur. 9. & diuertunt, vt idem dicit. Et frequens inspiratio pueri, qui semen fœnicu-
 li, aut aliquod acre masticauerit in oculis aquam digerit & consumit, vt do-
 cet experientia manifestē. Vfus verò seminum attenuantium, aquam con-
 sumit & dispergit. Et ideò tragema consulebatur à Thadeo ex semine fœ-
 niculi, anisi, ameos, sileris montani, zingibere cubebis, caryoph. pipere lon-
 go, nucemus. radice chelidoniae, eufragia, ruta, betonica, hastaregia, & id ge-
 nus. Et ex his potest fieri puluis, aut electuarium, & uti mane & sero mo-
 dicum sine potu. Euacuatio autē fiat prius digesta materia, aliquo conue-
 nienti & proprio, vt hierapiera, aut pilulis cochiis siue aureis. Deinde pur-
 getur caput pilulis diacastoreis, dissolutis succo maioranę. Et hoc est quod
Lib. 3. f. t. Auic. dicebat: In portendentibus aquā, oportet vt incipias, & corpus mun-
4. cap. 11. difices, & propriē stomachū. Deinde venias ad mundificandū caput garga-
 risinis, & caput purgiis, & masticationibus. Et oportet vt illud fiat frequen-
Aph. 17. ter valde, vt dicit. Nam scriptū est, patientē in oculis à diarrhœa accipi, bo-
lib. 6. nū est. Regimen autē quod cōpetit cataractæ cōfirmatæ, est vt siquādo e-
 rit suspitio, nō esse bene firmā, vtatur piscibus & cepis & alliis, & aliis rebus
 prohibitis superius, vt ea augeatur, & firmior fiat. Et hoc etiā est quod di-
Cap. 20. cebat Auic. Quādo voluntas adest, vt fiat cura cum instrumēto, permittitur
loc. prae. habēti aquā, vt nutriatur piscibus recētibus, & cibis humectātibus: deinde
 fiat cura. Sed regimen quod cōpetit post depositionē cataractæ, est quies,
 silentiū, & obscuritas. Itaque iaceat in lecto capite alto: & parum comedat,
 & quæ comedit sint mollia, quæ nō indigeāt masticatione, vt pulmēta, oua
Li. 7. c. 7. forbilia: & aqua sit potus eius, vt dicit Iesus, aut vinū acerbū, vt Acanomo-
 sis. Particulare regimē, in principio antequā aqua sit congelata, sit cū me-
 dicinis attenuātibus, incisuiis, & cōsumptiuis. Et incipiat primò secundum
Cap. 11. lo Auic. à lenitiuis vt est fœniculus cū melle, & oleo: & si oleū esset balsamus,
eo praeit. esset spes in illo. Et Gal. de cōp. med. sec. loc. & 14 ther. dicat ei collyrium
 ē myrrha, in quo recipitur libanotum, galbanum, crocus, & similia. Et Rha-
 sis cōmendat collyriū istud ex fellibus: Re. fellis gruis, accipitrix, aquila vel
 hirci, vnius vel duorum vel plurium, in vase aëneo desiccati, partes decem
 colo-

colocynthidos, sagapeni, euphorbij, ana partem j. teratur, & cum aqua fœniculi & rutæ fiat collyrium. Ad eandem intentionem dicat Iesus sief, quod *Tr. 2. cap. 17.* Reci. fellis vaccæ vnum numero: assæ fœtidæ, drag. j. balsami, drag. ß. dissoluantur in vase vitreo, & permittantur desiccari, & fiat sief. Et ad eandem intentionem valet sief burud ex succo rutæ & fœniculi: & basilicon, & aqua magistri Petri Hispani, & omnia talia, quæ visum acuunt & confortant. Regimen autem particulare postquam cataracta est confirmata & bona, & subiicibilis iudicata, est vt clystere iniecto patienti & phlebotomia (si videtur expedire) celebrata, & constrictis temporibus, & fronte aliquo emplastro constrictiuo (vt aliqua occasione non moueantur humores, neque descendant ad oculos) & ipso ieiuno existente, & cōsolato, alioqui sano, (hoc est omni alia passione priuato) die pulchra, in tertiis, luna crescente. non arietem peragante, altero oculo ligato, cōstituatur in loco bene claro à parte lucis, super scamnū bene firmum equitando, & retro ipsum sit fortis minister, qui teneat illi caput bene firmè. Et tunc operator postquam masticauerit semen fœniculi, vel allia, vel aliquod acre, coram patiente sedeat aliquantulum altius patiente in eodē scamno, tenendo patientis manus subtus genua eiusdē patientis. Et operator amplexetur genua patientis tibiis suis: & tunc aperiatur patienti oculus altera manu: (operatur enim in dextro oculo sinistra manu, & in sinistro dextera) & aperto oculo insufflet in eū ter vel quater, vt cataracta motū cum calore recipiat. Deinde præcipiat patienti vt vertat oculū versus nasum, & teneat ipsum firmū. Et tūc in nomine Domini intromittat circūagendo acum per mediū coniunctiua, recedendo à venulis ipsius, impingendo & perforado intus quousque percipiat acū esse intra vacuū: & post vertat acum versus corneā: & quando videbit acum intus per corneā, impingat eā vsque ad medium pupillæ, & aliquantulum vterius: & tunc quodāmodo plicando cataractā, reponat & trāspōnat eā inferius. Et hīc tandiū eam teneat acu quātum tēporis requiritur ad dicendū pater noster, ter, aut semel miserere. Quod si cataracta resurgat, toties eam acu capiat, quoad inferius remaneat: Cauendo tamen de dilaceratione vucæ & tactu crystallini. Et postquā bene firmata fuerit, & non resurget, extrahe acum, voluendo sicut eā intromisisti: & tunc ad extollendū artem tuā, obūbrato oculo cum capitis eius, ostende illi signū solū semel, & dic quid est? & tunc Deo benedicto, ponatur super oculum albumen oui cum xylo: & ligentur ambo oculi, ne vnus alium moueat, & quiescat: & ducatur cautē ad propinquum lectum, & vt est dictum regatur, prima die nihil comedendo. Nec remutetur vsque ad crastinum, vel ad tertium diem, vt dicit Iesus: tūcque remutetur vt prius. Et sic bis in die, sine apertione oculi remutetur vsque ad nouem dies: & tunc oculo suauiter loto aqua frigida, paulatinè ad suas redeat operationes. Quod si cataracta resurgeret, post primam remutationem & sedationem doloris, iterum deponatur, si est possibile per idem foramen, & per eundem modum, Iesus autem & Auicen. eam transponere præcipiunt inter corneam & vucam:

*Tr. 2. cap. 17.**Describe-
tur in fine
huius par-
tis secūda.
Describ.**tr. 7. doct.**2. cap. 2.**In thes.**paup. c. 13.*

+

*Tr. 2. cap. 17.**Ibidem.**Cap. 20. c.**in lo. præc.*

Ibidem.

quod est mihi, & Alcoatim, & Beneuenuto difficile: Aliqui verò ex Græcorum antiquis, (vt recitant Albuca & Auic.) faciendo foramen sub cornea cum acu cannulata, eam sugendo extrahebant: quod non laudo, quia fortè cum aqua egrederetur albugineus, & esset error nouissimus peior priore.

De egritudinibus aliarum particularum intrinsecarum oculi, ex quibus prouenit debilitatio & nocumentum in visu.

1. *Cap. 12. lo. præc.* *Cap. 2.* *Debilitas* & nocumentum in visu à particulis intrinsecis prouenit, vno modo à mala dispositione pupillæ: quia nimis ampla, & dicitur ab Auic. a-lentifar (quæ semper est nociua, vt dicitur in quarto de egritudine & symptomate:) aut quando est nimis stricta, & dicitur constrictio, quæ à natiuitate laudatur, post verò vituperatur, vt dicit ibidem. Secundò prouenit causa humoris albuginei, quia nimis crassus, aut tenuis substantiæ, aut alteratus colore: & hæc est causa multarum phantasiarum similium suffusionibus.
3. Tertiò, causa crystallini propter easdem dispositiones aut propter ipsius transpositionem. Quartò, causa vitrei, propter etiam easdem dispositiones.
5. Quintò, causa spiritus, non quia multus, & tenuis (etenim tunc longè tenuia videt & discernit:) sed quia paucus & tenuis, & tunc discernit propè, & non videt longè: aut quia crassus & multus, & tunc longè videt, & malè discernit: aut quia paucus & crassus, & tunc neque longè videt, neque bene discernit: prout hæc leguntur in quarto de egritudine & symptomate. Ex crassitie humorum & spirituum prouenit nyctalops, quæ est malè videre post solis occasum, vt dicit Rhasis. Propter autem tenuitatem & paucitatem, alihahar, quæ est videre noctu, & non interdiu, vt dicit Auic. Sexto modo prouenit
6. *Cap. 7. lo. præc.* nocumentum propter neruum opticum, quia dyscrasia laborat vel oppilatione.

Causa istarum dispositionum aliquando est priuata, in substantia particularum congesta: Aliquando communicata à capite, vel stomacho, vel à corpore toto. Et sunt vt plurimum causæ ex repletionem, quæ proueniunt à crapula, indigestione, & à cibariis crassis & ventosis in cataracta specificatis, & à nimio somno (maximè post comestionem immediatè) & à somno capite inclinato, & cum calceis: & longa mora in tenebris, & à vento frigido, à fumo, puluere, & consimilibus. Aliquando sunt ex inanitione, vt à nimia euacuatione & cucurbitularum applicatione retro collum, à coitu, labore, fletu, à longa egritudine, ab igne, & nimia inspectione claritatis, & solis & lune, & ab usu salis, & piperis, & fortium aromatum, & id genus.

Signa debilitatis, sunt nota patièti: sed ex quibus proueniat, altioris est speculationis.

Curatio specialis & exquisita ad dominos physicos pertinet, quia in talia non cadit operatio manualis. In genere tamen, si debilitas prouenit propter res inanientes, confortetur oculus quiete, & ocio, & cibis humectantibus, & balneis, & fotibus factis circa oculum ex aqua tepida & lacte.

laete. Et si fuerit propter res replentes, intendatur ad dietam tenuem, & ad purgationes dictas in cataracta, & ad clarificandum oculos collyrio e felibus aurium viuentium rapina, & balsamo. Nihilominus gratia doctrinae ponam hic tria auxilia ad praedictas tres intentiones complendas mihi multum consueta. Quorum primum est Heben Mesue, electuarium alharif (id est boni saporis) educens superfluitates a toto corpore, maxime a capite, confortans visum, & omnes sensus, retardans caniciem, & iuuentutem conseruans. Recip. corticum myrobalanorum citri, chebularum, emblicarum puluerizatarum, & oleo amygdalarum fricatarum, postea desiccatarum, deinde aqua zucharata tantum lauentur quousque suam deposuerint amaritudinem, vnc. j. turbit albi & mundati, vnc. β. mastiches, glycyrrh. zingib. galangae, cinnamomi, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebarum, macis, pilorum spicae, sc. feniculi, ana drag. j. & β. zuchari tabarzet, quart. β. pineorum purgatorum, vnc. β. mellis anthosacei despumati, quod sufficit: fiat electuarium, de quo post mediam noctem semel aut bis in septimana detur vnc. β. Secundum est coelectio eiusdem, augens visum, & conferens tenebrositati eius: Re. eufragia, sem. ruta, an. drach. vij. & β. siseleos, calamenthi, pulegij, zingib. cubebarum, nucismus. an. drach. v. crystalli, margaritarum, ana drach. ij. scebra mastiches, serpentis combusta, ana drag. j. & β. croci, drag. j. balsami, grana v. panis suchari, quod sufficit: fiat electuarium, de quo detur quolibet mane vnc. β. Tertium est collyrium burud Iohannis Heben Mesue, & comunitatis, acuens & conseruans visum: Re. succi feniculi, lib. ij. succi ruta, lib. j. vini malorum granatorum, lib. β. mellis, quart. β. piperis longi, aloes fucotrinae, salis ammoniaci, ana drag. ij. tutiae preparatae, vnc. j. misceatur puluerizata in phiala vitrea ad solē per tres menses: abiiciatur fax, & conseruetur. Ad eandem intentionem sunt aqua feniculi, ruta, chelidoniae, euphrasiae, verbenae, & aqua pretiosa magistri Petri Hispani, & consimilia. Et si ista non valent, ad conspicienda vitri, seu becyelos est recurrendum.

Antid.
sum. 1.
distin. 2.
cap. 17.

Secl. 1.
part. 1.
sum. 5. c. 6

In thes.
paup. c. 13.

Pars tertia, de aegritudinibus aurium: & primum sermo generalis de surditate.

Aegritudines aurium, quae paria nocumenta actioni auditivae faciunt, iis quae aegritudines oculorum visivae (surditas videlicet, & grauis auditus, atque praeter auditio, ut a Galen. in tertio de aegritudine & symptomate dicitur) sunt, secundum eundem Gal. in quarto, quaedam in proprio organo ipsius auditus, quod est porus nervosus: quaedam in coadiuvantibus particulis quae sunt foramen & anfractus, & substantia auriculae: quaedam in virtute a cerebro descendente. Et istae aegritudines sunt, aut secundum dyscrasias (maxime frigidas, ut dicit Aui.) aut secundum unionis solutionem (praecipue ulcera) aut secundum obstructionem intrinsecus factam, ab apostemate, vel aliquo humore vel vento aut pure, sanguine, vel sorde, verme, verruca, aut carnosio vel paniculoso germine supergenitis: & etiam extrinsecus, velut aranea, pulice, aut lapillo, seu nucleo, & grano pulvere aut aqua subingressa.

Cap. 3.
Cap. 3.

Lib. 3. sen.
4. tr. 1. c. 3.

Ex quibus apparet manifestè, quòd causæ ægritudinum aurium quædam sunt primitiue, vt casus, percussio, & improba victus ratio: quædã antecedentes, vt mali humores vaporosi. Causæ coniunctæ sunt res quæ in auribus congregantur. Et istæ quando sunt ex natura particulæ, dicuntur propriæ & priuatæ: quando autem veniunt aliunde, vclut à stomacho aut à capite, sunt compassionales & communicatæ: & tales suum habent fieri, & factum esse, vt de oculis dicebatur.

Signa passionum aurium, quæcunque in ipsis quæ videntur concauitatibus aurium sunt, logica non indigent cognitione, vt ait Gal. lib. quarto interiorum: quæ autem non apparent, ex noxa auditus deprehenduntur. Nā qui non audiūt paruas voces, neque vix magnas, subfundi sunt: aut paulatinè surdi efficiūtur: vt in tertio sec. loc. dicit Gal. Qui autem apprehendunt sonos phantasticos, pluuiosos, & clangosos vel sibilosos, tinnitū & præter auditiones, scilicet permutationes auditus patiūtur, vt dicit Gal. & Auic. Causa à qua fit, de signatur suis symptomatibus. Vt si est ab apostemate, est cum febre, & dolore, & extensionibus, & grauitatibus, atque pulsationibus, & aliis accidentibus dictis superius in aurium apostematibus. Si verò fuerit materia frigida, sentitur grauitas cū frigiditate. Et si calida, ardor & pūctura: & antecessit fluxus sanguinis, aut febris cholericæ: cuius materia ascendit ad aures, vt in quarto dicebatur aphorismorū. Si est à flatu, est cum sono & tinnitu. Si ab vlcere, est pruritus dolorificus. Si verò fuerit à verruca, aut re aliqua ingressa, scitur per patientē, & per inspectionē ad solē, trahēdo aurē, & ampliādo cū speculo, aut alio instrumēto. Si fuerit vermis, sentitur eius motus intra aurē: vel si fuerit aliud animal, per eius motū scitur. Locus significatur, quia secundū Gal. in quarto interiorū, siquidē sola audiēdi facultas patitur, propriū neruū pati cogitamus: cū aliis autē faciei particulis, cerebrū patitur cū eo. Et ad hoc iuuat sanitas trāsitus foraminis, & propinquū tempus, & alleuatio post bonas digestiones & euacuationes, addit Auic. vt de oculis dicebatur. Iudicatur ab Auic. surditas naturalis à quacūq. causa (præterquam ab oppilatione superficiali extrinseca) & illa quæ est accidentalis chronica duorum annorum, & quæ est ex cicatrice, vel apostemate indurato, nō curari. Etiā iudicatur surditas accidentalis nō antiqua, quæ quādoq. interpollatur & alleuationē habet, posse curari. Præterea innuit Hipp. in 4. aphor. q. quibuscunq. surditas sit, felleis egestionibus superueniētibus quiescit. Intellexit aut hoc Gal. de accidentali, quæ fit in febre ex colere ascensione.

In cura surditatis & nocumēti auditus duplex assignatur regimē: vniuersale & particulare. Vniuersale regimē de diata, & purgatione, & doloris sedatione, prout fuit dictum superius de apostemate aurium, completur. Particulare regimē cōcernit duo: primum, octo documenta, multum necessaria ad istam operationem cōplendam. Primum documētum est, vt nihil particulare fiat in aure, (præsertim acre & dolorificum) antequā corpus sit euacuātū. Secundū, vt omnes operationes aurium, præcipuè quæ perueniunt ad intrinseca, fiant suauiter & absque dolore, propter neruū interius complan-

plantatum. Tertium, omnia quæ ponentur in auribus, sint tepida, non calida neque frigida in excessu. Quartum, ut sint liquida, quod melius intrent & euacuentur. Quintum, ut iniecta non stent intra aurem, ultra tres horas. Sextum, ut postquam fuerint iniecta, æger iaceat super partem sanam, & cooperiatur foramen auris lana aut xylo. Septimum, ut nihil imponatur quousque impositum fuerit extractum, vertendo se super partem ægram, & mudando cum specillo inuoluto panno aut xylo, & adiuuando cum tussi, & sternutatione & munctione atque forti spuitione. Octauum, ut medicus aurium habeat instrumenta apta ad suam operationem, velut sunt auriscalpia, & leuatoria, vncum parum curuū, cannulas fugitiuas: & suffumigatorias, & habeat lanam, xylon, spongiam, pannum, viscum, & cætera necessaria ad operationem suam. Secundum quod concernit regimen particulare, est ut cura localis præscribatur secundum diuersitatem causarum surditatis & nocumenti auditus.

De apostemate & ulcere.

Si causa surditatis & nocumenti auditus fuerit apostema & vlcus, curetur ut dictum est superius in horum capitulis.

De surditate & tinnitu propter humores frigidos & flatulentos.

Si in causa fuerint humores frigidi, vel flatus, primum suffumiganda est auris infundibulo, aut cannula suffumigatoria, & ollæ stricti orificij, in qua iacet Galen. ponere de consilio Apollonij vrinam bouis, cum tertia parte aceti, & nonnihil myrti contrita: & canna stuphæ circumuoluatur lana, aut panno, ut non offendat aurem, neque circumferentias eius. Communis tamen vsus facit suffumigationem ex vino albo decoctionis rutæ, calamæ, hyssopi, sampuchi, centaureæ, betonicæ, foliorum & granorum lauri, stœchados, anisi, marathri, spicæ nardi, & id genus. Post stupham, eligit iniicere intra ipse Apollonius adipem anseris, fel bouis, & oleum laurinum in æqualibus portionibus mista. Vsus autem communis immittit olea calida, velut chamæmelinum, anethinum, amygdalarum amararum, costinum, nardinum, raphaninum, fraxininum, & aquam distillationis eius. Insuper aqua semperuiui in omni casu ab aliquibus laudatur. Fortiora sunt fel accipitris, balsamum, & succus raphani depuratus. Rhasis ponit, & Heben Mesue concedit collyrium quod Re. pulpæ colocynthidos, drag. ij. succi absinthij, aristol. ana drag. j. costi, baurac. ana drag. β. castorei, scrup. j. fiant collyria cum felle vaccino, & dissoluantur quando erit necesse oleo amygdalarum amararum. Auic. dicit istud esse expertum: Re. castorei, drag. iij. nitri, drag. j. & β. ellebori, drag. j. fiant trochis. cum succo raphani. Et ambulare per loca arenosa confert eis, ut dicit Alexander: & clamare, & excitare eos voce clamosa, est utile, ut dicit Auic. Vnde in tertio sec. loc. intellexit Gal. quod aures quæ patiuntur dolorem egent quiete: motu verò vehementi, & transmutationem in contrariam dispositionem, quæ patiuntur surditatem.

Lib. 3. cap. 1. top.

Li. 3. c. 10. de

Li. 9. alm. cap. 34. sect. 1. part. 1. sim. 6. c. 5. Cap. 5. loc. præcit.

Cap. 1. sect. 24.

De surditate ob sordiciem.

Mollificetur aqua calida mellita: & purgetur auriscalpio: aut intromittantur ellychnia illita melle, aut oleo chamæmeli, & spicæ: aut nasturtio & baurace.

De aqua aurem ingressa.

Cap. 21.
loc. pract.

Ex eis quæ ad hoc conferunt secundū Aui. est, vt calamo vel cannula sugatoria puerorū, sugatur tantum vt extrahatur: postea oleum amygdalarū dulciū infundatur. Aut in capite exteriori xylon, aut quiduis aliud inflāmetur, & virtute caloris ignis extrahetur. Aut frustulum spongiæ ligatæ cum forti filo immittatur, & postquam imbibierit aliquid aque, extrahatur.

De lapillo, vel nucleo, vel bestiola, & quocunque alio aurem ingresso.

Consultit Albuc. vt si res fixa est, intromittatur modicū olei violarū: deinde prouocetur sternutatio, aut tussis, vel fortis expulsiō, aut super pedem à parte auris saltatio, aut cum palma contusio. Et ista valent ad omne quod aurē ingreditur: & ad hoc iuuat dilatare & trahere aurem omni arte. Et si hoc non valet, illinatur stylus aut specillum aliquo visco, & imponatur & extrahatur: Et si hoc non valet, extrahatur vossellis, aut vnco lato parū curuo, & si non potest, sugatur cannula, in circuitu oleo & cera bene clausa. Caterū si nō egreditur his artibus, tunc festinetur ad incidendum antequam accidat apostema, aut spasmus: & incisio eius sit secundum lunarem formam, à radice auris, vsque ad lapidem. Et ipso extracto, suatur, & modo aliorum vulnere curetur. Si autem fuerit granum, aut res quæ postea incrassatur, vult etiam Albuc. vt si non potest extrahi machinationib. prædictis, aliquo spatumine gracili frustatim incidatur, deinde vossellis & machinis extrahatur. Quod si fuerit bestia, & non potest extrahi viua vossellis & machinis dictis, vult idem Albuc. in diuisionibus, vt distilletur in aurem aqua in qua dissoluta fuerit aloë, aut succus absinthij, aut calamenthi, aut acetum forte: & ipso mortuo extrahatur instrumentis iam dictis, aut impletionem aquæ, aut impositionem pilorum, vt dicit Brunus, aut saluæ, vt Auicē.

Lib. 2. c. 4.

De panniculo, & verruca, seu carne aurem oppilante.

Panniculus extrinsecus spatumine incidatur. Verruca & caro superflua remoueatur ligamine: aut spatumine spinoso, apprehendendo eam vnco: aut cauterio actuali vel potenciali. Deinde imponatur turūda illita vnguento viridi, aut aliquo leui corrosiuo. In oppilatione verò intrinseca difficile est artificium: verū Albuc. iubet eam aperire cauterio radiali. Et caue ne vulneres neruos.

Pars quarta, de agitudinibus narium.

Agitudines multæ accidunt naribus, quæ destruunt, debilitant, aut permutant actionem odoratus & respirationis: quarum quedam in pro-

in proprio organo consistunt, quædam in coadiuuantibus, quædam verò in ipsa virtute: velut sunt dyscrasie, vlcera, fœtores, attritiones, apostemata, oppilationes humorales, carnosæ, polypodales, coryzæ, sternutationes, ac etiam sanguinis fluxus: quæ aliquando causam habent in ipsis particulis, aliquando progrediuntur aliunde. Verùm quia maior pars istarum passionum pertinet ad physicalem doctrinam, quin etiam de multis ipsarum est dictum superius, hîc non tractabitur nisi de oppilatione cathesiali, & de fœtore.

De oppilatione cathesiali.

Oppilatio cathesialis secundum Auicem. est oppilatio humoralis seu car-nosa, aut crustosa, inter viam nasi & gutturis, generata. Eius significatio est, quod semper vult homo screeare: & quando claudit os, non potest anhe-lare per nares, & facit quendam tinnitum, & nauseandi appetentiam.

Li. 3. fem.
5. tr. 2. c. 6

Eius curatio particularis est suffumigare, & sugere sæpe aquã decoctio-nis chamæmeli, meliloti, hyssopi, sampsuchi, & similia: & iniicere intra na-res cum emboto nasali pilulas diacastoreas, dissolutas succo sampsuchi: aut confectionem Rhasis ad hanc intentionem expertam, & ab Heben Mesue sublimatam: Recipe nigellam aceto tribus diebus maceratam, exiccatam, & vt alcohol puluerizatam: & conficiatur cum oleo veteri: & per nares fa-cta suffumigatione, & ore aqua repleto, capite retrorsum inuerso, aliquot guttæ instillentur, & fugantur vehementer donec egrediatur humiditas plurima: quod in tribus diebus per tres vices fieri conuenit. Et post quam-libet vicem os aqua calida est lauandum. Quòd si ex his dolor & ardor se-queretur, oleum è sem. cucurbitæ immittatur, & caput aqua calida perfun-datur. Et fit fortior secundum eum, si addantur colocynthis, & elleborus, & cyclamen, & sal ammoniacum: & conficiatur cum felle gruis, & vrina ea-meli, aut eius (supple) simili. Et multoties, vt dicit Auic. indiget dispositio operatione, & razione cum radio: aut (supple) cum filo nodato introducto secundum doctrinã datam in vlceribus nariũ. Et tantum rade, donec mun-dificetur. Et quandoque egreditur cum razione res plurima, de cuius copia miratur homo. Et si aliud non potest fieri, ampliatur cum intromissione turundarum gracilium ex gentiana, aut radice acori, vt faciebat magister Petrus de Bonanto.

Lib. 9.
alm. cap.
40. & li.
1. diu. c.
43.
Sec. 1.
part. 1.
sum. 7. c. 3

Cap. 8. lo-
ci princip.

De fœtore anhelitus.

Fœtor anhelitus, est corruptio aëris exeuntis à naribus & ab ore. Quæ a-líquando fit propter causam priuatam in loco, velut sunt corruptiones, & putrefactiones vlcerum narium, & gingiuarum, dentium, & membrorum propinquorum: aliquando fit propter causam communicatam, delegatam à stomacho, cerebro, & pectore, vt in quarto de ægritudinibus dicebatur. Significatur autem quòd venit à pectore, quando sputum est saniosum. Quod autem à stomacho, quando non est continuus fœtor, sed maior ap-paret ante cibum quàm post. Quod à cerebro, quia ore aqua impleto per-cipitur fœtor: adhuc est continuus, & percipitur à patiente. *Materia ipsius*

Rr j.

designatur calida, per ardorem & puncturam: frigida, per priuationem eorundem. Iudicatur quod fœtor anhelitus est vituperabilis, & præcipue medico damnosus. Iudicatur quod fœtor anhelitus propter angustiam foraminum colatorij, est incurabilis: & ideo simi ut plurimum sunt tales. Iudicatur etiam fœtor anhelitus, & pisculenti odoris perceptio, in febribus acutis, esse malum signum.

In curatione fœtoris anhelitus duo sunt regimina: vniuersale & particulare. Vniuersale de diætâ & purgatione, fiat secundum naturam humorum à quibus procedit putredo. Communiter tamē cauendi sunt ab omni re putrescibili, ut est malus panis, & mala caro, mucosa, & viscosa, & paludosa: & malum vinum, crassum, dulce: & pisces, lactinia, fructus molles, & horæi, ut cucurbitæ. maximè verò caules & attriplices, necnon substantia leguminum, & omnia iura, & offæ, allia, & cepe faciunt malum anhelitum. Bona sunt eis omnia acria, & acida: velut granata, arancia, & acetum: & omnia sicca, ut perdices, & auiculæ paruæ: & ea quæ reprimunt vapores post cibum, ut cydonia, pyra, & coriandrum præparatū, ut dicit Arnal. Insuper vtantur apio: nam secundū Rhafim, eius comestio frequens omnibus aliis melior est. Et rami myrti cū visis passis mundatis sunt ad hoc pretiosi, ut dicit Auic. Et saluia, & maiorana inter herbas obtinēt principatū. Et bonæ confectioes, velut aromaticum Heben Mesue (quod propemodum est rosata nouella) & bona tragemata in quibus semina sint aceto præparata, ex caryoph. cinnamomo aliptico, cypero, iride, folio, nardo, calamo aromatico, citro, foliis lauri, & myrti, xyloaloe, sandal ros. zucch. ros. in tessellis, sunt pretiosa. Expulsio superfluitatum, & sobrietas vitæ, brevis somnus, exercitium pedum, crebra lauatio est necessaria in hoc casu. Purgatio cum hieris, & cum myrobalanis est conueniens, & phlebotomia si aliqui est necessaria. Et diuersio & euaporatio per cauteria supra coronalem suturam laudatur. Regimen particulare concernit occasiones vnde habet ortū: ut si fœtor procedit ab aliquo mēbro, curetur illud. Si ab aliqua passione, curetur etiā illa: ut si fuerint vlcera, aut excreſcētia, pustulæ, aut oppilatio, curetur quæ admodū in propriis capitulis dictū est. Commune tamen est omnibus fœtoribus, mūdificare & abstergere, ac etiam imbuere nares, & os, & vias anhelitus aromatibus quibusdā appropriatis. Et ad hoc laudat Heben Mesue frequentem collutionem & suctionem ex vino odorifero: deinde vino decoctionis myrti, cyperi, calami aromatici, xyloaloes, rosarum, myrrhæ, salis gemmæ. Et Rhaf. ponit galliā, spicam, caryoph. Et vrina asinorum est suprema in hoc, ut scribit Heb. Mes. Et in tromissio turundarū factarū ex pul. hie lit. Ani. rē pic. dr. iij. calami aromatici, myrrhæ, caryoph. spice, folij, schœnāthi, dar lib. 3. fen. feni, ana dra. ij. cōfectis cū vino bono, est optima, ut dicit Et si aliud nō potest fieri, palliētur cū pilulis ē cary. Ani. quarū formula est: ℞. cary. galage, ana vnc. ss. pyrethri, dra. iij. aloes, dra. ij. sinapi, dra. j. moschi, camphoræ, ana lib. 3. fe. drac. ss. fiat pilulæ cū vino, ex quibus quolibet mane transglutiantur duæ, & 6. cap. 30. aliæ duæ in ore teneantur. Gordon. addit eis maioranam, basiliconem, nucem

*De regim.
podagr.
Lib. 3. fen.
6. c. 30.*

*Secl. I.
part. 1.
sum. 7.
cap. 1.*

*Idem scri
bit Ani.
lib. 3. fen.
5. tr. 2. c. 2.
Loco præ
cit.
Lib. 3. fe.
6. cap. 30.*

cem musc. cinnamomum, lignum aloes (loco aloes) styracem, calamitam, atque ambram: & eas conficit cum aqua ros. Odorem vini palliat masticatio cyperi: ceparum & alliorum, ruta, vt Rhasis testatur. De polypo, & fluxu sanguinis, in tract. de vlceribus est dictum.

Pars quinta, de agritudinibus oris & partium eius.

Quemadmodum (dicit Galenus in quarto de agritudine & sympto-
mate) in prædictis constitutio particularum ostendit causas sympto-
matis, ita & in ore: Cognoscentibus nobis, quod in ipso sunt duæ princi-
pales particulæ, complentes duos actus ad quos ordinatum est os: lingua
videlicet gustatui, & dentes masticationi: reliquæ verò sunt coadiuuantes: &
præterea adest virtus ad hoc à cerebro deriuata. Quæ quidem symptoma-
ta, vt aliarum actionum, triplici differentia sunt partita: in actionem debi-
litatam, ablatam, & permutatam seu corruptam, ex agritudinibus similari-
bus, organicis, & communibus vtrique, quæ solutiones sunt imparitatis,
secundum magis & minus varietatis, saltem debilitationis & ablationis, nõ
autem permutationis, vt Galenus & Auic. & doctor subtilis declarant in
plerisque locis. Eorum quidẽ causæ aliquando sunt priuatae, aliquando ve-
rò communicatae, vt de aliis dictum est & dicetur.

De agritudinibus linguae.

Agritudines linguae impediẽtes eius actionẽ, sunt dyscrasie, vlcera alco-
la, apostemata, inflatio seu magnificatio, ranula, & subcarnatio, spasmus
seu curuatio, paralysis seu mollificatio, & balbuties. Et licet quamplurimæ
istarum agritudinum pertineant ad doctrinã physicam, nihilominus quia
pro ipsis ad chirurgos aliquando habetur recursus, dicetur quid & de ipsis
aliquibus: non de apostematibus, & vlceribus & alcolis, quia de ipsis su-
perius fuit dictum.

De inflatione & excessu magnitudinis linguae.

Hec si fuerint ex calidis humoribus, supposita bona diæta, & purgatio-
ne cum pilulis cochiis, cõsultat Galenus 14. therapeut. gargarizare succum
lactucæ. Eo enim solo curatus fuit (vt dicit) homo quidam, vt nullo præ-
terea alio indigeret medicamine: nihilominus diuersio materiæ admotis
cucurbitulis retro collum, & phlebotomia venarum linguae, consueta sunt
mihi in hoc casu. Si verò euenerit ex humoribus frigidis, & crasso flatu, vo-
lunt Rhasis & Auicenna, vt materia educatur per os saliuã prouocando fri-
catione salis ammoniaci, & ceparum: & vt lauetur os aceto. Et si ei addere-
tur zingib. & piper ad resoluendum, esset melius. Et in hoc casu desiccare
caput desiccantibus rheuma, est valde vtile.

De ranula & carne sub lingua.

Ranula secundum Auic. est quædam carnea moles oblonga sub lingua,
impediens eius actionẽ, ad formã ranæ, aut alterius linguae generata. Opor-
tet verò ad eius curationẽ experiri secundum Auicem. nõ poterit consumi

Rr ij.

medicinis stypticis & resolutiuis, vt sunt cortices granatorum cum origano & sale. Dracanthum vstum, & hermodactyli, mista cum albumine oui, detēta sub lingua, est remedium expertum pro infantibus, vt dicit. Et post ista est transeundum ad fortiora, sicut est fricatio cum sale ammoniaco, aut flore æris, & dragantho: aut cum trochis. aldaron, aut calidicon: & caueatur ne aliquod istorum ad inferiora descendat. Quod si non potest curari cum illis, non erit excusatio ab operatione manus, vt etiam ipse dicit. Quam operationē Albuc. ita ponit: Oportet vt aperiatur os infirmi corā sole, & consideretur ranula: & si est nigra, aut fusca, dura, & sine sensu, non tangatur: quia canerosa est. Si verò non fuerit talis, sed alba, & bene tractabilis, tunc capiatur vnco, & scindatur spatumine gracili, & liberetur ab omni parte, & extrahatur. Quod si superuenerit sanguis, abstergatur spongia. Et si est necesse, ponatur zegi (quod est vitriolum) & dimittatur operatio quousque fuerit restrictus sanguis. Et tunc si operatio non est completa, redeatur ad ipsam vsque ad ipsius complementum, deinde colluatur aceto per vnum vel duos dies. Et post (dicit Guliel. de Saliceto) vino decoctionis myrrhæ colluatur, donec fuerit sanatus.

Lib. 5. c.
20.

De spasmō & filo contrahente linguam.

Spasmus est retractio & curuatio linguæ ad suam originem, qua impeditur eius actio.

Cuius causa est humiditas replens, aut siccitas inaniens, aut ligamentum retrahens.

Cura autem humiditatis replentis est, euacuatio vniuersalis & particularis. Vniuersalis fit pilulis cochiis: Particularis verò caputpurgiis, & masticatoriis, & collutionibus ex calamentho, origano, sinapi, scœnugræco, pipere, pyrethro, & aliis quæ dicuntur statim in paralyti. Ad id etiam conferunt vaporaciones radicis colli, cum eis quæ sunt sicut chamæmelum, melilotum, stœchas, & anethum. Cura autem siccitatis & inanitionis, est bona humectatio, & resumptio cum laudabili cibo, & temperatis collutionibus, & inunctionibus colli & capitis, ex oleo nenufarino, & viol. & perfusione aquæ calidæ, & lactis, & similium. Sed cura fili seu ligamenti contrahentis linguam, est incisio per latitudinem, donec soluatur lingua à retentione sua, vt dicit Albuc. & ponatur ellychnium per aliquot dies cum vitreolo, vt non reconsolidetur. Et si dubitatur propter venas, consulit Auicenn. vt intromittatur filum cum acu, & ligetur donec per se rumpatur. Aut (secundum consilium Lanfranci) rasorio argenteo ignito incidendo vratur.

Cap. 13. lo
ci præcit.
Tr. 3. doc.
3. cap. 4.

De paralyti, & balbutie.

Balbuties licet possit venire à spasmō, vlcerebus, & ab aliis passionibus linguæ, vt plurimum tamen venit à paralyti, & ab humiditatibus in neruis, & musculis, & substantia linguæ imbibitis.

Eius

Eius causæ & signa sunt, quæ paralyſis communis & cum hoc adest fluxus ſaliualis inuoluntarius, neque directè poteſt loqui, neque pronuntiare: vt Galen. declarat in illo aphoriſmo, Trauli à diarrhœa maximè capiuntur longa. Iudicatur communiter, quod balbuties accidentalis prædicit paralyſin. Iudicatur quod ſicut febris curat ſpaſmum, ita & balbutiem ex humiditate. Iudicatur etiam naturalis balbuties & paralyſis chronica, nunquā perfectè curari: nihilominus in pueris, cū peruenerint ad adoleſcentiam, ſapiffimè emendantur, vt dicit Auicenna.

Cura eius, licet in genere ſit eadem quæ paralyſis communis, nihilominus in ea (præter vitam & purgationem) ſunt tres ſpeciales & potiſſimè intentiones, vt Heben Meſue ponit. Prima eſt, in diuerſione materiæ. Secūda, in deſiccatione cerebri. Sed tertia in cōſumptione humiditatis cōiunctæ. Prima cōpletur clyſteribus acribus, & fricationibus, & cucurbitulis ad motis retro collū. Secūda cōpletur emplaſtris deſiccantibus ſupra totum caput, ex his quæ ſunt velut ſinapi, & ſtercus colūbinum, nilium, & ſal torrefactum, baccæ lauri, aniſum, marathrum, piper, caryophylli, & alia quæ cōfortando caput deſiccant rheuma. Et cauteria ſuper caput, & in lateribus, & retro ſpondylos colli, ſunt laudanda. Et hoc emplaſtrum ſupra collū ad confortandū neruos præcipit Haly. ℞. chamæmeli, meliloti, maioranæ, zingib. cuiuſlibet drag. v. ſinapi, pyrethri, fol. lauri, ana dra. iij. opopanacis, caſtorei, ana dra. ij. terantur omnia, & cum cera & oleo ſambucino fiat emplaſtrum. Ad eandem intentionē valet vnguentū factum ex oleo coſtino, nardino, rutaceo, caſtorino. Et oleum benediſtū in hoc eſt ſupremum. Et oleū terebinthinæ, & diſtillatio dorſalis Heben Meſue dicta in paralyſi ſuperius, eſt in hoc pretioſa. Tertiam rem complent gargarifmata, & collutiones oris, ac fricationes linguæ cū eis quæ dicuntur gradib. diſtinguēdo res, procedendo à debilioribus ad fortiora. Et incipiat ab oxymelite ſquillitico, quoniā ſublime eſt gargarizando. Et quandoq; confortant cū his quæ ſunt ſicut alhaſſe (quod eſt ſtæchas, vel hyſſopus hortulanus) & cortices capparis, pyrethrū, zingi. & tria piperi. Et oportet vt iſtā gargarizationem præcedat eductio humiditātū phlegmaticarū, fricādo linguam eo quod eſt ſicut ſal ammoniacū, & zingi. & cæpa. Poſtea ſiquidē erit operatio collutionis melior. Ad eandē intentionem expertus eſt Heben Meſue gargarifma, quod diſſoluit phlegma congregatū in radice linguæ, cuius formula hæc eſt: ℞. origani ſampſuci, hyſſopi, pyretri, zingi. trium piperum, cinnamomi, coſti, ſinapi, nigellæ ana cōficiātur cum oxymelite ſquillitico, & rob, quod eſt vinum coctum, & gargarizetur diebus continuis. Lanfranc. narrat ſe reſtituiſſe loquelam cuidam dominæ ſicubus mundis, & melle, & ſex granis clari & lucidi euphorbij, ſimul incorporatis & conſectis, ex quo ponebat ſub lingua paruæ fabæ quantitatem. Rhafis conſectio medicaminis ad paralyſim & grauitatem linguæ ſic habet: Recip. ſalis ammoniaci, pyrethri, ſtaphidis agriæ, ſinapi, piperis, acori, æquali menſura, terantur, & fricetur eis lingua ſubtus, & ſuprà, in die multoties. Haly. iubet eā fricare hierapi-

crâ, sinapi, & pyrethro contritis. Et acorus (secundum testimonium Dio-
scoridis) omni modo administrationis, est medicina conueniens molli-
ficationi linguæ atque paralyfi. Et saluia, ruta, calamentum, herba paraly-
fis, rosmarinus, se. basiliconis, & cauliculi agrestis, summam in hoc habent
proprietaem. Et detentio sub lingua pilularum factarum ex castorio, &
assafœtida, & terebinthina, est ad hoc suprema, vt dicit Auic. Et ad hoc pi-
lulæ diacastoreæ propriè dicantur. Et theriaca, & confectio anacardina ab
omnibus commendantur. Et assiduitas loquendi, & fricatio linguæ cum
sale gemmæ, festinat loquelam puerorum, vt dicit Auic.

Li. 3. f. 6.
cap. 7.

¶ *De passionibus dentium sermo vniuersalis.*

Passiones dentium numerantur ab Halyabb. in sermone nono primæ par-
tis libri regalis dispositionis, quinque vel sex: vt dolor, corrosio, conge-
latio, stupor limositas seu fœditas, casus vel commotio. Apostema propriè
non patiuntur, sed rem quæ apostemati similis est, vt dicit Auic. & intelli-
gitur per illam corrosio, aut putredo, vt tenet schola nostra communis. V-
trum autem habeât sensum, & percipiant dolorem, Gal. in quinto cat. top.
& Auic. in tertio canonis, videtur tenere partem affirmatiuam. Halyab. di-
cit expressè, quod nullum sensum habent per se, sed ratione nerui qui ad i-
psos à tertio pari neruorum cerebri delegatur. Et ita declarat se Gal. in sex-
todecimo de vtilitate particularum. Ex quibus apparet quod non patien-
tur apostema propriè, neque dolent, nisi ratione gingiuarum & neruorum
adhærentium eis.

Lib. 3. f.
7. cap. 1.

Ibid.
Cap. 8.

Cap. 3.

Causæ autem passionum & nocumentorū dētium sunt mala complexio,
& solutio continuitatis, & apostemata. Quæ quandoque fiunt propter cau-
sam priuatam existentem in dente, aut in mēbris adhærentibus eis: quādo-
que propter causam communicatā à cerebro, aut à stomacho, aut aliunde
deriuatam: & ita in talibus passionibus inuenitur fieri & factum esse.
Et istorum est causa triplex: Primitiua, vt casus, & percussio, & improba
victus ratio. Antecedens, humores superflui. Coniuncta: ipsamet dispositio
in dente facta.

Signa passionum dentium satis sunt manifesta. Omnibus enim euidenter
apparet quando perforantur, & corroduntur, & nigri fiunt, & teruntur: aut
quando neque calida, neque frigida tolerant, aut quando ex altero illorum
accidit dolor, vt in quinto sec. loc. dicit Galen. Et ad hoc iuuant nocentia,
& conferentia, tempus, & regimen præteritum, & relatio patientis, vt su-
prà dictum est de arthritide. Iudicatur quod inter passionem corporis totius
de qua minus miseret nos ægri, dolor dentium est grauior. Iudicatur etiam
quod inflatio genarum in dolore dentium est bonum signum: eo quod si-
gnificat materiam dimittere neruum & ligamentum, & conuerti ad loca
carnosa, vt de arthritide etiam dicebatur.

Ibid.

In curatione passionum dentium datur duplex regimen: vniuersale vide-
licet, & particulare. Vniuersale regimen in genere duas habet intentiones:
vnam

vnam in vita, reliquam in euacuatione. Specificatur vita in sex, secundum Auic. Primò quidem vt non vtantur putrescibilibus, velut sunt pisces & lacticia. Secundò, vt euitentur res excessiue calidæ, & etiam frigidæ, præcipue immediatè vnum post aliud. Tertiò, vt non mastificentur res duræ, veluti ossa: & viscosæ, vt ficus: & confectiones è melle. Quartò, vt non vtantur cibariis, de proprietate quorum est nocere dentibus, vt sunt porri. Quintò, vt dentes non repurgentur exquisitè, neque acerbè. Sextò, vt fricetur melle & sale adustis: Et si eis adderetur acetum, omne esset complementū, vt declarauit Halyab. in sermone quinto secundæ partis dispositionis regalis. Ad purgationem propria est hiera: & phlebotomia conuenit è cephalica, & venis labiorum & linguæ: & diuertere fricationibus, & cucurbitulis & caputpurgiis: & desiccatione rheumatis, & confortatione capitis, vt dictum est sæpe: & educere phlegmaticas humiditates pyrethro, mastiche, & consimilibus sæpe dictis.

Particulare regimen concernit duo: Primò, tria documenta ad operationem dentium necessaria. Secundò, operationem ipsam iuxta passionum diuersitatem. Primum documentū est, quod istæ operationes sunt particulares, maximè dicatæ barbitonforibus & dentatoribus. Et ideo medici istā operationem eis reliquerunt. Tutum tamen est vt tales operationes à medicis dirigantur. Secundum documentum est, quod oportet medicum consulentem in talibus, scire consilia dentium secundum Auicem. fieri multipliciter: videlicet per collutiones, & per gargarismata, masticatoria, impletiones, vaporationes, linimenta, fricationes, suffumigationes, cauterizationes, caputpurgia, distillationes in aures, & per manuum operationes, vt in suis locis dicetur. Tertium documentum est, quod secundum Albuc. oportet dentistam esse munitum apris instrumentis, videlicet rasoriis, radulis, & spatuminibus rectis & curuis, & leuatoriis simplicibus, & cum duobus ramis, forcipibus dentatis, & specillis diuersis, cannulis, scalpris, & terbellis, & etiam limis, & multis aliis in hoc opere necessariis, &c.

Cap. 7. lo
ci pract.

De dolore dentium.

Si quidem dolor fuerit ex communicatione alterius membri, tunc curetur prius illud membrum. Si autem fuerit propter apostema gingiuarum, purgata materia & eius diuersione facta, in primis repercutiatur materia calida frigidis & stypticis, velut est (secundū Heben Mesue) retentio aquæ calidæ cum aceto in ore, aut aquæ rosæ aut plantaginis. Et si poneretur cū eis modicum camphoræ, melius esset. Et huius quidē intentionis est oleum ex rosis, aut myrtinum, aut omphacinum ore retentum. Cum autem transit principium, addantur supradictis aliqua resolutiua, sicut est mastiche, & vna passæ. Quod si dolor vehemētior fieret, addatur eis aliquid opij, aut aliorum narcoticorum, si fuerit necesse. In causa verò frigida in principio ponatur oleum rosæ cum mastiche, deinde vinum aluminatum, postea

Sec. 1.
part. 1.
sum. 8. c.
2.

decoctum hyssopi & calamenthi. Si verò materia tenderet ad maturatio-
nem, iuuetur decoctione vuarum, ficuum, se. lini, ac scenogræci: deinde ape-
riatur, & melle ros. & vino mundificetur, prout dictum est in vlceribus o-
ris. Si verò causa fuerit in radice ipsius dentis, in eius neruo, vel ligamento,
& fuerit cum materia: purgetur materia, & resoluetur eis quæ dicta sunt, &
dicentur: & propriè incalida oleo ros. & chamæmeli, & anethino: & infri-
gida oleo balarino, & nardino. Et si fuerit statulêta, discutiatur decocto cy-
mini, & baccarum lauri, seminis rutæ, & galbano, & sagapeno. Si autem do-
lor ille esset sine materia, alteretur calida frigidis, & frigida calidis in princi-
pio dictis & etiam dicendis: humida verò sale, alumine, & gallis assatis de-
ficcet: & sicca butyro atque adipe arietino humectetur. Si autem non es-
sent remedio supradicta, vratur dens oleo calidissimo, immergêdo specillū
inuolutum xylo, aut panno in illud & denti sæpissimè applicando: aut
vratur ferro ignito, aut instrumentis extrahatur. Cæterum quia medicinæ
deorsum à multis multæ ponuntur, cum distinctione narrabo mihi ma-
gis probatas ad sedandum dolorem per viam alterationis & resolutionis,
& alias per viam stupefactionis. Medicinæ autem dentiū (secundum Gal. in
quinto sec. loc.) siue repercutere quis, siue discutere voluerit, fortissimæ de-
bent esse. Et propterea plures ipsarum cum fortissimo construuntur aceto.
Nec valet quod dicitur, acetum nocere dentibus: quia quando miscetur

Cap. 9.
sect. 1.

Lib. 3. f. 1.

tr. 1. c. 29.

Lib. 1. ca.

21.

Cap. 8.

Cap. 2. se.

1.

Part. 1.

sect. 1. su.

8. c. 2. de

del. dent.

aliquibus calidis, perdit illud nocumentum. Et propter hoc dicebat Auic.
in tertio de curationibus capitis, acetum esse commune omnibus materiis.
Eius enim infrigidatio possibile est, vt leui causa frangatur, & remaneat
eius penetrans vis & incidens. Hoc quidem est, cum administratur in mate-
riis frigidis. In materiis autē calidis, nil eligitur præstantius. Quod etiā in
principio simplicium pharmacorum est probatum, & in primo sec. loc. conce-
sum. Et ideo Archig. (vt narrat Gal. in quinto eiusdē) ponit primam medi-
cipā ad dolorē dentiū, acetū calidum cū galla, in materia (intellige) calida.
In frigida verò à quacunq; euenerit occasione, ℞. parietariæ & mercurialis
mediocriter vstorū, drag. xvj. salis, drag. xj. aluminis vsti, dra. v. extremitatū
origani, ireos, piperis, pyrethri, costi, sinapi, ana dra. iij. seseleos, hyssopi, mē-
tæ siccæ, ana drag. ij. cornu ceruini vel caprini, amomi, vel cinnamomi, ana
drag. j. fiat puluis, quo fricentur radices dentiū & gingiuarum humidarum,
non autē siccarum: Aduersarium enim siccis est, vt dicit. Rhasis autē ponit
hāc confectionem medicaminis, valentis ad dolorē dentiū cum caliditate:
℞. seminis portulacæ, coriādri, sumac, lentiū excorticatarū, santali citrini.
ros. pyrethri, camphoræ, ana partes æquales: fiant trochis. cum succo sola-
ni, & line dentem dolentem vno eorum, dissoluto aqua ros. vt Heben Me-
sue dicit. Ad materiam frigidam ponit in radice dentis theriacam & quin-
que speciebus. Cuius formula hæc est: Recipe piperis, assæ fœtidæ,
opij, myrrhæ, castorei, ana partes æquales: conficiantur cum melle.
Halyab. in causa calida imperat acetum cum aqua ros. aut sumac, & modico
cam-

camphoræ. In frigida verò acetū decoctionis ſpolij ſerpentis: & ſi ei adde-
retur zingi. pyrethrum, piper, & ſal, fortius eſſet. Alexander dictat modum
confectionis ex alliis qui citò ſedat dolorem dentium, hac formula: Reci-
pe alij ſpicas quinque, olibani, drach. j. & β. myrrhæ drach. j. bulliant in vi-
no ad formam liquidi mellis, & tepidum teneatur in ore. Imò teſtatur He-
ben Meſue, Galenum dixiſſe, quòd ſi teratur allium, & ponatur in radice
palmæ manus quæ reſpondet dolori, ſanat dolorem eius, & expertum eſt.
Auic. autem concedit acetum decoctionis colocynthidos, aut ariſto. aut
pyrethri, aſſam ſcetidā, ſinapi, cortices capparum, cortices pini, mentaſtrū,
nigellam, condifi, & ſimilia: & vitellum oui aſſatum calidum, & panem ca-
lidum ſupra dentem applicatum. Et aqua ardens in hoc eſt optimum re-
medium. Et vaporationem ante cibū duabus horis, aut quatuor horis poſt,
cum ſale & milio, aut cum oleo calefacto, laudat Auic. & emplaſtrum ex
his quæ ſunt ſicut malua, anethū, & chamæmelum, ſem. lini, atque ſcenu-
græci. Laudat etiam ſuffumigationes ex granis colocynthidos, & granis ſi-
napi, & ſem. cepæ, & rutæ, & ſimilibus. Et cōcedit vnā cum Rhafi, diſtilla-
tionem in aurem quæ reſpondet dolori ex aliquo oleorum ſedatiuorum,
velut eſt oleum amygdalinum, ſambucinum, caſtorinum, & id genus. Me-
dicinæ autem ſtupeſfacientes quæ ponūtur in magna neceſſitate, ſunt (ſecū-
dum intentionem eandem Auic.) quale iſtud, Recipe ſeminis hyoſcyami
albi, opij, ſtyracis, galbani, ana drach. ij. piperis, aſſæſcetidæ, ana drach. j. con-
ficiantur cum ſapa coagulata, & ſuper dentem ponantur dolentem. Aut ſu-
matur opij, & caſtoſei, partes æquales, & diſſoluantur roſ. & iniiciantur in
aurem quæ reſpondet dolori. Aut vinum decoctionis radicis mandragoræ,
au hyoſcyami teneatur in ore. Et quandoque dantur in potu narcotica, vt
philonium: aut teneatur in ore, vt dormiendo & quieſcendo maturetur æ-
gritudo. Frequens etiam retentio aquæ frigidæ in ore, ſtupeſfacit dolorem,
vt dicit Auicenna.

Loco præ-
cit.Li. 3. ſem.
7. c. 7.

Ibidem.

Cap. 8. ſem.
ci præcit.

Ibidem.

De dente commoto, & debilitato.

Quandoque commouetur dens propter cauſam priuatiuam, ex caſu ſeu
percuſſione: & quandoque propter cauſam antecedentem, vt ex humidita-
te lubricum reddente neruum & ligamentum: & quandoque propter ſic-
citatem & carentiam nutrimenti: quandoque propter corroſionem & di-
minutionem carnis gingiuarum. Quæ autem ex ſiccitate fit & priuatione
nutrimenti, in ſenibus, & phthificis, non curatur. In aliis verò, reſumptiuus
adiuuatur. Et cum hoc vitet maſticationem (præcipuè rei duræ) cum illo
dente, & minuat locutionem, & non tangat, neque commoueat eum. Et ſi
fuerit propter corroſionem, curetur corroſio. Quæ autem venit à caſu &
percuſſione, facta phlebotomia) vt in facta ab humiditate mollificatæ præ-
miſſa purgatione, & eductione humiditatis ſaliualis cum maſtiche & py-
rethro) narrat Galenus conſilio Archigenis, eſſe ponendum in radice eorū
alumen cum thure, cinnamomo, & cupreſſo. Rhafiſ autem hoc præſcribit:
Recipe balauſtiorum, roſarum, galliæ, cyperi, ſumac, ana partem vnā: alu-

ſſ j.

minis, partem mediam: liniatur super gingiuā. In alio loco addit acaciam, hypocystida, myrobalanos: quæ aspergere iubet aceto, & facere trochis. & fricare dentium radices. Hæc si non valet, cum sanis aurea cathenula (vt docet Alb.) ligentur. Quod si ceciderint, aliorum dentes, aut ex osse vaccæ fabricentur: & cautè ligentur, & eis tempore longo vti licet.

De putredine, vermibus, corrosione, ac perforatione dentium.

Hæc habent duplex regimen, scilicet vniuersale de diætâ, & purgatione, & confortatione cerebri, prout dictum est in dolore. Particulare autem, vt lauentur aqua ardente, aut vino decoctionis vtriusque mentæ, vtriusque saluæ, vtriusque calamenthi, & piperis, vel pyrethri. Postea repleatur gallia, & cypero, mastiche, myrrha, sulphure, & camphora, cera, ammoniac, alfoetida, & id genus. Si autem ista non valent, circumscalpatur dens scalpro & lima, & fiat illi via, vt in foramine non retineatur cibus. Quod si istud non valet, vratur: & si est necesse, extrahatur, sed cautè, scilicet vt ad robur, foramen prius panno, aut xylo impleatur: eo quia aliter forcipes eum frangerent, & radix remaneret. Si autem in foramine fuerit vermis, post lotionem dictam, suffumigetur dens semine porri, & cepæ, & semine hyoscyami confecto cum adipe caprino: & fiant pilulæ quolibet vnius drag. & vna qualibet vice denti imponatur.

De limosis & fædi coloris dentibus.

Supposito regimine vniuersali, abluatur os vino decoctionis mentastri, & piperis. Postea isto medicamine vtatur in modum dentifricij: Rec. ossis cepiæ, conchularum marinarum albarum, porcellanarum, spumæ maris, cornuum vstorum, nitri, aluminis, salis gemmæ, sulphuris vsti, radices ireos, aristol. radices cannæ adustæ, ana fiat puluis ex omnibus, aut è quolibet singularim. Ad eandem intentionem magister Petrus aquam probatam sic facit: Rec. salis ammoniaci, salis gemmæ, ana lib. β. aluminis zuccharini, quart. j. puluerizentur, & ponantur in alembico vitreo, & fiat aqua, qua dentes cum frusto panni coccini fricentur. Quod si istud nō valet, quia fuerit ibi limus induratus, radulis & spatuminibus radantur.

De stupore & congelatione dentium.

Vinum calidum, aut aqua ardens in ore teneatur: aut sale asso dentes fricentur: aut nuges, seu auellanae assæ calidæ superponantur, & similia calefacientia: aut quæ à proprietate valent, vt portulacæ: & sem. eius masticetur.

De eradicatione dentium.

Cum ergo (dicit Albuc.) præstiteris quod potes curando medicinis dentes, & nihil profeceris, certiore fac te de dente dolente, vt non fallaris, & capias bonum pro malo. Tūcque posito patiente in loco claro inter genua

nua tua, discalcea radicem dentis circumcirca, & commoue eum cautè & completè: vt non accidat patienti praua infirmitas ex oculo, aut ex osse maxillæ. Postea arripe dentem forcipibus, & eradica, & extrahe eum cum radicibus suis: aut forcipibus similibus illis quibus dolia ligantur: aut eū eradica leuatorio simplici, aut bifurcato. Et si aliqua radix remanserit, perquiratur instrumentis, & extrahatur. deinde, os vino & sale lauetur. Et si vis addere alumen, vel vitriolum propter sanguinis fluxum, facere potes. Vltimò cum vino, myrrha, & thure scissura incarnetur. Si autem dens vltra naturam fuerit augmentatus, limâ cautè (ne commoueatur) æquetur, & applanetur. Multæ porrò medicinæ ponuntur ab antiquis, quæ extrahunt dentes sine ferro, aut eos reddunt faciliores extractioni cum ferro: sicut lac tithymali cum pyrethro, & radix mori, & capparis, & arsenicum citrinum, in radice dentis imposita: aut aqua fortis, aut pinguedo ranarum nemoralium, & arborearum: multas tamen dant promissiones, operationes verò paucas.

De passionibus labiorum, gingiuarum, & gargareonis.

Labii & *gingiuis* accidunt nodi, carnes additæ, apostemata, bothores, scissuræ, atque vlcerationes, de quibus dictum est suprâ in locis suis. Restat dicere de quibusdam passionibus gargareonis, quæ actum transglutitionis & inspirationis impediunt.

De inflatione & casu vuula.

Gal. dicit in sexto de comp. med. sec. loc. Carnosa quædam particula in Cap. 3.
alto oris apparet, cum aperit aliquis plurimum os, & linguam deprimit, à sect. 1.
Græcis posterioribus cionis (id est columella) dicta, à nobis autem dicitur
vuula: nuncupationem accipiens, non à substantia, sed à passione simili vuæ
quæ ei contingit. Est enim vuula passio, sicut vuæ in extremitate illius co-
lumnæ incrassatio: & in eius radice attenuatio cum quadam relaxatione, ex
qua impeditur actus respirationis & transglutitionis. Rarò autem hæc pas-
sio fit in ipsa cionide: phlegmonem autem patitur multoties.

Et causa huius passionis est materia calida, aut frigida, descendens à cere-
bro per modum rheumatismi.

Cuius signa satis sunt manifesta per descriptionem dictam: & probatur o-
ris opertione, & linguæ compressione: verum caliditas materiæ ex rubo-
re, & ardore cognoscitur: frigiditas verò, ex dictorum priuatione. Iudica- Cap. 6.
tur ab Hyppocr. in tertio prognosticorum, quod eius incisio est periculo- aph. 23.
sa, præcipuè quando phlegmonem patitur, & est tota æqualis: quia ad e-
ius incisionem sequitur pus, vel fluxus sanguinis, quæ possunt esse cau-
sa suffocationis & mortis. Quando autem liuescit & albescit, & est inæ-
qualis, & radix attenuatur, & extremitas incrassatur, tunc incisio-
nis tantus non est timor. Caueatur tamen (vt dicit Albuc.) quod
si fuerit nigra aut fusca, dura & sine sensu, ne ferro tangatur: quia

periculū esset ne infirmus in cancrum incideret. est tamen necessariū quando est aucta, & medicinis non curatur, vt incidatur, ad hoc vt suffocatio repentina euitetur. De duobus enim malis minus est eligendū, vt dicūt philosophi, & in tract. de vlceribus virgæ superius ex decimoquarto thera. fuit allegatū, qui non habet ad salutem, nisi vnā viam, licet sit fallax, velit nolit oportet vt transeat per illam. Consultitur tamen ab Halyab. vt nō scindatur tota: quia nocumentum fieret patienti magnum, circa pectoris officia. Quinque enim habet iuamēta vuula, vt in libello de voce, & vndecimo de vtilitate particularum habetur.

Cap. II.

In curatione vuulæ regimen est duplex, vniuersale & particulare. Vniuersale de diēta & euacuatione & diuersione, est dictum in angina: cui hoc addito, quod ad materiam rheumatis desiccandam, & ipsam vuulam releuandā, cōceditur à Rogerio & suis magistris (maximē in pueris) vt supra molle capitis ponatur quantitas vnius denarij panni coccini, in quo sit modicum picis, thuris, & mastichis. In adultis consultit Heben Mesue, vt trahatur pili vsquequo cutis dislocetur: aut vt fiat cauterium in summitate capitis, sicut in rheumate est concessum. Mulieres tamen eā manibus sub gutture impingendo releuant. Particulare regimen fit dupliciter: vno modo medicinis, alio modo instrumentis. Quod ad medicamenta attinet, cum materia est calida, iubet Rhafis gargarizare aqua ros. cum aceto. Aut vt applicetur ei cum cochleari cum quadam eleuatione ipsius, puluis factus ex ros. sandal. balauistiis, cum modico camphoræ. Si autem fuerit frigida, iubet gargarizare almuri, & syrupum acetosum, sinapim, sal ammoniacum, & alumen. Rogerius ponit cinnamomum, piper, pyrethrum, gallas, balauistia. Galenus autem in sexto cat. top. narrat optimum medicamen Asclepiadæ ad cionidas relaxatas: Recipe rosarum siccarum, mensurā vnius manipuli: spicæ celticæ vnā cum terra adhærente, mensuram alterius: nidi hircundinis. dragm. iij. myrrhæ, dragmas viij. gallarum viridum, xv. numero. terantur, vt fiat puluis, qui insufflando cum cannula, aut digitis seu cochleari applicetur. Habet enim prædictum medicamen in se mistam virtutem diaphoreticam, & repercussiuam moderatē, vt deducitur ibidem. Ad eandem intentionem valent multa auxilia, quæ dicta sunt in angina. Instrumentis autem inciditur vuula tripliciter. Vno modo secundum Albucasim, sedeat patiens coram medico in sole: & aperto ore, & compressa lingua spatula ad hoc apta apprehendatur vnco: & tunc forcibus obtusis, aut spatamine falci simili, incidatur. Deinde aqua cum aceto detur illi ad gargarizandum: & si poneretur galla, alumen, aut vitriolum propter sanguinem, melius esset. Et si sanguis superfluē manet, ponantur cucurbitulæ retro collum, vt dicit Auicenna. Et administrentur trochism. è charabe, cum aqua plantaginis: & infirmus iaceat super faciem suam, & expuat, vt sanguinem expellere possit. Quod si sanguinis aliquid descenderit, curetur curatione sua. Secundo modo inciditur ferro ca. lido: & fit ita secundum Heben Mesue. Habeatur cannula, in capite cuius

Li. 2. c. 15.

Sect. 1.
part. 2.
sum. l. c.
2.Lib. 2. c.
15.
Cap. 3.
sect. 6.Li. 2. fen.
9. cap. 17.

2.

ab

ab altero laterum sit fenestra, qua includatur vuula: deinde per cannulā intromittatur ferrum ignitum in modum scalpri factum, & vrendo incidatur. Tertio modo inciditur cauterio potenciali: & fit secundum Albuc. 3 ita: Postquam vuula fuerit comprehensa in fenestra dictæ cannulæ, imponatur cum specillo (inuoluto circa caput panno aut xylo) aqua fortis, aut medicamen acre factum ex calce, & sapone, aut arsenicum dissolutum aliquo liquore. Et teneatur super vuulam ad medietatē vnius horæ, vsquequo ipsa sit alterata: postea gargarizet oleum ros. aut aquam ros. quia intra dies tres cadet, vt dicit Auic. Caueatur tamen ne aliquid medicinarum acrium descendat infrā, neque tangat alias partes, quia læderet eas. Post autem incisionem, & mundificationem adhibito vino, thure & myrrha sanentur. Cap. 15.
loci præc. Quartum modum alium assignat Albu. cum suffumigatione aceti decoctionis calamenti, hyslopi, rutæ, abrotani, & chamæmeli in olla cooperta & luto oblita: cuius operculo applicetur cannula dicta fenestrata. Verum quia iste modus non est mihi consuetus, nisi aliquando ad resoluendum, ipsum omitto.

De inflatione & aucta magnitudine amygdalarum.

Incrassatio & aucta magnitudo amygdalarum & faucium, eodem modo curantur medicinis, sicut & vuulæ, & sicut apostemata anginica superius tractata fuerunt. Si autem sic non curatur, necessarium est vt incidantur: quia impediunt anhelitum & transglutitionem, vt Halyab. dicit. Consilium est tamen Albu. (sicut dictum est de vuula) si sunt fusci vel nigri coloris, & duræ sine sensu, vt non tangantur ferro. Sed quando sunt albæ & molles & bene tractabiles, coram sole ponatur caput infirmi in sinu medici, & aperto ore prematur lingua spathula ad hoc apta, & capiatur vna ex amygdalis synco, & trahatur modicum extrorsum, & (cauendo à panniculis & particulis adiacentibus) forficibus obtusis, aut instrumento falci simili incidatur, & vna abscissa ad aliam pergatur, vt dicebat Halyab. & facta incisione gargarizetur aqua ros. & acetum: & reliqua fiant, quæ dicta sunt in vuula.

De eius medela qui aliquid impediens deglutierit.

Si os aut arista infixasint in gutture, si ad sensum videntur, forcipibus curuis ad hoc dicatis, compressa lingua capiatur, & extrahatur. Si autem nō potest extrahi, virga plumbea modicum curua inferius impingatur, vt dicit Albu. Si autem non potest videri, vult Albu. dari sorbitiones viscosas, vt cum eis sorbendo & transglutiendo descendat: & gargarizare sapam, aut decoctionem ficuum confert: & inungere collum oleis calidis viol. amygdal. & butyro, laudatur. Quod si non descendit cum hoc, detur illi transglutienda bucella panis sicci, aut frustum napi, & descendet. Et si non valet, prouocetur illi vomitus omni die potando vnc. j. nastureij contriti cum Cap. 4. 1o.
præc.

Cap. 4.
loco præ-
citato.

aqua calida. Ipsum enim vomendo expellit quod retinetur, vt dicit Auic. Et si hoc non valet, ligetur frustum carnis bouillæ malè coctæ, aut spōgiæ, cū filo forti, & semitransglutiat, & subito extrahatur, & egredietur quod retentum est, siue sit panis, siue arista, siue phlegma agglutinatum. Quod si durū aliquid fuerit magnitudinem habens, tunc premantur spatulæ & col lum retro vehementer percutiatur. Quod si sanguifuga fuerit, patienti al- lia & acetum potens dentur, vt Halyab. præcipit. Et si aperto ore videtur, forsi cibus educatur, vt dicit Auic. & Albuc. aut assa suffumigetur: aut cā- nula, fenestrata comprehendatur, & vratur.

CAPITVLVM TERTIVM

De egritudinibus colli, & gibbositate dorsi.

AEgritudines colli proprię sunt anginae & brōchocelæ, de quibus in apostematibus dictum est suprā: attributæ tamen ei sunt egritudines gargareonis iam dictæ. Restat vt quia collo annumerantur dorsum & spō- dyli, de gibbositate dicatur, quæ proprię est passio dorsi, quamuis etiam a- liquando fiat in thorace. Est autem gibbositas, eleuatio spondylorum, ex- trorsum, ex qua curuatur homo, & læditur in motu.

Huius causa est aliquando primitiua, vt casus & percussio. Et proprię di- citur dislocatio spondylorum vnius aut plurium, de qua dictum est su- prā. Aliquando fit ab aliqua causa intrinseca, vt ab humiditate cruda, viscosa, lubrificante: aut ab aliquo flatu ventoso percutiente, aut ab ali- quo apostemate impellente, aut à tussi molestante, aut siccitate contra- hente.

Significatur gibbositas esse ex casu & percussione indicatione patientis. significatur esse ex siccitate, per corporis siccitatem, & per febrium con- sumptiuarum antecessionem. Significatur esse ex humiditate lubrificante, per regimen, & per tactum humidum & mollem. Significatur apostema, per dolorem & calefactionem. Significatur flatu ventuosus, per præsen- tiam doloris motiui cum extensione, absque febre. Iudicatur etiam ab Hip-
 po. in vj. aphorismorum, quod quicumque sunt hybi (id est gibbi) ex tussi, & asthma, ante pubertatem (dicit Græca translatio, & non iuuentutem, vt arguitur) pereunt: & causam reddit Galenus in commentario (licet in- tricatum sit commentarium in Græca translatione) quia propter debilita- tem suam non possunt sustinere molestiam angustia pectoris consequen- tem gibbositatem: & non solum ante pubertatem, sed in omni tempore, si molestantur à tussi vel asthma, gibbosi, & habentes pectus strictum, peri- clitantur: vt notatur ibidem, & primo epidimiorum libro. Iudicatur etiam quod quando gibbositas curatur absque mundificatione, transit quando- que ad coxam, & ad neruos: & facit accidere nates gibbosas, & paralyfim, vt dicit Auic. Iudicatur amplius ab ipso Auic. quod cura habetium gibbo- sitatē gracilescāt, propterea quod gibbositas facit oppilationem quorun- dam meatuum ad quos penetrat cibus. Iudicatur à Rhafi, quod gibbosi-
 tas.

Li. 3. fen.
22. tr. 1. c.
14.
Cap. 12.
eiusdem.

tas completa & confirmata non curatur. Cætera iudicia in dislocatione sunt dicta.

In curatione gibbositatis siccæ intendatur humectationi cum cibis & potibus nutritiuis, & balneis, & inunctionibus, & clysteribus humectantibus: qualia sunt oleū violaceū, amygdalarum, radix althææ, & maluæ, semen lini, lac, atque intestinorum ius, & cætera quæ ad hecticam, & spasmus siccum administrantur. Si autem fuerit ex materia, aut apostemate indurato, curetur his quæ in sciliosi seu scirrhi fuerunt dicta. Si fuerit ex tussi, sedetur tussis cū lenitiuis. Et si causa fuerit humor crudus mollificans, aut crassa ventus, duplex cōuenit regimen. Vniuersale de diætā & euacuatione, sicut dictum est de paralyti & spasmo humido, vt dicit Auic & sicut dictū est in apostematibus phlegmaticis & arthritide. Particulare intendit resoluerē materiam, & confortare locum. Et ideo oportet vt auxilia fortiantur cum caliditate stypticā qualitatē moderatā, velut sunt nuces cupressi, & folia eius, folia lauri, sabina, calamus aromaticus, enula campana, acorus & similia: ex quibus possunt fieri embrocationes, vnguenta, & emplastra. Et Auic. facit istud medicamen: Re. sabinam, seham (quod est absinthium, secundum Serapionem, & stæchas, secundum Rhasim) enulam, pyrethrum, cassiā ligneam, nucē cupressi, sampsuchū, cordumenū (id est cardamomū) chænanthum, decoquantur in aqua & oleo vsque ad consumptionem aquæ, & colentur: & rursus ponantur herbæ aliæ cum illo oleo, & tantūdem aquæ, & post consumptionem colentur, & super colaturam ponatur castoreum, euphorbium, & ammoniacum, & fiat vnguentum. Et si istis adderetur ruta, sisymbrium, spica, & acorus, styrax, & bdellium, fortius esset: & si loco aquæ poneretur vinum, adhuc fortius. Et ex isto vnguento potest fieri emplastrum cum cera, pice, & terebinthina. Verū consilium Auic. est, vt post balneum & embrocationes, tractetur & reducatur ille gibbus manibus inunctis prædicto vnguento: postea admoueatur emplastrum, & super ponatur plumbum, aut ferula ad hoc præparata, quā optimè fieri poterit: & ligatura reducēte ligetur. Postremò, si prædicta non sufficiunt, vratur cautē circulari, vt docet Albucasis.

Cap. 14.
eiusdem.

Ibidem.

C A P I T V L V M Q V A R T V M

De egritudinibus omoplata, & brachiorum.

IN omoplata non sunt egritudines propriæ, nisi quantum ad brachia & digitos. Nam aliquando inuenitur digitus superfluous, de quo quomodo debeat remoueri, dictum est in membris superfluis extirpandis. Quandoque verò fit agglutinatio digitorum: quorū curatio est, incisio & separatio quæ fit rasorio: & postea segmentis interpositis, & vnguentis desiccantibus, fiat consolidatio separatorum.

Nonnunquam accidit vnguibus attritio & concussio, quandoque ex attritione sub ipsis fit sanguis mortuus aut pus, quandoque eis accidit gibbositas & curuitas, quandoque fissura, quandoque verò color fœdus & maculosus.

- Li. 4. f. 7.* *Curatur* attritio secundum Aui. foliis myrti, & granati: deinde illinatur
tr. 4. c. 16. basilicone, aut ceratis lenibus ex adipibus communibus. Sanguis autem mortuus, aut pus, si est sub eis, resoluatur adipe caprarum, & sulphure, vt dicit Haly. Et si non potest resolui, findatur vnguis paulatinè fissura obliqua, vt dicit Auic. & egredietur quod est sub ea. Gibbositas & curuitas earum corrigitur (supposito regimine & purgatione melancholiæ) si primò molificentur adipe ouium, aut diachylone. Deinde erigantur donec æquetur, vt dicit Rhafis. Et si est necesse, quia pungunt, scindantur, & lamina plûbi superponatur, vt premat carnē & teneat vnguē eleuatū. Si fuerit scissura & corrosio, diachylone & oleo amygdal. cū mastiche & oleo balamino & vuis passis à granis suis mundatis ex consilio Haly. cataplasmetur. Et cepa muris afflata cum oleo sesamino, laudatur ab Auic. Vngues verò fœdos & maculosos rectificat Rhafis eruca & aceto. Et Auic. laudat gluten piscium, & flini cum nasturtio, & propriè cum arsenico rubro. Si autem prædicta nō possunt corrigi medicinis, & nocet notabiliter, auferatur vnguis. Et ex medicis fortibus ad eradicandum, est oleum cum opopanace, & sagapenum, vt dicit Auic. Aut secundū Haly. fume visci quercini, partē j. cantharidum, partes quatuor: hapsiæ, dimidiam partem j. confice & appone, & si cum eis poneretur arsenicum & acetū, esset melius. Aut cum spatumine à carne separatur. Et postquam ceciderit, oportet (vt dicit Auic.) moliri alterius qui oritur conseruationem donec magnus euaserit, & non tangatur, sed custodiatur cum pileo ex ære, aut ex argento perforato, vt habeat respiramē. Intra enim mensem nascetur vnguis bonus.
- Cap. 10. eiusd.*
Cap. 14. eiusdem.
Cap. 12. eiusd.
Cap. 13. eiusd.

CAPITVLVM QVINTVM

De aegritudinibus pectoris, & mamillarum.

- P**ectus ab extrinseca parte nō habet aegritudines proprias, nisi quæ mamillarum. Mamillæ autem quandoque patiuntur apostemata, quandoque congelationem lactis, de quibus dictum est in apostematibus suprâ: quandoque verò habent exuberantiam lactis, & quandoque paucitatem, de quibus tractant physici. Gratia tamen doctrinæ hîc nonnihil dicam. Galen. lib. de paratu facilib. docet attrahere lac, dando in potu vinum dulce decoctionis raphani & radicis fœniculi cum furfure. Et id docet extinguere, fouendo mamillas aqua marina, & aliis quæ possunt desiccare & alstringere. Quandoque patiuntur nimiam augmentationem, quandoque nimiam papillæ profunditatem, de quibus ad chirurgos sæpissimè habetur recursus.
- Cap. 60.*

Ne

Ne autem nimis crescant mamillæ in iuenculis, non tangerentur, neque fricentur, sed teneantur bene strictæ. Et lineantur aqua frigida & aceto. Quod si in illo dissolueretur argilla, aut terra molaris, bonum esset: & si ponerentur alumen, & gallæ, & sidia, fortius esset. Et secundum Gal. ubi supra (quod *Lib. 1. cap. 26.* acceptat Rhafis) si accipiatur cyminum puluerisatum, & cum aqua & aceto fiat puls, & super ligetur per tres dies, & per alios tres emplastrum applicetur ex radice lilij, melle, & aceto, ligando, & hoc faciendo ter in mense, summè valet. Porro si istud viris accidat, oportet eas iuxta consilium Albuc. incidere super & subtus sectione lunari, vna vel duabus sectionibus si est necesse: postea excoriano incidatur, & extrahatur illa pinguedo, & suatur, & ut cætera vulnera curentur. Quando autem papilla est ita profunda, ut puer non possit eam comprehendere, ponatur cucurbitula parua, aut calyx glandis calefactus: aut cum cannula sugendo, exterius trahatur.

CAPITVLVM SEXTVM

De agitudinibus parietis ventris.

Paries ventris nullam patitur ægritudinem propriam, nisi augmentum seu vmbilici eminentiam: nam de hydropisi dictum est supra. Eminentia vmbilici, seu hernia ventralis ferè sequitur iudicium herniarum testiculorum: dictum verò fuit de illis in parte (& dicetur in sequentibus:) quod quædam est zirbalis, quædam intestinalis, quædam aquosa, quædam ventosa: præterea quædã est aneurysmalis sanguinea, propter rupturam alicuius arteriæ seu venæ ibi sanguinem mandantis.

Causa talium eminentiarum, & signa, sunt eadem quæ herniarum & aneurysmalis. Iudicatur tamen, quod aneurysmalis ferro non tangatur: timor enim magnus induceretur super infirmum, ut dicit Albuc. Et non solum in hac, sed in omni herniâ ventrali & vmbilicali periculosa est operatio cum ferro. Melius enim videtur mihi ut præseruentur emplastris, & ligatura, quàm subire periculum incisionis. Nam loca illa malè coniunguntur, propter naturam musculorum: imò sunt aptissima ad prohibendum, & ad prociidentiam intestinorum, quæ difficilis sunt repositionis, ut sexto therapeu. *Cap. 4.* dicebatur.

Curatio tamen est duplex: vna cum medicinis, alia cum ferro. Medicinis autem curatur & præseruatur, ut dicit Rhafis, hoc modo: sumatur thus, & conficiatur cum albumine oui, & xylo vel stuppa inuoluatur, & super vmbilicum ligetur. Quod si adderentur gallæ, sidia, acacia, alumen, antimonium, carabe, & cerussa, & alia quæ dicuntur in ruptura inguinali, esset melior cura. Et cyminum, & bacca lauri resoluunt ventosam: & sulphur, & alia quæ dicta sunt in hydropisi & herniis, curant aquosam & carnosam. Ferro curatur zirbosa seu epiploalis & intestinalis, secundum Albuc. & Haly. & Auic. hoc pacto: Erigatur patiens coram medico, & retineat anhelitum, ut exeat *Lib. 3. fen. 22. ar. 1. c.* quantum poterit eminentia. Tunc signetur atramento circuitus eminentiæ & resupinetur patiens, & reponantur intestina & zirbus intus: & incidatur *III.*

in circuitu signati secundum primam partem: deinde hamo forti, affixo in medio circuli signati & incisi, eleuetur totum mirac, & ligetur forti filo: aut suatur (vt dictum fuit in futura ventris) hene & fortiter, cauēdo ne cōprehendatur aliquid intestinorum. Et si ad maiorem securitatem infigan- tur duæ acus cruciatim, & sub acubus fiat ligatura in quatuor partibus, fir- mior erit prædicta ligatura. Et sic dimitte cum sedantibus dolorem, donec cadat per se: & post vt alia vulnera sanetur. Verū tamen illi propter peri- culum intestini præcipiunt, vt post primam ligaturam aperiatur medium eminentiæ, & digito exploretur intestinū an sit reductum. Molesta verò est operatio, & ego nunquā feci eā: quā idcirco subtilitati operātis derelinquo.

CAPITVLVM SEPTIMVM

De ægitudinibus ancharum, & partium procedentium ab eis.

A Egritudines partium ancharum, quæ propriè pertinet ad chirurgos, sunt ruptura in didymo, lapis in vesica: passiones virgæ, vt priapif- mus, clausio præputij, & circūcisio, castratio, hermaphrodis: passiones ma- tricis, velut clausio, & eius amplificatio, tētigo, & extractio foetus, & secun- dinæ & molæ: ægitudines ani, vt eius clausio, & exitus, & etiam matricis e- xitus: nam de hæmorrhoidibus & ficubus attritis, & scissuris, dictum est su- præ in propriis locis.

De ruptura didymali.

Cap. 10.
Cap. 10.

Cap. 2. lo.
precit.
Cap. 9.

Ruptura (secundū intentionē Gal. in primo & secundo de ægitudine & symptomate) est inflatio hernialis in qua intestinū aut epiploon dislo- catur, & egreditur ab interioribus ad carnem abdominis, propriè in didy- mo & oscico seu testiculorum bursa: Et sæpius in eam descēdit monoculū intestinum, quoniā est solutum, non ligatum, vt dicit Aui. Eius tres sunt spe- cies, vt testatur ipsemet Gal. lib. de tumoribus præter naturam: epiploalis, vna alia intestinalis, & tertia composita ex ambabus. Et quælibet istarum quandoque est parua, quæ non transit inguen: & talis vulgariter dicitur re- laxatio. Aliquando verò magna, quæ vsque ad oscicum seu bursam testicu- lorū descēdit: & talis dicitur crepatura ab Halya. sermone 9. partis primæ.

Ibidem.
Cap. 10.

Ibidem.

Causa autem immediatæ rupturarum, sunt scissura, aut dilatatio, vt dicit Auic. quæ sæpius contingit, vt Gal. in secundo de ægitudine testatur. Scis- sura autem propriè fit à casu, & percussione, aut motu, & conamine laborio- so, aut clamore valido, aut coitu inordinato. Dilatatio autem fit propter humiditatem lubricantem & mollicantem, vt dicit Halyabbas: aut pro- pter debilitatem eorum, vt Auic. Et ista possunt moueri in corpore à causis primitiuis iam dictis, vt vult Albuca. adiuuante repletionē & vsu ciborum crassorum, humidorum & ventosorum, vt Theodoricus.

Lib. 3. cap.
24.
Ga. 3. eius

Signa autem communia rupturarum secundum Aui. sunt augmētū sensibi- le & apparens descendens (seu descēsus rei alicuius) in didymum, maximè per motum & compressionē anhelitus, & tussis: & reuersio cum resupina- uerit, aut digitis cōpresserit locum, vt dicit Rhasis. Signum autē proprium eius quæ est ppter dilatationē meatus est, quod apparet paulatim in ingui- ne, deinde in oscicon descēdit absque motu laborioso. Signum autē quod propter

propter scissurā est, quādo subito & cum dolore venit, & multoties descendit per alium locum quā per didymum inter carnē abdominis aut ad bur-
sam testiculorum, aut ad coxam, & iuxta vuluam, & superiora ventris, vt de
vmbilico dictū est in ruptura vētrali. Significatur autē illud quod descēdit,
esse intestinū, quia reducitur velociter, cū quadā gurgulatione. Significatur
esse zirbus, quia non reducitur ita velociter, neque cū aliqua gurgulatione.

Iudicatur qui habet rupturam, non viuere sine periculo: quia si cōtinge-
ret intestina cadere in oscheum cum scæcibus induratis, nunquā retro cede-
rent, & ita patiens moreretur: vt ego vidi, & Albuca. testatur. & ideo tutius
est vt faciat se curare: aut nunquā demittat regimen, neque subligaculum.
Iudicatur ab Auic. quod fissuralis ruptura nō curatur per desiccātia, neque
aliquo modo, vt dicit Halyab. 9. sermone partis secundæ. Dilatalis verò a-
liquando curatur per desiccantia, propriē quando est tenera, & recens, & in
pueris: Non enim curatur quæ est dura, & antiquata, & in senibus. Qui au-
tem eam dicunt sanari in qualibet ætate cum medicinis, deceptores sunt, Lib. 3. cap. 34.
vt dicit Theodoricus: neque ego vnquam vidi, saltem magnam & comple- Tr. 3. doct. 3. c. 7.
tam. Propterea miror Lanfrancum dixisse se curasse medicinis vnum sexa-
genarium, & alium quadragenarium, à magna & completa ruptura. Iudica-
tur amplius, quod curatio rupturarum cum incisione, licet sit possibilis, est
tamen ambigua & periculosa: (vt dicit Albuca.) de spasmō propter dolo-
rem, de fluxu sanguinis propter incisionē, de læsione intestini propter cor-
rosionem, de amissione generationis propter testiculum. Et ideo dicit Lā-
franeus, quod multi sapientes, quamuis curam scirent, eam tamen aggredi
recusarunt. Cauēdum autē est, ne attētetur cura per incisionē in homine de-
bili, & sene, & malē tēperato, & tussi infestato. Sufficit enim tales præsērua-
re medicinis, & dimittere eos viuere cū sua claudicatione. Cauēdū etiā est
(vt dicit Brun⁹, & Guli. de Sal.) ne attētetur cura p incisionē, nisi ab homine Lib. 1. cap. 44.
qui viderit eā bonū magistrū facere: adhuc sit ingeniosus, & iuxta se habeat
instrumēta ad hoc apta. velut rasoria, & spatumina, vncos crassos & graciles;
cauteria diuersa, acus, stuppā, xylō, oua, pānū, pul. ru. & omnia necessaria in
hoc casu. Tēp⁹ cōueniēs isti operationi est ver & autūnus. Cōsiliū etiā Gal.
est, vt antequā attētetur ista operatio, corpus sit bene mundatū clysteribus
& medicinis. Curatio rupturarū fit dupliciter: Vno modo medicinis: Alio
modo, chirurgia & manuali operatione. Curatio (aut saltē præsēratio) cū
medicinis, intendit desiccādo aggregare scissurā & dilatationē, idq; tribus
modis: Primò si patiēs est replet⁹, euacuetur. Secūdo, vt repletio & materia
replēs ad generādū inhibeat. Tertiò, vt fissura seu dilatio cōstringatur.
Primū cōpletur phlebotomia, si est necessaria: & medicinis, quæ purgādo &
laxādo cōstringūt, vt sūt myrabolani, & pilulę ex iis cōpositę. Secūdū cōple-
tur debita administratione sex rerū nō naturalium, & triū quæ sui generalita-
te sūt eis annexę: (vt aer, cibus & potus, inanitio & repletio, sōnus & vigilia
mot⁹ & qes, & accidētia animę, occurfus rerū extrinsec⁹ occurrētū, balnei
vsus, & sub dio mora) declinatū ad caliditatē & siccitatē tēperatā, cū quadā.

Cap. 4. lo.
præcit.

attenuatione & discussione flatuum, & proprietate consolidandi & aggregandi dilatata & disuncta. Et quia de istis satis dictum est in apostematibus phlegmaticis, & aquosis, atque ventosis, & satis articulatim tractatum fuit in quodam libello quem de ruptura feci, idcirco exquisitæ ordinationi prædictarum rerum supersedeo in præsens. In summa tamen vult Auic. quod ut rupti dimittant repletionem, & cibaria inflatiua, ut fabas, faseolos, lentes, & olera, ut exemplis docet Rhasis. Dimittant etiam fructus recētes, rapas, panem crudum, & azymum, carnes porcinas, & pisces, caseū, lac: nō potent aquā puram, neque vinū nouū. Aqua ferrata, & vinum crassum stypticum cōpetit eis. Balnea aquarū dulciū nocent eis. Auster & pluuia grauāt ipsos. Non saltent, neque clament: non coēat, neque subligaculū dimittāt. Teneāt ventrē laxum cum suppositoriis, clysteribus, casia, tamarindis, aut catholico. Sobrie & quietē viuāt, maximē quod attinet ad iura, offas & potū. In omnibus cibariis ponant saluiam: post eorum comestionē vtantur drageta seminum, in qua sit nasturcium, coriandrum, & id genus. Tertium cōpletur reductione intestini cum manu, & clystere, & balneo, & cucurbitulis, & emplastro ex lenitiuis, & euaporatione cū pannis calidis, & suspensione & elevatione per tibias & anchas si est necesse. Et ipsis reductis foueatur locus aqua, vino, & aceto decoctionis gallarum, nucū cupressi, & aluminis: deinde apponatur desuper emplastrū loco in quo apparebat eminentia extensum in aluta ad formā scuti. Et remutetur singulis nouē diebus. Et dū aufertur emplastrum, teneantur digiti super locum, ne abdomen eleuetur propter adhærentiā emplastri. Et fiat remutatio mane antequā surgat ē lecto. Postea emplastrū ligetur cū subligaculo artificialiter factō ē pāno triplicato, cū scuto paruo secundū inguinis quantitātē: & habeat fasciolā ligatā retro, & quę sit angustior ante, aut ecōuerso: & ligetur strictē. Et si subligaculū eū excoriaret, defendatur cū pannis & xylo & vnguēto albo. Et quādo voluerit aluū exonerare, illud gestet, & teneat manū desuper, & quā poterit minimū ventrē exprimat. Quolibet autē mane administretur ei potio cōsolidatiua, cū vino crasso. Et ita quiescat per 50. dies. Postea incipiat incedere paulatinē: & non dimittat subligaculū de aliis 50. diebus. Emplastrū cōstrictiuū rupturæ, in quo omnes cōueniūt, est ē pelle arietina. Cuius formula sic habet: Reci. picis naualis, vnc. 5. colophonie, vnc. 3. lithargyri, ammoniaci, opopanacis, galbani, bdellij, mastiches, terebinthinæ, ana vnc. 1. boli ar. sang. drac. gyphi, thuris, sarcocollę, aloës, fucotrine, mūmie, arist. centaureę, vtriusque cōsolidę, sumac, berberis, nucis cupressi, gallarū, fidiorū, vermiū terrestriū, ana vnc. 2. sang. humani, vnc. 1. glutinis pisciū, visci quercini, ana vnc. 1. & β. pellis arietinę coctæ in aqua pluuiali & aceto vsque ad dissolutionē, lib. β. dissoluātur gummi aceto, & cōficiātur omnia cū glutinis liquefactis, & fiat emplastrū. Emplastrū aliud Rhasis & Auic. & id acceptat Brunus & Theod. & est ex pulueribus: ℞. nucis cupressi, acaciæ, gallarū, balaustiarū, ana drag. 5. tragacathi, myrrhę, sarcocollę, thuris, gūmi ar. ana drag. 3. san. dra. boli armeni, aluminis, aloës, mūmiæ, ana drag. 2. pulverizentur

Cap. 5. lo.
præcit.
Li. 2. c. 10.
Li. 3. c. 4.

uerizentur subtilissimè, & cum aceto vniantur, & fiat emplastrū: quod applicetur cū panno aut stuppa. Potio ruptorū fit ex triū cōsolidarū, sigilli sanctæ Mariæ, vtriusq. iaceæ, vtriusque plantaginis, valerianæ, pimpinellæ, ana vnc. j. nuc. cupressi, nucis muscatæ, cinnamomi, reubarbari assi, fructus tamarisci, sem. nasturcij, cymini præparati cū aceto, coriandri, ana drag. ij. sang. drac. thuris, mastiches, mūmiæ, terræ sigillatæ, boli ar. picis, sarcocol- læ cragacathi, ana drag. j. fiat pul. quo vtatur mane sumēdo, drag. j. cū quar. β. vini crassi. Est etiam alter modus curādi rupturas, pro magno secreto mihi à quodā viro magni nōminis reuelatus. Et est, vt supposito bono regimi- ne supradictō, iacens & quiescēs æger per xxx. dies, reductis intestinis, ac- cipiat quolibet mane & sero vnū scrupulū (quæ est tertia pars vnus gros- si) è limatura chalybis, cū vino decoctionis hepaticæ terrestres: & super lo- cū rupturę per quindecim dies, tertio quoq. die remutando, ponatur empla- strū factū ex magnete crasso modo puluerizato, & cum apostolicon mala- xando vnito. deinde per alios 15. dies continuet emplastrū dictū ad ruptu- rā, & ligetur subligaculo prædictō: & iussu Dei erit curatus. Fundamentum istius curæ, est tota spēs: quia in primis quindecim dieb⁹ magnes attrahit, in locū rupturæ limaturā: Et in aliis 15. dieb⁹ emplastrū firmat ipsam. Et ideo reperitur super locū nodosa moles carnea, quæ est signū pfectæ curationis.

Modus autem curandi cum operatione manuali, intendit incidere car- *Cura per*
nem & didymum ex toto, aut secundum maiorem partem: postea consoli- *chirurgiā.*
dare, & in meatu carnem generare duram & callosam, vt nihil descendere possit. Et talis intentio completur per diuersos diuersimodè. Primus mo- *Li. 3. c. 38.*
dus fit incisione rasorij: vt ponitur ab Alb. & Halyabbate, Rogerio, & à suis *Li. 2. c. 10.*
magistris, & à suo sectatore Iamerio, & à Bruno, & Theodorico: & ipsum *Li. 3. c. 34.*
Gul. acceptat. fit autē sic: Inuerso patiente supra discum, aut supra scam- *Li. 1. c. 44.*
num, & bene ligato, & reductis intestinis, findatur didymus secundum longitudinē: & à carne liberato didymo, & testiculo eleuato versus ven- trē, luatur, & ligetur firmiter didymus, tā altè quā erit possibile. Post inci- datur, & proiciatur testiculus: & ad maiorē securitatem, cauterizetur pars didymi ligata, & reponatur intro: & capita fili remaneāt extra. Et cū albu- mine oui in primis diebus, postea curatione aliorū vulnerum curetur. Se- *Cap. 6. la-*
cundus modus est cū cauterio actuali: & ponitur etiā ab Albuc. & Auic. & *ci præcit.*
à Rogerio, & sectatoribus suis, & à Bruno & Theodorico. Et fit ita: collo- *Li. 2. c. 10.*
cato patiente modo dicto, & ducto testiculo vsque super os pectinis, signe- tur locus atramento secundū quantitātē testiculi, & reducto testiculo per medium signi transuersim vratur cauterio recuruo, toties quousq. ad os pe- ctinis perueniatur, postea albumine oui, & cura aliorū vulnerū curetur. Ter- tius modus est cum cauterio potentiali: & ponitur à Theodorico, & vsur- patus est à magistro Iohanne de Crepatis Bononiæ, & à magistro Andrea in Mōtepeßulano, & magistro Petro de Orliaco in Auinione, & à me, prout dicetur in sequentibus. Quartus modus est cū ligamento: & ponitur à Ro- gerio. fit autē sic: Per acū imponunt cordulā sub didymo secundū transuer-

Tr. 3. a. 7.

Lib. 3.
cap. 34.

sum in medio loci signati: & paruo ligno supposito, ligat totum didymū cū ligno, & stringēdo quotidie nō cessant, donec cordula libera exeat, & didymus cum carne fuerit incisus. Quintus modus est per eleuationem didymi, & cauterizationem ossis pectinis: & ponitur à Lanfranco, & prosequitur eum magister Petrus de Dya. Et fit ita: Incisa carne abdominis apprehensa forcipibus latis eleuant didymū: & cū ligamento eum denudāt, & cauterizāt sub didymo firmiter os pectinis: postea ut cetera vulnera curāt. Sextus modus est cum filo aureo: & eum facit magister Berādus Metis, hoc pacto: Incisa carne abdominis, ligant didymum aliquantulum stricte filo aureo, & suunt vulnus, & dimittunt intus filum. Et ita lōgitudine cōstrictionis corrugatur, & cōstringitur didymus. De istis modis videtur mihi, primi quatuor esse cōpleti, & absque fallacia. Alij verò non sunt cum securitatis fiducia. Quod probatur ita: Illi modi sunt perfecti & absque fallacia, à quibus nō potest reuerti ægritudo: & illi non, à quibus potest reuerti, 14. ther. ut in procemiali capit. superius fuit allegatū. Sed à quatuor modis primis nullo modo potest reuerti ægritudo, & ab aliis duobus potest reuerti: quia per primos modos destruitur tota via, & loco ipsius fit medium alterius generis in quo nullum est foramen (ut patet per operationem ex facti euidētia) in duobus aliis remanet via cum foraminibus: licet strictior facta: non tamen quæ dilatari nequeat, sed dilatabilis, cū sit carnosissima magis quā ossēa. Sequitur ergo conclusio, quod primi quatuor modi sunt perfecti, alij duo imperfecti. Bene tamen credo, in parua ruptura bene valere, & fortē in magna quoq. ad tēpus, sed non semper. Ut etiā valeret cauteriū didymi cū cauteriis pūctualib. triplicatis, docēte Alb. ut post escharā dimittatur ita crassa cicatrix, ut sit vice scutalis strictorij. Et ista fuit intētio Theod. & antiquorū omniū, quod nō valet operatio, nisi peruenerit vsque ad pectinis ossa, ita ut tota via sit ad nihilum redacta. Quod si ipsi ad saluationem testiculi operantur fallaciter, non habent excusationem. Cum vno enim testiculo vidi multos generare: propter id quod de duobus malis minus malum est eligendum. Et credo bene quod aliquam virtutem sustentatiuam remanere in testiculo, saltē spirituosa & in fluens, secundū partium vicinarum traditionē, ut de iis quæ deuorantur in 5. ther. dicebatur. Remanet autem ut plurimum quadantenus arefactus, ut experientia docet. De illis verò quatuor modis, credo præfatos magistros existimasse securiorem illum qui fit cauterio actuali: illum autē qui fit adhibito rasorio non faciunt nisi in magna ruptura. Hinc est quod Auic. de ipso non facit mentionem, imò. (quod est fortius) dicit nullo modo attingēdum ferro. Verū quia ignis est terribilis, & multi in opere infirmi euadunt præ timore ipsius ignis, elegi mihi illum qui fit per cauterium potentiale, in quo summè est cauendum ut domineris corrosiuo. Plus enim valet multiplicare vices, quā quātitatē. Et arsenicū in hoc obtinet principatū. Opatio enim ipsius (ut de scrofulis dictū fuit) est fortis: sed si indoctē applicetur, cōmouet feb. & accidētia mala. In parua .n. quātitate facit operationem

nem magnā, maximè iuxta mēbra principalia. Et ideo oportet vt muniatur bene locus aceto, & solano, & aliis refrigerantib. rebus, & bona diætā præscribatur ac si haberent feb. Eius operatio durat per tres dies: & propterea sufficit vt tertio quoque die remutetur: & si ipsum corrigeretur, aut cum opio, aut cum solani succo, aut caulium (vt dicetur) tutius esset. Porro melior modus operandi cum ipso talis est: supposita diætā bona & purgatione, resupinetur patiens, & reducatur intestinū, & radatur tota inguinis pars illa: deinde adducatur testiculus sursum quantum erit possibile supra os pectinis, & signetur atramento aut carbone circuitus testiculi: & reducto testiculo in oscheon, ponatur raptorium ad quantitatem vnius paruæ castanæ (quod fit ex calce viuā, & sapone molli, cum modico sailuē) super locum signatum in medio ossis pectinis, prope virgam ad digitū vnum: & circunda cum aliquo circulo è pāno cerato, aut aliquo glutinoso frigido, ita vt non transeat vltra signatū: & ligetur, & firmetur bona fascia volente anchas & dorsum in modum subligaculi, vt nō moueatur è loco vbi ponitur, vel vbi positū est. Et dimittatur ibi per vnum diem naturalem. Postridie soluatur ligatura, & remoueatur causticum, & inuenietur eschara nigra: & tunc incidatur per medium, vel in medio secundum transversum, ad quantitatem vnius grani hordei vel filiginis: & fiat cauerna vel fouea, in qua ponatur quantitas medij grani frumenti, arsenici puluerizati (repressi cum succis, aut cum opio, quantum erit arsenici) per se, aut inuoluto modico xylo madefacto saliuā: deinde cooperiatur xylo aut lino carpto: postea inungatur circumcirca populeone. Et super totum illud ponantur panni imbuti & expressi aqua & aceto, aut ouorum albumine. Et ligetur fascia scutali ad subligaculum simplici ex duabus telis futa, & post firmata retro in subligaculo: & iaceat super dorsum in lecto ex mataratio. Et licet quolibet die possint panni renouati, & semper probari an intestinum sit reductum, corrosiuum ramen non remoueatur ante duos aut tres dies, vsquequo dolor fuerit sedatus. Et tunc corrosiuum remutetur: iterum augmentando foueā, magis lacerādo quā incidendo, propter sanguinem: & ponatur puluis, vt prius, & remoueatur aliquid escharæ in circuitu quantum erit possibile, vt liberè videatur, & liceat operari in profundo: & ita continnè fiat, quousque caro abdominis tota sit corrupta vsque ad didymum: quod cognoscitur ex inflatione bursæ testiculorum, & dolore partium posteriorum, & quando in fissura videbitur substantia alba: & didymus ita strictus euaserit, vt digitus nequeat intrare per bursam ad didymum, vt solebat: neque ab ea hora possent intestina descendere, si incidere vellent. Et hoc communiter absoluitur spatio duarum septimanarum. Deinceps verò (si placet) procuretur casus escharæ & carnis cum axungia porci, aut butyro, vel alio vnctuosio, per vnā septimanā. Et quādo ceciderit eschara, videbitur didymus albus in modū vnius canalis. Tunc facto intestinorum periculo, & munitis circumferentiis carnis, ne tangantur à corrosiuo, ponatur puluis arsenici (magis repressi,

& in minori quãtitate) cū xylo super didymū. Et defendatur, ac etiam mitigetur fortioribus, vt est oleum papaueris, hyoscyami, mandragoræ: quia didymus est magis sensibilis, quàm caro, & maiori indiget mitigatione: & magis cauta operatione, propter venas & nervos quæ sunt in eo. Et ipso ita preparato, stet vsque ad secundam remutationem, tuncque findatur secundum longum, & in fouea imponatur pul. cum xylo: & hoc ita continuetur, quousque totus didymus, aut maior pars eius sit corrupta: quod communiter fit in duabus septimanis. Atque id cognoscetur ex maiore tumore testiculorum, & maiore dolore dorsi & partium posteriorum. Et si necesse est propter magnitudinem didymi, vt melius corrodat, facere duas aut tres fissuras, fiant secundum longitudinem, in quibus ponatur corrosiuum cum xylo semper. Quod si tunc animaduerneris aquã descendisse in oscheum, imponatur specillum per medium didymi versus bursam, & ab ipsa cum manu eleuata extrahatur aqua: postea procuretur casus escharæ, vt dictum est. Et quando locus erit mundatus, & apparebit caro rubra, carne impleatur locus, & curetur curatione vulnery aliorum. Et postquam erit vulnus carne repletum, æger incipiat incedere paulatinè, & portet perizoma & ligaturam per xxx. dies. Magister autem Petrus (qui me præ sente curauit xxx.) nullum iubeat quiescere, sed per urbem obambulare continuè, vt obliuisceretur molestiã corrosiui: quod nō laudo, nisi intestinum penitus sit retētum. Et operando licet incideret in circuitu escharæ, quātum sibi erat possibile, nullo modo procurabat casum ipsius vsque ad finē, quæ cadebat per se: nihil ponendo in foramine à principio vsque ad finē, præter linamētum cum pannis & ligamine. Erat enim intētio illius, vt eschara defenderet carnē à corrosiuo: quod non puto securum: quia stante eschara, satis est difficile scire quādo erit reapse operatio in didymo: quādo autē est remota eschara, tactus & oculus testatur veritatē. Tēpus verò totius operationis eius, erat octo septimanarum. Ego verò breuiorē illi eā reddidi tribus septimanis, saluo pluri, si semper remanet eschara carnis. Verum post ipse audiēs, me ad maiorem certitudinem, in cura domini Ludouici Brissiaci Delphinatus Viennensis, post primam didymi, aperturam posuisse cauterium curuum cultellare, ipse vsus est deinceps à principio totius operationis in quālibet remutatione (vel tertia quaque) cauterio. Et dicebat illud ad tria: ad fluxū sanguinis, & ad profundius imprimendum sine abscissione escharæ (quia cauterium cōsumebat eā) & præterea dicebat, qd̄ dolorē corrosiui mitigabat. Quod nō multum improbo, nisi quatenus nō est artificiale neque honorabile operationes perfectas cōmiscere, vt ait Gal. in cōmentario primi aphorismorū. Nihilominus tantum est periculi in operatione, vt omnia vsurpari debeant, ea saltem quæ iuuare & nocere non possunt: quia eschara defendit ne cauterium sentiat, dummodo fiat cautē, vt patiens non videat. Si verò accidentia mala curæ supervenerint, ita sunt corrigenda. In primis si nimis est positum corrosiuum, aut si id nimis molestat, lauetur, & foueatur locus oleo ros. Si bursa testiculorum est inflata &

ta & dolet, mitigetur emplastro maluarum & fursuris, aut maturetur radice maluaufci, semine lini, & axungia porci, gallinae, anatis, & consimilium. Et si suppuret, aperiatur in inferiori loco, mundetur, & sanetur ut alia ulcera. Quod si contingat fluxus sang. restringatur pul. rub. & albuminibus ovorum, & vitriolo: aut pulvere ipsiusmet arsenici, & dimissione operis usquequo sit restrictus sanguis. Et si superueniret febris, regatur syrupo ros. & nenufarino, & vocetur phycus. Si tussis, detur diatragacant. aut penidiæ: & inungatur pectus butyro, & oleo violaceo. Si est aluo constipato, detur casia fistula, aut fiant clysteres & suppositoria. Si superueniat fluxus ventris, dentur trochis. constrictiui, & id genus, atque ita de reliquis.

De lapide in renibus & vesica.

Licet secundum Auic. in tertio, renes & vesica communem habeant generationem lapidis, necnon alia particulae multae & iuncturae, quoque Gal. testante 14. therapeu. & primo alimentorum: quandoque enim intestina, primo & sexto interiorum: aliquando pulmo, interiorum quarto, & Colliget tertio: nec minus hepar, ut de ipso, & de aliis mentionem facit Halyab. 9. sermone partis primae) nihilominus chirurgus directe non habet considerare lapidem renum, nec aliarum intrinsecarum particularum, cum non contingat eum curari beneficio chirurgiae, ut Brunus, Theodoricus, & experientia docet: Gratia tamen communione & necessitatis propriae, aliquid de utroque dicitur. Generantur autem (secundum Halyabbatem, ubi supra,) lapides in corpore humano suo modo, sicut lateres efficiuntur extra in furno, & in caldariis balnearum, ex materia crassa & viscosa materialiter, coadiuvante meatuum structura quae eam servat instrumentaliter, & a caliditate loci effectiue. Quod plane declarat Gal. primo alimentorum: Crudo (inquit) chymo assumente quid viscosum, quando meatus qui ad renes pertinent strictiores quidem extiterint natura, moram faciens ibi quod crassum & viscosum est, paratum est ad generationem porum, qualis adnascitur vasis in quibus aquam calefacimus, & qualis etiam circumnascitur plurimis in locis thermarum. Facit autem ad hoc maxime & renum ipsorum temperies, quando velut igneum & pungens in iis fuerit calidum. Resoluto enim a tali calido universo eo quod erat tenue partium, coagulatur reliquum crassae & viscosae materiae, 14. ther. His autem duobus maximis viris subscribunt Auic. in tertio canon. Alexander secundo suae practicae, & Auerrois tertio colliget. Non obstante Serapione qui lib. 4. breuiarii sui dicit caliditatem comoderatam, cum materia crassa, sufficientem causam esse generationi pororum. Quam comoderationem intelligo, non in natura, sed in egressione a natura: habet enim gradus multos egressus a naturali conditione lib. de differ. febrium primo. Et pinde sicut caliditas non naturalis excellens multum, in iuuenibus renum est causa subite generationis lapidis: Ita & caliditas non naturalis, excellens non multum in senibus, & in vesica, in diuturno tempore non potest lapidem generare, ut in primo canone dicitur. Et Galenus, super aphorismum cuius initium est, Senioribus autem dyspnoeae, tertio aphorismorum. Et certe sexto

Fen. 18. tr.

2. cap. 16.

Cap. 18.

Cap. 5.

Cap. 2.

Cap. ult.

Lib. 2. ca.

17.

Lib. 3. cap.

44.

Cap. de

pancloto.

Cap. 3.

Fen. 18. tr.

2. cap. 16.

Cap. 27.

Apl. 31.

epidemiorum ita intellexit Gal. Tantum enim facit debile agens in multo tempore, quantum forte in paucis, ut docet Gal. lib. 3. de sim. phar. & de ægritudine & symptomate quarto. Est ergo excessus caliditatis igneæ secundum gradus suos, causa efficiens generationis lapidum. Crassities tamē materiæ est causarum maior, ut dicebat valens Serapio, ubi suprā. Et ita nulla est contradictio inter doctores, ut apparet.

Lib. 3. fen.
18. tr. 2. c.
18.

Oritur autem materia ipsius secundum Aui. à crapula, & indigestione, & regimine crasso, ut infra dicitur in dicta. Causa autem retentionis materiæ, est debilitas expultricis facultatis, & viarum oppilatio. Causa autem caliditatis nimie, est labor renum, & vesicæ, & calefacientium usus.

Signa lapidis renum secundū Halyab. sunt egressus paulatinus urinae turbida, & arenosa, arenulis rubris, cum quodam ardore: & dolor permanens renum, & iliū, qui multoties pertingit ad testiculos, crura, & pedes, cum quodam stupore à parte renis infirmi. Si autem mingitur retentum quippiam lapidosum, sponte sua aut per propria pharmaca quæstio non relinquitur ultra: Dignotio enim habetur, inde & curæ principium, sexto interiorum.

Cap. 3.

Signa autem lapidis vesicæ sunt, dolor vesicæ, pruritus virgæ, & maximè circa caput ipsius, & sæpissime eius erectio & declinatio: urinae cruditas, albedo, & tenuitas, arenarum albedo, & urinae faciendæ difficultas. Quod si de eo dubitetur, resupinetur patiens, & eleuatis coxis concutiat, & minget. Aut catheter (quod est immissorium) in virgam intromittatur, & lapis tangatur, & retrocedet, & minget. Hæc enim omnia notitiam dant lapidis, & vias curationis ostendunt, ut in primo interiorum deducitur in exemplum.

Cap. 1.

Lib. 3. fen.
19. tr. 1. c.
5.

Adhæc, patiente bene curuato, si altera manu pectine bene compresso digitus in anum ponatur, sentietur lapis durus, non mollis, & retrocedet & minget. Præterea dicit Auic. lapis in vesica quandoque perducit ad tenesmum & exitum longanoni. Et quoties mingit lapidosus, statim mingere desiderat. Dolor renum in principio multum similis est dolori colico: propter ea doctores inter eos dolores multiplicem fecerunt distinctionem. Nihilominus quia secundum illud tempus non est magna differentia auxiliorum (puta mitigatiuorum, licet in subsequenti tempore differentibus indigeant)

Cap. 2.

Ibid. c. 1.

Scilicet 7.

Aph. 6.

non est multum in hoc insistendum, ait Gal. lib. interiorum sexto. Differunt autem lapides renum & vesicæ, ut etiam ipsemet dicit Auic. nam lapis renū leuior est, & minor, declinans ad rubedinem: vesicæ verò durior, & maior valde, declinans ad albedinem. Iudicatur ab Hippo. in 6. epidemiorum, Nephriticōs non esse viros sanatos supra 50. annos. Et sexto aphorism. Nephritici, & qui circa vesicam dolent, laboriose in senectute sanantur: debiles enim sunt, & ideo cum his passionibus commoriantur, ut dicit Gal. in commentario. Iudicatur à Gordonio, quod qui habent urinam crassam & arenosam, raro incurrunt lapidem. Sed si subito tenuis euadat, significat lapidem generatum, cum aliis signis. Amplius dicit Auic. quod lapis renum & vesicæ est ex morbis hereditariis. Præterea dicit senibus plus accidere lapidem

Fen. 18.
tr. 2. c. 16.

Fen 19.
17.1. cap. 1

Li.1.c.47

Tr. 3. doct
3. cap 8.

Слр 94.

Post mce

6. *Circa* p.

Cap. 1.
Cap. 89.

Lib. 3. fe.
18. 17. 2. 6.
18.

Cap. 4.
Lib. 1. fe.
4. cap. 13.

ad Glanc. & tertio techni. Altera igitur pars præseruatiua istius accidentis, (quæ per diætā fit) est in debita administratione sex rerum non naturalium, & trium quæ generaliter sunt illis annexæ (vt sunt aer, cibus & potus, inanimatio & repletio, motus & quies, somnus & vigilia, & accidentia animæ, occurfus rerum extrinsecarum, & balneum, & sub dio mora) declinātium ad caliditatem & siccitatem cum attenuatione. Verū quia Gal. quantum ad cibos, eam transtulit in librum de attenuante diætā, pertractionem exquisitam omitto impresentiarum. Summatim tamen dico, vt dimittantur omnia quæ possunt lapidem generare, velut sunt (vt dicit Rhaf. & Aui.) cibi crassi, qualis est panis azymus & crudus, carnes vaccarum & auium paludosarum, & pisces, & fructus crassi, acidi, & virides, caseus (præsertim humidus) & omnis res lacte cōdita, & aqua turbida, & vinum crassum, atque turbidum. Et generaliter omnes res crassæ & viscosæ, & difficilis digestionis, & omnis repletio, & vita crapulosa. Et ita in summā redigebat Rhaf. in lib. diuisionum: quod Hal. in primo secūda partis cōcedebat. Custodia, inquit, à lapide fit dimissione ciborum viscosorum, & assiduitate. seminum mundificatiū renes, & abstinētia à somno super collum, & diuturna constrictione cinguli, & à frequenti equitationis, & labore dorsi: necnō vsu vomitus cum adest repletio. Et Hermes dixit, vt Arnaldus & Conciliator testantur imaginem leonis sculptā in auro purissimo, sole existente in leone, luna Saturnum non respiciente, nec ab eo recedente, in subligaculo, aut in zona vituli marini, aut leonis portatam præseruare à calculo. Et sigillatum olibanum, aut sanguis hircinus præparatus cum eadem figura, & hora dicta, puluerizatum & datum ex vino, statim lapidem frangit, & mingere facit. Quæ verò per pharmaca fit præseruatio, consistit in recto vsu euacuantium & lauatiū poros. Euacuantur autem qui sunt plethorici, phlebotoomia basilicæ, & saphenarum, si est necesse. Si verò adest cacochymia, purgatio bina est necessaria: per vomitum videlicet, & deiectionē. Vomitus autē nō solum diuertit, sed etiā euacuat materiā antecedentē phlegmaticam generatam in stomacho, quæ ex diurno accessu ad renes parata erat lapidem efficere. Istum vomitum Hipp. semel in mēse decernit, vt quinto vtil. Gal. testatur, & Aui. in plerisque locis. Per deiectionem verò fiat euacuatio vere & autumno, vel quādo erit necesse, prius digesta materia phlegmatica simplici oxymelite, in tertio regimenti, aut squillitico seu diuretico, vt Heben Mesue ponit. Quod si efficacius velis, cum syr. radicū v. herbarum capillarium, atque saxifragiæ, pimpinellæ, filipendulæ, fragariæ, tribuli marini, & campestris, clauellariæ, calamenthi, hyssopi, granorum iuniperi, baccharum hederæ, sem. forniculi, apij, petro ameos, dauci: cum seminibus frigidis maioribus, nardo, ischœnantho, aut floribus chamæmeli & genistæ: cum aceto squillitico vel pessulato, & melle vel zuchæ: ad libitum, fiat syrupus, qui cum aqua cicerum administretur. Digesta materia euacuari potest pilulis ex agarico, aut benedicta, vel catholicone. Post autem euacuationem itur securē ad lauatiā & aperientia meatus. Sunt autē duplicia genere pharmaca

maca ad hoc apta. Quædã enim sunt moderatæ virtutis, velut ficus, amygdalæ, pistacia, fructus capparidis, passulæ, & similia, quæ in pluri usu, & in principio tutè possunt administrari, de mente Gal. nono therap. & alimentorum secundo: eo quod non habent virtutem properantem intempestiuè cibum ad hepar & mēbra vrinæ dicata. Et eodē modo possūt administrari sium & sisymbrium aquaticum vulgo cressiones. nam virtutem habent diaphoreticam, diureticam, atque lapidē vesicæ frāgēdi, in octauo pharmacorū. Et viti- Cap. 108.
 ticas laudat Aggregator: & hoc Auenzoar confirmat. Alia verò sunt magis violētæ virtutis, vt pulegium, sceniculum, ius cicerum nigrorum, & similia quæ in raro usu, & correctæ, & longè à cibo debent administrari, ne adurendo sang. & renes calefaciendo, lædant: Et ne velocitate lotionis cibum indigestū deducāt ad hepar, & loca vrinæ. vt voluit Galen. quarto, & sexto sanitatis tu. Huius autem intētionis est cremor (vulgo dicta pureta) cicerū magistri Arnaldi, quæ remollita per noctē in dulci aqua, in eadem mane duobus feruoribus bulliant cum paucis petroselinis: & addito modico pul. nardini, & croci, & vini albi colata administretur. Multi verò addūt gramē mūdātū, alij cymīnū hyeme: nonnulli estate succum limonum, aut arantiorū, & sem. melonum. Mundificat enim talis pureta venas capillares hepatis, & renum meatus: & ita præseruat à calculo, vt affirmat. Ad istam etiam intensionem fiunt vina diuretica, lib. quinto sanitatis tu. ex betonica & cestro, quod faxifragiam vocant Latini: quidam verò studiose immittunt spicam nardi, alij verò alia quædam mictionem promouere queuntia. Composita Circa
med. libri.
Summ. 1.
tr. 3.
 autem pharmaca ad hanc intensionem, sunt diacalamentum, & diospoliticum, lib. quarto sanitatis tu. quod Auicē. in quinto, & Serapio in septimo breuiarij diacyminum vocant. Interim autem caliditas locorū potest corrigi oleo ros. violaceo, & scorpionū: & epithemate santalino, & aquarum frigidarum, à nimio excessu cauendo. Tempus autem iam est aggredi curatiuam rationē cum medicinis. Per medicinas verò easdem hæc curatiua intentio completur, quæ & præseruatiua, Gal. in introductorio testante. Cap. 8.
 Quæcunque (inquit) sanāt passiones iam fientes, hæc & antequam fiāt prohibent cōsistere. Et quarto sanitatis tu. Eadem est custodia futurorū laborum, & correctio iam generatorū, licet gradu variant: fortioribus tamen Lib. 3. fen.
19. tr. 1. c.
6.
 indiget lapis vesicæ quàm renum, vt dicit Auicē. Ante omnia igitur in actu curatiuo incipiēdum est à clystere lenitiuo. Postea si infestat dolor, præparetur balneum eucratum, in quo decocta sint mollientia temperatè rarefacientia, & dolorem sedantia: qualia sunt (secundum Arnaldum linguæ canis, m. iij. berulæ, m. ij. senationis, m. j. apij, m. β. leuiter quassata bulliant vnico feruore in aqua simplici: deinde totum in concha proiciatur: & addatur vini albi lib. j. & cum fuerit vltra tepidum, sedeat æger sic vt aqua ferè attingat vmbilicum: hoc enim notabiliter operatur mitigando dolorem, & vias atque meatus dilatando, & lapidem educendo, dum tamen adhibeatur moderatum. Post hoc autem, vt tutius pharmacis comminuentibus (maximè fortibus) vti possit, laudo lenitiuam euacuationem ma-

Lib. 3. fen.
18. tr. 2.
ap. 19.

Tr. 6. sect.
3. cap. 3.

Lib. 3. fen.
13. tr. 2. c.
19.

terix antecedentis, qualis est per casiam fistulam, aut catholiconem: adhuc parcendo medicinis attractiuis, vt consulit Auic. Euacuato & linito ventre, danda sunt comminuentia lapidem. Et melior hora assumptionis eorum est in exitu balnei: de quorum catalogo est decoctio cicerum, & decoctio graminis, in sexto simplicium. Et quæ non sunt multum calida, cum hoc quod incidere possunt, meliora sunt, quemadmodum exempli gratia lib. quinto simpl. proponuntur, radices sparagorum, & rubus, ac betonica, polium, & rubea, & vitrum combustum, quod summè in hoc commendauit magister Bertutius Bonon. Auicen. verò enumerat radic. costi, radic. rubi, sem. altheæ, radices tribuli, apium, cordon, scolopen. capillos veneris, virgam pastoris, pentaphyllon, polium, chamæpityn, radicem raphani, & acori, & cyperi, grana piperis, & lapidem iudaicum, cinerem scorpionis, leporis, & sanguinem hirci, & finum galli atque columbi: & scarabeos exsiccatos, & cantharides: multi verò commendant grillos & cicadas. Cauendum tamen in istis vt sint bene correctæ, & quantitas sit parua, quia vlcérant vesicam Et ex his possunt fieri composita, dummodo (vt docet Auicen.) in composito aggregentur quinque virtutes: mollificatiua videlicet, & penetrans & minoratiua, cõfortans, & comminuens: velut ipse præscribit syrupum ad hoc iuuatiuum, qui Re. milij solis, drac. xv. capilli veneris, drac. vij. petroselinii, drac. iij. ficuum alb. vij. numero: decoquantur in iij. libris aquæ, donec remaneat lib. j. & bibatur lib. ß. post exitum à baln. Et nobilis Serapio dictauit expertum & sublime medicamen ad frangendū lapidem: Cuius formula hæc est. Reci. sem. melonum mund. milij solis, dauci, vitri cõbusti, ana partes æquales: terantur, & cribrentur, & dentur ex eo drag. iij. cum aqua decoctionis ciceris nigri. Dominus Napulio Cardinalis pro ista dispositione utebatur tali aqua: Reci. filipendulæ, lib. vj. radic. acori, lib. iij. saxifragiæ cum radic. quantum ex omnibus: conquassentur, & ponantur in alembico, & fiat aqua: detur vnc. j. Auenzoar verò, viri magnæ experientix, facit hoc electuarium: Reci. lapidis iudaici, gummi cerasorum, lapidis spongiæ, corticū melonum, succi liquiritiæ rec. ana vnc. iij. auellânarū, vnc. ß. dauci, vitri vltamarini cõbusti, anisi, & alhasce, ana drac. xij. pinearū mundatarū, amygd. excorticatarum, ana drac. vj. syrupi è glycyrr. quod sufficit: fiat electuarium. & in qualibet lib. ponatur, aur. ij. optimi balsami, qui in hoc (vt dicit) est de melioribus medicinis. seruetur in vase vitreo. Dosis est omni mane, drag. vj. cum syrupo violaceo, & quadruplo aquæ calidæ. Magister Arnaldus pro isto casu hanc medicinam domino de Belloioco dictauit: Reci. milij solis, ameos, anisi, marathri, carui, dauci, petr. apij, cymini, anethi, leuistici, cardamomi, piperis longi, fileris montani, sem. papaueris, sem. melonū, se. maluæ, granorū iuniperi, baccharū hederæ, sem. asparagi, nucleorum persicorū & cerasiorum, sem. raphani, amygdalarum amararū, ana part. j. radic. saxifragiæ, zingi. galangæ, cinnamomi, spicæ nardi, calami aromatici glycyrr. rasæ, cyperi, acori, santal. al. & ru. lapidis iudaici, lapidis spongiæ, rasuræ eboris, maxillarum lucij, ana partem mediam: cicada-

cadarū pręparatarū, quartā vnus partē: san. hirci secundū doctrinam Alexandri pręparati, partes ij. fiat pul. ex quo detur mane drac. j. cum vino albo. Rhafis autē talem confectiōē ad hōc dictauit, & est fortis: Reci. sem. melonū, carpobalsami, sem. raphani, dauci, petroselini, ana partem. j. corticis radicis capparum, corticis radicis panacis, amygdalarum amararum, baccarum lauri, schœnanthi, cyperī, spicę, casia, scolopen. harmel, gentianę, aristolochię rot. asari, cordumēni, bdellij, ammoniaci, sagapēni, myrrhę, piperis, acori, ana partem mediam: dissolutis gummi in vino tenui, fiant pilulę: dosis, drag. β. cum aqua cicerum. Et quandoque valentius redditur illud medicamen cū balsamo. balsamus enim frangit lapidem, vt testatur Gal. sexto simplicium. Et Auic. dat fortius medicamen, quod expertū est, vt dicit. Re. *Li. 3. fen. 18. tract. 2. cap. 19.* cineris vitri, cineris scorpionū, cineris radicis cau. communis, cineris leporis, lapidis spongię, san. hirci, cineris corticis oui, ē quo pullus est egressus, lapidis iudaici, gummi nucis, acori ana partes æquales: petroselini, dauci, pulegij, gummi ara. seminis althę, piperis, ana partem j. & β. conficiantur cū melle, & conseruentur. dosis sit vsque ad drac. iij. cum aqua decoctionis tribulorum, & cicerū nigrorū. Et herbę & radi. diureti, cū pauca quātitate cantharidū, syrūpi forma donatę laudantur à Guli. de Saliceto. Et aqua illarū distillata erat cōsuetā magistro Odoni Lugdunensi. Vfus autem communis ex vino calido lithontripton administrat. Post autem administratio nem medicinę fragentis & educentis lapidem, laudatur inunctio ex oleo scorpionum: quoniam (vt dicit auicen. in quinto canon.) scorpiones suis naturis sunt contrarij lapidibus generatis in renibus & vesica, sicut carnes viperę venenis reptilium venenosorū. Et emplastra fiant desuper, vt dicit & pręcipit Thadeus, ex senationibus, parietaria, foliis cucumeris syluestris, maluarum, caulium, porrorum, morsus gallinę, & id genus. Aut ex cerato sedatiuo dolorum, vt ponit Theodoricus. Re. olei chamęmeli, vnc. ij. olei ros. vnc. j. vitellorum ouorum crudorum, vnc. iij. conficiantur, & cum panno applicentur. Et commotiones per equitationem, & ascensus & cucurbitularū admotiones ab ilio vsque ad vesicam, & fots cum oleis calidis rutę & castorei, laudantur ab Auicenna. *Tr. 6. cap. de lapide renum. Lib. 3. fen. 18. c. ult.*

De arte mingendi medicamentorum opera.

Prouocatur vrina denegata, prouocantibus dictis, maximē in quibus cantharides ponūtur (iuxta doctrinā Gal. tertio pharmacorū & cōplexionū, & Rhafis nono Almanforis) in balneo administratis, & embrocis, emplastris, vnctionibus, & humectationibus applicatis supra pectē, virgā, & perinæū, & in virgā, ac vesicā intromissis, propriē quando causa denegationis est in vesica. Et magister Iordanus faciebat iniectiones, & syringationes intra vesicā ex balsamo, & Theodo. ex petroleo, Auic. ex oleo scorpionū, & nōnulli ex stercore colūbino in lixiuio dissoluto & colato. Alij verò prouocāt vrinā denegatā inūgēdo pectē & renes axūgia cuniculi, aut galbano posito super caput virgę, aut alliis, aut cepis: aut fiat suppositoriū ē sale gēme: aut imponendo pediculum seu cimicē in forāmē virgę. Itē radix raphani, & lapathi, *Li. 3. c. 44. Lib. 3. fen. 19. tr. 2. cap. 9.*

petroselini, & vrticæ cocta in vino, & cum oleo frixa, & super pecten applicata, communiter laudantur ad vrinæ prouocationem. Quod si cum medicinis non potest mingere, recurrendum est ad instrumenta, vt statim dicetur. Sed iam vereor vltius ampliare sermonem in medicinis: hora enim est transire ad actum curatiuum cum manuali operatione.

De arte mingendi chirurgie opera.

Duplex est cura quæ per actum manualem fit: quædam est palliativa: quædam verò propriè curatiua. Palliativa propriè habet locum, quando lapis est nimis magnus, ita vt nequeat duci ad collum vesicæ (in quo salubrius potest fieri incisio, cum sit carnosum: vesica verò est neruosa, & locus vrinæ, & non consolidaretur, imò ipsius incisio est mortalis. Hippocrate in sexto aphorismorum testante) aut si est in antiquo, aut in corpore non potente neque volente sustinere incisionem. Et sic completur. Patiens ponatur in balneo mollicante: deinde cathetere (id est, intromissorio) aut argalia seu syringa inuncta butyro, aut aliquo suauis oleo, intromissa per virgam, impingatur è collo vesicæ vsque ad fundum ipsius: aut digitis preparatis & inunctis, intromissis per anum, idem fiat. Remanere enim potest in fundo per 40. annos, vt dicit Theodoricus, aut per longum tempus, vt dicunt alij. Est autem catheter, intromissorium longum & gracile sicut specillum, in fine cuius potest esse nodulus, vt intrinseca non offendat. Argalia seu syringx, est cannula illiusmet longitudinis & gracilitatis perforata in extremitate & in lateribus. In summitate sua est lata ad modum emboti, in qua potest ligari bursa corij, seu vesica porci vel arietis: & quædam est cum cochlea, quædam sine cochlea in modum clysterum.

Modus autem mingendi cū instrumentis, est (secundum Halyab. 9. sermone partis secundæ, & secundum Aui. & Albuc.) vt posito patiente super sedem, & ipso balneato aut fomentato aquis & oleis, intromittatur instrumentum per virgam extensam versus ventrem, suauiter, vsquequo sit prope anum: deinde inclinetur virga cum toto instrumento deorsum, vt dirigatur instrumentum versus vesicam (quæ facit hîc reduplicationem) donec sentiat illud cadere in vacuum: & tunc intelligitur esse in vesica. Atque si cum isto instrumento fuerit virgula, aut filum lanæ, extrahatur, & egredietur tunc vrina, & humor ille qui impediēbat vrinam. Quod si propter fricationem læsa fuerit via, & superuenerit sanguis, collyrium album cum lacte mulierum immittatur.

De incisione ob lapidem.

Curatio lapidis per incisionem fit, secundum præfatos magistros (& illud quidem ego vidi) hoc modo. In primis euacuētur intestina clystere: Et die sequēti ieiuno stomacho patiens faciat vnū saltū vel duos, vt lapis descendat. Et tunc collocato patiente supino super discum, vel super genua alicuius fortis ministri, curuentur coxæ, & ligentur fortiter cum collo, & teneantur ampliata, ne possint se mouere hora operationis. Et tūc impresso ventre super vesicā cum pugno, & impositis digitis per anum, vt dictum est,

est, ducatur quantum potest lapis ad collum vesicæ inter anum & testiculos: tuncque secundum incessum rugarum, loco remoto (& aliquantulum sinistrorsum) à commissura (quia in ipsa est locus mortalis, vt dicit Auic.) Lib. 3. fen. 19. tr. 1. c. incidatur cultro rasorio vsque ad lapidem, adeo vt lapis vnco concauo pos sit extrahi facilè. Eo extracto, & purificato loco, suatur vulnus: & super 7. ipsum pul. rub. ponatur, & albumen oui: & ligetur firmiter: & collocetur in lecto: & non soluaturs vsque ad tertium diem, vt præcipit Rogerius: & cum diapalma, vt cætera vulnera, curetur. atque ita curatur in viris. In mulieribus autem rarò accidit lapis in vesica: & quando fit, per impositionem digiti in matricem, vt dictum est, curatur. Nonnulli verò, vt Rogerius, post Lib. 3. ed. 43. incisionem ponunt vitellum oui hyeme, & albumen æstate: & quatuor ma gistri farinam cum stuppis. Tempore autem curæ parum potent, & vinum non album, sed rubrum, stypticum, aqua ferrata dilutum: & comedant sobriè, & cibaria electa paucarum superfluitatum. Si autem contingat lapidem propter eius paruitatem venire ad virgam, ligetur versus vesicam, vt non recedat: & postea sugendo extrahatur. Aut forcipes longæ & graciles imponantur, & capiatur, & extrahatur. Aut gracile terebellum, vt dicit Albuc. imponatur: & illo frangatur, & frustatim extrahatur: Aut virga in parte inferiori, vbi magis eminet lapillus, incidatur secundum longum: & extrahatur, & suatur: postea ligamentum remoueatur, & vt supra curetur. In omnibus tamen apostema prohibeatur. Quod si dolor infestaret, consulit Auic. vt æger ponatur in balneo eucrato, & inungatur oleis lenientibus, quale est chamæmelinum & anethinum: & super vulnus butyrum tepefactum. Et si videantur mala accidentia euenire, sit Deus auxiliator.

De passionibus virgæ: & primò de frigidis, & maleficiatis.

Ista sunt peccata quæ contingunt membris generatiuis, maximè in viris. Nam sicut sterilitas maximè contingit ex parte mulieris, (vt tenet Serap. in quarto breuiarij) ita infrigidatio & maleficium, quæ est priuatio coitus, ex parte virorum: quia mulieres non priuantur coitu: nisi propter vuluæ oppilationem. Viri autem priuantur propter malam complexionem frigidam, quæ aufert erectionem: & propter malâ compositionem breuiorem reddit, & ad nihilum redigit virgam & testiculos. Propter autem maleficium cõtingit vtrique. Differt autem infrigidatio à maleficio: quia reipsa infrigidatio concernit complexionem: maleficium verò animum & compositionem: licet vulgariter dicatur, infrigidatio fieri propter naturâ corporis: maleficium verò propter rem diuinam: vt quâdo aliqua fascina sunt facta, aut mala fuerit cogitatio inter virum & mulierem.

Signa autem infrigidationis & maleficij propter peccata corporis, sunt manifesta, quando est castratus, quando virga est breuis, & nihili, & malè composita: quando est frigida, & paralytica, sine pilis, rugosa, & malè colorata: adeò vt si comederet omnia aromata totius mûdi & pigmenta, & fri-

Aph. 59.
lib 5.

catur, & calefieret omnibus calefacientibus & excitantibus quæ possent fieri, non erigeretur, neque exiret in actum coeundi. Signa autem quando est propter rem diuinam, aut malum animum, sunt, quando omnia bene habent, & tamen non potest exire in actum debitum coeundi, præcipuè cum vxore, licet possit cum aliis: & quando reducitur ad actum per orationes, & remotiones maleficiorum & malarum cogitationum. Iudicatur à Gal. autoritate Platonis in commentario illius aph. [Mulier si nō conceperit] quòd qui non potest coire & generare, non iungat se cum muliere: deluderetur enim natura, & perderetur genus. Iudicatur etiam quòd si tales fortè sunt, vt coniuncti fiat diuortium à magistratu. Verùm quia magistratus consuevit committere examen medicis, idcirco ponitur hic modus examinandi, qui talis est, Medicus (habita licentia à magistratu) examinet primò complexionem & compositionem membrorum generationi dicatorum: deinde habeat matronam talibus assuetam: & præcipiat vt iaceant simul per aliquot dies, ipsa matrona præfente. Et det eis aromata, & pigmenta, & eos calefaciat: & inungantur oleis calidis, & fricet iuxta ignem sarmentorum, & iubeat eos confabulari & amplecti. Deinde quod viderit referat medico: & quando medicus fuerit bene instructus, coram magistratu de veritate testari potest. Caueat tamen ne sit deceptus: quia multæ fraudes in talibus consueuerunt committi, & maximum periculum est separare quos Deus coniunxerat, nisi iustissima causa requirente.

De priapismo.

Cap. 7.

Cap. 6.

Lib. 14.
meth. c. 7.

Priapismus est inuoluntaria virgæ erectio. Et in hoc differt à satyriasi, in qua est voluntas & desiderium illius. Causa autem eius, secundum Galenū 14. therapeut. est flatus vaporosus in neruum cauernosum introductus à cibariis ventosis, & à frigidityte cutim densante exire prohibitus. Fit etiam quamplurimum (secundum mentem eius sexto interiorum) ab arteriarum virgæ dilatatione. Et signa distinctiua ponuntur ibidem: non tamen est multum in hoc insistendum. Eius autem cura est, supposito regimine vniuersali, vt in densatione foueatur locus ruta, & agnocasto. In apertione, refrigeretur succis frigidis, & camphora, & cerato Gal. & appositione laminæ plumbi.

De calefactione & fœditate virgæ, ex decubitu cum muliere fœda.

In primis lauetur oxycrato: deinde vnguento albo camphorato, quemadmodum pustulæ vlcerae curentur.

De præputij clausura.

Curatur secundum Halyab. & Albucas. aperiendo vngue, aut spatulamine: deinde ponendo turundam cannulatam ex ligno, aut plumbo (vt possit meiere) linitam butyro, aut oleo amygdalino.

De

De circuncisione.

Circuncisio secundum legem fit Iudæis, & Sarracenis, & aliis: quæ multis esset utilis, propterea quod non congregantur sordes in radice balani, quæ calefaciunt ipsam. Fit autem hoc modo. Vnguibus trahitur præputium quantum est possibile, & abstinendo à balano inciditur: & postea cum pulueribus ru. aut cum cauterio sanguis restringitur, & more aliorum vulnere sanatur.

De castratione.

Castratio fit secundum Albucassim duobus modis, nempe per attritionem, aut per scissuram. Ad illam que fit per attritionem, oportet ut sedeat infirmus in aqua calida, donec mollescentur testiculi eius: postea manibus comprimantur, & coterantur donec resoluantur. Per scissuram fit secundo cutim, & apprehenduntur testiculi, & ligantur, & inciduntur, & extrahuntur: deinde sinitur cutis, & curatur ut cætera vulnera.

De mollificatione oschei, & elongatione eius.

Incidatur quod est nimium, saluando testiculos, & sinitur, & vulnere aliorum curatione curatur & sanatur.

De hermaphrodisi.

Hermaphrodisi est natura sexus duplicata: & est secundum Albuc. in viris secundum duos modos: quia quandoque est vulua pilosa inter testiculos duos, quandoque in spatio quod apparet sub eis. In mulieribus autem est una species, in qua supra vuluam apparet virga & testiculi: & multoties curantur per incisionem, ut dicit Auicenna: non tamen illa quæ reddit vrinam, ut dicit Albucassis.

Li. 3. fen.
21. tr. 1. c.

¶ De passionibus matricis, & primò de clausura.

43.

Multis modis clauditur matrix, ut ostendit Albuc. Curatio est una tantum, incisio scilicet (si fuerit caro addita) cum rasorio, aut ligamine cum filo. Si autem fuerit pellis, vnguibus aperiatur, aut rasorio: & turunda cannulata ex ligno, aut plumbo illita butyro aut oleo, ut mingere possit (aut specillum ex panno in modum parvæ virgæ) ponatur: & sæpe eam remutet, aut coitu utatur, ut non denuo claudatur.

Cap. 47.
loc. pract.

De amplificatione matricis.

Constringitur matrix secundum Auic. hoc decocto: Recipe pulueris corticis pini, partes iij. aluminis, partes duas: ciperi, partem j. decoquantur in vino styptico, & eo madefiat pannus lineus, & applicetur.

De tētigne matricis.

Quandoque illa additio carnosæ quæ vocatur tētigo, in vulua crescit, adeo ut displiceat & adferat nocumentum. Eius cura est secundum Albuc. ut in-

X x ij.

cidatur ligamento, aut rasorio: non tamē vsque ad fundum, timore sanguinis: deinde aliorum vulnerum curatione curetur.

De extractione fœtus.

Li. 3. fen. 21. tr. I. Cap. 21. *Fœtus naturaliter* egreditur super caput suum, facie versus terrā prona. Omnis autem alter exitus est innaturalis, & difficilis. Fit etiā difficilis partus, propter multitudinem fœtuum. Nam aliquando sunt duo, & secundum Auic. quinq; vel plures: secūdū verò Albuc. plures septē: quia nouē aut decē, vt dicit, esse possunt. Verū quia istud negotiū exercetur per mulieres vt plurimum, non oportet in ipso multum immorari. Admonendæ tamen sunt obstetrices, vt si forma exitus sit naturalis & difficilis, fotibus & inunctionibus mollificētibus partes illæ mollificentur: & vt mulier iuuēt se cū expressione, & retentione anhelitus, & prouocatione sternutationis cū puluere piperis, aut euphorbij, & id genus. Et buchormarien, & agrimonia ligata in coxa reddunt facilem partum, vt dicunt experti. Si verò forma exitus non est debita & naturalis, quod fieri poterit eleuādo coxas mulieris, reducatur ad naturalem. Quod si fortē fœtus esset mortuus) hoc autem cognoscitur per diminutionem mammillarum, & per immobilitatem fœtus qui ante mouebatur, per frigiditatem ventris, per fœtorē anhelitus, per profunditatem oculorum, & mortificationē labiorum, & totius faciei, per inflationem ventris, & per præcessionem alicuius acutæ ægritudinis aut offensionis: tunc obstetrix debet tentare manibus iunctis, & locis illis vsu mollificantium mollificatis, adhibitis fotibus, & pessis, & prouocatione sternutationis, & medicinis prouocantibus abortum (velut est castoreum, & myrrha, cum ruta, & similia) an poterit eū extrahere. Sin minus, intromittatur instrumentū dictū speculum, factum cum cochlea torculari, & aperiat matricē quantū erit possibile: & postea manibus, & vncis, & forficibus integer aut frustatim extrahatur, & nihil illius remaneat: licet Alb. dicat se vidisse mulierē quæ impregnata est super fœtū mortuum dimissum: cui post longum tēpus per apostema vmbilici exiuerunt ossa: & sic longo tēpore vixit. Est tamen cautela, si in capite fœtus mortui, aut in pectore seu ventre, vel in secundina fuerit aqua tumore suo exitum impediēs, vt vngulis, aut spatumine incidatur, & aqua extrahatur: & sic melius exhibit fœtus. Si autē cōtingeret mulierem ipsam esse mortuam (quod cognoscetur per signa mortuorum dicta superius) & suspiceris fœtum esse viuū: quia verat lex regia mulierem prægnātem humari, quousque fœtus exiuerit, tenendo mulieris os & matricē apertam (vt volunt mulieres) aperiatur mulier secundū longitudinē cultro rasorio in latere sinistro (quia pars illa est magis libera quā dextra, propter hepar) & digitis positis extrahatur fœtus. Ita enim extractus fuit Iulius Cæsar, vt in gestis legitur Romanorū.

De extractione secundina.

Quando retinetur secūdina, tunc secūdū Rhasim & Albuc. oportet præcipias infirmæ, vt iuuēt se sternutatione, & retētiōne anhelitus super os & nāres.

nares. Quod si non egreditur, suffumigetur matrix cū emboto decoctione calamēthi, rutæ, centaureæ, chamæmeli, anethi, & cassiæ lignæ, & id genus: & prouocetur sternutatio, & dentur prouocantia abortum. Et si non egreditur, præcipiatur obstetrici, vt submergat manum suam in oleum sisaminum, aut in mucaginem althææ: & intromittat eam in matricem, & capiat secundinam suauiter. Quod si adhæreat, extrahatur quantum erit possibile extrahi: & reliquum remollitiuis (vt iniectione vnguenti basilicon) supputetur. Hoc enim putrefaciet illam per aliquot dies, & egredietur &c.

De mola matricis.

Mola est frustum carnis in matrice generatum. Et generatur duobus Li. 3. f. 21.
modis, vt dicit Auic. Vno modo, ex multitudine materierum effusarum tr. 2. c. 18.
cum vehementia caliditatis. Secundo modo in coitu, in quo matrix comprehendit aquam mulieris, & extendit eam cum nutrimento: & propter defectum virtutis masculinæ non concipit, sed illam carnem generat. Eius signum est, quod non habet motum per se vt fœtus, & extrema mulieris sunt mollia, & transiit tempus partus. Curatur mollicantibus, sternutationibus, & prouocantibus abortum, & pessariis, necnon instrumentis, & operationibus cum quibus extrahitur secundina, &c.

De exitu matricis, & longanoniis.

Foveatur locus vino styptico. Postea inspergatur puluere è radice consolidæ, & mastichis in maiore quantitate, sang. draco. bol. armen. mummiæ, myrrhæ, nucis cupressi, balaustiorum, aluminis ac cerussæ, (in minore) & ex eodem puluere cum albuminibus ouorum fiat emplastrum, & cum plagella ex xylo ligetur. Quiescat coxis eleuatis, & comedat cibaria delicata, ne exprimere se cogantur.

De hæmorrhoidibus fisis & atricibus, fissuris & vlceribus ani & matricis, dictum est suprâ sufficienter: quamobrem in hoc capitulum septimum finit.

C A P I T V L V M O C T A V V M

*De propriis ægritudinibus coxarum, tibi-
rum, & pedum.*

Tibiis seu pedibus magnis, præter ægritudines communes accidunt multæ ægritudines propriæ, de quibus fuit dictum suprâ: vt elephantia, varices, clauis, ægritudines vnguium, & id genus. De malo mortuo possent dici phantasie multæ, sed generaliter curatur sicut scabies, de qua dictum est suprâ: cum nihil sit aliud quàm fœda & arida scabies: quod si habeat quid corrosionis cuius ratione dicatur gâgræna, vel vlcus fœdū, dictū est etiâ suprâ. Nihilominus causa collationis, in malo mortuo, seu phlegmate salso, post vniuersale regimen laudatur lotio ex aqua fabrorum, & aceto decoctionis fumiterræ, lapathi, & chelidonie. Postea liniatur linimento

Xx iij.

facto ex succo mali terræ, & bryoniæ decoctis cum oleo rosæ, aceto & sapone molli. Deinde inungatur vnguento facto ex axungia porci antiqua macerata aceto per nouem dies, acetum tertio quoque renouando: & ex vnguento albo, sulphure, alumine, bolo ar. & argento viuo tufis in mortario plumbeo.

De doloribus & mulis seu pernionibus quæ in calcaneo fiunt.

L.3.f.22.

ir.2.c.29.

Quandoque ista accidunt ex offensa calciamenti, quandoque ex frigore. Et sanat ipsa, vt dicit Auicē. embrocha ex aqua frigida plurima facta, & epithema ex memitha, & bolo ar. dissolutis: & iuxta doctrinam datam ab eo in quarto, ad excoriationem calciamenti: & dictam superius superficialiter de contusione carnis. Haliab autem præcipit ponere corium ocreæ puluerizatum, aut (vnâ cum Galen. xj. pharmacorum) pulmonem arietis seu porci combustum & puluerizatum: & sedato dolore, gallam & acaciam acetato dissoluta. Vfus autem communis ad sedandum dolorem basilicon ponit: ad desiccandum verò, vnguentum album. Sed tempus est dare quietem huic sexto: Ille qui dedit motum corporibus, quietem veram det animabus. Amen.

Cap.8.

TRACTATVS SEPTIMVS,

QVI ANTIDOTARIVM DICITVR,
duas continens doctrinas:

*Prima est de vniuersalibus antidotis seu auxiliis.
Secunda erit de particularibus.*

Prima habebit duodecim capitula.

CAPITVLVM PRIMVM

De phlebotomia, cucurbitulis, & sanguisugis, &c.

ECERET prolongare sermonem, si de antidotis quibus ducitur finis intentionis nostræ in chirurgia ad loca subiecti, tractarem exquisitè: nisi per totum librum, tractando modum ducendi finem illum per curatiuas intentiones, allatis exemplis multa & magis propria essent inserta. Et qui non erit contentus, & plura habere voluerit, quærat & accipiat à toto continen-

te, &c

te, & ab antidotario magno Azarauj, in quibus mille millia auxiliorū antiquorum inueniet aggregata. Empirica & incantationes parum admisi, quorū in gilbertina & Thesauro pauperum copia inuenitur multa. Verūta men vt non videar exire tramitem aliorum, breuius quā potero aliqua magis tamen communia, & mihi vſitata, commemorabo. Et non displiceat reiteratio: quia multoties repetita profunt vtilia. adhæc, ſeipſa corrigere poſſunt duplicata. Porro quia phlebotomia inter omnia eſt magis cōmune & generoſum auxilium (nam inefficax omne reliquū in ægri tudinibus ſanguineis ſit ea, omiſſa in ix. ther.) incipiendum eſt ab ipſa. Phlebotomia eſt incifio venæ, euacuās ſanguinē & humores cū ſanguine in venis decurren-
 tes. Ita deſcribit eā Arnaldus in libro de opere particulari, in quo opus phlebotomiæ adducit in exemplum. Et ideo dicebat Aui. in quarta primi, quod eſt euacuatio vniuerſalis multitudinem euacuans. Et in prima tertij, ait eſſe communem humorum euacuationem. Et Gal. in vj. aphoriſ. quibuſcunque phlebotomia, & c. inquit, Phlebotomia cōmune auxiliū eſt ægri tudinū plethoricarū. Et eſt, ſecundū Rhafim in iiij. Alman. multū conferēs ad ſanitātē cōſeruandā, & ad ægri tudines curandas, ſi fiat vt oportet. Si verò fiat aliter, eſt cauſa debilitatis virtutis, & generationis hydropiſis, & aliarū malignarū ægri tudinum, & anticipationis ſenectutis. Phlebotomia enim magna facit, vt probat Gal. in libello de phlebotomia exēplo illius Romani qui in oculis patiebatur: ita vt ex eo Eraſiſtrateus qui inhibebat phlebotomiam, ſanguifuga fuerit vocatus. Eſt autem ſecurius auxilium quā pharmaciam: quia hoc bonum maximē in phlebotomia exiſtit (vt dicitur ibidem) quod vbi volumus eam ſiſtere, ſiſtamus: quod ſemel autem tranſglutitum eſt, operatur, neque poſſumus ſiſtere vt volumus.

Circa hoc generoſum auxiliū Gal. in libello prædicto de phlebotomia, quærit quinq; problemata. primū, quinam ſunt qui euacuatione indigent. Secundum, qui cum phlebotomia. Tertiū, qui ſunt illi qui poſſunt eā ſuſtinere. Quartū, per quas venas eſt faciēda. Quintū, eſt de meſura phlebotomiæ. Deinde determinat tempus. Et alij doctores regimen ipſius addiderunt. Primum autem inquiritur per vtriuſque repletionis præſentiam: ſecundum vaſa videlicet & virtutem, prout in libro de multitudine, & quarto ſanitatis tu. eſt diſtinctum. Quæcunque enim repleta ſunt euacuare oportet (vt in aphoriſinis clamat Hippoc. doctrina) ſiue ſit ex parte ſanatiua, ſiue ex præſeruatua, vt à nobis ſine cauſa non conteratur ſermo, ſicut dicit Gal. in commentario. Secundum oſtenditur per venarum repletionem (in cōmētario illius aphoriſ. [Dolores oculorū] & quarto ſanitatis, & ubique: ſi eſt ex omnibus humoribus æqualiter, ſiue ex ſanguine abundante) eſſe faciendā euacuationē per phlebotomiā: quia venæ loca ſunt ſanguinis & aliorum humorum, maximē naturalium, vt in anatomia fuit dictū. Sex verò ſunt intentiones propter quas eſt vtilis phlebotomia. Prima, ad euacuandum. Secunda, ad diuertendum. Tertia, ad attrahendum. Quarta, ad alterandum. Quinta, ad præſeruandum. Sexta, ad alleuandum. De prima

Li. petri
Hiſp.

Cap. 4.

Cap. 4.

Cap. 20.

Tr. 1. cap.

29.

Aph. 47.

Cap. 17.

Cap. 12.

Aph. 22.

lib. 2.

Aph. 31.

lib. 6.

Poſt prin.

- Cap. 6.* dixerunt methodici, & alij plurimi (vt deducitur lib. iij. therap.) quod euacuatio pro obiecto solum respicit plethoricum concursum: de quo ibidem reprehendit eos Gal. Et in libello allegato de phlebotomia, docet phlebotomiam non solum fieri propter multitudinem, sed propter passionis vehementiam sine plethora, incipiente phlegmone vel ea instante propter percussione[m], vel dolorem, & humorum (præcipuè sanguineorū) abundantia[m], vel imbecillitatem particularum. Ista enim pariunt phlegmonem, absque totius corporis plethora. vehementiam autem passionis vocat tripliciter: aut propter principem dignitatem patiētis particulæ, aut propter magnitudinem dispositionis, & tertium propter ipsius malum morem. De secunda dicebatur in libello supradicto, assumi phlebotomiam aliquando vt euacuatiuū, aliquando vt antispasticū, id est reuulsivū auxilium: vt in fluxibus ipse declarat ibi, & lib. quinto ther. hæmorrhagiam patiente nare dextra faciendam in dextra manu: altera verò, in sinistra. Et ea est Hippo. in quinto aphorism. cantilena: Posteriora capitis dolentibus, in fronte recta vena incisa confert. Non solum (vt in comment. docet Gal.) nititur Hipp. euacuare vbi oportet euacuare, sed cum antispasi. De tertia dicitur in eodē libello, quod si menstrua prouocare velimus, venas inferiores aperimus, vel furas scarificamus tempore assueti motus. De quarta dicebat Gal. in nono therap. & in commentario 23. primi aphorismorum. Exeuntia non ex multitudine sunt æstimanda &c. quod phlebotomia vsque ad lipothymiam, refrigerationem totius habitus confestim efficit, & extinguit febrē ac si ingulasset eam. De quinta ostendit in eodem libello, & commentario illius sexti aphorismi. [Quibuscunque phlebotomia confert & cat. quod phlebotomia multos paratos incidere in ægitudines, præseruat vt non cadant in eas: quod declarat de paratis ad spuendum sanguinem, ad peripneumoniā, anginam, epilepsiā & apoplexiam: qui facta phlebotomia verè, fuerunt præseruati ab eisdem. Etiam in casibus, & percussione[m], & vulneribus præmittitur phlebotomia, vt aduentus phlegmonis (vt dictum est) prohibeatur. Melius est enim præmittere phlebotomiam, quàm multitudinis expectare symptomata. De sexta loquitur Galen. in xj. thera. cap. 15. versus medium: igitur optimum quidem vt dictum est, venam incidere, non solum in synochis febribus, sed in aliis omnibus quæ consistunt in putredine humorum, quando vel quæ ætatis, vel virtutis indicatio non prohibuerit. Alleuata enim quæ dispensat nostra corpora natura, deponens quod aggrauat eam velut aliquod onus, dominabitur reliquo facile. Itaque & digeret quod digeri potest, & excernet quod excerni potest, propriarū actionum memor. Tertium nēpe qui sunt illi qui eam possunt sustinere, cōcluditur in eodem libello: quod sunt habentes virtutem robustam, venas magnas & amplas, habitudinem non multum macilentam, & colorem non album, & carnem non mollem. Contrario autem modo dispositi, nequaquam salubriter eam sustinere possunt. sanguinem enim modicum habent, & facile euaporabilem carnem. Et secundum istam rationem, infantibus non

non est mittendus sanguis ante quatuordecimum annum, neque senibus
 vitra 70. nisi præsente magna necessitate: & tunc cū prauisione, & cautela.
 Et secundum ipsummet Gal. vt affirmat Rabbi in primum ad Glauco.) in-
 fueti phlebotomiæ non sustinent phlebotomiam, neque habentes stoma-
 chum debilem, neque corpora diarrhœis occupata, neque crapulam seu in-
 digestionem patientes in ventre: vt etiam lib. xj. therapeut. dicebatur. Et
 Hippocr. prægnautes excipit, saltem quantum ad postremos menses. Quic-
 quid sit, tamen significatio in prohibendo phlebotomiam quæ sumitur à
 virtute, omnes alias superat, in 9. therapeut. Multi enim propter debilita-
 tem virtutis in phlebotomiis perierunt. Commune autem est in vtroque
 opusculo, custodire virtutem. Et hinc est quòd omnia illa quæ debilitant
 virtutem, prohibent phlebotomiam: vt fluxus ventris, ac purgatio alia, ni-
 mius sudor, colicus dolor, spasmus, tremor, longa ægrotudo, superfluous coi-
 tus, nimium balneum, angustia, sollicitudines, vigilia, labores, & id genus.
 Rhasis autem in quarto Alman. addit, quòd qui multa carne, & nimis re-
 bus dulcibus vti consueuerunt, phlebotomiam pati optimè possunt. Qui
 verò passi sunt abstinentiam, & interiora habet debilia, & qui phlegmatici
 sunt, & ægrotudines consueuerunt habere frigidas, ac qui habitant in regio-
 ne & aëre calidissimo aut frigidissimo, iis præscribi non debet phleboto-
 mia. Ebrio & molestia affecto nō mittatur sanguis, donec omnino ista ab
 eis fuerint remota: nisi ex tarditate phlebotomiæ magnus immineret ti-
 mor, in septimo Alman. Particulariter autem & exquisitè omnes significa-
 tiones concedentes & denegantes phlebotomiam, pertractauit optimè
 magister Arnaldus in libello suo superius allegato de phlebotomia, per
 considerationem rerum naturalium, & non naturalium, & contra naturā:
 docendo eas mensurare & ponderare, & ex eis facere vnum capitulum, &
 dare magis instantibus quantum possibile est, alias non negligendo, imò
 eas mitigando, vel per quantitatem phlebotomiæ, vel per alias eas corri-
 gendo, prout dicetur de pharmaciis infra. Quia tamen istud est magis phy-
 sicum, quàm chirurgicū, dominis physicis dimitto in præsentiarum. Quar-
 tum, per quas venas est phlebotomia facienda, est notificatum per vniuer-
 sum tractatum. In summa tamen ponit Halyab. in ix. sermone partis secū-
 dæ libri regalis dispositionis, venas quæ minuuntur in hominibus esse xxxiiij:
 quarum duodecim sunt in brachiis, duæ (scilicet) medianæ vocatæ, duæ ce-
 phalicæ, duæ basilicæ, duæ axillares, duæ cubitales, duæ seynales. In capite
 sunt xiiij: duæ post aures, duæ in angulis oculorum, duæ organicæ, duæ ver-
 tices, vena frontis, vena puppis, vena nasi, duæ venæ sub lingua. In pedibus
 sunt octo: duæ in genibus, duæ saphenæ, duæ sciaticæ, duæ pectinis pedis.
 Albucal. verò non ponit nisi vigintifex: quarum decem sunt in capite,
 decem in brachiis, & sex in tibiis & pedibus. Galenus autem in libello sæ-
 pe allegato dicit, venas quæ inciduntur in cubito esse tres: internam, exter-
 nam, & mediam. Illa autem quæ est intus, partibus collo inferioribus con-
 fert: quæ verò extra, his quæ supra media verò, iuuat vtraque. Venæ autem

Partic.
12. aph. 5

Aph. 31.
lib. 5.

Cap. 13.

De conf.
op. med.
dist. 3. tr.
1. cap. 2. 3.
4. item
dist. 2. c. 1.

III

Li. 2. c. 97
De phle-
bot. c. 16.

inferius sunt duæ: scilicet illa quæ incedit per inguinâ, ad plicaturam genu, alia per suras & malleolos: quæ propter passiones renum, matricis, & vesicæ aperiuntur. Ita etiam & secundum oculorum canthum phlebotomiam facere, passiones oculorum iuuat. Et quæ secundum linguam, phlegmonibus pharyngis conferunt: aliarum tamen communium præcedente phlebotomia. Conueniens enim est vniuersales euacuationes præcedere particulares, vt clamat tota ista doctrina. Arterias autem multi dubitauerunt incidere propter periculum sanguinis, & aneurismatis: veruntamen Galenus ratione motus, in passionibus spumosis præcipiebat incidere eas quæ in temporibus sunt, & quæ post aures. Et per somnium habuit, venas quæ in extrema manu sunt, incidere. Totam verò incisionem earum minus verebatur, quàm secundum partem. Communis autem in his omnibus sermo est: quod incipientes phlegmonas antispasticè, id est, conuenit euacuare: perfectas verò & diuturnas, ex ipsis particulis euacuare decet, si est possibile: si verò non est possibile, ex proximis in v. therapeut. Et hæc erant duæ Hippocratis intentiones communes, omnis immoderatæ euacuationis. Deriuatur & euacuatur ad loca propinqua, reuellitur ad opposita & longinqua: capitulum libelli de phlebotomia seruando, vt omnis antispasialis fiat cat'ixin, hoc est secundum rectitudinem, non transcendendo duas diametros: vt in fluxibus narium, hæmorrhoidum, & menstruorum declaratur, à superiori ad inferius, & à dextro ad sinistrum, ab anteriori ad posterius. Euacuatio verò & deriuatio, ad proxima: vt ab hepate ad manum dextram, à splene ad sinistram. Intelligendo sanè de splene, quantum ad materiam crassam ipsi paratam nocere, quæ magis est & euacuatur per partem sinistram: Non autem quantum ad directionem venarum, cum nulla quæ dirigatur ad manum, oriatur ab eo: vt in anatomia clarè manifestatur. Et intelligitur euacuatione deriuatiua, & assumptiua: quia de antispastica, quæ competit durante & imminente fluxu, semper fit per oppositam partem. & ita intelligitur dictum Auenzoaris in suo theysir libro primo, tractatu xvj. de pleuresi: vt fiat phlebotomia è basilica brachij oppositi, quamuis (vt dicit) cuidam nouo medico nostri temporis videatur facienda ex eadem parte ægritudinis, inducendo super hoc verba logicalia & sophistica: quod mihi nullatenus videtur esse rationabile, neque verum: imò credo certissimè, quod facere illud, omnino est mors infirmi. Timore tamen securato de fluxu, fiat ab eadem parte, sicut præcipit Hippocrates in secundo regim. acut. [Quando dolor ad spatulas ascendit] & Gal. lib. quarto therapeut. & xiiij. & vbiq. Et ista fuit intentio Auicennæ quando dixit, in principiis morborum ex repletione penitus dimittendâ esse phlebotomiâ: scilicet euacuatiuâ, & deriuatiuâ, seu assumptiuâ ex eadē parte: quæ nō debet fieri nisi post statum, dum maturatio apparuerit. Quin autem fieri possit, & debeat antispastica, & subtractiua ex parte opposita & longinqua, non negat: imò concedit in principio apoplexiæ, anginæ, & in magnis apostematibus perniciosi, & fortibus dolo-

De phleb.
cap. 22.

Cap. 3.

Secl. 10.

Lib. 1. fen.
4. cap. 20.

doloribus, & (si est necesse) vsque ad syncopē exclusiue, vt tenet schola nostra cōmunis: hoc tamen non debemus facere, nisi cōstet nobis de virtute. Redeundo ad propositum, licet Auic. magis speciatim tradidit ad quas ēgritudines, singulares incisiones venarum conferant, sufficit tamē chirurgus in genere quod dictum est à Galeno. Albuc. verò triplicem tradit modum incidendi venas: communes, per lōgitudinem: venas particulares, per transuersum: arterias, per ligaturam & cauterium, vt dictum est in tractatu. *De phleb. c. 6. & sequentib.*

Et dat tres formas phlebotomorum: cū cultellari, quæ est scalpellū, seu lāceta communis: cū myrtino, quod est latū scalpellum: cum fossorio, quod est instrumentū equorum: & hoc sufficit de quarto problemate. Quintum est de mēsurā phlebotomiæ, de quo dicitur nō posse dari certā regulā, cū omnia medicinalia sint cōiecturalia, vt dicitur in libello de phlebot. *Cap. 12. c. 12.*

& tertio therap. Nihilominus mensura definitur secundū Arnald. sequēdo doctrinam Hipp. hoc modo: vt quæ egrediuntur, non quantitate solū, sed & tollerantia æstimentur: addendo solū contemplationem temporis, regionis, ætatis, ægritudinum quibus curā dare oportet. Sunt verò inter hæc potiora ad mensurandum quantitatem phlebotomiæ, quantitas ægritudinis, & virtus. Nam si necessitas est magna, & fortis est virtus, fiat magna vna vice, & vsque ad syncopem dictam. Si verò virtus fuerit debilis, non fiat tanta simul, sed per secundationes & vices diuidatur. Attendere autem oportet debilitati ex pulsu: quemadmodum Gal. assueuerat in phlebotomiis semper tangere ipsum: & quādo percipiebat inæqualitatem & diminutionem, statim iubebat sistere phlebotomiam. Sanguis autem dum exit, est obseruāndus: quoniam si mutatur in meliorem dispositionem, illicō est cohibēdus: vt in lib. 2. regim. acut. dicebatur. Magna phlebotomia apud Gal. & Auic. confirmantem, est ad vj. lib. minor, ad mediā lib. media & communis, ad vnam lib. Et secundum Damascenum consulitur, quibus in iuuentute quotannis quater phlebotomia vti consuetudo affuerit, ij postquā quadraginta annorum erunt, tertio quoque anno semel. A 50. autem vsque ad 60. semel autē bis tantū est cōcedendū: vltēius, verò, ex toto dimittēda est. Sexto est, de tēpore phlebotomiæ: vbi sciendum secundū doctrinā Auicē. phlebotomiā habere duas horas, scilicet necessitatis, & electionis. Hora necessitatis est in qua fieri oportet, & quæ tardari nō pōt, & in qua res prohibēs nō cōsideratur absolute & omnino, licet aliquatenus, vt dicit Arnald. & bene, si illud prohibēs maius nocuentū daret, quā iuuamentū. Et tunc illud nocuentū corrigeretur: ad aliam euacuationē permutādo: vt in puerō pleuretico fit scarificatio, loco phlebotomiæ. tamen si Auenzoar filio suo trium annorum venam secuerit, & euasit eo remedio à morte, vt testatur Auerrois. in septimo Colliget: non tamē hoc laudat. Et si fecit, erat fortē magna synoche, & cōstabat illi de virtute: & si fuit sanatus, hoc fuit de raro cōtingentibus. Omni autē hora diei & etiam noctis, præsente forti ægritudine, & robore virtutis (exceptis infantibus) potest fieri phlebotomia, vt dicit Galen. in lib. præallegato. Hora verò electionis attenditur penes radicē

inferiorem & superiorem, quæ in corpus agunt, vt in tertio de creticis dictum est à Gal. Radix autem inferior obseruatur, secundum Galenum & Auic. vt in ventre sit digestus cibus, & extra sit expulsa superfluitas, à secunda hora diei vsque ad tertiam, & dies sit quieta, luminosa, non turbata, neque pluuiosa (vt dicebat socius concordantiarum) tempus vernale, vel autumnale: & si declinaret ad hyemem, vt eligatur dies austrina, & consimilia. Radix superior obseruatur, vt luna habeat bonam lucem in 7. 9. aut vndecimo die ascendendo, 17. 19. 21. descendendo, euitando coniunctionem & oppositionem: & sit in loco & signo bono, libera à malis: vt in tract. de astronomia declarauit. Quod si tamen secundum te (qui debes aliquantulum astrologiam callere) non conueniant ambæ radices in vnum & idem, tamen si causa primaria plus influat quàm secundaria, eo tamen quodd radix inferior est effectus superioris, & cognitio effectuum est nobis medicis certior quàm causarum, adhuc idem est iudicium ex secundis stellis, & primis, siue sint cometæ, siue quæcunque aëris impressiones, per quas intellexit Hippocr. cœleste signum: ideo melius est tenere certum, & dimittere incertum. Anxia & dubia est scientia iudiciorum: & ob hoc solennes physici, vt Auic. & Auer. in medicina de ipsa non multum curauerunt. De diebus verò Ægyptiacis, licet non sit multum curandum, nihilominus propter hominum imaginationem, & verba obseruantur. De illis versiculis, Luna vetus veteres, iuuenes noua luna requirit, non multum curo. Magister tamen Arnaldus in suis aphorismis deducit, quodd circa medium tertiæ quadræ melior absolutè est phlebotomia: quia tunc humiditates non nimis sunt condensatæ, neque desfluentes. Neque de horis motionis humorum (quam secuti sunt multi Salernitani) præfatus magister curauit: bene tamen voluit, paruas venas, quia melius apparent hora vespertina quàm matutina: hora illa tundi. Etiam vult, vt hyeme incidantur sinistra venæ: æstate, dextræ: eo quodd humores quos quærimus illis temporibus euacuare, magis in partibus illis situm habent. Vnde versus, Æstas, ver dextras, autumnus hyemisque sinistras. De regimine phlebotomiæ (quod erat septimum) considerantur tria. Primò, regimen phlebotomiam exercentis. Secundò, regimen phlebotomiam patientis. Tertio, regimen & iudicium sanguinis extracti. De primo ostendit ratio, & Halyab. affirmat in nono, phlebotomiæ operatorem esse debere iuuenem strenuum, acuti visus & venam secare consuetum, & munitum bonis scalpellis diuersarum cuspidum. Hic fricato loco, & à parte superiori instita ligato, quæsita & inuenta bene vena cum pulpa indicis (tenendo scalpellum duobus aut tribus digitis) suauiter aperiat eam, non totam perforando, sed aliquatenus eleuando, vt non lædatur arteria, neque nervus. Et facta euacuatione sufficiente, & soluto membro, diligenter claudatur vulnus xylo & ligatura. Sit autem munitus semper phlebotomiæ operator, xylo & fasciis, & pulu. rubro, propter hæmorrhagiam si accideret, vt dicit Auic. Regimē phlebotomiam patientis tripartitum est,

in re-

Lib. 4. de morbis.

Doc 4. c. 6. aph. 10. & 11.

De reg. salern. c. 37.

Reg. Salern.

VII.

in regimen ante phlebotomiā & in actu & post actū. Antequā fiat phlebotomia, regatur phlebotomiā passurus hoc modo. Si suspicemur sanguinem crassum, aut tēpus est frigidū, debet modicū pręambulare, aut pridie balneū intrare, præcipuē ad phlebotomiā parvarum venarum manus & pedis. Et si venę non bene apparent, consulit liber Elhandi per diē, & horā præcedētē loco venarū admouere emplastrū ex fermento. Et si dubitarem de virtute ante phlebotomiam, dādus est panis assus cum vino. Et sedeat, si est fortis, si debilis, iaceat aliquantulum eleuatus. In actu verò phlebotomię, debet remouere zonam, & lapides, si gestet in bursa, aut in annulis, qui habent virtutem sanguinem retinendi. Facta apertura teneat baculum in manu, & moueat digitos, & tussiat, & percutiatur modicū manu ad spatulas. Et si tēpus est frigidū, aut si suspiceris sanguinē esse crassum, fiat larga plaga: & in oppositis stricta. Verū, secundatio largam etiam requirit: subtractio, & antispasialis, & debilitas virtutis, strictam & cum epaphæresi. Non tamē est mirandum, si epaphæresis & stricta plaga faciunt apparere pulchrum sanguinem: quia, vt dicit Auicenna, talis plaga interdum clarum sanguinem & tenuem fluere facit, spissum verò & turbidum retinet. Debet etiam esse parata aqua frigida: & vocetur, & fricetur, & cætera fiant quę in syncope sunt dicta. Post verò phlebotomiā, si est calefactus, detur granatū cū aqua frigida, vt dicit Gal. Si verò nō est calefactus, dētur folia saluie vino madefacta, vt dicit. Arnald. & reponatur in lecto iaceatque supinus, ad partē non vulneratam modicum inclinando: & claudantur hostia, ne exuberans claritas offendat visum, vt idem consulit Arnaldus. Post autem vnā horam, comedat mederatē, & non ingurgitet se: ne more Gallico iterata procuretur phlebotomia: vt idem dicit Arnaldus. Et cibus sit bonę substantiæ & qualitatis, vt bonum sanguinem generet, & prauum (si remansit) emendet. Potus autem augeatur respectu cibi, non respectu consuetudinis, vt dicit Ioannes de sancto Amando. Si dormire consuevit, post duas aut tres horas modicum dormiat, authoritate Galeni nono therapeut. sit tamen cautus in custodia venę. Immediatē tamen post phlebotomiam dormire prohibet Auicen. ne ex motu humorum extrorsum propter phlebotomiā, ad extrorsum propter somnum in membris fiat contrafractio. Et tale regimen per tres dies ad minus teneat phlebotomiam passus. De iudicio & inspectione sanguinis post phlebotomiā multi tractauerunt, maximē Gordonius & Henricus, qui in hoc sequitur eum: & dixerunt multas phantasias: quę non sunt in vsu, quas dominis physicis dimitto, quod ad præsens attinet. Sufficit enim chirurgus exhilarare phlebotomiā passum, dicendo eam fuisse bonam. Nam si sanguis extractus est bonus, signum est eum qui remansit esse meliorem: si autem est malus, bonum est illum exiisse. Sanguis bonus est ille, qui substantia non est nimis crassus, neque tenuis: sed est fragilis, compententer temperatus, colore ruber, purus, odore & sapore iucundus. Sanguis malus est ille qui deflectit ab isto: vt ille qui declinat ad tenuitatem, & citrinum colorem: & amaritudinē, & odorem habet acré, dicitur cholericus.

*De caus.
op. med.
cap. ult.*

Cap. 4.

Qui verò ad crassitiem, & nigredinem, aut citrinum colorem, & ad acridinem, & odorem habet acidum, est melancholicus. Qui ad viscositatem, & albedinem, & saporem & odorem habet dulcem & aquosum, est phlegmaticus. Qui multum habet aquosæ substantiæ & urinæ, significat multitudinem potus, aut renum debilitatem. Qui est granulofus & cinereus, significat lepram. Et modus lauandi, in capitulo de lepra fuit dictus. Color niger & viridis, cineritius & pauonicus, est malus: quia significat corruptionem humorum, & promptitudinem ad febrem, & apostemata, & ad pustulas malas. Et spissitudo & fortitudo illius cutis superioris, quæ cū difficultate rūpitur virgula (qua semper debet fieri probatio) significat proptitudinem ad oppilationes. Color autē seposus aliquādo significat frigiditatem, aliquādo adustionem, vt dicunt. Distinctio tamen habetur per corporis habitudinem. Et humor qui non potest coagulari, significat naturalem non esse: & qui potest coagulari in debito tēpore (saltem mediæ horæ) quando est refrigeratus est naturalis, autoritate Gal. in libello de cholera nigra. Porro in his omnibus consulendū est vt vocentur domini physici, qui præscribānt eis bonum regimen, & purgationem decentem: Aliās status ipsorum est periculosus.

De cucurbitulis.

Ventosatio est appositio cucurbitularum per quam materia intercutanea euacuatur. Est autem cucurbitula instrumentū pyxideum, orificij stricti & ventris spatiosi. Et secundum Albuc. fiunt ex cornu, & ex ære, atque vitro: & aliquando admoventur cum scarificatione, & aliquando absque illa. Et illæ quæ fiunt cum scarificatione, extrahunt materias sensibilibiter: Illæ verò quæ absq. ea, insensibilibiter. Et dicit Auic. cucurbitulas magis extrahere sanguinem tenuē quā crassum, & superficialē magis quā profundū. Vnde Halabbas nono sermone partis secundæ, faciens comparationē inter phlebotomiā cucurbitulas, & sanguisugas (quas hirudines vocat) dicit phlebotomiā magis euacuare à profundo: cucurbitulā verò quæ cōfinia sunt cuti: hirudines, quæ inter corporis profundum & cutim, extrahunt. Et propter ea phlebotomiæ fortior est euacuatio quā sicyarū: (id est cucurbitularū) sicq. & hirudinū q̄ sicyarū. Porro quia in conseruatione sanitatis, & curatione ægritudinū in multis subueniūt (dūmodo admoueātur vbi & quādo oportet, & post vniuersales euacuationes) de ipsis duo inquiruntur. Primò, propter quid fiūt: secundò, quomodo fiūt. Primò dicitur, q̄ principalis intentio cucurbitularū cū scarificatione, est euacuare sensibilibiter, & tenere locū phlebotomiæ, quādo ipsa proptet aliquid prohibēs, fieri nō potest: vt in pueris ante 14. annos, & senibus vltra 70. & sic de aliis. Et illud fuit cōsiliū Gal. in cōmētario regiminis acutorū, & hinc est q̄ Auic. vocat eas vicarias venæ sectionis. Ad quā vtilitatē cōplendā, licet cōsueuerūt poni ab operatorib. in multis locis, nihilominus loca quinq; vel sex sunt magis in vsu. Primò, ad euacuandū materiā à capite & à partibus eius, iubent eas ponere in fontanella colli. Et illic tenent locum cephalicæ, ideòque valent ad ægritudines

Lib. I. f.
4. c. 21

oculorum, & infectiones faciei, & fœtorē oris. Secundò, ponuntur in medio spatularum, ad euacuandū materiam quæ in mēbris cōtinetur spiritua-
libus: & tenēt locum medianæ. Et ideo valent ad ægitudines [pectoris] a-
sthma, pleuresim, sputū sanguinis. Tertiò ponuntur super renes & anchas
ad euacuandum materiam, quæ est in mēbris nutritionis: & tenēt locū basi-
licæ. Et ideo valent ad oppilationes, & apostemata, & dolores hepatis, re-
num, & scabiē totius corporis. Quartò ponuntur in medio brachiorū, pro-
pter arthritidē & partium illarū dolorem. Quintò ponuntur in medio co-
xarum & tibiæ, & iuxta malleolos: & tenent locum saphenarū. Et ideo
prouocant menstrua, & sanant stranguriam, & dolores matricis, & vesicæ,
& conferunt podagræ & vlcerebus malis. Cucurbitularū autē siccarū sine
scarificatione, intētio principalis est attrahere, ad quam vtilitatem, cōplen-
dam ponuntur in vndecim locis. Primò ponuntur super hypochondria, ad
reducendū & diuertendū sang. à naribus, lib. quinto therap. Oportet autem *Cap. 3.*
quādo fluit ex dextra nare, super hepar firmare: quādo verò ex sinistra, su-
per splenem. Secundò ponuntur sub māmillis, ad distrahendū & diuerten-
dum fluxum menstruorū, vnde in quinto aphorismorum, Mulieri mēstrua *Aph. 5.*
si velis retinere, sicyam maximā ad māmillas appone: non in ipsis māmillis
sed sub eis ab inferioribus partibus, vt dicit commentarius. Nonnulli verò
(& tertiò) ponunt cucurbitulas super proram capitis, ad subleuandum vuul-
lam & sistendum rheuma. Attrahitur enim materia è profundo ad exte-
ra: quod est consilium Galen. tertiodecimo therapeuticæ. Et ad istam in-
tentionem sæpius ponuntur in apostematibus emunctoriorum: in qui-
bus præcipit Auicenna, extrahere materiam quantum fieri potest. Et si nō *Cap. 19.*
alio, saltem cucurbitulis. Ponuntur etiam (secundum Gal. vbi suprà) in coxis, *Lib. 4. f. 3.*
ad menstrua prouocanda: necnon & propè apostemata iuncturarum, vt *tr. 1. c. 19.*
apostema remoueat & elongetur à iunctura. Quartò, ponuntur cucur- *Li. 13. 1b.*
bitulæ in paralyfi super originem neruorum, ad calefaciendum ipsos, in *cap. 19.*
tertio canonis, capitulo de paralyfi, & tertio interiorum: ex quo contra *Fen. 2.*
Archigenem probat Galen. cerebrum esse principium virtutis animalis. *cap. 4.*
Quintò ponuntur super ventrem in colica, vt dissoluendo vaporem se- *Cap. ult.*
detur dolor, duodecimo therapeut. Dolor demū qui ex spiritu ventoso fit,
præcipuā sanationē habet per sicyā cum copiosa flāma: siue sit secundū inte-
stina, siue secundū aliā particulā. Sextò, ponuntur super matricē & intestina
ad reducendum ea in loca sua, iuxta consilium Auicenn. in tertio canon. in *Li. 3. fen.*
capitulis scitis. Septimò, ponuntur cucurbitulæ in plicatione costarum & *21. tr. 4.*
similium ossium, ad reducendum & rectificandum ea. Octauò, ponuntur *cap. 7.*
super vias & poros per quos transit vrina è renibus ad vesicam, vt faciant
descendere lapidem in vesicam: vt in tertio canone consulit Auicenna. *Fen. 18.*
Nonò, ponuntur super aures, & foramina vlcerebus profundorum, ad extra- *tr. 2. c.*
hendū si quid alienum fuerit intra ipsa. Decimò, ponuntur super collū, ad *ult.*
ampliandum viam anhelitus & cibi, in angina. Vndecimò, ponuntur

super morfuras & pustulas venenosas, vt extrahatur ab eis venenum.

Lib. 1. f. 4. cap. 21.
Lib. 3. c. ult.
 Circa secundum, quomodo fiunt, & circa regimen ipsarum, sunt tria cōsideranda: videlicet quid sit faciendum ante appositionem, quid in actu, quid verò post actum. De primo est Auicennæ intentio, vt cucurbitularum applicatio (vt dicunt antiqui) fiat electiue in plenilunio, & non in defectu lunæ. Nam, vt ipse dicit, & Gal. concedit in tertio de criticis, & Albumasar probat in magno introductorio, luna adaucta in lumine, adauget & trahit humores ad superficiem corporis. Et ipsa diminuta, humores diminuit, & ad interiora claudit. Adhæc bonum est vt dies sit australis, ab hora secunda vsque ad tertiam. Præterea est intentio omnium operatium, vt ante cucurbitulæ admotionem per horam vnā balneetur & foveatur aqua calida locus: quod verificat Auicenna, si sanguis fuerit crassus. In sanguine autem tenui, non est necesse: nam timendum esset de nimia resolutione & debilitate. Est etiam præuidendum, vt nunquam fiat scarificatio, nisi præcesserit appositio siccæ cucurbitulæ: quia oportet sanguinem prius attrahere, quàm euacuare. Circa actum applicationis est sciendum, cucurbitulas quæ apponuntur esse duorum modorum, vt dictum est: quædam sunt corneæ, quæ applicantur sugendo: quædam vitreæ, quæ applicantur cū igne. In primo modo applicatur cornu cum suo foramine, & fugitur, & attrahitur ore aër, & attractionem aëris sequitur eleuatio carnis, vt natura repleat vacuum: quod semper euitat, vt philosophi probauerunt. In secundo modo, ponitur intra cucurbitulam parum stuppæ siccæ carptæ, & candela incensa inflammatur, & subito applicatur, & consumpto aëre natura (vt succurratur vacuo) trahit carnem, & materiam in carne coniūctam. Albuc. autem assignat alium modum applicandi, ponendo modicum candelæ ignitæ in virgula existente in medio cucurbitulæ. Post verò applicata semel aut bis cucurbitula sicca, vbi est necesse, in spatio comprehenso fiāt multæ scarificationes ordinatæ, & secundum cutem profundæ, cum phlebotomo aut rasorio. Et statim post exsiccato loco cum spongia, denuò applicetur vt prius cucurbitula. Et ibi hæreat per mediam horam, quousque sanguine fuerit semiplena: & ipsa remota, & euacuata, & mundata, eodē modo iterū applicetur, & diutius hæreat. Et post alia, quousque fuerit sufficiens euacuatio facta, à media libra vsq; ad lib. j. pro tenore virtutis, & quātitate repletionis. Et post primam appositionē, si non satis emittant sanguinis, fricetur locus scarificatus orificio cucurbitulæ percussione vnguium: aut iterum scarificetur, quousque bene fluat. Cauendum est tamen ne applicantur super mamillas, neq; super mēbra mollia: quia tanta carnis substantia subintraret, vt cucurbitula non posset remoueri sine difficultate. Modus autem remouendi est, vt foveatur locus circumcirca aqua calida, & taliter commoueatur vt aër possit aliquatenus subintrare, & ipsam eradicare. Est etiam cauendum, ne nimis continuentur iuxta mineras virtutum: quia retro collū, nocēt memoriæ: terro spatulas, cordi: & in dextro hypochondrio, hepati. Et tūc aqua rosata est in eorū faciē spargēda: aut panis vino saturatus vel mala grana-

granata sunt eis danda. Ducendus est sanguis in actu applicationis, à circumferentiis cucurbitulæ appressu manuum suauiter versus cucurbitulam. Facta autem operatione exsiccet locus, & inungatur oleo rosato, aut aliqua axungia doloris sedatiua: & regatur vt phlebotomiam passus.

De sanguisugis.

Sanguisugatio, est extractio sanguinis cum sanguisugis. Quid autem sint sanguisugæ, est notum: nempe sunt quidam vermes nigri, ad formam caudæ muris, cum lineis citrinis in dorso, & quadam rubedine circa ventrem. Et illæ sunt meliores, quæ in aquis bonis reperiuntur. Caueantur tamen illæ quæ sunt horribilis coloris, & habent caput crassum, & quæ in malis aquis fuerint nutritæ: quia venenosæ sunt. Porro circa istud auxiliū inquiruntur duo: primò, quibus subueniūt ægritudinib. secundò, quomodo applicantur, & reguntur. De primo dicit Alb. sanguisugæ non administrari plurimum, nisi in membris in quibus non est possibilis positio cucurbitularum, vt est labium, nasus, & gingiue: & loca sicca denudata carne, vt digiti & iuncturæ. Et Auic. vult esse vtilis serpigini, & vlceribus malis, non super, sed circumcirca. & multoties ponuntur super apostemata emunctoria, & difficilis maturationis, vt dicebat Theod. Nonnulli verò ponunt ipsas ad hæmorrhoidas aperiendas. Magis enim trahunt à profundo, quàm cucurbitulæ, vt suprà ex Halyab. fuit allegatum. De secundo est dicendum, tales euacuationes particulares fieri non debere in corporibus plenis, nisi sufficiens præcesserit euacuatio. Post hoc autem est intentio Auic. vt nō administrētur dū recenter sunt captæ, sed seruētur in aqua munda per diem, vt euomant quod in earum existit ventribus. Postea fricetur locus, & lauetur donec rubeat: aut liniatur aliquo sanguine, vt scarificetur locus modicum, vt ab eo aliquid sanguinis fluat. Et applicentur cum manibus, aut cū canna. Et ponantur duæ vel tres, vel quot erunt necessariae ad extrahendū tantam sanguinis quantitatem, quanta erit necesse. Et postea quando erunt incrassatæ, cadent per se: aut perfundantur capita earum aceto, aut sale trito, aut aloë, aut separentur filo, au pilo equino, vel confimili. postea est vtile fugere locum, & lauare aqua & aceto. Quod si sanguis multiplicaretur, emplastrum admoueat loco ex bolo armena & gallis, vel balauistiis, & aliis quæ sanguinem sistunt. Et regatur post, vt phlebotomiam passus. Et si deinde modicum theriacæ administraretur propter earum venenositatem, esset bonum, vt dicit Arnaldus.

Lib. 1. fen.

4. c. 22. &

lib. 4. fen.

7. tr. 3. c. 4

Lib. 3. c.

18. & 19.

Li. 1. fen.

4. cap. 22.

CAPITVLVM SECVNDVM

De medicamentis digerentibus & purgantibus humores.

Q Vanquam Gal. in multis locis, & non minus lib. iij. technis, & in commentario illius quarti aphorismorum, Qualia oportet purgare, &c. Cap. 89. Aph. 3. numerauerit multos modos euacuandi, vt sunt per phlebotomiā, per phar-

In causis
nib.
Lib. de
purg. me-
dic.
Aph. 2.

De purg.
med. fa-
cult.

Aph. 2.

De purg.
med. fa-
cult.

maciam secessiuam atque vomitoriã, per nares, per palatum, per tussim, per
vrinas, per matricẽ, per hæmorrhoidas, necnon & per exercitia, fricationes,
sudores, & balnea, & secundũ accidens per inedia: Nihilominus quod ad
præsens attinet, non fiet mentio nisi de illa quæ per secessum, vomitum, &
inie&tis clysteribus: quoniam de illa quæ per phlebotomiam, dictum est
suprà. Isti verò duo sunt modi euacuationum, qui magis occurrunt in arte
chirurgicali. Sed de altero pauca dicentur: quia magis pertinet ad domi-
nos physicos, quàm ad chirurgos, nisi essent misti. Multa enim pericula im-
minent à medicinis laxatiuis, vt Heben Mesue ostẽdit, qui de eis euãgelicẽ
tractauit. Medicina autẽ purgatiua, secundũ intentionem Gal. lib. de phar-
maciis & passim, est quæ cacochymiam euacuat. Vnde in commentario il-
lius primi aphorismorum. In perturbationibus &cæt. inquit, Purgatio est,
euacuatio eorum quæ nocent qualitate. Medicina autem ventris solutiua
ad sanitatis conseruationem, si vsurpetur vt oportet, maximũ præbet adiu-
mentum, in quarto Almanf. Et bene dicit [vt oportet] quia vbi non opor-
tet, vel ratione quantitatis, vel ratione qualitatis, vel temporis, solutionem
tantam facit (vt dicit Halyab. in secundo sermone secundæ partis libri re-
galis) vt pereat homo, aut mala in eo fiat infirmitas. Omnis enim medicina
purgans, senectutem accersit, vt dicit Auic. in fen. tertia sui primi. Ad ægri-
tudinũ autem curationem est vnum ex trib. instrumentis medicinæ, vt to-
tus testatur cœtus medicorum. Est ergo pharmacia utilis & necessaria.
Circa quod generosum auxilium sex inquiruntur problemata. Primum,
qui sunt medicamentis purgandi. Secundum, qui sunt qui illa sustinere
possunt. Tertium, quibus pharmacis est facienda purgatio. Quartum, de
mensura. Quintum, de tempore. Sextum, de regimine. Primum examina-
tur à Galenò in libello de pharmacis contra Asclepiadicos & Erasistrati-
cos, vbi ostendit omnes humores superfluos (præter sanguinem) pharma-
cia esse purgandos singulariter & electiue, & non omnes indistincte. So-
li enim humores molestiã inferentes sunt purgandi, & nõ alij, in cõmen-
tario præallegato primi aphorismorũ. Et hoc ipse declarat ibidem, dicens:
Igitur phlegmate superabundante hoc euacuandũ est. Cholera verò xãtha, «
vel nigra infestãte, dimittẽdũ quidẽ est phlegma, nocentẽ verò cholerã e- «
uacuandũ. Quod si serosum quid fuerit, illud euacuandũ est, & nõ aliud. Si «
verò sanguis superabundat, illius facienda est euacuatio per phlebotomiã, «
vt superius est ostensum. Et idem dicebat lib. de vsu pharmacorum, per «
hæc verba, Oportet primò tradere cholericis quod choleram purgat, phle- «
gmaticis quod phlegma, hydropicis quod aquam, melancholicis quod «
choleram nigram. Si verò extra hoc pargas, conuenientia purgas, & di- «
mittitis non conuenientia: quare ad vtrumque peccare licet. Vniuersali- «
ter igitur dicendum, humores naturales (sic dictos à nutritione) super-
abundantes, per phlebotomiam esse euacuandos: non naturales verò per
pharmaciam. Medicinam autem quæ mox sanguinem educat in rerum na-
tura, possibile est inuenire: vt in libello de pharmacis narratur de quo-
dam iuvene, qui porcellum è suburbio portabat. Fortẽ enim eum super

herbas quasdam reponens, cum vidisset sanguinem ab eius hepate emanantem, coniecturam fecit sanguinem euacuare illas herbas: deditque aliquibus gratia experimenti, qui perierunt. dixit verò in tormentis, se nullum alterum docuisse: Et sic per præsidem fuit condemnatus. Ita quidem (vt dicit) licet talis medicina in rerum natura sit, tacere tamen illam rationabile est: Sicut alia venenosa tacentur ab hominibus habentibus intellectum. Cæterum, quatuor sunt intentiones, propter quas dantur pharmaca laxatiua. Prima est, ad cacochymiam expurgandam. Secunda, propter ægritudinis fortitudinem. Tertia, ad retrahendum. Quarta, ad alleuandum. De primo cantat Hippocrates illam communem can-^{1.}tilenam secundi aphorismorum, A plenitudine quæcunque ægritudines ^{Aph. 22.}fiunt, euacuatio sanat. Duplex est autem plenitudo scilicet in quanto & in quali, Galeno autore libro de multitudine, & vbiq. Quæ est secundum quantitatem, eam phlebotomia sanat: quæ secundum corruptionem, purgatio per pharmaciam, in commentario illius sententiæ. Vbi-^{Aph. 17.}cunque cibus præter naturam ingestus est, &cæt. in secundo aphorismo-^{Aph. 47}rum, & sexto. Quibuscunque phlebotomia & pharmaciam confert. De se-^{2.}cunda allegatur illud quarti therapeut. Quod eodem modo, quo phle-^{Cap. 6.}botomia fit, non solum propter multitudinem sanguinis, sed propter for-^{3.}tem ægritudinem, ita & purgatio propter multitudinem alicuius alius humoris, & fortitudinem ægritudinis. Et ad hanc intentionem adducit dicta Hippocratis ex libro de vlceribus, qui non solum considerauit multitudinem, sed ægritudinis magnitudinem, in purgando, vt in triplici ægritudinum magnitudine exemplis docuit: nempe propter dignitatem particulæ, vt capite vel ventre percusso: propter magnitudinem dispositionis, vt in vulneribus ita magnis vt futura indigeat: & propter cacoethiam, vt in articulis quassatis, & in quibuscunque sphacelizein, (id est, corrumpere) periculum est. De tertia dicitur ibidem, quod non so-^{4.}lum indigent laborantes purgatione, vt infestantem superfluitatem euacuent, sed vt reuellant, & euacuent. Si enim (inquit) rheuma feratur sursum, inferius purgabimus: si deorsum, superius reuellendo. Iam autem cessante & firmato rheumate, per particulam eandem aut proximam euacuare melius. Et est verbum notabile. De quarta, ad alleuandum datur sæ-^{Aph. 29.}pissimè medicina purgans incipientibus ægritudinibus, iuxta doctrinam Hippocratis in secundo aphorismorum minorando supple, & non eradicando, vt vult Auicenna. in iiij. de curatione febrium putridarum. Natura enim alleuata facilius digeret residuum, vt dicitur in commentario, & cap. de phlebotomia fuit allegatum, ex xj. therap. suprà.

Ad secundum, qui sunt qui purgationes per medicinas conuenienter to-^{II}lerare possunt? Respōdet Hipp. in ij. aphor. esse illos qui circa vmbilicū & ^{Aph. 35.}pectinē habēt spissitudinē: fortes enim oportet esse (vt dicit Gal. in cōmē-
tario) particulas inferiores, ab bene purgandū materiā per ventrem infe-
riorem: quemadmodum qui habent partes superiores fortes, nō læduntur

Aph. 8. vomitu. Et propter hoc dicebatur in *iiij. aphorism.* phthificos nō duces ad
et aph. 6. superiores purgationes, sed macros: supp. secundum membra carniformia,
 non tamen secundū radicalia & spermatica, vt ibidem notat Albertus Bo-
 non. In talibus enim est aptitudo vomendi, vt plurimum, propter cholera
 quæ in eis generatur, vt dicitur in commentario. Sunt enim apta ad purga-
 tiones (secundum Rhasim in quarto) corpora quæ in regimine sunt peccā-
 tia, per multam & inordinatam comestionem, & quæ pauco vtuntur exer-
 citio, pharmacis indigent, in primo de custodia sanitatis. & in tertia sen-
 primi. Et qui ei assueti sunt, melius eam tolerant. Et propter hoc dicebat
 Galenus de vsu pharmacorum: Cū debes alicui tradere medicinam, in-
 terrogare ipsum oportet, an consuevit bibere eam, & qualiter se habet vē-
 ter assumpto cathartico. Nam si consuevit, melius tolerat: si non cōsuevit,
 scire oportet qualiter deieciēbat, dū erat sanus. Quōd si per sanitatem, aut
 quando consuevit accipere medicinas, venter eius fuerit obediens, & be-
 ne solubilis, leuioribus & minoribus indiget pharmacis: si verō durus &
 inobediens, fortioribus. Tales igitur conditiones tolerant medicinas. Cō-
 trariē verō dispositi, nequaquam. Itaque non sunt medicādi, nisi cum pru-
 dentia primū habentes ea quæ circa vmbilicum tabefacta & macra: pa-
 rum enim tuti sunt ad inferiorem purgationem, secundū Hipp. vbi suprà.
 Secundō, corpora sana nō debent purgari: quia cū medicina operetur per
 simile (saltem in forma proportionali, vt nostra tenet schola) non inue-
 niens malum humorem nocuum, conuertit se ad carnem, & humiditates
 radicales, & eas colliquat, & molestat, vt dicit commētator. Tertiō, etiam
 non sunt purgādi, qui malo vtuntur cibo: Intellige, conuerso in habitum,
Aph. 36. sicut de lepra confirmata declarat magister Alber. in qua pharmacia angit,
lib. 2. & exoluit accipientem. Sed si mali humores in habitum corporis nondum
 sunt conuersi, non est inconueniens purgare, imō necessarium. Quartō, nō
 debent purgari humores crudi & indigesti, iuxta Hippoc. primo aphorism.
Aph. 22. digesta pharmacare, & mouere, non cruda, neque in principiis (eradicando
 supp. quanquā id fiat alleuando, vt dictum est) nisi lasciuiant, & mate-
 ria sit furiosa. Et licet Galen. in commentario nō vocitet materiam furio-
 sam, nisi à motu, nihilominus schola communis accipit furiosam à parte
 quantitatis, loci, & accidentis. Et propter hoc dicit Synocha cum colica,
 phrenesis, squinantes & anthrax. Materias crudas euacuare iubent. Mate-
 riæ enim motæ & transfluentes ab vna particula ad aliam, vt non faciant
 impetum ad membra principalia, sunt euacuandæ quā citissimē fieri po-
 test. Illæ autem quæ sunt firmatæ aliqua particula, nō oportet mouere an-
 tequam digerantur (vt dicit Commētator) sed postquam sunt digestæ, nisi
 natura sit sufficiens ad expellendum. Tunc enim debemus ei auxiliari: a-
 liās dimittatur ipsa operari. Quia (secundum Galenum in primo interio-
 rum) solæ illæ passiones indigent exteriori auxilio, quibus propter magni-
 tudinem nequit dominari natura. Et Auicenna in quarto. de cura febrium
 putridarum, ait ex autoritate Hippoc. Medicus est adiutor naturæ, non
 impediens

impediens eam. Et ideo dicebatur in tertio techni: Omniū natura operatrix, medicus verò minister. Quintò, non sunt purgandi inaniti, neque debiles: quia ubi indigentia, non oportet laborare, vt dicit Hippo. Et Aui- *Aph. 16.*
 cen. dicit, omni euacuationi annexum esse casum virtutis. Sextò, præpa- *li. 2.*
 rati ad fluxum, vt trauli qui citò à diarrhœa capiuntur, in sexto aphorismo- *6*
 rum. Septimò, pueri & senes non sunt purgandi pharmacia: pueri, *Aph. 32.*
 quia propter fortitudinem sufficientes sunt ad expellendum superflua per
 insensibilem resolutionem (vt dicit Ioannes de sancto Amando) & sunt
 resolubiles natura: senes, quia debiles, iuxta illud Galeni in quinto de cū- *Co. 282.*
 stodia sanitatis: neque aloe, neque hiera (vt quidam concedunt) debet dari *col. 3.*
 senibus, sup. in via conseruatiua, vt dicebat magister Paulus: in via autem
 curatiua non negat, imò concedit iam imminente necessitate, ibidem. Et
 secundum illā rationē, omnia illa quæ debilitant virtutē, prohibent phar-
 maciam: vt sudores, balneum, coitus, & alia euacuatio, & id genus. Octa- *8*
 uò, non debes dare purgationem secessiuam apostemate aut excoiatione
 in ano existente, 13. therapeut. Ventre aut intestinis incipientibus phle- *Cap. 6.*
 gmonem pati, subductiuo non conuenit vti. Nonò, agricolis non con- *9*
 uenit, nec competit, quia satis in eis consumitur humor: & cum hoc habent
 complexionēs effrānes, & brutales, & barbaricas (in septimo Colliget)
 ita vt à fortibus ægritudinibus euadant, sine medico & medicina. Deci- *10*
 mò, prægnantes non sunt purgandæ, quia propter commotionem, & dila- *Aph. 1.*
 cerationem ligamentorum abortirent: nisi expediat propter materiam *lib. 4.*
 venenosam, de qua esset timendum ne raperetur ad membra principalia,
 & interficeret matrem & foetum insimul, aut quando est materia faciens a-
 borsum: & tunc securius fit à quarto vsque ad septimum mensem. Et cer-
 tē non cum quacunque medicina, sed suauī & lenitiua. Et propterea repre- *Coll. 7. c.*
 hensio Auer. contra Hippo. habet suum intellectum, vt notatur in apho- *4*
 risimo illo. Non tamen vult Galenus tales indicationes vrgente neces- *Lib. 9. th.*
 sitate penitus excludere pharmacia: Sed (vt dictum est cap. de phlebo- *cap. 10.*
 tomia) secundum eundem Galenū in octauo therapeut. oportet exercita- *Cap. 9.*
 tum mente, ex ipsis facere vnum capitulum, adinuicem omnes (videlicet) *Cap. 12.*
 indicationes comparando: & si aduersantur, dicit in septimo, quod non o-
 portet alterius extremitatem affectantem, alterius obliuisci penitus, sed
 amborum semper memorem quantum possibile est miscere eas, aut mi-
 nuendo quantitatem, aut mutando speciem medicinæ, aut ad aliud genus
 euacuationis conuertendo.

Ad tertium, quibus medicinis facienda est purgatio? non cum furiosis
 sed familiaribus & correctis, vt dicit Galen. in lib. de vsu pharmacorum. Iu- *III.*
 xta quod est intelligēdum, secundum intentionem Heben Mesue, & Auic. *Li. 1. sim-*
 quatuor esse modos medicinarum laxatiuarū. Vnus, & magis proprē dictus *pl. intent.*
 est, habens proprietatem attractiuam, vt scāmonea, & turbit. Alius modus *1. cap. 2.*
 proprietatē habet cōpressiuā, vt myrabolani. Alius proprietatē leuitiuā, vt *Fen. 4. l.*
 tamarindi & casia fistula. Quartus modus, habet proprietatē lubricatē, vt *1. c. 9.*

Loco pra-
citato.

Tract. 6.
doct. 1. c. 1.
Antid.
sum. 1.
dist. 10. ca.
28.

Cap. 11.
sect. 2. c. 2.
Li. 5. sum.
1. tr. 2. c. 2.
Antidot.
sum. 1.
dist. 3. c.
2.

mucago psyllij. Veruntamen quia hæc singula exemplis docere nimis esset longum, dimitto dominis physicis exquisitam ipsorum pertractationem, quod ad præsens attinet. Gratia tamē familiaris doctrinæ est sciendū, iuxta doctrinam Heben Mesue, quod medicinæ magis vsuales simplices euacuant cholera sunt, Scammonea: cuius dos est à v. gra. vsque ad duodecim: Reubarbarum, à drach. ij. & β vsque ad quatuor: Aloë, à drac. j. & β vsq; ad ij. Myrabolani citrini, à drac. iij. vsque ad vnciā j. Lupulus, fumus terræ, aqua casei, succus rosarum, pruna, tamarindi, & casia fistula, vsque ad vnciā j. & β. Compositæ sunt electuarium è succo rosæ cuius dos est vncia β. Diapranis, & diacytoniten laxatiuum, quorum dos est vncia vna. Diadactylatum, cuius formula talis erat semper apud me: Recipe dactylorum enucleatorum, quart. j. elixentur in aqua decoctionis anisi, marathri, & ameos: deinde tundantur vehementer, & colentur: & cum quart. j. zucchari coquantur, donec incipiat inspissari (quod cognosces viscoso lentore digitis hærente) deinde deponatur ab igne, & scāmoneæ crasso modo tritæ vnc. j. misceatur, & spatula agitando recondatur. dos est vsque ad drachm. j. Medicinæ simplices euacuant phlegma sunt, Turbit: cuius dos est drach. ij. Agaricus drachm. j. & β. Cartanus, vnc. β. Colocynthis, à scrupul. j. vsque ad drachmam. Myrabo. kebuli, vnc. j. Compositæ sunt, Hierapicra Galen. cuius dos est, drac. iij. Blanca, vnc. β. Benedicta, vnc. β. Pilulæ cochix, drachm. j. & β. Diacartamus) cuius superius in artitride fuit posita) dra. iij. vel v. Pilulæ etiam ex agarico, quarum formula secundū Heben Mesue est talis, Recipe agarici, drach. iij. radicis lilij cœlestis, prassij, ana drac. j. turbit, drach. v. hierapicræ, drac. iij. colocynthidos, sarcocollæ, ana drac. ij. myrrhæ, drac. j. confice cum rob. dos est drach. ij. Hierapicra qua ego vtor, super omnes nobilis medicina, sumitur à Gal. in 7. therapeut. & octauo cat. top. & continet centū partes aloës, & cinnamomi, xylobalsami, casia lign. asari, spicæ, croci, & mastiches singulorū partes vj. vt qui vellet sumere aloës vnc. duas, poneret de qualibet specie scrup. β. & in vnc. j. gra. v. Anic. verò & Hebē Mesue ad pondus omniū specierū ponūt pondus duplicatū aloës. Antidotariū verò cōmune, solum vnicum pondus: & est debilior, tamen si hierā reddunt acriorem, admitto turbit, agarico, & colocynthide: quia cū ponuntur in parua quantitate, non multū vigere eā faciunt. Et ideo ego consueui vigentem eā reddere, addēdo tantundē scāmoneij quantum est de altera medicinarū, & quādoque facio ex ipsa pilulas cū succo absinthij: quādoque do eā in puluere, cū aqua hordei mellita. Dosis eius est à drac. j. & β vsq; ad drac. ij. Medicinæ simplices euacuantes melācholiā sunt, Sene: cuius dos est in puluere, drac. j. in infusione, vnc. j. Epithymus ad vnc. j. Esula vsque ad drac. j. Cuscuta, Myrabolani indi, Polypodiū, vsq; ad vnc. j. Lapis lazuli. ad drac. j. Volubilis, Lupulus, sine mēsurā. Cōpositæ sunt diasene. drac. v. Catharticū imperiale, drach. v. Hiera Rufi, drac. iij. Hiera Logodion, vnc. β. Theodoricon, drach. vj. Et puluis meus communis, qui recipe glycyrrh. drachm. ij. pulueris stomachi confortatiui, vnc. β. epithymi, vnciam j. sene. ad pondus omnium,

omnium, fiat pul. Dos. est drac. ij. Humores aquosos euacuat tartarum, succus ireos (cuius dos. est vnc. β.) succus cucumeris agrestis, panis lacticio-
rum, quem conficit. Circa instans cum farina hordei: & socius ille super
vinum, dabat drach. sem. radendo, & faciebat mirabilia. Euacuans autem
humores omnes, est tabula mea quam recepi à magistro Stephano Arlan-
di in Montepessulano, cuius formula est: Recip. conferuæ violarum, bora-
ginis, ana drac. ij. conferuæ buglossi, cortic. citri conditi, ana drach. j. zingib.
albi, drach. β. pulueris diatragacanthi frigidi, drac. ij. diagridij, drac. iij. tur-
bit, drac. iij. senæ, drac. v. pannis zuchari, vnc. x. fiat electuarium in tabulas:
cuius dos. est vnc. β. Ad eandē intētionem est diacasi. f. magistri Tadei: Et
est quasi diacatholicon. ℞. casia. lib. j. tamarindorū recentium, quar. j. mānæ
granatæ, quar. β. senæ, polypodij, ana vnc. ij. esulæ, vnc. j. diagridij, vnc. β. anisi,
marathri, seminis melonum: ana vnc. β. cinnamomi, drac. ij. syrapi viola. sy-
rupi ros. ana quod sufficit, fiat electuarium. Dos. sit vsque ad drac. vj. Casia. f.
simplex datur communiter in colatura, ad vnc. j. largē dissoluta cum aqua
prunorum, viol. &c.

Cap. de
Tithym.

De mensura euacuationis (quod erat quartum) dirigit medicum Hipp. in
primo aphorismorum, & in quarto, inquiens: quando euacuatur quæ pec-
cant, & debent euacuari, patientes bene ferunt, & eis confert: contraria ve-
rò, importunè. Quantitas enim humoris peccantis, & virtus ægrotātis, sunt
regula totius mēsuræ. Et ad hoc contēplare tempus, regionē, & ætatē, vt i-
psē dicit. Somnus autē & sitis sunt signa perfectæ euacuationis, in quarto a-
phorismorū: & mutatio egestionū, nisi ad malū terminentur, in secundo eo-
rundē & sexto epidemiorū allegatur à Rabbi. Tutius tamen est infrā subsi-
stere, q̄ totū exquisitè euacuare: & melius est multiplicare vices, quàm quā-
titatē. Et causam reddit Auic. quia illud parū quod dimittitur, natura mul-
toties resoluit. Estimatur parua quantitas expulso-
rū, ad tres lib. magna, ad
xij. communis, à vj. ad viij. De tempore euacuandi (sicut dictū fuit de phle-
botomia) est sciendū, horā esse duplicē, scilicet necessariā, & electam. Hora
necessaria non habet tēpus: vt quādo materia est bene digesta, aut si est fu-
rlosa, aut magna, aut in loco periculoso, aut faciens in corpore talia acciden-
tia, vt non det inducias, quod etiam superius fuit dictum. Hora electa, est
post digestionē. Et ideo euacuatio non competit incipientibus ægritudi-
nibus. Vnde Commētator ait, Nulla euacuatio quam natura facit in prin-
cipio, est laudanda: quantò minus facta ab arte, quæ imitari debet naturam?
regulariter tamen operantem, saltem in affirmatiuis, vt dicit Albertus. Na-
tura enim primò digerit, postea diuidit & expellit, vt ibidē dicit Cōmenta-
tor, nisi per modū alleuationis, per quē modū præcipit Hipp. incipientibus
morbis si aliquid videtur mouendū, vt moueatur: in statu verò silēdū. Tēp^o
autē declinationis est eligēdū ad bonā purgationē. Et ex tēporibus anni e-
ligitur ab eodē Hipp. in sexto, tēpus veris. Et Gal. in cōmentario extendit
eā sententiā vsq; ad autumnū. Tēpora autē excellenter calida & excellenter
frigida, sunt euitāda: quia ante Canē & post Canē (qui sunt 40. aut 50. dies,

IIII.
Aph. 2.
et 25. l. 1.
et aph. 3.
lib. 4.
Aph. 2.
lib. 1.
Aph. 19.
Aph. 14.
Lib. 1. sen.
4 cap. 3.

Aph. 29.
lib. 2.

Aph. 47.

Cap. 2.

Aph. 5.

cap. 14.

Lib. 1. fe.

4. cap. 5.

VI.

Aph. 9.

lib. 2. &

aph. 67. l.

7.

In An-

tidor.

ortus Caniculæ, secundum Gal. in lib. de usu pharmacorum, & secundo alimentorum: quorum Romani accipiunt 20. à fine Iulij, & 20. a princ. Augusti) molestæ sunt pharmacis, in 4. aphorismorum. Et non quilibet anno, sed prout consuetum fuit ægrotare, dicente doctore subtili in 6. Collectorij: Et ego dico, quodd illi qui vtuntur potionibus in septimanis annorum, aut in medietatibus ipsorum, rectius faciunt, quàm illi qui omni anno purgationem exercent: quia nos videmus, ægritudines vt plurimum non accidere hominibus, nisi circuitibus determinatis, aut circa ipsos. Est ergo hoc in quolibet indiuiduo multum considerandum. Quantum autem ad horam diei, habet cõmunis practica, dare colaturas mane, pilulas sero, electuaria in media nocte: quorum causæ dominis physicis sunt notæ. Aërem oportet eligere (præcipuè hyeme) austrinum, vt dicit Auic. Et si esset pluuiosus, placeret socio concordantiarum. Eligendum est etiam, vt luna habeat satis luminis, vsque ad plenilunium, vt dicit Ioan. de S. Amado: quia tunc humores in maiori sunt motu & præparatione: quod est necesse ad medicandum. Et sit in signis humidis, vt sunt Cancer, Scorpio, & Pisces: libera à malis, & nō conspecta à Ioue, vt in Centiloquio dicit Ptolemæus: & causæ notæ sunt astrologis, & in meo libello de astronomia satis fuit tractatum de hoc.

Vltimum est de regimine. Regimē autem purgationis est tripartitum: videlicet in regimen ante administrationem, & in actu administrationis, & post actum. Antequàm autem administretur medicina, præcipit Hipp. fluxa facere corpora. i. digerere materiam, & aperire, & mollificare vias, vt Gal. in Commentario dicit. Digeritur autem materia cholericæ rebus frigidis, & aperientibus: vt sunt herbæ quinq. capillares, endiuiæ tenella, scariola, eichoriū, rostrū porcinū, oxalis semina frigida maiora & minora, vinū malorū granatorum, acetum, & aqua. Composita sunt syr. acetosus, & oxyzacchara: Cuius formula secundum magistrum Arnaldum est hæc: Recipe capilli ven. adiāthos, polytrichi, ceterac, scolopendriæ, endiuiæ tenellæ, eichorij, scariolæ, lactu. rostri porcini, ana m. j. quatuor seminum frigidorum maiorū & minorū, ana vnc. β. sandal. drac. ij. ros. viola. florum nenufaris, ana vnc. j. succi granatorum, quar. j. panis zachari, lib. j. fiat syrupus: & dentur mane & sero longè à cœna, v cochlearia, cum septem aquæ calidæ decoctionis prunorū. Digeritur phlegma quinque radic. calamentho, pulegio, hyssopo, maiorana, satireia, mēta, seminibus anisi, marathri, carui, pipere, zinzib. spica, melle, & aceto squillitico. Cōposita sunt oxymel diuret. & squilliticum, & compositio syru. mei, Cuius hæc est formula: ℞. radic. fen. petro. apij, rusci, asparagi, graminis exfoliati, in aceto per diem vnā maceratorum, ana quar. j. hyssopi, calamenthi, origani, chamædryos, abrotani, ana quar. β. se. anisi, mara. carui, ameos, ana vnc. β. zingib. zedo. spicæ nardi, ana drach. ij. florum anthos, florum saluix, ana vnc. j. acetiradicum prædictarum, quar. j. & β. mellis, libram j. fiat syrupus: detur cum aqua cicerum, vt suprā. Digerunt melancholiam boragines, buglossum, fumus terræ, scolopen. ceterac. adianthum, thamariscus, thymus, epithymus, cappares, vinum aroma-

aromaticum, balneum aquæ dulcis. Composita sunt syrupus è glycyrrh. syrupus è fumo terræ, & syrupus è buglosso: Cuius formula est hæc. Recipe buglosi integri, lib. β. fumi terræ floribus rubris, summitatum lupuli, tene ritatum salic. ana quar. i. medullæ corticis fraxini, thamarisci, scopolopædriæ, capilli veneris, & melissæ, ana quar. β. seminis melonum, cuscutæ, seminis vrticæ, ani. marathri, ana vnc. β. glycyrrh. rasæ, calami aromatici, been albi & ru. ana drach. 2. corticis citri, spicæ nardi, ana drac. i. florum absinthij, florum genistæ, ana vnc. vnam. vuarum passiarum mundatarum, vnc. 2. aceti squillitici, quar. i. vini aromatici, quar. β. mellis, lib. i. fiat syrupus: detur vt suprà, cum aqua boraginis. Et ad summum (inquit Auic.) naturam molli ficare antequam venter solvatur, est competens regula in soluendo. Regan- Li. 1. sen. 4. cap. 5.
tur ergo interim dum potant syrupum, caulibus & iuribus mollicatibus, nisi ex natura haberent bonum ventrem, aut essent parati ad fluxum. Et cū hoc consulit Auic. si fuerit constipatus cum fæcibus induratis, vt præmit- tatur clyster mollicatiuus. In acū autem administrationis pharmaci ca- uendum est, vt illud retineat, & non euomat, saltem quousque fecerit ali- quam operationem. Et hoc cum fricationibus extremitatum, & masticatio ne pomorum, & odoratione panis assi aceto macerati. Est etiam cauendum ne super dormiat, nisi medicina fuerit solidæ substantiæ: tunc enim dormi- dum est, vsquequo incipiat operari. Postquam autem incipiet operari, non dormiat, nisi vellet eam sistere. Est etiam consilium Auic. post sumptionē Li. 1. sen. 4. cap. 5. medicinæ quiescere, vt ipsa à natura comprehendatur, vsquequo incipiat operari. Et tunc moueatur & incedat paulatinè, maximè, si medicina ad o- Aph. 35.
peradum fuerit pigra, iuxta doctrinam Hippo. 4. aphorismorum: Cū quis
» biberit elleborum, moueatur. Consulit autem Auic. si medicina accepta nō
» operatur, nisi afferat nocumentum, vt dimittatur. Si autem adesset aliquid
» timoris, melius est iniicere clysterem, quàm si daretur iterum medicina.
» Nam, (vt dicit) duas medicinas ventrem soluentes eadem die administra- Ibidem.
» re, verendum est, & non rectè factum. Post autem operationem medicinæ,
ad lauandum stomachum & intestina consulit Gal. lib. 7. therapeu. potare Cap. 11.
vnum haustum ptisanæ. Parisien. verò dant aquam trumelli bouis: Montis-
peden. aquā pullæ. Lauato stomacho & intestinis, consulit Ioan nes de San- Fol. 287. col. 2.
cto Amando, antequam comedant, transglutire aliquem succum stypti-
cum, vt os stomachi tabefactum per medicinam, corroboretur. Cibus autē
cuius qui sumpsit pharmacum debet esse moderatus, & euchymus, ex bonis
gallinis & caponibus, & minor solito: vt proportione respondeat patienti
per euacuationem debilitato, iuxta doctrinam primi aphorismorum, & se-
cundi regiminis acutorum. Et pro oratione materiæ quæ peccabat, præscri-
batur qualitas. nam post euacuationem & abscissionem causæ, alteranda est
dyscrasia quæ remansit in tercio techni.

De vomitu.

Vomitum est purgatio facta per os, cum medicina vomitoria. Et valet ad Com. 3. Sect. 13. Cap. 89.
conseruationem sanitatis: iuxta illud quod dicit Gal. in quinto de vtilitate Cap. 4.

Lib. 1. fen.
4. cap. 11.

In Anti-
dot. sub li-
tera V.

particularum. Bene igitur antiqui medicorum vomitus post cibaria singu-
lo mense facere consulebant. Hi quidem semel sufficere existimantes: hi
autem bis facere significantes. Valet etiam ad ægritudinum curationem,
dicente Auic. quod valet chronicis passionibus, epilepsia, manie, lepre, po-
dagra, sciatica, & passionibus renum, ac vesicæ. Et est auxilium euacuatium
& diuersum, præcipue purgans stomachum, & per consequens alias par-
tes. Possunt autem tolerare eum, habentes partes superiores fortes, non de-
biles, aut preparati ad phthisim. Preparant autem ad vomitum cibaria mul-
ta, & diuersa, dulcia, pingua, & nauseosa, vel quæ aliis supernatant: vt sunt fi-
cus, porri, cepæ, fabæ, carnes porcina, ptisana, & vini multa potatio. Prouo-
catur vomitus tripliciter: debiliter, vehementer & vehementiss. Debiliter
prouocatur vno haultu aquæ calidæ & olei, & tactu digitorum, aut pêne in-
unctæ immisæ intra palatum. Vehementer decocto seminis atriplicis, se-
minis raphani, erucæ, porri, & cepæ: aut decocto raphani, intra quem stete-
rit per duos dies sub terra elæborus: aut comestione orbiculorum eiusdem
raphani. Vehementissimus fit vomitio Nicolai. Cuius forma est hæc: Re-
cip. tapfia, vnc. 3. croci, vnc. j. nucis vomice, vnc. β. catapucia, drac. 2. cū suc-
co asari, & melle, fiant trochisci drac. vnius datur dissoluti aqua tepida. Vo-
mitoriū autē datur post cibum iuxta meridiem, & ligentur oculi. Et post
quam compleuerit operationem suam, lauatur os & facies aqua & aceto, &
post horam comedat cibaria leuia & confortatiua.

De clysteribus.

Cap. I.
Lib. 1. fen.
4. cap. 17.

Enema aut clysterium fuit sumptum à ciconia aue, ad dolorem ventris,
assumente aquam maris suo rostro, & iniiciente sibi retro, vt recitat Gale.
in introductorio medicorum. Et est notabile auxilium, (vt dicit Auic.) ad
expellendum superfluitates quæ sunt in intestinis primò, & totius corpo-
ris consequenter. Proindeque supplet vices medicinarum. Habet verò secu-
ritatem: quia non transit per os, neque per notabilia membra, & expellitur
fatis ad votum. Valet autem in passionibus intestinorum, & renum, & mē-
brorum superiorum. Et est triplex: emolliens, mundificans, & constringens.
Emolliens seu lenitiuum sic fit: Reci. aquæ decoctionis maluarum, aut fur-
furis, macri, aut ficuum, lib. 2. olei communis, lib. j. salis, drac. 2. fiat clyster.
Mundificans fit ex 2. lib. aquæ decoctionis maluarum, mercurialis, brancæ
yrine, foliorum sicle, ana m. j. ficuum pinguiū, i 5. numero: anisi, marathri,
asari, ana vnc. β. Dissoluantur in ea casie fist. mūdātē, vnc. j. hierapicre Gal.
benedicte probatē, ana vnc. β. mellis, quar. j. olei, lib. β. salis, drac. 2. fiat cly-
ster. Constringens hoc modo fit: Reci. plantaginis, m. 2. rosarum, m. j. ba-
laustiorū, vnc. j. fiat decoctio vnius lib. in qua dissoluatur pulueris ru. vnc. β.
sepi hircini, quar. j. albumina ouorum, tria numero: fiat clyster, & in parua
quantitate iniiciatur. Fieri autem potest omni hora: aptius tamē fit ante ci-
bum. Sit patiens dum recipiet eum, dimissā zona curuus super genua sua, &
teneat os apertum. Et post iniectionem fricetur illi venter, & vertat se su-
per locum dolentem, & sustineat ipsum per vnā aut per duas horas, imò
quan-

tum erit possibile.

De suppositoriis.

Suppositoria fiant in modum candelarum vnius digiti, ex melle cocto, cū sale trito, & inungantur oleo: & si cum eis vniretur medicū stercoris muris, fortiora essent. Fiunt aliquando ex sapone duro, aliquando ex lardo indurato: nonnunquam ex mercuriali trita, aut fructu cucumeris asini de-corticato. Caueantur tamen in ano vlcerato. Purgant autem & attrahunt fæces intestinorum, vt cap. de colica Auicen. ponit.

CAPITULUM TERTIVM

De cauteriis, & formis eorum.

VScio, seu cauterisatio, est operatio manualis cū igne, facta artificiali-ter in corpore humano, ad vtilitatem determinatam. Ignis autem secundum omnes doctores est duplex: actualis, qui subito operatur, & est in actu: vt ille qui ponitur cum instrumentis metallicis ignitis, aut cum rad-ic. aristolo. seu asphodelorum summè calefactis, aut cum sulfure incenso, aut cum aqua seu oleo feruentibus: & non fortuito, sed scienter applicatū. Alius est potentialis, qui tunc non apparet sensui, sed post deductionē po-tentia eius ad actum: quod fit cum medicinis causticis, & rumpentibus. Et quædam imprimunt vehementer, & faciunt escharam, vt est calx viua cum sapone, mel anacardinū: quædā leuiter, & non faciunt escharam, sed vesicas, vt cantharides, & flammula, atque patta lupina. Cauteria tamē actualia sunt securiora, quàm potentialia: quia, secundum Albuc. actio ignis actualis est simplicior, & minus lædit partes vicinas & mēbra principalia, quàm actio ruptorij, quæ membris principalibus multum est suspecta: nisi quando pa-tiens, propter suam pusillanimitatem, non audet expectare ignē. Aut quan-do volumus, facere cauteria ad euacuandum & deriuandum. Tunc enim ruptorium, propter dolorem, & escharam crassam quam dimittit, debilitā-do locum, maiorem prouocat fluxum. Et licet Auic. dicat, cauterium actua-le melius fieri ex auro, hoc verum est in membris teneris, quales sunt oculi, vt dicit Arnaldus. In aliis autem securius fit ex ferro, vt dicit Albuc. quia i-gneus feruor in ferro melius potest mensurari, quàm in auro, aut in argen-to, propter eorum colorem, nisi fieret ab aurifabro ei rei assucto. Cauteria secundum Albu. competunt in omnibus dispositionibus, præcipuè tamen humoralibus, & maxime frigidis & humidis: calidis autem licet non sint contraria per se, contraria tamen sunt ex accidenti per remotionem cau-sæ. Calidis autem & siccis absque materia non sunt vtilia, imò in eis fa-ciunt multa mala, vt tenent Albucasis, ^b Brunus, ^c Gulielmus, ^d Lanfran-cus, & Henricus, & eorum sectatores. Et quamuis sit valde vtile medica-men secundum Auicen. (& de ipsis multa tractauerunt Albucasis, Hippo-crates, vt testatur Halyabbas in nono sermone partis secundæ) nihilomi-nus his temporibus non habet tantum vsum, quantum habebat olim, vt dicit Henricus: quia communiter exercentur per idiotas & operan-

Lib. 1. fen.

4. cap. 29.

De reg. 2.

niu. doct.

5. cap. 17.

aph. 9.

Alb. lib.

2. cap. 1.

b Lib. 2. r.

18.

c Li. 5. c. 1.

d Tr. 3. do.

3. cap. 18.

e De in-

tern. aff.

tes imperitè, & absque purgatione : propter quod læduntur quàm plurimū. Et ita arguendo per fallaciam accidentis huius, magisterium negligitur, sicut & multa alia, vt Albumasar de astronomia probauit. *Li. 4. c. 4.* Cauterium verò est necessarium auxilium ad cōseruandam sanitatē, & extirpādā aegritudinem. Tenet enim locum vniuersalium euacuationum, vt phlebotomiarum, & purgationum in hominibus qui ea sustinere non possunt. Ad hæc, reliquias prædictarum euacuationum corrigit & emendat, maximè in aegritudinibus vehementibus, & malignis in quibus solum fieri consuevit, vt Rabbi in 6. epidemiorū allegauit. Et propterea dicebatur antiquitus, *Part. 22. aph. 33.* vltimum instrumentum medicinæ, nō extremitate finis, sed ordinis : quia post diætā, & pharmaciam, & phlebotomiam debet fieri cauterium vbi conuenit: aliter faceret multa mala. Vniuersalis enim euacuatio debet præcedere particularem, in ordine operationis rectæ. Et quia istud auxiliū est ita generosum, circa ipsum inquirantur tria. Primò, quare fit: secundo, quo modo fit, & tertio regimen ipsius. Propter primum est sciendū, cauteria fieri ad vtilitates generales & speciales. Vtilitates generales cauteriorum, præcipuè actualium, sunt septem. Primam ponit Auic. ad confortationem mēbrorum. Calefacit enim cauterium actuale, & desiccatur membra, quæ vltimum à frigido & humido hebetantur. Et propterea dicebat ex Hipp. *Lib. 1. fe. 4. c. 29.* authoritate Gal. 4. ther. siccum sano est propinquius: humidum verò, non sano. Secundam ponit ipsemet Auic. ad prohibendum ne corruptio multiplicetur in mēbro. Et isto modo præcipitur à Gal. in secundo ad Glauc. & ab Auic. in 4. fiant in circuitu esthiomenorum, & in vlcerebus sponte dilatantibus, & in ossibus corruptis. Tertiam ponit idem Auic. ad resoluendum materias coarctatas in particula. & isto modo præcipiūt Albuc. & Halyab. vt fiat in arthritide, & in cephalea, & in fortibus doloribus. Quartam adaptat idem Auic. ad restringendum sanguinē, quam approbat Gal. in 5. ther. dum dicit: Adinuerunt ea quæ vocatā escharā faciunt, vel septum quoddam, ad restringendum fluxum sanguinis. Faciunt verò ipsam, ignis, aut simile igni pharmacum. Quintā dicat magister Arnaldus, euacuationi & diuersioni fluxus inueterati oculorum, & totius corporis: & isto modo fiunt cetones, & cauteria retro collum, & in fontanellis lacertorum (vbi lacertus à lacerto distinguitur) aut sub eis ad duos vel tres digitos iuncturarum, maximè iuxta venas, quæ diriguntur ad membra illa. Sextam ponit Gal. ad intercipiendum. & isto modo præcipit vrere venas tēporum, vt non fluat ad oculos materia: & in ruptura, ne intestina descendant: & in vicinitate vlcere malorū. Et de hoc fecit aphorismum Arnaldus: Manatio quæ diuer- *De reg. fa- mit. c. 41.* ti nequit ad exitum naturalem (aut supp. habituatū,) vicinis cauteriis abducitur cōpetenter. Septimam ostendit vsus, ad extirpādū superflua. & isto modo aperiuntur apostemata, refecantur glādula, extirpātur carnes vi- *De reg. mit. c. cur. morb. do. 5. cap. 4. aph. 5.* uæ & mortuæ, & id genus. Vtilitates autē particulares, licet ponantur quin quaginta sex ab Albuc. & 20. ab Halyab. & multa à Bruno, Rogerio, & suis glossatoribus, ac etiā à Gul. Lanfr. & Henrico, prout ea in diuersis præci-
piunt

piunt facere locis, nihilominus moderni operatores non faciunt ea, nisi secundum octimembrem diuisionē particularum in isto prosequuntam tractatu. Primò in capitis summitate in loco ubi pertingit digitus medius, extensa manu sursum, radice palmæ summo naso applicata, consulunt Albuc. Halyab. Brunus, Guliel. Lāfrancus & Rogerius cum suis glossatoribus, cauteria rotunda cum oliuari ad euaporandū cerebrū, & diuertendum materias quæ ad partes subiectas defluunt. Et aliqui altius adigunt ea usque ad os: Nonnulli radūt aut exfoliant primā tabulā cranij, quod non multū approbat Albuc. Et ideo valēt talia cauteria aduersus māmā, epilepsiā, & capitis dolorē, fluxū oculorū, phthisim, & omnes rheumatismos. Fiunt etiā in cornibus capitis & occipite cauteria, eodē instrumēto, ad calefaciendum & confortandū caput in paralyfi, tremore, & spasmo, & ad leprā palliandā. In facie autē (quæ est secunda particula) fiunt multa & diuersa cauteria, ob speciales vtilitates. Fiunt enim in palpebris, ad corrigendum & eleuādum palpebras cū myrtillino. In loco pilorum, ad claudēdum poros pilorū euulforum, vt non renascantur: & hoc cū acuali. In lacrymalibus, ad consumendum carnem superfluam, cum cultellari paruo. In cantho iuxta nasum, pro fistula, cum acuali & canna. In temporibus ad claudendum venas pro rheumate oculorum, cum cultellari. In naso ad polypum cōsumendum, cum acuali & canna. In labiis pro fissuris, cum cultellari paruo. In dentibus, pro dolore, & putrefactione ipsorum, cum acuali & canna. In vuula, ad eam incidendam, cum incidente & canna cochleata. In collo fiant cauteria ad fetonem, cum forcipibus & acu setoneata, retro in fossa, ad diuertendum materias oculorum, vt solus dicit Lanfrancus. Licet autē alij non dixerint, innuerunt tamen, præcipuē glossatores, qui viderunt quendam medicū maxime probatum, per cauteria rotunda ibi facta & longo tempore dimissa aperta, curare maniacos, scoticos, & vertiginosos. Galenus etiā in 13. therapeutices dixit, cucurbitulam occipiti admotam esse nobile auxilium rheumatis oculorum: quāto magis cauterium? Et ob hoc ad rheuma oculorum, in prædicto loco cauterium cum setone facere consueui. In parte autē anteriori, in collo sub mento consulunt quatuor magistri cauterium ad fetonem, ad euacuandam materiam guttæ rosaceæ, & aliarum infectionum faciei & oris. In omoplate, in fontanellis brachiorum ad tres digitos à iunctura, ubi lacertus à lacerto manifestè distinguitur, idque cluali rotundo, cum resta & plata perforata, infernè fit cauterium, ad ægrotudines faciei, & partis anterioris colli: externè verò ad ægrotudines totius capitis, & partis posterioris colli. In membris thoracis sub furcula fit cauterium rotundum, aut ad setonē, pro asthmate & ægrotudinibus gulæ: & in axillis eodem modo, pro ægrotudinibus humerorum, & mundificatione cordis, & palliatione leproforum. In empyemate etiam quandoque fit apertura cum ensiformi cultellari inter costas, ad attrahendum saniem. Est tamen verenda fistula, aut mors, propter debilitatem cordis, ab aëre sine alteratione subintrante, vt dicit Albuc. In ventre, à parte anteriori super stomachum fiunt

cauteria rotunda, aut ad setonem (quæ conuenientius manent aperta) ad ægritudines stomachi: & super hepar, & super splenem, ad dolores illarum partium: & sub vmbilico, ad aquam hydropicorum. Et Albuc. & Hali faciunt ea cum clauallibus duplicatis, aut triplicatis. In anchis fiunt cauteria, in inguine, ob rupturam. In pectine, pro vesica: Retro, propter renes & gibbositates, idque rotundo aut clauali cum retinaculo. Et in bursa testiculorum cum setone, ad herniam aquosam & carnosam. Octauo fiunt cauteria in fontanellis, sub genu ad tres digitos, vbi lacertus à lacerto distinguitur, idque clauali rotundo cum retinaculo & lamina ad purgationem totius corporis & morbos tibiæ. Plures autem alias vtilitates speciales adferunt cauteria prædictis locis, quæ superius in singulis capitulis sunt explicata. Vtilitates autem cauteriorum potentialium sunt ferè eadem quæ actualium: præter id quod non confortant, sed debilitant. Et ideo magis conueniunt ad euacuandum & deriuandum humores, & aperiendum apostemata, & fluxum sanguinis restringendum, quàm actualia. Particulares verò eorum vtilitates assumuntur à locis in quibus fiunt. Communius tamen ponuntur caustica in locis carnosiss, quia trahunt à profundo magis quàm actualia: sed membris principalibus magis sunt molesta. Vesicatoria verò in locis ponuntur cutaneis, vt sub mento retro colum, & tota facie, & in malleolis pedum & manuum. non enim extrahunt nisi humorem intercutaneum, vt sensui apparet.

Propter secundum, quomodo fiunt cauteria, est sciendum cauteria actualia fieri instrumentis, præcipuè metallicis: Potentialia verò, medicinis causticis. Instrumenta autem quibus fiunt cauteria actualia, apud antiquos erant diuersa. Moderni verò ea contraxerunt: ad certum numerum, vt Gul. de Sali. ad sex, vel ad octo: Lanfran. ad decem: Henricus ad septem. Ego autem communia cauteria faciebam sex formarum: specialia verò cauteria faciebam propriis instrumentis, formatis iuxta intentionem quam complere habebam. fiant autem de qualibet forma tria instrumenta, paruum, magnum, & medium. Prima forma est Cultellaris, ad formam cultelli facta, & est duplex: Dorsalis, scindens ab vna parte: & Ensisiformis, scindens vt ensis à duabus. Et isto inciduntur carnes superflue, & aperiuntur apostemata, & emendantur vlcera. Secundum instrumentum est Oliuare, non ad formam folij oliuæ, vt putauerunt Gul. Lanfr. & Henr. sed oliuarum ossibus simile: vt dicit Haly. in nono sermone, partis secundæ, cap. de coquendis capitibus: Quod eius operatio etiam ostendit. fiunt autem cum oliuari in summitate capitis, vt docent præfati magistri: & iuxta iuncturas, ob earum dolorem: & super neruos, vt non altè subeat eorum substantiam, dum vruntur ob putrefactionem: & super ossa, vt magis desiccentur, dum vruntur propter corrosionem. Tertium instrumentum est Dactylare, ad similitudinem ossium dactylorum factum: & valet ad omnia ad quæ oliuare, sed ipsum meliorem formam relinquit post se (quia oblongam) & est crassius quàm oliuare. Et ideo est præcipuum
in vl-

in vlceribus & ossium corruptionibus. Quartum instrumentum est Punctale, habens cuspidem gracilem & rotundam, eoque vritur sola cutis. Et est duplex: vnum cum retinaculo & lamina vt non transeat ultra cutim & eo fiunt cauteria, quæ communiter vocantur ad nodulum, in fontanellis brachiorum & tibiæ. Aliud est planum, longum ad modum radij, cum cannula, vt non offēdat latera: quo vruntur membra profunda, vt fistula lacrymalis, polypus intra nasum, & dentes. Quintum instrumentum est cauterium gracile, quo imponuntur setones, cum forcipibus latis & perforatis. Valet autem istud cauterium, vt punctalia ad nodulum, sed hæc sunt leuiora, illud autem est durabilius: quia nodulus egreditur, & cadit sæpe, & indiget ligatura molesta: seto autem, minimè. Sextum instrumentum est Circulare, cum quinque additamentis ad faciendum quinque cauteria ad nodulum, cū lamina quinque foraminibus perforata, super ischion in dolore ipsius, & super humerum ad gibbositatem humoralem & dolorificam. Modus autem faciendi cauteria actualia est vt inquiratur bene locus vbi debet poni, & exiccet, & signetur: & applicata lamina aut cannula frigida, si debet poni, aut sine ipsis vbi nō est necesse, firmiter patientem tenēdo, & bene ignita cauteria duo vel quot erūt necessaria, vsquequo rubeant (quia tunc erunt meliora) tradantur magistro cautè, ne patiens videat & imprimantur, & teneantur cū quadā versatione, vt nō adhæreāt carni (fortius tamē in osse, leuius in neruo) vsquequo perdāt suam rubedinē. Et toties reiterentur, quousque habueris intentum: & postea regantur.

Medicinæ verò ex quibus fiunt cauteria potentialia, sunt ruptoria, quorum aliqua post se dimittūt escharā, vt calx viua, & sapo mollis, æqualiter (vt ana drach. j. vel quantū sufficiet ad operationem) mista. recēter admota antequam sint refrigerata, vt dicit Albuc. addendo quid fuliginis, vt dicit Henr. aut salis alkali, vt præcipit Haly. & salinā ponit vulgus. Et statim applicetur in loco signato, intra circulum factū ex tela cerata, aut è panno albumine oui madefacto, aut aliquo glutinoso frigido: & ligetur firmiter à duodecim horis vsque ad xvij. dimittatur: postea remoueat & regatur. Medicinæ autem rumpentes, quæ non faciunt escharam sed vesicas, sunt cantharides mixtæ cū fermento, aut aliquo sepo: vel folia flāmulæ, vel patta lupi, vel marciliū, pista, & super locum applicata in quantitate drachm. β. vsque ad drach. j. & ligentur non strictè: & dimittantur ab octo horis vsque ad xij. postea remoueat, & vt oportet regantur.

De tertio (quod est, de modo regendi cauteria) est sciendum, eorum duplex esse regimen, ante actum videlicet, & post actum. Ante actū obseruamus, qd̄ omni tēpore potest applicari, vt dixit Albuc. dum modo corpus sit mundū & nō repletū. Cōmunis autem est admonitio in iij. & xij. thera. & vbiq̄, vt nullo euaporantium nominatorum auxiliorum vti audeas, antequam euacuatione totius corporis vsus fueris. Quod si non dicitur, semper tamen intelligatur. Admoneatur etiam patiens ante vstionem de bonitate & securitate cauterij, quod ipsum melius sustineat. Et si necesse est

Cap. 5. do.
1. tr. 4.
In cap.
singulari.

De reg.
vni. cur.
do. 5. cap.
4. aph. 1.

teneatur firmè, aut ligetur. Post verò vstionem, in ptimis tribus diebus ponantur super locum, & circumcirca, albumina ouorum cum oleo ros. agitata. Deinde casus escharæ cum butyro lauato, addita modica frumentifarina, aut cum aliquo vinctuoso non salito, aut aliquo dulci maturante, procuratur. Et postquam ceciderit eschara, mundificetur, & curatione vlcera, curetur: nisi ipsum velis tenere apertum, ad euacuandos humores & fumos vaporosos: aut propter consuetudinem longam, ob quam non esset securum claudere ipsum, absque alia euacuatione æquipollente. Periculū enim esset, ne humores qui consueuerunt exire, retēti currerēt ad aliquod membrum, & inducerent maiora mala, vt in tract. de vlcerebus est dictum, & in prologo istius libri præmissum, vt etiam notatur in illo sexti aphorismorum, Hæmorrhoidas antiquas habenti. Si tamen esset necesse post clausiōnem ipsum reiterare, in eodem loco potest reiterari, aut in suo consocio membro, aut in alio ei proximo: iuxta illud Arnaldi, Manatio innaturalis quæ diu manauit, obseurari nequit absque timore grauioris incommodi, nisi manatio consueta ad proxima deriuetur. Cauterium passus, à die vstionis vsque ad septem vel nouem dies, quoad ignea qualitas sit refrænata, regatur regimine refrigerante. Post verò, vsque ad complementum suæ operationis, confortetur virtus, & præscribatur regimen ad oppositum suæ causæ. Tempus autem commune tenendi ipsum apertum, secundum Rogerium & suos magistros, est 40. dierum, aut trium mensium: nam ille est terminus vltimus apostematum, lib. vj. aphorism. & in secundo prognosticorum. Ultra autem illud tempus debilitatur locus, & habitum contrahit cacoehymia: & ad hæc virtus in eo confortans est euaporata, vt dicit Henr. Teneatur autē apertum impositis turundis, & nodis è cera simplici: aut in aqua malaxetur euphorbium, vel scammonia, vel colocynthis, aut elleborus, pro natura humoris quem volumus purgare: aut cum piso, aut cum nodulo è ligno hederæ, aut è gentiana. Et superponuntur folia caulium, aut hederæ, sub pannis, aut super pannos triplicatos aut bis triplicatos: & aliqua lamina corij, aut ænea, aut argentea ligata. Et potest bis in die, aut quoties placebit remutari. Ad cauterium autem potentiale ante actum, est necessaria melior euacuatio, quàm ad actuale: cum sit maioris læsionis, vt dixi: non est tamen necessarium vincire patientem, sed perquiratur locus, & signetur, & vt dictum est, applicetur: Et post actum, regatur vt de cauteriis aliis est dictum. Vesicatoria verò requirunt custodiam, maximè vesicæ, quæ consuevit lædi ex cantharidarum applicatione. Ea autem læsio balneo consuevit corrigi, vt inferius dicetur. Eleuatæ autem vesicæ incidantur, & aperiantur forficibus, aut acu. Postea desuper folium caulis, & panni applicentur, & sicut placebit remutentur. Et quia non faciunt escharam, sed vesicam intra septimam diem vel octauam desiccantur, & consolidantur.

CAP I-

CAPITVLVM QVARTVM

*De operationibus & artificio præparandi antidota localia
quæ in arte competunt chirurgiæ.*

Necessarium & valde utile est sapissimè medicis, (maximè chirurgis) vt sciant adinuenire & componere, ac etiam administrare auxilia infirmis: quia multoties contingit eos operari in locis in quibus nō reperiuntur pharmacopœi: aut si reperiuntur, non sunt ita boni, neque omnifariè muniti. Vel sunt multi pauperes, qui nō possunt emere res proprias & pretiosas, quos communibus oportet esse contentos. Et propter hoc data est doctrina, & modus cognoscendi simplices medicinas, à Galeno in primis libris simplicium pharmacorum, per substantiam, saporem & odorem, & id genus: & conficiendi composita, in decem & septem libris de compositione medicinarum, quorum decem dicuntur cat. top. & septem catageni, vt Halyab. in fine technæ testatur. Ita quoque refert Galen. ipsummet quandoque fecisse, vt sexto cat. top. ruri existens, carens diamoron, pro quodā in gargarione patiente adinuenit dianucum. Et xj. therap. accepit absinthiū pro paupere medico, apostema in hepate patiente, quia oleum non poterat emere nardinum. Ego etiam nunquam consueui exire ciuitates, nisi mecū portarem bursam clysteriorum, & aliqua communia: Et querebam herbas per campos cum modis dictis, ad citò subueniendum infirmis. Et ita reportabam laudem, lucrum, & amicorum copiam. Et interim conuenientiora præscribebantur & procurabantur. Porro est etiam vtile scire multas medicinas, quia non omnia in omnibus locis reperiuntur, vt ex lib. cat. top. superius cap. de apostemate aurium fuit allegatum: Et quod confert vna hora, non confert alia: & quod vni proficit, nocet alteri. Et hoc totum est propter diuersitatem particularium complexionum, hominum, & auxiliorum, quæ certis literis non possunt denotari, vt 3. therapeu. dicebatur. Propterea est sciendum, operationes chirurgicalium (medicinarum) distinguere secundum virtutes quæ sunt in eis, & eas habent efficere in corpore humano: quæ triplices numerantur à Gal. & Auer. in quinto. Quædam sunt primæ, quæ dicuntur complexionales, & qualitatiuæ, quæ à qualitatibus dependent elementorum: vt sunt illæ quæ dant & faciunt caliditatem, frigiditatem, siccitatem, ac humiditatem. Quædam sunt secundæ, quia sequuntur primas dictas: quæ suo modo dicuntur substantiales. vt illæ quæ habent repercute-re, attrahere, resoluerè, remollire, maturare, mundificare, agglutinare, regenerare, ac etiam dolorem sedare. Quædam sunt tertiæ quæ hæc facere habent in determinatis particulis, quæ suo modo dicuntur specificæ seu formales: vt medicinæ laxatiuæ, & diuretice, ac etiā illuminantes visum, acuentes auditum, & id genus. Quæ quidem operationes (secundum mentem Auicennæ in secundo canonis) quandoque fiunt per medicinas suo modo simplices, vt sunt rosa, chamæmelum, atque plantago: quandoque per compositas, vt sunt vnguēta, olea, emplastra, aqua, epithemata, pulueres, & con-

De reg. v.
nisi. cur.
morb. doc.
2. aph. 15.

similia. Laudabilius tamen est operari simplicibus, si quis potest, quàm cōpositis: quia in compositis concurrere multa possunt, quæ multoties in vnum non possunt concordare, vt in tertio therapeut. ostendebatur. Et propterea dicebat magister Arnaldus, quod qui potest medicari cum simplicibus, dolose aut frustra quarit composita. Cogit tamen (vt dicit) aliquando necessitas componere medicinas, quando non inuenitur simplex quod possit vtiliter complere intentiones propositas & conceptas. Concipiuntur autem intentiones, secundum eundem Arnaldum, ex membris, & ex morbis, aut ex medicinis. Ex membris, secundum nobilitatem, aut etiã diuersitatem conditionis eorum, situs etiã & compositionis. Ex morbis secundum compositionem quam habent in se, & respectu causarum & accidentium. Ex medicinis, quando sunt debiles, horribiles, aut nimis fortes. Et quia optimè ista pertractantur ab Auicenna in quinto, & à Serapione in septimo, & à translate Antidotarij Azaram parte prima, & à Ioanne de sancto Amando in suis areolis, non curo in his elongare sermonem. Nilominus præparantur medicinæ, & mundantur, decoquuntur, & aduruntur, conteruntur, & id genus, ex causis certis, de quibus Serap. in Seruitore euangelicè tractauit.

Cap. 2. &
3.
Fol. 296.
col. 1.

De præparatione medicinarum simplicium.

Causa quare mundantur simplices medicinæ est, vt remoueantur ab eis extranea. Et lauantur omnes, vt magis sint munda & puræ: Aliquæ verò, vt abiiciatur fæx & sordities ab eis. Nonnullæ verò, vt remoueat acrimonia & acquiratur frigiditas. Exemplum mundationis & depurationis habetur in herbis & radicibus: quæ quomodo mundantur, & depurantur, notum est omnibus. Exemplum lauationis vt abiiciatur fæx & sordities, est oleum & cera. Lauatur oleum dupliciter: vno modo, in clepsydra habente duo foramina, vnum in summitate, aliud in fundo: & impleta eius medietate aqua calida & oleo, claudantur foramina, & agitur vehementissimè, vsque quo oleum & aqua sint bene mista: demum vbi quieuerint, aperiatur foramen fundi, quousque aqua fuerit extracta: & demum ponatur tantundem alterius aquæ, & fiat vt prius: & toties reiteretur, quousque oleum fuerit dealbatum. Aliter autem lauatur facilius in pelui, scutella, vel olla. Ponitur in scutella cum tantundem aquæ calidæ, & agitur spatula donec albescat: deinde ponatur in sole quousque separetur oleum ab aqua: postea colligatur oleum à superficie aquæ cum aliquo cochleari, & reponatur. Et si sufficienter fuerit mundatum, bene est: sin minus, iterum ponatur aqua vt prius, & secundo & tertio, donec albescat. Lauatur & dealbatur cera, fundendo ipsam in aqua, & ipsam attollendo cum lapide, aut cum vitro rotundo in ea immerso. Et post immergatur in aquam frigidam, & separetur à lapide, toties sic faciendo donec tota cera sit extracta. Postea apponatur ad solem, eam sæpe vertendo, donec sit alba perfectè. Aliter, & leuius seu facilius accipitur cera, & coquitur in aqua: postea expellitur illa aqua, & ponitur a-

De laua-
tione olei.

De laua-
tione cera.

lia: &

alia: & fit ita sæpe, donec alba euadat.

Lauatur terebinthina (vt magis suavis pro neruis efficiatur) in scutella cum aqua frigida, & tantum baculo agitur, aquam sapissimè mutando, donec sit alba. Lauatur butyrum antiquum (vt falsedo remoueat, & ad mollificandum efficacius efficiatur) in scutella cum aqua frigida, & tantum baculo agitur, donec fiat album. Lauatur calx (vt eius acrimonia remoueat, & efficiatur desiccatiua) in pelui cum aqua frigida, baculo eam miscendo: & postquam conquieuerit, illa aqua expellatur, & alia imponatur: hoc septies vel nouies aut toties faciendo, donec aqua ad gustum suavis & dulcis reperiatur. Præparatur thutia primò adurendo, vt conteratur facilius, nouies eam accendendo carbonibus incensis, & nouies eam extinguendo aceto, vel aqua pluuiali, vel aqua rosata, aut fœniculi, vel maioranæ, secundum id ad quod volueris eam applicare. Post verò lauetur, vt depuretur, & suavis & frigida efficiatur conterendo eam crasso modo, & in panno & in pelui cum aqua frigida tantum fricando agitur, vt tenue ipsius ad aquam trāseat: & illud crassum à panno abiiciatur: deinde conturbetur aqua, & subito colando cum alio panno trāspōnatur in aliud vas: & illud crassum quod remanserit in fundo, abiiciatur. & hoc bis vel ter faciat, quousque nihil remanserit crassi. post dimittatur residere, quousque descenderit in fundum. & tunc aqua illa, cum illa viriditate quæ cum ea supernatat, abiiciatur, & alia aqua ponatur: toties hoc reiterando, quousque aqua dulcis & suavis efficiatur: tunc desiccetur, & seruetur. Exemplum cōbustionis, vt facilius fiat contritio, est thutia. Sed vt remoueat corrosio, & remaneat desiccatio & cōsolidatio, est in subtilibus corrosiuis: velut ponit Gal. in tertio the. & 5. De cōbustione. Cap. 6. & nono simplicium pharmacor. de vitriolo & viridi aris. accendantur super catinum (vulgò dictum creusetum) aut testam, carbonibus insufflatis, donec inflammentur, & fundantur & ampullas excitent: & hoc fiat toties, donec color fuerit mutatus in rubrum vel citrinum, & quieuerint ampullæ, in frigidetur, & reseruetur. Exemplum decoctionis (vt virtus colaturæ tradatur) est in syrupis, oleis, & infusionibus: in quibus virtus traditur decoctioni, postea sūt syrupi, & olea, & clysteres, & gargarismi, & embrochæ. Etiā decoctio fit quādoq. vt virtus nō necessaria separetur, & necessaria remaneat: vt in caulibus & lentibus. euidenter ostendit lib. tertio pharmacorum Gal. Exemplum contritionis (vt res diutius permaneant super locum, & magis efficiantur desiccantes) est in lithargyro, & cerusa. In conterendo autem est iudicium & terminus, vt dicit Auicenna. De decoctione. De contritione.

De præparatione medicinarum compositarum.

Compositæ medicinæ præparantur & conficiuntur (secundum Ioannē de sancto Amando, & magistrum Stephanum Arlandi de Montepessulano) diuersimodè propter diuersas utilitates: vt in forma oleorum, vnguentorum, emplastrorum, epithematum, & id genus.

De oleis.

Oleum est humiditas liquida & vinctuosa. Et fit (ex doctrina Heben Mes. & Azaram) tripliciter, videlicet per expressionem, vt oleum oliuarum, (quod dicit Gal. in secundo pharmacorum, esse sicut materiam recipientem omnes virtutes) & oleum nucum, & amygdalarum, myrtinum, linum, laurinum, muscellinum, & oleum de ouis, & de frumento, & consimilia. Fiunt etiam alio modo, scilicet decoctione ad ignem, vel ad solem, vel intra terram calidam: vt oleum rosarum chamameli, ex lilio, & similia. Fiunt tertio modo sublimatione, vt oleum benedictum, & oleum è terebin. è tartaro, è fraxino, & iunipero, & id genus. Causa quare fiunt olea, & virtutes ponuntur in eis, est duplex: vna est, vt oleum profundius perferat virtutem. secunda est, vt oleum leniat acrimoniam rerum cum quibus fiunt. Est tamen intelligendum, quod quando fiunt olea ex oleo oliuarum frigida, debent fieri ex oleo omphacino, quod est oleum oliuarum viridium & immaturarum: quando calida, debent fieri ex oleo

De vnguentis.

dulci & maturo. Vnguentum est res vinctuosa, non fluida, sed permanens. Et fit secundum doctrinam communem, vno modo sine igne, pinfendo in mortario: & isto modo fit vnguentum album, & omnia vnguenta ex mineralibus mineralium. Et ad quamlibet vnciam tenuium puluerum, ponitur libra β . olei: aquarum verò succorum, aut aceti, quantum de mineralibus. Alio modo fiunt cum igne, fundendo in oleo ceram, & pinguedinem: & vltimò quando sunt tepescata, pulueres bene triti miscuntur. Et ad quamlibet lib. olei, ponitur cera quar. i. puluerum, quartarium β . æstate: hyeme verò minus cera est necessarium. Tertio modo fiunt ex axungiiis & herbis, pinfendo eas, & postea simul coquendo: & colatura est vnguentum & ponitur tantundem herbarum, quantum de axungiiis. Causa quare fiunt vnguenta, est vt eorum materia maneat in superficie: & non fluant, neque nimis altè penetrent. Sunt enim media inter olea & emplastra.

De emplastris.

- Emplastrum est confectio ceronea, per decoctionem solidata & indurata. Et fit tripliciter: Vno modo, quando sunt mineralia, decoquuntur primò
1. in oleo vsque ad spissitudinem, postea adduntur mucagines: vt in diachylon: & sine mucilagine, vt emplastrum nigrum. Alio modo fiunt emplastra sine mineralibus, vt oxycroceum, ex gummi, cera, pice, & terebentina, & aliquibus pulueribus, isto modo: Contritis gummi, & per noctem in aceto vel vino maceratis, manè liquefiunt ad ignem, & dissoluuntur vsque ad consumptionem vini vel aceti: & colatis additur pix, deinde cera, vltimò tereben. & in descensu ab igne ponuntur pul. semper agitando spatulâ: & proiiciuntur in aquam frigidam, postea extrahuntur: & manibus inunctis aceto, aut oleo, malaxando extrahitur aqua, & fiunt magdaliones. Signum autem coctionis emplastrorum est, vt gutta ipsorum proiecta in aquam frigidam, vel in marmor, coaguletur, & digitis non adhareat malaxando. Fiunt etiam (& tertio) misto modo, ex mineralibus, gummi, & pulueribus, vt in apostolicon est videre. Causa verò quare fiunt emplastra, est vt virtus diutius maneat in membro.

De

De pultribus, & cataplasmatibus.

Pultes & cataplasmata sunt ferè idem: nisi quia in pultes non intrant nisi farinæ, cum aqua vel succis, & oleo vel melle. In cataplasmatibus ponuntur succi, & herbæ. Et fiunt ad maturandum: & tunc debent esse viscosæ, aut ad resoluendum: & tunc debent esse absque notabili viscositate: & quia viscositas notabilis claudendo poros retinet calorem, & spiritum, & materiam: quæ ambo faciunt ad maturationem, cum prohibitione resolutionis, ut dicitur in quinto pharmacorum, & dicitur infra. Nihilominus multoties emplastra vocantur. Causæ ipsorum sunt leuitas præparandi, & utilitas simplicium, quæ aliter non haberent tantam virtutem.

Embrocha & epithemata.

Sunt liquores simplices, atque compositi, quibus particulariter fouentur, & balneantur membra. His macerantur spongiæ, aut panni, & expressi super particulam ponuntur, & sæpe remutantur. Et causæ talium sunt, facilitas calefaciendi, & refrigerandi, & humectandi, & resoluendi, cum virtute penetrationis.

De aliis modis.

Plures sunt alij modi componendi auxilia, ut distillationes aquarum causa decoris, & sinapismi seu insersiones, & linimenta, & talia: quæ magis fiunt ad apparatus & votum infirmorum, quàm ad existentiam, ut dicit Henric. stabilis medici est, stare in certis & probatis: vagantis animi, peregrinari per multa, ut dicit Arnaldus. Et si aliquando congruum inuenitur, fortunæ magis attribuendum, quàm rationi, in tertio therapeu. Cognitorem enim oportet esse medicum propriarum naturarum in quibus operatur, & cum quibus, ut dicitur per totum.

CAPITVLVM QVINTVM

De antidotis localibus apostematum: Et primò de medicinis reperiussiuis, & modo reperiendi.

QVia inter operationes secundas chirurgicalium (medicinarum) reperiussio est magis necessaria, cum ipsa prohibeat augmentum apostematis, & ipsius suppurationem (quæ valde sunt suspecta de dolore & febre: & per consequens de vlceratione & fistulæ generatione, ut in iudiciis apostematũ superius dicebatur: non obstante vulgari opinione, quod in suppuratione à periculo corpus magis est securũ) idcirco prius dicendũ est de medicinis reperiussiuis. Medicina reperiussiuua (ut dicebatur in tract. de apostematibus supra) dupliciter accipitur: cõmuniter seu largè, & propriè seu Tr. 2. do. 1. cap. 1. strictè. Cõmuniter dicitur de omni medicina quæ refrænât, & cõpescit, infrigidat vel incrassat, oppilat, & cõfortat. Et licet doctores, ut Haliab. Serapio, & Auic. sæpe vnũ capiât pro reliquo, nihilominus differunt inter se: quia medicina refrænatiua, & compescitiua est illa, quæ facit sistere materiam cum infrigidatione: Et talis dicitur incrassatiua apud Halyab. & Auic. Li. 2. tr. 1. cap. 4.

vt est semperuiuum, lactuca, crassula, vmbilicus veneris, lenticula aquæ, oculi arboris tremulæ, aqua frigida, cāphora, & acetum. Oppilatiua medicina dicitur illa, quæ sua viscositate & crassitie claudit poros membrorum, & impedit transitum materierū: vt est farina volatilis molendini, amyllum, glutinum & genera gummi: & omne illud quod est frigidum, viscosum, sine mordificatione. Medicina corroborans est illa, quæ temperat essentiam & complexionem membri, ita vt prohibeat ipsum à superfluitatum receptione: vt oleum rosatum, & myrtinum, mastiche, myrrha, coriandrum, fantali, berberis, absinthium, marrubium, centaurea, poma cupressi, fructus tamarisci, atque crocus. Proprie autem dicitur & est medicina percussiva, repulsiva, seu impulsiva, interceptiva, restrictiva, seu constrictiva (secundū Gal. in quinto & nono simplicium pharmacorum, capitulo secundo) quæ impellit versus profundum humores quibus occurrit. Et est duplex, frigida & calida, cum stypticitate & crassitie substantiali: frigida quidem, vt solanum, plantago, folia vitis, virga & bursa pastoris, rosæ, balauſtiæ, hypocistis, memitha, acacia, omphaciū, sumac, berberis, myrtillus, piræcydonia, mespilla, glandes, gallæ, bolus armenia, argila, cimolea, terra sigillata, & sanguinalis lapis. Calidæ verò sunt alumen, sal, nuces cupressi, squinanthum, blacta byzantia, & lupinorum farina, & styptica vina, artificialis compressura, & ligatura. Compositæ verò fiunt ex supradictis simplicibus multiformiter, prout dictum est in singulis capitulis, de phlegmone & erysipelate, ac de aliis apostematibus: vltra quæ (gratia plenariæ doctrinæ) ponuntur quatuor formulæ, quæ competunt in principio omnium phlegmonum, & calefactionum: quia reperiendo in frigidant, & materiam intercipiunt, & corruptionem prohibent ambulare, & locum apostemate obsessum corroborant. Earum prima est oxycratum Galen. in secundo ad Glauconem, quod fit ex aqua & aceto, in forma potabili mistis. Secunda est linimentum è bolo totius communitatis: & id ponit Gal. in ix. pharmacorum, quod Re. boli ar. partem j. terræ sigillatæ, partem mediam: olei ros. partes tres: aceti vel succi herbarum frigidarum, partem mediam vnus: pulueratis rebus subtiliter, oleum & acetum miscendo successiue & paulatim, diu in mortario agitando, fiat linimentum. Tertia formula est ceratum Gal. in primo simplicium pharmacorum: quod Re. olei ros. ceræ, quantum sufficit: fiat vnguentum, & nouies aqua frigida lauando in frigidetur. Quarta formula est vnguentum è myrtill. & est Gulielmi de Saliceto. 7. olei myrti, lib. j. ceræ albæ, quar. ʒ. myrtillorum pulueratorū vnc. j. fiat vnguentum. Modus autem reperiendi est, vt euacuato corpore (si est possibile) & seruatis conditionibus iam superius dictis, applicentur percussiva simplicia, vel composita, prout exigit materia (si est calida, frigida: si frigida, econuerso: si mista, mista) supra & circumcirca locum: magis tamen in parte à qua venit materia: renouando sepius, & continuando vsquequo materia sit fluxa, & locus alteratus, non ad liuorem & durtiem, sed ad colorem & substantiam naturalem: & tunc erit cessandum, & pro-

Li. 5. c. 16

Cap. 2.
part. 3.

Cap. 6.

& procedendum ad resolutionem, vel ad maturationem, prout dispositio apostematis requirit.

De medicinis attractiuis, & de modo attrahendi.

Ad hoc inuentæ sunt medicinæ attractiue, vt attrahant materias à membris nobilibus & profundis, ad ignobilia & manifesta: vt fit in apostematibus emunctoriorum, & criticis atque venenosis, & in ischiadico dolore, necnon in spinis, & sagittis, & aliis infixis extrahendis, maximè quando sunt in locis in quibus veremur incisionem, aut patientes sunt timidi ad sustinendum eam. Tunc enim trahere debemus, & si non aliò, saltem cucurbitulis, & suctionibus, vt iubet Auic. Itaque, post percussiuam (quibus sunt contraria, in quinto pharmacorum) dicetur de ipsis. Medicina attractiua secundum Halyab. vbi suprâ est, quæ à profundo corporis trahit ad superficiem. Ea debet esse complexionis calidæ, & substantiæ tenuis, vt velocius & vehemētius valeat altum subire. Et secundum Gal. vbi suprâ, est duorum modorum: quædam est quasi per se nata: quædam ex putredine accidente habet generationem. Per se nata est in dictamno, & sordicie alueorum, thapsia, & serapino, ammoniaco: & si quæ alia similia his, vt sunt euphorbium, allia, cepæ, porri, napi, in nono simplicium, capitulo secundo. Ex putredine verò, quæ ex fermento acri fiunt, & quæ ex stercorebus existunt: non parua tamen in his est differentia. Nam stercus quidem columbarum sufficienter est attractiuum: Alia verò ab hoc æqualiter distant: versus calidius quidem anseris: versus frigidius verò stercus gallinæ. deficit autem ab hoc stercus hominum, vel porcorum. Est autem & aliud quoddam genus attractiuorum, quæ à qualitate substantiali euellunt materias: vt sunt laxatiua, & theriacalia omnia: quorum speculatio magis physicis quàm chirurgis est nota. Auicenna verò videtur ponere inter attrahentia, ranas combustas, aristolo. radic. cannæ. Et Ioannes de sancto Amando ex secundo canon. multa alia exempla congregauit, vt calamentum, pullegium (maximè ceruinum, secundum Aristotelem octauo de animalibus) narcissus, centinodium, pyrethrum, costus, piper, lapis spumæ maris. Ex quibus possunt componi diuersa medicamina, vt in tract. de vulneribus, cap. de modo attrahendi fixa, compositæ sunt duæ formæ. Et gratia manifestæ doctrinæ ponatur alia, quæ est mirabilis compositionis & mirabilium virtutum: & ponitur ab Auicenna in quinto canonis, ad Andromachum relata. Sugit enim & extrahit ossa corrupta, & spinas, & furculos, & ischiadi confert. Reci. granorum inuentorum in palma, bauracis rubri, salis ammoniaci, aristolochiæ creticæ, radic. cucumeris asinini, gummi albotim, (quæ est terebinthina) singulorum drachmas xx. piperis nigri, & albi, ammoniaci, amomi, xylobalsami, singulorum drachmas decem: thuris masculi, myrrhæ, resinæ siccæ (quæ est colophonia) aldabac. (dicitur stellio & lacerta: de cuius capite ad hanc intentionem scribitur libro vndecimo pharmacorum) ana drachmas x. lactis

*Li. 4. fen.
3 tr. 1. cap.
19.
Cap. 16.*

*Li. 4. fen.
4 tr. 2. ca.
11.*

*Tr. 3. do. 1
cap. 1.*

*Sum. 1. tr.
11. cap. 17.*

arboris mori, dra. x. ceræ, drac. xxx. adipis capræ, drac. xv. facis olei liliacei, quantum sufficit: fiat emplastrum. Ad eandem intentionē fiat emplastrum apostolicon antidotarij Nicolai. Modus autem vtendi istis attractiuis est, vt iuxta ignem inungatur suauiter particula oleo liliorum: deinde sugatur locus ab aliqua vili persona: postea medicamen apponatur, & lana succida carpta leuiter cooperiatur: & fascia scissa in medio decussatim (ne comprimat locum) suauiter ligetur: & semel in die sufficit vt remutetur.

De resolutiuis, & modo resoluendi.

Quando materia non est tota reperiussa, aut non debet reperiuti, aut est
Tr. 5. c. 2. in loco tracta propter causas superius dictas, tunc auxilia debent adhiberi resolutiua, vt dicit Henr. & Lanfrancus: aut caraxationes, aut vtrunque simul: vt in tertio technici testatur Galenus. Medicina autem resolutiua, aut diaphoretica, siue rarefactiua, aut euaporans, quæ impræsentiarum ferè eadem esse existimo, est illa cuius proprietas secundum Auicennam, est separandi & attenuandi materiam, & facere ipsam exhalare, & aperiendo poros extrahere particulatim, donec assiduitate sui operis totum extrahatur & euacuetur. Et propter ea oportet vt sit calida, & tenuis substantiæ, non nimis. (acria enim sunt hæc, inferuntque horrorem) & desiccantia multum in quinto pharmacorum. Porro medicinæ resolutiue quædam sunt simplices, quædam verò compositæ. Simples sunt, vt chamæmelum, quod inter cæteras obtinet principatum. Et ideò Aegyptij sapientes sacrificijs illud dedicauerunt, Galen. teste, libro tertio pharmacorum. Vnde in quinto eorundem, inter resolutiua conceditur idem chamæmelum. Et cum hoc althæa, & oleum ex ipsa factum: non minus autem quod ex cucumere asinino fit. Sed & antiquum oleum, & è kerua, & raphaninum ex eadem sunt specie. Illa autem quæ frigida defluxa resoluunt, oportet vt sint abstergentia, & exsiccantia, vt dicit Auic. qualia melilotum, anethum, malua, beta, parietaria, fumus terræ, caules, vrtica, ebuli, sambucus, farsures: hordei, fabarum & orobi farina, & panis sordidi medulla. Addit Lanfrancus & Henricus, cuminum, hyssopum, calamentum, ac origanum, spicam, & costum, myrrham, & mastichen in contusionibus vsus concedit communis. Ex istis autem componi possunt auxilia infinita, oleorum, vnguentorum, & emplastrorum: vt in forma oleorum est oleum chamæmeli, oleum anethi, è lilio, ex amygdalis: necnon oleum costinum, & nardinum, facta simpliciter, aut cum additione aliorum, secundum formulam in antidotario Heben Mes. & Azarâ nobis dictâ. Vngueta quoque fiunt ex istis secundum formulam dictam. Specialiter verò Henr. in materiis calidis, hoc præscribit, R. olei cham. vnc. iij. ceræ, dra. iij. axugie anatis, & gallinæ, an. vn. j. cham. anethi, an. dra. ij. bulliant, & colentur, & fiat vng. In materiis autem frigidis Gul. hoc vti consuevit: Re. sem. foen. anisi, anethi, ana drac. ii. farinæ lupinorum, vnc. β. farinæ fœnugraci, & sem. lini, ana vnc. j. coquantur in aqua, & cocta contundantur, &

& cum modico aceti & olei, fiat emplastrum seu cataplasma. Plura alia inueniuntur in tract. de apostematibus communibus, & propriis oculorum, & in angina, atque cōtusionibus, & arthritide. Et breuiter omnia mollificātia, & maturantia in materiis tenuibus & paucis efficiuntur resolutiua, vt habet experientia, & Lanfrancus & Henricus hoc etiam testantur. Modus autem resoluendi est talis: vt aqua decocti materierum resoluētium locus foueatur, vsquequo inflari incipiat, & rubere: & tunc tuam applica medicinam, quæ bis in die remutetur. Cauendum tamen est ab indocta resolutione, ne extrahatur tenue, & crassum lapidescat, & cogatur medicus ad mollitiua transire.

De mollificantibus, & modo mollificandi.

Cum materia per indoctam resolutionem induratur, tunc ad medicamina remollientia est transeundum. Medicina autem mollificans duplex dicitur, communiter videlicet, & propriè. Communiter & largè dicitur mollificans, omne medicamentum, cuius proprietas est quamcunque mollire duritiem. Durum autem tripliciter dicitur, in quinto pharmacorum: congelatum, extensum, & siccum, simpliciter aut compositè. Propriè verò dicitur medicina mollificans, quæ habet mollificare durum per congelationem. Cum igitur durum per congelationem, in quo fuerit aliqua materia replens (vt est humor indoctè tractatus, in frigidum & crassum conuersus) indigeat ad sanationem calefactione, & exiccatione, necessarium est vt eius medicina sit calida & sicca: non tamen fortiter & violenter, sed sufficit secundi quidem vel tertij quandoque gradus calefacientium, primi autem siccantium. Et ideo quandoque aliqui concedunt eam esse humidam: modicum enim secundum Galenum recesserunt à neque siccantibus neque humectantibus. Et si quid viscositatis & emplasticæ consistentiæ haberent, meliora essent: non tamen quantum suppurantia, quia tantò minus essent euacuantia. Si autem à frigiditate & siccitate simul indurata sunt, calefacere quidem & humectare congruit, secundum mensuram excessus. Sin à repletionem sola, euacuare expedit quod replet & extendit. Si autem sola siccitate, humectare, vt superius dictum est in duritie iuncturarum, & dicitur in medicinis algebrarum. Exempla verò mollientium priorū, in quinto pharmacorum, & 14. therapeut. sunt adeps caprinus (propriè hircinus) & gallinæ: sed hi quidem sunt debiliores. Fortiores eis sunt, adeps anserinus, & taurinus, & medulla ceruina, postea vitulina, & porcina recens & sine sale. Ex eodem genere cum prædictis (sed fortiora) sunt, ammoniacum, styrax, galbanum, atque bdellium. Meliora autem sunt recentia. Ex hoc genere etiam est oleum nouum, vel non nimis antiquum, & confectum cum lilio: necnon cum radic. althææ, & cucu. asinini: & multæ aliæ plantæ decoctæ in oleo, aut in aqua. Remollitiuorum sunt & syluestris maluæ frondes crudæ, & etiam coctæ. Hæc & alia multa simplicia inueniuntur. Composita verò sunt multarum formularum. Prima est emplastrum Galen. in libro

Cap. 5.

Lib. 5. sim
pl. c. 8.

Tr. 6. do.
l. cap. 1.
Cap. 4.
Cap. 7. his
ins doct.
Cap. 9.

catageni, quod Rec. terebinthinæ, ceræ, ana quart. iij. galbani, baurac, ana vnc. j. thuris, quar. β. medullæ ossium cerui, vnc. ij. sorditiei alueorum, vnc. j. & β. olei laurini, sepi vitulini, ana vnc. ij. misceantur, & fiat emplastrum. Secunda est Auicen. quæ Rec. stercorum caprarum, vnc. ij. radic. cucu. asinini, ficuum immaturarum, ana vnc. j. staphidis agriæ, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarū amararum, ana vnc. β. facis olei antiqui, quod sufficit: fiat emplastrum. Tertia est diachylon commune (& secundum Rhasim, cum radicibus ireos multum scrofulis conueniens) quod Rec. lithargyri, lib. β. olei communis, quar. iij. mucag. althææ, & fœnugræci, ana quar. ij. & β. fiat emplastrum. cum custodia lithargyri: & in vnaqueque lib. malaxetur cum oleo de lilio, vnc. j. radicis ireos pulueratæ. Quarta est diachylon magnum ab Heben Mesue expertum, ad mollificandum & resoluendum omnem durtiem. Rec. lithargyri triti & cribrati, vnc. vj. olei irini, olei chamæmelini, olei anethi, ana vnc. iij. mucaginis althææ, fœnugræci, seminis lini, & ficuū, succi ireos, succi squillæ, œsypī, glutinis alcamlī (& viscus est quo capiuntur aues) ana vnc. vj. & β. terebin. vnc. j. & β. resinæ pini, ceræ citrinæ, ana vnc. j. conficiantur sicut decet. Et qui vult addere bdellium, sagapenum, ammoniacum, ana vnc. j. erit diachylon gummatum. Quinta, & multæ aliæ formulæ auxiliōrū talium, sunt dictæ in apostematibus frigidis, & in glandulis, & dolore iuncturarum: quare si est necesse, ibi capiantur. Modus autem remolliendi est, vt stuphata particula, & bene balneata decocto prædictorū remolliuorum in aqua, aut in oleo, cum flocculo lanæ succidæ (quia œsypus summè valet ad hoc, vt dicit Gal.) foueatur particula: deinde applicetur medicamen, & consimili lana carpta cooperiatur, & ligetur: & quotidie, aut quando est necesse, mutetur. Cauendum tamen (vt dictum est) à superflua resolutione, ne extrahatur tenue, & crassum lapidescat: & à superflua humectatione, ne corrumpatur, & putrefiat particula. Proinde quando videbitur expedire, addes vel minues resoluentia & humectantia, vt iubet Auicenna.

Li. 4. fen.
3. tract. 2.
cap. 10.
Summ. I.
dist. II. c.
13.

De maturatinis, & modo maturandi.

Porrò si apostema videtur procedere ad vomica & suppurationem (quod potest dignosci per signa in tract. de apostematibus dicta) tunc transeundū est ad suppurantem medicinam. Medicina autem suppurans aut maturans (non tamen aperiens, vt dicit arabica translatio) est illa quæ facit caliditatem similem caliditati membri in quo est apostema, absque eo quod absumat aliquid humiditatis ipsius. Et licet conseruet & non alteret membrū, alterat tamen materiā suppurandam: cum nihil aliud sit suppuratio in quinto pharmacorum, quàm transmutatio: non illa quæ fit à calore naturali in cibo laudabili, nec quæ fit à calore extraneo in materia putrescibili, sed illa quæ fit à calore misto in materia media, quæ est pus. Quid autem sit pus, & quomodo generetur, & iudicetur, in tract. de apostematibus & vlceribus

Cap. 2. &
6.

vlceribus in capitulis primis est dictum. Cum igitur natura humana sit ca-
 lida & humida, & continuè quid ab ipsa resoluatur, constat ex his, oportere
 re medicinam suppurantem esse calid. & hu. cū quadā emplastica & viscida
 qualitate (est enim calor naturalis qui maturat & digerit) nō tamē tātum
 quantū remolliens medicam. sed minus, à primo videlicet vsque ad secun-
 dum gradū: & in hoc consistit differentia ipsorū. Nā suppurātia saluāt hu-
 miditatem, mollientia verò eam minuunt, vt dicit Gal. vbi suprā. Horum *Lib. 5.*
 exempla lib. quinto simpliciū pharmacorū, & secūdo ad Glaucō. dat Gal. *simpl. c.*
 ex embrochis & fomentis, aquam tepidam, & oleum temperatum: ex cata-
 plasmatibus, farinam frumenti in aqua & oleo coquentes mediocriter, & *Cap. 8.*
 panem ipsum. coqui autem & hunc oportet mediocriter. Nam multum *Cap. 7.*
 coctus est, & exiccatus, & maturatus difficilibus conuenit phlegmonibus,
 qui verò minus, valde calidis & ebullietibus. Et si cum eo ponitur oleum,
 maturantior efficitur: & si purus, magis suppurat, furfureus & ordeaceus
 desiccatiui sunt, & magis resoluunt, panis etiam purus medius est inter fa-
 rinam frumenti & hordei. Ad hoc igitur aspiciens, & ichadōn (id est fi-
 cuum siccarum) decoctioni miscebis panem, vel farinam. Ita igitur & a-
 deps porcinus & vitulinus, & pix, & resina, cum aliquo oleo & cera, quæ
 in basilicone sumuntur, vnita. Si autem materia esset crassa & frigida, ce-
 pæ coctæ, atque allia, cortex maluaufisci, & radix lilij cum fermento
 pasta, atque farina scenogræci cum axungiiis eliguntur. Et diachylōn e-
 tiam ad id confert. Vfus tamen communis vltra dicta vtitur radice bryo-
 niæ, & lapathij, malua, senatione, branca vrsina, violaria, caulium fol.
 vuis passis mundatis, semine lini, melle, butyro, & axungiiis recentibus. Ex
 quibus, secundum diuersitatem materierum, cōponuntur sub formulis di-
 uersis maturantia multa: vt ad calidas materias fieri possunt multæ formu-
 læ. Prima est ex maluaufisco præparato cū axungia porci, vel butyro. Præ-
 parantur autem radices maluaufisci secundum Guliel. & Lanfranc. ita: Ac-
 cipiantur cortices radicum lauata, & abiecto ligneo corde intrinseco, o-
 ptimè coquantur in aqua dulci, & pistentur: fiant magdaliones, & seruen-
 tur. Secunda formula est mea: ℞. farinæ frumenti, lib. j. aquæ crocæ, deco-
 ctionis ficuum, lib. ij. coquantur vsque ad spissitudinem, & impingantur
 axungia, butyro, aut oleo, & fiat emplastrum. Tertia, & plures aliæ formu-
 læ in capitulo de phlegmone & erysipelata inueniuntur: & infrā de seda-
 tione doloris, emplastrum Iamerij & Rogerij ad maturādum laudatur. Ad *Tr. 5. c. 3.*
 materias autem frigidas possunt etiam fieri multæ formulæ. Prima est de
 meis: ℞. ceparum & alliorum coctorum sub prunis, ana lib. j. vitellos ouo-
 rum coctorum, numero quinque: radic. lapathij coctæ, lib. β. farinæ scenu-
 græci, quar. j. fermenti, quart. β. axungia porci, libr. j. incorporentur, & fiat
 emplastrum. Aliæ multæ formulæ inueniuntur in apostematibus frigidis,
 & glandulosis: & ideo ibi quærantur. Modus operandi: est vt foueatur par-
 ticula cum aqua decoctionis prædictorum, & lana succida: deinde ap-
 plicetur emplastrum tepidum, & cooperiatur stuppis, aut lana, aut fo-

liis caulium: & suauiter ligetur super locum apostematis, incidendo fasciam per transversum, decussatim, vt acumen apostematis non comprimat: & non nisi semel in die remutetur.

De mundificatiuis, absterfuiis & lauatiuis, & modo mundificandi.

Maturato apostemate, & apertione facta phlebotomo, aut cauterio actuali vel potentiali in quocūque loco vulnerato seu vlcerato, aut cōtuso, aut alterato, in quo pus aut sordes existat, vtēdū est mūdificatiuis, absterfuiis, & lauatiuis. Est autem medicina mūdificatiua tanquam genus ad absterfuiam & expurgatiuam, & non ad corrosiuam, vt dicebat Lanfranc. & Henric. quia ipsa non mundificat pus, sed crustas & carnem corrodit, & euellit. Medicina autem mundificatiua absterfuiua est, quæ separat sordes & pus à loco in quo sunt, & ea ad superficiem extrinsecam educit. Et licet vtrāque conueniat esse calidam, nihilominus absterfuiam lauatiuam vt plurimum oportet esse dulcem: vt est mel, & farina fabarum, hordei, atque terebin. & gummi genera multa: Expurgatiuam verò amarā, vt est orobus, atque lupinus. Plurima tamen inueniuntur facientia vtrūque, vt sunt amygdalē, & orobi, atque semen vrticæ. Est autem ex hoc genere squilla, & iris, & spuma nitri, stœchas, abrotanum, & alia multa: ex quibus possunt componi multæ formulæ, diuisæ secundum naturas indebiles, mediocres, & fortes. Quarum prima est communitatis, quæ competit apostematibus non uiter apertis, quia suauiter mundificat, & mordicationem sedat. Et est ex farina frumenti, aut hordei, siue speltæ cum vitellis ouorum incorporata, & si adderetur modicum mellis, melius esset. Secunda formula etiam est communitatis: Recipe farinæ frumenti, hordei, atque peltæ, quar. j. coquantur in duabus partibus aquæ, & vna mellis ros. & fiat emplastrum. & si adderetur modicum terebinthinæ lauata, dum deponitur ab igne, pro locis nervosis vtior esset. Tertia est Galen. in secundo ad Glauconem, & est carnis generatiua. Recipe mellis cocti, lib. j. thur. vnc. β. myrrhæ, drach. ij. fiat emplastrum. Quarta est ex apio, & est Guliel. Lanfranci, Henrici, & Parisien. omnium, & est de meis: quæ mundificat, & maturat vlcera maligna, Recipe succi apij, lib. j. mellis. quart. iij. farinæ frumenti, vel aliarum, quart. j. coquantur igne vsque ad spissitudinem, & fiat emplastrum. Et si adderetur aliquantum succi absinthij, non permetteret vlcus in fistulam degenerare, aut in cancrum. Quod si vlcus supercalefieret, addito succi plantaginis, aut crassulæ, esset utilis. Et si adderetur farina lupinorum, aut orobi, vel fœnugræci (vt conceditur à Bruno, & Theodor.) fortior esset. Et si terebinthina dicata esset nervis, myrrha etiam ad fœtorem & corruptionem mundificandam. Quinta est è resina: & est fortis, & valde propria membris nervosis: & est Bononien. Recipe resinæ, mellis, terebin. ana lib. β. myrrhæ, sarcocollæ, farinæ fœnugræci, sem. lini, ana vnc. j. dissoluatur resina cū melle & terebin. & additis pulueribus, fiat emplastrum. Sexta est ex iride, & est Montispedanorum, quæ extrahit saniem, & expellit eam. Recipe mellis, lib.

lib.β. terebin. quart. vnum: fermenti, vnc. j. radices ireos, vnc. β. misceantur. Septima est magistri Dyni: & est mundificatiuum ex gummi ad pus cras-
sum: Recipe galbani, ammoniaci, resinæ, terebinthinæ, picis, sepi vaccini,
ceræ, olei antiqui, ana vnc. j. dissoluendo gummi cum aceto, liquefiant ad i-
gнем, & fiat emplastrum. Octaua est vnguentum apostolorum, quod aptū
est ad mundificandum vlcera. Rec. ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, ana drac.
xiiij. opopanacis, viridis æris, ana drac. iij. aristolo. rotundæ, thuris, ana dra.
vj. myrrhæ, galbani, ana drac. iij. bdellij, drac. vj. lithargyri, drac. ix. olei com-
munis, libr. ij. dissoluantur gummi in aceto, & misceantur cum lithargyro
in oleo decocto, & addatur cera, & resina liquefacta, & coquantur quous-
que incipiat gutta coagulari. & cū deponuntur ab igne, misceantur pul-
ueres, & in fine viride æris ponatur, & fiat vnguentum. Et si decoquatur vs-
quequo nigrescat, vocatur ab Heben Mes. vnguentum Cerafeos: & à magi-
stro Anserino de Ianua, & à magistro Petro de Argenteria in Montepes-
fulano, Gratia dei: quia mirè rectificat vlcera maligna. Decima formula est
vnguentum Ægyptiacum: & ponitur à Galen. Rhasi, & Albuc. & eo ute-
batur magister meus Bononien. & est de meis: quia in eo semper inueni
bonam efficaciam ad leniter corrodendum, & optimè mundificandum. Lib. 2. di-
uisc. ult.
Recipe mellis, lib. j. aceti, libr. β. floris æris, vnc. j. aluminis, vnc. β. coquatur
ad ignem donec spissetur, & ru. efficiatur. Et inde bicolor vocatur: eaque
ratione, coctum est minus suspectum crudo, quod remanet totum viride.
Vnguenta enim viridia sunt apud vulgum infamia. Adhæc, istud est mira-
bile: quod post operationem amittat suam rubedinem, & reducatur ad vi-
riditatem: quam rem credunt vulgares ex malitia ægritudinis fuisse factum
vndecima formula est emplastrum rubrum græcum: & est etiam binorum
colorum, in secundo ad Glauconem. Et laudatur à magistro Dyno, ad e-
mendandum vlcera maligna, & difficilis consolidationis. Recipe olei libr. Cap. 9.
Cap. de
vnguen-
tis.
ij. aceti, libr. j. & β. lithargyri libr. j. ziniar (quod est viride æris) vnc. j. coqua-
tur lithargyris in aceto & oleo donec incrassetur: & tunc ponatur viride
æris, & coquatur donec inspissetur, & rubrum efficiatur: & fiat emplastrum.
Duodecima formula est vnguentum viride herbarum: & id commendat
magister Dynus, quia plagas veteres mundificat, & carnem superfluum sua
uiter consumit, & consolidat, & sanat. Recipe chelidonix, plantag. scabio-
sæ, vrticæ, leuistici, centrum galli, gallinæ grassæ, ana m. j. conquassentur, &
cum lib. ij. olei per septem dies, macerentur, deinde bulliant, & exprimendo
colentur: cui colaturæ addantur ceræ, vnc. iij. terebinthi. vnc. vj. resinæ, vnc.
ij. bulliant donec parum spissentur: deinde tollantur ab igne, & misceantur
thur. sarcocollæ, & aloes, ana vnc. j. aristolochiæ longæ, floris æris, ana
vnc. vj. misceantur, & fiat vnguentum: est enim bonum & probatum.
Plura alia ponuntur in cap. de auxiliis carnem generantibus, quæ carnem
gignendo mundificant.

*De medicinis dolorum sedatiuis, &
ipsarum operatio-
nibus.*

Cùm dolor sit accidens, quod magis impedit omnem rectam operationem, tam in apostematibus quàm in vulneribus, quàm aliud, vt dictum fuit passim, ideo in medio vulnerum & apostematum tractabitur de eius sedatione. Dolor secundum Auicem. est sensus rei contrariæ. Et licet res contrariæ ferentes dolorem, secundum Galen. transmutationes naturæ sint à caliditate, & frigiditate, violenta illatione, & ab aliis quæ frangere & incidere vel extendere, vel corrodere apta nata sunt: nihilominus à qualitatibus contrariis fit per se, à solutione continuitatis per accidens, prout tenet schola communis Montispeffulani. Et ita Galen. non iustè reprehenditur ab Auerr. in tertio Colliget, si quis bene legat libr. quartum de ægritudine & symptomate, & libr. de intemperie inæquali. profundum tamen est hoc mare, in quo mihi non licet nauigare. Si igitur dolor est sensus rei contrariæ, ita (secundum Galenum, vbi supra) sedatio doloris & voluptas per oppositum, est rei conuenientis, aut non sentire rem disconuenientem & contrariam naturæ. Ex hoc apparet euidenter, dolorem dupliciter sedari. Vno modo, remouendo rem contrariam, euacuando vel alterando: Alio modo, sensum particulæ tollendo. Sedans tamen certum est primum, vt dicit Galenus in quinto pharmacorum, & Auicenna. Ergo necesse est, secundum ipsummet Galenum, & Aueroem in quinto, vt medicinæ quæ sedant certa sedatione, sint temperatæ, similes calori naturali, aut paulò plus excedentes. Et cùm hoc sint tenuis substantiæ, ita vt possint multiplicare calorem naturalem, & præparare humorem ad digestionem, vt sit facile permutabilis à natura. Et res conuenientiores ad hoc sunt pinguedines, & olea: & pinguedo quidem, vt gallinæ, anatis, & anseris, quæ melior est secundum Galenum: ex oleis vero, oleum è vitellis ouorum (vt dicit Azaram in antidot. magno) & oleum oliuarum dulce, calidum parum, in secundo pharmacorum. & generaliter omnes res dulcorantes. Et anethum, & semen lini, euacuando sedant dolorem, cùm apponuntur super locum, vt scribit Auicem. Gal. tamen vult libr. quinto pharmacorum, suppurantia dicta in maturantibus, quia habent calorem similem corpori humano, esse doloris sedatiua: & per consequens resolutiua domestica, vt experientia probat. Porro ex illis simplicibus possunt componi multæ formulæ: Quarum prima est communitalis. Recipe medullæ panis albi duri, aqua feruētī macerata, & ab aqua expressa, lib. j, vitellos ouorum, iij. numero, olei ros. quar. β. misceantur, & fiat emplastrum. Secunda est Theodorici, Lanfranci, & Henrici. Recipe foliorum maluarum, m. iij. coquantur in aqua fortiter: deinde incidantur, & pistentur, & cum aliquantulo aquæ decoctionis misceatur pars j. cribraturæ fursuris, & fiat emplastrum. Tertia formula est Iamerij, multum vulgaris: sedat enim dolorem cum maturatione, & resolutione, Recipe folia maluarum, malua-

uisci,

uisci, branæ vrsinæ, voli. volubilis, parietariæ, hyoscyami, vmbilici veneris, ana m. j. mudentur herbæ à neruis, & coquantur in aqua, & terantur, & cum sufficienti axungia porci, aut anatis sine sale. pistentur: deinde accipiat colatura, & inspissetur cum farina frumenti, aut hordei & cum modico farinæ seminis lini, & aliquantulo farinæ fœnugræci (nisi fuerit locus inflammatus) & cum aliis terendo misceantur, & fiant pulve & emplastrum, & si poneretur absinthium, esset magis confortatiuum. Rogerius ^{Lib. I. c. 6.} quasi idem concedit: tamen in decoctione addit parum vini & mellis: & aliquando extrahit succum herbarum, cum quo incorporat farinas. Multæ aliæ sunt formulæ lenientes & sedantes dolorē spatularum, ventris, renum, & matricis, & locorum neruorum: vt est vnguentum resumptiui, quod Recip. butyri sine sale, lib. j. olei viol. lib. β. axungia gallinæ, anatina, anserinæ, asininæ, medullæ bouinæ, recentium, ana vnc. j. ceræ, quod sufficit: fiat vnguentum. Alia formula est communis, vnguentum martiaton, vnguentum Agrippæ, oleum laurinum, oleum muscellinum, balaninum nardinum, & similia, quæ confortant neruos, & à dolore liberant eos. Et qui voluerit plura, in dolore apostematum & vulnerum ac puncturarum, vel in dolore iuncturarum, eorum inueniet copiam. Modus sedandi dolorem est, vt facta euacuatione, maximè per phlebotomiam, si dolor sit fortis, & à materia sanguinea, (Phlebotomia enim dolorem sedat vera sedatione, cum causam subito remoueat. Et ita inter doctores nō est contrarietas, vt imponebat Henricus) foueatur, & balneetur particula admota aqua tepida & oleo, per horam, deinde exiccet suauiter & medicamen applicetur: & leniter cum st uppa, aut lana carpta ligetur, & sæpe remutetur. Iste est modus verè & essentialiter sedandi dolorem. Quando autem certo & vero modo non poterit dolor sedari, & necessitas vrget: (propter symptoma, quod virtutem potest morti prodere) melius est inducere quid nocuenti ad corrigendum, quàm permittere præ dolore hominem mori, vt libro duodecimo therapeutices deducitur euidenter. Tūc enim oportet transire ad sedantia stupefactiua, quæ non verè, sed apparenter sedant dolorem: Ac si dicat aliquis, hominem mortuum non sentire dolorē: vt dicitur in quinto pharmacorum. Et talia sunt in extremo contraria his, quæ verè & (vt ita dicam) existenter sedant: frigida enim sunt, & naturæ contraria, velut est opium, mandragoræ radix, solantum, hyoscyamus, & papauer. Verum siccata sunt salubriora, quàm viridia: & corroborata croco, myrrha, styrace, atque castoreo, vt in philonio, & opiatis. Et in suppositoriis, necnon & in collyriis, sunt tutiora. ^{Cap. 19.} Quantitas autē & tēpus debēt esse opportuna, vt in eodem 12. therap. dicebatur. Et ex hoc fuerunt medicis suspecti trochisci, quos dominus Episcopus Rigēs. cōsulit domino Marsiliēsi Episcopo patiēti stranguriā dolorificā. quia mortuus est soporatus & obdormiens. Habebant enim talem proprietatem, vt vnus sumptus statim sedaret dolorem: Aliorū verò formula in toto continente erat talis. Recipe hyoscyami albi, drac. j. opij, drach. β. seminis citruli, lactucæ, ana

drac. iij. seminis portulacæ, drac. ij. fiant trochisci, cum aqua glycyrrhizæ. Istud idem medicamen reperitur in tertio canon. de vlceribus renum, sub hac formula. Recipe seminis hyoscyami albi, sextam partem vnus drac. opij, karacem, j. (qui sunt 24. grana hordei, in synonymis Mundini) seminis citruli, seminis lactucæ, seminis portulacæ, ana drac. vnam.

CAPITVLVM SEXTVM

*De antidotis localibus vulnerum & vlcerum. Et
primo de medicinis restringentibus
sanguinem.*

Sanguis necesse est, quando fluit in excessu, vt restringatur: aliàs periret homo: quum sanguis & spiritus sint thesauri & fundamenta naturæ, vt tenent omnes physici. Sanguis autem multipliciter retinetur, vt supra de vulneribus venarum fuit dictum. Inter quos modos, qui per medicinas fit tractabitur nunc, & dicetur medicina restrictiua sanguinis esse illa, quæ habet constringere membrum, & sanguinem fluentem retinere. Et hoc facit aut quia¹ frigida, acrimoniam sang. reprimendo: aut quia² vnit & aggregat orificia venarum: aut quia³ glutinat & oppilat poros membrorum: aut quia⁴ desiccatur & vrit, & escharam inducit in membro. Exempla primorum in quinto pharmacorum sunt, aqua frigida, semperuium, portulaca, tribulus viridis, psyllium, auricula muris, lenticula aquæ, accedulam, & umbilicum ve. addit Auic. Exempla secundarum sunt plâtagines, cauda equi, galla, sidia, grana passularû, rhabarbarum, bolus ar. terra sigillata, gypsum, & omnia styptica & austeria, terrestria & crassarû partiû mordicatione carêtia. Exempla tertiarum sunt, sanguis draconis, thus, aloë, mastiche, resina, glutina, amyllum, puluis molendini. Exempla quartarum sunt calx, arsenicum, cuperofa, vitriolum, & id genus. Ex quibus possunt componi multæ formulæ. Prima est puluis Gal. ex albuminibus ouorum, & pilis leporis, ad mellis spissitudinem vnitis. pro quo Rec. aloës, thuris, ana partem j. fiat puluis. Secunda est de domo: & dicitur puluis rubeus, qui Re. boli armenia, partem j. gallarum frixarum, partem aliam: sang. draconis, thuris, aloës, mastiches, ana partem tertiam vnus. fiat puluis. Tertia est Albuc. & eam Brunus, & Lanfran. tenent. ℞. thur. partem j. sanguinis draconis, partem β. calcis viuæ, partem iij. vnus: fiat puluis, & est conseruatiuus futurarum. Quarta est Gal. lib. catag. Re. balauftiorum, vnc. iij. aluminis, vnc. j. cuperofæ, vltæ, vnc. β. fiat puluis. & est probatus. Quinta formula est Rogerij, & Iamerij, eius sectatoris. Re. colophonia, quar. j. boli armenia, quar. β. mastiches, olibani, sanguinis draconis, ana vnc. β. radic. consolidæ maioris, ros. ana drac. j. fiat puluis.

De medicinis carnem gignentibus, & modo eam generandi.

Tres sunt actus communes, in cura vulnerum & vlcerum necessarij. Primus est agglutinare, aggregare, & consolidare (quod idem reputo pro præ-

presenti,) labia disiuncta. Et iste conuenit vulneribus, quatenus sunt vulnera. Secundus est, regenerare carnem vbi deficit: qui conuenit vulneribus & vlcera concauis. Tertius est cicatricem inducere, & ipsum sigillare: qui vulneribus, & vlcera in quibus sola cutis est necessaria, congruit. Et omnes isti actus natura operante cum desiccantibus medicinis perficiuntur: secundum tamen magis & minus, vt supra in tertio tractatu de vulneribus fuit deductum. Nam agglutinantes, siccitate indigent in secundo gradu carnis generatiue, in primo: cicatricem inducentes, vsque ad tertium. In qualitatibus autem actiuis non debet esse excessus, nisi dyscrasia requireret ipsum: adhuc nulla indigent mordicatione. Et vltra dispositionem vlcera, recipiunt diuersitatem in gradibus à complexione totius, & partis, & ab etate, tempore, & contrariorum indicatione. Et cause istorum omnium ibidem fuerunt assignate. Est ergo medicina agglutinans, aggregatiua, seu consolidatiua, secundum Auic. quæ exsiccatur & inspissatur humiditatem quæ est inter duas superficies vulneris propinquas: ita vt conuertatur ad conglutinationem, & inuiscationem, & adhæreat vna alteri. Et ideo indiget quadam stypticitate: vt sunt sang. drac. & aloë, sarcocolla, bolus ar. terra sigillata, necnon cortex palme, malorum granatorum, arnoglossa, & folia pini, & cupressi, pentaphyllon, acetosa, & folia pisorum syluestrium, flores sorborum, & caudæ equinæ rami, pul. molendini, hordeum vstum, terebin. ac etiâ lac acetosum, atque vinum rubrum stypticum. Ex quibus possunt fieri multe formulæ compositorum, quarum prima est totius communitatis, & fit ex terebin. lauata, & rubro puluere dicto ad sanguinis constrictionem. Secunda formula est Galen. lib. catageni, & vocatur emplastrum nigrum: & est de meis. Recipe lithargyri, partem j. olei, aceti, ana partes tres. coquantur per diem integram, ipsum continuè agitando vsque ad spissitudinem & nigredinem, & fiat emplastrum. Tertia formula est diapalma, à libro catageni sumpta, quæ Reci. axungia porci vetustissima, lib. 2. olei antiqui, libr. 3. lithargyri, lib. 3. cuperosæ, quar. 3. coquantur in modum emplastri nigri, & agitur continuè spatula è palma viridi, aut è canna, & fiat emplastrum. Quarta formula est emplastrum viride magistri Petri de Bonanto, quod 7. plantaginis, consolidæ maioris & minoris, betonica, verbenæ, pimpinelle, pilosellæ, millefolij, lingue canis, caudæ equinæ, ana m. j. conquassentur, & cum lib. 3. sepi veruecis coquantur, & colentur: postea addantur resine, cere, galbani, ana quar. 3. sarcocolle, quar. j. terebin. quar. j. & 3. fundatur, & fiat emplastrum. Quinta formula est emplastrum ex centaurea: & eo utebatur magister Petrus de Arlate. Reci. centaureæ mi. m. 6. macerentur per noctem vino albo: deinde coquantur ad consumptionem medietatis vini, & colentur: & illa colatura iterum bulliat, vsquequo sit reddita ad spissitudinem mellis & seruetur. Et quando volueris facere emplastrum, Reci. terebin. lib. j. cere nouæ, quar. j. resinæ, thuris, gummi arabici, masti ana vnc. j. vini prædicti è centaurea, vnc. 3. lactis mulieris, vnc. 2. fiat emplastrum. Sexta formula est magistri Dyn. Recipe betonica, centaureæ, ana m. 3. conquassentur, & in

Ddd j.

vino albo bulliant, & colentur: & colaturæ addatur terebin. lib. β. resinæ, quar. j. sarcocollæ, vnc. j. cere, vnc. 2. & iterum bulliant, & super acetum proiciantur, & congregentur, & cum lacte malaxentur, & fiat emplastrum. Septima est vnguentum Regis Angliæ. Recip. ceræ albæ, resinæ, ana quar. j. olei, vnc. 2. terebint. lotæ, vnc. j. thuris, mastiches, ana vnc. β. fiat vnguentum. Octava est emplastrum quod comes Gulielmus habuit à Papa Bonifacio: & Papa habuit id à magistro Anserino de Ianua: qui etiam id dederat Regi Franciæ. Recip. pimpinellæ, betonicæ, melangianæ, verbenæ, vermicularis, ana m. j. bulliant in bono vino albo, vsque ad consumptionem duarum partium: deinde colentur, & vinum iterum bulliat, & addatur ei resinæ, lib. j. cere albæ, lib. β. mastiches, vnc. 2. coquantur & proiciantur super lac mulieris, & malaxetur, & fiat empl. Nona formula est vnguentum gloriæ: & id faciebat magister Iohannes, nepos magistri Anserini de Ianua. Recipe olei bedegaris, lib. j. ceræ, quar. j. sc. illarum ros. vnc. β. fiat vnguentum. Decima formula est, vnguentum viride herbarum totius communis, Rogerij, Iamerij, atque Nicolai, & totius sectæ Thessaliniæ. Recip. chelidonie, panis cuculi, (qui dicitur alleluia,) centrum galli, leuistici, scabiosæ, ana m. j. sepi arietini, lib. j. olei, lib. β. ceræ, mastiches, thuris, aloes, viridis æris, ana vnc. j. fiat vnguentum. Undecima est emplastrum ex vermibus, agglutinans & consolidans membra neruosa: & est Lanfranci. Recipe vtriusque consolidæ, cynoglossæ, pilosellæ, vtriusque plantaginis, ana m. j. vermium terrestrium, lib. β. terantur omnia, & ponantur in lib. j. & β. olei communis per septem dies: deinde bulliant modicum, & colentur, & exprimantur: & tunc addatur sepi arietini mundati, lib. j. picis naualis, lib. β. picis Græcæ, quar. j. ammoniaci, galbani, opopanacis, terebin. ana vnc. j. thur. mastiches, ana vnc. β. dissolutis gummi in aceto, fiat emplastrum. Modus autem operandi est, vt post restrictionem sanguinis, & prohibitionem apostematibus, foueatur vulnus vino rubro calido: deinde sicceatur: postea medicamentum apponatur, & de super stupa macerata vino rubro & expressa: & ligatura incarnatiua artificialiter ligetur.

De medicinis regenerantibus carnem, & modo operandi.

Lib. 2. tr. 1. cap. 4.

Medicina sarcotica seu generatiua carnis, secundum Auic. est illa, cuius proprietas est, vt permutet sanguinem superuenientem vulnere in carnem propter quod adequatur complexionem eius, & coagulat ipsum cum exiccatione, & quadam absterfione non mordicante, vt dicitur in quinto pharmacorum. Et sunt trium modorum, debiles, fortes, & fortiores. Debiles sunt olibanum, mastiche, & aloë colophonia, farina hordei & fœnugræci: quæ debent corporibus, & membris humidis applicari. Fortes sunt aristoloeos, farina lupinorum & orobi, cadmia quoque, & cuperofa adusta, in parua tamen quantitate posita: quæ debent corporibus & membris siccis applicari, vt supra in vulneribus concauis fuit dictum. Fortiores sunt, quæ vlc

ceribus profundis sunt apta, velut centaurea, & polium, glutinum, limaces
vsta, plumbum & antimonium adusta, & id genus: pix etiam, & resina car-
nem regenerant: & myrrha generat carnem super ossa nudata. Ex quibus
simplicibus possunt fieri multae formulae compositorum. Quarum prima
est vnguentum Basilicon, dictum à Galeno tetrapharmacum. Recipe picis *Libr. 13.*
nigrae, resinae, cerae, sepi vaccini, olei, ana quantum vis. fundantur, & fiat vn- *ther. c. 5.*
guentum. Et si addatur olibanum, dicitur maius ab Heben Mesue, & à Gal. *Sum. 1.*
Macedonicum. Secunda formula est, vnguentum fuscum secundum Nico- *dist. 11. c.*
laum, quod in pharmacopoliis inuenitur factum. Tertia formula est, vn- *19.*
guentum aureum Heben Mesue, in quo vt sit aliquantulum mundifica-
tium, modicum addo mellis. Recipe cerae, vnc. v. resinae, quart. j. terebin-
thinae, lib. j. mellis, quart. s. mastiches, thuris, sarcocolla, myrrha, aloes, cro-
ci, ana drac. ij. fiat vnguentum. Quarta formula est, vnguentum viride Gal. *Li. 4. fen.*
cōcessum ab Auic. Re. olei, cerae, an. vnc. vj. liquefiat, & in descensu ab igne *4. t. 1. c. 11.*
addatur viridis æris, vnc. j. agitando, & permiscendo fiat vng. Quinta formula *Ca. 10. lo.*
est vnguentum à lino, quod Auic. dicat cōsolidationi: Ego tamē id plus inue- *pract.*
ni regeneratiuū. Et secundū Heben Mesue. Re. rasurae pāni linei bene mū- *Sum 1. di.*
dati, part. s. opoponacis, partes ij. vini, mellis, olei ros. an. partes v. lithargy- *11. ca. 14.*
ri, aloes, sarcocolla, an. tertiā partē vnus: fiat vnguentū. Sexta formula est,
emplastrū croceū magistri P. de Bonanto: Re. sem. fenugraci, quar. i. ma-
ceretur per nouem dies vino albo, donec marcescat: postea tere fortiter, &
cola: & adde sepi hircini, quar. iij. & insimul conterantur & coquantur: po-
stea mucago, & pinguedo congregetur: quibus addatur. cerae, quar. j. resinae,
vnc. ij. fundantur omnia & coquantur, & fiat emplastrum. Septima formu-
la est vnguentum pretiosum, acceptum à cartulario meo, commune omni-
bus vulneribus sanandis. Re. artemisia, scabiosa aurum valet, absinthij, cal-
litrychi, tanacetij, apij, verbenae, lanceolae, ancerdae sylu. senationis, pimpinel-
lae, linguae canis, chelidoniae, pilosellae, millefolij, an. m. j. cōterantur omnia
mūdata à radicibus, & extrahatur succus: & cum lib. ij. axūgiae porci veteris,
& lib. j. sepi hircini, & lib. iij. olei, & quar. j. mellis, coquendo & vniendo in
mortario, fiat vnguentum. Et magister Petrus de Bonanto vtebatur eo: ve-
rū addebat in fine decoctionis thuris, mastichis, aloes, viridis æris, quan-
tum sibi videbatur, & laudabat id. Octaua formula est emplastrum gratia
Dei, acceptum à cartulario magistri Petri: & est commune ad omnia vulne-
ra, tā capitis, quā in quacunque alia parte corporis: attrahit enim sangui-
nē & humores venenosos à profundo, & carnē generat, & consolidat. Rec.
cerae albae, resinae, ammoniaci, an. lib. s. tereb. quar. j. galbani, olibani, masti-
ches, myrrhae clarae, ana. vnc. s. aristol. rot. dra. ii. terēda terātur, & fundātur
in vino albo, in quo decocta fuerint betonicae, verbenae, consolidae maio.
& mi. centaureae, pimpinellae, hypericonis, herbae sarracenicae, herbae gratia
Dei, bauciae, sanabaro, ana m. i. postea extrahatur, & malaxetur cum lacte
mulieris, & oleo ros. & fiat emplastrū. Nona formula est emplastrū Coni-
tis: & id tenebat magister Americus de Alesto. Rec. cerae albe, vn. quatuor:

Dad ij.

ammoniaci, vnc. 2. terebinthinæ, vnc. 3. bulliant in vino albo, & extrahantur, & cum lacte mulieris malaxando fiat emplastrum. Decimam formulam faciebat Comes Antissiodorensis: Recip. axungie porci recentis, cere albe, ana quar. j. olei chamemel. lib. β. mastiches, vnc. 2. ambre grise, drac. 2. fiat vnguentum. Vndecima formula est vnguentum diaireos: & est magistri Dyni de Florentia. Recip. sepi vaccini, lib. β. olei ro. vnc. 4. cere, vnc. 2. radic. ireos, vnc. j. thuris, sarcocolle, mastiches, aloes, aristolo. ana drac. 2. terebinthi. quar. j. fiat vnguentum. Isto autem utebantur barbitonfores Montispeffulani. Duodecima formula, sunt pulueres varij & diuersi. Insuper pulvis Rhafis, qui Recip. olibani, aloes, sarcocollæ, sanguinis drac. radic. ireos ana: terantur, & fiat pulvis. Porro Lanfrancus dicit istum: Recip. thuris, mastiches, scenugræci, ana: fiat pul. Modus autem operandi est, vt lauto vulnere vino calido, ponatur pulvis aut linamentum in vulnere: & desuper stupa macerata vino, & expressa: & ligatura tenente medicamina ligetur, & bis in die remutetur.

Tr. 5. c. 5.

De medicinis cicatricem inducentibus, & modo operationis ipsarum.

Lib. 2. tr. 1. cap. 4. *Medicina* cicatricem inducens & sigillans secundum Auicem. est quæ exiccat superficiem vulneris, ita vt fiat cortex super ipsam, custodiens à nocumentis, vsquequo generetur cutis naturalis à natura, non qualis à natiuitate. Et ideo notabili indiget stypticitate & austeritate. Et sunt duorum modorum, vt dicitur lib. quinto pharmacorum: Quædam hoc faciunt per se, & propriè, vt gallæ & sidia, spina ægyptiaca, cerussa, plûbum vstum, & lithargyrus, cimolia, bolus armena, & omnis terra, (maximè abluta) secundum Gal. nono simplicium: quædam hoc faciunt per accidens, vt corrosiua, styptica adusta, in parua tamen quantitate: sicut æs, & squama eius adusta & lauata: alumen & cuperose idem præstant, & omnia styptica carentia mordicatione, per se, vel per præparationem, vt centaurea, plantago, & aristolo. adusta, & corium bouinum vetustarum solearum adustarum, & cortices vlmis, & quercus & scoriam ferri lotam laudat Arnaldus. Ex quibus componi possunt multe formulæ, quarum prima est formula pulueris, & est Guilielm. de Saliceto, Lanfranci, & Henrici. Recip. balauftiorum, aloes, sang. draconis, cadmiæ argenti, æris vsti & loti, ana partes æquales: fiat pulvis. Item Recip. corticis pini, vnc. j. lithargyri, cerussæ, ana vnc. β. nucis cupressi, cetauræ mi. aristolo. vstæ, ana drac. 2. fiat pulvis. Et si vulnus esset calidum, addit Auic. santalos, & nenufar. Et ros. sicce, & lanceolata sicca in hoc essent optima. Secunda formula est vnguentum album totius communitatis. Recipe cerussæ, vnc. j. lithargyri, vnc. β. olei ros. lib. j. aquæ ros. quar. j. in mortario fortiter agitando, modo ponendo oleum, modo aquam ros. fiat vnguentum: & est de domo. Tertia formula est vnguentum album, nuncupatum Rhafi: quod Recip. olei ros. lib. j. cere, vnc. 2. cerussæ, vnc. j. camphoræ, drac. j. album. ouorum 3. numero: fiat vnguentum. Sed si adderetur aliquantulum lithargyri, esset

Lib. 5. c. 7.

Tr. 5. c. 5.

Li. 4. fen.

4. tr. 1. c.

10.

esset melius. Et si adderetur ei minium, esset coloratum colore rubro, & isto vtuntur barbitonfores curiæ Romanæ. Quarta formula est vnguentum è calce: & est Auic. mirabiliter consolidans & desiccans combustiones & vulnera neruorum. Recip. calcis viuæ, lauata septies aqua frigida, vel donec amiserit acrimoniam: & cum sufficienti oleo ros. agitando in mortario, fiat vnguentum. *Lib. 4. f. 2. 4. tr. 2. c.* Quinta formula est, emplastrum album è cerussa, in libro catageni, & per Azaram aliquantulum correctum: & eo utebatur magister Petrus de Arlate in Auinione. Rec. ceræ, vnc. iij. olei ros. β. terebint. quart. j. cerussæ, vnc. ij. lithargyri, vnc. j. thur. aluminis, testarum vstarum limacum, ana vn. β. post fusionem olei, terebinthinæ, & ceræ, reliqua misceantur in mortario, & fiat emplastrum. Sexta formula est vnguentum episcopi Laudunen. qui erat de domo Comitis Armeniaci: & adaptabat id omnibus vlceribus conuersis in fistulam & cancris. Re. axungia porci mundata à pelliculis, macerata aceto per nouem dies, acetum tertio quoque die renouando, lib. j. argenti viui extincti salua, lib. β. aluminis rochæ, quar. β. pistando in mortario per diem integram, fiat vnguentum. Septima formula est vnguentum azurinum, siue cœruleum, multum utile ad pustulas faciei, & scabiem, & serpiginem. R. axungia porci preparata, vt dictum est, lib. j. argenti viui extincti, quart. j. aluminis, quart. β. sulphuris viui, vnc. β. bugiæ, vnc. β. indi de Baldae, dra. ij. pistando in mortario fiat vnguentum. Octaua formula est diapompholygos: & laudatur à Theod. & à tota secta illius, quia curat cancrum, & canchrænas, erysipelas, & combustionem. *Li. 3. c. 6.* Re. olei rosat. ceræ albæ, an. vnc. v. succi granorum rub. solani, vnc. iij. cerussæ lotæ, vn. ij. plumbi vsti & loti, pompholygos vel thutia, an. vn. j. thuris, vn. β. facto vnguento cū oleo & cera, reliqua in descensu ab igne in mortario misceantur, & fiat vnguentum. Nona formula est lithargyrus nutritus: & est Rhaf. & Aui. & ferè omnium operantium. R. lithargyri bene puluerati, quantum vis: & cum sufficienti oleo ros. & aceto, tantum agitetur in mortario donec spissetur, & tumefcat: & reponatur & feruetur. Et si adderetur vni parti, sexta pars pulueris facti ex ære vsto, antimonio, plumbo vsto, alumine, balaustris, radic. rubiæ, curcuma, gallis, sanguine draconis, cadmia argenti, serico, vermibus terrestribus siccatis, an. partē j. fiat puluis, & misceantur in mortario, esset vnguentum perutile omnibus vlceribus virulentis & difficilis consolidationis. Et si fieret in mortario plumbeo, & adderetur cerussa, esset melius ad omnes dispositiones cancras, vt dicit Gal. in prima parte libri cat. top. *Cap. 8.* Decima formula est, lamina tenuis plumbea, quæ secundum magnitudinē vlceris (lauato vlcere & circumferentia eius aqua aluminis) superponatur, & strictè ligetur: facit enim mirabilia in omni vlcere & dispositione cancras. Quot enim honores habui ab isto auxilio, nouit ille qui nihil ignorat. Sed fingendum est aliud esse artificium magnū in eis, propter plebeios: quibus nihil videtur pretiosum, nisi sit sumptuosum. Modus operandi est, vt antequam vlcus totum carne sit repletum, lauetur vlcus siue vulnus vino calido decoctionis balaustrorum: aut aqua aluminosa, si est calefactum:

& postquam fuerit bene exiccatum, ponatur medicamen, & cooperiatur stuppis maceratis & expressis in eisdem, & ligatura incarnante ligetur.

*De medicinis corrosiuis, putrefactiuis, & causticis carnem rum-
pentibus atque cutem.*

Quando est aliquod extraneum in vlcere, vel apostemate, quod non potest maturatiuis & mundificatiuis curari, tunc est necessariū vt extirpetur ferro, aut medicinis. Et licet extirpatio que fit ferro est securior (cū citò facta sit, & citò transeat illata impressio) quàm cum medicinis, quæ sunt acres, & longo tempore dolores & febres inferunt: nihilominus quia multi sunt timidi, & mallent mori quàm sustinere ferrum, & adhuc in aliquibus locis est periculosa incisio, oportet vti medicinis extirpantiuis, quæ à Galen. in quinto pharmacorum vocantur colliquatiuæ, à vulgaribus corrosiuæ. de nominibus tamen non est multum curandum, vt idem dicit consequenter. Earum sunt tres species, scilicet debiles, fortes & fortissimæ. Debiles dicuntur propriè corrosiuæ: fortes, putrefactiuæ: fortissimæ, causticæ & ruptoria dicuntur. Et licet omnes sint calidæ & quodammodo terrestres, hoc tamen minus sunt corrosiuæ: putrefactiuæ, plus: causticæ verò, in extremo caliditatis & crassitie ponuntur. Et propterea corrosiuæ non agunt nisi in carnem mollem & superficialem: putrefactiuæ, in cutem & carnem duram & profundam: causticæ in carnem & cutem duram & mollem, superficialem & profundam. Accidit tamen quādoque vnam facere operationem alterius: & hoc est ratione quantitatis, aut moræ, aut complexionis patientis: vt experientia monstrat, & Henricus idem affirmat dicitque.

*Li. 2. Ar. 1.
cap. 4.*

Porro medicinæ corrosiuæ, secundum Auicem. proprietas est, vt consequatur ex eius resolutione & deuastatione, substantiæ carnis diminutio. Et hoc faciunt, quando caro superflua est in parua quantitate, stupæ canabinæ minutim incise, & spongia in paruis laminis incisa, necnon & hermodactyli puluerati, alumen, vnguentum apostolorum, & similia. Quando autem caro est multa, necessaria sunt cuperosa, viride æris, virgulentum viride, & ægyptiacum, & trochisci è calce magistri Dyni, quorum formula est, Rec. calcis viuæ, quantum vis, pulueretur, & pistetur cum melle, & fiant trochisci, & in concha comburantur, & desiccantur. Et hoc idem faciunt trochif. asphodelorum, quorum formula secundum Rogerium hæc est: Rec. succi radice asphodelorum, vnc. vj. calc. viuæ, vnc. ij. auripigmenti, vnc. j. conficiantur, & desiccantur ad solē mense Augusti, & fiant trochisci. Ad idē etiā sunt trochisci aldaron, qui dicuntur Andromachi, & fiunt hoc modo, secundū Auic. Rec. corticū granatorū, drac. x. gallarū, drac. viij. myrrhæ, aristo. rot. ana vnc. iiij. dragāthi, aluminis iameni, ana drach. ij. zegi (quod est vitriolum) drac. iiij. puluerentur, & cū vino dulci conficiantur, & fiant trochisci. Ad idem fiunt trochisci calidicon: & sunt Gal. Rec. calcis viuæ, partem vnam. auripigmenti ru. & citrini, alkali, & acaciæ, ana partem mediam.

Li. 1. c. 20.

mediam. puluerentur & conficiantur cum capitello, & fiant trochif. Capitellum est duplex: commune, dictum superius in mundificatione capit-
tis: & proprium secundum Dynum, aliquantulum à me emendatum: quod
sic fit, Reci. calcis viua, salis ammoniaci, ana lib. j. terantur, & pistentur cum
lixivio cinerum truncorum fabarum: & ponantur in olla que sit in fundo
minutim perforata: & ponatur alia olla integra subtus, in quam recipiatur
capitellum: & sepeliantur in fouea, & dimittantur per septem dies: & cola-
tura erit valde pulchrum capitellum. Valet autem ad consumendum om-
nem superfluitatem: comburit, & corrodit, & eius eschara citò cadit.

Medicina putrefactiua secundum Auicennam est, illa quæ corrumpendo Li. 2. tr. 1.
complexionem carnis, inducit ei humiditatem fetidam & corruptam, cap. 4.
non escharosam, propriè ad instar carnis cadauerosæ & eschiomenatæ, à
superabundanti frigido, vel calido, sicco, vel humido, vt innuit Galen. in Cap. 15.
quinto pharmacorum. Assimilatio verò est, quia utrobique est corruptio
doloris expers: supple, quantum ad partem corruptam. quod autem non
inferant magnum dolorem in parte non corrupta, non credatis. Talia sunt
realgar & arsenicum, quæ super omnes in hoc obtinēt principatum. oportet
tamen vt reprimantur: quia feroces sunt medicinæ. Reprimitur autem
arsenicum, secundū quatuor magistros, hoc modo: Pulueratur, & cum suc-
co caulium, aut solani, aut alterius herbæ frigidæ pistatur, & desiccatur: &
hoc fiat ter vel quater: & fiant trochisci. Eodem modo reprimitur realgar,
secundum Henr. Eodem modo argentum viuum sublimatum operatur.
Ad eandem intentionem fiunt aquæ fortes distillatione, inter quas ista est
melior: R. salis ammoniaci, auripigmenti ru. & citrini, cuperosæ, viridis æ-
ris, ana partē j. puluerentur, & ponantur in alembico vitreo bene lutato, &
distillantur lento igne. Prima aqua abiiciatur, postea duplicetur ignis. Et
quando alembicum fiet rubrum, retineatur secunda aqua: & in vase vitreo
bene cooperto custodiatur. Est enim tantæ efficacię, vt ferrum liquefa-
ciat & perforet: & ideo vnica gutta enecat fistulas, & liquefacit omnes
verruccas, & excrescentias. Modus autem sublimandi & distillandi alkimi-
stis dimittatur. Ista verò non debent apponi debilibus & tenerimis cor-
poribus, neque iuxta principalia membra: neque in mollibus & paruis
membris, qualia sunt virga, labia, palpebræ, nasus, digiti, & similia: neq. ap-
plicetur in magna quantitate, quia melius est multiplicare vices quàm quā-
tatem, vt dictum fuit in glandulis & ruptura. Et debet applicari in pulue-
re, aliquando incorporata cum dialthæa, aut vnguento albo: & post appo-
sitionem muniatur locus desuper, & circumcirca, aceto & succis frigidis: &
teneant bonā dietam. Quod si nimis irritaret infirmum, & voluerit remo-
uere, & sedare dolorem, locū oleo calido dulci fove. Et post operationem
(quæ durat arsenici quidē per tres dies, & aquarum cō minus) procuretur
calus talis escharæ cum butyro, aut aliquo maturatiuo vnctuosio.

*Medicina caustica escharotica, & raptoria, est illa quæ rumpit, & adurit
cutim & carnem, & complexionem ipsorum. Et ipsa deuastat, & mortificat,*

indurat, & in carbonē reducit, absque dolore magno: quamobrem earum operatio dicitur lenta, lib. quinto pharmacorum. Et sunt quædam debiles, quæ solam cutim rumpunt & vesicas excitant, & præparant ad operationem putrefactiuorum, quæ non agunt nisi in carnē à cute nudatā: vt cantharides, melanacardorum, allia panta lupina, flammula, vel marsilium, & anabulla. Et ponuntur cantharides pistæ cum fermento, aut aliquo sepo, in quantitate drachmæ vnius. Alia autem per se, in quantitate medijs manipuli. Stare debent per mediam diem: & post incidantur vesiculæ, & ponatur folium caulis. Quod si patienti prouocent ardorem vrinæ (quod aliquando faciunt) detur lac potandum, & æger ponatur in balneo aquæ decoctionis maluarum, violarum, nasturcij aquatici, parietariæ, vsque ad umbilicum: & statim sedabitur ardor. Fortia autem sunt multa: sed id quod fit ex calce viua puluerata, incorporata cum sapone molli, & modico saliuæ, in hoc obtinet principatum. Debet autem poni ad quantitatem auellanæ: scilicet aliquantulum plus vel minus, prout locus requirit. Et debet muniri locus taliter vt non diffundatur, nisi quo volueris: Et hoc admoto cortice nucis paruæ, vel calyce glandis magnæ, vel corio seu panno cerato, vel albumine oui seu aliquo glutinoso perforato secundum quantitatem quam operatio requirit. Et desuper & circumquaque aliquod frigidum applicetur, & strictè ligetur, & dimittatur vt minimum per duodecim horas. Et si ultra protenderetur, melior eschara efficeretur. Facta operatione remoueat causticum, & casus escharæ butyro lauato, & cum pauca farina vincto, vel aliquo alio vinctuoso procuretur.

C A P I T U L V M S E P T I M V M

De medicinis fracturarum, & dislocationum: Et primo de prohibentibus phlegmenem.

Fen. 5. tr. 2. cap. 11. **M**edicinæ fracturarum & dislocationum aliquādo fiunt in forma epithematis, aliquando in forma emplastri, aliquando in forma vnguenti: & (vt dicit Auic. in quarto) aliquando fiunt ad prohibendum apostema & dolorem, quædam fiunt ad glutinandum & indurandum porum farcoidem, & quædam sunt ad roborandum particulam, quædam sunt ad comprimendum porum nimis crassum, quædam verò ad leniendum & mollicificandum duriciem quæ aliquando remanet post restorationem. Medicinæ prohibentes apostema sunt refrigerantes, & quodam modo repercutientes: veluti albumina ouorum, oleum rosatum atque myrtinum, quæ competunt in prima preparatione.

De glutinatis.

Li. 1. c. 18. *Medicine* glutinantes, & indurantes porum, quæ competunt secundæ remutationi, & sequentibus vsquequo porus sit completus, sunt huiusmodi: Re. farinæ volatilis molendini, vel frumenti, partes vj. sang. draconis, thuris, mastiches, sarcocollæ, ana partem vnā: incorporentur cum albuminibus ouorum, & fiat epithema seu puls. Ad idem dicat Brunus: Recipe

Recip. aloes, myrrha, boli armenia, thuris, acacie, nucis cupressi, dragacanthi, ladani, farine volatilis, ana partem vnam: puluerentur, & vt primum incorporentur.

De confortantibus.

Medicina confortantes, quæ competunt in fine, sunt (post forum cum vino salito decoctionis ro. absinthij, & musti albi arboris quercus) emplastrum quod dicitur Lanfran. Reci. olei ros. vnc. 4. resina, vnc. 3. cera, vnc. 2. colophonia, mastiches, thuris, ana vnc. 3. nucis cupressi, curcumæ, ana drac. j. fiat emplastrum. Verum oportet vt minuatur oleum, & augeatur gummi: & si adderetur crocus, esset melius. Ad idem dicitur Rogerius hoc spadadrapum: Reci. thuris, mastiches, picis, farine volatilis, boli armenia, ana drac. 2. sepi arietini, cera, ana lib. 3. liquefiant sepum & cera, & vltimò puluis ponatur, & pannus eo imbuatur, sicut fit tela cerata: & applicetur. Ad idem est Apostolicon commune antidotarij & apostolicon chirurgicum dictatum à Rogerio, commune omnibus concutionibus. Reci. colophonia, lib. j. picis naualis, lib. 3. galbani, sagapeni, ammoniaci, opopanacis, thuris, mastiches, terebinthi, ana vnc. 3. aceti lib. 3. cera, vnc. 3. dissolutis gummi in aceto, & bullitis & liquefactis, addantur reliqua, & fiat emplastrum malaxando cum oleo laurino. Ad eandem intentionem est oxycroceum antidotarij Nicolai. Ad idem est emplastrum magistri Petri de Bonanto, commune ad omnes contusiones. Reci. cera, quar. j. ammoniaci, quar. 3. picis naualis, vnc. 2. mastiches, vnc. j. farine scœnugræci, absinthij, chamemeli, cymini, ana drac. 2. succi parietaria, aceti optimi, ana quar. j. maceretur ammoniacum succis per noctem: manè ponatur supra ignem, & liquefiat cum reliquis vsque ad consumptionem succorum: & pulueres malaxentur oleo laurino, & fiat emplastrum.

De medicinis remollientibus duritiem, quæ aliquando remanet post restorationem.

Licet superius cap. de sclerosi, & de passionibus iuncturarum satis sit dictum de talibus medicinis, & modo operationis ipsarum, nihilominus quia talium operatio est multum difficilis & molesta, videtur vtile medicamina talia repetere sæpe. Medicina remollientis duritiem quæ remanet post algebras, magis debet esse humectans quàm resolutiua, vt in quinto pharmacorum videtur dicere Galen. maxime si durities fuerit inducta propter siccitatem, quæ acciderit à priuatione nutritionis, vel ex vulnere nervorum particularum, vel ex longa puris euacuatione. Et propterea dicebat Auic. in quarto, quod in talibus oportet incipere ab embrocis aquarum calidarum, postea procedere ad vnguenta & emplastra lenientia, facta ex mucagine & gummi adipibus & oleis. Et si ponatur acetum, erunt magis penetrantia: quia in parua quantitate, & mistum cum alijs calidis, non nocet: vt in tertio cat. top. Gal. & tertio canon. de curatione sodæ affirmat illusterrimus Auic. In primis igitur embrocetur pars aqua & oleo anti-

Ece j.

quo, temperatè calefactis: aut lacte vaccino, aut aqua muccosa deco&ti corticis radices althææ, vlmī, bryoniæ, cucumeris asinini, enulæ campanæ, acori, dactylorum, ficuum, fœnugræci, & seminis lini: aut aqua deco&tionis capitum pedum & intestinorum veruecis: & si loco spongiæ fieret cum lana succida, melius esset. Facto fotu per horam, exsicceetur particula: deinde iuxta ignem sarmentorum, non nimis prope, flectendo & erigendo familiariter particulam, inungatur isto vnguento ex dictis Auic. & aliorum assumpto. Recipe axungie porci, asini, muli, vrsi, marmotanae, atque taxonis, ana quar. j. axungie gallinæ, anseris & anatis, medullæ cruris vituli, atque cerui, ana quar. ß. butyri recentis, olei nucis indicæ, olei sesamini, olei balanini, olei muscellini, olei amygd. dulcium, mucaginis althææ, fœnugræci, & felini, ana vnc. 2. styracis calamitæ, bdellij, œsypi, ana vnc. ß. fundantur omnia, & liquefiant: & si est necesse, modicum addendo ceræ, fiat vnguentum. Eligantur axungie recentes, & sine sale, vt idem dicit Auic. Et si locus videtur refrigeratus, modicum ponatur olei è castoreo, & communium gummi. Item ad idem pro communibus: Recipe dialthææ, partes 2. agrippæ, partem vnam: butyri sine sale partem ß. misceantur. Facta sufficienti inunctione, emplastre tur locus corticibus radic. maluaufci pistatis & contusis, & mistis cum bona axungia porci: aut cum vnguento remollitiuo iam dictato, aut cum diachylon magno superius in cap. de remollitiuis dictato: aut cum isto, quod summè laudat Lanfrancus. Recipe axungie porci recentis, vnc. 3. pinguedinis anseris, anatis, & gallinæ, ceræ, terebinthinæ, ana vnc. j. olei communis, vnc. 4. farine fœnugræci, & seminis lini, ana vnc. j. bdellij, opopanax, mastiches, thuris, ana vnc. ß. gummi. macerentur vino, postea cum axungia & pinguedinibus, cera, & oleo dissoluantur, & colentur: & colaturæ addatur pul. terendorum: & optimè incorporentur, & vsui referuentur. Et si cum eis poneretur styrax & œsypus & ladanum, melius esset. Et ammoniacum (in sexto simplicium) mollicat illud, & in dissoluendo poros articulorum est intensæ virtutis. Et hoc fiat longo tempore: nam in septimo therapeut. tempus curæ passiuarum qualitatum est prolixius, quàm actiuarum. Modus euaporationis cum acetib & lapide pyrite, qui competit in tendonibus induratis, in sclerosi, & in duritie iuncturarum, est dictus. Et ad hoc ligaturæ & instrumenta mechanica multum auxiliantur.

CAPITULVM OCTAVVM

De gradibus medicinarum chirurgicalium.

Cap. I.

Quia Galen. medicorum eximius, in primo simplicium pharmacorum dicit, non esse possibile componere pharmacum, nec aliquem eo vti bene, antequam simplicium virtutes sciantur, ideo bonum est hic ponere gradus & virtutes medicinarum chirurgicalium: simplicium supp. quia gradus compositarum ab ipsis inueniuntur. Gradus autem, secundum Arnaldum, in complexionatis est eleuatio qualitatis alicuius complexionis

suprà

suprà temperatum, secundum distantiam integram: quod dicitur, propter metas tres non integras, quæ assignantur in quolibet gradu. Temperatum autem pharmacum in quinto simplicium pharmacorum, est simile complexioni corporis cui adducitur ab se, eo quod calefaciat, aut infrigidet, siccet, aut humectet ipsum, intemperatum est, quod illud adducit ad aliquam qualitatem dominantem, à qua denominatur talis: Calidum quidem secundum hoc nominantes in primo gradu, quodcunque utique nos calefacit, non tamen manifestè. ita etiam & frigidum, siccum, & humidum. Quæcunque autem manifestè iam calefacere, vel refrigerare, siccare, vel humectare nata sunt, secundi gradus hæc talia dicentur. Quæ verò iam vehementer, non tamen ad extremum, tertij. Quæcunque autem infrigidare nata sunt, ita ut enecent, vel ita calefacere ut vrant, quarti. Et ita in illis assignantur quatuor gradus. Idem in primo canon. dicit Auicem. Siccum autem nullum est inuenire quarti gradus, quod non etiam vrant. quodcunque enim summè exsiccat, omnino etiam vrit. & ideo licet non reperiantur in quarto gradu, sunt tamen in fine tertij, & ita prope quartum. De humido verò dicit Auicem, quod videri posse transire ultra tertium gradum: quia si transiret, esset res venenosa, quæ corrumpit corpus. Quare autem calidum in quarto, ut allia & piper, non interficiunt, ita ut opium & alia frigida, dicit ille socius concordantiarum, quia frigidum plus inimicum est naturæ quàm calidum. An verò quantitas augmentat gradum, & minuit: & num secundæ virtutes sequuntur gradus primarum: & quare vna medicina potest habere contrarias operationes, & vna planta in diuersis partibus diuersas, talia (inquam) problemata maiori indigent perscrutatione. Cæterum quò facilius inueniantur gradus medicinarum, sub catalogo Latini alphabeti ordinentur. Quod si inter doctores, graduum inuenitur varietas, aliquando hoc à diuersitatibus originis ipsorum fortè occasionem habet. Ego autem in gradibus sequar Galenum in vltimis sex libris pharmacorum, Serapionem, & Auicem. eius interpretem, & aliquas experientias meas, quantum potero à littera A, primò incipiendo.

A Brotanum, herba calida in primo, sicca in secundo, cum stypticitate.

Absinthium, herba cal. in primo, sicca in secundo, cum stypticitate.

Acacia, succus est prunellorum viridum: & est frig. & sicca in tertio, vel propè: & ideo vehementer repellens.

Acedula, herba frig. & sicca in secundo: repercutit & confortat.

Acetum frig. in primo, siccum in tertio, compositas tamen habet virtutes, cum maxima tenuitate, libro primo simpl. pharmacorum.

Acus muscata, pes columbinus, herba Roberti, herbae sunt eiusdem generis ferè: sunt frig. & sicca, cum abstersione.

Æs & flos æris, notum est, res calida & sicca in tertio: corrosiua, cum stypticitate.

Agresta, nota est: frig. in secundo, sicca in tertio: & est repercussiva.
 Agrimonia, herba est cal. & sicca in secundo gradu, cum abstersione.
 Allium, radix calida & sicca in quarto, cum adustione & attractione.
 Aloë, succus cuiusdam herbæ spissatus: & est calida in secundo, sicca in primo: & consolidat proprie vlcera pudendorum.
 Alumen rupinum, calidum & siccum in tertio, cum magna adstrictione.
 Ammoniacum gummi est, calidum in fine tertij, siccum in primo, cū molificatione & attractione.
 Amylū farina frumenti lauata: frigidū & humidū in primo, cum sedatione.
 Anacardus, pediculus elephātis: calidus & siccus in quarto: & est exulcerās.
 Anethum est semen calidum & siccum in secundo, cum resolutione.
 Anisum & fœniculum, semina sunt calida in tertio, sicca in secundo: & sunt resoluentia.
 Anthera, est illud citrinum quod est in medio rosæ: & est frigida & sicca in primo, cum repercussione.
 Antimonium minerale est: frigidum in primo, & siccum in secundo.
 Apium herba est multas habēs species, calida in primo, sicca in secundo, cū maturatione & mundificatione.
 Aqua est primum frigidorum & humidorum, per totam philosophiam: Et ideo est spissatiua & congelatiua, in primo simpl. phar.
 Aqua aluminosa abluīt, repercutit, & exsiccat secundum Gal. ibidem, & Auicennam in quarto.
 Argentum viuū, frigidum est & humidum in secundo, secundum Auicē.
 Galenus autē in nono dicit, de eo se nullam habuisse experientiam. Vtīmur tamē eo extincto in vnguētis decoratiuis & sublimato in corrosiuis.
 Argilla & cimolea terræ sunt frigida in primo, sicca in secundo, cum repercussione.
 Aristolochia, radix: calida & sicca in secundo, cū abstersione & incarnatione.
 Arsenicū & auripigmentū mineralia sunt, & sublimantur, & sunt cal. in tertio & sicca in secundo, & vltra: quia putrefactiua & mortificatiua sunt valde.
 Arum est herba, cuius radix calida & sicca in secundo, cum abstersione.
 Asphaltū spuma est indurata, reperta in mari mortuo. Est calidū & siccū circa secundū, cōsolidatiuū vlcerū sanguinolentorū, vndecimo simplicium.
 Asphodeli, radices sunt calida & sicca in secundo, cum abstersione & corrosione.
 Assa fœtida, gummi calidum & siccum in tertio, & vltra: est abstersiua & attractiua.
 Atramenta mineralia calida & sicca in tertio, cū astringione & corrosione.
 Atriplex & spinargia, olera sunt frig. & humida temperatē, cum maturatione & lenitione.
 Avena, granum calidum & humidum temperatē: maturat & abstergit.
 Axungia nota est, calida & humida in primo, plus & minus, secundum animalia à quibus capitur. & ideo mollicat & maturat.

De littera B.

Balaustium, flos mali granati : frigidum & siccum in secundo, vel propè:
& repellens.

Balsamum, gūmi est vel oleum: calidum & siccum in secundo, cum magna
tenuitate & aromatica qualitate, & ideo abstergit, attrahit & confortat.

Baucia, radix pastinacæ: calida & humida in primo, & ideo maturatiua.

Bdellium, gummi est calid. in fine primi, & vltra, cum lenitate & humid in
primo: & est efficacis mollitionis scirrhorum, in sexto pharmacorum.

Bedegar quid est, opiniones variæ sunt. frigidum in primo grado, & siccum
temperatè: & est stypticum.

Berberis, fructus arbusi: frigid. & siccus in tertio, cum percussione.

Betonica, herba calida & sicca in tertio. mundificat & sanat.

Bolus, terra est rubra: frigida & sicca in secundo, cum percussione &
adstrictione.

Borax, gluten auris: calidum & siccum temperatè. Verùm aliqui dicunt, i-
psum esse calidum valde: consolidat tamen.

Berrago, olus calidum & humidum temperatè. Buglossum, herba eiusdem
generis: magis tamen siccatur, maturant & leniunt.

Brācha vrsina, herba est calida & humida in primo gradu. maturat & lenit.

Bryonia, radix est cal. & sicca in secundo, cum abstersione & maturatione.

Bugia, cortex berberis: frigida & sicca, & sic consolidatiua.

Bursa pastoris, herba est frig & sicca, cum strictione.

Butyrum calid. in primo & humid. humiditate altiori: maturat, & propriè
bubones.

De littera C.

Cadmia & climia mineralia sunt: frigida & sicca æqualiter, cū abstersione.

Cæpa, radix est calida in tertio, adurēs, cum quadam humiditate superflua:
& ideo maturat & abstergit.

Calamentum, herba est cal. & sicca in tertio, resolutiua & attractiua.

Calx, lapis coctus: calida & sicca in quarto: adurens.

Camphora, gummi est: frigida & sicca in tertio, cum abstersione.

Canabis semen calidum & siccum, maturatiuum.

Cantharides animalia musciformia, viridis coloris, parua, calida & sicca in
tertio, cum adustione & vesicatione.

Capillus veneris, herba est temperata: verùm declinat ad quandam siccita- Lib. 6.
tem, vt dicit Gal. Subtiliat & diaphorat. Simpl. c. 7.

Capitellum, lixiuium forte. calidum est, & adurens.

Caryophylli, species aromatica: calidi & sicci in tertio confortatiui.

Cæsus recens consolidat, antiquus verò disrumpit, decimo simplicium.

Castoreū, testiculi sunt cuiusdā animalis: calid. & siccū in secundo, confor-
tat membra neruosa.

Cauda equina, herba frig. in primo, sicca in secundo, agglutinans.

Caulis, olus calidum in primo, siccum in secundo. maturat & abstergit.

Ecc iij.

Centaurea, herba est calida & sicca in tertio: & est cōsolidatiua. (ratione.
 Cera, est nota, tēperata est (& ideo materia fit omniū medicinarū) cū matu-
 Cerussa est ærugo plumbi, frigida & sicca in secundo: consolidat.
 Chamæmelū, flos calidus & siccus in primo: resolutiuū & confortatiuum.
 Chelidonia, herba calida & sicca in tertio. abstersiua.
 Cimolea, terra mola: fabrorum: frigida & sicca. consolidat.
 Cinamōmū, species aromatica: calidū & siccum in tertio, cū cōfortatione.
 Cinis, notus est: calidus & siccus in quarto, cum abstersione.
 Coctanum, seu Cydonium malum, fructus est: frigidum & siccum in secun-
 do, vel propē. confortat.
 Consolida, calida & sicca: cōglutinatiua.
 Corallium, notū est: frigidum in primo, siccum in secundo, cū adstrictione.
 Costus, radix est cal. in tertio, sicca in secūdo, cū abstersione & resolutione.
 Crassula, herba est frigida in tertio, humida in secundo.
 Cresson, herba calida & sicca in secundo: aperitiua & diaphoretica.
 Crocus, flos calid. in primo, sicc. in secūdo, vel propē: cōfortat & resoluit.
 Cucumer asininus, herba est calida & sicca in secūdo: radix tamen nō tanta
 est in gradu, & ideo mollificat.
 Euperosa, minerale calidum & sic. prope quartū, cum corrosione styptica.
 Curcuma, radix est citrina: fortē chelidoniæ. calida & sicca: cōsolidatiua.
 Cyminum, semen: calidum in tertio, siccum in secundo: carminatiuum.
 Cyperus, radix calida & sicca in secundo, cum consolidatione.
 Cypressus, arbor calida in primo, sicca in secundo: consolidat.

De littera E.

Ebulus, herba calida & sicca in secundo, vel propē: resolutiua.
 Enula, herba & radix: calida & sicca in secundo, vel propē: confortatiua.
 Euphorbium, gummi calidum & siccum in quarto: abstersiuum.

De littera F.

Faba, notæ sunt: sicca sunt frigida cum temperamento siccitatis & resolu-
 tionis & abstersionis.
 Fabaria, herba frigida & humida: consolidatiua. (ficat.
 Fax ceræ, aut alucarii nota est. Calidior est quàm ipsa cera: & ideo molli-
 Fax olei, nota est: calidior & ficior quàm oleum. mollitiua.
 Farina volatilis molendini, nota est: frigida & sicca. cum glutinatione.
 Fermentum, cū caliditate & humiditate, acre & nitrosum est: & ideo vir-
 tutem habet mistam, cum attractione.
 Ferrugo, nota est: calida & sicca in secundo: consolidatiua & constrictiua.
 Ferrum. notum: frigidum & sic. in secundo, constrictiuū & consolidatiuū.
 Ficus recentes, calida & hum. siccata, calida & sicca. (quod ferē idem est
 de da&tylis) & ideo maturant & mollificant.
 Filix, herba & radix calida & sic. in secūdo, cū resolutione & abstersione.
 Flammula, arbustum: calida & sicca circa quartum gradum: adurens.
 Fœniculū herba est, cuius semen est calidū & sic. in secūdo, cū resolutione.

Fœnu-

Foenugræcum, semē calidum & siccum in primo : & propterea resoluit, & feruentes phlegmones exacerbat.

Fraxinus, arbor: frig. & sicca in secundo, cum percussione.

Frumētū, notū est: calidū & humidū temperatē, maturat cum abstersione.

Fuligo, à fumo multum est desiccatiua.

Fum^{us} terræ, herba frigida in primo (vel propē sicca in secūdo, cū abstersiōe.

Furfur, notū est: cal. & sicca circa primū gradū, cum resolutione domestica.

De littera G.

Galbanū, gūmi: calidū in tertio, siccū in secundo, cū attrāctione vehementi.

Gallæ, fructus: virides, frigida in secundo, sicca in tertio : maturæ & nouæ. non tantam stypticatē, tamen habent magnam.

Gallitrichum herba calida & sicca: incarnatiua.

Garyophylli. vide Caryophylli.

Gentiana radix: calida & sicca in tertio: abstersiua.

Glandes, fructus frigidi temperatē, & sicci in secūdo gradu. consolidatiuæ.

Gluten, multipliciter notum est, calidū & siccū in primo cū glutinatione.

Glycyrrhiza radix est, temperata, cū quadam familiari humiditate, & ideo maturatiua.

Granatum, acidum quidem est, frigidum & siccum in secundo: dulce verò, calidum & humidum, cum temperamento & refranatione.

Granum quo tingitur pannus, est desiccatiuum sine mordicatione: & ideo consolidat & incarnat propriè neruos, in septimo simplicium.

Gratia Dei, herba est, cal. & sicca in secūdo, cū mūdificatiōe & cōsolidatiōe

Cap. 33.

Gummi arabicum & tragacāthum frigida sunt, cum quadā siccitate & glutinosa qualitate.

Gypsum, cal. & siccum, cum glutinatione.

De littera H.

Hæmatites, lapis ruber, non ablutus est calidus in primo : ablutus verò est frigidus in secundo: & ideo caret mordicatione: consolidat & sanat.

Hedera arborea, frigida & sicca cum abstersione & consolidatione.

Hepatica est herba frigida & humida, cum percussione.

Hermodaetylus, radix: quæ desiccata, est cal. & sicca in secundo, cum quadam abstersione & corrosione.

Hordeum, granū frigidū & siccū in primo, cū maturatione & abstersione.

Hyoscyamus, herba frigida in tertio, vel propē: valde stupefacit.

Hypericon, herba pforata: est cal. & sicca: incarnat, cōsolidat & mundificat.

Hypocistis, succus est decoctus & spissatus: frigidus & siccus in secundo.

Hysopus, herba calida & sicca in tertio: resolutiua.

De littera I.

Iacea, herba calida & sicca: & est consolidatiua.

Iarrus. vide Arum.

Iris, radix est calida & sic. in tertio. resoluit, mundificat, & incarnat.

Issopus humida. vide Oesypus.

Iuniperus, frutex: calidus & siccus, cum consolidatione.

De littera L.

Lac, satis temperatum est, & ideo mitigat: sed eius serum est frigidum & sic cum, cum lauatione & consolidatione.

Lactinia, sunt herbae calidae & siccae circa tertium gradum, cum absterfione.

Lana succida, ferè temperata est, & mollificat.

Lapathum, herba est multas habens species: frigidum & siccum in secundo, & absterfium.

Ladanum, succus est barbae hircorum vltamarinorum spissatus: calid. & humidum in primo, mollificatiuum.

Lentes cum stypticitate satis sunt temperatae: & ideo refrænativæ.

Lilium, herba est multas habens species, cuius radix cal. & humida est in secundo: & ideo maturatiua.

Lingua canis herba est cal. & humida in primo, cum vi sarcotica.

Lini semen, calidum & siccum temperatè, maturat & sedat.

Liquiritia, vide Glycyrrhiza.

Lithargirus, merda plumbi: cum temperamento declinat ad siccitatem: & ideo regeneratiua & consolidatiua.

Lixiuum notum est: calidum & siccum circa tertium: absterfium.

Lupinus fructus calidus in primo, siccus in secundo, cum absterfione.

Licium, succus est herbae cuiusdam spissatus: temperatum in actiuis, cum humiditate in secundo gradu: & ideo mitigatiuum.

De littera M.

Malua, herba frig. & hum. temperatè: sedatiua.

Maluauisci radix est cal. & hum. in secundo, cum maturatione.

Mandragora, herba fr. & sicca in tertio, cum stupefactione.

Marchasita, minerale est: calida in secundo, sicca in tertio: consolidatiua.

Margaritæ notæ sunt: frigida & sicca: clarificant & confortant.

Marrubium, herba calida in secundo, sicca in tertio, & est aperitiuum.

Mastiche, gumi calidum & siccum in secundo, cum mollificatione, & confortatione.

Medulla, nota est: calida & humida, plus & minus, secundum animalia à quib. sumitur: & ideo mollificat.

Mel notum est: cal. & siccum in secundo, cum mundificatione.

Melilotus, flos herbae cal. & sicca in primo, cum resolutione.

Memitha, herba fr. & sicca in primo: è cuius succo fiunt sief & trochisci, pro oculorum adstrictione.

Mercurialis, herba frig. & humida in primo, cum maturatione.

Merda ferri, nota: frigida & sicca, consolidatiua.

Mespilum, fructus est frigidus & siccus in tertio: & est constrictiuus.

Minium, frigidum & siccum. Et est rubrum illud pictorum factum ex cerusa per adustionem, lib. nono pharmacorum.

Mumia, caro mortuorum aromatis conditorum: calida in secundo, & sicca in tertio, cum consolidatione.

Muscus quercinus (vulgo mosca alba) calid. & sicce temperatè, & confortatiuus.

Muscus aquæ, herba frig. cum stypticitate quadam & percussione.

Myrrha, gummi cal. & siccum in secundo: carnis regeneratiuum.
Myrtilli, fructus: frig. & sicci in secundo: consolidant & constringunt.

De littera N.

Nenuphar, flos est frig. & humid. in secundo, cum quadam soporandi facultate.
Nux, fructus est cal. & siccus in secundo, cum abstersione.
Nux indica est etiam fructus cal. in primo, cum temperata siccitate: cuius oleum neruos roborat.

De littera O.

Oesypus est succus lanæ succidæ, & satis temperatus & emolliens.
Oleum muscatelinum calidū est, remollitiuum. & videtur secundum Halabbatem, & synonyma Mūdini, fieri per expressionem alicuius grani, ut oleum balaninum.
Oleum oliuarum est temperatum: & ideo omnium recipit virtutes, in secundo pharmacorum.
Oliuarum folia frig. & sicca, cum stypticitate magna.
Opium, succus est vnius herbe spissatus: frigidus & siccus in quarto, stupefactius & enecans.
Opopanax, gummi cal. & siccum in tertio, cum remollitione.
Orobis, granum est calidum in primo, siccum in secundo, & ultra, cum abstersione.
Os sepiæ notum est: frigidum & siccum, cum abstersione.
Oua sunt temperata: albumen tamen vergit ad frigiditatem: vitellus verò ad caliditatem, cum sedatione.

De littera P.

Palma, arbor frigida & sicca in secundo.
Panta lupina, herba est calida & adurens.
Papauer, herba frigida & sicca in secundo, cum familiari stupefactione.
Papyrus nota est: frigida, sicca, & restrictiua.
Parietaria, herba est in dubio. Credo eius succum esse frigidum: substantia tamen calida reperitur: & ideo resolutiua est.
Pentaphyllon, herba est: sine mordicatione desiccatur.
Petroleum est oleum è petra: & est calidum & siccum in quarto, cum subtiliatione.
Pimpinella herba est sicca, quæ vulnera consolidat.
Pinguedo est calida & humida, plus & minus, secundum animalia quorum est: & ideo maturat & mollificat.
Pinus arbor, cuius grana calida sunt & humida: & eius cortex frigidus & siccus, cum stypticitate plurima.
Piper, aroma: granum est cal. & siccum prope quartum gradum: & ideo attrahit & abstergit.
Pix omnis calida & sicca circa tertiū gradū, cū maturatione & abstersione.

Plantago, herba multiplex: frigida & sicca in secundo, cum repercussione & consolidatione.

Plumbum frig. & humidum in secundo, occultam & mirabilem habet resolutionem.

Polium, herba est calida in secundo, sicca in tertio.

Populus est arbor frig. & sicca cum temperamento, repercussiva.

Porrum, radix calida & sicca circa tertium gradum, cum attractione.

Portulaca, herba frig. in tertio, humida in secundo, cum sedatione.

Pfidia, vide Sidium.

Pfyllium, semen herbae frig. in secundo, humidum in primo, cum refrigeratione.

Pyrethrum, radix est calida & sicca in tertio gradu, cum attractione & absterfione.

De littera R.

Rapa, nota est: cal. in secundo, humida in primo: maturatiua.

Rhaphanus, radix: triplex inuenitur. & est calidus & siccus, cum incisione & absterfione.

Realgar, minerale est: calidum & deleterium.

Rosa, flos est, temperate frigida, declinans ad siccitatem, cum confortatione.

Ruta, nota est: cal. & sicca in secundo gradu, cum absterfione.

Rubia, herba cal. & sicca circa tertium, cum absterfione.

Rubus arbusus frigidus & siccus, stypticus manifestae consolidationis.

De littera S.

Sal, omnibus notum est calidum & siccum in secundo, & ultra. Habet vero abstergere & stypticare.

Salix, arbor frig. & sicca in secundo, cum stypticitate moderata.

Salvia, herba est calida & sicca in secundo, cum leui stypticitate.

Sambucus arbor est cal. in secundo, sicca in primo: & resolutiua.

Sandalus, arbor frigida & sicca in secundo, cum repercussione.

Sanguis animalium est secundum naturam animalium.

Sanguis draconis succus est herbae cuiusdam: temperatus in actiuis, siccus in secundo: & est consolidatiuus & constrictiuis.

Sapo notus est: calidus & adustiuis.

Sarcocolla, gummi calidum in secundo, siccum in primo: & est incarnatiua.

Scabiosa, herba est calida & sicca in secundo gradu: regeneratiua carnis.

Schoenanthos est palea chamelorum: calida, sicca & styptica mediocriter.

Scoria, nota est: desiccatur valde & consolidatur.

Scrophularia, radix & herba: calida & sicca, cum resolutione.

Semperuiuum, herba est frigida in tertio: sicca in primo, vel prope, & ideo mediocriter repercutit.

Sepum est calidum & temperatum, secundum animal cuius est plus & minus, cum maturatione.

Serapinum, gummi calidum & siccum in secundo: mollicat.

Sesamum, granum est calidum humidumque in primo, & emolliens.

Siligo

Siligo, granum est frigidum & siccum temperatè, cum absterfione.

Simissomis (qui est cardo benedictus) herba est infrigidans & mediocriter diaphoretica, sexto simplicium: & cum hoc maturatiua.

Sinapi, semen calidum & siccum vsque ad quartum: & est attractiuum.

Sidium, cortex fructus granati: frigidum in secundo, siccum in tertio, cum adstrictione.

Solatrum, herba est multas habens species, frigidum & siccum vltra secundum gradum, & est percussiuum. nihilominus resoluit apostemata calida & occulta, vt dicit Auicenna.

Semen tamen eius est diureticum, in octauo pharmacorum.

Spica nardi, aroma: calida in primo, sicca in secundo.

Spodium quid sit, opiniones variæ sunt: frigidum in secundo, siccum in tertio: & est consolidatiuum.

Spongia maris, nota est: cal. in primo, sicca in secundo, fugit & absomit.

Spuma maris nota est: cal. in primo, sicca in tertio, & absterfua.

Squilla, radix est cal. & sicca in secundo, cum attractione.

Squinanthum vide Schcenanthos.

Staphys-agria, semen calidum & siccum in tertio: attractiuum.

Stercus omne calidum & siccum, secundum animal cuius est, plus & minus: & est attractiuum.

Stœchas, flos est cum quadâ frigiditate in primo, calida & sicca in secundo: & est resolutiua.

Styrax gummi cal. in primo, siccum & humidum temperatè: & ideo mollicat & confortat.

Sulphur est minerale: cal. & siccum in tertio: subtiliatiuū & attractiuum.

Sumac, fructus frigid. in secundo, siccus in tertio, cum stypticitate.

De littera T.

Tanacetum, herba est calida & sicca cum consolidatione.

Tapfus barbatus herba est temperata, & desiccans, & sedatiua.

Tartarum, fæx vini deficcata: cal. & siccum in tertio, cum absterfione.

Terebinthina, gummi: calida & sicca mundificatiua.

Terra sigillata, nota est: frigida & sicca: consolidatiua.

Thapsia, herba: calida est in tertio gradu: & adurens.

Thus, gummi est calidum in secundo, siccum in primo carnis generatiuum & consolidatiuum.

Tormentilla, radix est calida & sicca, contra fistulas est bona.

Tuthia, & fumus mineralium, frigida in primo, sicca in secundo: oculorū confortatiua.

De littera V.

Verbena, herba frigida & sicca, cum resolutione & sedatione.

Vermes terrestres, noti sunt: calidi, attenuantes, & neruorum consolidatiui, decimo medicinarum.

Veruix, gummi cal. & siccum in secundo: incarnatiuus & absterfuius.

Vinum, notum est: cal. siccum & humidum, iuxta eius ætatem: maturat & consolidat.

Viola, flos: frig. & hum. in primo, & sèporem inducens.

Virga pastoris, herba est frig. in tertio, & sicca temperatè: & ideo constringit & consolidat.

Viride æris, calidum & siccum, cum corrosione.

Vitriolum, minerale: cal. & sic. in tertio, cum stypticitate & corrosione.

Vitrum, calidum in primo, siccum in secundo: (Secundum aliquos ponitur frigidum in primo) cum abstersione.

Vmbilicus veneris, herba frig. & hum. in tertio.

Vrina, nota est: calida & sicca, cum abstersione & adustione.

Hurtica herba est cal. & sicca: non multum tamen. mordicatio enim illius prouenit à tenuitate.

Vsnea, vide Muscus.

Vua passa, racemi sunt: cal. & humida, cum mollificatione.

Vzifur, qui est ru. calidus & siccus in secundo, cum stypticitate.

DOCTRINA SECVNDA

DE ANTIDOTIS PARTICVLARIBVS

& propriis quibusdam membris, & habet octo capitula.

CAPITVLVM PRIMVM

De auxilijs proprijs capitis, & partium eius.

Cap. 23.

Li. 2. ca. 3.

EMPLVS est iam transire ad medicinas proprias membris (non, vt dicit Gal. in v. pharmac. quod ita sint propriæ particulæ vni, vt non iuuent aliam: sed in multis, vel maximè operando in ea à qua nuncupationem habent) à capite, vt moris est, incipiendo. Vulnere capitis habet auxilia sex formularum. Prima est potio vulneratorum: & est Theodorici & sociorū eius, quæ Rec. cinnamomi vnc. j. zingib. vnc. β. galangæ, granorū paradisi, cardamomi, piperis longi & nigri, caryophyll. ana dracm. j. fiat puluis: & cum mellis lib. ij. & vini puri, iij. fiat claretum: & administretur quolibet die vnus cyathus per nouem dies, cum drac. j. istius pulueris. Rec. pimpinellæ, betonicæ, sanamundæ, valerianæ, radice gentianæ, ana: pilosellæ, quantum ex omnibus: fiat puluis. Et dicunt, si eum retinet, est bonum signum: Si verò ipsum euomat,

euomat, malum. Secunda formula est, mundificatiuum cerebri & pāniculorum eius. recipe mellis ros. colati, vnc. ij. olei ros. vnc. j. misceantur, & cū turundis & pannis imponatur. Tertia formula est, pulvis capitalis agglutinans, & confortatiuus. & est Gal. & magister Dynus eū laudat, & Henricus. Recip. radic. ireos, aristolo. thuris, myrrhæ, aloës, sang. draco. farinæ orobi, ana: fiat pulvis. Quarta formula est, emplastrum è betonica: & est Parisiensium. Agglutinat, cōfortat, & ossa eleuat, mundificat, & sanat. Recipe ceræ, resinæ, ana lib. β. terebinthinæ, lib. j. succi betonicæ, succi, plantaginis, succi apij, ana lib. j. concoquatur cera, & resina cum succis, vsque ad consumptionem succorum: deinde ponatur terebinthina, & vniatur, coletur, & fiat emplastrum. Quinta formula est emplastrum capitale magistri Anserici de Ianua: & attrahit saniē, & eleuat ossa, & agglutinat, & sanat. Et magister Petrus dicebat se probasse caput canis vulneratum vsque ad cerebrum eo curatum fuisse. Recipe terebinthinæ, partes ij. ceræ, partē j. resinæ, partem β. liquefiant ad ignē, & colentur super acetum, & dimittatur per diem, & malaxetur bene cū aceto. Deinde secundo liquefiant, & proiciantur super succum istarū herbarum: betonica, partes ij. verbenæ, partem j. & cum illis succis, & lacte mulieris diu malaxentur, & fiat emplastrū. fortius est quàm primum. Sexta formula est propria ad eleuandum ossa, si nō possunt eleuari prædictis: & fuit magistri Petri. Recipe olei antiqui, partem j. ceræ, sorditiei alueorum, ana partem β. euphorbij, quartam partem vnius. aristolo. partem tertiam vnius, lactis tithymali modicum: fiat vnguentum, & est probatum. Consequenter pro achoribus gratia collationis, ponatur vna formula: & est Gordonii. Recipe lithargyri, sulphuris viui, calcis viuæ, atramenti, vitrioli, auripigmenti, fuliginis, viridis aris, ellebori albi & nigri, aluminis, gallarum, ana vnc. sem. argenti viui, vnc. j. picis, ceræ, & olei nucum, ana lib. β. succi lapathi, succi fumiterræ, scabiosæ, boraginis, ana quart. j. bullita cera, pice, & oleo cum succis vsque ad consumptionem, reliqua vniantur, & fiat vnguentum diligenter. Item pro alopecia ad faciendum renasci pilos, ex cartolario magistri petri: Recipe succi calcidarū, vnc. j. pulueris sanguifugarum adustarum, lacertæ viridis adustæ, pulueris talparum, apum combustarum, solearum combustarum, setarum porci combustarum, viridis aris, ana vnc. j. mellis, quod sufficit ad vniendum, fiat vnguentum. est enim probatum.

CAPITVLVM SECVNDVM

De auxiliis morborum faciei, & partium eius.

ET primò, pro gutta rosacea est laudatum vnguentum citrinum totius communitatis in antidotario. Secundo ponitur gūm cra siue fucus ad dealbandū & lauandum faciem: & est Rhasis: Recipe farinæ cicerū, fabarū, hordei, amygdalarum ex corti. tragacāthi, ana part. j. feminis raphani, part. β. fiat pulvis. & dissoluatur lacte, & liniatur facies nocte, manē verò aqua

Fff iij.

furfuris lauetur. Tertiò ponitur aqua pretiosa: & est gallica. Recip. tartari calcinati, lib. j. mastic. vnc. j. pistentur cum albumine ouorum: ponantur in alembico, & fiat aqua: est enim pretiosa. Lac. virgineum ad decorandum & desiccandum pustulas virulentas, pannos, & lentigines delendos, sic fit, Re. lithargyri subtiliter puluerati, vnc. iij. aceti albi optimi, lib. β. misceantur simul bene, & dimittantur residere, & distillando cum frusto triangulata filtri, vel sacculo, suscipiatur aqua, deinde illa aqua misceatur cum aqua salis, facta ex vnc. j. salis bene puluerati, & lib. β. aquæ pluuiæ vel fontanæ, & misceantur ambæ aquæ, & colando dealbabitur in modum lactis. Et fricetur locus infectus tali lacte, & miraberis. Multi per se bulliunt lithargyrum in aceto: Alij verò addunt modicum cerussæ. Nonnulli loco salis communis ponunt sal gemmæ: Alij spumam nitri: Aliqui alumen. Consequenter pro oculis ponuntur auxilia. Primò ponitur aqua magistri Petri Hispani, quæ clarificat, & confortat visum. Recipe fœniculi, rutæ, chelidonie, verbenæ, eufragiæ, claretæ, rosæ, aut aquæ earum, ana: conuassentur, & macerentur per diem naturalem vino albo: deinde ponantur in alembico, & fiat aqua. Secundò ponitur collyrium album pro dolore oculorum, & est Gal. Recipe cerussæ lotæ, drac. iij. sarcocollæ, drac. iij. amyli, drac. ij. tragacanthi, drac. j. opij, drac. β. puluerentur valde subtiliter omnia, & cum aqua pluuiæ molliantur super tegulam, & fiant sief parui. dissoluantur lacte mulieris, aut aqua rosæ, & administrentur. Tertiò ponitur collyrium ex thutia: & est Montispeffula. in fine ophthalmiæ resoluens & desiccans humiditates extraneas oculorum. Recipe thutiæ præparatæ, lapidis calaminaris, ana vnc. β. caryophy. xv. numero: faui cum melle, vnc. j. pulueranda puluerentur subtilissimè: & ponantur omnia in duabus vnc. vini albi, & aquæ rosæ, quar. β. camphoræ, drac. j. colentur subtiliter, & fiat collyrium. Quartò ponitur puluis magistri Arnaldi desiccans lachrymas, & rectificans ruborem, & fuit pro Papa Ioan Rec. thutiæ præparatæ, vnc. j. antimonij, vnc. β. margaritarum, drac. ij. florū coralli ru. drac. j. & β. serici crudi (proprie è folliculo vermis) minutim incisi, drac. β. fiat puluis subtilissimus, & seruetur in pyxide ærea. Quintò ponitur puluis Beneuenuti: & est meus, pro omnibus maculis. Rec. zuchari candi, vnc. j. thutiæ præparatæ, vnc. β. puluerentur, & cum aqua rosæ pistentur: & in pelui spergantur, & inuersetur peluis super fumum ligni aloes, & thuris, & exsicceetur, & pulueretur subtiliter, & fiat puluis: qui seruetur in pyxide ærea, & ponatur in oculis cum stylo argenteo. Sextò ponitur collyrium pro rubore & lachrymis: & est de domo. Rec. thutiæ præparatæ, vnc. j. aloes sucotrinæ, vnc. β. camphoræ, drac. j. aquæ rosæ lib. j. & β. vini granatorum, lib. β. puluerentur pulueranda, & misceantur cum alijs, & calefiant super carbones modicos, modica bullitione coletur, & seruetur. Pro naribus quando aduenit eis fluxus sanguinis, dicta sunt auxilia in vlcerebus. Specialiter ad polypū cōmendatur à magistro P. de Bonanto: tenta è radice acori macerata oleo iuniperi, in quo soluta sit scammonia.

In auribus dolor sedatur imponendo lac mulieris, vt dicit Gal. aut oleū rosæ.

Li. thes.
pau. c. 13.

Li. 4. c.
top.

ros. cum modico opij, aut collyrium album. Vlcera autem mundificantur, lauando melle ros. & imponendo collyrium factum ex croco ferri, aut squā ma eiusdem cum melle, vt dicit Gal. Aut secundum magistrum Petrum, ℥. nitri, carda. ana vnc. β. caricarum mundatarum, vnc. β. decoquantur in succo rutæ, & colentur, & vna gutta in aurem distilletur: saniem enim educit, & carnem superfluum destruit, & sanat.

In dentibus dolor sedatur, secundum Heben Mesue, tenendo in ore acetum decoctionis pyrethri, aut herbā cornu cerui, in Azaram antidotario probatam. Nigredo autē lauatur, vt fuit probatū in Comite Altisiodorē. tali aqua, Recipe salis ammoniaci, salis gemmæ, ana quart. j. aluminis quar. β. puluerentur, & ponantur in alembico, & fiat aqua. Calefactiones & canchrenæ gingiuarum corriguntur aqua caprifolij, aut plantaginis alumina- ta. Vel isto lauamento: quod est Dyni. Recipe ros. vnc. j. lentium, sumac. ana quar. j. balaustrorum, quar. β. conquassentur, & bulliant in aqua, & aceto: co- lentur, & fiat lauamentum.

CAPITVLVM TERTIVM

De auxiliis morborum colli.

Licet vulnera colli habeant auxilia communia aliis, nihilominus habet aliquas dispositiones, quæ gratia manifestæ doctrinæ tanguntur hîc. Bronchocele habet duas formulas auxiliorum. Prima est, puluis magistri Dyni, qui Recip. scrofulariæ, vnc. ij. zingib. vnc. j. bryoniæ, pyrethri, serpylli, matrissyluæ, oliuarum, salis gemmæ, ossis sepiæ, spongiæ combustæ, ana drach. ij. caryophyllorum, piperis, cinnamomi, ana drac. j. fiat puluis, in quo sit modicum aluminis. Secunda formula est, emplastrum loco admotum ex diachylone ireato, aut emplastrum è stercore caprino, aut vnguentum apostematum phlegmaticorum dictum in apostematibus, &c.

CAPITVLVM QVARTVM

De auxiliis humerorum, dorsi, & manuum.

Pro dolore humerorum & spatularum, habeatur vnguentum mistum ex marciaton, & agrippa. Pro gibbositate, laudat Auicen. emplastrum ex acoro. Recipe acori, enulæ campanæ, sabinæ, ana quar. j. bdellij, quar. β. castorei, vnc. j. coquantur in vino & oleo, vsque ad consumptionem vini, & ex oleo cum cera fiat vnguentum. Chiragra manuum curatur vt apostemata phlegmatica. Speciale in ea est emplastrum Montispeffulani, ex caulibus rubris coctis in lixiuio cinerum clauellatorum, & parum aceti, & modicum salis triti.

CAPITVLVM QVINTVM

De auxiliis pectoris.

Eorum primum est, potio resoluens & consumens omnem materiam quæ est intus, & eam per sudorem expellens: & fuit magistri Americi, & vocatur sudatorium. Recipe caudæ equinæ terrestres, m. j. radicis osmundæ, quart. j. radic. dragonæ, quart. β. coquantur in vino & melle, colentur, & cyathus administretur cuncti dormitum, & sudabit. Se-

cundū est, alia potio communis ad omnia vulnera intrinseca : & fuit Gal. Recipe centaureæ, costi, nepitæ, caryophyllatæ, pimpinellæ, pilosellæ, summitatum canabis, teneritatum caulium, tanacetī, rubæ, pentaphyllon, aurum valet, ana coquantur in vino & melle, & administretur cyathus vt supra. Facit exire sanie per vulnus, & prouocat vrinam, si retineatur. Si verò euomitur, non est spes curationis, vt dicit vulgus.

CAPITVLVM SEXTVM

De auxiliis ventris.

Primò, pro torminibus laudatur lana succida, imbuta vino decoctionis cymini. Secundo, pro offensionibus & casibus, laudatur potio communis: & est Auic. & Rhasis, Re. mummiæ, boli armenia, terræ sigillatæ, ana vnc. j. fiat puluis. administretur drac. j. cum vnc. j. aquæ plantaginis. Tertiò, laudantur potiones pectoris ad resoluendum materiam interius congregatā. Quarto, exterius possunt fieri emplastra in contusionibus formata. In hydropili est optimū prouocare vrinā: & ideo iuxta doctrinā Gal. magister Americ. accipiebat gryllos, aut cantharides nigras: & ablatis capitibus & alis, comburebat in furno, & faciebat puluerem, de quo sero administrabat vnum granum cum vino: & faciebat adeo mingere tantū, vt liberarentur multi ab hydropē. In dolore renū & vesicæ, vidi administrare vnum quār. lixiuij cinerū truncorū fabarū, & faciebat mirabilia, prouocando vrinam, & mundificando vias vrinales, pus & arenulas expellendo, & menstrua prouocando. Rabbi etiam Moyse, pro vlcēribus renū & vesicæ approbavit aquam distillatam, feri lactis caprini, sub hac formula: Re. feri lactis caprini, pintas iij. iuiubæ, sebesten, ana vnc. j. boli armenia, vnc. β. quatuor seminum frigidorum mundatorū, ana drac. iij. seminis portulacæ, seminis papaueris albi, seminis cydoniorū, ana drac. ij. conquassentur, & distillando fiat aqua. Auicē. autem concedit in diabete aquam seris lactis ouini: Ego autem pro domino Cardinali Tutellen. addebam herbam caudæ equinæ, plantaginis, ros. seminibus maluauiſci, & alkekengi, glycyrrhizam glandium calycēs & trochi. alkekengi. Et iniectio lactis cum collyriis notis & emplastrum ad rupturam inter duas naturas, laudatur. Pro lapide remedia sunt dicta multa famosa.

*Lib. 3. fe.
16. tr. 2.
cap. 18.*

CAPITVLVM SEPTIMVM

De auxiliis ancharum & partium procedentium ab eis.

IN primis dolor virgæ sedatur mica panis, pistata cum vitellis ouorum, & oleo papaueris. Vlcera virgæ lauentur aqua aluminis, & inungantur vnguento populeon, aut vnguento albo, aut oleo cum albuminibus duorum. Et puluis plumbi vsti, cerussæ, & aloës, est pretiosus. Inflatio testiculorum corrigitur emplastro ex maluis, & farina fabarū, & cymino, bullitis cum aqua. Ruptura habet tria auxilia. Primum est electuarium, quod recipe conferuæ consolidæ maioris, lib. β. conferuæ ros. quār. β. pulueris

ueris diatragacanthi frigidi, vnc. j. pulueris diacymini, vnc. ss. radices valerianæ, seminis nasturtij, boli arm. lapidis sanguinalis, ana drach. ij, panis zuchari, lib. j. fiat electuarium cum aqua ferrata. Secunda formula, est emplastrum è pelle arietina: & est communis. Recipit picis naualis, colophonæ, ana vnc. iii. lithargyri, ammoniaci, opopanacis, galbani, bdellij, mastiches, sagapeni, terebinthinæ, sumac, radic. consolidæ ma. & mi. ana vnc. j. visci quercini, hæmatitis, thuris, gypsi, myrrhæ, aloes, mummiæ, boli armeniacæ, sanguinis dra. aristolochiæ, vermium terrestrium, ana vnc. ss. sang. humani, vnc. ij. conficiantur cum pelle arietina, cocta in aqua pluuiali vsque ad dissolutionem. Tertia formula est Bruni, & mea: quæ re- *Li. 2. cap. 10.*
cipe nucis cupressi, acaciæ, gallarum, balaustiorum, ana drach. v. tragacanthi, myrrhæ, sarcocollæ, thuris, gummi arab. ana drac. 3. sanguinis draconis, boli ar. mummiæ, aloës, aluminis, ana drac. 2. fiat puluis tenuissimus pistetur cum aceto, & fiat emplastrum. Est enim expertum & probatum.

In hæmorrhoidibus est optimum sedare dolorem, suffumigatione decoctionis tapfi barbati, chamæmeli, & meliloti: & intrò ponere ellychnia, intincta vnguento facto ex butyro, ducto in mortario plumbi vsque ad nigredinem. Aut si dolor infestaret, linimentum Alexædri probatum per me: quod Reci. croci, myrrhæ, thuris, licij, ana partem j. opij, partes 2. terantur & conficiantur cū oleo ros. mucagine psyllij, & vitello oui: & fiat linimentum. Et exterius commendatur à Rhasi istud emplastrum. Reci. chamæmeli, meliloti, ana quar. j. coquantur vsquequo dissoluantur. adde vitellorum ouorum elixatorum quar. ss. farinæ fœnugræci, seminis lini, radices althææ, ana vnc. j. croci, myrrhæ, aloës, ana drac. j. & ss. butyri, quod sufficit: fiat emplastrum.

CAPITVLVM OCTAVVM

De auxilijs coxarum, & partium inferiorum.

Membra inferiora multa habent auxilia: Quorum primum, est ad inflammationem tibiæ, coxarum, & pedum: Stuphentur, & foucantur aqua marina, aut salsa, decoctionis ebulorum, sambuci, tribulorum, ana partibus 2. calamenthi, origani, absinthij, parietariæ, ana parte j. Deinde ponatur super tumorem, emplastrum tale: Reci. furfuris, partem j. farinæ fabarū, partem j. stercoreis columbi, partem dimidiam puluerentur, & cum aceto & decoctione asphodelorum, & succo caulium rub. supra ignem vniantur: & fiat emplastrum. Et tempus iam est hunc finire sermonem, supplicando illi qui in navigatione hac gubernauit anchoram, in cœlesti gloria attrahendo fideles colloceat animas: quod mihi & omnibus legentibus concedere dignetur ipsemet Deus benedictus, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Finis Chirurgiæ magnæ Guidonis.

Ggg j.

L A V R. I O V B E R T I
 ANNOTATIONES IN GUIDONIS
 CAVLIACENSIS PRÆFATIONEM ET
 CAPITVLVM SINGVLARE.

ED potius vnio & profectus.] Hoc est ad vniendum 1. 33.
 quæ sparsim à variis scripta sunt autoribus. Atque inde
 maximum sequitur operæ præcium, commodum, & e-
 molumentum. Quamobrem qui hoc præstat, (vt facit
 Guido) in aliorum gratiam, aliis prodest maximè, qui-
 cunque illius labore perfruuntur. Iis siquidem licet
 optima quæque selecta, & vel ab illo reddita meliora,
 breui tempore addiscere. Idem studium scriptori ipsi
 non parum conducit, nam in recognoscendis autorum monumentis, mens
 exercetur, & iudicium exacuitur. Facta verò collectione, memoria inua-
 tur, quod est maximum senectutis solatium: ne scilicet, tunc in consulendis
 subinde variis autoribus, subeundus sit labor improbus.

Quibus cū me in seruitio Romanorū pontificum associasti.] Inseruiuit Guido 2. 1.
 primū Clementi sexto, vt ipse testatur Tract. 2. doct. 2. cap. 5. in disgres-
 sione de mortalitate seu peste quæ Auenioni agenti apparuit anno 1348.
 Postea Urbani quinti medicus & Capellanus commensalis fuit: sub quo
 hanc Chirurgiam scripsit, anno Domini, 1363: vt mox dicet in cap. singu-
 lulari. Inter eos duos Pontifices maximos fuit Innocentius sextus Aue-
 nioni, vt superiores: cuius seruitio addictum etiam fuisse Guidonem, facile
 crediderim: Eius enim meminit in prædicta historia pestis: quæ rediit an-
 no Domini 1360, pontificatus Innocentij sexti anno octauo.

Chirurgia est scientia docens modum & qualitatem operandi.] Talis Chi- 2. 31.
 rurgia, est habitus vel scientia à Medico vulgo & peculiariter vocato com-
 parata: ad quem pertinet integra Medicina, & munus docendi, non chirur-
 gos tantum, sed etiam pharmatopæcos: quorum singuli suam habent artē,
 & dexteritatem in exequendis à Medico præscriptis. Sic Chirurgia strictè
 sumpta, est Chirurgorum vulgò dictorum propria: largius verò dicta, Me-
 dicorum. Porro quod subdit, paulò inferius explicaturus est: modū (inquā)
 & formam, seu (vt hic appellat) qualitatem operandi, ex quatuor conside-
 rationibus elici, quas Arnaldus proposuit. Itaque vana est subtilitas eorum
 qui sic interpretantur: Modi nomine, Guidonem significare vsum & actio-

nem, quæ maximè est τῆς ὁρίσεως: qualitatis verò, τῆς διαφάνης: scilicet naturæ cognitionem & omnium particularum: necnon morborum & medicamentorum, ad illorum curationem. Est illud quoque animaduertendum, quod in calce definitionis scribitur [*& alias operationes manuum exercendo.*] Sunt enim qui interpretentur, de superfluum amputatione, eamque volunt esse tertiam Chirurgiæ functionem. Quasi hæc non satis sub incisione contineretur. Turpius errant dum subiiciunt, *alias operationes manuum* significare emplastrorum, vnguentorum, puluerum, & huiusmodi ad chirurgiam, confectionem. Quis enim (obsecro) non videt has esse partes pharmacopœi? Ergo potionum quoque administratio, & ciborum oblatio, (dum modo præstentur manibus, & ad curationem à Chirurgo institutam referantur) erunt aliæ operationes manuum.

^{2.42.} *Et hoc est quod Galenus dicebat.*] Sola exercitatio, (inquit ille) & doctrina quæ per diffusam enarrationem traditur, nos artifices reddit. Ideoque non inicitè illud mihi vulgo dici videtur, optimam esse doctrinam quæ viva voce traditur: Neque quenquam ex libro nauclerum, aut alterius artis artificem euadere, &c. Cæterum Auerrhoes explicat, qua ratione tota Medicina dicatur mechanica, nempe quia plerunque artifex intentionem haudquaquam assequitur, ob multa mediæ quæ in ea exercenda requiruntur. Sic se habet navigatio, agricultura &c. Ast chirurgia magis propriè dicenda est *mechanica*, ex eo quòd variis instrumentis exerceatur, quæ præcipui sunt artificij. Est autem mechanica ars, cuius peritus vulgo dicitur Ingeniator, vel ingeniosus. quod laudi potius vertendum est, quàm (vt ferè fit) dedecori. Mechanicum enim dicere solent, pro fordido & illiberali: & artes mechanicas, quæ sunt despectui. Scilicet plerique omnes industrii & ingeniosi homines in rebus excogitandis & inveniendis occupatissimi, pauperiores manent. fordet verò omnibus paupertas, & vt corrupti sunt hominum mores, vitio vertitur.

^{3. 4.} *Quia vt dicebat in Montepessulano magister meus Raimundus.*] Eandè sententiam repetet tract. 6. doct. 2. initio cap. secundi, inquit, Non tamen omnia in omnib. sed certa in certis, vt dicebat magister Raimundus de Moleriis in Montepessulano. Rursus magistrum suum vocabit tract. 2. doct. 1. cap. 4. in adminiculatio de nodis, Is fuit medicinæ doctor & Cancellarius vniuersitatis Mōtispeffulanæ, (vt cōstat ex nostris monumētis) anno Domini 1334. Porro sententiæ huius nō est obscura significatio, morbos omnes in omnib. corporibus, vel corporis partibus, nō esse sanabiles, sed hos quidē in his, alios verò in aliis: quod explicatu facillimū est. Statuamus solā elephantiasin cōfirmatā, esse τὸ ἴδιον, seu toto genere insanabilē: nisi velis, hecticā quoque tertij gradus eiusdē rationis esse. Alij omnes morbi in quibusdā perfanantur, in aliis minimè. Vnde ex pleuritide, quæ suapte natura morbus est sanabilis, nonnulli seruantur, quidam necessario intereunt. Et vulnera in aliis partibus sanabilia, in corde letalia omnino sunt. Attamen illam eandem sententiam Guido vsurpat tract. 2. doct. 2. cap. 2. de aperientibus

bus aurium, in materia medica: inquit, Pharmaca non omnia in omnibus regionibus reperiri, sed certa in certis.

Vt cancer in membro particulari.] Canappus annotat, satius fuisse dicere, in membro externo vel manifesto, vt sit imitatio Galeni, vel potius Hippocratis, qui censet cancos occultos melius esse nō curare. Sed hallucinatur ipse quum tam occultus, quā manifestus cancer, & tam siccus quā ulceratus, ad hunc secundum casum pertineat, quo affectus medicabilis quidem est, saltem per excisionem: subiectum verò seu corpus, seu pars ipsius, curationem ferre nequit. Dicit autem cancrum in membro particulari, seu lepram particularem. Nam quod est in parte vna cancer, id est in toto corpore lepra siue elephantiasis. Atqui lepra seu cancer vniuersalis, ex se dictus est incurabilis. Cancer verò, siue lepra in membro particulari, non ex se, sed ratione subiecti, vel totius, vel ipsius particulæ. Et totius quidem, quod sit imbecillus aut morosus æger: partis verò, quod eo loco non possit omnino, vel minimè tuto excindi & eradicari.

Periculum est hydropisim, aut maniam fieri, inquit Hipp.] In eo aphorismo solum meminit hydropis, & tabis seu phthisis: at in sequentibus (scilicet aph. 21. eiusdem lib.) annotat Hippocrates, maniam solui superuenientibus hæmorrhoidib. vnde licet colligere, etiam his temerè suppressis, mania excitari posse. Vide præterea quæ annotabimus in cap. 7. doct. 2. tract. 4. (qui est de ulceribus) an vna debeat relinqui non curata hæmorrhoes.

Ægrotabile & sanabile per scientiā chirurgiæ.] Si verū est, Chirurgiam esse tertiam partem therapeutices, illa ægrotis duntaxat, non etiam ægrota- turis, conuenire potest. At certè imminentes morbos quamplurimos incisa vena præoccupare & anteuertere solemus.

Est finis & intentio istius scientiæ.] Vnica sanitas est finis & scopus ad quem omnes collimamus. Duplici autem via eam assequimur: aliās presentem sanitatem conseruando, aliās labefactatam redintegrando, vel amissam restituendo.

Quædam sunt communia, & quædam propria.] Communia dicuntur, quæ variis morbis, aut variis partib. affectis conueniunt & adaptantur: propria verò, contrā.

Dialtheam ad dulcorandum.] Canappus hoc reprehendit, quòd ad emolliendum magis comparatum videatur hoc vnguentum. Est tamen aduòd ovov, iis potissimum dolorib. sedandis ac demulcendis congruens, qui ex frigidioris causa ortum duxere.

Et ab eisdem annexis.] Rebus naturalibus annexa dicuntur, ætates, corporis habitus seu corpulentia, & sexus: quæ ferè sub temperamento continentur, vel idipsum declarant. Rebus non naturalibus annexa sunt, anni tempus, regio, & ventus, coitus, vitæ institutum, balneum & consuetudo.

Vt in ulcere concauo, sordido, apostemoso.] Vlcus cauum duplex est affectus, nempe solutio continui, & cauitas, quæ quidem est morbus in figura

simul & magnitudine. Tertius accedit sordities. Quartus est inflammatio. Ab huius profligatione inchoanda est curatio: mox sorditiei medendum. tertio loco implendum carne vlcus: quod demum agglutinabitur & cicatrice obducetur. Gal. lib. 3. & 4. meth. ista fusius explicat.

4.33. *Et sanguinem effundentibus venis.*] Canappus, non sine ratione, hoc loco nonnulla desiderat, vel facilioris explicationis gratia. Nempe sic melius esset legere: hæmorrhogiam patientibus venis & arteriis, in musculorum capitibus percussis, & in dearticulationibus, &c. quod ille satis explicat.

4.36. *Elicitur ex quatuor considerationibus.*] Earum tres præcipuæ ex iis pendent quas de Galeni sententia paulo ante Guido monuit considerandas. Primum, qualis sit ægrotudo suapte natura. hæc siquidem qualem aggredi oporteat operationem indicat. Deinde, an monstrata indicatio perfici queat, adeoque necessaria & possibilis sit operatio, quod discitur ex partis natura, ægri robore, &c. Tertio, cum quibus & qualiter cõpleatur: qui est rectus applicandi modus in qualitate & quãtitate remedij, ipsiq. vtendi modo.

4.39. *Per diuisionem & subdiuisionem.*] Nempe, facienda est operatio in parte molli, dura, aut ex his composita: idque propter apostema, vulnus, vlcus, fracturam, vel laxationem: soluendo continuum, iungendo separatum, aut refecando superfluum.

5.1. *Ex consideratione effectuum operis, &c.*] Prudenter illud monetur, quicquid agas sapienter agas, & respice finem. Est enim semper præuidendum & animaduertendum, quid ab operatione reliquum sit futurum. Atque id ad operationis necessitatem & vtilitatem spectat. An verò possibilis sit, partium natura docebit, pro earum substantia, functione & situ.

5.4. *Idque ante applicationem.*] Huius quartæ considerationis exemplum (præter id quod statim hoc loco subiungit) dabitur tract. 7. doct. 1. capite de phlebotomia circa finem, vbi traditur regimen phlebotomiæ.

5.15. *Quitalis est situetur patiens supinus.*] Huiusmodi chirurgia hydropis Ascitis (qui solus hydropum tale remedij genus insinuat) fusius explicabitur à Guidone tract. 2. doct. 2. cap. 6. Hic duntaxat exempli gratia, succinctè, obiter & per transfennam proponitur.

5.35. *Et primos sex libros therapeutica.*] Hoc quidem verum est de tertio. 40. 50. & 60. in quibus vulnera, vlcera & fracturas curare docet: In duobus autem primis, nequaquam.

5.39. *Tempore Antonini imperatoris.*] Significat Marcum Aurelium Antoninum philosophum, qui successit Antonino pio, & imperij initio collegam sibi asciiuit fratrem Lucium Verum. Cœpit regnare anno à natiuitate Domini, 162. Commodus patri successit, anno Domini, 182. Horum aliquoties meminit Galenus, & libro primo de antid. & de præcognit. ad Posthumum: vbi narrat se ex Campania Italiæ reuocatū fuisse à prædictis fratribus imperatoribus, & rursus Romam inhabitasse. Iam si detrahas à Christi natiuitate annos 33. imperium Antonini finiuerit anno à Christi morte citciter 149. quo regnare cœpit Commodus, Post hunc fuisse duo imperatores, singuli

singuli fere bimestres: Pertinax, qui menses duos, & dies 25. tantum regna-
uit: atque Didius Iulianus, qui altero minus 20. diebus imperio potitus est.
Successit tandem Seuerus anno Domini 195. qui octodecim annos imperium
tenuit. Huic quoque parauit theriacen Galenus, ut ipse precipitato loco te-
statum reliquit. Ergo Romae egit sub quinque Imperatoribus, ut mini-
mum: & post Marcum Aurelium Antoninum, annos saltem quatuordecim.
Sequitur in contextu: inter Hippocratem & Galenum fuisse tempus 325
annorum. Cui sententiae quidam haec verba de suo addidit, (& secundum ve-
ritatem fuerunt 586. anni) Quod esse verissimum, ex sequenti supputatio-
ne manifestum euadit. Hippocrates floruit tempore Artaxerxis Longima-
ni, prospexitque magnae pesti Atheniensium, quae fuit anno secundo bel-
li Peloponnesiaci, à creatione mundi anno 3537. Galenus Romae celebris
fuit sub Marco Aurelio Antonino imperatore, qui successit Antonino pio,
anno à creatione mundi 4123. unde si praedictam summam detrahas, supe-
rerunt anni 586. Christus natus est anno mundi 3963. scilicet ante impe-
rium Marci Aurelij, annis 160.

Vt testatur Rhafis in toto continente.] Nempe, Rhafis Paulum Aeginetam 6.2.
citatur variis sui operis locis, ubi de chirurgia tractatur.

Quorum primi fuerunt Rogerius, Rolandus.] Hi duo vnius auctoris loco ha- 6.16.
beri debent. nam Rolandus (quod ipsemet fatetur ingenuè ad finem sui o-
peris) omnia ferè & ad verbum ex Rogerio transcripsit.

Et multa empirica eis miscuerunt.] Hac ratione Guido eos nonnunquam 6.18.
Empiricos appellat, ut tract. 3. doct. 1. cap. 1. ubi de vulneratorum potioni-
bus agit, in absoluenda intentione quarta.

Et in physica & in chirurgia.] Medica tractatio (quam hic physicam appel- 6.26.
lat) inscribitur liber magistri Gulielmi Placētini de Saliceto, in scientia me-
dicinali: qui summa conseruationis & curationis appellatur. Alterum est
opus chirurgiae, ab eodem Gulielmo Chirurgia inscriptum.

Lanfrancus etiam librum scripsit.] Hic patria Mediolano exulans Parisiis, ro- 6.28.
gatus scripsit Chirurgiam, anno 1295. ut metipse annotat in calce sui operis.

Nitebatur Theodoricum & Lanfr.] Scilicet fuit hic Henricus Theodo- 6.31.
rici sectator maximus, ut patebit deinceps ex aliquot locis: ut de vuln. cap.
per incis. absque cranij fractura, tr. 3. doct. 2. & de vulnerib. nasi ibid. Sequi-
tur eo tempore in lucem venisse alteram multorum Galeni librorum translationem, ex
lingua Graeca immediate in Latinam, auctore Nicolao de Regio: idque expo-
stulante Roberto rege Hierusalem & Siciliae, theologiae, physicae & medi-
cinae tam practicae quam theoriae peritissimo, ut ipse Nic. de regio (qui fuit
illius medicus & subditus) testatur in praefatione lib. Galeni de passione v-
niuscuiusque particulae, qui & liber decem tractatum inscribitur.

Vna fatua rosa Anglicana.] Significat librum medicinae practicum Ioan. 6.36.
nis Anglici, qui rosa Anglicana inscribitur.

Et capellanus comensalis.] Papam medicos capellanos habuisse, etiam fide facit 7.2.
diploma seu bulla quaedam Clementis Papae, concessa nostrae huic Academiae,

in qua nominantur Gulielmus de Brixia (is verò fuit Aggregator) & Ioannes de Alesto, illius physici & capellani.

7.11. *Logicorum videlicet, & empiricorum.*] Sunt qui legant laicorum, pro logicorum, sed minus rectè, meo quidem iudicio: quum laici dicantur omnes Empirici, nullis fulti rationibus, & prorsus ignari. Logici autem (hoc est rationales) de quibus fuit Galenus, omnium præstantissimi.

7.14. *Cum suis pulvis.*] Pulvis illi appellabant, quæ hodie Cataplasmata vocari solent, non modò ex farinis, sed etiam radicibus, foliis, fructibus, seminibus & floribus plantarum coctis, tuis, & cribro transmissis. Puls eadem est cum cataplasmate consistentia, sed propriè fit ex farina liquore dissoluta, & coquendo inspissata, ut vulgo dicta Boullia. Eiusmodi est quod Tripharmacum molle chirurgi nostri vocant, ex farina tritici, aqua & oleo.

8.12. *Augetur fides eorum que scribuntur.*] Galeni verba aliter sonant, nempe in hunc modum: Augetur fides utrumque etiam ex historiae consonantia. Quapropter & ego omnia apud expertos medicos observata, hæc ascribo. de remedio ex thapsia loquitur: quod ubi ab Archigene quoque medico celeberrimo, probari annotavit, vides (inquit) quomodo etiam Archigenes laudat illud ex thapsia. Neque enim inuenies melius eo medicamentum. Augetur verò fides utrumque, &c.

8.29. *Tam in theorica quam in practica.*] Physicam dicit ferè ubique pro arte medendi. Quod autem requirit in Chirurgo omnibus numeris absolutum, qualis ipse fuit, non simplicem operatorem siue artificem.

9.2. *Sicut pharmacia indiget diæta.*] Notatu dignissima est Galeni sententia, in libello de usu theriacæ ad Paphilianum: nullum esse tam efficax remedium in medicina, quod solitum auxilium afferre queat, si ei victus ratio vel resistat, vel non adiuuet. De chirurgia minus patet, hæc etiam requiri in morbis qui pharmacis cedere possunt. Sed illud certissimum est, affectus chirurgiæ subiectos triplex remedij genus exposulare, scilicet victum decentem, convenientia medicamenta, & manus actionem. Quæ qui exactè nouit præstare aut præscribere, medicus absolute dici meretur, non tantum chirurgus artifex.

9.13. *Bona rememorationis.*] Verba Haly rodoan sic habent: Propter illud oportet, ut medicus sit rememorans, formationis bonæ, velocis solertiæ, sani intellectus, bonæ visionis. Celsus in proemio lib. 7. elegantius depingit Chirurgi conditiones, inquiens: Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certè adulescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaque non minus sinistra quam dextra promptus: acie oculorum acri claraque, animo intrepidus, immisericors: sic ut sanari velit eum quem accipit, non ut clamore eius motus, vel magis quam res desiderat propter, vel minus quam necesse est sciet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur.

10.5. *Sciuet notitiâ rei, & causas.*] Rei essentia continetur diffinitione, quæ mox ab initio cuiusque morbo est assignanda. Ei statim subiungendæ causæ, ut certior illi sit notitia. nam tunc verè dicimur scire, dum rem per causam cognoscimus. Atque ab horum duorum scientia pendet indicationum primarum inuentio. Causa. n. docet, quomodo

quomodo præoccupetur morbi continuatio & incrementum: morbus vero, qua ratione tollatur ipse & obliteretur. Altera contemplatio est signorum & iudiciorum, unde colligimus, possibilene sit an impossibile, quod morbus & causa iudicarunt. Postremò accedunt curandi ratio, & curationis instrumenta, victus, medicamenta, manus. Hæc sunt tria illa quæ in singulis capitibus se tractaturum proponit Guido.

Ne abraso nomine littera, pagina muta videatur remanere.] Gallicus interpres antiquior legit *mutata*, non *muta*, quod cum mihi olim difficultatem pareret, consului de eo clarissimo D. Alexin Gaudinum regium medicum, & ἀρχιλατρὸν reginarum, in omni disciplinarum genere versatissimum & candidissimum virum: necnon D. Philippum Gullielmum Auenionensem, academiae nostræ doctorem eruditiss. & studiosiss. ex quorum perdoctis responsis annotationem hanc subiicio. Nomen, est titulus ipse, quo littera (hoc est capitis contextus) insignitur, ut quid dicendum sit præloquatur. Atque sic Guidonis interpres quidam Hebræus explicare videtur. Porro iam olim Rubricæ dicebantur, à rubrica (Græcis μίλτω) qua notabantur. Hinc vel tituli legum, vel leges ipsæ Rubrica scriptæ, Rubricæ dicebantur, & leges rubræ. Persius:

Excepto si quid Masuri rubrica vetauit.

Et Iuuenalis:

Causas age, perlege rubras

Maiores leges.

Ergo titulus rubrica notatus, seu littera tituli rubra (id est rubrica, quæ est nomen) si abradatur, quid paginis sequentibus contineatur incertum erit. & dum incertum est, perinde est ac si pagina muta esset: quia ante paginam nihil sit, quod veluti præloquatur. Cæterum quod ex Auerroe citatur hoc loco, sic habet. Et non expectes à me, quod ego diuidā partes suas ad numerum capitulorum, neque quod appropriem unicuique rei capitulum per se, quia in illa re vana gloriati sunt sapientes Hispaniæ Andaluxij (apertè mordet Auicennam) & maior pars præteritorum autorum. Sed pater philosophiæ non vana gloriatus fuit in faciendo hoc in maiori parte librorum suorum. Et fortè quod induxit eos ad faciendum hæc, fuit debilitas discretiux scholarium. Sed ille qui habebit virtutem discretiuam sanam, cognoscat in vnoquoque libro drachmas rerum primas & secundas: & diuidet vnam rem ab alia, secundum quod videbitur ei magis conueniens in hora legendi, &c.

Hhh j.

L A V R. I O V B E R T I A N N O.
T A T I O N E S I N G V I D O N I S

CAVLIACENSIS TRACT. I.

QVI EST DE ANATOMIA.

19. 15.

ARTICULARVM patientium dignotionem.] Gallicus interpres vetustior legit, *patientium vel sufferentium*. Dionysius Fontanonus docebat, legendum esse, &, non *vel*: atque interpretabatur, patientes particulas, quæ idiopathiâ laborant: sufferentes verò, quæ sympathiâ. Sed hoc noluit Guido, vnica voce *patientium* contentus, quæ vtrunque affectum continet. Nam

Lib. I. loc. 48.

(vt monet Galenus) etiam quæ sympathiâ laborant, malè afficiuntur. Quomodo enim compatiantur, si nihil patiuntur?

20. 14.

Quos ipse fecit de administratione anatomie.] Significat libros 15. de administratione, seu aggressione (barbarus interpres vertit de curatione) anatomica: quorum meminit ipse Galenus in libello de propriis libris, vbi etiam recenset singulorum quindecim librorum argumenta. Porro ex iis, nouem duntaxat ad nos peruenerunt: sex posteriores temporis iniuria perdidit.

20. 19.

Recta diuisio & determinatio.] Chirurghi nostri *determinationem* interpretantur, explicationem substantiæ, quantitatis, numeri, figuræ, situs actionis & vsus partium singularum, post accuratam earum diuisionem. Verum, istud Anatomes definitioni minimè conuenit, sed est ipsius Anatomie finis scopusve. Idcirco enim fit omnium partium diuisio, vt in singulis supradicta omnia considerentur. An verius dicas, *determinationem* cognatam esse exquisitæ partitioni (ideòque alteri subiungi) quum exacta diuisio non sit, quæ ad cuiusque partiæ terminos non progreditur. Nisi enim musculus à suo exortu ad insertionem vsque omnino separetur, nec quo ambitu circumscribitur appareat, accurata sectio non erit. Sunt verò ij fines seu termini ob oculos ponendi: à quibus defluxisse videtur hoc *Determinationis* vocabulum.

20. 21.

Et dicitur ab ana, quod est rectum.] Guidonem hallucinari in significatione dictionis *ana*, quiuis minimum versatus in Græcis, facile animaduertit. In aliarum quoque nonnullarum vocum Græcarum etymologia & interpretatione plerumque cæcutit, vir alioqui doctus, sed Græci idiomatis non peritus.

20. 34.

Faciebat de ipso quatuor lectiones.] Aliàs sectiones. vtraque lectio retineri potest.

Habent tamen utilitatem quandam, & generationem.] Pilorum sola est generatio,

generatio, sine vlllo alio regimine, ait Gordonius: hoc est, pili nec regunt, nec reguntur. Carent enim facultatibus naturalibus, quibus regantur & verè nutriantur: videlicet attracticè, retentricè, coëtricè & expultricè.

Calida autem & sicca non dicuntur, &c.] Cuti, quæ est medijs tempera-^{21. 28.} menti, comparatæ partes omnes sunt intemperatæ: Hinc dicuntur ab excessu calidæ, frigidæ, humidæ aut siccæ: & per coniunctionem, calidæ aut frigidæ, simul & humidæ: vel frigidæ & siccæ. At calidæ simul & siccæ, nullæ sunt: quoniam quæcunque deprehenduntur cute ipsa calidiores, eadem sanè humidiores percipiuntur: vti sicciore, quæcunque frigidiores sunt. Cor omnium animalis partiū est calidissimum. Idem verò (teste Galeno) paulò quàm cutis minus est durum. Itaque etiam humidius cute est cor, quantò scilicet est mollius.

Capitulo finali.] In nostris codicibus est capite antepenultimo. Sic admo-^{22. 2.} dū variat capitū distinctio in veteri & in noua trāslatione librorū Galeni.

Et cætera octo, quibus quantum est de presenti.] Huius partitionis ratio-^{22. 7.} nem reddet cap. primo doct. secundæ istius tract. atque eam in toto suo opere est obseruaturus.

Præter id quod ad illud mittuntur multe arterie.] Vnica ferè arteria, eaque^{22. 28.} non valde insignis, ad hepar mittitur, vt docet inspectio. Et Galenus lib. 4. de vsu part. cap. 13. explicat rationem, cur pars hæc non admodum indiguit arteriis.

Quæ axungia propriè dicitur.] Adipis, axungia & seui proprias differen-^{23. 13.} tias nos curiosius explicuimus Parad. 7. Decad. prioris.

Ita ponit Galenus in primo, &c.] Multò explicatius id docet libro primo^{25. 13.} de motu musculorum, vbi ait: Eo qui intus est abscisso, externa pars in hac figura perpetuò manet. Eo autem qui foris, flexa non amplius extenditur. Quod si tuis manibus capiens flectas extensam, vel extendas inflexā, omissa particula mox in pristinum statū restituetur. Quid igitur ex iis demonstra-
tur? Nempe flexionem venire à musculis qui intus sunt: extensionem verò ab his qui foris. Quapropter si externus vulneratus, &c.

Arteria tamen nulla reperitur sine vena.] Hoc multis in locis prædicat^{25. 20.} Galenus, maximè verò ex professo, lib. 16. vsu partium, cap. 13.

Quedam habent additiones intrantes.] Additiones vocat, non solūm Epi-^{26. 3.} physes propriè dictas, sed quasuis Apophyses, seu processus & eminentias: quarum plurimæ articulo sua ex parte constituunt. Epiphyses autem peculiariter dicuntur, appendices ossibus adnatæ & additiones.

Vtrum propter oculos, aut propter quid, &c.] De hoc abundè, vel ad nau-^{26. 41.} seā, disputauit Conciliator: quod supra chirurgi captum esse, prudens mo-^{Diffir.} net Guido.^{40.}

Quantitatis æqualis.] Imò etiam inæqualis. etenim homo, etiam puer,^{27. 8.} cerebri plus habet quàm bos, vel equus: à quibus longè superatur mole totius corporis.

Et esse vnum ex ossibus colli.] Lanfrancus non scribit, os basillare esse de^{28. 17.} Hhh ij.

ossibus colli, sed continuari inferius cum primo spondylo colli.

17.29. *Per ebullitionem.*] Aliàs elaborationem. vtraque dictio conuenire potest.

30.13. *Diuersitate colorum qui sunt varij.*] Tunicas oculi proprias non ineptè diuidit in sex, quum ipse conditionem mutent in parte oculi anteriore: Vnde quæ subadnata est, dura vocata, in parte anteriore detecta, Cornæ appellatione meretur, à corpore diaphano, lamine cornu assimili. Et sic tunica (vt antea dixit) materialiter, vel (vt mox dicet) secundum continuationem materialem, vnica, duplex est formaliter, seu formæ ipsius distinctione: Eodem modo Vuca, quæ pupillæ iridem constituit, diuersæ est formæ seu figuræ à seipsa in parte postica & interiore. vocat enim Guido exteriores tunicas, omnes eas partes quæ ab adnata minimè cooperiuntur, vel obscurantur: interiores verò quæ adnata subiacent. Sic Araneosam quæ crystallinum antè inuestit, exteriorem appellat, quod sit è regione pupillæ.

31.23. *Sunt etiam alij muscoli ad molendum.*] Præter omnes istos musculos Halabbas duorum meminit, qui intra os latitant. Eos perperâ neglexit Guido. sunt enim maximi vsus.

31.37. *Iugalitatem circum oppositam.*] Hanc sententiam facilius explicat Gabriel de Zerbis, olim insignis anatomicus, fol. 102. vbi ait: Magni debebāt esse, & fortes huius generis motus in mordendo, & frangendo quæ durā: & propterea etiam de articulis eius sufficienter prouidit: alteri quidem, qui extremitas vocatur, iugalitatem circum apponens, & maximos inplantans temporalis muscoli tenentes: reliquas verò vberiformes vocatas explantationes capitis, infallacem circum apponens custodiam.

32.33. *Et diuisa gula, siue gutture.*] Notandum hîc est, ex additionibus in Rogerium, istius farinæ hominibus collum duntaxat vocari partem posteriorem, ab occipitio ad primam vertebam thoracis: guttur verò anteriorem, quæ duabus venis organicis (id est, iugularibus) terminatur. Ceruices autem duas constitui, latus scilicet dextrum atque sinistrum.

32.37. *Superiſtas duas vias, à parte oris est larynx particula cartilaginosa, &c.*] Hac tamen latissimè discrimine inter se differunt. Nam gula propriè dicitur via cibi & potus, quæ Aristotelis temporibus Oesophagus cœpit appellari. Eandem barbari Neri vocant. Guttur verò est trachæ arteriæ caput, Larynx græcis vocatum: vt Pharynx iisdem sunt fauces, spatiū scilicet quo gulæ & gutturis extrema conueniunt. Epiglottis autem propriè dicitur, operculum id Laryngis, quod hoc loco describitur.

33.13. *Nempe quæ media procedunt.*] Supple, additamenta. Illud verò (nempe) ad proximum referri debet: vt significet, non omnia additamenta facere spinam, sed ea duntaxat quæ medio loco procedunt.

34.3. *Ex his apparent illa sex, vel septem.*] Superius dixerat inquiri nouem, idque duobus in locis.

34.40. *Non sunt autem illa additamenta, ossa alia.*] Additamentum, seu epiphysis verè

sis verè est acromion, in prima ætate. Hic Galenus medium esse voluit quoddam os, inter scapulam & claviculam, quod *κατακλεις* diceretur. atque cum errorem sequuti videntur Lanfrancus, & Henricus.

Ipsas omoplatas.] Locus hic valde corruptus est: nos sensum reddidimus ^{35.1.} in Gallica versione, vt potuim⁹. Alij leg. ipsas omoplatas copia acromium.

Acrochiron, id est parua manus.] Imò summa & extrema. Sic enim ad ver- ^{35.12.} bum sonat dictio: & talis verè est pars designata hoc loco.

Secundum Auicennā in pectore sunt 80. aut 90. musculi.] Rectè dubitat Gui- ^{37.15.} do, vtrum numerum constituerit Auicenna musculis thoracem mouentibus. Nam quum is proposuisset nouem dilatantes, & constringentium (non per accidens, sed secundum essentiam, vt ille distinguit) paria octo: intercostales verò, quibus simul constringi & dilatari pectus ait, in singulis spatiis quatuor esse demonstrasset: tandem infert, omnium pectoris musculorum summam resultare ad 88. qui numerus solis intercostalibus, ex Auicennæ etiam doctrina, deberetur. Superfunt verò alij 17: vt sit omnium simul sumptorum numerus impar, & maior quàm Auicenna & Guido recenscant: nempe, centum & quinque. Verum fallitur Auicenna, quando censet quatuor esse musculos in singulis costarum spatiis: quem Vesalius & plerique alij Anatomie proceres imitati, simili errore præoccupati fuerunt. Nam, vt Fallopius (olim præceptor meus Patauij) subtilius animaduertit, duo sunt duntaxat musculi re vera in quolibet intercostali spacio: quorum exterior incipit à postica parte, vbi costa processui transuerso vertebræ articulatur: atque inde antrorsum obliquè declinantibus fibris, procedens, ferè attingit cartilaginis initium. Interior verò priori substratus, incipit ab ea parte costæ vbi ipsa curuatur: & fibris antrorsum obliquè ascendentibus, progreditur vsque ad os pectoris, spaciūque inter cartilagineas à priore superiorēve nulla ex parte occupatum implet: haud aliter quàm superior ille atque exterior occupat retrò vniuersum spatium inter costas, à vertebrarum transuersis processibus, vsque ad curuaturæ seu inflexionis costarum regionē. Quod verò ablato musculo intercartilagineum spatium implente, occurrat alterius generis fibrarum caro, id non facit esse alterum musculū intercartilagineum, vt credidit Vesalius: quinimo est pars sexti thoracis musculi, pone sternum latentis. Ergo intercostales musculi omnes sunt quadraginta & quatuor, non plures, vel pauciores.

Mater aorta.] Barbari semper scribunt aborchi, pro aorta. Mater verò ^{38.34.} dicitur, seu magna arteria, quæ à cordis sinistro sinu exorta, mox in duos insignes ramos scinditur.

Acilpeo stomachi.] Sic appellat xyphoeidem cartilagineum. ^{39.35.}

Quatuor transuersales.] Imò potius obliqui. Sunt autem transuersi abdominis musculi, duo tantum, quos latitudinales appellat Guido.

Ad hoc ordinatus vt prohibeat, ne musculi comp.] Peritonæum non impedit ^{39.37.} compressionem, nisi immediatam. Premunt enim apertè musculi abdominis viscera subiecta, dum sua constrictione adiuuant excrementorum alui

& vesicæ reiectionem.

40.2. *Et ne rumpatur facile.*] Hoc ei accidit, non quia durū & subtile est peritonæum (sic enim facilius rumperetur) sed quia fibris omnigenis contextum, cedit tendentibus ut plurimum.

40.15. *Duabus tunicis densis.*] Vnica est membrana, ad marsupij formam, aut reticuli piscatorij: cuius pars inferior circularis est & vnita; superior autē recta hiat. Sed cum latus vnum alteri accubat, ex duabus tunicis contextum videri potest.

40.25. *Et ad reddendum chylum ipsi hepati.*] Dictio Græca est anadidonæ, quæ nihil significat aliud quam Distribuere: neque id magis hepati, quam aliis partibus corporis.

41.11. *Etiā ita nominatum.*] Scilicet duodenum (quod & ecphysis, & portanarium, aut pylorus, seu ianitor vocatur) etiam Ieiunum dicitur: quia non minus, quinimo magis est inane eo quod peculiariter Ieiunum appellatur.

42.8. *Communiter continet duas vel tres pintas vini.*] Rectè dicit, communiter: sunt enim quidam potatores egregij, qui experientia norunt suum ventriculum posse capere, alij duodecim, alij quindecim, &c. pintas Gallicas. Pendet verò pinta vna, libras circiter duas.

42.10. *A parte spondyli duodecimi.*] Sumpta videtur sententia hæc ex Galen. lib. 13. methodi med. cap. 16. vbi scriptum reliquit gulā (quæ propriè stomachus appellatur) affectā, super spirā dorsi cataplasmata imponi debere: nō autē parte anteriori, ut sit quādo vētriculi os laborat. Siquidē gulā (hoc est, via cibi & potus) spinā superiacet: vētriculi autē os superius, ad xyphoeidē cartilaginē vergit. Veruntamē Guido aliud hoc loco agit: nēpe de solo vētriculo, nō etiā de gula seu œsophago tractat: ipsūque ventriculum cōsiderat à parte postica, vbi is duodecimæ dorsi vertebræ & superioribus lumborū accubat, necnō à parte antica inter xyphoeidē cartilaginē & umbilicum. Itaq. & posterius & anterius ad motis iuuari potest: sicque legendum puto, quia remedia parti posteriori possunt conferre à parte spondyli duodecimi. Nam si pro superiori intelligas os superius ventriculi, falsum id erit, quū vel Galeno monēte, & αὐτοψία id cōformante, os illud superius à vertebris distet longissimē. Nā mox atque œsophagus sextā attingit vertebram dorsi, is attoli incipit, & ad xyphoeidem vergere cartilaginē.

42.34. *Ad vniuersum corpus generandum & nutriendū.*] Generatio quidē est aliquo modo ipsa nutritio: sed minus propriè dixeris, corpus gigni, quā nutriti sanguine. nisi velis primam conformationem significare, in qua dicimus partes omnes fieri ex sanguine, vel mediātē vel immediātē.

42.37. *Expelluntur à corpore, & vadunt cum sanguine.*] Hic locus vel mutilus, vel corruptus videri potest, sed qui facili restituitur ex iis quæ docebit ipse Guido Tract. 2. doct. 1. cap. 1. de caus. apost. specialib.

43.4. *Eripia cum suis radicibus.*] Sunt potius rami, radices. n. verius representāt venæ meseraicæ, quæ ab intestinis fugunt, velut radices plantarū ab humo.

43.9. *Digestio perficitur tertia, & quarta.*] Tertia fieri dicitur in extremitatib. vena-

venarum capillarium: quarta in poris mēbrorū. Per has duas postremas gignuntur quatuor humiditates vocatæ, prima anonyms, altera Ros dicta, tertia Cambium, vltima Gluten.

Unū vitrū plenū.] Alij codices Latini habent, *vnū intellectum plenū*, puden- 43. 30.
do maximē errore: nisi fortē dixisse voluerit, *vnū gobeletū*. Gabriel à Zer-
bis legit vnū metretū plenū, siue bicheriū, fol. 33. suæ anatomix. sed nobis
aridet magis dictio *vitrū* in antiquissimis manuscriptis codicibus reperta.

Sin alia materia, etiā herniā.] Hernia propriē dicta est apostema, seu tu- 47. 10.
mor præter naturā verus: nēpe carnosus, aquosus, vëtosus, necnō varicosus,
vt Guido explicabit Tract. 2. Doct. 2. cap. 7. Ruptura verò & Crepatura di-
citur eidē autori, quādo omētū vel intestina delabūtur ad scrotū: Hæ siqui-
dē nō propriē, sed (vt iste loquitur) similitudinariē vocari solēt Herniæ. Est
autē Ruptura duplex: vna simplex dilatatio seu relaxatio: altera quā Cre-
paturā appellant. Ipse tamen Guido vult hæc differre inuicem, sola maioris
& minoris differentia, tract. 6. doct. 2. cap. 7.

Diuersi sunt à neruis manuum multum.] Neruorū autē crurū & pedū for- 48. 15.
ma (inquit Auicenna) à neruis manū separatur, in hoc qđ nō omnes cōiun-
guntur: & declināt submersi incedēdo ad occultū. Nō enim est forma cōtinui-
tatis adiutorij cū spatula, sicut forma cōtinuitatis cōxæ cū ancha: neq. eius
cōtinuitas cū origine suorū neruorū, sicut cōtinuitas ipsius cū suorū neruo-
rū origine. Sequitur statim in nostro cōtextu: *à spondylibus vltimis renū*. vbi
notandū est, Guidonē more vulgari Renes vocitare, qđ pprie dicūtur Lūbi.

L A V R. I O V B E R T I A N N O.

T A T I O N E S I N G V I D O N I S

C A V L I A C E N S I S T R A C T. I I.

Q V I E S T D E A P O S T E M A T I B V S.

I*N vnā magnitudinem aggregatorum.*] Quenā ea est ma- 49. 42.
gnitudo? nō tumoris, quam in hoc morbi genere is pro-
lymptomate nōnunquā habeatur, autore Gal & alijs sit
negligēdus. Neq. est necesse vt tres illę morborum spe-
cies apostema constituētes, admodū sint auctæ, vt dica-
tur apostema, quū incipiēs & peregrinū nō minus quā
maximū apostema vocari mereatur. An melius sic scri-
beretur, *In vnā ægritudine aggregatorū*? vel absolute in vnā (sup ægritudine,
quę est genus in hac definitione propositū) aggregatorum, quo significabi-
tur, ex trib⁹ cōponi vnā, cuius natura & ratio simplex habeatur. Licet enim
alios reperire morbos trium generum vni particulę incidentes, ex quibus
tamen seu confusis vnicus morbus non constituatur.

Pro differentia aliorū modorū comp.] Alij modi compositorū morborum
Galeno sunt, quando similes inter se, vel cū alijs miscētur, aut organici

organicis. Primi exemplum est, morbus calidus simul & humidus vel siccus. Secundi, brachium mediocri brevius & aridum: vel intemperies calida. (Galenus perperam phlegmonem dixit, quæ verè organi morbus) partis luxata. Tertij, lingua mutila, cui & magnitudo & particularum numerus desit. item, cum ophthalmia pterygion, erosio corneæ, procidentia v. ueg, atque incipiens suffusio. De quo affectus modo Galenus dubitat, sintne plures morbi, an vnus compositus.

50.11.

Obiectio.
Solutio.

Lib. 1. de
caus.
symp. c. 6.

Et magis per se peccat mala complexio.] Si in quouis apostemate est cum intemperie solutio continuitatis, hæ verò sunt duæ doloris causæ, cur in omni apostemate non est vehemens dolor? Si enim dixeris, sæpenumero alteram causam esse leuem, rationi tamen consonum fuerit, vt simul iunctæ non nihil doloris inferant. An in multis hoc desideratur: quod neque intemperies, neque solutio continui affatim incidant: vt in tumoribus potissimum qui per congestionem fieri dicuntur? Nam quod sensim fit non percipitur, vt ex Platone docet Galenus. Porro quod ait Guido ex Conciliatore, quasi dubius, intemperiem forsitan esse præcipuum in apostemate affectum, admittere nequeo, vel eo nomine quia tumor paulo post dicitur ab autore, ratio sensibilius apostematis. Et qui esse potest hoc morbi genus absque tumore, quum ab eo nuncupetur tum Græcis, tum Latinis? Absque intemperie verò esse potest, vt cum ex phlegmone humida & calida, fit scirrhus frigidus & siccus. Nam ab vno extremo ad aliud nunquam, nisi per medium, fit transitus. Ergo fuerit aliquanto temporis spatium, tumor sine intemperie.

50.38.

A substantia quidem sumit Auicenna.] Non placet eorum interpretatio, qui volunt Substantiæ nomine hic significari morbi essentiã: de qua quum sit aucta magnitudo, idcirco diuisionem istam à substantia sumi dicunt. verum non id censuit autor, quum prius scripserit, de tribus morbi generibus apostema componentibus, compositionem postremo loco peccare: quasi non sit præcipua apostematis natura & conditio. Quod si admittas, ab aliis duabus (quia sunt magis de essentia, vtpote ab omni apostemate inseparabilia) potius accipi debeant primæ apostematû differentiæ. An substantiam hic dicit pro mole, & (vt vulgus loquitur) ipso corpore seu volumine apostematis. Huius enim ratione alia dicuntur magna, alia verò parua. Interpretationem nostram ipse confirmabit, dum in proponenda curatione mox scribet: dispositionem ipsam continere quantitatem, &c. aliter enim curari magnum apostema, aliter paruum.

50.4.

Sunt magni tumores phlegmonosi.] Atqui omnium maximi videntur pituitosi, serosi, atque flatulenti, quod triplex hydropis species testatur. Hi tamen phlegmonosi non sunt. An in vno eodémque apostematis genere differentiam huiusmodi constituere decet: vt ex sanguineis quædam sint magna, eaque phlegmonosa ex sanguine puriore, aut bilioso, pituitoso, vel melancholico: alia verò parua, ex sanguine corrupto, vt deinceps explicabit: cuiusmodi sunt pustulæ bothorales.

Omne

Omne apostema aut est calidum, aut non.] Hac diuisione includi potest, quod 51.1.
 fit calidi frigidique medium, ex mixto humore videlicet: quod tamen no-
 luisset Guidonem, exempla mox posita docent. Sed qua ratione potest esse *Obiectio.*
 temperatus humor, si verum est quod scripsit Galenus, in quouis tumore
 præter naturam esse duplicem intemperiem, quæ à tumoris materia infe-
 ratur? An de legitimis & exquisitis apostematibus quæ ex synceriore, non
 permixto humore fiunt, ea dicta sunt accipienda? quod etiã in quouis mor- *Solutio.*
 bo absolute proposito est intelligendum. Simplicia enim perpetuo tradun-
 tur, quoties nulla fit limitatio. At rursus quis instabit, in aliquo apostema-
 te non esse intemperiem: quæ tamen omnium maximè & primum peccare
 dicta est. An tametsi temperatus ab initio fuerit, vt quando defluit humor,
 mox intemperatus euadit ex conculcatione? Id tamen non voluisse Gui-
 donem, ex superioribus satis constat. neque enim de compositis hic agere
 instituit, neque humores quales tandem sint futuri, sed quales natura sunt
 mox à principio considerat & æstimat.

Non autem largè, nempe per putrefactionem, dicebat Auicenna.] Eius verba 51.2.
 sunt: Neque existimandum est, quod apostema calidum sit illud quod ex
 cholera aut sanguine generatur tantum, sed ex quacunque materia, siue sit
 calida per suam essentiam, siue accidat ei caliditas propter putrefactionem,
 &c. Hinc licet inferre, quæcunque ex sanguine aut bile fiunt, conculcatio-
 ne aut putrefactione feruentibus, duplici nomine calida esse.

Intelligendo sanè, nam medici, &c.] Sana & magis propria locutio est, cum 51.7.
 dicimus apostemata fieri ex humoribus, si causam materialè significare vo-
 lumus: quemadmodum propriè dicimus, panem ex farina & aqua parari.
 Eadem præpositio causam efficientem aliàs denotat, & pro Ab, vel A vsur-
 patur, vt in hac locutione, ex bubonibus febres omnes malæ sunt, præter
 ephemeræ. Porro hoc loco propriè loqui voluit autor, materialem cau-
 sam explicans, eamque humorem esse statuens. Aliam interpretationem
 affingit, & quam voluerit Guido argutior (ne dicam verior) qui an-
 notat, humorem esse causam tumoris efficientem, non materialè. Quippe
 morbus accidens est: accidētis verò causa materialis nulla est ex qualitate.
 At verò, ô optime, neque humores ipsi efficientes causæ sunt, sed eas in se
 continent: nempe qualitatem & quantitatem, quorum opera in parte apo-
 stemate tentata intemperiem faciunt, atque tumorem, cum vnitatis diuor-
 tio. Cæterum quod ait autor, Ex pro In quandoque vsurpari, huc minus
 pertinere videtur, quum præpositio In, subiectum denotare soleat, humo-
 res verò non sint apostematū ipsorum subiectum, sed corpus viuens, quod
 materialem causam esse dictitant. Ego verò humorem ipsum causæ effi-
 cientis subiectum constituo: & cum dicimus, ex bile fieri herpetem, secre-
 tius intelligi volumus, in bile esse proximas eius morbi causas. Atque eo
 modo Ex pro In vsurpatum videri potest.

Illæ quæ fiunt ex humoribus naturalibus.] Tales quidem sunt humores sub 51.9.
 forma causæ antecedentis. impacti enim speciem mutant (quidam citius,
 Iii j.

alij tardius) innaturales euadunt, & qualitate peccant. Non tamen recipio quod à Falcone annotatur, nullum humorem quandiu naturā suam retinet apostema facere posse. Quid enim (quæso) obstat, quo minus syncerior bilis, aut sanguis tenuissimus faciat Erysipelas, non accedente humori (natura sua præcalido) alia caliditate? & pituita cedema gignat, nondum alterato humore, sed frigido sic perseverante? Sint igitur aliquamdiu saltem verè naturales, etiam qui partē ipsam occupant, sed quantitate peccantes, ex quibus vera & propria apostemata fieri dicuntur. Illud verò est apertè falsum, quod idem subiicit, in locū dolentē effundi humorē qualitate & quantitate attēperatū. Nō enim phlegmonē excitaret, nisi peccaret copia. Atque illud est quod dici solet, exquisitam phlegmonem ex sanguine fieri sola quantitate peccante. Quæ propositio ad causam antecedentem haud dubiè refertur. nam coniuncta, mox etiam qualitate noxia euadit.

51. 10. *Tumor, qui est ratio sensibilibior apostematis.*] Sensibilior meritò dicitur, quū solutio continui aut contigui nullo sensu percipitur, sed ratione tantum intelligatur. Intemperies verò solo tactu, cum ægri, tum chirurgi deprehenditur. Ast tumor, utriusque visu & tactu dignoscitur. Quamobrè rectè sensibilibior statuitur. Porro si verū est, tumorē in quouis apostemate aliis duobus morborū generibus esse notiorē, cur non dicitur iisdē magis peccare? cur diffinitionem, quæ cuiusque ratio dicitur, non magna ex parte cōstituit? Adde quod omnes cōsentiunt, verū & propriū apostema dici, in quo tumor euidētius apparet. Hęc argumēta me mouēt non parū, vt Græcis potius assentiar, qui ab insigniore affectu *ὄζων*, id est tumorē vocitarunt, quàm barbaris Græca voce apostema vocatibus: tametsi hoc etiā vocabulo satis explicari videatur morbi ratio. Nam per quēuis tumorē, partes quibus hīc insidet, nōnihil à sese recedunt, earumdē poris ab humore cōtento occupatis videlicet. Ceterum haudquaquā rectè interpretari videtur hanc sententiā, qui annotat, apostema dici verū & certum cuius tumor est magnus & bene apparēs, vt in carne: non verū, cuius tumor est occultus & sensui non manifestus, vt in ossē. Cur verò ex humoribus naturalib⁹ facti tumores aliis maiores sunt, causa est, quod illorum materia quantitate magis quàm qualitate peccet: aliorum verò contrā. Hinc etiam veri & certi dicuntur, quod sensui manifestiores sint.

51. 12. *Incerta & difformia: quia in eis mala qualitas.*] Nēpe ad instar Prothei cuiusdā varias induunt formas, sua malignitate figurā subinde mutātia. Plerūque enim exulcerantur, & ambulādo vicinas partes depascuntur. Hinc vlcerationes & exituras etiā dici vult Guido. Tales sūt herpes exedēs & anthrax. Porro quod hīc de mala qualitate & morigeratione scribitur, de vulgari intemperie non est intelligendum (quæ sanè in apostemate etiam vero & certo euidentissima est) sed de *κακότητι* Græcis dicta, qua pustulæ peccāt magis quàm tumore.

51. 18. *Et tales differentias sumptas à materia, præcipuè cōiuncta.*] Eiusmodi differentię omnes sunt ab humore aliās naturali, aliās nō naturali. Atqui materia coniun-

coniuncta nulla esse potest naturalis, quā iā sit destituta à regimine nature. An per cōiunctā intelligi voluit, quē mox talis futura sit? An potius verba hęc (*præcipue coniuncta*) ad sequētia referūtur, de qualitate & quātitate scilicet. quæ accidentia per se & proximè faciunt morbos, vt apostemata. sunt autem in materia coniuncta, velut in subiecto.

Sequūtur differētiæ qualitatis & quātitatis, cū ha sint de gremio materia.] Nē- 51. 19.
pe differētiæ à quantitate desumptę, sunt magnū & parū: à qualitate verò calidū & frigidū, de quibus supra in differētiis à substantia & à materia. Por-
rò sunt qui contradicāt, non esse de gremio materię qualitatem, sed formę, quippe qualitas non agit, nisi vi formæ substantialis, cuius ipsa est organū. Quantitas verò, vt eius dimensiones tres, materiæ est.

Et ideo præcipua & maxime.] Præcipuæ sunt hæ differētię atque essentia- 51. 20.
les, quā materialia sint apostemata, & pro materiæ diuersitate curādi ratio diuersa instituatur, vt in febribus. Quippe omnes in calore præter naturam aucto vel accēso (quę febris essentia est) cōueniūt, necnō in curatoria indi-
catione, hoc est refrigeratione, ast pro humoris differentia, differre quo-
que debent singularum febrium remedia.

Ex materia non adustu, neq; corrupta.] Hac phrasi denotare vult Guido, 51. 22.
humorem non alteratum à propria natura, qualiscūque is fuerit sub specie antecedentis causę: vt idem sit adustum & corruptū, seu qualitate peccans.

Mala simpliciter.] Quia natura minus agrè fert vitia quātitatis, vt ple- 51. 26.
thorā, quā cacoehymīā. Alia verò dicuntur mala ex fraudulētia & cacoē-
thia, quoniā ex materia maligna sunt, qualitate magis quā copia nocente.
vnde etiā non tātę molis deprehēduntur. Fuit autē Iohannes Iacobus Gui-
donis cōtēporaneus, Academię nostrę Cancellarius bis creatus: semel ex
Cōradina institutione, quę fuit abrogata: & iterū ab eo quē Vrbanus Papa
quintus ad dirimēdā litē commiserat, anno Domini 1364. die 7. Octobris,
pōtificatus prædicti Papę secūdo. cuius rei diploma apud nos extat.

Apostemata calida, & qua currunt cursu eorū.] Hęc sentētia mihi luxata vi- 51. 26.
detur, ex Auicennæ cōtextu sic instaurāda. Apostemata calida sunt à sangui-
ne & cholera laudabilib⁹, aut malis, quę currūt cursu eius, supple sanguinis,
vel eorū. Quippe vltima hęc verba, nō ad apostemata, sed ad humores debēt
referri. Dicūtur autē currere alteri⁹ cursu humores, q̄ alteri sūt p̄mixti, aut
alterius naturā sapiūt: vt sāguis biliosus, pituitosus & melācholicus, dicitur
currere sanguinis cursu. sic & sanguis vltus, vel alia ratione deprauatus.

Ex quibus dicit fieri phlegmonē & erysipelas.] Falco vult hoc dici per simili- 51. 30.
tudinē: nēpe id apostema quod ex sanguine tenui fit, similē habere genera-
tionis modum, similiq; symptomata Erysipelati, sola magnitudine omnia
differre. Neq; id apostema esse Erysipelas seu Spinā Auicēnē vocatā, quod
nō sit ex bile, sed ad eius naturā accedere: & ideo à doctōrib⁹ etiā dici Spi-
nā atq; Erysipelas metaphoricē. Quæ interpretatio (pace tāti viri, & de A-
cademia nostra olim quā optimè meriti, dixerim) neq; Guidonis mēti, neq;
veritati cōsona est. Etenim Guido aptè scribit, ex laudabili sāguine eodēq;

crassiore, gigni phlegmonem, quemadmodum ex tenuiore Erysipelas verum, certum, & exquiritum, ut Galenus ipse nuncupat: qui illud ex sanguinis tenuissima portione fieri docuit. Ob id sub phlegmonis specie optima ratione continetur. nam ex bile sinceriore fit Herpes, non Erysipelas. Cæterum Spinae vocabulum elegantissimè quadrat Erysipelati, quia punctiones velut ex spinarum aculeis excitat. Retulit mihi aliquando IOANNES MALNOEVS Andegauensis chirurgus longè doctissimus, visam à se mulierem, quæ in utroque crure dolorificam valde punctiōnem sentiret, velut à subiectis cuti spinis vel acubus, si vel minimum tāgeretur. Nullus tamen inerat tumor, nulla coloris natiui mutatio. An Spina maximè propriè affectus is dicendus fuit, ut ego iudicavi?

51. 36.

Neque diuisiones humorum aliter saluarentur.] Falco sic interpretatur: ut si dicamus, quædam apostemata fieri ex naturali & laudabili humore, nullus talis reperiatur humor: Quia si facit apostema, naturalis & laudabilis non est. Rursus, innaturalis humor æquiuocè dicitur humor. ergo apostema ex eo factū, impropriè dicitur ex humore aliquo factum. Et ex corrupto sanguine genitum, non erit sanguineum, quia talis humor æquiuocè dicitur sanguis. Postremo dum corrumpitur sanguis, pars in bilem, pars in melancholiam degenerat: ergo nunquā fiet tumor sanguineus. Sicque humorum diuisio non saluatur, quæ diximus ex quolibet etiam naturali humore fieri apostema verum & certum. Quæ interpretatio minus conuenire videtur Guidonis instituto, quā ista: Quatuor humoribus totidem respondent tumorum genera: sanguini phlegmone, bili herpes, pituitæ cœdema, & melancholico humori scirrhus. In hac diuisione Erysipelas sub phlegmone continetur: quod multò satius est, quā sub illo ponere Herpes, ut quidam faciunt. Nam Erysipelas non fit à distincto prorsusque secreto humore, sicut tumores synceri, sed à sanguine bilioso, vel tenuissima parte sanguinis, ut voluit Galenus. Ergo perperā sub eo collocatur Herpes, distinctum planè tumore genus. Cæterum Erysipelas phlegmonis speciem esse, non distinctū genus, qualia sunt quatuor illa summa, phlegmone (inquam) herpes, cœdema & scirrhus, hinc patere arbitror, quod illud ex sanguine fiat. Etenim quando sanguis est temperamento & consistentia mediocris, phlegmonem peculiariter & absolute vocatam parit. crassior & feruens, prunam & anthracem: tenuior verò & feruens, prædictum Erysipelas, igne sacrum & persicum appellatum. Ut hæc omnia sint ex sanguineæ massæ portionibus, aliàs quidē bene temperatis, aliàs verò tenuioribus, aut crassioribus atque ex his tribus vnicum debet cōstitui caput, ut quæ simul tractari & doceri mereantur.

Lib. 2. ad
Glan. ca.
1.

Ab accidentibus sumuntur drachma.] Præter accidentia hîc recensita 51. 41. (dolorem nempe & malitiam) alia sunt non minus vulgaria: ut in tactili qualitate mollities & durities: in colore albedo, nigredo, rubor, citrinitas: in figura rotunditas, longitudo, latitudo, acuties.

52. 3. *Quædam in bubonibus seu emunctorijs.*] Bubo non est nomen partis, sed cuiusdam

cuiusdam affectus : scil.inflammationis emunctoriorum & aliarum glandium. Proinde idem non est, propriè loquendo, Bubo & Emunctorium.

§ 6.

A causis efficientibus quedam sumuntur drachma.] Hæc differentia melius inscriberetur, à generationis modo, vel dispositionis qualitate : vt dicet in proponenda curatione. nã aliter curatur deriuatum & fiens, inquit, aliter congestum & factum.

Generales sunt rheuma & congestio.] Non sunt hæ causæ, sed modi generationis diuersi, vt mox dixi. Atque horum prior frequentissimus est : alter valdè rarus. nam etiam frigidi humores ex defluxione tumores excitare cõsueuerunt. Est autè *ῥῆμα* Græcis, idem quod fluxus vel defluxio & destillatio Latinis. Barbari putant dici, quasi ruinosus & inordinatus humoris motus. Atque is fluxus in omnem partem fieri potest, sursum, deorsum, & ad vtrumque latus. Catharri verò dictio sonat, vt in infernas, (& potissimum capiti subiectas) partes descendat humor.

§ 2.12.

In materia multitudinem.] Adde etiam qualitatem. Nam qualitas non minus (quinimo sæpe magis) irritat vim expultricem, quàm humoris copia.

§ 2.15.

Quando virtus nutriens membri.] Non solius nutricis seu assimilatricis facultatis errore, accidit multa coaceruari excrementa, sed etiam expultricis imbecillitate, quæ ea cumulari sinit.

§ 2.18.

Promptius materia calida defluit, frigida verò congeritur.] Verum quidè est, plerosque tumores calidos ex defluxione ortum habuisse (quia materia calida fluxilis est, viasque sibi amplificat) vt frigidos ex congestione : hoc tamen perpetuum non est. Etenim, vt superius monui, non rarò fit tumor ex frigido humore per viam defluxionis. Eiusmodi est œdema pedum in cachexia vel hydropo laborantibus. Et contrà, per congestionem materiæ calidæ, vt biliosæ, apostema gigni potest : quoties pars sanguine bilioso nutrirî assueta, alimentum eiusmodi conficere nequit, & vix expultrix etiam est imbecilla. Huic nostræ sententiæ astipulatur Falco, dum scribit, phlegmonem aliquando, sed rarissimè, fieri per congestionem.

§ 2.22.

Congesta non habent hoc.] Imò verò habent, sed minus euidenter. Non enim perinde ac illa *ἀσπόμεναι* seu confertim fiunt, sed longo temporis spatio, excrementis sensim coaceruatis : quemadmodum gutta cauat lapidè. Atque si Fiens illud in morbis est admittendum, sanè tumoribus ex congestione natis id iustè negari non potest, quos diutius multò quàm alios in generatione esse constat. Neque his deest (quod quis fortè obiiciat) antecedens materia, nam vt supponamus alicuius membri facultates, tum alteratricem, tum expultricem, natura esse robustas, si quando ex intemperantia victus caco-chymia suboriatur, ex oblato parti aliàs integræ prauo alimento, sensim plurimum excrementi coaceruabitur. neque id assimilatricis, aut expultricis culpa fiet : siquidè earū functio & munus non est, ineptā materiam conficere, vel tantam superflui copiam expurgare. Sic ventriculus humanus, quòd acinos coquere non possit, imbecillitatis non damnatur à Galeno. Ergo antecedentem materiam congestionis modus etiam

§ 2.26.

agnoscit, humorem qualitate sola peccantem, idque insigniter.

52.28. *Primum quidem maiores vena & arteria implentur.*] Hæc Galeni sententia iis satisfacere potest, qui nescio qua ratione dubitant, nū arteriosus sanguis phlegmonem excitare possit. Cur enim non excitabit, eamque magis erysipelatodem? Quinimo Erasistratus volebat, phlegmonem tunc solum fieri, quando sanguis in arteriarum orificiis esset conculatus. Et forsitan ea est portio materiæ, quæ pulsationem facere consuevit. Vide Galeni librum quod non tantum spiritus in arteriis contineatur, circa finem.

52.30. *Prætorum corporum, quæ sunt caro, panniculi, &c.*] Ineptè quidam explicant, hæc duo vocari prima corpora, quod primum occurrant anatomen aggredientibus. Prima enim esse vult Galenus, istius sententiæ autor, similes omnes partes, quia sunt corpora simplicissima & membrorum velut elementa. Hic verò Guido ex multis à Galeno propositis, duobus illis (velut pro exemplo) fuit contentus.

52.33. *Causæ speciales sunt tres.*] Hoc est, tribus de causis accidere possunt. nonnunquā tamē duæ dūtaxat cōcurrūt internæ, neque præcessit primitiua seu peccatartica: quā nonnulli absurdè dici volūt, ex eo quod sit procul à cathartico, id est purgante medicamēto quoniā est immaterialis: quū aliud nihil significet dictio, quā præincipientē seu prægressā. Eandē vocāt evidentē atq. manifestā, quod sensu aliquo percipiatur: & incorporeā, quia forinsecus accedit, intra corpus nō est, nec de iis quæ corpus cōstituūt. Huiusmodi sunt res omnes nō naturales vocatæ (& eis annexæ) in quib⁹ etiā animi pathematæ continentur: quæ de externis causis esse dicūtur, quia sunt animi, & non corporis, quod omniū morborū est subiectū. Atq. eæ sunt causæ necessariò corpus alterantes, vt ait Galenus pter quas aliæ sunt nō necessariò offendētes, & quæ vitari queūt, vt vulnerātia, cōtundētia, & eiusmodi, quæ dūtaxat curare hoc loco videtur autor. Ceterū in vtroq. modo generationis Apostematū, licet inuenire causā procatartica: vt in eo quod per defluxionē fit, casum, vel percussionē: in eo verò quod per cōgestionē, aëris externi intēperiem quæ membrū debilitauit, calceū prementē digitos, vnde calli generatio: victum deprauatū, à quo fit cacochymia, hæc verò (vt sup. docuimus) antecedēs erit causa humorū cōgestionis, etiā in parte prius bene sana. Huic sententiæ Guido suffragari videtur, quādo ponit regiminis malitiā inter causas frigidorū apostematū. Rursus, absque causa externa vtriusque modi tumores gigni possunt, vt quos spōtaneos vocare licet, nulla euidentē causa mox vel paulo ante prægressa. Nā incauta victus ratio, quæ humores sensim peccare faciat quātitate, qualitate, vel vtroq. modo nocituros, semper excipi debet. Præterea tumor per cōgestionē fieri potest à causa primitiua, etiā non excitata interiore seu antecedēte: quod in aliis fieri nequit. Nempe, si externa causa membrū malè disponat, & sic debilitet, vt cōueniens alimentū cōficere nō valeat, nec sese ab excrementis liberare. Nulla quippe hic est materialis causa antecedēs, quādo nec qualitate nec quātitate peccat, quod sensim ac rotis instar affluit pro alimēto. Nisi velis antecedentem causam illā vocare, interio-

Lib. art.
medic.
cap. 85.

interiorē & corporeā, imbecillitatē scilicet introductā: quæ tamen est immaterialis, vt veritatē habeat illud Auerrhois pronunciatū. Omnē agritudinē materialē præcedere causā immaterialē. Quid quod nostri cōcedūt, vt antecedentē vocitemus, quæcunque in corpore latēs (siue sit humor siue intemperies aut mala conformatio) nondū excitat morbū, sed suscitare valet?

Aut cum aliquo naturam sanguinis retinente.] Id possumus interpretari 52.36. de quatuor humoribus (vel humiditatibus potius) quos appellāt secundarios. nā sanguinis cōditionē retinēt, in eo qđ nutrire sūt apti. Hic verò appellat naturale, quodcūq; est nutritoriū seu alibile. Porro sanguis hoc loco bifariā sumitur, & pro quarto humore in massā præcipuo, & p tota massa.

Massa autem à Rabbi Moyse.] Sanguis (ait ille) est quædam massa humorū omniū, &c. Et cūm dicimus, quod in corpore sunt humores quatuor, scilicet sanguis, phlegma, cholera citrina, & cholera nigra, non intelligimus tunc per sanguinē ipsam massam humorū quatuor, sed intelligimus illū qui cōprehenditur per imaginationē, & humoribus aliis nō est mixtus: quarto expositionis eius in secunda epidemiarū. Sic enim citat ex Galeni cōmentario quarto in librum secundum epidemion, quod huic Rabbino est consuetum: citare (inquam) Galeni locos vnde suum deprompsit aphorismum.

Massam sanguineam dicit.] Imò verò massam humoralem nuncupat, ex 53.1. quatuor humoribus congregatam: vt sit diuersa locutio ab ea quam Rabbi Moyse Galeno attribuit.

Non naturales verò sunt.] Nō modo qui à sanguine sunt separati hoc nomine vocitātur, sed etiā quicunq; vel quātitate, vel qualitate, vel vtroq; modo peccant. Auerrhois autē non dignatur humoris appellatione, materiam quæ alibi quàm in hepate genita sit, & nutriendis partibus conueniens non sit. Ea siquidem non solū materiali atque formali humorum causa, quin etiam finali & efficiente destituta videtur. 53.5.

Exituras, pustulas, excrementas.] Exitura barbaris dicitur, quæ Latini Abscessum vocant, & Græci ἀπὸ σήμα: scilicet, quādo suppurata est materia tumoris, iamque exitum quærit. vnde vox Exituræ, quod materiam contineat exitui paratam. Sic vomicam propriè dici volunt, quod pus vomere sit comparata. In prognosticis mox istud confirmabit autor, vbi dicit ex Auicenna, cūm videris pulsationem plurimam, aut duritiem prolongatam, caliditatem & dolorem augmentatum, tunc æstima quod apostema est in via vt fiat sanies & exitura. Et capite sequenti in cura phlegmones, tertiam intentionem explicans, ait: Si verò incederet via Exituræ, cum maturatiuis, aperitiuis, & mundificatiuis. Fit autem exitura ex humore calido duntaxat, idque vel suapte natura, vel ascititio calore (vt præ conculcatione, qui suppurari queat. pus enim subesse oportet in exitura. Pustula verò dicitur apostema, quod intra se collectam materiam quandam habet, sed aliàs calidam, aliàs frigidam, & nonnunquam vesica seu tunica inclusam. Vnde patet, Pustulam omnem esse exiturā, at nō contrā. Sed ista sæpius confunduntur, & exituræ dicuntur etiam nodi, scrofulæ, steatoma-

ta, atheromata, melicerides, & his similia: Pustula verò de paruis apostematis sanguineis, vel biliosis, quæ sint maligna aut venenata. Decolorationis sunt, scdus per vtrumque ieteru color. Atque talia fiunt, quando humores expulsi, ad cutem sistuntur. Nā si tenuiores ac liquidiores fuerint sudoribus, emittuntur & excluduntur. vt si magis attenuati, insensibiliter resoluuntur.

53. 15. *Vt circa principium apostematū facti euidentia in apertione & percussione.]* Hic duo occurrūt dubia. Primū est: quæ in principio sunt apostemata, apertione haudquaquā indigēt. Secundū neque iā facta & absoluta, percussionem admittunt. Ergo duplici nomine suspecta fuerit hæc sententia. An hoc voluit autor, humorum diuersitatē *ἡ ἀποστομα* deprehēdi, si quādo per imprudentiā aperiantur apostemata quæ parum à principio suo recesserint, atq. ad eō facta esse incipiant? Nam crudus humor, necdum suppuratus occurrit, à propria natura nihil aut parum mutatus.

- Obiectio. *Quæ rationi nomine in 2. ad Glaucl. phlegmones vocātur.]* Hoc nō vult Galenus, quosuis tumores ex humorib. naturalibus genitos vocari phlegmonas, sed quosuis tumores calidos, vt carbunculū, erysipelas, herpes. Guido autē ferē illius imitatione vult sanguineos omnes dici phlegmonas: sanguineos interim appellans qui ex sanguine pituitoso, aut melancholico fiunt, vt legitimum œdema & scirrhum, quæ etiam phlegmonosorum tumorum nūcupatione dignatur.

53. 23. *Quæ sibi dicta nomina verorum vendicāt.]* Quemadmodū superius dixit, innaturales humores naturalium nomina assumere, sic apostemata nō vera (ex innaturalibus. scilicet humoribus facta) verorū nominibus designantur. Sapiūt. n. verorū naturā: quū sint ex corruptis vel impuris humoribus, sanguine, pituita, bile, vel melancholia. Eadē ratione de iis simul tractabitur, neq. distincta præceptis erit horū atq. illorū curatio, legitimorū (inquā) seu verorū, atq. spuriorum apostematū. Quod autē subiungit, *Et duo ad hæc reducibilia*, id tam de veris quā non veris interpretandum est. nam ex naturalibus æquē ac ex non naturalibus, serum fecerni, & flatus excitari potest.

53. 25. *De quibus dicūtur præfata nomina æquiuocē.]* Quia nō est par ratio nominis vtriusq. cōmunis. Sic humor dicitur æquiuocē de naturali & nō naturali, quia naturalis alia est ratio quā innaturalis. Ea verò dicūtur Logicis æquiuoca, quorū eadē est appellatio, ratio verò diuersa. Porro sex nomina simpliciu hæc sūt, phlegmone, herpes, œdema, scirrhus, apostema aquosum & vëtosum. Cōposita verò infinita dicūtur, quia corruptarū materierū seu humorum permistionis diuersitas, pro diuersis corruptelæ & quantitatis gradibus, nullis numeris potest definiri. attamen semper ab eo quod dominari videbitur, constans erit tumoris denominatio.

53. 27. *Pustula sunt parua apostemata.]* Hac ratione in singulis capitibus tractabit primū de maioribus, quæ apostemata verē dicuntur, iis verò subiungit velut adminiculum caput de minoribus, quas Pustulas appellant. Non tamen sola magnitudine inter se differunt Pustula & Apostema, sed etiam quod pustula ferē aliquid emittat humoris, & ficcari expo-

expostulet. Eiusmodi verò sunt anthrax seu carbunculus, herpes, & alia quædam.

Exitura autem secundum Galenum in lib. de tumor.] Idem scripsit libro de- 53. 31.
cimoquarto methodi medendi: ex quo loco nonnulli perperam colligunt, Cap. 12.
vnam abscessus siue exituræ speciem, quæ fiat incipiendo, hoc est non præ-
gressa phlegmone: ex humore scilicet natura sua calido. quibus, refragante
ratione, præter Galeni verba, assentiri non possum. Vide Falconis annota-
tiones, siquidem libet & vacat.

Spumosa seu humeralem.] Sunt qui pro spumosa legant spirituosam. ve- 53. 34
rumenim verò materia quæ duntaxat spirituosa fuerit, non videtur posse
tandem in crassiora excrementa, solidiorésque materias, quales mox recen-
set Guido, permutari. Neque Galenus quem hic citat, dicit esse spumosa
vel spirituosam materiam, sed acrem & erodentem, quæ excoriet, & tum si-
bi, tum aliis moliatur finem. quod etiam facere posse flatum & spumosa
materiam agnoscimus.

Signa apostematum extrinsecorum pertinentium ad hunc artificem.] Nam in- 53. 41.
trinscra non habet curare chirurgus, sed ea modò quæ sensibus externis
deprehenduntur. Attamen siquæ ab interna exterius nonnihil tumoris
faciant, ut in apostemate iecoris, lienis & ventriculi nonnumquam acci-
dit, horum curationi vnà cū medico chirurgus adhiberi potest, debetque.
Sed quid opus est extrinsecorū apostematū signa explicare, si illa sensibus
patent? Non ut tumorem esse præter naturam doceat, sed cuius generis sit,
quo nomine vocitandus, & cuius humoris soboles censerī debeat.

Per tumorem & sequestrationem.] An legendum, per tumorem seque- 54. 4.
strationem? Sunt. n. non vera apostemata veris minora, & ferè multa simul, a-
deoque separata: ut variola, herpes, vesicæ, carbunculi, scrophulæ, ver-
ruca.

Apostemata singularia parum esse pura.] Verba hic sunt transposita, ex 54. 10.
Auenennæ contextu sic suo loco reponenda: Apostemata parum fiunt sin-
gularia pura, sed plura eorum sunt composita, ac si diceret, paucissima of-
fendi ex simplici synceròve & puro humore. Singularia verò dicit, pro sin-
gulis apostematum speciebus specialissimis & indiuiduis, ut loquuntur lo-
gici.

Porro quando subiungit, *multa non vera videntur esse pura*, sciendū, vera
apostemata dici, quæ fiunt ex humore naturali, hoc est, nutritioni aliquarū
partium opportuno. Eiusmodi est sanguis temperatior, necnon biliosus &
melancholicus. Non vera autem, quæ ex nō naturali humore sunt, hoc est,
inepto nutritioni. Tales sunt supradicti omnes, si quando corrumpantur:
quinetiam humores quiuis à sanguine secreti, quos ait Guido propter sui
malitiam non esse aptos nutritioni de se, sed mitti ad loca destinata, &c.
aut extra corpus expulsa, facere apostemata, exituras, pustulas, excrescētias,
&c. Hinc perspicuū fit, sola nō vera apostemata esse pura & singularia, hoc
est simplicia: nempe ex puro, simplici & syncero humore producta, ut quo

rum plurima fiant ex humoribus à sanguine omninò secretis.

54. 13. *Apostemata in periodis, paroxysmis.*] Periodus Latine circuitum sonat. est tota morbi cuiusque duratio, varia eius tempora complectens. A medicis verò usurpatur etiam pro tempore quod morbi intensiorem & remissionem continet, in febribus interpolatis: scilicet ab unius accessionis principio ad alterius initium, inter quæ remissionem quandam esse, rei natura docet. Est autem accessio, principium exacerbationis irritationisve seu excandescentiæ morbi (Græci παροξυσμὸν propriè vocant, quasi exacuitiorem) vel totus paroxysmus. Nam & Galenus ipse nonnunquam paroxysmum vocat ἐπισημασίαν, id est notam & significationem, aduentantis, supple, exacerbationis: (quales sunt oscitatio, pandiculatio, extremorum frigus, horror atque rigor) & προσβολὴ, id est appropinquationem, appulsivumve & aggressum, καὶ ἐκβολὴ, id est insultum, impetum & incurSIONem. Porro ex periodis & paroxysmis apostematum indicia quædam sumi posse, non immerito innuit autor. Siquidem varia exacerbatio quale sit apostema docere potest: ut tota periodus & ipsa crisis, qualenam id ipsum fuerit commonefacere valet. Crisis autem hic dicitur, qualiscunque morbi solutio: quæ in apostematibus bifariam contingit, quædam enim materiâ suâ totâ, vel plurimâ, ad unicam excretionem servant, ut quæ suppurantur, & postmodum aperiuntur. Alia sensim finiunt, ut quæ resolutionis via solvuntur, aut resudationis, quæ pleuritidi & peripneumonix est familiarissima.
54. 15. *Apostemata quatuor tempora habent.*] Morborum tempora quædam sunt uniuersalia, quæ uniuersum morbum complectuntur: quædam particularia (ut paroxysmi febrium intermittentium) quæ etiam diuiduntur quadri-fariam in principium, augmentum, statum & declinationem. Chirurgus uniuersalia tantummodo curat: atque ea sunt propriis indiciis noscenda, quoniam morbi curatio varia esse debet pro diuersis eius ætatibus, quæ tempora vocantur: non quidem habita ratione temporis vel durationis (nam tempus ex se nihil ad curationem indicat) sed mutationis in morbo factæ. Habent verò omnes morbi salubres, quatuor hæc tempora, etiam ea apostemata quæ paulo post medicamentis repellentibus cedunt, contra Tagautium cap. de causis & signis phlegmones. Siquidem à prima statim origine augeri nunquâ desinunt: exiguum tamen est illorû incrementum, quâdo maturè oppugnâtur. Neque non illius, quâuis parum progressi, terminus quidam est, status ceu vigor censendus: quem excipit festina declinatio. Quod si quis nolit, ea tempora, quia minus percipiuntur, admittere, idem neget apoplexiæ, & similibus perquam acutis ægritudinibus, principium atque augmentum, quia mox in statu consistere videntur.
54. 18. *Concinitas & acumen manifestè augentur.*] Cavitas augetur manifestè, quâdo non cessat defluere humor, partemque magis ac magis à sese discedere cogit. In declinatione tumor incipit minui, aut in aliâ figurâ mutari, quâdo scilicet materia quoque subiecta transmutatur in alienâ cum suppurari non potuerit.
54. 20. *Et hæc distinctio temporum est ab essentia apostematû.*] Temporû morbi materialis distinctio trifariam constitui potest: nempe ab illius essentia, à materiæ alte

ratione, & ab accidētib. apostematis principiu est essentia ratione, quādo humor primū in mēbro colligitur, & aliquātus tumor apparet. Augmētū quādo is est insignior, auctis simul intēperie & partiū vicinarū diuortio. Status, cū iā crescere desiit, & magnitudinē sortitus est quantā potest habere. Declinatio, dū minuūtur intēperies, & mala cōformatio, cū solutione cōtigni. Ab alteratione verò seu dispositione materiae principium dicitur quādiu ea est cruda: quā principij significatio est omniū prācipua. Nam q̄ triū dierū spatio circūscribitur, valde iniustū est. Incertū verò & plerūque inperceptibile, vtpote indiuiduū, quod pūcto seu momēto mutationis à naturali statu ad eū qui prāter naturā definitur: nostri instās initiatiuū appellāt. Augmētū est quādo materia coquitur, Stat⁹ vbi cocta est. Sequitur declinatio, via ad sanitatē, dū sensibili aut insensibili facta excretionē, materia educitur, mēbro tamē superstitē. nā si hoc putreat, nulla est eius sanatio. Ab accidētib. deniq. principiu vocamus, quādo illa inchoāt & mitia sunt: incrementū, quādo augētur: Status, cū vehemētissima sentiūtur: Declinatio quādo minui incipiūt. Atque pro diuersa horū tēporū cōsideratione, aliter atque aliter curatio institui debet, vt prudēter monet Guido, vbi sc. in vnū minimē coincidūt tēpora morbi, materiae, atque symptomatū. Nā horū singula p̄ diuersis tēporib. diuersa poscūt remedia. Cēterū nō coincidūt in quib. materia sensim educitur, vt in pleuritide: cuius principiu ratione materiae, cruditate definitur: atq. tūc maximē vigēt symptomata, feb. tussis, dolor. Quādo verò est status ratione materiae, q̄ matura sit, tūc est symptomatū nomine declinatio. Coincidūt verò nōnunquā in iis quā materiā ad vnicam expulsionem maiore ex parte asseruant, vt in febribus. Nam cum instat crisis, sommus est morbi vigor, & materiae quantum fieri potest elaboratae status est, adhuc tum maximē vigent symptomata, scilicet natura cū morbo certante. Ast in apostematibus quā suppurantur, licet materia ad vnicam excretionem reseruetur, tamen diuersa tempora sunt materiae & accidentium. Quippe dum pus conficitur (id verò materiae ratione fuerit augmentum) symptomata maximē vrgent, febris atque dolor, vt monet Hippoc. Hinc rectē annotat Guido, vbi hāc in genere de materialibus morbis proposuit, sapius non coincidere. Mihi non placet eorum interpretatio qui explicant, interdum coincidere omnia illa tempora, quòd breuissimo tempore ad statum vsque perueniat morbus, vt in peracutis malignis maximēque venenosis: adeò vt chirurgus nequeat inter illa distinguere. Non enim quēritur, quid apertē dignoscatur, sed quid reuera sit. Neque recipio quosdam morbos carere initio & incremento, eo nomine quòd per transmutationem (Græci μεταστον dicunt) humor alibi coctus vel suppuratus, hīc faciat apostema: vt quando anginae vel pleuritidis matura iam materia, ad pulmones migrat. nam quā inde excitatur pulmonia, ratione pulmonis crudam habet materiam, à pulmone suo modo coquendam. Etenim quòd ab vna parte coctum fuit, ab altera denuò coqui debet, vt in nutritione. Calor enim naturalis in vno membro coquens, à calore alterius etiam specie differt. eodēque modo & functiones & opera diuersa sunt.

54. 28.

Quæ per resolutionem, est melior alijs.] Et ob id primùm tentanda chirurgo. siquidem eo modo nulla fit humorum vel partium corruptio, neque alter morbus excitandus est, solutio manifesta, inquam, ut in suppuratione, quam comitari solēt febris, dolor ingens, anxietas, & ex relicto vlcere molestia minimè contemnenda. Adhæc, per resolutionem facta sanatio, docet materiam esse benignam & obsequentem, naturamque præpotentē, ut quæ valeat per se, aut medicamentis adiuta, humorem in vaporē conuersum per cutis spiracula discutere. Pessima omnium solutio est corruptio seu putrefactio, cum scilicet membrū putret gangræna correptū. Minus mala est induratio, vel (ut nostri loquuntur) putrificatio, quæ est scirrhusa dispositio, plerumque medici seu chirurgi culpa superueniens, ex repellētium aut resolutionū abusu. Harum media, & velut neutra est suppuratio, quam Sanationem appellat Guido. Porro quintum terminationis modum attingere videtur, ubi dixit, Si non retrocedunt. & quando mox dabit signum retrocessionis. Ea est delitescencia & euanescentia nostris vocata, dum repente quiescit vel occultatur à postrema. Id quod duabus de causis potest accidere: vna, secundum rationem, ut quando sponte vel arte regeritur humor, aut discutitur, neque mali quippiam ex eo superuenit: quin potius confert, præsertim si humor in principibus mēbris haudquaquam retineatur, quia scilicet materia & pauca & tenuis, à vi expultrice valida, per satis patētes meatus, vniuersali prægressa euacuatione, decentiq; reuulsione facta, intro protusa fuit. Alter modus est præter rationem, ex causis contrariis. Atque cōpertinet quod scripsit Hippocrates, his quæ non ex ratione leuant, non oportet fidere. Cuiusmodi regressus est pessimus, quando materia veneni aut alterius malignæ qualitatis est particeps, ut in carbunculo. vnde febres, animi deliquia, vomitus, & alia symptomata longè grauissima. Sunt qui sextam speciem terminationis esse velint, permutationem: quando videlicet angina vel pleuritis in pulmoniam desinit. qui modus faciliè ad resolutionē potest referri. Quippe hæc duplex dici potest, vna (eaque maximè propriè dicta) quæ est insensibilis: altera quæ sensui utcunque manifesta, ut in proposito argumento. Hanc si placet resudationem dicas, quo modo pleuritis sapius terminatur. Porro nō quæuis apostemata omnib⁹ iis modis finiri queunt. nam flatulenta neque suppurari, neque in scirrhusos degenerare possunt: at permutationi valde sunt opportuna, ut etiam aquosa, vtræque verò diffusioni maximè patent.

54. 29.

Apostema resolui significat.] Ex signis quæ resolutionem certius demonstrant, est emplastrorum vel cataplasmatum, aliorumve admotorum insilitus mador, quasi ea essent rore conspersa. Nempe eius vaporis qui sensim exhalat, portio in aquam concreta admotus, inheret. Quæ nota deest tumoribus per repellētia curatis atque euanescentibus, humore scilicet refugiēte. Si cōtumax est tumoris incrementū, illud nusquā apparet indicium: quin potius pro inflammationis ardorisve magnitudine, admota semper aridiora detrahuntur. Porro quod mox sequitur in Guidonis cōtextu de pulsatione, Si

gnum

nū suppuratōis est dolor (h.e. ad suppuratōē cōuerſi) vnde id fiat, meretur explicatōē. Nō.n. materiæ cōculcatō, & trāspiratōis impedimētū, id facit, vt nōnulli volūt: cū aliis quoque tumorib. præter naturā hæc insint, nō tamen adest pulsatio. Neque solā humoris profundum occupantis alta situatio: qua ratione qui superficiem tantū premunt tumores sanguinei, minimē pulsant. Etenim scirrhus ex phlegmone malē curata ortus, pulsatione caret, tam etsi eadē sede occupata. An arteriæ magis pulsant in phlegmone, quia & intus & extra comprimuntur? quod scirrhus non conuenit. Huius siquidem materia tota est extra venas. In phlegmone verò præterea est feruor, qui in ea parte auget euentilationis necessitatem. verū, si id vniuerso corpori nostro est commune (scilicet omnes arterias magis esse commotas) falsa erit Galeni sententia, qua asserit, arterias omnes cordi similiter pulsare. Difficilius est soluere quod nonnulli volunt, etiam in partibus arteriis carentibus sentiri pulsationem. atque hoc esse phlegmonis signum *αχρόνιος*, id est inseparabile. An sanguis est arteriosus inflammatio nis partem constituens, cui ab arteriis impressa est pulsandi facultas? An quia sanguis ille arteriis iam exclusus, incluso tamen continuus, similem motum seruat? vide præterea quid annotabimus in cap. sequens de phlegmone vero, super signa & iudicia.

Aui duritiem prolongatam, &c.] Notæ suppuratōis quæ fit, & iam factæ, his versibus continentur. 54. 34.

Durities longa, pulsus, dolor & calor aucti

Signant pus fieri, sed factum, dicta remissa,

Sub digitis vndans, albescens pars, & acuta.

Fit autem acuties, & cupus (vt nostri vocant) figuræ pyramidalis, quando materia tenuior & calidior est, naturæque magis obsequens. Talis siquidē non ægrè recollecta, minus loci occupat, quodque in ea subtilius est, impetum facit ad superiora. crassum ad basin subsidet. Frigidus verò rebellisque humor, latius se diffundit, humiliusque ac depressius facit apostema: quod vel ea ratione est dissipatu aut maturatu longè difficilior, proindeque insalubrius. Acuties præterea fit erosa nonnihil cute, quam pus sensim corradit donec perforet. Hinc pruritus quidam & punctio indicant pus subesse. Huc pertinere potest quod scribit Hippocrates, latas pustulas non admodum prurire, aph. 9. lib. 6.

Imò decipitur medicus propter spissitudinem loci.] Hæc spissitudo duobus modis intelligi potest, vel quod densior sit cutis, vel longius à cute distet pus in alta carne collectum. Ea de causa inundatio percipi nequit, vt neque dum pus est valde crassum. Tūcque aliis signis attendere oportet: nempe durationi apostematis longiori, & quod symptomata remiserint, dolor (inquam) febris, pulsatio, tensio, rubor, quum tamen pars aut nihil aut parum omnino detumuerit. 54. 43.

Et in membris nervosis.] Quia grauis ille dolor, qui dum pus conficitur necessario accidit, in his partibus longè acutissimus, febrem vehementem,

- 55.7. conuulsionē, syncopen, & eiusmodi verēda symptomata accerfere cōsuevit. *Exitura terminantur aliquādo per resolutionem.*] Exitura seu abscessus, vt reliqua apostematū genera, quatuor tēpora sortitur. Atque eius declinatio est, cū educitur materia, vel sensibilibiter, vel insensibili modo. Sed hoc rarū est admodū: illud multò frequentius. Nusquā enim resolui potest eius materia, nisi perquā exigua fuerit, laudabilis, prētenuis, minimēque profūda. Imò verò nō frequēter resoluitur etiā quæ suppurata nō est. Ceterū apertionē quæ à Natura fit, artificiosa meliorē esse cōstat: nō quia id spiritū & natiui caloris est opus, sed quia ipsum pus viam conuenientiore sibi molitur, quā instituire possit artifex. Quippe verēda est partis alicuius subiectæ lāsio, & ne nō satis appositē fiat in loco materię vberioris, & vbi tenuior est cutis vel caro, & quò id ipsum pus vergit. Addo quod dolori parcamus, & inde citari solitæ fluxioni, quæ affert ante facta apertio. Neq. addendū puto, quod aliqui volunt, maiorē fieri cutis vel carnis iacturā ab alteruto cauterio, vel ferro. nam cōtrā, vt id videtur incōmodū, sæpe est pre-occupanda spontanea puris eruptio. Hæc enim quum tardior esse soleat, longē maior fit prædictarum partium cōsumptio, vnde cicatrix turpissima relinquitur. Non enim perpetuò cutem versus fit præcipua erosio ad eruptionē: quin sæpius latera & fundus cute molliora corraduntur, pure vsque & vsque facto acriore: fitque sinus amplissimus. contrā verò salubrior fit apertio, quæ per ferrum, an quæ per causticum fit, in Antidotario cōuenientius à nobis explicabitur, capite Cauteriis dicato.
- 55.11. *Generat virus, & sorditiem, & fistulam.*] Præsertim si non absoluta fuerit suppuratio. nam ad maturationē facit materiæ collectio & inclusio: iuxta illud Hippocratis pronuntiātū, Quæ maturare conuenit, ea intus claudere oportet. Ob id intēpestiua apertione facta, quia spirit⁹ & calor magis dissipantur & exhalāt, quod superest, ferè corrūpitur & inquinatur, sitque virus (hoc est, pus illaudabile, ex cruditate vel malitia) & sordities. Vnde etiā fistulę gigni possūt. Quū igitur non facile sit diuinare quādo absolutissima est suppuratio, spōtaneā apertionē expectare satius est, nisi fortē præuideamus hanc fore tardiorē quā deceat, ob antedictas rationes. Quid quod plerunq. licet aperire, tametsi nō planē absolutā maturationē esse suspicemur: quia speramus ope suppurantiū medicamētōrū (quæ immediatē materiam attingēt: optima etiā cautela rebus in omnibus vtente medico) illā promptius suppurandā? Neq. verēda est in hoc rei statu mēbri debilitas, ob apertionē scilicet, dūmodo hæc ferro cādente fiat, & deinceps vlcus à frigido tutissimū conseruetur. Sunt qui hoc modo interpretantur: virus gigni facilē, si caustico aperiatur: sordiciem, si ferro: fistulam, si cauterio.
- 55.17. *Sumptas ab ipsis dispositionibus.*] Intentio seu indicatio est rei agēdę velut cōceptio quædā & significatio, ex rei propositæ natura se menti nostræ insinuās. Et curatiua quidem præcipuē sumitur ab ipsa dispositione præter naturā, hoc est morbi essētia. Aliæ tamē dispositiones etiā cōindicare possūt, nempe naturalis & nō naturalis. vt si quis fuerit temperamento calido & sic:

Epid. lib.
6. sect. 2.
part. 34.

& sicco, biliosus, iuuenis, macilentus, &c. quæ ad res naturales pertinent: anni tempus calidum, victus & vitæ institutum calefaciens, &c. quæ sunt de rebus non naturalibus. Quibus si addas, oris amarum saporem, sitim in-
explebilem, punctiōis in toto corpore sensum, partis ardorem & colorē ex rubro citrinum: haud dubium fuerit pronunciare, tumore esse biliosum.

Et hīc etiam tractabitur, &c.] Guido hunc ordinem sequi consuevit, vt præmisso capite apostematis alicuius purioris, subiiciat caput adminiculati-
uum (vt vocat) apostematum quæ ex humore non naturali, vel præter natu-
ram genita ad illud referuntur. Porro vera, ordinata & non corrupta apo-
stemata hīc dicuntur, quæ ex humoribus naturalibus fiunt, sanguine (in-
quam) temperato, bilioso, pituitoso, vel melancholico. Talia verò plerum-
que resolui solent, quod materia constent minimè rebeli. Non vera, sanio-
sa & corrupta sunt ex prauis & secretis (vt plurimū) humorib. Dicit autē in
alienā naturā conuersa, quæ in superioribus transmutata dixit aliquoties.

Quantitatem, qualitatem & materiā quæ includitur in eius substantia.] Mox
explicat, magnum & paruum dici apostema, ratione quantitatis ipsius dis-
positionis, id est tumoris: deriuatum & fiens, aut congestum & factum ra-
tione qualitatis: calidum & frigidum ratione materiæ, quæ est substantia.
Atqui superius in differentiis explicandis, rei substantiā appellauit ma-
gnitudinem apostematum, & paruitatem. quodque hīc qualitatem dicit,
illic causam efficientem vocauit. Scil. rei substantiā antea dixit, pro mole:
vt sumus interpretati: & causam efficientem pro generationis nomine seu
qualitate.

Natura membrorum indicat.] In partium laborantium natura quatuor
sunt communia curationum à morbo significatiua plurimum variantia:
nempe, temperies, formatio, situs & virtus seu potentia: qua posse conti-
nuari sensum, siue magis minuscve exquisitum, vult Galenus ad Glauc.

Principium sumentes.] Cur si à causā ordiēda est omnis curatio, non præ-
dixit, indicationem primam præcipuamque ab ea sumi debere, non à dis-
positione seu morbo? Quia indicatione morbi, causā indicatio contine-
tur, vt quidam respondent. An verius est, quod passim docet Galenus, quæ
à causā sumitur indicationem prophylactices esse, non sanationis? Quippe
morbi alicuius incrementum inhibere, præcautionis munus est. Hæc re-
sponsio doctrinam Galeni sapit magis, quàm si dixeris, intentionis ordine
primam indicationem esse quæ à morbo: executionis verò, (quod ad regu-
larem curā attinet) quæ à causā, vt iidē scribunt. Porro Galeni imitatione
statim subiicit autor, rationē cōmunem phlegmonis curādē, idq. exēpli gra-
tia, tū vt ad eius analogiam discatur aliorum omnium tumorum quī in de-
fluxionem fiunt curatio similiter.

Quæ verò trahunt.] In paradoxis abundē (ni fallor) docui, vnica sub-
stantiæ similitudine fieri attractionem, non dolore, calore, fuga vacui, aut
siccitāte, vt multi opinātur, quī Galeni sententias perperam vsurpant & in-
terpretātur. Multo minus conuenit coadiutricē causam tractionis statuere

(si quis propriè loqui velit) particulæ debilitatem, sub qua facilè intelligitur ignobilitas: cùm attractio roboris & dignitatis potius iudex sit. Suscipiunt igitur, non trahunt, quæ sunt imbecillæ & ignobiles à se repellere possunt.

- 56.5. *Et balneis frequentibus.*] Balnea intellexit Galenus aquæ dulcis & tepidæ, quibus veteres quotidie vti solebant, nisi ægrotarent. Ob id balnea cum exercitationibus & frictionibus hinc excludit, si febris adest. Talia verò proponit, tanquam plethoræ vniuersalis remedia. Quod tamen de balneis dicit, ad particularia potest referri, hoc est foci partis affectæ, à quibus ipsa inanitur, si modò præcesserit conueniens reuulsio aut deriuatio.
- 56.13. *Non est malum vti euacuationibus per eandem partem aut maximè vicinam.*] Posteaquam scilicet fluxio restitit, & membro inhæsit corpore tum prius abunde vacuato. Illud verò fit discutientibus, vel quando materia suppurata est, apertione manifesta. Quod verò subdit auctor ex Auerrhois sententia, sic accipiendum: conuenire quidem in statu & declinatione cuiusque morbi euacuationem quæ per eam partem fit, seu interna, seu externa fuerit: non tamen absque præuisione, hoc est, priusquam vniuerso corpori fuerit prouisum, inedia videlicet, aut euacuantibus remediis. nam tamen si fluere iam cessauit humor, potest rursus ad motum concitari, & ad partem affectam recurrere.
- 56.17. *Emendantibus malam qualitatem.*] Vt acrimoniam, quæ sæpe est tum doloris, tum fluxionis causa: acres enim humores sunt fluxioni valde cōparati.
- 56.20. *Sed etiam repercutientibus.*] Repulsione fit inanitio, quando materia est pauca & tenuis. alioqui enim tota nunquam retrocedit: sed tamen inhibetur tumoris incrementum, & quod superest discutientibus vel suppurantibus relinquitur. Tuncque fit extractio materiæ, quæ (vt rectè dicit Auicenna) est propria apostematis curatio. Ea est per partem ipsam facta euacuatio, qualis materiæ coniunctæ debetur, vt deriuatio illi proximæ: reuulsio autem, vltiori. Cæterum propriè repellunt atque humorem retrocedere cogunt, frigida & astringentia. quæ verò tantum astringunt, ad transmissionem faciunt, seu calida, seu frigida extiterint. Est enim satis, vt membrum ipsum corroborent illius vi vnita, quò possit aliò propellere humorem. Atque recentiores duo hæc munera sic distingunt, vt in quamlibet partem fiat transmissio: repulsio verò, in eam tantum vnde venit humor.
- 56.33. *Absinthium, cinnamomum, & alia.*] Sunt qui putent hæc minimè conuenire, & esse hinc delenda, quia sunt calida: propria verò repellentia dicantur, quæ frigida simul & astringentia sunt: vt communia & largè dicta, quæ sine astringente refrigerant, vel cū caliditate astringunt. Sed aliter sensit Guido, vt qui statuat in Antidotario Doct. i. cap. 5, ea communiter dici repellentia, primum quæ refrenant & compescunt, materiâque sistunt cum in frigidatione, nonnullis Ingrossatiua dicta. Secundò Oppilatiua nuncupata, quæ suo lentore & crassitie poros obstruendo & occupando, materiæ transitum impediunt. Tertiò, quæ confortant seu roborant membrum,

brū eius temperiē ac essentiā contēperando, sic vt à superfluitatū receptio-
 » ne prohibeatur. Eiusmodi est absinthiū, marrubiū, centaurium, &c. Propriē
 » verò dicta percussiuā (inquit) repulsiuā, interceptiuā seu cōstrictiuā me-
 » dicina est, quē impellit versus profundum humores ad quos appropinquat.
 » Estque duplex, calida nēpe & frigida, cū stipticitate & grossitie substāiali.

Primus est, quando apostema est in emunctorio.] Quæ tribus partibus prin- 56. 39.
 cipibus subiiciuntur emunctoria, totidem numero sunt præter quæ est cutis, totius corporis emunctorium dicta. verum hīc de particularibus tātum
 emunctoriis sermo est, nō de vniuersali, à quo tamē haudquaquā repellimus
 in scabiē, & aliis eiusdē infectionibus, sed pmissa euacuatione, materiā ibi
 dē cōiunctā absumimus resiccātib⁹ & abstergētibus medicamētis. Sed qua
 re nō licebit ab emunctoriis repellere, si quādo in ea nō ex principe aliqua
 parte, sed tātū venis & arteriis fluit humor, vt plerūq; solet? Nā verēdus nō
 est regressus ad eā vnde nō venit partē. Sēpe verò fit vt dolēte manu vel pe-
 de, axillarū vel inguinū glādulę intumescāt, minimē tunc affectis corde vel
 hepate, imò neq; præ sente plethora, vel cacochymia: sed eiusdē lateris hu-
 morib⁹ in dolētē locū expressis & cōfluētibus, quibus in trāsitu adenes im-
 buūtur. Addo Galeni sentētiā esse, glādularum inflāmationes eadē ratione
 qua & aliarū partiū similes affectus, curari debere. vnde sequitur, à glādulis
 etiā repellēdos humores statim ab initio, nisi grauis dolor vrgeat. Pauli Aegi-
 netæ prudens admodū cōsiliū hac in cōtrouersia audiendum cenfeo, vbi
 ait: Bubones qui prolapsu, aut vlceribus aut doloribus cōtrahuntur, pericu-
 » lo vacant, febribus autē superuenientes, qui plurima parte ex pestilentiali
 » lue solent incidere, deterrimi sunt, siue femora, siue alas, aut ceruicē inuase-
 » rint. Verum priores initio, quēadmodum inflāmatio quēlibet, auxiliis re-
 » pelluntur quæ refrigerant astringuntque, &c. Deinde iis quæ digerunt, vtē
 » dum. At si corpus vniuersum succis æquabiliter redundet, prius ipsum va-
 » cuari cōuenit, &c. Ergo vt licet medicamentis repellentibus ad glandula-
 rum phlegmonem, vt & aliarum partium. Harum siquidē inflāmationes, cū
 sine manifesta occasione fiunt, refrigerantibus repelli desiderant: quē verò
 ab aliis causis fiunt, nēpe externis, eas humectare & calfacere nihil vetat, vt
 auctor est Galenus. Glandularum autē phlegmone, quæ ab interiore causa
 ortū habuerit, laxari potius debet: vt quæ ab externa, reperiūti potest. An
 præstantius fuerit, emunctoria pati semper fluxionē, quam intro eam pro-
 pulsare: præsertim quū humor (qualiscunque is fuerit ab initio) vel ex bre-
 uī mora in glandulis conculcatus præter naturā incalescens sanguinis mas-
 sam inflāmāre queat? Nam ex bubonibus etiā nō percussis, plerunque fe-
 bres accenduntur: quas omnes malas esse, præter ephemerās, monuit Hip-
 pocrates. Veruntamen si decens euacuatio præcesserit, vt sint venæ retro-
 gredientis materiæ satis capaces, dummodō ea nō sit venenata, aut
 expulsa, nullū video imminens periculū ab vsu repellentiū. Non enim ad
 partes principes migrabit, nec sanguinis massam aliqua labe inficiet: nam
 si deprauatus duntaxat est humor, nō etiam malignus, alterius permistione

Obiectio.

Lib. 2. ad
Glauc. c.

2.

Solutio.

Lib. 4. cap.

22.

Aph. 55.
lib. 4.

contemperabitur, vel à natura resoluetur per sudorē aut insensibilē trāspirationem, aut ad destinata loca transmittetur, vt hæmorrhoidas, vterum, &c.) & pars, quanuis ignobilissima, in sua integritate seruabitur. Quod ad alios casus attinet, nunquam repellendum est in materia venenosa, vt anthracis seu carbunculi, atque tumore qui à bestiarum morfu vel ictu prouenit, sed contrā, omni conatu foras allicienda est materia. Humor verò impenſe crassus, vsu repellentium crassescit magis, magisque impingitur: & sæpe ex eo sic tractato fit scirrhus, vera durities ex congelatione. Idem censendum de qualicumque materia valde impacta. nam etiam biliosus sanguis, erysipelatis materia, improbè refrigeratus & concretus, facit scirrhum: vt de Cercilij puero narrat Galenus. Quod de emunctoriorum apostematibus dictum est, id criticis accommodari potest. Adhæc, motui naturæ conuenienti miri nē est resistendum, sed contrā iuuandus est illius conatus. Ad eum igitur casum referantur pustulæ parvæ, variolæ & morbilli, morphææ, scabies, pedum tumores in hydropse vel tabe. A causa verò primitiua, si quidem ea fuerit contusio, defluxionem excitans, absque vulnere, repellendum non est. Etenim partis corruptio nonnunquam accidit repellentium vsu, quoniam materia valde impacta & conculcata, trāspiratione magis indiget atque resolutione. Quæ si fieri non possit, statim ad suppurationem est deducenda, monente Hippocrate. Licet tamen repercutientibus vt in circuitu, vt confluxus humorum ad contusam partem præoccupetur. Alia est ratio contusionis prius quàm tumor fiat: ne scilicet colligantur humores in parte aliqua tumore effecturi. Vnde mox inungimus rosaceo, & myrtillorum puluere inspergimus. Ergo (inquier) à causa primitiua sumitur indicatio? Galenus autor est, ad curationis indicationem externæ causæ notitiam minimè conferre, sed tantū ad præsentis affectus cognitionem, ad eos affectus videlicet, qui nostram notitiam fugiunt. Hinc, quia ad noscendum qui omninò tum rationem, tum sensum latet affectum, sæpe cogimur de externa causa inquirere, videmur ab ea indicationem sumere curatiuam. Verum ab iis quæ extra corpus sunt, nulla potest accipi: nisi per accidens, vt præmonuimus, qua ratione docent affectus in corpore reperti vel derelicti naturam. Quod ad plenum corpus attinet, prius quàm facta sit decens inanitio frustra repellimus, quum desit spatium quo recipiatur propulsatus humor. Plenitatis verò argumentum est, si subita fuerit deriuatio seu defluxio, vt paulò antè dixit ex commentatorum sententia. Nam torrentis instar mouetur humor in pleniore corpore: præsertim verò si causa euidens illum ad defluxionem cōcitarit. Quando est in corpore debili, veremur plurimum caloris natiui iacturam facere vsu repellentium quæ refrigerant. Eorum siquidē vim sentit vniuersum corpus, quando infirmius est. Omniū verò maximè est rationi cōsonū, vt apostemate principij parti vicino, nō fiat repercussio, qualiscūque fuerit materia. Nā seu quātitate seu qualitate peccet, omninò parti principi valde noxia foret. Postremo, cū dolor est vehemens, repellentibus abstinendū interea dum anodynus mitigatur.

Nam

Lib. 2. ad
Glauc. ca.
5.

Obiectio.
Solutio.
Lib. 4. me-
th. cap. 3.

Nam quæ comprimunt, dolorem adaugēt. vnde frequenter grauior fit dolor in ophthalmia, solius oui albuminis litu. quoniam acris humor parti magis impactus, mordicat & nonnunquam erodit. Ea est doctrina Gale-
 ni, quo loco docet repellentibus vtendum, vbi dolor vehemens non est. *Lib. 2. ad Glau. ca.*
 vbi verò grauiore cum dolore defluxio affligit, inquit, non oportet quidem illo modo curare, sed neque aqua calida, neque oleum, neque cataplas-
 mata ex triticea farina sunt adhibenda.

In principio omnium apostematum phlegmonosorum. Phlegmonica passim appellat, quæ fiunt ex sanguinea massa, in qua aliàs pituita, aliàs alterutra bilis est copiosior: semper tamen retinet sanguinis appellationem, & facit apostemata magna, calida & suppurabilia. quæ si bene tractentur, omnia resolui possunt, vt voluit Guido. 57. 3.

Et discutere cum diaphoreticis non mordicantibus. Quæ iam fluxit & extra venas est, vix potest repelli, præsertim si aliquam ibi moram traxerit, quinimo repellentium vsu, magis magisque crassescit & impingetur. Idem ferè patitur etiam quæ in venis capillaribus substitit impacta, materiæ cõiunctæ proxima. vnde resoluentibus duntaxat egere videtur. Ea verò minimè acria & mordacia esse vult autor, ne plus humoris alliciant, quàm dissipent, nisi tamen venenosa fuerit materia: de qua illud potissimum est intelligendum quod subiungit autor, *Et hoc aliquando facimus cum exemplis attrahuis, aliquando cum ventosis.* 57. 8.

Ponantur repercussiva. Repellens, frigiditate sua & astrictione, membrum calfactum & impensè relaxatum corroborat. Atque antecedētis materiæ causa semper instituitur, vt resoluens aut suppurans, ratione coniunctæ. Atqui ab initio apostematis est etiã aliquid materiæ cõiunctæ, inquires? Verum id quidem, sed nihil obstat quo minus puris repellentibus vtamur. Quippe cum paucus tenuiorque, necdū parti valde impactus sit humor qui defluxit, retrocedere potest, vel aliò transferri. Sin minus, saltem tumoris incrementum fuerit eo modo prohibitum: & quod relinquitur vel discutendum vel suppurandum, id erit longè parcius. Augmenti tempore est non parum fluxæ materiæ, sed ei adhuc præpollet etiamnum fluens. itaque repellentia resoluentibus superiora tunc esse debent. In statu, præsertim medio, vtraque sint ex æquo mista: mox verò præpolleant discutientia, vt in fine status ea ferè sint pura: mitiora tamen iis quæ declinationi debentur. Siquidem fortiora quàm status finis, requirit declinatio: quū nihil amplius humoris defluat, & sola supersit cõiuncta materia. Atque hæc nostra interpretatio iis cõuenit, quæ capite sequenti in curatione phlegmonis docebit: & rei veritatem apertius explicat, quàm quod à nonnullis dicitur, æqualiter mista esse debere in statu repellētia dissoluentibus, vt illud (æqualiter) debitum & conuenientem modum significet: hoc est, sic temperanda esse, vt initio quidem superent repellentia, ita tamen vt resoluentiū opus non impediant, contra verò, in fine status. 57. 13.

Si verò apostema incedit via. Hæc omniā præstantissima via est, primæ.

que tentari dicitur. Est autem illud assidue obseruandum in curando humores pro cuiusque nutu, & (vt ita dicam) inclinatione, mutet remedia. vide Galenum ad Glauconem.

57. 11. *Cum triapharmaco molli.*] Tagautius non recte hic legit tetrapharm. ex ceræ, resinæ ex pari portione: quod est basilicum hodie vocatum. Guido enim Galenum sequutus, hic requirit tria: pharmacum ex far. aqua & oleo. quanquam non est inficiendum, intentioni præsentī abunde satisfacere basilicū illud seu tetrapharmacum.

58. 4. *Aut transfusato & impacto.*] His verbis significare videtur, materiæ collectionem & incuneationem (vt hic appellat) soluta difficillima. Prius enim sparsa meli⁹ multo resolutioni patebat, quàm nūc mutata sede, & collectis omnibus suis partibus in vnum locum, vbi conculcata fixaque resolutionum vim eludit. An potius denotat, in aliam quandam materiam degenerasse, quàm in pus? cum subiiciat hæc verba, *si sanies aut materia resoluatur*, materia (inquam) extranea in quam degenerauit phlegmone, factusque est abscessus. Sic paulo antè dixit: *Quæ autem in aliam speciem transiuerūt*, id est toto genere præter naturam. Porro quod sequitur de artificiosa apertione molienda, sic venit accipiendum. Plerique ægrotantes malunt præstolari spontinam eruptionem puris, quàm à nobis ferro aperiri abscessum: quod tamen è re illorum non est. Etenim vbi perfectè maturum est apostema, si diutius cunctatur inclusum pus, id ipsum acrius euadit putrescens, & partes sanas arrodens cutem sensim attenuat, donec iam valde laceram, & (vt Græci loquuntur) rhacodem disrumpat. Hinc vlcus multò capacius euadit, minusque aptum curationi, ob rotundam (quæ talibus contingere solet) figuram. Adhæc cicatrix multò amplior, proindeque turpior relinquitur, ob maiorem cutis absorptionem, quæ nusquā restitui potest. Quæ obrem longè præstantius foret, vel phlebotomo, vel alio ad myrti folij figuram fabricato ferro candente, abscessum aperire, priusquam arrodatur cutis. In hac siquidem, alioquin integra, & iustam densitatem seruante, factum cæsum vulnus faciliè agglutinabitur, nullaque portio deerit cicatrice refarcienda. verum vt hoc prosperius contingat, vlcus non diu est sinendū apertum, sed duntaxat quandiu sat fuerit, ad exactam sordium absterfionē, inanisque spatij repletionem recenti carne faciendam.

58. 5. *Ad formam folij oliuæ siue myrti.*] Quod annotat Guido ex Albucasi, incisionem omnino faciendam ad formam folij oliuæ seu myrti, non nihil diuersum est à Gal. præcepto, qui iubet partis quæ computriuit portionem rescindere ad myrti folij magnitudinem atq; figurā, potissimū verò in abscessib. axillarū & inguinum, Gal. 13. meth. Porro quod subiūgit Guido, vt fiat secūdū rugas & incessū musculorū, paulò fusiorē explicationē meretur: cum cutis rugæ rarò musculorū incessum imitentur. Siquidem in fronte, axillis, inguinibus, plicatura cubiti, poplitis, volis manū & platis pedum, alia est cutis rugositas quàm musculorū ductus. Ego dictū Guidonis sic interpretor, vt quādo sola cutis est incidenda, illius rugæ obseruentur: quādo etiam musculi

musculi (vt in profundiore materia) musculorū quoq. incessus nō negligatur. De cute sic Gal. cū in ea excisione (quę sit ad myrti vel oliuę folij modum) longitudo sit latitudine maior, esto in inguine lōgitudo per tanfuerum ducta, non autem per membri rectitudinem. Quippe ita cū membrum inflectimus, naturaliter sibi applicatur.

Inspissatum cum alumine.] Sic Auicenna pręcipit, vt quando perforata 58. 19.
 est exitura, & quod in ea cōtinebatur extractum fuerit, nō adhibeatur oleū
 nec aqua, nec emplastrū in quo sit oleū: neq. sebū superabūdās, sicut Basilicum: imō aliquid quod sit sicut emplastrum ex colcotar (specie vitrioli) quod apponat cum eo indigebit, &c. Et alio loco: Oportet vt non
 approximet perforatō neque scarificato aqua, neque oleum, neque aliquid
 in quo sit pingue. Et si non est excusatio quin lauetur, tunc fiat cum aqua
 & melle, aut aqua cum vino, aut cum aceto. Galenus idem antea pręceperat, scribens: Post modum secta parte, ac pure vacuato, ab oleo & aqua abstinentum est. Quod si vulnus forte abluere conueniat, mulsa vel posca, &
 vino & mulso vtendū est. Porro Gulielmus de Saliceto in curatione apostematis saniosi collū & gulam occupantis, apertū locum implet stuellis (hoc est ellychniis vel turundis) stupeis aut lineis, inuolutis vitello & albumine oui, cum oleo rosato & alumine zuccharino. Hoc enim, inquit, mundificat locū, defendit partē ne plus recipiat, & dolores sedat. Idē ferē pręcipit in curā apostematis in subascellis, & apostematis in adiutorio. Est autē zuccharinū alumē factitium, ex alumine rupeo, aqua ro. & albumine oui in pyramidalē seu metę figurā paratū, qualis est zuchari: vnde cognomē Italicis mulierib. notissimares ad abstergendū & dealbādū. Porro huiusmodi remedia conueniunt maximē ab apertione apostematū pituitosorū, quę glāndulas lupias Latini vocant. Hic autē tractatur de omnium apostematū curatione in vniuersum.

Vno modo cōmuniter, pro omni inflāmatione.] Phlegmone Gal. etiā de tribus 58. 30.
 dicitur, lib. 2. ad Glauc. Primō de sicca inflāmatione, in qua citra vllū defluxum, natiuus calor accēditur. hęc peculiariter φλόγωση appellāt. Secundō de quouis tumore calido, ex aliquorū humorū defluxu, nēpe sanguinis, aut bilis flauę, aut vtriusque simul: vt cōplectatur erysipelas, herpes & carbunculū. Tertiō de ea quę nomine generis absolutē & vñtatē recētiorib. dicta est phlegmone: tumor (inquā) ex sang. puro, cōq. mediocri seu tēperato. In eptā est eorum interpretatio, qui volunt phlegmonē dici à flāma, cū illa flētio Gręca planē sit φλόγην deducta, quod inflammare significat.

Et est duplex.] Volunt dicere, Est ergo duplex. nō. n. diuidit secundū modū in verū & nō verū: vt putauit Tagautius, cū ipse tamē de vero dictus sit: sed vniuersalē phlegmonis notionē. ita vt vera phlegmone sit secundo modo dicta, sc. propriē: nō vera aut quę cōmuniter sic est nūcupata. Ceterum quod ait verū fieri ex sang. benigno, illud ad arteriā antecedētē pertinet. cōiuncta. n. semper malā qualitatem fortita. Sed fieri potest, vt phlegmone vera fiat in corpore, cuius sanguis quātitate nō peccet? Et quidē fieri.

ri posse videtur si vel casu vel percussione dolor excitetur. nisi dixeris, illū tunc quātitate peccare, q̄ paulō ante erat mediocris: quia dolētes partes iniqua ferunt quod sanis iustū videbatur. Hinc sanguinē quoq. emittere decet, q̄ ante casum vel percussione haudquaquā nimius fuisset iudicatus. Hęc respōsio multō verior aestimabitur, quā eorū qui volunt, in proposito affectu sanguinē peccare duntaxat sub forma cōiunctę materię (atq. id tū quātitate, tū qualitate) nō sub forma causę antecedētis. Vnde sequeretur, nullā hīc esse causam antecedentē: aut morbi causam, nō esse quippiam prāter naturam, siquidem nullo modo peccare dicatur qui defluit sanguis.

58. 37. *Substantia mediocris ē purus.*] Hoc est cōsistentia mediocris nō tenuis vel bilis, nec crassus vt pituita & melancholicus humor. Sapore autē amicalis hīc dicitur, verius quā dulcis. Est enim saporis vtunque fatui & pinguis. Neq. verēdū puto quod quidā agitant, ne si iā intra venas dulcis est, is vltiore cōtione amarus euadat, perinde ac melli accidit. Nā eorum dulcedines plurimū inter se differunt: & calor minimē acris (talīs verō est naturalis) haudquaquam facit ex dulci amarum, perinde ac qui adurit. Nam cōmodo sape fit ex sanguine bilis per adustionem videlicet.

58. 39. *Quos si transgreditur, non iam est sanguis.*] Nisi æquiuocē, vt mortuus homo, dicitur homo. Retinet tamen sanguinis appellationē, proprii nominis penuria. Sic alios humores non naturales, naturalium vocabulis significari, prius monuit. Gvid. Est enim quēdā pituita naturalis, alia nō naturalis: & bilis vtrāq. simili modo. Ast quādo tāta est alteratio, vt humoris naturalis forma prorsus deleatur, nō est humor, sed alia res. Innaturalis verō dicitur, q̄ sub ea forma variē immutatus, minimē alibilis humor est. Nā sincerū esse nō oportet, quū nullę partes alātur simplici humore, sed pituitoso, bilioso, vel melancholico sanguine, ab eo qui in massa excellit nuncupato humore.

58. 43. *Alio modo, quando aduritur.*] Tūc. n. adhuc retinet formā sanguinis. Absoluta verō vstione, & facta secretionē crassioris a tenui portione, iā nō amplius dicitur sanguis, sed vna pars est bilis, altera verō melācholia. At prius quā distinctę sint partes, sanguis vstus vocatur, ex quo dicet sequēti capite fieri cancerā, carbunculū & esthiomenū: quę propriē dici vult phlegmonas, ex Galeno lib. de tumorib. prāter naturam. Fiunt verō (ait) de sanguine grosso bulliente, in quo subtile & grossum (quę in cholera & melancholiam cōuertuntur) sint adhuc simul. Quod si quis malit dicere, subtiliorē partē in bilē verti, crassiorē verō in melācholiā, ita vt neutra portio absolutā bilis vel melācholię formā induerit, sed tantū sit ad eā paratissima, omnis tollatur ambiguitas. Atque in eo statu perseuerabit sāguinis forma, sed plurimū alterata. Verū si omnino bilis vel melācholia ex sanguine facta sit, cōstat iā prorsus nō esse sāguinē, sed alios humores. An verius dicas, nō totū sanguinē in bilē vtrāque verti, sed tenuiorē partē in bilē, crassiorē in melācholiā, ita vt mediocris superlit nō vsta? quā esse largiorē ceteris p̄babile est, vnde nō immeritō totum sanguis etiam nū dici mereatur. Sed nunquid & ante vstionē, pars tenuis erat bilis, crassa verō melācholia? Hīc bilē denotat

notat amarū, qualis in naturali sanguine non est, sed fit per vstionem. vt etiam atra bilis quā hīc melancholiā nomine significat.

Non autem formicæ.] Etenim formicæ ex cholera illaudabili fiunt, vt 59. 12. scripsit antea Guido, non ex sanguine: & pustulæ crustosæ non sunt.

Dolor pulsatiuus.] Pulsatio enim sentitur etiā à principio ante suppuratio 59. 21. nē: sed per hanc maximè & vehemētius. Auicenna illud verissimè dixit, extrinsecū apostema qđ nō pulsat, minimè suppurari: nō tamē cōtrā accidit, vt suppuretur quodcunq. pulsat Etenim repelli aut resolui, aut indurari potest. Galenus de phlegmone pulsu ita sentit, Nō omnibus accidit pulsus, inquit, sed iis dūtaxat quæ arterias habēt notatu dignas, & partē sensu præditā: & vbi ad notabilē magnitudinem inflammatio attollitur, tunc. n. pulsatorium dolorem sentiunt laborantes, vel nullo existente sensibili vase in affecto corpore.

Per ipsius causarum præsentiam.] Falco hæc interpretatur de rubore, calore, dolore & pulsatione, quæ tamen non sunt phlegmone causæ, sed effectus. An causarum nomine ea significat autor, quæ phlegmonem excitarunt, etiamnum præsentia, vt dolor præcedens, plethora, &c. 59. 23.

Et scis illud putrescere per tenebrositatem.] Hoc est nigredinē & liuiditatē, vt superiori cap. dixerat, qui color viuido seu florido succedit, ex caloris natui priuatione, spirituum extinctione, & quadam sanguinis congelatione. 59. 30.

Vniuersale sumitur ex capitulo cōmuni.] Scilicet omnium apostematum verrorum cōmunis curatio est, remouere superuacaneum quodcunq. defluit, mitigare dolorē fluxionis causā, & qđ factum est sanare. Falco aliter sumi vult vniuersale regimen, vt apud hunc autorem cap. de cancro vlcerato: nēpe p̄ iis omnib⁹, quæ præter topica remedia instituuntur. hæc enim sunt regiminis particularis. Verū in præsentī sententiā nō ita sumit Guido regimen particulare, quum ei attribuat victus rationem, & phlebotomiam. 59. 38.

Materiā antecedentem adequat.] Tagautius videtur interpretari ductionem adæquat, defluxionis inhibitione & materiæ antecedentis auersione. quod non satis respondet autoris menti: Nam in morbis etiam ex congestionē, & nulla fluxione ortis, semper antecedentem materiam adæquat, id est (si bene iudico) pletoram & cacochymiam submouet, à quibus est immoderatio & inæqualitas, morbum efficiens. 59. 39.

Leguminum substantiā.] Atqui legumina quibus vulgo vescimur, nempe cicera, pisa, fabæ, lētes, phaseoli, &c. frigidioris sicciorisque naturę sūt: talem verò diætā esse debere, superius meminit. Adhęc crassos humores gignunt, & sanguinem incrassando fluxioni minus aptum reddunt. An verenda est copia alimonix, quam leguminum substantia præstat? Hinc eorum ius, vt pote minus alens, quodque refrigerandi & liccandi vi est præditum, conceditur potius. 60. 4.

Honestè viuat.] Honestè, p̄ castè dixisse videtur. Nocet autē venereorū v- 60. 9 sus, tū q̄a humores ad fluxionē cōcitāt, tū q̄a corp⁹ calefacit. An etiā honestè p̄ modestè dixit, vt scilicet pathemata animi oīa tēperētur, & præsertim ira?

- 60.9. *Secundam rem complent phlebotomia.*] Superiori cap. in curatione apostematum in vniuersum docuit, reuulsionem fieri debere in partem contrariam, eamque deberi principio & incremento. In statu verò & declinatione, non esse malum vti euacuationibus per eandem partem. Id phlebotomia fieri posse nunc monet: cuius rei exemplum fuerit, quando in angina processu aperiantur venæ hypoglottides. Huc referri non potest scarificatione partis inflammata, aliquando summè necessaria. nam etsi capillares venæ per eam plerumque incidantur, tamen ea incisio dici non solet phlebotomia.
- 60.11. *In statu & declinatione.*] Quum influentis sanguinis ratione instituitur phlebotomia, hîc verò minimè influat per declinationem (tota enim defluxio iam constitit) cur eo tempore præcipitur. An præscribi potest, si nouam fluxionem verearis, tunc primum vocatus. Præstantius tamen fuerit (meo quidem iudicio) oppositæ regionis venam aperire. nam reuellendus est quamlongissimè defluxurus humor. Materiæ verò coniunctæ portionem aliquam reuelli per phlebotomiam, Falconi minimè concedo. Et sanè illius nomine, haudquaquam fieri debet sanguinis missio vel in pleuritide, sed fluentis vel fluxuræ materiæ gratia tantum. Porro vniuersales canones, quos ait Guido semper obseruandos, ij sunt Galeno desumpti ab ætate, temperamento, consuetudine, anni tempore, regione, &c.
- 60.15. *Tertiam rem complent percussiva & refranantia.*] Sanguis regeritur contrariis, nempe refrigerantibus & exiccantibus, qualia sunt vera *ἀπορροστικά*. Eius verò impetum duntaxat frangunt (ob idque refranantia dicuntur) quæ sine astrictione refrigerant. Caterum astrictio nimia dolorem exacerbat comprimendo, vt nimia siccitas in scirrhi discrimen agit phlegmonem.
- 60.21. *Et desiccantia sunt quæ in vtriusque fine sanant.*] Falco sententiam istam minus rectè interpretatur, meo quidem iudicio. Ego hanc mentem fuisse Guidoni suspicor. Emisso pure, relinquitur vlceris curatio, quæ resiccantibus omnino resoluitur. Neque minus si phlegmone resoluitur, id quoque fit siccantibus, non tamen vehementioribus, sed mollibus, vt simul cum tenui crassior materia discutiatur. Adhuc verenda est ærium diaphoreticon acrimonia, dolorem & fluxionem concitans, necnon scirrhum faciliè produciens.
- 60.40. *Et tardius quàm percussiva mutantur.*] Guido præcipit, mutare sæpius topica in principio, rarius in augmento, adhuc tardius in statu, & omnium tardissimè in declinatione. Verum si affectus ratio habeatur, quum circa initia & fines omnia sint imbecilliora, minus frequenter mutanda erunt initio medicamenta. Idem censendum si medicamenti solius respectus habeatur. namque pura tum repellentia, tum digerentia, sunt iisdem mixtis atque refractis efficaciora. quamobrem eorum vis diutius integra manet. Tagautius ait, ea de causa tardius renouanda esse status remedia, quòd ea sint ratione doloris humidiora. Sed cur tardissimè mutanda, quæ vel duntaxat

taxat resoluunt, aut etiam suppurant, vt ad declinationem præcipit Guido? Equidem arbitror, tam ratione affectus quàm medicamento hoc institui: nempe quia repulsio actio est omnium difficillima, opus est medicamentis sæpius ac sæpius renouatis, quæ integris viribus agant. Adde quòd vbi arefacta sunt, præ siccitate resoluunt magis quàm repellant. Est verò imprimis consideratione dignum, plurima repellentia munus suum obire potissimum frigiditate. Ob id ea paulò post à partis ardore seu *φλογώσε* superata, inutile medicamentum remanet. Eodem nomine in augmento rariùs mutari debent, quia præter vim repellendi, etiam nonnihil resoluendi facultatem habere ita decet, quam vel ariditas & caliditas ex mora iis impartitur. dum verò primum admoventur, repellunt magis. Resolutionem adhuc amplius requirit status, magisque declinatio. ob id minus frequenter innouanda sunt hisce tēporibus remedia. Quando verò suppurandum est, tunc frequentior remutatio nocet, quia interim dum hoc fit, pars friget. Quinimo præstantissimum fuerit, spissiora facere admouenda, & (vt chirurgi nostri loquuntur) emplastra magis onerare, vt vehementius obstruant, ipsaque tardius exciccentur, quippe resiccata, magis resoluunt. Atque hæc in tumoribus: siquidem alia est ratio de vulneribus & vlceribus, vt in tractatu meo de Sclopetorum vulneribus abundè (ni fallor) demonstraui.

Et fiat emplastrum molle.] Emplastrum molle id appellare videtur, quod ^{61.4.} hodie cataplasma dici consuevit. Cataplasma enim cum emplastro passim confundit Guido. Sequitur statim: tertiã formam ponit Auicē. in diachylone & basilicone: quæ scil. emolliunt & liquant materiam, vt simul cum tenuibus crassiores partes discutiantur, quo modo scirrhī generatio præoc cupari solet, in phlegmonis statu maximè verenda.

Aut filtrum vino styptico calido.] Si mæris discutientibus est vtendum, & ^{61.7.} astringentia fluenti materiæ duntaxat debentur, ad quid vinum astringens usurpatur in declinatione? Hoc video suspectum fuisse Tagautio, vt qui scripserit absolutè vino calido. An vinum austerum alio quouis siccantius est, vel eo nomine quod ab astringente vi quasi expressum humorem potentissimè ebibat & absorbeat: vnde sequitur insignis exiccatio in declinatione expetita? Quod subiungit autor, paulò est obscurius, quando ait, *Per saniationem complent declinationem, &c.* Quippe generatio puris in statu fieri incipit, quo tempore etiam illius ratione dolores & febres accidunt magis, suntque grauiora omnia symptomata. Quamobrem suppurantium vsus primum locum habebit in statu, non expectata declinatione. ad quam, vbi peruentum est, resoluentium superius traditorum ope, nunquam suppurantibus est opus. Nisi quis velit, maximam portionem absumptam esse, itaque tumorem diminutum, quod dicitur morbi declinatio. Reliquam verò materiam ob crassitiem vel lentorem discuti non posse: ob idque maturandam venire, quod parum est probabile autorem voluisse. Etenim acrioribus diaphoreticis cessurus videtur humor: sin minus, præstabit sanè

Mmm j.

malaëticis propriè dictis, velut ad scirrhum alioqui futurum tumorem, eiusmodi reliquias fundere atque resolvere. An potius hoc voluit Guido? quando in statu materia non cedit resoluentibus, (quæ iam repellentia superant, vt decet) vnde nihil decreseit tumor, nec ad declinationem vergit, declinatio est procuranda & complenda per saniationem, hoc est suppurationem. Proinde statim ad maturantia est aggrediendum: quorum vñ & opera tumor paulo pòst minuetur, eritque tunc declinatio per saniationem, sed quæ in statu fuerit inchoata.

61. 14. *Tertia forma est cõmunitatis.*] Hoc est, vulgo à chirurgis cõmuniter vsurpari solet. Porro senationē id cataplasma requirit, nō (vt alij legūt) senecio nē, quē etiā Tagautius agnoscēs erygerō Græcis dici annotat. Sed hæc plāta erygerō scilicet est instituto prorsus inepta, vt quæ refrigeret modicēque digerat, autore Gal. 6. simpl. Hic autem requiritur *εἰος* seu lauer, Gallis dicta Berla, quam Serapio vocauit Senationem: & vulgus herbariorum apud nos senecionem aquaticam adhuc appellat.

61. 22. *Quæ est accidentium correctio.*] Ea sunt quatuor, de quibus in signis & iudicijs: nēpe dolor, regressus materiæ, induratio, & putredo seu corruptio.

Nam herba ipsius, &c.] Theodoricus radicē etiā capit, inquiēs: In calidis apostematis maturatiua sunt radix hyoscyami, & tota herba cōquassata, inuoluta stuppis madefactis, & sub prunis decocta Hęc. n. cū axūgia valde maturat & mitigat calida apostemata. Quippe maturatio, q̄ soli^o caloris est op^o, à frigido p̄ accidēs fit, phibita nimirū caloris natui dissipatione, vel retusa, intēperie calida. Nam tēperatus alioqui, sed copiosus esse debet calor qui maturat: nisi tamē frigidior sit humor. tunc enim acrior reddi debet calor.

61. 33. *Caue tamen à nimia humectatione.*] Scilicet à nimia humiditate pars fit laxior, defluxioni & gangrænē magis opportuna. Ergo leuiores saltem astringētia vsurpari debent. Hinc Galenus lib. 20. ad Glauc. reiicit cataplasma ex aqua, oleo, & triticea farina in phlegmone cum dolore, quia relaxādo partis robur eneruat, & ad fluxionem reddit paratiorem.

62. 3. *Pustule male & corrupta sanguinea.*] Sunt enim aliæ ex bile corrupta, quæ ab his differunt, tum aliis signis, tum quod escharam in sui eruptione minime relinquant, sed perpetuo virus emittant deterrimum. Eschara autē barbaris dicitur, non solū crusta ex cute retorrida, sed etiam corrupta caro, quæ vulgo *Carniuas* appellatur. Hanc paulo pòst radicibus comparabit. Ea verò fit in sanguineis pustulis idēd, quia sanguis crassior carnem putrefacit quod in biliosis nequit, ob tenuitatem materiæ, quæ, donec ad cutem sistatur, omnia peruadit. Illic autem exulcerat, & suum virus eructat. Eruptio ea dici solet, hoc est spontina apertio seu & crepatura, & contenti humoris excretio quædam.

62. 7. *Et mūdificatur melle cocto.*] Vnguentū ex melle vocat Rasis, & sic describit: Rec. sarcocollæ, mellis, ana part. æqu. deinde sarcocolla puluerisata cū melle misceatur, & recondatur. Sunt qui solum mel coquunt, donec inspissetur: deinde sarcocollam puluerisatam desuper mittunt, & commiscent.

Hoc

Hoc vnguentum omne vulnus saniosum mundificat, totumque virus remouet. Aliud ab hoc mundificatum de melle describet Guido in parua *Doctr. I. cap. 4.* chirurgia. 62. 16.

» *Ex mixtione & aggregatione humorum naturalium.*] Verba Lanfranci hec sunt: 62. 16.
 » Melancholia, sanguis, phlegma & cholera componuntur, & faciunt anthracem:
 » cuius malitia diuersificatur, secundum ipsorum humorum malitiam.

Sunt de cholera citrina & melancholia insimul mixtis.] Si enim bilis aut melancholica per adustionem genita, esset ab aliis distincta, pustula de biliosis vel cancrois cederetur, non de sanguineis. Interea vero dum simul sunt vsti sanguinis partes, sanguinis a digniore, & (vt verisimile est) copiosiore humore, nuncupatio retinetur: quodque ex eo fit, apostema phlegmonosum appellatur. Ad Guidonis mentem non accedunt, nec Auicennae sententia recte (meo quidem iudicio) interpretatur, qui volunt, ignem persicum fieri ex bile per adustionem sanguinis facta & secreta: pruna vero ex altera portione similiter vsta & separata. Ex hac siquidem potius fiunt Cancri, vt ex illa pustulae melancholicae: de quibus duabus pustularum speciebus suo loco tractabitur. 62. 20.

Sanguis semibulliens & putrefactus.] Aliud est vri, & aliud putrere humorem. 62. 28.
 Putredo enim malignitatem longe grauiorem inducit, quam vstio. quippe veneno proximam noxam infert, & pestilenter. Nam & pestis omnis ex putredine ortum habet. Galenus feruorem duntaxat attribuit sanguini, ex quo fit Carbunculus. Differt autem non nihil feruor ab vstione, quam haec aridior materia exercere solet: cuiusmodi est materia Cancri. Attamen quam ad particulam gangranam ferre destinat Carbunculus, dixerim ego eum esse ex putredinis sanguinis ebullitione praesertim malignioris, quem Guido Anthracem peculiariter vocat. Siquidem nausea & animi defectio satis testatur, putres vapores inde ad stomachum & cor peruenire. Ab vstione vero simplici, qualis est in ardentissima febre, aut etiam quartana continua, talia fieri symptomata non consueuerunt: Ex his facile est intelligere, perperam a nostris confundi feruorem cum vstione, & cum putrefactione vtranque. Putredo enim est, alteratio omnium maxime grauis Naturae viuientium: minus grauis est feruor, in puris generatione familiaris: medium habet vstio vel assatio.

Signa carbunculi incipientis sunt, rubor, fusciditas, citrinitas.] His tribus colorum 62. 29.
 differentiis addenda est quarta, viridis seu liuidi, vt experientia docet. Colorum autem varietas accedit, pro magnitudine feruoris vel vstionis. In leuiore siquidem, rubor apparet: ab insigniore fit citrinus color, vt ab vltiore viridis aut liuens, & ab extremo niger. Sunt qui malint, ex quouis humore vsto fieri Anthracem: & eum quidem rubeum, ex sanguine: citrinum ex bile, ex pituita salsa viridem, & ex bile atra nigrum.

Et ideo tractatus ulcerum in ipsis habet locum.] Nam quae proprie dicuntur 62. 36.
 pustulae (minora, inquam apostemata, ex humore prauo & maligno) ferre sunt cum ulcere, aut ulcerationi proxima, & virulentiam eructant. Ideo altera ex parte apostematum modo, altera ulcerum curatione tractari debent.

- 62.42. *Secundum formam datam in phlegmone.*] Nisi quod illic siccandum magis est, hinc humectandum, ut statim monebit: tum quia humor crassior est & aridior, tum quia febris adesse solet. Alioqui enim conueniunt: scilicet, quod victus refrigerans & tenuis esse debeat.
63. 4. *Phlebotomia primum à parte contraria.*] Hoc non approbat Falco: propterea quod ferè sunt venenati omnes carbunculi. Ob id summè cauendum hortatur, ne sanguis veneni particeps nobilia membra permeet. Eadem ratione damnat applicationē cataplasmatis de arnoglossa, & alterius de duobus granatis, quoniam repellunt. Et profectò ipsi pustulæ non debent superponi, sed tantum in circuitu eius: ut affluens humor repellatur, non ita prauus ac qui primus fuit in partem affectam expulsus.
- 63.7. *Ne materia retrocedat, neque etiam irritetur.*] Retrocederet enim vsu refranantium duntaxat, ut irritaretur à meris euaporantibus.
- 63.9. *Panis furfuracei.*] Galenus à quo primum desumpta fuit ista remedij forma, panem *συγκρίμνον* vel *αυτόπυρον* requirit, id est qui integram farinam habeat, nulla furfuris detractione facta. Panem verò furfuraceum idem autor appellat, qui furfuris plurimum habet: scilicet tenuissima farina excussa, panem ex reliquo factum, ut idem scribit. Eiusmodi panem hinc sumendum iubet Auicenna, non planè syncomistum vel *αυτόπυρον*, ut neque prorsus furfuraceum. Inquit enim: Et pane plurimi furfuris: nam eiusmodi panis subtilior est in substantia sua. Porro hinc occurrit dubium haudquaquam negligendum, an in carbunculo liceat uti repellentibus. Guido admonere præcipit loco affecto, & in circuitu (præter loca paulò remotiora, etiam vnguento de bolo inungenda) cataplasma de arnoglossa siue plantagine, quod certè nonnihil repellit. Neque improbat quod Auicenna ei addat gallas: quodque aliud instituat ex duplici granatorum genere aceto coctum. quale medicamentum valde repercutit, parū digerendo. Etenim præter granata dulcia, nihil est in eo quod resoluat: reliqua omnia potenter adstringunt. vult autem esse talibus vtendum ante vlcerationem, & donec furor aliquantulum remittatur. vlceri verò apponit trochiscos Calidicon vino dissolutos. Sic Galenus ad ipsum vlcus vtitur pastillis Andronis, Passionis, Musæ, aut Polyidæ: quos etiam tumori qui est in circuitu superponit dilutos passio, vel arnoglossi succo, quando rubor & ardor sentitur: aut vino acerbo primū, deinde cū aceto, si maior est tumor. Sed ad repellētia noster redeat sermo. Tagautius ad locū carbone obsessum humores allicere magis laudat, si artus & minoris notæ partes ancharū occupet & pigrè moueatur fluxio. Si autē validè & affatim irruat, modicè reprimētib. infrenādū censet fluxionis impetū: ne sc. ingēs minus dolor ex fluxione tā valēter irruēte in particula laborāte excitetur, atq; ita exasperetur malū. Sed quid (quæso) talia nocere possūt, facta insigni missione san. ut ad *λεπτοφυγίαν* iubēte Gal. cū sanguis in carbūculo dūtaxat ferueat, nec sit venenat⁹, præterquàm in statu pestilēti? In hoc. n. sanguinē mittere iā apparente bubone vel carbunculo, nefas esse putamus: tātum abest ut repellētib. medicamētis vtēdū censeamus.

seamus. Si quidē præcipui morbi initiū(per quod si quid videtur mouendū moue, ex præcepto Hipp.) multo ante præterit. Ad hæc sanguinis missio-
ne exhauritur sanguis laudatior, nempe à parte sana: huic verò succedit im-
purus iam secretus à natura. Neque enim mittit ad partem affectam, nisi
quem secreuit deteriore. In statu verò minimè pestilenti, phlebotomia
conuenit statim ab initio carbunculi, quum hîc sit præcipuus morbus, non
symptoma, vt in peste: vires sint integræ, & materiæ ad internas partes re-
gressum non vereamur. Est enim duntaxat feruens crassusque sanguis, vt
premonuimus. feruor autem conquiescit, mox ac sanguinis iusta quantitas
fuerit exhausta, & ei concessa euentilatio. Crassior verò ille sanguis alteri
permiscetur: medicamento (si velis) educendus. Licet itaque repellere,
quando etiam mittere sanguinem, in carbunculo nec maligno nec venena-
to. Omnem verò carbunculū non esse veneni participem, symptomata
docent. nam leprothymia, nausea & singultus per initia minimè infestant,
vt quando venenata est materia: sed tum demum illa superueniunt quando
in parte affecta vigere incipiunt putredo & sphacelus, vaporésque tetri per
arterias cordi communicantur. Sed neque id omnibus accidit, eaque ra-
tione profectò phlebotomia in statu non potest conuenire, etsi eam præ-
scribat Guido: nempe quando partis color iam mutatur in nigrum. Ergo
si mox à principio ægrum diuexent nausea, singultus & leprothymia, neque
phlebotome, neque repulsio instituitur. etenim vires non constant, & ma-
teria intus retinenda non est. sin minus, vtranque tentare iuuabit, aut certè
non nocbit.

63. 17.

Semper in circumferentiis ponatur.] Defensiuæ statim ab initio, & (vt nostri
loquuntur) principio principiante, non conueniunt: quia prohibēda nō est
prauī humoris in partē externam defluxio: quū sit è re Naturæ, vt internæ
adeoque nobiliores partes in aliàs sese exonerent. Ob id iuuandus est po-
tius naturæ motus & incitatio, omnibûsque modis alliciēda materia. Vbi
verò iam maiore ex parte defluxit, tum bene cōuenit à parte superiore de-
fensiuum, ne fortè retrocedat humor, aut tetros halitus ad viscera remit-
tat. Quinetiam vt vicinæ partes eandem corruptelam non sentiant, licet v-
ti eodem medicamento in circuitu. Nam minus mali est paruam, quàm
multam membri portionem corrumpi. Si tamen in emunctoriis fuerit an-
thrax, ei regioni tantum ad mouere oportet defensoria, quæ est inter af-
fectam partem & principem: vel (quod præstantius fortè fuerit) parti ipsi
principi epithemata illius facultatis sunt ad mouenda. Porro trochisques
calidicon hîc nominati, describētur in Antidotario, cap. de corrosiuis: Em-
plastrum verò de apio, eodem tractatu, capite de mundificatiuis.

63. 25.

63. 27.

Ab anthra, quod est cor.] Ineptissimā etymologiā cōminiscitur Guido, ex
ignorantia Græci vocabuli ἀνθραξ, quod ad verbum sonat Carbonem.

Cū varia venarū circūpositarū colore.] Colores ij sunt, ruber citrinus & ce-
ruleus, iridi familiares. Eiusmodi verò apparēt in circuitu Anthracis, ex fer-
uore diuersarū sanguinis partiū. Grauitas autē mēbro accidit, ex spirituū &

Mmm iij.

caloris natiui corruptione. Etenim quamdiu pars caloris & spatium fauore gaudet ac sustentatur, grauis non perferitur. Quod autē subiicit Guido ac si esset ligamētis ligatum, illud videtur explicare superius dictū esse in carbunculo dolorem versutum, hoc est qui vertitur, seu versatilem, aut qui circumquaque partem affectam affligit. Talem ego sum expertus aliquādo imprimis grauem & omni ex parte prementē dolorē, à carbunculo in secundo digiti annularis manus dextræ articulo dum commentarer tractatū de vuln. sclop. vt in eodem narraui.

63. 31.

Venenosa, pestilenti & contagiosa. Venenosam materiam in corporibus nostris gigni posse. Galenus abundē pbat, & exēplis cōfirmat lib. 6. loc. affect. cap. 5. Ast hīc dubitatur: qua ratione quis à carbunculo interire potest, quando materia ab internis ad externa fuerit expulsa. Quomodo non prius interit, quā sc. venenatus humor cordi, & aliis partibus principibus erat vicinior? An tūc reliquo sanguini permixtus, huius benignitate tēperatur: nūc secretus & à venis exclusus ferocit magis? Ergo (instabis) prestat aduenientē à parte affecta repellere, vt in venas regeratur illic mitigandus. Minimē verò, inquā: satius. n. est ab eo externa periclitari & tandē corrūpi: quoniam deinceps minus resisterēt interna, quæ iā fuerunt ab humoris vicinitate, & conatu in expellēdo, atq. morbi cōtinuatione haud parū debilitata. Hinc etiā fit, vt quæ primū nō succubuerāt vicinioris humoris deleterię qualitati, posthac vincātur: vbi nimirū, in partib. externis & secretus & cōculat^r humor magis magisque ex putrefactione malignus euadēs (citius. n. hīc corrūpitur quā intra corpus, vbi calidior calor ei⁹ corruptioni diutius potētiusque resistit) eiusdem naturæ vaporibus viscera per venas, arterias & neruos laceffit: quæ quidem iam predictis de causis infirmiora facta, exquisitiori veneno resistere nequeunt.

63. 36.

Et ex letalibus is minus est funestus. Quippe omnes in vniuersū iudicantur lethales: min⁹ tamē eiusmodi sunt rubri, prunæ vocati, vt q. fiat ex sanguine crasso tantū & fernido, nō iā vīto aut venenato. Ex nigro autē null⁹ euadit, autore Auic. qd̄ fortē in ei⁹ patri solo (hoc est Andalusia Hispaniæ, nō Damasco, vt multi falso putāt) verū fuit, ob aeris caliditatē & siccitatē. Nos. n. quotidie videm⁹ plurimos in hac regione Narbonēsis Galliæ (cui olim peculiare hoc malū fuit, teste Plin.) ex nigris anthracib⁹ plurimos euadere incolumes, quod etiā Galenus ipse lib. 5. meth. cap. 12. testatū reliquit, ex pestilentia quadā euasuris omnibus, nigra exāthemata erupisse toto corpore.

64. 8.

Administratione bona & probata theriaca. Licetne etiā pustula ipsi theriacā admouere, vt facit vulgus? Auēzoar id approbat, experimēto proprio cōfirmatū. Et Galenus de vīu theriacæ docet, cā pustulis venenatis applicatā, venenū allicere ad instar cucurbitulę. Sūt qui affirmēt, theriacā legitimā legitimo carbūculo admotā bis aut ter, adeò resiccare, vt velut incinerata frietur particula. Contrā, Arnaldus id facere vetat: quia theriaca venenū fūgat, qd̄ nusquā est repellendū. Illud verò cōfirmat ipse experimēto facto in cafeo: quale etiā proponitur à Io. de S. Amādo supra Nicolai antidotarium. Sūt qui obiectionē sic diluāt. venenū à theriaca simul extrahi, & de strui. An

verisimilius est expelli vt contrariū, quoties theriaca veneno fuerit valen-
tior? In expellēdo verò & persequēdo, illius malignitatē enervat, corrūpi-
& absumit. Attamē pstat assumere, vt p̄cipit Guido. nā ab ea munitū co-
& roboratū, veneno potētius resistit. Quinimo & ab antidoto assūpta, mox
vapores sublati veneno obuiā mittuntur, qui illius vapores ad cor veniētes
expugnēt. Omniū verò tutissimū fuerit & assumere & ad mouere theriacā,
vt vtrinq. circūseptū venenū facilius p̄mptiūque extingatur. Admouebi-
tur autē ipsi pustulæ mixta sequētibz, à D. Falcone pro exquisitissimo re-
medio propositis. Acc. theriacē vnc. vnā, axungiaē porci insulsæ semunciam
succī scabiosæ, vel foliorū eiusdē, parū: misce & applica. Sed redeam⁹ ad as-
sumendā. Quī potest cōuenire theriaca, vbi febris est assidua plerūq. ardē-
tissima? Quia cōmodum sequitur maius incōmodo, scilicet ab extinctiōne
veneni. plus. n. periculi ab hoc imminet, quā à febre. Adhęc minor quātitas
exhiberi debet, vbi est febris vehemētior: potētque facillimē retūdi calor
antidoti, illius eiusdē vi alexicaca nihil aut parū mutata, vt additis syrupis
succis limonū, citri, granatorū, agrestæ, &c. puluere diamarg. frig. triasātali,
trochiscis de cāphora, &c. vel cū aqua acetosæ, aliisve hīc à Guid. recēsitis.

Quod non propriè, sed per similitudinem est intelligendum.] Galeni sentētia 64. 25.
sic habet: Facultates quę deleteria medicamina alterāt, naturā habēt mediā
inter corpora perpetiētia & medicamēta ipsa lædētia: vt videlicet eadē sit
p̄portio corporis ad facultatē alexiteriā, quā illi⁹ ad deleteriā: & rursus de-
leterij ad alexiteriū, quę alexiterij ad corpus. Eapropter ferē omnia quę de-
leterij aduersātur, si largius sumpta fuerint, grauiter animātis corpus ob-
lædūt. Itaq. ea moderationē quantitatis omnibus id genus facultatibus frui
debet, vt nec copia nimia corpus offendāt, nec exiguitate sua vincantur à
deleteris. Quæ sentētia vt indefinita sumi debet. alioqui enim falsa est sum-
pta vniuersaliter. Quippe distinguere oportet alexipharmaca, vt quędā sint
venenorū corruptricia, insigni qualitate agētia: quędā planē occulta, & re-
missiore. Priora venenū alterāt & corrūpunt, vel suis primis qualitalib⁹ vt
castoriū, opij, deleteriā qualitatē calefaciēdo: vel secundus, vt stercus galli-
næ fungorū vim noxiā reprimat & retundit incidēdo: vel tota substantia &
forma specifica, vt caro viperæ: vel forti euacuatione, vt helleborus. Quæ
omnia quā in corpus nostrū etiā vehemēter agāt, sanis minimē cōueniunt
quia sunt venenosa. i. immodicæ alterationis pharmaca. Alia sunt quę non
minus strenuē venenis resistūt, eaque vel corrūpunt vel expellunt, quorum
tamē actio in nostrum corpus nō est vehemēs, aut sanis periculosa: vt hya-
cinthus, smaragdus, terra lēnia, semen citri, cancri fluuiatiles, &c. Priora illa
sunt quæ Galenus voluit, mediā sortiri cōditionē inter corpus & venena,
haud dubiē corporibus integra sanitate perfruētis. minimē conuenientia:
quin potius nocentia, vt docet Auerrhoes, quoties in corpore non repe-
ritur dispositio venenosa. Sic de aconito elegantissimē Plinius, Ea est
» natura (inquit) vt hominem occidat, nisi inueniat quod in homine pe-
» rimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari iatus inuento. Sola hæc
» pugna est, quum venenum in visceribus reperit. Mirūque exitialia

ambo cum sint, duo venena in homine comoriuntur, ut homo super sit. Posteriora vero non tenet medium inter corpus & venenum, quum nobis etiam sanis familiaria & plane amica sint, minime fortis impressionis: aliud scilicet nihil agētia, quam natio calori esse presidio, quae sua praesentia aduersus deleterias qualitates muniat & corroborat nec aliter corpus nostrum vel immutat, vel ab eo mutantur, quod sit notatu dignum. De his nos plura parad. 9. dec. 2.

Compleatur phlebotomia eiusdem partis.] In carbunculo mitiore phlebotomiam non improbauimus, cum grauissimorum virorum sententia, & ratio id persuadeat. Galenus enim lib. 14. methodi medendi ad huius curationem mittit sanguinem, vel usque ad animi deliquium. Idem voluerunt Auicenna & Auerrhoes, qui omnes uno consensu docent, pustulis omnibus sanguineis id remedij conuenire. In maligno autem carbunculo, Guidoni dicto Anthrax, non videtur utilis phlebotomia, quum (ut ait Rhasis lib. diuisionum) materiam venenosam ab externis partibus ad internas reuocare non deceat. Nihilominus tamen, ratione antecedentis materiei illa conuenire posse videtur mox ab initio: quia tunc parum habet veneni morbus, idque sanguinis missione extingui vel minui potest: quum faciat cessare putredinem atque feruorem. Dixi (mox ab initio) quia tunc temporis paucissima est materia coniuncta: antecedens vero minus est mala, necdum prorsus a regimine naturae emancipata. Ergo non coniunctae materiei causa (quam si vel paululum cunctata fuerit, venas regredi est iniustum ac perdifficile) sanguinis missio fit: proindeque initio morbi duntaxat institui debet, non deinceps quando iam malignior euasit humor, suntque vires minus constantes. Debet vero semper fieri ex eadem parte, siue κατ' ἰξιν, ut loquuntur Hipp. & Gal. eaque proxima, & non opposita: ne fiat transitus supra membrum principale, ut prudens monuit Auicenna.

64.40. *Et arsenicum in hoc obtinet principatum.*] Hoc, neque syncerum, neque aliis mistum probatur a Falcone, nisi locus affectus plurimum distet a corde, & arsenici parua sit dos. Attamen sunt qui arsenicum a regione cordis gestent aduersus pestem, ut arceat venenum: quod in tractatu meo de peste annotaui. Idem Falco praefert omnibus remediorum generibus ferrum candens, quo venenatae materiei plurima portio exhauritur & absorbitur. Nequauidem sunt qui istud improbant, quasi feruorem adaugens: cum plus multo iuuat, quam obstat.

64.42. *Maturetur & aperiatur.*] Raro etenim ad suppurationem venit per se Carbunculus, propterea quod siccior est materia. Atqui decisa eschara, vlcus relinquitur purulentum. An tale non est ex peculiari anthracis materia, sed humorum hanc comitantium? Illa siquidem in escharam abit ferè tota, si non discutitur.

65.4. *Medicamen ex vitello oui cum sale.*] Theodoricus accipit vitellum oui crudum, cum pari quantitate salis. Apponit vero ter, vel saepius quotidie, donec rumpatur apostema. Porro die post primam appositionem (ait ille) crustula denigrabitur aliquantulum magis superius: & ita singulis diebus augmentabitur denigratio, usque ad rupturam apostematis.

Con-

Consolida quoque minor.] Sic legendum est ex contextu Rogerij & Theod- 65. 8.
 doric, non (vt alia exemplaria habent) maior. Est autem minor consolida,
 Theodorico eodem interprete, quæ ab aliquibus dicitur herba venti, & in
 quibusdam partibus vincetoxicum. Hæc (inquit) inter duos lapides fluuia-
 les contrita, & frequenter apposita, anthracem interficit, & ex toto conca-
 uat: hoc est, vlcerat exeso tuberculo, vt supersit duntaxat vlceris curatio.

Fabula sunt Theodoric.] Eam probationem sic ponit Theodoricus: Fel 65. 16.
 » porci siccetur in furno, & incidas ex eo tantum quantum tenet spacij pu-
 » stula anthracis, quia si adhæserit, (sicut dicitur) non dimittet pustulam, do-
 » nec secum abstrahat. Si verò non adhæserit, signum est mortis.

Est tamen effectus pustularum.] Non quæuis pustulæ faciunt esthiome- 65. 18.
 num, seu gangrænâ, vt neque omnis gangræna est pustulæ alicuius sobo-
 les. Et satis constat id non voluisse Guidonem, ex eo quod ipse paulo pòst
 docebit explicans, varias istius affectus occasiones. Hic verò de esthiomeno
 seu gangrænâ tractatur, quamuis non sit apostema, sed potius iam vlcus, ob
 id quia plerunque apostematæ atque pustulis superuenire consuevit.

Esthiomenus, quasi hominis hostis.] Merè Græcam dictionem, à Latinis 65. 20.
 vocibus esse deriuatam, absurdè putat Guido. Est verò ἐσθίουρος idē quod
 exedēs, à verbo ἐσθίειν quod significat edere. Porro sunt qui velint, gangræ-
 nam propriè dici viam ad extinctionem caloris natiui, sic tamen vt sensus
 aliquis parti supersit. Sphacelon verò (barbari Aschachilon dicunt, Latini
 syderationem) quando pars est omninò vita priuata. quum quæ iam vltè-
 rius serpit malum, vt vicinas partes corrumpat, vocari esthiomenon, ab e-
 dendo. In ea tamen significatione hoc loco usurpari non potest, quum talis
 affectus nullam curationem expectet, nisi extirpationem, de qua autor in
 sequentibus: aut certè nomine esthiomeni, vtrunque affectum denota-
 bit, gangrænâ scilicet & Sphacelum. Impropriè magis loquuntur, qui ta-
 lem affectum vel herpetem esthiomenem, vel cancrum vlcèratum appellât.
 Accidit nonnunquam ossibus à sanie carnis circumpositæ, illa tetro viru &
 fœtidissima putrilagine inficiente. Qua ratione ossa tum mollia tum nigra
 euadunt, perfecti sphaceli indicio certissimo.

Non sunt ergo idem, vt dicebat Theodoricus & Lanfrancus.] Theodoricus 65. 22.
 non scripsit gangrænâ, siue (vt hic vocat) esthiomenum eundem esse cū
 Lupo vel Cancro, sed herpetem esthiomenum alio nomine Lupum vocari
 » dicit. Illius verba sunt: Herpes esthiomenus est apostema, & dicitur quasi
 » seipsum comedens: & alio nomine dicitur Lupus. Lanfrancus apertè con-
 » fundit gangrænâ (quam herpetem esthiomenum appellat) cum Lupo &
 » Cancro, inquiens: Herpes esthiomenus interpretatur seipsum comedens.
 » Et paulo pòst: Hanc ægritudinem quidam vocant Cancrum, quidam Lu-
 » pum, quidam (vt in Francia) malum nostræ Dominæ: quidam verò Lom-
 » bardorum, vocant ignem sancti Antonij: quidam erysipelam manducan-
 » tem, &c.

Deinde & dolor & pulsus discedunt.] Hoc etiam differunt Cancer & gâ- 65. 38.

grana, quòd in illo dolor & pulsatio vsque magis increfcant, in hac semper minuantur, donec pars vita sit destituta.

66. 3. *Cura esthiomeni tres habet intentiones.*] Quà varia sint gangræne (esthiomenus hic vocat) occasiones, quæ diuersa expostulant remedia, Guido eã duntaxat persequitur, quæ in copia suffocãte calorẽ natiuũ cõsistit, magnasque inflamationes sequitur: id quod illum monuisse decebat. Nõ enim cuiusuis gangræne siue esthiomeni causis omnibus conueniunt remedia quæ hoc loco proponuntur.
66. 8. *Ius gallinae alteratum.*] Aliàs pulli, vel pullorum: sed non multum refert utrum sit, quum utrunque ius minimè calefaciat, præsertim si gallinarum iuuenum fuerit, & nondum oua ponentium.
66. 15. *Tertia intentio completur.*] Proponit gāgræne & sphaceli curationẽ sub diuersis tẽporibus: & gāgræne quidẽ incipiẽtis, augescẽtis atque vigẽtis. *¶ Cum ergo, inquit, vides: declinãtis verò & Postquã autem calefactio.* Sic sphaceli initiũ quod excipit gāgræne vigorẽ, his verbis denotat: *Si autẽ pertransierit dispositio.* nẽpe ut iã nõ gangræna, sed sphacelos dici mereatur. Atque hunc absolutum postremò innuit, *¶ Cum ergo est necessarium incidere membrum.*
66. 19. *Scapellationem profundam facias.*] Hoc remedio pars sanguinis impacti, natiuum calorem suffocantis, exhauritur, vnde ipse calor facta euentilatio, ne libera temperatur.
66. 22. *Cum syrupo acetoso mixta.*] Sic quidem habet Auicenna. Alij verò scribunt, cum oxymelle: quod magis mihi arridet. Hoc enim resoluit potẽtius, putrefactionemque auertit.
66. 24. *Quod sit ex flore æris.*] Florem æris abusuẽ passim vocat, quæ propriè est ærugo rasilis, ab æris flore multum diuersa. Sed eiusmodi error, huic auctori communis est cum aliis plerisque medicis & chirurgis, materiam medicã (præsertim verò ex metallicis depromptam) non exactè callentibus.
66. 30. *Vt sunt trochisci kalidicon.*] Hoc nomine sunt donati, quod recipiãt kali, ut vult Pandectarum auctor. Eorum descriptio proponetur in antidotario cap. de corrosiuis.
67. 3. *Et vratur pars ei continua.*] Hoc est, partes continuæ. Hæ siquidem intra se continent ægram seu corruptam. Galenus lib. 2. ad Glauc. velut radicem sanæ parti adiunctam, appellare videtur.
67. 10. *Licet phlegma in generatione humorũ sequatur sanguinem.*] Omnes quidẽ humores simul & semel fiũt, quia tamẽ pituita est veluti sanguis diminutè coctus, ea dici solet esse de naturæ intentione proximè post sanguinem.
67. 13. *Apostlemata cholerica in multis cõueniunt cum sanguineis.*] Nempe in genere morbi, signis, causis, modo generationis, & curatione: ut ex sequentibus licet colligere. Nã ferè tantum differunt pro ratione maioris & minoris.
67. 15. *Licet cõsequenter se extendant.*] Nẽpe cutis primũ offenditur in erysipelate, quãdo humor præternaturalis permeata carne in cute ob eius dẽsitatẽ coarctetur: deinceps verò succedẽs materia, carni etiã heret. Sic phlegmone primũ in carne consistit: & paulò post cuti cõmunicatur affectus. Porro quod

tumo-

tumorē habet manifestū, erysipelas est minimē exquisitū, ex crassiore bile nā exquisitū vix facit tumorē quod tenuior materia per cutē lōgē latēque spargatur. Atque eiusmodi solet vocari erysipelas quod non impellit, hoc est in tumorem non eleuat cutē. Nomine verò cutis, partiū interiorū tunicas etiam intelligi volumus: vt quod carni attribuimus, id commune est viscerum parenchymati. Hoc enim phlegmoni patet magis, vt tunicae magis opportunae sunt erysipelati, Galen. 14. meth. 2.

Quae proprie sanguis dicitur subtilis. Sanguinis portio tenuissima, nō est de 67. 18. quatuor humorib. vnus ab aliis sequestratus, vt quis fortē putarit, sed omniū quatuor humorū portiones tenuissimae. Atque eiusmodi portione alitur pulmo, nō bile secreta. Eodē modo cū dicimus, ossa & cartilaginee ali parte sanguinis crassissima, nō significamus humorē quendā ab aliis distinctū natura crassissimū, qualis est melancholicus, sed omniū humorū portiones crassissimas. Nō enim ex syncero aliquo humore potest nutriri pars vlla, sed quatuor simul iūctis. Ergo bilis quae sit tenuissima pars sanguinis, est verē naturalis humor & alibilis: ex eōq; sola quātitate peccāte fit erysipelas exquisitū: nā ex mera bile à reliquis humorib. separata. Hae. n. cutē exulcerat, vt ex Gal. mox dicet autor, & herpetis causa est: vt erysipelatis, id quod est tenue & sanguini commixtum, non secretum. Idem magis in tumorem eleuare, quā vlcerare subiungit: quod sic intelligendum venit, vt nunquam vlceret, & rarō tumorem insignem faciat.

Prus autem vniforme est. In cap. generali apostematū monuit, quae fiunt 67. 21. ex humoribus naturalibus ea dici vniformia. Eiusmodi est erysipelas non vlceratum, quod verum, legitimum & exquisitum dicimus. idēque sub phlegmonis genere collocamus. Est verò vniustantum formae & speciei: vlceratum verò, quod herpes dicitur, multiplicis naturae deprehenditur.

Cum igitur peruenit cholericum rheuma. Ex Græco sic legendum est: Si de 67. 23. cubuerit biliosum rheuma, exactum quidem cutem exulcerat: mixtū verò aquosis ichoribus, aut sanguini minus est acre, magisque attollit partem in tumorem quā vlceret. Hoc igitur erysipelas vocatur, illud verò herpes.

Odore & sapore acutus. Rectius dicit acutum quā amarum, quicquid 67. 35. dicat Tagautius. Etenim bilis acrimoniae cuiusdā est particeps (qua etiam nares ferit) quādiu permista est: quae verò iam in fellis vesicula cōtinetur, γλυκύπικρος, i. ex dulci amara gustatib. deprehēditur. Fieri videtur cōdimētū quoddā ex diuersis saporib. humorū, haud quaquā ingratū: sanguine dulci, pituita aquosa, vel insipida, melancholico humore acido, & bili acri ferē in modū piperis. Hae autē spumae aliās cōparatur, vel quod supernatet, vel quod extracto sanguine hunc permeans, in superficie spumam soleat excitare.

Putrescit & adurit. Vrens calor, est putrefaciente valentior: vtriusque 67. 40. tamen idem est finis, videli cet. incineratio, quae est tenuioris à crassiore parte secretio, eiusdēque absumptio.

Vt si phlegma tenue admiscetur ei. Bilis innaturalis ex permissione, duplex 68. 2. statuitur Arabibus, vtraque notha seu spuria. & vna quidem maioris famae

nuncupatur, quod sit frequētiōr atque celebrior: nempe ex pituita bili mixta. Altera minoris famæ, quasi insolentior, ex melancholici humoris permixtione. In vtraque verò bilem excellere oportet, à qua idcirco fit talis denominatio. Cur autem sit infrequentior secunda permixtio, causam afferunt ex difficiliōri permixtione bilis cum humore crasso & terreno, quàm cum liquidiorē permeabili & glutinoso. Porro ex bile diluta phlegmate liquidiorē, fit citrina vocata à mali citrei colore. Ex crassa autem pituita & bile mistis, si credimus Auicennæ, vitellina componitur. At Galenus eandem fieri vult ex flauæ bilis affatione. Nos vtroque modo gigni posse, quæ vitellos ouorum tum colore, tum consistentia referat, agnoscimus: sicque inter eas interstingui, quod viscidior pallidiōrque spectetur vitellina, ex crassioris pituitæ permixtione orta: minus autem viscida, & ruffa magis, quæ ex vstione. Quod verò etiam vitelli ouorū, aliàs valde ruffi, aliàs pallidissimi deprehendantur, vulgo est notissimum.

68. 9. *Aut ex aliqua mala dispositione venarum.*] Ex vitellina per affationem fieri porraceam volunt, & ex porracea vsta æruginosam: quæ omnium deterrima, perpetuò lethales morbos cōmittit. Atque hæc vera esse fatemur, quando extra ventriculum, & non de ciborum corruptela, gignuntur eiusmodi humores. Fieri etiam potest viridis ex mixtione vitellinæ cum melancholico humore. Nam pictores quoque (vt audio) ex indico & vitello oui colorem viridem componunt.

68. 11. *Primo ex cholera laudabili, quam tenuem sanguinem vocant.*] Laudabilis quidem ea esse potest, sub causæ antecedentis forma. nam tunc quantitate sola peccat, vt sanguis in phlegmone exquisitæ generatione. Vt autem materia est coniuncta, incipit iam vterque humor esse illaudabilis & non naturalis. quippe mox alteratur & aliquo modo corrumpitur. Ceterum vnica est erysipelatis simplicis species: atque id dicitur exquisitum & legitimum. nam quod vlceratū est, id verè est Herpes Galeno & Auicennæ. Composita verò iam sunt erysipelas phlegmonodes, œdemotodes & scirrholes.

Lib. 2. ad Est autem multis explicatu difficillimum quod scripsit Galenus, erysipelas
Galen. c. vocari, si ex sanguine & bile calidioribus quàm oporteat fluxio mista fuerit,
1. part. 2. aut ex sanguine quidem, sed efferuescente atque tenuissimo secundum substantiam: quasi non certam erysipelatis naturam & cōditionem ipse definierit. Verumenimvero si quis paulò attentius verba illa expendere, non obscurè deprehendet, Galenum primo loco proponere simul vtrūque erysipelas: nempe in quo vtriusque natura consistat, tam legitimi quàm spurij. Etenim vniuersalia particularibus præmitti debent, doctrinæ ordine. Ergo primum vtriusque erysipelatis materiam proponit: deinde quonam vtrunque differat à phlegmone docet. Postremò sub hæc verba (*verum aliquando moderate*) exquisitum erysipelas à non exquisito sciungit, non minus quàm à phlegmone. Itaque non exquisitum erysipelas, quod ad phlegmonem propius accedit, fit ex bile & sanguine simul iusto calidioribus. exquisitum verò, ex sanguine feruido, & quam tenuissimo. Sic deinceps monet, legi-

legitimum fieri ex fluxione prorsus tenui: illegitimum verò dici, quod non ex simplici, sed duplici humore fit. idque dicitur Erysipelas simul & phlegmone, vel erysipelas phlegmonodes, si quidem bilis multò vincat sanguinem, vt alibi dixit Galenus. An exquisitum fuerit erysipelas, quod ex arterioso sanguine prouenerit. (talis siquidem verè est biliosus & subcitrinus) non exquisitum verò quod ex sanguine venosòque tenuissimo, aut venoso simul & arterioso? Nil verò absurdi est, quinimo rationi consonum magis, vt ex arteriis per suas anastomoses quandoque effluat sanguis, vel iustò tenuior, vel copiosior. Sed quid sit, vt bilis flaua icterum committens, nò faciat erysipelas vniuersale, aut herpes, si ista ex bile sinceriore nascuntur, vbi exquisita fuerint? Cur ne mordicatio quidè in cute sentitur ab icterico, si acris arrodensq; est sincerior bilis? Fallopius respòdet, icteri bilè esse naturalè, ac proinde nò corrodere partes quas permeat. Sic fermè Galen. libro, 2. ad Glauc. flaua bilis (ait) quādo suā naturā seruās per vniuersum corpus cū sanguine fertur, *ἡρεπὸν* parit: herpeta verò, cū secreta est, &c. Ast ego aliter sentiendū puto: scil. in icteri generatione parum esse bilis: & quum ea per vniuersum corpus dispergitur, colorè duntaxat, nò etiā tumorem, imò nec pruritū insignè afferre potest. Fateor, si quātum per totū corpus effunditur, in vna parte colligeretur, herpetè efficeret. Sic parum croci multū liquorè tingit, qui non euidenter calefacit. Adde quod icteri bilis non feruet: nec proinde vlcera, vel mordicat, aut vesicas excitat. Denique serò cōiunctam esse eā, perinde ac sudoris materiā, ex eo cōstare potest, quod sudore bilioso vt plurimum soluitur icterus. Sed cōtrā dicere licet, biliosum humorè ex calida intēperie ortū non rarò facere icterum. quare tūc quum acrè esse eū humorè sit manifestissimū, non exulcerat mordicatve? An deferbuit iam quando expellitur: nisi verò feruēs adhuc carnem & cutē attingat, non facit herpetè? Caterum vt bilis differētiæ & cōditiones apertius distinguantur, dicatur vna esse naturalis, altera non naturalis, & tertia præter naturā. Naturalis est pars sanguineæ massæ tenuissima, ex qua fit erysipelas. Huic ex diametro opposita est quæ præter naturā, ex vstione videlicet, quæ herpetem facit. In medio est nò naturalis vocata, ex qua fit icterus, cui similis est bilis in vesicula asseruari solita, quæ tametsi in aliquā partem effundatur, eam non exulcerat, nisi ferueat. alioqui enim intestina perpetuam paterentur dysenteriam: quod iis tantum accidit, quando illa feruēs & acrior euaserit. 68.19.

Vt phlegmones vera, primitiua, &c.] Primitiuarū nomine, in apostematum generatione vt plurimū intelligūtur cōtundentia, vulnerātia, & eiusmodi fortuitò occurrētia: quæ haud dubiè fluxionē sanguineā magis, quàm alteri⁹ generis cōcitare solēt. Possūt tamē etiā pcatartice quædā esse fluxionis biliosæ occasiones, vt insolatus, frictio asperior, præcalidi medicamēti applicatio & similia: necnon esus & potus calidior, à quibus paulò post acris fluxio commoueat. 68.25.

Rubedo citò euanescent tactui.] Et cito etiā rediēs: quod tenuitatis materiæ præcipuū est indicium. Eadē ratione faciē potissimū infestat: quia humor

calidus & subtilis est. unde sua leuitate superiora maximè petit. *Caliditas vehemens febrem attrahens, & plusquam in phlegmone.* Hæc lectio magis mihi placet quàm aliorum qui habent *febris adurens.* Illa enim phrasi denotatur febrem consequi velut attractam & excitatam ab insigni calore partis: hac verò, simpliciter febrem adesse.

68. 27. *Pulsatio non magna.* Imò verò nulla, si quidem fuerit legitimū & exquisitum erysipelas. Etenim hoc cutem duntaxat occupat. Et pulsatio propriū est symptoma phlegmonis maioris, vt quæ sit profundior, autore Gal. 14. meth. cap. 1. Adhæc, materia tenuis latèque diffusa non premit arterias, æquè ac crassior, & angustiore loco pressa. Sequitur aliud signum; dolor minimè extensiuus: quo etiam significatur, fuscè dispersus humor, à quo nulla vel exigua tensio fiat.

68. 30. *In ossis denudatione erysipelas, malum.*] Hac Hippocratis sententia non significatur, erysipelas ossi accidere (quippe ostali morbo nō est obnoxium) sed carni aut cuti circumpositæ, cuius maximam intemperiem denotat. Est verò, monente Galeno, rarus hic euentus, sed maximè formidandū malū in nudatione cranei potissimum: quod ipse aliquoties vidi, sed non infelici successu. Sequēs sententia est alter aphorismus, quo proponitur malignū erysipelas. Nā putredo sēper est pessima: suppuratio, min⁹ mala. Sed quū erysipelatis materiā discuti par sit, est τὸ ναυονθὺς nota, in suppurationē venire: quinimo talis affectus herpetis, verius quàm erysipelatis, naturam fortitur.

68. 43. *Regimine declinante ad frigiditatem & humiditatem.*] Hoc iam differt à phlegmonis diætā, quæ ad siccitatem vergere debet, sanguis quò humidior, eò fluxilior est: bilis verò contrā, siccitate tenuior euadit & mobilior: atque humectata fit ignauior.

69. 3. *Oriza & alius sanguinē inspissantib.*] Nā cū bilis triplici qualitate peccet, nimirū caliditate, siccitate & summa tenuitate, frigidis & humidis immisceri debēt etiam incrassantia. Hac ratione profectò, in curandis pestilētibz febribz & exanthematis, lentes ex aceto coctæ solent præscribi.

69. 3. *Secundam rem complent euacuatio & phlebotomia.*] Euacuationem dicit purgationem, eaque deiectionem, quum non exprimat qualis sit instituenda. Attamen vomitio probatur ab Hippocrate & Galeno in bilis copia, quòd sua leuitate sursum facillè moueatur: An ea ratione in proposito affectu suspecta est, quia partes superiores magis, nempe faciem, soleat afficere erysipelas: vt antè dictū fuit? Cōueniet autē vomitus ad facillè vomendū comparatis potissimū, quādo in partibz inferioribus fuerit erysipelas. Dicit autē euacuationē & phlebotomiā hic locū habere, sc. purgationē in nō exquisito, præterquā phlegmonode, & phlebotomiā in exquisito si bene iudico, contra Tagautij interpretationē. Hic enim humor vitiosus nō est, nisi quantitate sola: unde nec opus est purgatione. Proinde subiungit autor, *quandoque enim euacuetur.* & paulò post *phlebotomia fiat, si expedit.* apertissimè innuēs utrūque remediū in utroque erysipelate nō cōuenire. Cōuenit tamen nō exquisito (œdematodi & scirrodi potissimū) utrūque, vt ex supradictis licet

licet colligere: sicut in exquisito plerunq. neutrū. Siquidē naturā quibus sanguis est prætenus facillimē resoluuntur, & ægerrimē ferunt phlebotomiā. Eiusmodi ferē sunt biliosi, vel natura sua, vel ex accidenti quopiam & ascititio tēperamēto. Quippe eorum corpora valde calida sentiūtur, & imprimis resolutioni exolutionique obnoxia deprehenduntur, adeo vt medice sunt impatientissimi, & facillimē lipothymia corripitur, si vel parum emittas sanguinis, aut sanguinem ē vulnere fluentem ipsi intueantur. Sed is quoque paucus inest sanguis, isque vaporosus, ita vt sæpius erumpat flatus aperta vena. His si competat phlebotomia, ex vsu magis est euentilationis gratia (vt doliis multo feruente plenis) quā iustæ missionis sanguinis. Vtendum potius est refrigerantibus, ad feruorē sanguinis extinguendum: vbi vel paululum fuerit secta vena. Et Gal. ipse lib. 14. meth. cap. 3. videtur phlebotomiam in hoc affectu planē dissuadere. Nō tamē vsquā admiserim, illā neotericorū Auicennæ sequacium rationē, in biliosis affectib. sanguinē haudquaquā esse mittendum, quia sanguis est frenum cholera, de qua re nos plura in nostra praxi cap. de Causo.

69.8.

Rec. prunorum damascenorum, XX.] Alias xxiiij. Apud Rhafen verò ita legimus: Tamarindorum dracm. x. pruna sicca & grossa, viginti: coquantur in lib. ij. aquæ, donec dissoluātur: deinde manibus fricata colentur. Huic colaturæ misceantur succari tabarzei, dracm. x. At Guido noliter requirit sacchari violati ꝑ. xij. hoc est, quart. ꝑ. Huic potioni Tagautius addit parū diluti rhab. vt sit efficacior. Sed non probo, quod idem improbet electuarium de succo rosarum, quo in tali affectu nullum est præstantius catharticum. Neque verenda est diacrydij caliditas, minor certe quā in scammonio, ex præparatione in cydonio malo: cui præterea in supradicto electuario plerāque adduntur refrigerantia, nihil quod calefaciat. Et talia quidē in grauiore affectu sunt necessaria: in leuiore autem, Galeno lib. 2. ad Glauc. assentior, plerunque sufficere clysterem paulo acriorem.

69.11.

Tertiam rem complent infrigidantia & repercutientia.] Dubitari plerunque solet, num ante vllam euacuationem liceat vti repellentibus. Equidem talia facillē concesserim, quando vrget maximē ardor, & verenda est caloris natiui corruptio: præsertim si non est eximia plenitudo, nec pars affecta principi vicinior, aut emunctorium est. Sed repellens mitius esse decet, & absque manifesta adstrictione, vt aqua rosarum cum lacte muliebri. Vbi verò opportunē facta est quibus conuenit euacuatio, tunc fortioribus vti licet infrigidantibus, atque humectantibus, vt ambæ humoris qualitates retundantur. qua ratione aliquando prorsus curatur crysipelas: maximē vero exquisitum & non vlceraum. Aliàs requiritur etiam astrictio minimē vulgaris, vt quando prætenus humor est, & copiosior. Satius tamen est simul iungere has tres qualitates, vt totidem qualitatibus humoris ipsius contradicatur: calori (inquam) siccitati, atque tenuitati. Contra hanc sententiam citari potest Hipp. aphorismus, quo crysipelas intro conuerti, malum esse pronuntiat. Cui respondemus malam quidem esse

quamlibet transmutationem à cute ad interiora & profunda, nobilioraq. membra, vt Galenus in comm. scribit: maximè verò omnium, si per viam crisis factum sit erysipelas, vt quidam interpretantur: vel si ita repellatur, vt materia impingatur visceribus in quibus fortè committat erysipelas, ad quod sequatur lypyria febris. Ast bilem in venas, prius debita euacuatione inanitas, retrudere, nihil habet periculi: præsertim quando haudquaquam malignus est humor. Quinimo, ait Gal. 14. meth. 17. si exiguum vitiosi humoris ad viscera & magnas venas quis retrudat, nullum profectò quod sensu percipiatur, malum committet. At si eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit: vbi scilicet prius naturæ virib. totum corpus expurgantis, non sit vel per deiectionem, vel vrinas, vel cutim qua totum corpus includit, vacuatum. Sed vtrius repellens fortius esse debet, phlegmones an erysipelatis? Huius, opinor: quia fluxilis humor coërceri debet magis, cui facile non est præcludere viam: nec ita verenda est eius impactio. Est autem repellentibus locus toto morbi principio & incremento: ad resoluentia enim tardius accedendum, quum ex sese plurimum discutiatur humor. Nihilominus tamen iuuanda est eius dissipatio ad finem status, & in tota declinatione. Rursus quæri solet, frigidane actu debeant admoueri repellentia. Et citatur Hipp. aph. 23. lib. 5. frigidum iuuat erysipelas non vlcera tum. nam quod vlcera tum lædat, id commune est omni vlcera tum, ex aph. 20. eiusdem lib. An refrigerantia tepido calore comitata, vim suam altius imprimere queunt: frigida verò admotæ poris condensatis viam sibi ipsi præcludunt?

69. 15. *Infrigidatione indigebit ampliori, quàm phlegmone.*] Et diuturniore quoq. Nam cum phlegmonis status requirat ex æquo mixta repellentia cum resoluentibus, in erysipelate frigidis astringentibus, magis quàm resoluentibus, etiam tempore status venit vtendum. Plus enim toto morbi decursu studendum est alterationi, quàm euacuationi: in phlegmone verò contra res habet. Propterea Guido distinctè non explicat, quod sit agendum singulis temporibus morbi huius, vt fecit in phlegmone, quia scilicet duobus his tantum est insistendum: alterationi (inquam) plus & diutius, resolutioni verò minus. Ergo duorum duntaxat temporum fit mentio, principij atque status, sub quibus alia duo comprehenduntur. An erysipelas acutus adedò est morbus, vt statim vigorem attingat: ideoque de industria nulla fit mentio remediorum augmenti?

69. 16. *Mutatio coloris.*] In naturalem supple: (atque tunc curatio est absoluta) aut in liuidum & nigrum. Hoc tamen non fiet, si purum est erysipelas, vt monet Gal. lib. 14. meth. med. cap. 3. Quod verò iam est quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuida cutis euadit. Est etiam verendus scirrhus, ex nimio refrigerantium vsu & repellentium.

69. 17. *Et in aliis in cura phlegmones iam sup. dictis.*] Hic tamen conceditur vt puris exiccantibus cum refrigeratione: quia verenda minus est hoc tempore scirrhis: quum materia sit pauca & tenuis. In phlegmone verò, vt
discr-

discrimē illud vitetur, vtrunque malacticis vti præcipimus. Non tamen expers erit quoduis erysipelas scirrhis (præsertim minus exquisitū) si quando importunè astringatur & refrigeretur: quod Cercilij puer satis docuit Galenum, lib. 2. ad Glauconem.

Omnes, ab herpete vsque ad Cancrum.] Cancri nomine hîc significatur 69. 34
herpes esthiomenus, vt mox explicabit, docens duas esse species pustularū insignium & nominatarum: vna est vocatus herpes, non qui generis nomē retinet (is enim propriè serpigo dici videtur, Gall. *derre*: de qua dicit Guido tract. 6. doct. 1. cap. 3.) sed Græcis dictus cenchrias, Latinis verò miliaris: quem formicam barbari etiam vocant. Altera, herpes esthiomenus, barbaris (non iam Latinis, vt vult Guido) Cancer nuncupatus, quod sit de cholera nō naturali per adustionem: vnde extremè sicca & crassa est: eaque nomine simillima atræ bili, quæ propriè dictos Cancros excitat. Simili in superioribus phrasi est vsus, dum explicaret bilis species, diceretque ex illa laudabili per adustionem generari secundum eius subtilitatem & grossitiam, omnes pustulas corrosiuas ab herpete vsque ad Cancrum: vt sunt herpes, ferrugo & formica.

Vna vocetur herpes.] Galenus lib. 2. ad Glauc. cap. 1. triplicē facit herpetem: vnum absolutè sic vocatum, generis nomen retinentem. Is ex tenuiore bile fit, quæ solā cutis superficiem, (hoc est epidermida) quasi deurit. Alter pustulas paruas & multas in summa cute excitat, milio & forma & colore similes: ob id ipsum miliaris nuncupatus, & quibusdam nō ineptè Granulosus. Hanc speciem generis appellationem fortiri, Galeno autore, Tagautius scribit: quia nōnunquā & simpliciter sine additione herpes ab eodem vocetur. Quod argumentū est leuissimum: quum idem alibi herpetis nomine, exedentem significet, vt etiam Tagautius annotat. qui profectō non satis explicauit, quisnam herpes generis nomine absoluto vocetur. Tertius vniuersam cutem, vsque ad subiectam carnem exulcerat. atque hunc Hippocrates *ἡδονήμων* (id est exedentem) cognominauit. Fit à bile crassissima & puriore, non diluta humore pituitoso, qualis (scilicet humore pituitoso diluta) nonnunquam est quæ facit herpetem miliarem. Auicennæ interpres quoduis herpes Formicam appellant, atque illius & Galeni diuisionem sequuti, primam speciem Ambulatiuam (quæ dictio herpetis significationem exprimit) appellant: secundam Miliarem, tertiam Corrosiuā. Ambulatiua, inquit Dynus, fit ex cholera pura subtili: miliaris ex cholera pituitæ mixta: corrosiuā, ex bile crassa & adusta. Guido noster Græcam simul & Arabicam nuncupationem retinens, cum vocat herpetem, qui generis nomen simplex, absolutum & sine adiectione meruit: quia serpit duntaxat, & cuticulam arrodit: vt idem sit cum exulcerato, vel nonnihil vesicato erysipellate. Formicas verò appellat, alias duas species que ex bile fiunt crassiore, & vna quidem est leuioris motus (vt ait Guido) hoc est, proptæ arrosionis & depascens: esthiomenos Hippocrati & Galeno vocatus: ex bile acris & tenui, siquidem alteri Formicæ comparatur, non tamen herpeti

supradicto. Altera est Miliaris nuncupata, ex crassiore bile, aut bili mixto phlegmate generata. Tagautius iniuste Guidonem accusat, quasi confundat nomen formicæ, modo cum verruca, modo cum herpete exedente. Nā verrucæ obiter tantum & distinctè satis meminit, scribens: verruca in nascendo assimilatur formicæ, &c. Neque herpetem ecthiomenum idem esse putavit, quod erysipelas ulceratum & pustulosum, sed aliam speciem quæ generis nomen retinet, quæ fit de cholera subtiliori, ut prius dixit. nam ex crassiori fiunt formicæ, ut saepius repetit Guido. Ad herpes non inconcinne refert Tagautius morbillos & variolas, papularū & pituitæ eruptiones Latinis vocatas, Græcis verò ecthymata & exanthemata.

70. 16. *Esse medium transitum ab erysipelate ad formicam.*] Nempe inter erysipelas & formicam est herpes, quem definit erysipelas ulceratum & pustulatū, ut formicam herpetem malum. Inter formicam verò & cancerum est phagedæna, autore Galeno loco hîc præcitato, ubi ait: Huius certè generis est & quæ *παρ'ιδαν* dicitur, & exulcerati canceri, &c. At tenuissimus quidem in huiusmodi humoribus est, is qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancerum. Proximum ab his locum occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui *παρ'ιδαν* creat, &c.
70. 18. *Curatio tres habet intentiones ut erysipelas.*] Quatuor assignavit erysipelati, quarum tertiam hîc non convenire, mox docebit.
70. 21. *Nisi quod iuamentum ex phlebotomia minus in hoc est.*] Quinimo, ut Galenus præcitato loco monet, quum tenuis sit humor qui herpetem creat, abunde etiam est aluum leuiter soluisse, vel urinas per ea quæ id modicè efficiunt citasse.
70. 24. *Non ergo cum lactucis, &c.*] Ex Galeno transcripta sunt hæc, ut videtur, contra Auicennæ sententiam, qui iubet initio formicæ uti lactuca, semperuiuo, portulaca & similibus.
70. 28. *Sufficiunt onuenta alba & metallica.*] Tale est de cerusa cōpositum, quo Galenus (saepè citato loco) Romanam mulierem curavit. Sed interpretes *ού* & *ου* absurdè interpretatus est algam. Eo nihil proficiente, ad simile (sed efficacius) transiit Galenus: nempe ad id quod ex cerusa vsta: vocant sandy-cem, nostri minium.
70. 30. *Formica est pustula, vel pustula.*] Ab animalis similitudine appellationē desumptam esse volunt, paruitatis ratione videlicet, necnon ambulationis atque puncturæ. Ait verò esse pustulam: vel pustulas, Auicennam imitatus: quia rarissimè vnica fit, sed plures simul eandem partem occupant.
70. 34. *Adeo ut quibusdam visum sit.*] Eam sententiam non improbauit Galenus, qui præcitato loco scribit: Modo vacuabis eo quod mixta est facultas: scilicet bilem & pituitam simul educētis. Velut in altero herpetum genere, quem à similitudine quam habet cum milio, *κρηγιαν* appellant, &c. Adeo non sine ratione quibusdam visum est, in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ admistum.
70. 36. *Formica non habet escharam.*] Ea præsertim quæ fit ex tenuiore bile, & absque

absque pituita.

Sentitur quasi punctura formica.] Et ab eo symptomate, seu specie doloris, 70.39. appellationem sortita est.

Verruca in nascendo assimilatur formica.] Excusari nequit Auicenna, quando verrucas cum herpetibus confundit apertissimè. Fortè quia Græci verrucas quasdam *μυρμηκία* nuncupant, quod Latine sonat formicas. Erroris verò occasionem præcipuam sumpsisse videtur, ex eo quòd Galenus 14. methodi, cap. 17. ex professo tractans de herpete, myrmeciarum (hoc est, verrucarum) etiam aliud agens meminerit. Guido Auicennæ sententiam prudentius instituto suo adaptans, & quasi ab errore illum vindicare studens, scribit distinctè, verrucam dum gignitur aliqua ex parte cum herpetis pustula similem esse, non tamen in materia. Quippe verrucas ex melancholico humore, vel phlegmatico falso in melancholiam conuerso gigni, suo loco docebit autor: herpes verò fit à bilioso. In hoc autem conueniunt, quòd sint pustulæ & bothores, medicationem quandam formicarum modo inducentes. Differre etiam vult Guido, in eo quòd verruca tandem fit clauialis, non tamen omnis, quippe, vt proprio capite monebit, aliæ porrales dicuntur, quia sunt incisæ & ramificatæ ad modum capitis porri: quidam clauales, non incisæ, sed capitatæ & radicatæ ad modum clauis: & quædam cornales, nempe additiones spissæ vngulares. &c.

Virtutem turbith addere, & etiam epithymi.] Quia (vt subdit Auicenna) 71. 8. necesse est illic esse ex melancholia & phlegmate, quæ admiscuntur cholera.

Et si in ea decoquerentur capita piscium salforum.] Et quando pertransit principium (inquit Auicenna) oportet tunc vt curetur cum eis quæ sunt sicut caput piscis saliti adustum, cum vino Pontico. An significatur mænium sale inueteratarum caput, quo (vt refert Galenus libro 11. simplicium) ad sedis fissuras utebatur quidam: & is ipse ad columellam diu induratum? Videtur ergo vis illarum esse desiccatoria, inquit, non admodum acris. nam id adustarum quæpiam obtinent, sicut omnes communiter desiccationem. Eiusdem planè generis & facultatis est Smaris vocatus piscis, vulgò *Picarel*. Vnde Plinius & Dioscorides ad eadem vtuntur. Guido in tractatu quarto, doctrina prima, capite tertio de vlcere sordido & putrido, rursus mentionem facit similis remedij ex carne piscium salitorum. 71.14.

Quando autem manifestè apparet erosio.] Omne vlcus exiccare desiderat 71. 20. medicamento (vt inquit Hippocr.) non aspero seu mordenti, & vehementer irritante: præterquàm vbi malignum & cum putrilagine fuerit. Tale siquidem acriora expetit medicamenta, & quæ ignis vires habeant.

Sanant corrosionem.] Aliàs, sanam procurant carnosam: sed magis aperta 71.26. est lectio hæc, quam retinere maluimus.

Sanguis crudus, sine diminutè coctus.] Explicat modum cruditatis. siquidem 71.37. Ooo ij.

*Humor
crudus
quot mo-
dis dica-
tur.*

trifariam dicitur humor crudus. Primò qui est infra naturam sanguinis, in sanguinem tamen potest conuerti, quia est dun taxat diminutè coctus, vt pituita. Secundò, qui etiam infra sanguinis formam est, sed ad hanc non habet aptitudinem, vt melancholicus humor, multòque magis serum, & aqua in rheumate destillans. Tertiò, qui supra sanguinis elaborationem est, vt bilis. Atque hi omnes crudi humores vocati, vna conditione tenentur, quod non sint alibiles: & in vniuersum crudi à modicis nuncupari solent. Alia est cruditatis acceptio, in eo Hippocratis aphor. qui habet, Concocta medica-
Aph. 22. ri atque mouere, non cruda: nempe crudos alioqui humores in prioribus
lib. 1. significatis, vult esse maturandos & preparandos ad excretionē, prius quàm medicato cathartico oppugnentur. Atque sic apparatus appellat cōcoctos, non qui sunt alibiles.

71. 43. *Colore declinans ad quandam albedinem.*] Rectè inquit declinare ad quādam albedinem, quum propriè nullius sit coloris, vt aqua vel glacies: nisi quando siccitate fit gypseum phlegma. Tunc enim verè est candidum. Sic rectè subiungit, declinare ad dulcedinem, quum verè insipida sit pituita, naturalis. Dulcis enim mox non naturalis ab eo dicitur, quæ ex sanguinis permistione talis euadit.

72. 1. *Quos si transeat, non est phlegma.*] Id commune est omāibus humoribus, in sua temperie quandam habere latitudinem, in qua secundum intensum & remissum variæ sunt diuersitates, prius quàm eorum forma substantialis prorsus amittatur.

72. 9. *Vt si sanguis, efficitur phlegma dulce.*] Quo modo esse potest innaturalis pituita ex sanguinis permistione, quum sanguinis temperies & benignitas alium quemuis humorem reddat meliorem & salubriorem? An pituita, vt alius quiuus humor, certam portionem sanguinis requirit, vel facile admit- tit, vt quibus est dicata partibus nutriendis, accepta & grata sit: ab im- modico verò sanguine sic alteratur illius natura & conditio, vt iam minus sit iis conueniens. Atque tunc ratione optima dicitur, saltem, earum partium respectu innaturalis, & affectum præter naturam in iis committere potest.

72. 10. *Sunt ergo octo species phlegmatis non naturalis, secundum Auic.*] Nempe corrupti phlegmatis modi, sunt Auicēnæ, ex parte quidem saporum ipsius, quatuor: salsum, acre seu acidum, ponticum seu austerum, & dulce. Ex parte verò essentie illius, totidem: aquosum, mucilaginum, vitreum & gypseum. Insipidum verò sub dulci, & crudum sub mucilagineo, idem autor com- prehendit. Est autem aquosa pituita, valde liquida, vt quam nares destil- lant in coryza seu grauedine. Mucilaginosa verò qualem lithiasi laboran- tes cum vrinis emittere solent, caseo liquato simillimam. Vitrea autem, quæ vitro fuso assimilis est crassitie, visciditate & grauitate. Gypsea, quæ gypsum repræsentat: cuius liquore absumpto crassiores partes la- pidescunt. atque tunc humor amplius dici non potest. Salsa pituita fit putredine (vt voluit Galenus) aut modicæ bilis permistione. Sic enim salsum euadit mare, vstis fuliginibus aquæ permistis. Acida ex
mistio-

mistione humoris melancholici euadere solet : vnde etiam fit auftera : vtraque tamen sine alterius miscella talis euadere potest : nempe acida, quoties pituita præter naturam incalescens , patitur caloris sui dissipationem : quomodo ex vino fit acetum. Auftera verò , quando frigore exprimuntur portiones quæuis tenuiores , manentibus crassius & terrenis velut concretis. Dulcis præter naturam fit, quæ insipida esse debet, sanguinis portione aliqua (vt suprâ dictum est) admixta.

Ex phlegmate crudo, &c.] Nunquid pituita omnis cruda est, vt proposita species ab aliis non differat eiusmodi qualitate? Omnes quidē pituitæ sunt crudæ, hoc est formam nutritioni ineptam habent, præter eā pituitam quæ dicitur naturalis. Aliqua tamen ex iis præterea dici solet cruda, non modò quòd naturali crudior sit, sed etiam quia est coctioni prorsus inepta, eaque naturalis ipsius pituitæ excrementum proximum esse videtur crassius, vt aquosa tenuius. Fiunt autem ex crudo illo phlegmate & mucilaginoso propriè dicta atheromata, stratomata & melicerides.

Et malum regimen.] Si malum regimen est de causis primitiuis, non minus quàm percussio & casus, manifestè apparet etiam tumores qui per congestionem fieri dicuntur, causam primitiuam habere posse, vt in superioribus annotaui. Eiusmodi verò sunt pleraque apostemata pituitosa. Non enim omnia fiunt *κῆρυκα ποσειδών*, sed plurima eorum per defluxionem, vt tumores pedum in cachexia, hydrope, &c. De causis primitiuis est deambulatio & casus, à quibus nonnullis tument pedes, & insignis frigiditas aeris vel aquæ, tandem morbos ex congestionem sensim producents.

Et remaneat impressio post digitorum remotionem.] Quia humor est crassus & viscidus, à quo caro & cutis euadit velut pasta.

Cum quadam attenuatione.] Hoc est attenuatione & incisione. An verò etiam tenuis & exquisitus victus hîc conueniat, potest dubitari. Etenim victus tenuis & exquisitus non potest iis conuenire, qui chronico morbo confluantur, qualis est œdema. verumtamen huc pertinere videtur quod ait Hipp. Carnes humidæ habentibus famem adhibere conuenit. Sed & maximè cauendum est, ne ex copia ciborum fiant cruditates : vnde materia morbi vsque & vsque augeatur : néve ab huius concoctione auertatur subinde natura, in ciborum confectione occupata.

Neque fructus grandiores.] Dubitari potest ad quid referatur grandior, ad fructus an ad pisces. Et pisces quidem cetaceos hîc esse maximos, dubium esse nequit. sed non minus officiunt crassiores grandioresve fructus, vt pira, poma, cotonea, castaneæ, & eiusmodi : vt concedantur vix passæ, caricæ, nuclei pinci, amygdala, nuces iuglandes, & auellanæ, pistacia, & huiusmodi minutiores fructus. Tagautius de horariis & immaturis dictum Guidonis nescio qua ratione est interpretatus, quanquam est verissimum tales hîc valde incommodos esse.

73. 11. *Venter laxetur ficub. & cartamo.*] Sumuntur caricæ pingues numero quinque vel sex: implentur medulla feminis cartami, & deuorantur summo mane, vel (vt aliis placet magis) prima mensa. Benigna est purgatio, & senib: conuenientissima. Galenus eam sic instituit lib. 5. sanit. tu. cap. 13. A caricis pinguib: detrahatur exterior pellis, pari modo & ipsi cnico. mox ambo simul tundantur, sitque par pondus vtriusque Eius mixturæ sumatur: duarum triumve caricarum magnitudinis modus.

73. 13. *Fugiat balneum.*] Balneum aquæ dulcis, aliudve refrigerans & humectans, fugiendum quidem esse constat: quod vt significet autor subiungit, & omnes res humectantes. Nam sponte calidum seu minerale (sulphureum inquam, bituminosum, aluminosum, vel nitrosum, quale est nostrum Balnearueense, ad Beli lucum vel lacum, vt quidam interpretantur, pituitosis affectibus conuenientissimum) aut tale arte paratum quod siccet atque resoluat, cuiusmodi facillimè institui potest, omnium remediorum vim & efficaciam superat, & potatum & appositum. Conueniunt etiam thermæ sicciore & hypocausta, quibus sudo vtilissimè prouocatur.

73. 15. *Et si plethora adesser.*] In vero & exquisito œdemate locus non est phlebotomiæ: si credimus Tagautio, quare in plethorico vix esse potest exquisitum œdema, quum in eo non magis abundet pituita quàm reliqui humores. Ego verò contrà, in exquisito œdemate locum esse phlebotomiæ omnium maximè defendo, post œdema phlegmonodes: si verum est quod statuit Guido, œdema legitimum fieri non ex pituita syncera & secreta, sed sanguine pituitoso: qualis plurimus potest effundi in partem aliquam plethorici corporis: ipsa nimirum sanguinis massa eo modo se repurgante, & vi expultrice quod crudius est reiiciente. Atque hæc de legitimo. In non legitimo autem, phlebotomiæ locus esse potest, sed parcè: maximè verò vbi simul fuerit plethora, quæ in quouis morbi genere sanguinis missionem permittere videtur. Quod autem mox sequitur, de repellentibus initio œdematum conuenientibus, id confirmat nostram sententiam in superioribus explicatam, etiam tumores frigidos via defluxionis excitari, neque omnes esse ex congestione. Siquidem repulsio fluenti humori duntaxat conuenire potest. Nunquam tamen vsurpanda sunt repellentia, prius quàm antecedens materia sit vel purgante medicamento, vel alio conuenienti remedio, magna ex parte reuulsa. Falco in hunc locum annotat, œdemati facto per defluxionem competere medicamentum repellens, quod sit compositum ex calido & frigido (hoc est, temperato in actiuis qualitatibus: nam frigiditas hinc excluditur ab autore, caliditas verò contraria est repercussioni) cum siccitate & astrictione.

73. 24. *Sufficit aliquando & spongia sola.*] Puto voluit dicere nouam, vt Galenus ex quo id transcripsit. Talis verò esse debet, tum vt aliena qualitate infecta non sit, tum vt marinæ saluginis vi potentius exsiccat ac digerat. Quod si eius copia non adsit, inquit Galenus, curiosè abluatur nitro, aphronitro & lixiuio colato. Sequitur: loco spongia administretur pannus duplicatus: vbi

Falco legit *pannus cœruleus*, vulgo blauus, & rationem esse vult, quia eiusmodi color requirit pannum alumine iam infectum, cuius ratione siccatur maximè & resoluit.

Cum bona strictione, à capite membri incipiendo.] Nisi velit Guido, caput 73. 28. dici cuiusque membri, ipsam extremitatem, falsa erit sententia. Quippe ab inferiore parte ligaturam aggredi semper oportet, vt iubet Gal. lib. 2. ad Glauc. Idem suadet Auic. ex quo ferè ad verbum hæc sunt transcripta. Ait enim, Et oportet in illa ligaturæ sit inceptio ab inferiore ad superius. Esse verò faciendam ligaturæ iniectionem, compressionem, atque omnem distributionem, veluti in fracturis, Galenus ipse annotauit.

Laudat Rogerius diachylon, quod ipse conficit.] Rogerius cataplasma vocat. Est autem velut diachylon simplicissimum. Idem subiungit emplastri suppurantis duas descriptiones, ex quibus vnicam facit Guido. 73. 42.

Quia tardè, aut nunquam aperietur.] Et verendum est ne posthac super- 74. 15. sit vlcus malæ curationis, sinus (inquam) vel fistula, vt sæpius à nobis fuit obseruatum.

Olei antiqui.] Adde etiã cerã ex Dino, & vnguenti forma erit præstãtior. 74. 10

In membranis quæ circa profundũ consistunt.] Nempe quib. ossa circumdantur, vel quæ musculos viscerumve aliquod includunt, vt Galenus explicat. 74. 23. Incidunt porro ex percussione eiusmodi affectus, inquit, vbi scilicet vel musculus, vel membrana quæ os circuit, est contusa.

Nam perfecta quidem infrigidatio.] Galenus lib. 3. de caus. sympt. hoc 74. 29. eleganti & propria similitudine scienter explicat, Quemadmodum, ait, in externis rebus videmus, vt frigidissima constitutio (maximè spirante borea) aërem sereniorē reddit, ac calidissima per æstatem constitutio ambientem nos aërem purum efficit, mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit, &c. Atque eò refertur quod dixit Hipp. aph. 1. lib. 6. In longis læuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum.

Dolorem excessiuum pariens.] Alij extensiuum legunt, quos sequutus est 74. 39. Tagautius. sed melius (si bene iudico) excessiuum dicimus: vt respondeat ei quod in fine capitis scribetur, cum dolore aestuatio intolerabili.

Et cum tali tragea.] Τραγῆματᾶ sunt bellaria, id est secundæ mensæ, vt 75. 12. Græcorum imitatione dicunt Latini. Hinc tragea, Gallis dragea, recentioribus medicis & vulgo dicta. Sumitur verò iisdem pro crassiore puluere saccharo. condito, in fine pastus assumendo vt plurimum. Nostri puluerem post pastum appellant. Nicolaus Myrepsichus δραγῆματᾶ vocitat, ex barbarâ dictione Græcam (vt apparet) contingens. Parat autem pulueres eiusmodi drageas nūcupatos, magna ex parte cathartico, circa mediã noctē sumēdos.

Euaporent & astringant moderatè.] Galenus hoc præscribit ad inflationē 75. 18. musculorum, potissimum eam quæ ex contusione est orta. Debēt enim contusi musculi (inquit) liniri medicamento cui mixta facultas sit, quæ simul concoquat, digerat, & modicè astringat. quando si nihil habet astrictiōis

auget aliquando phlegmonas: ac maximè in iis corporibus quę sunt plethorica & sanguine abundant. Ergo trium iam cōprehenforum indicatium, in musculis ex plaga inflatis memor, &c. Ex quibus apparet, non esse tumoris flatulenti curationem hanc, sed contusionis, à qua veremur phlegmonem. Atque istud debuit explicare distinctius Guido: quum flatus discussio astringentibus impediatur, magis quā iuuetur. Etenim ad flatus discussionem opus est rarefacientib. quę densitatem cutis recludant, & corporum meatus laxent.

76. 14. *Sicut flatus rarò reperitur sine aqua.*] Nam cū ex humore aliquo excitatur flatus, rarò totus humor in flatum dissoluitur: vnde aliàs huius, aliàs alterius copia maior est, pro ratione scilicet maioris & minoris efficacię dissoluenti calori insitę.

76. 22. *Oportet hic esse magis desiccans & calefaciens.*] Quoniam, vt superius dixit, in apostemate aquoso est debilior calor, quā in ventoso. Est etiam debilior quā in cedemate vero, quod ex sanguine pituitoso fieri diximus. Eiusmodi enim materia est sanguis solum diminutē coctus: humor verò aqueus, est planè crudus. Exiccantius autem requiri medicamentum, satis est notum, quum humor aqueus vapore aut fumo sit longè humidior.

76. 33. *Vt sunt panis factus ex farina hordei & lacte titymali.*] Est panis lacticiniorum vocatus in antidotario, capite de medic. purgant. humores. Pulvis autem factus de esula, cataputia & tartaro (non vt alij legunt, cartamo) idem pollet, vt ex eodem loco intelliges.

77. 6. *Quod sufficit.*] Auicenna dosim limitat, nempe trium postremorū ana 3 ij. superiorū vero omnium, ana 3 j. Cū autem multiplex sit aristolochia, vbi absolutè pronūciatur, rotunda significari solet, vt semel istud moneam.

77. 11. *Glandula, & serofula, nodus, &c.*] Horū omniū explicationes in linguarū Guidonis interpretatione dabūtur: quāuis & hoc loco nōnulla definiemus, ad tollēdas cōtrouersias, ne qs fortè diuersorū autorū verbis hallucinetur.

77. 20. *Glandula, ad formam glandis dicta.*] Glandula Auicennę idem tumor esse videtur, qui Gręcis Ganglion dicitur, vt disertè explicat Tagautius. Nam collatis Pauli Æginetę atque Auicennę sententiis, affectus similis describi deprehenditur. Sed non placet, quod idem Tagautius paulo pōst annotat, Lupiam quoque Ganglion esse Gręcorum: cū illa non sit velut nodus, vel cōcretio in neruo aut tendone, ex ictu aut labore, in manibus & pedibus potissimū nascēs. quod requiritur in Ganglio, & Glandula seu nodo Auicennę. Guidoni verò aliud dicitur Glandula, nēpe tumor separatus & mobilis, idēmq. mollior, & in emūctoriis maximè proueniēs: parte (inquā) laxa, ex materia illic coaceruata: aut ex carne eiusdem loci (vt Leonidæ placuit referente Aëtio) quę affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur, materięque accessione augetur. Alia ratio est glandularum seu adenum quę à prima conformatione & naturā instituto sunt in emunctoriis, quando tumescunt & indurantur. Hic siquidem affectus verè est struma, & barbaris dictus Bubo fugilinus vel fugilicus. Nisi tamen quis malit,

malit, hanc dictionem peculiariter deberi parotidi factæ scirrhosæ, quod Auicenna scribat, Fugile est de genere apostematum glanduloforum, & quasi hoc nomine appropriatur illud quod sit post aurem. Guido ipse doct. 2. huius tract. cap. 5. satis explicabit quid vocitet fugilicum bubonē: vt mirari subeat Tagautium dubitasse, cur hoc loco recenseatur iste affectus inter phlegmatica apostemata.

In collo ut plurimum reperta.] Illic quidē frequentissimè induratur, glandulæ, fiuntque strumæ: nō rarò tamen & in axillis, & in inguinibus. Omnes suis tunicis includi, perinde ac steatomata, atheromata & melicerides, annotat Aegineta. quod de iis verū est quæ ex aliena prorsus materia fiunt, non ex substratis adenibus: vt quos tumores hīc Glādulas, nō Scrophulas vocitat. Sequitur in contextu: *Lupia sicut Lupus mollis.* vbi videtur alludere ad florem Lupuli plantæ, qui herbaceus est & mollis, constans foliolis implicatis. ipse rotundus & tuberosus: cui non malè compares tumorem Lupiam vocatum.

Diffusa in capite Talpæ.] Ioannes de Vigo distinguit talpam seu topinariam à testudine, quod hæc sit eminentia satis ampla, coloris albi, tractabilis & mollis, cystin habēs sicut nodus, lib. 2. tract. 3. cap. 1.

Nacta est etiam excrescentia.] Petrus de Argillata definit Nattam, tumorem amplum, carnosum & mollem in dorso, & humeris potissimum. Aliquando in maximam molem assurgit, nullum tamen infert dolorem, aut perexiguum.

Plura alia nomina habent.] Et elegantiora quidem sunt Græca, *μελιερὶς*, *σινδρομα* & *αθήρωμα*: quibus etiam contenta materia significatur.

Continentur in sacculo, siue cysti.] *Κύστις* est vesica. Antiqui etiam *χιτὼνα*, id est tunicam, appellarunt, eam membranam seu pelliculam & velamētum quo ceu sacculo inclusa continetur materia.

Crapula, & regiminis grauitas.] Quum hi tumores ut plurimum fiant per congestionem, quis iam negarit congesta apostemata habere causam antecedentem, atque ipsum fiens? Nam improba victus ratio istorum generationis causa esse potest, quanuis prius fuissent robustæ partes, cum in alterando, tum in expellendo. Quid quod in cap. vniuersali apostematum, circa finem causarum specialium, scripsit substantiam extraneam quæ assimilatur melli, fæci, &c. qualis in glādulis reperitur, esse ab aliquo humore non naturali mox à principio fluente? Hoc magis confirmabit, quando scirrhus quoque attribuet causam primitiuam, vt malitiam regiminis multiplicantis melancholiam & sanguinis crassitiem.

Et phlegmones permutati.] Tagautius legit, & *vera œdemata, quæ in abscessus degenerant.* Fortè quia phlegmones (saltem exquisitæ) materia, vix in aliud quàm in pus mutari posse videtur. Sed quum hoc sit quodammodo phlegmaticum, nullique humori aptius conferri queat pus, quàm pituita, tum substantia, tum colore, præsertim quod est laudabile: non immeritò abscessus ex pregressa phlegmone genitos, exituras etiam vocatos, inter

phlegmaticos recensemus. Sic in loco præcitato de causis specialibus apostematum, dixit talia fieri ex humore non naturali mox à principio fluente, aut ex putrefacto (id est suppurato) phlegmone coadunari pus velut in aliquo sinu.

78. 3. *Melli, pulti, & adipi.*] Eiusmodi abscessus sunt Græcis vocati *μολιέριδες* (mellifauia quidam vertunt) *ἀσπρόματα* & *στατόματα*, pro materiæ cōtentæ ratione, in quibus præcipua & frequentiora conueniunt apostemata, aliàs diuersis nominibus significata, pro ratione formæ, aut mēbri, vt monuit autor. Nam seu melli, seu pulti, aut adipi similem cōtineant materiam, ampliores hi tumores vocitantur Testudines aut Natæ: iidemque si fuerint in capite, Talparia, in collo Bocium, in testiculis Hernia: *σαρκοκήλη* videlicet. Minoris molis sunt Lupia (vt dicet Guido in processu particulari) glādula, fugilinus bubo, Scrofula atque Nodus.
78. 9. *Nonne & tractabiles videntur esse resolubiles.*] Tractabiles dixit, non pro mobilibus, sed pro mollibus: siquidem iis mox duras opponet.
78. 11. *In fistulas & cancos.*] Hoc est, in fistulas & cancos degeneraturas.
78. 16. *In talibus parum proficit exterius operari.*] Arnaldus ait absolute, nihil proficit. Quod verò subiungit Guido, multum conferre potiones diureticas, verissimum est: non quod ex sero fiant huiusmodi tumores, sed quod humor crassus & crudus, eorum materia, vsu acrium (talìa verò sunt propriè vocata diuretica) liquefiat & in serum conuertatur. id ipsum autem liberius trahunt renes: vnde per accides purgant sanguinē à crassis humoribus.
78. 20. *Adhuc habentes frontem curtam.*] Auicenna collum breue etiam requirit. Itaque & caput & collum veluti compressa, erunt eò latiora, quò breuiora: & humoris crassi capaciores circa collum adenes. Eadem structura bocio vocato plurimum obnoxios reddit.
78. 23. *Et commissuras.*] Capitis, supple. nam ob propinquitatē cerebri est periculosa, vt ipse repetet cap. 1. doct. 2. tract. huius. In collo autem maximè verenda est chirurgia, ob insignes venas iugulares, & arterias carotidas, nec non vocales neruos. Sic enim mox recurrentes nuncupare voluit Galenus, vbi narrat historiam illius qui mutus euasit, & alterius qui semimutus, ex præcisione eorum neruorum per strumarū amputationē, extractionē mve.
78. 28. *Curatio duos habet processus.*] Vniuersalis curatio siue processus est qui omnibus ex equo phlegmaticis abscessibus conuenit: particularis verò, qui singulis differentiis seu speciebus est proprius. Ille vniuerso corpori prouidet, ne materia pituitosa gignatur, aut accumuletur: idque tenui & attenuante victu, necnon phlegmaphygis subinde vsurpatis. Particularis verò curatio, circa topica & chirurgiam versatur duntaxat.
78. 33. *Et potum aqua frigida.*] Præsertim niuosa, aut prius glaciata. siquidem ex tali potu Sabaudis & Heluetiis frequentem esse brōchocelen, vulgo dictum bocium, doctiores obseruant. Eadem forsitan ratione Hispani strumis valde sunt obnoxij: quod ij apprimè delectentur potu niue aut glacie refrigerato per vehementissimos æstus.

Maximè

Maximè saporis tartarei.] Id est, quæ vini faciem (tartarum etiam Latini dicunt) sapore representant. 78. 38.

Secundum completur tripliciter.] Hoc non rectè imitatus est Tagautius, 78. 39. quando scribit quadruplici euacuationum genere absolui alteram partem prioris processus. Autor siquidem triplici est contentus, quia perpetuò tribus vacuationum modis est utendum, scilicet vniuersali euacuatione, & aliàs quidem purgatione, aliàs verò (sed perquam rarò) phlebotomia. deinde de particulari euacuatione per vrinas: postremò particulari magis, per ipsammet partem affectam, resoluendo nimirum quod ei est impactum. 79. 14.

Athanasiam, atque ambrosiam.] Vtraque describitur lib. 2. de antid. ante medium, & Athanasia quidem refertur ad Mithridatem, Ambrosia verò ad Philippum Macedonem. Earundem meminit libr. 4. loc. aff. cap. ultimo de pulmonis vlceribus valde resiccandis agens. Diacalaminthen verò (quæ ex cretica fieri iubet) describit libro 4. fan. tu. Hæc vilior est, reliqua valde pretiosa.

Olea etiam iniicienda in aures.] Vide Rolandum lib. 2. cap. 3. & illius sequacem Rogerium lib. 2. cap. 10. qui oleum auribus instillandum ad scrophularum sanationem describunt, empiricum sanè remedium, & minimè usurpandum, si quis auribus etiam (ut docet) velit consulere. 76. 16.

Sumit diuersitatem à materia substantia.] Substantiam dicit in apostemate, mollitiem & duritiem, mobilitatem & adhærentiam, suppurabile aut non suppurabile esse, atque similia, quæ materiæ naturam sequuntur, hæc verò substantia est. A quantitate, dicuntur magna & parua, ampla & angusta: ut à tempore recentia & inueterata. 79. 20.

Constringuntur & desiccantur.] Hoc est, comprimendo atteruntur & comminuuntur, adeoque discerpuntur: & tandem fortiter exsiccantibus absumuntur. 79. 26.

Que erunt, immobiles, &c.] Scilicet, quæ non poterunt cum prædictis curari, sed immobiles sunt & infiltratæ. Hoc enim differunt à proximè dictis, cum superioribus autem atque his conueniunt in contumacia. 79. 30.

Quoniam, ut ait, digerit ipsas.] Supple, glandulosum apostema, ut loquitur Auicenna. Porro, non est dissimilis huic curatio Ganglij apud Aëtium ex Philagrio lib. 15 cap. 9. quanuis superius monuerim, lupiam à ganglio non nihil differre, si non substantia, attamen sede, & quibusdam accidentibus. 79. 34.

Ex plumbæsto & fuligine sambuci, &c.] Hæc in Rogerij cōtextu non leguntur, sed in annotationibus ad impressos codices, ex Rolandi contextu, scilicet, quem ferè tantum Rogerius transcripsit. Ait autem, combure plumbum cum lignis sambuci, vel ficus, vel coryli: & fac vnguētū cū oleo & aceto, & inungas glādulas. deinde laminā plūbi tenuē & planā firmiter superliga & dimittas per nouē dies: postea auferas, & iterū inunge, postea laminā superpone: & sic per tres hebdomadas hoc facias, & sic faciēdo liberabitur, si Deus voluerit. Oribasius non laminā plūbea fuit cōtētus, sed plūbeū orbiculū ad instar verticilli seu spōdyli, quod fufis mulierū appēditur, esse voluit; 79. 40.

cūmque crassiorē & ganglio vel glandula ampliorem : vt pondere suo & appressu magis dissoluat. Idem voluisse videtur Auic. in præcitata sententia quando præcipit desuper stringere cum graui ligatura plumbum.

80. 4. *Et ad omnes hernias.*] Propriè dictas scilicet (quæ propriè sunt apostemata) non similitudinariè, vt Guido ipse distinguet cap. 7. doct. 2. tract. huius. Ex his verò præcipuè humoralis, carnosæ & varicosæ malacticis curantur, vt suo loco docebitur. Porro emplastrum hîc descriptum, à Galeno Heræ tribuitur, & nonnihil aliter describitur, quod ad doses attinet potissimum.

80. 16. *Cum melle & aceto supra ignem emplastrum.*] Hoc est, vt loquitur Rhazes, ex melle & aceto simul calefactis, donec misceantur.

80. 28. *Addatur fursuris subtilis, quantum sufficit.*] Brunus aliter scribit, nempe hoc modo : In aceto forti per triduum dissoluantur, dein adde sulphur, & fiat emplastrum. Theodoricus tamen (qui omnia ferè ex illò transcripsit) in hac compositione fursur requirit, idemque subtile. Qua voce significare videtur exactissimè tritum & cretum: cuiusmodi Auicenna miscet ammoniaco oxymelite dissoluto, ad duritiem testiculorum, vt Guido proponet loco præcitato doct. 2. huius tract. Vnde lectionem Theodorici potius retinendam censeo.

80. 34. *Nam omnia resoluentia & mollientia, &c.*] Malacticum & diaphoreticum aliquando fit suppuratorium, idque ratione materiæ, loci affecti, aut medicamenti. Et materiæ quidem, vbi ea crassior fuerit, attenuatæque vel liquefacta, resolui nequit, tum natura eam suppurat. Partis verò, quando profundior fuerit locus materiæ, aut cutis densior vel crassior. Cū enim resolues qualitas non penetrat, conclusæ materiæ fit suppuratio. Denique ratione medicamenti hoc fieri potest : nam si id fuerit emplasticum seu viscidum, pro emollitione aut resolutione, leui de causa fiet suppuratio. Quod verò subiungit, Si verò fuerit dulcis materia, significat non sapore talem, sed mitem & benignam.

80. 39. *Consulit farinam prædictam, &c.* Auicenna scribit, sufficit eis quod est sicut sauich de tritico, cum aqua coriandri. Est autem sauich, hordeum vel triticum paruum, sectum in parua frusta, Serapioni in synonymis. A Simula (quam nos Semolam vocamus) parum differre videtur : quum hæc eodem autore, fiat ex tritico bene abluto & siccatō, parum confracto per bonas & grossas de mola, vt ille loquitur. Quod si in farinam subtilem fuerit versa, dicetur Damarcha. Sed quænam est furia caliditatis quam hîc refranandū vult, in pituitoso apostemate scilicet? Hoc illud est quod in signis prædixerat, ruborem, dolorem, & caloris incrementum, ostendere excrescentias huiusmodi suppuraturas. Nempe calidæ materiæ participes esse oportet, idque vel prima ratione, vel ex putredine aliqua. Debet autem caloris excessus retundi, vt fiat maturatio.

81. 7. *Continent humores in longum aperit.*] Hoc est glandulas seu scrophulas quæ continent humores, siue liquidam materiam, qualis est mellis, secat à superiori

superiori ad inferiorem partem corporis, simplici & superficiali incisione. Quæ verò continent pinguem & crassam materiam, haudquaquam fluxilem & currentem, ut ille dicit, seca ad instar crucis. Deinde in utroque modo, vulneris labra hamulis seu vassellis dilatans, contentam materiam una cum sua vesicula extrahit. Est verò intromissum quo experitur & indagat materiarum contentarum naturam, instrumentum capitis acuti & pungentis, qualis est figura nuclei iniubarum. Modum inquisitionis sic proponit Albucasis: Intromittes hoc instrumentum in humidiorum locum quem iuuenis in apostemate, reuoluendo digitis paulatim donec cutim penetrarit. Tunc protrude illud secundum mensuram magnitudinis apostematis. Postea extrahe intromissum, & considera quod egreditur in vestigio eius.

Res duras, secundum crucem secat.] Quia in talibus nulla est spes detentionis, aut resolutionis alicuius materie portionis. 81. 8.

Et excoriare aliquo spatamine obtuso.] Si enim mucrone præditum esset, 81. 10. facile vulneraret cystin, quam satius est integram auellere.

Quod superest de cuti incido.] Rectè quidem. nam cum ea cutis iam plurimam extensionem passa fuerit, maneret deinceps flaccida & aliqua ex parte superflua, posteaquam fuerit extracta glandulæ materia. 81. 14.

Ei ita quousque cadat sinere.] Si vena notatu digna radici glandulæ fuerit inserta, basis glandulæ funiculo sic constringenda est: ut sua sponte decidat. Sit autem vinculum ex materia non facile putrescibili: cuiusmodi est filum sericum, aut gracilis chorda testudinis. 81. 20.

In omnibus autem istis operationibus.] Scilicet, per quas fit solutio continui ad curationem. quippe hinc dolor excitatur, quem fluxio sequi solet, morbum adaugens, vel nouum excitans. 81. 24.

Et incisum in carcera.] Id est, imple & infarci, ut glandula ei subiecta cauterisetur. Vtæ verò satis & corruptæ indicium mox dabitur eiusdem escharæ durities & tumor. 81. 31.

Certitudinaliter describi non potest.] Nulla est in arte medica res, neque medela, quæ specie dicibilis non sit, ait Galenus, sed quod dici nec scribi, nec omnino percipi potest, id quantitas in quoque est. 81. 36.

Iuuando vinculo aliquo corrosiuo.] Vt si filum aliquandiu maceretur arfenico aqua dissoluto, vel alio corrode medicamento. Sic enim duplici ratione aget, constringendo videlicet, simul & erodendo. 82. 10.

Melancholia est humor frigidus & siccus.] Melancholia potissimum denotat morbum sic dictum à causa putata, ut monet Gal. 2. Meth. 2. Humor verò qui est naturalis, propriè dicitur melancholicus, non melancholia: ut qui ab vstione prouenit, atra bilis vocari solet. Errant toto cælo qui existimant, ipsum humorem dici melancholiam, ex eo quod mæstos & (ut loquitur vulgus) melancholicos nos reddat. siquidem è contrario morbus ita nominatur, quoniam talis humor eum excitat. Porro quod aiunt, humorem hunc esse frigidum & siccum, id conuenit omni. quippe etiam factæ per vstionem atra bilis, frigida est secundum formam (ut nostri dicunt) velut ci-

nis & acetum, etsi potentia dicatur calida ob relictum empyreuma. Nam portiones frigide multò sunt copiosiores, & tenuium pars multa exhalant. naturalis rectè dicitur boni sanguinis fæx & turbulètia, nò tamen secretus ab aliis humor, vt quidã volunt. Nã omnium simul, prout sanguineã massam constituunt, crassas quasque portiones, dici melancholiam naturalem: supra quoque monuit his verbis: *Nihil aliud est, quàm sanguis grossus qui in massa sanguinaria ad nutriendum membra melancholica reperitur.* Et vulgaris sententia est, nullam partem corporis sincero humore nutriri. Neque verò esse posset sanguineã massæ portio, nisi & bilis, & pituita, & peculiariter vocati sanguinis particule huic inessent. Eadem ratione dixerat cap. 3. huius, cholera naturalem nihil aliud esse quàm tenuem sanguinem, hoc est tenuissimam quanque sanguineã massæ partem. Adhæc, melancholico humori attribuitur sapor ex austero acidus: quod bene conuenit. Neque refragatur Auicenna, quando scribit, medij saporis esse inter dulcem & austurum. Nam cum ei non insit austeritas summa, aliquid dulcedinis cum fortiri est verisimile. Acris verò etiam dicitur, pro acido: qui sapor nonnunquam vomentibus dentium stuporem infert, ad modum aceti.

82. 27. *Cholera nigra acida.*] Imò potius acris & mordax, qualis facit caneros (vt paulò post dicet) & ex qua incipiens dysenteria censetur lethalis ab Hipp. aph. 24. lib. 4.

82. 29. *Quando vterius adurit.*] Mirum quod in bile iã adusta requiratur altera visio, vt in atrâ bilem seu melancholiã innaturalem conuertatur: quum in sanguine & pituita hoc non desiderari videatur ab autore. Illa tamẽ cū atrâ bile maximū habet symbolū, vt sit multo facilior trāsitus à cholera etiam nò vsta in atrâ bilem quam ex sanguine & pituita. An non id tamen voluit dicere, ex bile adusta fieri atram bilẽ, quando vltra adurit, sed tunc gigni atrâ bilẽ omniū deterrimã. Sed alia ratio est: nẽpe, bilẽ etiã adustã, nò ita tim mutare speciẽ, quia eadẽ seruata appellatione per multas differentias transit, priusquam atrâ dicatur: vt sequenti annotatione explicabitur.

82. 32. *Iste duæ species magis sunt mites.*] Mitissima omnium esse creditur, quæ à pituitoso humore adusto fit: minus est mitis, quæ à sanguine. Aliarum verò duarum est deterrima, quæ à bile flaua: ex qua primū fit vitellina, deinde prassina, mox aruginosa, & postremò atrâ.

82. 34. *Congelatione & induratione.*] Tãta in viuẽte frigiditas esse nò pòt, quæ re vera cõgelet. At congelatio dici solet, de maxima humorū incrassatione, vt frigus de remisso admodum & hebeti calore. Quod verò hîc subiūgit, *Vt ab extra*, significat in externis tumoribus illud esse manifestius. Nã interna quoq. id pati, dubiū esse nequit, sed euident nò est. Et patiūtur quidẽ hãc alterationem, non phlegmone duntaxat, sed etiam erysipelas & cedema.

82. 39. *Exceptis choleris duabus adustis.*] Vna est ex humore melancholico vsto: altera, ex aliorum humorum combustione.

82. 43. *Phlegmonica quæta.*] Phlegmonicum dicit apostema, quod fit ex humore naturali, quẽ vult esse aliquam sanguineã massæ portionẽ. In quẽ sensum cap.

cap. vniuersali dixerat, apostemata vera communi nomine phlegmonas vocari, propriis autē nominibus phlegmonē, erysipelas, œdema & scirrhum. In diuerso autē significatu dixit phlegmonicā pustulā esse carbunculum, vt nos suo loco annotauimus. Porro quietā quoque appellat & sedatā, ad differentiam cācri. Hic enim definietur inquietus & velociter addens seu augescens. Scirrhus verò paulatim fit magnus, vt statim admonebit, & tardissimos facit progressus, adeo vt moueri non videatur.

Generatur scirrhosis vera & certa.] Ergo triplex erit scirrhus legitimus seu 83. 3. verus: vnus ex melācholia naturali, alter per congelationē, tertius per inductionē factus. Quod certē absurdum videri potest, quam aliorū tumorum ij soli dicantur veri & legitimi, qui ex humore naturali gignuntur. Hic tamē placet dicere legitimos omnes, qui nō inferūt dolorē, seu pars sentiat seu nō. quia nō sentire absolutē, soli exquisito cōuenit, autore Gal. cui etiā insanabilis iudicatur lib. 14. meth. cap. 6. & 9 & lib. 2. ad Glauc. Cū enim nondū omnino factus est insensibilis, scirrhum potius tumorē, quā scirrhum, vocari vult. Nos verò duos agnoscimus exquisitos: vnum ex pituita resiccata, vt tophus in articulis, & calculus in vesica, planē insanabilem: alterum ex materia cōgelata, qui maximē propriē σκίρρος absolutē vocatur, vel σκληρός. Nā est vera durities, cui μαλακτικὰ deberi vult Gal. 5. simp. 4. & talis est sanabilis omnino. Huic affinis est verus ac legitimus scirrhus Guidonis, ex humore melancholico excitatus. ex quo perperam tractato fieri possunt duo priores, nempe aridus & congelatus. Ex eodem sæpe fit cancer.

Generantur omnes species cancerorum.] Species cancerorum duæ sunt præcipuæ: vna, cancer apostema, altera, cancer vlceratus. vtriusque statui possunt quatuor differentiæ, pro totidem humoribus, per vstionē in atram bilem degenerantibus: quemadmodū lepræ seu elephantiasis quatuor species statuuntur, eadē prorsus ratione. Quia tamen rarò sanguis & pituita vruntur, de morbis ex aliis duabus atræ bilis speciebus autores solent differere.

Sedatum & indolens.] Omni scirrhu conuenit, non inferre dolorem. Differunt autē species duæ hic propositæ, quod in vna seruetur partis sensus, in altera aboleatur. Et seruatur quidem in scirrhu ex humore naturali genito, sic vt pars sentiat forinsecus tangentia, non tamen sentiatur causa intrinseca. In eo verò qui per congelationem vel indebitam resolutionem fit, etiā extrinsecus tangentium nullus est sensus: quemadmodum in pluribus partibus elephantiorum. Ratio eius insensibilitatis est, excellens crassities atque frigiditas materiæ, quæ spiritus penetrare prohibet, aut enervat & stupefacit.

Tumor durus, cum sufficienti resistentia.] Non enim prorsus tactui resistit, vt qui præ ariditate induruit scirrhus, materia velut in petrā cōuersa: de quo seq. cap. tractabitur. Porro tumoris huius descriptio nō differt à cācri definitione Gal. tradita loco cit. quod reprehendere videtur Tagau, sed iniuste:

quum eadem planè accidentia comitentur utrūque tumorem, si dolorem, punctionem & ardorem Cancro peculiarem excipias. Nam vtriusque humor est crassus & niger (sed huius quidem calidus, illius verò frigidus) qui tumorem durum committat, & liuidum, & venosum, Imò tanta est horum affinitas, vt si duntaxat irritetur scirrhus paulo calidioribus, in Cancrum conuertatur absolutum, non solum fiat scirrhus cancerosus, affectus (inquam) inter illos medius.

83. 19. *Et nominatur fermos, secundum Auicennam.*] Alij legunt, ferinos, lapsu facillimo. Ceterum quod ait, mutari de vno membro ad aliud, sic venit intelligendum: vt varias & distinctas partes membri occupet, priore non derelicta, quod etiam strumæ facere solent. Nam dum copiosior est materia, se in ampliora spatia ferè insinuat, quando ab angustioribus recipi nequit. Proinde modò hanc, modò illam offendens capacitatem, pluribus in locis tumores excitat. Quod verò subiungit, scirrhos plurimum conuerti in cancros, de iis potissimum qui ex melancholia naturali fiunt, est intelligendum.
83. 26. *nam ex leuissima irritatione, cancerosi euadunt.*
Porcellorum & eorum iura.] Suilla caro, vel illius ius decoctum, hîc conuenire non potest: quo fit vt legendum putem, *Caponum*. Attamen nephrendis seu porcelli vsus non est omnino interdicens, cum minus crassum humorem gignat: sed elixus edi, (vt à quibusdam solet,) gulæ nimis indulgentibus, necnon debet, quia est humidus.
83. 31. *Olerum verò brassica, &c.*] Brassica est quiuus caulis, Cambre Græcis dicta, non solum ruber, vt hîc perperam interpretatur. Quod ad lenticulam attinet, audiendus etiam est Galenus, quem imitari voluit Guido, vbi ait: Leguminum omnium lentes maximè sunt melancholicus cibus. Hic appellat vilissimum, pro melancholicissimo, vt ita dicam.
83. 33. *Acidis & acribus.*] Cum ista sint velut contraria, nunquid alterum conferet, si nocet alterum? Minimè verò quum duplex sit vitandus humor: vnus melancholicus naturalis, qui aceti & acidorum omnium vsu plurimum locupletatur, (vt in tractatu de Quartana fusiùs explicauimus) non minus quam incrassantium, caprinæ, sc. asininæ, & huiusmodi carniū, necnon leguminum, brassicæ, atque similibus. Altera est melancholia non naturalis, quam vltio producit. tuncque obest acrium vsus, alliorum, caparum, sinapis, & aromatum. Profunt autem refrigerantia, quæ vel materiam vri coeptam emendent, vel hepatis calidam intemperiem corrigant.
83. 37. *Et incidatur vena.*] Sanguinis melancholici copia phlebotomiam pluribus in morbis suadet. hîc tamen parcior institui debet, si sanguis alioqui non valde impurus videatur. Nam corpus refrigeratione haudquaquam indiget in affectu ex se frigidior.
83. 39. *Mirobalanos indas.*] Quidam legunt *tamarindorum*, & vtrumque potest conuenire, quamuis mirobalani indi siue nigri magis aduersantur melancholiæ.
84. 5. *Cum quadam repressione saltem ab initio.*] Falco negat repellentia cuiuscun-

iuscunque generis ea fuerint, conuenire, quod equidem miror, quum autorem hunc habeat contra sentientē, & hīc & paulo post, ubi dicet, *post quam refrenationem factam in principio cum aliquibus domesticis*. Et ratio idem suadet: quoniam dum incipimus uti malacticis, verenda est aliqua humoris defluxio. Nam interim dum impacta materia liquefit, dissoluitur ac dissipatur, recens & tenuior affluere potest. Quid quod aliqua portio materiæ eius quæ in venis est in circuitu tumefactis, regeri potest, ac innoxie repelli, haud secus ac in Carbunculo (nisi forte magis tuto) cui refrenatio omniū consensu adhiberi solent?

Et ficuum, quæ eiusdem sint ponderis.] Non vult Rhasis, ut ficuum mucilla- 84. 11.
go cum aliis assumatur, sed præscripta gummi vnâ cum muccaginibus lini
& fenigræci conterantur donec vniantur. Deinde, inquit, ex iis cum caricis
pinguibus mixtis, emplastrum superponatur duritiæ ubi-
cunque fuerint in corpore.

Sin induratur, & transit in lapidem.] Ob incongruam resolutionem vide- 84. 18.
licet, quæ subtilis humor euacuatur, & remanet crassius viscidusque magis
ac magis resiccatus. Vnde scirrhus fit alterius generis. Nam quem hactenus
curauimus, ex melancholico humore veluti concreto magis est, & propriè
durus à Galeno vocitatur, 5. simpl. 4. Isque primitiuus est de quibus verò
proximè dicturus est omnes sunt derivatiui: siue ex decidentia, vel coinci-
dentia: ex illo (inquam) primitiuo, aut phlegmone, erysipelatēve, aut cede-
mate perperam tractatis.

Quando contingit, &c.] Proponit triplicem illum duritiei modum ex 84. 23.
Gal. lib. 5. simpl. cap. 4. vnus est, per congelationem seu concretionem, qua-
lis in oleo & molle per hyemē conspicitur, non absumpta portione tenui,
sed inspissata, (vnde nec pondus minuitur) vel absumpta quidem portione
aliqua, ut liquidior, non exhausto prorsus humore, nam adhuc sub humo-
ris forma manet subiecta materia, sed crassa & viscida, quæ prius fuit liqui-
dior, ac fluxilis. Atque eiusmodi duritiei propriè opponi malactica vocata
medicamenta vult ipse. & de ea hoc capite tractatur. Altera est tensionis,
quam facit humor, vel flatus, & propria dictione *dytutia* vocitatur, quæ
dicitur non solum de apostemate ventoso & aqueo, sed etiam de phleg-
mone & scirrhus legitimo ex humore naturali genito. Siquidem illam defi-
niuit autor, per renitentiam extensiuam, hunc autem per duritiem cū suf-
ficienti resistentia, quæ est *dytutia*. Atque de ea in superiori capite dictū
est, ubi curatus fuit scirrhus ex materia suapte natura crassa, non per con-
gelationem aut resiccationem. Tertia est ariditatis, quando scilicet humo-
re exhausto, pars marasmo affecta, dura apparet: quam magis propriè siccā
dixeris, quam duram. Atque ea est durities quam mox dicet autor sanari nō
posse, quinimo sat esse dumodo citius arescere pars inhibeatur. Quod verif-
simum est, quando extremè marcida, sensuque priuata fuerit. alioqui enim
salutis spes aliqua nobis est, quando corpus à prima conformatione opti-
mè habuerit. Ad hunc duritiei modum referri posse videtur etiam tumor

ex materia resiccata, vt tophus seu nodus in articulis: de quo illud Ouidij,

Soluere nodosam nescit medicina podagram.] Quando videlicet absumptus est prorsus liquor qui terrenas partes diluebat, vt in calculo vesicæ, & figulino opere seruato duntaxat glutine quo terrenæ partes contineantur. Sed melius esse puto, huic dispositioni suum duritiei modum peculiariter concedere, quàm sub proximo collocare: ob id quia longè differunt, ariditas aut durities partis marasmo affectæ, ab ea quæ est tumoris duri ex materia superflua & aridiore. Itaque durities erit quadruplex in vniuersum, triplex verò in tumoribus præter naturam, quia tumores duri sunt alij ex replente materia, alij ex eadem congelata, alij ex resiccata. Partes verò defectu materiæ, seu humidi proprij, duræ deprehenduntur, ex ariditate.

84. 28. *Quandoque propter priuationem humiditatis & desiccationem materiæ.*] Hic modus à primo differt, quòd in illo portio tantùm absumpta sit tenuior, unde humor euasit crassus: qualis sit alias per congelationem, vt de oleo & melle diximus. In hoc autem posteriore modo, vniuersus humor exhaustus est, vt in calculo vesicæ, aut topho seu nodo articulorum. Talis esse potest scirrhus iuuetatus vel sponte sua: qualem in hepate insanabilem esse, Galenus affirmat libr. 2. ad Glauconem: neque enim talem vnquam ipse potuit sanare, nec alium qui potuisset nouit: cùm recentes seu incipientes sæpe curauerit.

84. 32. *Igitur insensibilis quidem penitus, [id est, tactus, iunctus.]* Qui tumor prorsus nihil sentit seu tangatur, seu pungatur, est omninò insanabilis: præsertim si ab ariditate talis euaserit. Etenim ex congelatione factus insensibilis, spem non exiguam præbet salutis. Sensum verò amitti facillimè ab insigni refrigeratione, docent narcotica. Porro qui prorsus est absque sensu, exquisitus dicitur Galeno 2. ad Glauconem. Non exquisitus verò, qui dolore quidem prorsus caret sed sensus expers non est, egrè tamen sentit. Guido hunc definit durum & insensibilem aliqualiter, & indolorosum. Alij legunt, insensibilis & aliqualiter indolorosus: quo significatur omni-moda priuatio doloris: quasi diceret, non dolere aliquo pacto.

84. 38. *Non sanatur, neque vnquam permutatur.*] Idem est ac quod superiori capite dicebat, apostemata melancholica sæpe manere indurata, hoc est insanabilia, nec suam mutare speciem. Non enim fit canerosus, vel alterius naturæ, sed permanet veluti saxeus, qui est magnus, durusque & corpori concolor.

85. 14. *Non est excusatio ab aceto.*] Quod dicitur ab Hippocrate libro tertio vict. acut. aphorismo 38. melancholicis aduersissimum esse acetum, id de assumendo potissimum est intelligendum. Admotum siquidem nocere nō potest, quin potius confert incidendo, attenuando, & vim crassorum medicamentorū (qualia sunt gummi) penetrare faciendo. Conuenit tamen ma-
gis

gis initio, quando est opus nonnulla percussione. Deinceps enim præstat vino uti, quod penetrationi incisionique & attenuationi potest satisfacere: Nervosas autem partes, huic affectui plurimum obnoxias, minimè ut acetum lædit, quin potius corroborat. Quod verò subiungit, cautelam esse debere in aceti administratione, ad partes nervosas maximè pertinet: quas ne illud offendant, præstabit aceto incoxisse stechadē, saluam, rosmarinum, iuam artheticam, & similia.

Cum oleo fabine.] Alij legunt sambucino: quum tamen & vetus interpres fabinum (ut Galenus postulat) expresserit. Tagautius legit sambacino, hoc est iasmino: quod sanè potest convenire, etsi hoc noluerit autor.

Ad cancerum apostema.] Nominis ratio multiplex redditur. Prima quod rotundæ sit figuræ, ad instar cancri marini, aut etiam fluviatilis: qui ab astaco longioris corporis (Ecreuilla dictæ Gallis) plurimum differt. Secunda, quod venis, quasi pedibus plerunque bifurcatis, circumdatum sit tumoris corpus: quibus sanè adhæret parti quàm tenacissimè, ut cancer animal firmissimo est apprehensu. 3. Adhæc corpore est fusco vel subnigro, vel cæruleo uterque, & 4. cancer animal cancro morbo imprimis opitulanti creditur, post rabidi canis morsum. Porro, cancer apostema nostris ficans etiam dicitur, quod nihil reddat humoris: ulceratus verò humidus nuncupatur, quia virus quoddam emittit. Hic materiam magis corruptam adustamve fortitur: unde & plus doloris excitat, & serpit magis. Quilibet horum suas habet differentias, quippe cum dolorem inferre, & vicinas partes occupare, omnibus sit commune, tamen eorum quidam plus, quidam minus tales deprehenduntur, pro ratione humoris ex quo fiunt. Et mitiores quidem nostri quietos appellant, quod minus doloris inferant, minusque in loca vicina grassentur. Cæterum cancer ad scirrhum se habet, ut carbunculus ad phlegmonem. Est enim eiusdem generis materia utrique, nempe melancholica, sed in scirrho minimè vsta. Et utriusque horum tumorum quidam sunt recentes, quidam inueterati: alij incipientes seu primitivi, alij derivati & ex alio pendentes morbo. Nam scirrhus plerunque alios tumores sequitur perperam curatos: & cancer uterque succedit tumoribus vel ulceribus malè tractatis, sæpius tamen fit incipiendo. Differunt in hoc maximè, quod loca nervosa scirrhus amet: cancer verò mollia, laxa, & spongiosa, quoniam semper crassior est istius materia, quum per vstionem absumpta fuerit, tenuior quæ in scirrho utrunque tractabilem reddit tumorem: Nihilominus tamen cancer lienem rarissimè afficit, scirrhus frequentissimè: & vterus cancro quàm scirrho magis est obnoxius. An quia lien melancholici humoris est officina: vterus verò sentina corporis, vstos humores si non transmittat, ab iisdem malè afficitur? Aliud discrimen est, quod in cancro sit dolor, punctio, & pulsus: in scirrho minimè.

Adhæc, cancer promptius augetur additque sue magnitudini, quam obrem definitur *velociter addens*. & in circuitu venas habet liuidas magis quàm scirrhus: nam atra bilis comparatur bitumini & colore & splendore.

85. 31. *Vix instar paruarum plantarum cognoscitur.*] Interest verò primùm statim ab initio deprehendere cancerum esse. tunc enim minor adhuc, facilius euelli potest, quum non multum spatij occupet. Vnde & commoda est chirurgia, & partis iactura minor. Quinimo talis nonnunquam cedit medicamentis, quæ confirmatus negligit, hoc est adultus & grandior. Non enim confirmatum dicimus, quasi absolutum aut factum, quum minimus sit æquæ cancer, atque maximus: sed non ita confirmatæ & quasi obstinatæ prauitatis ac resistentiæ.

85. 34. *Cum dolore & extranea caliditate.*] Nonnunquã torpet, autore Celso, lib. 5. cap. 28. tactusque is locus (ait) aliis dolorem affert, in aliis cum non habet. Neque perpetuum est, venas in circuitu esse tumentes: quandoque enim delitescunt. Malignus est omnis maximè tumorum cãcer: quum nec cedat totius corporis purgationi, nec eius materia possit regeri aut resolui. Leuiora siquidẽ negligit, à fortioribus verò exasperatur. Partes amat superiores, utpote raras & laxas, qualis est facies & mamma: quum tamen omnibus locis prouenire queat.

85. 42. *Et ideo sæpe ex non vlcerato efficitur vlceratus.*] Quemadmodum ex scirrho malè tractato facile fit Cancer, ob maximam quam habent inter se cõuenientiam, ita ex non vlcerato cancro (& promptius) fit vlceratus, simili abusu vel fortius resoluendum, vel humectantium. Ast vtrum ex vlcerato non vlceratus etiam excitari possit, in vlcerum tractatu explicabimus.

86. 9. *Et quando adest caliditas, tunc detur lac vaccinum.*] Est quidem semper in cancro extranea caliditas, ut dixit in eius signis, at non vehemens, ut hîc significat: at quam tamen febris non sequatur. Hæc enim vsum lactis prohibet, autore Hippocrate. Vult autem ebutyratum esse lac, ut minus inflammetur.

*Apb. 64.
lib. 5.*

86. 20. *Et ideo sufficit, si cancer prorsus non curatur, &c.*] Quod profectò nequit absolutè, nam (ut prædictum est) regeri nequit materia ob eius crassitiem terrenam, qualis est rei vltæ, neque resolui imbecillioribus. A fortioribus verò irritatus, pessimè excandescit & accenditur, acriorque & malignior euadit, ad quod plerunque sequitur exulceratio, maximè hîc verenda. Etenim exulceratus cancer vicina depascitur & deuastat magis quàm occultus. A suppurantibus quoque nocentior euadit humor, quum talia sint calida humidæque & emplastica. vnde teterrima putredo eius materiæ, qualis est fimi, laudabilem suppurationem illorum vsu antecurtere solet. Quæ omnia (ut est verisimile) animaduertens Hippocrates, quàm prudentissimè admonuit, Cancros occultos non curare. Ergo satis est blandiri, & cancri ferocitatem remittere iis quæ temperatè resoluunt simul & refranant, ut præcipit autor. Nanque iusta repercussione hîc nunquam est opus, nisi vereamur fluxionem, quæ præ doloris & ardoris vehementia nonnunquam excitatur.

tatur. Atque talia in circuitu magis & vnde venit fluxio, quàm suprà ipsum cancrum, ad mouere decet. Occultos verò dixisse videtur Hipp. non eos tantum qui intra corpus sunt, vt in oris & nasi partibus internis, vtero, &c. sed etiam externos minimè vlcératos. Occulti enim sunt, quandiu nihil sue virulentiae ostendant effunduntque.

Quantum autem valet virtus plumbi.] Ad scirrhas & cancrasas durities mirè valet plumbum, vt quotidiana experientia testatur. Id verò præstat humiditate quadam tenui, & aërea (vt volunt) qua resoluit. 86. 30.

Timore tamen hæmorrhagiæ.] Hæc quidem verenda est maximè, vbi cancer fuerit maior & vetustior. Nam insignis amputatio ad eum requiritur: vt etiam vicina loca eodem humore imbuta, & venæ profundiores eodem infartæ referentur: alioqui vulnus factum in cancrum exulceratum degenerabit, longè deteriore. Eiusmodi verò chirurgia maximum dolorem infert, sanguinis & spirituum iacturam facit, spasmus facilè inducens: à quibus & vires prosternuntur, & imminet mortis periculum. In paruo autem & incipiente cancro, si locus excisioni aptus fuerit, vt labra, mammae, &c. excisionem tutissimè aggredimur, vt Auicenna rectè suadet, & nos sæpe factum vidimus fierique iussimus. Et mamma quidem tota amputari potest nullo incommodo, nisi profundior rem partem occuparit velut sessilis cancer: cui fouer lo venæ sint amplissimæ ab alto procedentes. 86. 37.

Virtute & positione.] Alij legunt plasmatione, hîc & paulò infrà, vbi positio tantum habet locum. Sunt enim quatuor à Galeno proposita: temperies siue complexio, 2 conformatio, vel compositio aut plasmatio, 3 virtus seu facultas, & 4 situs seu positio, quæ hîc recensentur & explicantur. 87. 9.

Sicut enim passio ad curam indicat contrarium.] Scilicet in pari excessu quo est ipse morbus, vt docet Galenus. Quod sic intelligendum venit, vt in toto curationis decursu is gradus attingatur, non mox ab initio admoveatur: quippe natura adeò subitam mutationem ægrè ferret. Proinde à leuioribus perpetuò est inchoandum, atque eorum continuatio nonnunquam morbum prorsus delet, vt fortioribus non sit opus. Adhæc, quum multa sint administranda, & plerunque non modò aër veniat alterandus, sed & ciborum potuumque delectus habendus maximus, præter assumendorum & admoveendorum diuersitatem: ita accipiendum est, remedia in æquali excessu cum morbo esse debere, vt omnia simul vtenda illum attingant non singula. Nam si plura eo modo excellerent, fieret vt morbi qualitate multis numeris superata, naturæ vis maxima inferretur. Obiici potest: ab æqualibus non fit actio. itaque remedia non in æquali, sed superiore gradu, adeoque in excessu debent vsurpari. An primo appulsu cum nequeant vniuersim vincere aduersariam qualitatem, eam duntaxat remittunt & temperant, non destruunt: deinceps verò continuata, sed renouata, debilitatam qualitatem ac retusam magis magisque superant, 87. 12.

atque tunc imparem prorsus destruunt? Ergo ab æqualibus actio non fit quæ quidem vincat & in naturam agentis commutet, vt in generatione requiritur, sed fit quæ ad mixtionem & temperatiorem deducat. Nam cur inter æqualia non fiet æqualis pugna, si illa pariter vim agendi & patiendi sortita fuerint?

- 87.14. *Compositio: aliter enim rara, aliter densa.*] In aliis exemplaribus maxima est contusio sententiarum: & quoquo modo eas disposueris, non satis rectè à Guidone explicantur quatuor proposita. Itaque consulatur ipse Galenus lib. 2. ad Glauconem, vbi elegantissimè omnia examinantur. Porro medicamenti species non mutatur, pro vlla partium diuersitate, sed tantum gradus intenditur vel remittitur. vt, parti raræ admovendum imbecillius esse debet, quia facilè subit integris viribus. Contrà, ad densiorem partem medicamenti gradus intensior esse debet eo quem morbi magnitudo & natura exoptulat. Sic quæ in profundo sitæ sunt partes, fortioribus indigent, superficialiæ verò imbecilliorib. sunt contentæ.
- 87.20. *Non minus autem & secundum proprietates eorum.*] Membrorum, scilicet: quæ peculiaribus morbis sunt obnoxia. Statuuntur præterea in singulis medicamentis quædam proprietates, quibus membra nonnulla peculiariter respicere dicuntur: & idè miscenda aliis affectui conuenientibus, vt eorum vis certius ad partem affectam deducatur.
- 87.31. *Melius est dimittere, quàm cum trypanis, vt ipse docet.*] Rogerij verba hæc sunt: Ea scrofula quæ immobilis est, cutim cum cranio inficit & condensat in vnum, ita siquidem vt dura mater cum cranio eadem sit infectione coniuncta, & tunc ab ipso cranio videtur habere principium. Cura talis sit: Illa cutis radicitus separetur, & circa infectum cranium trypano prouidè fora, & cum spatumine ipsum cranium totum remoueas. Quia verò ipsam superfluitatem à dura matre separare valde difficile est, & periculum quod exinde prouenire potest valde timendum, idè eadem curam potius dimittere quàm prosequi desideramus. Ioannes de Vigo aliter sentit, & contra Rogerij, Lanfranci atque Guidonis (quem, ni fallor, in modernorum censu comprehendit) sententiam, minimè contentus palliatione, talpam seu topinariam (vt cum Petro Argillata idem appellat, cuius consilium etiam sequitur) perfecta cura tractare commendat, haud secus ac tractatur fractura cranij, modò vires consentiant, præmissis vniuersalibus. Itaque libro 2. tract. 3. cap. 1. docet integram curationem talpæ vlcerae & non vlcerae, cum cranij corruptione & integritate. obiter etiam docens absumere fungum, scilicet carnem humidam, mollem & vinctuosam duræ matri supernascentem ex tali dispositione, quæ est eius partis *ὀψοδρυσ* fungus appellata Galeno libro primo, loc. affect. Porro testudinem à talpa distinguit Vigonius, quod testudo sit eminentia satis ampla, coloris albi, tractabilis & mollis, cystin habens sicut nodus: atque eius quoque absolutam curationem tradit. Talpam verò seu

seu topinariam esse vult, phlegmaticum apostema saniosum (hoc est suppuratum, vel suppurabile) in capite. Inquit enim ad finem præcitati loci:
 » Morbi interdum accipiunt suam denominationem à membris in quibus
 » generantur: vtpote si materia phlegmatica fuerit in capite, & ab ea gene-
 » retur apostema saniosum, tunc ratione loci à doctoribus Talpa nuncupa-
 » tur. Dalechampius in lib. 6. Æginetæ, cap. 3. annotat, capitis atheroma
 barbaris vocari talpam, melicerida verò testudinem, vt steatoma naptam.
 Verisimilius tamen est, testudinem à steatmate ob vocum affinitatem
 fluxisse: præter id quod steatomatis natura magis cum testudine mox de-
 scripta conuenit, quàm meliceridis, si bene iudico.

Sufficiunt enim oleum rosatum, & talia refrigerantia.] *Απορροσιν* non con- 88.2.
 ueniunt, quia in partem principem retrudi non debet materia. Neque in-
 signiter refrigerantia debent admoueri, etamsi erysipelas affuerit, ad quod
 oleo violato contētus est Io. de Vigo, cum interpositione (vt ipse loquitur)
 vnguenti rosati Mes.

Cuius angulus sit versus partem superiorem.] Imò verò ad inferiorem, 88.7.
 qua parte effluxio puris est longè expeditior. Vigonius incidit locum ma-
 turiorem incisione triangulari, vt iste: vel ad similitudinem capitis nouæ
 Lunæ, seu crescentis, hoc modo ☾

Aqua in capitibus puerorum.] *Υδροκέφαλον* Græci appellant: de quo af- 88.9.
 fectu vide Celsum libro 4. capit. 2. & Paul. Ægin. lib. 6. cap. 3. ipsumque im-
 primis Iacobi Dalechampij commentarium & amplissimum & accura-
 tissimum.

Aut stupor macerata oleo, &c.] Supradictio supple, vt explicat Io. de Vigo, 88.12.
 qui etiam absque incisione se eiusmodi affectum sæpenumero curasse præ-
 dicat, & modum præscribit, solo fotu & vnctione alternatis subindèque
 repetitis contentus.

Nisi quod incisiones non fiant secundum Rugas.] Vti fiunt quando rugæ 88.19.
 cutis, musculorum incessum sequuntur: quod in fronte non videtur. Idem
 in aliis partibus obseruare decet, quando tumor aperiendus est profundior,
 vel incisio amplior est facienda. Vbi enim sunt contrariæ cutis rugæ mu-
 sculorum progressui, vt in cubiti & poplitis plicatura, rugæ cutis transuer-
 sim potius veniunt incidendæ.

Retro aures & mandibulas æqualiter.] Idem repetet paulò inferius, vbi 88.21.
 de apostemate fugilico disseret. Vide locum Auicennæ hîc citatum, vbi
 docet qualis sectio fieri debeat in singulis ferè corporis partibus. Est au-
 tem æqualiter (vt Guido interpretabitur, vbi hoc repetet) idem quod se-
 cundum longitudinem.

Quia illam que mouet causam intrinsecam.] Tres species à triplici causa 88.42.
 statuit Iesus Haly. Prima leuior est ab externa causa tantum, quia scilicet
 internam valde non commouet. Altera grauior, quando internam susci-
 tat causa exterior, adeò vt etiam cessante procatartica illa perseue-
 ret. Tertia est grauissima *χρῆσις* dicta Græcis maxima oculorum,

& palpebrarum inflammatio: quam sola interior causa profert. In hac pars pupillæ ab adnata seu coniunctiua plurimum tumefacta cooperitur, atque id est quod aiunt, albedinem, hoc est quod album esse solet per sanitatem, pupillam cooperire) & inuertuntur palpebræ. Prima & vltima species sunt extremæ: vna leuissima, ex sola ferè occasione manifesta: altera grauiissima, ex interiore causa insigni. Atque ex iis media, vtriusque particeps, facile concipi potest, & suppleri.

89. 4. *Ex sanguine, denotat rubedo, &c.*] Inter hæc signa ophthalmiæ sanguineæ, doloris non meminit: quem tamen postmodum assignabit ophthalmiæ pituitosæ. Atqui hæc cedemati, illa phlegmone respondet, & cedema nullius, aut perexigui est doloris: phlegmone verò dolorem habent inseparabilem. An ea ratione dolorem subtrahit in signis calidæ ophthalmiæ, quod de illo nulla sit dubitatio: in pituitosa verò fuit necesse illius meminisse, quod pituita in aliis partib. dolorē excitare ob humorē nō ita soleat?
89. 6. *Tensio & grauitas in toto corpore.*] Hoc docet plethoram esse, quæ interna est ophthalmiæ causa. Reliqua verò sanguinis signa dicit, quæcunque sanguinem in capite & corpore toto abundare significant.
89. 10. *Et paucitate lippitudinis.*] Ἀλμα definitur τὸ πτηνὸς δ' αὖ ποῦν, hoc est lachryma concreta: Latinis dicitur lippitudo, sordes (inquam) ea qua oculi agglutinantur: Hæc pauca est ex tenui materia, multa ex crassa, vt sanguine & pituita. Significat autem adesse morbi maturitatem: quum tenuitas cruditatem soleat comitari, vt crassities & lentor coctionem.
89. 20. *Et mox incipit tantilla remissio, est status.*] Ipsi quidem status finis est, qui declinationis sapit initium. Nam in medio statu omnia sunt vehementissima, vigētque maximè symptomata.
89. 28. *Significatur esse propter velamen extrinsecum.*] Distinctio hæc valde necessaria est ad curationem chirurgiā instituendam. Prodest enim venarum & arteriarum in temporibus sectio, quando per externas partes fit defluxio. Cū autem vasorum quæ in profundo recondita sunt & ad oculos vnā cum optico neruo perueniunt vitium est, nihil istorum conuenit. ac proinde (ait Galenus libro 13. therapeutices, capite vlt.) ægrè curabiles sunt fluxiones eiusmodi. Sic vertiginem, arteriarum pone aures incisio, ad tantam altitudinem sanat, teste Gal. lib. 3. loc. aff. cap. 8. cū aliæ sint arteriæ iis maiores ad cerebrum ex ipsius basi per retiformē plexum ascendentes, per quas eiusmodi affectionem fieri, ratione consentaneum est.
89. 31. *Et si est stomacho.*] Sic vocat ophthalmiam, cuius causa antecedens in ventriculo continetur: vnde vapores attolluntur, qui oculos inflammatione afficiunt. Atque tunc oportet (vt notat Auic. lib. 3. fen. 3. tract. 1. cap. 6.) vt oculus iam sit adeptus malam temperiem, à qua imbecillior factus monumentis opportunus & aliarum partium concrementis fuscipiendis obnoxius euaserit.

Aut materiam retineri infra tunicas.] Ea retineri potest inter tunicam duram, & illi superpositam adnatam, unde non facile discutiatur. Scabies verò in palpebrarum interna parte confricat assidue: ob idque molesta est oculo asperitate sua. Hinc fluxionem fouet, alitque inflammationem. 89. 42.

Et longior periodorum prolongatur usque ad dies septem.] Hoc scribit Iesus de ophthalmiis interpolatis, quæ scilicet subinde repetunt. Nam continua plerumque est ad plures dies, aut etiam menses extensa, velut ex incidentia & redintegrato affectu: præsertim verò quæ ex humore minus calido fit. 90. 2.

Maculas & pannos molestos.] Pannum definit Gordonius rub. 4. cap. 1. part. 3. cum repleta venæ quæ sunt in coniunctiua inuicem texuntur, & quendam panniculum constituunt ad modum fumi: qui cōiunctiuam cooperit & interdum corneam. Frequenter est cum pruritu, lachrymis & rubore, visui caliginem inferens. Idem est Arabibus Zebel vel Sebel, ut ex eius descriptione patet, quam Guido recitabit ex Auic. tract. 6. doct. 2. part. 2. de agnitionibus coniunctiue. 90. 7.

Phlebotomia & euacuatione.] Sunt qui valde suspectam habeant phlebotomiam oculorum ratione, quòd visum debilitet. Hoc quidem verum est, frequentiore & minus opportunam visui officere. at quando inflammati sunt oculi, nullum præsentius remedium potest excogitari. Galenus ipse libr. de cur. rat. per sang. mis. ad libras quatuor sanguinem misit in ophthalmia. Monendi sunt qui urgente etiam morbi necessitate phlebotomiam auersantur & refugiunt oculorum nomine, ut à venere potius abstineant: quum (ut ratio cum Auicenna dicat) non minus lædat seminis iactura, nisi multo magis, quàm sanguinis. Siquidem ex multo sanguine fit paucum semen: hoc verò exhausto, non cessant spermatica vasa è toto corpore sanguinem allicere, eoque cæteras partes priuare. 23. 90. Cap. 17.

Cucurbitulis & setonibus.] Alij legunt *setionibus*: quod de scarificatione interpretari possemus, verum ea dictio auctori nostro consueta non est. Rectius (opinor) setonibus scripsi ego, quum subdat, seu *cauterijs*. Setones enim apprimè hic commendantur, & medio cauterio solent applicari. 90. 25.

Super molle caput.] In Guidonis linguarum interpretatione docebitur, ita vocari eum locum ubi conueniunt futura coronalis atque sagittalis. Huic verò appositissime admoventur emplastra, fiuntque embrocationes ad varias capitis affectiones, quum aliâ parte nulla facilius penetret vis medicamenti ad cerebrum. Cuique verò homini sua est mensura, palmæ longitudo, cuius radix sit ad radicem nasi inter supercilia, medio digito ad sinciput extenso. 90. 28.

Emplastrum adstringens factum ex bolo.] Est ἀναόλημα antiquis vocatum, scilicet frontale ad sistendas fluxiones in oculos, & alias faciei partes. 90. 33.

Rec. cerusæ abluta, drach. viij.] Collyrium hoc rursus describetur in Antidotario, ubi Galeno attribuetur. Apud Rhasin nonnihil diuersa est descriptio, & ab eo vocatur siefalbun. 91. 3. Tr. 6. doct. 2. cap. 2.

collæ crassioris drac. tres : tragacant. drac. vnam : opij, drac. sem. fiant ex his formulæ lenti similes.

91. 12. *Et miror multum Gordonium, &c.* Et paulò post: *Forte credidit.*] Guido
 91. 18. ipse videtur hallucinari magis quàm Gordonius: siquidem Iesus Haly sarcocollam apertè prohibet in principio, & in augmento. Illius verba sunt: Et caue ne utaris in principio & in ascensu pulueribus, sicut sarcocolla, quia inducit nocumentum. Scilicet, verenda est molestia, quàm cuiusvis materiæ pulvis sua asperitate inducit: ut non prohibeat sarcocollâ uti, nisi in forma pulueris.
91. 24. *Collyriū rosatum ponitur à Iesu.*] Paulò antè collyrium appellauit: quia synonymæ voces sunt collyrium & Sief, ut in linguarum Guidonis interpretatione monebimus.
91. 33. *Pulueres tunc habent locum.*] Medicamenta in pulueris forma non ante declinationem conueniunt, quia dolorem exacerbant ariditate sua, quauis asperitatis minimum aut etiam nihil habeât in tenuissimum puluerem, & (ut nostri loquuntur) ut alcohol reducti. Cur verò talibus ad declinationem remediis nonnihil astrictionis permisceatur, quo tempore morbus resoluentia pura requirit, rationem esse puto, quod verenda sit noua defluxio ex resoluentium (presertim vehementiorum) vsu.
92. 2. *Rec. sarcocolla nutrita, drac. decem.*] Alij legunt, drac. quatuor: sed Guido in hoc sequitur Rhafin, non in eo quod prætermittat sief memithe. Aloen verò, crocum, & lycium ponit ad drach. duas. Spumam maris vel myrrham alij codices requirunt, quum Rhafis myrrham duntaxat postulet. Hinc licet coniecere, transcriptores dubios fuisse, & (quod sæpius solent) utrâque dictionem apposuisse, cum disiunctione Vel.
92. 6. *Rosarum, croci, ana drac. duas.*] Mesueus præscribit rosarum drac. quatuor: croci, drac. duas: & rectius profectò, quum iniustum sit in pari cū rosis quantitate crocum apponere. Vel (ut alij quidam habent) sit rosarum & croci pondus æquale, ad drachmam vnam solum.
92. 11. *Et tunc verus deprehendetur.*] Superius dixit, *balneum, & fomentatio & pyria*: quum idem sint *πυρίν* Græcè, & fomentum Latinè: quasi Latinam vocem Græcâ explicare vellet. Ait autem, verificatum iri totum aphorismum hîc ex Hippocrate recitatum: quia scilicet, quintuplici remediorum in eo propositorum genere hætenus vsi sumus, nempe phlebotomia & purgatione primum, pro humoris peccantis conditione. Postea in declinatione ophthalmiæ calidæ, balneo & fotu. Postremò in materia frigida, apparentibus signis coctionis, & fotu, & meri potione.
92. 17. *Prout exiget dispositio pleni aut flatulenti.* Hoc est, pro ratione causæ doloris efficientis. Ea verò est, ut superius dixit, mordicatio materiæ, aut multitudo, aut ventus vaporosus. Duo postrema narcoticorum vsu minus sustinent, quàm mordicatio.
92. 29. *Et lacte mulieris puellam nutriendis.*] Quid refert puerum aut puellam esse quæ alitur, quum sexus alumni nutriticis temperamentum, aut lac ipsum, non

non mutet? An significatur magis, quæ puellam peperit, (pro quo [parturientis] dicitur improprie Vigonius) eandemque lactat? ut si nullæ essent conductitiæ nutrices, & omnes matres (ut lege naturæ tenentur) suos fœtus lactarent, non falleremur in lactis delectu, frigidioris, eius quæ puellam nutrit, quia & femellam peperit: unde frigidior fuit corporis habitus, proindeque & lac ipsum. contra, eius quæ puerum educat. An hoc quoque falsum est, & nutricis quæ puellam peperit, lac est calidius, & ob id alendo mari conuenientius? Etenim quum similibus omnia delectentur & nutriantur, puella utero gestata frigidior ad se trahit sanguinem, ut puer calidior. Itaque remanet calidior sanguis lacti gignendo à partu puellæ, frigidior verò ab edito masculo. Vnde vulgus etiam nōnit, salubrius esse puero lac eius quæ puellam edidit, & puellæ eius quæ puerum: sed causam ignorans, ait puellam egere infrigidatione per id alimentum, uti & puerum.

Et puluis tuthie, sarcocolla & zueh.] Est puluis Nabatis vocatus, de quo 92. 33. rursus dicitur in cura agnitionum corneæ tract. 6. doct. 2. part. 2. cap. 2. & in antidotario doct. 2. cap. 2.

De pure sub cornea.] Est *ἀπύρος* Græcis dictus, vel *πύρος*. 93. 1.

Et omnia quæ conferunt curationi aquæ.] Aqua (supple, descendens in oculum) est suffusio seu cataracta nondum confirmata, ut ipse docebit in sequentibus agens de Cataractis & Gutta serena, tract. 6. doct. 2. part. 2. capite 2. 93. 10.

Inter pupillam & album.] Significat eum terminum qui est adnatæ & iridi communis, per quem pus extrahi potest, siue retro corneam (sub pupilla videlicet) siue sub dura tunica ipsum contineatur. Porro Ioannes de Vigo prudenter admonet, quid agendum post extractionem puris, ad detergendum, incarnandum & cicatrizandum, lib. 2. tract. 3. cap. 3. ubi obseruat ab eo dici zuecharum candum de syrupo rosato, eius syrupi portiones induratas candefactas, ut loquuntur pharmacopœi. 93. 13.

De bothoribus & vesicis.] Græci *φλυκταίνες* vocant, pustulas (inquam) exiguas, veluti bullas, supra corneam potissimum eminentes, quales accidunt per exanthemata. 93. 18.

Quædam in radice auris.] Ea sunt Græcis vocata parotides, ut paulò post explicabit Guido. Sunt autem in radice auris, id est glandulis pone auriculas, vel sub iis constitutis. 93. 26.

Et hoc est propter diuersitatem sensibilitatis.] Hippocrates eo loco non aliam causam affert, quàm febris & delirij, quæ minus superueniant senibus. Horum verò symptomatum occasionem esse vult Gal. in comment. calidum & biliosum temperamentum iuuenis. At comment. in aph. 69. lib. 2. doloris, qui sensibilitatē sequitur, meminit: ubi docet, purulentos ex pulmonia magis sanari iuuenes, quàm senes: per alias autem suppurationes, ut auriū, sub ipsum suppurationis tempus, minores natu ex magnitudine febriū ac doloris morte preoccupari. 93. 36.

- 95.15. *Cinnamomum & cubeba.*] Cubebarum nusquā meminit Galenus, sed loco hic citato habet Carpesium, quod Auicenna & Serapio cubebas interpretantur. Non tamen sunt ij fructus piperi similes, quos officinæ cubebarum nomine efferunt. de qua re consule Matthiolum in Dioscorid. cap. 10. libro 1.
- 95.36. *In membris extrinsecis continentibus, &c.*] Quænam sint continentes, & quæ contentæ colli partes, ipse explicauit tract. primo, doct. 2. cap. 3.
- 95.39. *Secunda verò nomen habent proprium.*] Talia esse vult quæ in partibus internis, utpote gula & gutture, fiunt. Est enim Squinantia, Græcis σκωδῶν & σκωδῶν, inflammatio muscutorum gutturis & faucium. At non minus proprium esse videtur nomen Botij, quum in superioribus dictum sit, testudinem in capite Talpariam vocari, in collo Botium. Perperâ igitur nunc scripsit, prima assumere nomen generis, & vocari simpliciter apostemata, botia, &c. quum Botium sit nomen speciei, nempe Testudo in collo: ut Squinantia est inflammatio, vel (ut hic loquitur) apostema colli internum. An botij nomen hoc loco genuinum esse vult, multorum imitatione, qui Gallica dictione vocant insignem quemuis tumorem, ut gibbositatem quoque, *une bosse*? Deinceps verò hanc vocem strictius vsurpant, de Botio peculiariter vocato dicturus post Squinantia curationem.
- 93.3. *Ita ut sit apostema solum apparens extra in membris continentibus.*] Non sibi contradicit autor, quum antea scripserit, primi generis apostemata esse, quæ occupant membra extrinseca & continentia: squinantiam verò esse in contentis. Hic enim ait, duntaxat apparere, non inesse. Est enim semper in musculis, adeoque partibus contentis, sed visu non percipitur, nisi exterius, quod foras vergant tumor, ruborque. Maior difficultas est in secunda specie, quam dicit esse in musculis extrinsecis versus spondylos seu vertebrae. An eos denotat, qui ceruicem flectunt, corporibus vertebrarum eiusdem accubantes pone œsophagum? Sunt enim hi ratione gutturis seu laryngis & œsophagi, in quorum musculis aliæ duæ species Anginæ constituuntur, verè extrinseci. Porro has quatuor species Galenus sic definit, ex medicorum Hippocrate posteriorum sententia, ut σκωδῶν vocitetur, quando interiores faucium musculi inflammantur: σκωδῶν verò, quando exteriores: nempe qui linguam & os hyoëdes attingunt, œsophagumve firman aut retrahunt. Ad quæ licet etiam referre amygdalarum seu tonsillarum, gurgulionis, & linguæ radice tumefactionem. Tertia species σκωδῶν dicitur, nempe laryngis muscutorum interiorum phlegmone. Quarta est, σκωδῶν, externorum eiusdem partis muscutorum, tam cōmunium dictorum, quàm propriorum: necnon œsophagi, ad huius compressionem: qui sunt voluntariæ deglutitionis autores.
- 96.4. *Quando est in lacertis intrinsecis versus spondylos.*] Falsum est, œsophagum musculos habere intrinsecos, ut quidam somniant: nisi tamen quis velit intrinsecos appellare, quibus ille accubat. Eorum sanè tumor deglutitioni multò magis officit, quàm respirationi.

Quæ vocatur strumosa.] Non à Galeno, sed recentioribus practicis. Galenus hanc proponit de sententia Hipp. lib. 2. epidem. sect. 4. aph. 34. ex luxatione vertebrarum colli primæ, vel secundæ ad anteriora. Hæc deglutitione magis quàm respiratione offendit, & nonnunquam febre coniuncta est, sæpius absque febre, ut quæ ex phlegmone ortum non ducat. 96. 12.

Fiunt enim ut plurimum per viam derivationis.] Causæ vniuersales seu generales dictæ sunt in sermone vniuersali de apostematibus, rheuma seu deriuatio & cōgestio. Speciales verò, primitiue, ut casus & percussio: antecedentes, ut quatuor humores (quorū alij sunt calidi, alij frigidi) & coniunctæ. Fieri verò ut plurimū via fluxionis, cōstat: est enim Angina ferè omnis, inflammatio. Per congestionē propemodū sola Strumosa cōparatur. Hæc tamen Galenus vult accidere puerulis, ex musculorū inflammatione, cōment. ad aph. 26. lib. 3. cū ij breuiiores facti, vertebrā antrorsū attraxerint. An potius à crudo ligamētōrū phymate (ut idē scribit 4. loc. aff. 5. & cōment. 55. ad sect. 2. lib. 1. prorrhēt.) vel ictu, vel casu, dum in tenera ætate omnia sunt laxa, mollia, flexiliaque excitatur. 96. 16.

Quantū ad causas, sunt ut aliorum apostematum.] Hic causas dicere videtur pro morbis ipsis, qui symptomatū causæ sunt. nec immeritò, quū Anginæ dictio exprimat symptomatis, potius quàm morbi, significatū. ut rectè dicamus, phlegmonē esse causā Anginæ siue strangulatus. Phlegmonis autem signa, vbicunque ea fuerit, sunt ut aliorum apostematum. At loci affecti alia sunt indicia, alia ipsius affectus, docente Galeno lib. 1. loc. aff. Et affecti quidem loci peculiare indicium est, eiusce partis actio læsa: ut in Angina difficilis respiratio & deglutitio. Vnde sequitur orthopnoea, linguæ exertio, potulentorū per nares reiectio, &c. Est autē dyspnoea, præ gutturis & faucium angustia, certius indicatiū Anginæ, quā difficilis transglutitio, quum hæc etiā accadat tonsillis nō valde inflamatis, & faucibus exulceratis. Præter id quod τὸ στυγνόν, id est strangulatus siue anginæ dictio, ad respirationis, potius quàm deglutitionis defectum, apertè referri videtur. 96. 18.

Et spuma emissio instar fatigati equi.] Videtur innuere quod scripsit Hipp. aph. 43. lib. 2. strangulatos & submersos (sic enim legendum esse, in praxi nostra docuimus cap. de Angina) nondū verò mortuos, haudquaquā resurgere, quibus spuma circa os fuerit. Quæ sententia nō semper veritatem habet in iis qui laqueo suspenduntur, ut ego semel atque iterum obseruaui. In Angina autem & strangulatus causa interiore, verior esse potest. 96. 24.

Intus in gutture, neque extra apparet.] Quæ nullibi tumorem aut ruborem demonstrat, neque in gutture, neque in faucib. & ceruicis parte antica, eam esse volūt in laryngis interioribus musculis, qui duplici nomine viam aëri præcludunt. ipsi nimirum per se meatum occupantes, plurimum tumefacti scilicet: & ex accidēti, quādo illū coarctant & contrahunt pro suo munere. Interiores enim constringunt, ut exteriores dilatant & amplificant. 96. 30.

Omne apostema præfocatum, aut resolutur, &c.] Quadruplicem anginæ exitū hic proponit, tres salubres, vnum lethale. Sed plures obseruare licet: 96. 32.

quādoq; enim in gangranā conuertitur, & quādoque in scirrū lōgo tēpo-
re deinceps remolliēdū. de quo affectu etiā ager Guido in fine tertij scopi.

97.9. *Quod reperiūssima non administrantur extrinsecus.*] Verū est, nō conuenire
fortiter repellētia externae parti: sed nec relaxantia tantū, aut vehementius
ex vfu esse possunt, vt rectē monuit Trallianus. Etenim relaxantia, partes a-
lioqui laxas, fluxioni iā cōptae opportuniore efficiunt. Vnde nōnūquā suf-
focatio suboritur acutissima, ex aucta inflāmatione: quādoque etiā gangrē-
na superuenit, quae hominem iugulat. Ergo praestat initio refrānatiuis sal-
tem partes extrinsecas vtcunque confirmare & recreare. Vbi verō consti-
tit fluxio, ampliter laxare, vt ad exteriora inuitetur & alliciatur impacta ma-
teria, & discutiatur.

97.14. *Sunt contenti in principio hydromelite.*] Idque pro omni cibo & potu, vt
triduo primo nihil assumāt prēter mulsam. Quippe angina morbus est acu-
tissimus, statimque extremos habet labores. Vnde etiā extremē tenuissimo
victu est vtendū. Malsa verō, prēter id quod parū nutrit, hāc cōmoda prae-
stat: crassiorū humorū attenuatione, viscidorū incisionē & absterfionē te-
nuū diuersionē & euacuationē p aluū & vrinae vias. Adde etiā thoracis di-
lationē, quae in peripneumoniae suspitione (hic maximē verēdā) prorsus
quarēda est. Delicatiores aqua zucarō dulcorata illius loco dari pōt.

97.18. *Et ex colatura fursuris.*] Mesueus habet & ad iura fursuris: quod idem est.
Significatur verō ius sorbitiōve, quā hic vulgus Brenatum appellat. Hoc a-
mylo, & fabarū farina minus nutrit, sed magis quā superiora, & satis deter-
get. His ferē quatuor diebus aeger sustineri potest: quibus transactis, ad iu-
ra pullorū & oua sorbilia est progrediendum, si morbus est in declinatio-
ne. Sed neque istis copiosē vescendum: quippe vereri oportet, ne humo-
ris copia angustiam & suffocationis periculum redintegret.

97.21. *Quare oportet ut parum dormiant.*] Veretur Guido suffocationē, ex som-
ni copia: quae in pleuritide & peripneumonia magis verenda esset. Siquidē
per somnum sanguis & spiritus ad sua viscera dicuntur reuocari. Vnde cir-
ca cor plurimū est eorū in dormientibus: sicque augentur inflammationes
thoracis interiores. Angina verō, quū sit in parte remotiore, & externa ma-
gis, nō debet augeri per somnū, quin potius minui. Ergo per initiū & in-
crementū saltē concedatur somnus: vbi autē fluxio iā cōstitit, & maturatus
humor excerni debet, vigilare satius est: ne fortē in peripneumoniam con-
uertatur angina, haud satis liberē expurgata.

97.25. *Ericationes & ligaturae extremitatū.*] Frictiones asperae, & ligaturae dolo-
rifica in artubus fiunt cōuenientissimē, vt sanguis à parte affecta reuocetur,
neque interea excludatur à corpore. Arctaus ligaturis constringit supra
malleolos & genua: necnō supra carpos & cubitos in hoc affectu. Sequitur
de phlebotomia, quā à saphenis statim aggreditur Guido, nō satis cautē, si
bene iudico. Nā quū morbus sit acutissimus, & suffocationis praecipuus peri-
culū, proximus vter soluedus est, & proxima vena aperiēda, vt in talibus
iubet Hippocrates. Nō tamē à venarū hypoglottidā (quas vulgus praetia-
cantiū Raninas vocat) est inchoandū, sed ab humerariis seu cephalicis, quae

iugularibus(vnde guttur & fauces ramulos accipiunt)valde sunt cōiunctæ. Neq.hypoglottides sat tutò secātur, priusquā fluxio magna ex parte quic- uerit.alias siquidē maiore impetu in locū affectuū irruit,incitaturque. V- bi sub lingua nequeūt tūdi,ob insignē partis huius humefactionē, Trallia- nus iugulares aggreditur.Ægineta venā frōtis,& quæ sunt ad cāthos maio- res oculorū,in naso sc.aperit.Hic nulla fit mētio cucurbitularū,quæ tamen sunt præcipui momēti,non solū scapulīs admouendæ,cum sacificatione, aut sine ferro,sed etiā in colli totò circuitu,& maximè super venas iugula- res.Conuenit etiam apposita sincipiti magna cucurbitula, vbi conueniant futuræ coronalis & sagittalis,ad diuersionem.

In crastinum detur in materia calida.] Trallianus eodē die venam illi cu- 97.28. bito incidit primū,deinde hypoglottidas, & vesperi diacrydiū ex pituitanæ succo propinauit: vix tamē laqueū ex inflāmatione strangulantē dissoluere potuit.Quod autē hoc loco fit mētio pillularū, fieri potest, vbi nō est vehe- mēs strāgulatus. Alioqui nō video quī possint deuorari, vbi liquida ad na- res præ fauciu angustia recurrūt. Tūc sanē præstat acriorib.chysmatis subin- de aluū sollicitare,qua parte inanita,in eā se corpus reliquū exonerabit,cly- steris verò materia crit,quæ hīc deglutiēda pponitur, sed in maiore dosi, quo pars assumēs est ignobilior, & a sede affecta remotior ipso ventriculo.

Aut pilula storacina teneātur sub lingua.] Harū varię sūt descriptiones apud 97.32. Græcos & Arabes: vt Rasīn 9.alm.cap.55.& Mes.cap.de tussi. Magis placet nobis descriptio in qua Gal. Aëtius, Ægineta, & alij multi Græcorū cōsen- tiunt.nēpe ex part.æquis styracis,myrrhæ,galbani & opij,sapa excipiendis.

Et proprietate,velut stercus hirundinis, &c.] Stercus pueri, qui triduū solo 98.2. pane & lupinis vicītarit,cū vino veteri,& canis qui biduū ossib.fuerit nu- tritus,requiritur, vt magis resoluat, minūsq. sceteat, vel autore Gal. Nullā verò ineffe proprietatē stercorei canino aduersus anginā, hoc docet qđ idē summē cōmēdetur ad dysenteria, ex lacte chalybeato dissolutū, ab eodem Gal. Magis vanū est qđ Celsus ex vulgi sentētia scribit, si quis pullū hiru- dinis ederit, angina toto anno nō periclitari. Quod verò Gal.dicit, solo ster- core humano ex melle trito & illito, anginā mox curari, etiā absque sangui- nis missione, fidē omnē superat. vanū quoq; est linū purpura tinctū, quo vi- pera sit præfocata, vt idē recenset cap. de pēonia, esse ad hūc affectū alio præ- stātius. Est. n. apertavis ei⁹ strenuē siccādi, qua omnib. colli tumorib. cōfert.

Diahirundinū sic fit.] Est descriptio Galeni desumpta ab Asclepiade lib. 98.12. 6.nard. Inscrībatur sic: Aliud stomaticum ex hirundinibus absque besafa. Aliud Diahirundinum ab Auicē. describitur ex multò pluribus compo- situm. Hic porrò animaduerte, alia omnia exemplaria habere, nardi, myr- rhæ, &c. vbi nos ex Galeno legimus nardi indica, &c. 98.14.

Gargarizādo, lambendo, ungēdo, atque insufflādo.] Quatuor hī modi nō suf- ficiūt, neq. omnes singulis tēporib. possūt cōuenire. Nā quādiu fluxio viget nocet gargarizare. quod oris partiū motu fluxio magis irritetur. Proinde sufficit ore materiā cōtinere, vel leuiter os colluere. At in declinatione, & sine status, vbi locus est ab stergētibus & discutientib⁹, magna per gargari-

zationem facta agitatio confert. Inunguntur etiam fauces & palatum materia conuenienti, quam paulò post sentit locus affectus. Insufflantur pulueres per fistulam seu cannulam, iis quibus os parum diducitur. Sed maxime omnium tunc confert vapor medicamenti haustus, cuiusmodi præscribit Aëtius, nisi tamen fauces quoque maxima premantur angustia. Fumus enim suffocat magis, eo nomine imprimis suspectus Aureliano in angina. Tres igitur sunt modi hîc prætermissi, detentio, collutio & vaporatio.

- 98.24. *Senationum, vel cardui benedicti.*] Vide annotationem in cap.2.doct.1. huius tract. in tertia forma auxiliorum quæ complent declinationem per faniationem: vbi docuimus, senationem esse alium à fenectione, Græcis ἐρυσίμω. Porro in hoc medicamento parem esse vult Rogerius mellis & a-xungia dosin, quam ipse non limitat.
- 98.34. *Si est apparens, cum sagittella.*] Sic parari debet, vt ferrea cuspis vomica-
solum attingere & vulnerare possit. Qui ferrum maxime auersantur, iis ta-
met si appareat, digitis & vnguibus est potius rumpendus, si attingi potest:
vel candela cerea satis crassa. Sin' minus, acriores gargarismi vel illitus
hoc præstabunt, quales hîc proponuntur à Guidone. Scio quosdam opti-
mo successu rumpere tales abscessus confestim, solo contactu ex oleo
vitrioli.
- 99.1. *Illud idem potest fieri cum spongia.*] Hoc non approbat Arnaldus in Rha-
sen. Quomodo enim spongiam transglutient, qui vix liquidissima possunt
absorbere, inquit? verumenimvero, quando iam suppurauit materia, tu-
mor est solito minor, vt cuius portio ebulliendo exhalaret. vnde Aëtius quò
que in tonsillarum inflammatione præcipit, frusta panis aqua macerata
quam maxima, & alios cibos acruatim deuorare. Vehementiore enim cir-
ca abscessus facta obuolutione, inquit, eodem modo afficiuntur, ac si sectio-
nem sustineant.
- 99.8. *Quarta res completur pro natura accidentium.*] Deinceps trib. sympto-
matis omnium potissimis mederi docet: nempe dolori (nunquam negligen-
do affectui) impeditæ deglutitioni, & prorsus interceptæ respirationi.
- 99.15. *Intromittatur cannula facta de auro, aut arg.*] Cannula fieri potest recur-
ua, quæ vi adigatur in fauces, ad fugendum acré, & forbiles cibos, alioqui
fauces attingere nequeunt. At si angustia est sub faucibus ipsis, in trachæâ
demittenda est fistula, si fieri potest, aut saltem in œsophagum: quomodo
in catarrhis suffocantibus porrum intromittit vulgus, optimo successu.
- 99.20. *Apertione canna, non epiglottis.*] Alij leg. canna, vel epiglottis: quæ Al-
bucali & aliis multis eadem res est. Ego malui eum imitari qui scribit,
canna, non epiglotti. Cæterum proponitur hîc λαρυγγότομος vocata, in
extrema suffocatione, viribus adhuc constantibus, non temerè aggredien-
da. Barbaris Subscannatio dicitur, vulgari nomine, quo escânar suffocare &
strangulare significat: quasi canna priuare, aut illius vsu. Ægineta lib.6.cap.
33. hoc remedii generis ex Antyllo præstantissimo chirurgo agnoscit &
dictat. Aurelianus verò fabulosam esse, caducam & temerariam Asclepia-
dis

dis inuentionem scribit. Aretæus iis antiquior, tale remedium improbat : quod ex eo vulnere maior accidat inflāmatio, ac proinde suffocatio adaugeatur, tussisque excitetur, & vulnus supersit inglutinabile. Quibus incommodis nos satisfacimus abundē in opere practico cap. de Angina, cum ratione, tum experimento tutam esse *λαρυγγιτομίαν* demonstrantes. Nam & inflammatio partis vulneratæ præoccupari potest, & aer conclauis in quo æger decumbit calidior reddi, neque vulnera trachæe sunt prorsus insani-
bilia.

Ancilla testimonio.] Ex ea historia concludit Albucasis, in sectione epiglottidis (sic ille vocat trachæam) nil esse periculi, modo venis parcat, præsertim iugularibus. Auēzoar autem in capra expertus est, tuto fieri posse hanc *χερουργίαν*. Debet autem fieri sectio ad quantitatem foraminis naris, vel paulò minor: sic ut cutis vulnus trachæe vulnere non respondeat: quemadmodum fit *παρὰκέντησις* hydropicorum.

Bocium naturale secundum Albuc.] Naturale dicit, quod est à natiuitate, & plerunque hæreditarium: quo modo vulgus distinguit arthritidem naturalem, ab accidentali. Est verò id incurabile, quia ex prima conformatione pendet, vnde ad eiusmodi vitium dispositio & inclinatio traxit originē. Insaniabile quoque vult esse magnum bocium, quod occupat vtrunque latus, & (vt hîc ait) ambas partes: vel (vt legit Petrus de Argillata) amplas partes.

Et palea marina.] Alij ferè omnes legunt paleam. Ego malui vnum exemplar sequi, vbi scribitur palla: quo significatur *σφαῖρα θαλάσσια*, hoc est pila marina, vulgo palla vel balla. Est globus in littore maris frequens, qualis in ventriculo hædorum sæpe inuenitur. Puto esse ex pilis algæ confractis & conglomeratis ab vndarum inconstanti ac diuersa percussione. Si quis malit paleam marinam legere, (vt etiam habent Arnaldus, Rogerius, Dynus, & alij) ea fortè erit quæ Latinis *Vlua* dicitur: de qua vide Constantinum in Dioscoridē. Hic notissima & vulgatissima est, vocaturque Sagne. Fœnum marinum aliqui nominant, *καταχρηστικῶς*, ob quandam similitudinem. De palea marina idem quod nos sensisse videtur Manlius, autor luminaris vocati maioris, in Cerotum ad crepatos Rainaldi de Villanoua.

Magister Dynus facit puluerem de spongia, &c.] Petrus de Argillata se hoc expertum esse testatur, & verum esse, sed hominem multū extenuare. Quibusdam habetur pro secreto experientia frequenti confirmatissimo, spongia cum melle vsta, vt Arnaldus parare docet, hoc modo scilicet Spongia noua & mediocris cum 100. granis pip. nigri vritur in olla noua. Cinistrus melle despumato q. suff. ad consist. opiata dissoluitur. Hoc iterū & tertio in olla vritur. Tādē similiter fit electuariū molle: ex quo xxx. pillule fiunt. Sumitur vna quolibet die per mensem integrū, sensim deglutienda.

Procedatur, sed caueatur nervorum origo.] Dicit sequi, pro eo quod est secundum eorum longitudinem ac discursum, secare: ne fortè transuersim incidantur.

101. 2. *Precipue circa cubitum.*] Dicit cubitum pro olecrano, vulgari modo. Est autem cauenda apertio in olecrano, & quod sit valde ex carne, & quod motibus imprimis obnoxium, ut hinc proponitur.
101. 6. *Contingit brachia apostemari pati nonnunquam, &c.*] Hoc accidit chirurgi imperitia, ut plurimum: quando scilicet vinculo superposito, vel etiam digito apprimente, vulneratur cutem huc vel illuc contorquet: ita ut, et laxata vulnus in vena non respondeat vulnere cutis. Vnde sequitur, sanguinem haudquaquam effluere, aut effundi inter cutem & carnem: ubi ἐν χύμασι excitat, & tumorem nonnunquam amplissimum, pro sanguinis alias effluxuri copia & impetu. Dum hoc fit, remedium est cutem in eum situm reponere, quo fuit dum vulneraretur cum subiecta vena: sicque manabit sanguis, neque accidet illa ἐν χύμασι, neque apostema hinc propositum.
101. 11. *De fomentatione mollicante & resolvente.*] Imò verò cucurbitulis & scarificatione est opus nonnunquam, ad tollendam ecchymosin, & liuiditatem. Quod ego adolescens in meipso à tali affectu fui aliquando expertus, dum foris & cataplasmata resolutia illud satis non possent.
101. 16. *Arteria verò destructa, aneurysma, &c.*] Aneurysma huius tractationis parum esse videtur, quum non sit de veris apostematibus: sed de eo hinc agere voluit, sermonis quadam consequutione, quia nimirum illud sæpe accidit temerè vulnerata arteria, ut præcedens affectus erat ex imprudenti phlebotomia. An melius differretur in tract. sextum, in quo acturus est de omnibus ægritudinibus quæ non sunt propriè apostemata, neque vulnera, &c. pro iis tamen habetur recursus ad chirurgum? Porro definitur Aneurysma, passio arteriæ adaptæ seu patefactæ per solutionem continui. Græcè est ἀνεύρυσμα δέσσης. Fit autem, autore Galeno loco hinc citato, ea perforata seu vulnerata (quod ad externas causas attinet) quando superposita cutis ad cicatricem peruenerit quidem, arteriæ verò vlcus seu vulnus manserit non agglutinatum, nec cicatrice simul obductum, nec carne obstructum. Eius notæ sunt, eidem Galeno, pulsus: qui fit ab arteria, vel (ut ego censeo) à sanguine arterioso illic effuso, qui assiduè ab arteria diuisa effluit, eiusque motum sequitur, & quod prementibus disparet omnis tumor, recurrènte in arteriam tota quæ eum facit substantia. Ea verò est sanguis tenuis & flauus, multo eoque tenui spiritui commistus, venoso calidior: atque si vulneretur ἀνέφυσμα, is ei aculatione ruit, ut vix contineri queat. Differt ab cedemate similiter cedente prementibus, quod istud foueam retineat (si ex crasso & viscido humore fiat, magis quàm ex aqua vel sero) & nulla ei pulsatio insit, nullus calor, sed potius frigus: color verò candidior, & humor ipse quàm in aneurysmate latior & amplior: nisi quando ratione grumi ingenti, aneurysma in sphacelon conuertatur.
101. 22. *Vno modo compressione, &c.*] Est hæc vera curatio. Alter enim modus, fit amputatione arteriæ, qua membrum deinceps priuatum manet, proindeque mutilum. Priore autem modo, si quidem absolui queat, interim dum

dum impeditur sanguinis effluxus assiduus per compressionem, arteria si adhuc mollior est, ut in adolescentibus agglutinatur, vel carne supergenita obstruitur. Emplastri verò materia, non solum astringens, sed etiam grauis esse debet, ut metallica. Pòdus enim facit ad compressionem & strictionem: quod in emplastris enterocoeles quotidie experimur, cuius affectus curatio ferè eadem est, quæ aneurysmatis. Alter modus respondet omnino sectioni varicum, de qua ultimo cap. huius doctrinæ. Tertius explicabitur tract. 6. doct. 2. cap. 6. in hernia vmbilici Zirbali ac intestinali: emborismalem enim ferro attingere vetat.

Quæ à multis chiragra dicitur.] Ἀῖζα est præda, captura. hinc ποδάιζα, 101. 31. γονάιζα, χερσάιζα, propriè arthritidis pedum, genuum, manuum, per quam velut capti & irretiti sunt ægri. At barbari Chiragram sumunt pro tumore absque dolore: scilicet quando manus crassior apparet & enormis. Cui affectui respondet iisdem autoribus, Elephantia, quam definiunt esse additionem carnis in pedibus & tibiis ultra modum crassis: ut videre est in pedibus eorum qui elephantiasi propriè dicta laborant: & quales sunt naturaliter Elephantis animalis pedes: à quibus etiam morbi huius nuncupatio deriuasse videtur. 101. 35.

Quo indiget, secundum incessum ossium racheta.] Καρπός, Latinis Brachiale, barbaris Racheta dicitur: metacarpium verò, iisdem vocatur Πεῖτεν, Latinis postbrachiale. Hic cauterium adhibet carpo, ut parti infimæ τὰ ἀποχέιστον. i. manus extremæ: quod decliuior sit locus, expurgationi aptissimus. Iubet autem ut fiat vstio, secundum incessum illius ossium: nempe euitetur sectio transversa, qua tendones violari possent. Confert verò cauterium, non modò exitum materiæ parando, sed etiam eius portionem absorbendo, & partem corroborando, ut deinceps non fiat recidiua. Calidior enim & siccior euadit pars: ac proinde minus obnoxia morbis pituitosis, frigidis humidisque. Adde quòd huius partis ossa cariei maximè opportuna sunt: & erosio à putrente materia eorum vinculis, plerunque sunt inutilia, excernendaque veniunt. Id nos primùm docuit apertissimè effectus planè admirandus, testante magistro Tannequino Guilhaumeto, Nemausensi chirurgo prudentissimo & peritissimo. Adolescens annos circiter quindecim natus, Dorilhac nuncupatus, Domini Vallebrisi filius, cecidit in manum sinistram. Tumor inde excitatus per octo vel nouem menses repellentibus & resoluentibus, necnon malacticis frustra curatus est. Ille tandem cauterium adhibuit metacarpi dorso, inter minimum digitum & annularem. Mox cum pure ipso erupit vnum os carpi, sua sede motum: & deinceps reliqua omnia, tum carpi, tum metacarpi ossa per vulnus reiecta sunt sponte, ligamenti suis planè soluta, & cariosa. Vlcus postremo sanatum, quum nihil iam præter naturam corruptum haberet.

101.39. *Cinerum clauellatorum.*] Galli dicunt, *grauellees*. Fiunt autem ex tartaro, seu fæce vini vsta.

102.2. *Et ipsam sæpe aqua calida.*] Ne subinde aliud decoctum sit imponendum calidius: qua frequenti remutatione manus frigescat: aut priuatur continuatione remedij imprimis necessaria. Sic quibus latera, aut alias partes fouemus vesica fuilla aut bubula decocto plena, iubemus vt vesica subinde recalescat aqua calente, non mutato decocto.

102.5. *Violenter attrahendo mollificant manum.*] Vereretur potius tumoris incrementum, ex picis applicatione & violenta auulsione. Hoc enim picationi non malè respondet, quæ ad membrorum incrassationem solet institui. De ea vide cap. 4. doct. 1. tract. 6. Ob id (meo quidem iudicio) rectè Guido subiungit, priores modos esse magis probatos & experimento confirmatos. Est verò semper illud supplendum, quòd postremò annotabit, humorum confluxum ad partem oppositam (hoc est manum sanam) esse imitandum, frictionibus asperis, ligaturis dolorificis, admotis cucurbitulis, factis ruboribus & vesicationibus, necnon grauibz applicatis ponderibus, vt pilis plumbeis alligatis, &c. Eadem pars assidue exerceatur & laboret trahendo, portandove res difficiles, & fotibus laxetur, vt ad eam copiosius accedat alimentum: agra verò, contraria de causa, arctius constringatur, & otiosa maneat.

102.16. *In quorum circuitu vena attolluntur.*] Non est hoc proprium cancri indicium, vt quidam volunt, sed commune scirrhus & cancro: cum aliis plerisque signis, vt annotauimus in cap. 5. doct. 1. huius tract. Propositum apostema nihil aliud est, quàm scirrhus facilè in cancerum mutabilis. de quo vide locum modò citatum.

102.52. *Nam cauterium omnem corruptionem remouet, vt dicitur.*] De hoc plura, & ex professo, tractatu 7. doctrina I capite 3. Est autem id notissimum, igne corruptelam omnem ac putredinem tolli, & absumi. Aliud verò præterea commodum affert partibus ossis, & eiusmodi spermaticis, quod labefactum humoris noxij (præsertim pituitosi) præsentia temperamentum, iis restituat. Sunt enim, vel argumento, calidiores sanguineis partes spermaticæ, cum iis rebus addatur insigni calfactione, vt per ignem. Robur enim ex temperamenti præstantia est, vt debilitas ex intemperie.

102.29. *Panaritium est apostema.*] Græcis dicitur *παριτίον*. vnde apud Dioscoridem libro quarto, capite 49. & Galenum libro 8. simplic. herba quædam *παριτίον* vocatur, quòd tali affectui præcipuè sit remedio. Paulus Aegin. libro tertio, capite ultimo, describit esse *δρόσμη* consistens ad radicem vnguis. Latini Reduiam & Reduiam appellant: barbari panaricem vel panaricium.

102.32. *Et vehementis doloris.*] Quia valde sensibilis est pars affecta. Hinc etiam præcipuè dolent vnguuium radices ab ingenti frigore: aut repentina calfactione, vbi quis impensè refrigeratus, ad luculentum ignem propius accesserit.

Galla

Galla viridi & aceto dahafen curabat.] Alij legunt *dolorem*, alij *doboham*.^{102.43.} nos Halyabbatis phrasin sequi maluimus, qui Pannaritium aliis vocatum, Dahafen vocant. Est autem curatio huius, non doloris, quæ fit per gallam viridem. Quippe dolor à vehementer astringentib. impendio exasperatur.

Perforatione subtili & parua.] Hic consulendus est Ægineta, qui loco^{103.9.} superius citato disertè ait: Suppuratas reduuias acu adacta humorem emittere oportet, spongiamque aqua imbutam imponere, vel lenticulam applicare ex aqua tritam, &c.

Quia hic accidens superat causam suam.] Nempe, dolor est multò maioris momenti, quàm ipse tumor: quamobrem ad narcotica usque veniendum nonnunquam est. Dolor enim vehementi vigiliæ contingunt iuges, inflammantur spiritus, & commouentur humores. Vnde febres accenduntur, accidunt deliria, leprothymix, tandèmq. mors, vltima linea rerum.

Latitante instar illius animalis.] Bubo auis est, Gallis dicta *Chat-huant*,^{103.38.} & *Hibou*. Deserta incolit, dira & inaccessa loca omnium lubentissimè. Nocturna & inauspicata maximè auis, cauernas inhabitat, Græcis *βυβάς*, non *βυβών* appellatur. Illis verò *βυβών* est pars corporis Latine Inguem dicta: & eiusdem partis inflammatio. Vnde factum est tandem, vt alterius quoque loci glandularum phlegmones *βυβώνες* nuncuparentur: præsertim sanguinei. biliosi enim *φύγελα* dicuntur, vt *φύματα* qui sunt aptissimi vel proximi suppurationi. Gal. lib. 2. ad Glauc.

Quæ licet sint nobilia.] Quæ, scilicet, membra glandulosa: nimirum^{103.35.} mammæ & testes. Sed vt donemus vtrique ad speciei conseruationem esse necessaria (testes, inquam, ad generationem, & mamas ad geniti primam nutritionem) nō tamen concesserimus nobiles partes esse mammæ, aut partes principes: quum nec materiam vllam membris aliis communicet, nec vim transfundant: vt testes: quorum presentia absentiaque temperamentum valde immutat.

Quæ Auicenna vocat fugilica.] Fugile definitur, tumor valde durus, cutis^{103.41.} colorem non mutans, profundior, fixusque, & tangentibus immobilis: pauci est doloris, & nonnunquam suppurabilis. Fit vt plurimum sub axillis, à materia pituitosa crassa.

Nihilominus excitantur ab ulceribus & apost.] Ea (inquam) apostemata emunctoriorū, attrahuntur seu excitantur ab ulceribus & apostematib. partiū extremarū, vt manuū & pedū. Cū enim præ dolore, ad eas partes cōfluunt à partibus superioribus, ipsisque visceribus humores, hi glandulas quas permeant in emunctoriis imbuunt, implent, & turgere faciunt: vnde Bubones. Aliàs fiunt expulsiōe materiæ à visceribus quæ se in hac sua emunctoria exonerant: estque tunc deriuatio propriè dicta.

Et non displiceat.] Precatur veniam suæ digressioni, qua paulo fufius^{104.12.} explicare proponit, recitata prolixiori historia (sed perutili, ob similes
Sff iij.

casus) quid mali portēdant bubones febri assiduæ coniuncti: utpote inter-
norum tumorum, circa partes principes, βλασθήματα, hoc est germina.

104.20. *Sed etiam inficiendo.]* Aspectu suo quosdam inficere, ut de Basilico di-
citur, volunt & fascinare: tanta est venenatæ qualitatis subtilitas & effica-
cia. Quinimo intuitu solo ophthalmiam esse contagiosam, alia tamen
ratione, asserunt nostri. Quod ad pestem attinet, facile est intelligere,
quomodo non cohabitantes & commorantes duntaxat illa coafficiatur, sed
etiam vel obiter se inuisentes & confabulantes, nimirum habitu venenoso
qui expiratione redditur à pestifero, inspiratur à sano. Per hanc verò pestem
maximè laboravit pulmo, quum circa eum corruptus sanguis præcipuè col-
ligeretur: unde & cruenta exputio.

104.27. *Legimus de illa ciuitatis Cranon.]* Est vrbs Thraciæ.

104.29. *Tempore Gregorij.* Anno domini 1227. sub pontificatu Gregorij papæ
noni (quem hîc significat) tanta peste laboratum est Romæ, ut vix decimus
quisque superfuisset.

104.38. *Præficerentur custodes ciuitatibus.]* Hîc mos apud nos ita inoleuit, ut ad
minimam de peste famam, ciuitatum & pagorum ingressu omnes inter-
dicantur, etiam notissimi, nisi bene testatum sit, aduentum iis esse ex salu-
bri & minimè suspecto loco.

105.3. *In decimo quarto gradu Aquarij.* Alij legunt, in decimonono. Est autem si-
gnum humanum, ut mox dicet, Aquarius: sicut Gemini, Virgo & Sagitta-
rius. Cæterum huic coniunctioni fuit similis, ea quam esse volunt primam
magnæ seu crassam vairolæ causam. Cur igitur non accidit tempore Gui-
donis etiam vairola: aut cur posterior hæc coniunctio, circiter annum Do-
mini 1490. non similiter pestem genuit?

105.15. *Et faceret apostemata.]* Ex sanguinis conturbatione, & collectione circa
viscera, fiebant internæ inflammationes, & ab his febres assiduæ: earumque li-
pyriæ (ut est verisimile) per quas interiora vruntur, exteriora frigent, sunt-
que malignæ admodum & lethales. Hinc sputum sanguinis ab initio, ex e-
rosione potissimum, aut ruptura: deinceps verò, mitigata morbi acerbita-
te, & exterius conuersa materia, Bubones (internarum inflammationum
germina) pullularunt.

105.22. *Ut cacochymia, debilitatio & oppilatio.]* Pestilens febris tota in putredine
consistit, qua nihil deleterius dici potest. Putredinem verò facillimè conci-
piunt humores prauis, utpote iniucundi & naturæ ingrati, à cuius regimine
facile destituuntur. Ad cacochymiam verò sequitur virium debilitas, quum
in puritate & copia spirituum præcipuæ vires consistant: à prauis autem hu-
moribus nec multi, nec laudabiles gignuntur spiritus. Imbecilla autem corpo-
ra magis & promptius à quavis re noxia læduntur, proindeque pesti sunt
opportuniore. Adhuc obstructio meatuum internorum & externorum facit ad
putredinē, ob transpirationis & euentilationis impedimentū. Pravi autem
humores, ut etiam copiosi omnes obstruunt meatus suo infartu. Itaque ad
pestem

pestem disponunt. Est autem præcipua causarum dispositio patientis, ut nostri loquuntur. Ob id subiungit Guido, plures interiisse ex iis qui improba victus ratione utebantur, quos malè viuentes appellat. Nam ea de causa, post famem pestis ut plurimum accidit: quod per annonæ caritatem, absurdissimis alimentis vulgus utatur.

Et purgare se pilulis aloeticis.] Nescio an velit significare pilulas communes, Ruffo attributas, quas & pestilenciales vocitant. Constant myrrhæ & croci, ana part. i. & aloes part. ij. Sed aliæ multæ compositiones plus habent aloës, quâ ista, ut aloëtica potius dici mereantur. Quod verò subiungit, consolandos esse humores cum bolo armeno, denotare videtur, sistendos eos qui commoti sunt & concitati: tales enim facilius putrent. Quiescunt verò & sedantur incrassantibus iis maxime quæ vim habent alexiteriam, ut bolus arm. vires etiam recreans & humores velut consolans.

Ad curationē feb̄ æt phlebotomia & euacuationes.] Sanguinis missio & purgatio possunt conuenire, priusquâ bubones aut anthraces suboriantur. Nō enim contradicendum est motui naturæ, internas partes easque digniores exonerantis. Neque verēda est, vel humorū agitatio quæ fit euacuando, vel debilitatio virium hīc maxime formidanda. Etenim agitati humores non sinuntur, sed educuntur, & qui supersunt, deinceps quiescunt facilius. Vires autem non franguntur ex mediocri & opportuna euacuatione, qualis fit circa initia.

Versus finem pestilentia, incurri in febrem.] Resistunt diutissime contagio-
so morbo, qui ei sunt minus obnoxij, vel suapte natura, vel prophylactices beneficio, ut viridia ligna flammæ. At diuturna consuetudo & contactus, ineptam alioqui materiam sensim præparat & disponit, ut tandem sit aptissima ad cōcipiendam etiam leuiorem causam. Sic gutta cauat lapidem.

Post verò anno Domini 1360.] Supra millesimum & trecentesium, sup-
ple: qui fuit annus octauus à pontificatu Innocentij papæ sexti. Itaque pestis hæc post duodecim annos primam sequuta est.

In ista verò plures diuites, & nobiles & pueri.] Quid causæ est quæ diuites & pueros magis sustulit altera? An calidiores humidioresque hi sunt, & proinde ad putredinē magis cōparati? Qui verò laboriosam vitā ducunt, ut calidiores, sic quoque sicciore deprehenduntur: mulieres autem humidiores quidem sunt, sed simul frigidiores. præter id quod menstruus fluxus eas à multis iniuriis reddit immunes, Prior igitur in cacochymos magis grassata est: posterior verò in sanguineos, calidos (inquam) & humidos sæuior extitit. Fuit autē cacochymia fortè frequentior in priore, ob prægressam annonæ caritatem, ut est verisimile.

Radix herba tunicis, diptami.] Tunicis loco, ubique radicem Angelicæ
vsurpare suadeo. Dictamni verò radix hīc etiā expetitur, non Cretici illius à Dioscoride descripti (quippe huius folia tantum & coma sunt vsui) sed vulgaris, cuius folia negliguntur, radix censetur alexiteria.

Fiat electuarium.] Supple solidū, in lozangiarū seu tabellarum formam. Eo utebatur Guido ut theriaca, id est, alexicaco efficacissimo, & multo ante

omnem cibum tempore fumendo: vt de theriaca dixit cap. de anthracē doct. i. tract. huius.

96. 13.

Cura bubonum, &c.] Absoluta digressione, iam redit ad propositam curationē bubonis: quā distinguit pro ratione generationis. Scilicet, vt quando fit ab interna prorsus occasione, dignioribus partibus se in adenes spon te exoneratibus, etiā nō prēmīssa euacuatione, mox relaxatibus & epispasticis vocatis humorē ad eas partes magis alliciamus. quia quod natura vergit (per loca tamē cōferentia) ducere semper oportet. Quando autē nullum subest intus vitiū, sed humores feruntur ad emunētoria, prae dolore extremitatū, quia nullum naturae commodum affertur, sed potius noxa, tūc non est ea fluxio fouenda, imō sistēda: non tamen repellentibus quae sint vehementiora, sed refranātibus vocatis. Atque si plethora æger prematur, praestantissimum fuerit eam simul curare manifesta euacuatione, vel insensibili, vt per inediā. Fit autē cōfluxus ad partes affectas, etiam si corpus plethora non laboret ob doloris vehementiā. tūcque vt minus facilis sit fluxio, demenda est aliqua portio humorum partibus transmittentibus. Sic enim facta, indigentiores, auidus retinebunt, nec sinent elabi.

106. 16.

Et in isto casu, vt reprimatur cōcursus.] Nō est repellendus vehemēter humor, qui ab externa occasione est ad fluxū cōcitatus, sed tātū frangēdus venit fluxionis impetus: vt pars ei sensim assuescat, nec tā graui dolore prematur. Refranantia autem sunt, refrigerantia (quae hīc alterantia dicit absolutē) cum leui astrictione: cuius ratione partem vtcunque roborant.

108. 32.

Ita in mollitiuis est timor attractionis superfluae.] Idem monuerat suprā, capite de phlegmone vero, circa finem, inquit: Caue tamen à nimia humectatione: quoniam in principio est timorosa, vt dicit Auicenna. Ab vtroque verò extremorum sanē vitandorum, discrimine tutos nos reddit prēmīssa euacuatione, tametsi plethora non subesset. Quippe in nanitis partibus superioribus, patet locus in vasis quo repulsi humores recipiantur, ne viscera impetāt: eoque nomine repellātia nocere nequeūt. Sic mollitiua, seu relaxatā partem affectam nocent minus. Quippe facta prius humorū diminutione, tantus nequit perseuerare fluxus, nec impetu irruunt vt prius humores: quum eorum copia sit vna ex fluxionis occasionibus.

106. 42.

Mitigare quidem magis tunc.] Mitigatio hāc duobus modis fieri potest. nempe refranantibus, ad reprimendum fluxionis impetum: & anodynīs propriē dictis, quae relaxantia sunt. Mitigato verò dolore, etiam fluxionis impetus minuitur.

107. 42.

Coquere & suppurare oportet.] Idem est propriē loquendo, resolvere atque digerere: sed Guidoni differunt. hoc enim peculiariter significat concoquere & maturare. Ob id ait, si non potest resolui, digeratur, hoc est coquatur.

107. 17.

Et glandulas naturales euellunt.] Appellat naturales, quae verae sunt glandulae, sed nunc scirrhusae, adeoque strumae. Aliae enim dicuntur glandulae, tumores (inquā) ex materia prorsus inutili, ad formā glandularū con-

concreta, de quibus instituit superius caput adminiculatium de nodis, glandulis, serophulis, &c.

Quædam à similitudine sic dicta, ut coagulatio lactis.] Quando lac coagulat in mammillis, non facit verum apostema, quia materia illic contineri debet secundum naturam, sed non coagulata. Atque ut turgentes maximè lacte, non patiuntur tumorem præter naturam, sic neque tumor ille est non naturalis, intra quem solum peccat concretione materia. Multo minus tumor præter naturam seu apostema censi debet, mammæ amplitudo etià enormis, ut in quibusdam mulieribus insigniter mammosis: quum materia tota sit naturalis, adeps scilicet, & carnosa substantia. Huius tamen deformitatis curatio tradetur sexto tractatu, ubi de ornatu multa scribentur, aduersus vitia naturalia. Alia ratione quædam Herniæ dicentur apostemata similitudinariè, cap. 7. huius tract. quod illic explicabimus.

Et ad illorum curationem, prouocatio eorundem.] Est enim maximus consensus mammarum & vteri, adeo ut pars vna cedat alteri sanguinem. At nõ per venas in recti muscoli abdominis parte interna conspicuas, ut anatomici ferè omnes existimant: sed naturali *συμπλοκή*, per communem venam cauam. Etenim cum eiusdem gratia ambæ partes sint institutæ, matrix ad concipiendum, mammæ ad foetus nutrimentum, caua turgens sanguine in eam se exonerat, quæ sanguine ad suum munus indiget magis, alioqui ad vtranque se habens indifferenter. Hanc verò propensitatem iuuat maximè attractio, foetus ad vterum, & pueri lac sugentis ad mammas. Vnde aliàs, in hanc, alias in illam regionem potius fertur: quandoque etiam vtrique simul ac eodem tempore suppeditatur, ubi est copiosior.

In altera parte, &c. monstrat eminentiam.] Rarò accidit totam mammam æqualiter inflammari, sed aliquam duntaxat eius regionem, in qua præter naturam effusus sit sanguis. Lac verò per totam expansus est, idque secundum naturam. Vnde apostema, seu tumor, æquabilis apparet. Sed quod subiungit, (lac non venit nisi grauidis & prægnantibus) ut plurimum est verum: siquidem perquam rarò euenit, ut quæ nec grauida est, nec puerpera (prægnantem huius loco, dixisse videtur Guido) lac habeat. Est tamen iam dudum recepta Hippocratis sententia, Si mulier quæ nec grauida est, nec peperit, lac habet, huic menstrua defecerunt.

Birsen ad apostemata mammillarum, &c.] Antiquiora exemplaria hîc habent Birsen, ex cõtextu Auicennæ etiam deprauato, idque pudendo impri-
mis errore: quum ipsemet antea apertè monuerit, quosdam hallucinari in significatione harum dictionum *Birsen* & *Sirsen*. Quibus monitis, Auicenna subiungit hanc explicationem: *Birsen* (inquit) est dictio Persica. *bir* enim est pectus, & *sen* est apostema. *Sirsen* etiam est Persicum. *sir* enim caput est, & *sen* apostema seu agritudo. Nempe hac dictione Phrenitis maximè denotatur, quæ est menyngum seu panniculorum cerebri inflammatio: ut Karabitus eidem auctori propriè est apostema cerebri substantiæ. Hîc ergo legèdum est *Birsen*, quod significat propriissimè pleuritidem ex diaphragma-

Lib. 3. fen. 10. 17. 4. cap. 2. tis inflammatione : ad quam delirium sequitur necessario, & nonnunquam Sirsen. Hinc quæritur ab eodem Auicenna discrimen in signis pleuritidis, inter Sirsen & Birsen ratione delirij: quod permixtio intellectus (sic enim delirium vocat) in Sirsen accidat mox ab initio : in Birsen verò subsequatur, & quandoque non nisi moribundis superueniat. Quod autem subiungit Guido (seu pleuresin) malè transcriptum est. Sic enim legendum ex Auicenna: Et multoties quidem resolvitur Birsen ad apostema mammillare, & est locus ubi timetur pleuresis. Quorum verborum hîc sensus est: Quemadmodum apostema diaphragmatis sæpe conuertitur in mammillare, bono quidem successu: ita verendum quandoque est, ne istud in pleuritidem (cuius species est Birsen) transmutetur, ut indebito repellentium usu. Subdit Guido (sed non econtra) quo non significat Auicennam Hippocrati contradicere, & negare ex mammarum apostemate accidere posse Sirsen (sic enim Guido legisse videtur, cum aliis hallucinatus) sed tantum, id non dixisse Auicennam.

108. 10. *Non frigida actu, sed calida.*] Actu supple. nam quæ frigida applicantur, minus penetrant: & condensando externam superficiem, calidiorem reddunt affectum, cohibita transpiratione.

108. 17. *Et myrrha, & assa fetida.*] Alij legunt *Vino*, loco myrrhæ. Illius tamen non meminit Auic. & myrrhæ conuenit reliquorum simplicium conditio.

108. 19. *Et non ponatur magna turunda propter dolorem.*] Nempe mamma est pars valde sensibilis: idque natura voluit, ut etiam contrectatione blanda voluptatem sentiret, quæ utero communicaretur, & eum ad coitum magis accenderet. Tanta enim est harum partium consensio, ut molliter tractata papilla, uterus velut arrigat: nec minus contrecta viri mentula. Sed & infans dū fugit mammam blandiusculè quandam illi parti voluptatē infert: qua mulieres, natura sic providente, tædio lactandi utcunque leuantur. Porro turunda seu tenta maior (hoc est, crassior longiorve) non modò obest dolorem inferendo, sed etiam perpetuò nocet materiâ suppurata: quum hanc assiduè effluere præstet: ut fusius in tract. nostro de vulneribus sclopetorum, libro secundo explicauimus. In sola hæmorrhagia tales habent locum.

Quod tamen valde verendum est, &c.] Dixit cap. ult. doctrinæ superioris, esse periculosam omnem excisionem canceri in vniuersum: non hoc de mammillari peculiariter expressit. Est enim omnium facillima extirpatio mammae, quando minor fuerit cancer: ut in anatome nostra demonstramus, experientia & ratione docti.

108. 30. *Dictis in apostemate frigidus.*] Mammillarum scilicet nempe oleo de spica, de lilio, & similibus. Nam quod frigore concreuit, id calore dissolui debet, ex physico axioma, & medico illo, contraria contrariorum sunt remedia.

108. 33. *Et cum oleo modico miscendo.*] Lanfrancus requirit aquam decoctionis illorum, cum paucis oleo, ut dissoluatur farina cum mica, & fiat empl. quod post fomentationem tepidum superponit.

Et ad incesum costarū aperiatur.] Hoc minus rectè præcipi videtur, si verū est

est fibras musculorum sequendas esse in incisionibus. Hic enim oblique incedunt musculi intercostales: & superiores quidem (in quibus proposita chirurgia solum tentatur) a regione postica ad anteriorem velut descendendo, hoc modo, Interiores vero, contra. sed hi non perforantur, nisi in aperiendo empyemate. Caterum longam maturationem expectare vetat prudentissime: quinimo vitari debet suppuratio, quantum fieri potest, & extra omnib. modis allicienda materia, valde relaxatibus & emollientibus. Id quod de tumorib. parietum thoracis (ij sunt ossa & musculi intercostales; ablatis omnibus superpositis partibus intelligi volumus. Superpositorum enim musculorum tumores, id minus exoptulare videntur.

Quae autem deueniunt ad internam suppurationem.] Vt pleuritis musculorum intercostalium interiorum, vel diaphragmatis, & aliarum inflammatio nes internae, quae suppurante pus suum in capacitatem thoracis euomunt: unde fit *ἰμφορμία*. Tunc vrendi, aut secandi veniunt, si vires ferant, & nulla est insignis corruptio partium internarum: Quod pus testabitur album & purum. Sub cruentum enim, faeculentum & fetidum, lethalem affectum denotat, aph. 44. lib. 7.

Proprie propinquitatem quam habent.] Viscera nutritioni inferuentia, potissimum ventriculus & hepar egent asringentibus ad sui roboris conseruationem, quo egent maxime ad operis sui quam difficillimi absolutionem. Etenim eorum quae assumuntur primae alterationes sunt omnium operosissimae. Ad motorum vero medicamentorum qualitates, subiectis visceribus facile communicantur: unde ea ipsa admetis e regione topicis remediis emendare solemus. Ergo tametsi affectus non nisi relaxantia possit, est aliquid addendum roboratis, ne partibus nutritioni dicatis officiant.

Vt Attalus discipulus Sorani ponebat.] Vide historiam, non minus utilem quam iucundam, lib. 13. therap. cap. 15. Affectus erat hepatis inflammatio, qua laborabat Theagenes philosophus cynicus: illum meris cum relaxantibus curabat Attalus methodicus, unde obiit intra quatrimum, ex medici ignorantia arrogantiae coniuncta.

Diachylon.] Non est hoc diachylon vulgaris vsus emplastrum, sed quod Guilielmus vocat emplastrum de maluauisco: recte vero dicatur, materiae gratia, diachylon. Ab eo sic describitur lib. 1. cap. 22. Recip. rad. althae mund. frustatim incisae, &c. Guido huic exemplo miscet puluerem hierae. alij legunt ireos: unde fieret Diachylon ireatum. Sed, meo iudicio praestat hierae pierae puluis, stomachum roborans & iuuas coctionem hic languescens.

Si tamen adderetur oleum rosae.] Hoc nunquam est permittendum. Hepar siquidem perpetuo recreari debet nonnulla astrictione, tametsi ea interim noceat affectui: vt praecitato loco docet Galenus. Quod esse commune vult omnibus iis partibus quarum munus eiusmodi est, vt toti corpori sit ex vsu: in fine capitis sequentis. Cui sententiae minime assentior: quippe pulmones maxime gaudent laxitate, quorum munus est in primis necessarium. De liene quod subiungit, Gal. initio cap. 17. supradicti libr.

verum esse agnosco, hunc (inquam) similiter curandum non esse puris relaxantibus, sed quam ille dat rationem, haudquaquam admitto, quia lien ex iocinore quicquid est limosum & melancholicum expurget, sibi que attrahat. Eo siquidē nomine egeret potius laxitate & raritate, quò facilius crassum humorem exciperet. An potius dicendum, egere astringentibus ut hepar, cum sit alterum hepar, & sanguinis opifex? Hoc enim Guido voluisse videtur, ut in tract. 3. doctr. 1. capite 1. de vulneribus in vniuersum explicabimus.

109. 40. *Albucaſis conſultat in iſtis locis.*] Nempe regioni ventriculi, hepatis, & lienis: quando viſcera hæc frigida humidaque intemperie laborarint, & alia non profint remedia. Debent verò cauteria non vltra cutem ferri, aut musculos parum attingere. Quod eſt cauſiſſimè agendum: quia tales ægri ſunt valde emaciati, ut in quibus viſcera nutritioni dicata ſuum munus perperam exerceant.

110. 3. *Dicitur ab hydros, &c.*] Ignorantiâ Græci idiōmatis ineptam affingit etymologiam, ὕδωρ eſt aqua, ὕδρωſος & ὕδρωπις morbus quo in abdominis ſpatio continetur aqua. In aliis ſiquidem locis eiufmodi affectus, nō hydros, ſed humor aquoſus dicitur, aut φλύκταινα: ut doct. 1. huius tract. in capit. admin. de apoſtemate aquoſo dictum eſt. ὕδρωſος accentu notato in vltima, ſeu ὕδρωπις, eſt qui talem patitur affectum. Eſt autem materia, (ut ſubdit autor) aquoſa & ventoſa ſimul: nunquam enim flatus abſque ſero, vel ſerum ſine flatu reperitur, ut monuit ipſe prædicto loco, ſed aquoſa aut ventoſa dicitur materia, ab ea quæ exuperat. Hinc Aſcites vocatur, in quo eſt multo plus aquæ, & Tympanites in quo plus flatuum.

110. 8. *Quandoque ex colligatione.*] An liene ſolū affecto, non etiam hepate, gigni poteſt hydros, quum lien ſit altera αἱματώσεως officina, ut paulò antè ſignificauimus? Hic enim chyli partem craſſiorem (quod opus eſt difficiliſſimum) conficit & elaborat, ut hepar liquidiorē. Proinde hepaticus ſanguis infra mediocritatē eſt tenuis, quoties lienico eſt priuatus, liene haudquaquam ſanguificationi incumbente. Ait autem Hippocrates, hydropem ab illis nonnunquam exordiri, atque lumbis: hoc eſt, partibus iis contentis, nempe ventriculo, & gracilibus inteſtinis: quæ ſi malè χύλων inſtituant, perperam quoque αἱματώσεως ſubſequitur, quoniam inepta materia hepati & lieni ſuppeditatur.

110. 14. *Mirum non eſſe, &c.*] Ænigma hoc Gordonij, quod eſt quadruplorum propoſitæ contradictionis explicatio (nempe, qua ratione poſſunt duo contraria ſimul eſſe in eodem ſubiecto adæquato & indiuiduo) ſic exponi poteſt. Formans ſeu formalis cauſa & antecedens hydropis, eſto calida intemperies: formata, ſeu effectus ipſe, qui eſt cauſa coniuncta & immediata ſymptomatis (hoc eſt, hydropis, ſeu excrementi præter naturam collecti & retenti) eſt ſemper frigiditas, ſeu caloris natiui diminutio. Rurſus, calida intemperies eſt omnino præter naturam: frigiditas verò quam hic dicimus, eſt res naturalis: ſcilicet calor ipſe natiuus diminutus, idque caloris naturalis ſub-

lis substantiâ resolutione imminutâ. Præterea, idem calor natiuus materia-
lis causa est, seu passionis subiectum in cuiusmodi alteratione: calida verò
intemperies formalis (vt in prima distinctione explicauimus) vel efficiens
causa est. Deniq. caliditas sola est quæ sensibus nostris apparet, frigiditas
autē (id est, natiui caloris diminutio) est occulta, solique rationi cognita.

Et debilis superfluitatum expulsio.] Quum enim excerni consueta reti-^{110.27.}
nentur, insignis quispiam tumor in corpore excitari debet. Accidit ve-
rò maximè Asciten fieri, cohibitis sudorib. & vrinis: quum eadem sit ho-
rum materia, & feri hydropen gignentis.

Quia est cum disconuenientia particularum.] Nempe hydrops affectus est^{110.39.}
frigidus & humidus: in morbis autem magis periclitantur, quorum nature
minus conuenit morbus, vt ex Hipp. sententia licet colligere. Porro Ascit-
es omnium deterrima censetur, quia in ea magis refrigeratum est hepar,
vnde aquam ferumve gignit. Ad statum enim requiritur languidior calor,
non insignis frigiditas. Minus adhuc læsum est hepar in Anasarca. etenim
pituitam saltem producit, quæ sero & flatu longè potior est.

Mezereon, id est laureola.] Mezereon propriè est chamælea. sed ple-^{111.12.}
rique eodem vocabulo denotant & chamælaam, & daphnoedem Latinis
laureolam dictam: quorum errorem sequutus est Guido. Rhafis enim ab-
solutè scribit *mezereon*. Hic autem præcipit, vt singulis hebdomadis su-
matur vna dosi, quæ sit drachmarum duarum cum semisse. Subdit Gui-
do, purgandum etiam per vrinas. In quorum remediorum vsu moneo ob-
seruandum Gordonij præceptum, vt (ne assuescat vini remedio natura) al-
ternentur ista, & modò ad intestina, modò ad vesicam deducantur humo-
res. Primùmumat pilularum drach. j. & duobus vel tribus diebus con-
tinuis sequentibus apozema. Deinde per duos dies capiat pilularum ʒ j.
ß. in duabus vicibus: & quinque vel sex diebus sequentibus apozema: at-
qua ita deinceps.

Ex cantharidibus correctis per adustionem.] Non dicit hoc Galenus, sed^{111.19.}
tantum per ea quæ admiscuntur castigatas admittit. Cæterum gummi ce-
rasorum optimè id fit, quum ipsum & diureticon sit, & lentore suo cantha-
ridarum acrimoniam erodendisque vim optimè retundat.

Detur vnus cum syrupo acetoso.] Cum syrupo acetoso (inquam) ex zuc-
charo, ait Rhafes, ad differentiam alterius qui ex melle paratur, diciturque^{111.25.}
oxymeli propriè.

Et hoc fricetur ad Solem.] Muniendum est caput, ne inde fluxio nata in-
uehat tussim hîc molestissimam: vel ab insolatu febris excitetur, accensis^{111.29.}
spiritibus. Hepatis etiam calidior intemperies verenda est: cuius ratione
in admouendis quoque exemplis resoluentibus vitamus regionem hepatis
quando hydropis causa est illius calida intemperies.

Succus radicis ireos.] Tria quæ sequuntur remedia succus ireos, aqua sam-
buci, & vrina maximè commendantur à Gordonio, qui de succo prædicto^{111.31.}
sic ait, Ego autē sum expertus succum radicis ireos. Attamen aduertendum

quod debet esse crudus: quia coctus nihil valeret, & quod accipiat mane quantū media testa oui capit, per se, vel cum ovo forbili. Proculdubio curat omnē hydropisim quę manu humana sit curabilis. Educit quotidie tres vel quatuor scutellas aquę citrinę. De aqua sambuci sic ait: Destilletur radix sambuci, & medianus cortex, & flores, & fiat ista aqua: quę in delicatis curat omnem hydropisim de frigida causa. De vrina potest dubitari, agrinę ipsius propria, vt hic Guido annotat, & Gordonius loco præcitato, an hominis sani cōuenientior sit: qualē ipsemet Gordonius in tract. de vrinis, cap. 13. vnicam valere ad hydropem affirmat, nempe iuuenis & sani.

III. 38.

Supra hepar & splenem & stomachum tribus.] Nempe singulis vnum, vt vult Albucasis. Sequitur: & inter spondylia in dorso cum cultellario, duobus: sc. (vt ait Albucasis) vno ē directo pectoris, altero ē directo ventriculi.

III. 2.

Ipsū incide à parte anteriori.] Est παρακέντησις ab Auic. transcripta ex Pauli Ægin. lib. 6. cap. 50. Hoc remedij genus conuenire potest, vbi viscera scirrhus non laborant confirmato: alioqui nil, nisi prorogatur vita ad plures dies. Nā quandiu subest scirrhus tandiu fit noui feri intra peritonæon effusio. Verū est (inquit Gordonius) quod vita potest aliquo tempore prolongari, per vnum mensem, aut per medium annum: sed postea iterum reuertitur aqua paulatinē. Et nunquam vidi aliquem perfectē curatum per hunc modum, quin finaliter moreretur. Credo quod melius esset, vt fierent quinque vel sex cauteria subtus vmbilicum, & in bursa testiculorum: ita quod resudando paulatinē materia aquosa purgaretur. hæc Gordonius. Ego facere non vereor multas, easque profundas & longas scarificationes in ventre inferiori, & setone scrotum perforare: per quas apertiones multum aquę solet destillare. Atque salutis spes nonnulla est, quandiu ventriculus bene appetit, nec vlla premit sitis. De paracentesi elegantissima controuerfia extat apud Cælium Aurelianum lib. 3. chroniōn, cap. 8. qui tanquā arbiter honorarius, tādē sententiā suam prudentissimē affert. Annotatio ne dignissima quoque est à Celso recitata de hydropico historia, quę sic habet, Non ignobilis medicus Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam eius notæ intemperantię, mediocriter eo modo implicitum, negauit posse sanari. Cūque alter medicus Epirotes Philippus, se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum agri respicere se ad animum: neque eum res fefellit. Ille enim cum summa diligentia non medici modò, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorādo, bibendoque suam vrinam in exitium se præcipitauit.

III. 8.

Deinde tu pellem ventris suūsum, &c.] Præstat deorsum trahere: quod etiam Paulus Ægineta (ex quo plurima horum transcripta sunt) innuere videtur, quando iubet vt ministri tumore ad pubem digitis premant depellantque. Et paulò post humore sistere præcipiens, scribit: sistitur verò statim, cum diuisio ipsa alternatim facta sit. Nempe si cutis vulnus cute iam laxata superius est musculorum & peritonæi vulnere, aqua vltro non effluet. Obturabitur enim profundior incisio, à cute superposita: quūque

vul-

vulnus in cute superius sit, & aqua non facile ascendat, vix vlla eius portio illhinc destillare poterit.

In tympanite educatur materia per ventrem & vesicam.] Quomodo flatus per 112.19.
vesicam euacuabitur? An significat serum, flatus materiam? Hoc etiam per
ventrem educitur, non ipse flatus, qui extra intestina est: nempe inter hæc
& peritonæum.

Quæ recip. agarici drach. duas.] Fortè leg. est dragm. tres: quia basis medi- 112.34.
camenti copiosior esse debet, præter id quod, si drachmis duabus conten-
tus esse voluisset, sequentibus adiunxisset agaricum per cōmune ana. Porro
vstitatæ non sunt pilulæ huius descriptionis, sed aliæ quas ipse dictabit in
antidotario cap. de medic. purgant. Trochisci verò de lacca deinceps pro-
positi sunt ex descriptione Rhasis lib. 9. ad Almanf. cap. 67. Neque mul-
tum variant à trochiscis de lacca Mesuei.

De apostematibus ancharum.] Per anchas intelliguntur partes inferiores 113.5.
ventris, à summe vsque ad coxas & verenda, vt dixit cap. 7. tract. 1. doct. 2.
Earum partes sunt, continentes quidem mirach. i. abdomen, siphac. i. pe-
ritonæon, zirbus. i. epiploon, & ossa. Contentæ verò, rectum intestinum,
vterus, vesica, vteretres, vasa spermatica, nerui, venæ & arteriæ infra descen-
dentes. Exterius procedentes denique sunt, testes, scrotum & virga, ingui-
na, nates, musculi ad coxam descendentes, &c.

Quæ huius conscriptionis non sunt.] Id est chirurgicæ tractationis. Ad me- 113.9.
dicos enim pertinent quicunque sunt interiores & occulti affectus.

Et apostematib. oschei seu burse.] Oscheum est bursa testiculorum, Lati- 113.12.
nis scrotum vel scortum vocata. Eius pars media dicitur futura vel com-
missura. Caterum istius loci tumores quiuus, seu in scroti substantia fuerint
seu testiculorum, vel interiore spacio (quocunque scilicet modo intumue-
rit scrotum) Græcis appellantur κῆλη, Latinis Hernia, & Ramex. Atque du-
plicem faciunt herniam chirurgi: propriè dictam, adeoque verum aposte-
ma: de qua hæc agetur specie quintuplici, alteram improprie & similitudi-
nariè nuncupatam, quod materia scroto inclusa & tumorem faciens, non
sit res præter naturam, sed tantum pars suo loco mota, vt in dislocatione:
nempe intestinum, vel omentum, vel vtrunque. Et tunc peritonæum ipsum
patitur rupturam seu crepaturam & dilacerationem, quippe ex sola relaxa-
tione, vix vltra inguen tumor extenditur, vt Gordonius annotat part. 7.
cap. 7. De his apostematibus seu herniis similitudinariè vocatis, autor scri-
bet tract. sexto, quem instituet ad omnes ægritudines que non sunt pro-
priè apostemata, &c.

Et apostema calidum vel frigidum.] Hoc est, aliàs calidū, aliàs frigidum. 113.22.
nēpe est apostema quale phlegmone, erysipelas, œdema & scirrhus, ex hu-
moribus non naturalibus, quos ait non multum declinare à naturali con-
ditione. Atque eo significantur sanguis, pituita, & vtraque bilis.

Quia illa membra sunt multum sensibilia.] Varias recenset causas difficilis 113.25.
curatiōis. Prima est, sensus exquisitus voluptatis gratia. vnde & dolor & alia

symptomata sunt grauiora, neque pars sustinere potest vehementiora remedia. Secunda inferior situs: vnde eò facile ruunt excrementa. Tertia, quod & si naturæ emunctoria verè non sunt, tamen circa eas se solet exonerare corpus, scilicet per anum & vesicam iis proxima. Sequuntur aliæ tres causæ situm consequentis: nempe quòd sint absconso loco: vnde alterum accidit incommodum, citius (inquam) putrere. Postremò, quòd natura voluerit absconfas esse partes honestatis gratia: ob id non libenter deteguntur & monstrantur, priusquam morbus admodum inualuerit per longas moras, ac proinde sit curatu difficillimus.

113.29. *Nam attrahendo materiam ad anum.*] Hoc modo fit deriuatio ad proximum locum, eumque dicatum excipiendis recrementis: quo nihil aptius meliusve excogitari potest.

113.38. *Quæ leui circa anum generatur.*] Quia locus est valde excrementitius, ideò vlcera ibi sunt malæ curationis. De hoc sic Auicenna lib. 3. fen. 20. tr. 2. cap. 2. Et quando apostema est dubellati, tunc bonum est vt fiat apertio apud oscheum. Et non conceditur vt aperiatur illud quod sequitur anum: quia quandoque fit fistula mala. imò oportet vt assidue tur positio farinæ ryzî, confectæ cum aqua super ipsum, vt prohibeat apertionem eius.

114.2. *Ligatura reticulari iuncta.*] Id est, ad modum coiffæ seu coiffæ, vulgò *coiffe ou scoffion*: quo mulieres suos vestiunt crines, non tamen ad reticuli formam. Hic rotunda est fascia, quæ alligatur brachiali. Non enim oportet vllam partem affectam pendere, ne magis doleat. Sic in fine tractatus de vulneribus illud præcipiet, *la mano al petto, la gamba al letto.*

114.6. *Quædam est sparsa per totum scrotum.*] Talis est tumor hydropæ vel cachexia laborantium, in scroto frequens. Inclusa cysti, occupat vnam partem scroti dextram vel sinistram.

114.8. *Per didymum vsque ad inguen.*] Didymus propriè est ipse testis, quia geminus. sed huic auctori significat elythroidem tunicam seu vaginam per quam vasa spermatica meant remeantque. Vocatur autem didymus, quia duplicatus, vt dixit cap. 7. tr. 1. doct. 2. Hunc vult ligandum esse, incidendum atque vrendum, vt fit in castratione, quando alia ratione curari non potest aquosus ille tumor, quem ait posse duci vsque ad inguen per didymum: quòd sit morbus, & per vaginam prædictam vt testiculus ducatur.

114.11. *Debilis virtutis coltrix, præcipue in hepate.*] Alias ventriculus & intestina primario laborant affectu, vt in generatione ascitis & tympanitis, quibus omnino respondent herniæ aquosa & ventosa. Est autem pauca materia feri aut flatus intra peritonæi capacitatem, quæ per meatum vasorum spermaticorum se in scrotum exonerat.

114.15. *Et splendor cum claritate.*] Aquosæ attribuit splendorem cum luciditate, huic verò eundem cum claritate. Est autem luciditas, lucis emissio, vt adamantis & eiusmodi gemmarum. claritas verò simplex diaphanitas. Si conferantur signa, vtrobique est inflatio siue tumor, sed in aquosa grauis ex tali materia, in ventosa leuis, quia flatus leuis est. Illic mollities deprehenditur,

tur, quæ tactui cedit, sed vestigium impressum non retinet, vt œdema: hîc est *ἀντιρροία*, vt annotauimus in capit. de apostemate aquoso & ventoso, doct. 2. huius tract. Vtrobique splendor est, sed illic cum lucis emissionem, hîc solum clarus seu diaphanus. Atque tales differentias obseruare decet in loco obscuro, opposita candela accensa. Differunt etiam generationis modo: quippe aquosus tumor sensim & guttatim fieri solet, flatulentus verò afflatim: quoniam pauca flatus materia implet multum spaciū, eaque momento generatur.

Olei vnc. duas.] Alij legunt, olei antiqui, alij laurini: sed Auicenna, à 114. 26. quo sumptum est remedium, quærit absolutè oleum, vtrunque tamen potest conuenire: & meo quidem iudicio præstat hîc sumere antiquū, eo quia lauri grana deinceps requiruntur.

Per chirurgiam, quæ propriè competit aquosa.] Alij omnes legunt, & ad vē- 114. 28. tosam conceditur, & c. costinum atque nardinum: præter chirurgiam, quæ propriè competit aquosæ. Nos hunc locum restituimus, sic vt aquosæ tantum conuenire chirurgiam planè intelligatur. Ventosa enim ferro non curatur, vt nec tympanites hydrops, cui proportionem respondet. Quod subiungit, ad modum emborismi operatur, idem est ac si diceret, aneurysmatis modo: nempe vt suprà infrâque ligetur id quod flatum continet, & medius tumor aperiatur: imò penitus rescindatur, cum deinceps inutilis futura sit cauitas illa.

Siphone, vel setone eam extrahere.] Galenus siphonis meminit duntaxat, 114. 28. quo fugitur inclusa materia. Erit ergo non idem, sed alter modus per setonem, quem Guido videtur cum siphone confundere. Ad setonem verò accipit scrotum vsque ad id vacuum quo continetur aqua, illîcque perforat acu.

Oleum cum albumine oui.] Hoc fit ad doloris mitigationem, & empy- 114. 36. reumatis extinctionem. Postea sufficit brassica ad fouendum vlcus. Porro Auicenna apertionem molitur in eadem parte, scilicet dextra vel sinistra, cum phlebotomo lato, & nō acuminato seu pungente, ne testis vulneretur: idque vitata scroti futura siue commissura. Superponit emplastrum contra rupturam, & bracciale.

Et ita salubriter dies suos infirmus pertransibit.] Videlicet aperiendo singu- 114. 43. lis sex mensibus nisi fieri queat viscerū ad pristinam salutem restitutio, vt aquæ generatio præoccupetur. In sequenti modo, didymus (hoc est, elongatio ex peritonæo vasa spermatica deducens in scrotum, vt sup. exposuimus) consolidatur: id est, ligatur, secatur, & vritur, quemadmodum fit in crepatura.

Vsq̃ue ad didymi vacuitatem.] Vt causticum penetret vsque ad didymū 115. 10. videlicet: qui deinceps perforatur & disrumpitur, vt aqua ad factum vlcus exprimatur.

Per scotorem & malum colorem.] Aperto scroto apparet testis vel sanus, 115. 15. vel corruptus. Signa corrupti sunt, scotorem imprimis, & color citrinus, liui-

duſ, aut niger.

15.21.

Vel carnis nata iuxta ipſos.] Ea facile adnaſcitur extimæ teſticularum tunicæ elythrocidi, quæ eſt vtunque carnea. Vbi nos legimus ſcirrhatio, alij habent ſchiracon, Halyabbas autem ſcliros. Eſt verò ei auctori altera herniæ carnoſæ ſpecies, in qua tumor durus & lapidoſus deprehenditur. Originatio autem hîc dicitur à Guidone in hernia varicoſa, venarum præter naturam amplificatio, quaſi earû noua eſſet origo, prius enim quaſi non eſſent, minimè apparebant.

115.26.

Cum longa temporis duratione.] Fit enim per *συνεργισμὸν*, non per deſuxionem: quanuis paulò antea dixerit, ad locum (decurrentium) abûdantia humorum excitari, pro (conceſſorum parti) ſubiungit enim alterâ congeſtionis cauſam, nempe loci debilitatem. Quæ autem ſunt via congeſtionis apoſtemata, omnia multo tempore ad ſui generationem indigent. Sequitur: & quando tangitur, totum quod eſt infra teſticulum mouetur: nempe à teſticulo ſeparatus non eſt tumor, nec proinde mobilis, ſed vnà cum teſticulo fertur huc illuc.

115.29.

Et teſticularum mollificatio.] Non ſunt molliores teſticuli, ſed tales apparent tangentibus, quia primùm occurrunt vaſa amplificata & turgentia.

115.37.

Seea cutem teſticularum.] Hoc eſt inuolucrum proprium, non ſerotum, hoc enim ſupponimus iam eſſe apertum. Sequitur dictio ſcirrhatus: pro qua alij legunt ſubuiratus: quod lingua Occitana corruptum ſignificat, vt vinum aut lac ſubuiratum dicunt, pro eo quod Galli *tourné & gaſté* aliàs *girat*. Sed præſtat (meo quidem iudicio) legere ſcirrhatus: nā teſtis ipſe ſcirrho induratus etiam vocatur hernia carnoſa, vt ſup. dictum fuit. Atque tûc totum extrahitur, ſcilicet teſtis & caro ſuperaddita.

116.2.

Vt magiſter Petrus faciebat.] Is eſt Petrus de Orlhaco, cuius paulo antè meminit. Eum ſæpe vocat abſolutè magiſtrum Petrum: fortè quia fuit notiſſimus fama.

116.4.

Apoſtemata virgæ & etiam vuluæ.] Non dicit vteri, (quia huius partis affectus ſecretiores ſunt, & ad medium magis pertinent) ſed vuluæ, quod eſt pudendû muliebre, ſeu cunnus. Atque id reſpõdet mentulæ, cuius eſt vagina, vt cuticulares colliculi reſpondent præputio. Dicitur autem vulua ſatis eleganter, quaſi valua, quod vtrinque pateat & hinc inde aperiatur. Ergo quum vulua virgæ reſpondeat, ſimul agit de vtraque. Quod verò ait, has partes eſſe calidiores teſtibus, dubitatione dignum eſt, quum teſtes ſint calidiſſimi, adeò vt eorum ſectio vniuerſum corpus refrigeret, mentulæ non item, aut etiam vuluæ. An inſiti caloris copia magis vident teſtes, qui ſiccior quoque eſt, vtpote igneus & æthereus: vulua autem & mentula, calent magis aſcitiſſimo fomite, hoc eſt ſanguine, calido humidòque, cuius ratione putredini ſunt opportunioreſ teſtibus omnino exanguibus?

Sunt

Sunt velut emunctoria & principalia membra.] Annon contraria sunt, e-
munctorium & princeps membrum? Illud vile est & ignobile, à quo repel-
lere non licet, quum reliqua omnia sint eo digniora. A membro autē prin-
cipe sunt repellenda cuiusvis generis mala. An emunctoria dicuntur, quòd
vulua, quasi sentina corporis, totius recrementa suscipiat ac menstruam ex-
purgationem? virga autem semen & lotium emittat, quasi emunctorium
esset illius benigni excrementi, & huius planè superflui?

Et in processu.] Id est, augmento & statu, quando symptomata augentur,
vel sunt maxima. Et præcipuè dolor. Tunc maiore indigent sedatione, in-
quit, & transpiratione. quippe huius defectu gangræna tentatur pars. Im-
peditur verò transpiratio tribus potissimum rationibus, nempe refrigeran-
tibus quæ cutem densant & corrugant, viscidis & crassis poros infarcien-
tibus, necnon copiosis, quæ sua mole effluxum prohibent & nativum calo-
rem suffocant.

Ad transpirationem & mundificationem.] Mundificatio fit, quando materia
à parte inflammata refudat, potissimum intrò vbi est cavitas manifesta, vt
ad vrethram, in pene. Sic in pleuritide refudat materia per membranâ suc-
cingentem, qua tingitur sputum. Sequitur, Et ligaturæ ad sustinendum. sci-
licet pars inflammatione laborans, pendula esse non debet, ne magis do-
leat. Itaque priapum & cummum tumefactum sustinemus sacculari ligatu-
ra, vt testes costali. vtranque verò brachiali appendimus.

Additur tassus barbaßus.] Vt habeant aliquid astringtionis. Sic enim ad
partem affectam parciore defluet materia, quæ putrere faciat: quum ad pu-
trefactionem eam vtcunque disponant maturantia & anodyna, calida hu-
midâque videlicet.

Quæ dicuntur varices.] Albucasis pro varice non ineleganter dicit vitium
quòd sit eiusmodi pampinatio venarum, qualis vitium. Fiunt autem vari-
ces maximè in cruribus & pedibus atque testiculis, lib. 13. therap. cap. ult.
Hinc herniæ species dicta varicosa in superioribus.

Vena meden, sic dicta ab Auis. cruris ab Albucasi, famosa ab Halyabb.] Ve-
na dicitur similitudinariè, non vera aut naturalis vena. Eam Rhases appel-
lat Ciuilem: quæ dictio in aliis exemplaribus Guidonis Albucasi attribui-
tur. nos tamen apud hunc autorem semper legimus venam cruris appella-
ri. Galenus Dragunculum nominat, sed talem affectum se nunquam vidisse
se profitetur. Eius verba sunt, In quodam Arabiæ loco (vt aiunt) in tibijs
hominum Dragunculi vocati nascuntur, neruosa natura, colore & crassi-
tudine lumbricis similes. Igitur cum multos audiuerim qui sese vidisse
eos dicerent, ipse verò nunquam viderim, idcirco neque de ortu, neque de
essentia ipsorum quicquâ exactè coniecere possum. Halyabb. est vena famosa
dicta, non vt vulgares codices habent, saniosa. Quod verò subiungit
Guido, esse venam elongatam, intelligere oportet non esse de venis

corporis, quæ aut situm, aut figuram, aut magnitudinem præter naturam acquisiuerit, vt varix, sed venæ æmulam substantiam ex prauo humore genitam. De ea sic Albucasis: Generatio eius est à putrefactione quæ accidit sub cute, sicut accidunt inter corpora serpentes, vermes & ascarides, & vermes generati inter cutem & carnem. Accidit in crure inflammatio vehemens: deinde vesicatur locus: postea incipit vena exire ex loco illius vesicationis, quasi sit radix plantæ, aut animal, &c.

117. 9. *Et post ægritudines acutas.]* An potius legendum est, longas seu chronicas? nam acuti morbi crisi finiuntur vt plurimum, longi decubitu. An acuti morbi sunt maximè, qui humores adassant & in melancholiam conuertunt, vt ab his melancholici plerique sequantur affectus?

117. 16. *Ab hæmorrhoidibus antiquis sanato.]* Vide annotationem in eandem sententiam pag. 5. & 295. Sequitur in contextu: Et ego vidi plures: ex curatione varicum scilicet, in graues morbos incidisse. Vide Fall. de vlc. capite 20. Vlcera autem mala hæc dicuntur, quæ sunt cancerosa, qualibet gignēdis materia subest aptissima, & locus imprimis opportunus. Eò enim facillimè fertur humor adustus & crassus, vbi Lupos vocatos, (id est vlcera cancerosa in tibiis & cruribus) committit.

117. 22. *Sunt regionibus nonnullis peculiare, & quasi hereditaria.]* Sic Broncocele est Sabaudis & Heluetiis σωτηροδός & ἐνδημος, sic ἐλεφαντίασι: Alexandriæ Egypti, & quondam Galliæ Narbonensi carbunculus, vt Plinius narrat. Quod sequitur, venam meden seu cruralem, Albucasis cum pondere plumbi, &c. huic loco minus conuenire videtur, quando non ad iudicium aut prognosticum, sed ad curationem pertineat. Nisi dicamus, ea sententia iudicari de propositi affectus magnitudine. Quod enim scribitur de longitudine quindecim aut viginti palmorum, id non ad plumbum, sed ad venam meden referri debet, cuius magnitudo ex curatione deprehenditur. Porro curationem hoc modo instituit Albucasis: Quædo ex vesicatione rupta quippiam egreditur, illud ab extremitate est inuoluendum frusto plumbi, quod sit graue à dragma vna vsque ad duas, sinendūque vt pendeat plumbum. Ea arte producit exterior sensim corpus illud venosum, quod etiam incidendum venit: (non tamen proximè cutem) donec tandem vltima eius portio extrahi possit. Alioqui enim quod superest, quum similiter plumbo inuolui nequeat, contrahitur & carnem ingreditur, facitque apostema, putredinem & vlcus malum. Ergo paulatinè extrahendum & amputandū venit, ea ratione vt portioni quæ relinquitur plumbum alligari possit. Ex hac quidem vena (ait Albucasis) egreditur in quibusdam hominibus, quod est in longitudine sua quinque palmorum & decem. Et iam peruenit ad me, quia exiit viro ex viginti palmis.

117. 25. *Neque Galenus, vt testatur Auicenna.]* Quid opus est testimonio Auicennæ, quum ipse Galenus fateatur, se nunquam vidisse dragunculum, & Guido in Galeni lectione satis fuerit versatus? Neque verò illum potuit latere opus de locis affectis, quod citat passim, illud de interioribus, seu interiorum,

riorum, vel membrorum dolentium nuncupans. Eſſet profeſſò honeſtius, hoc ex Galeno ipſo quàm ex Auicenna recitare, niſi aliud cogitarit Guido, vt ſuſpikor: nempe docere ex Auicennæ auctoritate, eundem affectum eſſe venam meden Arabibus, atque dragunculum Galeno vocatum.

Et qua venatu capiuntur.] Non ſignificat perdiceſ, & auiculas, lepufcu- 117.30.
los, & cuiuſmodi animalcula bonæ carnis, quæ venâdo etiam capiuntur: ſed
ferarum carnem, quæ & *venaiſon* dicitur: vt apri, cerui, & ſimilium. Trito-
cum verò coctum hîc meritò damnatur, quale ſcilicet pauperiores eſitant
in annonæ penuria ad obſonandum.

Et olera ſubtilia.] Vulgus herbetas & bonas herbas vocitat. nempe la- 117.36.
tucam, borraginem, oxalidem, portulacam. Craſſiora ſunt, minùſque ſalu-
bria cenſentur, quod craſſiorem ſuccum gignant, braſſica, beta, &c.

Et vomitu ſemel in hebdomada.] Hoc genus remedij ad reuulſionem eſt 117.39.
præſtantiffimum, cum ratione contrarij loci tum eius contentionis quæ ad
vomitionem exercetur.

Chiragra, ad qua pro iſto negotio eſt recurrendum.] Etenim chiragræ omni- 118.1.
nò reſpondet tumor iſte pedum Elephantia vocatus.

Cimolia & aceto.] Hodie ignota eſt cuiuſmodi terra: cuius loco uſurpari 163.19.
ſolet molaris lapidis quo gladij exacuuntur raſura. Hæc colligitur in fundo
vallis quo aqua molam irrorans & madefaciens excipitur & continetur.

Non minus valeret.] Imò verò magis. quippe uſu thermarum pori ape- 118.10.
riuntur & inaniuntur. vnde & vaporû diſſolutioni reſolutionique via patet
liberior, & facilior eſt aditus ad motis medicamentis. Sunt verò ſucci frigidi
noti, vt hîc habetur, uſu frequentiores & vulgares ad cancroſos affectus:
nempe ſolani, plantaginis, &c.

Scindere carnem circa plicaturam genu.] Chirurgiam modò aggreditur. vi- 118.14.
detur autem dicere carnem pro cute. Designat verò certiffimè locum o-
riginis varicum. Is eſt ſupra genu inter duos muſculos tibiam mouentes,
vbi cauitas oblonga apparet contrectantibus. Quod ſequitur, *vel ſine incifo*
ne, mihi videtur malè poſitum, pro *& facta incifione*. Pergit enim propoſi-
tam chirurgiam explicare.

Et ſi aliquid illius ſanguinis remanſerit.] Vt ſolet ferè ſemper nonnihil ſu- 118.21.
perſiſſe. Id verò abſumitur tandem, iis quæ talem materiam, dum in maio-
re copia eſſet, conſumere non poterant. Sic in hydrope aſcite per paracen-
teſin educimus ſenſibiliter maiorem ſeri copiam: reliquum verò eius me-
dicamentis abſumimus & exhaurimus.

Ligata coxa uſque ad genu adhibita bona vitta.] Ligatura hæc fit, ne alius 118.25.
ſanguis ſupernè deſcendat.

Vt in poſterum non laedatur.] Hoc eſt, non redeat morbus, aut alter nocen-
tior, utpote mania, phthiſis, &c. vt prædictum eſt aliquoties.

Absque eo quod vena aperiatur, uncis comprehendatur.] Id eſt, vulneretur. 118.28.

Sequitur: Primus modus mihi videtur ſecurior. alter enim crudelis 118.30.
eſt atque violentus.

118.34.

Vinculum ut supra temporib. immittentes.] Ponit hoc Guido, quasi ex Galeni contextu continuo: quod tamen supplet ipse ex præcedentibus Galeni verbis.

L A V R. IOVBERTI ANNO
TATIONES IN GVIDONIS

CA VLIACENSIS TRACT. LII.

QVI EST DE VVNERIBVS.

119. II.

Obiect. 1.

Solutio.

*V*LVNVS est solutio continuitatis recens, &c.] Sunt qui desiderent in hac definitione, vt sit absoluta, causæ externæ mentionē, ob vasorum erosionem, vnde cruenta sit reiectio à solutione vnitatis: non tamen est vulnus sed vlcus dicendum. Quibus obiicio, vulnera quædam esse ab interna causa, nō secus ac erosio: vt ruptio vasis plenitudine, quæ verè est vulnus, non vlcus censendum.

Quamobrem de vulneris essentia non est, vt à causa externa proficiscatur. Distinguitur autem vulnus ab vlcere, quando vtrunque est cruentum, distinctione recens: quæ significat affatim, & causam minimè antiquam. Quod enim sensim fit, recens non est, sed ab antiqua causâ. Omne autem vulnus tam internum quàm externum eo modo recens est, hoc est subitaneum.

Obiect. 2.

Solutio.

Obiect. 3.

Falco aliud in hac definitione requirit, nempe sensui manifestum: ad differentiam contusionis, quæ dicitur vulnus pluralis numeri & solutio continui occulta. Sed voce (sanguinolenta) huic satis excluditur contusio, quæ vulneri coniuncta non sit. Tertiò illud desiderari potest, quod apostematis definitio recipit, (præter naturam.) Nam quum nonnulli tumores sint naturales, vt capitis, & in capite multarum partium, necnon articulorum, calcanei, & similium: adhæc tumor ventris grauidæ mulieris: rectè in apostematis definitione per tumorem, illud (præter naturam) additur. Eodem planè modo vulnus per solutionem cōtinuitatis præter naturā definiri deberet, quum multæ sint separationes & solutiones continui corporis naturales, vt (exempli gratia) in cute quæ totum corpus ambit. Hæc enim quum sit vnica, non tamen vbique suam continuitatem seruat: quinimo plerisque in locis est soluta, vt in regione oculorum nasi, oris, umbilici, pudendorum, & ad extremitates vbi ungues erūpunt: quodq; passim illius continuitatem soluit, toto ferè corpore est perforata cribri instar, ad fuli-

fuliginis & sudoris excretionem, qua etiam prodeunt pili. An vox solutionis, quæ priuatiua est, satis illud denotat: quum non dicatur solutum, quod natura continuum esse non debet? Priuatio enim præsupponit habitum: nec cæcus surdusve dicitur lapis, quum videre aut audire nunquam aptus natusque fuerit. Sic quum solutum continuum dicimus, satis innuimus hoc esse præter naturam, eius partis quæ naturaliter vnita & continuata esse debet. In apostematis verò definitione, illud (præter naturam) meritò adiciatur, quia tumoris vox priuatiua non est.

Quæ est communis aegritudo.] Hinc à nostris dicitur solutio naturæ communis: quia natura partes omnes sunt continuæ vel contiguæ. Dicitur etiā vnitatis vel imparitatis solutio, quia vnitatis est numerus impar. Græcis est τὸ συνεχές vel τὴς ἐνώσεως λύσις, id est continui vel vnionis solutio: quam locutionem Galenus testatur non esse antiquorū, sed recentiorum. Illi siquidem τὸ ἕλκος, id est vlceris nomine, omnē cōtinui solutionē significarunt.

Ad differentiam vlceris, quod est cum putrefactione.] & minimè recēs, nec cruētū suapte natura. Putrefactionē verò vbique dicit Guido, pro pure quæ est vlceris omnis certissima nota. Vbiūque. n. pus est, illuc vlc' est, & cōtrā.

Multus habet species.] Solutæ continuitatis species non sunt vulnus, vlcus, apertura & reliqua hīc proposita, sed diuersæ nūcupationes eiusdem affectus pro partium diuersitate, quemadmodum ophthalmia, angina, pulmonia, pleuritis, & eiusmodi inflammationum variæ appellationes pro variis partibus organicis. Veræ autem species solutæ continuitatis, mox habebuntur per veras illius differentias, tertio loco dicendas: magnitudinem scilicet, æquitatem, figuram, &c. Ergo qui propriè loqui voluerit, dicet, solutionem continui, quæ vnā eandēque speciem constituent, pro diuersis partibus varias fortiri nūcupationes. Est enim solutio continui omnis, qua talis est, eiusdem planè rationis, quum sit morbus naturæ vnus tantum videlicet vnitatis, nec circa varia consideretur, vt morbus in conformatione atque intēperie. Conformationis siquidem naturæ sunt diuersæ, figura magnitudo, numerus & cōnexio: intēperiei verò caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas: quodque hæc aliàs sit nuda, aliàs cū materia. hinc enim varij deducuntur morbi specie inuicem differentes. At solutiones continui non nisi partium similiarium ratione & generationis modo inter se discrepant: quemadmodū partiū instrumentariarū nomine ophthalmia, angina, pulmonia, &c. Facta enim in cute solutio dicitur Excoriatio: in carne verò Vlcus aut Vulnus: in osse κατάγμα. i. fractura: in fibris neruosis σπᾶσμα: in vasis & musculis ab ictu vel casu, ῥήγμα & θλάσμα. eiusdē gen. est ἐκχύμωσις. Τηροδὼν. i. caries in ossibus, idē est quod vlcus in parte molli, seu carnosa. De quibus appellationib' cōsule Galenū lib. 4. therap. cap. 1. & lib. 6. cap. 1. vbi annotat, quibusdā morbis esse imposita nomina pro partiū diuersitate aliis minimè, vt quādo in neruū, arteriā, aut venā inciderit solutio cōtinui. Porro solutionis species, præter atē dictas ex magnitudine, æqualitate, figura, &c.

desumptas, statui possunt, quod aliqua sit completa, vt quando reipsa partes suam continuitatem amiserunt: quædam non completa, vt in maxima tensione vel distensione, per quam naturalis diameter violatur, longitudo (inquam) latitudo, vel profunditas. Is enim affectus sub solutione constitui solet, quia quod parum distat, id nihil distare videtur etiam Aristoteli philosophorum perspicacissimo. Neque verò minus quam solutio continui absoluta infert dolorem, si non magis, quò scilicet longiore tempore agit. Nam qui in tormentis gehennæ vocatis extensionem patiuntur, ex eo grauius dolent, quàm si semel & affatim inciderentur membra. Atqui doloris proxima causa statuitur solutio continuitatis. Quamobrem sub ea veluti species non absurdè collocabitur violenta distensio. de qua peculiariter ager Guido tract. 6. doct. 1. cap. 5. quod illi non videatur satis commodè ad tractatum hunc de vulneribus pertinere.

119.35.

In translatione à Græco idem sunt.] Significat translationem factam à Nicolao de Regio ex Græco immediatè in Latinum sermonem: quum prius essent libri Galeni in Arabicam linguam traducti ex Arabico idioma te in Latinum conuersi. Posteriores hanc interpretationem Nicolai (cuius etiam meminit in capite singulari) cum vtranque habuerit Guido, ferè sequitur: quæ verior multò est altera.

120.8.

Secundum loca sic distingui.] Id est, secundum membra magis composita supradictis: vt collum, quo continetur trachæa, meri, &c. ventrem quo continetur vesica, &c. Sequitur: vt dicetur statim: scilicet in causarum explicatione. Ex verò sunt incisiones, concussiones, & morsura.

120.16.

Secunda differentia sumitur ab essentia solutionis.] Falco vult hæc esse potissimam differentiam trium à Guidone propositarum: quòd reliquæ omnes ad hanc reducantur, quantum ad curationis actum pertinet. Sed non video qua ratione id defendi queat. Nam vulnera differre subiecto, vt alia sint in molli, alia in dura parte, & vel principe vel ignobili, id ad simplex & compositum non refertur. Nec quæ statim subiicietur differentia ex magnitudine, æqualitate, figura, & tempore. nam talia omnia sunt suapte natura simplicia. Atque si rectè post Galenum iudico, istæ differentia omnium præcipuè dici merentur. Nanque compositum vulnus vulneris species nō est, sed mixtus affectus ex vulnere, & (si placet) inflammatione, vel fluxione, vel graui dolore, &c. Quod enim seorsum & per se consistere potest, inquit ille, id nullius vnquam alterius fuerit differentia. Et ab his differentiis duntaxat, nō tamen omnibus, sumuntur curatiuæ indicationes. Porro quod ait Guido, vulnus quoddam simplex esse, id controuerti potest. nam ex definitione, omne vulnus est sanguinolentum. ergo etiam compositum, siquidem morbus is compositus dici consuevit, qui est cum alio morbo, vel morbi causa, vel symptomate. At sanguinis fluxus symptoma est in excreto præter naturam. Respondeo: hæmorrhagiam notatu dignam facere vulnus compositum, quòd illa seorsim exposcat remedia quibus sistatur, quinimo præuertat & inturbet ipsius vulneris curationē. At leuis cruor vulne-

vulneris tātum sanguinolenti recentisve, non peculiaribus, sed vulnere ipsi conuenientibus remediis simul semelque curatur. Dicimus verò simplicē morbū esse eū, qui vnicam proponit indicationem, & vnico remedij genere contentus esse potest: quo nomine etiam apostema in superioribus simplex esse ostendimus, quod ab vna radice pendeat. At quando vulnere iuncta conditio aliud expostulat, quā ratio vulneris absoluta, vt ad illius curationem vsurpanda veniant medicamenta vel qualitate, vel etiam gradu diuersa, tunc rectē compositus is vocitatur affectus, quemadmodum vulnus cum non minima substantiā iactura, quæ sarcoticis indiget, quum aliās colletica tantum indicentur. Hęc verò non gradibus tantum in exiccando differunt, sed etiam quod illa abstergendi, hæc verò contrā astringendi & cogendi vim fortiantur. Sequitur in contextu Guidonis: vt sine quibus non obtinet sanationem. Tales sunt dyscrasia, dolor, apostema, pruritus, &c. vt ipsemet explicabit capite secundo huius doct. circa initium. Causæ verò operantes maximè vulnus, (vt hīc loquitur) siue vlcus, sunt fluxio in partem affectam, viscerum intemperies, & eiusmodi vitia quæ vlcera reddunt *non* *San*, difficilēque sanabilia, vt præcitato loco dicet.

Sequenti capite, & magis de vlcerebus dicitur infra.] Initio ferè capitis sequentis scribet, vulnera habere nōnulla accidentia, quæ rationem causæ nō habent: quia tunc caderent sub ratione vlcerebus difficilē sanabilium, &c. cuiusmodi sunt caro superflua, contusio, alteratio facta ab aere, dolor, apostema, morsus vel ictus venenatus. Capite verò vniuersali de vlcerebus docebit, ab accidentibus sumi quasdam species communes, quæ aliquo modo in gradu diminuto cum vulneribus inueniūtur: nempe dyscrasia, dolor, apostema, contusio, caro mollis & superflua. Sequitur: Tertia differentia sumitur à propriis differentiis ipsius solutionis. Galeni sententia est sanè verissima, nihil eorum quæ per se existere possunt (scilicet habentia rationem causæ morbi, aut morbi, aut symptomatis) alterius affectus differentiam esse posse: sed magnitudinem, æqualitatem, figuram, & eiusmodi quæ per se considerata nulli sunt affectus præter naturam, sed affectuum veræ differentia. Hanc tamen accuratam distinctionem ipse Guido negliget circa initium cap. secundi, quod ad curam non multum proficiat. Totalitas hīc dicitur, totalis seu transuersa incisio: vt quando neruus, aut tendo, musculus, aut aliq. pars omnino discinditur, secundū partem verò, quando aliqua tantum portio inciditur.

Auxilia & modi cum quibus complentur.] Partium diuersitas, & diuersa vulnerum species, remediorum varia genera & varium iis vtendi modū insinuat: vt in sequentibus fusissimè explicabitur. Porro quod ait, & modi cum quibus &c. maximè refertur ad differentias vltimo loco dictas, quæ generalem indicationem haudquaquam immutant, sed duntaxat peculiarem curationis modum insinuant. Nam superiores differentia generales indicationes plerunque immutant & peruertunt: potissimum verò secundi ge-

neris differentia, quoties insignis affectus fuerit cōiunctus vulnere. Is enim vulneris legitimam curationem plurimum alterabit.

120. 27. *Nilominus causa vulnere recentium, prout sunt vulnera.*] Quasi verò facta ruptio vasis ex plenitudine, non sit vulnus recens? Profecto ad vulneris essentiam non requiritur necessariò causa extrinseca, vt ex proposito exemplo satis liquet.

120. 32. *Ex quibus sumitur alia differentia vulnere.*] Ea est quam superius innuit his verbis: Et secundum res à quibus fiunt. Atque à tali differentia, quæ est causæ efficientis & externæ, sumitur indicatio curatiua, vt hîc ait, per accidens tantum: nempe qua ratione naturam rei explicat. Nam si baculus, aut globulus fecit vulnus, ex eo intelligimus contusionem subesse, à qua iam curandi ratione sumimus. Ea est significatio à causa procatartica nobis data: conditio inquam relicte dispositionis. Quinetiam magnitudo affectus ab eadem causa potest intelligi: vt si quod percussit graue est, aut amplum, durum, asperum & inæquale, à forti percutiente adactum, vel à iusta distantia missum, cōtusionem aut fracturam insignem esse docemur. Tempus verò significare potest morbi cacoethiæ, vt si omnibus rectè præstitis & institutis, nihilominus contumax sit & chronicus.

20. 37. *Signa vulnere, sensus.*] Vulneris signa patent satis ex conditionibus in definitione positis, vulneratæ verò ipsius partis signa dictabuntur doct. secunda huius tract. in particulari.

167. 6. *Et essentia dispositionum.*] Adde, & ex symptomatis quæ vulneribus accidunt, nanque symptomata plerunque suam causam magnitudine superant.

121. 1. *Vel propter magnitudinem dispositionis.*] Magnitudo hîc est amplitudo circumscripta loco: aliàs magnitudo in morbis vehementiam significat.

121. 6. *Periculum est doloris, vigiliarum, insensum & delirij.*] Et doloris quidem, ob sensum exquisitum: reliquorum verò trium, ob cerebri compassionem.

121. 9. *Atque medullas concutunt.*] Ossales inquam, sed magis quæ dorsalem seu spinalem medullam. Profunda enim sunt quæcunque vulnera vsque ad medullam perueniunt, aut eam præscindunt. Sequitur: primum consuluit, id est suasit & explicauit Galenus, &c. Secundum ex illis aphorismis quinti: nempe 65. & 66. quorum prior sic habet: Quibus tumores in vlceribus apparent, non admodum conuelluntur, neque insaniunt. Ratio est, quia fortis virtus neruorum extra eos pellit materiam, quæ alioqui spasmus efficeret inclusa & infarta.

121. 16. *Quæ iuxta capita, vel fines musculorum.*] Minus est periculi in ventre musculorū: quia fibræ nerui & ligamenti sunt illic magis dispersæ. Itaque pauciores vulnerantur, nisi ab amplo vulnere. Sequitur: & maximè neruosorū, quales sunt qui habent veram muris aut lacerti figuram: vel desinūt in amplam aponeurosin.

121. 22. *Sed denominatione & æquiuocè.*] Id est, nominatione & æquali voce, non reipsa

re ipsa & ratione. Quippe ratio organi est, non exterior forma aut figura, sed hoc vel illud agere posse: quod ab interiore structura potissimum dependet, & in viventibus ab anima quæ vitæ omnesque alias functiones exercet.

Chirurgo attestanti & iudicium ferenti de vulneratis. Quia scilicet talia debent ad vnguem explicari. Sunt autem mortalia vulnera, quæ totius interitum minantur: malefica verò dicuntur, quæ partem vitæ aut propria functione priuant.

Vulnera substantiæ cordis. De his Galenus ita scribit lib. 5. loc. aff. cap. 2, 121. 29. Si ad aliquem sinum cordis vulnus penetrauerit, protinus ex hæmorrhagia homo moritur, idque præcipue si ventriculus sinister fuerit vulneratus. Sin ad ventrem vsque non pertingat, ex ita affectis aliqui & ea die qua vulnerati fuerunt, & sequenti nocte vixerunt: deinde suborta phlegmone perierunt. Porro quam dicit Guido accidere oppilationem, ea est coarctatoria vocata obstructio, à timore inflammationis. Hæc enim angustiores reddit sinus, etiam minimè occupatos aliena materia. Solutionem verò continui, non veram aut manifestam (sed qualis esse dicitur per quemvis tumorem præter naturam, ut is sit ex triplici morborum genere) patitur cor etiam vita superstiti, quum experientia Beniuenij & aliorum multorum, quibus nostram adiungimus, cõstet in apertis cadaueribus fuisse aliquoties reperta cordis apostemata frigida: sed quæ sensim tabem inuexerint.

Nec apostemata calida, permanente vita. Rectè addidimus ex antiquis exemplaribus manuscriptis dictionem (calida) quæ in impressis desiderabatur. Nam, ut præmonuimus, certum est frigida apostemata cor pati diu posse.

Trachæe arteriæ. Paulo post dicet, vulnera trachæe magna, præcipue in parte cartilaginosa, rarò curari, non tamen nunquã. Et proculdubio ipse curauit aliquando, cum audaciore chirurgo. Idem eorum testatur autoritas, qui in angina deplorata λαρυγγιτομίας instituerunt, de quo remedij genere in praxi nostra abundè disseruimus. Vide etiam annotationes nostras superiores, in tract. 2. doct. cap. 3. de apostematibus colli & dorfi.

Quod sit cognitum ex læsione memoriæ, quã post curam recuperauit. Memoria amissa non est certum & constans argumentum deperditæ cerebri substantiæ, quum multis aliis causis succedere possit. Quod si ob cerebri diminutionem læsa fuit memoria, quomodo eam recuperauit, quum certè constet cerebri substantiam non posse regigni, ut quæ sit spermatica?

Vulnera parua circa lobos. Aliàs lumbos, sed minus rectè, significat enim vulnera in extremitatibus hepatis, quas λόβους id est τα άκρα dixerunt Græci, in quibus certum est minus periculosum esse vulnus, ut ad quas non nisi extremitates venarum satis graciles, & ferè capillares perueniant: adeo ut non insignis sequatur hæmorrhagia.

Cum sit alterũ hepar, ut dixerunt multi. Fernelius testis est, splenẽ aliquã-

Lib. I. 917
fol. cap. 7.

do visum mole sua & magnitudine iecur superare, qui adhibitorū medicorum sententia existimatus est, iecori ad sanguinis confectionem opitulari. Porro id omnibus esse cōmune, vt liē sit alterū hepar (id est, τῆς αἱματώσεως ὄργανον, vt ex veteribus quidā opinati sunt) is demū fatebitur, qui in anatomia feliciter versatus, Naturæ opera diligētius attētiūsq; cōsiderabit. Quid enim est absurdi, Naturā duplex viscus ad sanguinis perfectionē instituisse, quēadmodū duos renes eidē muneri pręfecit: pręsertim quū multo copiosior sit chylus quā serum? Equidē nō vereretur sentētiā hāc probabili saltē aliqua ratione tutari: Naturā τῆς αἱματώσεως hoc modo prouidisse, vt hæc duobus visceribus quā exactissimē absolueretur. Scilicet, in dextra parte, eaque sublimiore, collocatū hepar chyli portionē liquidiorē allicit, suarūque venarū beneficio in sanguinē mutat. Splen verò illi oppositus, & situ inferior, crassiorē chyli partē (non tamen crassissimā, quæ futura est stercus) prolecat: eam videlicet, quæ præ suo pondere ad hepar ægrius traheretur. Eam verò lienis rarior & spongiosa planē substantia facili excipit, suāque vi in sanguinem vertit, quod (licet materia omnis crassa difficulter alteretur) non minus promptē facit quā hepar. Iuuatur enim duplici modo, vtroque efficacissimo. Vnus est contractus, maximi sanē momenti ad quauis alterationem. Constat verò tractam à liene materiam per eius laxū corpus diffundi, vt in eam lien immediatē possit agere. Alter modus est, artiarum quæ ad id viscus perueniunt copia & magnitudo: quarum ope calor natiuus multo vberior in liene quā hepate suscitari videtur. Huic enim vix arteriola conceditur: quoniā parciōr caliditas sat erat ad tenuioris chyli partis alterationem. Est autem mole amplius hepar quā lien (vt id quoque obiter admoneam) quia in chylo maior est portio liquidioris quā crassæ substantiæ: illius inquam, quæ demum sanguis futurus est. Porro cōfectus à liene sanguis tandem per venæ portæ insignes ramos ad iecur partim attractus, partim expulsus deducitur: fitque in hoc viscere vtriūque sanguinis (crassi nempe & tenuis) iusta permistio: vnde sanguinis massa sibi conuenientem consistentiam acquirit, decenti colore donatur, & temperatissima euadit. Hæc pro istius opinionis (quæ Guidoni arridere videtur) assertione dicta sufficiant. Quod si quis hac in re meum requirat iudicium, equidem non dubitarim, vt prædixi, eam tueri sententiam, quum nihil absurdi habeat (si candidē & beneuolē examinetur) ipsaque miram in sanguinis multæ elaboratione prouidētiam Naturæ patefaciat. Nam mesaraicæ omnes venæ, de quibus sunt quæ ad lienem pertinent, sanguinis gignendi vim fortitæ sunt, ex Galeni etiam doctrina, quam nos in Paradoxis nostris confirmauimus. Præter eas verò est caro ipsius lienis spongiosa, quæ attractam materiam suo contactū etiam afficit. Arteriæ insuper numerosæ & insignes coctionem maximē adiuuant. Idem confirmat hydropis generatio, qui non minus accidit liene affecto quā hepate, quod sine vtriūque visceris opera, ἡ αἱμάτωσις perfici nequeat.

Parad. 4.
dec. I.

Quia

Quia per ea expiratur spiritus.] Id est, exhalat & dissipatur.

123.1.

Multipliciter est serua, & sic ex se diuersis periculis exposita.] Nempe tam internis, quàm externis noxis patet: & internis quidem ex se, & naturali conditione: à qua pendet moriendi necessitas, vt Gal. lib. 1. fan. tu. eleganter explicat. Idem probat philosophia naturalis, quam hîc aliam facultatem vocat.

124.13.

Non propter repugnantiam medicaminum.] Scilicet hoc voluit Haly Rodan, fieri non posse vt organica pars discissa coalescat, nisi eadem fuerit similis. neque tamen quamlibet similem agglutinari per se & immediatè, sed interueniente poro, qualis etiam fit in neruis. Cur verò dissimilis organica deinceps continuari nequeat, rationem esse voluit, componentium particularum naturam diuersam, quarum singulæ egent medicamentis quæ aliena sunt ab aliis quibus reliquæ opus habent.

124.23.

Sicut faber ærarius consolidat plumbo.] Id sumptum est ex Auicenna qui ait: Ossa fracta in ætate adolescentiæ, & quæ est post ipsam, non restaurantur: imò currit super ea incarnatio ex materia cartilaginosa, coniungens inter duo ossa, de genere eius quod facit currere faber de plumbo super continuationem æris, & aliorum. Belunensis legit, ærarius de duobus plumbis.

124.29.

Nec de dentibus quod generantur.] In Gallia Narbonensi apud Pezenatium, est nobilis fœmina D. Lobatiera, iam dudum anus edëtula, cui (vt per multi fide dignissimi testantur) circa septuagesimum suæ ætatis annum, dentes quinque aut sex de integro nati sunt. Conciliator se vidisse testatur, quibus dentes ante sexagesimum amissi, regenerati sunt denuò, prioribus tamen minores & imbecilliores. nam senibus deest materia, ex qua prioribus pares creari possint, vt ex nono Theoricæ idem Conciliator affirmat.

125.5.

De incantationibus & coniurationibus vocatis Nicodemi.] Theodoricus incantationem hanc sic dictat: Flexibus genibus dicatur ter oratio Dominica. Quibus dictis accipiatur sagitta cum ambabus manibus simul iunctis, & dicatur, Nicodemus extraxit clauos de manibus & pedibus Domini. Et extrahatur sagitta, & exhibet statim.

127.2.

Et digiti vnus internodium.] Aliàs vnguis, sed non rectè. Hac mensura denotat quantum est ab vno vnus digiti articulo ad alterum: vulgus vnciam vocat. verum tamen certa mensuratio ea non est, quum in singulis digitis impar sit articulorum distantia.

128.37.

Mastiches, olubani, ana vnc. semiss. gummi hedera, drach. tres & semiss.] Sic quidem legendum ex contextu Rogerij. At Theodoricus habet gummi hedera, drach. quatuor & semiss.

135.31.

Et qualiter aliquando perditur motus, &c.] Huiusmodi problema Galenus multis in locis agitauit, & libris locorum affectorum, & de caus. sympt.

135.36.

Cum eius vestigium.] Aliàs beneficium, sed minus rectè: & Mesueus habet vestigium.

136.35.

- 136.36. *Præseruans substantiã vitæ.*] Sic quidẽ Mefuẽus, at omnia Guidonis exemplaria habent (substantiam) pro (subiectum) discrimine sanè contemnẽdo.
- 137.20. *Detur illi frustulum panis albi.*] Aliàs crusta, sed minus rectè. Est verò tosta, assus panis, Gallice *toutee, ou routie*.
- 138.12. *Alfesur, quæ est radix vitis alba.*] Alfesur vel Alfatur est quidem radix vitis albæ, hoc est bryoniæ, sed quomodo hĩc bene conueniat, non video.
- 139.4. *Præter quinque intentiones dictas communes.*] Et si quinque intentiones communes antea proposuerit, hĩc quintam negligit, opinor quia in omnibus morbis locum habet. Idem factum deinceps obseruabis in cura comuni partium neruofarum.
- Cap. 4. *Et terra sigillata.*] Galenus inter hæc terram sigillatam non resenct, sed eius loco habet pompholygem.
- 142.34. *Vulnus humidus, annexa sicciora.* Galenus duo duntaxat inuicem comparat, nempe totius corporis temperamentum, & partis affectu.
- 142.43. *Quot eget considerationibus.*] Galenus habet Theorematis: quæ dictio rectè & significanter hĩc vertitur Consideratio.
- 143.6. *Una forma calces omnes calceant.*] Hoc prouerbiũ sæpius vsurpatur à Galeno, vt locis hĩc citatis, & libro quinto sanitatis tuendæ.
- 146.5. *Nõ sentiat eius vestigiũ.*] Aliàs venenũ: sed vtro modo legatur, nihil refert: significantius tamẽ est dicere, ne vestigiũ quidẽ vllum veneni apparere.
- 147.12. *Magister Arnaldus dicit hoc mirabile, &c.*] Qui hunc aphorismum interpretatur, ait: Ista regula habet efficaciam, propter longissimas experientias: Sed (quæso) illiusne ratio nulla est? Equidem manifestissimã esse arbitror, vt ad experientias duntaxat minimẽ sit refugitendum. Nempe quum arteria in omnem dimensionem expandatur, omnium maximẽ in latitudinem extenditur, quando facit diastolen: vt contrã, secundum latitudinem euidentissimẽ omnium minuitur, in systole. Ergo fibræ rectã incedentes plus aliis à sese recedunt, quoties fit diastole: quæ motionis arteriarum altera pars est. Et quando secundum longitudinem vulnerata est arteria, vulnus continuò magis ac magis ampliatur per diastolen: aut saltem eius agglutinatio impeditur magis, quàm si latitudinalis sectio esset, vt loquitur Arnaldus, quia per hanc in arteriæ quauis motione, minus haret vulnus.
- 148.16. *Vt consuas fissuram carnis.*] Integra est: quam idcirco apposui, vt ostendi. Vide annot. in Gallicæ nostræ interp. margine originali.
- 150.4. *Contraria imaginatione.*] Sũt qui putent, impressionẽ fieri in sanguine, quæ ipse moueatur, à similitudine ruboris externæ rei. Atq. ea de causa morbilis laborantes vestiũt aut inuoluunt scarlatino panno, vel alio rubri coloris, vt sanguinis feruore erumpentes maculæ & papulæ, magis magisque alliciantur. Hanc vulgarem nimis opinionem improbat Arnaldus, Auicennæ sententiam explicans: vbi docet à sola imaginatione sanguinem moueri, non colore corpori circumposito, & minimẽ viso, nam forma representata imaginationi, est quæ mouet corpus sibi coniunctum, & quæ in eo sunt.

co sunt. Hinc à cæco, etiam valde sanguineo, haudquaquam manabit copiosior sanguis, etsi totus circumdetur rubro. virtus naturalis paret nonnunquam animali & imaginatiuæ: facitque suas actiones & motus secundum imaginationem, quod in fœtus formatione est euidentissimum.

Rec. calcadis drac. i. & quar. & c.] Hæc descriptio à nobis emēdata, in antiquiorib. cod. valde corrupta est, vt ex collatione quouis faciliè deprehendet. 152. 12.

Aut cū cauterio.] Alij legūt aut cū tenitemo: quæ dictio videtur omnino corrupta. Nā & Petrus de Argellata eādē sententiā recitās sic habet: Henr. 152. 31.
tamē dixit, infallacius est aperire cutim cū ferro, vel cauterio, & melius, & c.

Puluillus ex suauī lana.] Nunquid stupata est ex stupā? an formæ tū appellatio est, vt plumaceolis? Nō igitur vbiq̃ requirit stupas, vbi dicit stupata. 153. 9.

Talia futura cōgregantur & seruātur.] Chirurgos multos audias qui referāt, se non rarō tendones cōfuisse: qui in nervis idē experti sint, ferē nullos. 153. 16.
Quippe horū partes discissæ mox suprà infraq; retrahi, & à superpositis corporibus occultari solēt. Tēdines verò per futurā coaluisse, nō semel est visum: & ex iis permultos functione sua priuatos haudquaquam fuisse. Nā tametsi callus intercedat qui in nervis transitum spiritus animalis impedire possit, id tendonū ministerio parū aut nihil officit. Sufficit enim ad motum voluntariū, vt musculus in se cōtrahatur. ad id sequitur tēdonis retractio, & ex cōsequenti eius partis cui fuerit ipse alligatus. Neq; est necesse vt spiritus animalis per tendinē vsque ad partē mouendā feratur. Nā in auib. gran diorib. vt gallis & capis, tēdones qui digitos pedū mouēt, osscos planē, haudquaquā permaneat spiritus. mouētur tamē digiti, quādo musculi tendones illos, quasi ligneas virgas corpori mouendo alligatas, contrahunt.

Hoc tamen Rhafis de stricto vulnere.] Vulnus si iuxta neruum, aut in neruo fuerit, strictūque extiterit, inquit Rhafes, non consolidetur donec aliquot præterierint dies, & c. 154. 9.

Lingua canis, lanceolata.] Significat duas plantaginis species. verū alterā 154. 11.
non satis rectē linguam canis appellat, quin dicere debuit linguam agni, ex Græci vocabuli imitatione. Est enim Arnoglossum, non Cynoglossum. Porro descriptio hæc est Lanfranci, vt testatur Guido in antidotario: quæquum sit hīc atque illic non parum deprauata, sic ex Lanfr. antidotario vtrobiq; si placet, restituatur: Rec. cōsolidæ ma. & mi. arnoglossæ, pilosellæ, plant. min. ana m. j. vermes terrestres lōgos, lib. β. Omnia tusa pone in lib. vnā olei communis, & dimitte ibi marcescere per octo dies. Post fac parum bullire, cola & exprime. Infrigidatis adde sepi arietini à pelliculis bene mundati lib. vnā, picis paualis, lib. β. picis græcæ, vnc. octo: ammoniaci, galbani, opopan. terebinthinæ, mastiches, thuris minuti, ana vnc. β. contice sic, & c.

Si ipsa centaurea coquatur cum carne incisa coniungit eam.] Hoc prius scripserat Diosc. cap. 9. lib. 4. 154. 28.

Si capita nervorum incisum.] Ad cautelam, ait Rolandus, cauterifetur vtrunque caput nerui incisi peroptimē cum ferro candenti. sed caue ne 155. 10.

labia vulneris calido ferro tangantur. Deinde apponantur vermes contusi, & pulueres consolidatiui. vt generetur ibi quoddam reparatiuum, vt orofbot (id est callus) in osse fracto.

155.22.

Sicut facit Lanfrancus.] Hic iubet emplastrare totum pedem exemplo de pice, melle & farina fabarum. quod ad Guidonis sententiam proximè accedit, non tamen idem est prorsus.

155.32.

Iuxta linguam Græcorum fractura vocentur.] Græca dictio est Catagma, quæ Latinis sonat Fractura.

159.31.

Et linimenti mastiches.] Hoc sumptum videtur à Lanfranco, qui cranij rimulam seu fissuram hoc modo probat: De mastiche facio puluerem, inquit, & cum albumine oui distempero ad mellis spissitudinem, & distendo supra pannum supra rimulam immediatè, dimittens à mane vsque ad sero, & è conuerso. Cum autem remoueo, si rimula penetret, inuenio vestigium siccum ex opposito rimulæ super medicinam, quæ ibi plusquam alibi desiccatur, propter calorem ab intrinseco venientem. Si autem non penetrat, non magis supra rimulam quàm alibi desiccatur.

160.21.

Accidit laxitas in latere vulneris, & spasmus in opposito.] Hippocrates huius sententiæ autor esse videtur, vbi ait: Quum verò iam suppuratum fuerit, in lingua pustulæ oboriuntur, & desipiens æger moritur, & conuulsio pleròsque corripit in altera corporis parte: siquidem in sinistra parte capitis vlcus habeat, in dextra corporis parte conuulsio corripit: si verò in dextra capitis parte vlcus habeat, in sinistra corporis parte conuulsio corripit. An cynicum spasimum denotat Hippocrates, quem plerique ex vulnere capitis morituri patiuntur? Est tamen hoc verius paralyfis illius partis quæ vulnerata subiaceret, in quam humores superfluos decumbere, verisimile est. Huic verò opposita, quæ profectò sana est, conuulsione affecta falsò videtur, quia nullo contradicente, illius partis musculus valde contrahitur: vt ingeniosè annotauit Paulus Ægineta. Atque tunc idè accidit quod præciso temporali musculo, cuius oppositus, quamuis sanus, conuulsus dicitur ab Hippocrate, vbi ait: Verum tempora, & adhuc supra tempora, venam quæ per tempora fertur, secare non oportet. Conuulsio enim corripit sectum. Et siquidem sinistra tempora secta fuerint, dextera conuulsio corripit, si verò dextra secta fuerint, sinistra conuulsio apprehendit. Quis non videt hinc conuulsionem dici improprie, insignem eam retractionem quæ fit à musculo sano, cuius antagonista functione orbatus est? Sic enim abscessis transversim musculis cubitum flectentibus, extensum & rigidum manet membrum: non tamen rectè conuulsionem tunc pati dicentur extendentes muscoli, quos certum est non ægrotare. Plura de hac quæstione in libro nostro de curatione vulnere à sclopetis illatorum, Gallicè conscripto.

160.23.

Quando fit vulnus in dextra parte, &c.] Falsa est Gulielmi collectio, siquidem Auicenna contrarium affirmat. Hic enim consentit Hippocrati, conuulsionem putatam in parte opposita fieri, paralyfin verò in eadem.

Quia

Quia nervi qui perueniunt ad partem, &c.] Huius opinionis autor esse videtur Aretæus Capadox, qui περὶ ἁνορέων in hunc modum scribit, Si ca- 160. 24.
put primò in dextra patiat, sinistra: si in læua, dextra paralyti laborant. Lib. 1. c. 7.
» Hoc ideo euenit, quod neruorum initia permutata sunt. Neque enim dex-
» tri nerui in dextras partes secundum rectum vsque ad extremum progre-
» diuntur, sed ab initio enati protinus ad oppositos transeunt, se inuicem in
» figuram litteræ X (quam Græci χιασμὸν vocant) permutantes.

Pileolo è pelle arietina.] Gulhelmus iubet superponere capellum seu bi- 162. 24.
retum (hæc enim illius verba sunt) pellis agninæ nouæ.

Ille puluis capitalis ex pimpinella, &c.] Hic puluis rursus describetur in 163. 6.
Antidotario, & in chirurgia parua, sed nullibi prorsus absq; errore, si Theo- Doct. 2. c.
doricus cum ab Hugone acceptum rectè describit. Illius enim puluis ex 1.
» quinque tantum herbis constat, nec betonicā recipit. Sic enim habet: Cō- Doct. 1. c.
» ponitur prædictus puluis de his quinque herbis, pilosella, pimpinella, ca- 1.
» ryophyllata, gentiana & valeriana: omnium radices & folia, de gentiana
» verò radices duntaxat. Ita tamen quod ex his omnibus prædictis recipitur
» per se æqualiter: de pilosella verò quantum de omnibus aliis, vel quantum
» de duabus aliis. Porro eadem herba vocatur Caryophyllata, Osmunda &
» Sanamunda: ut hîc sit vna dictio superflua, & altera pro gentiana vitio trā-
scriptorum vel typographorum inserta.

Explantationes neruorum nobilium.] Sic antea musculorum temporum 227. 1.
nobilia nuncupauit. Tract. 1.

Aluminis, myrrha, olibani.] Auicennæ codices emendatiores habent My- doc. 2. c. 2.
rricen. Guidoni verò magis placere videtur myrrha: atque sic legendum es- 166. 9.
se, mihi multa persuadent.

Et Theodoricus ad hoc facit.] Theodoricus sic docet componere empla- 166. 13.
strum: Sal valde tritum bulliat in optimo vino, deinde adde puluerem se-
quentem, baccarum lauri ex cort. cimini & anisi mūdatorum & in testa ca-
lida exiccatorum, ana ꝑ iiij. mastich. & thuris, ana ꝑ j. terantur & cribrentur:
postea cum furfuris cribratura, & melle quantum suff. reducantur ad consi-
stentiam pultis.

Non audiantur ergo verba illorum, &c.] Theodoricos appellat Theodo- 166. 31.
ri sectatores, & Ianuenses Anselmi de Ianua. Omnes fracturas capitis abs-
que chirurgia curabant, ut superius monuit autor, ubi diuersas medicorum
sententias in curanda capitis fractura proposuit.

Neque ratio conciliatoris valet.] Ratio est eiusmodi: Positæ medicinæ 166. 34.
sub vmbilico, attrahunt humores à corpore: & retentæ in manu, attrahunt
humores: necnon sub pede admotæ, trahunt à capite. Ergo emplastrum vel
vnguētum propositum multo melius poterit extrahere, quum ei sit via per
rimulam, & non procul sit agens.

Aut ad figuram cistræ 7.] Ea ferè est trianguli figura, ad quam formari cu- 167. 36.
tis incisionem præcipit Lanfrancus. Huic siquidem non placet cruciata
incisio, qualis vulgò fieri consuevit: quin sufficere putat quartam partem

crucis, vt liquidioribus medicamentis pateat aditus ad fracturam.

168.28. *Et peruenerit ad oculum.*] Hoc est, ad imum seu profundum, & ultra superficiem. In aliis codicibus perperam legitur, ad oculum. Ego sic emendavi ex textu Pauli Aeginetæ, ad quem integra hæc animaduersio pertinet. Inquit autem: Cerebri membrana, siquidem per summa ex medicamentis in id efficacibus nigruerit, mel triplum rosaceo miscentes, & per linamenta id applicantes, curabimus, deinceps & reliqua admoventes. At si nigrities sua sponte prouenerit, idque in imo potissimum, cum aliis grauib. indiciis, attingi non debet, vt quæ natium calorem emortuum innuat.

170.23. *Quasi deridendo Galenum.* Rabbi Moyse Galeni verba imitari cupiens, sic ait: Vidi quoddam mirabile quod nullus vidit, & est hoc: quoniam ubi puero, &c. At non scribit alium neminem id vidisse vnquam (quis enim istud affirmare queat?) sed se antea nunquam videre consuetum.

170.26. *Si autem sanguis exiuerit.*] Iesus Haly paulò aliter habet: nã sedeng cum modica camphora apponit, siquidem exiuerit sanguis: sin minus, tuthiam nutritam.

171.3. *Lactis puella.*] Id est quo puella nutritur: Mox enim petiit lac mulieris puellam nutrientis.

171.9. *Recipe sedeng, &c.*] Hoc quoque aliter à Iesu proponitur, nam piperis loco plumbum requirit, & margaritas vult esse perforatas. In piperis dosi paululum variant codices: sunt enim qui grana triginta duntaxat requirant.

174.14. *Ponendo speram.*] Sphæram voluit dicere, hoc est globum.

175.17. *Sanguinis exeuntis nigredo.*] Quì niger esse potest sanguis corde vulnerato effluens, quum ruberrimus sit oportet in cordis sinibus, sed maximè sinistro elaboratus? An tantus est cordis calor, vt sanguis ab eo in quodcūque spacium effluēs, id frigidius sentiat, vnde mox nigrescat? Est enim cor ceu quidam focus aut clibanus: reliqua omnia tepent.

175.33. *Et tracheam.*] Non potest vulnerari trachæa intra thoracem, quum mox sub clauibus diuisa pulmonibus distribuatur, vbi bronchia nūcupantur illius veluti rami. Et si quis velit, in superiore saltem parte vulnerari posse, id antè magis patietur quàm postè: quum in ea regione adhuc œsophago superposita sit.

178.8. *Et inflationem seu eminentiam.*] In vulgatis antehac codicibus legebatur (seu enuncham) quæ dictio mihi diu imposuit, dum illius quandam significationem ex Narbonensi & linguæ Occitanæ idiomate confingerem. Sed tandem ex Gulhelmi lectione deprehendi legendum (eminentiam.) & corruptam fuisse dictionem ex abbreviatione tali, eminām.

179.31. *Nam supra vmbilicum sunt gracilia, &c.*] Hic apertè hallucinatur Guido, cum maxima scriptorum medicinæ *opúñm* turba. Nam coli intestini maior pars vmbilico superior est: & tenuiym intestinorum magna portio sub vmbili-

umbilico sedem habet.

» *Ponunt cannulam sambuci.*] Gulhelmus hanc opinionem iamdudum re- 181. II.
 » futauerat, scribens: Et non audiatur sermo dicentium, intus intestinum
 » antè futuram debere poni cannulam sambucinam, vel huiusmodi, & super
 » ea sui intestinum vulneratum, eo quod falsus & erroneus est. Quia cum
 » intestina sint multæ tortuositatis, & huiusmodi canna inflexibilis sit, non
 » posset Natura illud carnosum ligneum expellere. Et paulò pòst: Sed si de-
 » beret ibi poni aliquid, melius esset ponere aliquam partem intestini alicu-
 » ius animalis. Hoc enim esset applicabile, & magis Naturæ obediens, ut pa-
 » tet. Sed neutrum mihi placet, nec est vtile pro certo.

L A V R. IO V B E R T I C O M.
 M E N T A R I V S I N G V I D O N I S
 C A V L I A C E N S I S T R A C T. I I I I.

QVI EST DE VL CER I BVS.

E vlceribus prout insunt membris simplicibus.] De vlce- 184. 16.
 ribus externas partes occupantibus hîc tantum aget,
 quod ea chirurgis relinquuntur curanda: oculis scili-
 cet peruia, aut sponte, aut diductis partibus, ut aure,
 naso, muliebri pudendo, ano. Intrinseca verò, ut pul-
 monis, (vnde phthisis) & intestinorum (vnde dysen-
 teria) renum, vesicæ, & vteri etiam interioris, quæcun-
 que non licet attingere, ea medici sunt muneris. Porro hæc doctrinarum
 partitio fatimpropiè est inscripta, quum ipse velit, priorem esse de vlce-
 re in vniuersum vbiunque & quouis membro occurrat: posteriorem ve-
 rò, de vlcere in hoc vel illo membro speciatim curando. Itaque non de-
 buit dicere, prout insunt membris simplicibus: quum in quocunque mem-
 bro fuerit, partem simplicem seu similem occupet, nempe cutem vel car-
 nem. Quod enim in capite est vlcus, id eius cuti vel carni inest: sicque de al-
 liis. Sed quî esse potest similis partis affectus, quum vlcus non sit intem-
 peries, propria similiarum partium affectiò: imò morbus organicarum, sci-
 licet in quantitatis continuè iactura & diminutione? siquidè rectè posthac
 dicamus, omne vlcus esse cû substantiæ alicuius deperditione. Respòdetur
 continui solutione, (cuius species vlcus est) cõmunem morbum statui: ut
 præter intemperie, insit partibus simplicibus earumque functionem labe-
 factet. An hoc falsum est, ut aliàs demonstrauius: estque vlcus in parte
 similari, tãquam in subiecto, cuius proprio muneri haudquaquam efficiat?

Yyy ij.

Lib. 3. de
fract. sect.
34.

quemadmodum obliqua ossis cruris figura, ossi ut naturali & similari parti nihil nocet, sed cruri organo ad ambulationem. Itaque ossi tanquam subiecto, insidet quidem, non tamen illius morbus est figura vitata, sed organi. Hic proponi solet, quod scribit Hipp. omnes morbos ulcera esse. Explicatur verò satis ex integro eiusdem contextu: quo reprehenditur nimia festinatio in solutione fasciarum, & membri extensione. Hinc enim periculum imminet doloris, inflammationis & febris. Vnde magni admodum momenti est (inquit) hoc documentum, perinde ac quoduis aliud. Cum quo enim maximè opportunorum in medicina hoc non communicet, non solum in ulceribus, sed etiam aliis morbis? Nisi quis alios quoque morbos ulcera esse dixerit, nam hic sermo aliquam etiam habet verisimilitudinē. Galenus explicat, quomodo sit probabile omnes morbos (saltem quos dolor comitatur) ulcera dici posse. Et hoc quidem vulgi sententiæ non malè consentit, quod mali nominè tantum dignatur dolorem: malum autem morbus eidem est. Itaque cum nihil mali habere dicit, qui nulla parte corporis dolet.

184. 22. *Vna vel plures dispositiones quæ consolidationem impediunt.*] Dispositiones hic dicuntur affectus præter naturam: videlicet morbi, causæ morborum, & symptomata, vlcus nullum re vera est simplex affectus, quum præter solutionem continui, in eo sit substantiæ deperditio, quæ alter est morbus (in magnitudine diminuta scilicet ut supra diximus) & sordes, quæ sunt de symptomatum genere, nimirum in excreto vel excernendo. Dicitur tamen vlcus simplex esse, quodcunque nihil præter illa, quæ de eius essentia sunt, habet. Compositum verò quod præter ea est intemperatum, vel inflammatum, dolorificum, cruentum, cum hyperfarcosi, aut alio quouis præter naturam affectu. Porro unionem, quam solutio continui ex postulat, impedit substantiæ deperditio. Hæc etenim prius refarciri debet quàm fieri possit consolidatio. Debet etiam sordes absumi, ad cavitatis repletionem. Sunt qui intemperiem quoque perpetuò adesse velint, & ab ulcere inseparabilem esse: de qua nos paulo post videbimus.

184. 23. *Tempus nihil facit ad rhombum.*] Prouerbiū ab autoritate & excellentia Rhombi piscis exiisse volunt, quando aliquid non est comparandum: sed proposito argumento non satis quadraret adagium, quo significare vult Guido, temporis contemplationem ad rem propositam nihil pertinere. Quod sanè est verissimum, nam intra septem dies, & eò citius, potest esse factum vlcus, & per sanatum: tantum abest ut antè septimum diem vlcus dici non mereatur. Sit enim furunculus intra duos vel tres dies suppuratus, & vomica factus. Hic, excreto iam pure, vlcus est, quod præ sui exiguitate, vel sponte, biduo triduove plenum & prorsus agglutinatum euadet. Ergo quocunque tempore sordes apparuerit, tunc primum vlcus naturæ induit ipsa continui solutio: ut si præcessit vulnus, mox atque sordis quippiā in eo conspicitur, statim vulnus esse desinit, & vlcus

& vlcus dicendum est. Malè igitur Henricus expectat immundiciem vltra septem dies perseuerantem, vt dicat vlcus esse: neque illud ex Galeni aduersus Thessalum doctrina, rectè colligit. Nec valet, quod idem dixit momente Guidone, antiquos dixisse omne vlcus (sic enim legendum putamus emendato auctoris nostri contextu, hîc valde deprauato) postquam transit quadraginta dies, ipsum transire. quod est, iam vlcus non esse amplius, sed alium affectum: nempe fistulam. Nam apostema (vt subiungit Guido) & exitura possunt in vlcus transire statim atque sunt aperta, vt non sit expectandus dies quadagesimus, ante quem vulnus in vlcus degenerare nequeat. Dum enim fit apertio vel ferro, vel igne, vulnus fit, quod mox excipit vlcus. Fistula verò non tam promptè vulneri aut vlceri succedere potest.

Callositas, quæ est eius differentia essentialis.] Si hoc verum est, nulla fistula sine callo erit, contra Galenum libro 1. ad Glauconem. sed de hoc dubio nos in capit. de Fistula disceremus. Sequitur in contextu: *Est ergo præfata definitio bona satis.* Ea verò minimè grata est Fallopio olim præceptoris nostro (siquidem Fallopij est commentarius ille, qui eius nomine in lucem venit Donati Bertelli opera) idque multis de causis, & primū quod non demonstret quid sit vlcus in genere. Assumit enim differentias remotiores, vt quæ sunt specierum vlceris. Sed hallucinatur ipse potius, quando existimat Guidonem per dispositiones consolidationem impediētes, significare tumores præter naturā, vel intemp. aliquā, vel dolorē, &c. ex quib. ipse Guido paulò post vlcerū species constituet, tametsi Gal. istud nō probetur. Quænam verò sint dispositiones vlcus cōstituentes de Guidonis mente, & reuera, sup. explicauimus. Deinde illud reprehendit Fallopius, quod fordes & putredo in vlceris definitione ponantur, quum etiam vulnera pus emittant, & quædam vlcera sint aridissima, nihilque prorsus reiciant, vt in moribundis: quod denique fordes & putredo quasdam vlceris species cōstituant, vt aliud dicatur sordidum, aliud minimè: quoddā putridū, aliud nō putridū. Sed hæc quoque vana sunt, ne dicam ridicula. Nam si vulnus iam sordidè emittat, amplius dici non debet vulnus, vt suprà monuimus. Quod autem vlcera quædam nihil emittant, rem non destruit, quum quæ in definitionibus ponuntur differentiæ, aptitudinem potius quam actum significant. Hinc non minus dicitur animal risibile, homo qui ad suppliciū deductus ridere nescit, quā qui ex ingenti occasione cachinno dissoluitur. Sic vlcus modò accuratissimè ac diligentissimè abstersum, quāuis nihil prorsus habeat sordiū, tamē forde definitur, quod tale sit potentia, eaque minimè vana. subest enim perpetuò quandiu est vlcus dispositio quæ sordē gignat. Sordidam verò & putridam quum dicimus aliquam vlceris speciem, intelligimus sordidā supra modū, & plus quā vlceris ratio expostulet. His tandem suam definitionē subiungit Fallopius, quā omniū absolutissimā esse videri vult. Vlcus est solutio composita continui carnosī, immediatè facta. In qua definitione illud primum reprehendo, quod vulneri potius ea

conueniat. Hoc enim fit immediatè: vlcus autē vt plurimum vulnere mediante. Ob id forsitan, paulò inferius aliam dat vlceris definitionem, quod fiat sine sectione, cum deperdita quantitate. Atque istud est quod vlcus solutionē compositā esse facit. nanque solutio continui simplex est morbus, quū vnicā corporis conditionē labefacit, nēpe vnionē. Vlcus verò cōpositus est affectus, ex eadem solutione continui, & substantiæ deperditione. Attamen per solutam continuitatem potius definitur, quod hæc ad integram vsque morbi solutionem, adeoque restitutam substantiam, permaneat. Guido pro solutione composita dixit, solutionem in qua consistit vna vel plures dispositiones, &c. At paulò post apertè pronuntiabit, vlcera semper dici composita.

185.1.

Quæ faciat & augeat vlcus.] Hic vlcus pro vulnere scribit, more Galeni, ex quo hanc sententiā recitat. verū quod ait, vulnus carere omnino dispositione antecedente & sequente, falsum videri potest: quum ruptio vasorū præ nimia sanguinis copia sit vulnus potius quàm vlcus: & tamē habeat præcedentem dispositionem, hoc est plethoram quæ tensionē fecit: necnō sequentem, videlicet hæmorrhagiam quæ profectò cōsolidationē impedit. Ergo non est id sufficiens discrimen vulneris & vlceris: vt nec quod addi solet alterū, vlcus ad vulnus consequi magna ex parte. nā plerunque fiunt vlcera quæ sunt *σπυγγώδεις*, nec ad alios vllos, præter cacochymiam sequuntur affectus. Neque illud valet discrimen, quod vulnus ab vlcere differat cruore. nam cruenta quoque sunt nonnulla vlcera. Nulla profectò conditio vlceri tā peculiaris est, quā sordis generatio, vt sit hæc propria eius differentia. Huic verò obnoxiiū est vlcus, ob substantiæ deperditionē: quæ etiā facit, vt vulnus cauū nunquā sordis procreationē effugiat, quā vulnus simplex nō patitur. Istud enim solā agglutinationē requirit, eamque nullo interueniente & prorsus (vt nostri loquuntur) secundū primā intentionē, obtinere potest, si vulnus ex arte tractetur. Quod verò cū substantiæ aliqua iactura est, recens genitæ carnis intercessione, & per *συσσάρκος* vocatā cōiunctionē, redintegratur: quo in opere est ineuitabilis sordes. Sed vnde hoc? An calor natius, quasi exhalarit nō modica sui parte, in apertis solutionibus cōtinui, languidior est? Hinc enim videmus contusionē absque vulnere, non tardè resolui, quod naturalis calor sub integra cute sit vegetior. Cōtusa verò plaga suppurationē vel putredinē patitur, quorū vtrunque est inquinatio quædā. Sic in vulnerib. & vlcerib. omnibus imbecillior est calor natius: vt nō malè dicatur, adesse iis intemperie. Itaq; affluēs alimētū copiosius, quo particulæ iactura refarciatur, ita assimilatur, vt multū supersit excrementi. Hoc non tā accuratè potest ab eodē calore attenuari, vt fuliginis aut vaporis naturā induat, & per cutis poros transpiretur. Crassius ergo remanet, fitque *τὸ πύρρον καὶ ἰχθυον*, id est sordes & sanies, vt Galen. explicat. Quod si calor euadat vegetior ex se, vel medicamētis adiutus, excrementū hoc coquit & maturat, facitque pus album, leue, æquale, & minimū foetidū: sin depauperatus fuerit (vt chirurgi loqui solent) liquidius est quod ex-

cer-

cernitur: idque virulentiam ferè appellant. videndum igitur est vt fordes à pure cautius distinguatur.

Non multum repugnat generali intentioni vulnerum.] Differentias cuiusque ^{185.5.} affectus proprias & legitimas esse vult Galenus eas conditiones quæ per se & seorsum consistentes non sunt affectus præter naturam, hoc est, nec causæ morborum, nec morbi, neque symptomata, vt in vulneribus & vlceribus differentiæ sunt, magnitudo & paruitas: vnde dicuntur longa & breuia, lata & angusta, profunda & superficialia & penes diuisionis profunditatem, æqualia & inæqualia. Sic à figura diuersa, recta & obliqua, & transuersa, rotunda, quadrata, capreoli modo retorta, hami ritu vnca, &c. à tempore, antiqua & recentia. Iam illa quoque (ait Galen.) diuulsum quippiam esse aliqua ex parte, vel ex toto incisum: & vbi quod vulnerauit, se sub cutem obliquè dedit, vt vulneris altera portio conspicua sit, altera latitet: idque vel ex supernis partibus esse, vel infernis, vel lateralibus. Omnia hæc (inquam) sunt propriæ vlcenum & vulnerum differentiæ: non autem cauitas, inflammatio, gangræna, hyperfarcosis, cruor, sordities, cacochymia, & eiusmodi causæ morborum, morbi, vel symptomata, quæ vlcenibus si contingant, ea reddunt composita, non autem vlcenū simplicium differentias constituunt. Hæc enim seorsum & per se consistere possunt: itaque eorum quibus accidunt differentiæ non sunt, sed iuncti affectus. Nemo autem similiter dixerit magnum vlcus esse compositum ex vlcere & magnitudine, aut lacerum vulnus ex vulnere & dilaceratione: quemadmodum rectè dixeris inflammatum vlcus esse compositum affectum ex vlcere & inflammatione. Quæ omnia Gal. abundè explicat vlt. cap. lib. 3. meth. med. Ergo satis improprie dictum est à Guidone, vlcus seu vulnus posse habere compositionem dispositionum sibi propriarum & de necessitate consequentium, vt magnitudinem, &c. Non enim cum suis accidentibus inseparabilib. componuntur morbi, sed cum affectibus præter naturam separabilib. & per se ac seorsim consistentib. Cæterum indicationes curatiuæ sumuntur ab iis differentiis propriis. nam aliter atque aliter curantur magna & parua vulnera, rotunda & longa, profunda & superficialia sinuosa & aperta: cum tamen in communi & generali curatione, quæ fit per exiccantia, conueniât. Ab his enim proposita intentio non multum repugnat intentioni generali vulnerum & vlcenū, vt monet Guido. Siquidem solum discrimen est pro ratione maioris & minoris exiccationis, diuersi coniunctionis labiorum modi, necnon parandi effluxus liberi, & eiusmodi dextero remedium vfu. Subiungit, *inquantum vulnera*: hoc est, simplices affectus. nam qui is componuntur, vt tumores præter naturam, intemperaturæ, dolor, hæmorrhag. &c. aliam curationem, & sæpe contrariam, expostulant. sed hæc prius tollenda veniunt, vt deinceps manens solum vlcus aut vulnus persanetur. Cæterum illud dissimulandum non est, quod deperditionem substantiæ & non deperditæ inter dispositiones proprias recenseat: cum in vlcenibus id de eorum essentia sit,

& alter à solutione continui affectus, præter naturam, sc. morbus in quantitatis diminutione. In vulneribus autem similiter affectus sit, qui seorsum & per se subsistere potest. quamobrem vulneris propria differentia dici non potest. Neque est quod quis respondeat, hoc de necessitate consequens esse, ut cum deperditione, vel absque ea sit: nam de quocunque affirmatio aut negatio vera est. nam eodem argumento dicam, omne vulnus & vlcus esse cum phlegmone, vel absque ea.

185. 9.

Quæ seorsum per se existere possunt.] Vndeunque manat pus, sordes vel sanies, illic subesse vlcus creditur, & contrà: ut sit ab vlcere inseparabile symptoma, non minus quàm substantiæ alicuius deperditio, morbus in quantitate. Hæc igitur quum per se subsistat, & ut affectus præter naturam seorsum considerari queant, meritò ulceris differentia non dicuntur, sed velut partes illius essentiam constituentes: Contrà: si non sunt hæ differentia, qua ratione ulceris diffinitionem ingrediuntur? quum diffinitio constet solum genere & differentia. genus verò in hac est, solutio continui, pro differentiis verò habentur reliqua: nempe dispositio una vel plures, &c. Respondeo, has quidem esse differentias quibus vlcus ab aliis solutionibus continui differat, nō vlcus ab vlcere: imò quibus omnia ulcera inter se conveniant, & ab aliis differant morbis. Itaque non possunt ex his constitui ulcerum species diuersæ, sed ex aliis quæ per se non subsistunt, ut magnitudine, figura, tempore, &c. Hæc enim veras & proprias ulcerum species, cum genere suo gignunt, ex legitima Galeni doctrina: non causæ & symptomata, ut statim proponet Guido. Ex his enim complexus & compositio fit affectuum, non ulcerum simplicium differentia constituuntur. Sequitur in contextu: *Quæ in ipsis ulceribus contingere possunt.* Πύρος & ἰχθυή (id est sordes & sanies) in quouis vlcere reperiuntur, excrementa aliàs crassiora, aliàs tenuiora: vnde contingit in quibusdam gigni squamas & crustas. Non enim sunt hæc perpetua, ut illa, quorum etiam variam conditionem sequuntur.

186. 17.

A causis sc. morbis & accidentibus.] Alij legunt *membris*: sed cum ulcera ex iis non perficiantur & componantur, ut ex causis, morbis & symptomatis, facile percipitur error. Componuntur verò ulcera ex tribus affectu præter naturam generibus, quâdo humor acris & erodens, qui ulceris causa est, agere non desinit. Atque inde præter solutionem continui, simul accidit substantiæ deperditio, qui est alter morbus: cuius occasione symptoma accedit, sordes nempe ac sanies. Igitur species ulcerum pro diuersitate causarum sic venari oportet: ut alia sint ex causa externa & euidente, quæ iam defuisse potest: cuiusmodi est acre medicamentum vel admotum, vel assumptum, quod sit causticum ac deleterium. vnde venenosum vlcus excitetur. Sic contagio simplicis scabiei, vel luis venereæ: quod etiam contagiosum dicitur vlcus. Alia causam internam habent, eamque antecedentem, ut cacochymiam intra vasa: aut proximam affectui, ut humorem erodentem & exulcerantem. Hinc vlcus erosum dicitur & erodens, quod ferè vicinas partes depascitur. Ad hanc speciem rectè pertinet vlcus virulentum & corro-

corrosiuum: necnon Cancer. Differentiæ verò, seu species vlcerum, pro morbis diuersis qui de eorum essentia sunt, hoc modo sumuntur: A caulte, quæ quantitatis diminutionem sequitur, ducuntur sinus (quod est vlcus cauernosum) & fistula: nisi quis malit hanc in figura morbum dicere. Non repeto quas superius annotaui proprias vlcerū differentiās esse, magnum & paruum in quauis dimensione: figuratum variis modis, æquale aut inæquale, & similia, quæ veræ sunt morborum differentiæ. A symptomatis verò trahuntur, nempe sanie & sordibus variis, quæ sunt ab vlceribus inseparabilia: vt sordidum & putridum vlcus, crustosum, callosum, & eiusmodi. Attamen Galenus 2. meth. 2. purum & sordidum, non à propriis differentiis, sed ab externis symptomatis appellata esse profitetur. Et cōm. in aph. 45. libr. 6. vlcus *συντεδ' ενωδες* & *νομαδες*. 1. putridum & depascens, non esse differentiam vlceris propriam, sed passionem complicatam ex vlcere & putredine, asseuerat. Guido has differentiās non satis ex arte persequitur dum ad causas refert eas species quinque famosas dictas, quæ non minus à morbis & symptomatis procedunt, quàm à causis. Symptomatis verò peculiariter attribuit, quas Galenus negat prorsus esse differentiās vlcerum: sed connexus & compositiones varias horum cum aliis morbis, causis, vel symptomatis.

Quæ aliquando in gradu diminuto cum vulneribus inueniuntur.] Horū quidem nonnulla sunt vt plurimum in vulneribus remissiora, vel rariora, vel penitus nulla: vt intemperies, caro mollis & superflua, tenebrositas & durities, os corruptum, varices. Alia verò maiora, & insigniora, vt dolor, apostema, contusio, quibus adde febrem, conuulsionem, delirium, paralyfin, &c. Porro recensitæ hinc species vlcerum communes, sigillatim deinceps explicabuntur, vbi tractabitur tertia intentio: quæ scilicet corrigit accidentia & dispositiones coniunctas vlceribus, vnde rursus colliges, non esse has differentiās aut partes vlceris essentielles.

Vlcus virulentum, corrosiuum & ambulans.] Lanfrancus hæc tria distinguit, totidemque vlceris species facit, nec malè, siquidem virulentum omne haudquaquam videtur corrosiuum & ambulatum: quum virulentia quædam frigida statuatur in sequentibus. Quicquid verò corrodit acre & calidum esse oportet. Ceterum hæc species famosæ vlcerum, deinceps singulis capitibus magis explicabuntur, nempe à tertio cap. vsque ad vltimum. De corrosiuo hoc tantum dicam, quæ *γερδαναν* vocari id quod carnem cum cute, depascitur: sed absque putredine & febre, vlcus enim putridū simul & depascens, *νομα* vocatur, 6. ca. 7. 1. & 9. simpl. ca. de terra famia. Sordidū & putrefactum maximè sequitur ad vulnera sclopetorum, & alia valde contusa, vnde escharalis vocata caro mortua & fetidissima excernitur, cum tetro & cadaueroso halitu. Quod verò ait Guido, dimittendo viscositatem, est improprie dictum, pro imprimendo, non enim dimittit & relinquit in parte viscositatem, quasi sui vestigium, quum ipsum vlcus eam non deserat, sed adesse perseueret.

185. 34. *Cancer est vlcus latum, &c.*] Melius est dicere rotundum, vt facit Guido cap. proprio, nam figuram hoc exprimit cancro familiarem, qui non semper est latus vel amplus. Addi etiam potest fœtidum, ex eodem loco: nam hoc maximè differt ab vlcere duro & tenebroso, de quo paulo pòst.

185. 42. *Est vlcus reciduum.*] Id est, quod recidiuæ est opportunum & obnoxium. Atque illud est in aphor. Hippocratis, quem paulo pòst citabit, significatum vlcus annuum, aut diuturnius, quod cicatricem nullo modo admittit, vel si facta sit, denuo resoluitur, tamen medicus nihil in curatione deliquit, vt ait Gal. Tunc necesse est aliquā subesse passionē ossis eo in loco corrupti: nisi tamē illud accidat, ex vitiosorū humorū influxu, vel dispositione in mēbro tēporis longitudine cōtracta ex humoribus qui influxerūt. Si os subest corruptū, apparēs dūtaxat est cōsolidatio per inductā cicatricē. Non enim pars ima fuit agglutinata ossi corrupto, à quo tādē rursus paulatim effluēs sanies, inflātionē excitat. Hāc puris generatio sequitur, vnde cicatrix eroditur, & caro exulceratur. Itaq; os vehemēter exiccādū, vt eius pars vitiosa abscedat, quare nō absque ratione (ait Gal.) tātū fieri cauas cicatrices cōtingit, quātū habuerit os quod abscessit crassitudinē. Sequitur de vlcere varicoso, qđ habet venas innaturales crāssas & repletas: hoc est, venas præter naturā dilatatas plenāsq; . Non enim sunt quæ varices vocantur, venæ præter naturam genitæ, qualis dicta fuit vena meden, sup. in tractatu apostematum: sed prorsus naturales & à prima conformatione, quæ sunt dūtaxat præter naturam amplificatæ, & ob id dicuntur innaturales.

187. 13. *In feminali & albam qualitatem mutata.*] Num rectius feminalam. Sic enim Galenus in Hippocratem, pus (inquit) ex sanguine ortum habet, qui 47. lib. 2. feminalam habet transmutationem. Id est & alteratione materiæ semicorruptæ.

188. 14. *Et ideo pueros interficiunt.*] Ex Auicēna hoc transcriptum est, qui ait: Et Cap. 1. c. f. vlcera quidē prauæ curationis, sicut rotunda & eis similia, sunt interficientia infantes, non tolerantes vehemētiā dolorū & vlcērū, & difficultatē curationis eorū, & ipsorū prauitatē. Quæ verba non sunt interpretanda de vlcere dūtaxat rotundo, quū pleraque talia facillē sanentur. Neque displicere debet sui ratione, aut absolute eiusmodi figura, aut certe noxius est (saltē

Vida A. inutilis) turundarū vsus. Hæ siquidē prorsus teretes, rotundā figurā in vlcere conseruant. Adde quod, vulnera etiam oblonga, ad rotundā figurā solent reduci, quando suunt spatia intermedia, & extremis insiguntur turundæ, à quibus rotunda cavitās fit. An potius id respexit Auicenna, quod Hippocrates scripsit? Ex vlceribus (ait) rotunda, si subcaua fuerint, excidere oportet vndiquaque in orbem ea quæ discesserunt, aut omnia, aut ex dimidiō circuli, secundum longitudinē naturæ hominis. Quam sententiam Galenus interpretatur de vlceribus quæ dura callosaque labra fortiuntur. Inquit enim: Quod si labra vlceris dura callosaque appareant, etiam ea excidendo. Etenim de his quoque ita ait: Circularia vlcera, si subcaua sint, circulo præcidere quæ abscesserunt oportet, vel omnia, vel

» vel ex dimidio circuli secundum hominis longitudinem. Quibus ver-
 » bis profecto, nec Hippocrates, nec Galenus damnant rotundam vlcis
 figuram, sed callosa labra quæ à subiecta carne recesserunt, & subtus con-
 caua sunt. Ea enim iubet rescindere, etiam circulariter: quo modo simi-
 » lis priori figura remanet, & vlcus interim euadit capacius. Sic lib. de vul-
 » neribus capitis: Orbiculatiora vlcera (inquit) ac plurimum subcaua, ea
 » quoque oportet rescicare, circulo diuissim incisio secundum longitudinem
 » pro hominis natura, vt longius fiat vlcus. Quinetiam idem præcipit, vbi
 os capitis fuerit nudatum carne, subcaua autem fuerint vlcera in obli-
 quum, cauitatem quamplurimū rescicare: vbi scilicet non facile est medica-
 mentis quocunque peruenire. Quoniam verò infantium tenella ætas hu-
 iusmodi chirurgiam vix patitur, idcirco non iniuria Auicenna prædicat;
 talia vlcera in infantibus, si curationem aggrediaris, esse periculi plena
 & lethalia. Quocirca prestat non curare, curati enim citius intereunt, vt
 de cancro occulto pronunciauit Hippocrates. An verius est, Guidonem *Li. 6. aph.*
 ex Hippocrate & Galeno in epidemiis hoc transcripisse? quorum ille da- *38.*
 mnat vlcuscula infernarum partium, quæ rotunda fuerint & profunda: *Lib. 6. e-*
 quod talia sunt perniciofa, & maximè puerulis. Sunt verò eiusmodi ma- *pid. scil.*
 ligna admodum, Galeno interprete, & infantibus molesta: qui scilicet *19.*
 ferre nequeant dolores, nec curationem, quin & alioqui (ait) curatu ma-
 ximè difficilia talia existunt. Rationem esse puto, quod rotunda fiant vl-
 cera ex erosione in circuitu serpente. Pessimum autem est erosionis vi-
 tium, acris humoris soboles, ad sanationem multo egens tempore. Cor-
 rigi enim malitia illa humoris defluentis ad partem, breui non potest. At-
 que vt pulmonis ab eiusmodi causa, ob visceris mollitiem & imbecillita-
 tem, sic puerorū tenelli corporis, vlcera sunt curatu difficillima. Vide Gal.
 lib. 5. meth. medic. cap. 14. & lib. 9. cap. 10.

[*Cambil adusti, & est terra rubea.*] Belunensis pumicem interpreta- *191. 36.*
 tur in contextu Auicennæ. At in Arabicarum dictionum explicatione i-
 dem annotat, Cambil (ex Sirasis sententia) esse speciem mannæ, quæ ha-
 bet granula ad rubedinem tendentia, alios autem dicere, esse grana alke-
 kengi. Guido sequutus est veterem Auicennæ translationem, in qua hæc
 » leguntur: Cambil est terra rubea minuta, quæ adfertur de Media aut A-
 » thenia: & cum fricatus super manum, ingreditur cutem: de qua fit vnguen-
 » tum, & penetrat manum. Sequitur, [*corticis pini*] pro quo in codice veteri
 Auicennæ legitur (platani.) Belunensis, (meo quidem iudicio,) melius ha-
 bet pininam & sic legit Guido.

[*Cauterium aduale post omnem rasuram.*] Rasura Lanfranco non pla- *191. 40.*
 » cet. Inquit enim: Os detecto corrupto non radas, vt plurimi faciunt,
 » sed fortiter os illud ferro calido tangas. Et paulo post: Quoniam esto
 » quod rasando vel radendo os corruptum cum violentia remoueres, nihi-
 » lominus est ei necessarium quod postea Natura superficiem ossis expellet,

& mundificet aliter. Quare laborem remouendo multiplicas, & mundificationem ad plenum non facis, &c.

192. 22. *Recip. cadmie, aluminis, glutinis auri, &c.]* Non parum ab hac variat Bruni descriptio. Etenim caret alumine, & typographi culpa in eius locum irrepsit dictio [argenti.] Sic enim habet: Climæ argenti, & conglutinationis auri. Deinde pro cortice Aris, Brunus habet Aris limaturā. Et vbi hîc legitur, gummi cypressi partes quatuor, Brunus habet Curcumæ, cypressi, ana drachmas quatuor. Idem autor supradictis adiicit salis gemmæ partes duas: aristolochiæ adustæ, & thuris minuti, ana partes quinque.

194. 41. *Mundificatiuum factum ex succo absinthij.]* Eius descriptio à Lanfranco sic proponitur: Recipe succi absinthij, vncias quatuor: mellis, vncias tres: farinæ hordei, vncias dua: myrrhæ, vnciam vnam, componantur ad inuicem.

195. 3. *Cum carne piscium salitorum.]* Pisces ij sunt, de quibus annotauimus sup. ad finem cap. admin. de form. Sequitur: Et aristolochia, non rotunda, sed longa: Theodorici verba hæc sunt: Et scias quod aristolochia longa magis conuenit in vlceribus, quàm rotunda: quoniam est magis absterfuiua. Rotunda verò magis conuenit apostematibus, quoniam est fortioris operationis & subtiliationis.

195. 8. *Cera, olei, ana quod sufficit.]* Brunus oleum antiquum esse vult.

198. 1. *Quedam verò in ossibus.]* Vlcus definitur solutione continuitatis in carne. Atqui fistula vlcis species est. Ergo ossibus inesse non potest. An caries in osse angustam cauitatem & profundiorē faciens, non ineptè à simili, etiam fistula nūcupatur? In ossibus quoque dicetur esse fistula, quæ eò peruenit, quamuis illius maior pars sit in carne superposita.

198. 19. *Quod in osse, ex tenuitate, &c.]* Huius rei causam esse volunt, quod ossis densitas & soliditas non sinat effluere, nisi tenuiores quasdam partes. An verius dicas, os sui alimenti parte crassiore nutriri, vt alimentum alito respondeat. idèque ossium recrementa esse liquidiora: scilicet superfluas & inutiles alendo ossi portiones.

198. 21. *Et lotionibus coloratis.]* Lotiones coloratæ iniiciuntur, ex Auicennæ sententia, quoties fistulæ plurima sunt orificia, cuius esse ambigitur (inquit) & nescitur an sit fistula vna. Tunc enim infundenda est in quoddam orificiorum eius humiditas habens tineturam. Et tunc si non fuerit fistula vna, egreditur ex orificiis aliis color vnus qui est fistulæ, scilicet diuersus: nempe albus, & tenebrosus, & alius.

195. 38. *Distillatio syrupi rosati.]* Eius verba sunt: Collyriatio facta ex syrupo rosato zuccharino, confortat visum, & curat aquam in oculum descendentem. Certè hoc sanum est & probatum, & ego operor hoc ad confortationem visus.

206. 1. *Quod Auicenna lubans vocat.]* Auicenna legit luber, non lubans.

206. 43. *Propter carnosam partis tenuitatem.* Aliàs propter partis sensibilitatem. vtraque lectio retineri potest.

Et

Et floris aris, quarta parte.] Sic habet manuscriptus Rhafis codex in impressis perperam legitur quinta pars. Cæterum vtendi modum sic præscribit, Fistula vsque adeo prematur, vt sanies tota exeat. deinde ægro in latus oppositum iacente, in angulum lachrymale distillantur tres aut quatuor guttæ, longo inter singulas tempore interposito. Ager per tres horas sic iaceat. Idem repetendum singulis diebus per hebdomadem, & vltra, donec è fistula compressa nihil maneat.

Aut cochleari argenteo, &c.] Theodoricus cochlear non appellat, sed instrumentum factum ad modum mediæ testæ nucis secundum oculi quantitatem, quo ipse oculus ad alteram partem compellatur, vt ille ait.

Aloes, memiche.] Hæc defunt in descriptione Theodorici: quorum vice apponit ille piper album & gummi.

Quæ apud Galenum dicuntur Ozæna, apud Auic. alharbat.] Sunt qui legant *alarnaber*. Bellunensis scribit *alarbian*, quem Polypum interpretatur. Apertè verò hîc fallitur Guido, Galeno imponens, ozænum illum appellasse, qui verè est Polypus Græcis: nempe caro mollis, polypodis carni assimilis iuxta substantiæ proprietatem (vt ipse loquitur) tumorque præter naturam in naribus non vlcus, aut cancer. Vlcus siquidem fœtidum in naribus, Ozænam vbique vocat: vt prædictam carnem, Polypum. Ab utroque verò distinctus est cancer & ulceratus, & absque vlcere. Hîc autem Guido semper dicit Polypum pro cancro, & carnem additam siue mollem pro eo quod est Polypus Galeno.

Multipes nominatur.] In omnibus aliis codicibus legi (multiplex) quod etiam habet Auenzoaris litera. Verùm non temerè suspicor, scribendum esse (multipes) vt respondeat dictioni Polypus, quam representare hi voluerunt.

Horribilis & fœtidus, venosus, non pendens.] Sic legendum puto, non alia habent exemplaria, *venenosus*. Describitur enim tumor cancerosus, cui hoc conuenit esse venosum, hoc est venas tumentes habere in circuitu, quæ in parte sana conspicuæ non erant. Et hoc inter canceri connumeravit Guido tract. i. doctr. i. cap. v. vbi similiter emendauimus dictionem venenosus. scribentes *venosus*.

In vase de piltro.] Galenus legit, de stanno, Græcè *κασσιτερίω*: neque optionem dat stannei, aut vitrei, vt facit Guido. Integram sententiam recitab. oex Græco. Primum quidem ex malis punicis. Sint verò paria & numero & magnitudine ex tribus differentiis sumpta. Illorū enim quædam sunt austera, alia dulcia, alia acida. Incidere itaque illa (decet) recentia & matura, & vniuersa exactè confringere, vt exprimi queat ex eis succus: quæ oportet repositum in vase stanneo seruare, vbi parum coctus fuerit, si quando videatur conuenienti humidius. Quod verò ab iis reliquum est solidum & crassum, incidere rursus exactè, vt possit à contusione rursus læuigari in pila, & effingi collyriorum similitudine, quæ commensuratè se habeant ad narem eius qui curatur, &c. Quoniam verò toleratu est difficile, continere

perpetuò collyrium, intermittere oportet eū qui vtitur, & in quibus [tem-
poribus] id non imponitur, expresso succo, &c. laborantē illinire circa eas
partes ad quas perforatur nasus palatum versus, &c. idque pennis, vel lana
specillo aut nucleo circunvolutis. Probatur quoque in ipsis prædictū col-
lyrium ex malis punicis confictum, quando aridum fuerit probè incisum,
& cribratum ac læuigatum, deinde insufflatū, vel etiam nucleo specilli im-
positum. Omnia verò hæc continuò facere oportet, vt medicamentum
nunquam deferat partem affectam. nam facilè ab humiditate eluitur, &c.
Hæc paulò fufius transcribere placuit, quod Guidonis contextui multis
modis deprauato, non parum lucis adferre videantur.

210. 33.

Polygoni (& est virga, vel bursa pastoris.] Tria hæc inuicem differunt, po-
lyg. virga pastoris & bursa.

211. 24.

Vinum mellitum, decoctionis chelidoniae.] Alij legunt, vinū mellitum deco-
ctionis chelidoniae: quod ferè in idem redit.

211. 37.

Calycum glandium, cinnamomi.] In quibusdam exemplaribus his adduntur,
lentes & nux moschata.

214. 14.

Instrumentum dictum speculum.] Non est hoc speculum matricis nuncupa-
tum, sed propriè dictum in quo faciem contemplamur. Sic enim habet A-
uicenna in loco à Guidone citato: Possibile est vt perueniatur ad attesta-
tionem rhagadiarum, ponendo sub muliere speculum coram vulua eius:
deinde aperiatur vulua eius, & consideretur illud quod imaginatur in spe-
culo, &c.

Alumen combustum.] Galenus præscribit anethum, non alumen. Hoc ta-
men non minus quàm illud cōuenire potest, si post vstionem lauetur. Si-
mile remedium præscribitur lib. 9. κατ. τοπ. ad pudendorum affectiones, v-
bi similiter anethum requiritur, non alumen.

216. 40.

Nisi una relicta fuerit.] Aëtius negat esse necessarium, vnam feruari hæ-
morrhoidem. neque id voluisse Hippocratem monet: sed vtendū esse pro-
phylacticè post absolutam curationem veterum hæmorrhoidarum, ne for-
tè in hydropem vel tabem incidat curatus: quando humor vacuari solitus,
iam non amplius per hæmorrhoidas excernitur. Itaque purgationibus &
phlebotomiis opportunis, necnon cautissima victus ratione præoccupandi
sunt affectus, quos in corpore retentus humor procreare consuevit: non a-
liter quàm si fistulam, aut aliam quamuis antiquam expurgationem curare
quis velit, eandemque omnino suppressere. Etenim dummodo probè re-
gatur conualescens, nulla succedent mala. Quamobrem Aëtius Hippocra-
tis aphorismum legit in hunc sensum: Hæmorrhoidas sananti diuturnas, si-
quidem non seruetur (supple æger, & vtatur prophylacticè) periculum est,
&c. vt Hippocratis contextus hoc modo habeat: Αἱμορροΐδας ἰν' ἐν τῷ, &c.
non vt plerique omnes legunt, ὡς μὴ μία φύλαχθῇ.

217. 11.

Geysa.] vulgò geisses, sont pois plats ou carrés. Optimè respondent Cicer-
culæ veterum: vt doctiores quoque annotant.

Rec. myrobalanorum belliricorum.] Rhases duobus in locis has pilulas describit, sed ubique duobus myrobalanorum generibus, chebulis inquā & indis, contentus est: atque singulorum drach. decē vsurpat. Idē nasturcium album requirit, & bdellium molle atque pingue. Glycyrrhizam non præscribit. Succum porri vno loco, altero caulium aquam vsurpat. Dosis verò instituit à drach. vna ad drach. quatuor, vel vt manuscriptus liber (& rectius quidem) habet, ad drach. tres. 217. 17.

Emplastrū ex spica.] Fit ex spica, mastiche, myrrha, cypero, schenanto, calamo arom. & croco. Mastiche & myrrha vino dissolutis, reliqua in puluerem redacta excipiuntur. 217. 41.

Retinent sanguinem incisionis.] Verba sunt Auicennæ, quibus denotat è vulnere cæsim facto sanguinem profluentem sisti eo remedij genere. 218. 4.

Chrysomelorum.] Ad verbum sonat, aureorum malorum. 219. 4.

Rec. olei rosati, vnc. quatuor, &c.] Gulielmi descriptio nonnihil ab hac diuersa est. nempe (vt aliquoties monui) plerunque sat est Guidoni, præcipua cōpositionis simplicia vsurpare, & dosin ex propria sententia metiri. 219. 7.

Sagimen nitri.] Est axungia vitri.

Unguentum ruptorium cum capsula.] Rogerius vult capsulam esse de cera factam. 219. 27.
219. 30.

Fici, atrices, & condylomata.] Ficus est excrescentia mollis & fungosa, cinericij pallidive coloris, granulosa, & pediculo subtili ad instar ficus (à qua nomen accepit) vt plurimū inter nates pendens. Emitter nonnunquam subalbum excrementum. Rarò durus occurrit, isque melancholici humoris soboles est, vt alter crassioris pituitæ. Atricus est moralis excrescentia ex crassiore bile orta, quæ magnum dolorem infert. Ex rubro purpureus est, capitulis insignitus ad modum fructus mori. Arnaldus attritum vocat, definitque superflua carnem quæ pendet circa anum. Condyloma ex crasso & melancholico humore gignitur. Est autem carnis excrescentia callosa, in sede aut vteri ore potissimum coalescens. Ex eo nomen sortitur, quod in modum articuli (quem *κόνδυλον* appellant) promineat. 220. 5.

Postea digito preparato.] Qualem præparationem hîc requirat, paulò antea docuit in signis fistularum partis huius. 221. 26.

Imò expedit vt remaneat.] Theodoricus hanc opinionem valde improbat, quam Guido renouare studet. Inquit enim: Tunc mortifica fistulam. quia licet quidam dicant, quod non est opus mortificare eam, sed tantum incidere & curare cum medicina carnis generatiua, ante tamen videtur id tutius. deinde curetur locus, donec sanetur. 222. 4.

Lanfrancus verò esthiomenos vocat.] Lanfrancus nō prius Esthiomenon appellat, quàm membri totius substantiam occuparit corruptio. Hæc verò si ad os vsque peruenerit, eidem autori Aschachilos vocitatur. Cancrena autem illi est, vlcus rotundum & turpe, quod fit ex cutis mortificatione. 222. 27.

L A V R. I O V B E R T I C O M M E N -
T A R I V S I N G V I D O N I S C A V -
L I A C E N S I S T R A C T. V. Q V I E S T D E
F R A C T V R I S E T D I S L O C A T I O N I B V S.

223.38.

EQV ALIS & plana.] Sic vocant fracturam, quæ ex-
transuerso æqualiter & absque frustulis est: perinde ac
si caulem medium rumpas, ex qua similitudine Græci-
eandem *καυλὸς δὲ* factam dicunt.

229.2.

Leniendo arosboth æquetur fractura, &c.] Sententiæ
huius verba sic sunt transposita, vt sensum distorqueant.
Hoc modo legendum est ex Auicennæ contextu: Et mul-
toties quidem est possibile vt curetur fractura malè restaurata absque fra-
ctura secunda, leniendo arosboth cum eo quod scis: deinde æquetur, &c.

229.5.

Melius enim fuisset illi sapienti.] Verba Halyabb. sunt: Vidi senem 70.
annorum, cuius ancha fracta fuit, & restaurata secundum tortuositatem re-
stitutione firma, &c. Deinde narrat quo modo restauratorij cuidam se
commiserit ille: à quo fracta coxa interiit senex, antequam opus suum ab-
soluerit restaurator.

229.11.

Reducatur ad schema suum.] Schema Græcis, idem quod Figura Latinis.

229.32.

Tempus autem sue firmationis.] Auicenna docet, os mandibulæ stringi
(hoc est, firmari) ante tres hebdomadas. Ergo hîc legendum rectè iudica-
ui viginti dierum, non viginti octo (qui terminus est quartæ hebdomadæ)
vt alij legunt.

229.39.

Sed plurimum attritionem, &c.] Græcè est *βλάβη*. i. contusio & cassatio.

232.1.

Quem modum etiam, &c.] Hoc referri non debet ad proximè scripta de
exemplo Iamerij, sed ad Rogerij modum in reductione cum manibus illi-
tis viscido medicamento. Theodoricus enim illius emplastri non memi-
nit. scribit autem, D. Hugonem in hoc casu consuetum habuisse, patientem
ad balneum ducere, & manibus intinctis terebinthina, melle, pice seu vis-
co inungere, & super locum vbi infirmitas erat imprimendo manibus, su-
bitò eleuare: sicque frequenter facere, donec costa ad locum debitum re-
uerteretur. deinde apostolicum chirurgicum, vel aliud simile emplastrum
superponere.

232.5.

Ex albumine ouorum, &c.] Gulielmus sic describit medicamentum:

Rec.

» Recipe farine cicerellæ, aut robilij, aut fabæ, aut orobi, aut volaticæ fa-
 » rinæ molendini, libr. semis. mastiches, tragacant. guarab, aloës, ana vnc. v-
 » nam : boli arm. terræ sigill. ana vnc. vnam & semis. incorporentur cum oui
 » album, quant. suff.

Quarum exteriores volebat Gulhelmus. Huius rationem reddit Gulhel-^{232. 40.}
 » mus, inquit : Et longitudo ac latitudo earum quæ debent poni in parte
 » superiori coxæ, sit satis maior quàm aliarum quæ poni debent inferius ex
 » transuerso. Quia coxa propter carnositatem inferiorem in nate, cum inci-
 » pit os fractum ligari cum poro sarcoeide, tanquàm cum eius ligamento,
 » tunc grauando ut plurimum resilit, & inclinatur ad partem superiorem, &
 » ad partem siluestrem, & istud non fallit. Quare conueniens est, ut hastellæ
 » superiores & exteriores sint grossiores, & latiores ac fortiores aliis, ut dixi.

Ut iunctura poplitis.] Aliàs pollicis, sed malè: nō enim facilè aut frequē-^{235. 5.}
 » ter dislocatur pollex, siue manus, siue pedis.

Ut de pannis calidis dicit Auic.] De pannis calidis hoc non pronunciat^{235. 25.}
 » Auicenna, sed de ficcis qui membrum calfaciunt. Illius verba sunt : Et ab-
 » horretur ut membro obuient panni ficci: quoniam ipsi calefaciunt, & ad-
 » dunt in apostemate : imò oportet ut sint infusi cerato infrigidato, aut vino
 » pontico.

Suspecta reductionis.] Vide praxin nostram de Angina, pag. 4.^{237. 4.}

Propter additamenta quæ sunt illic.] Significare videtur acromion dictam^{237. 24.}
 » epiphysin seu appendicem, & ancyrocidem siue coracocidem: quanquā hæc
 » interior, magis quàm superior est.

Aut cum mantili, ut ponit Lanfrancus.] Hunc modū proponit Lanfran-^{238. 17.}
 » cus, si ad partem anteriorem facta est dislocatio. Tunc enim (ait) oportet
 » quod vnum manutergium ponatur ex transuerso agri sub ascella, ita quod
 » vnum caput manutergij vadat ante pectus, & aliud retro per spatulas. Et
 » detur manutergium alicui forti ad tenendum. Brachium verò ligetur cum
 » alio ligamine retro super cubitum, & detur alij ministro forti Et præcipiat
 » magister vtrique ministro, ut vna vice & vna hora trahant : Medicus verò
 » conetur cum palmis os ad suum locum comprimere. Cum autem caput ad-
 » iutorij senserit medicus esse pixidi oppositum, præcipiat magister mini-
 » stro qui tenet cubitum, ut illum relaxet : & sic caput adiutorij reducetur.

Quia illa plurimum accidit.] In hac necesse est olecranon ad anteriora^{239. 1.}
 » ferri : quod difficilius videtur, illius eiusdem retrocessione ad posteriora :
 » idque ob cavitatem valde profundam in postica regione. Verum, quia dis-
 » locatio eius duntaxat fieri videtur, quando quis in olecranon (vulgo cubi-
 » tum appellatū) cadit, vnde ad anteriora propellitur, merito hanc frequen-
 » tiorem esse affirmat. Porro etiam ad latera dislocatur cubitus, ut vidimus
 » dum hæc scriberemus. Puer duodecim annos natus cecidit ex equo : vnde
 » sequuta est fractura ad imam brachij regionem : cum dislocatione vtrius-
 » que facili ad partem domesticam.

Propter intricacionem ligamentorum.] Rectius Auicenna, propter vehē-^{239. 5.}

mentiam ligamentorum, & eorum breuitatem, & propter suam contrarietatem concauitati.

240.31. *Ad columnam cum torno.*] Alij legunt, cum corio, sed minus rectè. Rursus paulo post legunt (ad eandem partem) ubi nos cœsumus legendum, ad omnem: quod restorationis huius articuli ratio expostulare videtur.

L A V R. IOVBERTI ANNOTATIONES IN GUIDONIS

CAVLIACENSIS TRACT. VI.

QVI EST DE VARIIS AEGRITVDINIBVS.

243.5. *QVANTVM* ad phlegma attinet, sunt cerebrum & stomachus. Hæ quidem partes materiam pituitosam articulis suggerere possunt: nulla tamen via esse videtur ab iis ad articulos, nisi prius venas subeat humor. Nēpe vel à cerebro pituita in ventriculū destillat, vel in ventriculo ipso gignitur: & inde per intestina ac venas mesaraicas hepar transgreditur. Fernelius tamen arthritidis materiam omnem deducit ab externis partibus capitis ad articulos, per summa corporis sub cute.

Patbol. li.
6 cap. 18.

243.22. *Ut plurimum autem phlegmaticus.*] Galenus citato à Guidone loco admonet, eiusmodi humorem, si quis exactius loqui velit, non pituitosum, sed crudum propriè dici debere, qualis ut plurimum circa arthritidas prædominari solet. Est autem hic crassius, (inquit) ad similitudinem puris crassioris. Vbi verò in ipsis articulis diutius moram traxerit, non solum crassior, sed & viscosior redditur. Qui igitur calli seu tophi appellantur, horum generatio ex his est: & postquam fuerint producti, ne speraueris ad pristinam constitutionē redire posse articulū. Nempe illud est quod scribit Ouidius, *Soluere nodosam nescit medicina podagram.*

244.29. *Et febris & colica commouent eos.* Ab articulorum inflammationi excitari febrem, mirum non est, quum vehemens labor & lassitudo ex sola earundem cōfricatione, non raro similem affectum producat. A febre autem arthritidis fit maximè quibus articuli plurimū incalescentes doluerunt. Ad eos siquidē fit materiæ fusæ & liquatæ, per amplificados meatus & rarefacta corpora decubitus, autore Gal. in aph. 3 lib. 4. Aliàs febris ipsa arthritidis materiā absumens, illius curatio non nunquam visa est, haud secus ac paralyfis. Colicus verò dolor non raro articulare accersere videtur: quando scilicet in intestinis colligi solitus humor facta *metastasi*, in artus cōmigrat, adeo ut qui

vt qui prius colico dolori valde fuit obnoxius, iam autem soli arthritidi sit opportunus. verum aliud est commouere, vt loquitur Auicenna. nempe idem quod esse causa.

Decem aphorismos extrauagantes.] Imò verò vndecim, sed eorū vnus hīc ^{245. 22.} negligitur, qui apud suum auctore est ordine quartus, sub hoc verborū contextu: Hyemalia pira, & mala coctona, castanea, vna brumales, & substantia leguminum & raparum, iuncturis omnibus aduersantur.

Eorum primus est de aere.] Horum aphorismorum ordinem plurimum ^{245. 23.} inuertit Guido, nam quem dicit primum, Arnaldo secundus est: & qui Arnaldo primus, à Guidone vltimo recensetur loco. Guidonis verò secundus apud Arnaldum quintus est: tertius, Arnaldo septimus: quartus verò, sextus: quintus, octauus: sextus, decimus: septimus, tertius: octauus, nonus: nonus denique, auctori vndecimus est.

Proditionaliter feriunt inferiores iuncturas.] Arnaldus scribit per dicialiter ^{245. 25.} quasi perditè: sed puto legendū proditionaliter, quippe proditionis est, ab eo quod amicum videri potest, clam offendi. Arnaldus enim dixit vetustas, non vetustissimas, vt scribit Guido, quasi illius sententiæ interpreter. Nemo siquidem absolute damnarit gallinas antiquiores, modò non antiquissimæ fuerint, & saporis iam nitrosi, carnis adeò duræ, vt à ventriculo vix coqui possit. Addit verò Arnaldus, eas modico interuallo iuncturas ferire, quod negligi non debet.

Pisces belluales, & anguilla.] Arnaldus verò sic: Pisces belluales, vt murex & anguilla, iuncturis inferioribus semper inimicantur. Sed quid muricis nomine velit Arnaldus, coniecere non possum, nisi dicere voluerit Murenam, quæ pro Lampetra à patribus nostris sumpta fuit. Nam murex propriè vocatus, in vulgari vsu nō est. Pisces verò belluales appellat, quos Cetaceos dicimus, de quibus Galenus lib. 3. facult. aliment. cap. 36. Sunt duræ carnis & excrementitiæ, prauī succi, vnde crudorum humorum copiam magnā in venis congerunt, vt ille docet. Et quia nec murena, nec anguilla sunt de cetaceis, opinor in Arnaldi contextu legendum esse, & non vt.

Minas infert iuncturis.] Arnaldus sic: Minas terribiles infert iuncturis ^{245. 27.} laxis & capiti, qui lac animalium cum cibus & vino frequenter sumit.

Qui non spectat ad iudicium.] Arnaldus scribit, expectat iudicium: sed ^{245. 28.} melior Guidonis sententia, aut corruptus est Arnaldi contextus, quem sic auctor noster emendat.

Omnis fatiga deambulatio.] Arnaldus sic habet: Omnis defatigatiua deambulatio lædit eos (supple, pedes) & maximè sumpto cibo: prolixaque suspensio pedum facit idem. ^{245. 30.}

Extremis artubus.] Arnaldus addit, naturaliter. ^{245. 33.}

Et maximè pedum.] Hoc de suo addidit Guido, velut per parenthesin. ^{245. 34.} Est tamen sententia vniuersaliter vera: tamen si pedes omnium minimè ferant nocentium vsum in notabili quantitate: quod humores excrementiij sponte sua magis inferiora petant.

- 245.43. *Diacarthamum, quod phlegma & choleram, &c.*] Ex vehementioribus catharticiis istud est maximè benignum: hoc est, citra molestiam & tormina purgat. Itaque mihi natura bilioso, & ex accidenti pituitoso, valde est familiare & consuetū. Ioannes Falco insignis medicus, arthritidi plurimum obnoxius, vñtatum habuit electuarium de citro solutiuum, quod describitur tract. 7. doct. 1. cap. 2. sub nomine tabulæ humores omnes euacuantis. Gallis quibusdam hodie decantatum audio catharticum imprimis vehemens aduersus arthritidem, quod Caryocostinum appellant. Eius compositio sic habet: Rec. caryophyllorum, costi amari, zingiberis & cimini, ana drachmas ij. hermodactylorum & diacrydij, ana vnc. β. cum melle rosaceo col. vel melle communi despumato ex vino albo, quant. sufficit. fiat opiata. Cæterum, Diacartami descriptio apud varios autores admodum varia est.
- 246.8. *Alios decem aphorismos.*] Verum ex iis octo duntaxat recenset Guido. quippe nonus Rhasis est. neque Arnaldi sequitur ordinem. Nam primus hic, illic est octauus: secundus, quartus: tertius, primus, quartus secundus: quintus, tertius: sextus, quintus: septimus apud vtrunque est septimus: octauus, decimus.
- 246.8. *In terris aluminosis.*] Aliàs in thermis: sed vtro modo legatur, parum refert. quippe in thermis aluminosis vsurpari solet terra seu lutum, quo illinuntur partes arthritide laborantes, ipsique præsertim pedes.
- 246.12. *Ineffabile inuamentum.*] Arnaldus habet inextimabile.
- 246.14. *Profunt iuncturis.*] Arnaldus scribit, possunt conuenienter administrari.
- 246.18. *Nonus additur à Rhasi.*] Huius loco sunt alij duo aphorismi apud Arnaldum à Guidone præteriti: nempe sextus: Floribus alkannæ laxi pedes fragiles perpetuò roborantur. & nonus: Fomentationes aquæ calidæ sunt vitandæ, sed carnosus est vtile balneum aquæ frigidæ.
- 246.28. *Vtantur melicrato: & si esset cum diureticis, &c.*] Auicenna præscribit quidem vinū de melle (quod est Mulsum) at non melicratum, cum diureticis.
- 246.35. *Et phlebotomia de parte contraria.*] Aetius Philagrii autoritate præscribit, venam esse tundendam è directo membri affecti: videlicet, dextro pede laborante, secundam dextri cubiti venam, & contrà. Neque ei aduersatur Guidonis consilium ex Auicenna, qui præcipit de parte contraria mittere sanguinem. nempe intelligit oppositam, non secundum corporis latitudinem, sed longitudinem.
- 246.39. *Non supra locum tumefactum.*] Hoc verum est, antequam facta sit reuulsio humorum per phlebotomiam, aut medicamentum purgans, &c. Nam quando corpus fuerit mundum post purgationem (inquit Rhasis) tunc debes ponere repellentia super iuncturas ad confortandum membrum & claudendum poros, vt non recipiat multa superflua.
- 247.9. *Et quod proficit in vna hora, nocet in alia.*] Et quandoque vni, non alteri membro confert, addit Auic. Proinde experiri oportet aliud atque aliud, vbi aliquid non respondet, monente Celso. minus tamen remoueatur si quid paulum saltem iuuat: quia profectus tempore expletur.

Ammoniacy, bdellij.] Hæc ægritudinis species (ait Rhafis) est quæ in lapidis duritiem transit, & reddit membra iuncturâsque fungis similes. itaque hoc emplastrum ab eo præscribitur. 247.23.

Ferruginis, opij, ana.] Rhafes scribit, ana drach. duas: sed parum refert in qua dosi accipiantur. Conficit autem ex succo myrti duntaxat. valde refrigerat, & strenuè repercutit hoc genus remedij. 247.32.

Zurunge, &c. ana partem vnâ.] Rhafes ponit Zurungen, vnc. semiss. aliorum verò ana drach. duas. 247.34.

Aggredientur cum vino dulci, & dissoluantur cum lacte.] Hoc est, vt Galenus docet, passo excipiantur vt fiant pastilli: quos vsu expetente, lacte dissolutos cum pennis illine, & supra illitionem linteolum passo imbutum impone. 248.1.

Vnguentum è vulpe.] Est oleum vulpinum Mesuci, quod ab eo paulò aliter describitur. 246.16.

Et superiora salicis.] Rhafis scribit frusta salicis: sed mendum subesse arbitror. Aliud verò est erratum longè euidentissimum, vbi statim subiungit, coque vsque ad consumptionem olei. Est enim legendum, aquæ, vt hîc habet Guido. 246.33.

Rec. terra formicarum, cum ouis & totum.] Rhafes ita scribit: Accipe de terra formicarum à loco lymphido, vnc. tres. Aliud quoque discrimen est, sed leuius, quod sit contentus farinæ fabarum vnc. dimidia. Atque non est negligenda hæc diuersitas, quod his omnibus addat croci drach. tres, prorsus neglecti à Guidone. 249.4.

Ad idem ponit Lanfrancus amyllum, &c.] Si materia pauca est, tenuis & acris, hoc remedio vtitur Lanfrancus. Sumit autem amyli & camphoræ partes æquales, terit & cum aqua rosarum conficit. 249.25.

Et ad spasimum.] Spasimum, inquam (vt ait Rhafes) qui contingit in iuncturis. Sic verò κατὰ χρεσιν κῶς appellant rigiditatem aut contractionem articulorum, quæ in nodosa arthritide conspicitur. Cæterum, in hac compositione obserua primùm, Rhasin definire quâtitatē rob ad vnc. j. & mellis ad vnc. β. Deinde pinguedinē aquilæ dūtaxat nominare, nō etiā anguille, vt facit Guido, quasi dubitans vtro modo sit legendum. Postremò, pinguedinis vituli vnc. tres ab eo præscribuntur: & hîc duæ tantum recipiuntur. 250.20.

Cum virulentia extrahit.] Aliàs violentia: sed neutrum in Galeni historia legitur. Guido Rhasin imitari maluit, qui hoc recitans scribit, Et exhibat venenositas omnis. 250.12.

Marmotana.] Corrupta est dictio, pro mure montano, vt annotat Mathiolus in Dioscoridem. Mus est cuniculi magnitudinem æquans, & non raro superans, cruribus tamen breuioribus: capite leporino, sed breuissimo: auriculis quæ vix extra pilos apparent: dentes anteriores quatuor leporinis longiores & acutiores, quibus sæuissimè mordet. Mirum quod multi præter Mathiolum testantur (ego id nondum obseruauî) dentes, si acutis forcibus secētur, vna tantum nocte renasci. Pilo vestitur vario taffi modo, & oblongo: cauda brevis, ungues acuti. Hyeme pinguescit adeò, 250.31.

vt nonnunquam monstroſe intumeſcat. Huius pinguedo egregiè emollit contractos neruos. Porro Taxus vel Taxo, aliud animalis genus eſt, vulgo ſatis notum, cui obefiores comparari ſolent. Ergo perperam Gallicus interpres habebat, Marmotana ſiue Taxonis, quali vnum idemque animal eſſe putarit.

^{251.14.} *Cauſatur heſtica.*] Non febris illa quæ propriè Heſtica dicitur, ſed ἀ-
τροφία, quam vulgus heſticum morbum appellare ſolet. Et Galenus loco
citato meminit duntaxat (vt debebat) τὴν ἀτροφίαν καὶ ἐθίσιον.

^{251.28.} *Elephantiam de melancholia, Leoniam de cholera, &c.*] Imò verò vnus idemque morbus diuerſis rationibus, citra materiæ diuerſitatem dicitur Elephas vel Elephantiaſis ob ſimilitudinem elephantis beſtiæ, in magnitudine & inæqualitate membrorum: & Leoninus, quia inſuperabilis: vt leo: & Satyriaſis, ob turpitudinem qualis in Satyro, De his appellationibus conſule Arctæum Cappadocem. Porro Alopecia eſt capillaris affectus propria nuncupatio, non eius morbi quem Leporam, vulgus Ladreriam appellat, & ad D. Lazarum refert.

^{335.6.} *Si ad partem, generantur cancer, &c.*] In alio codice ita legitur: Si ad partem, vel eſt groſſa, & facit duritiem, ſcirrhum, & cancrum: vel ſubtilis, & facit eſthiomenon. aut vadit ad cutem, & facit albaras, morpheam, ſerpiginem, impetiginem, & conſumilia.

Præcipue pollicis.] Gordonius, quem in hoc tractatu maximè imitatur Guido, diſertè monet conſumptionem eſſe muſculi eius qui eſt inter pollicem & indicē. Quod certè rationi cōſonū magis eſt, quàm vt vulgo fieri ſolet, obſeruare muſculos θίναρ (vt anatoμες periti vocāt: chiromantia pro feſſioribus mons Martis nuncupari ſolet) conſtituentes. Nam illius muſculi, ſanè perexigui, cōſumptio minus eſt difficilis, & omniū maximè conſpicua.

^{253.12.} *Imò Lazarum leproſum plus dilexit.*] Lazarum fuiſſe leproſum, non conſtat: ſed vulgaris eſt hallucinatio, Lazarum pro leproſo dicentium.

^{255.13.} *Nec non fucus & alius decorantibus &c.*] Gummæ ſiue Gommæ, inquit autor Pandectarum, eſt quoddam epithema ad faciem colorandam. Eius vocabuli primus videtur meminiffe Almanſor. Eſt quiuiſ fucus, ni fallor: nā à gūmi quod recipit vel æmulatur deriuationem habuit, quia facies ex eo ſplendet, non aliter quàm ſi gummi aliquo ſeu vernice illita foret. Illius eſt vſus ad explendas cauitates, lauiandas aſperitates, cutem erugandam, & alia cutis vitia aut delenda, aut tegenda.

^{255.30.} *Et ſi paſſio ſedatur, auferatur.*] Hic locus reſtitui debet ex Paulo Ægine-
ta: nam vt ſcribitur in Guidonis codicibus, profeſſò rationi contradicit. Cur enim ſi morbus lactis vſu minuitur, idem auferri debet? Quin potius contrā, vt prudenter admonet Paulus, ſi remittat morbus, eodem cibo vti debent: ſi remanet, lacte abſtinebunt. Quippe indicio eſt, calorem eſſe valde acrem & vrentem, qui non remittatur lactis temperatione. ideoque verendum eſt, ne idipſum quoque vratur, & corruptum multò deterio-
rem affectum committat. Errandi anſam Guidoni præbuit Auicenna,

qui

qui eum multa ex Paulo Ægineta clam transcripserit, hoc male tran-
stulit, scribens: Et quando anhelitus redit ad rectitudinem, tunc me-
lius est ut dimittatur lac, & conuertatur super res acuti saporis, ut vomat
cum eis, &c. Ægineta verò sic habet, post illa verba [si remanet, lacte absti-
nebunt] acribus autem assumptis vomitus cietur à radícula, aut cibis. Por-
rò utcumque meretur excusationem Guido, quòd ex Pauli Æginetæ libris
sextus duntaxat ad illius manus peruenerit, ut ipsemet ingenuè fassus est
in capite singulari.

Accelerare minutionem sanguinis à duabus venis organicis. Venæ organi-
cæ sunt iugulares etiam vocatæ, ut alibi explicabimus. Eas Arabes venas
Guidez appellant: de quibus sic Auic. ad propositum institutum. Venarum
Guidez apertio fortasse necessaria est in vehementia raucedinis, & præfo-
cationis timore. Porro plerique omnes abhorrent ab earum phlebotomia,
& hanc maximè omnium damnant, quasi idem sit quod hominem iugula-
re. Scilicet fieri posse non putant, ut sanguis citra firmiorem ligaturam si-
statur, quæ in collo metu suffocationis valde est periculosa. Eius opinionis
non fuit Halyabbas: neque sanè verenda est harum venarum apertio, quum
in iis sit longè facillimum vulnere statim prouidere, ut hæmorrhagia cohi-
beatur, etiam citra ligaturam, hoc modo: Æger collum ad alterutram par-
tem quantum fieri potest distorqueat erecta ceruice: tum vbi maximè con-
spicua est vena post frictionem, & frontis compressionem cum ligamento
factam, phlebotomus adigatur. Quando sufficiens quantitas sanguinis hau-
sta fuerit, æger collum reddat pristino situi atque medio: hinc fiet, ut à cute
vbi minimè est vulnerata, venæ vulnus cooperiatur, occludaturque, nec sit
opus ligatura sanguinem compescente. vide quod de huiusmodi phlebo-
tomia scripsit Carpus in fine cap. de anat. aliquarum partium colli, & vena-
rum pulsatiliū: vbi illam docet aggredi & administrare.

Donec defectus appareat. Hæc propositio duobus modis explicari po-
test: vno, ut sit defectus animi, & ad leprothymiam vsque mittatur sanguis:
quod intellexit Gallicus interpretes. Altero, ut sang. iactura & defectus ma-
nifestè appareat in partib. capitis, & faciei potissimū, quod pallor indicabit.

Omnium ana. Aliàs scribitur, ana omnium, vtrunque ex Auicennæ imi-
tatione. at satis est dicere (ana) vel (singulorum.) Id enim ad omnia proximè
recensita referri solet. Porro in hac compositione alia duo veniunt obser-
uanda. nempe, aloen succotrinam in emendationibus Auicennæ codicibus
vocari Scotrensem.

Cum aqua vel succo fumiterræ. Aquam vel succum fumiterræ pro eadem
re dicit Guido. quippe Auicenna aquæ tantum meminit, quæ illi succum
denotat. Vult autem massam siue pastam hæc pilularum ter macerari fueco
fumiterræ, & toties exciccari, ut scilicet multum illius succi ebibat.

Hieram Ruffi, hieram Logodion, Theodoricum acuaturn, &c. Auicenna tri-
plicem proponit descriptionem hieræ Ruffi. Prima recipit colocyn-
thidem, altera aloen, tertia huic iungit agaricum. Hiera logadiou

ab eodē etiā triplex describitur: vna ex colocynthide, scylla, agarico, scammonia, elleboro nigro, epithymo, aloē, &c. Altera Logodion secundum descriptionem Philegrij recipit pulpam colocynth. agaricum, elleborum albu scammonē, &c. Tertia secundum descr. Pauli, constat pulpa color. cepa muris, agarice, elleb. nigro, scammon. polypodio, epithymo, &c. Idem quadruplex Theodoricum medicamentum proponit, quorum nullum recipit colocynthida, ob id vt efficacius reddatur, Guido rectē monet illud acuumdum.

257.42. *Confectiones bederafuli & alfelude.*] In antiquis Auicennæ codicibus legitur Almuri gilīn, & medicamentum asclideni. Belunensis verò emendat sic: alberzacali, & medicamen alfelache.

258.3. *Et licet Albucasis ponat septuaginta cauteria pro ipsi.*] Imò, si quis rectē supputet, nonaginta duo cauteria proponi ab Albucasi deprehendet.

258.22. *Gutta rosa.*] Aliàs rosea, vel rosacca.

258.23. *Et sapone cum oleo.*] Aliàs cum oleo nucum: sed hoc non exprimit Rogerius, neque huius exemplar Rolandus.

259.25. *Cantharides cum fermento & aceto.*] Descriptio Gulielmi sit habet: Rec. cantharidarum drach. vnam: fermenti humidi, vnc. semis. sinapis, drach. tres: aceti fortis. quantum suff. incorporentur, & fiat emplastrum satis solidum.

261.12. *Vnguentum album, vnguentum de lithargyro.*] Alij legunt vnguentum album factum de lithargyro. quo significatur nutritum vnguētum ex lithargyro. Quod sanè candidissimum euadit, si ex puriore materia fiat: nempe argentea lithargyro, aceto albo, & oleo rosato diutissimè tritis & agitatis in mortario marmoreo.

264.26. *Rec. tartari, plumbi vsti, fuliginis, &c.*] His addit Rogerius vitrum album & testam cucurbitæ vstam: quæ fortè Guidoni non placuerunt, vel librariorum incuria sunt prætermissa. Tamen nos cinerem cucurbitæ reposuimus ex veteri exemplari.

265.18. *Beta, tanasceti.*] Aliàs tanacetū. vtrunque potest conuenire.

265.21. *Virtutis distributiue.*] Ea est quam Græcè *ἀναδιωτική* appellat Galenus, hoc est distributiua, quæ cuique parti suam alimoniam reddit & impartitur. Eandem in disseminando, hoc est partiendo alimentum, in hæctica seu marcere aberrare, superius scripsit agens de lepra.

266.34. *Sopitur enim virtus attractiua in quiete.*] Auicenna suæ illius sententiæ rationem hanc reddit: quoniam membrorum virtutes debilitantur, propterea quòd motum dimittunt, qui innatum spiritum eis defert, qui vitæ cuiusque membri instrumentum existit.

268.4. *Pachychyma cibaria.*] Pachychymon Græcis, id est quod crassi succi.

268.29. *Incisio lacerti Cordis & stomachi.*] Omnia Auicennæ exemplaria habent, ex incisione lateris in corde, aut stomacho. Lacertum verò dici non debere. Cor ipsum, idem monuit in Cordis anatomia ad finem cap. 1. fen. lib. 3.

Et supra locum vult Auicenna quod ponatur istud emplastrum.] Emplastri huius

huius formam non dicitur Auicenna, sed tantum simplicia recenset.

Resina vnc. sex: terebinthina vnc. octo.] Gulhelmus iubet accipere, resinae ^{269.7.} & terebinth. ana vnc. sex: olei communis, vnc. octodecim. Addit præterea in eadem qua thus & scœnugræcum dosi, myrrham, cuminum, calamentum, origanum, & semen rutæ.

Ponatur desuper farina fabarum cocta.] Aliàs desuper faba cocta: quod ^{269.10.} de farina etiam intelligi potest.

Totum membrum balneare.] Id per commodè fit in vase non valde amplo, si pes aut manus tantum combustionem patiatur. Quod si alia pars sit affecta, cui balneum non possit facilè accommodari, eius vicem supplebunt panni aceto frigidissimo imbuti, & non expressi, admoti sæpiusque renouati, ut monet Theodoricus. Porro acetum (ut ille ait) dolorem tollit, & vesicari non permittit. Debet verò continuari donec omnis dolor & ardor quiescat.

Sed quia magna est causa.] Magna, inquam, verruca est causa corruptionis alimenti ad nutriendam partem delegati. Huius etenim complexionē seu temperiem alterat, & pro naturæ suæ conditione immutat. ^{271.19.}

Cum meditullio capæ scyllitica. Accipe, ait Gulhelmus, corticem medianæ scyllæ, & frange ex transuerso: & in loco vnde exit humiditas à scylla, vnge fricando porros. ^{271.29.}

Fermento temperato, & dissoluto in capitello.] Escossi, est Gall. *cordonnier*, ^{271.39.} an Gabalitani ita loquuntur.

Meus calcearius.] Aliàs scutifer. Sabaudica dictio est, scoferius, vulgo ^{272.10.} *escossi*, Gallicè *cordonnier*. An Gabalitani ita loquuntur.

Ut clysteribus acribus.] Rhases passim dicit suppositorium pro clystere, ^{274.13.} ut in loco hîc citato.

Cum alchitran, quæ est pix nigra.] Alchitran siue alkitran est cedria: picis quidem genus, non tamen vulgaris pix nigra. ^{274.17.}

Granorum harmel, quod est seminis rutæ.] In aliis codicibus leg. se. cicutæ. ^{276.40.} Antiquus est error sequentium vestigia autoris pandectarum medicinalium, qui ex corrupto Auerrhois contextu, Harmel cicutam interpretatur. ^{277.8.} Est autem facilis lapsus cicutæ in rutæ dictionem.

Et charta combusta.] Ex papyro (hodie paucis cognita) parari chartam monet Dioscorides. Conficiendi rationem tradit Plinius. Papyrus vsta donec in cineres redigatur, medicamentum est exiccatorium, quod *vepæc*, (hoc est, vlcera depascentia) cohibet, Galeno & Dioscoridi. Aliàs materiæ duntaxat rationem habuit, qua ad mouenda medicamenta exciperentur: ut nobis hodie vsitata bombyx, vel caput lintei, ex quibus turundæ & plumaceoli vocati parantur. Eadem laxabantur fistulæ, ut nunc spongia præparata. Quo modo istud fieret, explicat Dioscorides. Ex ea celebre fuit olim medicamentum aridum *διδυμῶδες*, quod variè describitur de compos. ^{Lib. 5. cap. 14.} medic. *γίμ*, ad nomas, hoc est vlcera putrida quæ vicinas partes depascentur. Ex tredecim verò compositionibus eo loco descriptis, septima or-

dine (quæ ad medicum Apellem refertur) peculiariter τὸ δὲ χάρτεον nuncupationem meruit. Ea sic habet: Chartæ combustæ, plûbi cõbusti, æris vsti & loti, arsenici, squammæ stomomatis, ana part. æquales: sulphuris viui, dimidium læuigatis vitæ, aut cum melle, aut cum rosaceo.

277. 27. *Et gumma ruta agrestis.*] Hæc paulò post interpretabitur esse Thapsiam. *Recipe farina ciceris, drag. centum.*] Alij drach. vnam, alij drach. semis. quæ doses paruitate ineptæ sunt.

277. 31. *Baurach, panis nitri, &c.*] Ego sic legere malo, quàm vt alij habent, sales nitri.

278. 6. *Pomorum Cedri, quem Iuniperum vocant.*] Oxycedrus, (in Gallia Narbonensi Cade appellatus) est quem cum Iunipero perperam confundit vulgus herbariorum, ob maximam inter has plantas similitudinem.

278. 14. *Aut cum vnguento quod consequenter describit Apollonius.*] Hoc quidem remedium est inter ea quæ ex Apollonio recitat Galenus, attamen non Apollonio, sed Asclepiadi attribuitur. Porro quam hîc ollam Guido appellat Galenus pilam dicit, quod est mortarium.

280. 19. *Quam in illo iuvene aratore fecit.*] Galenus gymnasticò dicit, hoc est gymnasiis seu exercitiis palæstræ additū: quæ profectò erant valde laboriosa.

280. 24. *Recipe granorum iuniperi.*] In Galeni descriptione, (quæ & citato loco proponitur, & lib. de paratu facilibus) deest capillus veneris, qui tamē cõpositioni optimè omnium conuenit.

280. 35. *Et cicinum.*] Idem est cum oleo Ricinino.

280. 36. *Et spumam maris.*] Sic vertunt quod apud Galenum est Adarcium & Adarce.

282. 12. *Aliquando quidem in apoplexiam & epilepsiam, &c.*] Galenus his addit veternum, somnum profundiorum, & κατὰ λυγρὰ.

282. 25. *Radix alcanna & indicum.*] Alcanna idem est quod ligustrum. Indicum Lib. 5. cap. 73. verò est glastum, quod Narbonenses Galli Pastellum vocant. Longè aliud est indicum Dioscoridis.

282. 36. *Vel cortices pruni cocti ad mellis spissitud. vel illud nigrū quod est in medio pap. rubei.*] Galenus (a quo hæc transcripta sunt) aliter habet, nèpe hoc modo: Aut corticē radicis ilicis, donec mollis fiat, coquito, eūque cataplasmatibus modo imposito: eū aqua verò decocti lauetur. Neq; papaueris rubei nigrū præscribit Galenus, sed quod in Anemone intrinsecus nigrū est. Est verò papauer rubrū, (quod Rhœas à deciduo flore vocatur,) herba ab Anemone viribus longè diuersa, tamet si flore admodū cõueniat, quæ fuit causa hallucinationis vulgo herbariorum, hanc pro illa temerè vsurpantium.

282. 40. *Galla ad quantitatem libra fricetur in oleo.*] Rhasis præcipit tertiā part. lib. vnius Gallas accipere, oleo que inungere & fricare donec nigrescāt & findātur. His addit æris vsti & draganthi ana drach. v. salis gen. drach. ij. aluminis drach. j. Terit omnia in modum collyrij, deinde aqua calida ad modū mazæ conperfa, quatuor horis fermentari finit.

283. 11. *Lotto cum spuma nitri.* Galenus spumam salis præscribit, non nitri.

Selinus.

Selinusia, quæ est spuma argenti.] Apertè hallucinatur Guido in huius nominis interpretatione. nam argenti spuma est lithargyrus, planè diuersus à terra selinusia. 283. 29.

Tunc dicitur apud Gul. de Saliceto Butizaga.] In meo codice Gulielmi 287. 7. lego Buziraga: nescio vtrum rectius. Idem affectus (eodem autore) vulgo dicitur Aura ceruina, vel Gutta rubea.

Argenti vini extincti salina, vnc. semiss.] Gulielmus extinguit Argenti vi- 287. 38. ui vnc. duas, cum sulphuris vnc. dimidia: cui miscet vnc. octo succi limonium vel arancij, & cerusæ quant. suff. ad succos inspissandos.

Cum melle & succo cape fiat troch. & c.] Theodoricus habet disiectiuè, cū 287. 40. melle vel succo cape: & eodem succo vel melle dissoluit vsus tempore.

Beneuentus & Hispanus de paucis tractauerunt.] Significat Petrum Hispanum alibi vocatum. Hic ex medico tandem Pontifex maximus est factus, cui nomen fuit Ioanni 22. Scripsit librū de medicina, qui Thes. paup. inscribitur. Patria fuit Lusitanus Olyssiponensis. Pontifex vixit octo menses tantum, circa annum Domini 1276. 288. 25.

Lici, croci, ana drach. tres.] Mesueus præscribit drach. duas tantum. 291. 12.

Et burud purgando oculos.] Collyrium hoc Burud vocatum, describetur 291. 25. in fine huius secundæ partis.

Seu crucis signatione si ita debeat dici.] Hoc. n. improbauit Guido in anat. 292. 14.

Acephalalgia euenit forti.] Aliàs conuenit, sed minus rectè. 292. 22.

Laudat aquam pulmonis collyrizatam.] Accipe (inquit Iesus Haly) pulmo- 292. 26. nem, & teras eum: & exprime aquam, & nutri cum ea collyrium.

Verdigenet, silac, xere.] Verdigenet, Silac Auicennæ est grossities in pal- 292. 37. pebris, proueniens à materia crassa malæ dispositionis & nitrosa, propter quam rubæ fiunt palpebræ, & cadunt pili, & adducit vlcerationē partium in quibus fixi sunt pili, & c. Posset etiam scribi Sulatum, quæ est (vt legimus in antiqua Arabicorum nominum expositione apud eundem Auicennam) agritudo oculorum quæ accidit pueris propter fletum, & est quasi scabies. Legimus adhuc frequentius silac. Xere (inquit Iesus Haly) signum est quòd æger sentit antequam accidat scabies in palpebra: & quando fricatur cum importunitate, locus apostematur. Et si quis videt, credit esse percussio- nem, vel puncturam alicuius muscæ, vel cimicis, vel aliorum: & color eius est rubeus.

Ex farina sœnugraci, lib. semiss.] Gulielmus his addit, farinam hordei, se- 293. 27. men lini & flores meliloti: eaque cum vino albo maluatico, & decoctione maluarum, calamenti & origani inspissat ad consistentiam emplastri.

Rhasis præcipit collyrium rubrum, leue.] Leue hoc nominatur, hoc est non 293. 33. mordax, ad differentiam alterius collyrij rubri, quod acutum est, seu acre, vt Iesus annotat. 293. 36.

Salis indi.] In codice Iesus Haly perperam legitur, folij indici. Est autem Sal indum, quod Dioscorides, Galenus, & alij antiquiores nouerunt saccharū, sponte ex arundinibus ad instar gummi defluēs, quantitate paucum,

Bbbb ij.

& salis marini æmulum quod ad colorem & consistentiam attinet: vnde appellatio. Indum verò fuit cognominatum, quòd ex India peteretur, vbi erat copiosus. Huius loco hodie paratur saccharum candum vocitatum, quod rectius crystallinum dici queat: eòque ad omnia vti solemus, ad quæ veteres suum illud Sal indum accommodarunt.

294. 39. *Est palpebrarum motionis difficultas.*] Legendum hîc est (apertionis,) vt etiam habet Auicenna. Etenim palpitatio non est secundum naturam, & nulla inesse debet palpebris.
295. 30. *Xylon madesactum albumine oui.*] Iesus præcipit hoc facere cum vitello oui: & prudentius sanè, meo quidè iudicio, nam emplastica omnia hîc nocent, quale est candidum oui.
296. 1. *Recipe gummi arabici, &c.*] Iesus hoc describens annotat, numerum medicinarum esse vigintiquinque: etsi tantus in illius descriptione, (apertissime corrupta) non reperiatur.
296. 32. *Inunctio ex oleo, aut pinguedine anseris, in plumbo fortiter fricato.*] Iesus Haly verba sunt: unge digitum tuum cum oleo & pinguedine anseris: & frica cū eo plumbum forti fricatione: deinde unge supercilia.
304. 12. *Et fluxus fiat difficilis.*] Fluxus (inquam) sanguinis ex aperta vena, fiat difficilis: hoc est, qui de facili stringi nequeat, vt ait Acanamus salus.
306. 3. *Corticibus ouorum recentium gallinarum, decem diebus in aceto temperatum.*] Sic enim molescunt, ad eò vt ex iis pasta fieri possit. Auicenna explicat recentes, sicut cadunt de gallina. Iubet autem feruere in aceto, nò solum temperari, vt hîc præcipit Guido.
307. 11. *Nisi oculus calefieret.*] Ex acuitate materierum scilicet, vt explicat Iesus.
307. 17. *Lingua pass. quam Diosc. vocat Polygoniam.*] Officinis nostris lingua auis & passerina est filiqua fraxini arboris. Polygonum autem centumnodia & corrigiola vulgo dicitur. Gall. *renouee*. Hirundinaria verò est offic. quæ Dioscoridi Asclepias. Vide Ramb. Dodon.
307. 19. *Zuccharo cando, aut cassonata.*] Est cassonata dicta, quæ bene respondet viribus succhari candi.
308. 6. *Recipe massacumia, &c. est vitrum malè coctum.*] Alij interpretantur vernicem quo vitreantur vasa. Ob id eius loco peropportune sumitur rasura (hîc rascaturam vocat) vasorum vltamarinorum, aut nostratium valde antiquorum. Sūt qui velint, esse materiam quandam ex qua fit vitrum, & vulgo vocari massam coctam, pro massacumia, vt ait Pandeſtarius.
308. 8. *Baurach, Zucchari, &c.*] Mesucus baurac non præscribit, sed eius loco requirit sal gemmæ adustum, æs vstum & sal ammoniacum.
311. 36. *Et comestio herba adhil, quam credo euphragiam.*] Non satis constare videtur quidnam sit Adhil, seu Adhel, vt scribit Pandeſtarū autor. Hic siquidem ait: Adhel nescitur quid sit. In Serapione autem Athel, quæ visui etiam laudatur, sed mihi videtur quod sit Euphragia: & sic est secūdū veritatem.
311. 43. *Et sale nitro.*] Auicenna requirit sal indum, non sal nitrum, sed vtrunque potest conuenire.

Herbarum viriditas, aquarum paruitas, &c.] Aphorismus sic habet: Stellarum sublimitas (quod prætermisit Guido) gemmarum varietas (ita enim leg. in singulari) plantarum viriditas, aquarum paruitas, intuitum refocillant. Guido gemmarum varietatis loco prælicenter dixit pretiositatem, quum omnibus notum sit, varietatem non minus, imò verò magis (si reliqua sint paria) visum delectare. De aquarum paruitate quod scripsit Arnaldus, mihi aliquando suspectum fuit, num esset potius legendum peruietas, nempe quia certum est oculos peruiarum aquarum, & minimè turbidarum, intuitu maximè recreari. Sed quum parua, hoc est minus profundæ, eiusmodi esse soleant (ampliores enim peruiæ non sunt) paruitatis dictionem retinendam censui. Verumtamen si cui magis arrideat peruietatis lectio, ex Iesu Haly sumatur interpretatio, ubi ait: Submergat se homo in aqua dulci, & aperiat ibi oculos suos per longum spacium: quia proficit oculo, & dat ei multum de lumine. Idem prius scripserat Auicenna, ut paulò antè recitauit Guido.

Rec. Fellis vacca.] Iesus ait, fellis capræ aut vaccæ per disunctionem, 313.3. ceu optionem dans.

Et aqua magistri Petri.] Describitur à Guid. tr. 7. do. 2. cap. 2. sed apud 313.5. autorem est amplior, & maioris artificij: nempe in lib. thes. pauperum cap. 13. non illius Galliæ scripti, & Arn. Villanouano, sed quem habeo alligatum Serapioni & Platerio.

Rec. cort. myrob. citrinarum.] Est alterum electuariū alharif. sed descriptio 315.8. nonnihil variat. examinetur. Guido ambas doses miscet.

Parum quid de myrto contrita.] Sic Galenus. alij tamen Guidonis codices 317.22. habent, parum quid de myrrha, quæ etiam conuenire potest.

Castorij. scrup. vnum.] Rhases addit euphorbium: & in dosibus nonnihil 317.35. variat.

Mollificetur aqua calida mellita.] Significat mulsam, quæ Græcis est hydromeli. Emollit, absterget, & lauat. 318.2.

Impletione aquæ, aut impositione pilorum.] Brunus sic habet: Postquam animal occisum est (quod scitur ex sedatione doloris) fac illud exire cum sternutationibus naribus oppilatis. Et quando fuerit pulex, applicetur auriculæ aliquid ex lana: adhæret enim capillis post horam, & egredietur cum eis. Aut proiciatur aqua in aurem donec impleatur, deinde patiens subito caput flectat, quoniam exibat cum aqua. 318.30.

Et Rhasis ponit galliam.] Gallia non est simplex medicamentum, sed compositum, cognomento moschata. 314.35.

Coriandrum præparatum, ut dicit Arnald.] Coriandrum bullitum in aceto, & exiccatum (inquit) si cum cibo sumitur, orificium stomachi roborat & moderatè claudit, fumos ascendere prohibet, aures à tinnitu, oculos à caligine, palatum à rheumate, gingiuas à putredine, &c.

Darseni.) Darsen vel Darleni interpretantur cinnamomum crassum, 314.38. at reuerendi priores Mesuei commentatores volunt esse Cinnamomum

Porro Mesuëus quem hic citat Guido, non legit Darfeni, sed Darfesahan qui est Aspalathus Dioscoridis. vtrunque est aromaticum, & hinc conuenire potest. satius tamen fuerit cinnamomum usurpare, quum ferè ignotus hodie sit aspalathus.

314.39. *Rec. gariophyllorum, galanga, ana vnc. semiss.]* Auicenna requirit duntaxat drach. semiss. quæ dosi non bene aliis respondet.

316.16. *Vino decoctionis myrrhæ.]* Gulielmus addit etiam mastichen, & thus.

316.38. *Rasorio argenteo ignito incidendo vratur.]* Lanfrancus præcipit incidere cum instrumēto aureo, non argenteo, facto ad modum incisori: quod ponatur in igne, & calefaciendo incidatur, inquit.

317.37. *Ficubus mundis.]* Hoc est mundatis à pelle & pediculo, vt pulpa tantum seu cremor assumatur. Ficuum verò dosi Lāfranco est, numerus senarius, quot sunt euphorbij grana: mellis par cum ficubus & euphorbio quantitas.

319.1. *Specificatur vita in sex, secundum Auic.]* Octo res obseruandas esse monet citatus autor, vt incolumes dentes conseruentur.

320.31. *Ireos, &c.]* Supple, radices, non extremitatum vt præcedentis. Quippe iris absolutè dicta in præscriptis medicorum, de sola radice intelligitur: quæ & potissima & vtitissima totius plætæ pars est. Folia enim & fructus in medicina nullum adhuc locum inuenire. Quod si requirantur flores, vt in oleo ab iride Irino vocato, istud explicatè significari solet.

320.39. *Theriacam è quinque speciebus.]* Theriaca dicitur hoc medicamentum quod etiam aduersus deleteria, ictus & morsus venenatorum cōueniat. Est autem verè opiata, dolorem maximè sedans, vt theriaca recens, quæ sex menses non excessit: qua ratione theriaca quoque dici possunt, quæcunque simili facultate narcotica pollent.

321.4. *Alij spicas quinque.]* Spicas dicit, portiones in quas diuiditur allij radix integra, ex multis composita capitibus etiam vulgo dictis.

321.22. *Conficiatur cum sapa coagulata.]* Auicenna scribit, cum vix coagulato, quod est sapa, vt coniicio.

328.11. *Cera, ammoniaco, assa fetida, & id genus.]* Alij legunt, sale armeniaco, alij calamo aromatico: sed neutrum congruè scribitur. Locus venit emendandus ex Auicenna, qui ammoniaci tantum cum superioribus meminit: idque iubet cum cera bullire, vt non resoluatur.

328.27. *Magister Petrus.]* Superius annotavi, suspicari me hunc esse Petrum de Bonanto cognominatum, quem sæpius vocat absolutè magistrum Petrum.

330.23. *Iubet gargarizare almuri.]* Modum conficiendi Almuri, docet Bulchasis libro scruioris nuncupato.

330.26. *Rec. rosarum siccarum, &c.]* Galenus paulò aliter describit, hinc tamen non minus bene.

332.30. *Quicunque sunt hibbi, id est gibbi.]* Galenus in locum hic citatum annotat, ὕβες, κνύβες, & κνύτρες pro iisdem dici, nempe curuis seu gibbis.

334.38. *Vinum dulcè decoctionis raphani, & radices feniculi cum fursure.]* Hæc sunt duo

duo remedia, nō vnicum, si autōrē quem hīc citat Guido consulamus. Scribit enim lac creari, si rhaphanos cum tritico vino incoctas percoles, & vinum potui afferas. Rursus idem prāstari, si aquam propinaueris cui furfures cum radicibus feniculi incoctæ sint.

Si accipiatur cymimum puluerizatum, &c.] Hoc quoque paulō aliter describit Galenus: sed tamen non malē Guido. 335.5.

Sanguinis drach. boli arm. aluminis, aloes, mumia.) Hæc quinque defunt in descriptione quam ponit Brunus. Theodoricus verō de his quinque duo tantum recipit, primum atque vltimum, scilicet. 338.45.

Quæ est tertia pars vnius grossi] Grossum vulgo est pondus drachmæ vnius, quæ tres scrupulos continet. 339.11.

Sextus modus est, cum filo aureo, & eum facit magister Berandus Metis.] Aliās Bernardus. Cæterum quem hīc proponit modum, (vulgo *le poinet doré* cursores appellant) quidam omnium pulcherrimum atque tutissimum esse affirmant. Eo siquidē testiculus non perit, nec vllatenus impeditur. Nam filū ex auro tracto transmissum & intortū, constringit tantum clythroidem, nō vasa spermatica. Itaque filū id stringitur variē pro ætatis ratione. Siquidē in adultis, quia nō augebātur partes, id filū magis stringitur quā pueris, quos speramus crescituros. Satis est canalem reddere sic angustum, ut nō trāsmittat intestinū, vasa in eo sint libera. Mod⁹ est, secatur cutis in pube. acus curua sub erythroide trāsmittitur cum filo auri. Id filū supra erythroide breue cōtorquetur forfice, ita ut nō pungat suis extremis. Vulnus carnis fuitur, & sic cōsolidatur. Filū id nunquam decedit, nec putret. 340.7.

Vt Arnaldus & Conciliator testantur.] Illud (inquā) verū esse. Nā Cōciliator se id expertū dicit, his verbis: Et ego quidē fui expertus, figurā leonis impressam in auro, Sole existēte in medio cœli cū corde Leonis, Ioue aut venere aspiciēte, ac malis & infortunatis cadētib⁹, dolorē renū auferre. Arnaldus verō de sigillis tractans, eiusmodi sigillū facere docet ordine sextū. 346.19.

Vt euacuantium & lauantium poros] Vetus interpres legit, lenientium: sed minus rectē. siquidē autor paulō post eandē dictionē repetit, monēs ab euacuatione tutum esse vsum aperientiū atque lauantiū. Est autē lauās medicamentū, quod detergens appellant, Græci *πυπτικόν*: ut aperiens & expurgans, iisdem est *εκαθαριστικόν* & *εμψραντικόν*: cāque inter se pro ratione maioris & minoris differunt, autore Galeno. 346.25.

Custodia futurorum laborum.] Hoc est imminentis lassitudinis. Etenim *νόπον*, laborem seu lassitudinem interpretari mos est. Lib. 5.
simp. c. 12.
347.3.

Vitri ultramarini combusti.] Aliās nitri: sed Abenzoaris contextum se- qui nos oportuit, ex quo alia multa in hac descriptione emendauimus. 348.30.

Auicenna ex oleo scorpionum.] Duplex est olei scorpionū: alterū simplex, ex scorpionibus maceratis oleo amygdalarum amararum: alterum compositum, cui præterea incoquantur radices aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, & cortex radice capparis. Hoc abundē est *διερρητικόν*, non tamen hīc ab Auicenna requiritur, sed quod paratum sit ex oleo 349.38.

in quo sub Sole morante positi fuerint scorpiones albi, qui non sunt mali valde, ut ille scribit.

353.11.

Et albumen æstate.) Rogerius accipit cum albumine etiam vitellum: at in hyeme, vitellum duntaxat.

356.6.

Secundum Auicennam quinque aut plures.] Verba Auicennæ sunt hæc: Fortasse enim in ventre vno sunt quinque: imò quandoque est numeratio maior illa, qui parui sunt & diuersi. & quandoque est numeratio plurima valde in cysti vna.

LAVR. IOVBERTI COMMENTARIUS IN GVIDONIS GAVLIACENSIS TRACTATVM VII. QVI
EST ANTIDOTARIVM.

359.2.

EMPIRICA & incantationes.) Nō dicit, se eas prorsus respuisse aut reiecisse, quā nonnulla empirica profint, & incantationes quādoque iuuent. Sunt enim quedam Empirica ex eo dicta, quod ab indoctis & plebeiis hominibus tractentur, absque vlla ratione, quum tamen ratione inuenta fuerint aliquando à doctis & peritis medicis aut chirurgis. Dicuntur etiam Empiricè dicta quædam, ut à Dioscoride anazarbeo conscripta, quoniam absque certa limitatione proponuntur. Quinimo etiam Empirica vocitantur, quæ limitata quidem sunt remedia ac certis morbis destinata, sed non præmissa morbi essentia, causis & signis: qualem Empiricam suam conscripsit, omnium minimè Empiricus, sed imprimis Rationalis medicus, D. Benedictus Fauentinus, olim Bononiæ præceptor meus, longè clarissimus. Huiusmodi empirias non demnat Guido, sed imperitorum quasdam nugas, vana & superstitiosa magna ex parte remedia. Porro incantationes, adiurationes & suspensiones non rarò profuisse visæ sunt (de quibus Galeno ascriptus est libellus) ex concepta opinione, firma spe & magna confidentia: sed plerumque tentatis aliis ex arte certioribus remediis: quando postremum natura,

tura, auxiliij opinione confirmata & corroborata, alacrior aduersus morbum iam debilitatum atque refractum, maiore quodam impetu cōsurgit.

Sanguifuga fuerit vocatus.] Alij quidam legunt, sanguinis trepidus: quæ ^{359.22.} vox respondet Græco vocabulo, ἀσάφους. Romanus ille, cuius hic mentio fit, erat diuitis cuiusdam veri œconomus: qui præ ingenti inflammatione oculos aperire non poterat. Illius curationi præfectus medicus erat Erasistratus, studiosè semper à venæ sectione abstinens. Galenus post vicesimū ferè diem curandum suscepit, & primum instituta phlebotomia, intra triduum persanauit: ita vt res incantationi cuidam similis visa sit. Percontatus igitur diues ille dominus, quænam incantatio curationis fuisset, cū omnia quæ facta sunt audiuiſſet, ab eo tempore Erasistratium illum medicum ἀσάφους nominauit.

Deinde determinat tempus.] Guido non obseruat rectum ordinem, & ^{359.29.} quem Galenus tradidit. Quippe tempus conueniens, quarto loco est considerandum, prius quàm vena eligatur per quam facièda est sanguinis missio, & de mensura euacuationis statuatur.

Siue sit ex parte sanatina, siue ex præseruatina.] Erant qui assererent, abo- ^{359.33.} litionem causarum morbos efficientium, non rectè dici curationem, sed tantummodo præcautionem. Eos Galenus deliros vocat, docètque de nomine solùm esse controuersiam, neque de hoc ipso rectè. Vbi enim causam non adest quæ efficiat morbum, sed præcessit, vt gladius vulneratus, aut ignis vrens, hic sola curatio facti relinquitur, vbi verò ea quæ corpori inest causa, vt plethora vel cacochymia, nondum aliquid facit, ad prophylactice pertinet huiusmodi causæ demolitio. At cū iam aliquid agit, mistum quodammodo est tale opus, ex curatione & præseruatione. Nam vt protinus à primo insultu morbi vocetur medicus, aliquid iam factum est, cuius ablatio propriè curatio dicitur. Aliud est futurum, nempe morbi incrementum: quod quæ inhibet fieri, artis pars præseruatina nuncupatur. Mistra hæc functio, nomine proprio caret: proindeque aliàs præcautio vocatur, ne scilicet morbus qui iam incipit & genitus est, ad complementum suum augeſcens perducatur: aliàs curatio dici solet, eius respectu quod iam præter naturam factum est & immutatum.

Tertia ad attrahendum.] Vel potius retrahendum, quod est reuulsio- ^{359.42.} nis, Græcè τὸ ἀντὶστροφικόν dictæ: quam Guido non satis rectè à diuersione, Græcis vocata ἀποχρεώσις, distinguit. Passim enim diuersionem dicit, pro reuulsione: & vt retractionem dicat, siue ad opposita reuulsionem, attractionis vocabulo vtitur.

Abſque totius corporis plethora.] Plethora ex se re vera non indicat phle- ^{360.7.} botomiam, sed quatenus futuri morbi ac imminentis causa esse potest, vel præsentem morbum adauget. Quod verò ad ictum, vel dolorem sine ictu, vel partium imbecillitatem attinet, scire decet, eam sanguinis quãtitatem, quæ antè eiusmodi passionem vel dispositionem non erat nimia, iam esse incommodam futuramque noxiam. Etenim partes læsæ, vel imbecilliores fa-

etiam, non sustinent eam quæ prius iusta fuerat, vel etiam iusta parcius, sanguinis quantitatem, sed ab ea grauantur. Quemadmodum ventriculus æger ac imbecillus paucissimam ciborum, etiam coctum facillimorum & laudatissimorum, copiam vix fert indolenter, qui sanus multam & detersiorum & coctum difficiliorum molem innoxie & abque villo grauamine ferebat. Sic solitæ vestes, & consueta lecti, stragula ægrum grauant, quæ sanitatis tempore erant satis leuia. Quinimò caput ipsum, & pedes grauissimi sentiuntur, & decubitu opus est, quoniam corpus se sustentare nequit. Eodem modo sanguinis quantitas, quæ ante ictum, aut dolorem sine ictu, aut partis alicuius imbecillitatem non grauabat corporis aliquam particulam, grauabit deinceps afflictam vel imbecillam: itaque in huius gratiam minui debet. Alioqui verenda est inflammatio, Græcis dicta *φλεγμονή*: quæ accidit, sanguine in partem aliquam expulso magis quàm attracto, ipsamque grauante, venis illum iam continere nequeuntibus.

360. 12.

Aliquando ut antispasmodicum, id est reuulsuum.] Significantius dixeris reuulsuum. hoc enim antispasmodicum vocabulum denotat, vt sup. monui. Diuersio fit ad latera, adeoque vicinna satis loca, humore transposito. At reuulsio, retractio est materiæ in oppositam regionem, siue ea sit propinqua, seu longius distita, vt fusiùs explicauimus Paradoxo vltimo, Decadis prioris.

360. 19.

Tempore assueti motus. [Nempe illud est, quod prudentet monuit Auicenna, cum natura non mouet, moue tu hora motus eius. Medicus enim, qui studet naturæ rebus, perpetuò debet intentus esse illius ordini, motibusque & ordinariis functionibus, vt ea expleat, quæ natura fracta & debilitata, vel impedita, per se exequi non potest.

360. 29.

Melius est enim præmittere phlebotomiam.] Præmittere quidem phlebotomiam (quod hic anticipare dicit) præstat, & morbo venienti occurrere, quàm factum denique ex plenitudine morbum curare. Dignior quippe est præcautio, sanatione: & doctrina Hippocratis fert, genere eadem esse prophylacticas & therapeuticas remedia. Igitur quæcunque præsentibus iam morbis faceremus, melius est vt ea imminentibus anteuertendo præstemus.

360. 39.

Venas grossas & amplas, habitudinem non multum macilentam.] Autor est Galenus libro secundo de temperamentis, quibus latæ venæ sunt, his copiam sanguinis adesse, eosque citra noxam diutius cibo abstinere. Atqui biliosi venas habent amplissimas: calidi enim est dilatare: & tamen omnium minimè absque noxa ieiunium ferunt. quamobrem neque phlebotomiam facile sustinent. Eodem enim referri videntur, & inter se conuenire, famis atque phlebotomiæ esse impatientem, quum par sit ratio detracti & non concessi alimenti. Hoc enim tantum discrepant,

quod

quod secta vena sanguis apertè, inedia vero clandestinè minuatur. Quamobrem etiam infantes ac pueri, & qui crescant omnes, quia plurimum habent calidi innati, idèoque plurimo egent alimento (alioqui eorum corpus absumitur, vt monuit Hippocrates) & ieiunium ^{Aph. 14.} grè ferunt, & sanguinis detractionem. An diuersa est horum, atque biliosorum ^{lib. 1.} conditio? De adultis loquimur, his verò natura biliosis, venæ quidem sunt ampliores, sed quæ parum sanguinis contineant. Est enim is flatulentus admodum & vaporosus: itaque venas admodum distendit, sed quæ tangentibus molliores deprehendantur, & mox concidant apertæ. Audiuius non semel statum erumpentem mox ab incisa vena, quæ paucò sanguine detracto admodum detumuit. Vnde non mirum, eiusmodi naturas esse famis impatientissimas, vt quæ in ampliore cella parciorem habeant victum. At quibus venæ sunt latæ, & multo sanguine turgentes, ij tam missionem sanguinis, quàm inediam, patientissimè ferunt: præsertim si habitus corporis densior & compactior extiterit, non mollis, rarus & laxus, per quem largior fieri solet insensilis dissipatio triplicis substantiæ. Eiusmodi ferè sunt naturæ candidiores, quos etiam vulgus nouit esse delicatulos. Est autem præterea annotatu dignum, quod Guido hic admonet, eos phlebotomiam facilius sustinere, qui non sunt valde macilenti. Nam cum tenuioribus siue gracilibus magis sanguis, plenioribus caro magis abundet, vt inquit Celsus: illi facilius detractionem eiusmodi sustinent: celeriusque eà, si nimium est pinguis aliquis, ^{Lib. 2. ca. 10.} affligitur. At verò si quis valde extenuatus, vt à morbo, labore, vel inedia fuerit, quia id ex sanguinis penuria accidit, ægerrimè phlebotomiam sustinet.

Et secundum istam rationem, infantibus non est mittendus sanguis, &c.] Hic ^{360. 43.} pueros & seniores excipit, de Galeni doctrina: & paulò inferius, mulieres quæ vterum gerunt, de Hippocratis sententia. Sed omnium prudentissimè Celsus, illis posterior suadet, nihil ex his esse perpetuum: aliasque potiores obseruationes adhibendas, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus generatur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier quæ grauida non est parum valet, malè sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur, &c. Et præcipua in hoc ars est, quæ non annos numeret, neque conceptionem solum videat, sed vires estimet: & ex eo colligat, possit necne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in vna muliere duo corpora simul sustineat. Dubitari verò etiam potest, vter sexus phlebotomiâ facilius toleret. Fœmina multò quidem sanguinem turget, adeò vt singulis mensibus portionem eius notatu dignam saluberrimè excernat. Quod si viro similiter de-

trahatur sanguis, haud dubiè euadet imbecillimus, ex tã frequenti sanguinis missione. An iusta non est eiusmodi cõparatio, quum sanguis diuersus in diuerso sexu deprehendatur? Muliebris siquidẽ pituitosus ac crudus magna ex parte est sanguis, in aliũ vsum quàm ipsius quæ talẽ gignit mulieris alimoniam comparatus. Itaque mulier quæ nec grauida, nec lactans est, illius menstruam iacturam fert saluberrimè. Non tamen similiter phlebotomiam sustineret: quandoquidem hac ratione sine delectu promiscuè emittitur sanguis & crudior & elaboratissimus. Qui verò per vterum sponte naturæ singulis mensibus excernitur, cum delectu secretus est inutilis & excrementitius. Proinde vt recta fiat comparatio, supponi debet mulier à menstra purgatione, sanguinis crudi ac pituitosi experta. Tunc profectò sanguinis missionem iniquius feret viro fœmina: quod ea sit corpore minus denso, molliore, & (vt plurimum) candidiore, ad pueri naturam magis accedens. Vnde etiam glabra est cute, & facilè contabescit, si pariter viro præter consuetudinem laboret: nam eius caro est facilè euaporabilis, vt loquitur Guido, hoc est facile absumitur, dissipatur, & contabescit.

361. 3. *Vt affirmat Rabbi, in primo ad Glauconem, &c.]* Id est, vt colligit Rabbi ex principio libri Galeni ad Glauconem. Quod verò attinet ad consuetudinem, Hippocrates autor est in aphorismis, consuetos labores solitos ferri, quanquam sint imbecilles aut senes, non consuetis fortibus atque iuuenibus ferre facilius, & quæ ex longo tempore sunt consuetæ, quanuis deteriora sint, insuetis minus molestare. Ergo assueti phlebotomiæ, ab ea minus malè afficiuntur. Quæ observatio non est vsquequaque necessaria, vt scilicet eis mittere sanguinem vereamur, qui non sunt assueti phlebotomiæ, alioquin enim remedij genus hoc nunquam institueretur, quum nemo ei sit assuetus ante primam sanguinis missionem. Nos id tantum volumus, medicum esse debere audaciore, & minus ἀμάρωτον, in eo qui sæpius φλεβοτομίαν expertus est. Sed quid sibi vult, quod vulgo iactatur apud nos, primam phlebotomiam vitæ seruatricem esse? quasi ab ea neminem mori contingat. Id quidem verum est, quum si moriatur æger, ea non sit dicenda prima, siquidem altera nulla est consequuta. prima autem dicitur aliarum quæ subsequuntur ratione. Quamobrem rectè dicas, à prima neminem vnquam mori, & non primam esse vitæ seruatricem, potius quàm sequentes. Nisi tamen hoc statuamus, in prima (vtpote insolita) plus esse momenti: quoniã ab assuetis minor fit passio, proindeque alteratio & mutatio est obscurior. Vnde colligas, primam phlebotomiam insignius esse remedium, iis quæ deinceps fient.

361. 13. *Superfluum coitus.]* Omni euacuationi quæ sit notatu digna, iuncta est virium imbecillitas: quia per eam fit non mediocris spirituum dissipatio. Hi siquidem etiam corporis excrementa mala comitantur. Quantò magis ad benigni illius excrementi (quod semen dicitur) immodicam iacturam, fiet insignis virium deiectio: quum ad pauci seminis confectionem multo

multo sanguine spirituoſo opus ſit: vt rectè dictum ſit à veteribus, non minus nocere ſuperfluum coitum, quàm ſi quinquageſies tantundem ſanguinis extraheretur. Contra, phlebotomiam facilè ferunt (vt ſubdit Guido ex Rhafis ſententia) qui multa carne conſueuerunt, & rebus nimis dulcibus, hoc eſt fatuis & inſipidis, vel ſaltem non acribus aut falſis. Dulcium enim plurima portio in alimentum corpori cedit, & multum alit: vt dicamur dulcibus tantum nutriri. Hinc accidit *πλουαια*, quæ multum ſanguinis haurire ſinit, quando uſus expoſtulat. Ea de cauſa Galli ſeptentrionales atque his vicini Germani pleniorẽ & frequentiorẽ quàm noſtri phlebotomiam ſuſtinent.

Quartum, per quas venas eſt phlebotomia faciendã.] Quidam nihil intereſſe dicebant, quancunque venam quiſ incidere vellet: vt quòd ex vnaquaque æqualis totiùs euacuatio fieret, ait Gal. de phlebotomia aduerſus Eraſiſtratum. Hoc verum eſſe poteſt, vbi communis eſt toti corpori affectus, vt febris, & nulla pars peculiariter præcipuè laborat: In hoc etenim caſu habendus eſt venæ delectus, eaque potiùs tundenda, quæ parti affectæ magis reſpondet: vt promptius auxilium illa ſentiat.

Due axillares, due cubitales, due ſeynales.] Facilius explicatæ ſunt in tractatu anatomico, vbi ſex recensentur venæ in ſingulis brachiis: vt ſint duodecim in ambobus. Superior & extrema eſt Cephalica dicta: quæ & humeralis & ſpatularis nuncupatur. Infima intimaque eſt Baſilica vocata: quæ etiam Hepatica ſeu Iecoraria, & Aſcellaris ſiue Axillaris vocitatur. Tertia eſt Funis brachij, Cephalicæ progenies, quæ brachium percurrit ad carpum uſque. Eadem cephalica metacarpium ſuperuecta, & indicem pollicemque intercurrens, eò loci cephalica ocularis appellatur: quemadmodum Baſilica ei oppoſita, vbi media ſit annulari vicinorque huic digito, Seynalis vel Sylen & Saluatella dicitur. Sexta denique eſt vena, quæ Nigra & communis vocitatur, necnò Mediana ſeu media, quod ex Cephalicæ & Baſilicæ ramis exurgens, medio inter illas ſtet ſpatio. Sequuntur venæ capitis: inter quas recensentur Organicæ collo inſertæ, quoniã capitis gratia magis factæ ſunt, Arabibus vocatur Guidez, noſtris Iugulares: de quarum ſententiæ olim ſatis uſitata, neque ea admodum difficili ſup. egimus in tract. de lepra, &c. Poſtremò assignantur pedibus octo venæ, ſcilicet quatuor in quolibet pede. Prima in genibus, vel ſub poplite, quæ etiã Poplitica dicitur. Altera eſt Saphena, ſub malleolo interno. Tertia Sciatica, ſub externo malleolo. Quarta eſt pectinis ſeu pedij, inter digitum minimum & ei proximum, quam Renalem vocitant.

Tertio quoque anno ſemel, &c.] Hæc ſententia Ioannis Damasceni (quæ eſt illius aphoriſmorum centeſimus & vndecimus) valde corrupta eſt: ſed adhuc magis in Articella. Ego ſic reſtituendam cenſeo: Quibus in iuuentute ſemel tantum in anno phlebotomari conſuetudo affuerit, vbi in ætate quadraginta annorum erunt, tertio quoque anno ſemel, ſupple ſunt phlebotomandi: ſcilicet ipſo quadageſimo, & rursus quadageſimo tertio, atque

quadragesimo sexto. In quinquagesimo aut sexagesimo, (hoc est, ipso quinquagesimo, & rursus sexagesimo) semel tantum conferendum est, non, ut hic legitur, sexto quoque anno. Cur enim addidisset, ulterius ex toto dimittendum quod aperte significat, post sexagesimum annum minimè utendum phlebotomia ad præcautionem, ut antea actis temporibus. Nā in presenti morbo abstinere ab hoc remedio, non suadet Io. Damascenus, quum aphorismo sequenti moneat, post sexagesimum annum à basilica duntaxat abstinendum esse. Ergo tota iuuentute (cui limites statuuntur à viceesimo quinto anno ad quadragesium) licet quotannis semel haurire sanguinem & ipso quadragesimo anno: deinceps verò non singulis annis, sed aliquot interpositis, nempe quadragesimo tertio, quadragesimo sexto, quinquagesimo & sexagesimo, ut ita sensim dimittatur ea consuetudo.

364.19.

De diebus verò Ægyptiacis. Guido Arnaldi imitatione hos dies meritò negligit, nisi quantum vulgo suspecti esse possunt. De diebus autem Ægyptiacis (inquit Arnaldus) scriptis in antiquo calendario, dico quod non est causa naturalis quare fuerunt maledicti, sed supernaturalis. Nec fuerunt maledicti apud omnes gentes, sed apud illos de regno Pharaonis. Et si tempore illo fuisset aliqua mala constellatio, tamen per temporis processum illa constellatio iam mutata est. Propter enim opinionem vulgi, quod credit nihil fiendum in talibus diebus, ad honorem feriæ Dei auralis, aliquando à phlebotomia abstinui, quando non erat necessaria: & hoc propterea ne infamiâ vulgi incurrerem: tamen in me, & in meis, de talibus nihil observavi, nec observabo. Quinam verò illi sint, autor Computi docet. nempe singulis mensibus duos inesse dies, quos ægros, & malos, & Ægyptiacos nominant. Ægros, quia vulgo creditum est eos vix aut nunquam à morbo evasuros, qui iis diebus ærotare cœpissent. Malos, quod propter eorum malas constellationes, iis diebus nefas esset aliquod opus aggredi. Ægyptiacos verò, quoniam ab Ægyptiis maximè observabantur. Nam præter decem plagas his contentas versiculis,

¹ Sanguis, ² rana, ³ culex, ⁴ musca, ⁵ moriens, ⁶ pecus, ⁷ vlcus,

⁸ Grando, ⁹ locustæ, ¹⁰ nox, mors prius, ¹¹ orta necans.

Contigerunt eis plurima mala bis quolibet mense. Quidam iis diebus sanguinem humanum Plutoni sacrificabant: unde vetitum fuit, ne quis iisdem diebus sanguinē secta vena detrahat, ne videatur Dæmoni sacrificare. Hoc seu vanum & superstitiosum damnat Augustinus inquitens: Calendas mensium, & dies Ægyptiacos non observetis. Hodie nulla est prorsus (quod sciam) eorum apud nostros observatio: attamen ut curiosis hominibus hac in parte satisfaciam, quum non desint qui quales ij fuerint dies scire percipiant, apponam quæ Io. de Sacrobosco super hac re scripsit. Dies Ægyptici his quatuor versibus continentur.

Armis Gunse, Dei Kalatos, Adamare Dabatur,

Lixa Memor, Conflans Gelidos, Linsancia Quosdam,

Omine Limen, Aaron Ragis, Concordia Laudat,

Chija

Chijæ Linkat, Ei Coequata, Gearcha Lifardus.

Horum versuum singulæ duæ dictiones, singulis mensibus respondent, exordio sumpto à Ianuario. Cum igitur priorem diem Ægyptiacum mensis cuiuslibet inuenire cupis, supputa tot dies ab initio illius mensis descendendo, quota est in alphabeto litera prima prioris dictionis. illic enim dies est Ægyptiacus. Quota verò fuerit litera secundæ syllabæ dictionis eiusdem, talis hora illius diei suspecta est. Simili modo alter eiusdem mensis dies Ægyptiacus altera dictione demonstratur: nisi quod ad eius diei inuentionem supputatio fieri debet infernè fursum ascendendo. Sed obseruabis, H inter litteras non admitti: & mensium dies non esse pares memineras. quæ omnia ex sequenti tabula facilius intelliguntur.

A. I
B. 2
C. 3
D. 4
E. 5
F. 6
G. 7
I. 8
K. 9
L. 10
M. II

N. 12. X
O. 13. V
P. 14. T
Q. 15. S
R. 16. R
S. 17. Q
T. 18. P
V. 19. O
X. 20. N

21. M

22. L

23. K

24. I

25. G

26. F

27. E

28. D

29. C

30. B

31. A

Ianu.

Mart.

Mai.

Iul.

Aug.

Oct.

Dec.

Dies. Hora.

D. H.

1. II.

ArMis.

25. 6.

GunFe.

4. 8.

DEI.

20. 10.

KaLatos

1. 4.

ADamare

28. 2.

DaBatur.

10. 20.

LiXa.

20. II.

MeMor

3. 6.

ConFlans

25. 10.

GeLidos

10. 6.

LinFacia

16. 4.

OuofDam

27. D

28. C

29. B

30. A

31. A

Apr.

Iun.

Sept.

Nou.

Dies. Hora.

13. II.

OMinc

22. II.

LiMen

1. I.

AAron

30. 7.

BaGis

3. 3.

CôCordia

22. 4.

LauDat.

3. 8.

Chilæ.

22. 9.

LinKat

5. 8.

EL

28. 5.

CoEquata

7. I.

GeArcha

22. 6.

LiFardus

27. B

28. A

29. A

Feb.

Biext.

IVL.

AVG.

SEP.

OCT.

NOV.

DEC.

Luna vetus veteres.] Hic versus etiam citatur ab Arnaldo, qui rationem ^{364. 21.} obseruationis huius dicitur: quia in prima quadra Lunę iuniores fluxū men- ^{De reg. sa} struum pati consueuerunt, vt in vltima prouectioris ætatis mulieres: medio ^{nit. cap. 6} verò tempore, quæ inter has & illas mediæ sunt. Quod verò sequitur, *Circa*
medium tertia quadra, &c. Arnaldus sic habet: *Ætas* lunaris in qua minus a-
 » quositates rheumaticę multiplicantur, aut fluitant, & in qua minus ob di-
 » minutionem aquositate densatur sanguis, magis est phlebotomiæ conue-
 » niens. Et aphorismo sequenti: Quum in tertia quadra lunationis mode-
 » ratè minuuntur aquositates, constat quod electio in phlebotomia debetur
 » ei. Guido vtranque sententiam paucioribus complectitur: scilicet, quando
 mediocris est aquositas, neque rheuma vrget, neque densior est (proinde-
 que ad effluendum ineptior) sanguis.

De horis motionis humorum.] Locus est cap. 37. de regim. sanit. At lib. de ^{364. 24.} confid. operis medic. tract. 1. distinct. 2. cap. 3. istud argumentum de motio-
 ne humorum doctè & fusè exagitat.

Ver, æstas dextrum.] Legitur *Æstas*, ver dextrū. Additus est hic versicu- ^{364. 29.}
 lus contextui Guidonis, fortè ex illius margine. Est autem regiminis Saler-
 nitani circa finem libri, quem versum explicans Arnaldus, ait dextræ par-
 tis venas esse tundendas vere & æstate, quod his temporibus abundet san-
 guis & bilis: illius verò officina sit hepar, huius receptaculum vesicula fel-
 lis, quæ duo in parte corporis dextra sedent. Autumno melancholicus hu-
 humor gignitur copiosus, qui succedente hyeme haudquaquam minuitur.
 Ergo hisce temporibus aperiendæ sinistri lateris venæ, quod ea in parte
 sit lien.

Potus autem augeatur respectu cibi, non respectu consuetudinis.] Ioannes de ^{365. 26.}
 sancto Amando hoc recitat ex Isaaco in diætis, qui scribit: Cibus est mi-
 nuendus eis, & potus augendus respectu cibi, non consuetudinis: imò de-
 bent minus potare quàm ante phlebotomiam, quia virtus digestiua debi-
 lior est.

Cmeritus & pauonicus.] Color pauonicus, est quem violetum seu vio- ^{366. 7.}
 laceum appellat, à colore violæ Martiæ, quæ est purpurea. Cæterum phra-
 sis est Italica, cum colorem à pauone paonazzum nuncupare.

Color autem seposus.] Aliàs serofus, at minus rectè, meo quidem iudicio. ^{366. 11.}

Auic. vocat eas vicarias venæ scëlionis.] Etenim cucurbitulæ ad venam ^{366. 38.}
 colli appositæ, suppleunt vicem phlebotomiæ ex mediana seu nigra vena, vt
 docet Auicenna: & quæ inter spatulas, vicem tenent basilicæ phlebotoma-
 tæ: vt quæ eminentiæ capitis posteriori, cephalicæ apertæ sunt vicariæ.

Ponuntur cucurbitula in paralyfi super originem neruorum.] Auicenna quem ^{367. 27.}
 hic citat non neruorum, sed lacertorum capitibus apponit absque incisio-
 ne, prius tamen facta euacuatione.

Dixit verò ille in tormentis se nullum alterum docuisse.] Gallicus interpres ^{371. 3.}
 legisse videtur, ad textum: alij, ad certum. Ad verum propius accedunt

qui scribunt, ad tortum: nam Guidonem sic scripsisse per abbreviationem, tormentum, haud vana coniectura suspicor. Etenim ex Galeno hæc transcripsit, qui ait veneficum admodum βαρυνόμενον, hoc est tormentis examinatum, illa dixisse.

371.29. *Sed ut reuellant & euacuent.*] Galeni verba hæc sunt: Desiderant ægri hanc non modò vt quod noxium superuacuum quo vrgentur educat, sed etiam vt quod tum ad diuersum trahat, tum vacuet. Vetus interpres græcanicans scilicet, dictione antisparo hîc vtitur, pro reuello.

372.20. *Secundo corpora sana non debent purgari.*] Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt purgationes, inquit Hippocrates. Prius verò dixerat, qui salubritatem corporis habent, per medicamenta euacuati citò exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo. Eodem quoque spectat sententia hæc: Carnes sanas habentibus, helleborus periculosus, facit enim conuulsionem.

375.3. *Quem conficit circa instans in farina hordei.*] Est Platearius, qui de simplici medicina scripsit: & quia illius exordium sic habet, Circa instans negotium, &c. eo modo fuit deinceps cognominatus. Hic verò capite de Timballo docet panem catharticum parare, in eorum gratiam qui à medicamentis valde abhorrent. Huius panis lacticiniorum prius meminit Guido noster: scilicet tract. 2. doct. 1. capite adminicularium de apostemate aquoso.

395.5. *Tabula mea quam recepi à magistro Stephano Arnoldi in Montepess.* Est electuarium de citro solutium, vt appellant, nobis Monspelienfibus medicis vsitatissimum, ex Ioannis Falconis potissimum commendatione. De hoc elect. sic Nic. præpositus in electuario de citro non laxatiuum: Apothecarij nostri vtuntur quodam electuario laxatiuo, quod appellant electuarium de citro, & cōdunt per receptas suas. Et eo vtuntur in quibusdam regionibus, vt in Montepessulano. Ego non vidi receptam: sed potest quilibet facere & vt, secundum bonam consuetudinem loci vel regionis.

376.25. *Cōposita sunt syrup. acetosus & oxyzacch.*] Sic legendum esse, id apertè docet, quod oxyzaccharæ, non syrupi acetosi descriptio subiiciatur. Porro describitur ab Arnaldo in antidotario, aliter paulò quàm recitetur à Guidone. Hic enim desiderantur radices feniculi, rusci, graminis & asparagi, quas Arnaldus infundit triduum in succo granatorum acidorum: quod præcipuum est discrimen, alia enim faciliè negligantur. Sed est præterea quod annotationem, vel reprehensionem potius in hac descriptione mereatur: Capillum veneris ab adianto, & ceterac à scolopendria distinguui. Nam verus Adiantus est vulgo dictus Capillus veneris: & scolopendrion verum est Ceterac barbaris vocatum, quod Arnaldus & Guido ignorarunt, infelicioire seculo nati, quod ad politiorem litteraturam attinet.

376.32. *Digeritur phlegma cum radicibus quinque.*] Ex quinque radices sunt aperientes vocatæ, scilicet apij, petroselini, rusci, graminis & asparagi.

Naturam

Naturam mollescere, antequam venter solvatur.] Nisi in eo qui diarrhœa 377.10.
valde est aptus, subdit Auicenna. Ex hoc nanque (ait) nihil istius est facien-
dum, quoniam esset causa superfluitatis quæ ei accidet.

Ut os stomachi tabefactum per medicinam corroboretur.] Ne materiam aliun- 377.33.
de recipiat, & per hoc vomitus impediatur, subdit Ioannes de sancto A-
mando.

Epilepsie, mania, lepra, &c.] Auicenna his addit hydropisim. 378.4.

Vt Rabbi in sexto epidemiarum allegauit.] Id est, ex commento Galeni in 380.9.
lib.6.epidem.Hippocratis.Sic verò habent illius verba : Cauterisatio cum
» ferro candenti, vel medicinis adurentibus, debet fieri in locis quibus ad-
» sunt ægitudines fortes ex fluxu multorum humorum, vel ipsorum malitia,
» quemadmodum sunt vlcera mala.

» *Vicinis cauteriis adducitur competenter.*] Legendum abducitur, vt habet 380.37.
Arnaldus, quod est diuertitur ac deriuatur. Quod verò huic sententiæ addit
Guido per parenthesin, (aut supple, habituatum) non bene conuenit Ar-
naldi aphorismo. Nam quum prius, nempe aphorismo vicesimo, docuisset
manationem innaturalem, (hoc est humoris excretionem manifestam, vt
differat ab occulta & recondita defluxione) qualis est per fistulam, sinum,
aut aliud vlcus, congruè permutari ad exitum naturalem, vt calamos na-
rium, vesicam, anum, &c. sententiâ modò citatâ monet, si diuertere nequeat
ad exitum naturalem, quòd nullus sit propinquus innaturali manationi,
esse deriuandam cauteriis vicinæ parti admotis. Non ergo ad exitum ha-
bituatum, vt ait Guido, quæ est manatio innaturalis, sed ad naturalem
duntaxat moliendam esse, hoc aphorismo suadet. An habituatus meatus,
vt fistula diuturnior & ad vitam, pro naturali debet haberi? Itaque ade-
am prudenter abducitur, quæ fieri incipit manatio, vt loquitur Arnaldus.

Cauteria rotunda cum oliuari.] Huius sententiæ non est (quanuis hîc ci- 381.6.
tetur) Lanfrancus, vsurpat enim cutellare, quòd secundum capitis trans-
uersum imprimere docet.

Herniam aquefam & carnosam.] Sunt qui legant, aquosam & ventosam: 382.7.
quæ non fuit mens Guidonis. Siquidem in curatione herniæ ventosæ hoc 382.7.
profitetur, ex Albucasis sententiâ, non visum aliquem eam curare cum ferro. 382.7.

Gulhelmus de Saliceto ad sex, vel octo.] Octo re vera sunt quæ hîc Gulhel- 382.25.
mus recenset, quanuis distinctionis voculam (seu) nonnullis interponat. Ea
sunt Oliuare, Cultellare, Clauale, Punctuale, Rotundum, Minutum, Radia-
le & Triangulatum. Quibus duo subiungit ex auro vel argento cõficienda:
vnum linguale vocatum, & alterû acutum. Atque hæc duo media esse vult
inter cauteria quæ fiunt cum ferro, & alia quæ cum medicamentis.

Quæ cõmuniter vocantur ad nodulû.] Nodulus est globulus ille, seu pilula 383.4.
quâ vlceri facto vel caustico medicamẽto, vel actuali cauterio, imponimus,
vt quâdiu placet nutriatur vlc, & apertû maneat. Huic statim præferet se-
tonẽ, quia nodulus (ait) egreditur, & cadit sæpe, & indiget ligaturâ tædiosa:

Dddd. ij.

Nempe ut in ulceris cavitare maneat, altiusque immergatur, alioqui profecto inuitis nobis à carne succrescente excluditur. Est igitur cauterium ad nodulum, forma rotundum, quod solum cutem adurit, ut post escharæ casum, globulo immittendo pateat locus. Id nos hodie frequentius caustico medicamento procuramus, quàm ferro candente.

383. 14. *Super humerum, ad gibbositatem humoralem & dolorificam.*] Idem superius monuerat Tract. 6. doct. 2. capite 3. his verbis: Ad ultimum, si prædicta non sufficiunt, cauterizetur cum cauterio circulari, ut docet Albucasis.

383. 15. *Modus autem faciendi.*] Hoc est applicandi seu admoventi: aliud enim est facere vel componere & preparare cauteria.

383. 31. *Aut aliquo sepo.*] Aliàs sief, quod est collyrium: sed minus rectè.

384. 14. *Manatio innaturalis quæ diu manauit.*] Ut fistula, aut aliud vlcus, per quod fluere solent excrementa. Vnde, nisi aliò diuertantur, periculum est ne ad membra nobilia regurgitent, vel eam partem corrumpant quam solita erant permeare.

385. 28. *Operatione chirurgialium.*] Addidi medicinarum ut sententia clarior esset.

385. 37. *Quæ suo modo dicuntur substantiales.*] Quidam supra vulgus chirurgorum doctus & ingeniosus, in Guidonis chirurgia consummatissimus Mōspeliensis chirurgus, dictionem hanc (substantiales) dici volebat de medicamentis quæ in humorum substantiam corpûsve agerent: quando videlicet humorem ipsum repellunt, aut attrahunt aut resoluendo dissipant, vel ex eo pus conficiunt, &c. ut complexionales seu qualitatiuas facultates, de iis quæ suis qualitatibus humorum qualitates oppugnant: scilicet, quæ minuunt vel extinguunt caliditatem, frigiditatem, humiditatem & siccitatem materiæ. Verum non minus secundæ quàm primæ virtutes sunt qualitatiuæ, expultrix, (inquam) attractrix, retētrix, &c. quæ ex primis oriuntur & dependent. Ex qualitatibus verò non nisi qualitates produci queunt. Qualitatiuas autem non minus esse facultates seu operationes secundas, exemplum apertè docebit in remolliente medicamento, quod quia in certo gradu calefacit, & exiccat, duro propriè dicto medetur. Quod verò ait Guido, secundas qualitates dici substantiales, id de consistentia (quam substantiam nemo non appellat) exponi interpretari debet: nempe duritiæ, mollietis, densitate, raritate, visciditate friabilitate, crassitie, tenuitate, &c. quæ sunt qualitates substantiam seu consistentiam (vulgo corpus dictam) sequentes vel facientes. Atque eo nomine substantiales fuerunt nuncupatæ, non quòd in humoris substantiam agant. Siquidem quod emollit, in duritiem, (quæ qualitas est) agit: & pleraque sua consistentia secundas facultates exercet, ut viscidum seu emplasticum suppurat, tenue resoluit, crassum sistit aut repercutit, &c.

386. 26. *Uno modo in clepsidra habente duo foramina.*] Vasa fiunt vitrea, quibus officium est superius amplum, fundus verò foramen habet. Hoc etià aperto, si occlusum

clusum fuerit superius, nihil effluit, quia nō succederet aer. Hinc clepsydræ nomē, quod liquorem clam & furtim occultet. Eiusmodi vase vtuntur ad separandam aquam ab oleo de spica.

Aut fœniculi.] Sunt qui legant *fœnugraci*. & tolerabilis est vtraque lectio. 387. 18.
vtraque enim ophthalmica est aqua.

Per expressionem, vt oleum oliuarum.] Olea quæ sola expressione fiunt, simplicissima sunt medicamenta, ipsis etiam rebus ex quibus exprimuntur, simpliciora: tantum abest vt inter cōpositas medicinas censerī debeant, quod hīc facit Guido. Eiusmodi sunt oleum oliuarum, nucum, amygdalarum, lini, & laurinum. An composita hoc loco appellat Guido, quæcunque non sponte talia proueniunt, sed arte parata: vt idem sit compositum, & arte factum locutione admodum impropria? Alia profectō ratione excusari posse non video, quod in præparatione medicinarum compositarum mentionem faciat oleorum simplicissimorum.

Myrrhinum, linum, laurinum, muscellinum.] Oleum myrrinum aliud est 388. 4.
ab oleo myrrillorum. hoc ex baccis myrti, illud ex foliis paratur. Vtrunque verō compositum reuera est, quum ad sui confectiōem requirat oleum oliuarum. Rursus myrrinum duplex est: vnum simplicius, modō dictum: alterum magis compositum, quod Nicolaus præscribit ex foliis myrti, mentha, croco, mastiche, acacia, vino & oleo. Muscellinum quoque, seu moschellinum duplex est: vnum compositum ex multis aromatis & moscho, vnde nomen: alterum simplex, quod fit expressionē glandis vnguentariæ, quam Arabes vocant *Ben*, & (vt quidam annotat supra Nicolaum) Muscellinam. Græcis est Myrobalanus & Balanus myrepfica: de qua Dioscorides libro quarto. Eiusmodi oleum hīc significari arbitror, de quo idem autor libro primo.

Compressura, & ligatura.] Hæc non sunt medicamenta, sed duntaxat in 390. 26.
vniuersum de remedium suū (vt hīc vocat) antidotorum repellentium genere.

Quia inter operationes secundas chirurgicalium medicinarum.] De hoc constat ex capite superiore, vbi trifariam distinxit operationes medicinarum chirurgicalium: & secundas partes assignauit iis quæ habent repercutere, attrahere, &c.

Olei rosati partes tres.] Aliàs quatuor, vt ego vidi in antiq. exemp. manu- 390. 28.
scriptis: sed discrimen est negligendum.

Ceratum Galeni in primo simplicium.] Galenus loco hīc citato potissimum 390. 32.
docet, frigidius reddere ceratum aquæ permistione: idque ceratum, non ex rosaceo, sed simplici oleo parat.

Nono simplicium, capitulo secundo.] In nostris exemplaribus, ex noua translatione videlicet est ipsius libri proœmium. 391. 18.

Pulegium, maximè ceruinum.] Aristoteles hoc attribuit Dictamnino, lib. 391. 28.
nono hist. animalium. Sed nulla est repugnantia, quum Dioscorides annotet Dictamnum etiam vocari à nonnullis Pulegium syluestre.

391.36.

Rec. granorum inuentorum in fructu planta, qua dicitur Aumeli.] Ego sic restitui locum hunc ex Auicennæ descriptione: quæ præ terea piperis albi loco, macropiper requirit.

492.3.

Emplastrum apostolicum antidotarij Nicolai.] Describitur in chirurgia parua Guidonis: & est forma auxiliorum numero decima. verum in Nicolai antidotario non prorsus eodem modo proponitur, nec solum in dosibus est discrimen Guidoni consuetissimum, sed etiam in assignandis simplicibus. Nicolaus ita describit: Rec. lithargyri vnc. sex: ceræ rub. colophonæ, ana vnc. duas: propolis, visci querc. ana vnc. vnā: ammoniaci, lapidis calaminaris ana vnc. sex: massiches, olibani, mumia, ana vnc. semis. terebinthinæ, galbani, bdellij, myrrhæ, chalcucecaumeni (id est, æris vlti) sarcocollæ, lapidis calcis, dictami, aristolochiæ rotundæ, prassij viridis, opopanax, ana drach. tres. Modus componendi ab eodem Nicolao fuscè explicatur, quem sciens omitto.

492.19.

Non nimis acris enim sunt hæc, &c.] Galenus sic habet: Debent autem non admodum esse calida temperie: siquidem ea iam acris sunt, & inhorre faciunt. Neque item exiccatoria: nam & hæc sensibilia corpora colliquant, dolorumque in ipsis excitant. Quam sententiam recitare placuit, ut ratione emendati huius loci haberet lector. Perperam enim legabatur in Guidone (& non nimis acris: acris verò, &c.) Porro quod proficitur Galenus, exiccatoria esse non debere quæ resoluunt, id de insigni exiccatione est intelligendum: ut suppleatur dictio (admodum) superiori propositioni addita. Sic enim conueniet sibi ipsi, qui circa initium capitis scripserat: Rarefacientium natura, tum modicè calida est, tum *ἡκιστα* (hoc est minimum) desiccans, tum tenuium partium.

492.22.

Et ideo Aegyptij sapientes in sacrificijs eam dedicauerunt.] Est Galeni sententia huic loco non satis bene accommodata. Non enim quia inter resoluentia principatum obtinuit chamæmelum, idcirco ab Aegyptijs ad sacrificia est usurpata, sed quoniam febribus vnicè mederi crederetur. Nam quum febres, maximè verendi sunt morbi, plantam quæ illas maximè discuteret atque dissolueret, Apollini seu Soli (quem medicinæ autorem putauit antiquitas) sacram dicarunt Aegyptij. Sed quales febres & qua ratione eas sanare possit, disertè explicat Galenus loco à Guidone citato.

493.33.

Adeps caprinus (proprie hircinus.)] Quia dictio (caprinus) æquiuoca est ad caprum & ad capram. Guido istud volens distinguere, annotat sua parenthesi, hircinum præcipuè intelligendum esse. Vel potius, hircinum adipem esse caprino efficaciorum, quod etiam monuit Galenus. Inquit enim, caprarum & gallinarum adipem mediocres durities emollire: gallinarum gallorumque adipe valentiorum esse anserinum, & caprarum adipe hircinum. Ergo illa dictio (proprie) de efficacia maiore interpretanda.

494.7.

494.8.

Muscilaginis althææ & fœnigraci.] Mesueus addit etiā muscilaginē lini.

Muscilag. althææ.] Mesueus loco huius præscribit muscilaginem pasularam. Nicolaus præpositus quatuor mucilaginibus hinc à Guidone recensitis,

cenſis, addit paſſulatum mucilaginem.

Glutinis alcamb. & viſcus eſt.] Aliàs ſcribitur Alchanach, vel Alkanach: 494.15. aliàs Alzanach. atque id interpretantur gluten piſcium, quod Græcis eſt ichthyocola. Sed parum refert vtrum gluten ſumatur, piſcium, an quo capiuntur aues.

Cum quadā emplaflica.] Atqui viſcida nō eſt aqua tepida, quæ tamen dici 495.3. tur reſuppurare. An ſatis eſt vt cutis poros occupet? Eſt verò neceſſe humoris tenues partes non reſolui, ſed craſſis permiſceri ad ſuppurationem. ſiqui dem vera coctio fit miſtione humidi cum ſicco.

Et non ad corroſiuam, vt dicebat Lanfr.] Hoc quidem voluit Lanfrancus, vbi ſimul de corroſiuis & leuiter mundificantibus agit: non tamen illud expreſſit, dum initio capituli ait, Mundificatiuum ſe habet ad abſterſiuum, lauatiuum, attractiuum ſordis, & exiccatiuum, ſicut commune ad proprium. quia quocunque modo per medicinam auferatur ſuperfluum, poteſt dici mundificatio. Quod certè negari nequit. nam id omne meretur mundificatiui appellationem, quod vlcus mundum ac nitidius reddit. Eget verò ſordidum valde ac putridum vlcus, iis quæ peculiariter corroſiua dicuntur. atque ea ſunt eiufmodi vlceris mundificatiua. Quam obrem non temerè ſub mundificatiuo corroſiuum poſuit Lanfrancus. is tamen, peculiare caput corroſiuus peculiariter dictis assignat. 496.9.

Res. terebinthina, cere alba, &c.] In aliis exemplaribus deſt terebinthina, quam primo loco ponit Auicenna. Eſt enim huius autoris deſcriptio, ad cuius exemplar nos etiam emendauimus doſin opopanacis & viridis æris ad drach. duas. Olei verò quantitas ab eodem præſcribitur, in æſtate quidem lib. duarum, hyeme autem lib. trium. 497.6.

Et ſi decoquatur uſquequo nigreſcat.] Aliàs quouſque ingroſſetur, ſed minus rectè. Porro non eſt hoc præcipuum diſcrimen vnguenti apoſtolorum Auicennæ, & Ceraſſeos Meſuei: ſed quod præter illa duodecim ſimplicia (à quibus nomen impoſitum emplafiro nonnulli interpretantur, quia totidem fuerint Apoſtoli) & oleum, vnguento ceraſſeos addatur ſarcocolla & aloë, loco terebinthinæ, quam Guido vbique prætermittit, etſi in Auicennæ deſcriptione primum locum teneat. 497.12.

Aluminis, vnc. ſemiſs.] Rhæſes non addit alumen, ſed viridis æris quantitatem adauget. nam cum accipiat mellis vnciam vnam, & aceti vnc. ſſ. addit ſloris æris (quo intelligit viride æris) drach. tres, quod ſupra proportionem ſubduplam eſt. 497.19.

Oleum muſcellinum, balaninum.] Superius annotaui, idem eſſe muſcellinum ſimplex, & de ben. Quod ſi eſt, non fuerunt hoc loco (vt nec pagina 410. linea 11.) diſtinguenda, ſed in eundem ſcopulum etiam paulò poſt impinget noſter Guido. Porro alter error vulgaribus codicibus accreuit, qui habent diſſylabum behen, pro ben monſyllabo. Hæc 499.15.

enim longè à se inuicem differunt, quum Ben sit fructus glans vnguentaria vocatus, vt prædictum est: Behen verò duplex radix, alba scilicet & rubra, quæ inter cardiacas & alexiterias imprimis commendatur ab Arabib.

400.20.

Acedulam.] Est acetosa minor, quam etiam vocant Acetofellam.

400.34.

Rec. thuris part. vnam, &c.] Brunus hoc medicamentum recenset inter Incarnatiua, aitque id esse mirabilis conglutinationis. Sed in dosibus nonnihil variat à descriptione Guidonis. Sic enim habet: Rec. olibani, part. vnam: sanguinis drac. partes duas: calcis non extinctæ, part. tres. Lanfrancus verò priorum duorum dosim mutat, vt sint olibani part. duæ, sanguinis drac. pars vna.

401.27.

Rec. axungia porci vetustiss.] In hac descriptione duo sunt potissimum animaduertenda. Primum est, in veteri codice legi (axungia porci seu vituli) quod nos emendauimus. Nam quum Galenus suillum duntaxat requirat, eumque antiquissimum, suspicati sumus dictionem (vituli) in locum (vetusti) irrepsisse. Alterum est in dosi cuperosæ, scilicet, quum idem Galenus præscribat Chalcitidis (quæ est cuperosa) vnc. quatuor, hinc quartarius non medicus, sed mercatorius est vsurpandus.

402.16.

Torius secta Thessalina.] Aliàs Tholosanæ, sed minus rectè: nulla enim fuit (quod sciamus) Tholosanorum secta. Innuat verò amethodicos nonnullos chirurgos Empiricorum sectatores, nempe Rogerij & Iamerij, quos non semel eo nomine donat Guido.

429.20.

Rec. vtriusque consolidæ, &c.] Hæc descriptio nonnihil variat ab ea quæ Guido sub eodem nomine proposuit, vbi de incisione neruorum agit. Vtrobique meminit Cynoglossæ seu linguæ canis pro Arnoglossa, vt opinor: quod etiam in locum illum annotauimus. Sed cum hinc vtraque plantago recipiatur, illa dictio superflua videri potest: aut loco plantaginis vtriusque legendum erit plantag. minoris, vt habet Lanfrancus. Etenim duab. plantaginis speciebus contentus esse videtur.

403.5.

Rec. Picis nigra.] Aliàs naualis. Porro huius medicamenti, vtpote admodum vulgaris, frequentissimè meminit Galenus, etiam allati pro exemplo, vt lib. primo de elementis, & comm. tertio in librum primum de natura humana, &c. Constat cera, pice, resina & adipe.

403.8.

Secunda formula est vnguentum fuscum, secundum Nicolaum.] A Guidone describitur in Chirurgia parua, sed paulò aliter quàm fecerit Nicolaus, qui sic habet, Rec. olei lib. vnam & semiss. ceræ, vnc. tres: colophoniam, vnc. duas: gummi ferapini, picis naualis colatæ, ana vn. tres: mastiches, galbani, terebinth. ana vnc. vnam Confice sic, &c.

403.19.

Aloes sarcocolla, ana tert. partem.] Alij legunt quartam partem, sed Mesueus tertia contentus est. Hinc præterea subiungit sarcocollæ myrrham, quam Guido prætermittere non debuerat.

403.20.

Rec. seminis fœnugr. quart. vni.] Aliàs quart. semissem. Et mox, vbi legimus donec marcescat, nonnulli scribunt nigrescat: sed eodem redire videntur, quum marcescendo nigrum euadat.

Berberis,

Berbena, lanceola.] Sunt qui legant fauceolę, quod mihi non placet.

Herba gratia Dei.] Herba hæc Dioscoridi, & aliis Græcis vocatur Elaphoboscus, id est cerui pabulum ex Ruellij sententia. Fuchsius autem vult gratiam Dei seu gratiolam esse speciem Geranij. Porro Elaphobosco nomen inditum fuit, quia fama est ceruos ea cibatos resistere serpētum mor-
sibus, autore Diosc. 403. 39.
Lib. 3. cap. 80.

Mundate à pelliculis.] Pelliculas denotat, qualiscunque sit ea dictio: e-
go mutandam non censui ob exemplariorum conformitatem. 405. 13.

Indi de Baldae dracij.] Est quod Dioscorides appellat Indicum, ubique
in seplasiariis venale sub nomine Indi. Cęrulei est coloris: unde fit vnguen-
tum hoc azurinum, à nostris iam sapius expertū, optimo successu. Baldae
regio est, patria Acanamufali, cuius aliquoties meminit Guido. 405. 19.
Lib. 5. cap. 67.

In mortario misceantur.] Aliàs additur, & sit pistillum calidum, quod cer-
tè negligi non debet. 405. 25.

Ligatura incarnante ligetur.] Gallicus interpr. legit, ligatura retentiva,
sed minus rectè, siquidem illius, utpote communis omnibus & peruulgatę,
quid esset opus meminisse? 406. 2.

Farina volatilis, ana part. vnam.] Brunus reliquorum omnium partes æ-
quales sumit, ut facit Guido: sed de farina volatili (quam ille puluerē mo-
lendini appellat) sic scribit: Addatur aliquantulum de puluere molendini,
donec sit medium inter spissitudinem & subtilitatem. 409. 2.

Verum oportet quod minuatur oleum, & augmententur gumma.] Lanfranci
descriptio minus habet olei, quàm ista, & minus etiam gummi. 409. 9.

Ad eandem intentionem est oxycroceum.] Describitur à Guidone in par-
ua chirurgia iuxta formam à Nicolao traditam. 409. 19.

Olei communis uncias iij.] Lanfrancus oleum antiquum esse vult, & me-
ritò: siquidem tale magis multò emollit quàm recens. 410. 23.

Est eleuatio qualitatis alicuius complexionalis.] Complexionales vocant
primas qualitates, quòd complexionem, hoc est temperiem constituent.
Harum verò gradus scrutantur mediçi, non colorum, odorum vel saporum
quia omnium primæ vim habent maximam alterandi & immutandi cor-
pora nostra, quod secundis negatum est. 410. 43.

Est frigida in primo, & sicca in tertio.] In primo quidem gradu frigida est,
quando illota fuerit: nam lota, ut ait Galenus, secundi ordinis refrigeran-
tium est. 411. 36.
Li. 6. sim- pl.

Fax cera, aut aluearis.] Propolin videtur significare. 414. 31.

Fraxinus, arbor fr.] Rectius dicas, temperatè cal. & maximè tenuium part.

Fumus terra herba frigida in primo, & c.] Sequitur Auicennæ sententiam.
Galenus acrem & amaram pronuntiat: quæ sunt caliditatis notæ. Calidam
& siccam in secundo statuunt neoterici. 415. 3.
415. 6.
416. 18.

Lycium, & c. cum humiditate in secundo.] Hoc quidem conuenit mitigatiuo
medicamento, at Galenus siccum in secundo statuit. 419. 7.]

Solum frigidum & siccum ultra secundum gradum.] Quum sint quatuor so-
Eccc j.

lani species, ea duntaxat quæ peculiari nomine ἀλκεκάνιον Græcis dicitur, barbaris Alkekangi, hoc loco proponitur, vt ex facultatibus hîc propositis licet assequi.

419. 39. *Verb. herba frigida.*] Omni dolori capitis antiquo ex frigiditate medetur, Gal. 2. ca. to. de cephalæa agens. ergo frigida non est.

420. 16. *Uzifur, quod est rub.*] Est cinnabrium, quod Arabicè dicitur *sedech* & *uzifur*: vel (vt annotat Belunensis) *zengiuser*. a quo vocabulum est corruptum,

421. 39. *Uzifur.*

Quolibet die vnus gobeletus per nouem dies.] Theodoricus propinat quotidie tres paruos cyathos: vnum in prandio pro primo haustu, alterum in cœna, tertium inter prandium & cœnam: idque per triduum.

420. 38. *Vnguentum citrinum totius communitatis.*] Describitur in chirurgia parua Guidonis.

421. 22. *Rec. cerussa lota, drac. iij, &c.*] Galeni descriptio ab hac non nihil variat. quippe sarcocollam non habet, & cadmiam lotam recipit. Est quoque diuersitas in dosi ac proportionè simplicium. Huic simillimam Rhasi attribuit in superioribus Guido, curam ophthalmiæ docens.

422. 28. *Flores coralli rubri.*] Coralliū, siue (vt Theophrastus appellat) Curallium à nonnullis vocatum est *Lithodendron*, quod arbuscula sit, & quamprimum in ærem profertur, lapidescat. Hinc etiam Gorgonia fuit nuncupatum, vt ex Plinij historia constat. Frutex est mari proprius, qui sub aqua mollis deprehenditur, & colore viridis: quanquam deinceps pro natura succi vnde concreuit, candidus vel ruber, nonnunquam & niger euadat, rarò suam retineat viriditatem. Baccas fert cornis similes forma & magnitudine, molles & candidas, vt refert Georgius Agricola. Dum verò retibus euulsum, aut ferro præcisum è mari extrahitur, capillitio quodam ceu musco arborum illi pertinaciter adhærente & innato circumuolutum apparet. Quod mihi oculata fide testatus est vir probus & doctus D. Balthasar Faber regius medicus, cui hoc non semel fuit obseruatum Sefurnij Prouincialium. Atque eum esse qui vocetur Flos corallij, minimè vana coniectura crediderim. Audio aliud esse flores coralli, & Gallis vulgò dici *endines*: non tamen esse enduiam. An est anagallis flore rubro, quæ etiam corallium dicitur à Paulo Ægineta in descriptione medicamenti *ὄψα κοραλλ*, quod vere dictum corallium non habet? Vide Manardum lib. 3. epist. 4. Sed cum acris sit & valde abstergens anagallis, non video qui proposito affectui rectè conueniat.

423. 2. *Ex croco ferri, aut squamma eiusdem cum melle, vt dicit Gal.*] Duo proponit remedia, vnum ex croco ferri, alterum ex spuma ferri cum melle. Horum postremum tradidit Galenus. Porro ferri crocus arte fit, quam Bulcasis (Seruitor cognominatus) his ferè verbis explicat: Accipe de limatura ferri quantum vis, impone laminæ ferreæ super ignem, donec valde calefiat. Ita calidam limaturam terè diligenter in mortario ferreo. Rursus incalcescat laminæ superposita, & post teratur vt suprâ, idque vicissim decies aut amplius

plius reiteretur: nam quò frequentius, eò melius. Quando acceperit colorem croci, cuicunque rei adhæserit, colore suo inseparabili tinget. Exiccat adeò, vt si eo inspergas locū vnde pilus fuerit euulsus, renasci omnino prohibeat. Vlcera præhumida & difficilis sanationis potenter exiccat in vnguentis, sed potentius per se & solū inspersus.

Fiat puluis, in quo sit modicum de alumine.] Hic deest plus quàm integer ^{423. 23.} versus quem restituere licet ex parua chirurgia, vbi non duæ duntaxat, sed ^{Doct. 7.} tres auxiliorum formæ proponuntur. Earum prima est hæc, ad cuius finem ^{cap. 7.} sic scriptum legimus: fiat puluis. Utatur manè & sero cum aqua aluminosa. Deinde sequitur: Secunda forma est, gargarisma cum aqua ardenti, in qua sit modicum de alumine. Postremò addit tertiam, quæ hoc loco pro secunda ponitur.

L A V R. I O V B E R T I A N N O -
T A T I O N V M I N G V I D O N I S
C A V L I A C E N C I S C H I R V R G I A M
F I N I S .

INTERPRETATIO
DICTIONVM D. GVI-

DONIS DE CAULIACO, CVM FI-
guris instrumentorum Chirurgicorum in eius o-
pere memoratorum: mutuatis vtpluri-
mum ex operibus Domini Paræi,

PER ISAACVM IOVBERTVM
primogenitum interpretis.

Unable to display this page

INTERPRETATIO DITIONVM

D. GUIDONIS DE CAVLIACO.

Studiosis Chirurgiæ præfatio.

VNAQVAEQVE sciētia, vnaquaque ars, & vnūquod
que magisteriū certa vocabula & voces proprias habet,
quæ ante omnia explicanda & docenda sunt tyroni-
bus tanquam elementa vel alphabetum. Aliter seu le-
gendo, seu loquendo retinentur, cogunturque diuinari,
quid sibi hoc velit significare: & interim non intelli-
gunt discursum, nec tenorem & continuationē rei propositæ. Huiusmodi
autem dictiones & modi loquendi plurimi sunt in scientia medicina &
arte Chirurgia, à Græcis, Latinis & Arabibus mutuati, plurimæ quoque
voces & dictiones barbaræ & vulgares, quæ multum laboris præbere pos-
sunt lectoribus parum vel nihil versatis in autoribus, qui eas receperunt
familiaritèrque vtuntur. Hac igitur consideratione motus, postquam de-
creui & statui re ipsa bene mereri apud chirurgos nostri temporis, laborē
fructuosum ac utilem sumere cogitavi (cuius tyrones in Chirurgia mihi
gratias agent) exponens & declarans particulatim terminos obscuriores
medicinæ, & Chirurgiæ: eos saltē quos reperi & animaduerti in recogno-
scenda & renouanda D. Guidonis Chirurgia difficiliore & scabrosiores
esse. In hoc autem Galenum imitor, qui in certo libello interpretari & de-
clarare voluit dictiones quasdam & phrasas Hippocratis (authoris quidē
omnium nostrorum bonorum, sicut ipse sæpius eum appellat) quas ipse pro-
priè & expresse Glossas nominauit, & non verba aut dictiones. Hanc verò
facit differentiam, quòd voces, sunt communia & vsitata verba (etsi ab
omnibus non intelligantur, & explicatione egeant) Glossæ verò sunt dictio-
nes antiquæ, quæ non sunt amplius valde in vsu. Dixi autem valde quo-
niam quadam etiam adhuc retinentur. Hippocrati verò ipsas attribuit,
non quòd ipse eas inuenerit ac instituerit: quinimò ob duas alias rationes:
quarum vna est, quia Hippocrates illis libenter vsus est cum aliis sui tem-

poris: altera, quoniā plures sunt, quas Hippocrates sibi attribuit, vel transferendo ipsas ab usu, vel aliam figuram eis accommodando, vel in sensu eas immutando. Sic igitur hunc paruum tractatum inscribo, Interpretationem linguarum. i. Dictionum Guidonis, quamvis alij Medici & Chirurghi barbari sui temporis eadem pariter ratione scripserint, aut loquuti fuerint: ipse tamen mihi visus est dignior tali honore, & hoc meo labore. Sunt etiā alia verba & locutiones, quæ non minorem requirunt expositionem quàm quæ particulariter linguas appello, licet hodie sint valde in usu. Nos autem eas in nostris annotationibus explicauimus, in quibus reperiētur nōnullæ harum etiam. Non est tamen superfluum nec vanum, nos hic eas commemorari: quoniam semper facilius in hoc reperientur tractatu, qui ob eius optimam dispositionem pro facili inseruiet indice. Nam ut promptius inueniantur, diuidimus ipsum in quatuor partes vel classes: quarum prima continebit tantum dictiones Anatomicas, secunda Pathologicas, tertia medicamentorum tam simplicium quàm compositorum: quarta verò continebit dictiones instrumentorum & operationum chirurgicarum. In qualibet autem parte ordinem alphabeti semper obseruabimus, ita ut nullo alio opus erit indice: quo quidem annotationes nostræ indigerent, ad indicanda verba & sententias notabiliores, quod Deo fauente aliquando agere poterimus, si labor iste vobis ingratus haud fuerit.

INTER-

INTERPRETATIO DICTIO-
NUM ANATOMICARVM.

A

A CROCHIRON, Ait Guido pro acrochinis, dictio Græca est, quæ manū significat à carpo vsque ad vnguiū extremitatē. *Acron* enim extremitatē significat, & *Chir* manum. Videatis in tractatu de Anatomia Doctrina 2, capite 4.

Acromion, paruus humerus est, vel extremitas humeri, quæ apparet antè supra brachii caput. *Acron* enim significat extremitatem, vt dictum est, & *omos*, humerum.

Adintorium, vel *os adiutorij*, est antebrachiale ab humero vsque ad cubitum. Appellatur autem sic, meo iudicio, quoniam manui opem fert ad longius aliquid comprehendendum, vel maius onus amplectendum.

Aiguille est os paruius ac tenuius ex duobus, quæ sunt in crure. Græci appellant ipsum *Peronim*, Latini *Fibulam*: barbari verò *Aiguille* & *Forile minus*. Videatis 8. caput secundæ doctrinæ in Anatome.

Os Aiguilleux, apophyses sunt, vel extuberantiæ ossium petrosorum, quæ cum auius aut piscibus similitudinem habent. Græci appellant ea *Belonoides* ab acu, & *Graphoides* à discerniculo. Latini *Stiloides* ab eodem discerniculo, vel à stilo ad scribendum super tabellas. Videatis in anatome Doct. 2. cap. 1.

Aire des poils, est extremitas cartilaginosa palpebrarum, ex quibus cilia oriuntur. Græci appellant *Tarsum*, quod significat etiam primam pedis partem, sicut dicitur super dictione Metarsi.

Anches, quas Barbari ancas vocant, vulgum insequentes, ad significandū imum ventrem, qui ab umbilico vsque ad os sacrum continent antè & retro, ilia, clunes & partes verecundas, sicut Guido explicat cap. 7. Doct. 2. de Anatomia. Nullum verbum reperitur Græcè nec Latine, quod ipsi correspondeat, quod sciam: nisi quis appellare voluerit totam hanc partem ab eo quod maius est, à natibus scilicet, quæ Græcè glutia, Latine verò clunes & nates dicuntur. Namque barbari quoque nominant anchaformes, particulas rotundas cerebri, quæ clunibus assimilantur (vnde à Græcis appellantur glutia, & à Latinis nates) veluti ilia & clunes apud barbaros essent vnū & idem.

Anses, inter ossa temporum, est illud quod Græcè dicitur zigome, Lati-

nè verò os iugale, ita nominatum à forma iugi. hæc autem sunt veluti duo latera capitis, quibus subleuari cranium & sustineri potest. Barbari appellant etiam ossa paris, vel paria. Videatis super litera P.

Apoplectica arteriæ, illæ sunt, quas Græci Carotides, vel Carotiques appellant: quia cum vulneratæ, vel compressæ, aut obstructæ sunt, somnum profundum causant, qualis apparet in morbo Caros dicto, quem Arabes Subeth appellant. unde eadē ratione has arterias Subethales quoque appellant. Simili quoque affectione Apostolicæ dicuntur.

B

Os Basilaire (incongruè baxillare dictum) illud est quod in base cranijs reperitur inter os maxillare superius, & vas capitis. Græci ipsum appellant os Sphinoidis, Latini verò Cuneiforme: quoniam infixum est & complanatum veluti cuneus, Græcè Sphen dictum. Nonnulli Paxillare appellant à similitudine parui pali vel paxilli.

Becunè siue rostralis additio vel additio in forma rostri, illud est os, quod Græci Olecranon dicunt, id est extuberatio siue apophysis magni foveolis brachij, quo partim iungitur antebrachiali, & super quod cubitus recubitus. Communiter. n. cubitus quoque dicitur. Græci appellant etiā coronatū, quod significat rostrū corui vel corniculæ. Hinc barbari pariter ipsum rostratum nominarunt. verè etenim apophysis est, id est adnascens rostro similis.

Bouclier stomachi, appellatur Xiphoides Græcè, ensiformis autem Latine à figura ensis Græcè Xiphos dicti. Cartilago autem est quæ pendet à medio pectoris supra stomachum contra os eius posita veluti scutum. unde ob hunc usum scutiformis etiam appellata fuit. nam scutum Latine ansile & parmam significat. Guido quandoque appellat huiusmodi cartilaginem forcellam. de qua re videatis in litera F.

Calcab Arabicè significat astragalum Græcè, & talum Latine, officulum pedis est super quod innituntur duo cruris ossa, quæ totum ipsum cooperiunt, ex eo luditur sicut ex talo. Aliud autem est talus, id est calx & calcaneū Latine dictum, pterna verò Græcè, quod valde post crus extuberat.

Caissette cordis, Græcè pericardion, Latine autem capsula, membrana est, vel tunica cor continens veluti locus.

Caissaux dents. Videatis in verbo *Duales*.

Caissum, chaissum, chaiaissum vel cathesim, os est colatorium dictum supra nares, à Græcis ethmoides appellatum, & à Latinis cribriforme: quoniam est totum perforatum tanquā cribrum, Græcè ethmos dictum. Hippocrates appellat ipsum os spongoide, id est spongiosum ratione corporis spongiosi, quod ipsi adheret ex latere cartilaginis, nares separans. Huic ossi colatorio adheret vel continuū est os cristæ, de quo iam iam loquemur. in hac parte fit obstructio cathesialis, quæ proposita est 6. tract. Doct. 2. c. 2. part. 4.

Cervices. Guido non bene distinguit musculos corporis, quinimo crasso modo de illis tractans in sua Anatome, iuxta id quod protestatus est, se de eis

eis non scribere, nisi crassè & materialiter, secat ac diuidit omnes musculos, qui collum circundant, in tres species carnis: quorum primos *longos* appellat, & propriè ceruicales. Dicit autè propriè, quum paulò antè longos etià nominauerat musculos, qui extenduntur circa colli longitudinem, & rurtum faciunt.

Chaine du col, catena colli barbarorum est. Dicitur propriè *Chainon*: & nonnulli corruptentes verbum, dicunt *Chinon du col*. Illud est quod Latini appellant *ceruicem*, partem colli posteriorem.

Chapeau de la verge, preputium est, cui metaphoricè inditum est hoc nomen, quoniam glandem cooperit: metaphoricè quoque dicitur *teste*, veluti pileus caput tegens.

Cheuille du pied, non est os, sed potiùs protuberationes sunt & eminentiæ, quas duo cruris ossa versus pedem faciunt ab utroque latere, ac si esset os transuersum præteriens. Barbari ipsam appellant *Cauillam*, Græci verò *Sphyrîam*, quæ malleolum significat, sicut & vox Latina.

Chorde, Vocant barbari quod Græci appellant *tenon*, & aponeurosim: Latini verò *tendonem* & *tendinem*, Barbari dicunt etiam *tenantes*, imitantes potius Græcum quàm Latinum nomen. Hoc nomen *Chordæ* videtur potiùs conuenire ligamētis, quæ ossa & alias partes simul ligatas retinent, tendonibus tamen attributum est (meo iudicio) quia compositi sunt filamentis nerui & ligamenti simul conuolutis, quod dici non potest de simplici ligamento, quod denominationem suam habet ab officio, veluti *chor* da ab eius artificio.

Chorda brachij, à Barbaris dicitur funis brachii, insignior ramus venæ humeralis est. Videatis in tractatu de Anatomia doct. 2. cap. 4.

Os clauale, mea sententia, illud est, quod Latini *mammillarem* eminentiam appellant ad Græcorum imitationem, qui *mastoidem* appellant. *mastos* enim *mammam* significat. vnum os est ex apophysibus ossis petrosi crassi & solidi veluti *mamma vaccæ*. Corpus super Mundini Anatomiam vult *Aiguille* & *clauale*. i. os fibulæ, & os *mammillare* quod sint vnum & idè. Cui manifestè repugnat quod Guido de ambobus scribit in 1. cap. doct. 2. Anatomix, & eorum nominum etymologia. namque *Aiguille* dicitur ille, qui rectè & agiler incedit: *clauale* verò ille dicitur, qui est crassus & tardus.

Cliban, videatis Furnum.

Colligatio à ligamine vel ligamento capta est: propriè autè significat *connexionem*: & sic optimè respondet voci Græcæ *syndesine*. Namque *desine*, *ligamentum* significat, vnde *syndesines* *connexionem* vel *colligationem*.

Commis sure, verbum est quidem elegans ad exprimendā iuncturam, *coniunctionē* & *connexionē*: sed rarò vtitur, nisi ad significandas ossiū capitis cōiunctiones & cōnexiones per futuras, harmoniā vel squamulas. Hæc postrema nota supernominatur *falsa* & *mendax*.

Coniunctiua exterior tunica est oculi, vel potiùs eius ligamentū. Illa enim nō est propriè ex oculi tunicis, sed mēbrana, quæ adnectit & cōiungit ipsam

partibus propinquis, unde suum accepit nomen. Græci appellant ipsam *epi-pephrycos*: cui nomini apprimè correspondet Latina vox *adnata*.

Cornua capitis duo sunt latera frontis, quæ in nonnullis valde eminent & sursum eleuatur, ita vt dicitur eos cornua gestare. *Corporalis* vena ea est, quæ mediana vel media etiam appellatur, quod media est inter axillarem vel basilicam dictam, & humeralem vel cephalicam, composita ex ramulo vtriusque. appellatur etiam nigra, & corporalis dicitur ab eo quod totum euacuat corpus, nec minus inferiores partes quàm faciat superiores.

Oscriste ita nominatum à similitudine, quam cum crista habet, est in base ossis frontis intra craneum infixum. Vesalius connumerat ipsum pro osse octauo. Ab eo scilicet vbi adhæret cartilago illa, quæ nates separat, procedit, & ossi cribriformi coniungitur: de quo egimus in verbo & dictione caisum. *Cystis* dictio Græca tātū valet ac vesica Latinè dicta. Duæ sunt in corpore, vna ad recipiendam vrinam, quæ absolutè dicta est vrinæ vesica. Altera est receptaculum bilis, & appellatur vesicula fellis Latinè. Dicitur etiam cystis de sacculo, qui quorundam apostematum materiam continet: quoniam est veluti vesica quæ continet humorem saltem à principio.

D

Didymis propriè Græcè dicitur quod Latinè geminus appellatur: Gallicè autem *Gemeau, ou besson*. Anatomici hoc nomine vocant prolōgationem peritonæi, quæ comitatur vasa spermatica, vel saltem transitum ipsis præbet vsque ad testes, qui etiam eo conuoluti sunt. Hoc eodem nomine quandoque significantur testes, quoniam gemini sunt. eorum tamen propria denominatio Græca est *Orchis*. Prolongatio iā dicta vaginæ similis vires acquirens supra ab apophysi vel processu tendonis musculi abdominis obliquè ascendentis, qui cremasterem facit, est valde fortis: & ita duplicata meruit didymi nomen. Ipsa impedit ne testes sese mutuò obstruant: & si vnus sit malè affectus, ne alter ab eo lædatur.

Diploë, Barbari hoc nomen Græcum corrumpentes, *disfloë* scribunt, duplex significat. Anatomici capiunt ipsum pro eo quod est inter duas cranei tabulas, sicut etiam Guido exponit in 3. tract. doct. 2. cap. 1. sub titulo, De vulneribus capitis per incisionem factis cum fractura cranei non penetrante. Latus hoc est, in quo apparet craneum duplex esse: unde meruit nomen *Diploë*. Huiusmodi latus molle est spongiosum, & aliquantulum medullosum.

Domestica pars membri. Videatis *Syluestre*.

Duales, ou duelles sunt duo primi dentes, qui oriuntur in medietate maxillæ superioris vel inferioris. Latini appellant eos *Primores*, nos autem Gallicè *premieres*. Duo verò qui subsequuntur Guido vocat *quadruples*, quoniam ipsi numerū quaternariū perficiunt cum duobus prioribus. Et hi quatuor Græcè *tomis* appellantur, Latinè verò *incisores*, quia incidunt. Sequuntur canini Græcè *cynodentes* dicti, vnus ab vtroque latere, rotundi ambo &

bo & acuti veluti dentes canis à quo nomen assumpserunt. Duo superiores vulgò oculares dentes appellantur: quoniam creditur ip forum radicem oculis valdè propinquam esse. Sequuntur postea quatuor vel quinque crassiores dentes, qui apud Tectosages vulgò appellantur *Caissans* quoniam seruiunt ad res duriores frangendas, sicuti nuges & huiusmodi. Latini vocant ipsos *Molares*, veluti Græci *mylos*, & nos Gallicè *Melaires*, ad similitudinem molæ moletrinae. Græcè quoque dicuntur gomphii, id est clauales, quia infixi sunt veluti clauus aut cardo portæ vel fenestræ, qui apud Tectosages nunc vulgò Gallia Narbonensis dicta, vocatur *Gomphon* ad imitationem Græci nominis. Guido duos postremos molares appellat, quos Latini *Germis* nos vocant, & Græci sophronisteres id est sapientiores, quoniam ipsi tardè nascuntur sicut sapientia.

F

Fociles, duo sunt ossa parui brachii, & duo cruris. Magnū brachij focile à Græcis *Cybiros* & *pechys* nominatur, à Latinis Cubitus & vlna: minus Græcè dicitur *cercis*, Latine radius, qui significat radium textoris, cui similes sunt hi duo fociles simul iuncti, non vnus tantum: in crure autē focilis maior à Græcis *cneme* vocatur, à Latinis verò tibia: minor autem Græcè *perone* dicitur, Latine Fibula: Guido acum illum appellat. Videatis dictionem *Aiguille*.

Fontanelles, diuersæ sunt corporis partes, quibus insiguntur vlcera cum medicamentis causticis vel cauteriis actualibus, vt per hæc vlcera superfluitas materiæ assidue destillet veluti aqua ex fonte. Locus in quo fieri debet vlcus, per cauterium in capite, est vbi futuræ sagittalis sc. & coronalis sibi occurrūt: in collo verò est in posteriore parte capitis supra primam vertebam: in brachio est in capite musculi epomis dicti, & deltois, vel lambris: in crure autem est sub genu & poplite in parte externa vel interna inter musculos, qui cavitatem ibi relinquunt. Guido aliarum duarum foruearum ad cauteria recipienda meminit in tractatu de Elephantiasi circa finē, altera est in inguinibus, altera verò in axillis: addatur tertia sub auri- bus, quæ sunt ad opem ferendam tribus emunctorijs.

Forcelle & Forcnlle diuersæ sunt partes, sicut patet ex textu Cuidonis Cap. 5. doct. 2. de Anatomia. Forcella est scutū stomachi, de quo diximus in litera B. Furcula est clauicula Græcè *cleis* dicta, quæ clauem Latinis significat. Guido eam describit tamquam vnum os tantum sit, duos habēs ramos, quorum vnusquisque humerum habet, sicut ait in cap. 4. doct. 2. de Anatomia: inde autem factum est, quòd furcula & os forculare appellatum fuerit, quod significat forficulam, & os retortum: reuera tamen hæc duo sunt ossa, quæ ex seipsis facile separantur.

Four, Latine clibanus, à Barbaris Anatomicis dicitur, id quod Græci *thorax* nominant, Latini autem pectus: huius pars anterior Græcè dicitur *sternon*, nos Galli appellamus *poitrine*, sub quo nō comprehendimus ilia, dorsum & humeros, sicut faciunt Græci sub nomine pectoris. Dicitur autem

clibanus vel furnus ratione eius figuræ, & magnæ capacitatis: sed magis etiam ratione magni caloris in eo contenti, veluti ignis perpetuus à corde protendens.

Gargareon à barbaris vocem corruptentibus Græcam, *gargarion* dictus, à Latinis gurgulio nominatur, Gallicè autem *laluëtte*, cum præter naturam longior se habet, Græcè appellatur *cion* vel *cionis*, cui voci Latine correspondet columna vel columella, i. columna vel colunula, ratione eius figuræ longæ & rotundæ. Quod si eius extremitas ac finis gracilis sit, caput verò & principium valde crassum ad acini formam, Græcè *staphylis* appellatur, Latine vva aut vuula, vnde videtur formata vox, *de luëtte*: vuula tamen semper est ægritudo, sicut etiam columella *cion* vel *cionis* dicta.

Os gresleus, Latine grandinosum dictum, est vnum ex quatuor ossibus pedis *tarsus* nominatus. Propè talum astragalum, vel ossiculum aut naucula: tria eius cõparia anonyma sunt, i. absque nomine propria. istud autè Græcè appellatur *cyboides* à figura sex facierum veluti tessera. Namque *cybos* vel *cubos* id significat, quod vndique quadratum est. Hoc tamen os est vndique valde inæquale: & nihil aliud cõmune cum cubo habet quàm quòd est sex facierum. latus quoque eius internum duplex apparet improprie etiam grandinosum à grandine appellatum est, cum rotundum communiter sit: nisi forsan quis ipsum potius dicere voluerit *gresle*, id est à grandine percussum, quia videtur à malleo ictum vndique esse.

Guidegi, vel *Guidez* Arabicè, venæ sunt colli à Græcis *sphagoides* appellatæ, & à Latinis iugulares, quoniam ascendunt per iugulum Græcè *sphagos* dictum, & iugulum Latine, ab eo quòd facile est aliquem ex ea parte interficere. *Sphatto* enim Græcè interficere significat: vnde prouenit verbum *sphattin*, quod significat dilaniare, disrumpere & interficere. iugulares venæ duplices sunt, externæ & internæ. notandum est quòd Guidonis textus non est satis clarus in colli anatome, vbi videtur dicere, quòd tam arteriæ quàm venæ guidegi & apoplecticæ ac subethales appellentur: sed ita legendum est. Tu quoque contemplaberis magnas venas & arterias, &c. Appellantur autem venæ guidegi & arteriæ Apoplecticæ, profundæ, vel &c.

H

Hanches, Videatis *Anches*.

I K L

Lacertus & musculus idem sunt: vnus à similitudine lacertæ dictus, alter à mure. Hic autem imitatur magis verbum Græcum, quod est *mys* vel *mus*, quod Latini retinuerunt, & dixerunt musculum diminutiue. Gallicè quoque dicitur *la soris*, pro crassiore parte anterioris brachij, in qua musculi sunt magis apparenres: & apud Tectosages vel in Gallia Narbonensi similiter appellant hanc partem, *lous muscles*. Huiusmodi verò similitudo ex eo est, quòd tam lacerta quàm mus breue habent caput, ventrem crassiusculum, & caudam gracilem & longam: similiter se habet pars illa corporis musculus, vel lacertus appellata cum suo tendone sumptus. Quod præcipue intelligi-

telligendū est de musculis melius formatis, veluti plurimi sunt in brachiis & cruribus. Alij enim sunt, qui nullo pacto his animalibus assimilantur: musculi tamen nominantur à digniorum & melius formatorum nomine. A lacerto dicitur caro lacertosa, sicut à musculo caro musculosa.

Lacrymal, cavitas est vel trāsitus naturalis in angulo nasi versus oculum: ubi glandes sunt, vel caro spongiosa, quæ continent ac retinent materiam lacrymarū sic à Latinis dictarum. Cum hæ glandulæ vel caro consumptæ sunt & depravatæ, oculus semper plorat, & hæ affectio Græcè *ryas* dicitur.

Lacuna vel fossicula cerebri, illud est quod Græci *choane*, & *pyels* ac *linos* appellant, quæ Latinè significant infundibulum, peluim & torcular. Gallicè autem *entonnoir*, *bassin* & *pressoir*. Cavitas est in medio cerebri in formam infundibuli, quæ definit in glande iacente in lecto, à Græcis *elmoide* dicto, ossis uniformis: ac recipit pituitam medij cerebri ventriculi. Cuius officij gratia barbari hanc cavitatem à nomine lacunæ appellant, quæ foueam vel locum imum agri aut pavimenti significat, ad recipiendas & colligendas aquas.

Os laudæ & laudiforme à barbaris dictum, os est *lambdoidis* ita à Græcis nominatum à similitudine literæ Λ . ab eis *lambda* vocata. Barbari vocem corrumpunt, *lauda* ipsam dicentes. Os illud est quod linguam sustinet, aliter dictum *yoides* vel *ypsiloide*, quoniam similitudinem quoque refert literæ ypsilon sic formatæ Y . Ab eodē *lambda* appellatur sutura cranei, quæ os occipitis circumdat, quod etiam nonnulli os laudæ appellant, & *lambdoides* dicitur, & barbari commissuram laudæ, vel laudiformam vocant.

Lepor, qui propriè gratiam & pulchritudinem significat, à barbaris dicitur summitas nasi inter duo supercilia: huiusmodi pars à Latinis appellata est glabella: quoniā glabra & absque pilis esse debet. Græci ipsam dixerunt *mesophryon*, quod intersuperciliū significat. Guido in tract. Elephātiasis, inquit nomē suū ab hac parte sumplisse, ac si lepra à lepore veniret. Eius quoque meminit in capite erysipelatis tract. de apostematibus, & in capite Noli me tangere, tract. de vlceribus.

Longaon dictus est barbarè, pro *longano* per transpositionem. Crassum est intestinum, quod ad Græcorum imitationem intestinum rectum dicitur: quia nullas habet plicas aut conuolutiones sicut alia, imò lōgius & rectā procedit: à quo etiam Latinè appellatum fuit longanum: vulgò autem appellatur Gallicè, *boyau culier*.

Longes, vel *longues*, aut *longales* nominantur à barbaris carnes colli, dorsi, & renum, illæ sc. quæ circa spinæ longitudinem tenduntur. Vulgus quoque id appellant *longe*, dicentes lumbum vitulinum, lumbum veruacinum. Et in quibusdam regionibus pro lumbo capitur à renibus vsque ad caput: in aliis verò, & magis communiter à renibus infra cum cauda: & ita bestię longitudo pro lumbo capitur.

M

Mammillares additiones, quibus odoratus sensus fundatus ac situs est,

Gggg. ij.

INTERPRETATIO

quemadmodum ait Guido in primo capite doctr. 2. suæ Anatomix, portio est cerebri, quæ in fronte eminet, & versus nares tendit. assimilantur mammis vaccarum. Idem nomen & eadem ratione indictum fuit duabus apophysibus ossium petrosorum, quas Græci appellant *mastoides*.

Mediana, vel *media*, vena est brachij, quæ ortum suum partim à basilica sumit, & per medium brachii tendit post cubitum infra. Appellatur etiam nigra & corporalis, sicut annotauimus suprâ in litera C.

Mendose aut *falsæ*, suturæ sunt seu connectiones ossium petrosorū cum lateralibus, vbi vniuntur ac coniunguntur per squamas propriæ, & nō per futuras: vnde falsò dicuntur suturæ.

Meri Arabicè transitum & meatum cibariorum & potus ab ore vsque ad ventriculum significat. Antiqui Græci appellarunt ipsum œsophagum, & qui sequuti sunt post Aristotelem, nominarunt *stomachum*. Latini gulam dicunt. Videatis annotationes nostras pag. 27. linea 30.

Merinx & *Myrinx*, vox est corrupta à *meminge* Græcè dicta, quæ significat membranam vel tunicam cerebri præsertim quod duas habet, aliam duram & crassam, alteram tenuem & subtilem. Hæc ab Anatomicis pia mater appellatur, altera verò dura mater: quæ sunt noua nomina conseruationem & continuationem significantia, vt dicitur, mater vini.

Metaphrenon, dictio Græca capitur pro dorso, quod Græcè dicitur *noton*: Latine dorsum. *Metaphrenon* etiam dicitur de humeris & præcipue de partibus dorsi, vt patet apud Guidonem cap. 3. doctr. 2. de Anatomia.

Metatarsæ, Barbaris, est secunda pars pedis à Græcis *pedion* nominata, & planta à Latinis, pedis subintelligendum. Eius prima pars, quam nos Gallicè *auant-pied* nominamus, à Græcis *tarso* appellatur, ab Arabibus *rasceta*, veluti carpos manus. Ex tarso autem factum est *metatarsum* ad secundam partem significandam, quæ propriè pecten à Barbaris appellatur.

Mirac, Arabicè, est id quod Græci *epigastrium* dicunt, & Latini abdomen, vulgò appellatur venter. Diuiditur autem in tres partes, quæ sunt *hypocondria*, vmbilicus & eius partes circumiectæ, & imus vel paruus venter.

Mitre, foramen est virgæ aut membri virilis, sicut Guido exponit in 7. cap. doctr. 2. tract. de Anatomia. Ego potius dicerem filum ac ligamentum huius partis esse, quod id antiquum nomen *mitre* retinuit, quod à *miston* deducitur, quod ex filo significat. vel *mitra* verbum est corruptum, cum aliquando malè scriptum sit *vrethra*, quod est vrinæ canalus.

Le Mol capitis, pars illa est vbi occurrunt sibi suturæ sagittales & coronales, quam diximus in litera F. foueam cerebri esse. Pars ista est valdè molles in puerulis nuper natis, & tactui facile cedit: vnde vulgò creditur, cerebrum in ea parte detectum esse.

Muscle, Videatis lacertum.

N

Nuque, vox est Arabica medullam spinæ significans, quæ à corde intra vertebrae descendit.

DICTIONVM ANATOM.

O

Os occipitis, est os posterius capitis à futura *lambdoide* definitū, vt diximus in litera L. Latini appellant *Occiput* & *Occipitium*, vnde Gallicè dictum est *os occipital*. Græcè autem dicitur *inion*.

Osanum dictio est composita ab osse ani, quod significat os ani, & Græcè dicitur *coccyx*, Latinè os caudæ. Vox Græca tantum valet ac cucullus auis, cuius rostro id os similatur.

Ossarium alia res est, vt suo loco dicemus.

Oscheon Græcè, Latinè scrotum, vulgò dicitur bursa testiculorum. Guido in sua Anatome cap. 7. doct. 2. vult *didymum* superiorē partē esse, *Oscheon* inferiorem. *Didymus* tamē ingreditur in burfam testiculorū, & non est idē cum dicta bursa *oscheon* vocata, ac si vna pars duplex haberet nomen in diuersis locis.

Os paris est *zygoma* à Græcis appellatum, & os iugale à Latinis, sicut dictum est in litera A. in dictione *Anses*, quod aliud nomen est huius partis. Non est autem os particulare, immo frustū ex osse petroso superabundans, & aliud simile ossis illius, quod angulum exteriorem oculi constituit. vnde nominatum fuit *Iugale* & *Zygoma* ab hac coniunctione, vel potius ex eo quod aliquā refert similitudinē iugi boū, si ambo rectè & in facie cōsiderētur.

Ossarium, illud est quod dicitur os sacrum ad Græcorum imitationem, qui nominant *hieron* eius magnitudinis causa. Namque referens figuram vertebrarum est veluti maxima vertebra. Ita Barbari vocant ossarium, sicut vulgus dicit *vn ossas*, de osse magno & crasso.

Oulle, vox est Testosagorum, quæ Latinè ollæ respondet, qua Guido familiariter vtitur ad significandum craneum vel testam capitis. Gallicè dicitur *Pot*, sicut traduxi. Græci appellant *cranium*: Barbari verbum corruptentes *craneum* dicunt. Nonnulli galeam nominant, quæ significat Pileum ferreum. Illud est propriè, quod milites hodie Gallicè *casquet* appellant, cum non cooperiat nisi eam capitis partem, quæ craneum dicitur. namque cassis & galea faciem quoque cooperiunt, quæ non est cranei.

P

Parencephalis, posterior pars cerebri est, cerebellum Latinè dictū, quod significat paruum cerebrum. Græcè *encephalos* dicitur, & *parencephalis* tamquam ad cerebrum appropinquans.

Os parietaux sunt ossa *bregmata* ita à Græcis nominata, & sinciput à Latinis. In duobus autem capitis lateribus sunt ipsa veluti parietes & muri qui sustinent, vnde parietaria appellata sunt. *bregma* verò dicitur ratione eius mollitiei & humiditatis, ac si esset rore aspersum, & captum est à verbo *brecho*: quoniam superior horū ossium pars est valdè mollis in puerulis nuper natis, vt diximus in litera M. in dictione *Mol*. vel sic appellata fuit hæc pars, ex eo quod propria est ad irrigationes recipiendas in affectibus cerebri, quæ *imbrocationes* ab eodem verbo Græco appellantur.

Os Paris pareils, Videatis Os paris.

Pecten Latinè significat pectinem. Est etiam instrumentum textoris in ornam pectinis factum ad percutiendam & coarctandam telam. *Metacarpium* manus, & *pedion* pedis huius sunt formæ. vnde etiam vtrumque à Barbaris *pecten* appellatum fuit. Præterea os pectinis à Latinis hoc nomine dictum est, & os pubis.

Penne & Pennule significat particulam vel frustum, non ex toto separatum, vt apparet in pulmone & iecore in partes diuisis, quas Græci *lobos* vocant, & nostri vulgares Tectosages *penon*: vnde Barbari ista formauerunt nomina penna, & pennula, quæ propriè significant plumam vel calamus & plumulam: quæ hic ad rem non faciunt, quamuis metaphoricè & eleganter dicantur alæ pulmonum.

Pericardion dictio Græca est, significans circa cor. Latinè appellatur *Capsula*, vulgò autem Gallicè *caissette*. De qua re iterum videatis in litera C.

Pericraneum vox quoque Græca est significans circa craneum. Membrana est vel tunica, quæ inuoluit & cooperit totum craneum. Barbari appellant *pericraneum* pro *pericranio*, sicut sæpius nomina corrumpunt.

Peritoneum, Videatis *Siphac*.

Poplitica venæ, id est poplitis, nam poples Latinè hanc partem significat, medianæ brachij respondet: cum ex duobus magnis ramis ad coxas descendentes constent, & iungantur in poplitis flexura. Harum loco pro facienda phlebotomia vna ex supernis aperitur, & sæpius externa, tribus vel quatuor digitis supra genu inter musculos, qui cauitatem & foueam ibi relinquunt, vbi diximus foueam pro agendo crurum cauterio esse. Appellatur quoque *Poplitica*, vena pollicis: quoniam ea est ex principibus eius ramulis: & ipsæ sæpius loco magnæ venæ poplitis ea secatur.

Portenarium à Barbaris dictum est, quia Græci *pyloron*, & Latini *ianitorem* appellant, id est custodem liminis. Hinc exitus est ventriculi ad intestina, qui durante cibiorum concoctione clauditur, & postea ex semetipso aperitur. Moderni Anatomici nomen Græcum *pyloron* retinent.

Pulpa digiti, est extremitas digiti magis carnosa, cui unguis est opposita, vt impediatur ne inuertatur, cum quis ea quod præsertim durū & molle est, cōprimit. Quod examē Latinè dicitur *palpare*: quamuis multoties sumptū sit pro leniter tangere, & veluti blandiendo. Ex ista autem dictione Latina Barbari suam constituerunt *pulpam*, loco dicendi *palpa*. Nam *pulpa* significat propriè carnem absque osse. Vulgò apud Tectosages dicitur *paupar* quod Latini *palpare* dicunt: vnde vox hæc *pulpa* digiti deduci potuit.

Puppis & prora in capite, sunt pars posterior & anterior, metaphoricè & per translationem à naue sumptæ. Ita igitur Barbari à nomine Latino pro ram anteriorem partem, & puppim posteriorem capitis partem appellant.

Pylore, Videatis *Portenarium*.

Quadruples, sunt quatuor priores dentes, qui nascuntur puerulis. Videatis
suprà

ſupra in litera D. ſuper diſtionem *Duales*, vbi nomina omnium dentium explicata ſunt.

R

Rasceta Arabicè dicitur quod Græci *carpon* appellant, & Latini *brachiale*, quod nos traduximus Gallicè, *brasselet*. Guido vocat *rascetam* etiam primâ pedis partem, quæ propriè *tarſor* nominatur, in tract. de Fracturis c. 8.

Retine, Videatis in diſtione, *Sclerotique*.

Rodol, eſt illud quod Græci *meſenterium* appellant, quia eſt in medio in-
teſtinorum: vel quia occupat ipſorum mediam partem. Latini nomen non habent quod ipſi correfpondeat. vulgò appellatur *rogue*, & apud Teſtoſa-
ges *rioge*, ſicut & in regione Guidonis, *rodol*, ſicut patet ex eius deſcriptione in cap. de Anatomia ventris, quod eſt ſextum ſecundæ doctri-
næ.

S

Saccus, inſteſtinum eſt Græcè *typhlon* dictum, Latine cæcum: quæ nomi-
na cæcū ſignificant, qui nihil videt. Nihilominus etiam Græci *monophthal-
mum* appellant, ſicut Latini monoculum, quæ luſcum ſignificant, vel vnum
oculum tantum habentem: vnde inſteſtinum id falſò cæcum appellatū eſt.
Neque etiam verum eſt, quod non habeat niſi ſolum oculum: id eſt vnum
exitum vel introitum, ita vt quod ingreditur in ipſum, neceſſe ſit eodem
foramine exire: quinimò quòd ingreſſus verſus inſteſtinum gracile, à Græ-
cis *lepton* dictum, & à Latinis tenue, oppoſitus eſt exitui, qui tendit ad *co-
lon* inſteſtinum. Anatomici finxerunt ipſum nō habere niſi vnum foramen:
vnde appellarunt ipſum nunc luſcum, nunc cæcū. Videatis quæ de eo ſcri-
bit Gal. in 4. de uſu partium ad huius rei confirmationem. Saccus quoque
dictus eſt, quoniam ſimilitudinem refert ſacculi & ventriculi potius quam
inſteſtini, cum ſit valde craſſum ratione habita eius parvæ longitudinis.

Saluatella, vena eſt brachii à baſilica procedens inter minimum digitum
& ſibi proximum. Arabes appellant *ſyelen* vel *ſeyelen*. In longis ægitudini-
bus, quæ ab obſtructione vel alio affectu hepatis aut lienis procedunt, li-
bentius tunditur.

Saphena, dictio barbara eſt, quæ videtur ſumpta eſſe à Græco ad ſignifi-
candum Maniſeſtè: nam *Saphes* Græcè id ſignificat. Sed qui magis Barbari
ſunt, id corrumpunt dicentes, *ſophena*, quæ vena apparens eſt in claviculis
pedum, in parte exteriore, quæ ſuos ramulos ſupra pedem diſſeminat. Non
nulli appellant externā, *iſciam*, internam verò *saphenam*. Latini vocant i-
pſam venam malleoli, qui eſt clavicula pedis: ſicut & Græci eademmet ra-
tione *ſphyritem* vocant. namque *ſphyr* malleum vel malleolum ſignificat ad
ſimilitudinem dictæ partis pedis, ſicut diximus in diſtione *Chenille*.

Scia, vox eſt corrupta ab *iſchion* Græcè iūcturam coxæ ſuperiorem ſigni-
ficante, vel partem oſſis ilij, quod recipit caput coxæ. Ab hac parte vel eius
iunctura dicta eſt *ſcias*, quæ eſt ſpecies doloris arthritici Græcè *iſchias* no-
minati.

Sclerotique membrana, vel tunica est, quæ ante oculum apparet, & statim post coniunctiua reperitur. Et quoniam hæc est verè oculi ligamentum, sicut supra diximus in litera C. prima ex eius propriis tunica est à Græcis *scleros* nuncupata, quæ durum significat: hinc barbari finxerunt *sclerotica*: *Cornea* quoque ipsa nominatur, quia eius pars anterior pupillæ oculi opposita, transparentis est veluti cornu laternæ: vel quia illa tota dissolvitur in paruas laminas veluti cortices. sicut scriptum reliquit Galenus in libro de oculis. Alia membrana vel tunica oculi duo pariter habet nomina, ut ait Guido in tractatu de Anatomia, doct. 2. cap. 2. vnum pro anteriore parte, alterum verò pro posteriore. Anterius enim appellatur *Kuea*, respondens *ragoïdi* Græcè, quæ significat formam acini vix: cuius cortici ablata cauda, ista tunica omnino similis redditur, namque ipsa leuiter antè compres-
sa sic est, & in medio perforata: deinde diuersicoloris est ad cæruleū & viri-
dem tendens: extra lucida & tenuis, intus verò aspera, sicut cortex acini v-
uæ. In posteriori parte ipsa vocata est *choroïdes* Græcè. Latine *secundina*: sic-
uti pia mater, & contextus arteriarum, qui est in anterioribus cerebri ven-
triculis, *choroïdes* appellantur: quoniam hæc omnia assimilantur chorio fœ-
tus, à Græcis etiam *deuterios* nominati, id est secundina, eo quod ipsa ge-
stat & sustinet vasa nutritioni deseruiētia. Tertia oculi tunica duplex quo-
que nomen & ipsa habet iuxta Guidonem, qui vult ipsam omnino occupa-
re antè & postè oculi: & anteriorem partem *araneam* vocant, inte-
riorem autem *retinam*. Sed re vera *aranea* Græcè dicta *arathnoides*, tunica
est particularis, quæ non conuoluit nisi antè oculi, veluti *retina* (sic à
barbaris nominata, & à Latinis retiformis ad Græcorum imitationem,
qui appellant ipsam *amphiblistroidem* à specie retis *amphiblistron* dicta) so-
lum postè oculi occupat. *Aranea* vel *arachnoides* tunica est veluti ara-
neorum tela, vel potius sicut parua pellicula & cortex cepæ ante humore
cristallinum obiecta. Retiformis autem non assimilatur vnicuique reti,
sed his quæ non referunt nisi dimidium circuli, & pendent ex summitate
baculi.

Scutiformis additio, cartilago est ensiformis, quæ superius nominata fuit
Scutum stomachi, & *furcula*. Videatis ibi in litera B & E.

Sifac vel *siphac* Arabicè, *peritoneon* Græcè dicitur: quæ vox significat cir-
cumtensum: tela est abdominis, ut quidam dicunt, qui inuoluit omnes par-
tes in ventre contentas tam singulas, quàm omnes simul. Nunc appellatur
vulgò, *le peritoine*.

Subascella, ego traduco *subaxillam*, vel simpliciter *axillam*, est pars illa
quæ à Græcis vocatur *maschalis*, vel *maschale*, & à Latinis *axilla*. Barbari ver-
bum corrumpentes, dicunt *ascellam* vel *subascellam*, quoniam vulgo dicitur
ascelle, & morbus est sub axilla.

Subethales arteriæ. Videatis in litera A, super dictionem *Apoplectique*.

Submenialis pars ventris, ea est quæ ab umbilico vsque ad inguina conti-
net, à verbo Latino *sumen* dicta, Græcè verò *epigastrium*, & *itron*.

Siluestre

Silueſtre & domeſticum ſunt communiter dicta de diuerſis locis partium: nam ſilueſtre, exterius dicitur, domeſticum interius. veluti, ac ſi quis diceret, applicate emplaſtrum coxæ, parti domeſticæ, intelligitur de parte inferiore, quæ alteram reſpicit coxam: & ſi dicatur parti ſilueſtri, intelligatur de externa.

T

Tarſe, videatis *Metatarſe*.

Tenantes, videatis in litera C. in diſtione *Chordes*: nam hæc ſunt nomina ſynonyma.

Titillie, vel *chatonilloir*, locus eſt ſub axillis, in quo magis titillatio percipitur. verbū eſt barbarum à Latinis ſumptum, titillatus vel titillatio, quæ titillationem ſignificat.

Toile, in aliqua regione peritoneū ſignificat, ſicut diximus in diſtione *Sifac*. Apud Teſtoſages autem eſt *epiploon* Græcorum, omentum à Latinis dictum, & à Gallis *coëſſe*. Sic itaque Guido loquens in 6. tract. doct. 2. cap. 2. tertiæ partis de vnguento citrino, mentionem facit telæ & omenti hædi, quod Arabes *zirbum* appellant: de quo infra dicemus.

V

Velatiua ſubſtantia, vel ſubſtantia cooperiens, ſicut traduximus in tractatu De vulneribus, doct. 1. cap. 1, circa finem in cura paralyſis, ſunt duæ meningis, de quibus loquuti ſumus in litera M. Velatiua idem valet ac cooperiens, vel quod cooperit.

Vena corporalis. Videatis *Corporelle*.

Vena mediana. Videatis *Mediane*.

Vena organica. Videatis *Gui-degi*.

Vena poplitica. Videatis *Poplitique*.

Vena ſaluatella. Videatis *Saluatelle*.

Vena ſaphena. Videatis *Saphene*.

X Y Z

Zirbus Arabicè, id eſt quod nos telam appellamus, & Galli *coëſſe*. Latini omentum dicunt. Græci verò *epiploon*, ab eo quod ab inteſtinis geſtatur, veluti acſi ſupernataret.

Finis interpretationis diſtionum anatomicarum.

Hhhh. j.

INTERPRETATIO DICTIO- NVM PATHOLOGICARVM,

id est, qui morbos significant, vel causam
morbi, aut symptoma.

A

Albaras vsum communem insequens, Guido in 3. cap. doctr. 1. sexti tractatus ait, nihil aliud esse, quàm infectionē vel maculā in cute absque asperitate, squamis aut excoriatione, etiā plana, polita, & coloris albi. Creditur esse *alphos*, *leucos* Græcorum, vel simplex *leuce*, quæ vitiligini Latinorū respondet, & *morpheæ albæ* Arabum. Aliqua tamen ponitur differentia.

Albedsanem, vt ait Guido in 2. cap. doctr. 2. sexti tractatus ab Auicenna dicitur id, quod *guttam roseam* etiam appellat. nos vulgariter dicimus *couperose*. morbus hic vt plurimum præcedit lepram & elephantiasim. Arabes quidam sunt, qui eam appellant *algazen*, *algazan*, vel *algada*: quæ nomina Guido cum aliis connumerat, quæ affectiones vel maculas cutis significāt, vbi ipse de morpheis tractat.

Alcola Arabicè, illud est quod Græcè *aphtha* dicitur, paruū est vlcus in ore à parua procedens pustula pueruli præsertim, qui adhuc lactant, huic obnoxij sunt morbo, cum lac est parum acre.

Algebra, Arabicè significat fracturam, à Græcis dicitur *catagma*, quod est solutio continui propriè in osse, sicut vlcus & vulnus dicuntur de partibus carnofis.

Alharbat in Auicenna, est id quod Galenus Græcè vocat *ozanon*, quæadmodum adnotat Guido in 4. tract. de affectibus narium: vbi ponit differentiam inter *ozenam* & *polypum*, quæ sunt vlcera occulta, & carne superabundante cooperta. Et illud vlcus propriè dicitur *ozana*, quod malè olet: hoc enim refert dictio Græca. est etiam *piscis* è genere polyporum ita nominatus ob eius odorem validum.

Albahar secundum Auicennā vitium est, cuius ratione nocte quis videt, die verò minimè, eius contrarium est *nyctalops*: cuius causa quis parum vel nihil videt post solis occasum. *Myopie* alia est affectio eorum, qui ab ortu non longius vident, nec discernere aliquā rem possunt à longè: propè autem optimè res etiam minimas discernunt, Latini vocant *lusciosum* illū, qui secundo vel tertio laborat vitio. Primum (quod rarò accidit) nomen Latinum non habet, nec Græcum, quod ego sciam.

Alin-

Alintifar Arabicè, illud est, quod Græci *mydriasm* & *platycoriam* dixerūt, quæ dilatationem pupillæ significat: qua indispositione & affectus seu naturali vel accidentali minus quis videt.

Alopecia, dictio Græca, casum & amissionem pilorum capitis vel menti significat. nomen est sumptū ex *alope*, id est vulpe: quoniam hoc animal est valde obnoxium *alopecia*: vel quia eius vrina corradit, & sterilē reddit eam. terram omni plantæ super quam vulpes minxerit, vt nonnulli dicunt. *Ophiasis* quoque est *alopecia* species, à nomine *ophis* dicta, quod Græcè serpentem significat. nec ipsa differt ab ea in alio, nisi in figura: nam in *alopecia* pilus hinc inde per areas decedit: in *ophiasis* verò per circulum & in rotunditatem, incipiendo vt plurimum à parte capitis posteriore, frontem versus tendendo in formam serpentis. Barbari autem applicant etiam *alopecia* nomen cuidam speciei lepræ, quam Guido pro quarta numerat: quod est ratione iam dicti symptomatis vulpis, quod magis apparet in laborantibus hac lepræ species.

Anthrax. Videatis *Feu persien*.

Aqua. Videatis *eau descendante*.

Arosbot vel *orosbot* Arabicè, porus *sarcoides* est à Græcis dictus, à Latinis callus, cuius causa ossa fracta conglutinantur & coniunguntur. Callus vel callum duritiem propriè significat, & eam præsertim, quæ per accidens ex re indurata provenit. Appellatur autem *sarcoides*, id est carniformis, quoniam mediæ est naturæ inter carnem & os: species. n. est carnis indurata & callosa & hæc vox *sarcoides* videtur addita esse nominatim, ne intelligeretur de callo qui fit ex crassa pituita & gypsea in pluribus nostri corporis partibus, præsertim in iuncturis podagra laborantium: quæ hoc medio malè colligantur, adhærent, & conglutinantur. Nam hoc non est opus naturæ veluti porus *sarcoides*: itaque nihil etiam proficit, sed potius nocet, cum ex puro constet excremento à calore simpliciter exiccate, non autem coquente & assimilante, & ad pessimum finem.

Ascachilos, vox Græca corrupta est à Barbaris, loco *sphacelos* dicta, quæ omni modum interitum partis in corpore viuente significat. Latini *syderationem* appellant, ac si membrum fuerit grandine vel fulmine percussum: cui dictio Græca *astrobolismos* correspondet. *Gangrana* nomē Latinum non habens, differt à *sphacelo* in eo, quod non habet integram partis mortificationem: quinimo membrum deperditur, nisi citò auxilium afferatur. Maxima. n. est inflammatio, quæ ignis dicitur, media inter *phlegmonem* salubrem & *sphacelum*.

Affaphati, vel *saphati* Arabicè, id est quod Græcè dicitur *achor*, nos autem tineam, vel *rasche* Gallicè. Latini vocem non habent simplicem ad hunc morbum explicandum: vnde vtuntur nomine composito, dicentes, vlcera capitis manantia, id est vlcera capitis quæ distillant & fluunt. Barbari vulgum insequentes, tineam appellant, quæ Latinè propriè significat vermem, qui corrodit vestimenta, libros & huiusmodi. Gallicè

appellatur *teigne*: & alibi *arne* & *artison*. vnde cutis capitis tinea corrupta, vermiculosa videtur: hinc vulgus metaphoricè sumpsit hanc appellationē.

Atrices. Videatis annotationem supra tractatum vlcerum, doct. 2. cap. 7. sub titulo De ficu in ano.

B

Birsen. Videatis annotationem super tractatum apostematum, doct. 2. cap. 5. sub titulo apostematum mammillarum.

Bocium, vulgò dicitur *gouëtire*, ou *gouëttron*: Græcè *brancocoele*, cui respondet hernia gutturis Latine. Appellatur etiam *bosse* vulgariter, vel *bossu*: aliter autem *bosse* pestem pestilentē, vel bubonem significat, qui est pessima bossa ad differentiam aliorum bubonum salubrium.

Bothor pustulam significat: vnde etiam quandoque scribitur, *Pustula bothoralis*. Est autem veluti plantæ furculus & oculus, quòd ipsa pullulat, & incipit sua folia vel flores emittere. Nam *Bothor*, *bothoralis* & *bothoratus* est veluti ac si quis diceret, floccus, aut gemma, floccatus & gemmatus. Quod mirum reperiri non debet, cum plurima etiam nomina vulgaria sint ab Arabibus sumpta, sicut *saffran*, & *algibiz*, qui apud Tectosages est pulcherri-
ma vua, ex qua meliores fiunt passulæ, quæ Arabicè eodem modo scribuntur.

Braise. Videatis *Feu Persien*.

Bubon dictio Græca, phlegmonem glandium significat in quavis parte sit. Videatis annotationem primam supra quintum caput 2. doct. tract. de Apostematibus.

Bubon fugilis, vel *fugilin*, est bubon induratus vel scirrhusus iuxta Auicennam. Videatis annotationem tertiam supra caput iam dictum.

Butizaga, rubedo est faciei, vulgò dicta *coupe-rose*: quam Gulielmus de Saliceto, plus aliis, nominavit *butizaga*, vel *buziraga*: sicut annotauimus supra sextum tract. doct. 2. cap. 2. sub titulo de *coupe-rose*.

C

Cancrane, vel *canchrane*, affectio est cancerosa, sic dicta per corruptionem verbi Græci *gangrene*, quia aliquantulum sibi correspondent, præsertim in eo quòd magna est corruptio in parte cancerosa cum liuiditate aut nigredine, & foetore.

Ceinture. Videatis *Loup*.

Caro addita, est caro superflua vlceribus supercrescens, cum non sunt conuenienter mundificata: sicut id quod Græci appellant *hyperfarcosin*, quæ significat carnem super carnem: velut *exostosis*, os supra os significat. Hanc autem nos vulgariter appellamus carnositatem, hodie valde communem & frequentem ipsi canali membri virilis post mictum calidum. Huiusmodi superexcrecentiæ & carnis superfluitates reperiuntur etiam in oculis, auribus, gingiuis, naribus, testiculis & aliis partibus verendis post suppuratam inflammationem, vel leuem excoriationem.

Carbuncle. Videatis *Feu Persien*.

Cataracte.

Cataracte, verbum est originem à Græco ducens, quod præcipitationem & descensum impetuosum significat, veluti alicuius torrentis vel fluminis ab alto descendentis, aut vulneris valde rigentis. Eodem etiam nomine appellantur retentiones fluuiorum & riuorum, quæ retinent ac retrahunt aquam pro moletrina, vel pratibus, aut alia re. Similiter dicitur cataracta vel craticula portæ alicuius vrbs vel castrum, quæ cum impetu decedit, vbi citò interrumpendum ac impediendum est iter ingressus portæ. Barbari hoc nomen mutuati sunt ad significandam tunicam & albuginem oculi, vulgò *maille* appellatā, quæ interponitur humori crystallino, & impedit visum. Latini appellarunt suffusionem ad Græcorum imitationem, qui *hypochyma* & *hypochysis* vocant. Guido in sexto tractatu doctr. 2. cap. 2. part. 2. sub titulo, De cataracta & gutta serena, docet hunc morbum tria diuersa nomina habere secundum diuersa tempora. Namque in principio appellata est imaginatio vel phantasia, quia nihil adhuc firmi habet. In medio suffusio & aqua descendens: quoniam humor non est adhuc valde densus nec congelatus. In fine autē cataracta, quia impedit visum, sicut cataractæ cœli impediunt nos Solem videre.

Condylome. Videatis annotationem super tractatum vlcerum in 2. doctr. cap. 7. sub titulo ficus, qui est in ano.

Crepatura vox barbara, bubonoscelem & herniā significat. Galli quoque *hergne* à nomine Latino appellant, quod sumptum est à duritie, quæ fit in cute ac pelle, post intestinorum descensum. Hoc tamen nomen commune est omnibus tumoribus scroti testium, quamuis nullum descenderit intestinum. Latini *ramicem* quoque appellant ob eundem tumorem: & imprimis cum peritoneum non est disruptum, sed alia ratione scrotum tumescit. Plurimæ autem sunt differentiæ vtriusque modi, verbis Græcis explicate, videlicet *enterocelis*, cum intestinum, Græcè *enteron* dictum, tumorem causat: *epiploocelis*, cum omentum *epiploon* dictum, tumorem causat. Quod si hæc ambo vnā tumorem faciunt, appellatur *enterepiploocelis*. Quod si aqua tumorem faciat, *hydrocelis* vocatur: si flatus, *pneumocelis*: *hydor* enim aquam significat, & *pneuma* spiritum. Ita etiam *circocelis* hernia est varicosa *sarcocelis* carnosa, & *porocelis* callosa. Prima harum trium fit, cum venæ scroti tumescunt, & in varicem dilatantur, à Græcis *cirfos* dictam. Secunda fit ex superfluitate carnosa testiculis superaddita, sicut diximus in dictione *Chair adionstee*. Namque *sarcos*, à *sarco* descendens, Græcè carnem significat. tertia fit ex apostemate indurato & tenso, in scroto calloso: ita appellato à poro & callo, qui duritiæ significat, sicut diximus in dictione *Arosbor*. Omnes autem hi sunt *oscheoteles*, id est humores in oscheo, quod est scrotum & bursa testium. Sunt etiam tumores in aliis partibus, quibus eadem *celis* terminatio attribuitur: sicut *bubonocelis*, *omphacelis*, & *bronhocelis*. Prima est in inguinibus, qui locus à Græcis *bubon* appellatus est, antequam eius inflammatio eodem nomine appellaretur. Secunda est in vmbilico, Græcè *omphalos* dicto, tertia in gutture *bronchos* dicto, & Gallicè dicitur

guettre: de quo loquuti sumus in dictione *Botium*.

Cyst, folliculus est vel sacculus, qui comprehendit & continet inclusam materiam alicuius apostematis. Videatis quæ diximus in dictione *Cystis* suprà, exponendo dictiones Anatomicas.

D

Desudationes, sicut ait Guido in fine tertii capitis doctr. i. sexti tractatus, parui sunt flocci & tubercula, quæ in partibus sudori obnoxiiis erumpunt, vnde nomen assumpserunt. Auicenna sic appellauit id, quod Græci *hydra* appellant, veluti Hippocrates in 3. Aphorismorum, quod Galenus exponit dicens, pustulas esse à magno sudore prouenientes, sicut nomen portat: nã *hydros* sudorem significat, quæ asperam & inæqualem cutem reddunt, vt faciunt vlcera.

Dubelet & *Dubellati*, Arabicè, tumores sunt pituitosi in formã nodorũ & glandiũ naturalium, molles & tenues, veluti *meliceris*, *steatoma*, & *atheroma* apostemata sic vocata à materia quam continent melli similem, aut sepo aut pulmento, quæ Græcè dicuntur *meli*, *stear* & *athera*.

E

Eau descendante. Videatis *Cataractam*.

Elephantia, à Græco sumpta est verbo *elephas* vel *elephantiasis*, quæ propriè leprã significat, sicut Barbari eã hoc nomine appellant. Qui dicunt *elephantiasim* esse vnã ex ipsius speciebus, sicut *Alopecia* est altera. Lepra autẽ apud authores Græcos est morbus multò minor elephãtiasi: est enim scabies valde crassa, veluti illa quæ vulgò apud nos dicitur *Mal de S. Mein*. Barbari vsurpant quoque hoc nomen *elephantiasis* ad enormen crurũ & pedũ magnitudinẽ significandam absque alio affectu, à similitudine cum cruribus & pedibus elephantis, qui crassos & rotundos habet. Lepra autẽ dicta est propriè elephantiasis, à magna conformitate, quam habet cũ bestia vocata elephas: sicut Aratæus diffusius explicat. Antiqui Græci appellarunt etiam *leontiasim* & *satyriasim*, de quibus dictionib. suo loco dicemus. Aliqui ob eius vim inexpugnabilẽ appellarunt ipsam *Heracleam*. i. Herculeã.

Emborisma & *emborismus*, vox est Græca corrupta p̄ *aneurisma*. Barbari appellant etiã ipsam *matrem sanguinis*, simili significatione qua vulgò dicitur mater fontis, quæ est vbi aquæ ductus dilatatur, & multũ aquæ cõgregant. Affectio hæc est arteriæ (nonnulli volunt etiam venæ esse) quæ satis declarata est à Guidone in tract. apostematũ doctr. 2. cap. 4. sub titulo De aneurismate. Videatis quæ ibi annotauimus.

Empyema, vel *empyema* Græcè collectionẽ puris significat, *pyon* dicti, in quauis corporis parte, etiam in apostemate suppurato. Propriũ autem ita nominatur collectio & accumulatio materiei suppuratæ in capite, in pectore, aut in ventre. Magis etiã arctiũ dicitur *empyema* de pure in pectore collecto, quæ est eius proprior & magis vsitata significatio. Ob hanc dicuntur *empyes*, vel *empyi*, & suppurati vel purulenti Latine, qui collectum habent pus in pectore.

Escre.

Effere, parui sunt tumores nodosi in carne, vel potius in cute ac pelle crassiore cum pruritu: qui ex nimia fricatione & scalpatione procedunt, eà calefacta & sudore cōspersa: quod accidit satis frequenter. Sic ferè etiā definit Guido in fine 3. cap. doctr. 1. tract. 6. Nonnulli appellant, *Saire*, alii *effere*.

Esthiomene, dictio Græca, idem valet ac edax. Cognomē etiā est tertiar herpetis speciei, quæ corrodit & destruit vicinas partes. Appellatur etiā vlcus *esthiomene*, quod circa se ambulat & depascit: & Græcè propriè *nomi* vocatur, si putridū est & absque tumore. Nam quod tumet, *phagedæna* dicitur, quod edacem quoque significat. Guido in 2. cap. doctr. 1. tract. 4. corrosiua, ambulatiua, & manducantia vlcera appellat. Barbari verò hoc nomen *esthiomenis* retinuerunt ad particulariter significandam totalem membri corruptionem, *necrosim* Græcè dictā, & nostro idiomate, mortificationē. *Sphacelos* hic est propriè à Græcis appellatus, quē Barbari vocāt *ascachilum*, sicut diximus superius. Et quoniā alias corrumpit partes, ipsi nominant etiā *esthiomenem*, nomen hoc exponentes ac si esset compositū ex hoste, id est inimico, & homine. Guido tamen per *esthiomenem* intelligit, quod Græci *gangrenam* vocāt, in capite addito secundi cap. primæ doctrinæ Apostematum. Namque totalē mortificationē, quæ est finis, quò definit id quod *esthiomenem* appellat, non connumerat inter apostemata: cum huiusmodi ægritudo aliam curationem non requirit, quàm amputationem, de qua loquitur solū in 6. tract. cap. ultimo, primæ doctrinæ.

Exitura, Secundum barbaros est id, quod Græci propriè *apostemata* vocāt, Latini verò *abscessus*. Duæ autē sunt eorum species, vna inflammationū superiorum cū materia contenta & conuersa in pus segregauerit se, & à partibus continentibus retraxerit, vt aliquo in sinu maneat. Hinc autē dictus est abscessus ob elongationem & retractionē à dictis partibus: sicut etiā apostema dicitur ob eandē separationem, quemadmodū apostata dicitur ille qui se à religione separauerit. Et quoniam huiusmodi materia exitū requirit, idē Latini hanc affectionem vomicam appellāt, à vomitione, quæ sese offert, vel præsens est, & Barbari *exituram* nominant ab exitu. Alia exituræ species ex materia pituitosa est, vt plurimum in aliquo loco contenta, cum sacculo vel sine, cū paulatinē locum sibi acquisierit, partes separando, quæ tandem formas capit diuersas & extraneas, sicut mellis, sepi, fili, pili, carbonis, lateris contusi, arenæ, lapillorum & huiusmodi: quarum tres primæ nomen habent proprium inter Græcos *meliceris* sc. *atheroma*, & *steatoma*, quæ sunt exituræ, apostemata, vel abscessus ex genere pituitosorū, sicut etiā nodi, glandes, pannus, talpæ &c.

F

Fermos, vox Arabica tumorem durū & absque dolore significat. Guido in cap. de Scirrho inquit, Auicēnam appellasse *Ferinum* illum, qui de membro in membrum transmutatur. Videatis ibi meam annotationem.

Feu persien vt facer, pruna, carbunculus & anthrax, ab Auic. pro vno ferè

& eodem fumentur, vt ait Guido in cap. adminiculatiuo 2. capitis primæ doctrinæ apostematum. Secundum autem communem loquendi modum istud verbum *quasi* à mendacio liberat. nam reuera hæ non sunt voces synonymæ, quæ eandem rem barbaris significant: licet omnes hi morbi eandem habeant materiam subiectam. Namque inter se differunt ratione consistentiæ humoris, ratione magnitudinis combustionis, & diuersitatis colorum ex ipsis procedentium. Nam si sanguis, qui crassus est, tantummodo bullit, morbus dicitur *carbunculus* vel *anthrax*. quod si combustus fuerit, & subtilior eius pars pleraque consumpta fuerit, colorem intensè rubrum reddit, *pruna* appellabitur. Contrà, si maior subtilis substantiæ pars aderit, colorem viuum & coruscum efficiet veluti flamma: tunc *ignis persicus* vel *sacer* dicitur, id est magnus: quo nomine Latini antiqui *erysipelatem* Græcorum designarunt. Quod autem ad hoc, quod vulgò appellatur *ignis S. Antony*, vel *S. Marcelli*, aut *Martialis*, aliud est, sicut Guido inferius referet agendo de *esthiomene* particulariter: quem vult esse *gangranam* Græcorum, & *ignem S. Antony*.

Fic. Videatis meam annotationem supra caput 7. doctr. 2. tractatus de vlceribus sub titulo, De ficu, qui est in ano.

Fourmi. Videatis nostras annotationes super caput adminiculatiuum in 3. cap. doctr. primæ, tractatus Apostematum.

Fugile. Videatis superius in dictione *Bubon Fugilin*, ou *Fugilic*.

G

Gesse, vel *al-gesse* Arabicè, difficultas est motus palpebrarum tam in claudendis ipsis, quàm in aperiendis cum dolore & rubore absque humiditate vt plurimum. Guido in 6. tract. doctr. 2. cap. 2. sub hoc titulo, De abbreviatione & reuersatione palpebrarum, vult *gesse* sub hac includi, vel speciem esse contentam sub oculo leporis. Græcè *lagophthalmen* dictam. Sed Auicenna caput particulare facit & longum post illud de *gesse*, de palpebrarum reuersatione, quâ propriè *aschera* appellat, cuius tres facit species, in quarum prima, inquit, tota pars alba oculi detecta apparet: in secunda pars tantum, in tertia palpebra superior non potest cum inferiori coniungi. Quæ sunt res differētes à *gesse*, quo oculus aperitur & clauditur: sed maxima cum difficultate propter tumefactionem & tensionem palpebrarum. Ex his autē tribus speciebus *aschera* prima naturalis est, & ob materiæ defectū accidit, vnde palpebræ abbreviantur: vel accidentalis, sicuti cum incisæ sunt: & tunc propriè est affectio illa, quæ appellatur *oculus leporis*, vt vult ipse Auicenna. Secunda est retractio vel contractio palpebrarum ab Auicenna abbreviatio appellata: quæ eandem habet causam cum prima, minorem tamen. Tertia, vitium est tantum palpebræ superioris, quæ non potest inferiorem attingere ob causas à Guidone propositas, ex Auicenna transcriptas in capite de *Aschera*, & non ex capite de *Gesse*.

Glandule vel *glāde*, dupliciter sumitur, vno modo ex naturæ instituto, & ex prima conformatione, corpori seruiendo, vel vsum ei præstādo, veluti sunt illæ

illæ emunctoriorum. Græcè appellantur *adenes*, Latinè glandulæ. Altero modo contra naturam *glans* à Barbaris appellatur, quoniam tumor rotundus est, aut ovalis figuræ in formam dictarum glandularum naturalium. Huiusmodi autem non sunt ex prima conformatione, & ex naturæ instituto: sed ex materia omnino inutili, factæ in locis, in quibus naturaliter nulla inesse debet: vel contra naturam genitæ sunt inter naturales.

Gutta, Latinè propriè significat guttam, veluti guttâ aquæ vini, olei, &c. Barbari tamen ipsa vtuntur ad significanda quatuor morborum genera.

Primò, illum qui vulgò, *goutte* vocatur, à Græcis *arthritis* vocatus, & à Latinis morbus articularis, qui verbo Græco respondet, significanti morbum iuncturarum. Nam Græcè *arthros*, & *articuli* Latinè iuncturas significant. Eius species seu differentiæ nominatæ sunt à nomine partium. *ischias* enim Græcè dicta, à Barbaris *sciatica* vocatur, à Latinis *dolor coxendicis*, qui Gallicè dicitur *sciaticque*. *Gonagra*, *podagra*, & *chiragra* dicitur gutta in genu, in pede, & in manu, à verbis *gony*, *pous*, & *chir*, quæ genu, pedem, & manum significat, addito *ara* quod significat capturam: nam his partibus capiuntur & laborant.

Ex his omnibus videtur guttam dictam esse, quoniam humor ad iuncturas destillat veluti guttatim.

Secundò gutta dicitur de stupore & torpiditate membri: & adhuc magis de extensione & contorsione intense dolorosa musculorum partis crassioris aut ventriculosæ cruris. Et sic nominatur ob intensum dolorem, qui inibi percipitur, veluti in vero dolore arthritico.

Tertio vulgò dicitur *goutte rosee*, alii *coupe-rose* pronuntiant, de quibusdam ruboribus qui in facie apparent, vt plurimum separati & non contigui, ac si essent sanguinis guttæ.

Quartò dicta est gutta serena, cùm quis nihil oculis etiam splendidis, lucidis & pulchris existentibus, videt: quoniam neruus opticus obstructus vel compressus est.

Hæmorrhagia vox Barbara est, ex *hæmorrhagia* corrupta dictione Græca, quæ sanguinis fluxum significat Latinis, & *flux de sang* Gallicè: nam *hæma* sanguinem significat, *rhagia* verò fluxum impetuosum. vt autè dicatur propriè *hæmorrhagia*, oportet sanguinem abundatè fluere. Decipiuntur autem illi, qui vocabuli momentum ignorantes, pro fluxu sanguinis significando *hæmorrhagiam sanguinis* dicunt, veluti ac ipsum verbū nō significaret fluxū.

Ita igitur duplicatur dictio, cùm dicitur fluxio catharri: nam tantum valet *catharrus*, quantum fluxio, & contrā.

Hærysipila vox à Græco *erysipelate* corrupta, quā Barbari imaginati sunt dictum esse, quāsi pilis hærentem: ignorantes dictionem esse simpliciter Græcam. Melius autem diceretur pelli hærens: propriè enim pelli adhæret & cuti, & est eius propria affectio, quādo *erysipelas* simplex est & exquisitū.

Hernie vel *Hernie*. Videatis in dictione *Crepature*.

Herpesten, nihil aliud est quàm *herpes*: de qua dictione iam satis dictū est

in annotationibus super caput adminiculatium in 3. cap. doctrinæ primæ tractatus de apostematibus.

I.

Ignis persicus. Videatis suprà in dictione *Feu persien*. Sic autē dici potuit à verbo *pers*, quod cæruleum significat, namque flamma hunc retinet colorem, potissimum illa quæ ex carbone exit accenso, & imprimis ex carbone petroso, qui calidior est. Ita etiam membrum, quod est valde inflāmatum, colorem habet rubrū ad persicū tendentē, à Barbaris sic appellatū, à Latinis cæruleū, quasi cæluleū, id est color cælestis, quem Græci *Cyanemum* dicunt.

Impetigo Latine, id est quod Græcè *lichen* dicitur. Latini *mentagram* quoque appellant, quoniam plerumque primam menti partem corripit. Scabies quædam est & pruritus, qui in deterius tendens fit serpigio, ita nominata ab eo, quod hinc inde dilatatur, vulgari vocabulo dicta *feu volage & dartre*, sicut Guido docet in sexto tractatu doct. 1. capite 3. sub titulo *De impetigine & serpigine*.

K. L.

Lentigines, id est lenticulæ, maculæ sunt rubæ, quæ oriuntur in facie præcipue, collo, & in anteriori pectore, ferè naturaliter in illis qui pilos rubros habent, & in aliis qui solis ardorem perferunt. Apud Tectolages vulgò appellantur *panes*, sicut Barbari *pannos* appellant. ita ut panni & lentigines synonyma sunt nomina, nisi quod panni appellantur grandiores, lenticulæ verò minores, sicut ait Guido in 6. tract. doct. 1. cap. 3.

Leonine denominatio est elephantiasis, quam Guido dicit speciem esse lepræ ex bile genitam. Sed lepra absolute dicta *leontiasis* cognominata est Græcè respondens verbo Latino *leonine* pro crassa corrugatione cutis frontis gemmis aspersæ, veluti est pellis supercilij leonis.

Lupie vel *lupe*. Videatis tertiam annotationem super caput adminiculatium nodorū, glandium, & in cap. 4. primæ doctri. tract. de Apostematibus.

Loup, sicut Guido exponit in 6. cap. primæ doctri. tract. vlcerum, est cancer vlceratus crurium, sic nominatus ex eo quod consumit & corrumpit vicinas partes tanquam lupus vorax: non autem, ut vulgò dicitur, quia quotidie comedat pullum gallinaceum. Namque oporteret potius ægritudinem appellatam esse vulpem: vel quod caro, quæ ipsi applicatur, veruecina foret. vlcus quidem est verè *phagedænum*, & quod magnam facit deperditionem. Cancer autem exulceratus alias habet denominationes secundum naturam membrorum, quæ occupat, ut ait Guido in loco superius citato: in facie enim communiter appellatur *Noli me tangere*, id est, ne tangas me, quod vniuersaliter omnibus canceris conuenit: quoniam morbus est odiosus & grauis, ita ut quanto magis tractatur, tanto plus sæuit, in facie præsertim, quæ est pars valde delicata, debilis & ad corrumpendum facilis. In medio autem corporis, *ceinture* vulgò appellatur, Latine cingulum, sicut dicit Rogerius, licet Brunus & Theodoricus scribant, nullum antiquorum sic nominasse. Verum quidem est veteres appellasse *zonam* quæ cingulum

lum significat, & *zostere* speciem quandam vlceris, quam puto' esse herpetem esthiomenem, qui non multum differt à cancro. Quòd ita sit, Scribonius Largus scribit, quòd zona à Græcis *herpes* dicitur. Plinius etiam de ea loquitur dicens, quòd quidam ipsam vocant *circinam*, & quòd sic corripit. Fiunt enim vesicæ & bullæ veluti combustiones, quæ primò in paruo numero rumpuntur, deinde statim multiplicantur: & si hominem cingunt, ipsum interficiunt.

M.

Mal-mort. Videatis phlegma *salé*.

Morphæ, Arabes sic nominant, Græci *alphos*, cui vitiligo Latinorum respondet, sicut diximus in dictione *Albaras*. Guido satis explicauit quid sit *morphæa* in 3. cap. doctr. 1. tract. sexti.

N.

Nacta vel *nata*, aut *napta*. Mihi videtur, quæ secundo loco per scripta est, sit melior: postquam nomen sumptum est à natis, quæ clunes significant, vt Guido indicat in cap. adminiculatiuo nodorum, glandium, &c. quod est in 4. cap. doctr. primæ apostem. Videatis quintam annot. supra dictum caput.

Naissance, vel *superagnatio*, terminus est, quo Guido vtitur, *nactam* explicando, & respondet *naissiduro* verbo vtitato vulgò apud Tectosages, quod dicitur generaliter de omni tumore, antequam verè sciatur, cuius sit speciei. Nam postea dicitur, furunculus est, vel carbunculus, aut nodus, &c. *Saliduro* apud eosdem vulgò idem significat, nisi quòd proprius dicitur de paruis tumoribus, quos nos pustulas vocamus, & in facie præsertim.

Nodus ita à figura nominatus est. Videatis nostras annotationes supra caput adminiculatiuum nodorum &c.

Noli me tangere. Videatis superius in dictione *Loup*.

Nistalops. Videatis superius in dictione *Aluhabar*.

O.

Orosbot. Videatis superius in dictione *Arosbot*.

P.

Pannarice. Guido definit explicatque ipsum in cap. 4. secundæ doctr. Apostematum sub titulo, *De pannaritis*. Videatis etiam annotationem nostram supra illum. Chirurghi appellant ipsum hodie vulgò *Pannaris*. Dicitur autem ab *onix* dictione Græca, quæ vnguem significat, & à *para*, quæ propè significat. Ego dicerem illud esse, quod quidam vulgari sermone appellant *pissechin*, nisi Guido Auicennam insequens in suis iudiciis, terribilius describeret, eò quòd *pissechin* vocatur.

Panni. Videatis superius *Lentigines*.

Peripleumonia, vox est à Barbaris corrupta loco *peripneumonia* dicta, quæ significat inflammationem & apostema pulmonis, Græcè *pneumon* dicti. vnde ægritudo ipsa etiam *peripneumonia* dicta est, & Latinè *pulmonia*.

Phlegme salé & mal-mort, scedior & crassior scabies est, veluti quæ vulgari

nomine appellatur *mal de S. Mein*. Dicitur autem phlegma falsum ab eius causa, veluti morbi, qui colera, melancolia appellantur, &c. Nam scabies hæc ex phlegmate falso & nitroso procedit, quæ magnum pruritus causat, & multum puris phlegmatici reddit, cum eius ulcera sordida sint. In quo à malo differt mortuo, quod crustas crassas habet, quæ tegunt ulcera veluti essent mortua, unde nomen sumpsit.

Planta noctis, de verbo ad verbum significat plantam noctis: quæ vox similiter corrupta est pro planta Barbaræ dicta, loco planctus, qui significat luctum & merorem. Morbus enim est, qui noctu magis quam die angit & plangere facit. Avicenna ipsum definit dicens esse paruas pustulas cum magno pruritu ob sudorem retentum vel impeditum propter noctis frigus poros cutis coercens. Est autem tanquam impetigo, nec aliud quam asperitas in cute apparet absque notabili elevatione, cum magno tamen pruritu & dolore, ac si ignis inesset cum multis spinis. Aliquando ego expertus sum, ac persentii satis grauem in duobus brachiis, & dorso. Citiùs autem ea me liberaui cum frictione molli ex oleo dulci. Nec potest hæc esse Græcorum *epimælis*: pustula enim est hæc crassitudine fabæ, plena materie: quæ ut plurimum nocte abrumpitur, sicut nocte incepit: & hinc suum assumpsit nomen. Quod si quis accommodare voluerit plantæ noctis Barbarorum, sicut quidam homines docti faciunt, dictio erit æquiuvoca. id est huiusmodi affectus nomine quidē cōuenient, nō autē essentia & natura eadē.

Pruna, vox Latina prunam significat, de qua superius mentionem fecimus in dictione *Feu persien*.

Pustula secundum Barbaros dicuntur vnumquodque apostema paruum, veluti flocculi & vesicæ. Guido tamen nos admonet, quod nomen pustulæ propriè dicitur de ea, quæ venenosa est: & quod differentia est inter vesicam & pustulam in eo quod vesica non occupat nisi cutem: pustula verò nunc solam cutem, nunc subiectam carnem, sicut ait Guido in capite Apostematum in generali. Latini appellant *papulas* & *pustulas*, Græci *phlyctanes*, quæ sunt parvæ variolæ.

Q R S

Sang-mort, dicitur lior & liuiditas partis contusæ: Græci appellant *ecchymosin*, vel *ecchymoma*: Latini *sugillationem*. Dicitur autē sanguis mortuus, cum suum nativum & viuidum colorem amisit: quod ipsi accidit, statim quod extra venas est, veluti ex contusione, quæ rampit & crepat aliquas venas capillares, & sanguinem ex mediocribus exprimit.

Sanies Latine propriè significat id quod Græci *schorem* dicunt: serositas hæc est vel aquositas sanguinis aut aliorum humorū, vel totius massæ sanguineæ: ex qua materia existit vrina, sudor, & lachrymæ. Est etiam excrementum serosum vel aquosum ulcerum, quod ex supradicta procedit materia. præter hoc aliud quoque excrementum est crassum & densum, quod Græci *rypos* appellant. Latini sordes: nos verò *saleté* & *ordure* vocamus. Hæc est igitur proprietas nominum, quam barbari confundunt, & impropiè vsurpant. Namque frequenter assument saniem pro eo quod Græci

Græci *pyon* dicunt, & pus Latini.

Saton pro satyro, ait Guido, exponens signa vniuoca elephantiasis. Pro fabula autem habetur quod dicitur de satyris hominibus siluestribus, parua cornua in fronte habentibus, & pedes hircinos. Nihilominus ipsorum faciei sic depictæ cōparatur vultus leproforū: & idcirco lepra etiā nominatur Græcè satyriasis: & qui hoc morbo laborant, sunt valde salaces, & in actū venereum proni, sicut & satyri à poetis ficti.

Sciatica, videatis in dictione *Gutta*.

Scirros, sēpius Guido ait pro *scirrhis* affectione dura & scirrhusa. Græci dicunt *scleros* & *sclerotis* per *n*, durum & duritiem.

Scrofula, illud est quod Latini aliter appellāt struma, nos autem Gallicè, *scrouelles*, scrofa. n. est antiqua porca, quæ cū sit valde huic morbo obnoxia, ideo ex nomine eius diminutiuo appellatur, quod est scrofula. Græci appellant *chæras* à *chæro*, quod porcum significat, vel scrofam. Hoc n. animal collum habet valde glandulosum, vt ait Paulus Aegineta sexto lib. cap. 35. vel quia scrofulæ valde multiplicantur, sicut scrofæ, teste Aëtio in 4. tetrabibli, sermone 3. cap. 5. vel ex lapillis qui in lictore maris in aqua apparent, & à Græcis etiam *chærades* appellantur.

Sebel, nomen Græcum vel Latinum non habet quod sciam: saltem non est id quod Latine vnguis dicitur à similitudine vnguis, nec *pterygion* Græcè, quod significat paruam alam. Nam Guidus noster Auicennam sequens optimè distinguit vngulam à sebel. vtrumque particulariter describens in 2. parte, 2. cap. doctrina 2. sexti tract. & reuera vngula res est omnino contra naturam, parua scilicet pellicula vel tela, vt nonnulli vocant, quæ in coniunctiua gignitur in angulo oculi, & versus oculi pupillam protenditur: & est coloris albi vel fusci, quandoque etiam carnosæ substantiæ. *sebel* autem nihil aliud est quàm contextus venarum naturalium ipsius coniunctiua, quæ præter naturam tumefactæ sunt, & ibi sunt tanquam rete coloris rubei, lachrymis & pruritu consociatum.

Sephiros, dictio corrupta à verbo *scirrho*, tumore duro & absque dolore.

Serpigo. Videatis Impetiginem.

Silac, nonnulli scribunt *Sulac*, sicut Rhasis in 2. libro Continentis cap. 6. In quo ad reliqua videatis annotationem nostram super secundam partem 2. cap. 2. doctr. sexti libri sub titulo, De morbis palpebrarum, &c.

Soda, Arabicè est simpliciter dolor capitis, à Græcis *cephalalgia* dicta, à verbo *cephalo*, quod caput significat & *algo*, dolorem.

Spina, id est *esfine*, secundum Auicennam erysipelas verum est, certum, exquisitum, & legitimum. Videatis annotationem nostram super primum caput primæ doctrinæ Apostematum.

Squinancia & *Squinantes*, nomina sunt à barbaris corrupta à synâche, vel cynanche. Latini appellant Anginam, & vulgò Gallicè *esquinance*. Huius species & differentias explicauimus in anotationibus supra tertium caput doctr. 2. Apostematum. Ratio nominis huius morbi est, vt testatur Aëtius,

ægotans habet iugulum & guttur adeo compressum & obstructum, vt cogatur linguam efferre veluti canis qui strangulatur. Nam *anchone* capistrū vel chordam significat ad strangulandum, & *cyon*, canem.

T

Talpa, vel *talparia*, alii *topinariam* dicunt, nomen Latinum nō habet vel Græcum, quod ipsi respondeat, nisi reponatur in genere atheromatum, quæ sunt apostemata, in quibus reperitur sordes & sanies. Sic autem nominatur à tumore qui fit in capite, sicut talpa sub terra.

Tarsē, *tarsen* vel *tarfati*, Arabicè significat, quod Græcè dicitur *hyposphagma* quæ species est *ecchymosis*, effusio scilicet sanguinis in oculo ictus causa. In principio rubens est, deinde fit cæruleus: & nisi resoluatur, sed ad suppurationē veniat, *hypopyon* erit Græcè dictus, & secundū nostros praxim exercentes, sanies post corneam. Auicenna appellat saniem in *siphac*.

Tesudo vel *tortue*, ita à sua figura dicta, non habet Latinum vel Græcum nomen, quod ipsi respondeat ad hunc tumorem significandum, nisi reponatur sub *stateomate*, vel *meliceride*. Hæc autem nomina materiam tantum significant, & non figuram.

Tinea nomē est captum à vulgari *tigne*, quæ *iamier* dici debuit, à tenēdo, quoniam firmius caput tenet: aut à verme tinea appellato. Sicut. n. vermis hic lignū corrūpit, & cariosum reddit, ita etiā tinea caput corrumpit. Hæc sunt quæ Guido scribit in 1. cap. doct. 2. 6 tr. Videatis reliqua in dictione *Assafati*. Septē autē sunt eius genera & differentiæ, tinea sc. fauosa, ficosa, amedosa, vberosa, lupinosa, granosa, & achorosa: quæ sufficienter descriptæ & explicatæ sunt à Guidone in loco iam allegato.

Tyrie Arabes *tyros* dicunt vniuersaliter pro omni genere serpētis, & aliquando specialiter pro vipera: vnde compositio, quæ eā recipit, denominatur *tyriaca*, & nō *theriaca*, sicut Græci, qui ipsam denomināt à *therio*, animal siluestre & venenosum significāte: quoniā cōpositio iam dicta eam recipit: vel quia contra venenum parata est. Ab hoc autem nomine *tyros*, barbari *tyriam* vocant, ad defluuiū pilorū significandū, Græcè *ophiasim* appellatam ab *ophis*, qui serpentē significat. Et quoniā elephantiasis cum huiusmodi deformitate libenter accidit, constituunt *tyriam* vnam esse lepræ speciē: veluti ac si quis nunc diceret, quod pilorū defluuium species sit variolorum, & luis veneræ: quoniam reperiuntur quædam huius luis species, in quibus nullum maius malum affertur quàm pilorum casus: sicut tractauimus in nostro tractatu *Luis veneræ*.

V

Veine meden. Videatis annotationes supra tract. apost. doct. 2, cap. 8. sub titulo *elephantiasis* varicarum, & venæ meden.

Vndimie, vox est corrupta à barbaris ex verbo *ædema*: Arabes *zimia* dicunt. Apostema est pituitosum, quod sibi appellationem aptauit, cum antiquitus, & Hippocratis tempestate vniuersaliter vnumquemque tumorem significauerit, quæ est eius propria significatio: nam *ædema* tantum valet ac

let ac tumefactio. Sed quoniam maiores tumores pituitosi sunt, non absque causa meruerunt nomen *oedematum*.

X

Xere. Videatis annotationem supra secundam partem secundi cap. 2. doctrinæ 6. tr. sub tit. *De aegritudinibus palpebrarum &c. De scabie palpebrarum.*

Y

Z

Zimia. Videatis superius in dictione *Vndimia*.

Finis interpretationis dictionum pathologicarum.

INTERPRETATIO DICTIO-
NV M PHARMACEVTICARVM,

Et primùm de medicamentis simpli cibus.

Acedula, parua est oxalis, quam herbarij appellant etiam *acetosellam*, diminutiuum ab acetosa. Græci & Latini *oxalidem* vocant, vnde videtur tractū vulgare nomen *ozeile*, sicut ab acetosa nomen *aigret* apud Tectosages.

Acus muschata, Gallice *aiguille ou eguille musquee* dicta, à Græcis *geranio* appellatur, quod rostrum gruis significat, quia in summitate caulium habet veluti parua capita gruis cum longo rostro. Assimilatur acui: & quoniam herba bene redolet, ideo *acus muscata* etiam appellatur. Pes autem columbinus, & herba Roberti Latine sic vocata habentur ab herbariis pro secunda & tertia specie *geranij*. De qua re Guido dubitans, dixit has herbas esse ferè eiusdem generis.

Adhil. Videatis primam annotationem sub titulo cataractarum, in secunda parte secundi capituli secundæ doctrinæ sexti tractatus.

Aldabac à Guidone exponitur sub tit. De medicamentis attrahentibus, in 5. cap. primæ doctr. septimi tract. stellio & lacertus. Mathiolus in 4. capite sexti libri Dioscoridis sustinet stellionem & lacertum diuersa esse animalia. Ita etiam qui dictiones Arabicas librorum Auicennæ exposuit, non dicit *aldab* lacertum esse, sed animal simile lacerto.

Alfesur & alfecera, Bryonia est, Gallicè *couleuree* nominata, à Græcis *ampelos leuce*, à Latinis vitis alba, quæ significat *vigne blanche* ob similitudinem suorum foliorum.

Alhasse, Guido exponit *stoeadam* vel *hysopum* hortorum in 5. parte 2. cap. secundæ doctr. sexti tract. sub titulo De paralyti, & oris titubantia.

Alkali, vulgò *salicor* dictus, cinis est herbæ marinæ, Italicè *seda* appellatur quæ fornacibus vitrariis inseruit ad vitrum lucidius reddendum. Appellatur *sal alcali*, & *alumen catinum*.

Alkanna, vel *alcanna* dictio Arabica est, ligustrum Latine significans, & cypros Græcè Galli appellant *troëſne*.

Alkuran, Arabicè, gūmi vel rhesina cedri est, Græcè & Latine *cedria* dicta. videatis annotationem postremā super vltimum caput primæ doctr. sexti tractatus.

Alumen facis vini, ex eo fiunt panes, salēque exiccati comburuntur, donec albi euadant.

Alum iasmen, vel *iamen*, secundum Dinum super Auicennam est alumen scissile, quod hodie non est amplius in usu, & pauci sciunt quid sit.

Anabula, species est tithimali, vt ait Platearius: ante quā has tres ponit, *esulam*, *laureolam*, & *cataputiam*. Alij putant hanc esse volubilem maiorem à Græcis *cissampelos* appellatam.

Arthanita, videatis *Buchormarien*.

Aumeli, apud Auicennā planta est *chamalaa* à Dioscoride dicta, & *meze-reon* ab Arabibus. eius semen appellatur *coccum gnidium* Græcè. nomen *chamalaa* paruam vel humilem oliuam significat: vnde herbarij quoque vulgò *oliuellam* vocant, ob similitudinē foliorum præcipuè.

Batitura aris, squamæ sunt aris, quæ ab eo separantur & decidūt cū malo tunditur ad ipsum dilatandum, vel formam ei dandam. & ideo *batitura* vocatur, quoniam fit contundendo.

Baurach, id est, quod Græci *nitrū* appellāt, cuius loco hodie sumitur sal petra, præsertim in medicamentis exterius applicandis. A *Baurach* dicitur humor & sapor *baurachinus*, id est nitrosus. Aliud autem est *borach*, à Græcis *chrysocolla* nominata. quæ diuersis etiam fit artificijs, sicut est illa qua vtūtur aurifices.

Bec de gruë, videatis in dictione *Acus moschata*.

Ben monosyllabū fructus est, quem Græci *balanum myrpesiam*, & *myrobalanum* dixerunt: ad quorum imitationem Latini *glandem vnguentariam* appellarunt, id est ad fumigandum. *Been* duarum syllabarum planta est, cuius duæ sunt species, vna alba, & altera rubea. ratione ipsarum radicum, quæ solū sunt in usu, & cordiales valde reputantur: hæ autem sunt *been rubrum*, & *album*.

Buchormarien, Arabicè, significat vaporem vel suffumigium Mariæ. Alij scribunt *bothormarien*, quod est *floccus mariæ*. id autem est quod aliter *arthanita* appellatur à Græcis, & à Latinis *cyclaminus*, ab herbarijs *panis porcinus*, & *herba mariæ* ad imitationem Arabum. Ego tamē reperio, quod *arthanita* dicitur de prima specie cyclaminis, quæ est *panis porcinus*: & *bothormarien* de secūda vulgò appellata, *sigillum S. mariæ*. interpres Rhafis lib. 9. ad Almanf. cap. 4. euidenter distinguit *Bothormarien* & *Arthanitam*. Videatis Ruellij sententiam, quam Mathiolus refutare conatur.

Bugia radix spinæ vinetæ, quam barbari *berberim* nominant. Hæc planta à Græcis & à Latinis *oxyacantha* est appellata, quæ acutam spinam significat.

C
Cadmie, Græcè est quod barbari verbum corrumpentes, *chymiam* & *ca-chimiam*

hoc verbo Arabico, quod *pompholygi* Græcorum correspondet, vt idemmet Guido exponit pagina 296. linea 30, in quinto capite 2. doct. tract. de vulneribus.

Calcadis & Colehotar Arabicè, id est quod Græci *Chalcitim* appellant, vt inquit author Pandectarum.

Cambil. Videatis annotationem nostram in pagina 324. linea 15. quæ est in capite primo doct. prima tract. de vlceribus.

Cepamuris, Gallicè *oignon durat* dicta, quoniam mures interficit, est *Scylla* Græcorum & Latinorum.

Chrysomeles, abricors Gallicè dicuntur, cuius ossa & nuclei expressi oleum reddunt in *hemorrhoidibus* commendatum. *Chrysomele* de verbo ad verbum pomum auri significat. appellatur etiam *pomum armeniacum*.

Cimolea à Guidone describitur in 7. tract. doct. i. cap. vltimo inter simplicia medicamenta, quorum gradus explicat, dicens terram esse molam fabrorum ferrariorum, quod est falsum. Nam *Cimolea* species est cretæ, cuius loco hodie nobis incognitæ substituuntur rasuræ & comminutiones lapidis molaris quo ferrum acuitur, quæ reperitur in fundo aquæ, per quam mola transit.

Cinc vel *cincib*, *Gingiber* est vel *zingiber* Græcè & Latinè, quod Barbari sic breuiter scribunt, *Cing*, vel *cincib* loco *cinciber*.

Condisum nonnulli modernorum exponunt *saponariam*, quæ est *struthion* Græcorum. Ego autem interpretor *sauniere*. Dinus verò super Auicennâ in cap. de cura scrophularû, inquit elleborum album esse, vel eius internam partem.

D

Darfeni, cinamomum crassius à quibusdam interpretatur: sed reuerendi patres qui Mesuem commentati sunt, ostendunt id esse magis perfectum: & ideo nos traduximus Gallicè, *cannelle fine*, in penultima recepta quartæ partis secundi capitis doct. 2. tract. 6. sub titulo De fœtore oris.

Darsifaban, Arabicè id est, quod Græcè *aspalthos* dicitur, Latinè similiter *aspalthus*, & nos etiam Gallicè *aspalthe*.

Dragontea est quod Græci *dracontion* vocant, Latini *dragunculum*, nos verò Gallicè *serpentine*, temporibus præteritis errauerunt valde, accipientes radicem *bistorta* pro hac, quoniam radix *bistorta* est contorta in formam serpentis. Ipsarum autem qualitates & vires sunt omnino contrariæ. *Serpentina* verò est sic nominata, à forma caulis, & non eius radice.

E

Escume de mer. Videatis spumam maris.

F

Ferrugo Latinè, rubigo est præsertim ferri.

G

Genestra Barbari dicunt, pro *genista*. Græcè *spartion* dicitur, Gallicè *genest* *Gratia Dei* vel *gratiola*, Gallicè *grace-Dieu*. Videatis annotationes nostras.

super 6. cap. 1. do. Antidotarii sub tit. Medicamentorū carnē regenerātium.

Gumma rutę agrestis, thapsia est Græcorū, sicut ipsemet Guido exponit sub titulo De alopecia in cap. primo 2. doct. tract. 6.

H

Harmel, & harmala Arabicę, *peganon agrion* Græcorum est, & ruta siluestris Latinorum, non autem cicuta, ut quidam & malè interpretati sunt. Nos dicimus Gallicę, *rue sauvage*.

I

Iarrus vel *iarnus*, nomen corruptum ab *Aron* Græcè quem Latini arum dixerunt. Arabes *luf*, vel *luph*, appellarunt: Herbarij *Aaron*, dragonteam minorem, & serpentariam minorem: Galli, *vid de chien*, à forma caulis, & *pied de veau*, à foliorum figura.

Indicum dictio Græca significat id quod nos vulgò appellamus *inde*, & color est pictoris inferuies & medicinæ: naturale reperitur, ut ait Dioscorides. Quod nos habemus ex glasto est, à Tectosagis dicitur *Pastel*: Latine glastum, id est scuma quam reddit, cum lanæ inficiuntur.

Isopus Barbaris significat, quod Græcè dicitur *oisipos*, Latine *æsipus*, & Gallicę *suin*, & est vinctuositas, vel pinguedo lanæ immundæ, quæ vulgò *surge* dicitur, Latine *succida*. Quidam ex Barbaris scribunt *Hysopum*: & ut distinguant ab herba *hisopo* nominata, addunt *humidam*: quoniam immundities & pinguedo illa humida est & mollis. Et ad herbam significandam scribunt *hysopum siccam*, non quòd, ut nonnulli putant, ab eo quod herba exiccet, & *æsipus* humectet.

K

Karabe Arabicę, ambra vel succinum luteum est, ex quo orbiculi *pate-nostres* vulgò dicti, conficiuntur. Barbari vocem corrumpentes, *cacabre* dicunt. Est autem *electron* Græcè dictum, & *succinum* Latine.

Kerua Arabicę, est id quod Græci nominant *cici*, Latini *ricinum*. herbarij *palmam Christi*, & nos Gallicę *paume Dieu*.

Kitran. Videatis supra, *Akitran*.

L

Lacticia herbarum sunt lac reddentes. Galli nominant omnes tithymalorum species.

M

Malum terre, Aristolochia rotunda est: quæ Græcè significat quam optima ad partum. Galli appellant eam vulgari nomine *sarazine* & *forte*, vel *foterne*.

Marsilium, author Pandectarū inquit esse fabam lupinam similem elleboro nigro. Guido ponit eam in numero pattæ lupi pag. 424. & pag. 241.

Memitha Arabicę, *glaucios* Græcorum est.

Mezereon. Videatis in dictione *Anmeli*.

N O

Osmunda, *regalis* cognominata, species est filicis, id est aquatica.

P

Patta lupina, alij scribunt *planta*, alij *panta*. Ego autem puto hos velle dicere *panta*. Nam apud Tectosages *paute* significat pattam. *Aconiti* species est, Gallicę nominata *patte loupine*.

est,

Polemon, Guido pagina 182. lib. 10. secundum Arnaldum interpretatur *pulegium ceruinum*, & *chelidonium* secundum Mundinum.

Praeuca, vox barbara sumpta à nomine vulgari prouenit, Latini appellant *vincam peruinca*, Græci *clematem daphnoide*.

Pix humida, pix est naualis, vt ait Dinus super Auicennā folio 45. colūna 3

Q R S

Salindum. Videatis annotationem super paginā 502. linea 14.

Salamūda, herba est quæ aliter vocatur *cariophyllata*, Gall. *benoiste* dicitur.

Scebram vel *ascebram*, species est tithymali, *esula minor* dicta.

Scedengi, vel *sedeng* aut *sedengi*, lapis est Græcè *hematidis* appellatus, Latine *sanguinalis*. & nos id sequentes Gallicè appellamus, *pierre sanguine*.

Scrofularia, duplex est, vna minor, altera maior est. maior absolute *scrofularia* nominatur: minor est *chelidonium minus* appellaturque *scrofularia*, quæ scrofulosum significat, ex eo quòd scrofulas sanat, vel quia eius radices scrofulis similes sunt.

Senatio, non est *Senecio*, Gallicè *Senesson* dictus, à Græcis *erigeron* vocatus, qui senem in primo vere significat: imo *senetio* est herba, quam Græci *sion* appellant, Latini *lauer*, herbarij *senecionem aquaticam*. Gallicè *berle*. Videatis annotationem nostram super paginam 103. linea 36. tamen ego traduxi *sisymbrium* alicubi, quia in eadem recepta ingreditur *berle*.

Senissum, vel, vt alij scribunt, *sunizi*, verbum Arabicum est. Guido inquit esse nigellam cap. 7. primæ doctr. tract. 6 Græci appellant eam *gith*, & *melanthium*, sicut etiam herbarij *nigellam*, Gallinelle *poirette* vel *pipelle*.

Setargi, vel *scitargi* Arabicè, *iberis* est & *lepidion* à Græcis & à Latinis appellatus. Guido autem pro *thapsia* assumit pag. 242. linea 23. in cap. 3. primæ doctrinæ tractatus sexti.

Spuma maris, est petra *pumex* dicta à Latinis, & à Græcis *cisseris*, vt Dinus exponit super Auicennā. Barbari *spumam maris* appellant, quoniam affertur, & supernatat aquæ maris sicut spuma, ob eius leuitatem & raritatē spōgiosam. Alij volunt *spumam maris alcionium* esse, cuius quinque constituunt species Dioscorides & Galenus. Theophrastus tamen scribit *Alcionium* & *pumicem* Græcè *cisserim* dictam, idem esse. Expositio igitur Dini optima erit & hæc tria erunt synonyma, *spuma maris*, *alcionium*, & *pumex*.

T

Tunix vel *tunica*, videtur verbum à Barbaris corruptum loco *betonica* scriptum: non ea, quæ vulgò *betoine* dicitur, sed species *leucoye* aut *viola*, quæ siluestris est & parua. Nonnulli appellant eam *etonicam*: vnde nomen *tunica* potuit esse sumptum.

Tutia. Videatis superius in dictione *Cadmia*.

Tyri vel *thiri* à Barbaris serpentes dicuntur, & viperæ potissimum. Videatis in dictionibus pathologicis, *tyrie*.

V

Viticella, veluti si diceretur parua vitis, ita à Barbaris appellata est *brionia* à

figura suorum foliorum & viticulorum vel pampinorum.

Vinea à barbaris vocatur quæ Gallicè dicitur *mousse*, Latinè *muscus*, Græcè verò *bryon* appellatur.

Zisur, *cinnabaris* est, vt exponit idemmet Guido in fine capitis graduū medicamentorum, quod est vltimum primæ doctrinæ antidotarij.

X

Xilocerata, dictio est corrupta à *xilocerata* Græcè dicta, quæ siliquas Latinè significat: Gallicè *carrouges* dicuntur, apud Tectosages *carrobies*. Antiqui Græci *ceratia* appellarunt, quæ parua cornua significant. Recentiores deinde *xiloceratia* vocarunt, quæ sunt parua cornua lignosa vel lignea. Appellarunt etiam *carrouies*, vnde sumptum est vulgare nomen *carrobies*.

Y Z

Zegi, vitriolum est, vt Guido exponit sub titulo de Ranunculo, in quinta parte cap. 2. doct. 2. tract. 6.

Zurunge, creditur *hermodactylus* esse, vt ait Guido agens de podagra, vbi tradit tertiam formam repercutientium materiam calidam. Prætereo multa alia nomina simplicium medicamentorum, barbarorum & Arabicorum, quoniam iam sunt magis cognita & familiaria quàm vulgaria. Sicuti etiam præmitto infinitas alias dictiones Græcas & Latinas, quæ interpretatione non indigent, cum res sint melius cognitæ sub huiusmodi nominibus antiquis, quàm sub modernis. Satis mihi est explicasse ea præcipuè quæ minus vtitata sunt à practicis nostri temporis, qui Latina delectantur elegantia, cum bonis literis instituti fuerint. Admonitio hæc inseruire debet quatuor partibus huius tractatus: in quo non inquiri nec examini nisi scabrores dictiones, quæ nouo chirurgo ac tyroni laborem afferre poterunt.

De compositionibus medicamentorum compositorum.

A

Alcosil vel *alcohol* quamlibet puluerem pro oculis præscriptam significat, sicut Ianuensis exponit. Et quoniam valde subtilis esse debet absque asperitate aliqua crassitudinis vel inæqualitatis, quando scribitur, fiat puluis sicut *alcohol*, subtilissimum significat, ita vt, inquit ille, puluis sit impalpabilis.

Alharif, Guido interpretatur confectionem boni saporis in fine 2. Partis cap. 2. doct. 2. sexti tract. secundum Mesuem, à quo transcribit secundam descriptionem parum aliter quàm Mesue dictauerit.

Almuri sic à *Bulcasi* cognomento Seruitore describitur. Recipe farinæ hordei partes duas, salis partem vnā cum aqua incorporētur, & fiant placentæ absque fermento, applicentur igni & dimittantur donec comburantur intus & extra. Extrahantur ex furno, & singula in tria vel quatuor frustula rūpantur. Deinde in magna olla munda ponantur, & aqua cooperiantur, addendo manipulam summitatum palmæ. Locetur autem olla in furno, &

no, & per diem naturalem ibi maneat: vel ad ignem bulliat vsque ad consumptionem mediæ partis aquæ. Deinde addatur mel ad falsedinem auferendam, coletur, & reseruetur. Scribunt hanc esse muriam attenuantem, de tergentem & exiccantem, sicut *garum* Græcorum.

B

Blanca, pro alba dicta, compositio est laxatiua, quam Nicolaus describit & dicit illam nominatam esse *blancam*, quoniam ipsa humores albi purgantur, qui phlegmatici sunt.

Burud, vel *Buruch*, quoddam *collyrium* est à Guidone descriptum in fine primæ partis doct. 2. tract. 6.

C

Calidicon trochisci sunt ita nominati à *cali* vel *alcali*, quæ recipiunt, vulgò *salicor* dictus, ut iam diximus in dictione *Alkali*. Guido describit ipsos sub titulo medicamentorum corrodentium in 6. cap. doct. primæ, tract. 7.

Capitel, à capite dictum est, caput significans: quoniam primò præscriptum fuit pro ablutione capitis in his, qui consueti sunt caput lauare, sicut plures viri & foeminae in aliquibus regionibus faciunt. Est autem commune lixiuium barbitonforum ex cineribus sarmentorum paratum. Deinde hoc nomen *capitel* retentum fuit ad significandum acrius lixiuium, quod duarum est specierum, sicut Guido docet in loco proximè citato 7. tract. & 6. doct. 2. cap. 1. sub titulo *De ablutione capitis*.

Ceroneum, *cerotum*, *ceratum*, vel *cerotarium*, dicitur de forma medicamenti, quod mediam habet consistentiam intra vnguentum & emplastrum, multum ceræ recipiens, à quo eius deductum est nomen. Græcè dicitur *ceroton*, Gallicè *ceroine*. Sæpius tamen hoc nomen mutuatur ad emplastrum exprimendum.

D

Drageta, & tragea pulvis est crassiusculus & saccaratus, qui in fine pastus sumitur veluti tragemata. Posteriores Græci *drangeam* appellarunt. Nonnulli dicunt *trageam*, & deriuant à Græco nomine *tragema*, quod significat quidquid post pastum sumitur.

E F G

Gumera Barbari dicunt pro fuco & figmento, deducendo verbum hoc à *gumma*: quoniam vultus fucatus videtur gummosus tam ex eo quod lucet, quam quod politus & tensus apparet. Ita Græci à verbo *commi*, quod *gūmam* significat, commoticam dicunt, artem sc. fucandi. Cosmetica autem aliud est, videlicet ars conseruans vel afferens naturalem pulchritudinem. vnde ego traduco Cosmeticam pulchritudinā afferentem, & Commaticam, fucantem, in prima parte 2. capitis doct. secunda tractatus sexti.

H

Huille Benedicti, oleum est factum ex lateribus destillatum oleo valde antiquo infusis. Appellatur quoque oleum de lateribus, & oleum philosophorum, sapientiæ, diuinum, sanctum, & perfecti magisterij.

Huille de ben, illud est, quod aliter *balaninum* appellatur: sicut fructus

appellatur *balanus mirepsica*, & *myrobalanon* à Græcis. Videatis superius in dictione *Ben*.

Huille fisticin, ex pistachiis fit, quæ Barbari *fisticos* appellant, à verbo Græco *pistacia* corrupto.

Huille muscellin, vel *muscatelin*, aut *muscat*, oleum est ex multis aromaticis compositum, inter quæ est muscus, qui ipsi nomen tribuit.

I K L M

Massacumia. Videatis annotationem super paginam 516. linea 17. in 2. parte 2. cap. 2. doctr. sexti tractat. sub titulo, De ægritudinibus cornæ, &c. De maculis.

N

Nasale, Barbari dicunt pro eo, quod Græci *errhinum* vocant, quod est medicamentum naribus applicandum, ut nomen indicat, ad euacuandas cerebri superfluitates. *Nasale* Genus est aliud remedij, flocculus scilicet gossipij, pulvere aspersus, qui inditur in vuluam virginis ob quasdam ægritudines loco pessariorum, quæ pro mulieribus iam nuptis præscribuntur.

Pain herbarum lacticiarum. Videatis annotationem nostram super pag. 626. lin. 10. in cap. 2. primæ doctr. Antidotarij.

Pigment, vel *pument*, aliter à Barbaris *claretum* dictum, vinum est compositum ex aromate vehemente & melle, & est vinum hippocraticum communis vulgi. Pigmentum Latine propriè fucum significat & colorem: sed Barbari utuntur hoc nomine ad significandum vinum medicinale: veluti illud quod in aliquibus locis *vinage* appellatur vulgari vocabulo, quæ est decoctio herbarum in vino ad bibendum, & ad sananda vulnera & vlcera.

Q R S

Scief vel *Sief* Arabicè, idè valet ac *collyrium* Græcè & Latine dictum, sicut hodie communiter accipitur pro remedio oculis appropriato, præter id quod *collyrium* est in forma liquida, vel in pulvere ad applicandum parato. *Sief* autem est in forma troscisci pyramidalis, qui basim latam habet, & in cuspidem desinit, sicut panis sacchari. Christophorus de Honestis super Mesuæi Antidotarium, trosciscorum formam comparat latrunculorum pediti. Antiquitus *collyrium*, vel potius *coloure* figura medicamenti erat in formam suppositorij, quod est veluti cauda concisa & mutilata versus graciliorem partem, sicut nomen Græcum indicat: & diuersis applicabatur particulis pro diuersis morbis. *Suffis* alia res est à *sief*: dicitur enim de omni pulvere composito & valde subtili, sicut *alcohol*, de quo superius mentionem fecimus. *Sparadrap*, vel *Spadadrap*, forma est emplastri in linteo veluti tela Galterij. Linteolum est materia emplastri liquefacti imbibitum, sicut tela cera linita.

T V X Y Z

Finis interpretationis dictionum Pharmaceuticarum.

INTER-

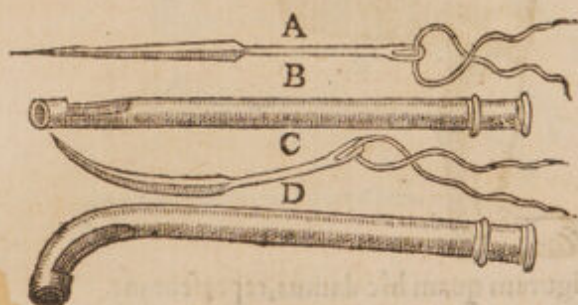

INTERPRETATIO DICTIO-
NVM CHIRVrgICARVM,
ET PRIMVM DE INSTRV-
mentis chirurgicis.

Aiguille pro consuendo optimè descripta & explicata est à Guidone in primo capite tractatus vulnerum, vbi docet modum & qualitatem consuendi ea. Hic autem depicta est cum eius cannula & recta & curua.

- A. Acus recta.
- B. Cannula recta.
- C. Acus curua.
- D. Cannula curua.

Arbaleste. i. balista, à Guidone quidem nominata, sed minimè descripta: instrumentum est aptum ad trahendum aliquid quod nostris manibus diuelli non potest, quantumvis arctè forcipibus sit arreptum, quod balistæ

iam dictæ alligandum est. Tagautius huius loco pingit arcum, qui positus est contra telum fixum in coxam veluti ad impellendum ipsum ab altero latere. Integram hîc balistam nos depingimus, cum forcipibus telum sarripientibus, matratio alligatis: quod ipsas cum telo auferet, cum balista fuerit laxata.

BBB. Figuram quam hîc damus, representant.

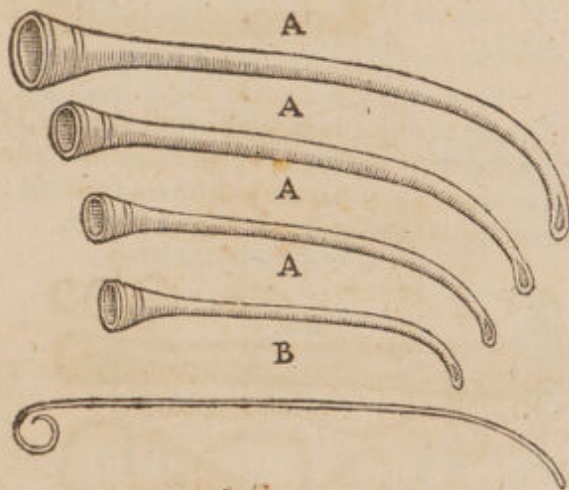
AAA. Figuram à Tagautio pictam referunt.

Argaliæ vel Syringæ, ut Guido declarat sexto tractatu, doctrina secundæ.

cap. septimo sub titulo, de artificio mingendi per instrumenta: est longa & subtilis cānula veluti Catheter: de quo nos loquemur in litera C. in hoc autē differunt, quōd Catheter est solidus & plenus: cannula verò est concaua, sicut nomē cannulæ & syringis requirit, in cuspide & à lateribus perforata, veluti infundibulū & cānula ad iniiciendos clysteres. Ad cuius similitudinē ipsa quoque ab altero capite lata est sicut infundibulum: cui adalligari potest bursa coriacea vel vesica, vt fiat iniectio, veluti fit de bursa ad clysteres iniiciēdos. Cuius loco hodie libentius omnes vtantur *syringa*, veluti etiam ad iniectiones faciendas in vesicam. Appellantur autem omnes *syringæ*, id est fistulæ, quæ sunt corpora longa & vacua ratione cānulæ præcipuē. Intus syringa verò locatur virgula aut filiū argenteū, vel ferreum, aut æneū, vel filum laneū, vt ait Guido, quod vrinam impedit quominus exeat, donec ipsum retrahatur. Hoc interim etiā impedit, ne quis humor viscosus, sanguis, pus aut lapillus syringæ foramen obstruat antequam vrinæ occurrerit.

AAA Syringæ diuersarum magnitudinum.

Historie, non est vox à Guidone vsitata: sed quoniam aliquialiter refert figuram falcis, nos vnā delineabimus ipsas sub nomine falcis.

Cannula fenestrata ad consuenda vulnera à Guidone cōmemorata, superius depicta fuit cum sua acu tam recta quàm curua: vt melius accōmodari possit omnibus partibus.

Est alia quoque Cannula fenestrata ad cauterizandū in excisione vuulæ, quam nos hic figuramus: in hoc autem notanda est differentia: namque foramen vel fenestra illius, quæ inseruire debet vuulæ, non solū maior debet esse, sed etiam figuræ rotundæ aut oralis ad recipiendam vuulam, quæ incidenda est quæ rotunda est, & maior quàm natura sua se habeat. Cannula autem ad consuendum non requirit apertionem & foramen amplum:

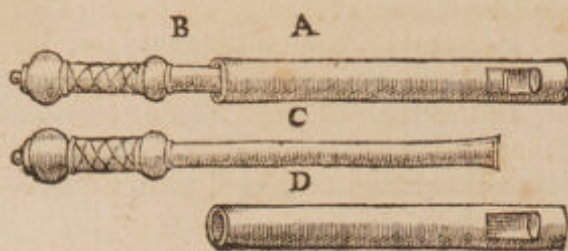
fatis est ut sit longum. Ecce cannula hæc dicta cum forcibus cauterizantibus ad incidendam & extirpandam vuulam : descripta ab eodem Guidone in sexto tractatu, doctr. 2. cap. 2. part. 5. sub titulo, De passionibus labiorum, gingivarum & vuulæ.

A. Cannula.

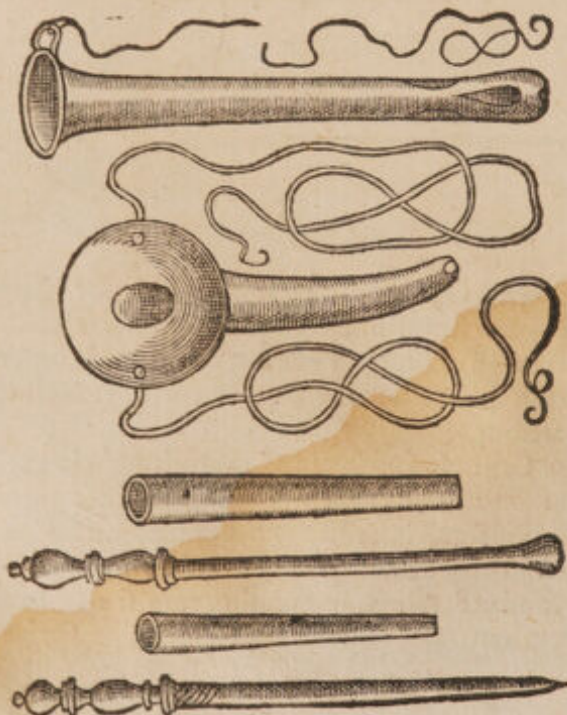
B. Forfex cauterizans intus cannula.

C. Forfex cauterizans.

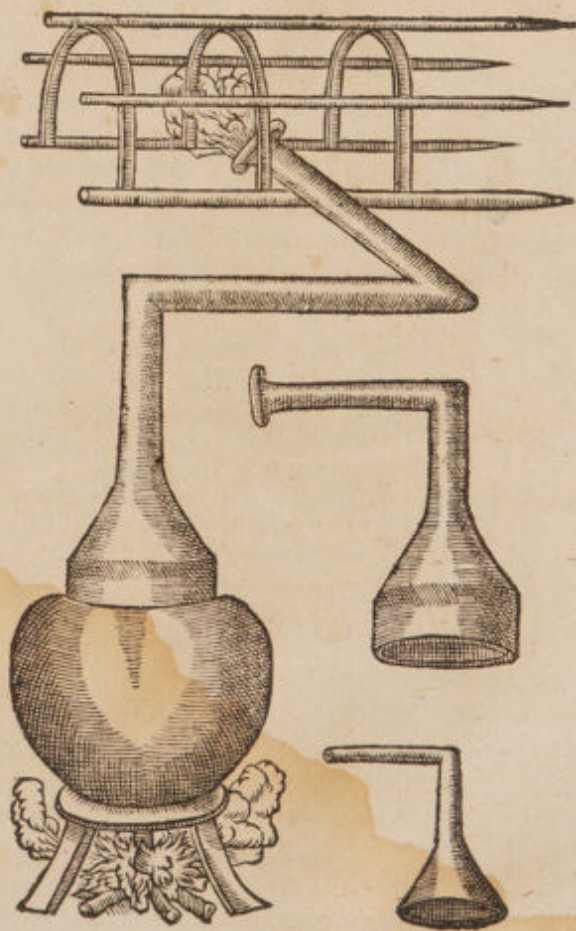
D. Cannula vacua.

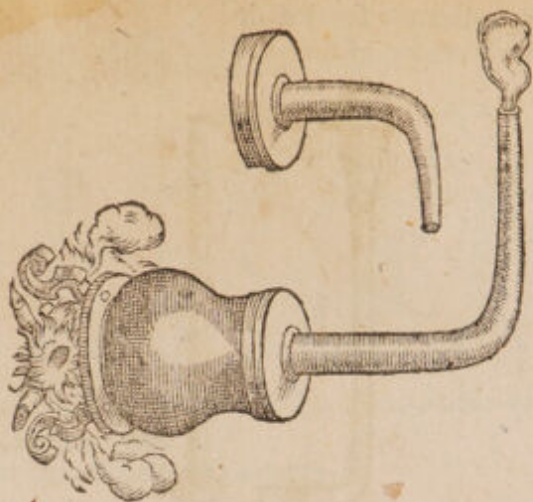
Cannula vel syringa ad sugendum, qua pueruli utuntur, à Guidone commemorata in 6. tract. doctr. 2. cap. 2. parte 3. est calamus crassioris paleæ, vel parvæ cannæ. Ecce hîc aliâ arte paratæ plurimarû specierû, & ad diuerfos vsus: De quibus videatis quid dominus Pareus scribat.

Cannula vel syringa ad suffumigia facienda loco proximè citato commemorata, est infundibulum longioris caudæ rectæ, vel curvæ aut cubitalis prout est pars, quæ suffumiganda est & fouenda: veluti auriculæ, hæmorrhoides, anus &c. Cauda iam dicta, est à Barbaris propriè appellata *traiectorium*, quoniam trasmittit, & exitum fumo vel vapori præbet. & est vaporarium particulare. Fiunt autem huiuscemodiali deferuientia toti corpori in lecto cubanti, arcum supra se habenti longum & latum iuxta hominis magnitudinem ad sustinenda stragula. Infundibulum autem, quod magnū vel paruum pro ratione particulæ faciendum est, est hîc particulariter & separatim expressum, & positum supra vas, quod igni admouendum est. Os quoque eius collocatum est intus capacitatem arcus, qui cooperit hominem in lecto cubantem.

Catheter, vox Græca, à Guidone in 6. tract. doctr. 2. cap. 7. sub titulo, De artificio mingendi per instrumenta, interpretatur *intromissorium*. Differt autem à syringa, vt iam dictum est, in eo quòd non est concauus. Vnde potest etiam appellari *catheter* candela cerea, filum plumbeum, iuncus & huiusmodi alia, quæ inferuiunt ad inuestiganda & contanda vulnera. Guido ipsum comparat bolidi, quæ (supplendum est) perscrutantur vlcera & vulnera. *Catheter* autem videtur proprius pro vesica. Ecce figura vnus, qui habet nodulum in cuspide, sicut appellat Guido: & alterius æqualis crassitie per totum veluti filum plumbeum.

A. Catheter argenteus.

B. Catheter plumbeus.

Cauterium, dictio Græca, significat quidquid comburit siue ferueat, siue ardeat: veluti oleum feruens, aut lignum comburens, vel metallum caudens. Hæc autem appellata sunt cauteria actualia: namque statim & reipsa comburunt. Sunt etiam cauteria potentialia dicta, quæ medicamenta caustica sunt, idest comburentia: aliter appellata ruptoria & vesicatoria. Videatis annotationes nostras supra caput cauteriorum in Antidotario.

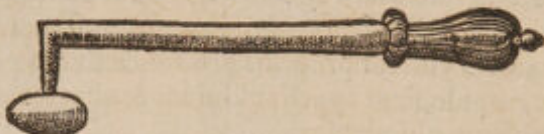
Cauterium cultratum, id est in formam cultri formatum, duorum generum est, vt ait Guido: quorum vnum dorsale dicitur, quoniam non incidit nisi ab altero tantum latere: alterum verò ensale, ab ense dictum, qui vtrinque incidit. Vtriusque autem hic habes figuram.

A. Cauterium cultratum seu dorsale.

B. Cauterium cultratum ensiforme.

Cauterium oliuare, vt Guido exponit, dictum est à forma non oleæ & minus eius folij, sed potius à forma eius nuclei, veluti hîc est depictum.

Cauterium daëtilare, idest in formam nuclei daëtili, crassius est oliuari, in reliquis quàm simillimum, sicut hîc est depictum.

Cauterium punctuale habet caput rotundum ad pellem tantùm cauterizandam, & vlcus inducendum in quo imponatur pilula. Ideoque appellatur cauterium in formam noduli, vt possit in eo locari aliquid rotundi. Guido præscribit ipsum cum resta & plata. Aliud quoque infigit cum cānula, planum & longum in formam virgæ.

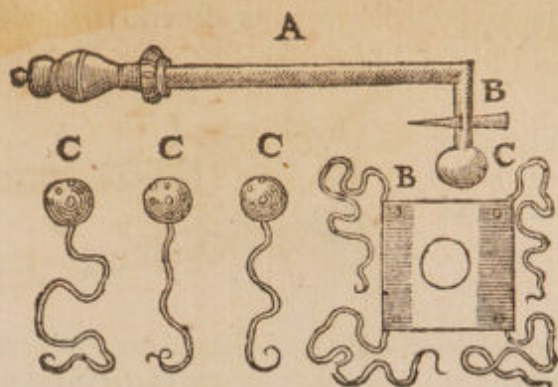
A. Cauterium punctuale.

b. Resta, quæ frigida applicatur, dum reliquum est quàm feruens.

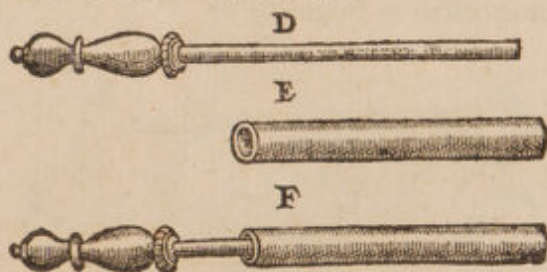
c. Caput rotundum punctualis cauterij.

B. Plata cum ligulis ad eam adalligandam.

C C C. Pilulæ, vel noduli imponendi in vlcere post escharæ excisionem.

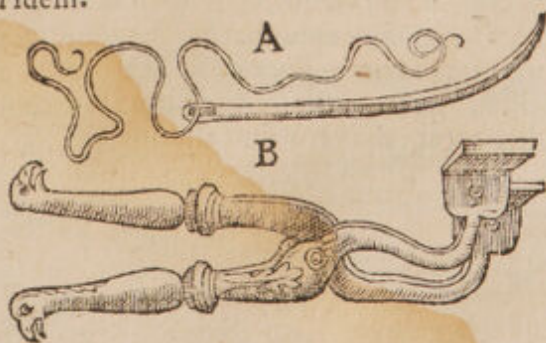

D. Cauterium puntuale planum & longum veluti virga.
E. Cannula dicti cauterij.
F. Cauterium iam dictum in sua cannula.

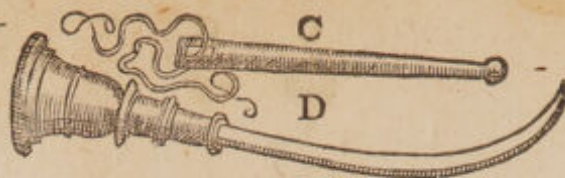
Cauterium ad setonem est acus crassior, triangularis post ipsius medietatem vsque ad cuspidē veluti acus illorum qui merces in fascem componunt. Frigida vel ardens transmittitur per medias forcipes perforatas, postquam comprehenderunt cutem carnosam, per quam filum vel cordula per foramen acus traiecta transire debet. Ecce autem figura acus & forcipum.

A. Acus in formam setonis.
B. Forcipes ad idem.

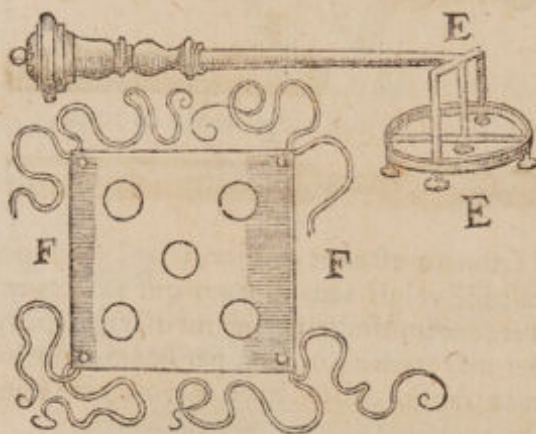
Nonnulli cum his forcipibus vtuntur cauterio triangulari vel quadrangulari in eius cuspide: & formant acum pro setone veluti bolis absque cuspide. Ecce autem eius figura.

- C. Acus pro setone, quæ tra-
iicitur post cauterium.
D. Cauterium ex setone.

Cauterium circulare est quinque floccuum & nodulorum, vel cauterio-
rum punctualium, vt vna vice fiant quinque cauteria. Huius autem hæc est
figura cum sua plata, sicut Guido præscribit, in qua ligulæ sunt affixæ ad fir-
mius eam retinendam supra locum cauterizandum.

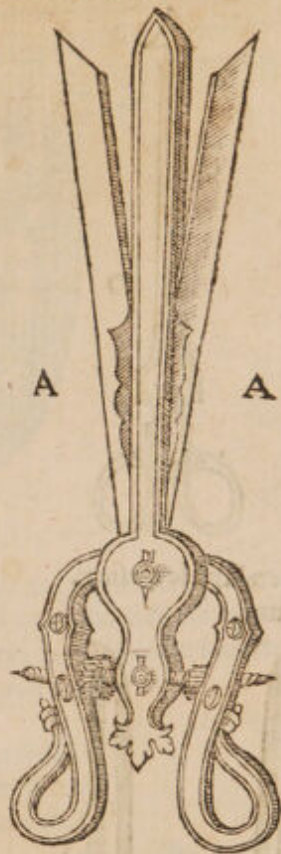
- EE. Cauterium circulare cum quinque nodulis.
FF. Plata quinque habens foramina.

Forfices ad dilatandum vulnus, cum fuerit nimis paruum, describuntur
à Tagautio: & vnusquisque approbat figuram & formam quam ipse exhi-
bet, nosque hîc eam pinximus. Sunt etiam alia organa ad dilatanda vulne-
ra absque incisione: quorum alia sunt in forma forficum vel forcipum, quæ
è contrario dilatantur: alia verò sunt alterius artificij, sicuti hîc inferius
apparebunt.

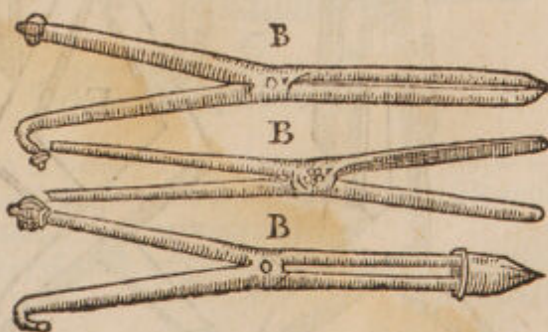
AA. For-

AA. Forcipes incisoria Tagautij.

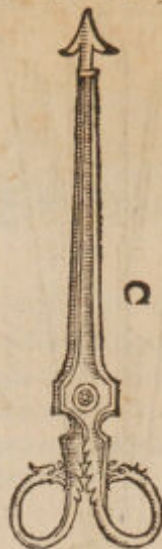
Dilatatorium est, ut diximus, instrumentum ad dilatanda vulnera vel vl-
cera absque incisione. Cuiusmodi sunt hæc ferramenta.

BBB Dilatoria vnus modi.

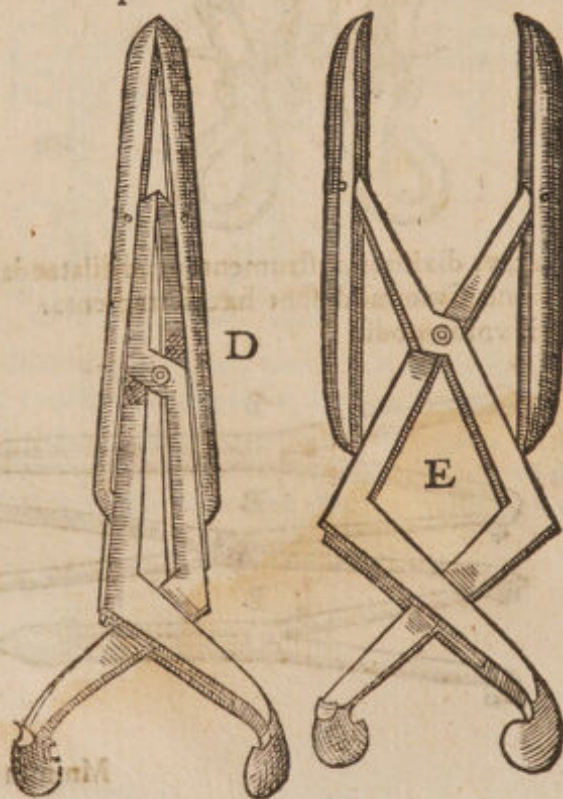

Mmmm j

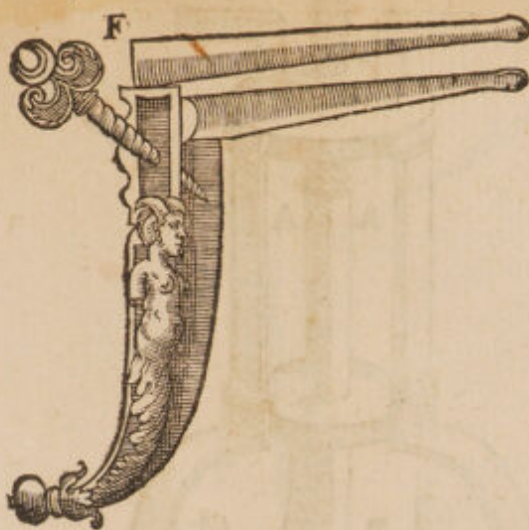
C. *Volselle*, seu rostrum gruis ad extrahendum ferrum.

D. Dilatorium clausum pro lapide vesicæ.
E. Idem dilatorium apertum.

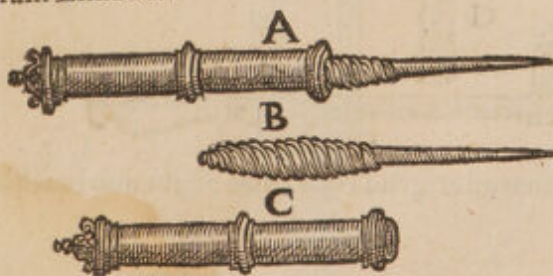

F. Rostrum cigni dilatatorium.

Elmadac Arabicè, est acus qua albugines ex oculis auferuntur, nec ipsa indiget foramine, per quod traiciatur filum, sed bene manubrio in latere ac parte crassiore ad firmitus eam retinendam. Eius autem cuspis sit optimè acuminata parumque plana.

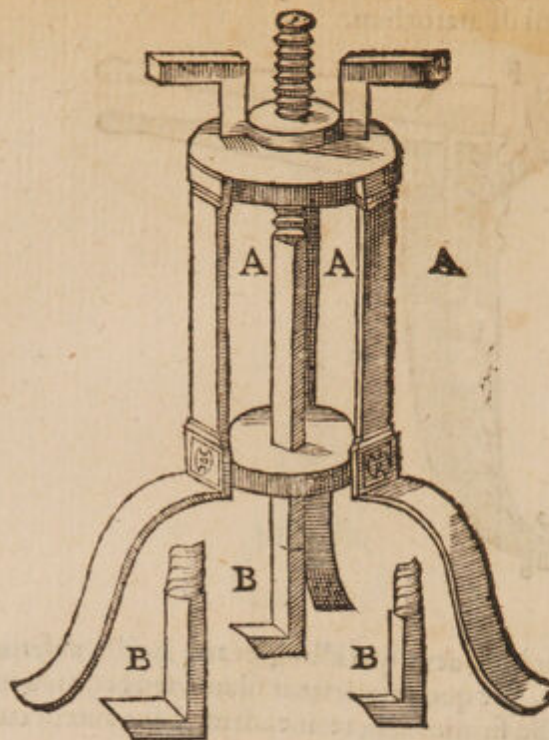
- A. *Elmadac* cum manubrio.
- B. *Elmadac* sine manubrio.
- C. Manubrium *Elmadac*.

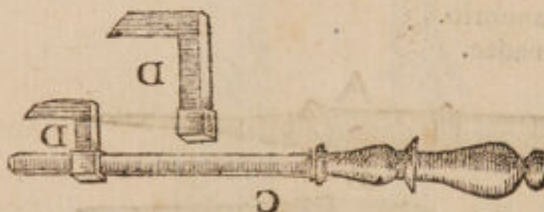
Eleuatoria seu suspensoria ad eleuandum ossa trapano perforata vel depressa, plurium sunt generum & figurarum, sicuti hic apparent.

- AAA. *Eleuatorium* cum tribus pedibus.
- BEB. Plures ac diuersæ cuspides, quæ ipsi possunt inferi.

Mmmm. ij

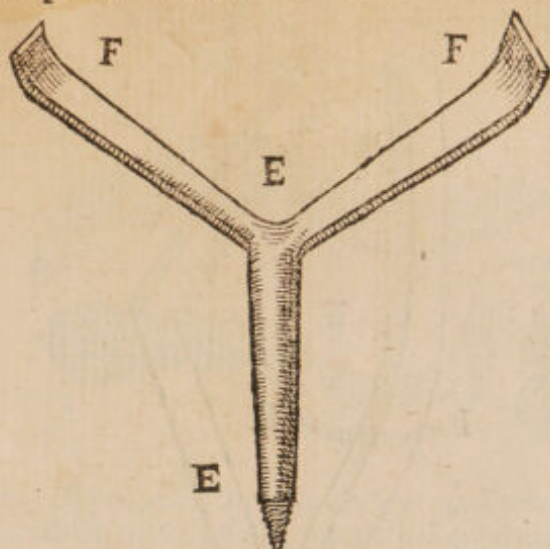

C. Eleuatorium alterius rationis & artificij, cuius acies notatae sunt.
D D.

E E. Eleuatorium ad erigenda ossa cuius etiam duo brachia notata.

FF. Deserviunt pro eleuatorio.

G H. Aliud eleuatorium M. Ambrosij Parei fig. 91.

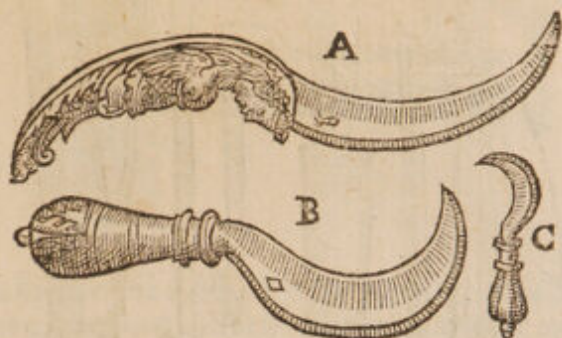
Mmmm iij

Falx seu *falcula*, organum est proprium in ani affectibus, vt ait Guido, in capite proprio, est veluti bistoria, quam nonnulli appellant *Gamau*, in eo quòd curua est, & habet latus obtusum, & non incidit nisi ab vno latere sicut nouacula, qua inciduntur muscoli circa ossa, quæ secanda sunt in amputatione alicuius membri. Hinc videtur falculam non differre à nouacula, nisi in magnitudine: nā ipsa quàm minima esse debet, nouacula verò magna.

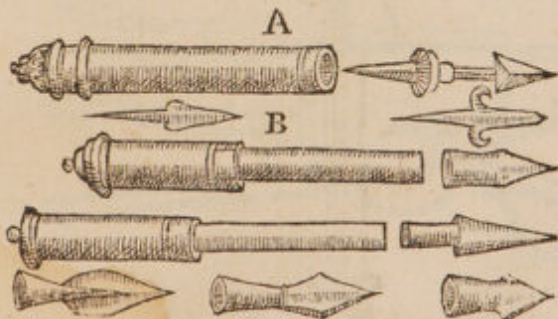
A. Bistoria.

- A. Bistoria.
B. Nouacula ad incidenda membra.
C. Falcula.

Impulsoire, id est propulsorium cauum, & propulsorium surdum, id est solidum, quod nō sonat, nec resonat veluti illud quod cauum est, non sunt à Guidone descripta, sed tantum proposita. Paulus Ægineta qui Græcè ipsum appellat *dioptr*, cauum appellat *impulsorium foemineum*, surdum autem *impulsorium masculinum*: quorum nominum ratio est satis apprens.

- A. Impulsorium seu impellens cauum & foemininum.
B. Impulsorium seu impellens surdum & masculinum.

Intromissorium est catheter, de quo superius loquuti sumus.

Lancette, id est scalprum chirurgicum, instrumentum est ad mittendum sanguinem aptum, ita nominatum à ferro lanceæ: Latini appellarunt *scalpellum*. Communiter autem appellatur *phlebotomum*, id est instrumentum ad mittendum sanguinem. nam phlebotomum germanicum, quod alij *sagittam* vocarunt, vulgò *flamme* non est valde in usu apud homines, nisi in aliquibus regionibus septentrionalibus.

INTERPRETATIO

A A A. Scalpra chirurgica seu scalpella.

B B.

Lenticulare est forfex in forma gladioli seu scalpri librarij, sic nominatum, quòd loco aciei habet veluti lenticulam rotundam & planam. Posteriorius percutitur ac propellitur, vt antèrius incidat. Ecce eius figura.

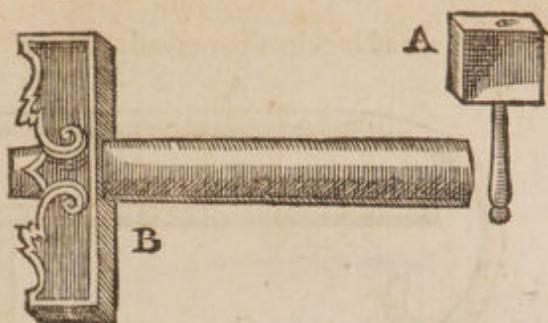

Maillet seu malleus, qui ex plumbo constare debet ob causas à Guidone adductas, melior est figura cubæ, id est quadratæ sex facierum, veluti tessera ad percutiendum indifferenter à quatuor lateribus. Fiant etiam mallei longi, qui è duabus percutiunt extremitatibus, & ex duobus quoque lateribus, cum sint plana.

A. Malleus figura cubæ, id est quadratæ.

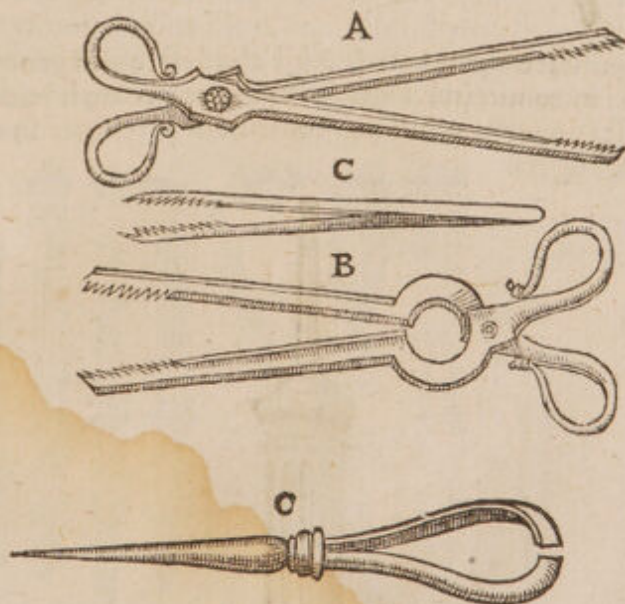
B. Malleus

B. Malleus figuræ longæ quadratæ.

Pincecarole à barbaris sic dicta, à Latinis *vulcellæ*, vel *volsellæ* appellatæ, diuersarum sunt rationum & artificij: quarum longiores appellantur etiã *rostrum gruis*.

A A. Rostrum gruis & volsellæ.
B B. Vulcellæ.

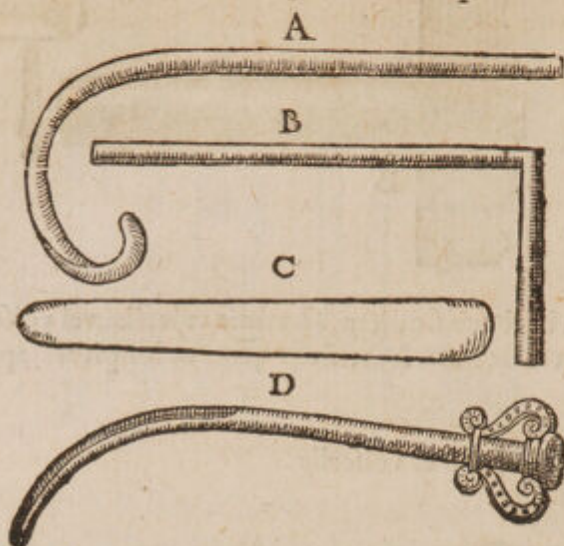

Proba à barbaris dicta, à Latinis *specillum* appellatur. Ad id bolis reduci-
tur, quam barbari appellant *tastam*: præter id quod hæc particulariter di-
citur ex eo quòd ponitur intra vulnus aut vlcus ad faciendam super illud in-
cisionem. Hic autem erunt diuersæ figuræ. vos verò videbitis *specillum*
commune sub dictione *spathulæ*.

B. Specillum alterius artificij.

C. Tasta.

D. Specillum apertum ad incidendum calculum qui est in vesica.

Pinicum significat trahens pus: & nihil aliud est quàm genus siringæ, quæ cùm vacua intromittatur, sugit & attrahit materiam liquidam & viscosam, quæ sibi occurrit: veluti pus contentum in pectore in empyicis. Hæc est eius figura.

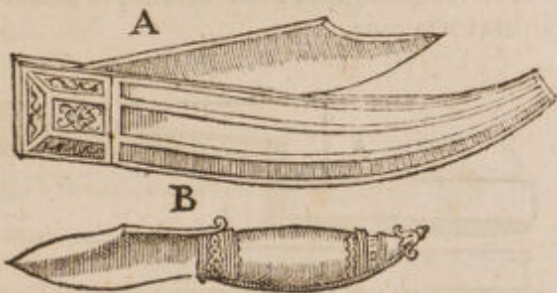

Rasoir, id est nouacula, à Latinis sic dicta, communiter accipitur pro instrumento vulgari, quocum pili abraduntur: à Græcis autem *chinos* dicitur. Aliquando

Aliquando tamen Guido ea vtitur loco scalpri rasorij. Dictio quoque Græca hoc refert: & dictum est vulgò rasorium, id est culter tonsorius, à radendo & scalpendo. Reperitur autem parvus culter tonsorius vtrinque incidens ad similitudinem folij myrti, qui satis bene correspondet *smilioni* Græcorum.

A Nouacula communis.

B. Paruus culter tonsorius vtrinque incidens delicatus veluti gladiolus.

Rugine, scalprium à Latinis, à Græcis verò *xyster* dicitur, id est abraforium. Scalprorum quædam sunt caua, veluti scalpria fabrorum lignariorum, quibus Guido ea comparat, quæ *gonges* ab ipsis appellantur. Græci appellant *cyclifcos*, vulgus autem *cortels* vel *tortels*. Horum autem plura tibi dantur genera.

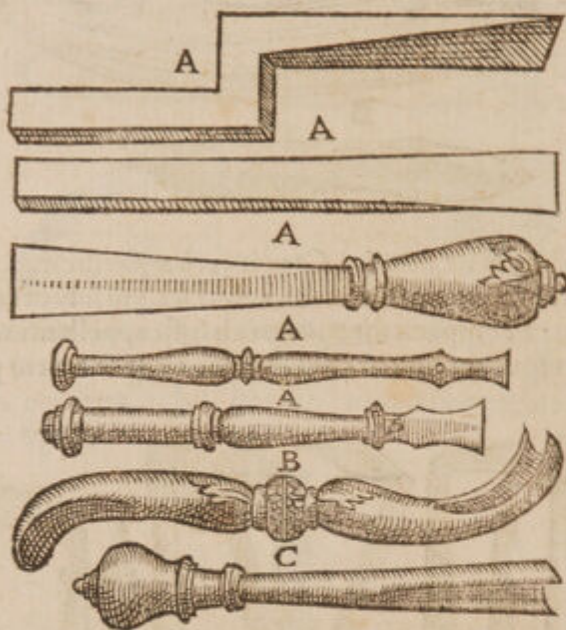
Nann ij.

ulceris vel vulneris foramen, cum opus est trapanis & terebellis primi generis, quibus plurima sunt parua foramina circa partem quæ eleuanda & euclenda est. Forfex iam dictus planus est vel cauus, vnde inseruit etiam ad scalpendum & abradendum. Guido duo huius genera ponit, vnũ rectum, alterum curuum, quod ab altero latere deseruit pro leuatorio. Hic autem sunt ambo descripta.

AAAA. Forfices separatoriæ planæ.

B. Separatoria forfex curua, quæ seruit etiam pro eleuatorio.

C. Forfex separatoria caua.

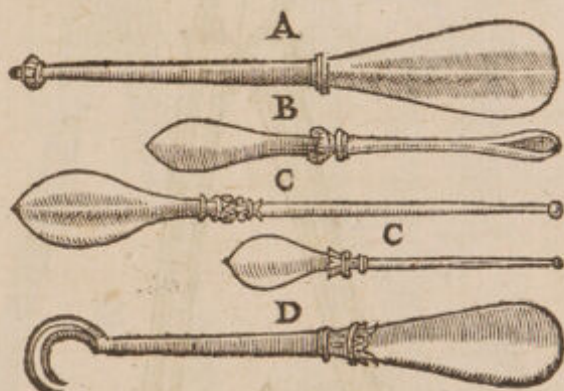

Seton vitta est serica, vel filum & cordula, quæ cum acu traicitur, sicut dictum est superius, cum loquuti sumus de cauterio cum setone inducto. Sic autem dictus est secundum quosdam, à verbo *serico*, quod vulgò dicitur *seta*, et si rarò ex eo fiat. Alij volunt vt scribatur *ceton*, dicentes vocem hanc sumptam esse à *centan* Græco verbo, quod significat perforare: vnde *paracentesis* dicta est punctio illa & perforatio, quæ fit in ventre hydropo laborantium. Sic itaque nomen *ceton* cõueniret potius acui quàm vittæ aut filo. Videatis superius figuras huius, vbi de cauterio ex setone loquuti sumus.

Spathula diminutiuum est à *spatha* verbo Græco, quod significat ligulam vel spathulam despumatoriam, veluti illa aromatariorum, qua vtuntur ad miscenda & capienda vnguenta & oppiatas ex vasibus. Chirurgi pa-

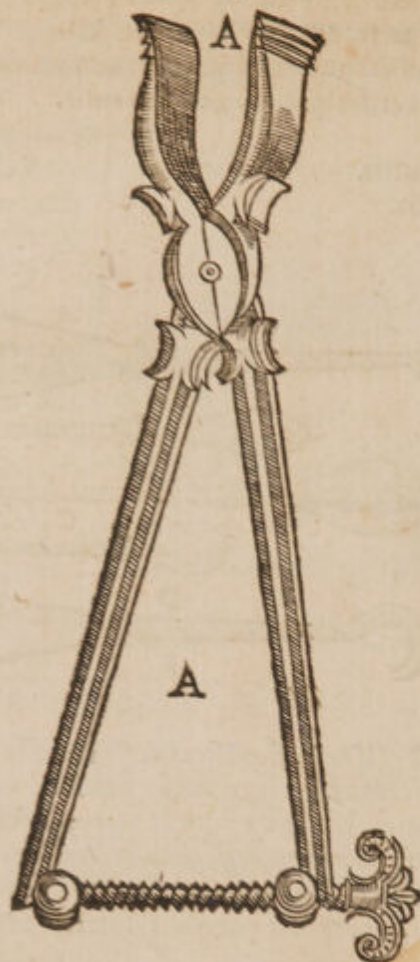
gi pariter habent suas spathulas ad miscenda, extendenda & applicanda vnguenta & cataplasmata, quibus ab altero latere vtuntur pro specillo: & hæ proprie Græcè dicuntur *spathomili* per duo n. & si earum altera extremitas gracilis fuerit, & subtilis paruum habens caput, appellatur ex eo latere *Pyrin milis*, id est nucleus specilli: si adunca est, *agra milis*: sin autem caua fuerit, veluti auriscalpium, *cyathifcos milis*.

- A. Spathula.
- B. Cyathifcos milis.
- C. C. Pyrin milis.
- D. Agra milis.

Speculum, id est *Miroir*, significat instrumentum, quocum cauitates naturales amplificantur, vt interius ac profundius perspici possit: veluti intra nares, os, hemorrhoides, anum & vterum. Reperitur etiam speculum ad retinendos oculos apertos, & prohibendum ne cōniueant & claudantur. operatione durante. Hic autem sunt figuræ & delineationes plurimorum speculorum diuersis corporis partibus inservientium, sicut literis notata sunt.

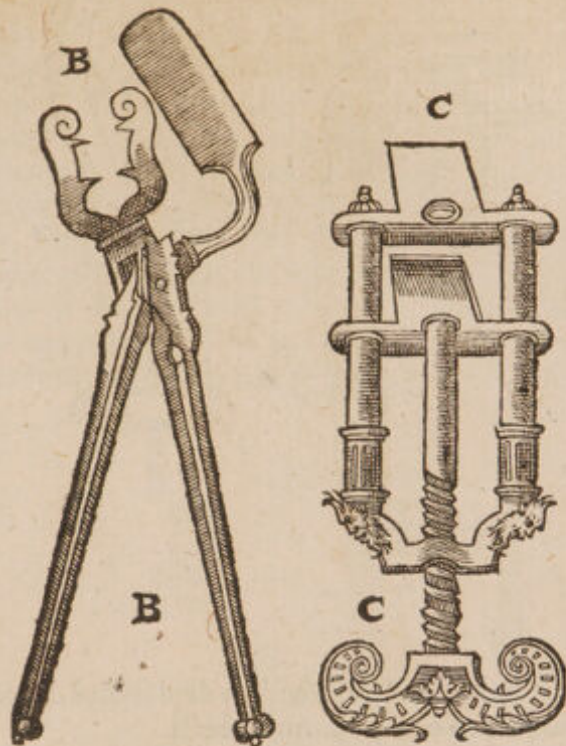
A A. Speculum ad dilatandas nares, quod etiam seruire potest in ano.

B B. Speculum

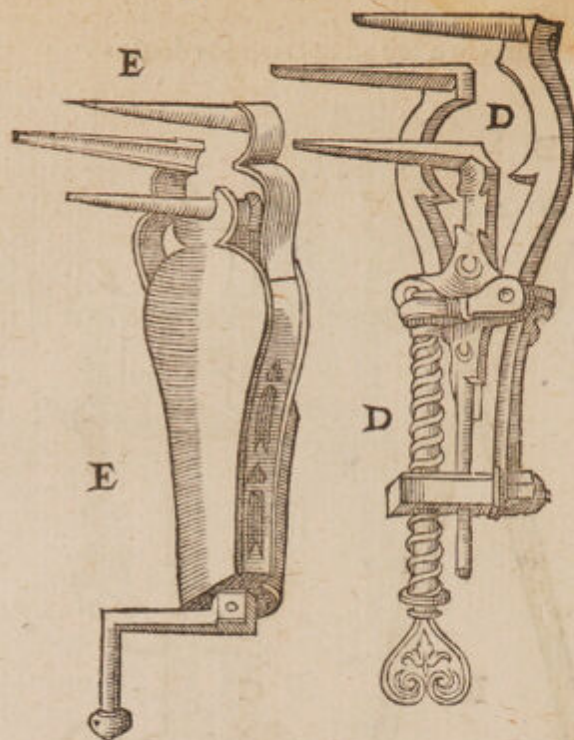
B B. Speculum pro ore.

C C. Aliud speculum pro ore ad aperiendos dentes.

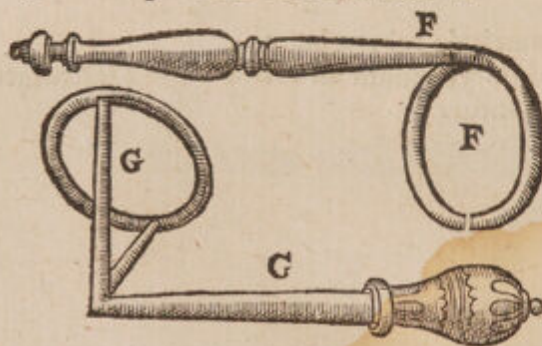

D D. Speculum matricale vel vterinum.

E E. Aliud speculum vterinum ad formam tibiae instrumenti musici quo cæci præcipuè vtuntur.

FF. Speculū ad oculum apertū retinendum depictum à domino Paræo.
GG. Aliud speculum pro oculo domini Iuberti.

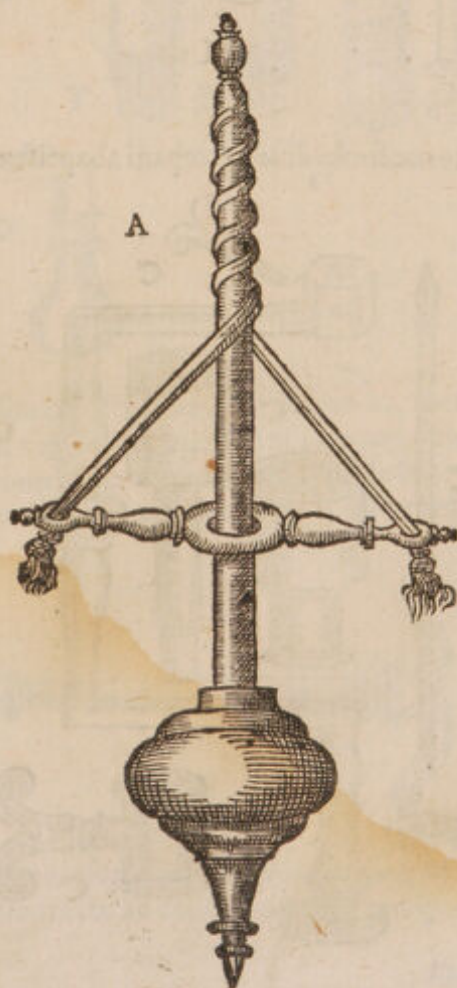
Stilus curativus simpliciter est auriscalpiū, quemadmodum traduximus
Tract. 2. ob causas superius dictas.
doct. 2. c. 2. *Senpha* à barbaris sic dicta, Græcè *Hypocaustum* appellatur, si ex inferiori
part. 3. ri parte calefit, sicut nomen indicat. Aliter appellari potest à nomine generaliori *thermarum*, quæ significant quemlibet locum valde calidum & ad sudandum aptum. A *stupha* dicitur barbarè *stuphare*, quod est vaporem

est vaporem alicuius liquoris calefacti sumere. Huiusmodi stupha appellari potest *Vaporarium*, quamuis hæc vox antiquitus diceretur de furno per quem hypocaustum calefiebat. Fiunt hodie *stupha* diuersis rationibus, quas non opus est hic lineamentis referre. Superius enim habetis vnā relatam ac pictam sub nomine *cannula suffumigatoria*.

Trepanum vulgò dictū vel *tariere*, Græcè autem *trypanum*, terebram vel terebellum significat. Duæ sunt eius species, quarum aliæ sunt in forma cōmunis terebræ, quibus plura parua foramina fiunt: deinde cum forfice separatoria inciditur os ab osse, vt iam dictum est, scalpendo, vel percutiēdo cum malleo, sicuti quandoque faciunt fabri lignarij: à quibus omnes possunt addiscere, veluti etiam vsum scalprorum didicerunt. Alia trepani species circularis est in forma terræ rotundæ veluti pixis dentata, quæ à Latinis *modiolus* appellatur, ex eo quòd est figuræ parui modioli, exceptis

A. Terebellum pro agendis pluribus paruis foraminibus.

ferræ

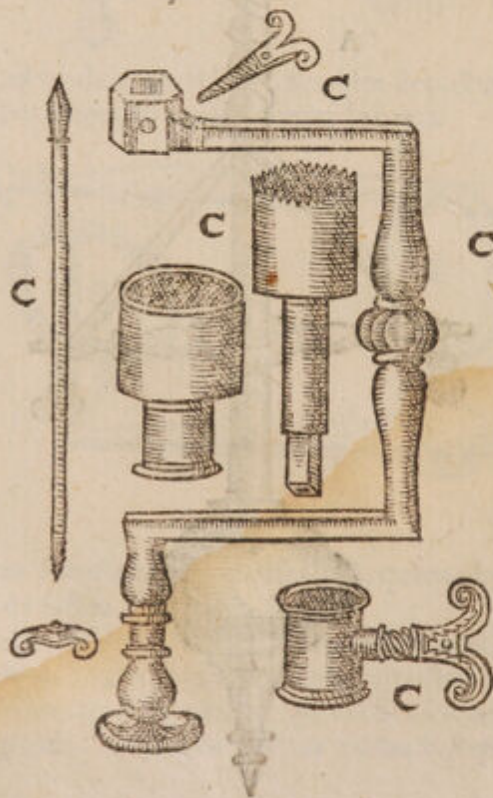
Oooo j

ferræ dentibus. Cum autem apponitur circulus supra mucronem circumcurrens, qui impedit ipsum, ne profundius quàm quis voluerit, penetret, appellatur Græcè *abaptista*, id est, non submergens. Frequentius & his temporibus magis consuetum, est *trepandum* quod dominus Paræus quàm optimè explicuit & depinxit. Dominus Bottalus postea aliud reperit, quod est valde tutum, minorisque artificij & laboris.

B. aliud terebellum ad idemmet.

CCCC. Partes ac frusta diuersa trepani abaptistæ dissoluti.

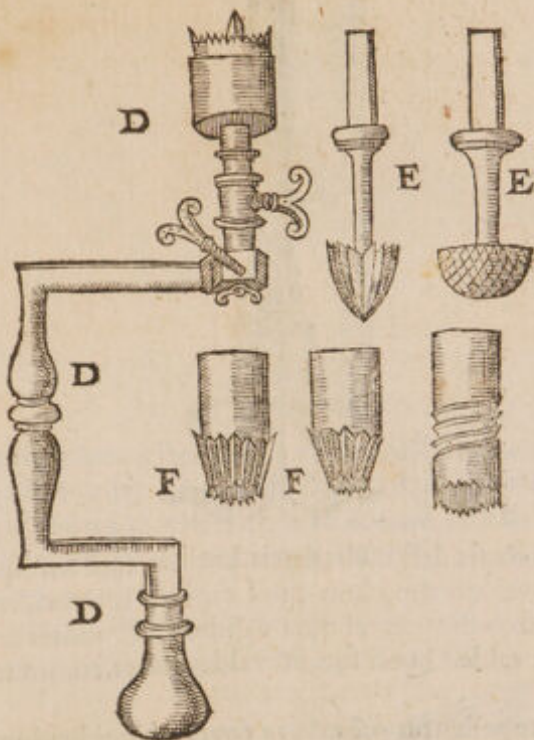

DDD.

DDD. Trepanum abaptista.

EE. Alia genera trepani.

EE. Trepanum domini Bottali.

Tariere, id est trypanum rectum ad dilatandum os, id est ad amplificandum foramen, in quod ferrum sagittæ est infixum, vel quid aliud, quod extrahere oportet, est communis artificij, vel sicut doliare terebellum. Reperiuntur etiam in forma coelæ & cannulæ, & nudæ atque etiam clausæ.

Tariere. i. trypanū conuersum, vel terebra reuersata, vt appellat Guido, ad arripiendū ferrū vno tractu ab eodē proposita pro quarto instrumēto,

difficile intelligi potest, quomodo sit. Tagautius describit vnā, quæ seruire potest in locum huius.

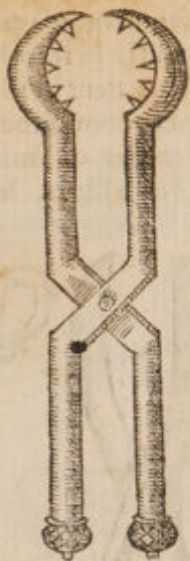

Tenalles. i. tenacula, sic dictæ à barbaris, Latinis autē forcipes, instrumentū sunt ad retinendū vel attrahendum quod capi vel retineri, attrahi & diuelli non potest à nostris digitis, vel quia calidum, vel nimis tenue, aut profundum, vel tenax valde. Quæ si fuerint valde tenues, communiter appellātur *pincettes*.

Forfices vulgò appellantur *ciseaux*, ou *forces* ad incidendum. Hæc autem duo instrumenta, duo habent brachia vel crura, quæ sibi occurrunt. Præter id, est forfex & seculum vel scalprum incidens & insculpēs, cū vnicum sit manu vel malleo impulsū: cuius plures figuras & delineamenta superiūs dedimus. Reliquum modò est proponere, & explicare diuersas rationes & formas tenacularum.

Tenacula seu forcipes Auic. dentatæ sunt & in forma lunæ dimidiatæ, ait Guido, cū legerit in textu Auicennæ, capita vt lunæ: vnde transcripsit *semilunares*. Tagautius secutus est Auicennæ exemplaria cōmunia, vbi habetur, capita vt limæ. Ego autē non reperio magnum in hoc artificium, cū lima non significet aliquam figuram, vt luna, & semiluna. Ecce autem, meo iudicio, earum forma.

Tenacula

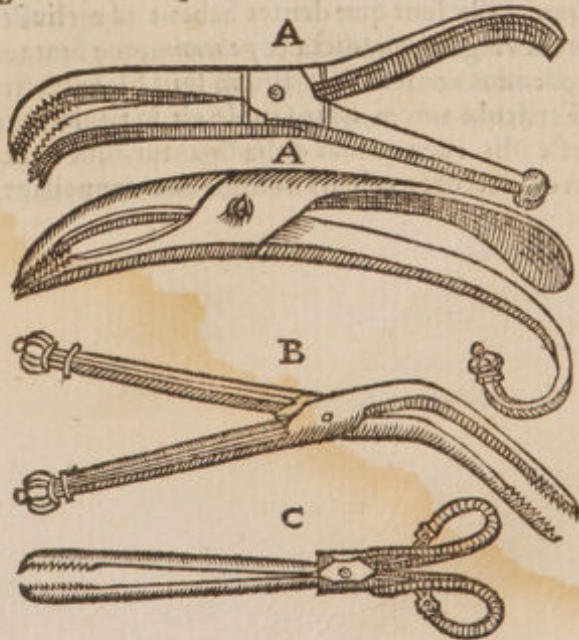

Tenacula siue forcipes Albucasis in forma rostri auis, quę etiam dentatę sunt, illę esse possunt, quas Tagautius depinxit: & illę quoque, quas dominus Paręus sub nomine rostri coruini dentati, rostri gruis cubitati, & rostri gruis recti, quorum delineamenta sunt hęc:

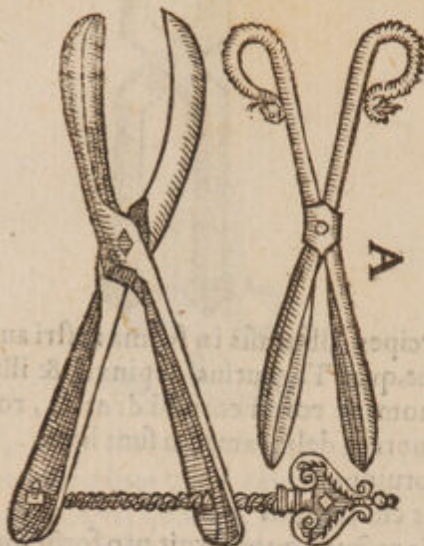
AA. Rostrum coruinum.

B. Rostrum gruis cubitatum.

C. Rostrum gruis rectum, quod seruit pro forficibus.

Tenacula, id est forcipes cannulata pro extrahendis sagittis barbatis, depicta ac descripta sunt à Tagautio in tertio & quarto loco: quibus ego opto longiorem cannulationem, sicut in illis quas hîc delineo ac refero. Namque oportet ut sagitta intus comprehendatur, & ipsa tenacula inferuiunt pro cannula ad impediendum quominus barba sagittae carnem lacerent, cum extrahitur telum ac diuellitur. Verè autem sunt rostra anatis.

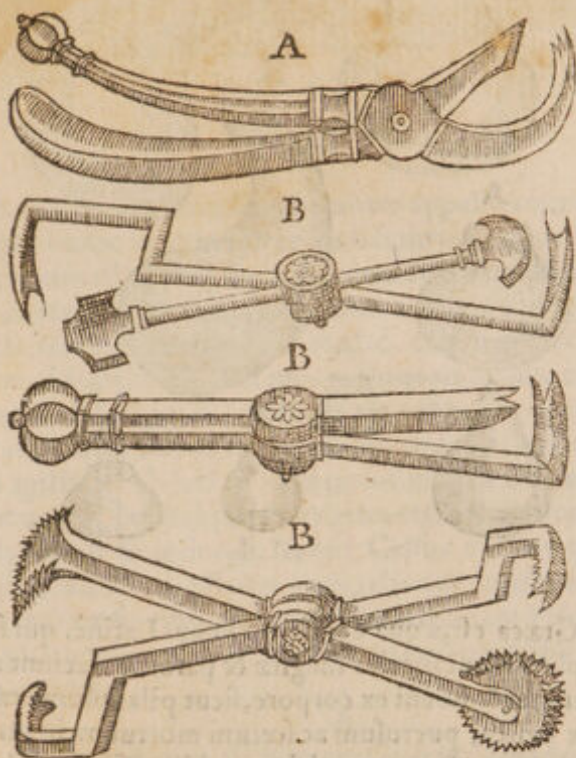

Tenacula dentata, illae sunt quae dentes habent ad melius comprehendendum, sicuti forfex vulgò *dauid* dicta, & *pelicanus*, quae sunt tenacula apta ac propria ad euellendos dentes. Illae autem sunt hic extractae ex figuris domini Paræi. Tenaculae autem quas Guido ait, in titulo De auulsione dentium, similes esse illis, cum quibus dolia ligantur, sunt eademmet forfices quas doliorum confectores vulgari nomine *dauid* appellant.

A. Forfex

A. Forfex.

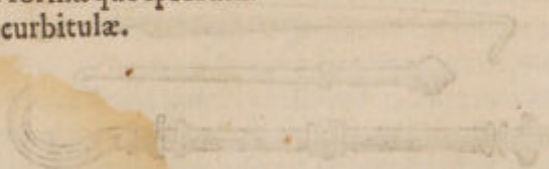
BBB. Pelicanus.

Ventouse, id est cucurbitula, tam Græcè quàm Latinè nomen cucurbitæ refert, *scya* scilicet & *cucurbita*. Ipsa comprehendit etiam *cornicula*, quæ ita sunt appellata, tam ratione materiae ipsorum, quæ ut plurimum est cornea, quàm ratione figuræ formæque ipsorum.

AAAAAA. Cucurbitulæ.

BB. Cornicula.

Vncinus vox Græca est, à qua deducitur *vncus* Latinè, qui significat hamulum. Huius plures sunt species magnæ & parvæ, & faciunt ad extrahendum aliquid extranei & nocui ex corpore, sicut pilas plumbeas archibuforum, lapidem ex vesica, puerulum ac fœtum mortuum in ventre matris. Horum autem dominus Paræus pulchras exhibet figuras. Ad sunt etiam alij valde parvi, qui deseruiunt veluti hami hamulati ad retinendum, aliqua durante manuali operatione, vt sunt hi.

Finis interpretationis dictionum pharmaceuticarum.

DE OPE

DE OPERATIONIBVS,
chirurgicis.

Operationes Chirurgicas hęc generaliter appello omnē chirurgi tractationem, sicut hodie communiter exercetur: quamvis aliqua reperitur operatio, quę non est ei propria, sed communis cum pharmacopola, veluti embrocatio, faccellatio, & sinapizatio: non minus quàm applicatio vnguentorum, emplastrorum, cataplasmatum, &c. quę magis conuenit pharmacopolę, quàm chirurgō. Nam vt propriē loquamur, illę tantum operationes merentur dici chirurgicę, quibus ludendum ac operandum est cum gladiolis, vt dicitur, & ferrum aut ignis requiruntur, vel alia instrumenta cum manuum agilitate. Veluti in dislocationibus & fracturis ad extirpanda membra corrupta, ad extrahendas res extraneas, superfluas recidendas, abscessus aperiendos & huiusmodi. Itaque Celsus optimē constituit limites Chirurgię, dicens, Huic medicinę parti relinquo morbos, quorum vulnus medicus curare non suscipit, sed potius facere: & tam vulnera quàm vlcera, pro quibus plus manu quàm medicamento operatur. Similiter etiam quidquid ossibus attinet.

A

Apophores Barbari dicunt, dictionem Gręcā *epapharesis* corrumpentes, quę detractionem supple sanguinis reiteratam significat. vulgari idiomate appellatur *secdation*.

B C

Caraxatio à Barbaris capitur pro agili pellis & cutis incisione in eius superficie, veluti scarificatio (dicunt ipsi) est profunda incisio crassioris cutis vel carnis etiam, qualis in gangręnis & mortificationibus fit. vnde Arnaldus de Villa noua carnē citat, quod huic rei respondet, Summa caraxamus, sed infima scarificamus. Sed reuera idem est: nam Gręcē dicitur *caraxare*, quod nos *scarificare* dicimus. Videndum modò est ne decipiamur ob transpositionem literę vnus, ne dicamus sacrificare, sicut barbitonsor domini Henrici Stephani: quoniam sic legerat in Guidone ob impressorum errorem, satis faciliè cognitum.

Contra aperire, vel oppositam partem aperire, est cum ferro incidere vel cauterio actuali, aut potenciali vlcus semotum in alia parte ab eius orificio, vt plurimum opposita.

Coquere, dicunt barbari, quod significat *cuire* Gallicè, pro cauterizare, & *coctio* pro vltione aut cauterizatione.

D E

Embrocatio Græcè significat propriè irrigationē vel aspersionē, quādo leuiter pars aliqua madet aliquo medicamēto liquido, veluti aqua, vino, oleo, decoctione &c. si ab alto effunditur, *embrocatio* quoq. appellatur: proprius autē *catanesis* vel *catantasis*, qua potius vtuntur in balneis naturalibus, quā alibi.

F G H I.

Illaqueatio. Videatis laqueationem.

L

Laqueatio vel illaqueatio, Guido de vulneribus magnis loquens, quibus futura non sufficit, ait pro vñione & compactione labiorum vulneris cum fibulis & hamulis, quæ est quarta suturarum species propositarum in capite generali vulnerum. Latini appellant fibulas, Græci *ancteres*, & sunt veluti hamuli quibus vtuntur tonsores pannorum. Qui autem voluerit propriè vti Illaqueationis verbo, applicare ipsum debet quartæ formæ ex sex quas Guido proponit ad occurrendum pilis palpebrarum inuerfarum qui oculum pungunt. Nam Græci hanc operationem appellarunt *anabrochismem*, quæ Latinè illaqueationem significat.

M

Minuere, id est diminuerere, communiter ad venas refertur: vt quando dicitur, minuere cephalicam, pro venam secare, phlebotomare. Hoc enim venæ non diminuuntur, sed sanguis in eis contentus. Figuratè igitur loquitur, continens pro contento assumendo: vel supplere oportet verbum sanguinis: ita vt cum dicitur minuere cephalicam, sit ac si quis dicat, diminuerere sanguinem ex cephalica.

N O P

Picare, Gallicè significat *poisser*, id est pice linire, quod antiquitus erat valde commune ad reficienda & replenda membra malè nutrita, & valde gracilia. Actio dicta est picatio, quæ Gallicè diceretur *poissement*.

Preparer, Guido sæpe dicit pro curare & tractare vlcera aut vulnera. Communiter hæc actio dicitur Gallicè *panser*, & *abiller*. Præparare tamen magis significat apparatus rerum facere, quā eas applicare.

Pyria, Guido vtitur aliquando hoc verbo Græco, quod significat omnē fomentationem siccam vel liquidam. Videatis inferiùs in dictione *Sacellatio*.

Q R

Remutare, Gallicè *remuer*, est iterum curare, & quæ applicantur innouare. Et sic dicitur prima innouatio ac immutatio, secunda, & tertia: vel primus apparatus, secundus &c.

S

Sacellatio, applicatio est sacculorum, & est fomentatio sicca. Nam cum fit cum aliqua re liquida, communiter fomentare: vulgò autem vocem corumpendo *fomenter* dicitur: apud Tectosages verò plebs ait, *candegear*, tam de sicca

de sicca quàm de humida fomētatione, Græco verbo *pyreno* correspondente, à *pyr* dicto, quod ignem significat.

Sanguinatio quandoque à Guidone dicta est, pro phlebotomia vel missione sanguinis, ut plurimum tamen utitur voce Græca *phlebotomia*, quæ incisionem venæ significat, veluti arteriotomia incisionem arteriæ.

Sinapizatio, applicatio sinapismi est, quod propriè medicamētum est ex sinapi factum, Græcè *sinēpi*, & Latinè *sinapis* dicta. Vesicatorium vel rubificatio est antiquitus valde usitata. Nunc autem abutuntur hoc nomine, sinapismum & sinapizationem appellando aspersiōem cuiuscunque rei in formam pulueris veluti intingendo: Græci id appellant *diapasma*.

Pppp ij

AD DOMINVM PARÆVM CON-
SILIARIVM ET PRIMARIVM
Regis chirurgum.

DOMINE mi, vestras figuras & picturas mutuatus sum quoad instrumenta chirurgica, vt perfectior reddatur interpretatio dictionum Guidonis, quam dominus Ioubertus pater meus pro nouis chirurgis & tyronibus composuit. Certum autem habeo, id te non agere laturum, cum tam liberalis sis ad communicandas & publicandas tuas pulchras & excellentes conceptiones, inuentiones, observationes, tuamque raram profundamque scientiam: cum verè natus sis pro Reipublicæ bono magis quam pro tuo particulari profectu, vt communiter homines faciunt. Nullam verò probationem requiro, quam testimonium magni tomi tuorum operum, qui thesaurus preciosissimus est, argumentum certum tua admirabilis affectionis ad bene de omnibus hominibus merendum vsque ad consummationem seculi. Nihil enim vereor tua opera fore immortalia, & quòd quam citissimè in linguas extraneas conuertantur: nec solum Latine, sed etiam Italicè & Hispanicè: sicut intellexi iam præ manibus ea quosdam habere. Precor igitur Deum, vt omnia alia instituta tua tantum fortunet, quantum videre spero hunc fructum inestimabilem studiorum & laborum adeò exoptatum, ac vnquam fuerint Hippocratis labores.

Tuus humilis & ex animo seruus,
ISAAC IOBERTVS.

INDEX RERVM ET VER- BORVM CAPITVLO SINGV- LARI CONTEN- TORVM.

A Bdomen vide Venter.		Anatomia vnde dicta.	20
Acrochiron.	35	Anatomia definitio.	20
Acromium.	35	Anatomia imaginatio breuior est re-	
Acualia ossa.	28	ipfa.	20
Acus, est paruum focile.	49	Anatomia crassioris mineræ à Gui-	
Ad inquirendam veritatem quis sit a-		done docetur.	20
ptus.	6	Anatomia nõ satis docetur per libros	
Additamentum rostrale.	36	& picturas.	20.21
Adiutorium os.	36	Anatomia quatuor lectionibus de-	
Anus pars longani.	46	monstrata.	20
Anatomia omni medico necessaria.	19	Anatomia acquiritur duob' modis.	20
Anatomia quatuor sunt commodita-		Anatomia exercetur in corporibus	
tes.	19	mortuis.	20
Antiquorum scripta iudicanda.	8	Amygdalæ partes oris.	32
An nervus ferat sensum & motum si-		Amygdalæ seu vuula.	32
mul, & an radiatiuè, aut substan-		Aorta ascendit retro pulmonem.	39
tiuè.	24	Apollo & Aesculapius primi inuen-	
Anchæ quid significant.	44	tores medicinæ.	5.29
Anchæ diuisæ in partes continentes,		Apoplectica. venæ & arteriæ, dictæ	
contentas, & procedentes.	44	Subetales & Giudegi.	33
An sterilitas oriatur ex incisione alicu-		Arteria venalis.	38
ius nerui aut venæ. ponè aures.	31	Artes practica continent tria.	9.32
Anchæ.	44.47	Arnaldus de villa noua multa præ-	
à Nucha præcipuè oriuntur nerui mo-		clara opera fecit in chirurgia.	6.29
tores.	29	Araneosa tunica.	30
Animalia anatomia apta.	21	Arteria quid sit.	25
Anatomia in corporibus exsiccatis.	20	Arteriæ earumque origo.	25
Ansa pars temporum, eiusque vsus.	31	Arteria nulla reperitur sin: vena.	25
Anatomia prodest cognitioni, prædi-		Arteriæ & venæ ramificantur, vsque	
ctioni & curationi.	20	ad extrema corporis.	25
Anatomia sumitur principium totius		Astragalus vel Cahab.	49
curationis.	19	Accidentia aliquando suam causam	
Anatomia maximè necessaria chirur-		superant, & totam curam.	
go.	19	Auicenna valdè ordinatè de chirurgia	

INDEX

tractauit.	6.12.13	Carpus, aut, rasceta.	36
Audacia in rebus securis, timiditas in periculosis commendatur.	9	Cartilaginum natura & substantia.	23
Auaritia in Chirurgo fordida.	9.20	Cartilaginum triplex vsus.	26
Augetur fides eorum quæ scribuntur, ex narrantium concordia.	8	Cartilagine nervis carentes.	24
Audacia in rebus securis, timiditas in periculosis.	9	Cava vena.	43
Accidentia suâ causam superant.	8.40	Carnis tres species.	23
Aurium historia.	31	Caro pura & simplex vbi iueniatur.	23
Anniculæ cordis.	38	Caro musculosa frequens vbique.	23
Auaritia non decet Chirurgum.	9.	Caro glandulosa seu nodosa, quid.	23
20.3.19		Carnes glandulosæ multæ sine nervis.	24.
Axungia.	23	Caro colli triplex.	33
Axungia proprie quid.	23	Carnes colli dictæ ceruices.	33
Axilla.	35	Carnes linguæ glandulosæ.	32
		Cephalica vena.	35
		Cephalica ocularis.	35
		Cerebri substantia, color, & figura.	27
		Cerebrum in quo differat à medulla.	22.
		Cerebrum natura calidum est.	22
		Cerebrum maius in homine, quàm in cæteris animalibus.	27
		Cerebri vnusquisque venter duas habet partes.	29
		Cerebri carnes glandulosæ.	29
		Cerebri emunctoria vbi sint.	31
		Cerebri vulnera periculossima.	29
		Colli ligamenta.	33
		Colli morbi.	34
		Colli incisiones vt faciendæ.	34
		Collum propriam requirit ligaturam.	34.
		Colon intestinum.	40
		Colicæ remedia vbi applicanda.	41
		Cómissuræ cranij ad quid prosint.	27
		Commisuræ ferratiles veræ & falsæ.	28.
		Cranium cur ex diuersis ossibus.	27
		Cranij vulnera periculosa.	29
		Crus & coxa idem.	47
			Cryltal
B Alanus finis virgæ.			
Basilica vena.	35		
Betrucij modus anatomizandi.	20		
Boni medici officium.	3		
Brachium, seu magna manus.	34		
Brachiorum & manuum vsus.	34		
Brachij parui descriptio.	35		
Brunus satis discretè in chirurgia scripsit.	161.2		
Breuitas obscuritatem parit, prolixitas fastidium.	1.16		
Bruni secta.	7		
C			
C Atalogus operatorum in chirurgia.			
Cahab, vel astragalus.	49		
Cæcum pròptius descendit in Oscheu, quàm alia intestina.	41		
Cahab, est Astragalus.	49		
Capsula cordis.	38		
Calcaneus.	49		

INDEX.

Crystallinus humor.	30	Chirurgus debet tenere principia me-	
Crepatura seu ruptura.	47	dicinæ theoreticæ & practicæ.	9.4
Curationes omnium vulnerum, po-		Chirurgi separati à medicis post tē-	
tionibus, oleo, lana, cauli.	7	pora Auicennæ, & quare.	6.14.
Cura peruertitur ab accidentibus.	8	Chirurgus debet esse expertus.	9.9
Curæ malæ & falsæ promissiones fu-		Chirurgia ars mechanica.	6
giendæ.	3	Chirurgia dimissa in manibus mecha-	
Cura larga, aut præseruatua, aut pal-		nicorum.	6
liatiua in tribus casibus.	3	Chirurgus debet esse ingeniosus.	8
Cum anatomia cognoscendus est vsus		Chirurgus in Montepess.	6
& vtilitas.	12	Chirurgus debet esse expertus	8
Curatio sine cognitione causæ est for-		Chirurgia Albucasis dicta.	6.6
tunæ. 8. & 39.		Circa commissuras operationes sus-	
Cur à capite incipiat anatomia.	46	pectæ.	29
Cutis substantia & vsus.	23	Clysteri inuentio in passionibus in-	
Cutis duæ species.	23.	testinorum.	41
Cutis propriè dictæ quina species.	23	Cordis dignitas, forma & substan-	
Coniunctiua tunica.	30	tia.	37.38.
Cutis est media totius substantiæ.	21	Cordis colligatio.	38
Cura diuersificatur secundum diuersas		Cor à physicis dicitur temperatum,	
partes.	19	aut calidum & humidum: à medicis	
Cystis fellis descriptio.	43	calidum & ficcum.	22
Chordæ & tendones idem sunt.	25	Conditiones quæ requiruntur in chi-	
Chordæ & ligamenta descendunt à		rurgo, vt operetur artificiosè.	8
musculis.	23	Conditiones quæ requiruntur ab in-	
Chordæ & ligamenta ad iuncturas di-		firmitate.	9
latantur.	23	Conditiones quæ requiruntur in quo-	
Chordæ punctura spasmus & mor-		libet chirurgo.	8
tem inducit.	24	Conditiones extrinsecus venien-	
Chirurgia Albucasis.	6.6	tium.	9
Chirurgiæ etymologia.	3.22.	Conditiones assistentium.	9
Chirurgia inter artes mechanicas nu-		Conditiones quæ requiruntur in in-	
meratur.	2.42	firmitate & assistentibus.	9
Chirurgia dicta est sciētia & ars.	2.40	Confidentia in infirmo necessaria.	9
Chirurgia est duplex.	2.39	Consuetudo & authoritas non suffi-	
Chirurgia est tertium instrumentum		ciunt ad cognitionem.	7.32.
medicinæ.	2.26.9.1	Collum vesicæ, & eius musculi.	45
Chirurgia est ars practica.	9.11.	Conseruans facultas vbi sit.	29
Chirurgia striete considerata.	2.25	Collum eiusque vsus.	32
Chirurgia large considerata.	2.26.	Colli partes continentes & cōtētæ.	32

INDEX.

Collum vesicæ est sine reflexione in mulieribus.	45	ne & experimento.	7
Comparatio Chirurgi ignorantis anatomiam.	20	Dotes tum corporis tum animi in Chirurgo necessariae.	9.4
Complexiones membrorum à philosopho naturali recipi debent	21	Dorsum quid.	32
Concoctio tertia & quarta ubi fiat.	42	Dorsi partes.	32
Colatoria narium.	28	Duodenum intestinum, & eius nominis ratio.	41
Corporis humani definitio.	21	Dux sectæ à Galeno reprobata.	7
Costæ veræ & falsæ	37	Duo colla vnita in cysti fellis.	43
Cor vnde sit calidum.	22	E	
Cor clibano igneo assimilatur.	22	E Cphysis intestinum.	40
Cor nō pōt diu sustinere passiones.	38	E Munctoriorum caro glandulosa seu nodosa.	23
Cogitatio & rōnalis facultas sedes.	29	Emunctorium cordis.	35
D De anatomia q plurib' egerint.	21	Epiglottis, gula, guttur, idem sunt.	32
Decet Chirurgū gnarum esse aliquantum aliarum artium.	9.4.5.	Epiglottidis substantia & vsus.	32
Descriptio ossis coronalis.	27	Epiploon, eius descriptio, & nominis ratio.	40
De arteriis & venis simul debet tractare chirurgus.	25	Epiploon facile alteratur, & cur.	40
Descriptio ossis Basillaris siue Paxillaris.	28	Epiploon non incidendum, & cur.	40
Dentes, eorum natura & numerus.	31	Epiglottidis ligamentum.	32
Dentes, vnde sentiant.	31	Ex ligamenti rotundis descendunt musculi.	23
Dislocatio accidit solis iuncturis, aliis separatio.	28	Experientia medico necessaria.	8
Dislocatio brachij difficillima quæ sit.	36.	Exercitatio requiritur in artifice.	3
Diaphragmatis operatio & iuuamentum.	39	F	
Diaphragma est musculus.	39	F Aciei particula.	29
Diaphragmatis compositio.	38	F Finis & intentio Chirurgiæ.	3.
Digitus quot habeant ossa.	36	Foramen versus inguen.	49
Diuisio intestinorum.	40	Fouea & ventriculi cerebri.	37
Distinctio complexionum est pelagus in quo non licet medico nauigare.	21	Frontis os est de coronali.	29
Distributio libri in septem tractatus.	9	Frontis os videtur duplicatum.	29
Dogmatica doctrina perficitur ratione & experimento.		Frontis partes.	29
		Furcula, descriptio.	34
		Funis brachij, vena.	35
		G	
		G Alenus in cā fuit cur omisi fuerint libri Hippocratis.	35
		Galenus fuit maximus in scientia demonstratiua.	35
		Galen-	

INDEX.

3

INDEX.

Incisiones frontis & superciliarum vt faciendæ.	29	Intentiones pauca & concordæ facile perficiuntur.	4
Incisiones in brachijs vt faciendæ.	36	In multis & contrariis intentionibus quid considerandum.	4
Incommoda vesicæ fellis oppilata.	43	Inuentarium chirurgiæ.	2
Incisio pro calculo vesicæ.	45	Intentiones possibiles & impossibiles distinguendæ.	4
Infantia venerea veritatis.	8	Innata est nobis via à communioribus ad specialia procedere.	2
Intestinum cæcum, monoculū, & sacculus, idem sunt.	41	Intestinarum substantia & vsus.	40
Intestinum cæcum an bene dicatur, & cuius sit magnitudinis.	41	Intestinarum numerus.	40
Inuentores medicinæ.	5	In Montepes. Chirurgus, filius Lanfranci, magister Bonetus.	6.40
In ossibus basililaribus & petrosi Guilhelmus Lanfrancus & Henricus errarunt.	28	In sectis ita se sequuntur vt grues.	7
Intestinarum anatomia.	40	Initium methodi curatiuæ.	4
Intestinarum gracilium vulnera non sanantur, crassorum aliquoties.	41	In dogmatica doctrina inuestigantur res, & refutantur voces.	7
Intestinis quomodo conueniant clysteres.	41	In quolibet capitulo sunt tria.	104
Intestinum rectum seu longanum.	44	Ioannes de Parma chirurgus Auenioni socius Guidonis.	7
Incipiendum ab intestino recto.	41	Ioannes de Parma operator in chirurgia Auenioni.	7
In perinæo futura.	47	Iunctura propriè dicta.	26
In pede magno quot ossa sunt.	48	Iuncturis propriè accidit dislocatio.	26
In mēbro organico vna pars simplex est principum omnium.	22	Iuncturarum vulnera cur periculosa.	24
In oī mēbro nouè consideranda.	22	Iudicium discenti necessarium.	8
In distribuendis neruis tres intentiones.	24		
In anchis duo modi ossium.	44		
Instrumenta ferrea communia & propria.	3		
Instrumenta ferrea quæ secum portare debet chirurgus.	4		
Instrumenta chirurgorum communia & propria.	3		
Instrumenta medicinalia chirurgo necessaria.	3		
Intentio curandi vnde sumenda.	4		
Intentiones curandi nosse debet chirurgus.	4		

L

Laringis cartilagine & musculi.	32
Laxa bona: cruda vero mala.	7
Lacertus vnde dictus.	23
Lacuna cerebri.	29
Lambdoïdis commissura.	28
Lanfrancus, eiusque secta.	7
Lanfrancus omnia ferè à Guilielmo recepit.	6
Lanfrancus operator in chirurgia.	6
Ligamenta brachiorum.	36
Lingua eiusque descriptio.	32
Lingui	

INDEX.

Linguiformis additio.	32	Musculorum totius corporis nume-	
Lingux nerui vnde sint.	32	rus.	24
Lingux musculi.	32	Musculi desinunt in tendones, & ten-	
Ligamentorum natura.	23	dones in musculos.	23
Ligamentorum species duæ.	23	Musculus semper præcedit iunctu-	
Ligamenta sunt media inter ossa &		ram.	23
neruos.	23	Musculorum situationes quatuor.	24
Ligamenta ex ossibus nascuntur.	23	Musculi differunt quinque modis.	24
Longales carnes colli.	33	Musculus vnde componatur.	23
Longæ, & masculi, eorumque vsus.	33	Musculus est simplex sensu, & reip-	
		positus.	23
M		Musculus vnde dictus & quid.	23
Magister Peregrinus operator in		Musculus & lacertus idem sunt.	23
chirurgia Bononiæ.	6		
Magister Petrus de Argenteria opera-		N	
tor in chirurgia Parisiis.	6	Nates.	47
Materia capituli singularis. 2.	39	Nares.	30
Metatarsus.	49	Nasus.	30
Metacarpus & pecten idem sunt.	36	Nerui auditus instrumenta.	31
Mesenterium.	41	Nerui gustatorij mouentes linguâ.	32
Medicus non potest semper sanare.	3	Nerui pertinentes ad musculos maxil-	
Membra diuersi generis quæ sint.	33	læ.	31
Membra principalia quatuor.	22	Neruorum ex collo descendentium	
Mirach & Siphac.	46	vsus.	31
Mitra foramen virgæ.	47	Nerui recurrentes.	33
Modus extrahendi Hydropicorum a-		Nerui brachiorum quatuor notabi-	
quam.	5	les.	35
Mundinus doctus anatomicus.	20	Nerui renum in ventre.	44
Musculi duplices mouentes caput.	33	Nerui suspensorij testiculorum.	47
Musculi mouentes caput & collum.	33	Nerui omnes à cerebro oriuntur.	24
Musculi inferioris maxillæ.	32	Nerui anterioris partis cerebri in quo	
Musculi largugis.	32	differant à neruis posterioris.	24
Musculi ventris seu abdominis.	39	Nerui optici non cruciantur.	30
Musculi rectores superfluitatum.	39	Nerui optici sunt perforati.	30
Musculi brachiorum & manuum.	35	Nerui non nudi incedunt.	29
Musculi pedum.	48	Neruus sine comite vbi sit.	24
Musculi temporales.	31	Neruis quæ partes careant.	24
Musculi oculorum.	30	Neruus quid.	24
Musculi genarum & labiorum.	31	Nerui pedis.	48
Musculi lingux.	32	Nerui dentibus inferuntur.	24
Musculi masticatorij.	33	Nicolaus Catalanus operator in chi-	

INDEX.

rurgia Tholosæ.	6	Operatiões chirurgorū sunt tres. 3.	30
Nicolaus Catalanus chirurgus Tholosæ.	6	Organa sensus cur geminentur.	28
Nicolaus de Regio Calaber primus Gal. à Greco in Lat. transtulit.	6	Ordo & dispositio totius operis.	9
Nucha cerebri vicaria.	24	Orbita est pars coronalis, & ossis temporalis.	30
Nullum membrum est calidius & siccius pelle.	22	Ossa parietalia.	27
Nulla pars otiosa.	22	Ossa Paris cuius partis sunt.	28
Nucha seu medulla dorsi.	29	Os lambdoide nō est supra basilare.	28
Nuchæ origo.	29	Ossa Bregmatis, siue parietalia.	28
Nucha similis cerebro, aut parti ei.	29	Os occipitale.	27
Nucha inuoluta sicut cerebrum.	29	Os Basilare ad collū non pertinet.	28
Nuchæ symptomata similia sympt. cerebri.	29	Ossa cranij quot sunt.	27
O culorum compositio & vsus.	30	Ossium vsus diuersus.	25
Oculorum musculi.	30	Ossa claualia.	28
Oculorū quartus humor sect. Gal.	30	Os coxæ.	48
Oculorum carnes spongiosæ.	30	Ossa omnia crassiora sunt in iuncturis quàm in medio.	26
Odoratus instrumenta.	29	Oscheum seu bursa vesicæ.	47
Oesophagus.	32	Os sacrum seu amplum.	33
Oesophagus qua descendat.	44	Ossa paria temporum.	31
Ollæ capitis partes cōtinentes & contentæ.	27	Ossanium.	32
Ollæ capitis colligatio, quantitas, & figura.	26. 27	Os cuneiforme ad quid pertineat.	28
Ollæ capitis morbi.	29	Os naviculare.	49
Ollæ capitis substantia & cōplexio.	26	Ossa cur sint vltima in anatomia.	25
Ollæ capitis ossa præcipua.	27	Ossium natura.	25
Olla capitis.	26	Ossium differentia.	25
Omnia vulnera vnguentis & emplastris dulcibus curare.	7	Ossium totius corporis numerus.	25
Omnia ad ægri vtilitatem ordināda.	9	Os dictum crista, diuidens colatoria narium.	27
Omoplata, spatula, humer⁹, idē sūt.	34	Os coronale in nonnullis commissurâ diuisum.	27
Operatores tempore Guidonis.	5	Os cordis cartilaginofum.	38
Optimum in re proposita adducere testimonia.	8. 9	P artes chirurgiæ generales sunt duæ: speciales quinque. 3.	26
Operationes chirurgorum sunt tres.	3	Patria & conditio Guidonis.	7
Oportet vt chirurgus cognoscat præcipuè Anatomiam.	8. 32	Paul⁹ Aegineta operator i chirurgia.	6
		Patella genu.	48
		Panniculus est cutis mēbrorū interno rum.	23
		Paria	

INDEX.

Paria nervorum in summa quot.	29	Petrus de Bonanto operator in Chi-	
Partes, vide, Membra.		rurgia Lugduni.	6
Palatum.	32	Pecten, Ilium, & os femoris partes	
Palati tunica vnde sit.	32	sunt eiusdem.	4
Parencephalidis origo.	29	Pes magnus, siue tibia magna.	47
in Paralyfi brachiorum remedia vbi ap-		Pharynx & trachæi arteria idem sunt.	
plicanda.	37		
Panniculi cordis.	38	Phlegma & medulla sunt partes frigi-	
Pedis planta tota ligamentosa.	47	dæ & humidæ.	21
Pericranium vnde oriatur.	28	Picturæ anatomicæ Henrici damnan-	
Pecten, & metacarpus, idem sunt.	38	tur.	21
Pectus seu thorax.	37	Pili cur inter membra recenscan-	
Pectoris partes.	37	tur.	21
Pectoris ossa.	37	Pilorum vsus.	26
Pectoris ossa quot sint.	37	Pinguedo inter membra annumera-	
Pectus habet tres panniculos inter-		tur, & cur.	21
nos.	38	Pinguedinis duæ species.	23
Pectus quot habeat musculos.	37	Pinguedo propriè dicta.	23
Peritonæum vnde dictum.	39	Pinguedo quid profit.	23
Peritonæi substantia & vsus.	39	Pleura.	38
Petrosa ossa cur sic dicta.	28	Præputium.	47
Petrosorum ossium descriptio.	28	Præcordialis pars ventris.	39
Pedis ligamenta.	48	Principium à gratiarum actione.	1
Pedis ossa triplici ordine.	47	Principalia membra quæ.	22
Pes magnus, seu magna tibia.	47	Prolixitas molestiâ parit, breuitas ob-	
Pes magnus tripliciter diuisus.	47	scuritatem.	1
Pedis venarum & arteriarum distribu-		Præuariant & peruertunt.8.	40
tio.	47	Pulmonis substantia & vsus.	38
Pecten in pede.	49	Pulmonis quinque lobos.	38
Pericardium.	38	Pulmonis vasa triplicia.	38
Pectinis os.	45	Pulmo calidus & humidus.	21
Perinæum.	47	Pueri in collo gigantis.	1
Pericranium quid apud Gal.	27	Pulmo calidus humidus.	21
Pericranij substantia.	27	Pulmo sanguine subtili alitur.	21
Pericranium vnde oriatur.	27	Pyxides Illorum.	45
Pedis difficillima dislocatio quæ sit.			
49			
Petrus de Arelata magister operator		Q Væ artes sint necessariae Chirur-	
in Chirurgia Auenioni.	6	go.9.	6

INDEX.

Quarendum quibus & quomodo intentiones compleantur.	4
Querere à medico demonstrationem, est querere à traulo sermonem.	3
Quandiu ante Hippocratem filuerit medicina.	5
Quo tēpore fuerit Galenus & quandiu vixerit.	5
Quatuor magistri operatores in chirurgia.	6
Quantitas, situatio, & ligamenta virgæ.	47
Quinque festæ tempore Guidonis.	7
Quæ Hippocrates seminavit Galenus excoluit & auxit.	5
Quatuor magistri multa empirica scripserunt.	6
Quæ sint ossa in magno brachio.	36
Quomodo æstimari debeat salarium chirurgi.	9
Quantitas ventriculorum cerebri.	29
Quomodo dicat cor in medio esse.	37
Quot paria nervorum oriantur à cerebro.	24
Quot paria nervorum oriantur à nu-cha.	24
Quid cogat differre curationem, aut omnino omittere.	4
Qui omnes ægros ad sanctos rele-gant.	7
Quot radices habeant dentes.	32
Quinque oris particulæ.	31

R

R ationalis virtus vbi sit.	29
R asceta seu carpus.	36
Rasis operator in chirurgia.	6
Ratio situationis ollæ in capite non	

pertinet ad chirurgum.	27
Radices & elementa curationis.	20
Redol vulgò mesenterium.	41
Renum pinguedo & consensus.	44
Renum tunica vnde constet.	44
Retina membrana.	30
Rete mirabile.	27.29
Retis mirabilis vsus.	29
Renes calidi & humidi.	44
Renes minus calidi quàm splen.	44
Renum descriptio.	44
Renum præcipuæ affectiones.	44
Rosa Anglicana fatua.	6
Rolandus operator in chirurgia.	6

S

S	Accus vnde dicatur ieiunum intestinum.	40
	Saluatella vera.	35
	Sanguis spiritualis vinculum virtutum & animæ.	37
	Sanguis mutatur in varios spiritus.	38
	Sanguis, spiritus & humiditates naturales mēbra sunt calida & humida.	21
	Sanguinis massa musto assimilata.	42
	Sāguificatio propria hepatis actio.	42
	Secundina tunica.	30
	Scutiformis cartilago.	37
	Seminales venæ sub auribus reprobantur.	31
	Scientiæ sunt per additionem.	2
	Secta Guilielmi de Saliceto.	7
	Secta Bruni.	7.11
	Selirotica tunica.	30
	Secta Lanfranci.	7
	Secta theutonicorum militum.	7
	Scientia requiritur in chirurgo.	9
	Secta mulierum & idiotarum.	7
	Secta	

INDEX.

8 2

INDEX.

Tendones accipiūt sensum & motum à neruis.	25	go.	38
Tendones interni flectunt, externi extendunt.	25	Ventris situationes.	39
Tendone altero trahente alter relaxatur.	25	Ventris pars vmbilicalis , seu suminis.	39
Theodorici & Lanfranci matrimonium.	6	Ventris partes tres.	39
Theodoricus fabulas scripsit.	6	Ventris partes continentes & cōtentæ.	39
Theodoricus operator in chirurgia.	6	Ventris musculorum vsus , numerus, origo.	39
Theodoricus omnia fere ex Bruno transcripsit.	6	Vētris vulnera vbi periculosissima.	40
Theutonici milites, eorumque curationes.	7	In ventre futura vt fiat.	40
Tractatus diuifus & subdiuifus.	9	Venæ & arteriæ differūt quoad principia, sed communionē habent.	25
Tachæ arteria & pharynx idem sunt.	32	Veritatem ne cognoscamus quid impediāt.	8
Trachæ descriptio.	32	Veritas omnino amanda.	8
V			
Varia lectio delectat, certa prodest.	1	Venæ communes inter mammillas & matricem.	46
Vesica yrinaria.	45	Vesica fellis multis modis oppilata.	43
Venarum , arteriarum & neruorum notabilium brachij numerus.	35	Vena corporalis siue mediana.	35
Venarum parui brachij distributio.	35	Ventris significationes.	39
Vena saphena.	48	Vermiformis cerebri.	29
Vena sciatica.	48	Vertebrum.	32
Vena renalis.	48	Virga dicatur agriculator.	47
Vena poplitica.	48	Virtus duplex in vnoquoque cerebri ventriculo.	29
Vena quid.	25	Virga habet duos canales præcipuos.	47
Venæ oriuntur ex hepate.	25	Vitreus humor.	30
Venæ arteriæ, & nerui motores oculorum.	30	Virtus membrorum compositorum vnde oriatur.	29
Vesica cur obnoxia calculis & oppilationibus.	45	Vlnæ ossis descriptio.	34
Vena siue arteria vbi reperiatur.	25	Vlna & adiutorium idem sunt.	35
Venæ caux ascensus.	38	Vlna.	34
Vena arterialis.	38	Vnguenta, quæ secum portare debet chirurgus.	4
Vena pulsatilis.	38	Vnde dicatur Dydimus.	46
Venæ pulsatilis (i. arteriæ aortæ) origo.	38	Vnaquæque pars medicinæ indiget reliquis.	8

Vnguen

INDEX.

Vnguentum basilicum ad quid.	4	Vna curandi ratio, eaque vera.	3
Vnguentum album ad quid.	4	Vnde doceatur capitis ligatura.	29
Vnguentum Apostolicum ad quid.	4	Vnguium vsus.	26
Vnguentum dialthæ ad quid.	4	Vritides seu vretres.	45
Vnguentum aureum ad quid.	4	Vrbanus Papa quintus.	7
Vnusquisque posset breui esse medicus, nisi aliis artibus indigeret.	10	Vtilitas commentariorum & collectio-	rum.
Vngues cur recenseantur inter membra.	21	Vulua.	31
		Xirbus seu omentum.	40

INDEX RERVM ET VERBORVM PRIMO TRACTATV QVI EST DE ANATOMIA CONTENTORVM.

A D remouendas oculorum fordes.	92	in Angina triplex phlebotomia eodem die.	79
Alius modus perforandi in ascita.	112	in Anthrace conuenientissima est the- riaca.	64
in Amputatione membri considera- tio.	67	Anginæ signa bona & mala.	96
Amputare membrum quid cogat.	67	Anginæ gargarismus maturans.	98
Aneurismatis curandi modus ter- tius.	101	Anginam quid sua insita virtute sa- net.	98
Anginæ causa.	96	Anginæ induratae cura.	99
Anginæ iudicia & prognostica.	96	Angina quid.	95
in Anthrace, qua parte sanguis mitte- dus.	64	Angina critica cur mala.	97
Anginæ sanandæ mirum emplastrum.	98	Aneurisma quid, & quomodo fiat.	101
Anginæ duæ species sensum laten- tes.	95	Anasarca est min ⁹ periculosa aliis.	110
Anthracis ethymologia.	63	in Anasarca sepeliendus ager in are- na calida ad solem.	113
ad Anginam maturatam rumpendam varia artificia.	98	Anasarcicum sepelire in arena calida, aut in furno ponere.	113
Anthracem maturantia.	65	Antispasis quid.	56
Anginæ species quatuor.	95	Anthrax prompto eget auxilio.	63
		Anginæ nocet somnus.	97
		Anthracem maturas & rumpens em-	

INDEX.

plastrum.	65	Angina quænam pessima, quæ minus	
in Angina quales reuulsiones & deri-		mortalis, quæ longior, quæ tutior.	96
uationes faciendæ, & subitò.	96	Anginæ quinta species strumosa di-	
Anginæ resolutionis, permutationis,		cta.	96
collectionis, & mortis signa.	96. 97	Anginæ extrinsecus quid applican-	
Anthrax est morbus acutus & con-		dum.	98
tagiosus.	63	Aneurismatis duplex curatio.	101
Anginæ frigidæ cura.	99	Anginæ signa & symptomata va-	
Anasarcae curatio.	112	ria.	96
Anasarcam resoluentia.	112	Angina strumosa.	91
Anodynum optimū est lac & cassia.	98	Apostemata vera sæpè resoluuntur.	62
in Anthrace non omittenda epithe-		Apostematum in genere curatio, &	
mata cordis.	64	vbi de ea agatur à Galeno.	54
Anthraxi quid applicandum.	64	Apostematum indicationes curatiuæ,	
in Anthrace consolida maior mira-		quales & vr. de sumantur.	54
culosa.	65	Apostematis prima curatio quæ sit.	56
in Angina dolor fortis sedatus.	97	Apostematis curatio vbi incipiēda.	56
Anginæ incipientis, crescentis & de-		Apostematum curatio quomodo va-	
clinantis remedia.	98	rietur.	56
Anthrax morfu sanatus.	64	Apostematis remedia pro vnoquoque	
Anthraxis materia, causa, signa, & in-		tempore.	57
dicia.	63	Apostemati conueniunt repellentia	
An sanguis ad mammillas conuersus		ab initio.	57
maniam efficiat, & cur.	107	Apostematum differentia ex mate-	
Animaduersio in apertione aposte-		ria.	53
matis dorsi.	100	Apertio in iuncturis cur anticipari de-	
Anginæ superantis cura.	98	beat.	100
Anthraxis non admodū acuti cura.	64	Apostema quo in genere magis pec-	
in Angina quid applicandum intrin-		cet, & quæ sit eius ratio magis.	54
secus & extrinsecus.	98	Apertio rotulæ genu quomodo faciē-	
Anthrax quid differat à carbunculo.	63	da.	116
Anasarca & eius signa.	110	Apostemata simplicia & cōposita.	54
Anthrax qui rubet minus morta-		in Anginæ maxima angustia gutturis	
lis.	63	apertio.	92
Anginæ maturatæ remedia.	98	Apostematum verorum species qua-	
Anthraxis curatio.	63	tuor.	53
Anthrax niger semper mortalis.	63	Apostemata anchiarum.	113
Angina in quo conueniat cum aliis		Apostematum sanguineorum species	
apostematibus quoad curam, & in		quot.	58
quo differat.	27	Apostema est aggregatio trium mor-	
		borum.	

INDEX.

borum.	50	taxus barbatus.	116
Apostematum differentie, & species unde sumantur.	51	Apostematum verorum nomina pro- pria.	53
Apostemata tibiæ.	117	Apostemata phlegmatica quo tẽpore & quibus materiis multiplicentur.	71
Apostemata dorsi cur periculosa.	100	Apostema verum, proprium, certum, & uniforme.	51
Apertiones quibus medicamentis melius fiant.	53	Apostemata vera non sunt pura.	53
Apostema ventosum.	53	Apostematum causæ generales.	56
Apostematum nõ verorũ quatuor spe- cies.	54	Apertio in parietibus suppuratis pe- ctoris.	108
Apostemata humorum naturalium & non naturalium.	53	Apostematis synonyma.	50
Apostemata non vera, impropria, in- certa & non uniformia.	52	Apostemata magna & parua quæ di- cantur.	55
Apostematis aquosi locus frequentis- simus.	76	Apostemata habet periodos, paroxys- mos, & crises secundum suos hu- mores.	58
Apertio apostematis quomodo faciẽ- da.	57	Apostemata habent quatuor tem- pora.	59
Apostemata hydropisim efficiẽtia.	110	Apostematum temporis triplex distin- ctio.	58
Apostematis veri & non veri signa.	57	Apostematis quatuor tẽporũ signa.	58
Apostematum indicia.	61	Apostematis iam suppurati signa.	59
Apostematum materia quæ sit.	52	Apostematum signa.	57
Apostemata vera comprehenduntur sub sanguineis.	54	Aquoso apostemati quid applican- dum.	76
Apostemata maligna & fraudulosa.	55	Aquosum apostema.	51
Apostemata singularia vix sunt pura: pleraque non vera, pura sunt.	54	Aquosum apostema ita curatur vt ve- rum cedema.	76
Apertio apostematis in capite qua fi- gura fieri debeat.	88	Aquosi apostematis diætæ.	76
Apostemati qualia resolutentia conue- niant & quando.	56	Arcenici noxia.	81
Apostemata digitorum, eorũque causa & curatio.	102	Arcenici applicandi quantitas.	81
Apostematum verorum species qua- tuor.	59	in Ascite corroborandum iecur intrin- secus & extrinsecus.	111
Apostemata ani quomodo aperian- da.	116	Asciti conducit vrina ægri.	111
Apostemata ani.	116	Ascitis materiam euaporantia.	111
Apostematis duri emollitio.	80	Asciti conducit aqua distillata ex cor- ticibus sambuci.	111
in Apostematibus ani commendatur		Ascites est pessima species hydropi- sis	110

INDEX.

in Ascite cauteria qualia , quod , & vbi.	112	Botij per medicamenta curatio.	100
Ascitem cantharides præparatæ.	111	Botium quid & cuius materiæ.	99
Ascites hydropisis.	110	Botium est morbus regionis hæreditarius.	99
Ascitis perforatio fufe tractatur.	112	Bubonis indicia.	104
Attractionis causæ.	53	Bubo non patitur repellentia neque fortia emollientia.	105
Aurium apostematis suppurâtis remedia.	95	Bubonis cura non critica.	105
Aurium apostematis calidi remedia pro augmento, & statu.	95	Bubonis suppurantis cura.	105
Aurium apostematum indicia.	93	Bubonis febres sunt malignæ , exceptis ephemeris & cur.	104
Aurium apostematis frigidi remedia.	94	Bubo fugilinus eiusque materia.	77
Aurium apostemata in iunioribus periculosiora, & cur.	93	Bubo tribus modis accipitur.	103
Aurium apostemata profunda admittunt repellentia, non quæ in radicibus sunt.	46		
Aurium apostematis tâ profundi, quâ superficialis curatio.	94	C arbunculi descriptio.	62
Aurium dolorem sequuntur grauia accidentia.	93	Carbunculi eschara qualis.	62
Aurium apostemata calida extreme dolorosa.	93	Carbunculi materia.	62
Auriû apostematis externi curatio.	94	Carbunculi signa & indicia.	62
Aurium apostematum diuisio.	93	Carbunculi sunt venenosi.	62
Aurium apostematis curatio.	93	in Capitis affectibus quæ repellentia permittantur.	87
in Aurium dolore medulla vitulina probata est.	94	Câcer quid differat ab esphiomeno.	65
Aurium dolor sedatus.	94	Cancer est particularis lepra.	85
		Cancer est duplex affectio.	85
B		Cancris apostematis descriptio.	85
Botij p chirurgiâ duplex cura.	100	Cancrorum materia.	85
Birsé resoluitur ad apostema millarum seu pleuresim.	8	Cancris, varices, & lepra sunt eiusdem materiæ.	58
Botij curabilis & incurabilis signa.	99	Cancrorum loco frequentiora.	85
Bona buba cur cognominetur anthrax.	63	Cancris apostematis signa & indicia.	58
Bothores qui sint.	53	Cancris principium est obscurum.	58
Bothores sæpissime sunt venenati.	54	Cancris apostematis curatio.	86
Botio curando res probatæ.	100	in Cancro sæpe reiterâda purgatio.	86
		in Cancro quid applicandum.	86
		Carbunculi sequuntur pestem.	62
		Carbunculos plerunque sequitur febris.	63
		Carbunculi desinunt in vlcera.	62
		Causæ , signa , & iudicia Apostematis aquosi.	76
		Capitis	

INDEX.

Capitis apostematum indicia.	87	rentia.	67
Capitis apostema suppurans subito aperiendum.	87	Cholera citrina, vitellina, æruginosa, & prassina vnde.	67
Causæ herniæ carnosæ & varicosæ.	115	Cholera æruginosa & prassina extre- mè maligna.	68
Carbunculo quid applicandum pro di- uersis temporibus.	63	Cibi quot horas in ventre morentur, & quoties in die cibandum.	65
Cauterium remouet omnem corru- ptionem.	102	Cibi melancholiam generantes.	84
Capitis ægri diætæ & purgatio.	87	Coniunctæ.	57
Carbunculi maligni cura.	63	In cibo nihil medicamentosum mis- cendum.	64
Caput obnoxium varijs apostemati- bus.	87	Constructio ad euellendas ex crescen- tias.	79.83
Calidū latè captū p putrefactione.	51	Contra ascitem ius Iridis.	111
Carbunculo conueniens diætæ.	63	Consideratio in aperiendo.	58
Carbunculo qua parte mittendus san- guis.	63	Conditiones apostematis aquosi	75
Cancro extirpatio.	86	Coxarum apostemata.	116
Cancros euellere nō suadet Guido.	86	Communis apostematū generatio.	53
Cancro sæpe sufficit palliatio.	86	Contra cancerū canceri fluuiatiles.	85
Carbunculus est plegmon.	62	Conditiones definitiōis essentialis.	59
Carbunculo emplastrum duorum gra- natorum, & aliud ficuum.	63	Congestio & deriuatio sunt causæ omnium apostematum.	52
Cācros occultos nō curare meli⁹ est.	86	Congestionis aptissima materia & causæ.	52
Cancer confirmatus non curatur nisi extirpatione.	85	Congestionis apostemata constant factis & fluxis.	52
Carbunculus, pruna, ignis Persicus seu facer idem sunt.	62	Colli apostemata duplicia.	95
Cholera naturalis descriptio & quæ propriè sit.	67	Consolida minor miraculosa in An- thraxe.	65
Cholera nigra qualis.	69	Crepatura non est vera hernia.	113
Chiragra descriptio.	101	Cura bubōis ab extremorū dolore.	105
Cholera quot faciat species aposte- matum.	68	Cura bubonis critici, aut expulsi à parte nobili.	106
Cholera descriptio, & eius species.	67	Cura bubonū qd differat ab alijs.	104
Chiragia naturalis non curatur.	101	Curatio bothorum in auribus.	94
Chiragra cauterizatio.	101	Curatio apostematum brachiorū quo- modo differat à curatione com- muni.	100
Chiragra chirotheca seu bursa plena lixiuio.	101	Cura apostematis brachij ex sanguinis missione.	101
Chiragra propria remedia.	101		
Cholera non naturalis & eius diffe-			

INDEX.

Emincn

INDEX.

Eminentia non est vera hernia.	33	Erisipelatis ulcerati curatio.	69
Embuba ad extrahendas verrucas.	70	Erisipelatis veri signa vnde sumantur.	68.
Emplastrum scrofulis cōueniens.	78	Erisipelas passio cutis.	67
Erisipelas verum & certum species est phlegmonis.	68	Esthiomenus tractatur vt pustulæ malignæ.	65
Erisipelatis accidentia aliquando superant causam.	68	in Esthiomeno quomodo purgādū.	66
Erisipelas duplex.	68	Esthiomenus requirit caustica, & cauteria, & quando.	65
Erisipelas sæpius accidit faciei & lepori nasi.	68	Esthiomeno cōducit phlebotomia.	66
Erisipelatis tempora.	68	Esthiomeno quid applicandum.	66
Erisipelas sequitur motū tertianæ.	68	Esthiomenus Grece gangræna.	65
Erisipelatis nō veri, sed ulcerati materia.	67	Esthiomeni mundificatiuum.	66
Erisipelas nō ulceratū vocatur phlegmon.	68	Esthiomeno conuenit Aegyptiacū.	65
Erisipelatis ulcerati generatio.	67	Esthiomenus est effectus pustularū.	65
Erisipelatis veri causæ.	68	Esthiomenus vult cordialia, vt est theriaca.	66
Erisipelatis veri & certi materia.	68	Esthiomenus, lupus, & cancer differunt.	66
Erisipelas penè adhærens pilis.	67	Esthiomeni causæ.	65
Erisipelas exquisitum dictum spina apud Auic.	51	Esthiomeni etymologia septissima.	65
Erisipelas phlegmonodes, œdematodes, scirrholes.	68	Esthiomeni cauterizati curatio.	66
in Erisipellate plus refrigerandū quam in phlegmone.	69	Esthiomeni diætæ.	66
Erisipelatis veri diætæ.	68	Esthiomenus est phlegmon.	65
in Erisipellate vero phlebotomia & purgatio.	68	Esthiomeni curatio.	66
Erisipelas verum vult humida refrigerantia.	69	Esthiomeni generatio.	65
Erisipelas nomen commune apostematum cholicorum.	67	Esthiomeni signa & indicia.	65
Erisipelas non dicitur quod sit ex cholera non laudabili.	67	Euacuatio eiusdem partis quo tempore conueniat.	66
Erisipelatis veri symptomatum curatio.	69	Euacuationi omni coniuncta est virtutis debilitatio.	111
Erisipelatis veri curatio respondens curæ phlegmonis.	69	Euacuatio materiæ coniunctæ apostematum.	55
Erisipelatis veri terminatio & cura.	68	Exituræ incipientis curatio.	53
		Exiturarū p medicamēta tractatio.	53
		Excrecentiarum cura sextuplex.	78
		Excrecentiarum cura, & diætæ.	78
		Excrecentiarum differentiæ, causæ, signa & indicia.	77-78
		Exiturarū phlegmaticarū species.	77

INDEX.

Exiturarum: phlegmaticarum mate- ria. 72	Formica in muliere Romana. 71
Excrecentiarum incisio & erosio quo in loco periculosa. 78	Formicæ descriptio & eius duæ spe- cies. 69
Excrecentiarum phlegmaticarum va- riæ species & appellationes. 77	Formica est herpes non verus, seu vl- ceratus. 68
Excrecentiarum corrosio & mundifi- catio. 80	Forma apertionis apostematis mam- millarum suppurati. 108
Excrecentias resoluentia. 79	Formicæ bothoralis remedia. 70
Exitura quæ chirurgiam requirat. 53	Formicæ conducit emplastrum de ar- noglossa. 71
Exiturarum artificialis apertionis in- commoda. 52	Formicarum materia. 69
Exitura laudabilis. 52	Formicarum incisio & cauterizatio. 71
Exiturarum duplex terminatio. 51	Formica unde dicta. 69
Exituræ non sunt vera apostemata. 51	Formicæ ulceratæ remedia. 71
Exituræ suspecta & malæ matura- tio. 51	Formicæ signa & curatio. 70
Exiturarum indicia. 51	Formica & herpes malignus idem. 69
Exiturarum apertio quæ tutissima. 53	Formicæ quid applicandum ante vlce- rationem. 70
Exituræ magis peccant in qualitate, quàm in tumore. 50	Fugilicum apostema quid. 107
Exituræ aliquando per chirurgiâ cu- rantur. 51	Fugilici apostematis cura. 107
Excrecentiarum excisio. 79	Fugilici apostematis cura displicet Guidoni. 107
Exitura quid. 51	Furunculus non est pustula maligna. 62.
Ex pro in & pro ab. 58	Furunculus Rhafi est carbunculus. 62
Exituræ apertæ curatio. 52	Formica apud Auiq. quid. 69
	Furunculi curatio. 62
F actum & fluxum sumuntur ex principalibus indicationibus. 52	G eneratio bubonis, 103
Factum & fluxum in apostematibus. 52.	G ibbositas cuius partis, & cuius generis mali sit. 100
Fistulæ in pectore generatio. 108	Glandulæ aurium & scrofulæ. 95
Fistula facillè generatur iuxta anum. 113.	Guidonis opinio in usu repellentium in apostematibus. 56
Fistularum materia. 72	H erpetis miliaris putridi reme- dia. 71
Fistularum materia. 108	Herpetis ulcerati remedia. 71
Fluxus ut inhibeatur. 53	Herpes miliaris. 69
Formica non habet escharam. 69	Hernia varicosa. 115
Formica definit in vlcus. 70	Hernia

INDEX

- Hernia humoralis quid. 113
 Herpes est erisipelas pustulatum & ulceratum. 70
 Herniarum varicosarum & carnosarum extirpatio. 115
 Hernia humoralis calidæ curatio. 113
 Herniarum varicosarum per chirurgiam cura. 115
 Herpes esthiomenus. 69
 Hernia quale apostema. 69
 Hernia per similitudinem. 113
 Herniæ propriè dictæ species quinque. 113
 Herpetis indicia & cura. 70
 Herniæ varicosæ chirurgia. 116
 Herniæ varicosæ tractatio per causticam. 115
 Herpes eiusque descriptio. 69
 Hernia in testiculis quid. 78
 Hernia carnosa. 115
 Hernia ventosa. 114
 Hernia aquosa. 114
 Herniæ varicosæ signa. 115
 Herpetis materia. 69
 Herniæ carnosæ signa. 114
 Herpes minus indiget phlebotomia. 70.
 Herpeti miliari purgatio conueniens. 71.
 Herpes requirit refrigerantia sicca. 70
 Herniæ humoralis frigidæ cura. 113
 Herniæ humoralis induratæ cura. 113
 Herniæ aquosæ duæ species. 114
 Herniæ aquosæ & ventosæ rarò sint. 114
 Herniæ aquosæ & ventosæ cura. 114
 Herniæ aquosæ non ventosæ conuenit chirurgia. 114
 Herniæ aquosæ per chirurgiam curatio. 114
 Hernia aquosa recidit obnoxia. 114
 Herniæ omni ligatura conueniens. 114
 Humores naturales & non naturales quales & quomodo differant. 52
 Humor rheumati magis obnoxius. 62
 Humor non naturalium passiones & effectus. 52
 Humores eorumque diuisio. 52
 Humores non naturales denominantur à naturalibus. 52
 Hyosciamus sedat dolorē & maturat apostema. 69
 Hydropisis signa communia. 110
 Hydropisis eiusque etymologia. 110
 Hydropisis species quæ pessima. 110
 Hydropisis definitio. 110
 Herba purgantes sanguinem. 83
 Hydropisis indicia. 111
 de Hydropisi cura parum promittendum. 110
 Hydropisis species & causæ. 110
 Hydrops idē cū apostemate aquoso. 75
 in Hydropisi semper malè habet iecur, & quid patiat. 110
 in Hydropisi hepar dupliciter refrigeratum. 110
 in Hydropisi calida hepar frigidum quomodo intelligendum. 110
 Ignis Persicus, seu facer pruna & carbunculus idem. 62
 Ignis sancti Antonij seu Martialis, idē 65.
 In Anasarca iecur roborandum. 112
 In statu. 92
 In declinatione. 92
 In quo differat curatio apostematum ollæ capitis ab alijs. 87
 In scirrho phlebotomia. 83
 Incisiones in axillis, inguinibus, auribus

INDEX.

vt faciendæ.	103	Indicia herniæ carnosæ & varicosæ.	115.
In anthrace somnus prohibendus.	64		
In glandularū incisionibus, & scrofularum iuxta aures quid obseruandum.	87	L	
In vëtris apostematibus cauteria punctualia.	109	Lactis coagulatio tribus modis differt ab apostemate mammillarum.	108
Incisiones in facie quomodo faciendæ.	73	Lac anodynum optimum.	98
In talpa cranio adhærente quid faciendum.	87	Lepra particularis est cancer.	85
In scrofulis amputandis quid obseruandum.	81	Lepra, cancer, varices sunt eiusdem materiæ.	85
In illi ⁹ pestis periculo fuit Guido.	105	Limaces in emplastro aduersus scrofulas.	78
Inflationis materia & eius sedes diuersæ.	74	Loca magis obnoxia aneurismati.	108
Inflatio & œdema quid differant.	74	Lupus quid differat ab Esthiomeno.	64
Incisiones in fronte, palpebris, pone aures, & in maxillis vt faciendæ.	88	Lupia quid & vnde dicta.	78
In ascite vis solis est miraculosa.	112	Lupia materia.	72
Ius gallinarum reparat naturam.	81	Lupias resoluendi modus.	86
In excrecentijs variæ res cõtentæ.	78	M	
In glandula cranio adhærente quid faciendum.	87	Mammillarum apostemati incipienti quid applicandum.	108
In angina deplorata guttur incisum, & vulneris curatio.	99	Mammillarum apostematis suppurantis curatio.	108
Inepta curabilis anthracis probatio.	65	Mammillarum apostematis indurati curatio.	108
In sola ascite admittitur chirurgia.	112	Mammillarum apostemati cancerati curatio.	108
In ascite cauteria clauaria.	111	Materia & forma herpetis miliaris.	70
In augmento.	92	Mammillarum apostemata alia propria, alia per similitudinem.	107
Incisio pro capitis apostemate qualis esse debeat.	88	Materia aquosi apostematis.	75
Inflatio non curatur vt œdema.	74	Massa sanguinis quid.	47
In inflationibus lixiuiū cõmendatū.	75	Mammillarū apostematis curatio.	108
Incisiones in fronte non faciendæ secundum rugas.	88	Materia formicæ ficalis, & pustula, & remedia.	70
Inflationis signa.	74	Materia & forma herpetis estiomeni.	69
Inflationi remedia applicabilia.	75	Mammillarum apostematum signa propria.	107
Indicatio compositionis partis.	87		
Indicatio complexionis partis.	87		

Mammil

INDEX.

Mammillarum apostematum indicia.	107	Nacta quid.	77
Massa sanguinis quid.	53	Nactæ materia.	77
Mammillarum apostematis frigidi curatio.	108	Necessitas non habet horam.	64
Melancholiam purgantia.	83	Non soli plethoræ conuenit phlebotomia.	105
Medicinales res per relationem dicuntur.	49	Nodus quid & unde dictus.	77
Medicamenta quæ multum promittunt, parum præstant.	99	Nodorum materia.	77
Melancholia quis humor sit, & quot specierum.	82	Nomen generale apostematum cholericorum.	67
Melancholia naturalis qualis humor sit.	82	Nodi duri & nodi leues.	77
Melancholia non naturalis qualis humor sit & quot specierum.	82	Nomina sunt negligenda.	77
Melancholia quot apostematum species faciat.	82	Non omnis tumor apostema est, & si præter naturam.	51
Morbus idem dicitur compositus, compositus & organicus.	53	Nouimedici taxantur.	52
Molestissimum omnium symptomatum est dolor.	89		
Modus impediendi reditum materiæ.	70	O culorum dolorē mitigantia.	90
Morbus indicat contrarium, pars uero simile.	87	Oculo qui colores grati.	90
Modus regendi cauteria non potest describi.	81	Oedema maturantia.	73
Mundificantia apostema apertum.	57	Oedema quale apostema sit.	71
		Oedema quomodo dicatur sine dolore.	72
N		Oedematis indurati remedia.	74
Arcoticorum usus quando deferendus usque ad syncope.	87	Oedema duplex.	71
Nacta est diuersarum formarum, & diuersa habet nomina.	77	Oedematis veri materia.	71
Narcotica saporosa cui parti applicari possunt.	86	Oedematis causæ & signa.	71
Narcotica quibus somnus prouocatur.	86	Oedematis tempora quatuor.	71
Narcoticorum applicatorum incommoda, & eorum correctio.	86	Oedematis terminatio.	72
		Oedematis curatio.	72
		Oedemati nocet somnus.	73
		in Oedemate phlebotomia.	73
		Oedema phlegmonodes, crysipelato-	72
		des, & scirrholes.	72
		Oedemati pro diuersis temporibus quid applicandum.	73
		Oedematis diuersa remedia pro diuersa terminatione.	73
		Oedema repellentia & resoluentia.	73
		Oedemate maturato non expectandum ut aperiatur sua sponte.	74
		Oedematis suppurantis & aperti cu-	

INDEX.

ratio.	74	Opium quantum noceat oculis.	92
Oedematis dolorosi remedia.	74	Ophthalmiæ valde obnoxius est plethoricus.	89
Ollæ capitis materia coniuncta vt tractanda.	87	Ophthalmiæ sanguineæ, cholericæ, pthlegmaticæ, & melancholicæ signa.	89
Olei rosacei duplex facultas.	60	Opium non applicandū nisi in extremo dolore.	92
Emoplaturæ apostematosa quid differant ab aliorum cura.	100	Opium nocet visui.	92
Omnis hernia apostematosa minatur testiculis.	114	Ophthalmiæ maturæ curatio.	92
Orificij stomachi indurati remedia.	110	Ophthalmiæ meningearum signa.	89
Ophthalmiæ maturationis signum præcipuum.	92	Ophthalmia quid.	88
Ophthalmiæ periodus quis longior.	90	Ophthalmia duplex.	88
Ophthalmiæ nocet magna coena.	90	Ophthalmiæ species tertia.	88
Ophthalmiæ a perieranio signa.	89	Ophthalmiæ signa in genere.	88
Ophthalmiæ collyria conuenientia.	91	Ophthalmiæ curatio particularis.	90
Ophthalmiæ frontale restringens.	90	Ophthalmiæ calidæ quid applicandum in principio.	92
Ophthalmiæ indicia.	88	Ophthalmiam malè curatam quæ incommoda sequantur.	90
Ophthalmiæ tempora quatuor & vniuscuiusque signa.	89	Ophthalmia est morbus cōtagiosus.	88
in Ophthalmia febris cūm augetur quid denotet.	89	Ophthalmiæ quo tempore conducatur sarcocolla.	91
Ophthalmia est passio coniunctiue per se, oculi per accidens.	88	P annaritiij descriptio.	102
Ophthalmiæ causæ quid differant ab aliis.	88	Pannaritiij indicia.	102
Ophthalmiæ causæ primitiue.	88	in Pannarito defensiuum.	103
Ophthalmiæ stomachalis signa.	89	Panis de esula.	76
Opio sapienter vtendum.	92	Pannaritio quid pro diuersis temporibus applicandum.	103
Ophthalmiæ capitalis signa.	89	Pannaritiij suppurantis cura.	103
Ophthalmiæ aliquarum venarum incisio.	90	Pannaritiij vlcerati cura.	102
Ophthalmiæ quo tempore non conueniant pulueres.	92	Papæ Innocentis sexti tempore redijte pestis, & quos potissimum interfecerit.	105
Ophthalmiæ quando noceant pulueres applicati.	92	in Pannaritio dolorem sedans.	102
Ophthalmiæ periodi & proxysmi.	90	Pannaritiij symptomata graua.	102
Ophthalmiā contumacē q̄ facit.	90	Pannaritiij elthiomeni, & sphaceli cura.	103
Ophthalmiæ frigidæ quid applicandum.	93	Panis ex hordeo & lacte tithimalli.	76
		in Pannaritio dolor grauissimus.	102
		Parotides	

INDEX.

Parotidis vocantur emunctoria cerebri.	94	stema.	58
Papæ Clementi sexto seruiebat Guido.	104	Phlegmen pro omni inflammatione.	58
Parotidum cura secundum Galenum.	107	Phlebotomia qua parte facienda pro diuersis temporibus.	105
Pannaritiij cura.	102	Phlegmones signa.	67
Papæ Gregorij tempore pestis.	104	Phlegma quis humor.	71
Pannaritiij cum osse corrupto cura.	102	Phlegma vitreum subiicitur acido.	72
Per medicamenta curantur.	56	Phlegma quot genera apostematum gignat.	72
Pestis antidota.	105	Phlegmone generis nomen sumēs.	67
Pestis illius historia.	104	Phlegma sequitur sanguinē in generatione & quantitate.	71
Pectoris apostemata rite repellenda.	105	Phlegmones curam quid impediat.	68
Pestium contagiosarum alia species.	105	Phlegmones causæ.	67
Pestis ferè vniuersalis.	105	Phlegmatis non naturalis species.	72
Pestis illius causæ.	104	Phlegmones terminatio quadruplex.	67.
Pestis à Guidone recitata cum aliis omnibus collatio.	104	Phlebotomia triplex eodem die ad squinantiam.	97
Pestis tempore Hippocratis & Galeni.	104	Phlegmone resoluitur, suppurat, putrescit aut lapidescit & quid demonstret.	67
Phlegma naturale quod.	72	Phlegmone requirit phlebotomiam, etiam nomine plethorico.	68
Phlegmaticorum apostematum species.	71	Phlegmones summaria curatio.	55
Phlegmones dicta.	67	Phlegmone vt degeneret in scyrrhum.	82
Phlegmones putridæ remedia.	69	Phlegmone est passio cutis.	67
Phlegmoni quid applicandum in statu & declinatione.	68	Phlegmones particularis cura quibus intentionibus perficiatur.	67
Phlegmonem repellentia & refrænantia.	67	Phlegmones incipiētis, crescentis, videntis, & declinantis signa.	68
Phlegmone erysipelatodes, cedematoes, & scyrrhodes.	59	Phlegmoni quid conueniat, pro variis temporibus & diuerso processu.	68
Phlegmonis duplex significatio.	58	Phlebotomia sistit fluxionem & sedat dolorem.	105
Phlegmoni incipiēti & crescēti quid applicandum.	68	Phlegmones induratae mollicatio.	68
Phlegmones suppurantis cura.	68	Phlegmone vera & non vera.	67
Phlegmones tempora quatuor.	67	Phlebotomia vnde indicetur.	105
Phlegmone dicitur omne verum apostema.		Phlegma duplex.	71

INDEX.

Plumbū cōmendatum in apostematibus cancrōsis. 86. Pectoris apostemata. 103	Quadruplex terminatio apostematum quānam sit optima, quæ absolute mala. 61
Prima concoctio quot horis perficitur. 64	Quid in ascitis perforatione obseruandum. 111
Pruna, carbunculus, ignis Persicus, seu sacer, idem. 62	Quid faciat ad generationem, & curationem apostematum mammillarum. 108
Prognostica & indicia erysipelatis. 68	Quid conducat aquæ, hoc est, catartæ non confirmatæ. 93
Pustula crustacea. 70	Quadruplex terminatio apostematis præforatiui. 61
Pustula quid. 59	Quot res dissuadeant repellentia in apostematibus, variæ opiniones. 63
Pustula maligna cholericæ. 69	Quæ figura & quā cito apertio apostematis suppurat in testiculis. 113
Purgantia pro ascite. 111	Quos potissimum occideret illa pestis. 104
Pustularum & carbunculorum escharæ. 65	Quid miscendum omnibus ventris apostematum remedijs. 110
Pustulæ crustosæ. 62	R
Purgatio formicæ conueniens. 70	Reuulsio cui tempori fluxionis conueniat. 56
Pustula mala & corrupta. 50	Repellentia sæpe mutanda. 69
Pus vt occultetur. 57	Refrenantia sunt repellentia late accepta. 88
Pustulæ bothorales. 80	Repellentia propria quando conueniant apostematibus, & quot casus dissuadeant. 56
Purgatio aquosæ humiditatis. 76	Repellentia late quibus exceptis conueniant apostematibus. 56
Pustulæ sunt parua apostemata cutis. 51	Reuulsio quid. 56
Pustulæ cholericæ desinūt in vlcus. 69	Repellēs quod dissoluit & exsiccat. 69
Pustulæ & exituræ qualia apostemata contineant. 51	Repellentia euacuant. 56
Pustularum malarum materia. 62	Repellentia sunt duplicis naturæ propria & late capta. 87
Pustularum causa coniuncta. 62	Repellentia quæ capitis apostematibus conueniant. 87
Puris laudabilis indicia. 58	Repellentia vsus quando apostematibus non conueniat. 54
Pustularum corrosiuarum materia. 69	Rheumatis
Purgatio cacochymicæ debetur. 58	
Pustulæ non sunt ex congregatione humorum naturalium. 62	
Purgatio aquosi apostematis quod nō potest resolui. 76	
Pustularum cholericarum duæ species generales. 69	
Q	
Qualitas sumitur pro omni dispositione. 50	
Quale apostema sit bubo. 103	

INDEX.

Rheumatis interceptio.	100	Scabiosæ virtus miraculosa in aposte-	
Rheuma in ophthalmia vnde.	88	matibus internis.	65
Rheumatis causæ.	69	Scirrhus glandulæ est apostema fugi-	
Rhasis audax in laxantibus.	79	licum Auicennæ.	107
Ruptura non est vera hernia.	113	Scrofulis sunt obnoxij qui habent fron-	
Ruptorium ex calce & sapone.	58	tem curtam & cur.	78
S		Scirrho conueniunt medicamenta	
Sanguinis naturalis descriptio.	58	mixta.	84
Sanguis naturalis vnam aposte-		Scrofularum multitudo &c. sunt ger-	
matem speciem facit, non naturalis		mina internarum.	77
tres.	86	Scrofulæ, curantur potu aquarum mi-	
Sanguinis corruptio duplex.	58	neralium	78
Sanguis per se non naturalis mixtus		Scirrhi pilus malus.	83
est.	58	Scirrhi curatio & diata.	83
Sanguis non naturalis quis.	58	Scrofularum materia.	77
Sanici præsentis signa.	54	Scrofularum vlceratarum materia.	72
Sanguis nutritius quis sit.	32	Scirrhus, Scirrosus, seu Sephirus.	53
Sanguinem repurgantia.	62	Scrofulis bonus pulvis turbits.	78
Sanguinis descriptio.	58	Scirrho conuenit vapor aceti.	85
Schirrhum in cancrum mutari quid		Scirrhus cautè tractandus.	83
prohibeat.	84	Scrofulis obnoxij sunt maximè pueri,	
Scirrhi à congelatione signa, indicia,		minùs senes.	78
cura, & remedia.	84	Scrofularum internarum curatio.	72
Scirrho à congelatione quid proffit		Scrofulis quandoque conducit phle-	
aut noceat.	85	botomia.	78
Scirrho à congelatione prodest aceti		Scrofulas sanat rex Franciæ solo ta-	
vsus, cautè tamen.	85	ctu.	79
Scirrho quid applicandum.	83	Scrofulis cōueniētes purgationes.	79
in Scirrho tractando vulgus decipit.	84	Scirrhi in lapidem conuersi cura.	84
Scirri suppurantis & aperti cura.	84	Scirrhi non veri materia.	78
Scirrhi cura secundum Auicennam per-		Scirrhus phlegmonodes, erysipelato-	
ficitur duabus reuolutionibus.	84	des, & œdematodes.	82
Scirrhi veri descriptio.	82	Scirrhi veri materia.	82
Scirrhi mollificantia sec. Galen.	84	Scirrhi causæ, signa & indicia.	83
Scrofularum amputatio.	8	Scirrhi mutabilis formæ.	83
Scrofula quid, & vnde dicta.	77	Sex nomina apostematum simplicium	
Scirrhus verus & non verus.	82	& infinitorum ex compositis.	54
Scirrhi sanabiles & insanabiles.	8	Setonis applicatio & vsus.	114
Scirrhus terminatur in tres species.	83	Serpiginis materia.	63
Scholæ Monspeliensis mentio.	51	Signum apostematis, quod recurrit ad	

INDEX.

Ventositati

INDEX.

Ventositati malignæ prodest theria- ca.	75	in quo differat à cura testiculorum	114
Venæ meden cura.	116	Virtus balsami mirabilis in sanie retro aures.	94
Ventositatis noxia.	74	Virtus arsenici commendata.	81
Ventositas sine aqua vix reperitur, & contra.	74	Virtus concoctrix vt roboretur.	75
Vena meden Guidoni nunquam visa neque Galeno.	11	Virgæ apostematum cura.	116
Verruca & formica in quo cōueniant & differant.	70	Vt virgæ apostemata bene transpirent & mundificentur.	116
Vétositas fumosa & currēs pessima.	74	Virgæ quæ ligatura conueniat.	116
Ventositatis malignæ dicta.	75	in Virgæ & vuluæ apostematibus do- loris sedatio.	114.116
Ventositatis causæ.	74	Vena meden eiúsque descriptio.	117
Ventris apostematum cura.	110	Vniuscuiusque hydropisis speciei pro- pria signa.	110
Venæ medæ causæ, signa, & indicia.	116	Vuluæ apostematum cura.	116
Vena meden est regionalis & hæredi- taria.	116	X Isciti conducit seto in scroto.	111
Vena ciuilis.	117	Z Imia & œdema.	72
Vena famosa.	116		
Virgæ & vuluæ apostematum curatio			

INDEX RERVM ET VERBORVM IN TERTIO TRAC- TATV, QVI EST DE VVLNERIBVS, CONTENTORVM.

A ccidentia suam causam superatā curationis or- dinem preuertunt. 13	rant. 135
Accidētia communia vul- neratorum. 132	Apostematis ex vulnere orti curatio. 132.
Accidētia communiter accidunt vul- neratis intra septem dies. 132	Apostematis vulneris capitis signa. 160.
Acus ad vulnera suenda. 128	Apostematis puncturæ nervi remedia. 152.
Accidentium vulneris capitis corre- ctio. 176	Aqua ardens promptissimum reme- dium recenti vulnere. 140.
Aneurisınatis causæ. 142	in Arteria vulnerata potius habenda ratio fluxus sanguinis, quàm vul- neris. 147
Agglutinans seu conglutinans medi- camentum quale debeat esse. 143	Arteriæ in quibus corporibus conso- lidentur. 148
Albumina ouorum commendata in cruentis oculi vulneribus. 170	Arteriarum colli vulneratarum cu- ra. 149
Alienationis per sympathiam cau- sæ. 137	Arteria in latitudinem scissa citius consolidatur, quàm in longitudi- nem. 147
Alfescit quid, & cui morbo proficit. 138	Arteriæ vulneratæ signa. 147
Alienatio quale symptoma. 137	Arsenicum in fluxu sanguinis com- mendatum. 149
Albuminis oui effectus. 139	de Arteriarum vulnere. 147
Alienatio duplex. 137	Alteriæ an sui debeant. 148
Alienationis cura. 138	Asperitates & frustula cranij auferen- da. 164
Alfac & ecchymosis idem sunt. 144	Attritionis seu conquassationis ner- uorum cura. 155
Alabastrum ad neruorum contractio- nem. 135	Aurium vulnera quomodo suat Albu- cas. 172
Ancharum ligatura. 183	de Aurium vulneribus. 172
An materia quæ restat in ventre sit ne- gligenda. 183	Arteriæ vulneratæ curatio. 142.
Ancharum vulnera eorūque diffe- rentia & cura. 183	
Apostema in vulneribus capitis vnde oriatur. 168	
Apoplexia paralysis in quo diffe-	

B

Balista

INDEX.

B Alista ad extrahenda infixa.	126	Capitalia medicamenta.	168
Brachium vulneratum variè su-		Capitis vulnerum causæ.	159
spensum.	174	Cannula fenestrata ad suenda vulne-	
Brachij vulnera, eorum differentiæ, &		ra.	128
quid proprij habeant.	173	Capitis emplastrum vbi & cur perfo-	
C		randum.	165
Capitis vulnerati quæ mala ac-		Capitis vulnerum cura quæ magis	
cidentia.	160	placeat Guidoni.	161
quæ Capitis vulnera tantum tra-		Capiti vulnerato spongia cur appli-	
ctarunt Galenus & Auic.	158	canda.	160
Capite vulnerato paralysis in altero		Capitalia instrumenta triplicis mag-	
latere, conuulsio in opposito.	160	nitudinis.	169
Capite vulnerato tumor quis probe-		Capitis vulnerati situs cõueniens.	162
tur, quis verò non.	160	Caro quid comprehendat.	119
in Capitis vulneribus quomodo ca-		Calx sola sanguinem restringit.	150
ueatur à frigore.	162	Canis rabidi venenū q̄ diu lateat.	145
Capitis vulnus quoties in die curan-		in Capitis vulnerum cura nouem do-	
dum.	162	cumenta obseruanda.	161
Caput quibus humectandum vt radā-		Capitis vulnerum accidentium corre-	
tur crines.	162	ctio.	168
Capitis per incisionem vulnerati sine		Calceare omnes vna calcei for-	
fractura cranij curatio.	163	ma.	143
Capitis vulnera oleum ros. cur requi-		Capitis vulnerum differentiæ.	158
runt.	163	Capitis vulnerum cura est controuer-	
Capitis vulnerati per incisionem cum		sa.	160
fractura cranij non penetrante cu-		Capitis vulnerum accidētium corre-	
ra.	164	ctio.	166
Capitis per contusionem sine fractura		Capitis vulneribus simplicibus con-	
vulnerati cura.	163	uenit futura.	163
Capitis per contusionem cum parua		Cerebri & ventriculorum eius vulne-	
fractura vulnerati cura.	165	ra quare mortalia.	121
Carnem regenerans quale esse de-		Cerebri vulnus cum deperditione	
beat.	143	substantiæ sanatum.	122
Capitalis puluis Galeni.	158	Cerebrum gallinarum ad hæmorra-	
Capitis ligatura.	162	giam cerebri vulnerati.	166
Cauda equina in quibusdam vulneri-		Cerebri vulnerati hæmorrhagiæ reme-	
bis validè commendata.	181	dia.	166
Capitis vulneribus conuenit oleum		Cerebri vulnerati signa.	159
rosaceum.	164	Centaurium minus in neruis incis	
Capitis vulnerum iudicium differtur		commendatur.	154
ad certos dies.	159	Chirurgiæ diuifio, in carnem aut of-	

INDEX.

sa.	119	Contusio sine vulnere.	145
Chirurgus quid obseruare debeat in suis dispositionibus.	120	Colli vulnerum indicia.	172
Cicatrizantia alia per se, alia per accidens.	143	Cordis vulnerati signa.	175
Cicatrizans medicamentum quale debeat esse.	143	Contusionis cura.	145
Cicatricum reparatio.	143	Consolidatiuum medicamentum quale esse debeat.	140
Conuulsio in capitis vulneribus ex opposito.	161	Consolidantia, conglutinantia, & sanguinolenta eadem sunt.	140
Conuulsio & paralyfis quomodo differant.	135	Contrà, apertio in vulneribus quâdo necessaria.	141
Conuulsionis ab inanitione causæ.	134	Contrà, aperti vulneris tractatio.	141
Conuulsionis & epilepsiæ differētia.	135	Contusionum indicia.	144
Conuulsionis inanitionum signa.	134	Contusionem quid comitetur & sequatur.	144
Conuulsionis compassiue signa.	134	Conuulsio vniuersalis quid.	133
Conuulsionis indicia.	134	Conuulsiones particulares.	134
Conuulsionis siccæ curatio, & præcautio.	134	Cordis vulnera cur mortalia.	121
Conuulsionis humidæ cura.	134	Conuulsio quid.	133
Conuulsionis compassiue cura.	134	Coxæ vulneris cura.	183
Conuulsionis tertia causa.	133	Colli arteriarum & venarum notabilium vulnera cur periculosa.	173
Conuulsionis causa duplex.	134	Cranij fractura parua & nō penetrans curatur vt vulnus sine fractura.	163
Contusio definita.	144	Cranij fracti cura quid differat ab aliorum vulnerum cura.	164
Contusionum potiones.	145	Cranij fracti signa.	164
Conuulsio quid significet.	133	Cranio rupto qualis porus, & quando fiat.	162
Conuulsionis à repletionem causæ.	134	in Cranij consolidatione bonum signum.	162
Conuulsionis per consensum causæ.	134	inter Cranium & menyngas quid ponendum.	164
Conuulsionis signa communia.	134	Cranij fractura magna à contusione pertinet ad chirurgiam tribus de causis.	166
Conuulsionis à repletionem signa.	134	Cranij fracti dux curæ Galeni.	164
Conuulsio quando subito occidat.	134	Cranij fracturæ chirurgia Galeni.	167
Conuulsio ab inanitionem confirmata incurabilis.	134	Cranij fracturæ per incisionem penetrantis sine deperditione substantiæ, differentiæ & cura.	164
Conuulsionis siccæ diæta.	134		
Conuulsioni prodest ephemera.	135		
Conuulsioni humidæ oleū liliaceū.	124		
Colli vulnera & eorum differētia.	172		
Colli vulnerum curæ quid proprium.	173		
Contusioni quid applicandum.	145		

INDEX.

Cranij fracturæ parvæ per contusio-	Discrasia calida & eius signa.	133
nem secundum Auicenn. cura.	Discrasiæ frigida signa.	133
163	Digitorum ligatura & sustentacula.	
Cranij fractura in parte opposita.	174	
Cranij fracti signum certissimum.	Dialpematōn Auicennæ quid.	176
164	Discrasiarum vulnera sequentium cu-	
Cranij contusio in qua os cecidit.	ra.	133
159	Differentia membrorum infixæ habē-	
Cranio substituta portio pateræ, vt pu-	tium.	126
tatur.	Dolor quantum noceat vulneratis.	132
163	Dolor quibus sedetur.	132
Cranij fracti indicia.	Dolor fortis quid significet.	132
164	à Dolorē in vulnere simplici potissi-	
Cranij fissura.	imum cauendum.	139
160	Duplex effluxus vulneris profundi.	
Cura capitis vulnerati per contusio-	141.	
nem cum parua fractura non differt	E	
à contusione sine fractura.	Empyematis cauterizatio.	178
165	Empyematis apertio cur suspe-	
Cubiti plicaturæ vulnera cur pericu-	cta.	178
losa.	Empiæmatis apertio vbi magis con-	
174	ueniat.	178
Cura fracturæ cranij magnæ non pe-	Empyematis aperti cura.	178
netrantis, pro diuersis capitis parti-	Epilepsia qualis spasmus sit.	133
tibus.	Experientia periculosa.	159
163	Emphorbium conuenit neruo puncto	
Cutis regeneratio impossibilis, & quid	non denudato.	152
substituatur.	F	
144	Faciei vulnerum tractatio.	169
Cute separata & pendente quid faciē-	Fasciarum & panniculorum mate-	
dum.	ria & magnitudo.	129
145	Ebris ex vulnere ortæ cura.	126
Cystis fellis vulnera cur læthalia.	Fistulam thoracis quid significet.	178
122	Figura apta ad duas intentiones.	155
D	Figura apta vulneribus profundis.	140
De vulneribus faciei.	Fortuitorum est etiam ars curandi.	125
169	Forcipes triplices.	126
De cerebro læso duæ historiæ ex	Frigus quibus partibus potissimum sit	
Galeno.	inimicum.	161
121	Fractura propriè quid.	155
Demōstrationes quales medicis con-		
ueniant.	Frigus	
164		
Dentes cur regenerari possint in om-		
ni ætate.		
Deriuationis & reuulsionis differen-		
tia.		
149		
Dieta vulneratorum in septem pri-		
mis diebus, & postquam securi sunt		
ab apostemate.		
131		
Diploë quid.		
164		
Diaphragmatis vulnera incurabilia		
quæ.		
123		
Diaphragmatis vulnerati signa.		
175		
Dialpematō, ad pectoris vulnera.		
176		

INDEX.

Frigus nocet vulneribus & vlceribus.	124	Hydrophobus non sanatur.	146
		I	
G enu vulnera cur periculosa.	183	Il piede al letto, prouerbium.	184
G lossocomium in neruorum vulneribus.	155	Impellentia concava, & surda.	126
Glossocomium in incisione ossis.	156	In inueniendis incarnatiuis quid considerandum.	141
Guidonis opinio de ligatura nasi.	172	Indicationes particulares & artificiosa.	120
H		Indicationes quot sumantur ex natura partis.	120
H AEmorrhagiam fistulae eschara crassa & profunda.	149	Indicationes quae sumantur ex organicis & similaribus.	121
Haemorrhagiam fistulae caustica qualia esse debeant.	149	Indicationes causae primariae non pertinent ad curationem.	121
Haemorrhagia sedata futura, plumaceis, sectione venae, & ligatione.	148	Indicationes curatiuae a quibus differentijs sumantur.	138
Haemorrhagiae primum remedium est apponere digitum.	148	Intentiones curatiuae sunt aequales dispositionibus.	145
Haemorrhagiae sistenda causa locales.	148	Indicationibus contrarijs existentibus quid faciendum.	131
Haemorrhagiae nocet inspicere sanguinem & alia rubra.	148	Intentiones omnes in extrema imbecillitate negliguntur.	131
in Haemorrhagia sistenda quid obseruandum.	147	Intestinorum vulneratorum signa, & quae sint vulnerata.	179
Haemorrhagiam sequuntur mala symptomata.	147	Intestinis e vulnere egressis prompte succurrendum.	179
Hepsema, siraui, & vinu coctum, idem.	155	Intestinorum, vulneratorum, quae facile, quae difficile & quae nullo modo sanentur.	279
Haemorrhagia exultione restricta.	149	In intestino vulnerato nihil imponendum.	180
Haemorrhagia medicamenti restricta.	149	Intestinum egressum & inflatum quomodo reducatur.	179
Haemorrhagia duob. modis auerti.	147	Infixa extrahendi modus.	126
Haemorrhagiae iudicia.	147	Infixa attrahentes medicinae.	127
Haemorrhagiae tres species.	147	In omni conuulsione quid obseruandum.	134
Haemorrhagiae cura tres habet intentiones.	147	In conuulsione desperata neruus rescindendus.	134
Haemorrhagiae causae.	147	In contusione subito mittendus sanguis	
Hepatis vulnera lethalia quae.	123		
Haemorrhagiae principales differentiae.	146		
Hepatis vulnerati signa.	179		
Hydropicorum vlcera non facile sanantur.	124		

INDEX.

guis.	145
Intentiones primæ & secundæ quæ sint.	125
Intestini vulnerati cura.	180
Infixa in corpore manentia absque nocumento.	126
Incisoria instrumenta.	126
Infixa quomodo præcipuè trahant.	125
Intestinorum gracilium vulnera cur læthalia.	123
Indicationes primæ non sunt artis.	120

L

Lamæ al petto, prouerbiū Italianum.	184
Labiorum vulnera quomodo suantur secundum Albuc.	172
Labiorum vulneratorum cura.	172
Lenticularis vsus.	169
Lenticularis forma.	169
Ligaturæ capitis diuersæ, pro diuersis intentionibus.	161
Ligatura cum multis capitibus quid profit & quomodo fiat.	162
Ligatura incarnatiua cui cōueniat.	127
Ligatura incarnatiua quomodo fiat in collo.	172
Ligatura incarnatiua vulnerum thoracis.	175
Ligatura incarnatiua in faciei vulneribus difficilis, & quomodo sit facienda.	170
Ligatura expulsiua cui conueniat, & quomodo fiat.	127
Ligamentorum vulnera.	150
ad Ligaturas bene faciendas quæ requirantur.	127
Ligatura retentiua in vulneribus brachiorum.	174
Ligatura retentrix medicamentorum quomodo fiat in collo.	172

Ligatura retentiua medicamentorum in vulneribus thoracis.	176
Ligatura pro apostemate axillarū.	177
Ligatura triplex.	127
Ligatura incarnatiua vulnerum omoplata.	174
Ligatura quæ conueniat cranio perforato.	167
Ligatura incarnatiua in facie.	170
Ligatura incarnatiua est valde defectuosa in capite & facie.	169
Ligatura vulnerum ventris.	180
Ligatura expulsiua cranio fracto nihil prodest.	161
Ligatura vulnerum nasi in controuersia.	171
Ligaturæ auferendæ modus.	128
Ligatura pro membris inæqualibus ex inuentione Guidonis.	127

M

Materia in thorace contenta quomodo extrahatur per chirurgiam.	177
Matricis vulnera cur læthalia.	120
Matrix vulnerata, eius signa & curatio.	183
Matricis duræ quæ nigredo mala.	167
Malleus ad percutiendum lenticulare cuius materiæ debeat esse.	169
Manus vulneratæ ligatura & sustentaculum.	174
Magnum vulnus tripliciter dictū.	120
Membra quæ iudicentur maleficiata & impotentia.	123
Meninges ne asperitatibus cranij lædantur.	165
Membra æquiuoce dicta.	120
Membra quæ iudicentur mortalia.	121
Medulla inciditur in totali incisione ossis, sine mortis periculo.	156

INDEX.

Membrum æquiuoce dictum.	120	Nerui possunt & debent sui.	153
Metallica cur lauanda.	154	Neruorum quorundam incisio existi-	
Membra quæ maleficiata & impoten-		mata sterilitatis causa.	173
tia iudicentur.	123	Nerui an reuniatur & quomodo.	124
Modicum sanguinē ex plaga effluere		Neruorum partium vulneratarum	
prodest.	139	differentia.	151
Morsus duplex, venenosus & non ve-		Neruo inciso quid applicandum.	153
nenosus.	145	Nerui vulnus cur periculosus.	151
Modus extrahendi infixa per incanta-		Neruorum partium curatio in quo	
tiones improbat.	127	differat à cura carnosarum.	151
Mel miscendum omnibus medica-		Nerui contusi.	155
mentis vlcerum internorum.	177	Neruorum partium vulneratarum	
Modus extrahendi quæ facile extrahi		causa.	151
non possunt.	126	Nerui vulnerati signa & iudicia.	151
Morsus venenati signa.	145	Neruo denudato medicamēta applica-	
Myrrha tegit ossa denudata.	157	bilis.	154
N		Nerui an reuniantur, & quomodo.	152
Nasi vulnera diuisa.	171	Non omnes cranij fracturæ sanari pos-	
Nasi vulnerati ligatura in con-		sunt solis potionibus.	166
trouersia.	172	Nuchæ vulnera cur periculosa.	173
Nasus abscissus non reunitur.	171	O	
Nasi vulnerum curatio.	171	Oculorum macula sanguinea,	
Nasi vulnera vt suat ab Albucasi.	171	tarfen dicta.	171
Nasi vulnera suta.	171	Oculis propinqua vulnera visum læ-	
Nasi os intra. 18. dies restauratur.	172	dunt.	170.
Nasi contusi curatio.	172	Oculorum humoribus effusis cæcitas	
Nasi cartilaginis separatæ curatio.	172	ineuitabilis nisi in pueris.	170
Nasus quas solutiones patitur.	171	Oculi vulnerum cura.	170
Nasus tarde auferendus, etiam si inu-		Oculi vulnera cur periculosa.	170
tilis.	172	Oesophagi vulnera difficulter sanan-	
Natum vulneratarum cura.	183	tur.	121
Neruorum recurrentium incisio per-		Oesophagi vulnerati curatio.	173
petuæ raucedinis causa.	173	Oleum rosatum quibus vulneribus	
Nerui perfecte consolidati.	153	noceat, quæ verò emendet.	163
Nerui vulnerati symptomata, & vnde		Olei ros. vsus in vulnerib ⁹ capitis.	164
orianur.	151	Omplatæ vulnerum cura.	174
Nerui punctura penetrans est sine pe-		Omplatæ futura.	174
riculo.	152	Omplatæ vulnerum iudicia.	174
Neruorum, tendonum, & ligamētōrū		Omplatæ vulnerum differentia.	174
curæ in quo cōueniāt & differāt.	151	Omplatæ vulnera quid habeant pro-	
		prium	

INDEX.

prium.	173	Pars vulnerata vt præseruetur in sua	
Organicæ partes cur non reunian-		substantia ab accidentibus.	129
tur.	124	Pestis magna & inaudita Auenioni	
Os cur non reuniatur secundum pri-		tempore Guidonis.	105
mam intentionem.	155	Palpebrarum vulnerum futura.	171
Os fractum seu incisum quomodo		Pedis ligatura.	183
consolidetur.	157	Periculum plures habet significatio-	
Ossis incisio totalis cur periculosa.	157	nes.	120
Os puerile reunitur, & quomodo.	155	Pigmentum fortissimum in vulneri-	
Ossis incisi ligatura.	157	bus capitis & thoracis improba-	
Ossis fragmenta vi non extrahen-		tum.	131
da.	156	Pigmēta, seu potiones vulnerariæ.	131
Os solum non potest vulnerari.	156	Plagæ cum deperditione carnis quot	
Ossi vulnerato quid applicandum.	156	sint affectiones, & quot intentio-	
Ossis vulnerati cura.	156	nes.	141
Ossis incisio, seu vulnus quid.	154	Plagarum ex morfu, & venenatarum	
Ossium vulnera, eorum differentia, &		curatio vulgaris.	145
iudicia.	156	Plagæ venenatæ & non venenatæ cu-	
Ossi denudato erysipelas.	156	rationes in quo conueniant, & quid	
Osse vulnerato suenda caro.	157	differant.	145
Oxymel in vulneribus capitis.	168	Plagæ carnosæ cura quid habeat pro-	
P		prium.	138
P aralysis quid. 133. Paralysis vniuer-		Plagæ magnæ & superficialis cura.	139
salis & particularis.	133	Plagæ non sanantur donec earum ac-	
Paralysis externe & internæ causæ.	133	cidentia sint correctæ.	132
Paralysis curabilis, vix curabilis, & in-		Plagæ quæ per se sanentur, & quæ di-	
curabilis signa.	134	uersis egeant remediis.	130
Paralysis à causa interna cura.	134	Plagæ labia quomodo iungantur &	
in Paralyfi quæ partes præcipuè tra-		coniuncta teneantur.	123
ctandæ.	136	Plagæ thoracis cum materia intra def-	
in Paralyfi vnctio spinæ commenda-		cendit cura.	177
tissima.	136	Plagis quibus conueniat purgatio.	130
Paralysis vniuersalis causæ.	133	Plagarum thoracis differentia.	174
Paralysis particularis causæ.	133	Plagæ aliæ differentia.	120
Paralysis quæ vulnera sequatur.	133	Plagæ definitio & eius explicatio.	119
Paralysis iudicia.	134	Plagæ thoracis non penetrantes sunt	
Palpebrarum vulneris cura.	171	sine periculo.	175
Paralysis ob vulnus capitis ex eadem		Plagæ thoracis penetrantis signa.	175
parte, conuulsio autem in apposi-		Plagæ thoracis penetrantes à parte	
ta.	160	dorsi periculosiores aliis.	175

INDEX.

Plaga pulmonis cum deperditione substantiæ extrinsecus sanata.	177	Plagæ thoracis quæ nō penetrant habent aliquid proprij.	175
Plagæ cum superflua carne curatio.	144.	Plagæ superficialis primus & secundus apparatus.	140
Plaga thoracis non debet fini aperta etiam si pauca sit materia.	176	Plagarum thoracis cura est in controuersia.	175
Plagæ plegmonosæ cura.	144	Plagæ duæ magnæ differentiæ.	119
Plagæ venenatæ cura secūd. Galenū.	146.	Plagæ omnino sanabiles quales sunt & cur.	121
Plagæ caux cura vſitata.	141	Plagæ plærunque sanabiles quæ & cur.	121
Plagæ cavitatis vt replenda.	141	Plagæ necessario læthales quæ & cur.	120.
Plaga thoracis non penetrans sine turunda sanatur.	176	Plagæ non necessario læthales quæ & cur.	120
Plumaceorum materia.	119	Plagæ profundæ & occultæ cura.	140
Plagæ quæ sint obnoxia diuersis accidentibus.	131	Plagis quibus conueniat phlebotomia & qua parte.	130
Plagæ thoracis penetrantis cum latione partiū internarum cura.	176	Plagarum thoracis penetratium cura.	176.
Plagæ cōtusæ, alteratæ, dolorosæ.	144	Plumaceorum vicarij.	129
Plagæ alteratæ labia renouanda.	144	Plaga cōsolidāda nō eget turūda.	124
Plagarum thoracis cura.	175	in Plagis tres sunt siccatiū gradus.	143
in Plagis internis medicamentorum electio.	176	Plagarum tres termini.	121
Plaga & vlcus idem sunt & differunt.	119.	Plagarum signa.	120
Plagarum sanabilium diuisio.	120	Plumacei vnde dicti.	129
Plagarum mortalium diuisio.	120	Plagæ simplicis & parux cura.	139
Plagæ plærunque mortales.	121	Plumacei quot & quomodo applicandi.	129
Plagæ penetrantes cur læthales.	121.	Plagæ pulmonis plærunque incurabiles.	123
Plagam superficialem nihil ingredi debet.	139	Plagæ cui sola cutis deest cura.	143
Plumaceorum figuræ tres.	129	Plagarum recentium causæ.	120
Plaga carnosæ quid propriè.	138	Plagæ contrā apertæ cura.	142
Plagæ carnosæ differentiæ.	138	Plagarum curæ indicatio.	122
Plagæ & vlcera in quibus corporibus facile, in quibus difficile sanentur.	120.	Plumaceorum vsus.	129
Plaga simplex quomodo tractāda.	139	Plagæ caux cura.	141
Plagæ superficialis apparatus.	140	Plagæ caux apparatus.	142
		Plagarum iudicia vnde sumantur.	120
		Plenilunium in trypanando timendum.	

INDEX.

rimendum.	167	125.	
Plaga & vulnus idem.	119	Sagittarum seu infixorū differētia.	125
Plagæ causæ apparatus.	141	Sarcotica simplicia.	142
Plagæ læthales etiam tractandæ.	124	Sarcoticum quale sit.	142
Portio ossis frustula extrahens.	163	Scalpella cur plura habenda.	164
Potiones vulnerariæ seu pigmēta.	130	Scalprorum forma & vsus.	169
Porus Sarcoides vnde fiat.	124	Scissuræ neruorum cura.	153
Post infixa extracta curatio.	127	Scalpella seu nouacula.	164
Pro contusione resoluētia, aliter euacuantia.	145	Setonis vsus ī vulnere cōtrā aptio.	141
Præcautio hæmorrhagiæ à sagitta intixa.	149	Separatoria duplicis formæ.	164
Puncturæ nerui, tendonis, symptomata, & causæ.	151	Sedengi commendatur in sanguinolento vulnere oculi.	180
Punctura neruorum dilatanda ferro, aut medicamentis.	131	Setonis applicatio.	142
Punctura duplex venenata, & non venenata.	145	Solutionis continui species.	119
Puncturæ neruorum cura.	151	Sedes parua fractura cranij.	165
Puncturæ neruorum quid applicandum.	131	Sedes quæ fractura capitis sit.	165
Pulchritudo cicatricum in facie obseruata.	150	Signa thoracis vulnerati, quod sanguis intrat.	175
Puncturæ venenatæ signa.	146	Solutionis continui cura.	124
Pulmonis vulnerati signa.	175	Solutio continui quis morbus.	119
Q uod oculum ingressum est extrahere.			
R			
Ratio eorum qui damnant ligaturam in vulneribus nasi.	172	Solutio continui propinquior est simplicibus quàm compositis.	119
Reuulsio per rectam lineam.	147	Solutionis continui malè curatæ damna.	123
Refrenantium diuersæ formæ.	147	Solutionis continui causæ.	121
Remittere in ventrem ea quæ per vulnus prociderunt.	182	Splenis vulnera cur periculosa.	121
Renum vulnera cur læthalia.	121	Splenis vulnerati signa.	179
Renum vulneratorum signa.	179	Stomachi vulnera qua parte sanabiliora.	179
Resolutiuorum sex formæ.	145	Stuellus seu turunda.	141
S			
Sagittæ & alia infixa vt extrahenda.		Stomachi vulnera cur læthalia.	123
		Stomachi vulnerati signa.	179
		Stomachi vulnera cur læthalia.	179
		Sutura incarnatiua multiplex.	129
		Sutura conseruatiua quomodo fiat, & cui conueniat.	129
		Sutura cum formicarum capitibus reprobata.	181
		Sutura triplex.	129
		Sutura incarnatiua cui conueniat.	129
		Sutura	

INDEX.

Sutura sanguinem restringens cui cō- ueniat, & vt fiat.	129	Trachæ arteriæ & œsophagi vulnera cur periculosa.	173
Sutura in faciei vulneribus pro varijs locis varia.	171, 172	Trachæ arteriæ vulnerum cura.	175
Suppuratiua medicamenta quæ fiunt.	143.	Trypanationis causa & necessitas.	166
Superior pars membri quæ.	123	Trypanorum vfus.	169
Sutura palpebris conueniens.	171	Trypanatio aut alia incisio cranij quàm cito suscipienda.	166
Sutura conuenit fissuræ quæ non est in vertice capitis.	161	in Trypanatione octo documenta ne- cessaria.	167
Suturam tollēdi tempus, & modus.	129	in Trypanatione fugiendæ commis- suræ.	167
Sutura in vulneribus nasi, aurium & la- biorum.	172	in Trypanando quæ incisio sufficiat.	167
Syringotomum instrumētū quale.	132	Trypanandi locus cōuenientior.	167
Syncope quid.	137	Trypanationi tēpus incommodū.	167
in Syncopa præcautio.	137	Trypanationis modus & ratio.	167
Syncopes causæ.	137	eius qui Trypanatur obturandæ au- res.	168
T		Turūdæ in vulneribus nasi quales.	172
Tarfen quid.	171	Turundæ quomodo applicentur.	130
Tarfen diuersæ curationes.	171	Turundarum materiæ diuersæ ad di- uersum finem.	130
Tendones suere iubemur.	172	Turunda quæ conueniat euacuandæ materiæ thoracis.	176
Tendonum vulneratorum iudicia.	151	Turūdarum forma qualis esse debeat.	130.
Testiculorum vulneratorum cura.	183	Turunda necessaria in punctura ner- ui.	154
Tendonum vulnera.	151	Turūda in octo casib⁹ requiritur.	130
Terebra recta.	126	Turundæ requiruntur in octo cali- bus.	139
Terebra inuersa.	126	Turunda quibus cranij fracturis con- ueniat.	169
Thoracis vulnerati causæ.	174	Turundæ non conueniunt vulneri- bus pectoris penetrantibus.	177
Thus in diuersis naturis diuersè ope- ratur.	141	Turunda in quibus vulneribus neces- saria.	176
Tibiarum vulneratarum cura.	184	Turundæ vt applicentur.	130
Trypana Bononiensia, forma lācæ.	169.	Turunda quæ conueniat euacuandæ thoracis	
Trypanorū forma à Parisiensibus ex- cogitata.	169		
Trypanorum forma secundum Gale- num.	169		
Trachæ arteriæ vulnerum cura.	173		
Trachæ arteriæ vulnera cur pericu- losa.	173		
Trachæ arteriæ vulnera cur rarò sa- nentur.			

INDEX.

thoracis materiæ.	176	Ventris vulnerati diæta.	18
Turundarum materia diuerfa ad diuerfum finem.	130	Venæ an fuendæ.	147
Turundarum vsus in contusionib.	144	Vena læfa primùm habenda ratio hæ-	
Turunda qualis debeat eſſe.	130	morrhagiæ.	146
		Ventris vulnere iudicia.	179
		in Ventris vulneribus quid accipien-	
		dum.	181
		Ventris vulnera penetrantia ampli-	
		cata.	180
		Veficæ vulnera cur lethalia.	121
		Vinum quod poſſit dari vulneratis.	131
		Vini facultates pro diuerſis ætati-	
		bus.	140
		Vinum conuenientiſſimum omnibus	
		ulceribus.	140
		Vinoſa diæta vulneratis non proba-	
		tur.	131
		Vnio in quibus partibus fieri poſſit,	
		in quibus non & cur.	124
		Virgæ vulnerum cura.	183
		Vnio completur ex duobus.	124
		Vulneratis quid plerûque accadat in-	
		tra ſeptem dies.	132
		Vulnerariæ potiones nō poſſunt con-	
		uenire recenti vulneratis, & qui-	
		bus permittantur.	132
		Vulnerariarum potionū materia, for-	
		ma & adminiſtratio.	131
		Vulnerariarum potionum ſermones	
		fabuloſi.	131
		Vulnerariæ potiones, quibus capitis	
		vulneribus permitti poſſint.	161
		Vulnerariarum potionū promiſſa va-	
		na.	161
		Vnde cauitas repleatur quid oſtendat.	
		141.	
		Vulnus quatenus vulnus, quid.	140
		Vulnerati pedis cura.	183
		Vulnerati pedis ſituatio.	183
		Vulnera venenata.	145

INDEX.

Z	Zirbi ex ventre exeuntis & alterati signa.	179	Zirbi ex ventre exeuntis cura.	179
			Zirbus exiens ex ventre citò corrumpitur.	179

INDEX RERVM ET VERBORVM IN QVARTO TRACTATV, QVI EST DE VLCE- RIBVS, CONTENTORVM.

A	Cancro non vlcero, fit		Cingulum quid.	201
	cancer vlceratus.	201	Cancro differentia, & species vnde sumantur.	200
	Alcola, vlcus oris.	211	Capitis vlcerum iudicia.	205
	Alteratio triplex.	186	Cancro vlcerati causa & iudicia.	201
	Ancharum vlcerum diuisio.	214	Cancer quid.	185
	Ancharum vlcerum causa, signa & iudicia.	214	Câcer quomodo pallietur carne galinarum.	203
	Aphthæ quæ vlcera sint.	211	Cancro montificati signa.	202
	Aquæ aluminosa virtus.	194	Cancro extirpare quæ vetent.	202
	Arsenicam commendatum.	194	Cancro vlcerati duplex extirpatio.	202
	Atrices ani.	214	ex Cancro essentia quæ sint.	201
	Atrices seu carnes addita.	214	Cancro herba quæ sit.	202
	Atricum virgæ, ani, aut matricis cura.	214.	Cancroforum vlcerum, coxarum, tibi- biarum, & pedum cura.	122
	Atharbat (id est) ozæna.	208	Cancro quid occulta proprietate uti- le sit.	202
	Auenione vlcera tibi- biarum difficilius curantur.	188	Cancro quomodo pro- fit quod appé- sum est.	202
	Aurium vlceris cum dolore aut sine dolore cura.	212	Carduus fullonum.	213
	Aurium vlcera.	212	Cancrofitates in gingiuis.	211
B			Cancro vlcerati signa.	201
B	Bene scindens instrumentum.	221	Cancro vlcerati cura palliativa.	202
	de Brachiorum vlceribus.	213	Cancro variæ palliationes.	202
	Butyrû appellatû succus plumbi.	219	Cancro signa.	200
C				
C	Cancer cur sic appellatus.	200		

Cancer

INDEX.

Cancer vlceraus quid.	200	de Fistulæ essentia quæ sint.	197
Cancer cur dicatur noli me tangere.	204.	Fistula & vlcera cauernosi differentia à causa efficiente.	197
Cancer est polypus secundum Auicennam.	208	Fistulæ species, causæ, signa, & iudicia.	198.
Condylomatârû virgæ & matricis cura.	219	Fistula quam partem attingat.	198
Carnes additæ in virga & matrice.	214	Fistulæ viuents quæ claudipoteft signa.	198
Carsof commendatum.	213	Fistulæ lachrymalis chyrurgia.	207
Cancroforû vlcera, coxarum, tibiarum & pedum cura.	222	Fistulæ lachrymalis differentia, causæ, & signa.	206
Carnis superflua cura.	191	Fistula incurabilis remissa ad D. Eligium.	200
Condylomata ani.	219	Fistula quomodo pallianda.	200
Coxarû ligatura quæ esse debeat.	222	Fistulæ cura palliatia.	200
de Colli vlcera.	212	Fistulæ lachrymalis origo.	206
Caro alba.	187	Fistulam lachrymalem præcedit Garab.	206
Cornea ruptura.	206	Fistularum ani chyrurgia.	221
Corneæ & coniunctiua vlcera quid differant.	206	Fistularum ani duplex incisio.	221
Corruptio, & disruptio ossis, propriè sunt vlcera.	184	Fistularum ani palliatio.	220
Crassitie quæ sub virga est post incisionem præputij cura.	215	Fistula ani est loco Hamorrhoidum.	220.
Craffa in vlcera quid.	187	Fistulæ curatio.	198
		Fistularum mortificatio.	198
		Fistularum ani differentia & causa.	220.
		Fistularum ani signa & iudicia.	220
		Fistulæ ani quæ sananda, quæ verò non.	221
		Fistularum ani per ligaturam cura.	221
		Fistula ani restricta mortificanda.	220
		Fistulæ ventris tantum pallianda sunt.	213.
		Fistularum pectoris curatio.	213
		Fistula viua & extincta.	197
		Fistulæ extinctæ signa.	218
		Fissuræ labiorum cura.	212
		Fistulæ lachrymalis cura.	207

INDEX.

Fistulæ lachrymalis corrosio.	207	Hæmorrhoidum reuulsio.	216
Ficus in ore.	211	in Hæmorrhoidibus sanguinis fluxus	
Ficus in virga & matrice.	214	quomodo intelligendus.	215
Ficorum ani, virgæ, & matricis cura.		Hæmorrhoidum etymologia.	215
220.		Hæmorrhoides morales, verrucalæ,	
Fistularum ani curatio.	221	vesicales & vuales vnde dictæ.	216
Fistulæ incisio sine cauterizatiõe.	199	Hæmorrhoides in ore.	211
Fistulæ dilatatio.	199	Hæmorrhoidum reuulsio.	218
Fistulæ vera mortificatio & cura.	199	Hæmorrhoides quæ sint.	215
Fistulas quid mortificent.	199	Hæmorrhoidum species, & differen-	
Fistulæ in pectore curatio.	213	tiæ.	216
istulæ in vente palliandæ.	213	Hæmorrhoidum causæ & signa.	216
Fistulæ lachrymalis signa & iudicia.		Hæmorrhoidum per inflammationē	
206.		doloris cura.	216
Fluxus sanguinis naturalis quis.	214	Hæmorrhoidum doloris à duritiæ fa-	
Fluxus sanguinis è naribus.	210	cum cura.	219
Fluxus sanguinis ex vlceribus puden-		Hæmorrhoidum dolor mirabiliter se-	
dorum.	215	datus.	218
Foraminum præputij & virgæ cura.		Hyperfarcosis & eius cura.	191
225.		L	
Foraminum virgæ seu præputij cura.		L Vbans. apud Auic. quid.	206
215.		L Lupus quid. 203. Lupus cur ita di-	
G		ctus.	203
Angræna est cancer in tibiis.	222	Lupus est cancer in libiis.	203
Gingiuarum fistulæ inossatæ cu-		M	
ra.	211	Materiæ calidæ, & frigidæ signa.	195
H		Matricis atricum ficorum & condy-	
Hæmorrhoidales venæ.	215	lomatæ cura.	220
Hæmorrhoidis significat partem		Malum mortuum quid & in quo dif-	
& malum.	216	ferat à cancro.	222
Hæmorrhoides quomodo fiant.	216	Matricis rhagadiæ, fici, & carnes su-	
Hæmorrhoides non fiunt ex cholera.		perfluæ.	215
216.		Menstruus fluxus quomodo dicatur	
Hæmorrhoides quomodo & quando		naturalis.	217
auferendæ.	216	N	
Hæmorrhoidum dolor acutissimus se-		N Asi vlcera & eorum differentiæ.	
datus.	216	208.	
Hæmorrhoidum vualium, verrucaliū,		Nasi vlcera causæ, signa, iudicia, &	
& moralium dolor sedatus.	216	cura.	208
Hæmorrhoidum restrictio.	216	Nasi	

INDEX.

Nasi vulnerum virulentorum cura. 209.
 Nasi vlcum crustaceorum & sordidorum cura. 209
 Nasi vlcum corrosiuorum cura. 209
 Nasi vlcum cum magno dolore seu calore, cura. 209
 Nasi vlcum siccorum cura. 209
 Nasi Rhagadiarum cura. 209
 Nasi superflux carnis chirurgia. 209
 Noli me tangere quid. 204
 Noli me tangere cur sic dictum. 204
 Noli me tangere sedes, origo, & natura. 204
 Noli me tangere signa, iudicia, & cura ratio. 204

O

Oleilenticini virtus. 212
 Omoplate vlcera. 213
 de Oris vlcibus corrosiuis & can-
 crosis. 211
 Oris vlcum differentia. 211
 Oris vlcum causæ & signa. 211
 Oris vlcum iudicia. 211
 Oris vlcum cura. 211
 Oris vlcum doloris cura. 212
 Oris vlcum putridorum curatio. 211
 Ori additæ carnis curatio. 211
 Oris bothores virulenti. 211
 Oris vlcum virulentorum cura. 211
 Ossis corruptio vsque ad medullam 192
 Ozæna quid. 208

P

Parisij capitis vulnera difficilè curantur. 188
 de Pectoris vlcibus. 213
 Plumbi succus quid sit in Rabi Moyse. 119.
 Plumbi virtus in vlcibus virulentis. 193

Plumbea lamina in qua sit virtus argenti viui. 194
 Polypus quid. 208
 Polypus vnde dictus. 208
 Polypus dictus ab Auic. cancer, & multipes. 208
 Polypus est ex genere canceri occulti. 208.
 Polypus & ozæna differunt. 208
 Polypus propriè & latè dictus. 201
 Polypus propriè dictus incurabilis. 208
 Polypi cura. 208
 Præputij incisio quæ mala afferat. 215
 Pudendorum cum dolore & ardore vlcum cura. 244
 Pudendorum vlcera difficilè curantur multis de causis. 214
 Pudendorum vlcum recentium & virulentorum cura. 214
 Pudendorum excoriatorum & calefactorum cura. 214
 Pudendorum ligatura. 222
 Pudendorum cum dolore & ardore vlcum cura. 219
 Pudendorum vlcum, veterum, putridorum, & cancroforum cura. 215
 Pudendorum vlcum cura. 214
 Pudendorum vlcum malignorum cura. 218

R

Rhagadiæ ani. 215
 Rhagadiarum ani cura. 215
 Rhagadiarum virgæ cura. 215
 Rhagadiæ virgæ & matricis. 215
 Rhagadiarum matricis cura. 215

S

Sanies ex qua materia & quomodo fiat. 187
 Saniei causa principalis & coadiuuans. 186.

INDEX.

Sanies absolutè dicta est in vulneribus & vlceribus.	187	194.	
Sordium species tres.]	187	Vlceris sordidi & putris causæ.	194
Sanies quid.	187	Vlceris sordidi & putridi cura.	194
Sanies dupliciter fumitur.	187	Vlceris sordidi vstio.	195
Sanies absolutè dicta.	187	Vlceris putredo cogens incidere mē- brum.	195
Sanies & putredo quid cōtineant.	187	Vlceris causam suam habentis cura duplex est.	186
Sanies cur alba.	186	Vlcus alentis causæ cura.	186
Signa vlcerum.	186	Vlcerum compositorum cura.	188
Simples affectiones cur curētur.	187	Vlcus profundū & cauernosum.	185.
Squammæ quid.	187	& 195	
T			
T Alpariæ chirurgia.	203	Vlceris esthiomeni conditio.	185
Talparia sub fistula comprehen- ditur.	203	Vlcerum curatu difficilium species quinque.	185
Talparia tegens cranium.	203	Vlceris cauernosi conglutinantis se signa.	195
Talpa sinuositas.	195	Vlceri cauernoso turunda an conue- niat.	196
Talparia.	203	Vlceris cauernosi emplastrorum fi- gura.	195
Tempus nil facit ad rhumbum.	184	Vlceris cauernosi ligatura.	197
Testudinaria.	203	Vlceris cauernosi cura cum medica- mentis.	196
Testudinaria sub fistula comprehen- ditur.	203	in Vlceris cauernosi incisione tria ob- seruanda.	196
Testudinariæ chirurgia.	203	Vlcera rotunda cur interficiant pue- ros.	187
Tibiarum ligatura quæ.	222	Vlcus non terminatur certo dierum numero.	184
Tibiarum vlcera.	222	Vlcera semper sunt composita.	184
Turundarum ad dilatandas fistulas materia, forma & modus applican- di.	199	Vlcerum cura duo proponit.	188
Turunda cannulata conuenit vlceri cauernoso.	197	Vlcerib' aer quis præcipuè noceat.	189
V			
V irgæ ficorum, atricum, & condy- lomatum cura.	220	Vlceribus quomodo accommodanda medicamenta.	189
Virulentia quid & eius species.	192	Vlcus semp requirit exsiccationē.	189
Vlceris corrosiui maligni cura.	194	Vlcus suam causam præsentem ha- bens quid requirat.	189
Vlceris corrosiui vstio.	194	Vlceris nimium deterfi iudicium.	189
Vlceris corrosio cogēs amputare mē- brum.	194	de Vlceribus optimè omnium egit Auc.	
Vlcus putre & fraudulentum.	194		
Vlceris sordidi & putris differentiæ.			

INDEX.

Anic.	185	Vlceris species quinque principales	
Vlceris cauernosi incisio.	196	sunt ex causis.	184
Vlcus cauernosum debita situatione		Vlceris species vnde sumantur.	184
sanatum.	196	Vlcus discratum quid.	185
Vlceris cauernosi cura.	196	Vlcus cauernosum, figura apta & inep	
Vlceris cauernosi signa.	195	ta ad curationem.	195
Vlceris cauernosi causæ.	195	Vlceris virulenti & corrosiui diffe-	
Vlcus cauernosum pro fistula. 195. &		rentia.	192
197.		Vlceris virulenti & corrosiui cura.	193
Vlcera ventris.	213	Vlceris virulenti & corrosiui causæ.	193
Vlcerum oculorū varia nomina.	204	Vlcus cum osse corrupto.	191
Vlcerum oculorum species.	204	Vlcus manducatiuum.	193
Vlcera oculorum vnde oriantur.	204	Vlceris definitio.	184
Vlcerum oculorum causæ.	204	Vlcus difficilis consolidationis cum	
Vlcerum oculorum signa.	204	proprietate.	186
Vlcerum oculorum iudicia.	205	Vlceris eiusdem cura.	192
Vlceris species communes sunt ex ac-		Vlceris cum tenebrositate & duritate	
cidentibus.	185	labiorum cura.	191
Vlceris causæ antecedentes & con-		Vulneris & vlceris differentia.	191
iunctæ.	186	Vlcus dolorificum quid.	185
Vlcera non sunt à causa primitiua.	186	Vlceris contusi cura.	189
Vlcera extremitatum efficiunt aposte-		Vlceris calidi, frigidi, humidi & sicci	
ma in emunctorio.	187	signa.	187
Vlcera ex apostematibus quæ nascan-		Vlcera coxarum.	222
tur.	187	Vlceris apostemosi cura.	189
Vlcerum oculorum cura.	205	Vlcus cum carne superflua quid.	185
Vlcerum ani cura.	215	de Vlceribus capitis.	203
Vlcus corrosiuum.	185	Vlcus virulentum.	185
Vlceris discrati cura.	189	Vlceris dolorifici cura.	189
Vlcus sordidum.	185. 194	Vlcus apostemosum.	185
Vlceris varicosi cura.	191	Vlcera faniosa.	194
de Vlceribus & cancrofitatibus, vesi-		Vlceris definitionis membra explica-	
cis ruptis, & eleuatione vucæ ocu-		ta.	184
lorum.	104	Vulnera sunt simplicia respectu vlce-	
Vlcus ambulatiuum.	193	rum.	185
Vlcus cum tenebrositate & duritate		Vulneris dispositiones seu differentia	
quid.	185	propriæ.	185
Vlcera cum osse corrupto, coxarum,		Vulneris & vlceris curationes in quo	
tibiarum, & pedum.	222	differant.	186
		Index	

INDEX RERVM ET VERBORVM IN QVINTO TRA- CTATV, QVI EST DE FRACTV- RIS ET DISLOCATIONIBVS, TVM

IN GENERE, TVM IN SPECIE,

contentorum.

Diutiorij fracti remutatio. 231.

Adiutorium fractum. 230

Adiutorium quot diebus firmetur. 231

Adiutorij fracti cura. 230

Adiutorij fracti situatio. 231

B

Brachium fractum quot diebus firmetur. 231

Brachium fractum. 231

Brachij fracti situatio. 231

Brachij fracti cura. 231

C

Alcaneus cur non frangatur. 233.

Coxæ dislocationis modi in controuersia. 240

Coxæ dislocatæ signa. 240

Coxæ dislocatæ reductio. 240

ad Coxam dislocatam reducendam instrumentum. 240

Coxæ reductæ confirmatio. 241

Coxæ dislocationis antiquæ cura. 240

Coxæ dislocatæ remutatio & firmatio. 241.

Coxæ fractæ reductio & cura. 232

Coxæ fractæ remutatio & firmatio. 233.

Costarum fractarum cura controuer-

sa. 231

Costarum fractarum remutatio & firmatio. 232

Coxæ fractura rarò est sine claudicatione. 232

Coxæ fractæ situatio controuersa, & qualis debeat esse sec. Guidonem. 233.

Contorsio improprie dicitur dislocatio. 234

Colli fractura. 229

Costarum fractarum cura sec. Guidonem. 232

Costarum fractarum differentia, & signa. 231

Cubiti dislocati variae reductiones. 239.

Cubiti dislocatio reducitur stapede & calcaneo. 239 Itē pede, & genu ibid.

Cubiti dislocati remutatio & firmatio. 239

Cubiti dislocationis species, signa, & iudicia. 238

Cubiti reducti conseruatio. 239

Cranij fractura. 229

D

Declinatio est dislocatio. 234

Dislocatio quid. 234

Dislocationum quatuor modi. 234

Dislocationis signa vnde sumantur. 234

INDEX.

234.
Dislocationis cura. 235
Dislocatio improprie dicta. 234
Dislocationis causa. 234
Dislocationis reductæ signa. 235
Dislocationes quæ faciles, quæ verò
difficiles. 335
Digitorum manus fractura. 231
Dislocationum reductio. 235
Dislocationis reductæ cōseruatio. 235
Dislocationis cum vulnere cura. 235
Digitorum manus dislocatio. 239
Dislocationis cum dolore & aposte-
mate cura. 235
Dislocationis cū fractura curatio. 235
Dislocatio dicta angina. 237
Dislocatio proprie dicta. 234
Dislocationis differentia. 234
Dislocationis iudicia. 234
Dislocationis antiquæ cura. 235
Documenta sex obseruanda in redu-
ctione fracturarum. 225

F

Ferulas quot requirat os brachij. 231
Ferulae in fractura quales ab initio,
& septima die. 226
Ferulas quod requirat coxa fracta. 233
Fracturarū reductionis apparatus. 225
Fracturae reductio quomodo fiat. 125
Fracturae reductæ per ligaturam con-
seruatio. 225
Fracturae iudicia. 224
Fracturarum cura. 225
Fracturarum sanationis terminus. 225
Fracturae conglutinationem quid re-
tardet. 224
Fracturae in longitudinem signa. 224
Fracturarū remutationis tempus. 226
Fracturae restaurationē quid testet. 225
Ferularū materia, q̄titas, & figura. 225

Fracturae accidentium correctio. 228
Fractura quid. 223
Fracturae differentia. 223
Fracturae regimen in generatione po-
ri. 227
Fracturae cum vulnere cura. 228
Fracturae in longitudinem cura. 228
Fracturae causa. 224
Fracturae signa. 224
Furculæ fractæ differentia & iudicia.
230.
Furcula fracta quo tpe firmetur. 230
Furculæ separatæ cura. 238
Furculæ fractæ duplex reductio. 230

G

Galen dislocationis species. 234
Genu rarò frangitur. 233
Genu fracti reductio. 233
Genu facile dislocatur. 241
Genu non dislocatur in anteriorem
partem. 241
Genu dislocati cura. 241
Gibbositatis causa. 237
Gibbositas omoplata. 237

H

Hancha rarò frangitur. 232
Hancharum fracturae differentia
& iudicia. 232
Hanchæ fractæ reductio. 232

I

Indicatio curatiua vnde sumat. 223
In generatione pori quæ remutatio.
228.

M

Manus & digitorum dislocatorū
signa. 239
Manus & digitorum dislocatorum re-
ductio. 239
Manus & digitorum dislocatorū con-
seruatio, remutatio, & firmatio. 240

INDEX.

Mandibulæ dislocatæ differētiæ, signa,
& iudicia. 236
Mandibulæ fractæ cura. 229
Manus fractura. 231
Mandibulæ diu dislocatæ cura. 236
Mandibulæ reductæ remutatio & fir-
matio. 236
Mandibulæ dislocatæ situatio & dia-
ta. 236
Mandibula tribus modis dislocatur. 236
Mandibulæ fractæ ligatura. 229
Membri fracti situatio. 226

N

Nasi fractura. 229

O

Omplatæ dislocatæ iudicia. 237
Omplata variis modis disloca-
ta. 237
Omplatæ reductæ conseruatio & li-
gatura. 238
Omplata dislocata quinque modis
reducitur. 237
Omplatæ dislocatæ signa communia
& propria. 237
Omplatæ fractura. 230
Omplatæ dislocationis antiquæ cu-
ra. 238
Omplatæ dislocatæ remutatio & fir-
matio. 238
Omplatæ partes non dislocantur. 238
Os brachij quot requirat ferulas. 232
Ossa coniunguntur quatuor modis. 234

P

Pedis digitorum fractorū cura. 234
Pectoris partium fractarum diffe-
rentiæ. 231
Pedis dislocati signa. 241
Pedis dislocatio facilis, firmatio diffi-
cilis. 241
Pedis dislocati remutatio & firmatio. 141
Pori correctio. 228
Pori generati signa. 227
Pro plumaceis vtendum spleniis. 226

R

Rasceta pedis rarè frangitur. 233
Rasceta fracta quo tempore sane-
tur. 231
Rascetæ cur rara est fractura. 231
Rasceta manus dislocata. 239
Rascetæ pedis fractæ cura. 233
Rascetæ fractæ remutatio. 231
Rascetæ fractæ cura. 231
Rotula dislocata & restaurata. 241

T

Tibiarum fracturæ diuifio. 233
Tibiarum fracturæ iudicia & cu-
ra. 233

V

Vertebrarum dislocationum spe-
cies. 236
Vertebrarum fractarum iudicia & cu-
ra. 229
Vertebrarum colli fractura. 229
Vertebrarum dislocatarum reductio. 237

Index

INDEX RERVM ET VERBORVM IN SEXTO TRACTATV, QVI EST DE OM- NIBVS MORBIS, QVI NON POS-

SVNT REFERRI AD APOSTEMATA

neque ad vulnera, neque ad vlcera, neque
ad ossium passiones: de quibus
tamen consulitur
Chirurgus.

Chor apud Gal. & Auic.		Alopecia sola purgatione sanata.	280
quid.	276	Alopecie antiquæ cura.	280
Ad calculum eremor cice		Ameda.	276
rum Arnaldi.	347	Amigdalorum inflatarum & auctarum	
Ad lendes vnguentum.	276	cura.	331
Adhil seu euphragia commendata.	311	Ancharum ægitudines quæ ad chirur-	
Ad amputationē consopendus æger.		gum pertineant.	336
273.		Anhelitus fœtidi iudicia.	320
Albedines in oculo quot habeant no-		Anhelitus fœtidi cura.	320
mina.	306	Anhelitus fœtidi palliatio.	320
Alphi.	271	Anhelitus fœtidus quid & vnde.	319
Albedsaner, hoc est, gutta rosacea.	287	Anhelitus fœtidus vnde veniat signa.	
Albara.	258	319.	
Algada.	258	Aqua descendens & gutta quando di-	
Algaze.	258	catur cataracta.	309
Alihabar nyctalopi contrarius affectus		Aquæ descendens cura.	311
314.		Arsenicum commendatum.	341
Albula oculi.	306	Argenti viui, quod dentes & gingiuas	
Alopecia.	275	læsit, correctio.	263
Alopecia quid.	278	Arthritis quid & vnde dicta.	242
Alopecia vnde dicta.	279	Arthritis & gutta idem.	242
Alopecie causæ & signa.	279	Arthritis vnde dicta.	242
Alopecie cura.	279	Argenti viui rectus vsus ne noceat.	
Alopecie recentis & incipientis cura.		263.	
279		Argentum viuum quibus partibus no-	
Alopecie à causa calida cura.	281	ceat.	273
Alopecie malignæ curia.	281	Argenti viui vnguentum, eius effe-	

INDEX.

etus & vsus.	263	ad Cataractam deiiciendam acus.	311
Arthritidis est gutta cuiuscunque partis sit.	242	Cataractæ non confirmatæ curatio per medicamenta.	311
Acrochordones.	271	Cataractæ non confirmatæ remedia.	311.
Assifati quid.	276	Cataracta confirmata quomodo deiiciatur.	312
Assifati causæ.	276	Cataractæ deiiciendæ tempus commodum.	312
Assifati cura.	276	Cataractam sugere periculosum.	312
Aurium tinnitus & sibilus.	315	Castotus, quid obseruare debeat.	254
Augium morbi.	315	Casus & offensio quid differant.	267
B		Casus curatio.	268
Balsamum optimum medicamentum ad calculum.	348	Casus capillorum remedia.	276
Balbutiei causæ, signa, & iudicia.	323	Capillorū regeneratio quomodo fiat	279.
Balbutiei cura.	323	Caluities propria & impropria.	178
Balbuties vnde oriatur.	322	Casus symptomata & iudicia.	267
C		Casu mortui signa & iudicia.	269
Cataracta à causa priuata, & communicata.	308	Capillorum passionēs.	278
Cataracta vnde dicta.	308	Capillorum casus causæ.	278
Cataractarum differentia.	308	Caluitiei causæ & signa.	279
Cataractarum causæ.	309	Cataracta quid.	308
Cataractæ confirmatæ & non confirmatæ signa.	309	Cataracta pro diuersis temporibus diuersa nomina habet.	308
Cataractæ à causa priuata, seu per idio pathiam, & per communicationem signa.	309	Cataractarum varij colores.	309
Cataractæ à cerebro infecto signa.	309	Cataractæ & guttæ serenæ differentia.	309
Cataracta nigra idem facit quod gutta serena.	309	Cataractæ iudicia.	310
Cataractæ nimium teneræ signa.	210	Cataractarum cura.	311
Cataractæ nimium duræ & antiquæ signa.	310	Cataractæ qui cibi noceant.	311
Cataractæ maturæ, & acui subiicibilis signa.	310	Cataractæ confirmatæ diætæ.	312
Cataractæ nulla cura est tuta.	310	Cataractæ deiectæ cura.	312
		Castotus quid.	254
		Catheter quid & eius forma.	350
		Castandi modi duo.	355
		Canities quid.	281
		Canitiei species, causæ, iudicia, & cura.	281
		Canitiei temere curatæ incommoda.	
		Cantha	

INDEX.

281.
 Cantharides sapienter datæ ad calcu-
 lum. 347
 Capitellum. 347
 Casus quid. 267
 Capitis passiones propriæ. 275
 Calcanei doloris causa. 357
 Cæsar ex matre mortua extractus. 356
 Castrati an generare possint. 340
 Caluities. 275
 Cadaueris conseruatio. 272
 Caseus antiquus ad tophor. 250
 Capitis purgatio. 283
 Canceri materia. 251
 Cerussa præparata & dealbata. 285
 Chiragra quid. 242
 Cicadæ ad calculum cautè dandæ. 348
 Circumcisionis vtilitas, & modus fa-
 ciendi eam. 355
 Cionis, idest, Columella. 320
 Cicatricis oculi signa. 307
 Cornuum cura. 271
 Corruptorum membrorum iudicia.
 272.
 Corpus crassum seu membrum quo-
 modo dictum. 272
 Colorum variorum in cute causæ. 284
 Corneæ ruptæ incommoda. 295
 Combustionis accidentia, qualia &
 vnde. 270
 Combustionis cura. 270
 Combustioni vnguentum ex calce lo-
 ta. 270
 Corneæ & coniunctiue vlcera quid
 differant. 306
 Colli morbi proprii & attributi. 332
 Coniunctiue tunice quot accidant
 mala. 303
 Corneæ morbi quot sint. 306
 Cornua verrucarum species. 271

Colorem bonum quæ faciant. 284
 Curationis & præseruationis remedia
 sunt similia. 347
 Cutis infectionis qualiscunque reme-
 dia. 277

D

Dentes quid attrahat sine ferro.
 328.
 Dentium eradicandorum modus & ra-
 tio. 328
 Dentis aucti præter naturam diminu-
 tio. 329
 Dentium commotorum & debilitato-
 rum causæ. 327
 Dentium commotorum iudicia & cu-
 ra. 327
 Dentium limosorum & fœdi coloris
 cura. 328
 Dentium stupidorum & cōgelatorum
 cura. 328
 Dentium omni dolori conuenit ace-
 tum. 327
 Dentium passiones quot sint & qua-
 les. 324
 Dentes an patiantur apostema. 324
 Dentium passionum causæ & signa.
 324
 in Dentium passionibus dicta. 324. 325
 Dentium doloris pro diuersitate cau-
 sarum cura. 325
 Dentium doloris, per alterationem &
 resolutionem cura. 326
 Dentium doloris cura per stupefactio-
 nem. 327
 ad Dentium dolorem consilia. 325
 Dentium putridorum, corrosorum, &
 perforatorum cura. 328
 Dentista. 325

INDEX.

Derbes.	260	Filum linguae abscissum.	322
Dentium doloris iudicium.	324	Foetus quot concipi possunt.	356
Dentes an sentiant.	324	Foetus mortui signa.	356
Dentium passionis cura.	324	Foetus mortui extractio duplex.	356
Dentibus an noceat acetum , & quomodo.	326	Foetum extrahere ex matre mortua.	356.
Dentista quæ instrumenta habere debeat.	329	Formicæ verrucalæ.	271
Dentes commoti.	329	Foeniculum commendatum.	311
Dentium vermium cura.	328	Furfures apud Auicennam quid.	276
Depilationis iudicia.	279	Furfurum cura.	276
Decoratiua pars medicinæ.	284	G	
De maleficio.	353	Genuum tumor non est podagra.	
Digitorum agglutinatorum cura.	333	232.	
Dispositionis seu præparationis ad lepram iudicium.	252	Gesse.	294
Distensio & cõfusio quid differât.	267	Gonagra genuum tumor.	232
Distensionis cura.	269	Genæ quomodo rubescant.	285
Distensio seu extensio quid.	268	Gibbositatis iudicia.	332
Duritatis prædictæ cura.	249	Gibbositas cauterizata.	332
Duritas quæ sequitur podagram vix sanatur.	249	Gibbositas & eius causa.	332
E		Gibbositatis signa & causæ.	332
Elephantia vnde dicta.	251	Gibbositatis pro causarum diuersitate cura.	332
Elmadac seu acus in cataractis.	311	Grilli aduersus calculum caute dandi.	348.
Esser quid.	264	Gingiuarum passiones.	329
Extenuatio corporũ & membrorum.	265.	Guttæ cui ⁹ materię sint octo signa.	243
Extenuationis causæ & iudicia.	265	Guttæ rosaceæ iudicia.	287
Extenuationis cura.	265	Gutta rosacea quomodo fiat.	287
Extentio & eius cura.	268	Gutta vnde plerunque incipiat.	43
F		Guttæ rosaceæ cura.	287
Faciei color vnde manet.	284	Gummi rutæ siluestris apud Auicennam quid.	280
Faciei pustula.	285	Guttur liberatum re temere deglutita.	333
Faciei expurgatio excellens.	184	Gutta quibus temporibus magis moueatur.	344
Faciei dispositiones diuersæ quid requirant.	284	Gutta serena vnde dicta.	244
Faciei decorandæ modus.	284	Guttæ serenæ iudicia.	243
Faciei decoratio.	284	Gutta serena quid differat à cataracta.	244
Fiens & factum.	288	Gutta	

INDEX.

Guttæ rosaceæ materiæ signa.	287	Guttæ regimen præseruatium.	245
Guttæ rosaceæ cum pustulis recentibus cura.	287	Guttæ regimen curatium.	245
Guttæ rosaceæ cum pustulis antiquis cura.	287	in Guttæ curatione diarta.	245
Guttæ rosaceæ pertinacis cura.	287	Guttæ regimen resumptium.	245
Guttæ signa.	242	ad Guttæ membrorum confortatio.	246
Guttæ recidiuæ causa.	243	à Guttæ præseruant diuretica.	246
Guttæ materia quibus diuertatur.	246	Guttæ diuretica quando conueniant.	246
Guttæ quando conueniat phlebotomia.	246		
Guttæ quid applicandum & ubi.	246	H	
Guttæ frigidæ quid applicandū.	246	Hectita quibus generetur.	251
Guttæ calidæ quid applicandum.	246	Hermaphrodisis species quot.	355
Guttæ mixtæ quid applicandum.	246	Hermaphroditarum curatio.	355
Guttæ doloris mitigatio duplex.	246	Hernia composita ex zirballi & intestinali.	336
Guttæ dolor sedatur aqua frigida.	246.	Herniæ ventralis seu vmbilicalis & aneurismalis causæ signa, & iudicia.	336.
Gutta sit ex sola intemperatura.	242	Hernia vmbilicalis curata per medica menta.	337
Guttæ symptomata.	243	Hernia zirballis & intestinalis curata ferro.	337
Guttæ calidæ & frigidæ signa.	243	Herniæ ventosæ, aquosæ & carnosæ cura.	337
Gutta improprie dicta.	242	Herniæ species.	335
Guttæ species & differentiæ.	242	Hernia intestinalis.	335
Gutta quomodo sit apostema.	242	Hernia aneurismalis sanguinea.	335
Guttæ causæ.	243	Hernia zirballis.	335
Guttam facientes humores.	243	Hernia ventosa.	335
Guttæ generatio.	243	Hernia ventralis.	335
Guttæ materia quomodo non faciat conuulsionem.	243	Hernia oquosa.	335
Guttæ iudicia.	243	Hordeolus quid & eius cura.	296
Guttæ cum ventositate iudicia.	243	Hydropisim quæ generent.	251
Guttæ iudicia ubi fallantur.	244		
Guttæ terminus.	244	I	
Gutta cur hæreditaria.	244	Diopathia.	288
Gutta cur sana.	244	Ignis volagius.	260
in Guttis, varices & tumores boni.	244	Impetigo quid.	258
ad Guttæ præcautionem aphorismi decem.	244	Impetiginis causæ.	260
in Guttæ curatione triplex regimen.	245.	Impetiginis, & serpiginis antiquæ & fortis cura.	261
		ad Impetiginem salua hoīs ieiuni.	261

Impet

INDEX.

261		Lapis curatio per medicamenta du-	
Impetiginis cura.	260	plex.	345
Immersio seu submersio quid.	267	Lapis destruitur & generatur attenua-	
de Infrigidatione.	353	tibus.	345
Infrigidationis & maleficij differen-		Lapis vesicæ cuius quantitatis incisio	
tia.	353	nem requirat.	345
Infrigidationis corporis vitio signa.		in Lapidis incisione quid obseruan-	
353		dum.	345
Infrigidationis propter rem diuinam		à Lapide præseruatio per medicame-	
aut malum animum signa.	354	ta.	346
Infrigidatio propria viris.	354	Lapidis præseruatiuū remediū super-	
Infrigidationis iudicia.	354	stitiosum.	345
Infrigida i quomodo examinandi.	354	vomitibus à Lapide præseruat.	346
In euellendo dente corrupto quid ca-		Lapidis curationi conueniunt aperien-	
uendum.	328	tia duplicia.	346
Incrassationis cura.	265	Lapidem frangentia quando tutius	
Incrassationis causæ & iudicia.	265	dentur.	348
Iuncturarū duritas quomodo emēde-		Lapidis remedia, virtutes quot, & qua	
tur.	249	les habere debeant.	348
Iuncturarum duritas sequens guttam		Lapidis remedia qualia & quando ap-	
est incurabilis.	249	plicanda.	348
Infectiones omnes cutis vnguento sa-		Lactis ad palliados leprosos commē-	
nata.	263	datio.	256
Incidendi ob lapidem modus & ratio.		ob Lapidem quo loco incidendum.	
350		350.	
Incrassatio corporum & membro-		Lapis quot annos in feudo vesicæ ma-	
rum.	265	nere possit.	350
		Lapidis vesicæ extractio.	350
		Lapidis in mulieribus extractio.	353
		Lachrymarum differentia, causæ, si-	
		gna, & diuersæ materia.	290
		Lachrymarū inuoluntariarū cura.	290
		Lachrymarum origo.	390
		Lachrymæ inuoluntariæ.	290
		Labiorum passionēs.	329
		Lazarus leprosus habitus.	253
		Lapis quo calore gignatur.	343
		Lapidis vesicæ signa.	344
		Lac quomodo attrahatur & restrin-	
		gatur.	334
			pro

L

L Apides propter quid in corpore	
humano generati.	243
Lapides generati ex pluribus partibus	
nostri corporis.	343
Lapidis in renibus signa.	344
Lapidum renum & vesicæ differen-	
tia.	344
Lapidum renum & vesicæ iudicia.	344
Lapidis cura præseruatiua.	345
à Lapide præseruatio per dietam.	345
Lapides quibus cibis generentur.	345
Lapidis curatio duplex.	345

INDEX.

pro lachrymis cauterizatio.	290	Leprosi purgatio cum præparatione.	256.
Lachrymarum inuoluntariarum iudicia.	290	pro Leprosi caputpurgia.	256
Lachrymalis caro abscissa & diminuta	290.	Lepre signorum communium diuisio.	252
Lepre cura triplex.	254	Lepre signa æquiuoca qualia & quot.	252.
Lepre materia.	251	Lepre signa vniuoca quot & qualia.	252
à Lepre præseruatio.	254	Leprosorum iudicia.	253
Lepre confirmata palliatio	254	Leprosorum sanguinis examen.	253
de Lepre palliatiõe octo capitula.	255	Leprosi damnandi & absoluendi.	253
Leprosi quæ phlebotomia conueniat.	255	Lepre actus in quatuor tempora diuisus.	253
Leprosi purgatio notabilis.	256	Lepre morbus triplex.	251
Lepre conuenit sulphur.	256	Lepre est cancer vniuersalis.	251
Leprosi quæ cauteria conueniât.	258	Lentigo quid.	260
Leonina lepra vnde dicta.	252	Lepre quando dicatur error virtutis assimilantis.	251
Lepre etymologia.	251	Leuca.	271
Lepre vnde oriatur.	251	Lithotania seu incisio pro calculo.	350
Lepre definitio.	251	Linguae morbi.	321
ad Lentigines delendas.	285	Liuer & eius curatio.	286
Lepre est morbus & accidens.	251	Linguae inflatae & auctae cura.	321
Lepre tres causae.	251	Linguae retractae causa.	322
Lepre ex qua melancholia fiat.	251	Lingua per spasmus retracta & curuata.	322
Lepre signa & iudicia.	251	Linguae retractae seu curuatae cura.	322
Lepre accidentia varia.	252	Lupae palpebrarum & earum curatio.	299
Lenticula in oculo.	306		
Lepre iudicia.	254		
Leprosorum examen.	253		
Leprosi cautè examinandi	253		
Leprosorum vrina qualis.	253		
Lepre dispositio & actus.	252		
Lepre ad mortem declinatio.	252		
Lepre principium, augmentum, status, & declinatio.	152		
Lepre pro malignitate differentia.	254		
Lepre non confirmatae cura.	254		
Lepre pallianda dicta.	254		
Leprosi satyri facies.	252		
Leprosi curatio à Rhafi facta.	256		

M

Maculae oculi species.	306
Maculae oculi causae.	306
Maculae oculi signa.	306
Maculae oculi quid differat à cataractis, sanie, albedine crystallina, ulceribus, & bothoribus albis.	306
Maculae oculi iudicia.	306
Maculae oculi cura.	307
Maculae recentis cura.	307
Maculae antiquae cura.	307
Maculae adiposae & niualis cura.	308

INDEX.

Maleficij à corpore orti signa.	353	Morphea materia.	258
Maleficij & infrigidationis differen- tia.	353	Modus & ratio vtendi arsenico.	341
Maleficij propter rem diuinā. aut ma- lum animum signa.	353	Mortis ex veneno signa.	272
Maleficium viri proprium.	353	Morborum oculi causæ, signa, & iudi- cia.	288
Maleficij iudicia.	354	Mortui conseruatio facie detecta.	274
Maleficiorum examinandorum mo- dus.	314	Morborum oculi diuisio.	288
Matricis clausæ passiones.	355	Morbilli seu variola.	204
Mammillarū nimis auctarū cura.	334	Mola matricis.	357
Mammillarum nimis auctarum in vi- ris cura.	334	Molæ signa & cura.	357
Mammillarum papillæ nimis profun- dæ cura.	335	Mora palpebrarum.	303
Mammillarum passiones.	334	Mirobalani commendati.	282
Malum mortuum & eius curatio.	357	N	
Matricis clausæ cura.	355	Narium morbi.	318
Macula oculi.	306	Nephritis in principio parū dif- fert à colica passione.	344
Macula petialis & cicatrizalis.	306	Nuctalops quid & vnde oriatur.	314
Matricis amplificatæ cura.	355	Nubes oculi.	306
Matricis exitus cura.	357	Nuctalopis remedia.	314
Membrorum superfluatorum duæ spe- cies.	272	O	
Membrorum superfluatorum causæ & signa.	272	Oculi morborum cura.	289
Membrorum superfluatorum cura.	273	de Oculi morborum numero diuersæ opiniones.	288
Melancholia quæ mala sequatur pro diuersitate partium.	252	in Oculorum cura octo documenta obseruanda.	289
Morphea.	158	de Oculorum eminentia.	291
Morphea albarosa & lepra idem.	258	Oculorum eminentiæ cura.	291
Morphea continet omnes cutis infe- ctiones sine vlcere.	259	Oculorum maciei & profunditatis cu- ra.	292
Morpheæ species duæ.	258	de Oculorum diminutione.	291
Morphea duæ causæ & signa.	259	Oculus cicatrizatus.	306
Morpheæ curabilis & incurabilis si- gna.	259	Offensio quid.	267
Morpheæ albæ cura.	259	Offensio & concussio qd differat.	267
Morpheæ albæ palliatio.	259	Offensio & casus quid differant.	267
Modus amputandi membra.	273	Offensionis symptomata & iudicia.	268.
		Offensionis cura.	268
		Offensionis in ventre cura.	268
		Ophiasis vnde dicta.	279
		Opilatio cathesialis.	319
		Opila	

INDEX.

Opilationis cathesialis signa.	319	Peduculorū materia & causa. 258.	264
Oris morbi.	121	Pediculorum iudicia & cura.	264
Oschei mollificationis, & eius elon- gationis cura.	355	Pediculorum materiæ signa.	264
P		ad Pediculos necandos cingulum inū- ctum.	264
PAni quid.	258	Pediculi.	258
Palpebrarum scabiei cura.	293	Pediculos quid necet.	264
Palpebrarum moræ & verrucæ cura.	303.	Perniones in calcaneo.	353
Palpebrarum pili denigrati.	296	Pernionum in calcaneo causæ.	358
Palpebrarum duritatis cura.	296	Perniorum in calcaneo cura.	353
Palpebrarum pili eorūque cura.	296	Perla oculi.	306
Panorum faciei ablatio.	286	Petia oculi.	306
Partus difficilis regimen.	356	Phlegmonum partium carnosarum & neruosarum terminus.	244
Partus non difficilis regimen.	356	Phlegma falsum seu malum mor- tuum.	357
Partus naturalis & non naturalis.	356	Phlegmatis falsi cura.	357
Partus difficilis causa.	356	Picatio, & modus eam faciendi.	267
Palpebrarum morbi.	292	Pili & eorū generationis causa.	278
Palpebrarum inuersionis causa, cura, & chirurgia.	293	Pilorum causæ quot & quales.	278
Palpebrarum scabies quadruplex.	292	ad Pilos rufos faciendos.	283
Palpebrarum depilatio duplex.	293	ad Pilos rufos & crispas faciendos.	283.
Palpebrarum scabiei causa, signa, & iudicia.	293	Pilos auferendi quinque modi.	283
cum palpebrarum scabie quid con- currat.	292	Pilos renasci quid prohibeat.	283
Palpebrarum agglutinatio.	295	Pilorum generatio.	281
Palpebrarum grauedo & eius cura.	296.	ad Pilos denigrandos sine nocumen- to.	282
Passiones matricis.	355	Pilorum tinctura.	282
Palpebrarum relaxationis chirurgia.	294.	Pilorum deformitas.	285
Palpebrarum mora & verrucæ quid differant.	295.303	Plancta noctis.	264
Palpebrarum pilorum superfluorum cura.	295	de Pilis problemata quinque.	279
Palpebrarum casus & relaxatio.	294	Porrorum & verrucarum species.	271
Palpebrarum casus & relaxatiōis cau- sa & curatio.	294	Podagra quid.	242
ad Pediculos remedia.	276	Pruritus capitis remedia.	276
		Præputij clausi cura.	351
		Priapismus.	354
		Priapismus à satyriasi quid differat.	354.
		Priapismi causæ, signa, & cura.	34

I N D E X.

Pruritus scabiei species.	261	signa.	336
Pruritus quomodo excitetur.	261	S	
Pruritus capitis cura.	276	S Atyriasis.	354
Pruritus causæ, iudicia, & cura.	262	Satyrice leproforum facies.	252
Pruritus cura.	262	Satyrus quale animal sit.	252
Pfilothris vtendi modus.	283	Saracenicum vnguentum ad scabiem.	
Pfilothra.	283	203.	
Punctum oculi.	306	Sapo duplex & vtriusque materia.	283
Puluis Nabatinus.	307	Saphati & safati quid.	258
Pupillæ dilatatio & angustia.	308	Sanguis mortuus quid.	258
		Sanguis leporinus ad decorandos le-	
		profos.	257
		Sal viperæ pro leprosis.	257
		Sanguinis humani aqua destillata ad	
		iuncturarum duritates.	250
		Scarabæi ad calculum cautè dati.	348
		Scorpiones ad calculum commenda-	
		ti.	349
		Sciatica quid & vnde fiat.	242
		in Sciatica q̄ partes simul doleant.	242
		in Sciatica q̄ situatio obseruanda.	242
		Sciatica est pessima arthritidis.	243
		Scabiei capitis vlcera remedia.	276
		Scabies quid.	258
		Scabiei species duæ.	261
		Scabies quomodo generetur.	261
		Scabiei materia.	261
		Scabiei sicca & humida materia.	261
		Scabiei causæ, signa, iudicia & cura.	
		Scabiei foeda cura.	262
		Scabiei sicca pruritum excitatis cura.	
		262.	
		ad Scabiem remedium optimum.	263
		Scabiei conuenit sulphur.	263
		Scabiei à phlegmate falso remedia.	
		263.	
		Scabiei cum humida, tum sicca quid	
		applicandum.	264
		Sciaticæ cura.	249
		Scabies quas cutis infectiones com-	
		prehen	

Q	Vatuor item alia signa.	243
R	Anula.	321
R	Ranulæ per medicamenta cura-	
	tio.	322
	Ranulæ per chirurgiam curatio.	322
	Remedium ex charta combusta aduer-	
	sus tineam. 277. Relaxatio.	336
	Rheumatibus qui magis obnoxij.	243
	Rupturarum curatio duplex.	337
	Rupturarum iudicia.	336
	Rupturæ secrete modo tractatæ.	
	339.	
	Ruptoria & cucurbitulæ pro leprosis.	
	258.	
	Rupturæ per chirurgiam tractatæ.	
	339.	
	in Rupturis curandis qui modi tutio-	
	res.	340
	Rupturæ curatio cum caustico.	340
	in Ruptura quod intestinum descen-	
	dat plerunque.	336
	Rupturarum per medicamenta cura-	
	tio.	337
	Rupturæ species tres, & earum subdi-	
	uisio.	336
	Ruptura quid.	336
	Ruptura didymalis.	336
	Rupturarum causæ immediatæ &	

INDEX.

43

INDEX:

Tinea vberosa.	275	Vngula carnofa & neruofa.	307
Tinea furfureæ remedia.	276	Vngula neruofa cui affimiletur.	307
Tryphera Perfica commendata.	282	Vnguium paffiones.	334
Tyria vnde dicta.	251	Vnguium attritorum cura.	334
V		Vnguium fanioforum cura.	334
Variolæ.	286	Vnguium gibboforum & curuorum cura.	334
Variolarum cura.	280	Vnguium fiflorum & corroforum cura.	334
poft Variolas ne fuperfint cicatrices.	286.	Vnguium fordidorum & maculatum cura.	334
Verruca quid.	271	Vnguis alioqui incurabilis ablatio & auulfio.	334
Verruca porralis, claualis, cornea.	271	in Vngulæ cura quid obferuandû.	308
Verrucarum caufa.	271	Vngula adipofa.	306
Verrucarum diffipatio per medicamenta.	261	Vngulæ diuerfæ.	307
Verrucarum extirpatio per chirurgiam.	271	Vngulæ recentis cura.	308
Venarum iugularium apertio.	25	Vngulæ cura.	308
Velligium in oculo.	306	Vngula vnde incipiat.	307
Verrucarum materia.	252	Vngulæ antiquæ cura.	308
Verrucarum cura.	271	Vngula oculi quid.	303
Verrucarum materia.	271	Vrina fuppreffa.	349
Virge excalefactæ, & fœdæ ex concubitu cum muliere fœda, curatio.	314	Vrina medicamentis prouocata.	349
Viperarum vfus pro leprofis.	257	Vrina instrumentis prouocata.	249
Vifus debilis cura.	314	Vrinæ fuppreffæ cura per instrumenta duplex.	250
Vifus debilis & eius caufæ.	314	Vuulæ curatio.	330
Vifum quid confortet & acuat.	310	Vuulæ caufæ, figna, & iudicia.	329
Vifus debilitatus à partibus internis fex modis.	313	Vuula quot modis abfcindatur.	330
Vngula cuius partis morbus.	307	Vuulæ cafus & inflatio.	330
Vngula & caro lachrymalis quomodo diftinguantur.	303	Vuula quid profit.	330
Vngulæ fpecies quot & quales.	307	Vuula vnde dicta.	330
Vngula adipofa cuius generis fit.	307	X	
Vngulæ caufæ, figna, & iudicia.	308	Xeruac quid, & eius cura.	296
		Index	

INDEX RERVM ET VERBORVM IN SEPTIMO TRACTATV, CONTENTORVM, QVI

EST ANTIDOTARIVM REMEDIORVM
vniuersalium & particularium.

- Cetum quid proſit aut no-
ceat reſolutiuis mixtum. 406.
Ad prouocanda menſtrua,
367.
Ad colicum dolorem. 267
Ad reductionem oſſium. 367
Aduerſus cantharidum nocumentum
remedium. 408
Aegyptiacū virideſcit poſt operatio-
nem. 397
Agglutinans quale ſit & quid faciat.
401.
Agglutinantia ſimplicia. 401
Agglutinantibus vtendi modus. 402
Agglutinatione eſt opus naturæ. 401
Aggregare, conſolidare, & incarnare
idem. 401
Agglutinantium compoſitorum for-
mæ vndecim. 401
Alopociæ remedium. 421
in Antiſpali quæ reſtitudo obſeruan-
da. 362
Antiſpaliſ quando locum habeat. 362
Antiſpaliſ ſemper eſt ex oppoſito. 362
Antiſpaliſ ſtriſtum vulnus requirit.
365.
Antidotarium Guidonis quid tractet.
353.
ad Apoſtemata iunſturarum. 367. ad
Paralyſim. 367
de Apoſtematibus, antidotis, locali-
bus, ſeu topicis remediis. 389
Apoſtemata quō finiri præſtet. 389
Aquæ fortes quæ vocantur ſublimatæ.
408.
Aquarum fortium quādiu duret ope-
ratio. 408
Aqua fortis Guidonis cōm datur. 408
ad Arterias incidēdas Galenum quid
mouerit. 362
Arteriæ quomodo inciduntur. 362
Arteriarum totalis incifio minūſ pe-
riculoſa quā particularis. 362
Arſenicū quomodo reprimatur. 407
Arſenicum commendatum. 407
Arſenici quādiu duret operatio. 407
Arteriarum ſectio cur dubia, & cōtro-
uerſa. 362
Aſſumptiua euacuatio, & deriuatiua
ſemper eſt ex eodem latere & quā-
do locum habeat. 362
Attractiuis vtendi modus. 391
Attractiuum medicamentum quale
ſit. 391
Attrahens medicamentum quid. 391
Attractiuum medicamentum duplex.
391.
Attractiua ſtercora diuerſæ virtutis.
391.
Attrahendorum varia exempla. 391
Attractiua medicamenta ad quid in-
uenta. 391
Attrahendi plures modi. 391
Aurium

INDEX.

Attractiui tertia species.	391	Cauteria actualia debent singula esse triplicia.	383
Attractiua miræ virtutis.	391	Cauteria potentialia quomodo applicanda.	383
Aurium dolorem sedentia.	412	Cauteria cum setone.	383
Auenzoaris filio trium annorum vena secta fuit, & an id probetur.	363	Carnis extirpatio duplex, & quæ præstet.	406
Aurium vlcerum remedia.	423	Cauterium cur olim dictum vltimum medicinae instrumentum.	280
B		de Cauterio tria problemata.	281
Vttrum cur & quomodo lauetur.	387	Cauterij vtilitas & commendatio.	384
Botij remedia duo.	423	Cautica quæ sint.	406
C		Cauterizatio potentialis.	380
Cauterizati ferro ruptorio seu vesicatorio regimen.	384	Cauticorum differentia.	406
Cauteria actualia quomodo faciendaseu applicanda.	382	Cauticum, escharoticum, & ruptorium idem.	406
Cauteriorum actualium quot instrumenta habuerint antiqui, & quot Guido.	383	Cautica debilia & fortia.	406
Cauterizatio in partibus ventris, ancharum, & tibiæ.	382	Cauteria potentialia debilitant.	382
Cauterizatio in diuersis capitis partibus.	381	Cauteriorum potentialium vtilitates, & quibus affectionibus seu partibus magis conueniant.	382
Cauterij vtilitates particulares quot secundum veteres, & quot secundum neotericos.	380	Cautica ruptoria facientia escharam.	383.
Cauterij septem vtilitates generales.	280.	Corrosiua differunt à causticis & putrefactiuis.	406
Cauterizatio in facie, collo, omoplatibus, brachiis, & thorace.	381	Corrosiuum medicamentum quod sit & quid faciat.	406
Cauticum medicamentum quod sit & quid faciat.	406	Capitellum duplex.	407
Canicula quot dies regnet.	376	Cauteriorum potentialium materia & forma.	383
Cauticis vtendi modus.	407	Cauteria ex quibus fiant.	383
Cautica ruptoria facientia vesicæ.	383	Casuum & offensionum ventris remedia.	424
Cauteriorum regendorum modus.	383	Cautica differunt à corrosiuis & putrefactiuis.	406
Cataplasma & puls quid differant.	389	Cauticorum varia appellationes.	408
Cataplasmata etiam vocantur emplastra.	389	Cantharidibus vtendi modus.	408
Cataplasmata ad quid, & cuius materiae sint.	389	Cauterizatio duplex.	379
		Cauterij in circulo forma & vsus.	407
		Cauteriorum potentialium materia.	383
		Caute	

INDEX.

Cauteriorum actualium materia.	383	Corrosiuis quando vtendum.	406
Cauteria ad nodulum dicta.	383	Corrosiua, colliquatiua, extirpatiua i-	
Cauteria quibus affectionibus profint		dem.	406
aut noceant.	384	Corrosiuorum species tres.	406
Cauteria olim v sitatiora, quàm hodie,		Cucurbitularum cum scarificatione	
& cur.	380	præcipua intentio.	367
Cauterij materia cōuenientissima.	383	Cucurbitulis qđ tēpus cōueniens.	368
Cautica, corrosiua, & putrefactiua a-		Cucurbitulæ quid profint.	366
liquando mutant suas actiones.	406	de Cucurbitulis duo problemata.	367
Cauterizatio quid.	379	Cucurbitulæ phlebotomiæ vicariæ.	367
Cauteria actualia tutiora potentiali-		Cucurbitulæ ad morsus & pustulas ve-	
bus, aliquando minus.	383	nenatas.	367
ad Cucurbitulas præparatio.	368	Cucurbitulæ ad anginam.	367
Confortans medicamentum quid.	390	Cultellare, cauterium duplex, & eius	
Cauterizatio actualis multiplex.	379	vsus.	382
Calx cur & quomodo lauetur.	387	Cucurbitulæ ad lapidem.	367
Capitis vulnerum sex remedia.	420	Cucurbitula quale instrumentum, &	
Cicatrizatiua quæ sint.	401	quot eius species.	366
Chiragræ remedium.	423	Cucurbitulæ quibus in locis molliori-	
Cicatrizatio est opus naturæ.	401	bus non applicabiles.	368
Cicatrizatiuum medicamentum, quid		Cucurbitularū auferēdarū modus.	368
& ad quid.	404	Cucurbitulæ quibus in locis non con-	
Cicatrizatiuū quod, & quotuplex.	404	tinuandæ & cur.	368
Cicatrizatiuorum compositorum for-		Cucurbitulas passi remedia.	368
mulæ decem.	405	Cucurbitularum comparatio cum	
Cicatrizantium simpliciu exempla.	405	Phlebotomia & sanguisugis.	366
Cicatrizare seu sigillare idem.	401	Cucurbitulæ quo in loco præcipue, &	
Cicatrizatio cui debeat.	401	cur applicentur.	367
Clyster à quo inuentus.	378	Cucurbitularum siccarum præcipua	
Clysteris virtus & commendatio.	378	intentio.	367
Clyster triplex.	378	Cucurbitulæ siccæ vbi & cur applica-	
Clyster qua hora dandus.	378	tur.	367
in Clysterizando regimen.	378	Cucurbitulæ applicandæ in aposte-	
Ceræ lotio & dealbatio.	387	matibus emunctoriorum.	367
Confortatiuum fracturarū seu dislo-		Cucurbitulæ ad sistendum sanguinis	
cationum.	408	fluxum ex naribus & matrice.	367
Corrosiua propriè dicta.	406		
Corrosiuum quid faciat.	406		
Contritio medicamentorum.	387		
Corrosiuorum exemplum.	406		

D

D Actylare cauterium ynde dictū,
eius forma & vsus. 282
ad Descensum matricis & intestino-

INDEX.

[illegible]

INDEX.

Guidonis mos in inuifendis agris ex- t a urbem.	385	de Medicina sex problemata.	370
Guttæ rofaceæ remedia.	422	Medicamenta simplicia choleram pur- gantia & eorum dosis.	374
H		Medicamenta simplicia melancholiâ vacuantia, & eorum dosis.	374
Hæmorrhoidû doloris remedia.	425.	Medicamēta composita phlegma va- cuantia, & eorum dosis.	374
Hiera amara variis modis com- posita.	375	Medicamentum compositum quod purgat melancholiam & eius dosis.	374.
Hydropifis remedia.	424	Medicamentum aquas purgans.	375
I		Medicamenta omnes humores purgā- tia.	375
Ignis duplex.	379	Medicamentum minoratiuum quan- do & quid profit.	375
Incrassatiuum medicamētum quid.	389.	Medicamentorum compositionē scire debet medicus, & chirurgus.	388
Incarnatio cui debeat.	401	Medicina purgatiua quid.	369
K	K	de Medicina vacuante sanguinem hi- storia.	371
Karax quod pondus sit.	400	Medicinæ, ne euomatur, quomodo resistendum.	377
L	L	Medicina est quæ sanguinem euacuat.	371.
Linimenta ad quid fiant.	389	Medicamātorû gradus cur sciēdi.	410
M		Medicamentorum mutatio improba- tur.	383
Magnitudo seu vehementia ma- li tripliciter dicta.	362	Medicamenta cur & quomodo vran- tur.	387
Massiliensis.	399	Medicamentum duplex.	385
Medicamentorum facultates, in quot species distinguantur.	385	Medicamentorum simplicium vſus præſtat.	386
in Medicamentis componendis quæ indicationes obseruandæ.	385	Medicinarum laxatiuarû species qua- tuor.	374
Medicamentorum simplicium variæ præparationes.	386	Medicina laxatiua datur. quatuor in- tentionibus.	371
Medicamenta cur purgentur.	386	Mollificantia aliquando fiunt resolu- tiua.	393
Medicinæ solutiux vſus in ſanitate.	370.	Mollificantium propriorum exempla.	393.
Medicina malè administrata quæ mala afferat.	371		
Medicina vni parti propria quid ſigni- ficet.	420		
Medicamentum tēperatū & intēpera- tum quid vocetur.	411		
Medicamentorum lauatio quid proſit.	386.		

INDEX.

Mollificantia composita. 394
 Mundificatiuum abstersiuum seu lau-
 tiuum, quale sit & quid faciat. 396
 Mundificatiuum expurgans quale sit.
 396.
 Mundificatiui tempus. 396
 Mundificatiua simul abstergentia &
 expurgantia. 396
 Mundificatiua composita. 396
 Mundificatiuorum exempla. 396
 Mundificatiuum differt à corrosiuo.
 396.
 Mundificatiuum duplex: abstersiuum
 & expurgatiuum. 396
Narcoticis quando vtendum. 399
 in Narcoticis obseruanda quati-
 tas & tempus. 399
 Nasi vlcerati remedia. 422
 Narcoticum quomodo sedet dolorē.
 399.
 Narcotica quō minus noceant. 399
 Narcotica veris anodynīs maximē con-
 traria. 399
 Nisi medicina operetur quid facien-
 dum. 377
 Nodi incommoda pro cauterio. 383
 Nullum medicamentum est ita vni
 parti proprium vt non conueniat
 alijs. 420
O
Oculorum remedia sex. 422
 Oliuare cauterium, eius forma
 & vsus. 382
 Olei lauandi duo modi. 386
 Olea cur fiant. 388
 Oleum quid & quot eius species. 388
 Olea resolutiua. 492
 ad Omoplata: dolorem remedia. 423
 Oppilatiuum medicamentum quod.
 390.

P
Pedum inflatorum remedia. 425. de
 materia ī Pectore contenta. 423
 Phlebotomia quoties in vita concedi
 possit assuetis. 363
 in Phlebotomia negligendi dies Ae-
 gyptiaci, & horæ mot' humorū. 364
 Phlebotomiæ operatoris cōditiones,
 & officium. 364
 Phlebotomiam patientis regimen tri-
 plex. 364
 ad Phlebotomiam præparatio. 365
 in Phlebotomiæ actu quid obseruan-
 dum. 365
 Phlebotomia quæ largum vulnus re-
 quirat, quæ angustum. 365
 in Phlebotomia sanguinem apparere
 pulchrum quid faciat. 365
 post Phlebotomiam quid obseruan-
 dum. 365
 post Phlebotomiam subitus somnus
 cur prohibeatur. 365
 Phlebotomiam passi regimen seruan-
 dum per tres dies. 365
 Phlebotomiæ comparatio cum cucur-
 bitulis & sanguisugis. 366
 Phlebotomia laudata. 358
 à Phlebotomia cur incipiatur antido-
 tarium. 358
 Phlebotomiæ definitiones variæ. 359
 Phlebotomiæ malè præscriptæ incō-
 moda. 359
 Phlebotomia quāto excellentior pur-
 gatione. 359
 de Phlebotomia quinque quæstiones.
 359
 Phlebotomia sex intentionibus infer-
 uit. 359
 Phlebotomia non solum indicatur à
 plethora. 359

Phleboto

INDEX.

Phlebotomiam quæ repletio requi- rat.	359	malæ cicatricis.	405
Phlebotomia quibus humoribus de- beatur.	359	Plumbo cautè vtendum.	405
Phlebotomia aliquando ad diuersio- nem fit.	359	Post ventosationē quid faciendū.	368
Phlebotomia ad prouocanda men- strua.	359	Post medicamentum an liceat dormi- re.	377
Phlebotomia ad refrigerandum cor- pus.	359	Post casum escharæ ex cauterio quid faciendum.	383
Phlebotomia ad præcautionem.	360	Post medicamentum quando quies- cendum, aut corpus mouendum.	377
Phlebotomia ad alleuandum.	359	Post medicinæ operationem quid pri- mò sumendum.	377
Phlebotomiam quis sustinere possit, quis verò non.	360	Post vesicatoria quid faciendum.	384
Phlebotomiæ quæ indicatio superet omnes alias.	360	Præparationes variæ medicamento- rum compositorum ad quid pro- sint.	386
Phlebotomiam quid dissuadeat.	360	Putrefactiua cur reprimenda & quo- modo.	407
Phlebotomia per quas venas fiat in diuersis morbis.	360	Putrefactiua medicina quæ sit & quid faciat.	406
Phlebotomiæ non potest dari certa mensura aut regula.	363	Putrefactiuis quàm sapienter vten- dum.	407
Phlebotomiæ reiterationem quid sua- deat.	363	Putrefactiuis vtendi modus.	407
in Phlebotomia pulsus obseruad ^o .	363	Purgatio quomodo facienda, & qui- bus humoribus debeatur.	370
Phlebotomiæ mensura est sanguinis dispositio.	363	Purgatio non solum iudicatur ex mul- titudine, sed etiam ex vehementia morbi.	371
Phlebotomiæ tempus conueniens.	363	in Purgatiuis necessitate, vbi non ad- modū conuenit quid faciendū.	372
Phlebotomiæ hora necessaria qd snā- deat.	363	Purgatio ex quibus medicamentis fa- cienda.	372
Phlebotomia anni hora fieri pōt.	363	Purgationi tempus idoneum duplex.	375.
Phlebotomiæ hora electiua vnde su- matur.	363	Purgationes negliguntur initio mor- borum.	375
Phlebotomia per quot & quas venas fit communiter.	360	Purgationi conuenientissimum tem- pus est declinatio morbi.	375
Phlebotomiæ cōueniētissimū tps.	363	Purgatio per medicamentum quomo- do metienda.	375
Phlebotomia hora secunda.	363	Purgationis perfectæ signa.	375
Phlebotomia maxima, parua, medio- cris.	363		
Pharmacia quæ utilis & necessaria.	370		
Plumbum commēdatum in vlceribus			

INDEX.

Purgationis magnæ, parvæ, & medio- cris, quantitas coniecturalis. 375	Remollientium duritiem post fractu- ram exemplum. 410
Purgationes quibus interuallis faci- de. 375	Remollientia duritiem post fracturam quæ sint. 409
Purgationibus conuenientissima dici hora. 376	Renum vlcæis remedia. 424
ad Purgationem obseruanda luna. 376	Remolliuim humidum aliquando cur permittatur. 393
Purgationis triplex regimen. 376	Repercussiuum duplex, frigidum & calidum. 389
Purgatio quam præparatione requi- rat. 376	Remolliuia quando conueniant. 393
ad Purgationem remolliendum cor- pus. 376	Resolutiuum quale esse debeat. 392
Putrefactiua, corrosiua, & caustica quid differant. 406	Remolliuim quale esse debeat. 393
Putrefactiua quæ sint. 406	Resolutiua quando conueniant. 392
Punctale cauterium duplex. 383	Resolutiuum medicamentum quid. 392
Punctalis cauterij forma & vsus. 383	Repercussiuia composita omnibus in flammationum principiis conue- nientia. 390
Purgatio habet præcautione & reuul- sionem. 371	Resolutiua rarefactiua, diaphoretica, & euatoratiua, eadem. 391
Pultes & cataplasmata quomodo dif- ferant. 389	Resoluendi modus. 393
Pultes etiam dicuntur emplastra. 389	Resoluendum cautè. 393
Pultes quid & cuius materiæ sint. 389	Resolutiuum duplex. 392
Purgationem quis ferre possit, quis verò non. 371	Remolliuim propriè dictum. 393
Purgatio quid. 369	Remolliuia duplicia. 393
Putrefactiuorum exemplum. 407	Repletio duplicè requirit euacuatio- nem. 362
	Repercutiendi modus & mensura. 390
	Remolliendi duritiem post fracturam modus. 40
Q Vale oleum oliuarum requi- rant variæ oleorum compo- sitiones. 388	Ruptoria, caustica, & escharotica idem. 406
Quid in secundo, tertio, quarto. 411	Ruptoria quæ sint. 406
	Rupturæ tria remedia. 424
	Ruptorum diætæ. 337
E	S
R Epercussio quàm necessaria sit chirurgiæ. 389	Anguis sistitur variis modis. 400
Repercussiuum medicamentum duplex. 389.	Sarcoticis vtendi modus. 404
Repercussiuum communiter dictum. 389.	Sarcotica quæ sint. 400
Renum doloris remedia. 424	Sarcoticum medicamentum quid. 402
	Sanguinis p phlebotomiâ extracti iu- dicium.

INDEX.

dicium.	365	Sinapismi cur fiant.	389
Sanguinis boni & mali iudicium.	365	à Splenē nulla vena dirigitur ad dex-	
Sarcoticorum species tres, & eorum		tram.	362
exempla.	402	Splene laborante vena sinistra secan-	
Sarcoticorum compositorum formulę		da.	372
duodecim.	403	Suppositoriorum forma & modus.	379
Sanguinis fluxioni cur occurrendum.		Suppuratiuum & mollicatiuum quid	
399.		differant.	395
Sanguinem sistens quale sit, & quid		ad Subleuandam vuulam, & sistēdum	
faciat.	400	rheuma.	367
Sanguis sistitur quatuor virtutib' me-		Suppuratio quę transmutatio.	394
dicamentorum.	400	Suppuratiuorum exempla.	395
Sanguinem sistendi variorum modo-		Suppuratiuo dolorem sedantia.	395
rum exempla.	400	Suppuratiuorum formę diuersę.	395
Sanguinē sistentiū formulę quinque.		Suppuratiuorum varię formę.	395
400.		Suppurandi modus.	395
Sanguisugarum appli. atio quid.	369	Suppositoria qui vitare debeant.	379
Sanguisugarum descriptio & electio.		Suppositoria quibus vitanda.	379
369.		Suppuratiuum medicamentum quod.	
de Sanguisugis duo problemata.	369	394.	
Sanguisugę quibus partibus applicā-		Suppuratiuum quale esse debeat.	395
da.	369	ad Syncopen vsque quando faciendā	
Sanguisugarum vsus ad quas affectio-		phlebotomia.	362
nes.	369		
Sanguisugarū vsu quid obseruādum.			
369.			
ad Sanguisugas remouendas.	369		
Sanguisugarum phlebotomię, & cu-			
curbitularum comparatio.	369		
Scarificatio vicaria phlebotomię.	363		
Scammonę virtus, & eius dosis.	374		
in Scarificatione quid obseruandum.			
367.			
in Scarificatione quantum sanguinis			
extrahendum.	367		
Scarificationem semper præcedit cu-			
curbitula sicca.	367		
Secundatio requirit latum vulnus.	365		
Serpentum vsus in lepra.	257		
Serpentum electio & præparatio.	257		

Sinapismi cur fiant.	389
à Splenē nulla vena dirigitur ad dex-	
tram.	362
Splene laborante vena sinistra secan-	
da.	372
Suppositoriorum forma & modus.	379
Suppuratiuum & mollicatiuum quid	
differant.	395
ad Subleuandam vuulam, & sistēdum	
rheuma.	367
Suppuratio quę transmutatio.	394
Suppuratiuorum exempla.	395
Suppuratiuo dolorem sedantia.	395
Suppuratiuorum formę diuersę.	395
Suppuratiuorum varię formę.	395
Suppurandi modus.	395
Suppositoria qui vitare debeant.	379
Suppositoria quibus vitanda.	379
Suppuratiuum medicamentum quod.	
394.	
Suppuratiuum quale esse debeat.	395
ad Syncopen vsque quando faciendā	
phlebotomia.	362

T

Testiculorum inflatorum remedia.	
424.	
Thesaurus pauperum incantationum	
& empiriarum plenus.	359
Tinę remedia.	421
Terebenthina cur lauatur.	387
Tibiarum inflationis remedia.	425
Tutę præparatio ad quid, & quomo-	
do.	387

V

Ventofatio quid.	366
Venę inciduntur tribus modis.	
362.	
Vesicę vlcerum remedia.	424
Ventofatio duplex, cum scarificatione	
& sine scarificatione.	366

Ventris

INDEX.

Ventris torminum remedia.	424	384	
Vesicatoria quibus locis applicanda, & cur.	384	Vnguentum bicolor.	397
Vesicatorijs vtendi modus.	384	Vnguenta bicoloria.	397
Vesicæ doloris remedia.	424	Vomitum quis ferre possit.	378
Ventofationis modus duplex & quo- modo fiat.	368	ad Vomitum prouocatio triplex.	378
Virgæ doloris remedia.	424	per Vomitum qui purgari possint.	377
Virgæ vlcera remedia.	424	Vomitus quæ purgatio, & quid pro- fit.	377
Vitriolum quomodo vratur.	387	Vulnera & vlcera quid habeant com- mune.	400
ad Vlcera & sinus profundos.	367	Vulnera quid requirant vt fiant vlcera.	401
Vlcus à cauterio factum quandiu a- pertum debet esse & quomodo.			

INDEX OMNIUM RECEPTARVM TOTO OPERE CONTENTARVM.

 Aliud ad idem.	425	Aliud. 247. tertium. 247. quartum.	
Aliud. 248. tertium.	248	247.	
Alia expellens ossa	199	Aliud ad idem. 281. tertium.	281
Alia Gommeræ faciem dealbans.	285	Alcofols seu alcohol ad lacrymas in- uoluntarias.	291
Aliud.	278	Alcofol ad lachrymas, relaxationes, & grauitates palpebrarum.	291
Aliud ad idem. 248. tertium ad idem. 248.		Alcohol ad tingendam, & decoran- dam maculam oculi	308
Aliud ad idem.	247	Apozema purgans melancholiam.	256.
Aliud ad idem.	348	256.	
Alia ad idem post principium.	268	Apozema ex radicibus.	111
Alius ad idem eodem authore.	423	Aqua purgans & dealbans dentes.	328
Aliud.	261	Aqua saxifragiæ.	348
Aliud.	263	Aqua ad maculam oculi.	307
Alius ad idem.	348	Aqua aluminosa.	287
Aliud. 249. tertium.	249	Aqua dentes dealbans.	423
Aliud ad materias frigidas.	395	Aqua	

INDEX.

Aqua gallicana.	285	Collyrium abstersiuum macularum	
Aqua Ta narindorum.	69	oculi.	304
Aqua visum clarificans.	422	Collyrium ad vlcera cancrofa puden-	
Aqua faciens capillos flavos.	283	dorum.	221
Aqua fortis.	396	Confectio Rhafis ad paralyfim & gra-	
Auicenna.	80	uitatem linguæ.	323
B		Confectio ex alliis subito sedans	
Alneum ad lapidem.	347	dentium dolorem.	327.
C		D	
Capitellum commune.	282	Decoctio ad vlcera aurium.	408
Cauticum.	383	Decoctio palliativa pro lepro-	
Caputpurgia.	256	sis.	257
Ceratum Galeni.	390	Decoctio remolliens & resoluens hæ-	
Ceratum sedans dolorem.	349	morrhoidas.	217
Clyster mundificatiuus.	378	Destillatio Mesuë pro dorso.	137
Clyster adstringens.	378	Diacarthamum.	246
Claretum pro vulneratis.	420	Diachylon magnum.	394
Clyster lenitiuus.	378	Diachylon commune.	394
Collyrium ad lachrymas & tenebrosi-		Diahirundinum.	97
tates.	291	Diachylon irecos.	394
Collyrium ex thutia Monspeliense.		Diadactylatum.	374
423.91.		Dianucum.	97
Collyrium rubeum Rhafis.	293	Diacassia magistri Thadæi.	375
Confectio ex Massacumia.	308	Diachylon Auicennæ.	286
Confectio stupefactiua.	327	Diamoron.	97
Collyrium domesticum.	423.91	E	
Collyrium album Galeni & Rhafis.		Electuarium ad vlcera renum &	
422.		vesicæ.	424
Collyrium album sine opio.	91	Electuarium de citro Guidonis, voca-	
Collyrium album cum cadmia.	91	tum tabula vacuans omnes humo-	
Collyrium palliatium fistulæ lachry-		res.	375
malis.	207	Electuariū theriacale contra pestē.	106
Collyrium Burut.	315	Electuarium ad botium.	100
Collyrium Beneuenuti ad scabiē pal-		Electuarium Alharif.	315
pebrarum.	293	Electuarium ad rapturam.	424
Confectio moschata.	308	Electuarium saxifragum.	348
Collyrium ad fistulam oculi.	207	Emplastrum apostolicum chirurgica-	
Collyrium ex fellibus.	312	le.	409
Confectio seu electuarium ad debili-		Emplastrum attractiuum.	391
tatem visus.	315	Emplastrum incarnatiuū magistri Dy-	

INDEX.

ni.	401	Emplastrum pro statu & declinatione
Emplastrum incarnatiuum & mundi-		cedematis. 73
ficatiuum Galeni.	396	Emplastra maturetiua cedematis. 74
Emplastrum naturatiuum Guidonis.	395	Emplastrum resolutiuum duritijs aquo-
Emplastrum ad materias frigidas.	395	sa & ventosa. 77
Emplastrum maturans apostemata au-		Emplastrum Galeni curans scrofulas.
rium.	395	79.
Emplastrum mundificatiuum ex gum-		Emplastrum maturatiuum Pannaritij.
mi.	397	102.
Emplastrum mundificatiuum ex resi-		Emplastrum mollicans & resoluens
na.	397	hæmorrhoidas. 218
Emplastrum mundificatiuum ex iride.	397	Emplastrum ex acoro ad gibbosita-
Emplastrum confortans iuncturas.	409	tem. 423
Emplastrum Petri de Bonato ad om-		Emplastrum ad rupturam seu ex pel-
nes contusiones.	409	le arietina. 425
Emplastrum maturans apostemata mā-		Emplastrum ad coxas inflatas, tibiae &
millarum.	409	pedes. 425
Emplastrum mollicans Galeni.	393	Emplastrum ad apostema puncturæ
Emplastrum eiusdem authoris.	393	neruorum. 152
Emplastrum seu cataplasma resolu-		Emplastrum maturans & resoluens
tiuum.	492	Anginam. 98
Emplastrum rubrum Græcum.	397	Emplastrum attrahens venena. 146
Emplastrum de arnoglossa.	62	Emplastrum ad hæmorrhoidas. 216
Emplastrum mollicans, resoluens		Emplastrum conueniens vulneribus
Galeni.	61	nuchæ. 173
Emplastrum molle repellens & resol-		Emplastrum ad chiragram. 101
uens.	61	Emplastrum dissoluens lac coagula-
Emplastrum mundificatiuum esthiome-		tum. 108
ni.	67	Emplastrum ad omnem duritiem. 109
Emplastrum maturatiuum Halyabbæ.	80	Emplastrum ad duritiem splenis. 109
Emplastrum maturatiuum Bruni.	81	Emplastrum molliens duritatem quæ
Emplastrum maturatiuum Anicennæ.	81	sequitur pedagram. 244
Emplastrum seu linimentum anody-		Emplastrum ad duritatem quæ sequi-
num.	92	tur fracturas. 250
Emplastrum maturatiuum communi-		Emplastrum Portæ dictum de betoni-
tatis.	80	ca. 421
Emplastrum resolutiuum Dyni.	80	Emplastrum seu epithema ex cathari-
Emplastrum ad herniam aquosam.	114	dibus. 277
Emplastrum pro cedemate incipiente		Emplastrum seu cataplasma ex mica
73.		panis. 248
		Empla

INDEX.

Emplastrum flauum Petri de Bonan- to. 403	Epithema consolidans ossa. 48. aliud ibid. 48
Emplastrum Diachylon gummatum. 394.	Epithema ad alopeciam. 281
Emplastrum è vermibus. 402	F
Emplastrum comitis. 403	Fomentatio anodyna. 92
Emplastrum dictum gratia Dei. 403	Fomentatio restrictiua matricis. 355.
Emplastrum album è cerussa. 346	G
Emplastrum ad casus & offensiones. 268	Gargarisma dissoluens phlegma congregatum in radice lin- gux. 323
Emplastrum mudificatiuum ex apio. 396	Gommera dealbans faciem. 285
Emplastrum mollificans Galeni. 61	H
Emplastrum maturatiuum Gal. 61	Alyabbas. 80
Emplastrum ad scrofulas. 81	Hiera picra. 374
Emplastrum nigrum. 401	F
Emplastrum ex formicis. 248	Iniectio mundificatiua vulnerum pectoris penetrantium. 178
Emplastrum ad scabiè palpebrarum. 293.	E
Emplastrum confortans nervos. 323	L
Emplastrum sedans dolorem podagræ.	Ac virginale. 261
Emplastrum anodynum Theodori, Lanfranci & Henrici. 938	Lithargirus nutritus. 405
Emplastrum communitalis. 398	Linimentum Alexandri ad hæmorrhoi- das. 425
Emplastrum maturans apostemata mamillarum. 107	Linimentum ad vlcera fordida. 195
Emplastrum capitale. 421	Linimentum percussiuum & refre- natiuum. 80
Emplastrum ad Hæmorrhoidas. 425	Linimentum communitalis refræna- tiuum & alteratiuum vulnerum. 80
Emplastrum resolutiuum ad guttam mixtam. 248	Linimentum percussiuum ad guttâ frigidam. 247
Emplastrum malacticum. 84	Linimentum sedans dolorem poda- græ. 249
Emplastrum diapalma. 401	Linimentum ad denigrandos pilos. 283.
Emplastrum repellens in gutta frigi- da. 247	Linimentum palliatiuum ad mor- pheam albam. 260
Emplastrum resoluens in gutta frigi- da. 247	Lauatio pro gingiuis exalefactis. 423
Emplastrum anodynum Iamerij. 398	Linimentum ad morpheam nigrâ. 259
Emplastrum de centaurio. 401	Linimentum ex bolo. 390
Emplastrum mollificans Auic. 394	
Emplastrum viride Petri de Bonanto. 401.	
Emplastrum attrahens infixa. 127	

INDEX.

Linimentum œdematis in statu & de- clinatione.	73	Puls consolidans vulnera ventris.	182
Liquor seu linimētum laudatissimum in paralyfi.	136	Pulvis restrictius Rogerij & Iamerij.	400.
M		Pulvis ad dolorem dentium ex causa frigida.	326
Acedonicum.	403	Pulvis ad vuulam relaxatam.	330
Medicamentum trium granato- rum.	209	Pulvis ad confricandos dentes.	328
N		Pulvis ad dentes commotos.	327
Arcoticum episcopi Rigef.	399	Pulvis ad vngues sordidos.	334
O		Pulvis absterfius macularum oculi.	307.
Leum ad casum pilorum.	280	Pulvis Dyni ad botium.	423
Oxycratum.	390	Pulvis capitalis applicandus.	420
P		Pulvis magistri Arnaldi pro oculis.	422
Pillulæ ex agarico.	374	Pulvis Nabatis seu Beneuenuiti.	422
Pillulæ è bdellio.	217	Pulvis turbith Auicennæ.	78
Pillulæ ex caryophyllis.	220	Pulvis turbith Rhafis.	79
Pillulæ Rhabbari.	111	Pulvis restrictius Galeni.	150
Pillulæ de fumo terræ.	256	Pulvis Albucasis cōseruās futuras.	139
Potio diuretica ad scrofulas.	79	Pulvis cicatrizatiuus.	404
Potio ad fistulam.	198	Pulvis ad talpariam.	203
Potio cōmunis ad casus & offensiōes.	268.	Pulvis capitalis intrò sumendus.	421
Potio ruptorum.	339	Puls, seu emplastrum anodynum.	398
Potio vulneratorum.	420	Pulvis rubeus de domo.	400
Potio communis ad vulnera interna.	178. 424.	R	
Psilothrum seu depilatorium.	260	Epercussuum œdematis incipiē- tis.	74
Psilothrum. 282. Aliud. 282. tertiū. 282		Repercussuum ad guttam calidā.	247
Pulvis Guidonis purgans melancho- liam.	374	Repercussuum œdematis incipientis.	248.
Pulvis saxifragus.	348	Resolutiua in gutta calida.	248
Pulvis cicatrizatiuus.	402	S	
Pulvis incarnatiuus Rhafis.	404	Apo Gallicus.	282
Pulvis incarnatiuus Lanfranci.	404	Sapo Saracenicus.	282
Pulvis restrictius Galeni.	400	Sief ad surditatem & tinnitum.	317
Puls maturās & rūpens anthracem.	66	Sief ad cataractam non confirma- tam.	312
Pulvis ad faciendā futuram siccam.	128	Sief ad tingendam maculam oculi.	308
Pulvis citrinus ad finē ophthalmiæ.	92	Sief ex vitriolo.	295
Pulvis communitatis restrictius.	150	Sief viride Rhafis.	293
		Sief	

INDEX.

Sief Rusteim.	304	V	
Syrupus frangens lapides.	348	V	Nguentum anodynum ad hæ-
Sief ex hematite.	206		morrhoidas. 218
Sief de spica.	91	V	nguentum ad vlcera difficulter sa-
Sief de thure.	93		nabilia ex proprietate. 192
Sief rosatum.	91	V	nguentum ad vlcera virulenta pu-
Sief ad tarfen.	171		dendorum. 214
Sief ex plumbo.	206	V	nguentum ad gibbositatem. 333
Sief citrinum Alexandri.	91	V	nguentum mundificatiuum pecto-
Spadadrapum Rogerij.	409		ris vulnerum. 178
Sudatorium Americi.	424	V	nguentum ex euphorbio ad punctu-
Suppositoria.	279		ram neruorum. 152
Syrupus frangens lapides.	408	V	nguentum Saracenicum. 263
Syrupus magistri Arnaldi.	376	V	nguentum regenerans pilos. 281
Syrupus de fumo terræ.	256	V	nguentum palliatium in lepra. 257
Syrupus Guidonis digerens phlegma.	376.	V	nguētum Gordonis ad tineam. 277
Syrupus è bagloſſo.	276	V	nguentum ex ranis & testudinibus.
			248.
		V	nguentum Apollonij ad tineæ ar-
			dorem. 278
		V	nguentum ad antiquam tineam. 278
		V	nguentum ad variolas. 287
		V	nguentum ad tineam & alias infe-
			ctiones capitis. 276
		V	nguentum ad guttam rosacæ. 287
		V	nguentum ad tineam. 276
		V	nguentum ad serpiginem. 261
		V	nguentum ad scabiem. 263
		V	nguentum ad dolorem & ardorem
			cancrosum. 261
		V	nguentū ad casus & offensiones. 269
		V	nguentum ad duritates iūcturarum
			quæ sequuntur podagram. 250
		V	nguentum ad iūcturarum duritates
			quæ sequuntur fracturam. 250
		V	nguentum gratia Dei. 397
		V	nguentum è bismalua. 395
		V	nguentum incarnatiuum commu-
			nitatis. 401
		V	nguentum aureum Mesue. 403

INDEX.

Vnguentum Basilicum maius seu Macedonicum.	403	Vnguentum ad pruritus.	263
Vnguentum comitis Antiffi odorēlis.	404	Vnguentum ad vlcera fordida.	195
Vnguentum ē mirillis.	390	Vnguentum album Rhafis.	404
Vnguentum diapompholigos.	405	Vnguentum diareos.	404
Vnguentum pretiofum.	403	Vnguentum mundificatiuum com-	396
Vnguentum mollificans.	410	munitatis.	396
Vnguentum refumptiuum.	399	Vnguentum ad liuorem faciei.	286
Vnguentum tetrapharmacum.	493	Vnguentum Basilicum feu regiū.	403
Vnguentum viride ex herbis.	402, 307	Vnguentum ad morpheam albam.	260
Vnguentum epifcopi Laudunensis ad		Vnguentum ē lino.	403
consolidanda omnia vlcera.	405	Vnguentum cedematis fuppurati, &	
Vnguentum gloriæ.	402	aperti.	74
Vnguentum Macedonicum.	403	Vnguentum ad Rhagadias.	222
Vnguentum lithargyri nutriti.	405	Vnguentum apoftolorum.	397
Vnguentum refoluens.	492	Vnguentum ad fpafmum humidum.	134.
Vnguentum regis Angliæ.	402	Vnguentum eleuans offa.	421
Vnguentum viride Galeni.	403	Vnguentum album communis de	
Vnguentum ē vefpertione.	248	domo.	404.
Vnguentum ex vulpe.	248	Vnguentum anodynum Pāparitij.	102
Vnguentum cerafeos.	397	Vnguentum ad-tineam.	421
Vnguentum comitis Guilielmi.	402	Vnguētum tetrapharmacū Galeni.	81
Vnguentum Agyptiacum.	397	Vnguentum ex anſere.	248.
Vnguentum ex vermibus.	154	Vnguētum ad vulnus venenofum.	146
Vnguentum mundificatiuum cerebri,		Vnguentum ad alopeciam faciens re-	
& eius panniculonum.	421	naſci pilos.	421.

FINIS.

